:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ՆՐԲԱԳՈՅՆ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 Ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932
2 AOUT 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1946 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիրակի տեղի ունեցան Գերմանիոյ Ռայխսթակի ընտրութիւնը, տենդագին պայմաններու մէջ։ Եթէ զինուորական նախարարութեան սոցիալական կեցուածքը գոյութիւն չունենար, անշուշտ ծայրայեղ խառնակութիւններ տեղի պիտի ունենային։ Այդ բռնութիւնը եթէ մասամբ մը կը զսպէր Հիթլերեաններն ու Համայնավարները, որ բուռն արտայայտութիւններ չունեցան, միւս կողմէ, փարչական եղանակով կը ջլատէր Գերմանիոյ դեմոկրատին եւ զայն կը զրկէր ազատ ու լայն միջոցներէն՝ ընտրական պայքարը տանելու։

Տասը օր առաջ տեղի ունեցած պետական հարուածը դուռ կը բանար քաղաքացիական կռուի մը։ Սակայն ընկերվարականները բաւականացան կրաւորական ընդդիմութեամբ մը եւ նախընտրեցին վճռական կռիւ մղել Յուլիս 31ի ընտրութիւններու ընթացքին։ Կարգապահութեան եւ պետական խոհեմութեան քաղաքականութիւնը առաջնորդ սկզբունքը կը հանդիսանար Գերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութեան, որ Վայմարի սահմանադրութենէն ի վեր պատասխանատու դերի մէջ եղած էր հանդէպ պետութեան։ Ընկերվարականները ամէն բան հեղեղին տալու եւ փոքրամասնութեան մը հզօրանութեամբ (ինչպէս են համայնավարները) քաղաքացիական բուռն կռուի մը նետուելու մտքին հետ չհաշտուեցան։

Գերման Սօսիալ – Դեմոկրատիան անշուշտ չէր սպասեր որ յաղթական դուրս պիտի գայ այս ընտրական պայքարէն։ Բայց կը յուսար հաւասարակշռութիւնը պահպանել, եւ ժողովրդական կամքի ուժով՝ խնայել Գերմանիոյ յեղաշրջական տակնուվրայութիւն մը։

Ընտրութիւններու արդիւնքը կը տեսնէք մեր վերջին լուրերուն մէջ։ Թէեւ լրիւ չեն այդ թիւերը, բայց ինչ որ վերջնականապէս արձանագրուած է, արդէն լրիւ պատկերը կու տայ պայքարող կուսակցութիւններուն։ Հիթլերեանները 13 միլիոն 441 հազար քուէ՝ 229 պատգամաւոր։ Ընկերվարականները 7 միլիոն 752 հազար քուէ՝ 132 պատգամաւոր։ Համայնավարները 5 միլիոն 22[illegible] հազար քուէ՝ 88 պատգամաւոր։ Կեդրոն 4 միլիոն 534 հազար քուէ՝ 76 պատգամաւոր։ Համազգերմանները 2 միլիոն 143 հազար քուէ՝ 36 պատգամաւոր։ Մնացած խմբակները մէկ կողմ թողունք եւ տեսնենք թէ այս գլխաւոր հոսանքները ուժերու ինչ դասաւորութիւն կը ներկայացնեն։

Այս թիւերէն կը հետեւի որ Հիթլերեանները, Համազգերմաններն ու իրենց հետ քալող փոքրիկ խմբակները միասին առած՝ մեծամասնութիւն չեն կրնար կազմել Ռայխսթակի մէջ։ Միւս կողմէ, ընկերվարականները, կեդրոնը եւ իրենց համախոհ փոքրիկ խմբակները միասին առած՝ նոյնպէս մեծամասնութիւն չեն կազմեր, առանց համայնավար հոսանքի։

Ուրեմն, Ռայխսթակը, թեթեւ փոփոխութիւններով՝ նախկին դրութեամբ կը ներկայանայ։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ գերման ժողովուրդը իր հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած չէ։

Նախագահի եւ Փրուսիոյ ընտրութիւններէն յետոյ, ահա, Ռայխսթակի ընդհանուր ընտրութիւններու ընթացքին գերման ժողովուրդի կամքը՝ թէեւ որոշ չափով ու առժամապէս կը թեքուի դէպ ի ազգայնական – յետադիմական Գերմանիան, սակայն գլխաւոր ուժերու փոխ – յարաբերութիւնները կը մնան հաւասարակշռուած։ Փոքրիկ խմբակցութիւնները կը միանան ի հաշիւ մեծ խմբակցութիւններու, որոնք երեք հիմնական քաղաքական ճակատներ կը ստեղծեն Գերմանիոյ պետական կեանքին մէջ, — Հիթլերեաններ, Ընկերվարականներ (Համայնավարները միասին հաշուած) եւ Կեդրոնը։

Այս դասաւորութեան մէջ, թէեւ ազգայնական եւ ընկերվարական երկու խոշոր հոսանքներ են որ Գերմանիան կը ճեղքեն երկու հաւասար մասերու, սակայն պետութեան ղեկը մէկին կամ միւսին յանձնելու համար՝ վճռական դեր ունին Համայնավարները եւ Կեդրոնը։

Համայնավարները, որդեգրելով անհաշտ ընդդիմադիրի դիրքը յիշեալ երկու մեծ հոսանքներուն հանդէպ, ինքզինքնին դուրս կը ձգեն պետութեան ղեկավարութենէն եւ կը դառնան բացասական ուժ մը։ Ու այդ բացասական դիրքը, տարիներով փորեց դեմոկրատիի ոտքին տակէն հողը, զօրացնելով ազգայնական շարժումը։

Այս պայմաններուն մէջ, կեդրոնի կուսակցութիւնն է որ վճռական դեր մը կրնայ կատարել՝ օրինաւոր կառավարութեան մը յենարան դառնալով։ Եթէ կեդրոնի եւ Հիթլերեաններու միջեւ համաձայնութիւն մը չգոյանայ, Գերմանիա ստիպուած պիտի ըլլայ հանդուրժել միջանկեալ կառավարութեան մը, որ Ռայխսթակի մէջ պատահական մեծամասնութեամբ մը պիտի գոհանայ եւ զուրբը պիտի յենու զինուորական նախարարութեան ուժին վրայ։

Կը թուի թէ Ֆոն Շլայխէրը, զինուորական նախարարը իր նպատակին հասած է՝ Գերմանիոյ տալով Ռայխսթակ մը, որ զօրաւոր մեծամասնութիւն չունենայ, բայց արգիլէ հակասահմանադրական շարժում մը։ Դրութեան տէրն այժմ զինուորական նախարարութիւնն է, որ պիտի օգտուի ազգայնականներէն այն չափով, որչափով պէտք է զսպել ընկերվարականներու, համայնավարներու եւ կեդրոնի ախորժակները։ Միւս կողմէ, այս վերջիններու հաւաքական ուժը պիտի հակազդէ Հիթլերեաններուն՝ յանուն Ռայխսթակի հաւասարակշռութեան պահպանման եւ պիտի զսպէ ազգայնականները, որպէս զի անոնք չհամարձակուին դիմելու պետական հարուածի մը։

«Գերմանիան ամէն բանէ վեր», ու Ֆոն Շլայխէր անոր թիկունքը։ Այս կացութիւնը, առ այժմ, քաղաքացիական պատերազմի մը հաւանականութիւնն անկարելի կը դարձնէ։

Եթէ նոր եւ անակնկալ շարժում մը չգայ փոխելու Գերմանիոյ քաղաքական ընթացքը, Ֆոն Շլայխէր, հաւասարակշռութեան սլաքը իր ձեռքը բռնած՝ չորս տարի պիտի կառավարէ երկիրը։ Այդ ժամանակաշրջանի ընթացքին քաղաքական կուսակցութիւնները պիտի մտնեն իրենց բնական հունին մէջ։

Բայց եթէ Հիթլերեան հեղեղը իր հունէն քաշէ մնացած յետադիմական տարրերը եւ երկիրը ձգէ անկատարութեան մէջ, կամ երթայ կայսրութեան վերականգնումին, գերման դեմոկրատիի համբերութեան վերջին կաթիլն ալ կը հատնի։

Բայց, եթէ դէպքերը դաւաճանօրէն ընթանան, ու բռնութիւնը տեսնէ թէ իր քաղաքական ազատութեան վերջին պատուարն ալ կը փլի, պիտի դիմէ՞ զէնքի, թէ պիտի համակերպի։

Կը թուի թէ երկու կողմերն ալ քաղաքացիական կռուէն կը վախնան եւ կը զգուշանան։

Կ. Ս.

Թուրք թերթի մը ցնորը

— :-: —

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԴԱՒԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ

Թրքական «Վաքըթ» թերթը հետեւեալ «զգայացունց»… տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Դաշնակցութեան գործունէութեան մասին։

Տգիտութեան եւ նենգութեան այս օրերուն, հաճելի ժամանց մըն է անոր ընթերցումը…

Սուրիոյ մէկ թղթակցէն առած մեր մէկ նամակին համաձայն, վերջերս Փարիզ գտնուող հայ դաշնակցական կազմակերպութեան կողմէ այդ տեղի Հայերուն խիստ գաղտնի նամակ մը ղրկուած է։ 1932 Մայիս 27 թուով ղրկուած այս նամակը խիստ ուշագրաւ տեղեկութիւններ կը պարունակէ Ֆրանսայի, Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ գտնուած Թուրքերու թշնամի Հայոց գործունէութեան մասին։ Մեր թղթակցին ձեռք բերած տեղեկութեանց համաձայն խնդրոյ առարկայ նամակին պարունակութիւնը սա է.—

Մայիս 26ին • Փարիզ, Ավենիւ Հօշ-յէն գումարում մը ունենալով, կարդացինք Պոլսէն եկած նամակը, որուն մէջ բսուած է թէ Յունիս 20ին Տէր Զօրի կողմը Քիւրտ Իսմայիլ աղայի ագարակը Թուրքիայէն 8 հոգի պիտի գան։ Ասոնց անունները են Մարտինցի Իպրահիմ, Մարտինցի Ճէմալ եւ Ուրֆացի Ճէվտէթ։ Ասոնք մեր հերոսներուն հետ ագարակին մէջ տեսնուելէ յետոյ, սահմանագլուխը անցնելու օրը պիտի որոշեն եւ պիտի մեկնին։ Նիւթականով կը ղրկենք այդ 3 հոգիներու լուսանկարները։

Ասոնք ձեզի ծանօթ են։ Իրենց ձեռքը գտնուած գիրերը աղէկ մը քննեցէք։ Յունիս 20ին երկու հոգիէ բաղկացեալ մարմին մը թող այդ ագարակը գտնուի եւ անոնց հետ տեսնուի։ Ռումանիայէն ալ Թուրքիա անցնելու կ'աշխատուի։ Այդտեղ գտնուող հերոսները վարելու համար Հարաչօն Արփին Գարագաշեան անգլիական անցագրով Յունիս 5ին Ռումանիա պիտի մեկնի։ Շատ ուշադրութիւն բրէք որ Թուրքերը ոչ մէկ բանէ տեղեկութիւն առնեն։ 5 Մայիս 1932ին անգլիական դեսպանատունէն եւ դիւանագիտական դիւանի դեր տնօրէնէն մեր առած հրաւէրին պատասխանելով, Մայիս 26ին կէս օրէն յետոյ ժամը 3ին Աւետիս Ահարոնեան եւ Լեւոն Թադէոսեան անգլիական դեսպանատունը երթալով մէկ քառորդ ժամ դեր տնօրէնը տեսած առեն, տեսնուած են դեսպանին հետ որ բսած է իրենց. — «Դուք մեր փոքր զինակիցներն էք։ Եւրոպական դիւանագիտութիւնը ձեզի մեծապէս վնասեց, դուք զրկուեցաք ձեր թափած արիւններուն փոխարէնը ստանալու, Աստուծով ասկէ վերջ կը հասնիք ձեր փափաքին»։

Ցետոյ դեր տնօրէնը գալով հարցուցած է թէ Սուրիոյ եւ Միջագետքի մէջ հերոսներ ունի՞ք եւ Քիւրտերով որքան կը հետաքրքրուիք։ Պատասխանեցինք որ Սուրիոյ մէջ 30 լրտես եւ քաջ հերոսներ եւ Ռումանիոյ մէջ 22 հերոս ունինք, նոյն իսկ Սուրիոյ մէջ գտնուող հերոսներու թիւը 200ի պիտի կրնանք բարձրացնել։ 1928ին Քիւրտ Հօյպունեաններու հետ կնքուած համերաշխութեան մասին ալ խօսուած եւ բսուած է որ այդ համաձայնութեան համաձայն կը շարժինք։

Ահարոնեան խօսած է նաեւ կայսրութեան կուսակից Թուրքերու հետ գոյութիւն ունեցող համաձայնութեան եւ Սուրիոյ Քիւրտերուն զէնք եւ դրամ չունենալու մասին։ Ի վերջոյ Ահարոնեան եւ Լեւոն Թադէոսեան բսած են թէ Դաշնակցականներու հիմակուան բուն նպատակը, Թուրքիոյ մէջ յեղափոխութիւն յառաջ բերելու համար Թուրքիա հերոսներ մտցնել եւ Քէմալական պետութիւնը եւ րէժիմը մէջտեղէն վերցնել է։

Ասոր վրայ անգլիական դեսպանը, Թուրքիա հերոսներ մտցնելու համար 2000 անգլիական ոսկի տալ խոստացած է եւ այդ հերոսներու մէջ եթէ քաջ անգլիերէն գիտցողներ ըլլան, անոնց անգլիական անցագիրներ տալ խոստացած է։

Յիշեալ դեր տնօրէնը բսած է որ արտաքին գործոց նախարարութիւնը հրահանգ պիտի տայ Բարձր Քոմիսէրութեան, որ թէ զէնքի եւ ռազմամթերքի եւ թէ անցագրի գործողութեան համար ամէն դիւրութիւն ընծայուի։

Արապեան եւ ընկերները եկան։ Արապեան քիչ մը տկար ըլլալով, 8 օր հոս մնալէ յետոյ Ռումանիա պիտի երթայ։ Դեսպանէն դրամ առնելէ յետոյ 1000 ոսկին ձեզի եւ մաս մըն ալ Ռումանիա պիտի ղրկենք։

Մանուկ Տէր Գրիգորեան եւ Գառնիկ Նազաշեան Մայիս 22ին Դաշնակցական ակումբը քննելու եւ Սուլթանականներու հետ տեսնուելու համար Եգիպտոս գացին։ Արդիւնքը ձեզի կ'իմացնենք։ Պոլսէն մեր առած տեղեկութիւնը այսօր Եգիպտոս իմացուցինք։ Այս անգամ շատ ուշադրութեամբ շարժեցէք։ Աստուծով կը յաջողինք։

(Կեդր. Վարչական Խորհրդոյ)

ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐ? ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— :-: —

Աթէնքի մէջ զրոյց կը շրջի թէ ժողովրդական կուսակցութեան կողմէ կը կազմուին ֆաշիստական միութիւններ որոնք յարմարագոյն պատեհութեամբ ահաբեկչական ցոյցեր պիտի կազմակերպեն, որպէս զի օգնեն ժողովրդականներու իշխանութեան գլուխ անցնելուն։ Կ'աւելցուի նաեւ, թէ ժողովրդականները իրենց այս նպատակին մէջ յաջողելու համար փանկալօսեաններու գործակցութիւնը խնդրած են։

Պատկան իշխանութիւնները շեշտած են թէ խիստ երկար ժամանակէ ի վեր նման շարժումներ գոյութիւն ունին ժողովրդական կուսակցութեան շրջանակներուն մէջ։ Այս պարագան արդէն անոնց կողմէ իսկ գաղտնի չէր պահուեր։ Շեշտած են թէ ֆաշիստական նման միութիւններու կազմութեան գաղափարը յղացած է Աթէնքի ֆաշիստապետ Գ. Մէրքուրիս, բարեկամական շրջանակի մը մէջ խօսած մէկ ճառին ընթացքին։

Կը յիշուի նոյնպէս, թէ այն առեն կարգ մը ժողովրդականներ իրենց դժգոհութիւնը յայտնած էին Գ. Մէրքուրիսի հանդէպ։ Երեսփոխան Գ. Բալիս ճիշդ այդ պատճառով խնդրած էր Գ. Ցալտարիսէն որպէս զի Գ. Մէրքուրիսը հանրութեան առջեւ դատապարտէ։

Հետեւաբար, Գ. Ցալտարիս տարակարծութիւնները հարթելով, միութիւնները կազմելու գործը յանձնեց ոչ թէ Գ. Մէրքուրիսի այլ յանձնախումբի մը, որուն կ'անդամակցին Գ. Գ. Բալիս եւ Սթրադոս եւս։ Եւ այդ օրէն ի վեր այս միութիւններուն կազմութիւնը մեծ թափով առաջ կը տարուի։

Համայնավար ցոյցեր

Սաքքոյի եւ Վանցէթթիի մահապատժէն ի վեր համայնավարները սովորութիւն բրած են ամէն օգոստոս 1ին ցոյցեր կատարել։ Այս տարի Ֆրանսայի մէջ այս ցոյցերը կատարուեցան առանց խանդավառութեան։

Համայնավար ցոյցեր Աւստրիոյ մէջ

Վիեննայի ոստիկանութիւնը լուր առեր էր թէ համայնավարները որոշած են ցոյց կատարել հունգարական դեսպանատան առջեւ, բողոքելու համար երկու բոլշեւիկներու գլխատման դէմ եւ նախազգուշական միջոցներու դիմած էր։

Համայնավարները սակայն փորձեցին ամէն գնով կատարել ծրագրուած ցոյցը։ Բազմաթիւ ցուցարարներ ձերբակալուեցան։

Ասկից զատ, այսօրուան համար Վիեննայի համայնավարները զանազան ցոյցեր ծրագրած էին, համաձայն Մոսկուայի հրահանգին։

Այս ցոյցերն ալ արգիլուեցան։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հիթլերեան յուսախաբութիւն մը

Կը յիշուի թէ մէկ քանի շաբաթներ առաջ, երբ ամբողջ քաղաքական աշխարհը հետաքրքրութեամբ կը սպասէր Գերմանիոյ ընտրութիւններուն, Հիթլերի տեղակալները կը սպառնային յուլիս 31ի գիշերը քալել Պերլինի վրայ եւ բռնութեամբ ձեռք անցնել կառավարութեան ղեկը, ինչ ալ ըլլային ընտրութեան արդիւնքները։

Արդ, ընտրութիւնները գրեթէ աւարտեցան, անոնց առաջին արդիւնքը յայտնի է. իսկ առ այժմ, բոլոր կուսակցութեանց մէջ ամէնէն հանդարտն ըլլալ կը թուին Հիթլերեանները։ Պերլինի վրայ քալելու որ եւ է նշան չկայ։ Իսկ կիրակիի քուէարկութեան առաջին արդիւնքը առ այժմ ենթադրել կու տայ թէ Ֆոն Փափէնն է որ կ'ամրացնէ իր դիրքը շնորհիւ այն կացութեան որ զինքը գործի գլուխ բերաւ եւ որ հաւանաբար պիտի շարունակուի ընտրութիւններէն յետոյ։

Համաձայն ուրեմն յունիս 6ի հրամանագրին, կիրակի օր, գերման ժողովուրդը կատարեց երեսփոխանական ընտրութիւնները։

Մօտ 30 կուսակցութիւններու թեկնածուները կը ներկայանային 44 միլիոն ընտրող այրերու եւ կիներու։ Կը կարծուի թէ ընտրութեանց մասնակցած են սակայն ընդամէնը 36 միլիոն հոգի։ Երեսփ. ժողովի անդամներու թիւը կախում ունի քուէարկողներու թիւէն, քանի որ ամէն մէկ 60.000 կու տայ մէկ երեսփոխան։ 1930 սեպտեմբերին ընտրուած Ռայխսթակը 577 երեսփոխան կը համրէր։

Ցարդ, յայտնի է միայն 36.112.000 քուէներու արդիւնքը, որմէ կ'ենթադրուի թէ ծայրայեղ աջակողմեանները չպիտի կրնան մեծամասնութիւն ապահովել, ինչպէս կը յուսային։ Հիթլերեանները իրենց ստացած քուէներով ամէնէն ուժեղ կուսակցութիւնը դառնալով հանդերձ, նոյն իսկ Հուկէնպէրկի եւ աջակողմեան ուրիշ փոքր կուսակցութեանց դաշնակցութեամբ, չպիտի կրնան բացարձակ մեծամասնութիւն ապահովել խորհրդարանին մէջ։

Մինչեւ կէս գիշեր ստուգուած քուէարկութեանց արդիւնքը կ'երեւի հետեւեալ տախտակին վրայ, նկատի ունենալով 36 միլիոն քուէարկուներ։

Կուսակցութիւնները ստացած են. Հիթլերեաններ՝ 13.441.000 քուէ, Ընկերվարականներ՝ 7.752.000 Համայնավարներ՝ 5.223.000, Կեդրոն՝ 4.534.000, Համազգերմաններ՝ 2.143.000, Պավիերայի Կաթոլիկներ՝ 1.018.000, Ժողովրդականներ՝ 429.000, Ընկ. Քրիստոնեաներ՝ 356.000, Ռամկավարներ՝ 372.000։

Իսկ ստացուած քուէներուն համեմատ, Հիթլերեանները կու տան 229 երեսփոխան, Ընկերվարականները 132, Համայնավարները 88, Կեդրոնը՝ 76, Համազգերմանները՝ 36, Կաթոլիկները՝ 19, եւայլն։

Ասոնցմէ զատ կան մէկ քանի փոքր խմբակցութիւններ, որոնք պահած են 2—3ական աթոռ։

Թուանշաններու բաղդատութիւնը ցոյց կու տայ նաեւ փոքր խմբակցութեանց քայքայումը եւ համայնավարներու ուժեղացումը։

Իսկ ընդհանուր առմամբ, պէտք է եզրակացնել թէ խորհրդարանական կացութիւնը որ եւ է փոփոխութիւն չի կրեր, քանի որ նախկինին թէ նորին մէջ, խորհրդարանը չպիտի ունենայ ուժեղ եւ միակտուր մեծամասնութիւն։ Եւ հետեւաբար, եթէ դէպքերը չդաւաճանեն, Փափէն — Շլայխէր պիտի շարունակեն իրենց տիրակալութիւնը։

ԱՐԻՒՆԱՀԵՂ ԴԷՊՔԵՐ

Ընտրութիւնները կատարուեցան հանդարտութեամբ։ Սակայն ընտրութեանց նախորդ օրը, Գերմանիոյ զանազան վայրերուն մէջ, բուռն եւ արիւնահեղ բախումներ տեղի ունեցան քաղաքական հակառակորդներու միջեւ։ Այս կռիւներու ընթացքին, սպաննուած են 130, վիրաւորուած 2000 հոգի։ Ձերբակալուած են բազմաթիւ ուրիշներ։

Իտալական ելոյթ մը Ազգերու Դաշնակցութեան դէմ

Զինաթափութեան ժողովին իտալական պատուիրակը զօրավար Պալպօ որ Ժընեւի բանաձեւին քուէարկութեան ընթացքին ձեռնպահ մնաց, Մուսոլինիի թերթին «Փօփօլօ տ'Իտալիա»ի մէջ իր դժգոհութիւնը յայտնելով ընդդէմ Ազգերու Դաշնակցութեան, կը յայտնէ թէ Իտալիա չպիտի վարանի քաշուիլ անկից, եթէ շարունակուին ցարդ հոն կիրարկուած եղանակները։

— Թէ ի՞նչ է Ժընեւի մեքենան, կը գրէ Իտալիոյ օդանաւային նախարարը ամէն մարդ գիտէ այսօր։ Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումները՝ ինչ ալ ըլլան, կը կրեն Ֆրանսա – Անգլիա – Ամերիկա խմբակին գործարանին յատկանիշը։

«Բաժնեթուղթերու մեծ մասը այս երեք ազգերուն ձեռքն է։ Ուղղակի թէ անուղղակի կերպով, այս երեք ազգերու տրամադրութեան տակ են ժողովին պատուիրակներուն երկու երրորդը։ Անոնց շահերուն դէմ որ եւ է ճիգ ի զուր է։ Զինաթափութեան ժողովը փաստեց ատիկա։ Դիւանը կազմուած էր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մարդերով։ Ոչ մէկ Իտալացի մը, Գերման մը, կամ Ռուս մը։ Իշխող պետութիւնները խմբակ կազմեր էին։ Անոնց տեսակէտի երեւութական տարբերութիւններն իսկ, առաջուց կը կարգադրուէին արդէն պատրաստուած համաձայնութեամբ»։

Իտալիոյ նախարարին յօդուածը կը շարունակուի այս ոճով Իտալիոյ զինաթափութեան կամքը հակադրելով Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի սպառազինման կամքին դէմ։

— Այս երեք պետութիւնները սակայն, յարձակում մը գործեցին օդանաւորդութեան դէմ. բայց օդանաւորդութիւնը աղքատներուն զէնքն է, երիտասարդներուն զէնքը. այսինքն Իտալիոյ զէնքը։ Առաջարկուած բանաձեւերը կը նշանակէին իտալական օդանաւորդութեան մահը»։

Յօդուածը կը վերջանայ Ազգերու Դաշնակցութեան ուղղուած ազդարարութեամբ մը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԲԱԳՈՒՈՒՄ ՏԱՍՆԵԱԿ ՏԱՐԻՆԵՐ ԱՇԽԱՏԱԾ ՈՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԱՆՑԱԾ ՄԻ ԲԱՆՒՈՐԻ ՊԱՏՄԱԾԸ

Մարդկային բռնատիրութեան պատմութեան մէջ աննախընթաց հալածանքի, ճնշման, կեղեքման եւ ֆիզիքական ոչնչացման ենթակայ բանւորական եւ գիւղացիական զանգւածները՝ սոսկումներով լի դաժան վիճակով, դատապարտուած են. քարշ տալու ստրկական գոյութիւն — բոլշեւիկեան մենատիրութեան բէժիմի տակ։

Բոլոր գործարանների եւ նաւթահանքերի բանւորների եւ ծառայողների վրայ, գիշերով թէ ցերեկով անընդհատ հսկում են կարմիր բանակայինները, որոնք ուժեղ հսկողութեան տակ են առել նաեւ Կասպից ծովի եզերքը, կարբիտի գործարանից, որը գտնւում է Զիխում, մինչեւ Բիբի-Հէյբաթի Շիխովի սարը, խիտ շարքերով...: Կարմիր բանակայիններին խստագոյնս արգիլուած է որ եւ է խօսակցութիւն ունենալ բանւորների հետ։

Բանւորները պարտաւոր են գործարանային վարչութիւնից ունենալ գրաւոր թոյլտուութիւն լուսանկարով, եւ մի գործարանից միւսը գնալու համար, գործարանային վարչութիւնից պէտք է յատուկ թոյլտուութիւն ստանան։

Բոլոր գործարանների բանւորներին տրւում է շաբթւայ մէջ առանձին օր, գործարանից դուրս գալու համար. կատարեալ բանտ է գործարանը բանւորների համար։ Այդ խստութիւնը նրա համար է, որպէս զի տարբեր գործարանների բանւորները չհամախմբւեն եւ առհասարակ իրար հետ հնարաւորութիւն չունենան շփւելու։

Բանւորներն էլ են քաղաքական տեսակէտից անվստահելի համարւում, որոնց տրամադրութիւնները դէպի տիրող քաղաքականութիւնը անհանդուրժելի եւ թշնամական են։ Նոյն իսկ կուսակցականների 100ի 80ի տրամադրութիւնները նոյնպէս բացասական են եւ անհաշտ, եւ յաճախ է պատահում, որ իրենց կուսակցական տոմսերը, ցասումով լի, շպրտում են իրենց ղեկավարների երեսներին ու դառնօրէն յայտարարում, որ 15 տարի է ինչ մեզ կերակրում էք դատարկ խոստումներով, միշտ էլ խոստանում էք՝ առեղծել, բարւոք կեանք։ Նման կուսակցականներին ենթարկում են նախազգուշացման ու արգելարանում, որ եթէ կրկնելու լինեն նման դէպք, նոքա կը յայտարարւեն որպէս հակայեղափոխականներ...

Այդպիսի կուսակցականներ են՝ Աւագով, Գուրինկով, Պախոմով, Յարութիւնեան, Կուշնարեւ, Խարկով եւայլն., որոնք աշխատում են «Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւն» անուն գործարանում։

Բանւորների պարենաւորումը

Ողջ Սոցիալիստական Հանրապետութիւնների Միութիւնը բաժանուած է պարենաւորման գօտիների. իւրաքանչիւր գօտին պարենաւորւում է՝ տարբեր ամենդային նորմաներով, որոնք որոշւում են պարենաւորման կենտրոնից ըստ շրջանների արժէքաւորման եւ տնտեսական հնարաւորութիւնների։ Բագուն իր նաւթարդիւնաբերական շրջաններով, շնորհիւ իր արժէքաւոր արտադրութեան, պարենաւորւում է առաջին հերթին. իւրաքանչիւր բանւոր ստանում է օրը 600 կրամ հաց, ամիսը 350 կրամ շաքար է հասնում, բայց 2 կամ 3 ամիսը մէկ անգամ են շաքար տալիս, միսը տրւում է իւրաքանչիւր բանւորին 150 կրամ, որի 100ի 50ը հատած ճարպ է, որ անկարելի է ուտել — մթերքները ստանալու համար, հարկաւոր է 4-5 ժամ հերթի սպասել, նամանաւանդ, որ միսը ամէն օր չի տրւում։ Բանւորը, իր աշխատանքի ժամերի կէսից աւելին կորցնում է զանազան հերթերի վրայ, երբեմն էլ օրւայ աշխատանքից է զրկւում...

Բոլոր գործարաններում կան ճաշարաններ, ճաշ է տրւում բանւորին վճարով, — հաշւում է մէկ ճաշը 38 կոպէկ, որը պատրաստւում է առանց իւղի — անհամ եւ անսնունդ, շատերը չեն կարողանում ուտել, զզւում են եւ կերածն էլ ետ են տալիս ու փախւում։

Կոոպերատիւներից տեսրներով տարին մէկ անգամ, իւրաքանչիւր բանւորի (առանց հաշւի առնելու ընտանիքի անդամների թիւը) տրւում է 5ական մեթր չիթ։ Հարւածային բանւորներին նոյնքան տրւում է, որակեալ հարւածայիններին բրդէ կերպասեղէն է տրւում։

Կոոպերատիւներում կերպասեղէնի Ռեւսգորգների համար բանւորները գրամ են ուզում՝ գնելու համար, որի ստանալը տեւում է ամիսներ։ Հազարաւոր բանւորների տրւում են տալոններ (արտօնագրեր) 2-3 ամիսը մէկ անգամ ապրանք ստանալու համար։

Հաւաքական պայմանագիր

Մինչ այժմ, հաւաքական պայմանագիրը եղել է, իր բովանդակութեամբ, միատեսակ ամբողջ խորհրդային միութեան մէջ աշխատող բանւոր դասակարգի համար, այժմ 1932 թ.ին համար կազմւում է իւրաքանչիւր հիմնարկութեան կամ գործարանի բանւորների համար առանձին հաւաքական պայմանագիր՝ Ստալինի ցուցմունքներով, երկկողմեան պարտաւորութեամբ։

Հաւաքական պայմանագրի կէտերը

1.— Բանւորը կամ որակեալ այժմ պարտաւոր է աշխատել կարգ ու կանոնով, այն բանւորը, որ իր ձեռքին չունի արտօնագիր, կը զրկւի իր օրւայ աշխատանքից. ստանալով արտօնագիր՝ իսկոյն եւ եթ պարտաւոր է աշխատանքի անցնել։

2.— Աշխատանք կատարելու պահուն՝ նիւթերի եւ գործի փչանալու համար պատասխանատու է բանւորը, պատճառած վնասը եթէ գերազանցում է բանւորի ստանալիք ռոճիկի հարիւրին 50ը, այդ դէպքում վնասի արժէքի գումարը ամսէ ամիս պահւում է բանւորի ռոճիկից մինչեւ գումարի լրացումը։

3.— Որովհետեւ գործարանը աշխատում է նախատեսուած ծրագրով, ուստի իրաւունք է վերապահւում վարչութեանը, ամէն ժամանակ՝ գիշերով թէ ցերեկով, հերթից դուրս կամ արտահերթեան աշխատանքներ տալու բանւորներին, եթէ բանւորները հրաժարւեն այդ աշխատանքից, ենթարկւում են պատժի, 1) հեռացնում են կուսակցութիւնից 2) արտաքսում են միութիւնից, 3) արտաքսում են Բրիգադից, 3) զրկւում են հարւածային շարքերից։ Հեռացնում են աշխատանքից ու տրւում հեռացող բանւորին պեղին տոմս, որով իրաւազրկւում է նա՝ 6 ամսւայ ընթացքում ընդունւելու որեւէ աշխատանքի...

**

Տեխնիքական նիւթերի տագնապ է տիրում, նախատեսւել է պետական ծրագրով կառուցանել գործարանային շրջաններում 100ից աւելի արդիւնաբերական «հսկաներ», որպէսզի ամբողջ խորհ. միութիւնը ճարտարարւեստացման ենթարկւի։

Այս ռեկլամային բնոյթ կրող որոշումները մնում են թղթի վրայ, իսկ գործնական յայտարարութիւնը տանում է քարոզչական տպաւորութիւնը ուժեղացնելու՝ գործին անտեղեակ կամ միամիտ մարդկանց խաբելու համար։

Նման շինարարութիւնը գլուխ գալու չէ, որովհետեւ չկան ոչ դրամ, ոչ նիւթեր եւ ոչ էլ աշխատաւոր զանգւածների համերաշխ գործակցութիւն։

Բանւորական զանգւածների տրամադրութիւնները

Բանւորական զանգւածները սպասում են օրէ օր իրենց փրկութեան արտաքին ուժերից...։

Բանւոր դասակարգը լաւ է գիտակցել Մարքսի եւ Լէնինի գաղափարը, որով խոստացւում է սքանչելի եւ անհման կեանք աշխատաւոր մարդկութեան համար. սակայն, այս բոլորի փոխարէն տիրում է հիասթափութիւն եւ քաղցած ու մերկ մարդկային գոյութիւն։

Այո՛, բանւորութիւնը յոգնել է անվերջ ու անհատնում ստախօսութիւնից եւ խաբէութիւնից, նա ձգտում է ազատագրւելու բռնատիրական եւ ստրկական լծից, որի մտրակի հարւածների տակ աշխատում է՝ օրը 15-20 ժամ, նա շաբաթւայ ընթացքին մէկ հանգստեան օր ունի, այն էլ առաւօտ ժամը 6ից մինչեւ գիշերւայ ժամը 12ը պարտաւոր է լինել բազմապիսի դատարկախօս ժողովներում։

Ապրիլ 10ից Բագւի գործարանային ազգայնացման մինչեւ 50 տարեկան հասակ ունեցողները պարտադիր կերպով զինւորական մարզանքներ են կատարում. սպասւում է պատերազմ դրամատիրական պետութիւնների կողմից։ Յատուկ հրահանգով խմբեր են պատրաստւում, որոնք թշնամու օդային յարձակումների ժամանակ կարողանան պաշտպանել գործարանները եւ նաւթահանքերը հրդեհից։

Կազմակերպւում են ռազմափորձեր, որպէս զի բանւորները կարողանան պատերազմի ժամանակ պաշտպանւել զանազան թունաւոր կազերից։ Թէ տղամարդիկ եւ թէ կինմարդիկ համարւում են զինապարտներ, որոնք ի պահանջել հարկին պէտք է պաշտպանեն «սոցիալիզմի» հայրենիքը։

Չնայած, կատարած եւ կատարելիք զինւորական պատրաստականութեան, մինչեւ օրս դեռ բանւորներին զէնք չեն տւել. աւելի ճիշտ կը լինէ ասել, որ իշխանութիւնը բանւորներին չէ վստահում զէնք տալու...

Բանւորները թերթերից կարդում են միայն արտասահմանեան հեռագիրները անցուդարձը իմանալու համար։

Մօտալուտ պատերազմով բանւորութիւնը յուսադրւում է, որ վերջապէս կ'ազատւի իր մղձաւանջային գոյութիւնից, եւ այդ պատերազմը սպասում Ծայրագոյն Արեւելքից։

**

Ըստ նոր հաւաքական պայմանագրի, միջին հաշւով, իւրաքանչիւր բանւոր ստանում է ամիսը 97 րուբլի, իսկ որակեալ բանւորը ստանում է 80-160 րուբլի, զանազան նպատակների համար 106ին 40-55ը կառավարութիւնը ռոճիկներից պահում է, փաստօրէն բանւորին տրւում է յիշեալ ռոճիկի կէսը։

Ամէն օր, այսպէս կոչւած, թռուցիկ միթինգներ են տեղի ունենում — բանւորական շրջաններում, ուր գովաբանւում է դրամատիրական երկիրների բանւորների կեա մթութիւնը եւ ըմբոստութիւնը եւ ընդգծւում է նոցա (բանւորների) պատրաստականութիւնը եւ վճռականութիւնը՝ պատերազմի պահուն օգնելու պրոլետարիատի հայրենիքին եւ գրաւելու դրամատիրական պետութիւնների իշխանութիւնը։

Եւ, այսպիսով, այլազան պատրւակներով ամենադաժան կերպով շահագործւում է բանւորութիւնը, որը երանի է տալիս իր նախայեղափոխական կենցաղին ու անիծում իր ներկայ վիճակը։

ԽՕԼՈՒՆՑ

ԶՐՈՅՑ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

ԽԱՅԵԱՄՊԱՃԻ

(ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐ)

«Վեց յօդուա՛ծ, պատասխանելու համար երկու — երեք դիտողութեան։ Շատ չէ՞, Գ. Զօպանեան... կամ Գ. Ֆնտգլեան։ (Դեռ շփոթութեան մէջ եմ թէ որո՞ւ պէտք է ուղղեմ խօսքս)։ Մեզ չէ՞ն «Պայքարի» թանկագին սիւնակները, ուր, առանց տեղկարելի էր այնքա՞ն քաղաքավար պայքարներ մղել։»

Այսպէ՞ս մտածեցիք։ Ուրեմն մոռցած էք «Արեւելեան գրական բանավէճին» նօթը պատուիրանքներէն մէկը՝ «Հակառակորդին գլխուն թափել այնչա՛փ երկարաշատում եւ մանուածապատ փաստեր, եւայլն»։

Եւ միւսը՝ «Գրել առնուազն վեց յօդուած»։

Վերյիշենք իմ քննադատած գլխաւոր հարցերը.

1.— Խայեամի քառեակներում վաւերականութեան հարց-(Զօպանեան)։
2.— Ֆնտգլեանի յօրինած շանխայերէնի հարց։
3.— Զօպանեանի յօրինած խայեամական շրջանը Զէնտ Ավէստայի շրջանին միացնելու հարց։

Հիմա առնենք Ֆնտգլեանի վեց յօդուածները եւ պատասխան փնտռենք այս երեք հարցերը պարզաբանող։

Ա. ՅՕԴՈՒԱԾ — «Կարդալով Յառաջի երկու թիւերը զոր բարեկամ մը ինծի ղրկած էր»։ Միտք պահեցէք բայս բանաձեւը։ Մէջտ բարեկամ մըն է որ կը տեղեկացնէ մեր «ձեռնծերը»։ Կարդացէք Զօպանեանի բոլոր բանավէճները։ Երբեք չէ եղած որ իրեն անծանօթ տող մը կարդացած ըլլայ։ Բարեկամներն են որ իր բարձունքին կը հասցնեն եւ կը խնդրեն որ դասը տայ անոգամին։ Ինքն ալ կը զիջի՛... պատասխանել։ Ֆնտգլեան լաւ բրած է հետեւելով Զօպանեանին, ցուցադրելով, անոր պէս, մեր արեւմտահայ մտաւորականութեան ամէնէն նախանձ վերջերէն մէկը... անարժէք մարդու սնափառութիւն։ Մեզ որ այլեւս հաւատացող չկայ, հարցուցէք Զօպանեանին։

Յետոյ կը սկսի ուսումնասիրութիւն մը Խայեամի վրայ։ Համրեցի, տասներին անձական կամ նախադասութիւն չարած էր քով քովի Խայեամը կամ իր գործը յատկանշող։ Ո՞վ հակառակը պնդեց։

Կը խօսի իրեն Մենակէն։ Գայլըն, Հայնէ, Շոբէնհաուէր, Եպիկուր, Պէրնըրտ Շօ, Շահրիասան, Մօնտուէնթի, Լեւոն Մերոպ...։ Մնաց։ Բայց ի՞նչ եղաւ, քանի՞ փարախ հեռացանք մեր երեք հարցերէն, մի հարցնէք, ո՞վ պարսկահայ բարեկամներս, նայեցէք եօթնարանեայ պատուիրանքին եւ ջանացէք զարգանալ։

Այս յօդուածին մէջ քանի մը հայհոյանք, պղտիկ, շատ մեղմ եւ անարժան Զօպանեանի փոխանորդի մը։

Ըստ Ֆնտգլեանի կէս-գիտուն մը, մասնագէտ մըն եմ, (այս բառը խմացա՞ծ էիք)։ Շատ ճի՛շտ։ Եւ կէս գիտուն մը պիտի մնամ, սա՛ որքան ատեն որ գիտցածս չամբողջացնեմ չանխայերէնով։

Բ. ՅՕԴՈՒԱԾ — Մեծն Կէօթէ, Ֆիցճերըլտ, շատ մը Լ. Մ. եւ... «դատ արա ինձ Աստուած» կամ «խոստովան եղէց քեզ Աստուած իմ» եւ «ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր», իսկ երեք հարցե՞րը։ Ոչ մէկ ակնարկութիւն։ Պէտք է շատ խօսիլ, շատ խօսիլ, իրար խառնել, շփոթ ձգել, մոռցնել տալ բուն խնդիրը։

Այս յօդուածին մէջ կայ, սակայն, տող մը որ կրնայ շատ բան բացատրել եւ օգնել ձեր գրական դաստիարակութեան։

Նախ կը տրամաբանէ։ Թարգմանութիւնս հարազատ է։ Լ. Մ. իմ թարգմանութեանս չէ հասնած։ Հետեւաբար Լ. Մ. Խայեամին չէ հասնած. «մի ոմն Լ. Մ. անգոսնող, արբազրող Խայեամի... երեւակայեցէք եւ ջանացէք զսպել խնդուք»։

Այո, «ջանացէք զսպել խնդուք»։

Այս տողը գրեցէք ամէնէն կարծր ապառաժին վրայ, եւ եթէ չճաթեցա՞ւ...։

Ինչպէս չպատել այս մարդուն երեսին։ «Ձե՞ս կրնար հայերէնով բանալ բնկերդ, մարդ Աստուծոյ։ Ձե՞ս կրնար բանալ ջանացէք զսպել ձեր խնդուքը, ջանացէք իր վրայ չխնդալ, վերջապէս ունէք դահրումար բացխայդ չանխայերէնէն։ Ի՞նչ բանել է «Այգիին մէջ հոսում կայ կոսար գետէն»։ Ի՞նչ բանել է գինիի մրուրով լեցուած հագուստ։ Ի՞նչ կ'ըսէ է այդ «առաքիթարին լեզուն, բացի չանխայերէնէ։»

Եւ մարդը մեզի բնագիր ալ կուտայ չէիլ բուլեդ, այո՛, ճիշդ այսպէս, չէիլ բուլեդ...։ Եւ կը դիմէ գեղ... բարութեան որպէսզի Լափալիս... անուանէ ինծի վերագրած ... «Ինձ պէ՞ս գինի խմողը գինի կը խ... «Եթէ մեռած ըլլար, կ'ապրէր... մաս», կ'աւելցնէ։

Մինչդեռ իմ գրածս է՝
Գինի կը խմեմ, եւ ով որ ինձ պէ...
սիրէ գինի
Գինարբուքն առոր Աստուծոյ ա...
մեզ չունի երբ...

Լափալիսեա՞ն է։ Ո՞վ է վերջ... ըը։ Բայց առանք կուիւ ամէնէն... նիւ զէնքերն են Զօպանեանի Դ... ցին։

Գ. ՅՕԴՈՒԱԾ — Դեռ ոչ մէկ... վէճի առարկայ նիւթերուն շուրջ... բուն խնդրէն դուրս շատ մը բա... նոյնիսկ զաւարճալիք։ Ահա ա... «Լ. Մ. սեւ անձական մը կ'ան... վարտեքուն», ի՞նչ տխմարութ... մոռցեր եմ որ «Պարսկաստան է... րը Խայեամի, ուր կինները եւ Սայ... րը, սեւէ զատ ուրիշ գոյնով մա... կրնար ունենալ»։

Մի շփոթէք, Սադինիրու կ'ակ... կէ ոչ թէ սագերու։ Բայց այս մա... ոչ միայն Պարսկաստանը չէ տես... որպէս զի գիտնայ թէ հոն «սեւէ... ուրիշ գոյնով» (դիմել չանխայ... բառարանի մը) մազ ունեցող կի... ալ կան, այլ նոյնիսկ չէ իմացեր... արար, պարսիկ, հնդիկ, աֆգան... կանութեանց մէջ մազեր եւ գիսեր... հազար անգամ, տասնհազար անգամ... սեւ կոչւած են, թէ կրնար բա... սուֆի գրականութեան գրեթէ... մէկ էջը հանդիպելու համար ան... ձեռու նմանող մազերու։ Հայերէ... ռայաններուն «սուրիջի»ները, ... «նա՛ լէյլի»ներով շատ աւելի ա... քաւոր բանաստեղծներ են ուրեմն... Նարեկի տանկլուխ «ձաներ» հա... մեր Ֆնտգլեանը։

Եւ սուտ մը, պոչաւոր. «Անկէ... Լ. Մ. Խայեամի քառեակները յա... յանդաւոր թարգմանել փառաւ... տանէ»։ Կը նախընտրեմ կարծել... տպագրական սխալ մը կայ այս... գիրուն մէջ։ Ե՞ս, յանգաւոր թա... մանել փառասիրա՞ծ։ Երբ գրել... ճերմակի վրայ սեւով գրեր եմ... ուզած յանգաւոր թարգմանել... թարգմանած, չկորսնցնելու հա... որոշ առանձնայատկութիւններ...։ «Ա... կամ մը» իրեն չըրկե՞ց արդեօք... գրքէս օրինակ մը։

Բայց նորէն փարախներով հե... ցանք նիւթէն։ Կը տեսնէ՞ք... գրական բանավէճին» արժէքը։

Ո՞ւր մնացին մեր երեք հարցեր... Զօպանեան կամ փոխանորդը։

Դ. ՅՕԴՈՒԱԾ — Վերջապէ՛ս Հեռուէն հեռու կարծես թէ պիտի... տենայ վիճարանութեան իր... գետնին։ Ֆիցճէրըլտի թարգմ... ձեռագրէն հետեւէր է իրբեւ վա... կան։ Ապրի՛ս, Գ. Ֆ.։ Յետո՞յ... շատ մը խօսք Ֆիցճէրըլտի «հրա... ուեստ, անզուգական, նարօղ... նացեալ, կատարելատիպ, պայծ... կերպ» թարգմանութեան մասի... «կը վերածուէ, կը վերստեղծ... գերարժեցնէ եւ արդիւնքը գուր... տայն վերի բռուածները։

Մեռնէիր Ֆիցճէրըլտ եւ «դար... տայիր», որպէսզի մեր Ֆնտգլեան... բնելիքը չի մտնար ու թերեւս... տառակէր Փրօֆ. Գրաունը։

Բայց արդէն սանձակոտր միտ... հեռացեր է ան կռուի դաշտէն... յօդուածէն ալ յոյս չկայ։

Ե. ՅՕԴՈՒԱԾ — Գիւտ մը՝ ...

"ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [15]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վանայ ծովին երկայնութիւնն է 140 քիլոմեթր, լայնութիւնը՝ 66, ծովին մակերեսէն՝ 1650 մեթր բարձր է. տարածութիւնն է 3690 քառակուսի քիլոմեթր (*)։

Կան նաեւ Կապուտան կամ Ուրմիոյ լիճ եւ Գեղամայ լիճ։

Կապուտան լիճը, որ կ'ըսուի նաեւ Դաւրէժի ծով (*) կ'արտադրէ մեծ քանակութեամբ աղ, որովհետեւ ջուրը շատ աղի է, այս պատճառաւ ձուկ չունի։ Իր մէջ կան բազմաթիւ կղզիներ, որոնց մէջ կը յիշուին Էշերու կղզի, Ձիերու կղզի, Ոչխարներու կղզի, եւայլն։ Արեւելեան կողմը ձեւացած Թերակղզին կղզի կը վերածուի, գարնան ողողումներէն յիշեալ Թերակղզին երկու անկիւնները իրար միանալով։ Տարածութիւնն է 4.600 քառակուսի քիլոմեթր եւ կը գտնուի 1289 մեթր բարձրութեան վրայ։

ԱՐԾԱԹԱՁՈՒԿ

Գեղամայ լիճը, որ իր մէջ եղող Սեւանայ կղզիին անունով կը կոչուի նաեւ Սեւանայ լիճ, ունի անուշ ջուր եւ շատ տեսակ ձուկեր, որոնց մէջ նշանաւոր են իշխանաձուկը եւ կարմրախայտը, մանաւանդ իշխանաձուկը (*)։ Ունի միայն մէկ կղզի՝ Սեւան անունով։ Տարածութիւնն է 1370 քառակուսի քիլոմեթր եւ կը գտնուի 1925 մեթր բարձրութեան վրայ։

Գեղամայ լիճը շատ գեղեցիկ լիճ մըն է, այդ պատճառաւ Պարսիկները զայն կոչած են Տէրիա'ի շիրին (գեղեցիկ ծով, չքեղ ծով)։

Սեւանայ կամ Գեղամայ լիճը աշխարհի վրայ երկրորդ լիճն է մեծ բարձրութեան վրայ գտնուող լիճերուն մէջ։ Առաջինը կը գտնուի Ամերիկայի Ապառաժուտ (*) լեռներուն մէջ, Եղոուսթոն լիճը՝ 2358 մեթր բարձրութեան վրայ։

ԻՇԽԱՆԱՁՈՒԿ

Սեւանայ լիճին աւազանը կը ձեւացնէ խորունկ ընդունարան մը, որուն ջուրերը կը հաւաքէ իր շուրջի լեռներուն մշտնջենական ձիւներէն։

Շրջապատուած ըլլալով մարած հրաբուխներէ որ երբեք չէ ժայթքեցուցած բոց լաւա։

Իր շուրջի մարած հրաբուխներն 1200—1500 մեթր բարձրութիւններէ, Գեղամայ լիճը եր... հրաբխային ահաւոր խառնարան... իր մակերեւոյթէն հաշուելով։ Հրաբուխները ժամանակին մեծ ծունկութիւն ունեցած են։

Տարօրինակ է որ հիները լեռ... բած Սեւանայ լիճը, հակառակ որ... կասի մասին այնքան մանրամասն... խառնութիւններ ձգած են անոնք։

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԱԶԵԱՆ

(Շար.)

(*) Առաջին շոգենաւը Ամերիկայի միսիոնարները 1879ին մեծամեծ ծախքերով Կ. Պոլսէն բերել տալով (մասնաւ վերածուած), աշխատցուցած են Վանայ ծովին վրայ։ Իր ծովեզերքը շատ կտրատուած է. իր գլուխները, ծոցերը, խորշերը եւ թերակղզիները իրեն կուտան մանրանկար Միջերկրականի մը երեւոյթը։

(*) Ստրաբոն կոչած է զայն Մանտիանէ լիճ, Արաբներ՝ Թելայ ծով, Թելա կղզիին անունով, Պարսիկներ՝ Տարիաչա (փոքր ծով)։ Իսկ հին անունը կոչուած է Սպաուտա (Spauta) կամ Կապաուտա (Capauta), որմէ ծագած է նաւանօրէն Կապուտան անունը։ Կը կոչուի նաեւ Նայիրիի ստորին ծով։

(*) Միւս տեսակներն են. Կողակ, Կապուտն, Կարապետիկ, Ամառն, Ագինոն, Բեխլու, Չալաձուկն, Ջուար կամ Ծուար, Գեղարքունի, Բողտակ, Ճանառ, Մուրծի եւ Կոակտուց։ Իսկ բոլորովին նոր տեսակ մըն է Սիգա անուն ձուկը, որ բերուած է Լատոկա եւ Զուտ լիճերէն։ Այս ձուկին հաւկիթներէն բազմացուցած են սիգան Սեւանայ լիճին մէջ։ Սեւանայ լիճը աւելի նպաստաւոր եկած է սիգային քան ուրիշ լիճեր։ Բայց լիճին մէջ ձուկի տեսակէտով ամենաշատը իշխանաձուկն կը կազմէ (75 %)։ Սեւանայ լիճէն ստացւած է 1930ին 709.000 քիլոկրամ ձուկ, իսկ 1931ին 904.000 քիլոկրամ ամէն տեսակէն։

(*) Ապառաժուտ լեռները (Rocky mountains) կը գտնուին Հիւսիսային Ամերիկայի արեւելեան կողմը. կը սկսին Գանատայէն ու կ'երկարին մինչեւ Նիւ-Մեքսիքօ՝ անցնելով Մօնթանա, Ուայոմինկ եւ Գոլորատօ նահանգներէն։

ւատանք Լ. Մ.-ի երբ կ'ըսէ, անկարելի է որոշել այն քառեակները որոնք պէտք է իրապէս իր (Ֆնտգլեան ըսել կ'ուզէ Խայեամի, որովհետեւ քառեակ գրած ըլլալը չեմ յիշեր) գրչին եղած ըլլան։ Աս է իր (այսինքն իմ՝ Լ. Մ.-ի) անձնական համոզումն է... Բայց չի կրնար պահանջել որ ամէնքն ալ քննադատական կարողութենէ զուրկ, կամ ձեռնթափ կամ անընդունող ըլլան։

Արդեօք տարբե՞ր բան ըսի Զօպանեանի դէմ գրած յօդուածիս մէջ։ Փրոֆ. Գրասէն մը անճրկած կը յայտնէ թէ չի կրնար վաւերականը անվաւերէն որոշել։ Զօպանեան մը, որ քննադատական կարողութենէ զուրկ չէ, ձեռնթափ չէ կամ անընդունող չէ (դիմել չանխայերէնի), վճռեր, վերջացուցեր է այդ հարցը։

Ա՞ռ ըսել կ'ուզէ Գ. Ֆնտգլեան որ «անընդունող» չէ։ Աւելորդ հարցում, որովհետեւ Գ. Ֆնտգլեան եթէ որ եւ է բան ըսել ուզէր, պիտի կրնար չեղջակի ըսել։

«Եթէ մեծ արեւելագէտը անճրկեր է, սխալեր է։ Դիմեցէք Զօպանեանին կամ ինծի, փաստը ցոյց տանք»։

Ժամանակ է որ նորէն աչքէ անցընենք 7 սկզբունքները։

Զ. ՅՕՏՈՒՆԱՆ — Ցանկ մը խայեամական հին ձեռագիրներու։ Եւ նոր սաս մը։ Իր արձակին համեմատ չըլլալու համար Խայեամի արձակ թարգմանութեան թշնամի եմ եղե՞ր...։ Ուրկէ՞ այս հետեւութիւնը, ե՞րբ, ո՞ր գրքին, ո՞ր յօդուածին մէջ թշնամի եմ ներկայացեր արձակին։

Եւ կը վերջացնէ «Թերեւս նաեւ տարուելով իր բանաստեղծելու եռանդէն, (ո՞վ, ե՞ս, բանաստե՞ղծ...) պիտի ճանչնար արձակ թարգմանութեանց պէտքն ու արժէքը»։

Ամէ՛ն։

×

Հասկցա՞ք հիմա, ո՞վ Իրանցի բարեկամներս, ծրուսթիւնները, մերձաները եւ ճարպիկ խաղերը մեր մինաքանական արուեստին։

Տեսա՞ք թէ ինչպէս կարելի է վեց յօդուած գրել առանց պատասխանելու երեք կարճ խօսքի։ Հազար խօսք ըսել երեք խօսք չըսելու համար։ Կարողութիւն մըն է որ կը խուսափի ձեր սահմանափակ հասկացողութենէն։ Նոյն իսկ մեզմէ շատերէն։ Մէկը ես որ միտքս դրած էի փոխադարձաբար վեց յօդուած նետել իրենց գլխուն։ Երկրորդին արդէն սպառած եմ։

Բայց փակելէ առաջ ձեր գրական մարզանքին նուիրուած այս տողերը, այսինքն Խայեամայայի յաղթանակին, Թ. արարէն ետք, անհրաժեշտ է դասեր մը։

Բանանք բարեկամիս գրքին որ եւ է մէկ էջը, առանց ընտրելու, աչքերնիս գոց, գտնենք մատուրնիս քառեակի մը վրայ, ճիշդ ինչպէս «բախթխարէ» կ'ընեն Գարաքիլիսերը։

Սէթէ ցաւեր հացի նկանակ մը պա-
տառ,
Ցիկ մը գինի, ոչխարի [illegible] մը,
Ու ես ու դուն աւերակի մը վրայ նստած,
Երջանկութիւն կը լինէր ան՝ Սուլթանական սահմանէն դուրս։

Ինչ գիտուն մարդ է, կը տեսնէ՞ք, մեր Գաւնիկը, հասկցեր է որ Նիշապուրի մէջ հացը ցորենէն կը շինեն, մինչդեռ Մանչեսթրի մէջ բամպակէ հիւսուէ։ Նկանակ մը պատառ՞...։ Ամէն բան կրնայ պատահիլ այս մեղաւոր աշխարհին մէջ, բայց «նկանակ մը պատառ՞»ը կ'երեւայ չանխայերէն առութիւն մըն է։

Կարդացէք 3րդ տողը եւ մի հիանաք Խորեան Օմարի ախորժակին վրայ։ Երկու հոգիով «բանաստեղծօրէն» կուտան տիկ մը գինի եւ ոչխարի իրան մը, ան ալ աւերակի մը վրայ նստած։ Եթէ տեղերնին քիչ մը հանգստաւէտ ըլլար, ինչպէս Մէչէդի ճամբուն վրայ, Նէչապուրի այգիները, պիտի կրնային երկու հոգիով սակայ ամբողջ կով մը եւ վար առնել Հախնազարեանցի մառանէն գինիի տակառ մը։ Եւ «Երջանկութիւն կը լինէր ան՝ Սուլթանական սահմանէն դուրս»։ Ա՞ն, ո՞ր տանը, ո՞րի կ'ակնարկէ։ Տէրը կորնչեցուցած «տանը» չի՞ նմանիր այս խեղճ «տանը»։ Մի մոռնէք վերջին երեք բառերուն վրայ, ձեր ուղեղը կրնայ դուրս ելլել բոլոր սահմաններէն։ Ֆնտգլեան իր չանխայերէնին մէջ ընդօրմած է նաեւ արեւելահայ ձեւեր, «կը լինէր», Խոնդկարեան բարեկամս կոչելու համար։ Ի՞նչ վարպետութի է...։

Իջեցնենք վարագոյրը եւ նորէն բանենք Գ. Զօպանեանին օծիքէն.

— Ի՞նչ եղան մեր վիճաբանութեան հարցերը։ Դեռ կը պնդէ՞ք թէ Փրոֆ. Գրասէն մը աւելի ձեռնհաս էք ձեր չգիտցած խնդիրները վճռելու համար։ Խայեամի դրական գարսւրջանը իրա՞ւ Զէնտ Ավէստանէն կը սկսի։ Կրնաք առանց անպատասխանի ձգել — թէեւ առաջին հրաշքը պիտի ըլլար ձեր կեանքին—, հոդ չէ. կը ներենք։ Բայց չենք ներեր երբ չըսէք թէ ինչու թոյլ տուիք որ ձեր բարեկամը հայ լեզուն աղճատէ իր չանխայերէնովը։ Եթէ ձեր չգիտցած բաներն են առաջին երկուքը, վերջինը ձեր ձեռնհասութեան մէջն է։ Կը հաւատանք որ գոնէ հայերէն գիտէք։

Հարցում մըն ալ։ Ըսէք անկեղծօրէն, իբրեւ բանաստեղծի յաւակնութիւնով տարուած մարդ։ Աւելի լաւ չպիտի՞ ըլլար որ Ֆնտգլեան, իր չանխայերէնով գրուած Խայեամին տեղ, Մանչէսթրի տպածներու փայլուն թղթիկներէն հատուածով մը տար մեզի։ Զէ՞ք կարծեր որ աւելի բանաստեղծական են վերջինները քան Ֆնտգլեանի «տաֆթարը», ուր, հոսում կայ Կոսար գետէն, կամ կը ցուցադրէ գիգինիի մրուրով լեցուած հագուստ, կամ բանաստեղծներ որոնք ամբողջ կով մը ուտելու ախորժակը ունին։

Ձեր պատասխանը ձեր գրական հասկացողութեան մասին պիտի յուսադրէ իմ պարսկահայ բարեկամները։ Մեր մասին մի հոգաք, յուսահատուած ենք շատոնց։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

Հալէպը բժական ակնոցով

— :•: —

Հալէպէն «Սօն Փօսթա»յի թղթակիցը կը գրէ.—

Մեր դրացի Սուրիոյ այս քաղաքը, հեռուէն տեսնողի մը աչքին քարակոյտի մը, զորչ գերեզմանատունի մը տեսքը կուտայ։ Ներս մտած ատեննիդ լայն եւ երկար ասֆալտ պողվարները, երկաթուղային հանգրուանքները, եւ ամէն մէկը 15—20 հազար ոսկի արժող քարուկիր շէնքերը, պատկառելի քաղաքի մը երեւոյթը կուտան անոր։ Այս պողոտային երկայնութիւնը որ մէկուկէս քիլոմեթր է, ոչ իսկ նեղ տեղ մը ունի։ Այս տեղը ժամանակին Նաֆի փաշա անուն Թուրք աւագանի մը բացած է։

Քաղաքը ունի 350,000 բնակիչ, որուն 20,000 Թուրք, նոյնքան ալ հայ եւ քիւրտ կայ։ Հայերը բոլորն ալ գործնական տարր մը եղած են։ Լումայափոխութիւնը, ծխախոտագործութիւնը, կօշկակարութիւնը, մանիֆաթուրաճառութիւնը եւ խանութպանութիւնը բոլորն ալ Հայերուն ձեռքն է։ Տասնըհինգ տարի առաջ Հալէպ գացող Թուրք մը, եթէ արաբերէն չգիտնար, գործ մը չէր կրնար կատարել։ Այսօր արաբերէն չգիտցող Թուրք մը, իր երկրին մէջ գտնուածի պէս, շատ դիւրութեամբ գործը կրնայ տեսնել։ Այս արդիւնքը Թուրքերէնին փոխըող Հայերուն գործն է։

Օսմ. կայսրութեան վեց դարու մէջ [illegible]

Եգիպտոսը գրաւելու ջանացող Իբ-[illegible] կառավարութեան թափած ոսկիները եւ արծաթները Սուրիան դեռ կ'ուտէ։ Թէեւ [illegible] վերջը հասաւ։

Տակաւին մինչեւ երէկ Թուրքին կոկորդէն կչտացող Հալէպը, վերջին մաքսանենգութեան օրէնքը ելլելէն ի վեր անել տագնապի մը մէջ ինկած է։ Վերջին շաբաթներու մէջ 100 հազար ոսկի սնանկութիւններ տեղի ունեցած են։ Այս վիճակին վնասուող իսկը գրամագլուխի աւերերու հաշիւը չկայ։ Մինչդ մը մաքսանենգուած ապրանքներու մեթրանոց եղող Հալէպի շուկաներուն մէջ խանութպանը հիմա ճանճ որսալու զբաղած է։

Հալէպի գիշերային կեանքը շատ հաճելի է։ Ամէն տեղ մինչեւ առաւօտ բաց է եւ ամէն կողմ ելեկտրական լոյսերով լուսաւորուած է։ Միայն ժամը 9էն հաղորդակցութիւնը կը դադրին գործելէ։ Զուարճութեան տեղերը շատ են, եթէ քիչ մը դրամ վատնուի, մինչեւ կոկորդդ կը զուարճանաս։ Քաղաքը քարոտ եւ ասֆալտ ըլլալուն, ցերեկը արեւը Աստուածային աւելի կիզիչ է։ Գիշերները օդը զով կ'ըլլայ, ոչ կը քրտնիք եւ ոչ ալ մրջիւններուն կեր կ'ըլլաք։ Իսլամ ժողովուրդին ապրելակերպը եւ ապրուստը աչքառու ինքնանութիւն մը ունի։ Տասնըչորս տարի առաջ ինչ վիճակի մէջ որ ձգեցինք, նոյնը կը մնան։

Հալէպի Թուրք ժողովուրդին այսօրուան վիճակին ի տես, աւելի եւս հպարտութեամբ կ'ըմբռնեմ թէ որքան մեծ եղած է Թուրքիոյ քաղաքային եւ ընկերային յեղափոխութեան կատարած գերը եւ անոր մեծութիւնը։

Քրտական շարժման շուրջ

—)(•)(—

ՔԻՒՐՏԵՐ ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԻՆ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

«Ազդակ»ի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ քրտական շարժման մասին։

Քրտական շարժումը վերջին մէկ ամսուան ընթացքին մտաւ բոլորովին նոր փուլի մը մէջ։ Շէյխ Ահմէտ Պարզանի փախուստը դէպ ի Թրքական սահման եւ Թուրքերու կողմէ այնքան գրկաբաց ընդունուիլը, մասամբ կը բացատրեն քրտական շարժման նոր ընթացքը։

Զարմանալի զուգադիպումով մը Անգլիոյ բարեկամ եւ անկէ հովանաւորեալ քիւրտ ժողովուրդը այսօր դարձած է Անգլիոյ ոխերիմ թշնամի։ Շէյխ Ահմէտ Պարզան ծանօթ է բոլորին, երկու տարի առաջ, իր աւազակախմբերով ասպատակութիւններ կ'ընէր Թրքական սահմանէն ներս, կոտորածներ կը կազմակերպէր, գիւղացիներ կը խողխողէր եւ յարձակումներ կը գործէր Թրքական ուժերու վրայ։ 1930ին Շէյխ Ահմէտի կողմէ սպաննուած էին երկու Թուրք սպաներ եւ զինուոր մը։ Թուրք կառավարութիւնը այդ օրերուն մահուան վճիռ արձակած էր Շէյխ Ահմէտի մասին։ Այս վերջինը սակայն փախած եւ ապաստանած էր անգլիական հովանիին տակ։

Հիմա կը պատմէ ճիշդ հակառակը։ Այս անգամ Շէյխ Ահմէտ կ'ընդունուի եւ կը քաջալերուի երէկուան թշնամիին կողմէ, որ իր մասին մահուան վճիռ արձակած էր։ Յայտնի է ուրեմն առանց կասկածի որ, Շէյխ Ահմէտի վերջին շարժումները դրդուած էին Թուրքիոյ կողմէ եւ կը ղեկավարուէին Թուրք եւ ռուս սպաներով։ Ինչպէս գրած էի ժամանակին, անգլիական մարզպանը ամսական 1500 ոսկի որոշադրել խոստացաւ Շէյխ Ահմէտին եւ ուրիշ կարգ մը առանձնաշնորհներ, պայմանաւ որ դադրի ապստամբական շարժումներ յարուցանելէ։ Սակայն Շէյխ Ահմէտ մերժեց եւ շարունակեց իր շարժումը։

Ստոյգ աղբիւրէ ամենավերջին պահուն քաղած տեղեկութեանս համաձայն, Տիարպէքիր դարձած է կեդրոնատեղի մասնաւոր լրտեսութեան, ուր կը գտնուին վեց ռուսական գնդապետներ։ Այս կեդրոնին պարտականութիւնն է Քիւրտերը շարժման մէջ պահել եւ անպակաս ընել ասպատակութիւնները, որպէս զի Մուսուլի շրջանին մէջ Քիւրտերու խոստացուած ինքնավարութիւնը իրագործուի, Թրքական հովանիին ներքեւ։ Այդ ձեւով Մուսուլի նաւթահորերու խնդիրն ալ ջուրը կ'իյնայ եւ ռուսական քարիւղին դէմ մրցակցութիւն տեղի չունենար։

Ճիշդ այդ ծրագրին հետեւանքով, անցած շաբաթ, Մուսուլի շրջանին մէջ, քարիւղի ճամբուն աշխատող գործաւորներու վրայ տեղի ունեցաւ յարձակում մը, որուն պատճառաւ բազմաթիւ գործաւորներ սպաննուեցան։

Ամբողջ սահմանի երկայնքին՝ Քիւրտերը այսօր բոլորովին փոխուած են եւ համակրանքով լեցուած Թուրքիոյ հանդէպ։ Թուրք գործակալներ մեծ թափով սկսած են փրոփականտի, համոզելու համար Քիւրտերը, որ Իրաքի դէմ շարժման մէջ գտնուին եւ այդ կերպով կարենան ըլլալ իրենց ինքնավարութիւնը։

Ահա այս է քրտական շարժման բացատրած վերջին վիճակը։

Այսօրէն աւելցնեմ, որ Շէյխ Ահմէտի փախուստէն վերջ, դեռ իրենց գիւղերուն վրայ մնացող եւ լեռներ ապաստանող 75 քիւրտ աւազակներ եւս քանի մը օր առաջ Թրքական սահմանն անցնելով յանձնուած են։

Գերմանի ընտրական պայքարը

—)(•)(—

Կիրակի տեղի ունեցան Գերմանիոյ ընտրութիւնները։

Այս պատճառով, կառավարութիւնը դիմած էր խիստ միջոցներու՝ ապահովելու համար կարգապահութիւնը։ Շաբաթ կէսօրէն սկսեալ մը պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ քաղաքին մէջ։ Պաշարման վիճակը տեւեց մինչեւ երկուշաբթի կէսօր, ուրեմն ամբողջ 48 ժամ։ Արգիլուեցան բոլոր հաւաքոյթները, ժողովները եւ յոյցերը։ Ոստիկանները կը վխտային մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ։

Գերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ այն զրոյցը կը շրջի թէ, ընտրութիւններէն յետոյ, կառավարութիւնը մտադիր է հրովարտակ մը քաղաքական զինադադար յայտարարել երկրին մէջ, երկու շաբթուան համար։ Այդ առթիւ պիտի արգիլուին բոլոր հաւաքոյթները, ըլլան անոնք նոյն իսկ մասնաւոր ժողովատեղիներու մէջ։ Պիտի արգիլուի նաեւ թռուցիկ բաշխել կամ ուրիշ որ եւ է ձեւով փրոփականտա կատարել հրապարակաւ։

Քաղաքական այս զինադադարին նպատակն է խաղաղեցնել կիրքերն ու միտքերը ժողովուրդին ու մտաւորականներուն մէջ։ Այսու հանդերձ, կ'ըսեն թէ Թերթերը, Հիթլերեանները պիտի պահեն իրենց իրաւունքը [illegible] ձայն գալու։

Արդէն, Գերմանիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ կը նշմարուի [illegible] Հիթլերեան խումբերու, կազմ եւ պատրաստ, ինչ որ կարծել կուտայ կամ այն վախը կը ներշնչէ թէ Հիթլեր որոշած է քալել Պերլինի վրայ։

Դիտել կը տրուի, սակայն, թէ Հիթլեր գաղտնի համաձայնութիւն մը ունի կառավարութեան հետ, որ պիտի ուզէր ամրացնել իր դիրքը Հիթլերի ուժերուն պատնէշով։ Ուրիշ են, արդէն, կապերը, որ գոյութիւն ունին Հիթլերի եւ Ֆոն Շլայխէրի միջեւ։

Այսպէս, ատենապետը կ'արգիլէ շարունակել ճառը, որ կը խօսէր երեսփոխան մը, Գրայթշուլտ, յարձակելով Հիթլերեաններու վրայ։

Բայց կառավարութեան գլխաւոր մտահոգութիւնը կը թուի աթոռ չտալ համայնավարներուն։

Ընտրութեանց արդիւնքին մասին, կարդալ առաջին հեռագիրները առաջին էջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յուլիս 28.— Մեր շրջանի հայրենակցական եւ զանազան միութիւնները սկսած են սարքել դաշտահանդէսներ, եղանակին համապատասխան եւ համաձայն հայրենակիցներու փափաքին։

Սալնոյ Զորի Հայրենակցական Միութեան դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի, կէսօրէ ետք Պէնք Անտրէի ծովահայեաց եւ օդասուն պարտէզին մէջ։

Սալնոյ Զորցի եւ համակիր երկսեռ հայրենակիցները իրենց ընտանեկան պարագաներով եւ մեծ պատրաստութեամբ, կանուխէն եկած էին դաշտահանդէսին։ Հոն էին նաեւ Տարօն-Տուրուբերանցիները, յարգելու համար, Սալնոյ Զորի նահատակ հերոսները որոնց յիշատակին համար կազմակերպուած էր հանդէսը։

Պարտէզին դրան եւ բեմին երկու կողմերը իրար կը գրկէին զոյգ եռագոյները։ Կեդրոնը զետեղուած էր Սերոբ Աղբիւրի եւ զինակիցներու մեծադիր նկարը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, զոր նուագեց նուագախումբը։

Յետոյ օրուան նախագահ Գ. Արթիւր Տէր Յովհաննէսեան հակիրճ ու մայրենի կարօտցուած բառերով ամփոփեց ըրաւ Սալնոյ Զորցիներու մղած կռիւներուն ընդդէմ Թուրք կանոնաւոր ու քառապատիկ զինուորներուն։ Յետոյ Գ. Ղազարեան ուղերձ մը կարդաց, հերոսներու յիշատակին։

Արտասանութիւններ ըրին Գ. Գ. Վ. Ֆէյսեան ու Գ. Գօզոսեան եւ Օրիորդ Քէչիչեան։

Գ. Ց. Այվազեան վերյիշեց դրուագներ հերոսամարտէն նահատակներուն կեանքէն։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Ապրին Մարտիրոսեան, որ կենդանի փաստերով պատմականն ըրաւ Սալնոյ Զորի հայ հերոսներու յեղափոխական գործունէութեան, 80ական թուականներէն մինչեւ ընդհ. պատերազմը։ Եւ յորդորեց ներկաները որպէս զի քալեն անոնց փշոտ բայց նուիրական ճամբէն, որպէս զի մեր արիւն քրտինքով իրականացնենք անոնց միակ իղձը «Հայրենիքի Ազատութիւնը»։

«Անոնք մեռան, բայց դեռ կենդանի է անոնց յիշատակը, ջանանք ամէն գնով արժանի ժառանգորդները ըլլալ անոնց, որպէս զի անոնք իրենց անթաղ գերեզմաններէն անէծք չկարդան մեր գլխուն։ Տարօնցին ու Սալնոյ Զորցին դարեր շարունակ պայքար մղած են Թուրք բռնութեանց դէմ։ Այսօր վտանգ չի սպառնար մեր ֆիզիքական գոյութեան, բայց պէտք է որ ձեռք ձեռքի տանք, կռուելու համար նոր ու խաղաղ պայքարին, ձուլման դէմ։ Նոր սերունդը կապենք անցեալին, վառ պահենք ազգային ոգին, եւ նահատակներու յիշատակները»։

Յետոյ բեմադրուեցաւ Սերոբ Աղբիւրի կեանքէն յեղափոխական տեսարան մը, ղեկավարութեամբ դերասան Ռոզուեանի։

Աճուրդի դրուեցաւ Սերոբ Աղբիւրի եւ զինակիցներուն մեծադիր նկարը եւ գոյացաւ կլորիկ գումար մը։

Անցորդ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆ, 27 Յուլիս.— Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն իր յայտարարութեան համաձայն, սարքած էր դաշտահանդէս մը, Խանասորի արշաւանքի 35րդ տարեդարձին առթիւ։ Տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի դաշտին վրայ, պաղ աղբիւրին մօտ։

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս հարիւրաւոր բազմութիւն մը փութացած էր դաշտ, իր յարգանքի տուրքը բերելու Խանասորի անմահ հերոսներուն յիշատակին։

Ցինեակ մը երիտասարդներ, քալարուած եռագոյներու շուրջ, բարտիներու զով շուքին տակ, ազգային եւ յեղափոխական երգերով կը թնդացնէին դաշտը, մինչ հասարակութիւնը, կանաչ խոտերուն վրայ, իր թիկունքը տուած ծառերուն, մէկ կողմէն մտիկ կ'ընէր երիտասարդներու երգերուն, միւս կողմէն կը վերյիշէր իր հայրենի դաշտերը։

Ժամը հինգն է արդէն, շատ երգեցինք եւ զուարճացանք, կարգը բանախօսութեանն է։ Ընկ. Ա. Գասոնէ հասարակութիւնը կը հրաւիրէ բանախօսութեան վայրը։ Կը մօտենան լուռ։ Յանկարծ, կը թնդայ «Կարիւսս Տեղաց Խանասորայ Դաշտումը»։ Երգէն վերջ, ընկերը քանի մը հակիրճ խօսքերով կը բացատրէ օրուան նշանակութիւնը։ Յետոյ կը հրաւիրէ օրուան բանախօսը ընկ. Բ. Աղապէկեանը, որ Լիոնէն հրաւիրուած էր մասնաւորապէս խօսելու համար։ Ընկերը խօսեցաւ աւելի քան կէս ժամ, եւ մանրամասն պատմեց Խանասորի արշաւանքը։ Յիշեց նաեւ վկայութիւնը եւրոպացի աշխարհաշրջիկներու, որոնք այն ժամանակ գտնուած էին Պարսկաստան։ Ընկերոջ բանախօսութիւնը բուռն ծափերով վերջացաւ, եւ անմիջապէս թնդաց «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»ը։ Մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը, այսպէս շարունակուեցան երգն ու ուրախութիւնը։ Եւ իրիկուան ճաշէն յետոյ ժողովուրդը ուրախ ուրախ մեկնեցաւ դէպ ի տուն։

Ինչպէս յայտարարուած էր, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կողմէ Փութպոլի մրցում տեղի պիտի ունենար դաշտին վրայ, բայց կարելի չեղաւ [illegible] պատճառաւ։

Ն. Գալէ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐԱՍԷՐԻ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ, Ա. տարի, ցուցակ հայերէն հրատարակութիւններու, որոնք լոյս տեսած են 1930ին։ Վիեննա, Մխիթարեան տպարան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (154)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ե. ՄԱՍ

Ու, նոյն պահուն, Սուրէնին ու Աստղիկին ակնարկները կրկին իրարու հանդիպեցան, եկան դէմ առ դէմ, գրքի մը բացուած էջերուն պէս, ուր քրօքի մը կար...

Փողոցին մէջ անցուդարձը շատցեր էր, արդէն, երբ Այվազեան հրաժեշտ առաւ անոնցմէ ու երկուքը ուղղուեցան Սուրէնի սենեակը. Աստղիկ ներս մտաւ երջանիկ բայց վարանոտ քայլերով։ Անօրինակ կերպով յուզուած էր ու Սուրէնի շարժումներուն կը հետեւէր ապշած. անհուն հրճուանք մը կրծքին տակ եւ տագնապեցնող հարցում մը գոնկին մէջ,— «իրականութի՞ւն է այս բոլորը»։

Անուշ՚ուշս՝

Անհամարիկ Սուրէնս։ Նաւասւ նոյն տղան, սէր ու թափանցող նայուածքով, ջերմ ու հոգեբարեկան արտայայտութեամբ, խոհուն, ճակտին կորնթարդ մազերով տղան, որուն գլխուն հիմա սպիտակ թելեր եւս կային։ Իսկ մեծ ոգի մը դէմքին վրայ, թշնամի փաժփուզոտի մը հետքը։

Սուրէն նստաւ Աստղիկի քով, բայց մը լուռ կերպով նայեցան իրարու։ Աստղիկ զննեց շուրջը եւ չզակ մը առնելով, ցնցուեցաւ յանկարծ ակնարկը դրան ու երկիւղը աչքերուն։ Սուրէն աւելի մօտ էր հիմա ու կը լսէր անոր փափուկ ձեռքերը, լեռոյ մազերը, ու Աստղիկ, թափանցող ու տեղ ջերմութիւն մը մարմնին մէջ. կը նայէր անոր, մինչ նոյն տաքօրէն ու ինք.

նէկ հարցումը մտքին մէջ։ Ու կ'ըզգար, հզօրապէս կը զգար որ Սուրէն այժմ անօրինակ կերպով ջերմ է եւ մօտ դէպի ինքը եւ թէ աւելի վճռական ու անվարան իր մտերմութեան մէջ։

Աստղիկ երկարօրէն պատմեց թէ ինչպէս Աստղը զինքը յանձնած էր միսիոնարուհիի մը ու վերջինիս հետ ինք եկած էր Թիֆլիզ, եւ երկու օր առաջ Երեւան, փնտռած էր զինքը ու գտած Այվազեանը։

—... Ինծ ըսաւ թէ մեկնած ես ռազմական վայր մը կարեւոր գործով մը, եւ երբ նիստը վերջանալու մօտ էր, ներս մտար։

= Տեսա՛ր, սիրելի։

— Կը փնտռէի, արդէն։ Տարիները այնքան ծանր չէին մարդուն համար երբ փնտռողի մը եւ երազի մը ետեւէն է, որքան այն քանի մը րոպէները, երբ կը տեսնես զայն, բայց կը սարսափիս լսել։ Կը հետեւէի շարժումներուդ, ընդդիմադիր երեսփոխանին երբ մօտեցար, յանկարծ սոսկ կանգնեցայ եւ անզգալաբար ճիչ մը արձակեցի...

= Դո՞ւն էիր...

— Այո՛։

= Բնաւ մտքէս չէր անցներ... զարմանալի...

— Երբ հանդարտեցայ, մտածեցի թէ միշտ միեւնոյն յանդուգն ու նետուելու պատրաստ տղան ես... իրաւունք տուի... որովհետեւ, եթէ այլպէս չըլլար...

Եւ լռեց։ Յետոյ նայեցաւ Սուրէնին, ձեռքը երկարեց անոր մազերուն, [illegible] պահ մը, կիներու յատուկ բնազդական կանխազգացութեամբ մը, եւ գրեթէ արտասուելով ըսաւ թէ Վազգէնը Թիֆլիզ օրբանոցն էր տեսած, ու աւելցուց.

— Մտածկոտ ես, Սուրէն։

= Այո՛, զառնացնող բան մը...

— Ի՞նչ։

= Նազա՛րը...

— Այո՞...

= Հո՞ս է...

— Հո՛ս —ցնցուեցաւ Աստղիկ— Աստուա՛ծ իմ... Սո՛ւրէն...

= Ինչու պզտիկցար, վախու բան չկայ... բանտն է...

— Նազա՞րը...

= Այո՛։

— Ինչո՞ւ։

= Իբրեւ գլխաւոր [illegible] մայիս 1ի դէպքերուն՝ երեք Ռուսահայերու հետ...

— Հա՛... Անհասարիկ առիթ մը։

= Ինչ բանի։

— Միանգամընդմիշտ փրկուելու իրմէ...

= Նազարէ՞ն... Հը՛, տարօրինակ ես, Աստղիկ... Ո՛րքան արժէք կուտան՝ այդ դողողին... Ու կ'ընթադնահատես իմ ներկայութիւնս եւ ուժս...

— Ո՛չ, սիրելի Սուրէն, ոչ... Բայց, կը վախնամ... ի՜նչ գիտնամ...

= Գիտցիր, նաեւ, թէ Մէհմէտ պէյը այստեղ է...

— Ի՞նչպէս...

= Այո՛... Իբրեւ Էնկիւրիի ղեկպան... եկեր էր բարեխօսելու Նազարին համար...

— Օ՛, Աստուած իմ... արդէն իսկ կը զգամ թէ հագիս իրարու պատկանած, կրկին կը սկսի չարաչուք վտանգը...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Ամերիկեան վերերաննները կը դիմադրեն

Ուաշինկթընի իրենց պարտութենէն յետոյ, ամերիկեան վեթերանները կը ջանան իրենց դիմադրութեան կեդրոնը փոխադրել Ճոնսթաուն՝ փոքրիկ քաղաքը:

Ուաշինկթընէն վտարուած վեթերաններու մեծ մասը ոտքով կ'երթայ Ճոնսթաուն, ուր արդէն հաւաքուած հազար վեթերանները գիշերեցին հանրային պարտէզի մը մէջ: Քաղաքին առեւտրականները կառչած են իրենց քաղաքապետին դէմ, որ Ճոնսթաուն հաւաքուելու հրաւէր ուղղած էր վեթերաններու ղեկավարներուն:

Ամերիկայի նախագահական պայքարը

Գ. Ռուզվելդ, Ամերիկեան ռամկավարներու հանրապետական նախագահի թեկնածուն, ընտրական պայքարը բացաւ ճառով մը, որ ծրագիր մըն է.

— Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա բաւ, վերջապէս համաձայնութեան եկան հատուցումներու հարցին մէջ: Հիմա վախ կայ որ միայնակ ընդդէմ Ամերիկայի: Այս վտանգը չի գար մեզ հանդէպ անոնց ունեցած պարտքէն, այլ մանաւանդ անոնց առեւտուրին դէմ մեր կանգնած պատնէշներէն: Պարտքերը չեն որ կը կազմեն լուծելի հարցը: Ջանանք ջնջելու պէտք չունինք: Կողմնակից ենք պարտքերու վճարման, մաքսատուրքերու նուազման եւ առեւտրական փոխանակութեանց վերսկսման, դիւրացնելու համար այս պարտքերու վճարումը:

«Միացեալ — Նահանգները բաւ, Ռուզվելդ, կրնան կատարելապէս նախաձեռնարկ ըլլալ հրաւիրելու միջազգային համագումար մը, որուն նպատակն ըլլայ ամրացնել ելմտական յարաբերութիւնները եւ դրամին տալ իր գնման կարողութիւնը:»

Ակնարկելով ոգելից ըմպելիի արգելքին, նախագահական թեկնածուն յայտնեց թէ նոր խորհրդարանին պիտի առաջարկէ ջնջել ըմպելիի վաճառման արգելքը:

Լեհաստան ոչ-յարձակման դաշինքը

Պոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը անդրադառնալով Լեհաստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած ոչ — յարձակման դաշինքին, զայն կը նկատէ յառաջդիմութիւն մը՝ երկու երկիրներու յարաբերութեանց մէջ:

Պոլշեւիկեան թերթը երկարօրէն կանգ կ'առնէ լեհ կառավարութեան ծախսած փորձերուն վրայ, ոչ — յարձակման դաշինք կնքելու մասին խորհրդային կառավարութեան ձեռնարկը օգտագործելով՝ իր արեւմտեան դրացիներուն հետ իր կապերը աւելի ամրացնելու եւ անոնց հետ համերաշխ խմբակ մը կազմելու համար եւ լեհ կառավարութեան նման միտք մը վերագրելով՝ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ նման մտադրութեան մը ձախողութիւնը յայտնի էր անով որ պալթիկեան պետութեանց շահերը չեն համապատասխաներ Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ շահերուն:

«Լեհաստան հասկցաւ որ, կը գրէ «Իզվեստիա» «զինակցութիւն» բառը միշտ չի նշանակեր իրական յարաբերութիւն եւ բնաւ չերաշխաւորեր իրաւունքներու հաւասարութիւն: Թէ այս նկատումն էր որ լեհական կառավարութիւնը մղեց ստորագրելու դաշինքը եւ Խորհրդային Միութեան հետ ամրացնելու իր յարաբերութիւնները:

Ռումանիոյ քաղաքական կացութիւնը

Ռումանիոյ նորընտիր խորհրդարանը օգոստոսի ընթացքին պիտի բոլորէ արտակարգ նստաշրջան մը, զբաղելու համար Ռումանիոյ տնտեսական կացութեան ստեղծած դժուարութիւններով:

Քաղաքական կացութիւնը կը մնայ այնքան խառնակ, որքան էր ընտրութեանց նախօրեակին: Վայտայի ընտրական դահլիճը կը մնայ իշխանութեան գլուխը, մինչեւ որ լրանան նոր երեսփոխաններու վաւերացման գործողութիւնները:

Դահլիճի կազմութեան մասին, տեսակցութիւնները կը շարունակուին քաղաքական պետերու միջեւ, առանց արդիւնքի:

Գիւղացիական կուսակցութեան կեդրոնը շարունակեց իր խորհրդակցութիւնները քաղաքական կացութեան մասին:

Վայտա Վոյվոտ առանձնեց կուսակցութեան նախագահութիւնը, զոր արդէն, իշխանութեան մէջ, բնաւ չէր լքած: Հաւանական կը թուի որ դահլիճին կազմութիւնը իրեն յանձնուի:

Հիճազի ձախողած ըմբոստութիւնը

Հիճազի կառավարութեան պաշտօնական դեկոյցին համեմատ, յունիս 16ին, զրկուած զինուորական ուժերը՝ որոնց հրահանգ տրուած էր Եգիպտոսէն եկած 400 Պէտէվիներ եւ Իպն Ռիֆատան դերի բռնել, յաջողած են: Կառավարական ուժերը ըմբոստներուն հանդիպած են Ճէպէլ Տեպպայի մէջ եւ ամբողջ օր մը տեւող բուռն կռիւէ յետոյ, յաղթած են Պէտէվիներուն:

Իպն Ռիֆատա գլխատուած է կռիւէն յետոյ. իսկ իր զաւակը եւ 375 Պէտէվիներ սպաննուած են կռուի ընթացքին:

Հուվըրի նոր ծրագիրը

Միացեալ — Նահանգներու նախագահը Հուվըր նոր ծրագիր մը մշակած է փութացնելու համար երկրին տնտեսական վերականգնումը: Այս ծրագիրը վերջնապէս չէ մշակուած. բայց անոր գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են.

1) Նոր իրաւասութիւններ տալ Վերաշինութեան Ելմտական հաստատութեան, 1.5 միլիառի մեծ շինութիւններու ձեռնարկելու համար: Այս աշխատանքները՝ որքան կարելի է շուտ պիտի սկսին, անգործներու թիւը նուազեցնելու համար:

2) Պիտի քանդուին ապառողջ խրճիթները. եւ անոնց տեղ պիտի շինուին առողջապահիկ բնակարաններ:

3) Համաձայն որոշ ծրագրի մը, պիտի աւելցուի արջառը:

4) Վարկային դիւրութիւնները պիտի ընդլայնուին:

5) Երկաթուղային նոր գիծեր պիտի շինուին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԱՒԱՑԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ — Անգլիական «Տէյլի Թէլէկրաֆ» թերթը կը գրէ թէ ծովային հինգ պետութեանց յառաջիկայ խորհրդաժողովը պիտի գումարուի հաւանաբար սեպտեմբերին սկիզբը՝ Լոնտոնի մէջ, զբաղելու համար նաւային զինաթափութեան հարցով:

ՕԹԹԱՎԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ — Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովին մէջ մշակելու վրայ են ծրագիր մը, որուն համաձայն, պիտի հաստատուի տնտեսական ատեան մը, որ տեւական կերպով պիտի գործէ Լոնտոնի մէջ:

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ — Անգլիոյ Անկախ Աշխատաւորականները իրենց ընդհ. ժողովին մէջ՝ որոշեցին բաժնուիլ Աշխատաւորականներէն:

Այս կերպով, Անկախ Աշխատաւորականները կը դառնան ինքնուրոյն կուսակցութիւն մը:

ՕՐՒՈՐԴ ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԱՇԽԱՐՀԻ ԳԵՂՈՒՀԻՆ — Սփայի մէջ հաւաքուած 28 ազգերու ներկայացուցիչները 1932ի տիեզերքի գեղեցկութեան թագուհի հռչակեցին Թուրքիոյ գեղուհին՝ Քէրիմէ Հալիս հանըմ:

ՁԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆ — Սէն - Նազէրի եւ Լօրիանի միջեւ յաջող փորձերէ յետոյ, ֆրանսական նոր թորփիլահալած մը վերադարձաւ նաւարան, ուր պիտի շարունակուի անոր սարքաւորումը:

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Café de la Mairie: 2 Place d'Italie *(Մէրիի գիմացը, Ավընիւ Կոպլէնի անկիւնը* Métro: Place d'Italie)*: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգ՝ ընտրութիւն:*

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարգպետ խումբի ընդհ. անդամական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ*, Գ. Զոհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Ց. Զեօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՑ ՃԱՄԲԱՆ*, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ*, Լուիզա Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ*, Քրիստ. Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ*, Ժորժ Սան 20, *ԹԷՐՖԱՆՕ*, (Բիւզանդականի կայսրուհին) 25, *ԱԳՐՈՒՄՆԵՐ*, Մալխաս 50, *ԿԵՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ*, Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ*, Վ. Մելյեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ*, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ*, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., *ՍԻՄՈՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ*, Քասիմ 2 հատոր 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ*, Յ. Ալոճեան (Թոզմերի) 12.50, *ՏԱՒԻԴ ԵՒՈԼԵԱՆ*, Գ. Կաւափեան 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ*, Ռուսամիկ 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, *ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պերլին, Մ. Յ.— 600 ֆր.: Կը շարունակենք ղրկել Սէչէգ:

Լանսի, Կ. Ե.— 35:

Imp. A. DER (Agopian)

7, Rue Dalmesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

Բ Օ Բ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Արթուրի դէմքը կանգնեց նրա առաջ կարծես բոլորովին կենդանի. այն աստիճան պարզ տեսնում էր նրա բոլոր մանրամասնութիւնները: Բերանի քնքուշ գիծը, լուրջ մեծ աչքերը, արտայայտութեան հրեշտակային մաքրութիւնը — այդ բոլորը գրած էր նրա առաջ, կարծես դեռ երէկ էր մեռել: Դանդաղ հոսող արցունքները պղտորեցին պատկերը նրա աչքին:

Ա՛, նա ինչպէս կարողացաւ մոռանել, եւ ի՛նչ սրբապղծութիւն այդ պայծառ, յաւիտենականութեան մէջ հանգչող հոգին երեւակայել կեանքի մանր ձախողանքներին դեռ ենթակայ: Անչուշտ աստուածները սիրում էին նրան ու թողին որ երիտասարդ մեռնի: Հազար անգամ աւելի լաւ էր, որ զրկած լինէր նրան անէութիւնը, քան թէ ապրէր դեռ ու դարձած լինէր մի Բոռ. Բոռ նրա անթեթեւ փողկապովը ու կասկածելի արախոսութիւններովը, նրա չար լեզուովն ու բալէտի պարուհիովը: Զէ՛, չէ՛, այդ բոլորը մի անմիտ ֆանթազի է: Ի զուր էր տանջում իր հոգին մի ինչ որ անուրջով: Արթուր մեռած էր անշուշտ:

— Կարելի՞ է. — հարցրեց մի մեղմ ձայն դրան ետեւից:

Ջեմման այնպէս ցնցւեց, որ կենդանագիրը ընկաւ ձեռքից, եւ Բոռը, որ կաղալով ներս էր մտնում, վերցրեց ու տուաւ նրան:

— Ի՞նչպէս ինձ վախեցրիք:

— Շատ եմ ցաւում: Կարելի է, ձեզ խանգարեցի:

— Ոչ, խառնում էի հին իրերը:

Մի վայրկեան վարանեց, յետոյ մեկնեց նրան մանրանկարը:

— Հաւանո՞ւմ էք այդ դէմքը:

Եւ մինչ սրան դիտում էր պատկերը, Ջեմմա այնպէս յամառ նայում էր նրա դէմքին, կարծես իր ամբողջ կեանքը նրանից էր կախուած: Բայց քննադատութիւնից ու բացասումից զատ ոչինչ չկար այդ դէմքի վրայ:

— Դժուար խնդիր տուիք ինձ. — ասաց նա: — Պատկերը շատ է գունատել, եւ մանկական դէմքը միշտ դժուար է գուշակելը. բայց ինձ թւում է, որ այս երեխան կեանքի մէջ դժբախտ է դառնալու. իր համար ամէնից խելօքը այն կը լինէր, որ ձեռք վերցնէր հասուն մարդ դառնալուց:

— Ինչո՞ւ:

— Տեսէք ներքին շրթունքի գիծը: Այս տեսակի մարդիկը խորն են զգում տառապանքն ու անարդարութիւնը կեանքում նրանց համար տեղ չկայ կեանքի մէջ միայն այն տեսակ մարդիկն են պէտք գալիս, որոնք ամբողջապէս կենդրոնանում են իրենց գործի վրայ:

— Այդ պատկերը ձեր ճանաչածներից ոչ ոքի նման չէ՞:

Բոռը սկսեց դիտել կենդանինները:

— Այո: Ի՛նչ տարօրինակ է: Ի հարկէ, եւ շատ է նման:

— Նմա՞ն, ո՞ւմ:

— Կ-կարդինալ Մ-Մօնտան-տանէլլիին: Արդեօք այդ մեղսագուրկ կարդինալը քեռորդիներ չունի՞: Ո՞վ է սա, եթէ կը ներէ՞ք, որ հարցնեմ:

— Սա մանկութեան կենդանագիրն է իմ այն բարեկամիս, որի մասին խօսել եմ ձեզ:

— Որին դուք սպանե՞լ էք:

Ջեմմա ակամայ ցնցւեց, այնպէս անխիղճ ու այնպէս անխիտ էր ասուած այդ սարսափելի բառը:

— Այո, որին ես սպանել եմ, եթէ նա իսկապէս որ մեռած է:

— Եթէ՞...

Ջեմման չէր նայեց նրան:

— Երբեմն կասկածում եմ. — ասաց նա: — Նրա դիակը գտնել չկարողացան: Կարելի է նա էլ, ձեզ պէս՝ փախաւ տնից ու գնաց Հարաւային Ամերիկա:

— Յուսամ որ ոչ: Թէ չէ դա մի սարսափելի յիշողութիւն կը դառնար ձեզ համար: Ես ժամանակին բաւական կռիւների մէջ եմ եղած, ու կարելի է մէկից աւելի մարդիկ եմ դժոխք ուղարկել: Բայց եթէ խղճիս վրայ լինէր, որ իմ պատճառով մի կենդանի էակ գնացել է Հարաւային Ամերիկա, ես այլ եւս գիշերը քնել չէի կարող...

— Այդպէս ուրեմն դուք կարծում էք, — ընդհատեց Ջեմմա մօտ գալով ու ձեռքները ամուր սեղմած, — որ եթէ նա չէ մեռել, եթէ նա անց է կացել ձեր փորձութիւնների բովիցը, նա այլ եւս երբեք չի վերադառնար նոյն հոգով: Ուրեմն կարծում էք, որ նա երբեք չի մոռանար անցեալը: Ցիշեցէք, որ ես էլ շատ խիստ եմ տուժել. տեսէք:

Եւ նա անելով ճակատից մազի ծանր ալիքները՝ ցոյց տուաւ սեւ գանգուրների տակ պահուած լայն սպիտակ մազի շերտը:

Տիրեց երկար լռութիւն:

— Ես կարծում եմ, — ասաց Բոռ դանդաղ, — լաւ է մեռելները մեռած էլ մնան: Շատ բաներ կան, որոնք խիստ դժուար են մոռացւում, եւ եթէ ես ձեր մեռած բարեկամի տեղը լինէի՝ մեռած էլ կը մնայի: Միւս աշխարհքից եկողները շատ ալլանդակ են լինում:

Ջեմման դրաւ պատկերը գզրոց եւ փակեց:

— Խիստ վարդապետութիւն է դա — ասաց կինը: — Իսկ այժմ խօսենք մի ուրիշ բանից:

— Ես մի փոքրիկ գործով եմ եկած: Ուզում եմ ձեզ հետ խօսել մի ծրագրի մասին, որ ծագել է գլխումս:

Կինը աթոռը քաշեց սեղանին մօտեց:

— Ի՞նչ էք կարծում մամուլի նախագծուած օրէնքի վերաբերմամբ — սկսեց Բոռ բոլորովին դադարելով կակազելուց:

— Ի՞նչ եմ կարծում: Կարծում եմ որ մի մեծ նշանակութիւն ունեցող բան չէ, բայց ամենայն դէպս լաւ է մի պատառ հացը քան ... ըը:

— Անշուշտ: Ուրեմն դուք մտադրեալ ... մտածելու էք նոր լրագիրներից ու մէկին, որ այստեղ հրատարակութեան են պատրաստւում:

— Այո, հաւանօրէն: Միշտ մեծ ... կան աշխատանքներ շատ կան ... կան վարչութեան մէջ. տպագրութեան ... ումը, եւ...

— Մինչեւ ե՞րբ այդպէս ... վատնէք պիտի ձեր մտաւոր ... ութիւնները:

— Ինչո՞ւ համար է դուք:

— Որովհետեւ դուք ընդունակ ... ուրիշ գործի:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

3 AOUT 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1947

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՀՕԿԻ ՇԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անցած շաբթուան Թղթակցութիւն մը Լիոնի շրջանէն կը յայտնէր թէ Հօկի ժառանգիւրդերը հանգանակութեան մը ձեռնարկած են, որպէս զի այդ դրամով մարդիկ դրկեն մինչեւ բողոքելու հայկական պահանջներուն դէմ, որ ներկայացուցած Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու առթիւ:

Մենք այդ առթիւ խօսեցանք «Կաթոլիկ ազգի» եւ «Հօկի» ազգի մասին:

Մինչ ասկէ առաջ բան մը գոյութիւն պիտի ունենայ մեր ժողովուրդին մէջ: Ու ամէն անգամ արդարօրէն յիշատակ մը թուաւորելու յօժարութեամբ:

Ըստ երեւոյթին Հօկի գործակալները հոս, Փարիզի շրջակայ արուարձաններուն մէջ ալ սկսած են հանգանակութեան, ի հարկէ խրախուսելով բան մը փախցնելով, եւ խրախուսելով իր հակացողութեան համաձայն:

Այս կիրակի ժողովրդական բազմութեան մէջէն, շատ չէզոք Հայեր, ընտանիքով ծանրաբեռնուած, կը յայտնէին թէ Շաւիլի եւ Իսիի շրջաններուն մէջ Հօկի ներկայացուցիչները ժողովուրդէն դրամ կը հանգանակէին, այն զխտաւորութեամբ, ինչ որ գրած էին դասաւոր մեր Թղթակիցները:

Ուրեմն, Հայերը երջանիկ են իրենց բազմակողմանի ընդունակութիւններով: Մարդիկ ու խմբակներ ունինք, որ ամէն ճակատի վրայ կը փայլին:

Եւ եթէ շատ քիչ անգամ ապիտակ երես դուրս կուգանք այդ ճակատներէն, ատ երեսը միշտ պատրաստ է:

Հօկի կազմակերպութիւնները տարագիր հայութեան ներքին կեանքը կը մթնեն: Անոնք բարոյական խարդախութիւն մը կը կազմեն, շահագործելով ազէտ ժողովուրդը Հայաստանի Սովետական անունով: Անոնք ուժ մը չեն, բայց կազմալուծող են: Հայաստանին օգնելու անունով հրապարակ նետուած են, բայց ամէնէն շատ Հայաստանին կը վնասեն:

Ու այս խարդախութիւնն ամբողջովին համայնավար ոգիի ծնունդն է. նաեւ հայկական յատկայն նկարագրի արդասիք:

Պարզ է բոլորին, քաղաքական հասունութիւն ունեցող բոլոր խմբակներուն՝ որ Հօկը կեղծ ու խարդախ դիմակ մըն է հայ պոլշեւիկեան խմբակին: Ու կեղծիքը կրկնակի է:

Կուսակցականօրէն անոնք անզօր են շիտակ կեցուածքով եւ պոլշեւիկօրէն (ինչպէս կ'ըրէ Հայաստանի մէջ կը յախորտան), գիմելու այս ժողովուրդին եւ այլասերութեան, դիմելու հայութեան եւ համոզելու զայն իրենց սկզբունքներով եւ գործելակերպով:

Եր մնայ այս ժողովուրդի անորոշ զգացումներուն հետ խաղալ: Կաշիկ հակազգայնականութեան մաշուած գործելակերպին, սուտ եւ կեղծիքը իրար խառնել, խառնակել եւ դուրս ճարել պղտոր պայքարներուն համար:

Նոյն խել զանել բարի ու պարկեշտ մարդիկ որ Հայաստանի վերաշինութեամբ կ'ոգեւորուին, որ իրօք Հայաստանը կը սիրեն, եւ կ'ուզեն տեսնել ներկայ Հայաստանի մէջ կորիզը վաղուան Հայաստանին: Ու առանց կը խօսին հայրենասիրութեան անունէն, վերաշինութեան երազներէն, եւ բոլոր այն ծրագիրներէն, որ քաղաքական համոզումներէն վեր հայրենասէր հայուն զգացումները կը շոյեն:

Այսպիսի պարկեշտ խաբուածներ ալ կան, որ Հօկի կազմակերպութեան մէջ կը գտնուին: Ու համայնավարները ճարպիկօրէն՝ այդպիսի տիպերը վաճառքի տեղ կը գործածեն, միամիտները խաբելու համար:

Կան կաղ կարողներ, պղտոր հաշիւներու հետամուտ մարդիկ, որոնք այս խառնակ օրերուն, պղտոր ջուրն մը կը փնտռեն, մէջը ձկնորսելու համար: Անոնց տեղն ալ Հօկն է:

Կայ ազէտ ու Թրքախօս զանգուած մը, որ հայ պոլշեւիկ Թափառաշրջիկներու պլըրէատարիատը կը ներկայանայ: Առանց բառ մը հասկնալու, Հայաստանին կը համակրի, գոնէ Հայաստան բառը հայերէն արտասանելով, ատոր վրայ միայն բաւական է, որ պոլշեւիկեան գործակալները յանուն Լէնինի այդ անգոյն զանգուածը հրահրեն ազգային առելութեամբ:

Ապազգայնացած տարրերը լաւագոյն դաշինք կը ներկայացնեն, համայնավար կեղծ ազգասիրութեան համար: Ու երբ դուք հարուածը կուրծքին կուտաք, ան կ'ապաւինի Լէնինին եւ... Հայաստանին, երկուքն ալ անիմաստ անոր համար:

Ինչպէս ըսինք, ամէնէն շատ կը շահագործուի Հայաստանի անունը: Մէկի համար Խորհրդային Հայաստան է, միւսին համար հին հայրենիքն է, ուրիշի մը համար պոլշեւիկեան գործարան մըն է՝ կապուած ... չինական յեղափոխութեան: Տեղ մը վերաշինութեան մասին կը խօսին, տեղ մը գրադարաններու, ուրիշ տեղ մը Ջեկան կը փառաբանուի:

Ու այս բոլորը ըստ մտայնութեան եւ ըստ պարագայի:

Երբ պոլշեւիկեան ղեկավարները հայ մշակոյթի դէմ կը պայքարին, հայկական քաղաքական իրաւունքները կ'անտեսեն, չինարարութեան փոխարէն՝ պոլշեւիկեան փրոփականտը կը կատարեն, արտասահմանի պոլշեւիկեան գործակալները իրենց շրջապատը կը համոզեն թէ նղանք կոմունիստական կուսակցութեան գործն է: Կառավարութիւնը տարբեր, կուսակցութիւնը տարբեր:

Երբ անդին, տեղի եւ անտեղի, Թուրքիոյ բարեկամութեան մասին կը խօսին եւ կը յայտարարեն թէ հայ ժողովուրդը որ եւ է դատ չունի Թուրքիոյ հետ, այս կողմ, գաղութներուն մէջ նոյնը կը կրկնեն Թուրքախօս իրենց ունկնդիր պոլշեւիկներուն: Իսկ երբ կը գտնուին տարագիր այն զանգուածին մէջ, որ ատելութեամբ լեցուած է Թուրքին դէմ, որ իր հայրենիքը կ'ուզէ վերադառնալ ու ազատ ապրիլ, անոր ականջին կը փսփսան թէ հայ պոլշեւիկները կը հետամտին ետ առնելու մեր հայրենի հողերը Թուրքերէն:

Ու այս բոլորը կ'ըսեն ու կ'ընեն, առանց հաւատք ունենալու:

Կեղծիքը, սուտը, զգացումներու շահագործումը անպարկեշտօրէն իրար խառնուած՝ կը ստեղծեն Հօկի մթնոլորտը, ուր միայն պոլշեւիկ գործակալները գիտեն թէ ինչ կ'ընեն: Մնացածները, անգիտակցօրէն կը թաւալին անոնց ետեւէն՝ կարծելով Հայաստանի անուան, որ այս պարագային, պոլշեւիկներու կողմէ ամէնէն զզուելի առեւտուրի նիւթ մը դարձած է:

Շատերը տարիներով ագեւորուեցան Հայաստանի օգնութեան գործով, ու ի վերջոյ զզուեցան պոլշեւիկ գործակալներու շահատակութիւններէն եւ հեռացան:

Այսօր, Հօկը անունով միայն «օգնութեան» մարմին մըն է, իսկ գործով պոլշեւիկեան փրոփականտի եւ խաբեբայութեան բոյն մըն է, որմէ երեսպէտք է դարձնէ ժողովուրդը եւ զոհ չերթայ անոր շահատակութիւններուն:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»

—)(•)(—

Ազգային Միութեան հրատարակած թերթը, որ տասը տարիներէ ի վեր մտքերը կը յուզէ, որ գաղութներու ազգային կեանքը կազմակերպելու հիմնական տագնապը կրնայ հանդիսանալ, խորհրդածութեան նիւթ դարձած է «Նոր Երկիր»ին:

Արտատպենք այդ թերթի կարծիքը իր հայերէնով.

«Քանի որ Դաշնակցութիւնը Հայաստանի հանդէպ եւ այս վերջինը առաջինի հանդէպ անվերածելի նախապայմաններ ունին, եւ քանի որ արտօր չորս հովերուն ցրուած հայ աշխատաւորութեան նիւթական, ֆիզիքական եւ բարոյական ալ թէ միայն չահը, այլ գոյութիւնն իսկ կը պահանջէ հաւաքական ուժ մը ստեղծագործել ներգաղթի հարցը լուծելու համար, դաշնակցական ծրագրով մէջտեղ նետուած համագաղութային միութեան մը հարցը ոչ միայն չի շահագրգռեր մեզ, այլ մեր կողմէ վճռապէս կը նկատենք զայն»:

Անշուշտ այսպիսի հայերէնով «Նոր Երկիր»ը միշտ ալ կարող է անիմաստ բաներ ըսել: Բայց ի՞նչ կը հասկնայ «հաւաքական ուժ մը ստեղծագործել» բառով: Ջուրս հովերուն ցրուած հայութիւնը եթէ հաւաքական ուժի պէտք ունի, կը նշանակէ որ Ազգային Միութեան մը պէտք ունի: Այս տարրական տրամաբանութիւնը չըմբռնելը կը նշանակէ քննուած խնդիրը չըմբռնել:

Եւ իրողութիւնն ալ այն է որ թերթը խնդիրը չէ ըմբռնած, կամ չէ ուզած ըմբռնել, այլապէս եռեւեւալ տողերը գրի չպիտի առնէր. — *«Այլ եւս հրաժարելու ենք հին գիտանգիտութենէն թէ՝ գիմումներով ազաչագանքներով, Միութեան կնիքներով կարելի է գէպքերը փոխել»:*

Համագաղութային մարմին, գաղութներու ներքին կազմակերպութիւն իրենց իսկական կոչումով, «Նոր Երկիր»ի դիւանագիտական մարզանքներուն հետ կապ չունին:

Բայց, ըստ երեւոյթին այդ թերթը պէտք չունի գիտնալու թէ խնդիրներն իրարու հետ ինչ կապ ունին, քանի որ իր մտքերն, ընդհանրապէս անկապ են եւ յաճախ հակասական:

ԲԻՎԱՐԷՑ

ՓՐՈՖ. ՓԻՔԱՐԻ ՆՈՐ ՓՈՐՁԸ

Փրոֆ. Փիքար որ ինչպէս կը յիշուի անգամ մը յաջողութեամբ բարձրացաւ դէպ ի այեր, այս անգամ կը պատրաստուի աւելի կատարեալ փորձ մը ընել:

Փրոֆ. Փիքար Գրիւքսէլէն մեկնեցաւ դէպ ի Ցուրիխ, մեծ ինքնաշարժի մը մէջ՝ իր հետ տանելով Նաւակը, որուն մէջ փակուած՝ պիտի երկինք... բարձրանայ: Իր գիտական փորձերուն համար, Փիքար հետը կը տանի բազմաթիւ գործիքներ: Նաւակը որուն մէջ պիտի մտնէ իր աշխատակցին հետ, այս անգամ աւելի կատարելագործուած է: Կարելի է ճամբորդութեան ընթացքին, ներսէն բանալ ու գոցել:

Կը կարծուի թէ փրոֆ. Փիքար, երկուշաբթի օրուընէ առաջ չպիտի կրնայ լրացնել իր պատրաստութիւնները՝ բարձրանալու համար:

ՉԻՆԵԻ-ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

Շանկհայի մէջ, Չինացիները պոյքոթ յայտարարած են ճափոնական ապրանքներուն դէմ: Միւս կողմէ, Չինացիները ոստիկանութիւնը կազմակերպելու պատրուակով, իրենց լաւագոյն զօրախումբերը կը տանին Շանկհայ:

Ճափոնցիները պաշտօնապէս բողոքեցին պոյքոթին դէմ:

✕ «Թայմզ»ի թղթակիցը Թոքիոյէն կը գրէ թէ զօրավար Մա Քանի մահուան լուրը չէ հաստատուած: Հայլոնի կռուին մասնակցող զօրախումբերը չեն գտած անոր մարմինը: կայն որ այդ կերպով, հաստատուած

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ՉՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ

Հիթլերեան աճաբեկումներ

Գերմանական ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը կը ճշդուի հետեւեալ կերպով: Քուէարկութեան մասնակցած են 36.893.942 հոգի — Հիթլերեանները շահած են 13 միլիոն 792.748 քուէ եւ 230 աթոռ: Նախորդ խորհրդարանին մէջ ունէին 106 երեսփոխան: Ընկերվարականները՝ 7.951.986 քուէ եւ 133 երեսփոխան, փոխան նախորդ 142ին: Համայնավար երեսփոխաններու թիւը 76էն կը բարձրանայ 89ի՝ 5.365.666 քուէով: Կեդրոնը կը մնայ անփոփոխ իր 75 երեսփոխաններով, Հուկէնպէրկ կը շահի 41 աթոռ, նախկին 37ի տեղ: Կաթոլիկները՝ 22 երեսփոխան. մնացեալ մանր կուսակցութիւնները կը ներկայանան 4, 2, 1ական երեսփոխաններով:

Պերլինի քաղաքական շրջանակներու մէջ տիրող կարծիքին համաձայն, Նոր Ռայխսթակը ո՛չ մէկ տարբերութիւն պիտի ներկայացնէ նախորդէն, պիտի ըլլայ անոր պէս անկառավարելի եւ իլխանութիւնը՝ մենաշնորհը պիտի մնայ տիրական կառավարութեան մը, որ կռթնած բանակին, ո՛չ մէկ գործակցութիւն կամ հաւանութիւն պիտի ուզէ խորհրդարանէն:

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐ

Արեւելեան Փրուսիոյ մայրաքաղաքին Քէօնիկսպէրկի մէջ, ծանր խռովութիւններ պատահեցան, Հիթլերեան գրգռութիւններու հետեւանքով:

Առտուն կանուխ, խումբ մը Հիթլերեաններ, որոնք զինուած էին եւ մէկ մէկ ծրար կը կրէին, կ'անցնէին փողոցներէն, անցորդներուն պոռալով. — Ուշադրութի՛ւն, հեռացէք փողոցէն»:

Այս խումբը երբ հասաւ ընկերվարականներու թերթին շէնքին առջեւ, ներս նետեցին վեց հրձիգ ռումբեր:

Ցետոյ շարունակեցին իրենց ճամբան եւ հասան թերթին խմբագրապետին տունը: Դուռը զարկին, ներս մտան ու արբճանակը պարպեցին խմբագրապետին վրայ, որ դեռ անկողնէն չէր ելած:

Հիթլերեան ուրիշ խումբ մը նոյն պահուն կը գործէր ուրիշ ուղղութեամբ: Գացեր էր յարձակում գործելու համայնավար ղեկավարի մը վրայ, որ տունը չէր գտնուեր: Ցուասխար Հիթլերեանները կատղած՝ ծունկէն վիրաւորեցին հոն գտնուող աղջիկ մը. յետոյ վազելով գացին ուրիշ ծանօթ համայնավարի մը տունը. համայնավար պետը սպաննուեցաւ գլխէն առացած երկու փամփուշտով: Սպաննուեցաւ նաեւ ընկերվարական մը:

Հիթլերեան խմբակներէն մէկը յետոյ գնաց կրակի տուաւ ազատական երկու թերթերու տպարանները:

Նման խռովութիւններ ծագած են նաեւ երկրին ուրիշ մասերուն մէջ:

ՀԻԹԼԵՐ ԿԸ ՑՈԽՈՐՏԱՅ

Պարզ է թէ Հիթլեր տարած է յաղթանակը՝ ընտրութեանց մէջ՝ բայց անհօգուտ յաղթանակ մը՝ որ իրեն չպարհովեր իշխանութեան ղեկը: Այսու հանդերձ, ան կը շարունակէ յոխորտալ ըստ սովորութեան: Իր կուսակիցներուն ուղղուած կոչի մը մէջ կ'ըսէ — Մեծ յաղթանակ մը տարինք: Ռայխսթակի ամէնէն ուժեղ կուսակցութիւնն ենք: Գերման պատմութեան մէջ միակն եղող կուսակցութեան մը այս զարգացումը, տրդիւնքն է վիթխարի աշխատանքի մը եւ յամառ յարատեւութեան:

«Այս շարժման անհուն յաջողութեան հետեւանքով, մեր վրայ պարտք կը ծանրանայ պայքարը շարունակել յարաճուն ուժով եւ ցվերջ»:

Իսկ մարտական խումբերուն ուղղուած կոչի մը մէջ, Հիթլեր կ'ըսէ. — Անլուր յաղթանակ մը տարինք: Բազմաթիւ ընկերներ զայն կարելի դարձուցին ամենամեծ զոհողութիւններով: Մեռելներու յիշատակը մեզ համար կը կազմէ օրինակ մը, որ մեզ պիտի օգնէ պայքարը շարունակելու Գերմանիոյ ազատութեան համար»:

Օթթավայի խորհրդաժողովը

Գանատայի վարչապետը Պէննէթ կը շարունակէ ուսումնասիրել Անգլիոյ կողմէ ներկայացուած առաջարկները, մասնաւորաբար այն ապրանքներուն մասին, զոր Անգլիա կ'ուզէ արտածել Գանատա. միւս կողմէ սակայն, Գանատայի ճարտարարգործները ճնշում կը բանեցնեն Պէննէթի վրայ, որպէս զի գանատական ճարտարարուեստը պաշտպանող մաքսային պատնէշները չվերնան:

Ջեկան կը գործէ

Ռիկայէն տրուած լուրերու համաձայն, Լէնինկրատի մէջ այս վերջերս՝ շատցած է թիւն անոնց, որոնք փոքր յանցանք մը կը քաւեն մահապատիժով:

Կորաքովսկայայի Ջեկայի բանտին մէջ՝ որ շարաշուք համբաւ մը կը վայելէ, 7 անձեր մահապատիժի ենթարկուեցան: Ասոնց հինգը հրացանի բռնուեցան բանտին նկուղներուն մէջ: Ասոնց վրայ ծանրացող մեղադրանքը այն էր թէ գործարանի մը մէջ՝ կիներ կը բռնաբարէին:

Միւս երկուքը հրացանի բռնուեցան նոյնպէս, այն յանցանքով թէ ազօրէն կերպով հացահատիկ առած են համագործակցականէն եւ ծախած են ուրիշներու:

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Գոմպէյի մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց մօտ 50 հոգի, որոնց մէջ բազմաթիւ կիներ: Ասոնք հաւաքուած էին, ի պատիւ հնդիկ ազգային դրօշին արարողութիւն մը կատարելու համար:

Հնդկաստանի զանազան վայրերուն մէջ շատցած են անգլիական սպաներու դէմ մահափորձերը, եւ ձեռնասումբերով կատարուող դէպքերը: Նման յանախակի դէպքեր, ենթադրել կուտան թէ անկախութեան ձգտող հնդիկ կուսակցութեան կողմէ կազմակերպուած ըլլի. ապստամբութիւնը պիտի պայթի շատ չանցած: Կանոնի այդ ապստամբութեան բաւական նշանակած էր ճոյեմբեր ամիսը:

Անգլիական շրջանակները կը վախնան որ յառաջիկայ տարի մեծ ապստամբութիւն մը ծագի ամբողջ երկրին մէջ, եթէ տնտեսական վիճակը չբարւոքի:

Կառավարութիւնը սկսած է Անտամանի կղզիները աքսորել ձերբակալուած քաղաքական անձնաւորութիւնները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Խ. Ռուսիա մեկնողները

Պուլկարական «Սօֆիա» թերթը կը գրէ, որ պուլկար կառավարութեան արտօնութեամբ եւ պուլկար դրօշով, դէպ ի Օտեսա մեկնեցաւ նաւ մը, որով կը ճամբորդէին քանի մը ռուս ընտանիքներ եւ բաւական թիւով Հայեր: Նոյն թերթին համաձայն, Պուրկազէն եւ Վառնայէն ռուս եւ հայ գաղթականներու նոր խումբեր կը պատրաստուին նոյն ձեւով մեկնելու համար խորհրդային Ռուսիա:

Իսկ պուլկար ուրիշ թերթեր աւելի որոշ թիւ կուտան արդէն մեկնողներուն համար, իբր թէ 80 հայ եւ 20 ռուս ընտանիքներ մեկներ են: Այս լուրերը, ինչպէս կը տեսնուի, ճշդումի կը կարօտին:

Ռուսիոյ մէջ

— :-: —

Դէպքերու նախօրեակին

Ռուսական թերթի մը Մոսկուայի թղթակիցը կը գրէ.— Նոր վերադարձայ Օտեսայէն: Կարելի չէ նկարագրել այս քաղաքին եւ ամբողջ Ուկրայինայի մէջ տիրող կացութիւնը: Բարին խնկական առումով, արդէն սովը կը տիրէ եւ ժողովուրդը կը սնանի ցորենի աւելցուք մասերով, ինչպէս Ռուսիոյ նախընթաց սովերու միջոցին: Ժողովուրդը գազթելու վրայ է: Հարիւր հազարաւոր ժողովուրդ՝ կայարանները խռնուած, կը սպասեն մեկնելու ուրիշ վայրեր: Ամէն տեղ սոված մարդու նայուածքներ, այնքան որ, մարդ չի համարձակիր իր ճամբորդական պայուսակէն կտոր մը հաց հանել:

«Խարքովի մէջ, ըսին թէ «յանցաւորներ»ը կը փնտռուին այս աղէտին եւ թէ որոշուած է վտարել ուկրայնական կառավարութեան գլխաւորները. ինչ որ անշուշտ կացութեան դարմանը չէ: Գիւղացիները սկսած են ուտել ցորենը որ իրենց կը դրկուի իբր սերմնցու:

«Մոսկուայի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, շատ կը խօսուի բանուորական յարաճուն դժգոհութեան մասին: Լենինկրատի, Նիժնի – Նովկորոտի եւ Ուրալի զանազան շրջաններուն մէջ, մեծ գործադուլներ տեղի ունեցած են: Բանուորները հանդարտեցնելու համար, ո՛չ միայն պէտք եղած է որ լեցուն կառախումբերով ուտելիք ղրկեն, այլ եւ համայնավար ճառախօսներ:

«Համայնավար շրջանակները շատ փազանց մտահոգ են: Շատեր կը հարցնեն թէ պատերազմ մը լաւագոյն ելքը չպիտի՞ ըլլայ: Կուսակցութեան ղեկավարներուն մտահոգութեանց մէջ՝ ամէնէն մեծ տեղը կը գրաւէ պատերազմը: Կան ալ որ ելքը կը փնտռեն «բարեփոխութեանց» մէջ:

«Համայնավարներու մտայնութիւնը մռայլ է: Ընտանիք մը կը ճանչնամ, որուն երկու տղաքը յայտնի համայնավարներ են: Երբ օտարներու մասին խօսին, կը հեգնեն. բայց անոնց մայրը, օր մը ըսաւ ինծի. — Մի հաւատաք անոնց խօսքերուն: Գիշեր մը երբ տանն էին, իրարու հետ կը խօսէին, բոլորովին տարբեր պատմութիւններ կ'ըսէին...»:

Մէկ խօսքով, դէպքերու նախօրեակին մէջ կը գտնուինք: Ի՞նչ դէպքեր: Դժուար է գիտնալ:

Պաթայի կտակը

Փրակայի մէջ, բացուեցաւ կօշիկի թագաւորին Պաթայի կտակը: Պաթա իր կնոջ կը ձգէ իր գործարաններուն բաժնեթուղթերը 25 միլիոն քուրոն արժէքով, ինչպէս նաեւ դղեակն ուր կը բնակի, բազմաթիւ տուներ եւ հողեր: Զաւակին կը թողու 32 միլիոն քուրոն արժէքով բաժնեթուղթեր: Իր զաւակը կրնայ նաեւ 32 միլիոնը դրամով ստանալ, այն պարագային սակայն որ այդ կերպով հաստատուած կօշիկի գործարանները չվնասուին:

Պաթա, իր բոլոր ծանօթներուն բաժին հանած է իր հարստութենէն: Իսկ Զլին քաղաքին ձգած է բանուորական հսկայ ակումբը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ 1931-1932ԻՆ

Կրթական կեանքը 1931—1932ի շրջանին, կարելի է գոհացուցիչ նկատել գաղութին մէջ: Յունիս եւ Յուլիս ամիսները, տարեվերջի առթիւ, վարժարաններու համար եղան հանդէսներու եւ մրցանակաբաշխութեան ամիսներ, որոնց նպատակը տարուան մը աշխատանքին ամփոփ մէկ ցուցադրութիւնը ընել պէտք էր ըլլար: Բայց հանդիսատեսները, գրեթէ բոլոր հանդէսներուն մէջ ականատես եղան ցուցական տարօրինակ երեւոյթի մը, ուր ամէն մէկ վարժարան կը ճգնէր կարելի եղածին չափ խճողուած յայտագրով մը մէջտեղ ելլելու, ունեցածը եւ չունեցածը, ըրածն ու չըրածը ցուցական ու համեստ ձեւով մը հրապարակ թափելով: Ի հարկէ այսքան պոռոտ հանդէսներ ցուցադրելու համար, ամէնէն առաջ ուսուցիչներն են որ կը տուժեն, շաբաթներով արիւն քրտինքի մէջ մտնելով, տարուան մը աշխատանքը քանի մը ժամուան ընթացքին ցուցադրելու եռանդով, ինչ որ իրենց համար կ'արժէ ամբողջ տարուան մը յոգնութեան կրկնումը:

Նպատակայարմար է սանձ մը դնել տարեվերջի սա աղմկալից ցուցադրութիւններուն, եւ սովորութիւն ստեղծել, ու վարժեցնել ծնողքները եւ հետաքրքիր հայրենակիցները, որպէս զի հետեւին ու ներկայ գտնուին վերջամսեայ ու տարեկան քննութիւններուն, ուսանողութիւնը աւելի քաջալերելու եւ վարժարաններու միջուկը իր հարազատ պատկերներով աւելի մօտէն տեսնելու համար: Հանդէսներու առթիւ ժողովուրդին ցուցադրուածը խեղճուկ մակերես մըն է, որուն առջեւ հանդիսատեսներ քանի մը ծափ կը զարնեն ու կ'անցնին: Կ'արժէ՞ որ կրթական մշակները տքնաջան աշխատանք տանին այսքան խեղճուկ արդիւնքի մը համար: Մինչդեռ երբ հետաքրքիրներու հոծ բազմութիւն մը ներկայ ըլլայ հանդիսաւոր քննութիւններու, թէ՛ աշակերտները, իւրաքանչիւրը, պիտի աշխատի պատուով դուրս գալու քննութիւններէն ու քաջ այնմ պատրաստուի, եւ թէ՛ ուսուցիչները, աւելի ջանադիր պիտի ըլլան իրենց դասերուն, իրենց ամբողջ ժամանակը անոնց յատկացնելով: Այսպէսով մեծ առիթ մը պիտի չունենան անոնք իրարու դէմ գալելու, որ համեմատականի մը պէս վարուած է վարժարանի վարիչներէն սկսեալ մինչեւ տնտեսները:

Այս փոքր յառաջաբանէն վերջ, տարբեր կը ներկայացնենք Սելանիկի կրթական պատկերը, կարելի եղածին չափ մանրամասն:

Ազգային վարժարաններ.— Կեդրոնական Նախակրթարան եւ մանկապարտէզ.— *Շէնքերը ազգապատկան են, կը ներկայացնեն անյարմարութիւններ մանկավարժական եւ առողջապահական տեսակէտով: Ունի նախակրթարանի վեց կարգ եւ մանկապարտէզի բաժին, 160 երկսեռ աշակերտներով:*

Պէշ Չինար.—*Շէնքը ազգապատկան է, ու անյարմար վարժարան մը ըլլալու՝ արդի ըմբռնումներով: Ունի նախակրթարանի մէկ կարգ ու մանկապարտէզ՝ 105 երկսեռ աշակերտութիւնով:*

Հարմաճ գիւղ.— *Ունի ազգապատկան շէնք որ կը ներկայացնէ բաւական յարմարութիւններ: Ունի նախակրթարանի երկու կարգ եւ մանկապարտէզի բաժին, 110 երկսեռ աշակերտութիւն կը յաճախեն հոն:*

Խարիլաուզ.— *Շէնքը վարձուած է: Առողջապահական տեսակէտով կը ներկայացնէ յարմարութիւններ: Ունի նախակրթարանի մէկ կարգ ու մանկապարտէզ՝ 40 աշակերտներով:*

Ուրեմն, ազգային վարժարաններ յաճախողներու ընդհանուր թիւն է 415, որոնց 205ը մանչ եւ 210ը աղջիկ՝ 7—17 տարեկան: Կը պաշտօնավարեն 18 ուսուցիչ ուսուցչուհիներ, որոնց 11ը միայուն են, 4ը այցելու եւ 3ը պետութեան կողմէ: Տարեկան պիւտճէն 240,000 տրախմի է, որուն 100,000 տրախմին կը վճարէ Ծուխական առաջնորդութեան ներկայացուցիչ Միա Եուանոսն: Մնացեալ 140,000 տրախմին կը գոյանայ՝ Կիւլ. Կիւլպէնկեան Ֆոնտէն յատկացուած մասնաւոր գումարէն, քաղաքապետութեան տարեկան նպաստէն, Հ. Բ. Ը. Միութեան օժանդակութենէն, ինչպէս նաեւ ազգային տուրքերէն եւ բարեկեցիկ աշակերտներու թոշակներէն: Ազգային վարժարանները բաց չունին անցնող տարուան հաշուէն: Չորս վարժարաններն ալ իրենց աղքատիկ աշակերտներուն կէս օրուան ճաշ տուած են, օժանդակութեամբ՝ կարգ մը օտար բարեսիրական հաստատութեանց:

Բոլորովին չքաւորներուն հայթայթուած է գրենական պիտոյք ձրիօրէն, Հոգաբարձութեան ջանքերով: Հայաստան մեկնած են 155 հոգի:

Կիւլլապի Կիւլպէնկեան վարժարան.— *Շէնքը կը պատկանի Կիւլպէնկեան բարերարներուն: Դժբախտաբար չի ներկայացներ որ եւ է յարմարութիւն թէ՛ մանկավարժական եւ թէ առողջապահական տեսակէտներով: Դժբախտաբար անոր համար, որ Կիւլպէնկեան վարժարանը դեռ չէ օժտուած գոյն հիմնադիրներուն անուան համապատասխան ձեւով:*

Վարժարանը ունի ութ դասարան, երկուքը մանկապարտէզի բաժինով, մէկը նախապատրաստական, եւ հինգը՝ նախակրթարանի յատուկ: Անցեալ տարի նախակրթարանի բաժինը վեց էր, դասարան մը զեղչուեցաւ միակ պատճառը շէնքին անյարմարութիւնը եղած է: Վարժարանը ունի ընդհանուր վարիչ մը եւ Ներքին վարիչ մը. առանձնէ դուրս կայ 12 ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ, որոնց 6ը միայուն են, 2ը կէս միայուն եւ 4ը այցելու: Աշակերտութեան ընդհանուր թիւն է 278, որոնց 140ը մանչ եւ 138 աղջիկ, 6—17 տարեկան: Աշակերտութիւնը ձրի է առանց բացառութեան: Տարեսկիզբէն վարժարանը կէս օրուան ճաշ տուած է 150 աշակերտներու ու շարունակած է մինչեւ տարեվերջ: Ձրիօրէն հայթայթած է գրենական պիտոյք՝ 180 աշակերտներու: Վարժարանը հոգացած է նաեւ տկար աշակերտներու բժշկական ծախքերը եւ դեղանիւթերը, ամբողջ ձմեռուան ընթացքին ջերմացուցիչներ տուած է անոնց, իսկ բոլորովին չքաւորներու տրամադրուած է 100 զոյգ կօշիկ:

Վարժարանի այս տարուան պիւտճէն եղած է աւելի քան կէս միլիոն տրախմի (3300 տոլար): Կարգապահական եւ ուսումնական տեսակէտով բոլորած է գոհացուցիչ տարի մը: Հայաստան մեկնած են 55 աշակերտներ:

Կիւլպէնկեան կրթարանին տեղւոյս խնամակալութիւնը արտանց փարած է գործին ու աչալուրջ հսկողութեամբ կը հետաքրքրուի վարժարանի ներքին անցուդարձերով: Յարմար առիթով մը պիտի խօսինք այս կարեւոր հիմնարկութեան վրայ:

Հ. Գ. Խաչի Մանկապարտէզը.— *Մէկ տարի բոլորեց Հ. Գ. Խաչի բացած մանկապարտէզը, որ ունի վարձու սրահ մը, բաւարար յարմարութիւններով, Սելանիկի արուարձաններուն՝ Նէա – Բօյխի մէջ: Ունի մանկապարտիզպանուհի մը եւ օգնական մը, 45 փոքրիկներով 5—12 տարեկան: Մանկապարտէզի պիւտճէն է 35,000 տրախմի զոր ամբողջովին կը հոգացուի Հ. Գ. Խաչի վարչութեան՝ ու իր կեդրոնի (Ամերիկայի) օժանդակութեամբ:*

Տանիմարքեան Նախակրթարան (Նանսէն).— *Այս հաստատութիւնը ուր կը յաճախեն 150ի մօտ հայ աշակերտութիւն մը, ծանօթ է իբր թէ ու օտար կրօնական փրոփականտի վայր մը: Դասաւանդողները հայեցի կրթութիւն տալու անկարող՝ եւ Նանսէնի ենթակայ անհատներ են: Այս Նախակրթարանին պիւտճէն կը հոգացուի Տանիմարքեան միսիոնարութեան մը կողմէ, որ ամէն պարագայի ստեղծուած է կրօնական փրոփականտի համար:*

Թէնէքէ փաղոցի մանկապարտէզ.— *Միս Էօրցի կողմէ կը մատակարարուի, որ Ամերիկայի մէջ կ'աշխատի նպաստահաւաքութեամբ: Ունի վատառողջ փարանկայ մը, ուր կը նստին 60ի մօտ հայ մանուկներ, պառաւ հոգի մը ձեռքին տակ: Ոչ մէկ օգտակարութիւն մանուկներու, բաց ի մատղաշ ուղեղներու բթացումէն:*

Հայկաշէն մանկապարտէզ— *Այս եւս նախապէս Միս Էօրցի հսկողութեան տակ էր, որ հետզհետէ լքուելով իր բախտին, մէջտեղը մնաց իր 50ի մօտ աշակերտներով: Երիտասարդ մը, ինքնաբերաբար յանձն առած է զբաղիլ այդ փոքրիկներով, գոհանալով անոնց բերած 5 տրախմի ամսավճարով: Նամանաւանդ աշխատած է այս երիտասարդը, ու այսօր իր շուրջ ստեղծած է հետաքրքրութիւն մը: Օտար վարժարաններուն մէջ եւս ունինք 80ի մօտ աշակերտութիւն մը որոնց մասին պիտի խօսինք յետագային:*

Այսպէս ուրեմն, Սելանիկի գաղութը ունի մօտաւորապէս աշակերտութիւն վարժարաններու մէջ, որոնց 250ը Հայաստան մեկնեցան: Մեկնողներուն կրկնապատիկը դեռ դպրոցներէն դուրս կը մնան, պատրաստ՝ մեկնողներուն տեղերը լեցնելու: Ուստի եթէ յառաջիկայ տարեշրջանին վարժարանները բացուին, դարձեալ աշակերտութիւնը պիտի յորդի, ու նեղ պիտի գայ, եթէ նոյն իսկ իրենց ներկայ օտար տեղերը մնան բազմաթիւ հայ մանուկներ:

ՎԱՀԱԳՆ

Կարդացէք ու Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է(1)

Շատ բան կը գրուի Թուրքիոյ մասին: Մանաւանդ թուրք ժողովուրդի առօրեայ կեանքի մասին: Օտար թղթակիցներ կ'երթեւեկեն ու գրի կ'առնեն իրենց տպաւորութիւնները՝ համաձայն իրենց տրամադրութիւններուն:

Այդ տպաւորութիւններն են, յաճախ, որ արտասահմանի հայութեան մէջ «կարծիք» կը շինեն՝ Թուրքիոյ մասին: Ոմանք կ'արդիականացնեն զայն, իսկ ոմանք կը կործանեն:

Առարկայական ու իրատես ըլլալու համար կ'արժէր շրջիլ բա՛ն իսկ թուրք թղթակիցներուն հետ, քաղաքէ քաղաք, հետեւիլ իրենց՝ քայլ առ քայլ ու իրենց տուած տեղեկութիւններէն հանել եզրակացութիւններ՝ կառուցուած շինարարական աշխատանքներու, բնակչութեան վիճակի, գործերուն, տնտեսական կացութեան, քաղաքներու՝ հին թէ նոր, արմատացած կամ բարեփոխուած ըմբռնումներու, եւ՝ մէկ խօսքով՝ թուրք ժողովուրդի եւ Թուրքիոյ մասին:

Մենք ոչ միայն քաղաքականապէս այլ եւ զգացողականօրէն կապուած ենք Թուրքիոյ հողին ու քարին — նոյն իսկ հայկական հողերէն դուրս ինկած մասերուն — ու այս «պտոյտը» պիտի տայ նաեւ անցեալ ու փնտռուող կեանքի մը պատրանքը:

Ինչպէս ըսի ստորեւ քաղաք առ քաղաք տրուած տեղեկութիւնները քաղուած են զանազան թուրք թերթերէ: Ջանացած դասաւորած եմ՝ հաւաքելով վերջին ամիսներու հրատարակութիւնները ու սկսելով ծովեզերեայ մօտակայ շրջաններէն: Քաղած եմ միայն կարեւոր մասերը՝ նպաստաւոր թէ աննպաստ, առանց խտրութեան կամ խորհրդածութեան:

Կ. Գ.

1.— ԵԱԼՈՎԱ
(Ծովեզերեայ քաղաք, Պոլսէն երկու ժամ: Կազիին ամարանոցը)

Եալովան ի՞նչ եղեր է: Գեղաշէ՛ն վայր մը, պարզապէս: Ես չեմ տեսած, բայց կը պատմեն թէ՝ հոս աւերակոյտ մըն էր: Մէկ քանի կայլ կանթեղով լուսաւորուող այս քաղաքը, ցեխածածուկ գիւղի մը վիճակը ունէր: Ժողովուրդը ջերմէն կը կոտորուէր: Եկող – գացող շատ քիչ, ու ամէն կողմ լո՛ւռ կը ննջէր: Այսօր, փա՜ռք ու երախտիք Կազիին: Հին տուները շատ մեծ արժէք ունեցող Եալովան՝ իր ջերմուկներուն անխնամ մնալուն պատճառաւ, իր կարեւորութիւնը կորսնցնելու սկսելուն՝ գաւառակ մը դարձած էր: Թռչուն չթռչելուն եւ կարաւան չանցնելուն պատճառաւ, բնակչութիւնը նուազած, գործերը կանգ առած, բնակչութեան քանակը նուազած էր: Բարեբախտաբար, Կազիին ակնարկը հոս իյնալու շնորհիւ բրաւ եւ Եալովան կրկին հոգի առաւ: Լեռնային լոգարանները բանուկ դարձան, ճանապարհաւանները վերցան: Գետերը մաքրուեցան, փլատակներ շինուեցան, կամուրջներ դրուեցան: Ամէն կողմէ այցելուներ եկան: Շուկան շէնցաւ, ու արհեստաւորներուն դէմքը խնդաց:

Հինգ – վեց ամիս առաջ, առողջապահութեան տունը տախտակամած մը, վեց աթոռ եւ մէկ հանդերձարան դարակէ մը կը բաղկանար: Այսօր իրական հիւանդանոցի մը վերածուած է: Առողջապահութեան գործավարը տեղւոյն բժիշկին ամէն ուզածը անմիջապէս կը տրամադրէ: Այս հաստատութեան սենեակները, դարմանատունները, սպասման սրահները, լոգարանները դիտողին հաճոյք պատճառող վիճակ մը ունին: (Հոս կուտայ մանրամասնութիւններ, զորս զանց կ'առնեմ Կ. Գ.):

Ինծի ըսին թէ Պոլսոյ առտուան թերթերը հոս կը հասնին կէսօրին, բայց, յաջորդ օրը կը ցրուին բաժանորդներուն: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին վերջ տալու համար այս բանին: Գէշ կերպով սարքուած է Եալովա – Օրհան Կազի ճամբան: Այս ճամբուն քաղաքը (Եալովա) մտնող մասը ասֆալթէ *պիտի ըլլայ: Բոլոր գիւղերը հեռախօսով կապուած են:*

Գաւառակին ապահովութիւնը կատարեալ է: Հանրութիւնը շատ պարկեշտ ու հնազանդ է: Կառավարութեան կը հպատակի ու յեղափոխութիւնը ամբողջովին մարսուած է: Դժգոհութիւն եւ մոլեռանդութիւն գրեթէ չկայ: Նախապէս 7 դպրոցներ կային գիւղերը (Քանի՞ գիւղ չըսեր: Կ. Գ.) *այժմ՝ 19: Ասոնք բոլորը իրենք՝ գիւղացիները շինած են: Ասոնց մէջ կան 1000 ոսկի արժած կանոնաւոր շէնքեր:*

... Եալովան անուանի է իր ձմերուկով, սեխով, գեղարուով, տանձովն ու խնձորովը: Մեծ քանակութեամբ Պոլիս կ'ուղարկէ:

... Եալովան բնականէն շատ գեղեցիկ է. բայց առանց բնակարանի՝ գեղեցկութիւնը ի՞նչ կ'արժէ: Շատ մը հողեր պարապ կը մնան: Հոն շէնքեր շինուելու են: Թէեւ, պարապ տուներ ալ կան...: («Միլլիյէթ»):

(Յիշեցնեմ, որ Եալովան բաղնեաւոր քաղաք մը եղաւ՝ Կազին հոն ամարանոց մը շինել տուած ըլլալուն: Ամարանոց ունին նաեւ Ըսմէթը, Քեազիմը եւ ուրիշներ: Ուզեցին տեսակ մը զբօսավայր դարձնել զայն:)

2.— ՈՒՐԼԱ

Իզմիրի նահանգէն է Ուրլան: Իզմիրէն ինքնաշարժ նստայ ու մէկ ժամէն հոս հասայ: Երբ նաւահանգիստին մօտեցանք, վարիչը ինծ ըսաւ.

— Ուրլայի մասին լաւ գաղափար մը կազմելու համար ձեզ «Քլազոմէնէ» տանիմ: Շատ բաներ լսած էի Թերակղզին յատկանշող այդ անուանի տեղի մասին: Ու ինքնաշարժը քշեց դէպ ի հոն: Երբ նաւամատոյց հասանք, ձախ դարձանք: Նիհար ճամբայ մը՝ 20 վայրկեանի չափ: Մեծ շէնքի մը առջեւ կանգ առինք: Ասիկա Քարանթինայի *շէնքն է եղեր: Երբ հիւանդութիւն ունեցող շոգենաւ մը գայ, հոս կը մնայ եղեր առնելու մը: ...Իզմիրէն ու շրջակայքէն մարդիկ կուգան ու կը զուարճանան հոս: Ծովը շատ գեղատեսիլ է: Ինծի ցոյց տուին Հէմիտէ հանըմ անուն կին մը, որ բաւական երկար տարիներէ ի վեր հոս կը բնակի եղեր: Փիլիսոփայի մը նման կը խորհրդածէր: Շատ մը բաներ հասկցուց ինծի:*

— Մենք՝ հոս՝ քաղաքի աղմուկէն հեռու կ'ապրինք, տղաս, ըսաւ: Քաղաքին բոլոր ըսի – բաւականը հոն կը մնան մեզմէ: Ամրան, եկողներ քանի մը ժամ կը մնան հոս: Ասիկա բով մարդու երես չենք տեսներ: Երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ առանձ մը ի վեր հոս կուգան լողալու համար: Այս ... իրենց խնճոյքով, սիրային կեանքով որ կ'ապրին: Իբրեւ թէ նորութեան հետեւին: Մենք ալ ժամանակին երիտասարդ էինք: Հէյ կեանք ... սարդութիւն, հէ՜յ... վա՜խ, ... տասնեկներու ինկար... Մենք ալ ժամանակին կը սիրէինք, բայց ... անունաւ ըմբռնումները չէին ... մեր սէրը բացայայտ ... Մենք՝ մեր սիրածին հետ ... խօսք ընելու համար երկու գիւղ ... րել անցնելու էինք, ու նորէն ... կարենալ հետը խօսելու կը վերա... նայինք... Բայց, այս տեսակ ... մեզ իրարու աւելի հաւատարիմ ... նէր: Ես շատ կը զարմանամ ... ուան մեր աղջիկներուն... Շատ ... մոլլա բաներ են, նազիկ – նուրբ ... թեթեւ... Աղջիկ բանդ իր ... մէջ հաւատարիմ ըլլալու է ... վերջ...

Յետոյ սկսաւ աւելի առաջ ... պատուեր:

— Դուք ծեր էք այլ եւս, ... չէք հասկնար: Ուրիշ բաներ ... սինք:

= Հա՛, գոյլցուցու, ... գործերնուդ չի գար, կը ... լա՛ւ միջոց գտած էք...

... Ուրլան շատ սիրուն քաղաք ... է: Ժողովուրդը մեծ մասով ... ծութեամբ կը պարապի: Բայց ... ջացող տարին օդը շատ անձրեւ ... լալուն, այգիները փճացած են... ... ղովուրդը ... լուխը: Այս տարի անցեալ տարի ... հետ բաղդատելով 20 % բերք ...

Երկու ամիսէ ի վեր ժողովուրդ ... ջերմէ կը տառապի. Թաղապետ ... բժիշկը՝ Միւնիր պէյ կարգադ... ներ ձեռք առած է: Գաւառակի ... պահովութիւնը կատարեալ է: Նա... պէս, շաբաթը մէկ երկու ... գործուէր: Հիմա մէկ հոգի ... նակցի քիթը չարիւներ: Քանի ... գիր հետ խօսեցայ: Տուրքերէն ... գատեցան: (Սօն Փօսթա):

(1)

(1) Այս յօդուածաշարքը կ'առնենք «Հայրենիք» օրաթերթէն:

ՄԱԼԱԹԻԱ

— :•: —

Հին օրերու մայրաքաղաք,
[illegible] աւերակ,
Նոր օրերու «ափպար» քաղաք

Անհաւատ՛ք եմ, տարագիր պանդուխտ, ով իմ մեղրանուշ ... դավայր՝ Մալաթիա: Ներէ՛ ինծի ... թէ հին օրերու երազովը ... պիտի ապրիմ եւ ապրեցնեմ ... քեզ. Բանզի դժբախտ եւ աղբ... մայր մը, չգիտեմ ինչպիսի ... րով ու ինչպիսի տառապանքով ... զիս, քու ծոցիդ մէջ, քու աղ... մօտ, ու ինծի տուաւ, անշուշտ ... բական կաթ մը, կաթը տառապ... քի, կաթը, զառնութեան բաժ... եւ կաթը այս դժխեմ ...

Այսօր, հեռու քեզմէ, ես կար... ունիմ քու աղօթքիդ, քու տաքա... ջերմ արեւիդ, քու միտարաց... գիներուդ, քու լեփլեցուն՝ ... ներուդ, զոյն հին օրերու ... քաղաք, հաւատա՞ս թէ եղած ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [16]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՑՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստան Բնական եւ քաղաքական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գողթնէոս (*) *զայն կոչած է* Lychnites Palus (*Լիւքնիթէս Պալուս*): *Եւրոպացի առաջին ուղեւորը՝ իտալացի Մարգօ – Բօլօ* (**) *եղած է, որ 1273ին այցելած է այս անծանօթ երկրամասերը եւ Սեւանայ լիճը նշանակած է* Geluchelari (*Ճէլուքէլարի*) *անունով:*

Հայերը զայն կոչած են Գեղամայ ծով, Պարսիկները՝ Տէրիա 'ի շիրին (*շքեղ ծով, գեղեցիկ ծով*), *Թուրքերը՝* Կէօք *չայ, Ֆրանսացիները՝* Lac Sévanga:

Այս լիճը կը թափին բազմաթիւ գետակներ եւ հեղեղատներ, թիւով 28, մեծ մասամբ բաւական կարեւոր: Իրմէ կը բխի միայն Զանգի, որ կ'ոռոգէ Երեւանի դաշտը:

Ձմեռը 8 ամիս կը տեւէ այս լեռնադաշտին վրայ. այն ատեն ամբողջ ցամաքը կը ծածկուի ձիւնի թանձր խաւով մը. պաղ հովերը որ կը փչեն լիճին շուրջի լեռներու գագաթներէն, իրար կը հանդիպին լիճին վրայ եւ առաջ կը բերեն յորձանքներ, որոնք լիճին ջուրը կ'ալեկոծեն:

Լիճին ջուրը երբեմն կը սառի ու կը ծածկուի բաւական թանձր սառոյցով մը, որ կրնայ կառքեր վերցնել իր վրան:

Թէեւ լիճին կլիման խիստ է, բայց Երասխի հովիտին կլիմայէն առողջ է: Այդ պատճառաւ ջերմը բացարձակապէս անծանօթ է այս մարզին մէջ, մինչդեռ Արարատի ստորոտը տիրող հիւանդութիւնը ջերմն է:

Իր շուրջը ամառը տաք կ'ըլլայ, բայց գարունը կը ծաղկի իր շքեղութեամբը: Ունի շքեղ բուսականութիւն: Հոն կ'աճին զանազան դալարիկ, հսկայ մոլոշներ, շքեղ դեղին ուղտափուշ, խոլորձներ, մասրենիներ, վայրի շահոքրամներ եւայլն:

Սեւանի ջուրը կրային է եւ շատ խիտ, կ'երեւի իր եզերքներուն կրային խաւէն կեր քաղած ըլլալուն հետեւանքով է որ ջուրը կրային է:

Այս կրային ադխոտ խաւը ցոյց կուտայ ամէն տարուան ջուրին բարձրութիւնը, իր վրայ ջուրին թողած հետքին շնորհիւ:

Լիճին մէջ կայ 100 մէթր բարձրութեամբ եւ 3 քիլոմէթր շրջապատով եւ լաւայէ կազմուած կղզեակ մը, որ կը կոչուի Սեւան կղզի:

Այս կղզեակը ձեւացած է լիճին հրաբխային խառնարանին մէջ: Այս խառնարանն է որ ջուրով լեցուելով փոխուած է լիճի:

Բաւականութենէ զուրկ այս կղզեակին վրայ ապաստանած են Միջին Դարուն հայ կղերականները, պատերազմներու տակնուվրայութիւններէն փախչելով:

Մարիամ Թագուհին Թ. Դարուն հիմնեց Սեւանայ հռչակաւոր վանքը, որուն ծաղկեալ շրջանին է որ լիճին բոլորտիքը քառասուն ուխտեր կային: Այս վանքին շէնքերը, նոյնիսկ եկեղեցիին խորանը կառուցուած է լաւայով: Ունի երեք եկեղեցի, Ս. Ստեփաննոս, Ս. Առաքելոց *եւ* Աստուածածին:

Արդի ժամանակներու մէջ առաջին անգամ անոր մասին խօսողը եղած է Շարտէն(*), *որ ճամբորդած է Հայաստան եւ Պարսկաստան եւ ունի* «Ուղեւորութիւն ի Պարսկաստան» (Voyage en Perse) *անուն խիստ թանկագին աշխատութիւն մը, որ շատ յարգի է իր ճշդութեամբը:*

Հայաստանի երկրորդական լիճերն են. Գայլակացիս *կամ* Ծովակ Հիւսիսի (*Չըլտըր*), *թռչնառատ, ձկնառատ եւ վճիտ ջուրով* Ծովք լիճ *կամ* Խարբերդի ծով, *որուն ջուրը կ'աճի բխելով եւ իր մէջ գետակներ ընդունելով, ունի կղզեակ մը, Վանայ ծովին արեւելեան կողմը* Արճակու լիճ, *իսկ հիւսիսային արեւմտեան եւ Սիփան լերան արեւմտեան կողմը* Նազիկ լիճ, *որ ունի թռչնառատ կղզեակ մը,* Ծով Գայլատուայ *կամ* Գայլատոյ(**), *որուն հիւսիսային եզերքին մօտ կայ աւերակ վանքով կղզեակ մը,* Թորթումի *հրաշագեղ լիճը, որ շրջապատուած է գեղեցիկ անտառներով,* Այգըր լիճ *կամ* Մեծամօրի ծովակ՝ *Արագածի հարաւային ստորոտը, որ կը սնանի Արագածի ջուրերէն եւ Երասխի կապուած է Մեծամօր անունով գետակով մը.* Արփա *կամ* Գառնոյ լիճ*էն կը բխի Ախուրեան գետը:*

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԼԵԱՆ
(Շար.)

(*) Յոյն աստղագէտ, որ ծնած է Փիլուսիոն, Բ. դարուն Եգիպտոսի մէջ: Հեղինակն է աշխարհագրութեան մը, որ ամբողջ Միջին դարու տեւողութեան ընթացքին համբաւ հանած է:

(**) Ծնած է Վենետիկ, պտտած է ամբողջ Ասիան: Այս ուղեւորութեան վրայ իր գրած գիրքը, որ ծանօթ է «*Մարգօ Բօլօյի գիրք*»ը անունով, թանկագին գործ մըն է:

(*) Ֆրանսացի ուղեւոր, ծնած Փարիզ 1643ին եւ մեռած Լոնտոն 1713ին:

(**) Թուրքեր զայն կոչած են *Պալըք կէօլ*, իր առատ ու համեղ ձուկերուն պատճառաւ:

«Քանի ողջ եմ, ես եմ կայսրը...»

— :•: —

«Տէյլի Մէյլի» թղթակիցը ... գրէ թէ Գերմանիոյ նախկին կայսրը, իբրեւ պատասխան այն գրութիւններուն,— թէ նախկին գահաժառանգը կ'երազէ տիրանալ գերմ... կայսերական գահին, հաստատելով ... կայսրը հրաժարած է գահէն 1918... — ըսաւ.

— «Քանի ողջ եմ, ես եմ միա... կայսրը բոլոր Գերմաններուն»:

Ֆրանսական թերթերն ալ իրենց ... կարգին կը գրեն «կայսրը» զաւ... յարաբերութիւններ ունի Գերման... մէջ միապետական հոսանքներուն հետ:

[illegible]

Կ՚երդնունք ոչ չպիտի մոռնանք.
Դուն հին օրերու մայրաքաղաք,
Մալաթիա աղուոր քաղաք,
Քասիմեւհինգի աւերակ.
Նոր օրերու տխուր քաղաք?:
ՍԱՐԳԻՍ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

(1) Ընդարձակ Մալաթիայէն շատ քիչ հեռու լեռնային տեղ մը, ուր հազարաւոր հայ կտրիճներու խնկելի ոսկորները կը գտնուին տակաւին։

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

— :-: —

Դեռ քանի մը օր առաջ, Վիէնէն յօդուած մը, Ն. Գալէ ստորագրութեամբ, կուլար օրուան ցաւը, — ինքնութեան թուղթերու կարգադրութիւն — եւ յանուն հայրիբուսար ժէօքախանները, ճար մը կ՚աղերսէր «վերին մարմիններէն»։

Նախապէս «Յառաջ», իր խմբագրական սիւնակին մէջ, լայնօրէն կը բացատրէր օրուան չարիքը, եւ կը թելադրէր ձեռնհաս իշխանութիւններուն առանց ժամանակ կորսնցնելու զբաղիլ այդ խնդրով։ Եւ սակայն ոչ մէկ լուր. ու վէրքը, կը ծաւալի օրէ օր։

Գուառը՝ մանաւանդ, շատ կը հաւատայ «վերին մարմիններու»

[illegible]

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

■■■

ԿՐԸՆՈՊԼ, 27 Յուլիս.— Շարիքով անունով ռուս հազարապետ մը, որ 1924էն ի վեր «շէֆ տը փէրսոնէլ»ի պաշտօն կը վարէր Սոսիէթէ տը լա Նասիոնալ Վիսքոզի գործարանին մէջ, չարաթ օր յանկարծամահ եղաւ։ Շարիքով լաւ կը ճանչնար Հայերը, մեր պատմութիւնը, միշտ գուրգուրանքով կը նայէր Հայերու վրայ, տագնապին խիստ օրերուն մի՛շտ գործաւոր կ՚ընդունէր Հայերէն ինչպէս նաեւ Ռուսերէն։

Մեր Դաշնակցական պապան որ շատ ծանօթ դէմք մըն է Հայերու եւ Ռուսերու մէջ, գործազրկութեան օրերուն, Լիոնէն, Տէսինէն, Փոն տը Շէրիւէն եկող Հայերը կ՚առաջնորդէր Շարիքովի գրասենեակը կամ բնակարանը, կը խօսէր անգործներուն մասին ու կը պատմէր անոնց տնտեսական տխուր պատկերը։ Շարիքով խղճալով գործի կ՚առնէր։

Այսպէս, 1931 Փետրուար ամսուն մէջ 12 հայ երիտասարդներ գործի առնուած են, իսկ Մարտ 19էն՝ 22 հոգի Լիոնէն, 3 հոգի Վիէնէն, 8 հոգի Վիլըրպանէն։

Այս բարեսէր մարդուն յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ չորեքշաբթի, Թրանշի ազգային մեծ գերեզմանատան մէջ։ Դագաղին ետեւ

[illegible]

Թիւն կը կազմէր։

Փ. Մարգարեան

ՍԱԼՆՈՁՈՐՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

■■■

ՄԱՐՍԷՅԼ, 28 Յուլիս.— Յուլիս 24ին, Սէնթ-Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ, տեղի ունեցաւ Սալնոձորցիներու հանդէսը։ Ժամանակէն առաջ նրկսեր եւ խուռներամ բազմութիւն մը լեցուցած էր պարտէզը։

Օրուան նախագահ Պ. Արփիար Տ. Յովհաննիսեան հանդէսը բացուած յայտարարելով, հակիրճ եւ իմաստալից կերպով բացատրեց հանդէսի գրգապատճառները եւ գնահատական խօսքեր ըրաւ Սալնոյձորի հերոսներու մասին։ Ապա բեմ եկաւ Պ. Գ. Գօզօեան, որ երգեց զուգերգ մը ընկերակցութեամբ օրիորդ Ձ. Քէշիշեանի։

Մէջրնդ մէջ երգերէ, արտասանութիւններէ ետք (Սալնոյձորցի փոքրիկներու կողմէ) խօսք առաւ Պ. Յ. Այվազեանը, որ նոյնպէս անդրադառնալով Սալնոյձորի հերոսներու կեանքին եւ գործունէութեան նշանակալից յայտնութիւններ ըրաւ անոնց գաղափարականութեան եւ անձնուիրութեանց մասին եւ յորդորեց հայրենակիցները, վառ պահել ազգային ոգին նոր սերունդի մէջ եւ աշխատիլ նորանոր եւ ազգօգուտ գործեր կատարել գաղութներու մէջ։

Երրորդ խօսողն էր Պ. Ազգին Մարտիրոսեանը, որ մանրամասնօրէն եւ հայրենաշունչ կերպով, պատկերաւորեց «Աղբիւր-Սերոբ»ի եւ Սալնոյ Ձորցի բազմաթիւ հերոսներու կատարած աշխատանքները Տաճկաստանի, Կովկասի եւ Պարսկաստանի մէջ։

Պ. Յ. Ուզունեանը ներկայացուց Աղբիւր-Սերոբի կեանքէն երկու արարով թատերախաղ մը։

Ի վերջոյ տեղի ունեցաւ աճուրդի արարողութիւնը, որ ապահովեց կոկիկ գումար մը։ Հանդէսի վերջաւորութեան առեն տեղի ունեցան նաեւ մենախօսութիւններ։

Իսկ փակման խօսքէն վերջ սկսան հայ ժողովրդական շուրջ պարեր, որոնք մեծ խանդավառութիւն առեղծեցին ժողովուրդի մէջ։

Հանդէսը տեւեց մինչեւ իրիկուն եւ հանդիսականները մեկնեցան հայկական, հայրենասիրական սփոփարար մթնոլորտէն դժուարութեամբ բաժնուելով։

Ներկայ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Փարիզի լեհական դեսպանատան նախաձեռնութեամբ, կիրակի 7 Օգոստոս Gare de Sportsի մէջ, 26, Av. de Versaille, Choisy-le-Roi կազմակերպուած է միջազգային մարզական հանդէս մը:

Այս հանդէսին պաշտօնապէս մասնակցելու հրաւիրուած է Հ. Մ. Ը. Մ-ը, իբրեւ Ֆրանսահայերու մարզական ներկայացուցիչը: Ցեղի պիտի ունենան վազքեր, եւ հետեւեալ խումբերու միջեւ ֆութպոլի «Թուրնուա»: — A. S. Pologne, S. C. Tchécoslovaque, S. C. Choisy-le-Roi եւ U. G Arménien: Առաջնութիւնը շահող խումբը պիտի ստանայ լեհական դեսպանին կողմէ նուիրուած գեղեցիկ բաժակ մը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը իր զօրաւոր կազմով պիտի մասնակցի բաժակը կոցելու հաստատ յոյսով, թէեւ հակառակորդ խումբերը խիստ զօրաւոր ըլլան:

Կը յուսանք թէ Փարիզի հայ հասարակութիւնը չպիտի թերանայ գունդագունդ դիմել այդ օրուան հանդէսին, ծափահարելու համար ափ մը հայ երիտասարդները, որոնք ջանք չեն խնայեր հայ անունը պատուաւոր կերպով ճանչցնելու ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

Յ. Գ.— Մասնակցիլ փափաքող հայ վազողները պէտք են անյապաղ դիմել Ք. Ճգլունճեանին 12, Passage du Caire, Paris. Tel. Central 72-75, ստանալու համար իրենց քարտը:

Ք.

ԱՐԵՒՄՏԱՆԱՑԻՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՆՈՐ ՎԱՐԿԱԾ ՄԸ

— :-: —

Մ. Նահանգներու ծովային ուսումնան Երկանոցի անդամ Տօքթ. Թօս Կըն կը հաւատայ թէ մեր արեգակնային դրութիւնը կազմուեցաւ, երբ աւելի մեծ աստղ մը երկուքի բաժնուեցաւ: Ասոնցմէ մէկը եղաւ մեր արեւը, իսկ միւսը կորսուեցաւ միջոցին մէջ:

Տօքթ. Կընի կարծիքով այս բանը միշտ կը պատահի աստղերուն մէջ:

Այն տեսութեան համաձայն, մեր արեւը օր մը հեզուկ աստղ մըն էր՝ եւ մէկուկէս անգամ աւելի մեծ քան հիմա: Ելեքտրո — մագնիսական ուժեր զայն չարժման մէջ դրին, եւ այս արագութիւնը աստիճանաբար աւելցաւ, մինչեւ ան այլ եւս չկրցաւ ամփոփ մնալ, ու վերջապէս բաժնուեցաւ երկուքի: Այս երկու մասերը իրարմէ հեռու թռչեցան. մէկը դարձաւ մեր արեւը, իսկ միւս մասը այնքան հեռուն թռած է, որ տակաւին լուր առնուած չէ իրմէ:

Այս բաժանման ժամանակ՝ արեւին եւ միւս մասին միջեւ կազմուեցաւ սիկարաձեւ զանգուած մը, որմէ կազմուեցան մոլորակները:

Տօքթ. Տ. Լինդզէ անդրադառնալով այս տեսութեան՝ կը գրէ —

«Ընդունուած վարկածին համաձայն մեր երկիրը կազմուեցաւ երկնային մեծ արկածի մը հետեւանքով: Ենթադրաբար՝ այլ մեծ աստղ մը ընդհարած է մեր արեւին: Եթէ ճշմարիտ է այս տեսութիւնը, այն ատեն շատ փոքրը կը դառնայ այն հաւանականութիւնը թէ՝ այլ բնակելի աշխարհներ կան:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՀԱՅՈՒՀԻԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Անվերջէն մեզի կը տեղեկացնեն որ Օր. Վալանթին Գունտագեան տեղւոյն «Collège Musical»ի բարձրագոյն դասընթացքի մրցումներուն դաշնամուր (piano) ի համար ստացած է 1er Prix avec grande distinction:

Օր. Գունտագեան մեծ յաջողութեամբ եւ անախալ նուագած է յայտնի հեղինակներէ խիստ դժուարին կտորներ: Անվերջի Ֆլաման եւ Ֆրանսերէն եօթը կարեւոր օրաթերթեր այս մասին գովասանական տողեր նուիրած են:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեակը։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (155)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■■

Ե. ՄԱՍ

— Երբեք. այնքան ատեն որ ես ողջ եմ, վտանգ չկայ ոչ քեզի, եւ ոչ ալ ինծի համար...։ Եւ սակայն տո նուայի առաջ տարի... անկէ յետոյ, երբ ուժերս սկսին լքել զիս, ան արդէն յուսահատ՝ անհետացած կ՚ըլլայ հրապարակէն, իսկ Մէհմէտին

[illegible]

պիտի ըլլանք դէմքով ու վճռովի դէպի մեր հակառակորդները... ամէն մէկ հայու արիւն թանկ է մեզի համար...

— Իսկ երբ այդ արիւնը կը դաւաճանէ ինծի ու քեզի... կամ

[illegible]

բերել իր մօտ: Կը խորհէր նաեւ անգին գոհերուն, ուժերու պակասին, Բէկզադեաններու հաւանական դաւանափոխումին, պայմաններու փոքրիկ փոփոխումով մը, Նազարին, Մէհմէտ պէյին, նոյն իսկ, եւ կը փորձէր ճշդել թէ Դիմաքսեա՛նն էր երջանիկ, որ կը փակէր աչքերը, Երազը իրականացած տեսնելէ վերջ, թէ ինք որ կոչուած էր զայն պահելու, նո՛յն իսկ իր կեանքին գնովը, իսկ իրմէ վերջ Վազգէնով, որ պիտի հասակաւորուէր, անշուշտ, կրակէն ու փոշիէն յետոյ թրծուելով ապատագրուած Հայրենիքի յարգերովը, թախիծովը, շունչովը, շաղախովը, փոխարինելով, վաղը, զէնքը պայքարի թէ աշխատանքի ճամբուն վրայ...։

Կ. ՄԵՀԻԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ՊՈԼԻՎԻԱ ԵՒ ՓԱՐԱԿՈՒԷ ԳԻՏԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

Վերջին եռագիրները այն վախը կը ներշնչեն թէ հաւանաբար պատերազմի յանգի վէճը, որ գոյութիւն ունի այս երկու երկիրներուն միջեւ:

Պոմպէյէն տրուած լուրերու համաձայն, «Եխնէրու ազանգին պատկանող 3 միլիոննոց բազմութիւն մը, ստանձնած է պատերազմ յայտարարել Հնդիկ Մահմետականներուն դէմ, այն պարագային որ համայնական իրաւունքներու վէճին մէջ՝ Մահմետականները շահին:

Նաւային զինաթափութեան հարցը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի տուած տեղեկութեանց համաձայն, բանակցութիւններ կը կատարուին նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովին համար, որ պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ եւ որուն պիտի մասնակցին միայն հինգ պետութիւններ:

Համաձայն այս թերթին տուած տեղեկութեանց, Ֆրանսա կը պահանջէ որ խորհրդաժողովը քննէ միմիայն նաւային զինաթափութեան վերաբերեալ գործնական հարցեր, եւ աւելի խորերը չպրպտէ:

Կը յիշուի թէ փակումէն առաջ, զինաթափութեան ժողովին մէջ տրուած որոշման մը համաձայն, հինգ պետութեանց միջեւ մասնաւոր բանակցութիւններ պիտի կատարուին նաւային հարցերու շուրջ, եւ մանաւորապէս մշակելու համար որոշումներու նախագիծ մը, զոր կարելի ըլլայ ներկայացնել սեպտեմբեր 21ին, զինաթափութեան ժողովի դիւանէն:

Ըստ Ֆրանսայի տեսակէտին, այս բանակցութիւնները պիտի կատարուէին մասնագիտական հարցերու շուրջ: Իսկ Լոնտոն հրաւիրուած խորհրդաժողովին աշխատանքի սահմանները աւելի լայն ըլլալ կը թուի: Այնպէս որ Ֆրանսա որոշած է գոհացում չտալ անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւններու այս ձեռնարկին: Ֆրանսա կը պնդէ որ Լոնտոնի նաւային ժողովին մասնակցին միմիայն մասնագէտներ:

Բոլշեւիկեան ձախող ցոյցեր

Օգոստոս 1ի բոլշեւիկեան «Օրհուան ռաթիւ», Ֆրանսայի Համայնավարներուն կողմէ կազմակերպուած ցոյցը կատարեալ ձախողութիւն մը եղաւ Փարիզի մէջ: Փարիզի, արուարձաններու եւ մէկ քանի գաւառներու մէջ, փոքրաթիւ հաւաքոյթներ տեղի ունեցան:

Ձախող ցոյցեր նաեւ ամէն ուր որ Համայնավարները զարնելու եկեր էին իրենց թմբուկը:

Գերմանիայի մայրաքաղաքին մէջ, երեկոյեան դէմ, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ կառավարական արտօնութեամբ:

Գերմանիայի բանուորական կեդրոններն իսկ հանդարտ մնացին եւ անտարբեր դտնուեցան «կարմիր օրհուան հանդէպ:

Լեհաստանի մէջ, կառավարութիւնը ամէն զգուշական միջոցի դիմած էր: Վարշաւիոյ մէջ, բազմաթիւ թափօրներ ցրուեցան՝ ոստիկաններու ճնշումին տակ: Թռուցիկներ եւ կարմիր դրօշներ գրաւուեցան: 60է չափ ցուցարարներ ձերբակալուեցան: Քաղաքին զանազան կողմերը՝ պատահած կռիւներու ընթացքին, ութ հոգի վիրաւորուեցան թեթեւօրէն:

Ռումանիոյ մէջ եւս, ընդհանրապէս առանց միջադէպի անցաւ բոլշեւիկեան օրը:

Կալացի մէջ միայն, ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ բռնութեամբ ցրուել հաւաքոյթ մը՝ առանց միջադէպի:

Պուլկարիոյ մէջ, երկար ատենէ ի վեր, Համայնավարները մեծ պատրաստութիւն կը տեսնէին: Սակայն ոստիկանութիւնը ձախողեցուց ամէն ցոյց, որ առաջ, Սոֆիայի մէջ եւ գաւառները ձերբակալելով ամէնէն եռանդուն համայնավարները:

Մէկ քանի վայրերու մէջ, փոքր միջադէպեր պատահեցան: Տեղ մը, ոստիկանները ստիպուեցան յարձակում գործել խումբի մը վրայ, վիրաւորելով երկու ցուցարարներ:

Պատերազմ՝ Փարակուայի եւ Պոլիվիոյ միջեւ

Փարակուայի խորհրդարանը խանդավառ ծափերով ընդունեց ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարող նախագահական հրամանագիրը:

Իսկ արտաքին նախարարը հեռագրով մը դիմում կատարեց Ազգերու Դաշնակցութեան, բողոքելով որ Պոլիվիա խախտած է դաշինքին 10րդ եւ 11րդ յօդուածներու տրամադրութիւնները:

Ուաշինկթընէն տրուած լուրի մը համաձայն, Պոլիվիա մերժած է Պրազիլիոյ, Չիլիի եւ Արժանթինի կառավարութեանց առաջարկը՝ իրաւարարութեամբ հարթելու Փարակուայի եւ Պոլիվիոյ միջեւ ծագած վէճը:

Թուրքերը կը պահանջեն Ալեքսանտրէթը

Սուրիական «Էլիֆ Պա»ի մէջ կը կարդանք.

«Տեղեկացանք որ թուրք կառավարութիւնը Էնկիւրիի ֆրանսական դեսպանատան յանձնած է յուշագիր մը, որով կը պահանջէ Էնկիւրիի դաշնագրին 9րդ յօդուածին գործադրութիւնը: Սոյն յօդուածը կը տրամադրէ որ Ալեքսանտրէթի նաւահանգիստը բաց պիտի ըլլայ Թուրքիոյ առջեւ:

«Բաց ի այդ Էնկիւրիի համաձայնագիրը կը տրամադրէ որ Տէօրթ – Եօլ — Ալեքսանտրէթ երկաթուղին տրուի թրքական կառավարութեան: Որով թուրք կառավարութիւնը իր յուշագրին մէջ կը պահանջէ նաեւ այս գիծը»:

«Էլիֆ Պա»ի հաղորդած այս լուրէն զատ մասնաւոր աղբիւրէ մը տեղեկացանք որ, կը գրէ «Ազդակ», Թուրք կառավարութիւնը կը պահանջէ Ալեքսանտրէթի սահմանին փոփոխութիւնը եւ այդ ուղղութեամբ բանակցութիւններ ալ սկսած են արդէն:

Կորկուլովի վերաքննութեան դատը

Կորկուլովի վերաքննութեան ատեանագիրը նախորդ օր յանձնուեցաւ վերաքննիչ ատեանի դիւանին, որ անհրաժեշտ աշխատանքները կատարեց թղթածրարին կարեւոր մասերը հաւաքելու եւ վերաքննութիւնը պատրաստելու համար:

Սէնի նահանգին յիմարանոցներու պատուակալ բժշկապետը Լըկրէն որ դատավարութեան ընթացքին իբր վկայ, պնդած էր Կորկուլովի յիմարութեան վրայ, անոր փաստաբաններուն ուղղուած նամակով մը կրկին կը յայտնէ թէ իր արհեստակցին բժիշկ Լօկրի հետ կը յամառի պնդել Կորկուլովի մտային խանգարման վրայ:

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Café de la Mairie: 2 Place d'Italie (Մէրիի դիմացը. Ավընիւ Կոպլէնի անկիւնը Métro: Place d'Italie): Պարտաւոր ներկայութիւն: Օրակարգ՝ ընտրութիւն:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարգպետ խումբի ընդհ. անդամական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հանդէս Սէն Լուի մէջ

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան տարեկան հանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 14ին: Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը: Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԻ
«ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂԻՈՅՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
7 Օգոստոս 1932, *Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն երեկոյեան ժամը 8*
Պ. Կարապետ Կարինեանի պարտէզին մէջ
Sentier des Bas-Longchamps
Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝
Թառիստ՝ ԺՈՐԺի եւ Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆի
Ձրի պիւֆէ: Պար, երգ, զուարթ անակնկալներ մանկապարտէզի փոքրիկներուն կողմէ:
ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ
ՄԱՆՕԹ — Porte d'Orléanէն առնել 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել՝ Պանեօ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական հանդէս

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական մասնաճիւղի հանդէսը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին տեղւոյն վրայ:
Կը խօսի՝ Պ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պէյրութ, Գործ.— Ստացանք:
Փարիզ. Ս. Խ.— 70:
Նանթ. Գ. Ս.— 35.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործօն անդամներուն ի գիտութիւն կը յայտարարենք որ մինչեւ Օգոստոս 15 երեկոյեան ժամը 9ին տեղի կ'ունենայ լիամանմերու ատորագրութեան գործողութիւնը միութեան ծանօթ հաւաքատեղին, 2 rue Colbert, *Պար տը լա Փոսթի սրահին մէջ:*

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԲՈԲ
(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Դուք ինքներդ շատ լաւ գիտէք, որ ամբողջ մի գլուխ բարձր էք այստեղ եղողներից, եւ թոյլ էք տալիս, որ նրանք ձեզ գործածեն իբրեւ դրասենեակի պաշտօնեայ. բոլոր այդ Գալլիներն ու Գրասինիները ձեր առաջ ուղղակի դպրոցականներ են դեռ, իսկ դուք նայում էք նրանց մրոտածների սրբագրութեանը, տպարանական մի սրբագրիչի նման:

— Նախ, ես բոլոր ժամանակս չեմ զբաղուած սրբագրութեամբ, եւ երկրորդ, ինձ թւում է, որ դուք չափազանցնում էք իմ մտաւոր կարողութիւններս, որոնք այդպէս էլ փայլուն չեն:

— Ես չեմ ասում, որ նրանք փայլուն են. — պատասխանեց տզան հանգիստ. — բայց ասում եմ, որ դուք սթափ ու առողջ գլխի տէր էք, եւ դա անչափ նշանակութիւն ունեցող բան է: Կոմիտէի յոգնեցնող ժողովների ժամանակ դուք միշտ մատներդ դրել էք ամէն մէկ անդամի դատողութիւնների ամէնից հիւանդ տեղին:

— Դուք անարդար էք դէպ ի ուրիշները: Մարտինին, օրինակ, անտարակոյս արամաբանութեան տէր մարդ է, ոչ էլ կարելի է կասկածել Ֆաբրիցիի ու Լէկկաի խելքին. իսկ Գրասինին ամէն պետական պաշտօնեայից աւելի է իմանում իտալական տնտեսական գործերի առատախտը:

— Հ՛, դա դեռ շատ է քիչ: Բայց թողէք նրանց ու իրենց ընդունակութիւնները: Կասկած չկայ, որ դուք ձեր խելքովը կարող էիք մի աւելի նը... անաւոր գործով զբաղուէք ու գրուէք մի աւելի համապատասխան տեղ, քան այժմ:

— Ես գոհ եմ յայրումիս իմ վիճակից: Կատարած գործս գուցէ մի մեծ բան չէ, բայց մեզնից ամէն մէկը անում է ինչ կարող է:

— Տիկին Բոլլա, ես ու դուք այնքան լուրջ մարդիկ ենք, որ պէտք չունինք իրար հաճոյախօսութիւններ անելու կամ համեստութիւն: Ինձ անկեղծ ասացէք, չէ՞ք վատնում դուք ձեր միտքը մի գործի վրայ, որը ձեզնից ցած եղողներն էլ կարող էին կատարել:

— Քանի որ ստիպում էք պատասխանելու, պէտք է խոստովանեմ, որ մի որոշ սահմանի ճիշդ է դա:

— Լաւ, ուրեմն ինչու էք թոյլ տալիս:

Ջեմմա ոչինչ չպատասխանեց:

— Ինչո՞ւ էք թոյլ տալիս:

— Մի անգամ այդպէս եղել է:

— Ինչո՞ւ:

— Լաւ չէ, որ այդպէս ինձնից պատասխան էք ուզում դուրս քաշէք:

— Բայց եւ այնպէս, ասացէք ինչո՞ւ:

— Եթէ անպատճառ իմանալ էք ուզում, ա՛յ, որովհետեւ իմ կեանքս խորտակուել է եւ որ իմ մէջս եռանդ չկայ այլ եւս մի իսկական գործ սկսելու: Ես կարող եմ միայն լինել յեղափոխական մի ձի ու կատարեմ կուսակցութեան մեքենական աշխատանքը: Այդ գոնէ անում եմ բարեխղճութեամբ, եւ վերջապէս պէտք է որ մէկը դրանցով զբաղուի:

— Ի հարկէ պէտք է, բայց թող անեն բոլորը կարգով:

— Ես դրան եմ միայն ընդունակ:

Կիսափակ աչքերի փորձիչ հայեացքը Բոռը ձգեց նրա դէմքին, իսկ կինը իսկոյն բարձրացրեց գլուխը:

— Վերադառնում ենք խօսակցութեան հին նիւթին, մինչդեռ ուզում էինք գործից խօսենք: Հաւատացէք, բոլորովին ի զուր էք ինձ համոզել ուզում, որ ես պիտանի եմ Աստուած գիտէ ինչ բաների: Միեւնոյն է ես այժմ ոչինչ անող չեմ: Բայց գուցէ կարողանամ օգնեմ մի քիչ ձեր ծրագիրը կազմելու: Ի՞նչ բան է դա:

— Նախ ասում էք, որ ձեզնից ոչինչ սպասելու յոյս չունենամ, վերջն էլ հարցնում էք, թէ ի՞նչ եմ ձեզնից սպասում: Ես կ'ուզէի, որ օգնէք ինձ ոչ միայն խորհրդով, այլ եւ գործով:

— Ասացէք նախ բանն ինչումն է, վերջը կը խօսենք:

— Ասացէք ինձ ամենից առաջ՝ լսել էք Վենետիկում պատրաստւող ապստամբութեան մասին:

— Հէնց ընդհանուր ներման օրից խօսում են զանազան ապստամբական ծրագիրների մասին ու սանֆեդիստական դաւերի. միայն ես խիստ թերահաւատ եմ վերաբերւում այդ բոլոր լուրերին:

— Ինչպէս եւ ես մեծ մասամբ: Բայց իմ խօսքս մի ամբողջ գաւառի լուրջ ապստամբութեան մասին է Աւստրիացոց դէմ: Պապական նահանգից շատ երիտասարդներ գաղտնի պատրաստւում են կամաւոր գնալու: Ես տեղեկանում եմ իմ Ռոմանիայի բարեկամների միջոցով...

— Ասացէք, խնդրեմ. — ընդհատեց կինը, — կարելի է վստահանալ ձեր այդ բարեկամներին:

— Բացարձակապէս: Ճանաչում եմ բոլորին մօտից, գործել ենք միասին:

— Առել է, նրանք էլ այն «սեկտի» անդամներիցն են, որին պատկանում էք եւ դուք: Ներեցէք իմ թերահաւատութեանը, բայց ես միշտ զգոյշ եմ դէպ ի գաղտնի ընկերութիւններից ստացուած լուրերը: Ինձ թւում է, որ սովորութիւնը...

— Ձեզ ո՞վ ասաց, որ ես մի «սեկտի» անդամ եմ. — խիստ կերպով ընդհատեց Բոռ:

— Ոչ ոք. ինքս եմ ենթադրում...

— Ա՛:

Ու նայեց կնոջ զայրացած դէմ...

— Դուք մի՞շտ էք ենթադրում... ներ անում, երբ խնդիրը ուրիշ... անձնական գործերին է վերաբեր...

— Հարցրեց մի վայրկեան յետոյ...

— Միշտ յաճախ: Շատ դիտող եմ ու կարողանում եմ իրար կցել նմանութիւնները: Այս ասում եմ զգոյշ լինէք, եթէ կամենում էք ... բան չիմանամ:

— Ես չեմ վախենում, որ դուք ... մանաք, միայն թէ աւելի ... չգնայ: Ենթադրում եմ, որ դուք ...

Ջեմման բարձրացրեց գլուխը ... վիրաւորուած մի զարմանքի արտա... յտութեամբ:

— Ի՞նչ աւելորդ հարց. — ... նա:

— Ի հարկէ, գիտեմ որ ուրիշ... չէիք ասի: Բայց մտածում էք, ... ձեր կուսակցութեան անդամներ...

— Կուսակցութեան համար ... ւոր է խօսքութիւնը, եւ ոչ թէ իմ ... ւակայած ենթադրանքներս: Ես ... քի ոչինչ խօսած չեմ այդ մասին...

(Շար.)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

4 AOUT 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1948

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

Դարձեալ ձայն մը գաւառէն։

«Գաղթ. Յանձնաժողովներու գոյութիւնը իմացած ենք, որուն արձագանգը կ'առնենք, կարծես եօթը լեռներ հեռուն… Սոյն յանձնաժողովները որքան պարտք, նոյնքան ալ իրաւասութիւն ունին նման խնդիրներով զբաղելու։ Ի՞նչ ըրին ցարդ, ու ի՞նչ կը բանին ներկայիս՝ մանաւանդ»։

Մէկը կը քշեն երկրէն դուրս, ու միւսը հաւէն, նոյն իսկ կանոնաւոր թղթերն անտեսելով։

Բարէ քար զարնուողները կը յուսալքին։ Ու հարիւր ձայնէն միայն մէկը մեզի կը հասնի.

— «Զգէ՛, Աստուծոյ սիրոյն, ոչ ուժ եւ ոչ ալ հաւատք մնաց։ Թող գան ու տանին։ Թող տանին, ալ բաւ է…»։

Ու ճիչը կը բարձրանայ։ «Բիչ մը լոյս։ Կա՞յ ձեռնհաս կամ վերին մարմին Փարիզի մէջ»։

Մենք երբեմն կ'արձագանգենք այս ճիչերուն։ Հիմնական ու արմատական ծրագիրներ կ'առաջադրենք։ Աղէտը կը պատկերացնենք այնպէս, ինչպէս որ ան գոյութիւն ունի։

Սակայն Հայոց Ջրերը կ'ընթանան իրենց սովորական ճանապարհով։ Լսել ու անցնիլ։ Խաղաղութիւնը կատարեալ է։ Գրասենեակը կը գործէ։

Ու շատ անգամ «Գրասենեակի պատիւ»ը աւելի կարեւոր կը նկատուի, քան օրուան պահանջքը։

Ուրեմն, լսեցէ՛ք։ — «Բիչ մը լոյս», ինչպէս նաեւ յոյս չկայ այս քաղաքէն։ «Վերին մարմին» գոյութիւն չունի Փարիզի մէջ։

Ըսէ, ու կրկնէ։ Աղէտահարը քեզ չի կրնար ըմբռնել։ Ազգային վերին մարմին մը կ'ուզէ, անոր դիմելու համար։

Իսկ մենք կը գոհանանք մեր գրասենեակներով, որոնք անշուշտ գործ մը կը տեսնեն։ Բայց օրուան պահանջքը մեծ է։ Քանի մը թուղթերու եւ քանի մը դիմումներու մէջ չի սահմանափակուիր։ Արմատական կարգադրութեան մը կը կարօտի։

Այս ընդհանուր մտահոգութիւններէն առաջնորդուած, մենք յաճախ հրապարակ դրինք գաղութներու կազմակերպութեան խնդիրը։ Նոյն իսկ Ֆրանսայի շրջանի համար, եւ յատկապէս ներկայ տագնապի օրերուն, օրուան պահանջներուն ընդառաջելու համար, կեդրոնական մարմին մը, («վերին մարմին») կազմութեան առաջարկը բերինք։

Բայց հայկական սովորութեան համաձայն, այս կարգի ձայները ուշ կը լսուին, կամ բնաւ չեն լսուիր։ Կարծես «եօթը լեռներով» իրարմէ հեռու ըլլայինք։

Ամէնքն ալ կը խօսին ցիր ու ցան *բազմութիւններու անունով։ Այս* «ցիր ու ցան» *բառը որ բոլորին սեփականութիւնը դարձած է եւ ամէն պարագայի կը գործածուի, ի նշան արդարութեան, իր տրամաբանական լուծումը չի գտներ անոնց քով, որ հանրային կարծիքը վարելու կոչուած են։ Դուք ի զուր կը սպասէք լսելու վճռական խօսքը, եւ տեսնելու վճռական գործը, որ վերջ պիտի տար* «ցիր ու ցան» *կեանքին, որուն հակառակն է,* կազմակերպուած կեանքը։

Ընդհակառակն, շատ անգամ մենք կը հանդիպինք տարօրինակ դատողութիւններու։ Մեր մէջ կան լրագիրներ, որոնք մեր անկազմակերպ կեանքը կը պատկերացնեն. հաւաքական ուժի մասին կը խօսին, եւ սակայն ազգային միութեան գաղափարը կը մերժեն, գաղութները կազմակերպելու առաջարկները կ'անտեսեն։ Ու այսպիսով, հանրային բեմէն կը քաջալերեն ներկայ կացութիւնը, որ փայլուն է իր կազմալոյծ պատկերով։

Այս դրութիւնը վերջ պէտք է գտնէ։ Բոլոր անոնք, որ իրենց անհատական եւ հաւաքական գոյութեամբ, յոյս մը կը ներշնչեն այս ժողովուրդին, պարտաւոր են շարժուիլ։ Այո՛, պարտաւորութիւն մը ունին այս ժողովուրդին հանդէպ, որ սակայն բախտին թողնուած է։

Մամուլը, գոնէ, պարտաւոր է՝ արտայայտուիլ այս խնդիրներու մասին, յստակ ու որոշ։ Եւ եթէ անհրաժեշտ ըլլայ՝ ամէն օր։ Որովհետեւ մեր ժողովուրդը, ներկայ տագնապի օրերուն, ամէն օր նոր խնդրի մը առջեւ կը գտնուի եւ կ'անճրկի։

Մամուլէն զատ՝ պատասխանատու անհատները, եթէ չեն կրնար անմիջապէս գործի ձեռնարկել, գոնէ կրնան, այս օրերուն, իրենց կարծիքները հրապարակ նետել, որպէս զի մտածումներու նոյնութիւն մը ստեղծուի, որպէս զի գործի կազմակերպութիւնը անորոշ ապագայի չձգուի։

Մինչ այդ, մենք ալ կրկնենք գաւառի մեր թղթակցին խօսքը. «Ի՞նչ կը բանին Գաղթ. Յանձնաժողովները»։

Ու այս հարցումը քննադատութեան համար չէ որ կ'ընենք։ Թերութիւններ շատ նշմարած եւ մատնանշած ենք։ Խնդիրը դրական գործ մը կատարելու վրայ է։

Այսօր մենք սիրով կրնանք ծափահարել դրական գործ մը եւ լսել տասը թերութիւններու մասին։

Կը փափաքէինք, որ Գաղթ. Յանձնաժողովներն աւելի գործօն դառնային, աւելի պատասխանատուութեան գիտակցութիւն եւ գործունէութիւն հրապարակ բերէին, քան կ'ընէին ասկէ առաջ։

Անոնք կարող են մամուլի միջոցաւ բազմաթիւ հրահանգներ տալ գաղութներուն, որոնք պիտի կրնային այդ հրահանգներով շարժիլ եւ խուսափիլ բազմաթիւ թերութիւններէ, որոնց զոհ կ'երթան։

Այդ մարմինները քիչ մը աւելի շարժունութեամբ, պիտի կրնային առ այժմ բռնել «վերին մարմին»ի մը տեղը, մինչեւ որ այդ գործը իրական դառնար մեր այս անկամ հաւաքականութեան մէջ։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԵՂՈՍԻ «ԻՊԻՇԸ» Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋՈՎ...

—)(•)(—

Այս սիւնակին մէջ, աշխատակից մը եօթը նախադասութեամբ —եօթնուր սանդով— պատմեց զրոյց մը, որ հիմա, Եգիպտոսի մէջ, «խմբագրապետութիւն» կ'ընէ։ Տուն կռնակը ծռեց գլուխն ալ եւ լռութիւն պահեց առ ի խոհեմութիւն եւ առ ի զգուշութիւն, առիթ չտալու համար, որ ժողովուրդը ճանչնայ իր ենթագրին միւս գիծերն ալ։ ●

Բայց պատահի՞ր է անխուսափելին։ Կոյրզ կուրայն ճայած պահուն, զարնուեր է Աղեքսանդրիոյ *Արաքս* թերթին։ Ինչպէս կը կարդանք *Արաքսի* մէջ (16 եւ 23 յուլիս), ռամկավար «խմբագրապետը» զարնուեր է տարիքն առած մէկու մը, որ «իրաւարար ատեանի» եղբայրն է գիտէ։

Առնանին երկու անդամները պիտի նշանակէր վիրաւորեալը, իսկ երեքը՝ ծուռ առաքեալը,

— Ի՞նչ մեծ առաւելութիւն։ Բայց մեր քաջ Նազարը «զանազան պատրուակներով» խուսափեր է։ Վիրաւորեալ հայրենակիցը *Արաքսի* մէջ կը բողոքէ *գրպարտիչ* հռչակել զայն,

— Միայն այդքա՞ն։

Ինչո՞ւ այս կռիւը։

Ըրավիետեւ մեր կախ–գլուխը, «իր անձնական հաշիւներուն մէջ վրդոված, հասա՞ր է փրցուցեր, *Արեւի* մէջ զետեղելով սուտեր, նախատինքներ եւ բերան չառնուելիք պղծութիւններ»։

Վիրաւորեալ հայրենակիցը կը նախընտրէ դիմել «իրաւարար ատեանին», փոխանակ կռիւի բռնուելու, որովհետեւ, *Արեւի* «խմբագրապետին» «փողոցային կաւաղներու միայն վայել բառերը, վատորեն բացատրութիւնները, նախատինքները եւ նախնային պղծութիւնները սրեւէ յոյս չեն ներշնչեր որ առնական ախոյեանի» մը պէս կրնայ ցոյց տալ իր հասակը, (հասակ ունի՞)։

Վիրաւորեալ հայրենակիցը կը շարունակէ.

— Նկատուած է, որ Ննդմիտ ու մոլեռանդ տիպերու մօտ բարքերու ինկածութեան ստորնագոյն աստիճանին վրայ կը գտնուի այն մտայնութիւնը, որով ան («Արեւ»ի «խմբագրապետը») կը ճգնէ ամէն գնով վարկաբեկել գործ մը, որ իր շահուն վտանգ կը սպառնայ»։

Այսպէս, *Արեւի* «անտէր անպաշտպան, էջերէն» եւ «ներշնչուելով պատանի խորհրդականներէն», մեր սեւ մարդը, —որ պահ մը Հօկի դրամով Ֆաղաքութեան եկած էր Ֆրանսայի գաւառներուն մէջ,—«Դաշնակցական» կ'անուանէ ամէն բան եւ ամէն մարդ, որ կը վնասէ իր շահերուն, կարծելով …վարկաբեկել ու խանգարել այդպէս։

Սակայն վիրաւորեալ հայրենակիցը, առանց Դաշնակցական ըլլալու, կը խոստովանի թէ կը պատկանի «մեծ բանակին», որուն մէջ կը գտնուին Հայ մայրութիւնը, Հայ որբութիւնը, Հայ երիտասարդութիւնը…, մինչ փոքր բանակին մէջ կը գտնուին անանք որ մեկութեամբ չեշտուած կամ շահերու վրայ կռթնած՝ տրամադրութիւն կը յայտնեն երթալ համբուրելու բռնիչին (Թուրքին) հայ արիւնով ներկուած քաքերը»։

Ճշմարիտ է պատկերը։

Միայն թէ վիրաւորեալ հայրենակիցը, այսքան լաւ ճշդելէ յետոյ նախատինքն ու գիրքերը, պէտք չունէր չճմեղանէր։ Միթէ՞ կարելի է վիրաւորուիլ «Դաշնակցական» փաստար անունը ստանալով։ Ընդհակառակն, ամէն հայ երիտասարդ պիտի վարկաբեկուէր անպայման, երբ. առ ի գնահատութիւն, թեւերը բանալ ու թափահարէր Նեղոսի պաշտա «իպիշը» տղամարդյա։

ՀԱՐԹՈՑ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

Ֆոն Փափէն-Հիթլեր յարաբերութիւնները

Պերլինի ընկերվարական շրջանակներէն բխած լուրի մը համաձայն, երբ թէ Հիթլեր վերջնագիր տալով ֆոն Փափէնի կառավարութեան, պահանջ ներկայացուցեր է, որ իր կուսակցութեան յանձնուի վարչապետութիւնն ու ներքին նախարարութիւնը։ Այս լուրերը կը հերքուին պաշտօնապէս։ Արդէն քաղաքական շրջանակները ոչ մէկ կարեւորութիւն տուած էին այս զրոյցներուն։

Պարզ է թէ Հիթլեր չպիտի ուշանայ իր պահանջները բանաձեւելու եւ ներկայացնելու կառավարութեան. սակայն որ եւ է վերջնական բան չպիտի կատարուի, օգոստոս 11էն կամ 12էն առաջ։ Այդ թուականին, մէկ կողմէ Հինտէնպուրկ, ֆոն Փափէն եւ զօրավար Շլայխէր, միւս կողմէ Հիթլերի ներկայացուցիչները տեսակցութիւն մը պիտի ունենան։

Գերմանական շրջանակները հերքելով Հիթլերի կողմէ ներկայացուած վերջնագրի վերաբերեալ զրոյցները, կը յայտնեն նաեւ թէ նման բան մը չի կրնար նոյն իսկ գոյութիւն ունենալ, այն նկատումով որ զօրավար Շլայխէր տէրն ու տիրականն է կացութեան եւ որ եւ է մէկէն հրաման ու հրահանգ չի ստանար։

Պատերազմական նախարարը մէկ քանի օրէն պիտի երթայ հարաւային Գերմանիա քննութենէ անցընելու զինուորական վարժարանները։ Հաւանական կը թուի որ իր այս ճամբորդութեան ընթացքին, ան հանդիպում մը ունենայ Հիթլերի ներկայացուցիչներուն հետ։

Հիթլերեան նոր անկարգութիւններ

Երկուշաբթի օր, Քէօնիկսպէրկի մէջ, Հիթլերի մարտիկները սպաններ էին համայնավար մը եւ ընկերվարական մը, վիրաւորեր չորս հանրապետականներ, կրակի տուեր չորս հակառակորդ թերթերու տպարանները եւայլն։ Նման դէպքեր չեն կրկնուած Քէօնիկսպէրկի մէջ, որովհետեւ ոստիկանութիւնը խստօրէն կը հսկէ։

Սակայն դէպքեր տեղի ունեցան Գերմանիոյ տարբեր քաղաքներուն մէջ։ Հիթլերեանները կը հալածեն ձախակողմեան կարեւոր դէմքերը։ Երկուշաբթի գիշեր, խումբ մը հիթլերեաններ կոտրեցին մէկ քանի ընկերվարականներու եւ հանրապետականներու տուներու պատուհանները եւ ներս նետեցին արքաապով լեցուն սրուակներ։

Նոյնը ըրին նաեւ Սիլեզիոյ մէջ։ Ցարձակեցան բազմաթիւ ընկերվարականներու եւ հանրապետականներու տուներուն վրայ եւ փշրելով ապակիները՝ տարճանակ պարպեցին ներսը գտնուողներուն վրայ։ Զենոստոմբ ալ գործածեցին։

Կռիւներ տեղի ունեցան Մարինպէրկի Հիթլերեան ակումբին շուրջ։ Հիթլերի մարտիկները յարձակում գործեցին սրուակներով, քարերով, աղիւսի եւ կղմինտրի կտորներով ոստիկաններուն վրայ, որոնք կրակ բացին։

Օթթավայի խորհրդաժողովը

Երեք օրուան դադարէ մը յետոյ, Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովը վերսկսաւ աշխատանքի։ Երեք յանձնախումբեր յաջողած են համաձայնութեան գալ տնտեսական գործակցութեան հարցերու շուրջ։

Անգլիական պատուիրակութիւնը կը քննէ իւրաքանչիւր գաղթապետութեան կողմէ ներկայացուած առաւելութիւնները ի նպաստ Անգլիոյ, այն պարագային որ այս վերջինը ընդունի անոնց մաքսային պաշտպանութեան առաջարկները։ Անգլիական պատուիրակութեան երկու կարծիք կը տիրէ այս մասին։ Մաս մը կ'ուզէ որ մաքսապաշտպան քաղաքականութիւնը աւելի չխստանայ, պայմանաւ որ գաղթապետութիւններն ալ իրենց կարգին բարեացակամութիւն ցոյց տան։

Ուրիշ մաս մը, կ'առաջարկէ աւելի ընդլայնել գոյութիւն ունեցող նախընտրական մաքսատուրքերու սահմանը, նոյն իսկ, Անգլիոյ մէջ ապրուստի գիները աւելի բարձրացնելու պայմանով, որպէս զի այդ կերպով կարելի ըլլայ վերսկսիլ առեւտրական փոխանակութեանց եւ անգլիական ճարտարարուեստը դուրս հանել իր մեռեալ վիճակէն։

Նոյն մտայնութիւնը կը տիրէ նաեւ անգլիական դահլիճին մէջ եւ կ'երեւի թէ, խորհրդաժողովին յաջողութիւնը կախում պիտի ունենայ մէկ կամ միւս տեսակէտի գերակշռութենէն։

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ

Գանատայի ամէն կողմերէն Օթթավա հաւաքուած եօթ հարիւր անգործներ ցոյց մը կատարեցին ու քշեցին բազմաթիւ բանաձեւեր, որոնք պիտի ներկայացուին վարչապետին։ Անգործները կը պահանջեն օրական 7 ժամ աշխատանքի հաշուով շաբաթական հինգ օր աշխատանք եւ սէնտիքաներու կողմէ նշանակուած օրավարձերու պահպանումը։ Կը պահանջեն նաեւ ջնջել մաքսատուրքերը եւ այն տուրքերը՝ որոնք կը նպաստեն բարձրացնելու ապրուստի գիները։

Մանջուրիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան կացութիւնը

Մուքտէնէն տրուած լուրի մը համաձայն, մանչուրիական կառավարութեան խորհրդական ամերիկացի Պրոնսըն Ռի իբր դիտող՝ մանչուրիական կառավարութեան կողմէ պիտի մասնակցի Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ նստաշրջանին։ Անոր պաշտօնը պիտի ըլլայ բացատրել այն պարագաները որոնք անհրաժեշտ դարձուցին մանչուրիական կառավարութեան հաստատումը եւ չինական կառավարութեան փրոփականտին դէմ պայքարը։

**** Շանկհայէն տրուած լուրի մը համաձայն, չինեւոուա-*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՀԱՊԷՐ»Ի ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

— :•: —

Պոլսեցի հայ մը Ա. Պ. ստորագրութեամբ թրքական «Հապէր» թերթին ուղղուած գրութեամբ մը, կ'ամբծէ Ա. Ահարոնեանը որ Հ. Հ. Պատուիրակութեան բողոքը ներկայացուցեր է Ազգերու Դաշնակցութեան, Թուրքիոյ մուտքին առթիւ։

«Հապէր» չի գոհանար Ա. Պ. էֆէնտիի այդ կարճ նամակով, այլ կ'ուզէ որ ամբողջ Պոլսոյ հայութիւնը սաքի ելլէ։

— Հայ երիտասարդին այս զգացումներուն համար շնորհակալ ենք, կ'ըսէ «Հապէր», միայն թէ չենք ուզեր որ այսչափով վերջանայ։ Պոլիս ապրող շատ մը մտաւորականներ, լուսամիտ անձեր, հարուստներ եւ լրագրող Հայեր կան։ Քաղաքիս մէջ հրատարակուող հայերէն թերթեր կան եւ մեր սիւնակները բաց են։ Ուրեմն, այսպէս ըլլալով հանդերձ, միայն Ա. Պ. էֆէնտիին 5—10 տողնոց գրութիւնը այս խայտառակ մարդուկները խեղդի բերելու չեն զօրեր։

ԴԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ՇԱՅՓԵԼԻ ՄԱՀԸ

Աւստրիոյ նախկին վարչապետը գերապայծառ Շայփէլ մեռաւ հիւանդանոցի մը մէջ, ուր մտեր էր իր բժիշկներուն յանձնարարութեամբ։ Երկու եւ կէս տարի առաջ, քաշուած էր քաղաքական գործօն կեանքէ, սակայն կը շարունակէր հետաքրքրուիլ քաղաքականութեամբ։ Ծնած էր 1876ին եւ 1899ին քահանայ ձեռնադրուած էր եւ Վիեննայի ու Սալցպուրկի համալսարաններուն մէջ՝ պահ մը աստուածաբանութիւն կ'ուսուցանէր։

Իր քաղաքական կեանքի գործօն մասնակցութիւնը կը սկսէր 1917ին, երբ Վիեննայի համալսարանին ուսուցիչ կարգուեցաւ։ Մէկ տարի յետոյ, Կարոլոս կայսեր օրով, կը նշանակուէր նախարար. իսկ կայսրութեան անկումէն յետոյ, երբ երեսփոխան մասնակցեցաւ ազգային օրէնսդիր ժողովին։ 1922ին էր որ կոչուեցաւ Աւստրիոյ վարչապետ եւ այդ թուականէն մինչեւ 1929 մնաց այդ պաշտօնին վրայ։

Վարչապետութենէ հրաժարելէ յետոյ, մինչեւ 1930ի դեկտեմբերը վարեց արտաքին նախարարութիւնը։

ԼԵՀԵԻԹՈՒԱԿԱՆ ՈՉ-ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Լեհեւռուս ոչ-յարձակողական դաշինքը Գերմանիոյ մէջ մեծ ուշադրութեան առարկայ դարձած է։

Կառավարական շրջանակները կը հաւատեն թէ Գերմանիա իրաւունք ունի ուրախանալու, երբ որ եւ է նոր տարր մը կուգայ ամբողջացնելու Եւրոպայի խաղաղութիւնը ապահովող դաշնագիրները եւ նոր ազդակ մը ըստեղծելու տնտեսական վերականգնումին։

Ասկէ զատ ի վեր կը հանեն թէ յիշեալ դաշինքը ոչ մէկ տրամադրութիւն կը պարունակէ Լեհաստանի արեւմտեան սահմանի վերաբերող եւ չէ ուղղուած ո՛չ Գերմանիոյ, ո՛չ ալ որ եւ է պետութեան դէմ։

Գերման քաղաքական շրջանակներուն համաձայն, յիշեալ դաշինքը հարուած մը չէ Ռափալլոյի դաշինքին։

ԹՐՔԵՒՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրք արտաքին գործոց Թէվֆիք Րիւշտի, պարսիկ արտաքին նախարար Ֆիրուզի խանը եւ պալատի նախարար Թիմուրթաշ խանը հրաւիրեց ներկայ գտնուիլ Էնկիւրի հանրապետութեան հաստատման տարեդարձի տօնին։ Երկու նախարարներուն միաժամանակ բացակայութիւնը անկարելի ըլլալով, միայն Ֆիրուզի խանը հրաւէրը ընդունած է եւ հոկտեմբեր 29ին Էնկիւրի պիտի գտնուի։

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

9.— ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՀԵՆ ԿՐԱԿԸ

1.

Պիրէօս: Կէս օր: Երկու կիներ՝ նաւակի մը մէջ: Բոցավառ արեւ մը կապար կը մաղէ երկինքէն: Հազիւ կրնաս շունչդ պահել՝ ծովափը քերելով:

Հելլենուհի մըն է առաջին կինը, իր ճակատագիրը կապած՝ Դաշնակցականի մը հետ, եւ անոր հետ բաժնած՝ հայկական կեանքի տաքն ու պաղը: Երկիրէ երկիր: Փոքր Ասիայէն մինչեւ Երեւան: Մինչեւ այստեղ:

Միւսը՝ Հայուհի մը զոր դեռ երէկ պսակեցինք վառօդով սնած ռազմիկի մը հետ:

— Քիչ մը սպասեցէք, հիմա կուգանք, ըսեր են երկու ամուսինները:

Կը սպասեն տասը վայրկեան, կէս ժամ, մէկ ժամ, երկու ժամ: Երախաներ ալ կան, եւ կը մրկին տաքէն, նաւակին մէջ կծկուած:

— Գաւաթ մը ջուր, մամա՛...

Աղաները — ինչո՞ւ չըսել աղաները — գացեր են «խորհրդակցելու»: Հա՛ հիմա պիտի գան, միասին շոգենաւ պիտի նստին, եւ ճամբայ պիտի ելլեն դէպ ի Սելանիկ:

— Դաշնակցութիւնը ի՞նչ է, գիտե՞ս, կը հարցնէ Հելլենուհին՝ նորապսակ հարսին, որ, թէեւ Հայուհի, գաղափար անգամ չունի հայկական կեանքի երեւոյթներու մասին:

— Ի՞նչ գիտնամ. ամուսինս Դաշնակցական է, հո՛րկաւ կը սորվիմ:

— Հիմակուընէ սորվէ: Ահա տես, ա՛յս է Դաշնակցութիւնը: Բերին մեզ այստեղ ձգեցին, բեռներով, երախաներով, տասը վայրկեանի համար, եւ ամէն բան մոռցան: Երկու ժամ է անցեր, արեւուն տակ խաշեցանք, բայց անոնք ժողով ունին: Անոնք մոռցած են մեզ: Վարժուէ՛, յետոյ չդանդատիս...

2.

Որբաշատ գիւղի մը մէջ: Դաշնակցական խումբ մը կազմեր են:

Կը թղթատեմ ատենագրութեանց տետրը:

Գիւղի երիտասարդներէն Խ. դիմում կատարած է շարքերուն մէջ մտնելու: Ժողովի ընթացքին, «Ականջեւոյ որ այս անձը կոյս է մեծցած մինչեւ ցարդ, ընդունուեցաւ իբրեւ համակիր»:

Քանի մը էջ եւս կը թղթատեմ: Ընկեր մը դատի կանչեր են, բախտախաղի հետեւելուն համար:

Տղան կ'ուրանայ: Յետոյ կը խոստովանի, ու կը խոստանայ զգաստանալ, խնդրելով որ, բացառաբար, Կաղանդի առթիւ, խաղալու արտօնութիւն տան:

Քանի մը օր յետոյ, կը սուրգն որ խոստումը չէ յարգած: Դատի կը քաշեն, եւ կ'որոշեն արտաքսումը պահանջել:

Այսքան ծանր պատիժ՝ անոր համար որ երեք տարուան ընկեր է եւ խոստումը չէ յարգած: Իսկ յանդիմանութիւն՝ ուրիշի մը որ դեռ նոր է արձանագրուած:

— Ընկե՛ր, կը բացագանչէ խմբապետը. ինչո՞ւ մեր ներքին կանոնագրին մէջ մասնաւոր յօդուածով մը չեն արգիլեր գինեմոլութիւնը եւ բախտախաղը:

... Ըսե՞մ թէ երկու մոլութիւններն ալ շատ – շատերուն կողմէ արժանիքներ կը համարուին մեր լուսացնցուղ պաշտօնեաներուն վրայ: Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ եւ այլուր: Քիչ մը ամէն տեղ:

3.

— Այս գիշեր ժողով ունինք, ընկե՛ր:

— Իսկ տե՞ղ:

— Կը ճարենք, անհոգ եղէք:

Ու գիշերուան տասնին, յուշիկ – յուշիկ, մութ եւ խորտուբորտ փողոցներէ անցնելով, կը մտնենք պարտէզ մը, յետոյ բակ մը: Տանտիրոջ քոյրը, ճրագի մը լոյսով, կ'առաջնորդէ մեզ հիւրասենեակը:

Լամբար մը սեղանին վրայ եւ ամբողջ բնտանիքը՝ արթուն պահակ: Դատապարտուած՝ քնատ մնալու, մինչեւ որ բարեհաճինք վերջացնել: Ե՞րբ — ժամը մէկուկէսին, երկուքին: Աւելի կամ պակաս:

Ակումբ չունինք ամէն տեղ: Բայց ունինք տուներ որ ակումբի դեր կը կատարեն: Եւ տանտիրուհին միայն կրնայ ըմբռնել թէ, յաջորդ օրը, քանի՛ ժամ պէտք է դատին, տունը տունի վերածելու համար...

Տակաւին կայ գիշեր լուացնել, յաջորդ օրը մխեհոյն տեղը չյաճախելու համար: Բազմացեր եւ կարմրեր են աչքերը:

Եւ կա՛յ վարժութիւնը կայանէ կայան, արուարձանէ արուարձան ճամբայ կտրելու:

— Առաջին տարին, Շրջ. ժողովի համար քալելով կտրեցինք այս ճամբան — ութ քիլոմեթր քաղաքէն:

— Առաջին անգամ երբ Աթէնք հասանք, տուն – տեղ չունէինք, եւ այս գաղթակայանին մէջ, կարկտան վրաներ մը տակ, եօթը հոգինոց խումբ մը կազմեցինք: Այդ խումբն է որ այսօր բարձրացեր է 75ի:

Մինչեւ անգամ Կրետէն ունի իր պատմութիւնը:

Ռէթիմնօ: Հազիւ երկու հարիւր հոգի՝ իբրեւ համայնք: Հինգով – տասնով կորսուած՝ նեղլիկ փողոցներու մէջ որ Վենետիկը կամ Ֆիլիպէն կը յիշեցնեն: Թեւդ կրնայ հասնիլ դիմացի տունը:

Ժողով, — ո՞ւր կրնանք հաւաքուիլ, ընկե՛ր:

— Կը կարգադրենք, հոգ մի ընէք.

Եւ գիշերուան 11ին կ'առաջնորդուինք խարխլած շէնք մը, որուն հողին վրայ կարելի է տասը տուն շինել: Անշուշտ պորտաբոյծ փաշայի մը հանգուցեալ Քօնաքը, որ կը ճարճատի մղձաւանջէն փրկուած տարագիրներու գարշապարներուն տակ:

Մոմի լոյս մը ճամբայ կը բանայ դէպ ի աջ, յետոյ դէպ ի ձախ, եւ կը կեցնէ անկիւն մը:

Մերկ սենեակ մը, ուր տասը հոգի կրնան քով քովի նստիլ: Սեղան մը եւ աթոռ մը կրցած են ճարել հարեւան տունէ մը, իսկ միւսները կը նստին ծալլապատիկ, տախտակին վրայ: Աւելցածներն ալ՝ ոտքի:

— Ձեր մեղադրեր, այնպէս չէ՞, ընկեր: Կամաց – կամաց աւելի լաւը կ'ընենք: Այսպէս չսկսա՞նք, տարիներ առաջ...

Կա՛յծը ողջ մնայ, ընկե՛ր: Եւ ձեր արեւը կանանչ:

4.

Եւ դեռ տիպարները: Անոնք որ վառ կը պահեն խարոյկը, ինքնայատուկ հասկացողութեամբ:

Անշուշտ չէք հարցներ ոչ քաղաք, ոչ անուն: Բարի ընկերներ են, եւ չեմ ուզեր վարդով իսկ դպչիլ:

Ահա մէկը, — միս ոսկոր դարձած ուխտաւոր:

Շտապ – շտապ կուգայ դէպ ի սրճարան:

— Ելիր երթա՛նք:

— Ի՞նչ կայ, ժողո՞վ ունինք:

— Սո՛ւտ. պատին վրայ ճանճ կայ:

— Մինաար ինչո՞ւ չեկաւ:

— Ուրիշ բանի մասին խօսէ: Օդը ի՞նչպէս է: Գեղեցի՞կ է այս ծովափը:

— Ի՞նչ է պատահեր, բարեկամ:

— Ձայն մի հաներ, կուգա՞ն կոր:

— Ո՞վ է եկողը:

— Հոն խօսեր էին, չտեսա՞ր:

— Տեսայ, երկու ռուս աղջիկ եւ տեղացի երիտասարդ մը:

— Ո՛չ, անո՛նք, անո՛նք:

— Ուրիշ մարդ չկար, կը սխալիս:

— Քալէ՛ կ'ըսեմ: Աղուո՞ր է այս քարափը:

— Այս ի՞նչ կասկածոտ մարդ ես:

— Դուն չես գիտեր: Քալէ՛, քալէ՛:

Կը դառնանք փողոց մը, հանդիպելու համար ընկերոջ մը խանութը: Կը փորձեմ բանալ բերանը:

— Ժողով ունի՞նք այսօր:

— Մի՛ խօսիր:

— Ի՞նչ կայ նորէն:

— Սա ծեր մարդը որ խանութին առջեւ կեցեր՝ խմորեղէն կը ծախէ: Անոնցմէ՞ն է:

— Ձգէ՛ Աստուածդ սիրես: Մէկ ոտքը գերեզմանն է:

— Դուն չես գիտեր: Քալէ՛: Սիրեցի՞ր այս քաղաքը:

Մշտնջենական շարժում՝ այս ընկերը: Անդադար կը խլրտին աչքերն ու ականջները: Ամէն տեղ է եւ լուր ունի ամէն բանէ: Անխախտ վճիռ՝ ամէն երեւոյթի մասին: Ո՛րքան կ'ուզես առարկէ: Պատասխանը պատրաստ է.

— Քալէ՛ կ'ըսեմ. դուն չես գիտեր:

×

Ահա ուրիշ մը, գործօն անցեալով մը:

— Եղբա՛յր, այս նորերը ինքնահաւան են, խօսք մտիկ չեն ըներ:

— Իսկ դո՞ւն, երբ քսան տարեկան էիր:

— Ճիշդ է, բայց փորձառութիւն չունին:

— Փորձառութիւն եւ տարիք անբաժան են իրարմէ:

— Բայց ամբարտաւան են, եղբա՛յր:

— Այդպէս կը սկսին:

— Մենք ինչե՞ր տեսանք, հէ՛յ, բանտ, աքսոր, չարչարանք: «Դրօշակը մասունքի պէս կը պահէինք... Անոնք ի՞նչ տեսան որ մեծ – մեծ կը ջարդեն:

— Ճիշդ ատոր համար ալ պէտք է ներողամիտ աչքով նայիլ: Կը բաւէ որ նկարագիր ունին:

— Փորձառութիւն չունին, եղբա՛յր, փորձառութիւն: Ո՛ւր են մեր ժամանակները... Ո՛ւր ատոնք, ո՛ւր՝ մենք...

×

Այս մէկը երիտասարդ է: Ոչ թէ տիպար, այլ երեւոյթ:

Օրը մը, գէշ – աղէկ աշխատանք մը ճարած քաղաքին մէջ: Համեստ վերբայ – գլուխով: Կուրծքը բաց: Խանձած՝ արեւին տակ:

— Պիտի հասնինք, պիտի մեռնինք այսպէս, ընկեր:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Սխալ չհասկնաս: Տնտեսական տագնապի մասին չէ խօսքս: Վարժըունցանք տասը: Գործ, գո՛րծ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Ինչ որ օրօրէ կուսակցութիւնը

— Հազարներ կան քեզի պէս, հրամանի սպասող: Ունի՞ս մը եւ է մասնագիտութիւն:

— Ո՛չ. Դաշնակցութեան զինուոր եմ: Չի՞ բաւեր:

— Սպասէ կարգիդ:

— Լա՛ւ, ես ալ կ'ընդունիմ որ սպասել, հաշուել պէտք է: Բայց ես ուրիշ դանգատ ունիմ:

— Մի՛ քաշուիր, պատմէ:

— Մեր քաղաքին վարիչ Մարմինը պահպանողական է. չզբաղիր մեզմով: Մենք երիտասարդներս պէտք ունինք սնունդի, գուրգուրանքի: Բախտին ձգեր են մեզ...

Արդարեւ: Յիշատակները բաւական չեն ատենը անվթար փոխանցելու:

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

3.— ՊԱՆՏՐՄԱ

Թուրք յարգելի լրագրող մը ինծի յանձնարարած է՝ հետեւեալը. — «Լուր տուող թերթերը դէպքերն ու իրողութիւնները իրենց իսկական ձեւին մէջ պէտք է տան, պարզ ու կարճ, բանաստեղծութիւն, գրականութիւն, ոճ, պատկեր պէտք չկայ»: Ես ալ հետեւելով այդ յանձնարարութեան, Պանտրմա հազիւ ոտք կոխած, տեսածներս ու լսածներս խիտ գծերով կը ներկայացնեմ.

1) Պանտրման՝ ազատագրութեան կռուին (Յոյներու դէմ) թշնամիին կողմէ ամբողջովին քանդուած էր: Ժիրաշան ժողովուրդը կրկին նորոգեր ու շիներ է քաղաքը, լայն ու կանոնաւոր փողոցներ, պէօլ, զարդարուն շէնքեր, մեծ պանդոկ, թաղապետութիւն, ելեքտրական կայան, կառավարատուն, մաքսատուն, նամակատուն, վերջապէս քաղաքի մը համար ինչ որ պէտք է ամէնարդիական ձեւով կառուցեր է: Այս շինարար գործին մէջ՝ Հանրապետական կառավարութեան առաջնորդութիւնը՝ վերջինիս համայքը բարձրացուցած է յաչս ժողովուրդին: (Ճիւմհուրիյէթ):

Պանտրմայի արտածած ապրանքներուն ընդհ. գումարն է (տարեկան) 2.5 միլիոն թրք. ոսկի: Քաղաքին ամէնէն աւելի կարօտ եղած բանը ջուրն է: Տասը քիլոմեթր հեռուէն մաքուր ու համով ջուր մը կայ: Կը փնտռուի ընկերութիւն մը, որ ջուրը քաղաք փոխադրէ: 350.000 ոսկի ծախքի մը կը կարօտի:

Քաղաքապետութիւնը 100.000 ոսկի ծախսած եւ ելեքտրականութիւն հաստատած է: 30.000 ոսկի՝ գիտական ձեռնարկներու յատկացուած է: Շինուած է նաեւ հանրային պարտէզ մը:

Կան դրամատուներ: Երկրագործական դրամատունը մէկ տարուան ընթացքին 350.000 ոսկի sur marchandise կանխավճար մը ըրած է վաճառականներուն, եւ 800.000 ոսկիի վարկի գործողութիւն ըրած է: Մեծ գործառնութիւն ունի, նաեւ, Օսմանեան դրամատունը: Հոս կայ Թուրք Թիճարէթ Ատափազարի անուն թրքական դրամատուն մըն ալ:

Մէկ տարուան ընթացքին տեղւոյն դատարանին առջեւ եկած են 105 + 411 = 516 պատժական դատեր, 423 իրաւական, 597 + 45 = 632 հաշտարարական: Պանտրմա պէտք ունի թումբի մը ալիքներուն դէմ: Այս մեծ նաւահանգիստը ամբողջովին բաց է հիւսիսի հովերուն առջեւ: Ծովը շատ ալեկոծ է այստեղ: Այս պահուս, երբ այս տողերը կը գրեմ, 3—4 շոգենաւեր չեն կրնար նաւամատոյցին մօտենալ ու հեռուէն կը խարսխեն:

4.— ՔԱՍԱՊԱ

Իզմիրի նահանգի կոկիկ քաղաքներէն մին: Ընդհանրապէս ծառազարդ, պարտիզաւոր տուներով: Համեստ՝ իր կառուցուածքով: Գիւղաքաղաք մը, վերջապէս:

Տարիներ առաջ թշնամիին զինուորներուն կողմէ քար ու քանդ եղող կոկիկ այս քաղաքը երբ այսօր տեսնէք, կը զարմանաք, պարզապէս: Ես, եւս, մեր տնտեսական լաւ շրջանները համարուող Իզմիրի այս անկիւնը տեսնելով այդ հրճուանքը ունեցայ:

Քանդուած փողոցները ամբողջովին շինուեր, լայն ու ազատ պողոտաներ բացուեր, շէնքեր կառուցուեր են: Այգիներու մէջ մեծ եռուզեռ կը տիրէ խաղողի ատեն, կ'ըսեն:

... Գաւառակին բնակիչներուն թիւը (19.678ը կին ըլլալու պայմանաւ) 37.689 նկատուած է: Այս տարի 518 մահ, 486 ամուսնութիւն եւ 82 ամուսնալուծում արձանագրուած է: Գաւառակը երեք շրջանակ ունի՝ տնտեսապէս —

1) Այգեգործութիւն:
2) Ծխախոտ:
3) Պտուղ:

Տարին 450 թոնօ խաղող կուտայ (առանց կուտի): 650.000 քիլօ ծխախոտ, 800.000 ոսկի արժէքով (ինն գնահատուած է ասիկա: Կ. Պ.) պտուղ: Այս քանակը այս տարի աւելցած է՝ առատ ըլլալուն:

Քասապայի մեծ հրդեհէն վերջ ժողովուրդը ստիպուած է հեռանալ եւ 156.000 տէօնիւմ հող անմշակ թողած: Հետզհետէ պիտի սկսին, անշուշտ, վերամշակել այդ հողերը, քանի որ ժողովուրդի պահանջը կը շատնայ: Ժողովուրդը, իր նախապաշարումներով, արտաքին առեւտուրի ձեւին չընտելանար. վերջին տարիները, սակայն, ստիպուեցաւ հրաժարիլ իր այդ կղզիացած սովորութենէն:

Այս տեսակէտէն, Քասապան շատ պէտք ունի այն վարկային համագործակցականին, որ պատած է Արեւմտեան Անատօլուի կարեւոր մէկ մասը: Այդ համագործակցականի ժամ առաջ հոս հիմնուիլը ժողովուրդին վարկ պիտի ապահովէ եւ հողագործին ապրանքը կեդրոնական սակարաններուն մէջ իր բուն արժէքովը վաճառել պիտի տայ:

Շատ մը տեղերու նման, Քասապայի գիւղացին եւ հողագործը եւս վաշխառու սեղանաւորներուն եւ առկասով դրամ տուողներուն ձեռքը խաղալիկ մըն են: Արտադրութիւնը ան կը հանէ, մէջտեղ կը բերէ, բայց դրամ տըւողը իր ուզած գինովը կ'առնէ բերքը: Համագործակցականին ամենամեծ օգուտը պիտի ըլլայ գիւղացին ազատել վաշխառուներուն ձեռքէն: Բայց, համագործակցականն ալ լաւ եւ ուղղամիտ աշխատելու է, եւ ոչ թէ, ուրիշ շրջաններու մէջ եղածին նման, յօնք շինելու տեղ աչք հանէ...

Իր տարեկան արտադրութիւնն է,— 10.750 քիլօ ափիոն, 450.000 քիլօ խաղող, 450.000 քիլօ բամպակ, 650.000 քիլօ ծխախոտ, 300.000 քիլօ շուշմա, 9.500.000 քիլօ ցորեն, 1.200.000 քիլօ եգիպտացորեն:

Ամբողջ գաւառակը տարին 15.111 քիլօ միս կերած է: Որով, անձ գլուխ 160 տերհէմ միս՝ տարեկան...:

Քասապայի մէջ եւս շինուած է «Հանրապետական» անուն վարժարան մը: Բայց դպրոցէն դուրս շատ տղայ կայ: (Սօճ Փօսթա):

5.— ԿԻՐԱՍՈՆ

Այսօր, ուրբաթ, Կիրասոն հասայ: Հոս ալ ծովի նոյն փորձանքը: Երբ նաւամատոյց ելայ, ձիւնը փաթիլ փաթիլ կը տեղար: Այս տարի ձմեռը հոս ալ շատ երկար է եղած: Կէս օրուան մօտ, սպիտակ քօղ մը ծածկեց քաղաքը: Պայպուրթի եւ Արդուինի մէջ թողած ձմեռը, երբ դէպ ի ծովեզերք ճամբուս վրայ գարուն կը դիմաւորէի, Կիրասոնի մէջ կրկին ձմեռուան բռնուեցայ: Ուրեմն, երկու անգամ գարուն պիտի տեսնեմ այս տարի:

Անցեալ իրիկուն Հիլալ ակումբին մէջ երիտասարդներուն հետ ուրախութիւն կ'ընէինք: Ինծի ըսին թէ կարգ մը դժգոհութիւններ ունին եւ խնդրեցին որ թերթին մէջ արձագանգ ըլլամ: Խոստացայ կատարել իրենց փափաքը ու հետեւեալ նօթերը առի.

1.— Մասնաւոր հաշուակալական դիւաններն ու թաղապետութիւնները պէտք է օգնեն ակումբներուն:

2.— Տղոց համար պարտէզ մը եւ ֆութպոլի համար քաղաքին եզերքը դաշտ մը հարթելու է:

3.— Միջնակարգ վարժարանին առաստաղը ամէն տարի կը նորոգուի, բայց կրկին կը կաթէ: Այս առաստաղը վտանգաւոր ըլլալուն, շատ հաւանական է որ դպրոցը փակուի օր մը: Ուրեմն, այդ վիճակին չմատնուելու համար ընելու է ինչ որ պէտք է:

4.— 22.000 ոսկի ծախքով շինուող կազի դպրոցը եւս վտանգուած է: Դեռ նոր շինուեցաւ, բայց, հակառակ մեծագումար ծախսին, պզտիկ ձիւնի մը տակ կրնայ փլիլ վաղը միւս օր: Ձմեռը դպրոցը փակեցին, երդիքը պիտի կքի ըսելով:

5.— Մասնաւոր հաշուակալութեան դիւանը 8 ամիսէ ի վեր ուսուցիչներուն ամսական չի տար, պատճառը այն է որ ցուցակները պատրաստ չեն:

6.— Հիւանդանոցին շէնքը գէշ է եւ շատ անյարմար: Նահանգին անուան համապատասխան հիւանդանոց մը պէտք է շինել:

7.— Կիրասոնի շրջակայ քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ խումարը անօրինակ չափերու հասած է: Գիւղացիները երեք ամիս կ'աշխատին եւ 9 ամիս քէյֆի ու զուարճութեան կուտան ինքզինքնին: Իրարու հետ կը մրցին՝ իրենց կիներու կամ հարճերուն մետաքսեայ շրջազգեստ շինելով: Որովհետեւ, կաղին եղած տարին դրամ կը հասնի ձեռքերնին:

8.— Գիւղացիք՝ ենթակայ եղած ըլլալով զեղխութեան, խումարի եւ սեռային չափազանցուած հաճոյքներու, իրենց պարտքերը չեն վճարեր եւ իրենց պահանջատէրերուն ցոյց կուտան կառավարութեան դուռը՝ «դնա դատարանը» ըսելով:

9.— Մաքսատուն մը չունինք: Նաւամատոյց եկած շատ մը ապրանքներ մէջտեղը կը մնան եւ հազիւ տասնէն մէկը մթերանոց կ'երթայ: Փողոցը՝ անձրեւին տակ մնացող ապրանքներէն ամբարի դրամ կը գանձեն...: Քանի մը անգամ այս հարցը օրակարգի է դրուած, վճարանութիւններ են եղած, բայց դժբախտաբար չէ լուծուած:

10.— Երբ հանրատուներ գոյութիւն ունէին՝ քննութեան տակ էին: Հիմա հանրատուները վերցուած ըլլալուն, ամէն անկիւն անպաշտօն հանրատուներ կան: Երիտասարդութիւնը վեներական հիւանդութեանց վտանգին տակ է ու վարակումը մեծ ծաւալ առած է:

11.— Շուկայի Սուլթան Սէլիմ ճամին քանդեցին՝ տեղը պանդոկ մը շինելու համար: Մինչեւ այժմ բան մը չըրին ու մզկիթին աւերակները անանկ կը մնան:

12.— Խանութները չեն դասաւորուած: Օրինակ՝ ապածոյի խանութին քով մանիֆաթուրա, անդին՝ պայտահար մը:

13.— Կաղինի լապօրաթուարի մը պէտք ունինք: Երբեմն մեր կաղինները կը հիւանդանան: Պէտք է նայիլ անոնց եւ մասնագէտներու միջոցաւ գիւղացին բացատրել գործնական դարմանումի միջոցները: Մենք իր վիճակին ձգած ենք ամէն բան:

14.— Պէտք է միանգամ ընդմիշտ հրաժարեցնենք մեր գիւղացիները խումար խաղալէ եւ օրն ի բուն սրճարանները նստելէ կամ կիներ հետապնդելէ: Հիմա ոչ հօճա մտիկ ըրած ունին ոչ ալ հաճի...: Պէտք է անոնց գործաշխնութիւն սորվեցնենք, կրագիւ եւ աղիւս պատրաստել, գետնախնձոր տնկել եւայլն: Հոս կղմինտր եւ աղիւս կարելի է պատրաստել: Բէշապի կողմերը կրաղիւսի հանք գտնուեր է: Գործի չգացողներէն անգործութեան տուրք առնելու է: Բոլորը ծուլացած են:

15.— Ոմանք չոքոլայի գործարան բանալ կ'ուզեն եղեր հոս: Մենք պարկի պէտք ունինք: Միլիոնաւոր ոսկի կուտանք՝ Եւրոպայէն պարկ բերելու համար մեր կաղիններուն:

16.— Գիւղերու մէջ կիները կ'աշխատին եւ այրերը կոնակի վրայ կը պառկին: Խեղճ կիները կաթ եւ հաւկիթ կը բերեն քաղաք եւ կոնակով փայտ կը վաճառեն. առած դրամնին այրերը քէյֆի, կնոջ, ծխախոտի եւ օղիի կուտան:

Ահա ամփոփեցի Կիրասոնի Հայրենասէր ու սրտցաւ երիտասարդութեան պահանջներն ու դժգոհութիւնները: Խնդիր է թէ պատկան իշխանութիւնը ընթացք պիտի տա՞յ դըրուածներուն:

(2)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տաղաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇՈՒԼԻՍ

ԿՕՅՐԵՐՈՒՆ ԿԱՐԴԱԼ ՍՈՐՎԵՑՆԵԼ... ՀԱՄԱՐ ՆՈՐ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ.— Ա... ՌԱՆՑ ԱՉՔԻ ՏԵՍՆԵԼ.— ՎԵՑԵՐ... ՐՈՐԴ ԶԳԱՅԱՐԱՆՔ ՄԸ.— Փ... ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵ... ԲԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՋԻ... ՂԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ.

— :•: —

Քամպրիճէն՝ Գ. Ռօպէր Նա... պէրկ մասնաւոր գործիք մը հնա... է, որուն շնորհիւ կոյրերը ալ... տեւ պիտի կրնան կարդալ ... գիրերը, ձեռնագիրները, ձեռ... րը եւ երաժշտական նօթագր... առանց ուրիշի մը օգնութեան...

Նաւամպաւրկին գործիքը կը... կանայ վեց ճառագայթէ լուսա... լոյսէ մը, որ կ'ազդէ ելեկտրա... կերի բջիջի մը վրայ: Գիւտի... բոյթը կը կայանայ ձայն... պայմաններու մէջ իբր այս... տում վերարտադրել կարդալ... մանուած գիրերուն ստուգական... ու հորիզոնական գծերը: ... մասերը շօշափելով ցայտուն... բուն վրայ, կրնայ տառերը կար... այնպէս ինչպէս նշանակուա... բնագիրին մէջ:

Գործիքին գործածութիւնը ... հանրացնելու համար, հնարիչը ... թէնի մէջ հաստատութիւն մը ... նած է, ուր կոյրերը կարդալ ... սորվին իր հնարած գործիքին ... շոցաւ:

× Աւստրիացի բժիշկ ... կրուպը տեսողութիւնը կը ... իբր ելեկտրական երեւոյթ մը ... սեղէն փոխախական ճառագայթ... երբ հանդիպի լուսաելեկտրա... բջիջի մը, որուն մէջէն ելեկ... կան հոսանք մը կ'անցնի ... կ'ենթարկէ փոփոխութիւններ... րոնք համեմատական են ... ուժգնութեան հետ: Այդ հոսա... կրնայ ուղղակի կերպով զգայ... սողական ջիղը: Կը բաւէ ... առջեւ դրուած արգելքէն մը ... փախն ի փախ շարժում մը ... ձախ, եւ յաջորդական բա... ցած, որպէսզի բջիջին միջոցա... ստանելի ըլլայ հորիզոնը, ... պարփակէ բնականոն ենթա... աչքը:

Բջիջին միջոցաւ ամբա... տպաւորութիւնները կը փոխա... տեսողական ջիղին, որով կոյր... տեսնէ:

Աւստրիացի բժիշկին այս ... հիմնուած է տեսողութեան ա... քին վրայ:

Ուրեմն այսուհետեւ ելեկտր... նութեան շնորհիւ պիտի կար... խուլեր, համրեր, կոյրեր, ... լոյծներ եւ ասոնականութեան... կուած մարդիկ:

× Ամէն մարդ գիտէ թէ ... հինգ զգայարանք ունինք՝ ... լիք, շօշափելիք, հոտոտելի... ճաշակելիք եւ լսելիք:

Գիտենք նաեւ թէ կապո... որոշ չափով կը զարգացնէ ... լիքի եւ լսողութեան զգայ... ները:

Հիմա ալ գիտնականները ... կը տեղեկացնեն թէ՝ կազմը... տուած են այնպիսի զգայար... մը, որուն շնորհիւ անոնք կը ... արգելքներու մերձաւորութի...

Տօլանաքի, որ կոյր մըն ... մասին ուսումնասիրութիւն մը ... տարակած է: Ան կ'ընդունի թ... րի մը դէմքին մորթը անորո... շօշափելի տպաւորութիւն մը ... ծառի մը, սիւնի մը կամ պա... ներկայութենէն: Արգելքի ... թիւնը առաջ կուգայ ծանօթ ... գութիւններէ, որոնք գոյութի... նին ամէնուն մէջ, սակայն ... աւելի նրբին կերպով կ'ար... տուին կամ կը զգացուին կոյր... կողմէ:

Տօլանաքի կ'ըսէ թէ ... արգելքի կամ վտանգի մը ... թիւնը կոյրին վրայ առաջ ... անդրադարձ հակազդեցութի... որ մորթին մակերեսին վ... յայտնուի զգացողութեան մը ... տակ:

× Ջղային մարդոց ... հանդարտեցնելու համար ... այսօր բժիշկները պաղ ջուր... գանք կամ տաք կը յանձնար...

Հիմա կը կարծուի թէ ... հանդարտութիւնը սնունդ... թիւն ունի՛ջղահիւսակի մը (pl... հետ, որ ջղային դրութեան ... նին մէջ կը գտնուի:

Ք. ճառագայթներու թէ... դարձակում մը ջղահիւսակի ... կը բաւէ բուժելու ջղային ... տկարութիւններ: Իսկ պաղ ... նութիւնները շատով կը ... պայմանաւ որ բարերար ... հանգիստին հիւսակին ճէշ... գայի գրգռելու համար:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ...

ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ

— :-: —

Ազգաժողովին կողմէ Թուրքիոյ եղած հրաւէրին առիթով Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովը Յուլիս 5 Թուակիր յետեւեալ յուշագիրը ղրկած է Ազգաժողովի ընդհանուր քարտուղարութեան.

Պարոն Ընդհանուր Քարտուղար,

Թուրքիոյ Ազգերու Ընկերութեան մէջ ի մտայ ընդունուելուն լուրը Հայ Գաղթականաց Կեդրոնական Յանձնաժողովին համար տխրական պարտականութիւն մը կը դարձնէ յիշեցնել Ընկերութեան՝ այն որոշումները որոնցմով ան յայտնած է իր հաստատ կամքը որպէսզի հայ ժողովուրդի իրաւացի պահանջումներուն արդարութիւն ըլլայ եւ յատուկ օրէն բանաձեւած է այդ նպատակով Թուրքիոյ ներկայացուելիք պահանջները:

1921ին, Ընդհ. Ժողովը կը քուէարկէր հետեւեալ որոշումը

«Ժողովը առիպողաբար կը հրաւիրէ Խորհուրդը որ (դաշնակիցներու) Գերագոյն Խորհուրդին ուշադրութիւնը հրաւիրէ անհրաժեշտութեանը վրայ դաշնագրին մէջ Հայաստանի ապագան ապահովելու համար միջոցներ ձեռք առնելու եւ մասնաւորապէս Հայոց տալու Օսմանեան տէրութեան սահմաններէն բոլորովին անկախ Ազգային Օճախ մը»:

1922ին, «Ժողովը երախտապարտութեամբ կ'արձանագրէ Խորհուրդին որոշումները Հայաստանի մասին եւ ցանկութիւն կը յայտնէ որ Թուրքիոյ հետ կատարուելիք հաշտութեան բանակցութեանց մէջ՝ Հայոց համար Ազգային Օճախ մը կազմելու անհրաժեշտութիւնը չանտեսուի: Ժողովս կը հրաւիրէ Խորհուրդը որ ձեռք առնէ բոլոր միջոցները զորս այդ նպատակին համար օգտակար պիտի նկատէ»:

1924ին, «Ժողովը, հաշուի առնելով այն որոշումները որ Հայոց ի նպաստ քուէարկուած են առաջին, երկրորդ եւ երրորդ ժողովներուն՝ ինչպէս եւ Խորհուրդին կողմէ, ցանկալով յայտնել իր համակրութիւնը այդ տարաբախտ ազգաբնակութեանց հանդէպ, եւ ստանձնելով որ Հայ Ազգային Օճախ մը կարենայ կազմուիլ, կ'առաջարկէր գտնալու միջոցներ ձեռք առնել որպէսզի ամէն դիւրութիւններ ընծայուին այդ թականներուն՝ իրենց ազգային կեանքը պահպանելու եւ ապահովելու համար»:

Այդ օրերէն ի վեր, Թուրքիոյ հայ ազգաբնակութեան օտար երկիրներ ապաստանած հարիւր հազարաւոր վերապրողներուն կացութիւնը, որուն պատճառով է որ Ազգերու Ընկերութիւնը վերոյիշեալ բանաձեւերով իր հոգածութիւնը յայտնած էր, աւելի վատթար դարձած է: Այդ գաղթականները, որ իրենց դարաւոր բնակավայրերէն վտարուեցան կամ որ իրենք իսկ իրենց համար ստեղծուած կեանքի անհանդուրժելի պայման, ներէն խալս առին, ամէն տեղ կը վարեն տառապանքի եւ անստուգութեան կեանք մը: Առկից զատ, մեր ժողովուրդը հարուածող անհուն աղէտէն բոլոր վերապրողները Թուրքիոյ մէջ իրենց ունեցած ստացուածքներուն ինչպէս եւ իրենց հանրային դարաւոր կալուածներուն Ընկերութեան կառավարութեան կողմէ գրաւուիլը տեսան:

Այս կացութեան վրայ Ազգերու Ընկերութեան խորին ուշադրութիւնը հրաւիրելով, Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովս հաստատ յոյսն ունի որ այդ հարցը լրջօրէն նկատողութեան պիտի առնուի: Ազգերու Ընկերութիւնը չի կրնար, առանց թերանալու այն մեծ սկզբունքներուն որ գինք կ'առաջնորդեն, անտարբեր մնալ գթրախտութեանը ժողովուրդի մը որուն մէկէ աւելի անգամներ իր համակրութիւնը յայտնած է: Չի կրնար չարաչարանել զայն այն արդար հատուցմանց որոնց մեր ժողովուրդն իրաւունք ունի, որովհետեւ, այլապէս՝ նուիրագործած պիտի ըլլար չարիքը որ մեզի հասցուեցաւ եւ անարդարութիւնը որուն մեր ժողովուրդը զոհ դարձաւ:

Վստահ՝ Ազգերու Ընկերութեան արդարամիտ ոգւոյն, պատիւ ունինք Պարոն Ընդհ. Քարտուղար, ձեզի ներկայացնել մեր բարձր համարման հաւաստիքը:

Հայ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողով

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՉԱՐՍԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

:-: -

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի Չարսանճաքցիներու Դ. Պատգ. Ժողովը տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ, մասնակցութեամբ երեք մասնաճիւղերու եւ Կեդր. Վարչութեան:

Նախորդ Պատգ. Ժողովին առանձնայրութիւնը կարդացուեցաւ բոլոր ներկաներուն, որմէ վերջ պատգամաւորները իրենց մասնաճիւղերու գործունէութիւնը, խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծելով:

Անչուշտ ցաւալի պարագայ մըն է բոլոր իր հայրենակիցներուս համար, որ այս տարի ժողովին չէին մասնակցեր երեք մասնաճիւղեր Պրուսայէն եւ երկուք ալ Սուրիայէն: Առանց այլ եւ այլի ըսենք որ գործադրկութեան սուր տագնապը բացարձակ արգելք հանդիսացած է եւ առ այդ մեր մասնաճիւղերը կամայ եւ ակամայ դատապարտուած են ամլութեան:

Հակառակ այս աննախանձելի երեւոյթներուն, Դ. Պատգ. Ժողովը յաջողած էր ժողովները եւ բոլորին սրտին մօտ խօսող որոշումներ տալու, որոնց իրագործման համար Կեդր. Վարչութիւնը չպիտի զլանայ իր աշխատանքը: Մենք վստահ ենք, որ հայրենակիցներս ալ պիտի տան մասնաւորապէս կազմակերպչական գործին:

Ժողովին կը մասնակցէին բաւական մեծ թիւով հայրենակիցներ խորհրդակցական ձայնով: Ուրախալի է ըսել որ շատ շահեկան կարծիքներու փոխանակութիւններէ յետոյ, Չարսանճաքցիները շահը պաշտպանող քանի մը կարեւոր որոշումներ տրուեցան:

Ժողովը փակուեցաւ երեք նիստ ունենալէ վերջ: Գովելի էր տեղւոյս Չարս. Պատ. Միութեան ստանձնած թէյասեղանը ի պատիւ պատգամաւորներուն, ինչ որ աւելցուց հայրենակիցներուն խանդավառութիւնը:

Այս Միութեան շուրջ բոլորուող բոլոր Չարսանճաքցի պատանիները հաւատքի աննկուն կամքով փարած են կազմակերպչական գործին եւ կը հաւատան հաւաքականութեան ուժին, կեանքի դառն հովերէն ջլուած ու այսօր հիւծընկալ ժողովուրդի մը ծոցին մէջ, Թէպէտեւ Թերաւ՝ տակաւին մեծ երկիւղածութեամբ կը մօտենան որ եւ է աշխատանքի, որ կը նպաստէ մեր ժողովուրդին կենսունակութեան ու գոյութեան պահպանման:

Այս սուղ տիեզերքներուն մէջ Թող ինձ Թոյլ տրուի երկու խօսք ալ ուղղել Ամերիկահայ Չարսանճաքցիներուն, որոնց ստուար Թիւ մը կը կազմեն Ամերիկայի այլ եւ այլ շրջաններուն մէջ: Մենք նախանձախնդիր հայրենակցական կազմակերպութեանց, կը փափաքէինք որ մեր տարէց սերունդը անտարբեր չգտնուի այս նուիրական պարտականութեան հանդէպ, ու կազմակերպէ մասնաճիւղեր համախմբելով հայրենակիցներու մասնակցութեամբ:

Ուրիշ հայրենակիցներ Հայաստանի մէջ իրենց գիւղը կամ քաղաքը վերաշինելու համար աշխատանքի լծուած են ջերմ եռանդով: Այս ուղղութեամբ ինչ կը խորհին Ամերիկահայ, Ֆրանսահայ և այլուր գտնուող Չարսանճաքցիները: Մինչեւ ե՞րբ անտարբերութեան շապիկը յամառօրէն կրել:

Թող իւրաքանչիւր հայրենակից ճանչնայ իր պարտականութիւնը, այն ատեն ընդհանուր գիտակցութեամբ կարելի կ'ըլլայ մօտենալ նուիրական գործերու:

Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի յաջման հանդէսը

▪▪▪

(Յապաղած)

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Մեր նորակազմ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը բացման գեղեցիկ հանդէսով մը հրապարակ եկաւ գաղութիս մէջ:

Անզամուհիները եռանդով գործի էին լծուած, կարելի եղածին չափ փայլուն եւ արդիւնաւոր անցընելու համար հանդէսը:

Որոշեալ ժամուն օրուան նախագահուհի Տիկին Սեդրակեանի բացման խօսքէն յետոյ, մասնաճիւղին ատենապետուհի Տիկ. Հէքիմեան, կարդաց Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչի Շրջ. Վարչութեան կողմէ ղրկուած շնորհաւորական հեռագիրը:

Պ. Կարապետ Համայեան Ջութակով նուագեց «Ի գէն Հայերը»: Հայ Կարմիր Խաչի երգիչ խումբը երգեց «Ազատն Աստուած»: Արտասանեցին Օր. Տիգրանուհի Քիւրքճեան՝ «Կարօտի նամակ», Գառնար Աբրահամեան՝ «Հայուն Թուղթը», Կարապետ Ցակոբեան՝ «Հայ լեզուին», Օր. Կիւլիանէ Ցակոբեան՝ «Հայաստանին», Վարդգէս Մուրատեան՝ «Հայ գիրին», Օր. Ցաւալիր Ղուկասեան՝ «Պլպուլին», Օր. Ա. Փարիզեան՝ «Ան ազգն իմ հէգ»: Իսկ ամէնէն փոքրիկն ու վերջինը հինգ տարու Սիրանոյշ Սեդրակեան՝ «Մուկն ու կատուն»: Առանց խտրութեան ամէնքն ալ յաջող եւ գեղեցիկ առոգանութեամբ արտասանեցին եւ կարդացին ծափեր խլելով

Տէր եւ Տիկին ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը՝ իրենց անդրանիկ զաւկին՝ ՀՐԱՑՐԻ:

▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪

Ներկաներէն, Տիկին Ն. Հէքիմեանի «Բելէ, Բելէ» մեներգէն յետոյ նախագահուհին հրաւէրին վրայ բեմ եկաւ Կրընոպլէն մասնաւոր հրաւիրուած Օր. Հերմինէ Միրզեան: Օրիորդը գրաւոր ճառ մը կարդաց, վեր առնելով կնոջ կատարելիք դերը, դրուագներ պատմեց Ամերիկայի մէջ 31 տարիներէ ի վեր պաշտելի ու առնական կեցուածքով գոյութիւն ունեցող Հ. Կ. Խաչի գործունէութեննէն, յիշեց Յունաստանի Զաւարեան դպրոցը իր երեք հարիւր աշակերտներով, Պէյրութի Ճեմարանին մէջ իր սեփական միջոցներով ուսանող աշակերտներուն խումբը, բարձրագոյն զանազան վարժարաններու մէջ ունեցած ուսանողներու Թիւը եւլն.: Իսկ գալով Ֆրանսահայ գաղութին, Օրիորդը ըսաւ թէ «Հայ Կարմիր Խաչը 1928ին միայն կարողացաւ մուտք գործել մեր մէջ եւ այս կարճ ժամանակամիջոցին ունեցած ենք 11 մասնաճիւղեր, որոնք իրենց կարելին ի գործ կը դնեն այլասերման ահարկու վտանգին դէմ պայքարելու համար: Կրընոպլի մասնաճիւղը 1931 Մարտ ամսէն սկսեալ հաստատած է դասընթացք մը ուր 30 աշակերտներ առանց դադարի կը հետեւին իրենց կանոնաւոր դասերուն եւ պիտի շարունակենք մինչեւ այն ատեն որքան որ Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը գոյութիւն ունի հոն: Այս ուղղութեամբ կ'ընթանան նաեւ Ալֆորվիլ, Վիէն, Ռոմանս եւ այլ տեղեր: Ու խօսքը ուղղելով այլերուն ըսաւ. «Եղբայրներ, մի կաշկանդէք ձեր կիներու բարենպատակ քայլերուն ազատութիւնը, անոնց արգելք հանդիսանալով հարուածած կ'ըլլաք ձեր իսկ կատարած ազգօգուտ աշխատանքները, որոնց այնքան պէտք ունի վաղուան մեր հայրենիքը: Կինը առաջին զէնքն է այլասերման դէմ: Աջակցեցէք Հ. Կ. Խաչը եւ բոլորուեցէք անոր շուրջը»:

Պ. Տիրան Գարատայեան Ջութակի վրայ հայկական եւ եւրոպական զողարիկ կտորներով հանդէսին փայլը աւելցուց:

Յանկարծ, բեմին վրայ երեւցին երկվեցեակ մը երկսեռ փոքրիկներ հայկական տարազներ հագած, ներգաշնակութեամբ երգեցին ու պարեցին սրտի գեղջուկներ, պահ մը մեզ փոխադրելով հայրենի զուարթ ծաղիկներով զարդարուած դաշտերն ու ձորերը: Այս առթիւ Տիկ. Արուսեակ Շանօյեանի տարած աշխատանքը գնահատելի է:

Երգեցէ՛ք տղաք, երգեցէք ու պարեցէք, մենք այն հաստատ համոզումն ունինք թէ վաղը զուք պիտի ըլլաք անէրն ու տիրականը այն երկրին որուն կարօտովը կը մաշինք մենք այսօր: Հ. Կ. Խաչը միջոցներու մէջ խտրութիւն չպիտի դնէ այս ուղղութեամբ ձեզ դաստիարակելու: Հաւատացեր մըն եմ թէ շուտով պիտի ունենանք հայրենի դաշնթացներ ուր աւելի պիտի թրծուիք ու զարգանաք, ստանձնելով մեր նախնեաց պատմութիւնը, իւրաքանչիւրդ ըլլալով հշմարիտ ու պարտաճանաչ հայ քաղաքացիներ: Եւ այս օրուան ձեր շուրջպարը փոխանակ նեղ բեմի մը վրայ ընելու, հոն մայր հայրենիքի ազատ բոլորատաններու մէջ պիտի պարէք երգելով

«Ջուրը ֆըշալէն կուգայ,
Նըբայրս վազելէն կուգայ,
Ցաղթանակը ձեռք առած,
Ճակատը պայծառ կուգայ:

Հայաստան երթալու եմ,
Դրօշակ պարզելու եմ,
Ես ինչ անեմ ցաւկատան,
Ահա ազատ Հայաստան»:

Ահա, որքան հաւաքառ ու ոգեւորիչ: Անկասկած պիտի գայ այդ մեծ օրը: Հայու երկրորդ պարը, ուր խումբը միաձայն ու վառվռուն աչքերով կ'երգէ աւելի ուժգին հարուածներ տալով բեմի տախտակամածին՝

«Երգիք եկեր կուգայ,
Պարվար նայիր կուգայ,
Եկաւ անցաւ զուռն Թուրքը,
Վրէժ լուծելու կուգայ»:

Երկարատեւ ծափահարութիւններով վերջացաւ մեր փոքրիկ «գեղջուկներու» շուրջ պարը: Փոքրիկն Ցլորիկա Քուրուեան նոյն տարազով կուժը ուսին աղբիւրի մը մօտ ժամ գալով մեներգեց «Կուժն առայ» Երգիչ խումբի «Մանկութեան օրեր» խմբերգէն վերջ բեմ եկաւ Լիոնէն մասնաւոր հրաւիրուած երկրորդ բանախօս Պ. Բ. Ազատեկեան որ շինիչ բանախօսութիւնով պարզեց թէ ինչ պէտք է ըլլայ հայ կնոջ դերը մեր քաղաքական ներկայի եւ ապագայի մարզին մէջ:

Տիկ. Ա. Շանօեան օրօրոցին առջեւ մելամաղձոտ ձայնով մը մեներգեց «Նազիի Օրօրը»: Փոքրիկներ Ս. Քուրուեան եւ Գ. Աբրահամեան զուգերգեցին «Ալ Այլուղը» ծափեր խլելով հանդիսականներէն: Երկու փոքրիկ խաշնարածներու պատկերը հմայիչ էր: Իսկ վերջին վարագոյրը կատարեալ հարազատութիւն մը կը բուրէր ուր Տիկին Նուարդ Հէքիմեան Հայ մամիկի տարազով ճախարակին առջեւ նստած Թրթռուն բայց մելամաղձ ձայնով մը մեներգեց «Մանիր, մանիր իմ ճախարակս» յուզելով ներկաները:

Շնորհաւորելի է Հ. Կ. Խաչի նորակազմ մասնաճիւղին աշխատանքը, դեռ մենք շատ բաներ ունինք ակնկալելիք: Յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն:

ՀԱՐԳԱՆՑԻ

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՉ ՄԷԿ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Կ'ԸՆԾԱՅԵՆՔ

— :-: —

«Հորիզոն» երկու խօսք կը նուիրէ Ցելանիկի քուրջի կտորին: Կը մոտածենք թէ այդ նուէրը կը պատկանի անոնց որ Թուղթ կը սեւցնեն Դաշնակցութեան հայհոյելու համար.

«Կողկանձիւնները կը շարունակուին լաւ առաջնոյն եւ ամէն օր, քուրջի մը էջերէն, մեզի եւ առ հասարակ Դաշնակցականներու եւ Դաշնակցութեան դէմ: Հայհոյանքը, անհաւասարակշիռ արտայայտութիւնները, քսու խեղաթիւրումներն ու պատառական բամբասանքները, ճախացեալ եւ յաւելեալ ձեւերով կը շարունակեն պղծել սփիւռք Թուղթի անբծութիւնը, Թերթ վարելու անարժան եւ զայն բովանդակալից դարձնելու անկարող կարգ մը դըչակներու ձեռքին տակ:

Նոյն Թերթած կերակուրն է որ տարին տասներկու ամիս կը տաքցուի եւ կը հրամցուի ափ մը ընթերցողներուն, որոնց ականջները խլացած ըլլալու են ցարդ, անշուշտ, «ոչինչ է պէտոյ» այդ ցնդաբանութիւններէն: Չենք գիտեր, թէ վերջ ի վերջոյ ինչ կ'ակնկալուի այդ բոլոր հրատարակութիւններէն: Եթէ կ'ուզեն «հանրային կարծիքը» պատրաստել, պէտք է հաշուի առնեն, որ երկուքուկէս տարիէ ի վեր չյաջողած բան մը չպիտի կրնան դլուխ հանել հիմակուց:

Իսկ, եթէ իրենց այդ հրատարակութիւններով կ'ուզեն մեզի եւ ընդհանրապէս դաշնակցականներուն հետ հակաճառութեան բռնուիլ եւ «հետաքրքրական» նիւթ հայթայթել իրենց յուսացած ընթերցողներուն, պէտք է միանգամ ընդմիշտ գիտնան, որ այդ առիթը եւս չպիտի տրուի իրենց: Ոչ մէկ դաշնակցական պատիւ կը սեպէ իրեն զբաղիլ եւ հանրութիւնը զբաղեցնել այնպիսի տարրերով, որոնց չափը շատո՛նց առնուած է:

Առաւելապէս այս Թերթը, որուն կ'ուղղուի բուն ոլաքներուն մեծագոյն մասը, որոշած է չաղտոտել իր էջերը անարժան եւ անարժէք մարդոց յիմարաբանութիւններով ու հայհոյախառն յարձակումներով: Անցեալ տարի իրենց կանակէն ճաթեցան, չյաջողեցան մեզ խօսեցնել իրենց մասին նոյնը պիտի պատահի եւ այս տարի, աւելի անշեղ վճռականութեամբ մը, որուն առջեւ պիտի փշրուին իրենց կատաղի այլ անզօր բոլոր խոյանքները:

Պատիւ չենք ըներ մեզ համար չափուիլ մարդոց հետ, որոնց մտաւորական ամէն հասկացողութիւն շղթայուած է հարիւր ատրճան ջերմութեան ազդեցութեան տակ: Թող ճուան ու ճըճան ուզածնուն չափ: Խցուած են մեր ականջները եւ իրենց զալարուն ճուացները մեզի չեն հասնիր: Ասիկա՝ իբրեւ առաջին եւ վերջին պատասխան, թէ՛ ճուացողներուն եւ թէ՛ անոնց, որոնք երբեմն հարց կուտան մեզի, թէ ինչո՞ւ չենք պատասխաներ մեզի դէմ եղած այլազան հրատարակութեանց:

ՄԻՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋԻ առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

▪▪▪▪▪▪▪▪

Հայաստան Բնական եւ Քաղաքական

▪▪▪▪▪▪▪▪

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

▪▪▪▪▪▪▪▪

Կարնոյ շամբը (*), որ ճախճային լճակ մըն է եւ ծանօթ՝ պատմութեան մէջ, ունի անհամար թռչուններ, ինչպէս կարապներ, վայրի բադեր եւ սագեր:

ԺԵ. ԳԵՏԵՐ.— Ձմեռը ձիւնի թանձր ու մեծատարած պատմուճանով ծածկուող Հայաստանի մէջ կը կազմուին անհամար լիճեր եւ յորդառատ ջուրի ակեր, որոնք բնական է առաջ պիտի բերեն ջուրի ընթացքներ եւ արդարեւ Հայաստան ունի անհամար գետեր եւ գետակներ, որոնցմէ ոմանք Հայաստանը կը դարձնեն գետաբանալի եւ գետաթափանց երկիր մը:

Հայաստանի գետերը գլխաւոր երեք ուղղութեամբ կը հոսին ու կը թափին ծով: Այսպէս, Եփրատ, որ Մերձաւոր Արեւելքի ամենամեծ գետն է, Տիգրիսի հետ հարաւային արեւելք վազելով՝ կ'անցնի Ասորեստանէն եւ Քաղդէաստանի (Պարսից) մէջ իրար կը միանան ու Շատ-էլ-Արապ (Արաբներու գետ) անունը առնելով՝ կը թափին Պարսից ծոց:

Միջոց այս երկու գետերուն պէս Հայաստանի երկու մեծ գետերը՝ Արաքս ու Կուր առանձինն դէպ ի արեւելք վազելով՝ կը միանան ի վերջոյ ու կը թափին Կասպից ծով. մինչ շատ գետեր առաջ առանձինն կը թափէին նոյն ծովը: Ներկայիս կրկին բաժնուելու ձգտում մը կը նշմարուի անոնց մէջ:

Հայաստանի գետերուն մէջ Սարոս (Սիհան) եւ Պիւրամոս (Ճիհան) յառաջ իրարմէ բաժնուած ու իրարու միացած են: Այժմ բաժնուած՝ դէպ ի հարաւ վազելով կը թափին Միջերկրական ծով: Նոյնպէս Եփրատ ու Տիգրիս

Ալիս (Գըզըլ Ըրմագ եւ Իրիս (Եէշիլ Ըրմագ) դէպ ի արեւմուտք եւ ապա հիւսիս վազելով կը թափին Սեւ ծով:

Ճորոխ, նախ դէպ ի արեւմուտք, ապա դէպ ի արեւելք եւ հիւսիս. արեւմուտք վազելով կը թափի Սեւ ծով (*):

Վանայ ծովը կը թափին 10 մանր գետեր, որոնց կարելի է յիշել Բերկրի կամ Գեճանի – Մահի՝ հիւսիսային արեւելքը, ունի 35 քիլոմեթր երկարութիւն եւ կը բխի Թանտուրէկ հրաբուխէն, Անգղ կամ Խօշապ, Մարմետ՝ համանուն գիւղին անունով, երկուքն ալ կը թափին ծովին արեւելեան կողմը, Նարեկայ գետ՝ հարաւը, Թուխ գետ՝ արեւմուտքը:

ԺԶ. ԿՂԶԻՆԵՐ ԵՒ ԾՈՑԵՐ.— Հայաստան Միջերկրականի մէջ իրեն սեփական եզերամօտ կղզի ըլլալով ունեցած է Կիպրոս, Արատոս, Կաստելէրէ, Դանա եւ Պապա Դոււլլա: Վանայ ծովը ունի երեք կղզի, Լիմ, Կտուց, Առտէր եւ Աղթամար:

Ասոնցմէ զատ Հայաստանի միւս կղզիները յիշեցինք լիճերը նկարագրած ատեննիս:

Հայաստանի միակ ծոցն է Հայոց կամ Աղեքսանդրեկի ծոց, որ ձեւացած է Միջերկրական ծովի հիւսիսային արեւելեան ծայրը եւ այժմ կը կոչուի Իսքէնտէրունի ծոց (*), համանուն քաղաքին անունով:

ԺԷ. ԿԼԻՄԱՅ.— Հայաստանի կլիման ցամաքային ըլլալուն պատճառաւ տաքութեան եւ ցրտութեան ծայրայեղութիւններուն ենթակայ է: Սակայն ցամաքին՝ ծովէն մակերեւէն շատ բարձր ըլլալուն հետեւանքով ամառը սաստիկ տաք չէ, ընդհակառակն մեղմ է եւ երկինքը ջինջ ու պայծառ. մինչդեռ ձմեռը երկարատեւ եւ շատ խիստ է: Ինչպէս, Կարինի մէջ գրեթէ տարուան 8 ամիսը ձմեռ է եւ հողը վեց ամիսէն աւելի ձիւնով ծածկուած կ'ըլլայ. բայց Կարին ծովէն հեռու գտնուելով՝ իր կլիման փոփոխութիւններու ենթակայ չէ եւ հետեւաբար ընդհանրապէս առողջարար: Օրով ժողովուրդը առոյգ ու առողջ է եւ հիւանդութիւններէն շատ քիչերը ծանօթ են իրեն:

Հայաստան, թէեւ հիւսիսային բարեխառն գօտիին տակ կը գտնուի, բայց երեք տեսակ կլիմայ կը տիրէ հոն.—

1) Հիւսիսային Լեռնային Մարզ.— Հոս ձիւնը մինչեւ 1—1.50 մեդր բարձրութեան կը հասնի եւ շատ ցուրտ կ'ըլլայ. այս պատճառաւ այնտեղի բնակիչները հին ատեն կոչուած են «Ձիւնեղէն լեռներու եւ բմբեցուցիչ սառնամանիքներու բնակիչ»:

ՑՈՎՀ. ՊԱՊԼՍԵԱՆ

(Շար.)

(*) Բարձր Հայոց Կարնոյ գաւառին մէջ Կարնոյ գետ կամ Գարասու Եփրատի գլխաւոր ակն է, որ կը բխի Թորթումի եւ Բասենի միջտեղ եղած լեռներէն ու Կարնոյ դաշտը երկուքի կը բաժնէ՝ հիւսիսային եւ հարաւային: Գաղտառին գիւղի առջեւ միանալով Սարչամայ գետին հետ, կ'անցնի Եղանի ձորէն ու կը սկզբնաւորէ Եփրատ գետը: Կարնոյ գետը կը ձեւացնէ Սազլըղ կոչուած լճակը: Կարնոյ հիւսիսային կողմը, Իլիճա եւ Սօուք ջերմուկ գիւղերու միջտեղ: Մեր Նախնիքը անոր Շամբ Կարնոյ անունը կուտային, որովհետեւ զարնան անոր ջուրերը առատանալով իր մէջ կը բուսնին ամբու շամբեր, զորս ամրան ջուրերը նուազած միջոցին կը հնձեն ու փայտի տեղ կը վառեն Կարնոյ բաղնիքներուն մէջ:

(*) Ճորոխ բաժնող Թորթում գետակը Թորթում քաղաքի մօտ կը ձեւացնէ հրաշագան ջրվէժ մը, որ Նիագարայէն վերջ աշխարհի ամենագեղեցիկը նկատուած է:

(*) Հին ատենը կը կոչուէր Իսոսի ծոց (Sinus Issicus), իր եզերքը եղող համանուն քաղաքին անունով: Այս քաղաքին առջեւ 333 Ն. Ք. տեղի ունեցող ծանրատամարտը պատմութեան մէջ ծանօթ է Իսոսի ճակատամարտ անունով, որուն մէջ յաղթուեցաւ Պարսից Դարեհ Կոդոմանոս թագաւորը եւ իր գինակից վանէ Հայոց թագաւորը Մակեդոնացի Մեծն Աղեքսանդրէն:

կան դիւանագիտական յարաբերութեանց վերսկսման մասին, Մոսկուայի մէջ կատարուող բանակցութիւնները՝ յաջողելու վրայ են։

Կը մնայ կարգադրել ոչ – յարձակման դաշինքի մը կնքման հարցը՝ Ձինաստանի պահանջով։

Ամերիկեան վեթերանները՝ ապստամբ

Ուաշինկթընէն վտարուելէ յետոյ, Ճոնսթաունի մէջ կեդրոնացած 6000 վեթերաններու կացութիւնը հետզհետէ կը վատթարանայ։ Բնաւ ուտելիք չունին եւ անոնցմէ մաս մը՝ հիւծասպառ ու յոգնաբեկ, հիւանդանոց փոխադրուած է։

Վեթերաններու ղեկավարները տեղական իշխանութիւններէն խնդրեցին անոնդեղէն հայթայթել։ Վեթերաններու հետ են Ճոնսթաունի նահանգապետը որ կը մերժէ բռնութեամբ զանոնք վտարել քաղաքէն՝ ուր ապաստանած են։

Ուաշինկթընի կարգ մը շրջանակներուն մէջ զրոյց կը շրջի թէ Նախագահ Հուվըր մտադիր է հրաւիրել մեծ ճարտարարուեստները՝ անոնց հետ խորհրդակցելու համար անգործութեան մասին։ Իբր դարման, Հուվըր պիտի առաջարկէ եղեր նուազեցնել աշխատանքի ժամերը, օրական հինգ ժամ։

Համաշխարհային-տնտեսական խորհրդաժողովը

Քանի մը օր առաջ տարածուած այն լուրը թէ անգլիական կառավարութիւնը հրաւէր ուղղած է Միացեալ – Նահանգներու որ մասնակցի համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին, զարմանք պատճառած է Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն, քանի որ յայտնի է թէ ժողովին նախապատրաստական աշխատանքները յանձնուած են Ազգերու Դաշնակցութեան։

Թիւրիմացութիւնները բացատրելու համար, կ՚ըսուի թէ Ճոն Սայմըն Ամերիկայի ուղղած է հրաւէրը ոչ թէ իբր Անգլիոյ արտաքին նախարար, այլ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ, կազմուած յանձնախումբին իբր նախագահ։

Հարաւ ամերիկեան վէճը

Պոլիվիոյ եւ Փարակուէյի միջեւ ծագած վէճէն մտահոգ, Միացեալ – Նահանգներու, Քուպայի, Քոլոմպիոյ եւ Ուրուկուայի կառավարութիւնները, ամերիկեան միւս 14 կառավարութեանց ուղղեր էին հրաւէր մը, որ իրենց հետ միասին միջամտեն վէճին, խաղաղութեամբ հարթելու համար զայն եւ առ այդ՝ կոչ ուղղեր էին երկու վիճող երկիրներուն։

Բայց Պոլիվիոյ կառավարութիւնը այդ հրաւէրին կը պատասխանէ թէ՝ Փարակուա՝ ներկայիս իր զօրախումբերը կը կեդրոնացնէ Ջէքոյի շրջանին մէջ եւ քանի ան կը պահէ յարձակողական դիրք մը, կարելի չէ որ Պոլիվիա բանակցութեանց մտնէ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԷՏԷՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Իսի լէ Մուլինոյի Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին կողմէ օգոստոս 7ին, Կիրակի օր, Մէտէօնի անտառին մէջ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգ. Ուսում. Միութեան կողմէ, Օգոստոս 7ին. մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ

Քուտաթիէ, Շ. Մ.— 35։
Վիէն, Ն. Խ.— 240։
Փրովանս, Զատ.— 50։
Պէյրութ, Գարծ.— 1000։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆՈՑ-ՁՈՐԻ Հայր. Միութեան Փարիզի Բ մասնաճիւղը ընդհանուր անդամական ժողովը, այս Կիրակի ժամը 2ին 32 Ավընիւ Կոպըլէն սրճարանի վերնայարկը (մէթրօ՝ Կօպըլէն)։

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործօն անդամներուն ի գիտութիւն կը յայտարարենք որ մինչեւ Օգոստոս 15 երեկոյեան ժամը 9ին տեղի կ՚ունենայ լիազանները աստրագրութեան գործողութիւնը միութեան ծանօթ հաւաքատեղին, 2 rue Colbert, Պար տը լա Փոսթի սրահին մէջ։

ՇԱՀԱՒՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի-լէ-Մուլինոյի կայարանին մօտ պօնվիթըրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի։ Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Café de la Mairie: 2 Place d'Italie (Մէրիի դիմացը, Ավընիւ Կոպլէնի անկիւնը Métro: Place d'Italie)։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Իսի լէ Մուլինոյի եւ Շավիլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյնի, Փեթարիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Դաշտահանդէս Փոն տը Շէրիւիի մէջ

Կազմակերպուած Փոն տը Շէրիւիի Տիգրանակերտի Հայր. եւ Վերաշինական միութեան մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Pigesnie Garageի դիմացի անտառներուն մէջ։

Մուտքը ազատ է

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակիին։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համախարբերդցիական Երիտ. Միութեան կողմէ։ Օգոստոս 27ին, Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

կազմակերպուած Շավիլի Ե. Ե. Միութեան կողմէ
Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն
Շավիլի անտառին մէջ, անցեալ տարուան վայրը

Կը նուագէ Միութեան նուագախումբը. հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Նուիրաբաշխութիւն մանուկներու... եւայլն։ Ճոխ պիւֆէ՝ դիւրամատչելի գիներով։

Հաղորդակց. միջոցներ.— Փորթ Սէն Քլուէն կամ Լուվրէն առնել 1 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Au Pults Sans Vin. Կամ Մոնփառնասէն շոգեկառք՝ իջնել Chaville R G.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական հանդէս

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական մասնաճիւղի հանդէսը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին տեղւոյն վրայ։
Կը խօսի՝ Պ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Շնորհակալ եմ։ Դուցէ գուշակած էք արդէն եւ այն, թէ որ սեկտին եմ պատկանում։

— Ցոյս ունեմ, որ․․․։ Խնդրում եմ չվիրաւորուէք իմ անկեղծութիւնից։ Դուք բացիք այս խօսակցութիւնը, ոչ ես։ Ցոյս ունիմ, որ ոչ «դանակաւորներին» կուսակցութեանը։

— Ինչո՞ւ ոչ։

— Որովհետեւ դուք մի աւելի լաւ բանի էք պիտանի, քան ինչ նրանք են անում։

— Մենք բոլորս էլ մի աւելի լաւ բանի ենք պիտանի, կը պատասխանեմ ձեզ ձեր բառերով։ Ասենք, ինչպէս ես չեմ պատկանում «դանակաւորներին», այլ «կարմիր գօտիներին»։ Դա մի աւելի լուրջ կուսակցութիւն է ու զբաղուած լուրջ գործով։

— Այսինքն, սպանութեամբ։

— Այո, ի միջի այլոց։ Սպանելը երբեմն խիստ օգտակար է։ Բայց միայն այն ժամանակ, երբ կռնակին լաւ կազմակերպուած պրոպականտ կայ։ Ճիշդ այդ պատճառով էլ չեմ սիրում «դանակաւորներին»։ Նրանք կարծում են, որ դանակը ամէն դժուարութիւն կտրում է, եւ սխալւում են։ Դանակը օգնում է երբեմն, ոչ միշտ։

— Միթէ՞ հաւատում էք, որ սպանութիւնը բան է վճռում։

Բոռ նայեց նրան զարմանքով։

— Ի հարկէ, — շարունակեց կինը, — սպանութիւնը հեռացնում է վայրկեանի գործնական արգելքը լինի մի պաշտօնեայ կամ լրտես, բայց արդեօք իր հեռացրածի փոխարէն աւելի վատ դժուարութիւններ չի՞ յարուցանում, դա արդէն այլ հարց է։ Դա յիշեցնում է ինձ աւլած – մաքրած տան ու եօթը դեւերի հէքեաթը։ Ամէն մի սպանութիւն աւելի անօգուտ է դարձնում ոստիկանութիւնը եւ վարժեցնում է մարդոց բռնութեան ու կոպտութեան, որը երբեմն ամէն ճնշումից էլ վատթար է։

— Ի՞նչ է լինելու ձեր կարծիքով երբ ապստամբութիւնը բռնկի։ Միթէ չենք վարժուելու բռնութեան։ Պատերազմը պատերազմ է միշտ։

— Այո, բայց բաց յեղափոխութիւնը այլ բան է։ Դա մի վայրկեան է միայն ժողովրդի կեանքում, մի տուրք յառաջադիմութեան։ Անշուշտ, ամէն յեղափոխութեան ժամանակ կատարւում են դաժանութիւններ, բայց եղական դէպքեր են դրանք, բացառիկ երեւոյթներ։ Սպանութեան միջոցով պրոպականտ անելու ամէնից սարսափելի կողմն այն է, որ սպանութիւնը սովորութիւն է դառնում։ Մարդիկ վարժւում են նայելու սպանութեան վրայ, ինչպէս առօրեայ մի երեւոյթի եւ բոլորովին աղճատւում է մարդկային կեանքի անձեռնմխելիութեան մասին եղած գաղափարը։ Ես քիչ եմ եղել Ռումանիայում, բայց ինչ որ տեսել եմ, հասել եմ այն եզրակացութեան, որ մարդիկ սովորում են բռնութեան.

— Դա ամենայն դէպս աւելի լաւ է, քան հպատակութեան ու հնազանդութեան սովորելը։

— Չեմ կարծում. ամէն մեքենական սովորութիւն նշան է ծուլութեան ու ստրկութեան։ Իսկ այդ սովորութիւնը, բաց ի դրանից դաժան էլ է։ Ի հարկէ, եթէ յեղափոխութեան վրայ նայենք ինչպէս կառավարութիւնից զանազան զիջումներ կորզելու ջանքի վրայ, անշուշտ գաղտնի սեկտերն ու դանակը ամենալաւ զէնքերն են երեւալու, քանի որ ամենից աւելի ահարկու են կառավարութեան համար։ Բայց եթէ դուք ենթադրում էք ինչպէս եւ ես, որ դա նպատակը չէ այլ միայն միջոց, եւ որ մենք ձգտելու ենք ամէնից աւելի մարդկանց փոխադարձ յարաբերութիւնը բարելաւելուն, այն ժամանակ պէտք է բոլորովին այլ կերպ վարւենք. սպէտ ամբոխը արեան վարժեցնելը ամենեւին չի նշանակում մարդկային կեանքի արժէքը նրա աչքում բարձրացնել։

— Իսկ ի՞նչ գին ունի նրա համար կրօնը.

— Չեմ հասկանում։

Բոռը ժպտաց։

— Ինձ թւում է, որ չարիքի արմատը մենք բոլորովին տարբեր կերպով ենք հասկանում։ Դուք կարծում էք, որ դա մարդկային կեանքի քիչ գնահատումն է։

— Ես ասում եմ՝ մարդու անձի սրբութիւնը.

— Ասացէք՝ ինչպէս ուզում էք։ Իսկ ինձ համար մեր բոլոր մոլորութիւնների ու թիւրիմացութիւնների պատճառը այն մտաւոր ախտութիւնն է, որ կրօն ենք անւանում։

— Խօսում էք մի որ եւ է մասնաւոր կրօնի մասին։

— Ա, ո՛չ, դա արդէն արտաքին ախտանիշների հարց է։ Հիւանդութիւնը կայանում է մտքերի կրօնական տրամադրութեան մէջ. մեր այն հիւանդոտ ձգտումը անպատճառ մի կուռք հնարելու, առաջը ծունկի գալու ու պաշտելու․․․ գիտեմ, ինձ հետ համաձայն չէք դուք։ Ինչ էլ որ դուք դաւանէք, լինի անաստուածութիւն թէ կնոստիկութիւն, բոլորը մէկ է, ձեր մէջ երեւում է կրօնական բնոյթը։ Բայց, է՜, զուր է դրա մասին խօսելը։ Միայն դուք սխալւում էք. կարծում էք թէ ինձ համար սպանութիւնը մի միջոց է անյարմար պաշտօնեային մէջ տեղից վերցնելու։ Սպանութիւնը ամէնից առաջ մի միջոց է ինձ համար եկեղեցու պղծութեան դէմ … եւ ցոյց տալու եկեղեցական … ների անպիտանութիւնը։

— Լաւ, ասենք յաջողեցի… թեցրիք վայրի գազանը … արտում ու քշեցիք եկեղեցու … յետո՞յ․․․

— Ես այլ եւս իմ կեանքի … աւարտած եմ համարելու։

— Դա՞ է ուրեմն այն գործ… մասին անցած անգամ ասում …

— Այո՛, դա է։

Ջեմման ցնցուեց ու շուռ եկա…

— Հիասթափուեցի՞ք. — Բոռ՝ ժպտալով։

— Ո՛չ, այդ չէ։ Մի քիչ վա… եմ ձեզանից։

Մի վայրկեան յետոյ Ջեմմա… եկաւ նորից դէպի խօսակիցը … սաց իր սովորական գործ… շեշտով

— Բոլորովին ի զուր վէճ … Զարգացման տարբեր տեսակէտ… ենք։ Ես հաւատում եմ միայն … պականտային, պրոպականտ… պրոպականտային. իսկ դուք … էք դէպի ի բաց ապստամբութի…

(Շար…

■■ LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.24

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆԵՐԹԵՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

5 AOUT 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԸ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1949 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵԶՄԷ ՀԵՌՈՒ

Ձայնը կուգայ խակական գաւառէն: Այն որ դարեր շարունակ հայկական կեդրոններէն կապուած մնաց: Իր լեզուով ու հայկական աւանդապահութեամբ թարմ աւիշը եղաւ հայ հաւաքականութեան: Ու անոր ձայնը լսուեցաւ որպէս «գաւառի ձայն»ը, հայ ժողովուրդի մեծամասնութեան ձայնը:

Այսօր, այդ ձայնը կուգայ հեռուէն, նուաղած, նուաղած ու մանաւանդ անլսելի:

Այսօր, արտասահմանի մէջ «գաւառներ» սահղծուած են, իրենց ձայնն ունին, իրենց ցաւերն ունին, ու լուռ մրմունջով հին ու հեռաւոր գաւառը կը յիշեն, անմար կարօտով:

Մեզմէ շատ հեռուէն կուգայ հին գաւառի ձայնը եւ կը հնչէ Պոլսոյ հայ լրագրութեան մէջ, այնքան սրտառուչ:

Գաւառները պատյուի եղած քահանայ մըն է որ կը գրէ եւ իր տպաւորութիւնները կը պատմէ մեծարանքի կարօտ խլեակներէն, որոնք մնացած են Անատոլուի հողերուն վրայ, իրենց փլած վանքերու պատերուն տակ:

Որքա՜ն մեծ է զարմանք կեանքի եւ աւանդութեան կապը, որ մէ կարաւեցաւ մեր ժողովուրդը եւ նետուեցաւ օտար ափերուն վրայ: Փլած պատերն իսկ բաւական են ցեղին ոգին պահպանելու:

Լսենք հեռուէն եկած այդ ձայնը, որ թէեւ անդրաշխարհէն կուգայ, բայց կը խօսի մեր սրտին.

«Գարա Նազուպի աւերակ եկեղեցին այցելեցինք, որուն միայն երկու կողմնակի պատերը դէպ ի բարձր ցցուն կը մնային դեռ: Այդ պատերուն վրայ դէմ առ դէմ կ'երեւային Մովսէսի, Դաւիթի, Յիսուսի, Սահակի և Մեսրոպի, — այս վերջնոյն այր ու բենի զարդարուն սախտակով նկարները: Դեռ անեղծ այս նկարներուն առջեւ խորհրդածութիւն մը կը պաշարէր զիս մտածելով որ գաւառի հայութիւնը, որպէս աւանդապաշտ ժողովուրդ՝ ինչե՞ր կը կրէր իր հոգիին ու սրտին մէջ ապրելու եւ հայ քրիստոնեայ ապրելու համար: Գրիգոր Լուսաւորչի, Ներսէս Շնորհալիի եւ Գրիգոր Նարեկացիի նկարներն ալ գաւիթին մօտ պատերուն վրայ երկարուեր էին՝ բաւական յաջող կերպով»:

Դարաւոր փլատակները, հայ կենդանի փլատակներուն հետ մտացութեան մատնուած են: Ու ազգի հաւաքական անզօրութիւնը այս գործին մէջ, ներկայ պայմաններու բերումով, մեղադրանքի առարկայ չէ:

Այնտեղ, ուր ազդն ամբողջովին անզօր է, կրօնական մխիթարանքի պաշտօնեաները տակաւին կրնան իրենց պարտականութիւնը կատարել: Անատոլուի բեկորներու միակ մխիթարութիւնը մնացած է «մկրտութիւն» մը եւ օրհնենք մը, գոնէ տարին անգամ մը:

Հայ եկեղեցիի անունով յոխորտացող կրօնականներու արդարօն պարտականութիւնն է, ամէնէն անյոյսին մխիթարել, ամէնէն զրկուածին այցելել, եւ եթէ ամէն բան կորած է, «մկրտութիւն» մը մնայ ի յիշատակ այդ փլած պատերուն:

Եւ սակայն, հեռաւոր ու դատարկուած հին գաւառը, շատ երեսի վրայ ձգուած է: Նոյն իսկ Քրիստոսի պաշտօնեաներէն:

Քահանայի ճիչը որ կուգայ գաւառէն, եւ որ ուղղուած է եկեղեցիի պաշտօնեաներուն, կ'ուզէ ինք որ կարդային բոլոր այն եպիսկոպոսներն ու վարդապետները, որոնք գաղութներու կեանքը կը ծանրացնեն, առանց օր մը իսկ մտածելու հեռուներու մխիթարանքի համար:

«Ահա, թէ ինչո՞ւ կը սիրեմ, կը պաշտեմ գաւառն ու գաւառահայը, որուն հանդէպ Պոլիսը քարացեր է իր անտարբերութիւնովը: Ո՜ր կուսակրօն ու ամուսնացեալ քահանան մտածեր է երբեք գաւառ երթալ: Երբ գաւառը լքուած է հիմա, ի՞նչ արժէք կը ներկայացնեն Պոլիսի յոբելեանական հանդէսները, եւ մտաւորականութիւնները, բաղդատելով այդ լքումին ու անտեսումին հետ: Սգաւոր գաւառը նստեր կուլայ: Ջկայ բուրդ՝ մի՛ լար, մի լար: Ի՞նչ ընել սակայն, որ Պոլիսը չի կրնար ազդել, չէնք շնորհք հոգեւորականներ ղրկել գաւառ, ցեղին ճրագը վառելու համար: Ինչո՞ւ չըսել, ուրեմն, ողբացինս աւաղելով, — ճրագ կայ՝ վառող չկայ. ման կայ՝ մանկալ չկայ…: Սրտիս ցաւէն ու կսկիծէն ինչո՞ւ չըսեմ որ Պոլիսի հայ հոգեւորականութիւնը իր սառօք անտարբեր կը մնայ դեռ, երբ բովանդակ գաւառը կը տուայտի այսօր հոգեւոր եւ մարմնաւոր կարօտութեան մէջ»:

Առանց յուզումի կարելի չէ կարդալ այս ամբողջ հատուածը ճիչը իր մասնակի եւ տեղական բնոյթէն դուրս կուգայ, եւ կը խարանէ ամբողջ եկեղեցական դասակարգը, որ այս դժուարին օրերուն, իր կոչումը կրնար արդարացնել:

Հին ցաւ է Պոլսոյ անտարբերութիւնը գաւառի հանդէպ: Շէն օրերուն իսկ հազիւ կը բարեհաճէին Վոսփորի ափերը թողուլ՝ հեռաւոր գաւառներու ցաւերն ամոքելու համար: Պոլիսը վարժուած է իր բոլոր կիրքերը Ոսկեղջիւրի անշարժութեան մէջ խեղդելու:

Այսօր, աներեւակայելիօրէն անհրապոյր է նուաղած հին գաւառը: Ու անոր ձեռք կարկառողը պիտի ըլլայ գաղափարական առաքեալ մը, որ իր մարմնէն պիտի հրաժարին եւ միայն իր հոգին պատցնէ ուրուականացած ժողովուրդի մը մէջ:

Պարագան նոյնն է նաեւ արտասահմանի մէջ: Ու այստեղ՝ խօսքը ուղղուած է բոլորին, եպիսկոպոսէն մինչեւ բանասեղծը, գիտնականէն մինչեւ յետին մտաւորականը, որոնք զանազան կեդրոններուն մէջ անիմաստ կեանք մը կը սպառեն, երբ անդին «Ճրագ կայ՝ վառող չկայ. մաճ կայ՝ մաճկալ չկայ»:

Փոթորիկէն յետոյ, ցեղն անհուն ճիգի մը պէտք ունի, ամէն տեղ հասնելու, մանաւանդ մոռցուած անկիւնները՝ ճրագը վառ պահելու համար:

Կ. Ս.

«ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՆԻՔԸ»…

Իտալական «Փոփոլօ տ'Իթալիա» թերթը կը հրատարակէ Մուսոլինիի երկար մէկ յօդուածը, որ պատմականը կ'ընէ ֆաշական շարժման եւ կը պարզէ անոր տեսութիւնը:

Մուսոլինի կը գրէ.

— «Պատերազմը միայն կրնայ ամբողջապէս արժեցնել մարդկային կորովը, ազնուականութեան կնիքը դրոշմելով այն ժողովուրդներուն վրայ, որոնք քաջութիւնն ունին դիմագրաւելու:

«Ֆաշականութիւնը չի հաւատար յաւիտենական խաղաղութեան կարելիութեան կամ օգտակարութեան: Ֆաշականութիւնը դէմ է տիեզերական ողջագուրումներուն: Ան համայնօրէն կ'ապրի քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն հետ, բայց արթնութեամբ կը հսկէ անոնց վրայ եւ չի խաբուիր երեւոյթներէն:

«Ֆաշականութիւնը չի հաւատար ժողովրդային զանգուածներու պարբերական խորհրդակցութեան վրայ հիմնուած կառավարական դրութեան մը ազդուութեան: Ժողովրդավարութիւնը թագաւորներէ զուրկ վարչաձեւ մըն է: Այսու հանդերձ, ան բազմաթիւ թագաւորներ ունի, որոնք յաճախ աւելի բռնաւոր են, աւելի քանդիչ, քան միակ բռնաւոր մը »

Մուսոլինի իր յօդուածը կը վերջացնէ հաստատելով թէ համաշխարհային անւոական խաղաղութեան հաստատման … ձախողութեան:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԸ

Դուրս էլնք թէ նախագահ Հուվըր ծրագիր մը մշակած է, նուազեցնելու համար անգործներու թիւը: Աշխատանքի նախարարին հետ խորհրդակցութեան մը ընթացքին, վէճ ծագած է շաբաթական 5 օր աշխատանքի սկզբունքին մասին:

Կ'ըսուի թէ աշխատանքի նախարարը համամիտ չըլլալով Հուվըրի ծրագրին հրաժարած է:

ՀՆԴԻԿ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԸ

Անգլիոյ վարչապետը Լոնտոն վերադարձին՝ նիստ մը գումարեց հնդկական գործերու յանձնախումբին հետ: Մաքտոնալտ այդ յանձնախումբին ներկայացուցած է հնդիկ համայնքներու հարցին վերաբերեալ իր ուսումնասիրութիւնը, ինչպէս նաեւ սահմանադրական բարեփոխումներու իր առաջարկները:

Նախարարաց խորհուրդը պիտի քննէ այդ հարցերը եւ կը սպասուի որ շատ չանցած կարեւոր որոշումներ տրուին:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին Ամերիկայի մասնակցութիւնը կախում ունի երկու պայմաններէ, — հատուցումներու հարցը եւ պատերազմական պարտքերու ու մաքսատուրքերու հարցերը: Ամերիկա, շուզեր որ իր մաքսային հարցերը վէճի ենթարկուին: Առկից զատ, ամերիկեան կառավարութիւնը կը պնդէ որ դրամի հարցը քննութեան առնուի:

Հրաւիրող պետութիւնները ընդունած են այս երկու պայմանները: Արդ, ամերիկեան կառավարութիւնը իր ներկայացուցիչը պիտի ղրկէ նախապատրաստական յանձնախումբին, որուն կը մասնակցին ութ պետութիւններ՝ իրմով, Անգլիա, Գերմանիա, Իտալիա, Ճափոն, Պելճիքա, Նորվեկիա, Ֆրանսա:

Միւս պետութիւններէն պիտի խնդրուի որ մասնակցին յանձնախումբին աշխատանքներուն, պատրաստելու համար խորհրդաժողովին ծամանակացոյցը:

Կը սպասուի որ այս յանձնախումբը Լոնտոն հաւաքուի սեպտեմբերի վերջը: Այն ատեն է որ պիտի ճշդուի խորհրդաժողովին վայրն ու թուականը.

Մաքտոնալտ կը պնդէ որ խորհրդաժողովը հրաւիրուի որքան կարելի է շուտ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 30ԻՆ

Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ, կ'ըսուի թէ գերման կառավարութիւնը մտադրած է խորհրդարանի բացումը կատարել օգոստոս 30ին, այսինքն բացման համար սահմանադրական օրէնքով նշանակուած վերջին թուականին:

Ֆոն Փափէն, նախապէս որոշած էր խորհրդարանին ներկայանալ դահլիճին արդի կազմովը: Սակայն վերջին ընտրութեանց արդիւնքը անհրաժեշտ դարձուցին մէկ քանի փոփոխութիւններ մտցնել: Վարչապետը մտադրած է այս մասին բանակցիլ կուսակցութեանց պետերուն եւ մասնաւորաբար Հիթլերի հետ: Այս բանակցութեանց արդիւնքէն կախում ունի դահլիճին մէջ փոփոխութիւններ մտցնելու հարցը:

Կ'ըսուի թէ ֆոն Փափէնի անձնական բարեկամներէն մէկը մեկնած է Միւնիխ, յարաբերութեան մտնելու Հիթլերի հետ եւ հասկնալու անոր մտադրութիւնները:

Իսկ Հիթլեր իր օգնականներուն հետ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ քննելու համար ընտրութիւններէն յետոյ ստեղծուած կացութիւնը եւ մանաւանդ, բանաձեւելու համար իրենց պահանջները:

Կը կարծուի թէ Հիթլեր պիտի յօժարի երկրին ղեկավարութեան մէջ՝ ստանձնել պատասխանատուութեան բաժին մը, պայմանաւ որ արդի կառավարութիւնը նկատի առնէ ազգ.-ընկերվարականներու պահանջները:

Տակաւին յայտնի չէ սակայն թէ հիթլերեաններու մասնակցութիւնը կառավարութեան ի՛նչ կերպով տեղի պիտի ունենայ:

Հիթլերեան ահաբեկումները կը շարունակուին

Երեք օրէ ի վեր քաղաքական ոճիրները երթալով կը շատնան Գերմանիոյ զանազան մասերուն մէջ. Ոստիկանութիւնը ցարդ, իրր ոճրագործ՝ չէ կրցած որ եւ է մէկը ձերբակալել. սակայն ստուգուած է հաստատել թէ զոհերը բոլորն ալ հանրապետականներ են:

Տեղական իշխանութիւնները կարգ մը վայրերու հիթլերեան ակումբներուն մէջ խուզարկութիւններ կատարեցին եւ այս կերպով, յաջողեցան հաստատել կռուի պատրաստութիւններ: Այսպէս Հոֆկայսմառի հիթլերեաններու յատուկ մէկ վայրին մէջ, ոստիկանները գտան դրահապատ մեծ ինքնաշարժ մը, որ ներսէն այնպէս սարքաւորուած էր որ կարելի կը դարձնէր գնդացիրներու գործածութիւնը: Սակայն չկրցան գտնել գնդացիրը:

Վերին Սիլեզիոյ մէկ քաղաքին մէջ, գրաւուեցաւ ծանր գնդացիր մը, առատ ռազմամթերքով:

Իսկ զանազան վայրերու մէջ, կռիւները կը շարունակուին քաղաքական հակառակորդներու միջեւ:

Օթթավայի խորհրդաժողովը

Օթթավայէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, խորհրդաժողովին մէջ կազմուած յանձնախումբերէն շատերը տեւական կերպով, Լոնտոնի մէջ պիտի շարունակեն իրենց աշխատանքները, Օթթավայի մէջ՝ վիճաբանութեանց փակումէն յետոյ:

Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ շարունակել աշխատանքները առանց երկարաձգելու խորհրդաժողովը եւ մանաւանդ որ, ժողովուրդը բրտօրէն յուսախաբ չպիտի ըլլայ տեսնելով որ պատուիրակութիւնները կը մեկնին՝ առկախ ձգելով կարեւոր հարցեր:

Պոլիվիոյ եւ Փարակուայի վէճը

Փարակուայի կառավարութիւնը գործադրութեան դնելով՝ խորհրդարանին մէջ վաւերացուած հրամանագիրը, զօրակոչի ենթարկեց 22էն 29 տարու բոլոր այրերը եւ 20էն 50 տարու բոլոր սպաները.

Պուէնոս—Այրէսէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, բաղմաթիւ կիներ, խանդավառութեամբ դիմած են զինուորներու արձանագրութեանց պաշտօնատուները, պահանջելով որ իրենք ալ զինուորագրուին, որպէսզի արժեցնեն իրենց հայրենիքը պաշտպանելու իրաւունքը:

Փարակուայի հանրապետութեան նախագահը ժողովուրդին ուղղուած կոչով մը՝ կը հրաւիրէ բոլորը զինուիլ, երկիրը պաշտպանելու համար Պոլիվիոյ յարձակումներուն դէմ:

Իսկ, ուրիշ աղբիւրէ տրուած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ Պոլիվիա Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ ուղղուած կոչին պատասխանելով, չէ մերժած վէճը կարգադրել հաշտարար եղանակով:

Հարաւային Ամերիկեան 15 պետութեանց նախագահները իրենց ներկայացուցիչներուն հրահանգ տուին որ դիմում կատարելով Փարակուայի եւ Պոլիվիոյ կառավարութեանց, պնդեն ամէն ամէն կերպով պատերազմէն խուսափելու անհրաժեշտութեան վրայ:

Իսկ Ուաշինկթընի մէջ, Ամերիկեան միութեան 19 պետութեանց ներկայացուցիչներ հաւաքոյթ մը պիտի ունենան, առաջարկելու համար Պոլիվիոյ եւ Փարակուայի ուղղուած յայտարարութիւն մը, պահանջելու համար որ այս երկու երկիրները դադրեցնեն թշնամութիւնները:

*** Պոլիվիոյ տարածութիւնն է 1,332,208 քառ. քիլոմէթր, այսինքն երկու եւ կէս անգամ աւելի մեծ Ֆրանսայէն: Ունի 2 միլիոն 911 հազար բնակիչ: Բանակը կը բաղկանայ 24 գումարտակ հետեւակազօրքէ, մէկ հեծեալ զօրաբաժինէ, 1 դաշտային եւ երեք լեռնային թնդանօթաձիգ զօրաբաժիններէ: Բանակին թիւն է զինուոր եւ սպայ 7100 հոգի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐՈՒ ԽՂՃԱԼԻ ՎԻՃԱԿԸ

Ամերիկեան վեթերաններու հրամանատարը յայտարարեց թէ նախագահ պիտի տայ իր մարդոց անմիջապէս ցրուելու:

Սակայն, Ուաշինկթընէն ելած լուրի մը համաձայն, վեթերաններու հրամանատարը մեծ դժուարութեան պիտի հանդիպի: Որովհետեւ, ճամբաներու հաւաքուած վեթերանները կ'ըսեն թէ չպիտի հնազանդին ցրուելու հրամանին:

Վեթերաններու մէջ համաճարակ ինկած է եւ անօթութիւնն ու թշուառութիւնը բազմաթիւ զոհեր կը խլեն:

Մանր լուրեր

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ կառավարութիւնը երբաւիրեց Գահիրէի խորհրդային առեւտրական սենեակին անօրէն Վորոպիյեւը՝ երկրէն հեռանալու մինչեւ այս ամսու 25ը:

Այս որոշման պատճառն այն է որ բոլշեւիկ պաշտօնատարը չէ յարգած այն պայմանները՝ որոնց համաձայն արտօնուած էր Եգիպտոս իր բնակութիւնը:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ փաստաբանը որ վերաքննութեան դատը պիտի պաշտպանէ վճռաբեկ ատեանին առջեւ, սկսաւ թղթածրարը ուսումնասիրել:

Այս ուսումնասիրութիւնը կը կայանայ դատավարութեան մէջ փնտռելու բեկանման պատճառներ:

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ մէջ պատրաստուած պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, 1931ի ընթացքին: Նիւ - Եորքի մէջ անձնասպան եղած են 1500 հոգի: Մեծ մասը անձնասպան եղած է պատուհաններէ վար նետուելով: Իսկ ուրիշներ նախընտրած են օդային կազով հեղձամահ ըլլալ:

ԻՏԱԼԻՈՅ նախկին արտաքին նախարարը որ Լոնտոնի դեսպան նշանակուեր էր, Փարիզէն անցնելով հասաւ իր նոր պաշտօնատեղին:

ՎԱՐՇԱՒԻՈՅ գերմանական գործակատարը դիւանագիտական միջադէպի մը տեղի տուեր էր ասկից առաջ, իր բնակած շէնքին վրայէն վերցնել ուզելով լեհական դրօշը: Լեհ կառավարութեան բողոքին վրայ, գերման կառավարութիւնը զայն պաշտօնազուրկ ըրաւ, եւ այս կերպով վերջ տուաւ միջադէպին.

ԿԱՆՏԻԻ կուսակիցներէն 700 հոգի ձերբակալուեցան Փաթնայի մէջ:

Տարօրինակ լուր մը կը տրուի Պոմպէյէն:

Այն պահուն որ մեռել կնոջ մը դիակը կը մոխրացնէին, յանկարծ, բոցերուն մէջ կինը սկսաւ շարժիլ, ու կենդանութեան նշաններ ցոյց տալ: Անմիջապէս զայն դուրս քաշեցին բոցերէն ու տեսան որ դեռ ողջ էր: Կինը որ մեռած կը կարծուէր եւ այրուածքներ ստացեր էր, երկու օր յետոյ միայն մեռաւ՝ հիւանդանոցին մէջ:

ԳԵՐՄԱՆ նախկին կայսրը գոհ չէ գերմանական վերջին ընտրութեանց արդիւնքէն: Կը յուսար թէ ընտրութիւնները այնքան նպաստաւոր պիտի ըլլային իրեն համար, որ անմիջապէս զինքը պիտի կանչէին բազմելու իր կորուսեալ գահին վրայ:

ՓՈԹՈՐԻԿԸ մեծ վնասներ գործեց Սօնի ճահանգին մէջ: Կայծակ ինկաւ Պրուայի նամակատան վրայ, քանդելով հեռաձայնական գործիքները:

Ցորդառատ անձրեւներ ողողեցին Լա Փալիսի շրջանը: Իսկ Մէօզի մէջ կարկուտ տեղաց: Փողոցները հեղեղի վերածուեր էին:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ հետ առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատելու համար Սօֆիայէն պատուիրակութիւն մը մեկնած է Ռուսիա:

ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ մը յառաջ եկած է Լեհլէն կառավարութեան Իտալիայէ գնելիք թորփիլանաւերու փոխարժէքի մասին: Վենիզելոս Մուսոլինիէ խնդրած է որ այս խնդիրը կարգադրէ: Իտալական կառավարութիւնը առ այս իր պատասխանը տուած ըլլալով, Լեհլէն կառավարութիւնը կը քննէ զայն:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Հ. Յ. Դ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ Գաղ. Միութեան
Յրդ. տարեկիցին առթիւ

Վերջին համաշխարհային պատերազմէն ասդին աշխարհը առած է այնպիսի ծովու վրայ տարուբերուող նաւու մը երեւոյթը: Վտանգի սարսափը այնքան մեծ է ամէնուն մէջ, որ հարցը ինքնին բոլորին շրթունքին վրայ կուգայ, թէ խուսափման նաւահանգիստը ո՞ւր է որ կը պակսի: Անդադար եւ փրկութեան մասին եղած մտատանջութիւնը կը վերաբերի ամէնուն, առանց բացառութեան, մեծէն փոքրը եւ ազգէ ազգ:

Ամէն ոք կը զգայ որ աշխարհի վրայ ծանր եւ մեծ փոփոխութիւններ կը պատահին ու պիտի պատահին: Անհա՛ թէ ինչու ամէն գործող կը մտածէ ծանր սխալներ չգործել, յառաջացող գործերու պահանջած անկումը չարագացնելու համար: Պահպանողականէն ծախակողմեանը այս կէտի շուրջ համաձայն են իրարու: Ինչ որ մտածեցին ու ծրագրեցին Պոլսուէն եւ Թարտիէօ նոյնը կ՚ընեն Մաքտոնալտ եւ Էսիօ: Համայնավարութեան պարագլուխ Ստալինն անգամ իր յեղափոխական ընթացքը դանդաղեցուց, անցեալի իր բացարձակ ու անձարձակ սխալներէն նահանջեց, ու պիտի նահանջէ, քանի որ ան ալ տարուած է նոյն մտավախութիւնով, եւ չուզեր ուրիշներու կարգին ծանր ու վճռական պատասխանատուութեան տակ ինկնիլ:

Վախի, մտածումի եւ հոգեբանական նման դրութեան մէջ մարդիկ պարտաւորուած են խորհիլ, մտափոխուիլ եւ մտասեւեռ նայիլ դէպ ի ապագան, որուն խմաստը տակաւին կը դժուարանան ըմբռնել: Նման դրութիւն մը կը ստեղծէ նպաստաւոր գետին մը, ուր նոր մաքեր ծնին, որոնք ի վիճակի ըլլան լուծելու ժխտապատերազմեան բոլոր լուրջ խնդիրները:

Ճիշդ է որ մարդկութիւնը հարուստ է չինողներով, բայց ան զրկուած է ճարտարապետներէ: Ամէնուն անկարողութիւնը կը կայանայ հոն, որ ոչ ոք կրնայ համաշխարհային եւ ազգային գործերը դասաւորել, ներդաշնակել եւ անոնց ընթացքը չափել:

Նախապատերազմեան շրջանին կ՚ապրէր ուխտը իր յառաջխաղացման մէջ համաձայնութիւն մը եւ ներդաշնակութիւն մը, պատերազմը քանդեց այդ բոլորը: 1914 օգոստոս 2ին, աշխարհը կը պարպէր մտածիլ, մարդիկ կը դիրկընդխառնուէին զիրար սպաննելու համար: 1918 նոյեմբեր 11ին պատերազմը իր ծոցէն կը նետէր միլիոնաւոր մարդիկ, որոնք անհաղորդ մնացին իրենց այդ միջավայրին, աշխարհը փոխուած էր եւ իրենց կ՚անծանօթ մնային այդ փոփոխութիւնները

×

Վերջին 18ամեակը առիթ տուաւ մարդոց եւ ազգերու վէպեր ստեղծել, ինչպէս մենք անձամբ եւ ազգովին ունեցանք մեր ողբականը: Բայց ինչ օգուտ որ վիպասանութիւնը կ՚ապրի իր անկումի շրջանը. տնտեսական, փիլիսոփայական, ընկերային հարցերու ուսումնասիրութեանց կուչ, որոնք իրենց մէջը ունին վաղուան շատ աւելի հետաքրքիր երեւոյթները, որոնցմով պիտի տնօրինուին աշխարհի ազգերու եւ մարդոց ճակատագիրները, անձնական եւ հաւաքական վիպականութիւնը կը դառնայ անհետաքրքիր: Ժամանակը մարդոց առջեւ դրած է ու պիտի դնէ նոր հարցեր, որոնց լուծումը կախուած է գործողներու կարողութեննէն, ինքնին կը ծնի ուրեմն սորվելու եւ ուսումնասիրելու անհրաժեշտութիւնը:

Մարդիկ իրենց ներկայի անհանդստութեանց պատճառը կ՚ուզեն գիտնալ, ահա թէ ինչու միամտօրէն կը փնտռեն անցեալին, անոր ծոցէն դուրս հանելու կարեւոր կէտերը, այն խաւար յոյսով որ անոնցմէ անհրաժեշտ դասը պիտի առնեն ապագան ըմբռնելու համար: Աւելորդ յոգնութիւն մըն է այս: Երէկը այսօրուան եւ նամանաւանդ վաղուան երբեք չի նմանիր. մինչ բիւզանդական արդիւնքները, ուրոյն պայմաններու մէջ, անցեալը ներկայի կապելու երեւոյթ մըն է. բայց երբեք այն մղիչ ուժը, որով մարդկութիւնը պիտի յառաջանայ

1914ի աղէտը իր ծաւալով պէտք էր որ աշխարհը նետէր բացարձակ թշուառութեան գիրկը, այդպէս չեղաւ տակաւին, որովհետեւ մեծ խաղը տակաւին խաղցուած չէ: 1914ի որոտը աղմկանշան մը կը համարուի, վճռական գործողութիւնը, ո՛չ Վէրտէօնի, ո՛չ Մառնի, ո՛չ Կալիցիոյ եւ ո՛չ ալ Տարտանէլի վրայ կատարուեցաւ, խակական գործողութիւնը հիմա է որ կը կատարուի, եւ այս այնքան ճիշդ է, որ մենք որքան հեռանանք խաղաղութեան դաշնագրէն, այնքան դժուար պիտի ըլլայ ձշդել խակական յաղթող եւ պարտուող կողմերը:

Եթէ կայ այս ամէնուն մէջ միխթարական կողմ մը, այն ալ ազգերու եւ ցամաքամասերու սերտօրէն իրարու կապակցութիւնն է, մէկ մասի ցաւը կ՚ազդէ ամէնուն վրայ, դարմանը կը վերաբերի ամէնուն, պայմանաւ սակայն որ կամովին ու կուրօրէն մարդիկ եւ ազգերը իրենք զիրենք մատացութեան ու կորուստի չմատնեն.

×

Պատերազմի հնոցէն դուրս շպրտուած միլիոնաւորներու բանակին մաս կը կազմենք մենք հայերս, մենք զմեզ գտնելով անհաղորդ ու անհարազատ միջավայրերու մէջ: Առաւել չափով մեր երէկը մեր այսօրուան չի նմանիր, քանի որ մեր ազգային գոյավիճակը ենթարկուած է հիմնական փոփոխութիւններու: Մեզ սպառնացող վտանգները, բաց ի աշխարհը սարսափեցնող վտանգէն, բազմաթիւ են. մեզմէ ոմանց ուղղութիւնը համայնավարական է, ազգը իր ազգային հնոցէն դուրս հանելու տաւելագոյն տենչանքով: Ոմանց ուղղութիւնը մեր թշնամիին առջեւ ծունկի բերելն է ազգային արժանապատուութիւնը ստորնացնելու միամտութիւնով: Հայկական այս ցաւոտ իրականութեան մէջ. եթէ կայ կազմակերպութիւն մը ոչ բանած է ազգային հաւաքականութեան պահպանման ուղին, գծած ու ճշդած է այդ ուղղութեամբ իր ծրագիրը, այդ ալ մեր կուսակցութիւնն է:

Նոյն վախի, վարանումի եւ մտածմունքի հոգեբանութիւնով տարուած ենք նաեւ մենք, ինչ որ անխուսափելի էր: Ահա խակական բացատրութիւնը մեր անգործունէութեան. ինչ որ չի նշանակեր թէ մենք հեռացած ենք մեր ապագայէն: Կառչած ենք անոր աւելի քան երբեք, ինչպէս չատերը, նաեւ մենք որքան որ կը դժուարանանք ըմբռնել անոր իմաստը: Բայց ունինք այն խոր համոզումը եւ հաւատքը որ մենք մեր այս նոր հաւատաւոր, մշտածող ու ուսումնասիրող սերունդով պիտի ունենանք նոր եւ կարեւորագոյն ուժեր, ալեկոծութեան դատապարտուած մեր նաւը հասցնելու մեր ազգային փրկութեան նաւահանգիստը, որուն համար այժմէն ապահոված ենք երեսուն տարիներու նոր գործունէութեան շրջան մը, շնորհիւ մեր երիտասարդ ու պատանի ընկերներուն:

Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Դիւանագիտական միջադէպ

— :-: —

Վարշաւայէն կը հաղորդեն թէ Ստովու Տօնին առթիւ դրօշազարդուած էր ամբողջ քաղաքը:

Լեհական դրօշ մըն ալ կը բաբախէր սիրուն բնակարանի մը պարտէզին գրքան վրայ: Այդ բնակարանին մէջ կը գտնուէր գերման դեսպանատան խորհրդականներէն Բինքէլէն: Գերմանացին չի հանդուրժեր տեսնել դրօշը, որ կը հրճուէր արեւին մէջ, ծաղիկներուն դէմ, հովին շունչին տակ: Ղրկեց ծառան, հրամայելով անմիջապէս վերցնել դրօշը: Տանտէրը մտիկ չըրաւ եւ դրօշը մնաց իր տեղը, խաղալով հովին հետ:

Այն ատեն գերմանացին հրամայեց իր ծառային վերցնել դրօշը իր ձեռքով. Քիչ յետոյ, ուրիշ նման դրօշ մը կը խաղար նոյն տեղը Բինքէլէն կատղեցաւ, վաղեց այս անգամ ալ իր ձեռքով վերցնելու դրօշը: Ոստիկան մը մօտեցաւ եւ պահանջեց ինքնութեան թուղթերը: Հաստատուեցաւ յետոյ Բինքէլէնի ինքնութիւնը, անցեւկապիր մը տուաւ: Լեհ կառավարութիւնը դիմեց Պերլին, պահանջելով անօրինել անհրաժեշտ կարգադրութիւնը: Լեհ թերթերը գիտել կուտան թէ դիւանագէտ մը, որ չի կրնար զսպել իր զգացումները կը դրժէ կենցաղավարութեան, չի կրնար պիտութիւն ներկայացնել քաղաքակիրթ երկրի մը մէջ»:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

5.— ԿԻՐԱՍՈՆ

Այսօր, նահանգային ընդհ. ժողովին նիստի օրը ըլլալուն կառավարատուն գացի ու շատ համբաւ ունեցող Կիրասոնի դատարանի դատավարութեան ուղեցի ներկայ ըլլալ: Դատական մարմինը ոճրագործ մը կը դատէր: Ցանկարծ, ուժեղ հով մը եկաւ ու բոլորս վախցանք: Դատարանը բաց ու բարձր տեղ մըն է եւ ամբողջովին ենթակայ՝ հովին: Այնպէս որ այս ուժեղ հովը սկսաւ շէնքը օրօրել եւ մըտաւ շէնքէն ներս՝ ամէն ինչ տակն ու վրայ ընելով: Ատոր վրայ, նախագահը նիստը փակեց

Թաղապետութեան շէնքը ծովեզրին մօտ է ու բաւական կոկիկ է: Քաղաքը ելեքտրականութեամբ լուսաւորուած է: Այս ելեքտրականութիւնը 140 հազար ոսկի արժած է: Դրամը փոխ առնուած է դրամատունէ մը (60,000). Մնացեալը պիտի վճարուի Պրակման ընկերութեան:

Թաղապետութեան տարեկան հասոյթը 70,000 ոսկի է: Բայց կանոնաւոր չի գանձուիր: Անդամներ՝ 21 հազար: Այս փոքր հասոյթով ի՞նչպէս կրնայ բարեզարդուիլ քաղաքը: Բոլորը հրաժարեր է վերջերս: Սպանդանոց չկայ: Ոչ ալ՝ Թաղապետական երկրաչափ. Գեղեցկատեսութեանը մին հանրային պարտէզը պիտի վերանուի: Տասը տարիէ ի վեր չի գործածուիր այդ գեղեցիկ տեսակները: Տէր ու տիրական ալ չունի....:

Կիրասոնի ամբողջ նահանգին մէջ ընդամէնը 79 վարժարան կայ: Կեդրոնը՝ երկսեռ միջնակարգ վարժարան մը, որուն շէնքի մասին խօսեցայ արդէն: Ասկէ զատ չորս նախնական եւ մէկ ալ մայր վարժարան կայ: Այս վարժարաններուն մէջ 2872 աղջիկ կայ եւ 3641 մանչ աշակերտութիւն կայ: Իսկ կրթական տարիք ունեցող տղոց թիւ է 16,608.

Նոր տարերուն վարժուած է ժողովուրդը: Անցեալ տարի 755 կին եւ 2700 այր սորված էին նոր տառերը: Նահանգին մէջ 152 ուսուցիչ կայ. բանց, առանցմէ միայն 106ը ուսուցիչ կոչուելու արժանի են: Մնացեալները չունին անհրաժեշտ պատրաստութիւնը:

Վարժարաններու մէջ չարունակութիւն ճիգը զրկեք կը բացակայի: Միայն վարժարան բանալը բաւական չէ: Պէտք է վարժեցնել հաստատակութիւնը տեւականօրէն տղան զպրոց ղրկելու: Ձգրկողները պատժելու է: Փողոցները տղաներով լի են: Գտած բոլոր քաղաքներուս մէջ նոյն բանը տեսայ: Պատճառը այն է որ մեր նախնական կրթութեան օրէնքը շատ ակար է:

Կաղի փայտ դպրոցը, որուն համար ինչպէս ըսի, մեծ գումար մը ծախսուած են, արտաքին լաւ տեսք ունի: Բայց հետզհետէ ծեփերը եւ ալիւններ ինկեր են եւ անճոռնի ձեւ մը առեր է: Ջրէն ու անձրեւ եղած օրը վարժարանը կը փակեն: 1927ին չինել սկսած են: Կէս մնացեր է: Ցեխոյ լըբացուցեր են, բայց վիճակը Առտուան ողորմելին բանն է: 289 աշակերտ ունի. 166ը աղջիկ: 20 % աղքատ տղաք են: Որբանոցը կ՚օգնէ անոնց:

Ըամէնեթ փայտ վարժարանը պարտէզի մը մէջ է ու շատ լաւ շէնք մը: Զինադադարի շրջանին Պոնտոսի ազատագրութիւնը պահանջող ու չխացող Ցոյները Պոնտոսեան դրօշը առաջին անգամ այս շէնքին վրայ քաշած են: 220 աշակերտ ունի. 97ը՝ աղջիկ:

Կանանց Կիրասոն վարժարանը 190 աշակերտ ունի, 107 աղջիկ, 60 % աղքատ են: Լսեցի որ որբախնամը այլեւս անզօր է եղեր այս տղոցը օգնելու:

Նէճաթի սէյ վարժարանը 150 աշակերտ ունի: Մէջտեղի յարկի սրահը ուսուցչական միութեան տրամադրուած է: Ամէն հինգշաբթի գիշեր հաւաքոյթներ կ՚ըլլան հոս: Ուսուցչուհի Սէմինա Հանըմ իր դասարանին մէջ Զապիչ Յուամ մը կազմած է որ անառակութիւն ընողը կը հետապնդէ:

Միջնակարգ վարժարանը 16 տարի առաջ բացուած է: Շէնքը Լեքսալ Գոքերու վարչութենէն առնուած է: 200 աշակերտ ունի. 29ը՝ աղջիկ: Շէնքին վարի յարկը քանդուած է ու անբնակելի կը մնայ: Ատեն ատեն կը կաթկթէ: Ոչ նայող կայ, ոչ ալ նորոգող: Վարը՝ հով, փոթորիկ, վերը՝ անձրեւ ու ձիւն, տղաքը ցաւալի վիճակի մը կը մատնեն:

Ուսուցիչները շատ դժգոհ են: Շատ քիչ կը վարձատրուին: Պէտք է մտածել այս անձնուէր երիտասարդներուն կեանքը թեթեւցնելու մասին: Ամսականին քիչութենէն ասպարէզը կը լքեն եղեր շատեր: Կարգ մը տեղերու մէջ ուսուցիչներ տեսայ, որոնք կը նախընտրեն գիւղ երթալ եւ հողագործութիւն ընել: Նկատեցի որ գասէն զատ բանով մը չեն զբաղիր մեր վարժարաններուն մէջ: Կրթութեան բնաւ հոգ տանող չկայ:

Զինադադարի ընթացքին, Ցոյները կողմէ պատրաստուած եւ Պոնտոսի երեւակայական կառավարութեան յատկացուելիք գեղեցիկ շէնք մը, որ հին հելլենական քաղաքակրթութենէն յիշատակ մըն է, ուսուցչաց դպրոց վարժարանին յատկացուած է: Այս վարժարանը 500 աշակերտ ունի ու լաւ ձեռքերու յանձնուած է:

6.— ԱԼԱՑԻԷ
(«Միլլիյէթ»էն)

Ալայիէի մէջ միշտ գարուն ու ամառ է: Հոս չեն գիտեր թէ ի՛նչ բան է ձմեռը: Արդէն մեր հարաւային նահանգներուն եղերքները (Միջերկրական), Եգիպտոսի նման, կամ Նիսի, ձիւն չի տեղար: Գաւառակին ընդհանուր բնակչութեան թիւն է 35,000: Ալայիէի մէջ 1100 տուն կամ 4700 բնակչութիւն կայ: Գաւառակը ունի 134 գիւղ եւ չորս կեդրոններ:

Անզորրութիւնը շատ լաւ: Քանի մը ամիսներէ ի վեր գիւղերու մէջ անձնասպանութիւններ կ՚ըլլան: Վերջերս երեք դէպքեր պատահեր են: Ասոնցմէ երկուքը կիներ: Մարդիկ անտառներէն փայտ կը կտրեն կամ հոտ կ՚արածեն: Ամրան՝ դաշտերը կ՚երթան տաւնով — տեղով: Առաջն արտածելուն, դուրսի հետ չփում ունին ու մակարդակնին հետզհետէ կը լաւանայ:

Հոս շուրջ մէկ միլիոն ոսկոնիմ անտառ կայ: Բայց, դժբախտաբար, ոչ մէկ օգուտ ձեռք կը ձգուի: Օգտագործել ուղղին ալ չի արուիր ու հաղար դժուարութիւն կը հանուի ասջեւնին Տնտեսական գործակալը եթէ սոսր ճար մը չխորհի, ժողովուրդը, գործ գտնելու եւ փորը կշտացնելու համար, շրջակայ նահանգները պիտի ցրուի: Արդէն, վերջերս, շատեր Մերսինի կողմերը գացած են:

Գաւառակին քարուտ մասը հողային մասէն շատ է: Այդ պատճառաւ, գիւղերը խեղճ ու աղքատ մնացած են: Անտառներուն մէջ աշխատելով է որ կրնան հաց ճարել: Բայց, ինչպէս ըսի, այս գործը երեսի վրայ ձգուած է, ու բնութեան պարգեւածը օր բառ օրէ կը քանդուի տգէտ ժողովուրդին կողմէ: Ոչ նայող, ոչ հարցնող կայ Կացինը առնողը կը կտրէ կը տապալէ կոր: Ու որովհետեւ ծրագրային շահագործում չկայ, գիւղացիներն ալ անօթի ու թշուառ մնացած են: Փայտը տուն տանելով փոր կը կշտանա՞ն:

Հինին նման մոլեռանդութիւն չէ մնացած: Կիները չուխան ու բաղարը կը պատին եւ առեւտուր կ՚ընեն: Վարքի տեսակէտով լաւ են: Գրեթէ պոռնկութիւն չկայ: Ջղայնոտ ժողովուրդ է ու ոճիրը անպակաս: Այդ պատճառաւ պատժական դատարան գոյութիւն ունի: Մեծ մասով աղջիկ փախցնելու կամ այլ խնդիրներէ ծագում առնող ոճիրներ են: Հին բէժիմին ժառանգը ըլլալով հանրութեան մօտ կարգ մը սովորութիւններ անփոփոխ կը մնան տակաւին:

Տարեկան 800,000 քիլօ նարինջ, նոյնքան մը լիմոն, 50,000 քիլօ մանտարին կ՚արտադրէ: Ասկէ զատ 3 միլիոն 500,000 քիլօ գարի, 500,000 քիլօ ցորեն, 400,000 քիլօ շուշմա, 20,000 քիլօ խոզակ: Պտուղ եւ բանջարեղէններ եւս, կանխահաս, կը ղրկեն Եգիպտոս եւ այլ տեղեր: Զանազան ուրիշ նիւթեր եւս կ՚արտածեն բայց անտեսական գործավարութեան հանած դժուարութեան պատճառաւ վերջ տրուած են այդ հասութաբեր գործին:

Հոս ծառախիտ տեղ է: Ժողովուրդին ալ շատ կը սիրէ ծառերը որ միշտ կը տնկէ: Գիտակ ալ սկսած են փորձել: Գրուսայէն ալ 2000 ծիթապտուղի տունկ բերած են:

Հոս շատ անձրեւ կը տեղայ եւ շատ կարկուտ կ՚իյնայ: Այնքան յաճախադէպ է ասիկա, որ հարուստները, ամէնքն ալ, չանթարգել ունին, իսկ պատուհանները, որոտումէն չկոտրելու համար, կափարիչներ: Ձմեռը ուղղակի անտանելի է ամենօրեայ ու սաստիկ որոտումը:

Գաւառակը ճամբայ գրեթէ չունի: Մանաւանդ Գոնիայի հետ կապ չունենալուն, շատ կը վնասէ: Գոնիայի ամենամօտ նաւահանգիստը՝ Ալայիէն է, բայց, դժբախտաբար, ոչ հին կառավարութիւնը, ոչ ալ նորը կրցած կամ մտածած են իրարու կապել զանոնք՝ նոյն իսկ հասարակ խճուղիով մը: Եթէ նման ճամբայ մը շինուի, թէ Գոնիան պիտի օգտուի եւ թէ Ալայիէն:

Փոքրիկ բանտի մը մէջ 60 բանտարկեալներ թխմեր են. Աղտոտ, անտանելի տեղ մը: Երջանէն հոս կը ղրկեն դատապարտեալները: Հիւանդութիւնը անխուսափելի է: Դատական նախարարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք:

Ջերմը քիչ է: Ջուրը հետաւոր տեղերէ կուգայ: Հետամիջնի գիծը աւրուած է: Ամիսներէ ի վեր թելերը գետիններէն կը մնան: Որով, շրջանին հետ յարաբերութիւն չէ պահուեր: Կը բաւէ որ կ՚ուրախանանք մտածելով թէ Թուրքիոյ մէջ գիւղերն իսկ հեռաձայն ունին...: Գողութեան դէպքեր պատահեր են ու չեն կրցեր ձերբակալել: Թէեւ, գտնուէն ալ, ամբաստանութեան թուղթերը մէջտեղէն կ՚անյայտանան եղեր: Նարինջի ծառերը հիւանդ են: Հետաքրքրուող չկայ: Գիւղացին ալ անճար է: Տուրքերէն շատ դժգոհ է ժողովուրդը: Մէկ այծը կ՚արժէ 150 զրուշ: Տուրքը՝ 60 զրշ. է: Ալ կրնաք ըմբռնել:

Ամէն տարի գարնան 80—100 խաւ կուգայ եղեր հոս: Այրանք կ՚առնէ կամ կուտայ, դրամ կը ձգէ, վերջապէս: Ասոնք, երկու տարիէ ի վեր եբաղ դարձած են: Ոչ եկող կայ, ոչ ալ գացող...: Ժողովուրդը շատ յուսահատ է:

10.— ՊՐՈՒՍԱ
(Ճյումհուրիյէթէն եւ Միլլիյէթէն)

Պրուսայի գարունը՝ ամառէն, ամառը՝ աշունէն, եւ աշունը՝ միւս բոլոր եղանակներէն գեղեցիկ է: Ատոր համար է որ սեպտեմբերէն նոյեմբերին այցելուներու թիւը կը չատնայ եւ պանդոկներու մէջ ազատ անկողին չի մնար: Պատճառը այն է որ Մուտանիային եւ Եալովայէն ամէն օր ու ամէն ժամ ուտեստեղէն կուգայ:

Թուրքիոյ Թիրինկ եւ ինքնաշարժի ընկերութիւնը Պրուսայի մէջ ճիւղ մը բացած է: Այս ճիւղը մեծ գործունէութիւն ցոյց տուած է սկիզբը: Նպատակն է աշխարհի վրայ նմանը չգտնուող գեղեցիկ Պրուսայով հետաքրքրել ճամբորդները: Նախագահն է քաղաքին երիտասարդ քաղաքապետը: Ճիւղը մէկ կողմէ կազմակերպութեամբ ու միւս կողմէ ռահվիրային ցոյց տուած ուղղութեամբ կ՚ընթանայ: Ձեռչեր կ՚ըլլան — պանդոկի, ճաշարաններու եւ այլ հանրային վայրերու մէջ — Թիրինկ ակումբի անդամներուն: Ջերմուկներու մէջ պիտի հաստատուի ելեքտրական դարմանում: Ընկերութիւնը կազմած է, նաեւ, հրատարակչական մարմին մը: Ան ի լոյս պիտի հանէ Պրուսայի եւ շրջականներու հնագրեան, բնական եւ պատմական արժէքները

(3) Քաղեց՝ Կ. Պ.

Գարակէօզեան Հօմի 11րդ տարեդարձը

:-:

Վերջացող Յուլիսի 31ին փակուեցաւ Հանրըրտ Գարակէօզեան Հօմի 11րդ ուսումնական տարին:

Հօմի ֆրանսական եւ հայկական վարժարանները զուգընթացաբար բոլորեցին կրթական կանոնաւոր շրջան մը ինչպէս միշտ: Ֆրանսացի եւ հայ պաշտօնէութեան միջեւ սկսած սերտ գործակցութիւնը աւելի ամրապինդ կերպով շարունակուեցաւ այս տարի եւս. երկու վարժարանները հետամուտ եղան զիրար լրացնել եւ օժանդակել փոխադարձաբար իրարու գործունէութեան:

Ֆրանսական վարժարանի տնօրէնութիւնը 8րդ տարին ըլլալով կը վարէ որքան ճոռնհասութեամբ, նոյնքան փափկանկատօրէն Թոէփօն, որուն կ՚աշխատակցին իր կինը, ինչպէս եւ Տէր եւ Տիկին Սանասարները: Ընթացիկ տարին ֆրանսական վարժարանը ունէր մօտաւորապէս 60 աշակերտներ, բաժնուած չորս դասարաններու վրայ (որոնցմէ երկուքը Ֆրանսացի): Չորս սաներ ալ կը յաճախէին մերձակայ Լավիլ-օ-Դիէռի համայնական վարժարանը նախակրթական վկայականի պատրաստուելու համար. տարեվերջին յիշեալ չորս սաները (Բարգէն Կէզեան, Հայկազուն Տօնապետեան, Անդրանիկ Ոսկերիչեան եւ Անտրէ Թոսյիէ) Մոռէի քանթօնին մէջ մասնակցեցան համապատասխան քննութեանց եւ չորսն ալ արժանացան Սէրթիֆիքա տ՚Էթիւտ Փրիմէռի: Կ՚արժէ այս առթիւ ըսել որ այս 4րդ տարին է որ Հօմի աւարտական սաներէն 3 հոգի մասնակցեր են վերոյիշեալ քննութեանց եւ ամէնն ալ արժանացած են վկայականի միշտ լաւագոյն աստիճանով: Նոյն իսկ անցեալ տարի քանթօնի առաջնութիւնը շահած էր Հօմի սաներէն Միհրան Մերզայեան:

Հօմի հայկական վարժարան[…] ունեցաւ նոյն աշակերտութիւնը[…] դասարաններով, յանձնուած Տէր[…] Տիկին Փայլակ Սանասարի, Տիկ[…] Արշ Փէնտիկեանի, Օր. Մարի Մ[…] տիրատեանի. Հօմի տնօրէն Գ[…] պար Դաւիթեանի Վարչութե[…] տակ: Հակառակ ժամանակի անբ[…] ւականութեան (առաւ. եւ իրիկ[…] մէկական պահ) Հօմի հայ կրթակ[…] մարմինը ջանաց սալ […] բնոր լեզուի և պատմութեան […] տարրերը: Հայրենի ուսուցում[…] պսակելու համար, անցեալ տա[…] նէ սկսած արժանաւոր շրջանա[…] ներու կը տրուի նախակրթա[…] վկայական մը, այս տարի հայ[…] վկայականին կ՚արժանանան […] 12 սաներ, որոնցմէ մէկը Ֆրանս[…] մը, Լիւսիէն Մէզիէռ.

Աշակերտներու հետ հասնի[…] հոգ կը տարուի նաեւ Հօմի ար[…] տաւոր սաներու լրացուցիչ գա[…] ստիարակութեան: Ասոնք, թիւով […] տասնեակ մը, կը հետեւին ֆրան[…] րէնի, հայերէն շարադրութեան […] ներու կամ պարբերական […] ներու:

Այս տարի իրենց գործունէութ[…] նը շարունակեցին Հօմի դերձա[…] տունը, կօշկակարատունը, երկա[…] գործարանը, պարտէզ-բանջարա[…] ցը, հաւնոցը եւայլն, տնտեսա[…] պատճառներով ամառնաւար փ[…] ունեցաւ ատաղձագործարանը:

Տնտեսական տագնապը որ ա[…] նեակներով աւելցուցած էր […] անգործ եւ կէս-անգործ արհես[…] տոր սաներու թիւը (ամէնն […] բաց՝ Հօմի պատսպարանին […] մանդակութիւն), պատճառ […] որ անցեալ տարի ոչ մէկ նոր […] չորդեգրուեցաւ Հօմի մէջ: Որ[…] կ՚իմանանք, նոյն այդ պատճա[…] այս տարի եւս, Հօմի Վարչութ[…] հակառակ բազմաթիւ սրտառու[…] մումներու, ցաւ ի սիրտ, չա[…] մանափակ թիւով նոր տղաներ[…] գտնելու ի վիճակի պիտի ըլլա[…]

Հօմի Ներքին կեանքը.— […] քան տարի մըն է որ Հօմի […] հսկողութիւնը կը տարուի […] սաներու միջոցաւ, այս տարի[…] պաշտօնը յանձնուած էր Գ. […] Գրիգորեանի:

Ըստ աւանդոյն Հօմի աշա[…] տութիւնը, խումբերու ձեւով […] ընկերներու հսկողութեան տակ[…] մասնակցի Հօմի առօրեայ […] տանիքներուն.

Այս տարի եւս Հօմը պար[…] պատուած հանդիսութիւններով ու […] գիտաւորութեամբ հետեւած է […] կեանքի բոլոր արտայայտութ[…] ներուն:

Այսպէս, Հոկտեմբերին […] Սահակ-Մեսրոպի օրուան […] Հայ Մշակոյթի Տօնը եւ […] թիւ, բաշխուեցան, գեղեցիկ […] րութեան մը համաձայն մրցա[…] ներ՝ նախընթաց տարուան […] նի լաւագոյն աշակերտներուն:

Նոյեմբերի ընթացքին ըլլա[…] րիդ, սաներու կողմէ, ըլլայ […] մէջ տօնուեցաւ Հօմի հիմնարկէ[…] տասնամեակը:

Աւանդական տօներէն զատ […] րիլ 11)Զ4ին Նահատակներու […] տօնը, Մայիս 28ին՝ Անկախութ[…] տարեդարձը տօնուեցաւ, […] միշտ:

Տարուան յոբելեանները, […] Հիւանդանոցի հիմնարկութեան […] րիւրամեակը, ուսուցչապետ […] պէրեանի մահուան քսանհինգա[…] կը տեղի տուին Հօմի մէջ […] տոր յիշատակութիւններու եւ […] ցանքի արտայայտութեանց:

Այս առթիւ կ՚արժէ յիշել […] սաները չեն զլացած, հակառակ […] րենց համեստ միջոցներուն, […] րուխ լումաներով մասնակցել […] հանրային հանգանակութեանց […] տարուան ընթացքին անոնք […] բացինը չզլացան բերել […] գործներու հանգանակին: Մար[…] յետոյ Տիկնանց քոյր վա[…] յոբելենական հանգանակութ[…]

Աշակերտական ներկայացու[…] րէն անկախաբար, վերակազմ[…] այս տարի Հօմի տրամաթիկ […] բը՝ պաշտօնէութեան եւ ար[…] ւորութեան գործակցութեամբ. […] խումբը խնամուած և յաջող […] ներկայացուց տարուան ընթ[…] պարբերաբար «Աշխարհի […] տանը», «Պըբլ Սկաուտը», «Թ[…] խելագարը», «Երկու անվարժ[…] եւ Գարմնեանի «Տաղտկութ[…] ախոյեններու բարի տրամադրու[…] նները գնահատելով հանդերձ, […] ի վեր հանել Գ. Գ. Գօտո[…] ռանդուն գործունէութիւնը թէ[…]

րի պատրաստութեան եւ թէ ընդհ. յարգարանքի տեսակէտով։

Դժբախտաբար Հօմ այս տարի իր սուգերն ալ ունեցաւ։ Իր անդամներէն Միհրան Ղազարեան, որ դեռ նոր սկսած էր իր զինուորական ծառայութիւնը Թիոնվիլի մէջ, Դեկտեմբերին զոհ գնաց անողոք թոքատապի մը․ յիշեալը մէկն էր Հօմի լաւագոյն մարզիկներէն, միշտ սիրանար՝ սիրով, արդէն սկսած էր փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջանակներուն մէջ դերը մը ստեղծել իբր եւ խոստմնալից ֆութպոլիստ եւ առաջնակարգ վազող․ գինքը պիտի յիշեն ոչ միայն իր ընկերները, այլ նաեւ գնդախաղի խաղակիցները, որոնց հետ միասին Ֆրանսայի զանազան քաղաքները Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ յաղթող մրցումներ ունեցաւ։ Միհրանէն վերջ, Թոքախտի զոհ գացին Գրիգոր Յովհաննէսեան եւ Գևորգ Գալուստեան։

Վարչութիւնը զգալով որ հակառակ Հօմի ընձեռած խնամքին, եւ առողջապահական պայմաններուն, տաներուն մէջ ժառանգական ախտագին տրամադրութիւններ կրնան գտնուիլ, որոնք ի յայտ կուգան կեանքի դժուարութեանց հետ առաջին չփումին, խառնացուցած է տղոց վրայ բժշկական հսկողութիւնը, ու պարբերաբար կ՚առնուին տղոց ծանրութեան եւ հասակի չափերը։

Մարզական կեանք։— Հօմի ֆութպոլի խումբը լեցուն տարի մը բոլորեց։ Հոկտեմբերէն Ապրիլ ընդամէնը 27 մրցումներ ունեցաւ զբաղի եւ հետաւոր խումբերու հետ. կ՚արժէ յիշել Պլուայի, Վանտոմի, Մոնթուանի, Սէն-Դալէի, Պլուայի եւ Սավինյիի կարեւոր խումբերու հետ ունեցած մրցումները. մեծաւ մասամբ յաղթական, համագումար մեր խումբը շահած է 49 նշանակէտ 26 կէտի դէմ։ Հօմի խումբը կը նկատուի շրջանակի լաւագոյն խումբերէն մէկը։

Դպրոցական տարին փակուեցաւ ամավերջի մրցանակաբաշխութեան հանդէսով, որու ներկայ էին բարեբարը Տիար Գարակէօզեան. Տիկին Գարակէօզեան, Հօմի բարեկամ անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ Կամինեէօի արձակուրդային գաղութի ֆրանսացի պաշտօնէութիւնը։

Յուլիս 31ին տեղի ունեցաւ նաեւ Հօմի տարեկան Նաւասարդեան հանդէսը, եւ յետոյ տղաք մեկնեցան արձակուրդներու, մեծ մասը դէպի ծովեզերք, եւ դպրոցական զանազան վայրեր։

Օգոստոսի առաջին շաբթուան Հօմէն կը մեկնին դէպի Փարիզ, կամ դէպի հարաւ քաղաքներ, տաներ իրենց ծնողաց կամ ազգականներուն մօտ։ Մնացեալ տաները հաւանաբար իրենց արձակուրդը անցընեն բացօթեայ բանակումներով։

Օգոստոս 30ին կը սկսի Հօմի ամբողջ պաշտօնէութեան միամեայ արձակուրդը։

Փ. ՍԱՌԱՍԱՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով.

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱՆԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տաղտկալով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Վասպուրականի Ասրիլեան Ներսասմարանը

ՏԷՄԻՆ, 2 Օգոստոս.— Օտար հողերու տակ տարագրութեան մէջ գտնուող հայութեան համար, որքան մխիթարական եւ սփոփաբար երեւոյթ է քով քովի գալ եւ միասնաբար տօնել իրենց ազգային-յեղափոխական տօները, որոնք այլեւս ամէն Հայու համար նուիրական դարձած են։ Այդպիսի տօներէն է անա Վասպուրականի Ասրիլեան Ներսասմարանը։

Հայ ազատագրական պատմութեան մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ Ասրիլեան Ներսասմարանը, քանի որ վեց հարիւր տարուան ստրկական կեանքէն յետոյ, իր մեծ կուսակցութեան, յեղափոխական ժողովուրդը՝ իր մեծ կուսակցութեան՝ Դաշնակցութեան առաջնորդութեամբ՝ հերոսաբար կուրծք տուաւ թրքական բարբարոս կառավարութեան ոճիրներու զինուորներուն եւ երեսուն օրուան մաքառումներէն վերջը, պարտութեան եւ փախուստի մատնեց զանոնք։ Եւ առաջին անգամ ըլլալով Վանի պատմական բերդի գլխին պարզեց հայկական եռագոյնը, հաստատելով Վանի հայկական Ազատ Կառավարութիւնը, գեկավարութեամբ Արամի որ յետոյ սիւնը դարձաւ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ «Մայիս 28»ին։

Այդ օրէն ի վեր ճիշդ 17 տարի է անցած եւ ամէն տարի Վասպ. ժողովուրդը, իր մայր հայրենիքէն զուրկ, տարագրութեան մէջ եւ ամէն տեղ կը տօնէ տարեդարձը։

Տէմինի Վասպ. Հայր. Միութիւնը այս տարի թէեւ քիչ մը ուշ, բայց եւ այնպէս Յուլիս 31ին տօնեց Ասրիլեան Ներսասմարտի 17րդ տարեդարձը։

Ժամանակին ժողովուրդը խուռներամ կը դիմէր դէպի հանդիսավայրը — «Միւսէի Գաղ Աղբիւրին մօտ»։ Դաշտին մէջը շինուած էր փոքրիկ եւ համեստ բեմ մը, կանաչ ճիւղերով զարդարուած, որու ճակատը զետեղուած էր Ներսասմարտի ղեկավարներու մեծադիր խմբանկարը — Արամ, Իշխան, Վռամեան, Եկարեան եւ Լ. Շաղոյեան։ Բեմի երկու կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։

Օրուան նախագահ Պ. Վ. Հիւսեան հրաւիրեց Վասպ. «Արծիւ» ֆանֆառ խումբը նուագել հանդէսը «Մեր Հայրենիքը»ով, զոր ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս։ Յետոյ հրաւիրեց Պ. Գ. Հացագործեանը, բացման խօսքը ընելու։ Մէկ խօսքով ան պարզեց Ներսասմարտի իմաստը, եւ հրաւիրեց ներկաները, յարգելու հերոսներու յիշատակը։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին Օր. Օր. Ս. Հիւսեան եւ Շ. Կակոյեան, ընկերներ Ն. Խալաթըրեան եւ Մ. Գինոսեան արտասանութիւններով, ընկեր Գինոսեանի «Կարմիր հանճարը» արտասանութիւնը տպաւորիչ էր եւ յուզեց ներկաները։ Մեներգեցին ընկ. Համազասպ «Ախ Վասպուրականը» եւ Պ. Հ. Փոլաճեան Յովհ. Թումանեանի «Անուշ» գործէն։ «Արծիւ» ֆանֆառ խումբի ղեկավարը Պ. Ժ. Խաչիկեանի մեներգը «Երգը նոր» խմբի ներգը «Նորագ» խմբովին ներկայացեց գոհացուցիչ կերպով հրապուրեց ժողովուրդը։ Գեղարուեստական բաժնին հանդիսականներէն ներկայացուեց առաջին անգամ ըլլալով Նախագահ խօսքի մը վերջին նախագահը բնորոշը բանախօսեց ընկ. Ս. Ջամալեան բանախօսելու։ Ընկերը իր կէսժամեայ նշանակալից բանախօսութիւնով տուաւ Ասրիլեան Ներսասմարտի պատմական նշանակութիւնը, եւ ողջունեց բոլոր հերոսներու յիշատակը։

Հանդէսի առաջին մասը լրացած ըլլալով, միութեան կողմէն Ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ քաղ մը, զոր շահեցաւ ընկ. Սարգիս Ղազարեան, տալով նաեւ 20 ֆրանք նուէր մը։

Աճուրդէն յետոյ սկսաւ Բ. մասը, պարահանդէսը եւ ուրախութիւնները, որոնք տեւեցին մինչեւ իրիկուան ուշ ժամ, յետոյ ժողովուրդը սկսաւ քաշուիլ դաշտավայրէն գոհ եւ բախտաւոր տպաւորութեան տակ։

ՎԵՐՈՒՆԻ

ԽԱՆԱՍՈՐԸ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ.— Մեր ազգային բոլոր տօներու կարգին, տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Վարուժան ենթակոմիտէն եւս տօնեց Խանասորայ արշաւանքի տարեդարձը մեծ հանդիսաւորութեամբ, անցեալ կիրակի Վարիգէսի դաշտին մէջ։

Խուսոր խումբ մը հասնին հանդիսականները իրենց ճաշովեւ նուագով։ Ժողովուրդը գրեթէ ամբողջութեամբ թափուած էր դաշտը յարգելու յիշատակը օրուան տօնին։

Բազմութիւնը խռնուած էր այրքէն, յանկարծ կը լսուի խմբերգ մը «Կարկուտ անցաւ»։

Նախագահ ընկեր Մ. Թաշճեան, պատշաճ խօսքով բացաւ հանդէսը, շեշտելով Դաշնակցութեան դերը ազգային ազատագրութեան գործին մէջ եւ կոչ ըրաւ պայքարանաշխութեան եւ զինակցութեան։

Յետոյ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Վարդան Զալլէրեան, որ պարզելով Խանասորի դէպքի իսկական իմաստը, զայն ներկայացուց իբրեւ կազմակերպուած զինուորական արշաւանք, եւ պանծացուց ժողովուրդին կրակը ու անոր խոյանքը։ Վերջը անդրադարձաւ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակման պէտքին։

Հանդէսի գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր՝ ազգային եւ յեղափոխական երգերով, արտասանութիւններով եւայլն։

Դաշտի միջոցին ամերիկեան աճուրդ մը տեղի ունեցաւ։

Մ Պզատ

Զեկոյց Հ. Բ. Ը. Միութեան

Կիպրոսի Մելգոնեան հաստատութեան մէջ, աշակերտներու կողմէ տեղի ունեցած Պ. Կիրակոսեանի վրայ կատարուած յարձակման մասին, Բարեգործականի 1 օգոստոս զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածները։

Տրուած ըլլալով դէպքին ծանրակշիռ բնոյթը, եւ ըմբոստ տղաքը սանձարձակօրէն Հաստատութեան անկարգած ըլլալով, հարկ տեսնուած է ոստիկանութեան օգնութեան դիմել, խանգարուած կարգապահութիւնը վերահաստատելու համար։ Անմիջապէս Հաստատութիւն այցելած է ոստիկանութեան հրամանատար Պ. Շէյլիչ, որ հարցաքննած է պարագլուխները։ Անոնցմէ հինգը երկու գիշեր բանտարկուած մնալէ վերջ, Պ. Կիրակոսեանի զիմումներուն վրայ կ՚արձակուին, պայմանաւ որ մինչեւ կղզիէն իրենց վտարումը Ս. Մակարի վանքին մէջ արգելափակուած մնան։ Անհրաժեշտ է ըսել որ կառավարութիւնը զարմանքի եւ զայրոյթի զգացումով մը հետեւած է այս դէպքին, որուն հեղինակները իրենց կիրքին մէջ մոռցած են թէ անգլիական գաղթավայրի մը մէջ կը գտնուին, ուր օրէնքը ամէն բանէ վեր է։

Անմիջապէս որ սոյն անախորժ դէպքին լուրը Փարիզ հաղորդուեցաւ, հեռագրով պէտք եղած հրահանգը տրուեցաւ Միութեանս ընդհ. քննիչին, որ արդէն Կէյրութէն մեկնելու կը պատրաստուէր։ Ամսոյս 14ին, Պ. Մ. Ալէմշահ Նիկոսիա ժամանելով, ձեռնարկած է խղճամիտ քննութեան մը որ կը հաստատէ ըմբոստացող տաներու պատասխանատու վարմունքը, եւ, ինչպէս կ՚երեւայ իր առաջին տեղեկագրէն, անօրէնին հետ համախոհաբար խաղաղութիւնը վերահաստատելով Հաստատութեան մէջ, բրած է նաեւ անհրաժեշտ զատուած տիրական կարգադրութիւնները։ Ինչպէս որ կառավարութիւնը որոշած է կղզիէն հեռացնել անբարեհամբ տաները, նոյնպէս եւ ընդհ. քննիչը հարկ տեսած է վտարման պատիժը գործադրել գոնէ 8—10 պարագլուխներուն մասին, խստօրէն հրաւիրելով իրենց հետեւորդները եւս որ յայտնեն անվերապահ զղջում եւ հնազանդութիւն, որուն վրայ կղզեհար տաները փութացած են ներում հայցել իրենց տնօրէնէն։

×

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը բացուած է հետեւեալ կտակները.—

Առաջինը, ամիսներ առաջ Ցիւրիխ մեռած Պ. Գրիգոր Գարակէօզեանի կողմէ, որ Միութեան կտակած է իր հարստութեան տասներորդը (շուրջ 1000 ոսկի)։

Երկրորդը, Սոֆոնեանց Ներկարարեանի կողմէ, որ ամիս մը առաջ մեռած է Պուքրէշի մէջ, եւ որ, ինչպէս որ իր կենդանութեան փափաք յայտնած էր կարեւոր նուիրատուութիւն մը ընել, Միութեան կտակած է Պուլկարիոյ մէջ ունեցած իր գրամն ու գոյքերը եւ անշարժ կալուածները ամբողջովին շուրջ չորս միլիոն լէվա արժողութեամբ, պայմանաւ որ եկամուտներէն ասոր գերը եւ կանխորոշ վճարումները կատարուին, եւ յետոյ ինչ որ աւելնայ տարուէ տարի յատկացուի Պլեվէնի հայկական որբանոցին զոր կը վարէ Պ. Քրաֆթ Պոնար, եւ երբ այլ եւս գոյութիւն չունենայ սոյն որբանոցը, Միութիւնը ինք գործածէ իր նպատակներուն։ Այս առթիւ Կեդր. Վարչութեան կողմէ փոխանորդագիրներ ղրկուած են Պուքրէշ եւ Վառնա, կտակին վաւերացումը եւ իրագործումը հետապնդելու համար։

Երրորդը, Անվերապահ Տիկին Թագուհի Ճանիկեանի կողմէ, որ իր հանգուցեալ զաւկին Անտոն Ճանիկեանի յիշատակին համար Միութեան կը նուիրէ շուրջ մէկ միլիոն 200,000 պելժիական ֆրանքի հիմնադրամ մը, ուրկէ կարգ մը վճարումներ ընելէ վերջ, մնացեալին եկամուտը Միութիւնը պիտի յատկացնէ հայ չքաւոր թոքախտաւորներու անկողնի հիմնարկութեան կամ սանաթորիոմներու մէջ գարմանումին։ Սոյն նուիրատուութեան գործակատար նշանակուած են Պարոններ Ներսէս Զամբիլեան, Գարբիէլ Սարրեան եւ Յովհաննէս Ալթունեան, որոնց հետ այդ առթիւ Միութեան իրաւաբան — խորհրդական Պ. Սիմոնեան Անվերս երթալով նախնական կարգադրութիւնները ըրած է։

Չորրորդը, Նիկոսիա մեռած Տիկին Աննա Նազարեանի կտակէն, ըստ համաձայնութեան, Միութեան յանձնուած է 100 անգլ. ոսկի յօգուտ որբերուն։

ՍԱՄԱԹԻՈՅ ԿԱՅԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Ազգային Խնամատարութիւնը կը գտնէ Սամաթիոյ կայանին նոր մէկ խնդիր։ Կառավարութիւնը պաշտպանեալներու որոշ թիւ մը ճշդելէ յետոյ, արգիլած էր նորեր ընդունիլ։ Այս անգամ սակայն, Եօզկատի գիւղերէն 26 հոգիէ բաղկացած զինուորի ընտանիքներ եկած էին։

Ցիշեալներուն ամուսինները Պոլսոյ մէջ կատարելնուն համար իրենց զինուորական ծառայութիւնը, Պոլիս կանչած էին իրենց ընտանիքները եւ Սամաթիոյ կայանը ղրկած էին բնակութեան համար։ Խնամատարութեան ներկայանալով եւ խնդիր յարուցանելով պահանջած էին որ կայանը ընդունի զանոնք, եւ Խնամատարութիւնը յիշեցուցած էր պետական հրամանը։ Ցիշեալ զինուորներուն կողմէ ուղղակի դիմումներ կատարուած ըլլալով արտօնուեր է որ կայանին տանիքին ներքեւ (թավան իչի) առժամաբար պատսպարուին այս ընտանիքները։

ՄԱՄՈՒԼ

ԲՈԼՈՐԻՍ ՍԻՐԵԼԻՆ

(Իր նահատակութեան 25ամեակին առթիւ)

— :-: —

«Յուսաբեր» Դէորգ Չաւուշի մասին վերի խորագրով խմբագրական մը կը գրէ, ուր ի միջի այլոց կ՚ըսէ, (Յուլիս 23).

— Մեզմէ երջանիկ բացառութիւնները միայն անոր հետ ապրեցան ու գործեցին։

Մեզմէ քիչերը զայն ճանչցան։

Մեզմէ շատերը շատ քիչ բան իմացան անոր մասին։

Սակայն մենք բոլորս զայն սիրեցինք, եւ սիրեցինք հարազատի լերմ ու վառ սիրով։

Մէկու մը գնահատանքը տալու համար պէտք կա՞յ արդեօք սեփական աչքերով անոր գործերը տեսնելու։

Զգացումով մէկու մը կապուելու համար պէտք կա՞յ արդեօք անպայմանօրէն անոր հետ ըլլալու։

Կը թուի թէ ոչ։

Եւ ապացոյց — մեր սքանչելի Չաւուշը։

Որովհետեւ ինչ որ անթակալ է մեր հինգ զգայարանքներուն — ենթակայ է մարմնապէս։ Մինչ ազբիւրը մարդկային բոլոր առաքինութեանց— ոգին է, այն աննիւթական անօթը, որ մատչելի չէ որեւէ զգայարանքի։

Կախարդող հրապոյրը մեր պաշտելի դիւցազնին իր ոգիին մէջ է, բայց ոչ իր մարմնին։ Ու կը թուի թէ եթէ բախտը ունեցած ըլլայինք իր մէջ մարդացած ոգին տեսնելու, ոչինչ պիտի աւելնար մեր զգացմունքներուն։ Որովհետեւ գերմարդկայինն ու յաւերժականը իր մէջ, ոգիացած մարդ, Դէորգ Չաւուշ կը կոչուի, անմատչելի ու տեսանելի բոլորին։

Վայրկեանի մը մէջ, կախարդական թռչունի թեւերով, ան կը ձգէր Հայոց անմատչելի լեռները եւ իբրեւ Ոգի ու Երազ՝ կը սլանար հիւղակէ հիւղակ, գաւառէ գաւառ ու գաղութէ գաղութ, բիւրաւորներու սիրտերը թունդ հանելու, ի խնդիր Յեղափոխութեան ու Ազատութեան։

Եւ բոլորը կը տեսնէին զինք, բոլորը կը լսէին իր խօսքը, բոլորը կը շօշափէին իր մարդեղէն էութիւնը։

Ու ոչ միայն Մայր Երկրի, այլ եւ գաղթաշխարհի այն բոլոր անկիւններու մէջ, ուր Հայ Յեղափոխութեան ձայնը հասած էր արդէն։

Կա՞յ վեցերորդ զգայարանք մը, որ անմատչելին՝ մատչելի, անտեսանելին՝ տեսանելի եւ անշօշափելին շօշափելի կը դարձնէ, անդամ դարերու եւ տարածութիւններու վրայէն։

Ու այսպէս է որ համեստ ֆետայիին օր մը արքայ դարձաւ եւ Տարօնի լեռնաշխարհէն իշխեց իր աւագոր ցեղի երազներուն վրայ։

Ինչո՞ւ այսքան քաղցր, այսքան անոյշ, այսքան սիրելի է այս տղան։

Հրաշագեղ դիւցազն, որ կ՚իշխէ բոլորիս զգացումներուն, մեր հոգիին, իղձերուն ու երազներուն վրայ։

Ու չկայ բառ մը զոր արտասանելով կարենայինք մեր կարօտը քաշել։

Չկայ բառ մը զոր թուղթին տալով կարենայինք մեր հոգիի բովանդակ ջերմութիւնը իր լոյս շիրմին թափել։

Մեծարանք մը խնայած չունինք իրեն համար, սակայն բառէ մը գոհացում առած չունինք մեր զգացումները արտայայտելու համար։

Ջա՛ն Չաւուշ, քաղցր ու անոյշ Արցա՛յ արի։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՕՐ. ԼՈՒԻԶ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆ

Օր. Լուիզ Աղապէկեան յառաջիկայ կիրակի ժամը 8.30էն 9 Ecole Supérieur .P. T. T.էն հայկական եւ եւրոպական երգեր պիտի երգէ, անգամ մը եւս Հայ երգը ծանօթացնելով օտարին։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [18]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՑՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Խաղաղական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Տակիտոս, Հռոմայեցի պատմիչը «դժնդակ» կ՚անուանէ Հայաստանի ձմեռը։ Արտաքսոս հոչակաւոր յոյնի բանաստեղծը Այրարատի Բագրեւանդ գաւառին մէջ եղող Նպատ լեռը ստուականայց կ՚անուանէ։ Ամասիացի յոյն աշխարհագիր՝ Ստրաբոն կը պատմէ թէ՝ ձմեռ ատեն Հայաստանի մէջ ճամբորդողներ երկայն գաւազաններ վեր բռնած կը ճամբորդէին, որպէսզի եթէ արկածով ձիւնին մէջ թաղուէին ու ծածկուէին, գաւազաններուն ծայրը դուրսը մնալով իբր նշան ծառայէին։ Իսկ Քսենոփոն յոյն պատմիչը Քրիստոսէ գրեթէ 450 տարի առաջ Հայաստանէն անցած ատեն կը տեսնէ թէ՝ Հայեր գետնափոր տուներու մէջ կը բնակին՝ տիրող անտանելի ցուրտին պատճառաւ(*)։

(*) Քսենոփոն իր զինուորներով հիւրընկալուած ու պատուասիրուած է Հայերէն՝ գարիի ջուրով, ցորենի հացով, ուլի, խաշի եւ գառնուկի միսով։ Քսենոփոն կը պատմէ թէ՝ գարիի ջուրը խմած է ռնգմէ բարակ եղէգներով ծծելով, ինչպէս հիմա կ՚ընեն եւրոպացիներ՝ գարեջուրը ծծելով անոր մէջ դրուած ցորենի չոր ծղօտներէն, իրենց շրթունքները գաւաթին եզերքին դպցնելէ զգուշանալու համար։ Ըսել է գարիէն ըմպելի պատրաստելու արհեստը շատ հին է եւ Հայաստանէն ծագում առած է, ուրիշ խօսքով գարեջուրը հնարողները Հայերը կարելի է նկատել։

Բարձր-Հայքի մէջ ձմեռը աւելի երկարատեւ է. յետոյ կուգան Այրարատի եւ Երեւանի նահանգները, ապա Վան եւայլն։ Աւելի բարեխառն են Գանձակի շրջանները, ուր Հայ թագաւորներ ձմեռանոցներ ունէին։

2. Միջին Մարզ. Հոս կլիման զուլ ու հաճելի է։ Բերքերը բաւական առատ են ու իրեն յատուկ։

3. Հարաւային Մարզ. Հոս զգալի կերպով տաքը աւելի է, թէեւ սառցակալ ունի տաք երկիրներու մէջ աճող բոյսերէն ոմանք, ինչպէս բամպակենի, շաքարեղէգ, նարնջենիներ։ Այս մարզին հողը, շնորհիւ առատ անձրեւին, արգաւանդ ու բարեբեր է։

Ընդհանուր առմամբ Հայաստանի կլիման ամառը շատ տաք չըլլալով, ընդհանրապէս զուարճալի է այս եղանակը իր վճիտ երկինքով, մաքուր օդով եւ բուրումնաւէտ մրգաստաններով։

Հայաստանի ժողովուրդին առողջ, երկարակեաց ու մեծ մասամբ հիւանդութիւններէ զերծ ըլլալը իր մաքուր օդին ու ջուրին արդիւնքն է։ Թէեւ անխարդախ ու զօրաւոր սնունդն ալ անհամար տեսակ պտուղներու հետ մեծ դեր ունի անոր ժողովուրդին առողջութեան ու երկարակեցութեան մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ. 1. Հանքեր.— Հայաստան ունի խիստ օգտակար եւ թանկագին հանքեր։ Առատութեամբ կը գտնուի ընտիր ծծումբ՝ մարած հրաբուխներու մօտ, պղինձ, երկաթ, կապար, արծաթ, հանքածուխ, ոսկի, քրոմ, պղըլեղ, խիստ առատ աղուհան եւայլն։

Քարերէն կան կայծքար, մարմարիոն, ծիրանաքար, հասպաքար, թերթաքար, ուրուաքար, չէչաքար, վիմագրաքար, հայկաւ, հայքար, բիւրեղաքար կամ վանակն, իսկ գոհարեղէններէն օտարներ կը յիշեն սարդիոն, զմրուխտ, ակաա, ժեղեսիկ, շափիւղայ եւայլն։

Աղահանքերուն մէջ նշանաւոր է Նախիջեւանի աղահանքը, որ աղուհանի հսկայ սիւներով մեծամեծ արքաներ ունի եւ տարեկան արտադրութիւնը մօտաւորապէս 5միլիոն փութ էր Մեծ-Պատերազմէն առաջ։ Կողբի աղահանքը կազմող աղի մեծ բլուրը աշխարհի աղի մեծ զանգուածներէն մին է. կը բարձրանայ Բարդող(*) լերան ստորոտը։ Այս աղահանքերէն ելած աղի զանգուածը ունի 30 սանտիմէթր լայնութիւն եւ 40սանտիմէթր երկայնութիւն, կը կշռէ 16-32 քիլօկրամ։ Կողբի աղուհանը իրենտիր որակովը կրնայ մրցիլ ուրիշ աղուհաններու հետ։

Կողբ կը գտնուի Երասխի մօտ, աղի բլուրին ստորոտը եւ կ՚ոռոգուի Թաքալթուէն բխող Վարդեմարգչայեն(**)։ Իր մօտերը կը գտնուին պատմական քաղաքներէն Երուանդաշատի, Երուանդակերտի եւ Արմաւիրի աւերակները։

Կաղզուանի (Զալտրբան) աղահանքը կը գտնուի Երասխի աջ ափին վրայ նոյնպէս նշանաւոր է։ Այս եւ Կողբի աղահանքերը Ռուս արքունիքին կը պատկանէին, Մեծ-Պատերազմէն առաջ, ինչպէս հին ատենը Կողբինը սեփականութիւնն էր Հայ արքունիքին։ Կաղզուանի աղահանքը թէեւ ընդարձակ չէ, բայց ինչպէս հին ատեն, նոյնպէս հիմա առատ աղուհան կ՚արտադրէ։

Յիշատակութեան արժանի է նաեւ Սերաստիոյ աղուհանը։ Հարուստ աղահանք ունի Կարնոյ նահանգը։

Աղ կ՚արտադրեն Վանայ եւ Ուրմիոյ լիճերը, Ատանայի նահանգը եւ Ղարաբաղ։

Ծծումբ կը գտնուի Բիւթանակ լերան մէջ, Տիասին, Թոնտուրէկ լերան շուրջը՝ առատութեամբ եւ Գայլագիտի մօտ։

Պղինձ, Մալաթիոյ մօտ, Կիւմիւշխանէ (հարուստ հանքեր), Գարահիսար (հարուստ), Բալու, Տիարպէքիր, Տաւրոս (անդախառն պղինձ), Արղանա՝ կարեւոր հանքեր, որոնց համար կ՚ըսուի թէ փիւնիկեցիները կը շահագործէին. Գետաբեկ, Ելլայ եւ Ալլահվէրտի, վերջինին հանքը կը պարունակէ արծաթ, ոսկի եւ կապար, Գեղամայ լիճին հարաւային արեւելքը Զանգեզուրի հանքերը։

(**Շար.**)

(*) Բարդող լերան վրայէն 1387ին Կողբացի Մարտիրոս անուն ներոսը իր գիւղի քաջերով պատերազմած է Լէնկթիմուրի դէմ՝ անոր առաջին արշաւանքին միջոցին։

(**) Կը կոչուի նաեւ Զնչաւատ գետ։

Իսկ Փարակուայի տարածութիւնն է 288,019 քառ. քիլոմէթր, (Ֆրանսայի կէսը): Ունի 1,065,000 բնակիչ եւ 2800 նազինոց բանակ մը:

Անգլօ-իրլանտական մաքսային կռիւը

Անգլօ-իրլանտական տնտեսական կռիւը մեծ վնասներու կ'ենթարկէ Իրլանտան, մանաւանդ երկրագործները:

Երէկ, Ժողովին մէջ, վարչապետ Տէ Վալերա պահանջեց 2 միլիոն բանտիպիի վարկ մը, պաշտպանելու համար առեւտուրն ու ճարտարարուեստը, ինչպէս նաեւ բանալու համար երկրագործական եւ ճարտարարուեստական արտադրութեանց յատուկ նոր շուկաներ:

Ուղիղ տարական նախարարը՝ վիճաբանութեանց ընթացքին յայտնեց թէ, Տէ Վալերա միջտ փափաքած է կազմել իրլանտական հանրապետութիւն մը, որուն մէջ մտնեն Ըլսթըրի 5 կոմսութիւնները:

— Այս եղած է բսա մեր կուսակցութեան նպատակը: Պատրաստ ենք սպասելու ծանր կացութեան: Որ եւ է դէչ տրամադրութիւն չունինք հանդէպ Լոնտոնի կամ անգլիական աշխատաւորութեան, բայց 10—15 տարի յետոյ, Անգլիոյ կացութիւնը աղետալի պիտի ըլլայ: Իրլանտական կառավարութիւնը չի կրնար աւելի զիջումներ ընել Անգլիոյ: Կրնամ ըսել Պ. Մաքտոնալտի թէ որքան ալ յուսայ որ Անգլիոյ պատերազմական պարտքերը պիտի ջնջուին, սակայն այդ հարցը չպիտի քննուի Ամերիկայի մէջ, քանի չէ լուծուած իրլանտական հարցը: Ամերիկայի 20 միլիոն Իրլանտացիները ծայրայեղօրէն պիտի ընդդիմանան ատոր:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԻ
«ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂԻՈՅՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
7 Օգոստոս 1932, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն երեկոյեան ժամը 8
Պ. Կարապետ Կարինեանի պարտէզին մէջ
Sentier des Bas-Longchamps
Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝
Թառիստ՝ ԺՈՐԺԻ եւ Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ: Պար, երգ, զուարթ անակնկալներ մանկապարտէզի փոքրիկներուն կողմէ.

ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ԾԱՆՕԹ.— Porte d'Orléansէն առնել 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Bagneux

---

Դասախօսութիւն

Վաղը Շաբաթ օր ժամը 8.30ին Musée Sociale, 5 rue Las-Case սրահին մէջ (Մէթրօ Սոլֆէրինօ):

Իշխան ԴԱՒԻԹ ՎԱՉՆԱՁԷ պիտի խօսի ռուսերէն լեզուով «ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՐՑԸ» նիւթի մասին: Դասախօսութենէն վերջ մտքերու փոխանակութիւն:

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆՈՅ-ԶՕՐԻ Հայր. Միութեան Փարիզի Մ. մասնաճիւղը ընդհանուր տնդամական ժողովը, այս Կիրակի ժամը 2ին 32 Ավընիւ Դոպլէն սրբճարանի վերնայարկը (մէթրօ՝ Կօպլէն):

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի գործօն անդամներուն ի գիտութիւն կը յայտարարենք որ մինչեւ Օգոստոս 15 երեկոյեան ժամը 9ին տեղի կ'ունենայ լիասմբներու ատարգրութեան դործողութիւնը միութեան ծանօթ հաւաքատեղին, 2 rue Colbert, Պոր տը լա Փոսթի սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 131 rue Fbg. du Temple, մէթրօ Պէլվիլ: Օրակարգ՝ Ամերիկայի Հայրենակցական Միութեան պատգամաւորական ժողովէն եկած շրջաբերականը: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Նազկատի Ուրումօղլի գիւղացի Կարապետ Գասպարեան որ 1925ին Պէյրութէն Ֆրանսա եկած է եւ աշխատած է Թուլոն մօտ Լա Գօն գիւղին մէջ: Յետոյ փոխադրուած է Մարսէյլ: Մէկ տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին: Իմացնել՝ Աղաւնի Տէրտէրեանի, Traverse Chevalier, No 26 St. Loup, Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Սէն Շամօն, Մ. Թ.— 210.
Վիէն, Հ. Ռ.— 207:
Մարսէյլ, Օր. Ա. Ց.— 25.

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց ըրփրիզի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար: Դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել Տէր-Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թոլպիաք:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Café de la Mairie. 2 Place d'Italie (Մէրիի դիմացը, Ավընիւ Կոպլէնի անկիւնը Métro: Place d'Italie): Օրակարգ՝ ներկայութիւն. Օրակարգ՝ ընտրութիւն:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Իսի լէ Մուլինոյի եւ Շավիլի բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Օրակարգ՝ ընտրութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9էն, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Դաշտահանդէս Փոն տը Շէրիւիի մէջ

Կազմակերպուած Փոն տը Շէրիւիի Տիգրանակերտի Հայր. եւ Վերաշինական միութեան մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Pigesnie Garageի դիմացի անտառներուն մէջ:

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակիին:

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

կազմակերպուած Շավիլի Ե. Ե. Միութեան կողմէ
Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն
Շավիլի անտառին մէջ, անցեալ տարուան վայրը

Կը նուագէ Միութեան նուագախումբը հայկական եւ եւրոպական պարեր: Նուիրապաշտութիւն մանուկներու... եւայլն: Ճոխ պիւֆէ՝ դիւրամատչելի գիներով:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Փորթ Սէն Քլուէն կամ Լուվրէն առնել 1 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Au Puits Sans Vin. Կառ Մոնփառնասէն շոգեկառք՝ իջնել Chaville R. G.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԷՏԷՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Իսի լէ Մուլինոյի Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 11—22 Մէտէօնի անտառին աղբիւրին մօտ

խմբերգ, ցայկական պարեր, արտասանութիւն եւ դաշտային խաղեր

Հաղորդակց. միջոցներ — Ենվալիտէն շոգեկառք իջնել Մէտէօն, Փորթ Վէրսայլէն հանրակառք 89 իջնել Լա Մէրի ար քլամառ:

փափաքողները կրնան գալ առաւօտուն:

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Սկաուտական հանդէս

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Սկաուտական մասնաճիւղի հանդէսը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին տեղւոյն վրայ:

Կը խօսի՝ Պ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգ. Ուսումն. Միութեան կողմէ,
Այս Կիրակի, մանրամասնութիւնք տեղւոյն վրայ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Զարօանճագի Պատանեկան Միութեան կողմէ, իր 5րդ տարեդարձին առթիւ Մասնակցութեամբ Արաքս մարմնամարզական միութեան եւ քոյր մասնաճիւղերու, հովանաւորութեամբ Զ. Հ. Միութեան այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին St. André, Bar Bel Vederի օդասուն պարտէզին մէջ:

Կը խօսի՝ Պ. Ա. ՑԱԿՈԲԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Պուա Քոլոմպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի
Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ սրճարանին մէջ
CAFE ARARAT
345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նախատակ Գրագէտներու Բանկիռներ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ 6ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ
Գ Ր Ի Գ Ո Ր Զ Ո Հ Ր Ա Պ Ի
ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ
Գ Ի Ն՝ 20 Ֆ Ր Ա Ն Ք

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Գ. Զոհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Կիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐԵՒՈՒՏ ՃԱՄԲԱՆ, Միննիկ Պէրպէրեան 10, ԵՏՔԸ, Երիս Մարիա Ռեմարք 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Քրոփոթքին 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼ-ՏՏԻՆ Րաֆֆի 25, ՎԱԼԱՆԹԻՆ, Փոլ 20, ԹԷՐՅԱՆՕ, (Թիազմիրոնի կայսրութիւն) 25, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, Մոսլեան, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Դ. Միլոյեան 10, ԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ն. Ոսեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՐՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Նէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՈՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Սիմ 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Ալոճեան 12.50, ՏԱՒԻՂ ԵԻՈԼԵԱՆ, Գ. Կառվարենց 20, ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռոստոմեան 3, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գիրքեր.

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52-73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԿԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԻ

Առեւտրական մեծ վայր մը, յարմար ամէն տեսակ առեւտրական ծի, ժեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառմանց համար: Պուլըվարի մօտ, կայարանին, քարափին եւ Մարսէյլի կեդրոնին մօտ: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, բնակութեան համար յարկաբաժին, հեռաձայն: Տարեվարձ՝ 10000 ֆր., պայմ՝ 8 տարի, գին՝ 80000 ֆր., վճարման դիւրութիւններ, քանի մը օրէն տրամադրելի: Դիմել Պ. ԳԷՈՐԳ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ, 61 Bernard du Bois, Marseille.

Ճաշարան CAUCASE
23 Rue de la Huchette, Métro St. Michel
Դուսական եւ արեւելեան ճաշեղ կերակուրներ՝ պատրաստուած յայտնի խոհարարներու կողմէ:
Ճաշի միջոցին անընդհատ նուագ
Prix Fixe — 4 պնակ կերակուր՝ 6 ֆրանք

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ
«ՖՕԹՕ ԵՆՕ»
33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

Հայրենակիցներու ուշադրութեան
Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի ասրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց կ'ունենայ: Պահանջեցէք ցայ նպարավաճառատուններէ
Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême
S. TOROSSIAN
Մէթրօ Couronnes եւ Parmentier
Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

Բ Ո Ւ
(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ուրեմն դառնանք իմ գործին: Նա կապ ունի եւ պրոպականտային եւ մանաւանդ ապստամբութեանը:

— Այո:

— Արդէն ասացի որ Ռումանացիներից շատերը կամաւոր են գնում՝ օգնելու Վենետիկցիներին: Դեռ չգիտենք, երբ կը բռնկի ապստամբութիւնը. գուցէ աշունքից կամ ձմեռանից ոչ առաջ, բայց կամաւորները պէտք է զինւած ու բոլորովին պատրաստ լինեն Ապենիններում՝ պատրաստ առաջի կոչի: Ես իմ վրայ եմ առել նրանց համար զէնք ու ռազմամթերք ուղարկելը պապական նահանգ:

— Սպասեցէք: Ի՞նչպէս է որ դուք այդ կուսակցութեան հետ միասին էք: Լոմբարդիայի ու Վենետիկի յեղափոխականները բոլորն էլ նոր պապի կողմն են: Նրանք կողմնակից են ազատամիտ բարենորոգումներին ու ձեռք ձեռքի են գնում եկեղեցու յառաջադիմական շարժման հետ: Այդ ի՞նչպէ՞ս է, որ ձեզ նման, հեղափոխականութեան եւ կոմպրոմիսների մի թշնամի նրանց հետ միասին է:

Բոռ ցնցեց ուսերը:

— Իմ ինչիս է պէտք, որ նրանք զւարճանում են մի փայտէ տիկնիկով. հերիք է որ գործ անեն: Իհարկէ, պապը նրանց նշանաբանն է, բայց ինձ համար բոլորովին միեւնոյն է ա՞յս թէ այն միջոցով է ապստամբութիւն բարձրացնում: Ամէն փայտ էլ լաւ է շունը ծեծելու համար, եւ ամէն նշանաբան էլ պիտանի է ամբոխը Աւստրիացիների դէմ գրգռելու համար:

— Իսկ ի՞նչ էք կամենում ինձանից:

— Որ ինձ օգնէք զէնքերը փոխադրելու:

— Ի՞նչպէս:

— Դուք շատ աւելի օգտակար կարող էք լինել, քան ուրիշ ով էլ որ լինի: Մտածում եմ զէնքը գնել Անգլիայում, բայց այնտեղից բազարձակապէս անկարելի է մտցնել պապական նահանգները, պէտք է անցնել Տոսկանայով եւ յետոյ հասցնել այնտեղ Ապենինների միջով:

— Դա նշանակում է մէկի տեղ անցկենալ երկու սահմանից:

— Այո, բայց ուրիշ կերպ անհնար է: Մեծ քանակութիւն չի կարելի բերել առանց փոքրիկ առեւտրական նաւահանգիստով. իսկ ինքներդ էլ գիտէք որ Ջիվիտա — Վեկկիայի բոլոր եղածը մի քանի առագաստանաւ է ու ձկնորս նաւեր: Եթէ միայն կարելի լինէր հարցնել Տոսկանայով անց կացնել, պապական սահմանը արդէն ինքս կը կարգադրէի: Իմ մարդիկը սարերում ամէն արահետ ճանաչում են ու ահագին քանակութեամբ պահեստի թաքստոցներ ունենք: Զէնքերը ծովով գալու են Լիվորնո, այդտեղ է գլխաւոր դժուարութիւնը: Ես չեմ ճանաչում այնտեղի մաքսանենգների իսկ դուք ճանաչում էք, կարծեմ:

— Թողէք մի քիչ մտածեմ:

Եւ Առաջ թեքւեց, արմունկը դրաւ ծունկին, գլուխն էլ ձեռքին: Մի քանի վայրկեան լռելուց յետոյ նայեց Բոռին:

— Կարելի է որ ձեզ օգտակար լինել կարողանամ, — ասաց նա: — Բայց ամէնից առաջ մի հարց եմ տալու: Կարո՞ղ էք ինձ խօսք տալ, որ այդ ձեռնարկութիւնը ոչ մի կապ չունի գաղտնի ընկերութիւնների ու բռնութիւնների հետ:

— Անշուշտ: Ինքնին հասկանալի է, որ ձեր մասնակցութեանը չէի ձգտի մի գործում, որ, գիտեմ, չէք համակրում:

— Ձեզ ե՞րբ է պէտք վերջնական պատասխանս:

— Թէեւ աւելորդ ժամանակ չունինք, բայց մի երկու օր միջոց տալ կարող եմ:

— Շաբաթ երեկոյեան ազա՞տ էք:

— Թողէք մտածեմ: Այսօր հինգշաբթի է.... Այո:

— Եկէք ինձ շաբաթ երեկոյեան. ես դրա կը մտածեմ ու ձեզ կ'ասեմ վերջնականապէս:

Յաջորդ կիրակի օրը Ջեմման տեղեկացրեց Ֆլորէնցեանների ճիւղի կոմիտէին, որ ինքը մի այլ անկախ քաղաքական գործ է ձեռնարկում, ու մի քանի ամիս հնար չունի կատարելու իր սովորական պարտաւորութիւնները կուսակցութեան գործերում:

Այդ տեղեկացումը թէեւ քիչ անակնկալ էր, բայց կոմիտէն ընդունեց առանց առարկութիւնների: Ջեմման յայտնի էր կուսակցութեան շատ տարիներից ի վեր իբրեւ մի կին, որի խոհականութեան վրայ կարելի էր վստահանալ:

Բոլոր անդամներն էլ հասկանում էին, որ եթէ տիկին Բոլլան մի անսպասելի քայլ է անում, անշուշտ ունենալու է իր անհրաժեշտ պատճառները:

Իսկ Մարտինին նա յայտնեց պարզապէս, որ յանձն է առել օգնելու Բոռին մի կոնդրաբանդի գործում: Իրաւունք համարեց այդչափը ասելու իր հին բարեկամին, որպէս զի իրենց մէջ ոչ մի թիւրիմացութիւն, ոչ մի գաղտնիքի ճնշող զգացում կամ կասկած չլինի: Կարծում էր, որ վստահութեան այդ ապացոյցը պարտական էր նրան տալու:

Մարտինին ոչինչ չպատասխանեց բայց Ջեմման տեսաւ որ իր տասծը. խորապէս վշտացրեց նրան, թէեւ չհասկացաւ թէ ինչու:

Նստած էին Ջեմմայի բնակարանի պատշգամում. հեռուն կարմիր Նիզեների ետեւից երեւում էր Ֆիեզոլէն: Երկար լռութիւնից յետոյ Մարտինին վեր կացաւ ու սկսեց երթեւեկել դռան առաջ, ձեռքերը գրպանը դրած եւ սուլելով: Դա նրա յուզուած լինելու նշանն էր: Ջեմման լուռ նայում էր ատամանակ:

— Չեզարէ, ձեզ անախորժ է գործում իմ մասնակցութիւնը, — ասաց վերջապէս: — Ես չէի ցանկանայ ձեզ վշտացնել, բայց պարտական վարուելու այնպէս, ինչպէս անհրաժեշտ եմ դատում:

— Բանը դա չէ. — պատասխանեց միւսը մռայլ: — Ես ոչինչ չգիտեմ, բայց եթէ դուք համաձայնել էք մասնակցելու մի գործի, նշանակում է այդպէս էլ պէտք է: Միայն թէ ես վստահանում իրեն Բոռին:

— Կարծեմ, սխալւում էք նրա բարեկամը. ես էլ առաջ ձեզ պէս էի մտածում: Բայց այժմ նրան աւելի մօտից եմ ճանաչում: Կատարեալութիւնից շատ հեռու է անշուշտ, միայն համեմատ աւելի լաւ է, քան դուք ենթադրում էք:

(Շար.)

::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Seb. Missakian.

Redaction & Administration

17, Rue Dameame PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

Métro : TOLBIAC

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
[illegible]	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
[illegible]	250 »	[illegible] »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 6 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

6 AOUT 1932

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[illegible]

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՈՂՈՔ ՄԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՒՏՔԻՆ ԴԷՄ

[illegible] Ազգերու Դաշնակցութեան [illegible]

դէմ, որ իբր նախագահ ժողովին, Քէմալի կառավարութեան մուտքին առթիւ, դրուատիքներով ողջունած էր բուրք ազգի վարչախումբ: Հատուած մը այդ նամակէն:

— [illegible]

[illegible]

« ... [illegible] 1914էն [illegible]

[illegible]

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շլայխեր-Հիթլեր գաղտնի դաշինք մը

[illegible]

1.— Հիթլերեան կուսակցութիւնը պիտի [illegible]

2.— [illegible] պիտի [illegible]

3.— Հիթլեր հաւանութիւն կը յայտնէ [illegible]

4.— Եթէ Շլայխէր ուզէ, Հիթլեր իր կուսակցութենէն [illegible]

5.— [illegible] ու իշխանութեան գլուխ մնայ. առ նուազն երկու տարի:

[illegible]

1.— Այն պարագային որ յուլիս 31ի ընտրութիւնները վերջա-

[illegible]

2.— Շլայխէր համաձայնած էր որ Հիթլեր դառնայ հանրապետութեան նախագահ:

3.— Շլայխէր յանձն կ'առնէր իր դահլիճին տալ կուսակցու- [illegible] կեդրոնի կուսակցութենէն ներկայացուցիչ մը, օրինակ՝ Պրիւնին- [illegible]

4.— Շլայխէր յանձն կ'առնէր Հիթլերը ազատ ձգել «երկրին» [illegible] միջամտութիւններով, եւ օրինակ, համայնավարները մնարելով սեղական խորհուրդներէն.

5.— Վերջապէս, Շլայխէր յանձն կ'առնէր վարել քաղաքա- [illegible] Գերմանիոյ, եւ հաւանաբար նաեւ, համայնացում դրամատուններու:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Պոլիվիոյ եւ Փարակուայի վէճը

[illegible]

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱՐՄԱՆԻ ՓՆՏՌՏՈՒՔՆԵՐ

ԱՅՍ ՁԵՒԻՆ ԱԼ ՓՈՐՁԵՆՔ

Քանի մը տարի առաջ, այս սիւնակներէն իսկ՝ պէտքը կը շեշտէինք ժամ առաջ ճշդորոշելու գաղթական Հայերու իրաւական վիճակը։

Վտանգը այդ օրերուն չէր նշմարուեր յստակօրէն։ Գործ կար, աշխատանք կար։ Սրտերը լեցուն էին անփոյթ լաւատեսութեամբ, ու աքնաջան աշխատանքով կիսուռոյց քսակները վազուած ապահովութիւն կը ներշնչէին անոնց որ, թափառական եւ անստոյգ կեանքի մը դրկանքներէն յետոյ, կրցեր էին գործարանէն պանդոկ երթեւեկի սովորական ճամբայ մը հարթել։

Այդ օրերուն, ոմանք կանխահաս եւ հետեւաբար, նոյն իսկ վտանգաւոր նկատեցին նման հարցեր արծարծել։

Այսօր, երբ վտանգը կրնաք տեսնել, իր լայնքովն ու երկայնքովը, նոյն իսկ չուզելով՝ եւէ ուրիշ ունիք, ...կենը պատսպարելու զանոնք որ, իրենց պաշտօնին իսկ բերումով, պարտաւոր էին նախատեսել։ Նախատեսել ու արժեցնել իրենց գոյութիւնը՝ դիմելով համապատասխան միջոցներու։

Այսօր, երբ ինքնութեան թուղթերու անկանոնութիւնը վտանգ մը կը ցցէ այս գաղութին ժամանակաւորապէս երիտասարդ տարրին առջեւ, աւելորդ է բանալ հիւլել կարգ մը ճշմարտութիւններ։ Ճշմարտութիւնը կուսակցական ու սաց-կանակի ժամանց է։ Այսօր, հին ծանօթութիւններ կը խզէ, բարեկամութիւններ կը պաղեցնէ ու բնաւ, հաւատացէ՛ք, դուք որ ամէն վայրկեան խայթուելու վախով, ողջ ու թունաւոր օձի պէս՝ ձեր գրպանին մէջ կը պտտցնէք վտարման հրամանագիրը, չի նպաստեր որ եւ է ելք գտնելու։

Ու հանգիստ ձգեցէք բոլոր անոնք, որոնցմէ փրկութիւն խնդրելու համար ձեր վերջին լումաները կը զոհէք։

Ձեր արտունջներով ու ապարդիւն խնդրանքներով, մի վրդովէք անոնց հաճոյալի գոյութիւնը, ու ձեր ներկայութեամբ՝ մի սրտնեղէք նոր օրերու մեր ազանները, որոնք, ասոր ալ կրնաք հաւատալ, փափուկ սիրտ ունին ու յուզումներու չեն դիմանար։ Կրնան օրինակելի հանդարտութեամբ, եւ հայու համար անսովոր պաղարիւնով լսել թէ հարիւրաւորներ են որ ... ցոյց տալով վտարման դեղին թուղթեր.... Թէ աս անմեղ երիտասարդը ութ օր, Ֆրանսական բանտի ... կրծելէ յետոյ, մէկ ամիս է, հալածական ոճրագործի պէս, մէկ տունէն միւսը կը փախի կծկտելու. եւ ինչո՞ւ։ Ահա՛ զարհուրելի ոճիրը. անցագրին մէջ նշանակուած ծննդեան թուականը՝ չի համապատասխաներ իր տարիքին, կամ խեղճը՝ ատոնց գիտնալու, զոհ է գացեր սրմաւրի մը ճարպիկութեան....

Կրնան լսել այսքանը ու նոյն իսկ կարեկցիլ։ Բայց աւելին պահանջել՝ անողնութիւն է անպատկառութիւն եւ ապիրախտութիւն է, հանդէպ մարդոց՝ որոնց սիրտը յանուն ազգին զարնելով զարնելով յոգնած ու այլ եւս կորսնցուցած է իր առաձգականութիւնը։

Ու յետոյ, աւելորդ յոգնութիւն չէ՞ անձամբ կամ գրաւոր դիմել իրենց, ձեր պարագային մասին տեղեկութիւններ ու մանրամասնութիւններ հաղորդելու։ Գիտեն, բարեկա՛մ, գիտեն։ Իրենց սորվեցնելիք որ եւ է նորութիւն չունիք։

Ուրեմն, տրտունջով, պահանջով կամ խնդրանքով, աղաչանքով, լացով կամ քաղցրութեամբ, մի նեղէ, անոնց սիրտը որ փափուկ է, կրնայ յուզուիլ ու պայթիլ ազգը զրկելով մեծ անձնաւորութենէ մը։

Գոնէ այս կերպով կը խուսափինք յանցանք մըն ալ բարդելէ հայ եւ այն ալ՝ գաղթական հայ ըլլալու ձեր սկզբնական մեղքին վրայ։

Հապա՞ ինչ ընենք։

Այո՛. ի՞նչ ընենք։

Կը վտարեն երկրէն։ Լա՛ւ. կ'երթանք. բայց ո՞ւր։ Թուրքն անգամ չընդունիր որ երթանք մեր վիզը տապարին տակ դնենք։

Ուրեմն։

Փնտռենք ելք մը ու նորէն խրատանք, քանի որ չենք կրնար ուրիշ բան ընել։

Քանի մը տարիներ առաջ, երբ գաղութները զգաստացան եւ սկսան դասնութեամբ ու տեսակ մը քինախնդրութեամբ հարուածել հայկական Փարիզը, վրդովում մը ինկաւ ազանդուն մէջ։ Ցաւակնութիւններու բերդն էր որ կը փլէր քար առ քար։ Արժանապատուութեան լաթէ մարակոցները կը պատռէին՝ ցուցադրելով վարպետօրէն պարտկուած կմախքներ։

Այսօր, յայսերու եւ յուսախաբութիւններու Փարիզը ինքն է որ ուշացած հաւերայխութեամբ մը կը պոռայ իր ապիկարութիւնը. — Ձեռք բռնեցէ՛ք ինծի։

Լսենք սրտաբուխ այս աղաղակը ու ձգենք որ ան, հանդարտ հոգեվարքի մը մէջ դնէ՝ կնքէ իր մահկանացուն

Ու մենք միայն, փնտռենք մեր գլխուն ճարը։

Ինքնութեան թուղթերու անկանոնութիւնը ամէնէն աւելի կը վտանգէ այն քաղաքներու հայութիւնը, որ առաւելապէս, իր հացը կը ճարէ գործարաններու մէջ։

Տնտեսական տագնապը, տեղացի անգործներուն նա՛խ աշխատանք հայթայթելու եւ օժանդակելու անհրաժեշտութիւնը պատրուակներ են աւելի խստութեամբ հետապնդելու օտարները, մանաւանդ բանուորները։

Ու այդ բոլոր քաղաքներուն մէջ, Հայութիւնը ունի իր ազգային իշխանութիւնը կամ նման բան մը, որ յարգը կեդրոնէն կարելէ, վերէն կանչող ձայներուն առջեւ ականջները խուլ ... տարել։ Ծիգ մը անգին վրայ իսկ զարման ճարելու վտանգուածներուն

Կը բաւէ որ մէկ քանի ձեռնհաս, անշահախնդիր ու սրտցաւ հայրենակիցներ, ըլլան ազգային տեղական իշխանութեան անդամ որ եւ է հանգամանքով, թէ անկից դուրս, գլուխ գլխի տան ու նա՛խ, տեղին վրայ փնտռուին ելքեր, տեղական միջոցներով։

Ու ատոր համար ալ, այլ եւս պահուըտուք խաղալու պէտք չկայ։ Պէտք է ենթադրենք թէ Ֆրանսա քանի պէտք ունէր աշխատաւորներու, քանի տնտեսական տագնապը զինքը չէր դրած երկիրը օտարականներէն մաքրելու հարցին առջեւ, աչք կը գոցէր անոնց ներկայութեան, ըլլային կանոնաւոր թէ անկանոն ինքնութեան տէր։

Իսկ այսօր, երբ պարագաները փոխուած են, հետապնդումներէ խուսափելու փորձերը եթէ ոչ անօգուտ, գոնէ դժուար են չափազանց։

Մեր օձիքը ձեռք պիտի տանք, ուշ կանուխ, եթէ կանոնաւոր բնակութեան իրաւունք չենք ապահոված։

Ուրեմն, լաւագոյն է բաց խաղալ Իւրաքանչիւր վայրի մէջ՝ ազգ. իշխանութիւնները, կամ առ այդ յատկապէս կազմուած մարմինները պէտք է նախ ստոյգ վիճակագրութիւնը պատրաստեն բոլոր անոնց, որոնք որ եւ է կերպով ինքնութեան խախուտ թուղթերու վտանգին ենթարկուած են։

Այս առաջին եւ անհրաժեշտ աշխատանքէն վերջը է որ կարելի կ'ըլլայ, ոստիկանապետին, քաղաքապետին թէ նահանգապետին կամ պետական այլ անձնաւորութեանց կատարուած դիմումներով, ելք մը յուսալ դժբախտներու կացութեան։ Ու այդ ելքը՝ նախ տեղին վրայ է։ Հարուածը կրնայ ամէնէն առաջ վերցնել կամ թեթեւցընել ան որ տուած է։

Ու այս կերպ, յանուն համայնքի մը անկեղծութեամբ կատարուած դիմումը, գոնէ պէտք է ենթադրենք, ցնոր յուսախաբութիւն, թէ կրնայ չափով մը նպաստաւոր արդիւնք տալ.

Որովհետեւ նախ, պէտք է իւրաքանչիւր վայրի մէջ անյապաղ կատարել, ինչ որ ցարդ անտեսուած է։ Ամէնէն առաջ, տեղացի իշխանութիւնն պէտք է ծանօթացնել Հայը իր տառապանքներով, դրկանքներով, հալածանքներով, պատրանքներով ու այսօրուան կացութեամբ

Ու այդ կացութեան դարմանը նախ տեղին վրայ գտնելու համար, պէտք է անոր տուն տուող պատճառները ծանօթացնել ամէնէն առաջ անոր՝ տեղական իշխանութեան։

Ամէնէն առաջ, անոր տրամադրութիւնները պէտք է պատրաստել անբախտ Հայուն հանդէպ լաւագոյն զգացումներով։

Ու եթէ կարգը պիտի գայ կեդրոնին դիմելու, այդ օրը, վստահ եղէք, Փարիզը պատրաստ պիտի գտնէք ձեռք երկարելու դիւրացած գործին։

Մի մեղադրէք. տարիներու սովորութիւն է։ Փարիզի մեծաւորներուն ակռան թափած է եւ միայն ուրիշ բերաններու մէջ ծամուած ու կակղած պատառներ կրնան կուլ տալ.

Ու այդ օր, եթէ ճառ կարդալ պէտք ըլլայ, մի՛ վախնաք։ Հո՛ս, Ֆրանսերէն ճառախօսներ ալ ունինք, որոնք պիտի գիտնան կոկորդիլոսի արցունքներ տեղալ, յորդառատ, անսպառ՝ հայկական բեկորներու դժբախտութեան վրայ, ամոքելու համար պետական իրաւասու անձնաւորութիւնները։

Միայն թէ դուք, իւրաքանչիւրդ ձեր տեղին վրայ, ջանացէք ճամբան բանալ դէպ ի կեդրոն....

✂

Ամփոփենք

Ինքնութեան անկանոն թուղթերը վտանգի մը համեմատութիւնն առած են։ Առ այժմ գոնէ, ամէն յոյս պէտք է կտրել Փարիզէն ու կացութեան դարմանը պատրաստել իւրաքանչիւր վայրի մէջ։

Առ այդ, մղել տեղական ազգ. մարմինները կամ ստեղծել յատուկ մարմին մը, որ զբաղի վիճակագրութեան, աւելի ճիշդը անկանոններու ցուցակի պատրաստութեամբ։ Որ այս տնտեսական անհրաժեշտ աշխատանքէն յետոյ, իրենք իսկ համայնքին կողմէ դիմեն տեղական իշխանութեանց։

Եւ եթէ կան պարագաներ, որոնց կարգադրութիւնը անպատճառ կախումն ունի կեդրոնի կառավարութենէն, այդ իսկ կը դիւրանայ հաւաքական դիմումով։

Իսկ հաւաքական դիմում՝ մի սպասէք Փարիզէն։

Գտած է դարձեալ, որ պիտի նայի իր գլխուն ճարը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Նահանգային տնտեսական խորհրդաժողովը տուած է կարգ մը որոշումներ ու պատրաստած է տեղեկագիր մը, որով կը տրուին կարգ մը պահանջներ, որոնցմէ գլխաւորներն են.

1.— Շերամարուծարան բանալ, դիւրամ ուղղող գիւղացիներուն նիւթական օժանդակութիւն ընել երկար պայմանաժամով։

2.— Միջոցներ ստեղծել անտառներէն դիւրութեամբ փայտ բերելու առաջնը.

3.— Մաքսատուրքին թեթեւցումը։ Արտածուած հունտի քանակը շատ նուազած է այդ պատճառաւ։

4.— Միջոցներ գտնել՝ Պրուսայի մէջ պատրաստուած մետաքսեղէնները աւելի նուրբ ու տոկուն դարձնելու։

5.— Պրուսան Պոլսոյ հետ մեծ առեւտուր ունի։ Բայց փոխադրութեան տուրքը շատ մեծ է։ Եղածը կողոպուտ է, ուղղակի։

6.— Պոլսէն՝ կիրակի եւ ուրբաթ օրերը սուրհանդակին հետ մեկնող շոգենաւեր հաստատել, որոնք երեկոյեան կարենան վերադառնալ։

7.— Կեմլեքի եւ Մուտանիա գաւառակները ձիթապտուղով կ'ապրին։ Պէտք է բարձրացնել անոնց արտածման քանակը. լեցուն են ամբարները։ Եւ ժողովուրդը անոր արտածման կը նայի։ Եթէ այսպէս շարունակէ՝ անօթութիւնը անոնց դուռն է։ Կը խնդրենք կառավարութենէն Ռուսիա արտածելու միջոցը գտնել։

8.— «Ֆիլոքսէրա» հիւանդութեան պատճառաւ հարիւր հազարաւոր որթատունկեր փճացած են։ Ինչո՞ւ դարման խորհող մը չկայ։

9.— Անհրաժեշտ է մինչեւ Գարաքէօյ կամ Գօգեուզ երկարել Մուտանիա — Պրուսա գիծը։

Խնդիր է թէ նկատի պիտի առնուի՞ն այս պահանջները, որոնց գործադրութեանը համար կամեցողութիւնը բաւական չէ. կարելիութիւն ալ կ'ուզէ.

Կանոնաւոր պարտէզներու տեսքէն նշանակուած եւ Ինկիւրի մեկնող Մէմտուհ պէյին հետ Գարաքէօյ մեկնած առտնին, տասը ձիւն մը սկսաւ։ Պրուսա — Ինէկէօլ ճամբան Պրուսայի ... բացած է։ Պէնմէլլէն սկսած՝ մինչեւ Ինէկէօլ ճամբան լաւ է։ Անկէ անդին ինքնաշարժները ստիպուած են ջուրը հեղեղ ու լճացումներ ճեղքել։ Կարծես Վենետիկի փողոցներուն մէջ ըլլային։ Ճամբան Պիլէճիկ կուսակալութեան պատկանող մասը բոլորովին անանցանելի է եղած։ Երկու տարի առաջ քարեր կտրեր ու խճուղիներու եզերքներ շարեր էին։ Ջուրերը եկեր տարեր են ամէն բան, անտանի «Ենէմ-պօրասսւդի» հէքեաթը յիշեցնելով։

6ին Գարաքէօյ հասանք։ Շոգեկառքը ժամը 1ին (գիշերուան) պիտի անցնի։ Վրան պանդոկ, տակը սրճարան եղող շէնքերը յիշեցնող տեղ մը մտանք։ Այս սրճարանակերպ վայրը դժոխքատիպին մարմնացեալ նմոյշն է։ Հոս՝ երեսփոխանը, պաշտօնեան, լրագրողը, վաճառականը, նպարավաճառը, ինքնաշարժի վարիչը, բեռնակիրը, կուշտ կուշտի են... Պատին վրայ՝ Գարսկաստան դրկուելու համար ճամբայ հանուած ու սխալմամբ (?) Թուրքիա եկած Ֆորտսըն թրաքթէօրներու մէկ աֆիշը կայ։ Դուրսը ձիւնը կը շարունակէ։ Տարօրինա՛կ բան. կայարանը քարիւղէ լամբը։ Վերջապէս շոգեկառքը եկաւ։ Բարձրացանք

(Յետոյ, թղթակիցը, զոյգ սենեակներու վրայ մանրամասն կը պատմէ թէ ինչպէս իրենք ինքնաշարժով ուրիշ տեղ մը գացին, մեծ դժուարութեան ու գայլերու հանդիպեցան ու ժամերով գիւղ մը չգտան, որպէս զի հոն ապաստանին։ Կ. Դ.)։

7.— ՄՈՒԿԼԱ

Մեր հարաւային կուսակալութիւններուն կարեւորներէն է Մուկլան։ Քամիոն մը նստելով ճամբայ ելանք։ Միլասի հովիտը դժոխք մը դարձած էր։ Քամիոնը կը սուրար ու բոլորս իրար կը ճմլէինք՝ ճամբուն անկանոնութենէն։

Տեղ մը վար իջանք. ջուր մը կար. նախընթրիք ըրինք։ Հոն՝ Շաքիր Զավուշ անուն պաշտօնեայ մը դրեր են որ ջուրը պահպանէ։ Մինչդեռ, մարդուն հոգը անգամ չէ։ Եղճը իր առեւտուրէն զատ բանի մը նայած չունի։ Աղտոտ պնակի մը մէջ թթու — լեղի մածուն մը, հատած դգալ մը, բերան չդրուելիք հաց մը բերաւ ու առջեւս դրաւ։ Եւ, գլուխը միւսներուն դարձնելով. «Ջուրը մի՛ աղտոտէք, արգիլուած է» ըսաւ... Ես ալ — «Շաքիր Զավուշ, շատ մեղք կը վերաբերուիս, ասանկ չըլլար» ըսի։ Սիրտը նեղուեցաւ, ու՝

— Ես ի՞նչ ընեմ, ըսաւ. սա անդուլէն 80 ոսկի կը վճարեմ. 130 ոսկի ալ ծախսեցի այս տեղը շինելու համար, ուրիշ ի՞նչ կրնամ ընել։

Եւ ուսերը թօթուելով խրճիթը մտաւ։ Ձայնս կտրեցի։ Ճամբայ ինկանք։

Անտանելի ճամբորդութենէ մը վերջ Մուկլա հասանք։ Կուսակալը զիս պտտցուց։ Հանրային պարտէզ մը շիներ են։ Հոն տարաւ։ Ծանօթացուց «Թալք» թերթի խմբագրին հետ։ Հոս օրաթերթ մը լոյս կը տեսնէ։ Խմբագիրը եւ վարիչը մէկ հոգի է։ Մարդը խմբագրական կը գրէ, լուր կը խմբագրէ, սրբագրութիւն կը կատարէ, առաքումները կ'ընէ եւ հաշիւները կը տեսնէ

Քաղաքին մուտքն ու ընդհանուր տեսքը հաճոյք պատճառեցին ինծի։ Կուսակալը ուզեց նշանաւոր մը տանիլ, մերժեցի։ Մաքուր փողոցները ծեփուած ու ճերմակ պատերը, տուներուն ճերմակ ծխնելոյզները ... կը բերեն։

Ամենալաւ մասը թաղապետութեան, կուսակալութեան եւ հիւանդանոցի շուրջի մասերն են։

Երեք տարիէ ի վեր հոս կուսակալութիւն ընող Ֆէհմի պէյ երեք գլխաւոր նպատակ կը հետապնդէ։ Դպրոցները, խճուղիները եւ կամուրջները։ Յետոյ՝ սինեմա մը, ակումբ մը, մեծ աշխատանոց մը եւ կառած։ Դրա՛մ...

Մուկլայէն Միլաս եւ Միլասէն ալ Քիւլլիւկ երկարող խճուղին շատ ողբալի վիճակի մը մէջ է։

Մուկլա — Այտըն ճամբուն կէսը լաւ է. անկէ անդին պիտի շինեն։ Նոր շինուած են՝ Մուկլա Գօտրում, Մուկլա Կէօքչպազ, Մուկլա Մէրմէրիս եւ ուրիշ ճամբաներ, 5—6 կամուրջներ ու ծախսուած են հարիւր հազարաւոր ոսկիներ։ Բայց, դեռ կան շատ մը ճամբաներ, որոնք չեն շինուած։ Դրամին առատ եղած ատենը երբ չշինուեցան, ասկէ յետոյ նորէն Սուլթան Սէլիմի շրջաններուն յատուկ վիճակին մէջ պիտի մնան։

8.— ՄԻԼԱՍ

(Ազգային)

Պատմական եղող այս քաղաքը փոքր բլուրի մը վրայ է։ Շուկան բլուրին մէկ կողին վրայ է եւ ամփիթատրոնի երեւոյթը ունի։ Բլուրին միւս կողը փողոցներն ու տուներն են, Զանազան լաւ է։ Մէկ մասը բաց ըլլալով միշտ աղտոտ է, սակայն։ Այս հոս է որ կը... հսկէր, Մուկլայի ճամբուն վրայ Շաքիր Զավուշը։ Ալ կրնայ երեւակայել թէ ինչ աստղութիւն պարգեւենք մեր ժողովուրդին ... մեր նախընթրած տեղէն վար շատ ... գնչուներ մօրմէ մերկ կը մտնեն ու կը լուացուին։ Աչքովս տեսայ երբ Միլաս հասայ, հայս ջուրը խմեր եմ ըսի։ Բայց ... աղտոտութիւն չի բռներ ... մոռցեցին ու ես ալ խմեցի..

Միլասը ջերմի բոյն է։ Փողոցին մէջ ու պատերուն տակ ... տագնապողներ լեցուն են։ ... ջրեր ձեռք կ'առնեն, ... խեղճ ու կրակ միջոցներ են, ... տարածուած է հիւանդութիւնը

Թաղապետութեան գլուխն է ... բժիշկ մըն է մը. Բայց դարձեալ մարդ է։ Հասոյթը շատցուցեր է ... ուր թաղապետարան մը, հիւ... համար սենեակ, բարք մը, ... (պէկձանէ) խանութ, ելեկտրականութիւն եւն. գլուխ հաներ է։ ... նպատակ ունի դպրոց մը, ... բան մը, երկու հրդեհի ... բիւղի մթերանոց եւն. շինել, ... նաեւ ինքնաշարժ հրշէջ մը։ ... հասոյթները քիչցած են։ Միլաս ... խախոտի շրջան մըն է։ Զանազան ... դէպ 10,000 բանուորներ կ... ամէն տարի։ Տարեկան 2,000,000 ծխախոտ կ'արտադրէ։ Մենա... վաճառութիւնը, սակայն, շատ ... ձգող վիճակի մը մէջ է։

Գոտրում գաւառակին եւ Սօկէ... գաւառակի մէջ միասին հոս վաճառ... դութիւն կ'ընեն ու սիկառի թուղ... բերեն։ Մեր ծովեզրերը մաքսանենգ... ներ կան։ Երբ դէտերը հոն չեն ... դիմացի կղզիներուն նշան կ'ընեն ... անմիջապէս փախստական ... կուգայ... Կը բեռցնեն կենդ... բուն վրայ, ու, զինուած, կը ... քաղաքէ քաղաք...

Միլաս միլիոնաւոր վայրի ձիթենի... տուղի ծառեր ունի։ Պատուաստել... ուել եւ պատուաստելով օգտ... լու համար գաւառակը չունի ... նաչափ բնակչութիւն.

Միլաս, հնադարեան այս քաղ... ... 200,000 ... դեր։ Շէնքերը ամբողջովին ... բակներ, համաձայն կառուցու... դումներուն։ Միլաս կը ... մը ներքեւ, ուր առատ հանք կայ ... մարի։ Ջերմը շատ զօրաւոր ըլլալով բնակչութիւնը նուազած է։ ... շուրջ եղող Մալավէչ գետակը ... քին գլխուն փորձանք եղած է։ ... կողմ լճակներ կը գոյանան եւ ... րը կը հոտին։ Ճահճախուռ կողմը։

Հակառակ այս աննպաստ պայ... ներուն եւ ամէն տարի շրջակայ... 10,000 բանուոր գալուն, համ... ւանդանոց մը իսկ չունի։

Միլասը շատ մը հնութիւն... նի։ Պատմական դուռ մը, ... եւայլն։

(4) Քաղեց ...

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն։

ԳՐՈՂ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՁԵՌՔՈՎ, քանի որ մեծ մասամբ ... շարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 6 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

ԽԼԻՐԴԻՆ ԴԷՄ

(«ԽԼԻՐԴԻ ՇԱԲԱԹ»ԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Խլիրդին գոյութեան իր սկզբնաւորութեան շրջանին երեւան հանելու խնդիրը կենսական նշանակութիւն ունի դարմանումի արդիւնաւորութեան տեսակէտէն։

«ԽԼԻՐԴԸ ԿԱՆԽԱՀԱՍՕՐԷՆ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒ ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ» ահա թէ ինչ կը գրէ ՓՐՈՖ. ԼԸՄԳՐԷ, Հիւսիսային Գաւառներու Հակախլիրդային Կեդրոնի Տնօրէնը։

Ուրախութեամբ կ'օգտուիմ «Խլիրդի Շաբաթ»էն, կրկնելու համար արդէն ծանօթ և հարիւր անգամ ըսուած բաներ։

Մարդիկ անպէտ են որ այս կրկնութիւնները անհրաժեշտ են։ Որովհետեւ թէեւ դիւրաւ կը տպաւորուին, բայց շուտով կը մոռնան։ Արդ, խլիրդին վերաբերմամբ, մոռնալ որ անոր ենթակայ ենք, կը նշանակէ լքել հսկողութիւնը, որ մեր լաւագոյն զէնքն է անոր դէմ, քանի որ անոր շնորհիւ կրնանք պատեհ ժամանակին խլիրդին հետքը երեւան հանել։

Ո՞վ չի գիտեր ներկայիս որ խլիրդը անյոյս, անպատճառ մահացու հիւանդութիւն մը չէ, թէ իր սկզբնաւորութեան շրջանին բուժելի, բուժելի է. եւ թէ կրնանք զայն արմատապէս բուժել որքան ատեն որ տեղական հիւանդութիւն մըն է եւ տարածուած չէ։

Եթէ տակաւին այնքան զոհեր կը խլէ, պատճառը այն է որ պայմանները, որոնք ազդեցիկ են, միշտ ուշ կը կիրարկուին, երբ հիւանդութիւնը տարածած է իր արմատները։ Այս ուշացումին գլխաւոր պատասխանատուն հիւանդը ինքն է։ Որովհետեւ բժշկական հարցաքննութիւններու ընթացքին կը հաստատենք որ հիւանդները հիւանդութեան կասկածելի նշաններու երեւումէն շատ յետոյ կը դիմեն բժշկական քննութեան։

Ինչո՞ւ այս ուշացումը։ Դարձեալ մեր խեղճ բնութիւնն է պատասխանատուն։ Պատճառները մարդկային են, ինչպէս ամօթխածութիւնը։ Վախը, դրամի պակասը, անհոգութիւնը եւ մանաւանդ տգիտութիւնը։

Ուրիշ պատճառներ ալ կան։ Այսպէս՝ տգէտ շրջապատի մը վնասակար խորհուրդները, շարլաթանի մը անդէտ դարմանումները, բժիշկի մը կողմէ կատարուած անկատար քննութիւնը, եւ վերջապէս կանխարգելիչ կարծուած դեղի մը գործածութեան տուած կեղծ ապահովութիւնը։ «Ինչպէս կ'ուզէք որ խլիրդ ունենամ, կ'ըսէր ինծի կին մը, որուն քով առինքի խլիրդ մը գտած էի, քանի որ երկու տարիէ ի վեր մագնեզիում (chlorure de magnésium) կ'առնեմ»։

Այս բոլոր պատճառները՝ ճապէս տգիտութեան հետեւանք են։

Այսու հանդերձ, անոնց յանցաւորութիւնը մասամբ կը մեղմանայ անով որ խլիրդը երկար ատեն ցաւ չի պատճառեր, իսկ մարդ արարածը բնապէս կը մտահոգուի այն ատեն երբ կը տանջուի։

Բոլոր հիւանդներն ալ նոյն առարկութեամբ կ'արդարացնեն իրենք զիրենք. «Ցաւ չէի զգար, Տոքթօր, հետեւաբար սպասեցի»։ Խեղճերը չեն գիտեր որ երբ ցաւը կը սկսի, խլիրդը արդէն հասած է ջիղերուն, զորս կը ճնշէ ու կը կրծէ, եւ թէ բուժումի հաւանականութիւնը չափազանց նուազած է։

Ժողովուրդը ուրիշ չքմեղանք մը ունի։ Ան ընդհանրապէս ծանօթ չէ մեր մարմինը վարող բնախօսական օրէնքներուն, հետեւաբար բաւականաչափ կարեւորութիւն չի տար այն անբնականոն փոքրիկ նշաններուն, որոնք խլիրդի մը սկզբնաւորութիւնը կը յայտնեն։

Այս ուղղութեամբ է որ պէտք է դաստիարակել ժողովուրդը։ Դարձեալ պէտք է հետեւիլ այն իմաստուններուն որոնք տարին մէկ երկու անգամ բժշկական ամբողջական քննութեան կ'ենթարկուին։

Միւս կողմէ ձեր մտքին մէջ պէտք է լաւ տպաւորուին հետեւեալ պատուիրանները.

— Խլիրդը ամօթալի հիւանդութիւն մը չէ,

— Խլիրդը վարակիչ հիւանդութիւն մը չէ,

- Խլիրդը արմատապէս կը բուժուի եթէ ժամանակին երեւան հանուի եւ դարմանուի։

ՈՒՐԵՄՆ

— Եթէ ստամոքսի անհանգստութիւն ունիք կամ եթէ առանց ... ճառի կը նիհարնաք,

— Եթէ ձեր դէմքին, շրթ...րուն, լեզուին վրայ պզտիկ ... կամ վէրք մը երեւան գայ եւ ... շաբաթէն աւելի տեւէ,

— Եթէ արիւն կամ մաղաս (...յամ) կորսնցնէք ձեր նստատեղէն...

— Եթէ ձեր «ծըծքանէն» դուրս...բիւն կորսնցնէք (կիներուն ...)

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ է

Անմիջական եւ ամբողջական բժշ...կան քննութիւն մը ընել տալ։

Գիտութիւնը կատարելագործ... է դարմանումի միջոցները։

Եթէ ժամանակին դիմէք բժշ...կան քննութեան եւ խլիրդը իր ...բնաւորութեան երեւան հա... դարմանումի արդի միջոցները ... համեմատութեամբ արմատա... կ'անհետացնեն զայն։

Ամփոփեց՝ ՏՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐ...

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ՀԱՅ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

— :—:

Ռումանահայ Թեմ. Խորհուրդը վաւերացուցած է Կրթական Խորհուրդի պատրաստած ռումանահայ դպրոցներու կազմական կանոնագրութիւնը եւ յղած համապատասխան Թաղականութեանց առ ի գործադրութիւն։

[illegible]

Նոյն վրանին տակ կայ նաեւ փոքր գրադարան մը ուրտեղ կը գտնուին Հայերու մասին եւ կամ հայկական արուեստի մասին գրուած գիրքերը եւ լեռնոյ հայ գրագէտներու [illegible]։ Սոյն գրադարանէն կ'օգտուին բանակումին մասնակցողները [illegible]։

Մեր տղաքը կը պատրաստուին տեղի ունենալիք մրցումներուն մասնակցելու համար։

Անոնք շատ ուրախ եւ հանգիստ են, բանակավայրին ընդհանուր [illegible]։

Վերջին պահուն կ'իմանանք որ Թագաւորն ալ Միհայ Իշխանին հետ պիտի այցելեն բանակավայրը եւ հոն պիտի մնան մէկ գիշեր։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

[illegible]

ԻՐԱՔ

ՆՈՐ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible]

ՍՈՒՐԻԱ

«ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ»

[illegible]

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳԸ

[illegible]

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

[illegible]

ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆ

■■■

Կիրակի տեղի կ'ունենայ Փարիզի Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասիրաց Միութեան դաշտահանդէսը, ի նպաստ իր մանկապարտէզին։

Հանդէսէն առաջ, կ'արժէ քանի մը տեղեկութիւններ տալ այս փեթակին մասին։

Մանկապարտէզը, նոր բացուած ատեն (24 Մարտ 1930), ունէր 17 աշակերտ։ Հիմա ունի 57 աշակերտ (որոնց 25ը մանչ եւ 32ը աղջիկ)։ Այս փոքրիկներուն կ'աւանդուին հետեւեալ դասերը. — հայերէն, պատմութիւն, քերականութիւն, մարմնամարզ եւ երգ։ Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 3էն 6, երբ աշակերտները կ'արձակուին ֆրանսական դպրոցէն։ Ուսուցչուհին, Օր. Ս. Սրապեան ժիր աշխատող մըն է եւ գուրգուրանքով հայութեան շունչ կուտայ փեթակին։

Խաղաղ այս արուարձանին մէջ, գնահատելի է տեսնել հայ գաղութը որ ամփոփուած իր փեթակին վրայ, ամէն ճիգ կը թափէ պահպանելու համար անոր գոյութիւնը։ Մանուկներու այս փեթակը կարծես սեփականութիւնն է իւրաքանչիւր տարագիր հայ տան, որ իր օջախն է հաստատեր այստեղ, եւ բոլորին շրթունքին մէջ գուրգուրանքի բառ մը կայ՝ երբ խօսքը մանկապարտէզին մասին է։ Կը պարծին եւ կ'ուրախանան իրենց փեթակով, որ Փանխէօյի համայնական հարստութիւնն է, իրենցը, ամէնունը։ Հպարտ են, որ մանկապարտէզ մը ունին, եւ կ'աշխատին որ մնայ. պէ՛տք քաշէ անոր Հայու շունչ տալու համար երախաներուն, Հայու միւռոն քսելու համար Թոթով մանուկներու շրթներուն։

Եւ ի՛նչ գեղեցիկ է տեսնել, համեստ ու յաճախ տուներու բոլորպարին մէջ, տան մը թեւին տակ ամփոփուած փոքրիկ սրահը, ուր 57 ծլկսող մանուկներ ուխտաւորի պէս կ'երթան մտնել Հայութեան աւազանը։

Կիրակի օր տեղի պիտի ունենայ անոնց հանդէսը։ Գիտեմ որ հոն պիտի ըլլայ Փարիզի հարաւային շրջանի ամբողջ հայ գաղութը, բայց կը յուսամ հոն տեսնել նաեւ Փարիզի հայութիւնը, համեստ բայց հայաշունչ դաստակերտը, քաջալերելու համար մանուկները եւ Հայ փեթակը։

Հրանտ Սրապեան

Թիւն եկեղեցական բարենորոգչական հարցերու

Ե. - Կարգաւորում եկեղեցական [illegible]

[illegible]

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ 13րդ ՇՐՋ. ԺՈՂՈՎԸ

— :—:

[illegible]

×

ՄԱՀ ԸՆԿ. ԳԷՈՐԳ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

(կենսագրական գիծեր)

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱԶԳԵՐՈՒ ԼԻԿԱՅԻՆ ՄԷՋ

[illegible]

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի Ֆութպոլի առաջին խումբը պիտի մրցի C. O. Billancourtի առաջին խումբին դէմ վաղը կիրակի ժամը 3.30ին իրենց մարզադաշտին վրայ։

Կը յուսանք թէ հայ հասարակութիւնը չպիտի թերանայ այդ օրուան մրցումին ներկայ գտնուելու, քաջալերելու համար հայ մարզիկները։ Նմանապէս հայ մարզիկները չպիտի խնայեն իրենց վերջին ջանքը թափել, լաւ արդիւնք մը ձեռք բերելու համար։

Ամիրխանեան

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋԻ առաջին վեցամսեակը։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնել զայն այս անգամ, այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [19]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստան Բնական եւ Քաղաքական

■■■■■■■■

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

■■■■■■■■

Երկաթ, կը գտնուի Արտամետ (Վան), Սեւլան - Մասէն (Բալուի հիւսիսը), Տիվրիկի մօտերը, Բզէ (կարեւոր հանք), Գաւառ (Մուշ), Վանի նահանգ, Ժանաւանդ Չէյթունի Այնթապի մօտերը, Արեւելեան Ղարաբաղ, Գղովտայի մօտերը՝ մաքուր երկաթ։

Արծաթ կը գտնուի Կիւմիւշխանէ (*), Կիւմիւշ - Հանէ - Գիւղ (**) (Ամասիա), Կարին եւ իր շրջակաները, Սպեր, Տիարպէքիրի մօտ, Տաւրոս լեռները (կարեւոր), Բէպամ - Մաատն Խարբերդի հիւսիսը։

Կապար կը գտնուի Էնտրէս եւ Բուլասար (Սեբաստիա), Ծուլամերկ, Կիւմիւշ - Հանէ - Գիւղ (Ամասիա), առատութեամբ Պուլկար Տաղ (Տաւրոս), Երասխի հովիտին մէջ շատ տեղ՝ արծաթի, պղինձի, երկաթի եւ ցինկի հետ խառն, արեւելեան Արփա-Չայի հովիտին մէջ՝ արծաթախառն կապար։

(*) Հռոմէացի Կիւմիւշխանէն կոչած է Արծաթի հայրենիք։ Այս քաղաքը Յոյները կը կոչէին Արկիւրոպոլիս արծաթի քաղաք։

(**) Հռոմայեցիներու ժամանակէն սկսած է շահագործուիլ. այժմ դադրած է։

Կարին (փայտաքար), Արաքսի հովիտ (փայտաքար), Թորթում, հարուստ հանքեր Անդի - Տաւրոսի մէջ, Սիսի մօտ, իսկ հանքածուխի ընտիր տեսակը անթրաքար (*) գտնուած է Բալուի եւ Չերմուկի (Տիարպէքիր) մէջ։

Բորիւռ՝ անհուն հանքեր Թուսահայաստանի եւ Պարսկահայաստանի միջեւ, Գորձոթ (Վան), երկրորդական որակով՝ Բերկրիի (Վան) մօտ, Կարին (Փալան թէօքէնի լեռներու մէջ)։ Դերջանի ջուրերուն երեսը կը գոյանայ նաւթ։

Զառիկ գտնուած է Վանայ նահանգին մէջ, Տաւրոս լեռներուն մէջ, Կաղզուանի արեւմուտքը, Ջուլֆայի մօտերը (կարմիր զառիկ), Սեբաստիոյ Զառա գիւղին մօտ։

Զինկ գտնուած է Կիլիկիոյ մէջ

(*) Anthracite :

[illegible]

լին չնորհիւ ամէն տեսակ բոյսեր կը հասցնէ՝ (մասնաւորապէս իր լաւ ոռոգուած բարձր դաշտավայրերուն (*) մէջ)։

(*) Հայկական բարձրաւանդակին վրայ անձրեւի տարեկան քանակն է միջին հաշուով 500 միլիմեդր։ Ալեքսանտրապոլ (Լենինական) կ'ընդունի 409 միլիմեդր (առուելագոյն՝ մայիսի մէջ, նուազագոյն՝ յունուար - փետրուարի մէջ), Երեւան՝ 316, Տարօն՝ 1040, Եփրատի դաշտը՝ 208-260 միլիմեդր։ (Հարաւային Ամերիկա՝

[illegible]

Թեւակաւոր [illegible], ընտիր եւ առատ արմատիք, ծխախոտ, մեղր, վուշ, ընտիր ճակնդեղ, ծաղիկներէն անհամար տեսակներ, ինչպէս յասմիկ, վարդ, մանուշակ, հայկական վարդ (**), Թուլաւհարմիր 1660 միլիմեդր, Եւրոպա՝ 720 միլիմեդր)։

Ծանօթ.— Անձրեւին քանակը հաշուելու համար կը գործածեն անձրեւաչափ (pluviomètre) անուն գործիքը, որուն մէջ հաւաքուող անձրեւը՝ անոր վրայ հաստատուած ապակեայ խողովակին մէջ վեր բարձրանալով խողովակին առջեւ գետեղուած եւ մասերու բաժնուած թուացոյցին շնորհիւ ցոյց կուտայ իր քանակը։

(*) Զարգն ալ կ'անհին Կիլիկիա. իսկ ընտիր բամպակ կ'արտադրէ Այրարատեան դաշտը։

(**) Բուսաբանութեան մէջ յիշ-

ծաղիկներով աղբերաց արիւն (*), որուն համար հայ բանաստեղծ մը երգած է։

«Ա՜յ իմ Աղբերաց արուն,
Որ բուսար մէջ քարերուն.
Աչուիդ ՚ի Ծարկից Երման,
Մէկն ՚ի քուն ու մէկն արթուն»։
«Ա՜յ իմ Աղբերաց արուն.
Ապառած քարն կենաս դուն.
Աչերդ ուռնայի՞ Երման,
Ոչ ՚ի քուն ես եւ ոչ արթուն»։

ուած է հայկական վարդը (Rosa armena)։ Կը յիշուի նաեւ Վանի վարդը։ Ամենայարգի վարդը Հայաստանի, Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Պուլկարիոյ վարդն է որուն իւղը կը պարունակէ 93-94 % Eleoptène անուն իւղը, որուն կը պարտի վարդը իր հոտը. մինչ ֆրանսական կամ անգլիական վարդի իւղը գրեթէ 32-65 % Eleoptène կը պարունակէ, որով ֆրանսական եւ անգլիական վարդերը աւելի նուազ հոտ ունին քան հայկական կամ բուլկարական վարդերը։

(*) Asoplantus Tournefortii, որ կը նշանակէ Թուռնըֆորի Եղկաձայնիլ։

ԹՈՎՀ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
(Շար.)

***Պոլիվիական կառավարութեան մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ ապստամբութիւն մը սկսած է Չէքոյի շրջանին մէջ:

Միւս կողմէ սակայն, Ամերիկեան եւ Եւրոպական կառավարութիւնները ջանք կը թափեն վէճը խաղաղութեամբ կարգադրելու:

Մաքտոնալտ Ուաշինկթըն կ'երթայ

Անգլիոյ վերջին նախարարական խորհուրդին մէջ, Մաքտոնալտ պարզեց Հնդկաստանի համար իր մշակած սահմանադրական ծրագիրը. Բայց խորհուրդը, ամէնէն աւելի գաղութային համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովի պատրաստութեամբ եւ ելմտական ու տնտեսական հարցերով զբաղեցաւ:

Օթթաւայի խորհրդաժողովը չվերջացած, յայտնի չէր թէ որ կողմէ է այն թէ տնտեսական խորհրդաժողովին մէջ յարուցուելիք հարցերուն մասին, ինչ դիրք պիտի բռնէ անգլիական կառավարութիւնը:

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ շրջող զրոյցի մը համաձայն, հաւանական կը թուի որ Մաքտոնալտ Ուաշինկթընէն երթայ, Ամերիկեան կառավարութեան հետ քննելու համար տնտեսական խորհրդաժողովին ծրագիրը: Այդ պարագային, Ուաշինկթընի մէջ իրեն պիտի միանան Օթթաւա գտնուող անգլիական նախարարները

Թուրք-գերման նոր ընկերութիւնը

Վարկի եւ արդիւնքներու փոխանակութեան հիման վրայ կազմուած է «Թուրքեւգերման տնտեսական յարաբերութեանց զարգացման միութիւն» մը՝ Թուրքիոյ մէջ հանրօգուտ շինութիւններ կատարելու եւ պէտք եղած մեքենաները եւայլն մատակարարելու համար, եւ այս նպատակով կարգ մը առաջարկներ ըրած է կառավարութեան:

Այս ընկերութեան իբր առաջին դրամագլուխ 200միլիոն մարք յատկացուած է: Ընկերութեան վարկային գործերով պիտի զբաղի Թօյչպանքը: Ընկերութիւնը միջնորդի դեր պիտի կատարէ երկու երկիրներուն մօտ, փոխադարձ ներածումներու եւ արտածումներու համար վճարումներ երկար պայմանաժամով վարկերու հաստատումը ապահովելու համար:

Թուրք-հելլէն բարեկամութիւնը

Յունաստանի ընտրական պայքարին առթիւ Զօր. Բլաստիրաս Կլօտի մէջ քաղաքական բանախօսութիւն մը ըրաւ, ակնարկելով Թուրք-հելլէն բարեկամութեան վրայ: Զօրավարը երկու ազգերու բարեկամական անբաժանելի կապերը հաստատել յետոյ, աւելցուց որ մօտաւոր ապագայի մէջ Թուրք-հելլէն մեծ համերաշխութիւն մը պիտի հաստատուի եւ այս համաձայնութեան ...

Թրքահպատակներ կ'արտաքսուին Սուրիայէն

Սուրիոյ դատաստանները մահուան դատավճիռներ մը արձակած է, որով կ'որոշուի հանդուրժելու երկիրներէն վտարումը թրքական հպատակութիւնը ընդունող կարգ մը անձերու, որոնց մէջ երկու Հայեր, Սարգիս Աէլիգեան, Աբրահամ Ակպէքեան:

Հայ մանկավարժ մը ձերբակալուած

Սուրիոյ մէջ, Շէյ եւ Սթանաօրա ընկերութեանց մթերանոցներուն վրայ տեղի ունեցած յարձակումներու քննութիւններէն յայտնի եղած է որ բոլշեւիկեան մատ կայ: Ընդհ. ապահովութիւնը Պէյրութի մէջ ձերբակալած է Միհրան Մառէնճեան անուն համայնավար մը, որուն մեղսակցութիւնը հաստատուած է: Միհրան Մառէնճեան, ըստ տեղական թերթերու, յայտնի համայնավար մըն է եւ մեծ ազդեցութիւն ունի: Ոստիկանները խուզարկելով անոր տունը, գտած են պատերազմական տրցակայ զէնք մը:

Քննութիւններէն հասկցուած է որ Միհրան մասնակցած է առաջին յարձակումին եւ այս զէնքն ալ գտնուած է հոն:

Միհրան սակայն ցարդ կ'ուրանայ եւ կը յայտնէ որ ինք երբեք տեղեկութիւն չունի այդ յարձակումներէն:

Բոլշեւիկները Ռումանիոյ մէջ

Ռումանական սահմանապահ ծովեզերեայ պահակները Տինիսթէրի գետաբերանին մէջ բռնած են «Մաքսիմ Կորքի» անուն խորհրդային շոգենաւ մը որուն մէջ 20 հոգի կը գտնուէր եւ որուն համար կը յայտարարուի թէ Օտեսա գացած ատեն ճամբան կորսուեր է:

Կատարուած քննութիւնները հաստատած են թէ այս շոգենաւը Ռումանիոյ ծովեզերքին մօտեցած էր, բոլշեւիկ գործակալներ հանելու համար այնտեղ:

ՄԽԱԽՈՏԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ ԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վաւերական տեղեկութեանց համաձայն, Յունաստանի ծխախոտի հրապարակը վերջերս զգալի կերպով բարելաւուած է: Մինչ, մինչեւ երեք ամիս առաջ, յունական ծխախոտներու չարջ ..., գործառնութիւնները տեղի կ'ունենային, վերջերս, ընդհակառակն, Յունաստանի ծխախոտներուն համար մեծ խնդրանք ծայր տուած է արտասահմանի մէջ: Ներկայիս, մասնաւորապէս կը փնտռուի միջակ որակի ծխախոտը:

Ցոյս կայ միւս կողմէն, որ մօտաւոր ապագային յունական ծխախոտի հրապարակը աւելի եւս պիտի բարելաւուի: Յունաստանի մէջ գտնուող ծխախոտի մթերքը հետզհետէ սպառելու վրայ է. նմանապէս լմնալու վրայ են արտասահմանի մէջ մթերուած ծխախոտները:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ՄԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Դ. Զոհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Տ. Չէօկիւրեան եւ Թ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐՆԻՈՏ ՃԱՄԲԱՆ, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, ԵՏՔԸ, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Քրիստ. Միքայէլեան 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ Րաֆֆի 25, ՎԱԼԱԹԻՆ, Ժորժ Սան 20, ԹԷՐԶԱՆՕ, (Կիպլոնդիոնի կայսրութիւն) 25, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, Մալխաս 50, ԳԵՂԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Պ. Մելոյեան 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՒՏԼԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Պերնէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Բալզաք 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Ալթեան (Ռուզմերի) 12.50, ՏՕՀԻՐԻ ԵՒՈԼԵԱՆ, Դ. Կատվարենց 20, ԱՐԵՒԵԼՔԸՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռատանիկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Café de la Mairie: 2 Place ... Métro: Place d'Italie: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Օրակարգ՝ ընտրութիւն

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Իսի լէ Մուլինօի եւ Շավիլի բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ... ... Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Պ... ԱՍՍ

ՍԷՆ ԹՕՒԹՐԻԷՆԻ Անտօք Աթթակեանին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դուրեան Գրադարանի սրահը ...

Դաշտահանդէս Փոն տը Շերիի մէջ

Կազմակերպուած Փոն տը Շերիի Տիգրանակերտի Հայր. եւ Վերաշինական միութեան մասնաճիւղին կողմէ, վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Pigesnie Garageի գիւղացի անտառներուն մէջ:

Մուտքը ազատ է

...

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական հանդէս

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական մասնաճիւղի հանդէսը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին տեղւոյն վրայ:

Կը խօսի Պ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 17ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Վաղը Կիրակի. 80 Bld. Rabateauի ծանօթ պարտէզին մէջ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

... Միութեան կողմէ, Վաղը Կիրակի, մանրամասնութիւնք տեղւոյն վրայ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽԱՂԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Կարտանի ենթակոմիտէի կողմէ Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ..., Հ. Յ. Դ. Տան մէջ

Կը խօսի Ընկ. Բ. Գ...

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտ...

... ազատ է

Գուա Քոլոմպի մէջ «Ցառայ» կը ծախուի

Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ սրճարանին մէջ

CAFE ARARAT

345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

... Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ... ժամը 2ին 32 Ավընիւ Կալվէնի սըրճարանի վերնայարկը (մէթրօ՝ Կօ...)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ա. Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ... ... Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբերան ... ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 131 rue Fbg. du Temple, մէթրօ Պէլվիլ: Օրակարգ ... թեան պատգամաւորական ժողովէն եկած շրջաբերականը: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

...

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պլոմտա, Ս. Ց.— 110:

...

Տէօրէն, Ն. Ե.— 50:

Մարսէյլ, Բարձ.— 1008:

Առաքս Աղապար, Օ. Ս.— 4 անգլ.

ՇԱՀԱՒՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի լէ-Մուլինօի կայարանին մօտ պօնիթըրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իբրեւ նաեւ կայ որեւէ առեւտրական գործի: Միայն կը տրուի նաեւ վեցեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2-30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Կը ...

Կը փնտռուի Նազկաստի Ա... բաժանմունքի գիւղացի Կարապետ Գասպարեան որ 192.ին Պէյրութէն Ցիբուտի եկած է եւ աշխատած է Թուլոնի մօտ Լա Սէն գիւղին մէջ: Յետոյ փոխադրուած է Մարսէյլ: Մէկ տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին: Իմացնել՝ Սարգիս Տէրտէրեանի, Traverse Chevalier, No. 26 St. Loup, Marseille.

... մօր անուն՝ Սողոմէ, կը փնտռէ իր ... որ 1930ին եկած է Ֆրանսա Բարեկամներէ եւ հայրենակիցներէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Mlle Nevart Mesropian, 47 Cité Foch. Digoin, (S. et L.)

Կարի յատուկ մեքենաներ

Աժան եւ ճշգրտութեամբ, երկու տարուան երաշխաւորութեամբ վկայական, այցելեցէք մեր ներկայացուցիչը:

HOVHANESSIAN Ingénieur

15 rue de Vienne, Paris (8)

Կիրակիները Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3.5:

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց բըֆրիզի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար: Դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել Տէր Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թօլպիաք:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ... ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐ» ... ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂԻՈՅՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ

Նախագահութեամբ՝ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԳՕԶԵԱՆի

Վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն երեկոյեան ..., Պ. Կարապետ Կարլինեանի պարտէզին մէջ

Sentier des Bas-Longchamps

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Թատրոն՝ ԺՈՐԺի եւ Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆի

Ճոխ պիւֆէ: Պար, երգ, զուարթ անակնկալներ մանկապարտէզի ընկերուն կողմէ:

ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՆՕԹ.— Porte d'Orléansէն անդին 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել ...

Ընծրեւի պարագային ճանդիսականները պիտի սպասարկ... ներքու տակ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԷՏԷՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Իսի լէ Մուլինոյի Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին կողմէ

Վաղը Կիրակի ժամը 14-22 Մէտէօնի անտառին ...

խմիչք, հայկական պարեր, արտասանութիւն եւ դաշ...

Հարուստ պիւֆէ. միջոցներ. Ինվալիտէն շոգեկառք իջնել ... վերջայէն հանրակառք 89 իջնել Լա Մէրի ար փլաժ...

փափաքողները կրնան գալ առաւօտուն

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Զարսանճագի Պատանեկան Միութեան կողմէ ... միութեան եւ բոլոր մասնաճիւղերու, հովանաւորութեամբ Զ. Հ. Միութ. վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին St. André, ... օդասուն պարտէզին մէջ:

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՑԱԿՈՒՊԵԱՆ

... արտասանութիւն, եւայլն

Մուտքը ազատ է

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

Կազմակերպուած Շավիլի Ե. Ե. Միութեան ...

Վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն

Շավիլի անտառին մէջ, անցեալ տարուան վայրը

Կը նուագէ Միութեան նուագախումբը հայկական եւ եւրոպական պարերու նուիրատուութիւն մանուկներուն, եւայլն: Ճոխ պիւֆէ գին մատչելի գիներով:

Հաղորդակց. միջոցներ. Փորթ Մէն Քլուէն կամ Լուվրէն ... հանրակառքը եւ իջնել Au Puits Sans Vin, կամ Մոնփառնասէն շոգեկառք իջնել Chaville R. G.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑՕԹԻԿ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպութեամբ

ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ եւ ՍԱՐԻՄ ՍԱՖՍՈՒՖԵԱՆԻ

Վաղը Կիրակի գիշեր ժամը 9ին

Studio Rudolf ... մէջ, 6bis rue Campagne Première

(Métro: Raspail et Vavin)

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ

(Զաւեշտ 3 արար, Ե. Օ. Պարոնեանի)

Կը մասնակցին Փարիզի յառաջադէմ դերասանները

...

Մուտք՝ 5 եւ 10 ֆրանք

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

7 AOUT 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1951

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

— Ո՞ւր երթանք. ի՞նչ ընենք. ի՞նչ պիտի ըլլանք...

Հայ ժողովուրդի հոգիի ցայտուն արտայայտութիւնը, անոր խօսքին մէջ, ու մշտապէս՝ անոր դէմքին վրայ:

Անհամբերութիւն

Աշխարհի բոլո՞ր մեղքերը կարելի բարդել հայ ժողովուրդի ուսերուն, բաց ի անհամբերութեան մեղքէն: Եւ սակայն, անհամբերութեամբ կը մնայ այս ժողովուրդը՝ մեղքի սահմաններէն հեռու: Որովհետեւ մեր բազմութիւններուն վիճակուածը անիմաստ դարձուց համբերութիւնը:

Կարդացէք այսօրուան «Յառաջ»ի Քաւարան Մնացորդացը (Շաւարշն Մէկը), ու տեսէք թէ Գողգոթա հասած ու խաչուած ժողովուրդ մը ի՞նչպէս տասը տարուան քաւարաններէն կ'անցնի: Ու տակաւին չէ գտած ելք մը, վերջնական հանգիստ մը:

Այս ժողովուրդն է որ կը հարցնէ.— Ո՞ւր երթանք, ի՞նչ ընենք:

Ըսէք, եթէ կրնաք, որ այս ժողովուրդն անհամբեր է: Այս քաւարաններու եւ դժոխքներուն մէջ ո՞րքան ժողովուրդ հալեցաւ, ո՞րքան մանուկներն իրենց արեւը առին ապիտակ ջարդին: Ու ապրեցաւ, թէեւ մղկտալ, բայց գոհացաւ մնացորդացով:

Ու, այսօր, տեղ մը կ'ուզեն, անկիւն մը, ուր կարելի ըլլայ փոխադրուիլ, թէկուզ նոր քաւարանէ մը անցնելու գնով:

Այս անհամբերութիւնն արդէն ֆիզիքական է: Հոգին մաշած է, մարմինն ալ հետը: Ջարդուած ոսկորներով՝ հայ զանգուածները տեղ մը կ'ուզեն, ուր ալ դուրս չքշուին: Որովհետեւ այս ժողովուրդի ծունկերը կթոտած են: Գողգոթայէն անդին՝ ալ ճամբայ չկայ: Բայց հայուն համար՝ պատմութիւնը նոր քաւարաններ կը ստեղծէ, անողոք ու անսպառելի:

Ինչ որ մնացած է մնացորդացին քով՝ ճակատագրապաշտութիւնն է: Գիտակցութիւնը չի կրնար դիմանալ այս բոլորին:

Ու այդ ճակատագրին հետ կը խաղան բոլորը,— Օտարներն ու ներկայ Հայաստանը:

Աչքերը դէպի Հայաստան յառած կը մնան, ցուցադրուած ու պատշաճ ցոյցերն ալ կատարած:

Սելանիկը քաւարան ու դժոխք: Առանց սրտամրմուռի անկարելի է կարդալ այս նկարագրութիւնը, որ մեր ժողովուրդին վիճակուած թշուառութեան հազար լեզուանի պատմութիւնն է:

Կարդացէք նաեւ Հայաստանէն եկած թղթակցութիւնները: Դժոխքով կը սկսին եւ դժոխքով կը վերջացնեն:

Քաւարանէն դէպի դժոխք: Գոնէ վիճակի փոփոխութիւն մըն է: Գոնէ մնայուն կայան մըն է: Բաղդատեցէք Սելանիկի եւ ներկայ Հայաստանի պատկերները: Հոս քաւարան, հոն դժոխք:

Ու մենք կը նախընտրենք դժոխքը,— Հայաստանը: Սելանիկի պատկերին առջեւն է, որ մենք կը մոռնանք այն բոլոր դժուարութիւնները (դուք ուրիշ խօսք բառեր գործածեցէք, եթէ ձեզ հաճելի է), ու կ'ըսենք այս ժողովուրդին,— գնա Հայաստան, տանջուէ՛ր, եթէ պէտք է, քաշէ նոր գողգոթաներէն, եթէ քեզ վիճակուած է այդ, բայց մնացէ՛ր հայրենիքին մէջ, ու ալ մի վերադառնար Սելանիկի թիթեղեայ խրճիթներուն մէջ: Եթէ սաղմին երես չպիտի տեսնես Սելանիկի մէջ, հոն, Հայաստանի գիւղերուն մէջ ալ զրկուիր անկէ:

Բայց վերջ տուր այսօրուան քաւարանին: Խօսքը մանաւանդ կը պատկանի խորհ. Հայաստանի վարիչներուն, որոնք տեսան այս քաւարանները եւ վերադարձան Երեւան՝ կուսակցական դիւանագիտութեան հետ [illegible]:

Խօսինք ուրիշ տեսակի անհամբերութեան մը մասին, որ ֆիզիքական ծիւրումէն չառաջանար եւ որ թիթեղեայ խրճիթներէն չի փչեր, այլ կուգայ մեր ժողովուրդի քաղաքական գիտակցութենէն, ազատութեան պահանջէն, հայրենիք մը ունենալու գերադրական ցանկութիւններէն:

Ֆրանսա եւ այլուր, ամէն տեղ, ուր հայ ժողովուրդը քիչ մը տեղաւորուած է եւ իր օրուան ապրուստը կը հանէ, դարձեալ հոգեկան անհանգստութեան մը մատնուած է: Իր կեանքը Սելանիկի քաւարաններուն չի նմանիր: Համեմատաբար ֆիզիքապէս ապահովուած է: Բայց անոր հոգին քաւարաններէն կ'անցնի:

Մտէք բազմութեան մէջ. արտանց խօսք մը ըսէք անոր, ու դուք պիտի տեսնէք որ անոր մրմունջներն անհատական բոլոր դժուարութիւններէն կ'անցնի ազգային մտահոգութեան:

—Ի՞նչ պիտի ըլլանք: Մինչեւ ե՞րբ այս դրութեան պիտի հանդուրժենք:

Այդ հարցումին մէջ դուք խտացած կը գտնէք պահանջը մեր ժողովուրդի ազգային ազատութեան: Բոլոր տեսակի ազատութիւնները փորձեց մեր ժողովուրդը, ու ամէն տեղ վիրաւորուեցաւ իր հոգու խո՞րքին մէջ: Ամէն տեղ դժուարութեան մը մատնուեցաւ: Ամէնքէն արհամարհուեցաւ: Անհատական միջոցներն անզօր դարձան անոր աչքին: Ու ան համոզումով ու ներքին մղումով հաւաքական ազատութեան գաղափարին կառչեցաւ:

— Ի՞նչ պիտի ըլլանք, ի՞նչ պիտի ընենք: Քաղաքական անհամբերութեան պոռթկումն է որ կը փրթի մեր ժողովուրդի շրթունքներէն դէպ ի հաւաքական կամք մը, որ իրեն ազատ հայրենիք մը պիտի տայ: Գոնէ այս յոյսովը կ'ապրի, այդ յոյսովն է որ իր հարցումը կ'ընէ:

Հոգեկան կորովի արտայայտութիւնն է այդ անհամբերութիւնը, որ ծնունդն է յուսահատեցնող պայմաններու, բայց յուսահատութեան ճիչը չէ: Ընդհակառակն, անոր ազգովին ապրելու, քաղաքականապէս զգալու, եւ գործ մը կատարելու յատկանշական ոգին է որ կը դրսեւորի, մղիչ ուժ մը հանդիսանալով քայլ մը առնելու դէպ ի յառաջ, դէպ ի մեր ժողովուրդի ազատութեան վերջնական նպատակը:

Սելանիկի եւ անոր նման քաւարաններու անհամբերութիւնը պէտք է ցնցէ բոլորիս, մանաւանդ Երեւան նստողները, որ առաջ ստոյգ կորուստէ փրկելու ֆիզիքական գոյութիւնը այն զանգուածներուն, որ համբերութեան եւ անհամբերութեան սահմաններն անցած են:

Իսկ քաղաքական անհամբերութիւնը որ կը ծաւալի գաղութէ գաղութ, որ միայն կտոր մը հացի խնդիր չէ, այլ ազատութեան, կոչուած է հաւաքական կամք մը դառնալու եւ ազդակ մը ազատագրական պայքարին:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

Պաճէօ – Փաշան ունի իր մանկապարտէզը:

Հպարտ է իր մանկապարտէզով:

Դաշտահանդէս կը սարքէ իր մանկապարտէզին ի նպաստ:

Ցե՞տոյ, կը հարցնէք: Մէկ մանկապարտէզով ի՞նչ կը փրկուի...

Մեծ խնդիրներն ու ցաւերը չորս կողմէ կը խուժեն: Մտահոգ բոլոր ճակատներուն վրայ, ու ահա մանկապարտէզի մը խնդիրը:

Այո՛, այսօր, ա՛յս վայրկեանիս ա՛յս մանկապարտէզը. փոքրիկ թումբ մը. միացած հարիւրաւոր թումբերու՝ կը դառնայ պատուար մը:

Ամէն տեղ դիմադրական ճիգ մը: Ու շատ տեղ՝ շատ սրտառուչ:

Այս մանկապարտէզը փոքրիկ երեւոյթ մըն է, ինքնագործունէութեան նշոյլ մը, որ պէտք է ընդհանրանայ:

Երեք տարի է կը դիմանայ: 17 աշակերտներն այսօր 57ի բարձրացած են: Ունին 350 ֆրանքի պիտոյք մը. ամսական: Դիմեցին մեծ հաստատութիւններուն, կրթական գործով զբաղող, ու մերժուեցան:

Սակայն գիւղը յամառեցաւ: Իրարու թեւ թիկունք եղան, համերաշխութեամբ գործեցին՝ գոնէ այս մանկապարտէզին շուրջ: Զոհողութիւններ ըրին, ու դիմացան մինչեւ այսօր: Վաղուան Հայը պահպանելու համար:

[illegible] պայքար: Այո՛, սրտառուչ երեւոյթ:

Հաստատուն կամքով, զոհողութեան զգացումով, համերաշխութեան ոգիով հազար փոքր գիւղեր իրարու քով շարեցէք, իրենց հազար մանկապարտէզներով, ու դուք պիտի տեսնէք փոքրիկ խնդիրը կը դառնայ ազգային մեծ գործ մը, դիմադրութեան ամէնէն ազդեցիկ պատուարը:

Ինչպէ՞ս չզգալ այս գիւղն իր ճիգերուն համար: Ինչպէ՞ս չօգնել անոնց որ տեւական դառնայ այդ փոքրիկ դպրոցը:

Դաշտահանդէս... Աւելի շիտակ միջահանդէս մըն է գեղին պահպանութեան համար: Աւելի հետաքրքրական ու աւելի ոգեւորիչ, քան որ եւ է միջահանդէս:

Գացէ՛ք, տեսէ՛ք, ոգեւորուեցէ՛ք:

Ու օգնեցէ՛ք:

[illegible]

ԹՈՒՐՔԵՐ ԿԸ ՓԱԽՉԻՆ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՀՈՂ

Սուրիական սահմանը կ'անցնին բազմաթիւ Թուրքեր՝ մանաւանդ վերին Ճէզիրէի մէջ. որոնք կուգան Այնթապէն, Մարտինէն եւ շրջականերէ. գործ փնտռելու. որովհետեւ թշուառութիւնը կը սաստկանայ իրենց երկրին մէջ:

Ասոնք անշուշտ առանց արտօնութեան կամ անցագրի կուգան եւ ձերբակալուելով Ընդհ. Ապահովութեան կողմէ ետ կը ղրկուին Անատոլու՝ 15 օրուան բանտարկութենէ յետոյ:

ՆԱԽԿԻՆ ԽՏԻՎԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՀԻՆ ՎՐԱՅ

Եգիպտոսի «Ալ Ճիհատ» թերթին քաղած տեղեկութեանց համաձայն, իբր թէ Հիւսիսային Սուրիոյ երեսփոխանները համաձայնած են սուրիական գահը յանձնելու համար Խտիվ Ապպաս Հիլմի փաշային եւ արդէն յարաբերութեան մէջ են անոր հետ:

Ըստ «Ճիհատ»ի այս շարժումին պատճառն է, Սուպհի պէյ Պէրէքէթի թեկնածութեան ձախողութիւնը:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻՆ

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներու մէջ մտահոգութիւն կը տիրէ քաղաքական միջազգային կացութեան մասին, զոր կ'ենթադրեն թէ կրնայ աւելի բարդանալ: Նոյն շրջանակներուն մէջ, կ'ըսուի թէ Ճափոն, Գերմանիա եւ Իտալիա քիչ ատենէն պիտի քաշուին Ազգերու Դաշնակցութենէն:

Կ'ըսուի թէ Ճափոն վերջնապէս որոշած է իր որոշումը, եթէ Ազգերու Դաշնակցութեան Մանչուրիոյ քննիչ յանձնախումբին տեղեկագիրը իրեն համար աննպաստ եզրակացութեան մը յանգի:

Գալով Գերմանիոյ, հատուցումներէն յետոյ, իր առեւտրական պարտքերը ուրանալու քաղաքականութիւնը մեծ դժգոհութիւն յարուցած է Լոնտոնի ելմտական շրջանակներուն մէջ:

Իսկ Իտալիոյ մասին նշանակները նոյնպէս կը մտահոգեն Լոնտոնը, ուր Իտալիոյ օդանաւային նախարարին զօրավար Պալպոյի յայտարարութիւնները զինաթափութեան ժողովին արդիւնքին մասին, կը նկատեն ազդանշան մը: Եթէ կ'ըսեն Հիթլերականները անցնին իշխանութեան գլուխը եւ Գերմանիոյ կապերը խզեն Ազգերու Դաշնակցութեան հետ. հաւանական է որ Իտալիա հետեւի Գերմանիոյ օրինակին:

ԱՆԳԼԻՈ-ԻՐԼԱՆՏԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Իրլանտայի Երեսփ. Ժողովը 43ի դէմ 58 ձայնով քուէարկեց կառավարութեան կողմէ պահանջուած 2 միլիոն ոսկիի վարկը որ պիտի յատկացուի Անգլիոյ դէմ տնտեսական պայքարին: Քուէարկութենէն առաջ, բուռն վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ. վարչապետ Տէ Վալերա խստօրէն քննադատուեցաւ ընդդիմադիրներուն կողմէ:

Ընդդիմադիր մը պահանջեց որ վերջ տրուի Անգլիոյ հետ վէճին: Իսկ նախկին դատական նախարարը ըսաւ. — Այս ընթացքով յեղափոխութեան կ'երթանք. այս յեղափոխութիւնը արիւնահեղ պիտի ըլլայ, պիտի յանգի տեսակ մը պոլշեւիկեան հանրապետութեան որ պիտի ջնջէ անհատական սեփականութիւնը»:

Աշխատաւորականներու պետն անգամ որ Տէ Վալերայի եւ Մաքտոնալտի միջեւ, իբր միջնորդ ծառայեր էր, քննադատեց կառավարութիւնը թէ որ եւ է ազդու միջոցի չէ դիմած:

Տէ Վալերա բոլոր քննադատութիւններուն պատասխանելէ յետոյ, ըսաւ թէ չկայ որ եւ է աշխարհագրական օրէնք որ Իրլանտան ստիպէ կապուած մնալու Անգլիոյ: Պելճիքան շատ աւելի մօտ է ըսաւ, Ֆրանսայի եւ սակայն անկախ է»:

Սակայն Իրլանտայի տնտեսական կացութիւնը վտանգուած է Անգլիոյ հետ յարուցուած վէճէն ի վեր: Երկրագործները չեն կրնար ծախել իրենց արտադրութիւնները՝ որոնց Անգլիա մուտքը անկարելի դարձած է ծանր մաքսատուրքերու հետեւանքով: Անցեալ տարի, Անգլիա՝ Իրլանտայէն գներ էր 25 միլիոն ստեռլինի ապրանք. Այսօր, Իրլանտայի մայրաքաղաքին մէջ կարագին լիվրան կը ծախուի 20 ֆրանքի եւ զոյգ մը կօշիկը կ'արժէ 3 ոսկի:

ԼԵՀԵՒՌՈՒՍ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՄԸ

Վարշաւայէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Լեհաստան եւ Ռուսիա, ոչ – յարձակողական դաշինքէն յետոյ, մտադրութիւն ունին իրարու հետ կնքելու առեւտրական դաշնագիր մը: Առաջարկը նախ ներկայացուած է խորհրդային կառավարութեան կողմէ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հիթլերականներու յանցապարտութիւնը

Կը թուի թէ ահաբեկչական արարքները արգիլելու եւ ահաբեկիչները պատժելու համար մշակուած հրամանագրին հրատարակումը պիտի ուշանայ քանի մը օր: Կրնայ ըլլալ նոյնիսկ որ, արտակարգ միջոցները բնաւ գործադրութեան չդրուին, Հիթլերի առաջնորդներուն հաւաստումներէն յետոյ թէ ամէն ջանք պիտի թափեն որ մարտական խումբերը դադրին ահաբեկումներ կատարելէ:

Հակառակ սակայն Հիթլերեան ղեկավարներու այս հաւաստիքներուն, Քէօնիկսպէրկի մէջ, նորէն ահաբեկումներ կատարուեցան: Երկու ծպտեալ ոստիկաններ յարձակում կրեցին 40 հոգինոց զինեալ խումբի մը կողմէ: Անոնցմէ հինգ հոգի կարելի եղաւ ձերբակալել:

Լէօզէնի Ռայխսպանքի մասնաճիւղին վրայ ձեռնառումբ մը նետուեցաւ, կարեւոր վնասներ պատճառելով: Նման դէպքեր տեղի ունեցան նաեւ մէկ քանի ուրիշ վայրերու մէջ:

Իսկ Ալթոնայի Հիթլերականներու բնակարաններուն մէջ կատարուած խուզարկութեանց ընթացքին, ոստիկանութիւնը զէնքեր եւ ռազմանիւթեր գրաւեց:

**** Պաշտօնապէս հաստատուած է թէ յուլիս 31ին եւ օգոստոս 1ին, Քէօնիկսպէրկի մէջ կատարուած հրձիգութեանց հեղինակները Հիթլերեան մարտիկներ էին, որոնք կը գործէին իրենց խմբապետին հրամանին տակ:*

Քննութիւնը վերջացած եւ թղթածրարը ղրկուած է դատական նախարարութեան: Քէօնիկսպէրկի բանուորական տան վրայ կատարուած յարձակումը գործած են 8 Հիթլերականներ, որոնք ձերբակալուած են: Ձերբակալուած են նաեւ 12 ուրիշ Հիթլերականներ՝ իբր հրձիգ:

**** Բացի Պերլինէն, Փրուսիոյ մնացեալ վայրերուն մէջ, յունիս 1էն յուլիս 20 պատահած են 322 դէպքեր, որոնց ընթացքին սպաննուած են 72 եւ վիրաւորուած 497 հոգի:*

**** Կրօնապաշտ Սոցիալիստներու տարեկան ժողովը տեղի պիտի ունենայ Պերլինի մէջ, սեպտեմբեր 3ին եւ 4ին:*

ՀԻԹԼԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Հիթլեր գաղտնօրէն Պերլին հասած է, տեսակցութիւն մը ունենալու համար պաշտպանողական նախարարին Շլայխէրի հետ:

Հիթլերեան շրջանակներու մէջ շրջող զրոյցներու համաձայն, իրենց ղեկավարին նպատակն է Շլայխէրի հետ այժմէն բանակցիլ՝ Գերման կառավարութեան կազմին մէջ կարգ մը փոփոխութիւններու համար:

Անգործներու օժանդակութիւնը

Ֆրանսական պաշտօնական գիկոյց մը կը յիշեցնէ թէ Աշխատանքի նախարարութիւնը նախապէս մտադիր էր յատուկ օրինագիծ մը ներկայացնել խորհրդարանին՝ անգործ արհեստաւորներու օժանդակութեան համար: Սակայն այս օրինագիծին քուէարկութիւնը երկար ժամանակի կը կարօտի: Որով Աշխատանքի նախարարը լուծման ուրիշ եղանակ մը նախատեսած է: 1932, յուլիս 28ի հրամանագիր մը՝ անկախ աշխատաւորներու փոխադարձ օգնութեան սնտուկին իրաւունք տուած է օգտուելու պետական նպաստներէն: Իսկ ուրիշ հրամանագիր մը, թոյլ տալու համար որ այս սնտուկները կարենան անմիջապէս գործել, թոյլ կուտայ որ ի հաշիւ յետագային ստանալիք իրենց պետական նպաստի գումարներուն, կարենան փոխ դրամ առնել:

Աշխատանքի նախարարը միւս կողմէ, կը ջանայ բարելաւել մասնակի անգործներու նպաստի պայմանները:

Զինուորականներ Յունաստանի մէջ

Յունական թերթերը կը գրեն թէ, Օթոնայեոս եւ Փլասթիրաս զօրավարներու գլխաւորութեամբ, զինուորականներէ բաղկացած ուժեղ կազմակերպութիւն մը, պիտի փորձէ արգիլել ընտրութիւնները: Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաստատեն այս լուրը:

Փափանաստասիու եւ Զալտարիս յայտնած են թէ Հանրապետութեան նախագահէն Պ. Զայիմիսէն պիտի խնդրեն որ ուժգնօրէն միջամտէ, արգիլելու զինուորականներու այս ձեռնարկը:

Փոխ-վարչապետ Պ. Կոնաթոս այս մասին հարցման պատասխանելով, յայտնեց թէ կառավարութիւնը ոչ մէկ տեղեկութիւն ունի այս շարժման մասին եւ թէ, ամէն պարագայի մէջ, անհրաժեշտը պիտի ընէ որպէսզի ընտրութիւնները որոշուած օրը տեղի ունենան ազատօրէն:

****Պ. Վենիզելոս՝ Յունաստանի վարչապետը որ Փարիզ կը գտնուէր, նախորդ օր մեկնեցաւ Յունաստան:*

Յունական դրամատուները

Յունաստանի մէջ գործող հելլենական դրամատուներու տնօրէնները միացեալ դիմում մը կատարած են ելմտական նախարարին, խնդրելով անկէ իմացնել կառավարութեան, թէ իրենց դրամատուները ծանր կացութեան մը պիտի մատնուին եւ խնդրական պիտի դառնայ իրենց յետագայ պարտաւորութեանց կատարումը, եթէ երբեք փոխանակութեան ընթացիկ սակացոյցով վերադարձնեն իրենց մօտ ի պահ դրուած եւ մասնաւորներու պատկանող ոսկեդրամները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԵԻՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

10.— ՔԱՒԱՐԱՆ ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ

Թեսաղոնի՛կէ…

Յունաստա՞ն, Հրէաստա՞ն, թէ Լեվանթիա.

Ամէն պարագայի մէջ, քաղաք մը առանց դիմագծի։ Ինչպէս առանց յատակագծի (գոնէ խօսելով Թրքական ժառանգութեան վրայ)։

Երրորդ անգամն է որ կը տեսնեմ, — 1927, 1930 եւ 1932։ Անոնք որ աւելի առաջ են տեսեր, անշուշտ անճանաչելի պիտի գտնեն։

Անճանաչելի է Սելանիկը նոյն իսկ 1927էն հաշուելով։

Շէնք շէնքի կողքին հասակ նետած։ Լայնարձակ եւ ներդաշնակ պողոտաներ։ Եւրոպական ցուցափեղկեր եւ այլազանութիւն՝ բանուկ ճամբաներուն վրայ։ Յետոյ արեւմուտքէն փոխադրուած բառեր։ Օրինակ՝ bain mixte, ծովային եւ ցամաքային, որ թէեւ նոր սկսած, արդէն խաղ կանչել կուտայ։ (Աթէնքը աւելի կանուխ սկսած է)։

Ու փլատակներ եւ շինութիւններ ամէն կողմ։

Աննախընթաց էր շինութեան տենդը՝ քանի մը տարի առաջ։ Իսկ այսօր դանդաղած, եթէ ոչ կանգ առած է, ե՛ւ պետութիւնը ե՛ւ անհատը մատնուած ըլլալով անելի.

Տրամուէն, արդէն չքաւոր, եւ հարկատու՝ Լոնտոնի, գլորեցաւ ստերլինին հետ։

×

Թեսաղոնի՛կէ…

Սաստիկ փոշեթաթախ, փոշեպարար. փոշեցնցուղ։

Խորշակ մը պարբերական՝ ամբողջ օրեր կ'աւլէ քաղաքը։ Կը կուրացնէ աչքերդ։ Կը խուժէ շէնքերու յատին ճեղքերէն ներս, եւ բաց դուռներու սանդուղներէն վեր։

Ասլէ՛, Թշուա՛ռ կնիկ։ Ծունկերդ քարերուն, շնչասպառ, սրբէ՛, օրը քանի մը անգամ, վերէն վար, որպէս զի մաքուր երեւայ պանդոկը… Որպէս զի հաց ունենան զաւակներդ։

Սովորական օրերուն ալ, կէս օրուան ահաւոր տաքին հետ, փոշին կը հալածէ քեզ։ Կ'ընկերանայ քեզ։ Կը շոյէ երեսդ։ Բերանդ, ինչպէս սափոր։

Միայն հրակէզ արեւը չէ որ սեւ սեւ ախտաց զնել կուտայ բոլորին — մինչեւ իսկ աղջիկներուն — այլ եւ փոշին։ Ինչպէս Յունաստանի ամէն կողմ։

Փոշի անտառին, որ կը լուացնէ ճամբերու եւ մեքենաներու աւերը։

Սելանիկը, միեւնոյն ատեն, բոյն մըն է ճանճատենդի եւ հիւծախտի։

Ո՛րքան դէմքեր դունատ եւ կերպարանքներ երերուն։

Բոյն մը, նաեւ, սեռական վարակումներու։ Քաղաքին բժշկապետը հազիւ երեք հազար կը հաշուէ Փրանկախտաւորներուն թիւը։ Անշուշտ նկատի ունի միայն անոնք որ արձանագրուած են։ Երկու, եթէ ոչ երեք անգամ պէտք է բազմապատկել, բուն թիւը գտնելու համար։ (Քաղաքին բնակչութիւնը կը հաշուեն 250,000—300,000)։

Ու վերջապէս կլիման մը վատառողջ։ Ջրաւորութիւն՝ անյատակ։ Եւ [illegible] ու կեղտ

Ամբողջ թաղմութիւններ, կիներ եւ երախաներ, գաղափար անգամ չունին լուացքի մասին.

Վկայ, նորէն, բժշկապետը։ Եւ ամենօրեայ կեանքը։ Ինչպէս ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Բայց, թող իր տեղը մնայ քաղաքը, իր հրէաշունչ հրապարակով։ Մինչեւ ալ աւելի կ'ունենանք զբաղելու քաղաքով։

×

Պէյ Ջինար Հարմանքէօյ Թէնէքէ Մահալլէսի։

Ի՞նչ կը նշանակեն այս խժալուր անունները։

Ի՞նչ կապ ունին մեզի հետ, Թուրքերէն, պատերազմներէն մնացած այս փլատակները

Գաղթականա՛ն, գաղթականա՛ն։ Կը հասկնա՞ս իմաստը, «Ցաւա՛ց»։

Դարձո՛ւր մեքենան եւ շարէ ինչ որ կրցայ գրի առնել տեղին վրայ։

Պէյ Ջինար… Ծովափ։ Հանրակառքով 10—15 վայրկեան՝ քաղաքին կեդրոնէն։ «Ի մէջ երկուց անօրինաց» — Օթոմաներու Օյլ եւ Սերպիական Ակադ Դոտի։

Արդէն փլատակ, անգամ մը եւս քանդուած է, շնորհիւ ներգաղթին։ Անմիջապէս փլցուցած են հիւղակները այն գաղթականներուն որ Հայաստան գացին։ Որպէս զի ուրիշ մարդ չտեղաւորուի։ Ճիշդ այսօր, նորէն պայմանաժամ տուած են, մնացածն ալ պարպելու համար։ Եւ խուճապ՝ մնացորդներուն մէջ։

— Ո՞ւր երթանք, ո՞ր քարին զարնենք մեր գլուխը… Աւելի գուցէ ո՛ւր որ ալ երթանք, անօթի պիտի մեռնինք։ Քաղաքին մօտ է, քալելով կ'երթանք կուգանք։ Գէշ – աղէկ տեղաւորուած ենք

Փորձեցի յուսադրել. «Գէշ — աղէկ»։ Անօգուտ։ Գրիչը պիտի կրնա՞յ տալ ինչ որ վիժեցուց «բարաքը»։

×

Գետնէն ցած, տնակները կէս առ կէս փլած ամբարանոց մը, մութ եւ խոնաւ։ Ամբողջովին քար ու հող։ Մաղայա կամ Պտարում, — այս բառերը աւելի խօսուն են շատերուն մտքին։

Երախաներ [illegible], շատեր վիրաւոր դէմքերով, դոյնզգոյն կարկտաններու մէջ փաթթուած՝ կը խաղան հողին մէջ թաւալելով։ Մայրիկ մը փռուած՝ կէս օրուան քունը կը քնանայ տախտակի մը վրայ։ Ուրիշ մը կերակուր կ'եփէ։ Երրորդ մը՝ երախան գիրկը, կաթ կուտայ։

Միեւնոյն բակին մէջ, դէմ դիմաց հինգ – վեց բնակարանի դռնակներ՝ այսպէս։ Եւ ի՞նչքան երախաներ՝ բակին մէջ։ Ահա երկու թշուառներ՝ պատառ մը հաց կը ծամեն։ Ուրիշ մը՝ ձմերուկի կեղեւ մը ճարած, կը կրծէ անյագ։

Կեդրոնական «թաղն» է այս, որ ունի դպրոց մըն ալ։ Այժմ արձակուրդի մէջ։

Դիմացը՝ երեք արտաքնոցներ դարչելի հոտով, կիսաբաց դռներով, ուր 8—10 երախաներ կարգի կը սպասեն։ Երկու կիներ եւ հինգ այրեր ալ՝ իրենց կարգին։

Ճիշդ կողքին՝ նորէն [illegible] մը։

Ո՛րքան իրարու նման, այնքան այլազան են այս մթերանոցները։

Ամէն մէկը — անհատ կամ ընտանիք — ունի իր «յարկաբաժինը»՝ այս նկուղներուն մէջ։

Թիթեղներ իրար զամած, կամ պարկի, քուրջի կտորներ իրար կարած՝ պատ շիներ են։ Ամէնէն բախտաւորը կրցեր է տախտակամած մը ճարել, երկու մետր սանդուղով։

Ամէն ինչ է այս բնակարանը, — հիւրանոց, աշխատանոց, ննջարան, խոհանոց.

— Մայրիկ, պատերը, թուղթերն ու քուրջերը չե՞ն բռնկիր, երբ կրակ վառած կերակուր կ'եփես

— Ի՞նչ ընենք, տղա՛ս, ո՞ւր երթանք… Տասը տարի եղաւ։

Տասնըհինգ տարեկան աղջիկ մը, տաշտի մը մէջ կը լուացուէ ամէնուն առջեւ։

— Ո՞վ է այս երիտասարդը, միս-մինակ պառկած, քովն ալ՝ մախաղ մը։ Ամբողջ գոյքը։ Եւ միեւնոյն ատեն բարձ։

— Նոր եկաւ գիւղերէն։ Ձուլ մը ճարեցինք, եղաւ տուն – տեղ։

Քիչ անդին անկիւն մը՝ երկու կողմէն քուրջի պատեր։ Մէջտեղը՝ անկողին մը։

— Այստեղ ալ երիտասարդ մը կը բնակի։

Ու երախանե՛ր, երախանե՛ր ամէն կողմ, պճլտուն աչքերով։ Լաթ լաթի մոշին կարուած՝ իբրեւ հագուստ. Բոպիկ եւ գլխաբաց։ Նոյնացած՝ հողին ու տիղմին հետ։ Երախաներ անուշիկ, որոնց համար օճառն անգամ պերճանք է, ինչպէս թաշկինակը։ Ինչպէս հասարակ ճերմակեղէնը։

Աւելի բախտաւո՞ր են անոնք որ կը բնակին այս խորխորատներէն դուրս

«Բախտաւորը», այո՛, անոնք որ կրցեր են քանի մը կտոր տախտակ ճարել եւ հիւղակի մը պատերը հիւսել, — համեստ սենեակ մը գետնին երեսը, հատակից բարձրութեամբ։

Ահա անցիր առջեւէն, եւ լուսամուտէն կը տեսնես ինչ որ կայ ու չկայ ներսը, — շնչաւոր թէ անշունչ։

Այս մէկը հիւանդ երախայ մը ունի եւ գլուխը կախ՝ կը հսկէ։ Անդին, սա թիթեղեայ խցանակին մէջ, երկու կիներ կարկատուքով են զբաղած։ Մարդ մը՝ անշուշտ անգործ, հասակը փռուած կը խռկայ։

Եւ ամէն քայլափոխիդ՝ կիներ ու աղջիկներ պառկած փողոցին մէջ, դուռին առջեւ, պատերուն տակ։ Sieste!

— Բարե՛ւ, մամի՛կ, ուրկէ՞ բերիր այս իլիկը։

— Ապրինք պիտի, տղա՛ս… Մարդ-մարդասանք չունիմ, երկու թոռներ ինծի կը նային։

×

Մէկ – երկու արհեստանոցներ՝ ունեւորներու կողմէ բացուած։ Կտաւ կը գործեն։ Մեծ մասով աղջիկներ։

— Ի՞նչ կը վճարեն։

— Մեթրի վրայ՝ մէկուկէս տրախմի, լայնքէն հաշուելով։ Կրնանք հանել օրական 12—15 մեթր։ (18—22 տրախմի, — ոչ իսկ 3—4 Ֆրանք)։

×

— Քանի՞ հոգի օգտուեցան ներգաղթէն

— Առաջ 350 ընտանիք էինք։ Հարիւր երեսունը (130) գացին Հայաստան։ Կը մնան դեռ 220 ընտանիք = 1000—1200 հոգի։ Մեծ մասը արձանագրուած են, բայց չեն գիտեր պիտի կրնա՞ն երթալ, եւ ե՛րբ։ Միւս կողմէ, կառավարութիւնը կը սպառնայ պարպել։

— Նոր տեղ կը ցուցնէ՞։

— Հարմանքէօյի ճամբան։ (Կէս ժամ քաղաքէն, ինքնաշարժով)։

— Աւելի լաւ չէ՞ այնտեղ, բաց դաշտին մէջ, փոխանակ այս փլատակներուն եւ նկուղներուն։

— Ի՞նչ կ'ըսէք, պարոն։ Այնտեղ դժոխք է. օդը վատառողջ։ Գործ չկայ, կարելի չէ քալելով քաղաք իջնել։ Մեր ապրուստէն պիտի զրկուինք։ Գիտէ՞ք որքան երախաներ մեռած են հոն։ Առաջ արտերը գործ կար, ան ալ վերջացաւ։

— Ի՞նչ կը վաստկին անոնք որ Սելանիկ կ'իջնեն Պէյ Ջինարէն։

— Երեսուն տրախմի (5 Ֆրանք)։ Քալելով կ'երթան կուգան։ Առաջ կըկինը եւ աւելի կը շահէին։ Այստեղ օդն ալ առողջ է, ծովուն մօտ ըլլալով։ Թէեւ, ձմեռը, անձրեւին եւ փոթորիկին, Աստուած գիտէ մեր քաշածը։ Ա՜խ, ե՛լք մը, ե՛լք մը։

Երեւա՜ն, Փարի՛զ, ելք մը, ելք մը։

Զափազանց երկար տեւեց խաչելութիւնը այս խլեակներուն։ Մնացորդաց մնացորդին։

×

Ի՞նչ օգուտ նկարագրել միւսները, — Հարմանքէօյ, Թէնէքէ Մահալլէսի, Լէմպէթ

Անուններն իսկ սարսուռ չե՞ն պատճառեր մեզի…

Հարմանքիւղը՝ պատկերազարդ յաւելուածն է Պէյ Ջինարին։ Պատերազմի շրջանին շինուած տաղաւարներ (փարաքա), ուր իւրաքանչիւր ընտանիք իր բնակարանն ունի, քուրջէ, պարկէ, թիթեղէ, թուղթէ պատերով։ Անցիր շարք – շարք, նայէ բացուածքէ մը, ու գիտէ, եթէ կը դիմանաս

Այստեղ ալ, հարիւր ընտանիքներէ յիսունը գացած են Հայաստան։ Մնացորդները կը սպասեն իրենց կարգին։ Նորեկներ ալ պակաս չեն։ Անգործութեան հետեւանքով, հեռաւոր վայրերէ ընտանիքներ եւ անհատներ կուգան։ Երկար ատեն զուտ յունական գիւղերու մէջ մնացած ըլլալով, երախաները յունացեր, իրենց մայրենի լեզուն մոռցեր են։

×

Խղճահարութիւն մը։ Պարտք սեպեցի երթալ տեսնել։ Եւ ահա պատմութիւն մը՝ բերնէ բերան, մէկ ժամ յետոյ.

— Փարիզէն մարդ եկեր, մեզմով հետաքրքրուեր է։ Ա՜խ, ճար մը գտնէր, ճա՛ր մը…

Փարի՛զ, Փարի՛զ, լուսացնցուղ ախտականոց որ աջ ու ձախ ժպիտներ կը ցանես։ Ժպիտներ չնական, ժպիտներ սառուցեալ…

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Յունական դրամատուներ

Կը հաղորդուի թէ Յունաստանի մէջ գործող հելլենական դրամատուներու տնօրէնները միացեալ դիմում մը կատարած են ելմտական նախարար Գ. Վարվարեսոսին, խնդրելով անկէ իմացնել կառավարութեան, թէ իրենց դրամատուները ծանր կացութեան մը պիտի մատնուին եւ խնդրական պիտի դառնայ իրենց յետագայ պարտաւորութեանց կատարումը, եթէ երբեք ընթացիկ սակագոյցով վերադարձնեն իրենց մօտ ի պահ դրուած եւ մասնաւորներու պատկանող ոսկեդրամները։

ԱՆՄԵՂ ՍԷՐ

Անոր ձեռքը քնքշօրէն իմ ուսիս՝
ու բազուկս ալ իր մէջքին շուրջ գալարուն,
կ'ընթանայինք ուղիներէ մոլորուն,
վարդեր կ'առնէր ան ձեռքին մէջ, ես Նարգիս։

Մազերն անոր տարտամօրէն իմ ուսիս՝
կը կախուէին գանգուրներով ոլորուն,
մեր շուրջ, ուրախ՝ անտառն, արեւն ու առուն
ցոլքեր դրին սուտակ, մարմանդ ու յասպիս.

Շրթներն անոր անմեղօրէն շրթունքիս՝
իրար փարած՝ նայուածքներով մարմրուն,
իմ սրտիս մէջ հրաշագեղ կար գարուն,
Անոր սրտին՝ երջանկութեամբ լի Մայիս…։

Ժընեւ

ՊԱՐԳԵՒ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՎԷՊԵՐ

ԵՕԹՆԵՐՐՈՐԴ ՕՐԸ

)(o)(—

(Ռընէ Թրէնցիուսի)

Եօթներրորդ օ՞րը. այսինքն կիրակին, հանգիստի, հոգեկան այլափոխութեան այդ օրը, զոր Աստուած սահմանեց. մարդիկ նուիրագործեցին։

«Բայց, հարց կուտայ հեղինակը իր բնաբանին մէջ, ինչպէս անոնք, զոր հակամարդկային աշխատանքը ջախջախած է, պիտի կրնան կրկին մարդ ըլլալ, մէկ օրուան համար… Կիրակին»։

Ահա արդարեւ մեր ժամանակի հոգեկան պատուհասը. կ'անդրադառնա՞նք արդեօք թէ ի՛նչ բանի վերածուած է աշխատաւոր մարդերու մեծամասնութիւնը, դրամատիրական այս դարուն մէջ, ուր կը տապալի ընկերութիւնը։ Աշխատաւորը վերածուեր է մեքենայի մը, աւելի ճիշդ եղած է մէկ աննշան մասնիկը միլիոնաւոր մեքանիզմի մը որու հետ կը թաւալի ինքն ալ, գրեթէ ակամայ, կորսնցուցած իր բոլոր ցնցումները։ Գերարտադրութեան ու մրցակցութեան քուրային մէջ, աշխատանքը դադրած է ըլլալէ այլ եւս օրհնութիւն մը եւ կեանքի բերկրանքը, վերածուելու համար մղձաւանջի մը, տարապարհակ մտալլկանքի մը։ Խզուած է այլ եւս աշխատանքի եւ աշխատաւորի միջեւ հոգեկան-իմացական-օրգանիք կապը։ Մարդը չէ որ կը վարէ գործը եւ գործիքը, այլ ինք, ընդհակառակն, ենթարկուած է մեքենայի եւ աշխատանքի անողոք, գրեթէ մաթեմաթիկական ճշտապահութեան։ Այս է այլ եւս կեանքի կշռոյթը։ Ու իրերու տարերային այս ճնշումին տակ, աշխատաւորը, վայրկեան՝ մեքենային վրայ ըլլայ թէ հաշիւներու վրայ, դատապարտուած՝ կրկնելու եւ հոլովելու միշտ միեւնոյն շարժումները, կը դադրի այլ եւս խորհելէ եւ զգալէ, կը պարպուի իր մարդկային հպարտութենէն ու կը վերածուի անբան, անգիտակից համբանքի մը։

Ու այսպէս, տեւականօրէն, շաբթուան վեց օրերը մեքենաբար ապրող եւ շարժող էակները ինչպէ՞ս կրնան կիրակին, ազատութեան այդ միակ օրը, թօթափել ինքնաշարժութեան (automatisme) խոր ծալքը։ Ամենօրեայ դատակնիքը կը ծանրանայ իրենց կիրակիի վրայ եւս։ Անկարող են այլ եւս ըմբոշխնելու ազատութիւնը։ Իրենց մտածումը, հանգիստի պտոյտն անգամ, կը… ւալի նոյն ակօսին մէջ, պա… դարձող անիւի մը նման. իրենց… գին ալ, իրենց ափին պէս, … կուած է կոշկոտներով. կրնան… գալ իրենց կաշիէն. կրնա՞յ մ… նայ թօթափել իր պատեանը։

Ու ահա թէ ինչո՞ւ մտածող… զոց շատերուն համար եօթներ… օրը, կիրակին, կատարեալ… մըն է. յոգնութիւններու պա… մը. ինքնադժգոհանքի խոլ… տանքը. ուրախանալու մարդ… ապրելու անկարողութեան… զգայնութիւնը. հասկնալը թէ… օրեայ կեանքի ստուերներուն… կիրակին ալ դատապարտուա… մթագնելու. հասկնալը թէ չէ… իրենց իրաւունքը այլ եւս… ուրիշ բան քան ինչ որ են… որ… կիրակիի այդ տոսակ… ցած անոնք միայն, որոնք վերլ… կան անբանութեամբ մը կնքը… խեղդած են իրենց հոգին ու… քնանալ ու չզգաստել բնաւ։

«Եօթներրորդ Օրը» վէպին… նակը Ռ. Թրէնցիուս կը ներկայ… դրամատան հաշուակալներու… մը, անոնց անփառունակ ճա… վիրը՝ միեւնոյն սալաւոր դրա… բու շրջանակով, պաշտօնատ… հորիզոն միօրինակութիւնը… երկնքի մը նման կը ծանրան… րենց նեղաշխարհին վրայ. ուր… տեսնենք անցնիլը իրենց թա… մտորումներուն։

Ահա փոխ Գուշէն, որ անտ… տարիի իր կնոջ մտալլկանք… ջանայ մոռնալ իր քաղքեր… ւաքածոյին մէջ։ Փիէռ Կոռ,… խնդիր կուզը, որ կ'երազէ շա… իրիկուններուն հանրածանօթ… նիկները։ Երիտասարդը, Օլիվ… որ սիրուհի մը ունի, ափսոս,… աւելի հարուստ, ու ինք՝ մերժ… անոր ծնողքէն.

Թրէնցիուս կը պատմէ… այդ տխպարներու կեանքը… իրիկունէն մինչեւ երկուշաբթ… առաւօտ։ Ցերեկուան հանդէս… որը իւրաքանչիւրը ճիգ մը… փէ կեցնելու մտածումներու… հոլով թափը, մոռնալու ինքզ… սպառելու ժամանակը։ Ո՜հ,… ուրախութիւններ… Ու երկ… թին կը վերադառնան կրկ… րախ, քիչ մը աւելի ծերացա… ւելի յուսավրէպ ու հիւանդոտ…

Օլիվան է միայն որ… կայի երկուշաբթի առաւօտ… նատուութեան. ու այս… վերջնականապէս։ Որովհետեւ… ընթացք օր ինք եւ սիրուհին…

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՌՈՒՍ ԳԱՂՏՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԱԶ (*)

Պիտի հնչէ ժամը, եւ յեղափոխական ապրանքը պիտի զգայ ծանրութիւնը նոր իշխանութեան։

Կա՛յսր մը պէտք է մեզի, բանաւոր կայսր մը, (հաշէ՛, շուն Միլիուքով), կայսր մը խիստ եւ ահաւոր, ինչպէս Նիքոլա Ա., ինչպէս Մեծն Պետրոս կամ Պօղոս։

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Պիտի սատկին կարմիրները։ Շատո՞նց պէտք էր դժոխք ղրկել զանոնք։ Եւ գինին նորէ՞ն պիտի փրփրի նախկին սպաներուն բաժակին մէջ։

ԾԱՆՕԹ.— Բոլոր այս բանաստեղծութիւնները, զորս կը քաղենք երկու հատորներէ նախապէս յիշատակուած, ձօնուած են զինուորական նախկին պետերու, — զօրավար Չեկոտովսկիի, հարիւրապետ Վէրբէի, իշխան Ուրուսովի, գնդապետ Տուրգանովի, պառոն Բիւխլէրի, կոմս Մանտէօֆէլի, իշխան Գագարինի, զօրավար Տէմբոտ-Բեկովիչ–Չէրկասքի։

:—:

Բ.

Գ. Բոստունիչ եւս ունի հատոր մը. գաղտնի տպուած Նովի – Սադի մէջ (Եուկոսլաւիա), Ազատ Որմնադիրները եւ Ռուս Յեղափոխութիւնը։ Գիրքը կը պարունակէ բազմաթիւ զարդանկարներ, ունի 288 էջ։ Յառաջաբանին մէջ, հեղինակը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Կովալեւի, Խարկովի եւ տպարանատէրներէն, որ, «Մինակ, իր ձեռքովը շարած ու տպած է այս գիրքը, խուսափելու համար ազատ որմնադիրներու լրտեսութենէն»։

ԿՕՇԻԿՕՎ

Ազատ որմնադիրներու պարտաւորութեանց ամէնէն սարսափելի պարտաւորութիւններէն մէկն է խաչ մը դնել կօշիկներուն մէջ, ոտնակոխ ընելու համար ամէն օր։ Վոյեպոտինոյի ազատ որմնադիրներու օթեակին մէջ կը ծախուին գուլպաներ արնթած խաչով մը միասին, — խաչը դրուած է ճիշդ կրունկին տեղը։

Ո՞Վ Է ԿԷՐԷՆՍԿԻՆ

Երբ, 1881ին, ազատ որմնադիրներու սպայակոյտին հրամանով, մոլեռանդ մարդիկ սպաննեցին ցարը, ոճրագործներուն մէջ կը գտնուէր Հրէուհի մը, Գեսիա Գելֆման։ Այս կինը, բանտին մէջ, զաւակ մը բերաւ աշխարհ եւ հոգին աւանդեց [illegible]։ Այս Հրեայ տղեկը, որ ծնաւ կախաղանին ճամբուն վրայ, Կէրէնսկին էր, Ռուսիոյ փոսափորը։

Ո՞Վ Է ԼԷՆԻՆԸ

Ի փառս Հրէութեան, դաւանափոխ բայց իսկական հրեայ Ուլիանովի, մականուանեալ Լէնին, տեղը գրուած է հրեայ Ցիպէրլայնը։

Ո՞Վ Է ՉԷՐՆՈՎԸ

Հրեայ մը, անուանեալ Լիպերման, ազատ որմնադիր զուիցերիական օթեակէն, դաւադիր եւ ազատ գործ եփող մը.

Ո՞Վ Է ԼՈՒՆԱՉԱՐՍԿԻՆ

Հրեայ մը, դաւանափոխ, անուանեալ Մանտէլշթամ։

Ո՞Վ Է ՄԱԿԼԱԿՈՎԸ

Առժամեայ կառավարութեան դեսպաններէն մին, ազատ որմնադիր Ֆրանսական օթեակէն։ Տակաւին կը շարունակէ իր սրիկայութիւնները Փարիզի մէջ։

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ներկայիս, Ֆրանսայի մէջ, բոլշեւիզմի կազմակերպիչներն են ազատ որմնադիրները։ Այս մարդիկն են, որ հիմնեցին Ռուս Հանրապետական Ընկերակցութիւնը, 20, Rue Laffitte։

Ո՞Վ ԿՈՒՏԱՅ ԴՐԱՄԸ

Առանց դրամի ոչ մէկ յեղափոխութիւն։ Փարիզի հրեայ տուներէն մին է, Լազարեւսկի եղբայրները, որ դրամ կը հայթայթէ յեղափոխութեան։

ԴՐԱՄԱԹՈՒՂԹԵՐԸ ԵՒ…

Խորհրդանիշը մեծ դեր կը խաղայ ֆրանսական գաղութներու, ինչպէս Հնդկաստանի եւ Մարթինիքի դրօշմաթուղթերուն վրայ։ Փռիւգիական գդակը, որ կը տեսնուի Նիկարակուայի եւ Գոլոմպիոյ դրօշմաթուղթերուն վրայ, շատ կասկածելի է։ Ի զուր չէ որ ժամով արիւնարբուները, երբ վտանգ զգան, կը փախին դէպ ի այդ երկիրները։

ՎԱԹԷՐՄԱՆ ԳՐԻՉՆԵՐԸ ԵՒ…

Հռչակաւոր «Ազգերու Դաշնակցութիւնը» իր ժողովները կը գումարէ Ժընեւի մէջ։ Վաթէրման ծանօթ վաճառատունը ռէքլամ կ'ընէ թէ իր ապրանքներուն համար, թէ «Ազգերու Դաշնակցութեան համար»։ Զորս խորհրդանիշ ալ խաւաքարտին վրայ կայ, երեքը խորհրդանիշերն են սա… յին։ Մոռցէք Սիոնի ժողովի… վերջին աշխարհագրութեան… ցութեան մասին. — «Այնպէ՛ս… նեղենք չեն քրիստոնեաները (կ… որ սախպուին մեզի յանձնել մի… յին իշխանութիւնը»։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳԻՆԻ

Աւա՜ղ, ամէն կողմ կը տեսնուի… մայնավար ջհուաններու սար… այս վաճառանիշը։ Դիտեցէք… գործարաններու վաճառանիշերը… պայման պիտի գտնէք գերման… Քուփֆէրպէրկ – Կոլտ գործար… վաճառանիշը։ Գաւաթներու մէջ… հրդանիշ մը։

ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԵՆ

Զափազանց վտանգաւոր են… ուտներու եւ կըլ – սկաուտներու… մակերպութիւնները։ Սկաուտներ… շարունակ հրահանգ կը տրուի… բա՛ստ» նշանախօսքով, ինչպէս… ուի Նեռին համար, զոր հիմա… պաշտեն Փարիզի մէջ։

(*) Սկիզբը կարդալ ՅԱՌԱՋի 10 եւ 31 յուլիս թիւերուն մէջ։

ՄԵՐ ԱՂԲԻՒՐԻՆ ԱՌՈՒԱԿԸ

Ծը՛լթը՛լ, ճեքեա՛թ մ'ես աղբիւր սիրական,
Չե՞ղ մ'ալ մաքըն ի վար յուզուինք անսահման...

Ծը՛լթը՛լ, ցոլցլուն աղբի՛ւր վիպական,
Վազքիդ մէջ ճին ճին „ոյզե՞ր կը շողան...:

Ռոցիդ մէջ ծփուն կարկաչուն՝ գարնան
Հայ խաղեր-պարեր որքա՛ն շուռ կուգան...:

Մեր գիւղի կալի ջինջ աղբիւր գուսան,
Ի՞նչ երգեր ճետդ գացին ու կորան...:

Դո՞ւն իմ պապերուս յոյզի կո՞յս վկան,
Աչքեդ աչքիս մէջ սէր-յոյզեր անցան...:

Ծը՛լլ արեւագա՛լն երգող դուն աղբիւր,
Լանջէդ յոյզ ու լոյս, արեւ ճոսեցուր...:

Ծը՛լլ անուշ տաղ մ'ես, երա՛գ ճայրենի,
Քաղցր երազս ճոգւոյս՝ շշունչն անճունի...:

Հալէպ — ԱՐՏԱՇԷՍ Տ.-Յ. ՏՈՒՃՈՅԵԱՆ

զան գացած են Մէնի ալիքներուն. ու բայց այդ արկածն է որ լուծած է անոնց կեանքի առեղծուածը եւ ա. նկը ... պիտի ըսէք, ... չեօթնհրրորդ օրը անյուսօրէն սիրող այդ երիտասարդներուն համար, զոր կեանքի թաթը կը բաժնէր, բաղդ մահը միացուց։

ԻՄ ՄՍԻՍ ՄԻՍԸ

(Կրկյս Գարլինսկի)

Ամերիկուհի մըն է այս վէպին հեղինակը կինօյական նկարագրութեամբ մը տուած է մօր մը ողբերգութիւնը։

Ժողովրդական խաւի պատկանող պարզ կին մըն է որ հոն կը պատմէ մեզ իր կեանքը մէկը այն հազուագիւտ եւ հաճոյ տիպարներէն, որոնք կը բաւականանան մայրութեամբ ու իրենց միակ իմաստը ու երջանկութիւնը կը փնտռեն անոր հետ։ Մայրութի՛ւնը, բախտաւորուէկ կիներու համար առիթ վիշտերու կուլուց մը չէ՞ սակայն. բայց վէպին հերոսուհին իր սառնապանքը կը նկատէ ինքնին պարզ, տրամաբանական ու գալն կը առնէ քաղցր, ստոյիկ ոգիով մը։

Այրի՝ չորս զաւակներով, իր առողջութիւնը եւ երջանկութիւնները անոնց տրամադրելէ յետոյ, անա կը գտնենք զինքը ծերացած առանձին մը առջեւ։

Իր անդրանիկը սատանայ մըն է, որ մոլութիւններու զառիթափին վրայ թաւալգլոր, աղանդած է իր հարազատ քոյրն իսկ ու դատապարտուած է մահուան։

Ու երկամակայ մը հաղինփառելի տառապանքը. մ'ը մէկուն վրայ տրտմացուէ։ Բայց անիկա պատասխանը կ'ընդունի տեսակ մը ճակատագրականութիւն, որու մասին իրմէն չի կրնար վիճիլ. իսկ պիտի երթայ, տղաքը կլլած, բանտ, այցելելու իր մահապարտ տղան, անոր տալու վերջին ափափանքը, վերջին քաջալերութիւնը. չէ՞ որ ցաննին Տաննին է, մէկը՝ իր զաւակներէն, իր մսին միսը...

Սրտառուչ պարզութեամբ հեղինակը նկարագրած է մօր վերջին այդ այցը, մահապատժին նախընթաց օրը։ Մայրն է որ կը պատմէ.

«Տաննին չուզեց դուրս գալ զիս տեսնելու համար։ Ան պառկած էր յարդէ անկողնին վրայ եւ արդէն մեռածի երեւոյթը ունէր։

«Ես դուրսը նստած մնացի եւ զինքը դիտեցի ատեն մը ու վերջը Տաննին ելաւ, տունկ. դանդաղօրէն ու եկաւ ինծի եւ ըսաւ «բարի լո՛յս։ Այն ատեն ես ալ ելայ եւ ըսի՝ բարի լոյս Տաննի։ Ան ըսաւ ինչպէս ես Մարիկ։ Ես ըսի շատ լաւ եմ Տաննի ու դո՞ւն։ Ան ըսաւ շատ լաւ լաւ եմ։ Այն ատեն ան հարցուց որքա՞ն դրամ քաշեցին քեզմէ դատին համար Մարիկ ու ես ըսի թէ ինչ որ տան համար տուած էին ուրիշները, բայց ըսի ատ մասին հոգ մ'ըներ Տաննի։ Ու անա ան հոգ առնէ... Ու ատեն մը ան բան մը չըսաւ ու ես ալ բան մը չէի ըսեր իրեն։ Ան ըսաւ Մարիկ։ Ու ես ըսի ինչ կայ Տաննի։ Ու ան ըսաւ գիտե՞ս, Մարիկ, չեմ վախնար»։

... Արդեօք արդարեւ իր հոգին իր ափին մէջ, ակռաներուն տակ սեղմած մայր մը չէ՞ որ կը խօսի հոս այս անպաճոյճ ու միամիտ բառերը... Կեանք մը որ դուրս ելած է գրական կեղծագրական ամէն բարքերէ, բայց լեզու մը որ կուգայ կենդանի սրտէ մը ու տալ է շունչի մը նոխան...

Բայց այս չէ՞ գրականութիւնը, որ յայտնութիւնն է կեանքին։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—)(o)(—

Կ'իմանանք, որ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունելութեան առթիւ Թուրք կառավարութիւնը ընդ. նուրում պիտի յայտարարէ։ Այս մասին օրինագիծ մը կը պատրաստուի ներկայիս, տանելու համար Ազգ. Մեծ Ժողովին, յառաջիկայ նստաշրջանին։

Փետական պիւտճէն եւս պիտի գեղչուի մինչեւ 70 միլիոն ոսկի (?), նկատի ունենալով երկրին ներքին թշուառութիւնը։ Ելմտական այդ ծանր տագնապը փարատելու համար, մասնաւոր մարմին մը կ'աշխատի, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ երկիրներուն մօտ, փոխառութիւն կնքել, ինչ որ կասկածելի կը թուի։

La République Enchaînée թերթին աղբիւրներէն կը հաղորդէ թէ իր թերթը 6 ամիս կամաւոր դադարի ենթարկուած էր չվնասելու համար Թուրքեւֆրանսական բանակցութիւններուն։ Սակայն երկու ամիս յետոյ պիտի սկսի վերահրատարակել։

ՏԻՍԱՂ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՐՏԱՔՆՈՑՆԵՐԸ

— :-:

Ճիշդ չէ յունական առածը, որ կ'ըսէ.

— Երկիր մը քաղաքակրթութիւնը իր արտաքնոցէն չափելու է։

Եթէ այս առածով առաջնորդուինք, պիտի ըսենք, որ Երեւանը քաղաքակրթութիւն չունի, վասնզի արտաքնոց չունի։

Բայց գիտէք, չէ՞ որ, Երեւանը քաղաքակրթութիւն ունի ու հանրակառքի է հասեր։

Երեւանի քաղաքային խորհուրդները տարբեր ժամանակներու մէջ տարբեր հայեացք են ունեցեր արտաքնոցներու վրայ։

1925ի քաղաքային խորհուրդը միզարան մը շինել տուաւ Թուտաց եկեղեցիին դիմաց, չիփ-չիտակ հասարակ փողոց վրայ՝ այն հրամայականով, որով ըսել կ'ուզէր.

Անցորդ պարտաւոր ես միզել, կամ

— Առանց միզելու չանցնիլ։

Իսկ ներկայ քաղաքային խորհուրդը բաղաա վերցուց արտաքնոցի սովորութիւնը, առանց սակայն «որոշումով» մը նախապէս վերցնելու մարդոց «դուրս երթալու» վարժութիւնը

Շատ ճշմարիտ է, ես չեմ մեղադրեր քաղաքային խորհուրդը. արտաքնոց յաճախելը մասնաւոր զգեստի արժանի բան մը չէ, եւ մինչեւ իսկ Քանթի «զուտ բանականութիւն» ունեցող մարդու համար պակասութիւն է նման տեղեր երթալը։ Ճիշդ է, թէ [illegible] մարդկութիւնը [illegible] ընթացքին իր [illegible] մեծ քաղաքներուն եւ կիս. համար հազարաւոր տաճարներ է հիմներ. բայց ոչ մէկ արտաքնոց է շիներ։ Յանցանքը Երեւանի բնակչութեանն է։

Իրաւ է թէ վարչական արգելքները շատ անզօր են նման արմատացած սովորութիւն մը մէկ անգամէն արմատախիլ ընել։ Այդ անձնական սովորութիւնը ունի իր քմահաճ պահերը։ Եթէ հիւր ես տեղ մը, ուր պէտքարանին տեղը չես գիտեր, անմիջապէս «պէտքը» կը զգաս, իսկ «հարիւր տակառով» պէտքարանի տեղ հիւրը ըսաւ «պէտքը» չի զգար։ (Տես [illegible] գրքին տեսութիւնը)։

Այդ է պատճառը, որ օտար քաղաքներէն Երեւան ժամանած ամէն շրջիկ, գիտնալով որ մեր քաղաքը արտաքնոց չունի, անմիջապէս «պէտքը» կ'ունենայ։

Խօսելով Եւրոպայի մասին, պէտք է ըսել, որ շատ մը երկիրներու մէջ մասնաւոր խնամքի ենթակայ են արտաքնոցները։

Պատմականին անցնելով, պէտք է ըսել, որ արտաքնոցը պատմութեան մէջ չէ ունեցեր իր ուրոյն տեղը եւ չէ հիմնաւորուած պատմականօրէն։

Ըսել թէ մարդը բոլոր դարերուն մէջ պէտքարան է զգացեր՝ առանց հաւանական ենթադրութեան արժէք միայն կ'ունենայ եւ ամէն պատմաբան կրնայ քեզ դատարան քաշելով սուտելու պահանջել։

Բայց ես կրնամ պնդել, որ Ե. դարուն արդէն հայ նախարարները ծանօթ էին պէտքարաններն, ու Եղիշէն տուած դատարան կ'երթամ։

Կը բանայ Գարաից Յազկերտ թագաւորին մասին գրուած այն գլուխը, ուր վերջինս ուզելով պատժել հայ նախարարները, ինչպէս կը կանչէ զանոնք, տղէկ մը կը կերցնէ ու վերջն ալ «խանջանոց»ը կը կնքէ։

Ահա ձեզի զրաբար պատիժ մը, զոր այսօր աշխարհաբարի վերածելով Երեւանի քաղաքային խորհուրդը, անով կը պատժէ քաղաքացիները։

Յազկերտի պատիժ չէ՞ ես ինչ է, երբ նոյն քաղաքային խորհուրդը ամէն 100 քայլի վրայ ճաշարան մը, ամէն 50 քայլի վրայ թէյարան մը, ամէն 10 քայլի վրայ պաղ ջուրի կրպակ մը կը բանայ, առանց մէկ հատիկ արտաքնոցի։ «Հասարակական սնունդ» առանց «հասարակական արտաքնոցի», Յազկերտի պատիժ։

Ու ասկից վերջ եթէ բժիշկ մը ձեզի լուծողական դեղեր ըլլայ. Հրնդունի՞ք։ Ըսէք.

— Բժի՛շկ, տարէք քաղաքային խորհուրդին դրէ, որ նախ արտաքնոցի հարցը... լուծէ, որ 1925էն ասդին անդամ [illegible] բանաւ է իր օրակարգին մէջ։

Հարցը հասուցած է, եթէ չլուծուի վերէն, կը լուծուի վարէն։

ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐ

(Խորհ. Հայաստան)

·ՄԵԾ ՄԱՐԴ ՄԸ·

:-: —

Հայու մը անուան շուրջ, վերի խորագրին տակ, փարիզի ֆրանսական «Էրէնիկուալ» շաբաթաթերթը կը գրէ.

Երեսունըհինգ տարի առաջ, հայ մը ցամաք կ'ելլէր Մոմպազայի (Ափրիկէ) մէջ, հագած ու կրակ երեւոյթ մը ունէր. մաշած հագուստով եւ անկուսոփ, ասդին անդին գլուխ կը զարնէր, ապրուստը ճարելու համար։ Օրին մէկը Գամբալա հասաւ։ Քանի մը հազար քիլոմէթր ճամբայ կտրած, վայրի գազաններով լեցուն շրջաններէ եւ չորս հազար մեթր լեռներէ անցած էր։

Գամբալա այսօրուան քաղաքը չէր այն ատեն. քանի մը հիւղակներ եւ անգլիական առաջին գինուորներու վրաններ միայն կը տեսնուէին հոն։

Անեան անուն այս հայը աշխարհեցաւ երկրէն եւ որսի հսազը առաւ իսկոյն։ Ու որսը յուշնացաւ։ Վարիս Ֆրանսացի մը, պատուաստուած գգեստներով, սպասարկութիւն խնդրեց Անեանէն։ Այս վերջինը հիւրընկալեց համբերութեամբ այն հայրական ժպիտով, որ միշտ կը տեսնուի իր դէմքին վրայ, ու հիմա աւելի շեշտուած է։

Փոք որսացող մըն էր այդ Ֆրանսացին։ Պելճիական Գոնկոյէն վաստաշաբար բերած էր փղոսկրերու տասնեակ մը։

Անոնք պահուած էին անտառին մէկ անկիւնը։ Գամբալայէն քիչ հեռու Ֆրանսացի ուղեւորը կը փափաքէր հոն մնալ ատեն մը, ի դերեւ հանելու համար խուզարկութիւնները պելճիական իշխանութեանց ու անգլիական ոստիկանութեան, որուն աջակցութիւնը խնդրուած էր։

Անեան ազնուօրէն խոստացաւ իր աջակցութիւնը ընծայել եւ լռութիւն պահել այդ գործին մասին, մինչ Ֆրանսացին կը համրուէր Հայուն ձեռքերը։

Սակայն Անեան յաջորդ օրը գնաց մատնանշել Ֆրանսացին։ Անպատուութեան հեռանկարէն սարսափած, մարդը անձնատուր եղաւ։

Ֆրանսացին բոլոր փղոսկրերուն տիրացած, Անեան հարստութեան ճամբան բռնած էր։ Իրեն պէս մարդու մը հետ յարմարեցաւ ու Լոնտոն դրկեց զայն, փղոսկրերու բեռով։ Շահերը պիտի բաժնուէին, բայց Անեան իր արբանեակին երեսը անգամ մըն ալ չտեսաւ, ու Հայը դարձեալ աղքատ մնաց առաջուան պէս։

Բայց Անեան օգտուեցաւ այս դասէն, ու այնուհետեւ սկսաւ աշխատիլ առանձին կամ այնպիսի անձերու հետ, որոնց դրամ կը բերէր, քանի որ փորձառութիւն ստացած էր այլեւս։ Շատ չանցած, ան դրամի տիրացած էր, իսկ ուրիշներ ալ փորձառութիւն ունեցած էին։

Անեան մեծ հարստութիւն դիզեց ու երկրին մէջ ահագին ազդեցութիւն ձեռք բերաւ։ Այսօր երկրին ամէնէն կարեւոր թերթին տէրն է, ամէնէն գեղեցիկ օթէլի վարիչը, բամպակի մէկ քանի գործերու, [illegible] թանի մը հազար հեքթար տարածութեան վրայ 3 գործակալ օթօմօպիլներու լաւագոյն վաճառանիշներու եւ նաւային գլխաւոր գործակալութեանց։ Մէկ խօսքով, միլիոններու տէր։ Անգլիացիները կ'ատեն Անեանը ու կը վախնան անկէ։ Բայց ան քթի տակէն կը խնդայ։

Պէտք է քլուպին մէջ տեսնել Անեանը, երբ ան եկեղեցականի իր սառնձեռքով կը շոյէ քլուպի գլխաւոր անդամներու կռնակը։ Անոնք կը խորշին Հայէն, եւ կ'ուզեն կողինջի մը պէս փշրել զայն, սակայն կը ժպտին անոր, որովհետեւ քանի մը փոքր աղտոտ ծառայութիւններ կը մատուցանեն եւ կամ դրամ կը պարտին։

Անեան թաքուն մեծ զօրութիւն մը ունի ու ամէնէն զօրաւոր մարդն է թերեւս։ Սակայն միակ մարդը չէ անգլիական Արեւելեան Ափրիկէի մէջ։ Այս կարգի մարդիկ տակաւ կարեւորութիւն ստացած են շնորհիւ այն խաբեբայութիւններուն, զորս ըրած են իրենց պղտոր գործունէութեան սկիզբը։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Ինքնութեան թուղթերու շուրջ

Մեր թղթակիցները վերջերս սկսան աւելի մութ եւ յուսահատական գոյներու տակ ներկայացնել փրանսաբնակ բազմաթիւ Հայերու ինքնութեան թուղթի հարցը։ Իրարու յաջորդող դէպքերը ցոյց կուտան թէ բռնածներում մէջ ոչ միայն չափազանցութիւն չկայ, այլ նոյն իսկ մեր մամուլը եւ ազգային մարմինները կացութեան ծանրութիւնը չափելու համար չունին որոշ տուեալներ։ Կարծուածէն շատ աւելի մեծ է թիւը փրանսաբնակ հայ ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք անելի մատնուած են կամ կրնան մատնուիլ մէկ օրէն միւսը։

Որ եւ է դարման թելադրելէ առաջ պէտք կը զգանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ ինքնութեան թուղթերու հարցին շուրջ։ Պէտք են թուանշաններ եւ մանրամասնութիւններ։

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր թղթակիցները, ազգային մարմինները եւ ընթերցողները որոնք կը հետաքրքրուին այս ցաւոտ խնդրով, պատրաստել ցանկ մը հետեւեալ գլուխներով․

1— *Ձեր շրջանին կամ ծանօթներու շրջանակին մէջ «անկանոն» վիճակի մէջ գտնուողներու անուն, մականուն։*

2— *Նշանակել իւրաքանչիւրին անկանոնութեան ձեւը, այսինքն՝*

ա) *Ինքնութեան թուղթ բնաւ չունեցողներ.*

բ) *«Վիզայի» թուղթ ունեցողներ.*

գ) *100 ֆրանքնոց թուղթ ունեցողներ որոնք աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են.*

դ) *Արտաքսման թուղթ ստացողներ եւ պատճառը*

3— *Քանի տարիէ ի վեր Ֆրանսա բնակիլը*

4— *Եթէ «գոնթրաթ»ով եկած է, «գոնթրաթ»ին պայմանաժամը, ո՞ր տեղին եւ ո՞ր գործին համար եկած ըլլալը։*

Այս հարցով պէտք է հետաքրքրուին ամէնէն առաջ անոնք որ անկանոն ինքնութեան թուղթեր ունին։ Իրենցմէ ալ կը սպասենք որ փութան ճշդութեամբ պատասխանել վերոյիշեալ հարցարանը եւ հասցնել մեզի, առանց սպասելու որ ուրիշներ խորհին եւ գործեն իրենց համար։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՒ՞Ր Է ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մեզի պէտք է կայսր մը երկաթէ կամքով, որուն առջեւ երախաներ պիտի խոնարհին Նիքոլայ Ա. եւ Մեծն Պետրոսը. Այդ կայսրը պէտք է որ արգիլէ գործածել «ընկերվարութիւն» եւ «կոստնակցութիւն» բառերը։ Մեզի պէտք է կայսր մը, որ աւլէ բոլոր Հրեաները Ռուսիոյ սահմաններէն դուրս, ցար մը, որ, երբ երեւնայ, իր ոտքը նետուին սահմանակից անկախ երկիրներ՝ ըլլալու համար իր մոլիները, խնդրելով որ շնորհ ընէ իրենց յետոյ առնելու հարուածը իրենք իրենցմէ գարնելու, որպէս զի չլզողնին կայսեր ապիտակ ձեռքերը։ Մեզի պէտք է կայսր մը, որ բոլոր «ընկերները» կախաղան հանէ բարձր ծողի մը վրայ։

Գ.

Քոյր Ֆայինա եւս գաղտնօրէն տպուած է, Պերլինի մէջ, գիրք մը, — ինչ օր Անդրաշխարհի մէջ, — ուր կը պատմէ թէ ի՛նչ տեսաւ իր խոր քունին մէջ։ Գեղապետ Մոսէւ յառաջաբան մը գրելով կը ներկայացնէ հեղինակը, —(Քոյր Ֆայինա կը սէրի հիւրեռտանեիէ մը, որուն մէջ տակաւին կը թրթռան սիրոյ յոյսերը կայսեր համար». Հեղինակը ամենայն մանրամասնութեամբ կը նկարագրէ դժոխքը, ո՛ւր բանդիակեր է Լէնինի եւ Թոլստոյի։

ԹՈԼՍՏՈՅ

Ժայռի մը եզեւ ծլմարկոյի կորաքամակ հսկայ մարդ մը, երկար ապիտակ մօրուքով, թանձր յօնքերով։ Շատ լաւ հասկցած էր թէ բարոյական ի՛նչ մեծ պատասխանատուութեան տակ կ'իյնար, անոնց համար զորս մոլորեցուց, ոչ միայն իր խղճին, այլ եւ ամբողջ ժողովուրդին առջեւ։ Ու սատանան արդէն նշան դրած էր վրան երբեւ երբ։

ԼԵՆԻՆ

Կարճահասակ, տարիքն առած լայնուսերով, ճաղատ ու մեծ ճակատով մարդ մը երեւցաւ զարհուրանքի գոռան առջեւ։ Զար ոգիները վեր բարձրացուցած էին զայն, ու հարուած հարուածի վրայ կ'իջեցնէին կռնակին ու վիզին։ Անհաւաք կատաղութեամբ մը, չար ոգիները կը խարազանէին նաեւ դէմքը, մռնչելով ականջին. — «Փճացուցիր հայրենիքդ, շարշարեցիր ու սպաննեցիր հայրենակիցներդ առանց երկնչելու որ եւ է դատաստանէ»։

Սատանան նստած էր, հաճր, իր գահուն վրայ եւ հեգնաբեւ աստղ մը կը փայլփլէր իր գլխուն վերեւ։

ՆԻՔՈԼԱ Բ. ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

Երանելիներէն մին ծունկի եկաւ Ցեսուս Քրիստոսի առջեւ։ Ամբողջովին ոսկի հագած էր։

Որոշակի տեսայ, որ Յիսուսի առջեւ ծնրադիր այդ արդարը իմ կայսրս էր։

Դ.

Իշէ Ենեւտի եւս մարգարէաշունչ գիրք մը տպած է Փարիզի մէջ, 1927-ին։ Գրքին խորագիրն է, Ճշմարտութիւնը Ռուսիոյ մասին։ Կողքին վրայ, պատկերը հեղինակին, «իբ առաջին թռուցիկին հետ»։

ՄԱՐԳԱՐԷԻՆ ՁԱՅՆԸ

Ես, Իշէ Ենեւտի, յանուն պատմական, յաւիտենական եւ մեծ ճշմարտութեան, յանուն Ռուսիոյ փրկութեան, առնչուած եմ յայտարարելու հետեւեալ աժմարտութիւնը

Ա.— Ռուսիա պիտի փրկուի միայն շնորհիւ տառապեալներուն։

Բ.— Համայնավարները պիտի տապալին տառապեալներու զինեալ ուժին տակ։

Գ.— Տառապեալներու զինեալ ուժը պիտի յաղթէ խորհրդային Ռուսիոյ վրայ երեք կողմէ, մէկ օրուան մէջ, 26 օգոստոս 1927ին։

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Ռուսական անբաժանելի կայսրութեան բոլոր քաղաքացիները, որ ցրուած են աշխարհի բոլոր ծագերը, պիտի հիմնեն, առժամապէս, Փարիզի մէջ, խորհրդարան մը, որ պիտի ունենայ 525 երեսփոխան։

Ընտրուած բոլոր երեսփոխանները պարտաւոր են ներկայ գտնուելու առաջին նիստին, որ պիտի գումարուի ժամը առաւօտեան 11ին, Փարիզի մէջ։ Բոլոր Ռուսիաներուն ազգային միակ Պետական Խորհուրդը պիտի ընտրէ, այդ 525 երեսփոխաններուն մէջէն, 24 նախարար, այսինքն կառավարութիւնը այն մեծ երկրին, որ Ռուսիան է։ Նոր Ռուսիոյ մէջ նախարարական ամէն աթոռի համար պիտի ընտրուին երեք հոգի։

ԱՌԱՋԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄ

Թող իմանայ ռուս ամբողջ ժողովուրդը, Ռուսիոյ մէջ ըլլայ թէ արտասահման, թէ տրուած է որոշում մը, որ յօրութիւնն է Ռուսիոյ եւ ռուս ժողովուրդին, — չուառով ազգային կամաւոր իշխանութիւնը պիտի մտնէ հայրենիք, Սէն — Փեթերսպուրկ։

ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Գերագոյն հրամանատար պիտի նշանակուի ռուս քաղաքացին, մեծ դուքս Նիքոլա Նիքոլայեւիչ։ Իր օգնականներն են զօրավարներ Վրանկէլ եւ Տէնիքին։ Անոնք արտասահմանեան ռուսական բանակներու մեծ սպայակոյտը պիտի նշանակեն Փարիզի մէջ

ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Խորհրդարանը կը տեղեկացնէ Ֆրանսական հանրապետական կառավարութեան թէ՝

1— Ֆրանսա պարտաւոր է Ռուսիոյ վերադարձնել ռուսական նաւատորմը եւ այն բոլոր ռազմանիւթերը, զորս զօրավար Վրանկէլ յանձնած է Ֆրանսայի, ըստ ցուցակագրութեան, ի պահ դրուած Պիզէրթի մէջ։

2— Ֆրանսա պարտաւոր է Ռուսիոյ վերադարձնել Փարիզի ռուսական դեսպանատան շէնքը այն ամէն կարասիներով ու հարստութեամբ, որ կը պարունակէր, ըստ ցուցակագրութեան, յանձնուած այն իշխանութեան, որ կոչէ սովետական, այսինքն համայնավար աւազակներու բոյնին։

3— Խորհրդարանը կը պահանջէ Ֆրանսայէն անմիջապէս խզել առեւտրական դաշնագիրը, զոր կնքած է համայնավար յափշտակիչներուն, Մեծն Ռուսիոյ քանդիչներուն հետ, անոնց հետ, որ երկիրը նետեցին սովետական անդունդին մէջ։ Դարձեալ, Ֆրանսա պարտաւոր է անմիջապէս արտաքսել Ֆրանսական Հանրապետութեան սահմաններէն բոլոր համայնավար գործակալները, ռուս «ընկերները» դէպի «իրենց» աւերեալ երկիրը։

(Շար.)

Իզմիրի Քարաջի ընկերութեան դատը

Իզմիրի Քարաջի ընկերութեան դատավարութիւնը վերջանալու վրայ է։ Ընդհանուր դատախազը իր մեղադրանքին մէջ, ընկերութեան տնօրէններուն եւ գլխաւոր պաշտօնեաներուն վերագրեց կաշառակերութիւն, զեղծարարութիւն եւ վաւերագրերու փճացում եւ երեք Ֆրանսացիներու համար պահանջեց հինգ տարի բանտարկութիւն, իսկ երկու Թուրքերու համար երեք տարի բանտարկութիւն։

Իրաքի սահմանադրական օրէնքը

Իրաքի անգլիական մարզպանը Պաղտատէն մեկնեցաւ Լոնտոն, ուրկէ պիտի վերադառնայ Հոկտեմբերին։

Լոնտոնի մէջ, մարզպանը պիտի խորհրդակցի կառավարութեան հետ, Իրաքի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքին վերաբերեալ հարցերու եւ այդ առթիւ Իրաքի սահմանադրական օրէնքին մէջ փոփոխութիւններու մասին։ Այդ պարագային Իրաքի մարզպանութիւնը պիտի փոխուի անգլիական դեսպանութեան։

Ռումանիոյ խաղաղական կացութիւնը

Ռումանիոյ գիւղացիական կուսակցութիւնը երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ մշակեց ծրագիրը՝ որ հիմ պիտի ծառայէ նախարարական յայտարարութեան, երբ դահլիճը ներկայանայ խորհրդարանին։

Համաձայն այդ ծրագրին, կառավարութիւնը բացարձակ լիազօրութիւն պիտի պահանջէ խորհրդարանէն, որպէս զի կարենայ ազատօրէն բարեկարգել երկրին ելեւմուտքը, կիրարկելով անհրաժեշտ միջոցները, ինչպէս նաեւ բարեփոխելու համար երկրագործական օրէնքները։

Գալով նոր կառավարութեան, այժմէն իսկ կարելի է ըսել թէ անմիջապէս որ նոր երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու ընտրութիւնները վաւերացուին եւ Ծերակոյտի ու Երեսփ. ժողովի դիւանները ընտրուին, արդի վարչապետը պիտի ներկայացնէ իր հրաժարականը։ Անկից յետոյ, Թագաւորը պիտի ձեռնարկէ անհրաժեշտ խորհրդակցութեանց։ Ամէնէն առաջ խորհրդակցութեան պիտի կանչուի անշուշտ գիւղացիականներու պետը Մանիու, որ դեռ չի գիտցուիր թէ ի՞նչ պատասխան պիտի տայ։ Եթէ ան մերժէ, ներկայ վարչապետն է Պ. Վայտա, որ պիտի ստանձնէ նոր կառավարութեան կազմութիւնը.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Համախմբերգչական Երիտասարդաց միութեան Սփէրէթային ներկայացումը Օգոստոս 27ին Էմիլ Զօլայի մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր հայ կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ օրը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Տօքթ.— Ր.— 70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եօզկատի Ուրումտիլի գիւղացի Կարապետ Պապարեան որ 1925ին Պէյրութէն Ֆրանսա եկած է եւ աշխատած է Թուլոնի մօտ Լա Գօն գիւղին մէջ։ Ետոյ փոխադրուած է Մարսէյլ։ Մէկ տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Իմացնել՝ Աղաւնի Տէրտէրեանի, Traverse Chevalier, No. 26 St. Loup, Marseille.

— Զանաքքալէցի Օր. Նուարդ Մեսրոպեան, հօր անուն՝ Մեսրոպ, մօր անուն՝ Սողոմէ, կը փնտռէ իր ազգականներէն Օննիկ Միքայէլեան, որ 1930ին եկած է Ֆրանսա։ Բարեկամներէ եւ հայրենակիցներէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Mlle Nevart Mésropian, 17 Cité Foch, Digoin, (S. et L.)

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R C Seine 276.288

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՕԳՈՍՏՈՍ
1932
9 AOUT
1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1982

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՈ՛ՐԾ, ԳՈՐԾ Կ՚ՈՒԶԵՆՔ

Այլ անկիւնէ մը քննենք մեր ժողովուրդի հոգեբանութիւնը: Ու այս անգամ, ամէնէն սուր անկիւնէն։

Ուշադիր եղէք տարադիր զանգուածներու հոգեկան պոռթկումներուն, հին ու նոր գաղութներուն մէջ, հին ու նոր սերունդին քով, ու դուք պիտի տեսնէք անոր ձեւակերպուած պահանջը.

— Գործ կ՚ուզենք, գո՛րծ...

Անելի մատնուած հայ ժողովուրդը, իր խանդավառութեան, յուսահատութեան եւ անհամբերութեան վերջին խօսքը կ՚ըսէ: Կ՚ըսէ անոնց բերնով, որ հաւատք ունին մեր վաղուան մասին, որ ուժ ունին իրենց հոգուն եւ բազուկներուն մէջ, որ իրենց անհատական կամքը հաւաքական կամքին կը խառնեն, որ վերջապէս, ներկայ անելէն՝ ելքի մը կը ձգտին:

— Գո՛րծ, գործ դէպ ի այդ ելքը:

Գործի այս պահանջը ամէնէն սուր արտայայտութիւնն է մեր զանգուածներուն, եւ կ՚անցնի անոր գրական հաշուին:

Եւ որովհետեւ այդ գործը գործադրութեան ընթացքին մէջը չէ, (գոնէ պահանջող զանգուածին համար այդ այդպէս է), գործը կը մնայ մտքերուն մէջ, որպէս հոգեբանութիւն մը: Այդ պատճառով, խնդիրը քննենք որպէս հոգեբանութիւն եւ խուսափինք մանրամասնութիւններէն:

Մեր ժողովուրդի ծայրայեղ նկարագիրն է, որ յայտ կուգայ այս պարագային ալ: Տարադիր հայութիւնը երկուքի կը շերտուի իր հոգեբանութեամբ: Առաջին հատուածը անտարբեր է եւ յուսահատ, ճիգի չի հաւատար, գործի չի մասնակցիր եւ գործ չի պահանջեր: Կրաւորական է եւ անհատապաշտ: Ան ինքզինք կորած կը հաշուէ կամ գիտակցութիւնն իսկ չունի իր կորուստին, ու միեւնոյն ժամանակ չի հետաքրքրուիր ապրողներով եւ չըմբռներ անոնց ապրումը։

Ծայրայեղ կրաւորականութիւն:

Երկրորդ հատուածը, ուժի կուտակումէն եւ կազմակերպուած ոգիէն մղուած՝ չի բաւարարուիր ընթացիկ գործով, իրապաշտ ու քայլ առ քայլ: Այլ կը ցանկէ միւս ծայրայեղութեան ու կ՚ուզէ ցայտուն գործը տեսնել, արդիւնքը վայելել, հրաշքն իրականացնել, մէկ թափով: Որովհետեւ, երբ «գործ կ՚ուզենք» կ՚ըսէ, այդ բաղձանքին ու պահանջին մէջ՝ ամբողջական եւ յաղթական արդիւնքն արձանագրուած է:

Ծայրայեղ գործունէութիւն, որ սակայն երեւակայական է:

Ահա, այստեղն է որ յստակօրէն պէտք է ըմբռնենք եւ ըմբռնել տանք մեր ժողովուրդին բաղձալիին եւ կարելիին սահմանները:

«Գործ կ՚ուզենք»ի հոգեբանութիւնը բաղձալիին սահմանները կը ծաւալի, մանաւանդ ազգային – քաղաքական մարզին մէջ: Ո՛րքան վատ է մեր ժողովուրդին վիճակը, ա՛յնքան սուր է եւ անսահման անոր բաղձանքները: Անոր գործի բաղձանքը աստիճանական գործունէութիւնը կը մերժէ, միջանկեալ սպեղանիները կ՚արհամարհէ, անշօշափելի օգուտները կ՚անտեսէ, ու կը ձգտի վերջնական կատարեալ դարմանի մը։

Այսպէս, հոգիով կը ձգտի, մտքով կ՚որոշէ, ու բաղձանքներով կը ծրագրէ: Իսկ բաղձանքը սահման չի ճանչնար, հետեւաբար՝ ծրագիրն անսահման է, ու գործը երեւակայական:

Մինչդեռ գործելը կը նշանակէ իրականութեանը բախիլ: Կարելին կը դառնայ գործ, անկարելին կը մնայ երեւակայութիւն:

Ժողովուրդի մը բաղձանքները, երեւակայութեան ուժով՝ կրնան զօրացնել անոր իտէալը: Իսկ իտէալին հասնելու համար այդ ժողովուրդը պէտք ունի կամքի եւ դատողութեան: Կամքն ու դատողութիւնը հաշուի հետ գործ ունին, իրականութեամբ կը պայմանաւորուին, տեսանելիէն դէպ ի անտեսանելին կ՚երթան:

Մեր ժողովուրդի գործի պահանջը, ինչպէս ըսինք, գրական երեւոյթ է, պայմանաւ որ իրականութեան եւ կարելիի գիտակցութեան հետեւի:

Անհրաժեշտն, այս պարագային, պայծառ գիտակցութիւնն է, եւ ոչ թէ բաղձանքը, որ կշիռի եւ չափի տակ չի մտներ:

Թողնել որ գործի պահանջը մնայ մեր ժողովուրդին մէջ, կը նշանակէ զայն մղել կրաւորական խեղճ վիճակի մը, որմէ այնքան դժգոհ ենք:

Թողնել նաեւ որ գործի պահանջը դեգերի բաղձանքներու անսահմանութեան մէջ, կը նշանակէ՝ այս ժողովուրդը մղել մտային հիւանդութեան մը, երեւակայական գործունէութեան մը եւ ջլատել անոր մէջ կամքը՝ իրական եւ կարելի գործերն ալ կատարելու: Որովհետեւ, երեւակայութիւնը եւ բաղձանքը երկար ժամանակ դառնալով զանգուածներու ուղեղին մէջ, ինքնաթելադրանքով՝ գոյութիւն չունեցածը գոյ կը դառնայ, անկարելին՝ կարելի, բաղձանքը՝ հաւատք: Անկէ դուրս մնացածը՝ անհետաքրքիր:

Եւ որովհետեւ մտքերու մէջն է որ կը դառնայ այս ժապաւէնը, դիւրին եւ միեւնոյն ժամանակ հաճելի է: Մեր ժողովուրդը, այդ հոգեբանութեամբ կրնայ կորսնցնել կարելի, բայց դժուարին գործը տեսնելու իր ընդունակութիւնը:

Ու այդ աղետալի է:

Մենք գիտենք, ու հայ ժողովուրդը պէտք է գիտակցի, որ գործելը կը նշանակէ դժուարութեան բախիլ: Իսկ դժուարութիւնն այն չափանիշն է, որով կը չափուի ժողովուրդի մը կամքը:

Մեր ժողովուրդը պէտք է ազատել հրաշքի հոգեբանութենէն, ըլլայ քաղաքական թէ դիւանագիտական, յեղափոխական թէ մշակութային գործերուն մէջ:

Հոգեկան բուժումի համար, դարձեալ լաւագոյն միջոցը գործն է: Գործի այս երակն ամուր պէտք է բռնել, բայց զայն դնել իրականանալի հունին մէջ, փորձով եւ հաշուով: Որպէս զի երեւակայութիւնն իջնէ գիտակցութեան եւ դատողութեան ամուր խարիսխներուն վրայ:

Իրականութեան այս ճամբայէն մենք անմիջական հրաշքներու թերեւս չհանդիպինք, բայց ինչ որ ըլլայ, մեզ պիտի տանի դէպ ի հրաշքը:

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ահաբեկումները կը շարունակուին

Հիթլերի մասին գրոյցները կը յաջորդեն իրարու թէ խորհրդաւոր ճամբորդութիւններ կը կատարէ զանազան ուղղութեամբ:

Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը տիրէ այն կարծիքը թէ, եթէ հիթլերեաններն ու կաթոլիկները չհամաձայնին իրարու հետ՝ խորհրդարանական գործակցութեան մը համար, պատերազմական նախարարը Շլայխէր որուն ձեռքը կը գտնուի կառավարութեան ղեկը, ամբողջովին պիտի պահէ ներկայ դահլիճին կազմը եւ պիտի շարունակէ հետապնդել իր ծրագիրը:

1) Գերմանիոյ վարչական բարեփոխում, որքան որ կարելի է գերման պետութեանց հետ համախորհուրդ:

2) Բարեփոխում սահմանադրութեան. ստեղծել Ծերակոյտ մը՝ որուն որոշումները գերակշռեն Երեսփ. Ժողովի որոշումները:

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ

Մէկ – երկու օրուան յարաբերական հանդարտութիւնը՝ կարծել տուաւ թէ վերջացած են ահաբեկումները եւ թէ Հիթլերի տեղակալները յաջողած են զսպել իրենց մարտիկները: Սակայն նախորդ գիշեր միայն, մէկ քանի ահաբեկումներ կատարուեցան, բոլորը հիթլերեաններու կողմէ:

Քիէլի մէջ, մեծ վաճառատան մը դրան առջեւ, առտուն կանուխ հիթլերեանները պայթեցուցին ուժանակ մը, որ բաւական վնասներ հասցուց: Պրունշվիկի բանուորական թաղին մէջ, նոյնպէս, պայթեցուցին ռումբ մը որ 21 տուներու կարեւոր վնասներ պատճառեց եւ փշրեց 300 պատուհաններ:

Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել երեք հոգի, որոնց ինքնութիւնը սակայն գաղտնի կը պահէ:

Շվէրինի մէջ, ձեռնառումբերով քանդեցին ընկերվարականներու թերթին տպարանին ճակատը, իսկ Գրեսլաուի, Շտեմմի եւ Վիրշէի մէջ ուժանակներ նետեցին ընկերվարական փաստաբանի մը, կաթոլիկ կուսակցութենէն ղեկավարի մը եւ ուրիշի մը նախասենեակներուն մէջ:

Գերման օրաթերթերը այլ եւս, ահաբեկչական ծանր պարագաները միայն կ՚արձանագրեն իրենց սիւնակներուն մէջ. որովհետեւ, հիթլերեան բոլոր ահաբեկումներու լուրերուն եթէ տեղ տային, երկար սիւնակներ պէտք է յատկացնէին:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄՆԵՐ

Քէօնիկսպէրկի մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 15 համայնավարներ, որոնց տուներէն գտնուեր էին ատրճանակներ, փամփուշտներ, մէկ քանի սուիններ, բազմաթիւ ուժանակներ: Իսկ նոյն վայրի հիթլերեանները, կը վայելեն ոստիկանութեան բարեացակամ վերաբերմունքը։

*** Կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ այն գրոյցները թէ ահաբեկման դէմ, խիստ միջոցներ տրամադրող հրամանագրին կիրարկման առթիւ, վէճ ծագած է դահլիճին մէջ։

Այս հերքումը սակայն, իրականութիւնը պարտկելու եղանակ մը կը նկատուի լաւատեղեակ շրջաններու կողմէ, որոնք կը հաւատան թէ Փրուսիոյ արտակարգ փոխ – լիազօրը Պրախթ կը պնդէ ահաբեկիչներուն դէմ՝ ամենախիստ միջոցներու կիրարկման վրայ, մինչ զօրավար Շլայխէր աւելի համամիտ ըլլալ կը թուի մեղմ քաղաքականութեան մը։

Այս մասին «Պերլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ.

— Այս օրերս կատարուած նոր ահաբեկումները, ամէն պարագայի մէջ կը փաստեն թէ կառավարութեան բոլոր սպառնալիքները ու ազդարարութիւնները ապարդիւն մնացած են: Այս նոր ոճրափորձերը ամէնէն ծանր դատապարտութիւնը կը կազմեն կառավարութեան վարանոտ քաղաքականութեան։

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՄԷՋ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Վերջին լուրերու համաձայն, այսօր – վաղը բանակցութիւններ պիտի կատարուին Պերլինի մէջ, կազմելու համար կառավարութիւն մը, որ կարենայ կառավարել մեծամասնութեան մը վրայ կռթնելով: Աւելի ճիշդը, աշխատանք պիտի կատարուի նախ գտնելու այս մեծամասնութիւնը, յետոյ՝ ըստ այնմ բաշխելու համար նախարարութիւնները:

Կարգ մը գրոյցներու համաձայն, երբ թէ Միւնիխի մէջ բանակցութիւններ կատարուած են Հիթլերի եւ Գերմանիոյ նախկին գահաժառանգ իշխանին միջեւ ու համաձայնութիւն գոյացած է Հիթլերը նստեցնելու նախագահական աթոռին վրայ: Սակայն շատ կարճ ժամանակի մը համար: Շատ չանցած Հիթլեր իր տեղը պիտի տայ գահաժառանգին, որ յարմար առիթը գտնելուն, ինքզինքը պիտի հռչակէ կայսր Գերմանիոյ:

Կ՚ըսուի սակայն թէ Գերմանիոյ նախկին կայսրը դէմ է այս ծրագրին:

ԻՐԼԱՆՏԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անգլիոյ գաղթային նախարարին դէմ

Օթթավայի մէջ ուր կը գտնուի Անգլիոյ գաղթային նախարարը, երեւան հանուած է դաւադրութիւն մը, որ յուզման մատնած է Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները: Դաւադրութիւնը ուղղուած էր Անգլիոյ գաղթային նախարարին դէմ, որ Իրլանտացիներուն կողմէ պատասխանատու կը նկատուի՝ Իրլանտայի դէմ գործադրուած անգլիական փոխ – վրէժի միջոցներուն:

Օթթավայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց շատ վտանգաւոր նկատուած Իրլանտացի մը, զոր կը մեղադրէ սպանութեան փորձ կատարած ըլլալու յանցանքով:

Գանատայի հեծեալ ոստիկաններու հրամանատարը այս մասին յայտնեց թէ, քանի մը օրէ ի վեր՝ ոստիկանութիւնը կը հետապնդէր դաւադիրներու խումբ մը եւ թէ նոյն իսկ, մէկ քանի գաղտնի ոստիկաններ, յաջողեր էին ներկայ ըլլալ անոնց գաղտնի ժողովներուն:

Անոնց նպատակն էր սպաննել Անգլիոյ գաղթային նախարարը, որ Թորոնթոյէն 70 քիլոմեդր հեռու, ջրանցքի մը բացման արարողութիւններուն պիտի մասնակցէր:

Անգլիա եւ հնդկական հարցը

Հնդկաստանի հարցը որ Անգլիոյ վերջին նախարարական խորհուրդին մէջ, քննուեր էր, զանազան ենթադրութիւններու տեղի կուտայ: Կացութիւնը ներկայիս հետեւեալն է:

Յուլիս 26ին, կառավարութիւնը ճշդորոշելով իր քաղաքականութիւնը, կ՚որոշէր շարունակել հնդիկ հանրային կարծիքին ուղղակի շօշափումները, բայց այլ եւս չհրաւիրել Կլոր Սեղանը:

Կառավարութեան այս որոշումը հաճոյ չթուեցաւ հնդիկ կարգ մը ազատական ղեկավարներու. իսկ կառավարութեան ներկայացուցիչը յուլիս 13ին, Երեսփ. Ժողովի վերջին նիստին մէջ կը յայտարարէր թէ տրամադիր է քննելու ամէն առաջարկ որ բոլորին համար, գոհացուցիչ կերպով լուծում մը կրնայ բերել, առանց խանգարելու սկսուած ձեռնարկներու արագ լրացումը:

Այդ թուականէն ասդին, բազմաթիւ առաջարկներ ներկայացուած են կառավարութեան. ամէնէն աւելի, առաջարկ ներկայացնողները կը պնդեն երրորդ Կլոր Սեղան մը գումարելու անհրաժեշտութեան վրայ:

Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակները կը յայտնեն թէ Կլոր Սեղանի գաղափարը քննուելու վրայ է այս միջոցին, բայց դեռ որեւէ որոշում չէ տրուած այս մասին:

Սխալ է ուրեմն կարգ մը թերթերու այն տեղեկութիւնը թէ Անգլիա որոշած է հրաւիրել Կլոր Սեղանի խորհրդաժողովը:

ԿԱՆՏԻ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Կանտիի հետ անգլիական կառավարութեան վարած բանակցութիւնները անելի մատնուած են, հիմայ որ կարգը եկած է որոշելու թէ նախ, կրաւորական ընդդիմութի՞ւնը պէտք է դադրի թէ բացառիկ հրամանագրերը: Երկու կողմերը կը վարանին եւ ոչ մէկը կ՚ուզէ նախ տեղի տալ միւսին: Ամէն մէկը պաշտպանելով իր հեղինակութիւնը, կ՚ուզէ որ նախ հակառակորդը զիջում կատարէ: Անգլիական կառավարութիւնը Կանտիի կ՚առաջարկէ կառավարական մասնակի ինքնավարութիւն, խոստանալով ապագային հաստատել կեդրոնական պատասխանատու կառավարութեան մը սահմանադրութիւնը:

Կանտի, ընդունելով մէկտեղ, պայման կը դնէ որ նահանգային ինքնավարութիւնը բոլորովին զերծ ըլլայ Լոնտոնի կառավարութեան հսկողութենէն եւ հակակշռի իրաւունքէն:

Բանակցութիւնները ընդհատուած են:

Ամերիկա եւ պարտքերու հարցը

Ուաշինկթընէն «Թայմզ»ի կը գրեն թէ ծերակուտական Պօրահ որ իր վերջին երկու ճառերուն մէջ, թելադրեր էր կրճատել պատերազմական պարտքերը, իր բարեկամներուն յայտնած է թէ Ուաշինկթընէն պիտի վերադառնայ սեպտեմբերի ընթացքին: Իր այս ճամբորդութեան նպատակն է հսկել որ ամերիկեան կառավարութիւնը այնպէս մը չգործէ որ պատերազմական պարտքերը վերաքննուին, առանց Եւրոպայէն պահանջելու փոխադարձ կարեւոր փոխարինումներ.

Անդրադառնալով այն տեղեկութեան թէ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքով, Ամերիկայի հետ կնքելով առեւտրական դաշնագիր մը, Ֆրանսա պիտի պահանջէ որ Ամերիկայի հանդէպ իր պատերազմական պարտքերը կրճատուին, ծերակուտական Պօրահ, ըսաւ.

— Պատերազմական պարտքերու հարցը աւելի լայն ու խոր է քան թէ առեւտրական դաշնագրի մը սակարկութիւնը՝ պարտքերու գումարին վրայէն քանի մը տոլար զեղչելու նպատակով:

Ծերակուտականը դարձեալ շեշտեց թէ որ եւ է արդարացում չկայ պատերազմական պարտքերը կրճատելու կամ ջնջելու, եթէ այդ քաղաքականութիւնը բոլոր երկիրներու տնտեսական վերականգնումին ծառայելու չափ ընդարձակ չըլլայ:

Ռուս-գերման յարաբերութիւնները

Այս վերջին մէկ քանի օրերու ընթացքին, բոլշեւիկ մամուլի լեզուն, զգալի կերպով փոխուած է հանդէպ Գերմանիոյ: Ռուսական մամուլը Գերմանիոյ քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն մը կը նշմարէ հանդէպ Ռուսիոյ եւ կը յայտնէ թէ Գերմանիոյ զինուորական ուժերը շատ աւելի մեծ են քան ինչ որ ցոյց կը տրուի, թէ Գերման կառավարութիւնը յաջողած է խաբել դաշնակիցներու յանձնախումբերը, ծածկելով զէնք եւ ռազմանիւթ՝ մեծ քանակութեամբ, հակառակ Վէրսայլի դաշնագրին:

Այս տեսակ լեզու մը բոլշեւիկ մամուլին կողմէ, ուշագրաւ է, մանաւանդ որ ան, ցարդ, կը ջանար Գերմանիան ցոյց տալ բոլորովին զինաթափ եւ զոհը՝ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ ուրիշ պետութեանց:

Իտալիա փոխ կուտայ Թուրքիոյ

ՀՌՈՄ, 7 օգոստոս.— Մօտ ատենէն Թուրքեւիտալական բա—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԱԶԳ. ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ.— ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՇՈՒՐՋ— ՀԵԼԼԷՆ ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ։

Արտասահմանի մեր ընթերցողները այլ եւս ձանձրացած ըլլալու են — եւ շատ իրաւամբ անշուշտ — Աթէնքի ազգային ընդհանուր կեանքին ամիսներէ ի վեր անհերքելարան վիճակ մը ունենալու մասին մեր տուած յաճախակի լուրերը կարդալով։ Եւ սակայն, անհրաժեշտ է անդրադառնալ, թէ ահա երկար ամիսներէ ի վեր է, որ ամբողջ Հին Յունաստանի հայութիւնը զրկուած է վերին իշխանութենէ. եւ ազգային, կրթական ու լուսաբերական գործերը ձգուած են իրենց վիճակին, կամ աւելի ճիշդը՝ Մալըմեանի մը քմահաճոյքին, որ կը գործէ այնպէս՝ ինչպէս հովերը կը փչեն հիւսիսէն ու հարաւէն, բայց մանաւանդ հիւսիսէն, որուն սահմանն ներկայացուցիչը Շահվէրտեան իր գործակալներուն — պաշտօնական եւ անպաշտօն — միջոցաւ միշտ կը սեղմէ իր ազդեցութեան օղակը Մալըմեանին շուրջ։ Ու պէտք է արձանագրել, որ Շահվէրտեան եւ Արսլանեան՝ Մաքաֆեան պատուագիր գործակալութիւնը յաջողութիւններ ունեցաւ ցարդ իր ծրագրի գործադրութեան մէջ, որուն ձգտումն էր եւ պիտի ըլլայ գաղութը պահել շոգիի վրայ եւ խարբերդայիններու ցուցմունքներուն ենթակայ։ Ու իր կարգին պէտք է արձանագրել որ այս վիճակին մէջ պատասխանատուութեան գլխաւոր բաժինը կը ծանրանայ Ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան վրայ։ Ան թէեւ սկզբունքով համաձայն մեզի հետ, բայց չկրցաւ տակաւին իր պահպանողական պատեանէն դուրս գալով գործօն մասնակցութիւն բերել իրերու այս ընթացքին փոփոխութիւնը փութացնելու գործին մէջ։ Ժողովներ տեղի ունեցան Մալըմեանի հրաւէրով եւ մասնակցութեամբ 3 կուսակցութեանց եւ չէզոք ազգայիններու։ Արտայայտուեցան այնպէս՝ ինչպէս կ'արտայայտուին դաշնակցական լրագրերը։ Եւ այսքան միայն։ Ժողովները դուրս գործակցելու, եւ իրենց կողմէ իսկ առաջադրուած ծրագիրները կեանքի մէջ իրականացնելու համար ոչ իսկ մէկ ձեռնարկ, ոչ իսկ մէկ շարժում։ Ընդհակառակն մոռցած են կարծես իրենց արտայայտութիւնները եւ գործերը ձգած իրենց բաղդին, կամ Եգիպտերու զարգացման, ինչպէս կը սիրեն յեղյեղել յաճախ անոնց ղեկավարներէն ոմանք, հոս ու հոն։

Շատ բնական է, ուրեմն որ ազգային մեքենան մնայ հոն, ուր որ էր՝ վարկաբեկուած Թաղային Վարչութիւնը հրաժարած օրերուն։ Եւ մինչդեռ գործերը կը գտնուին վերեւ պարզուած դրութեան մէջ, անդին վարժարաններն ու կրթական գործը մնացեր են, առ հասարակ Մալըմեանական, Հօկէի եւ անոնց նման անձերէ կազմուած Թաղային եւ հոգաբարձու մարմիններու ձեռք, որոնք նաեւ թաղային, ազգային եւ կրթական ու զանազան գործերու կը մօտենան Մալըմեանի մտայնութեամբ, եւ ուրեմն վարժարաններն ալ մատնուած են անորոշ կացութեան մը։ Օրինակի համար, յիշենք միայն, որ Յուլիս ամիսը հակառակ լրացած ըլլալուն տակաւին Աթէնքի ազգային վարժարաններուն մէջ պաշտօնավարող ուսուցիչներու պայմանագրութիւնները չեն աւարտած։ Եւ ուսուցիչներ, աշակերտներ եւ ժողովուրդ կը սպասեն որ մարմինները ժամ առաջ կարգադրութիւններ ընեն յառաջիկայ տարուան համար։

Իր կարգին ըսենք որ, բոլոր յարանուանական վարժարանները Յունիսի վերջերուն ըրած եւ յինցուցած են արդէն, յառաջիկայ տարուան իրենց կարգադրութիւնները։ Բատ կարգի արձանագրենք նաեւ, որ Բարեգործականի վերջին որոշումն ալ դեր ունեցաւ այս վիճակին մէջ։ Բոլոր մարմինները հազար աչքերով կը սպասեն լիագոր Ալեմշահին, որ պիտի բերէ, կը կարծեն, վարժարաններու Բարեգործականին անցած, անոր սեփականութիւնը դարձած ըլլալուն պաշտօնական աւետիսը։ Եւ փա՜ռք յաւիտենից յաւիտեանս ամէն։ Ալ կը վերջանայ ամէն բան։ Ալ պէտք չէ մնար որ եւ է զոհողութեան, ալ ինչ՞ու ժողովուրդէն դրամ պէտք է գանձել, քանի որ Բարեգործականը իր վրայ առնելու որոշում կայացուցած է. «Կեցցէ՛ Բարեգործականը» կը գոչեն միամիտ խանդավառներ, առանց անդրադառնալու, որ 1) Բարեգործականը վարժարանները — նիւթապէս — չէ վերցուցած, չի կրնար վերցնել եւ պէտք չէ վերցնէ իր վրայ, 2) Բարեգործականը որպէս զի կարենայ սեփականացնել վարժարանները եւ իր երազած հակակշիռը ի գործ դնել, պէտք է առնուազն իւրաքանչիւր վարժարանի տարեկան պիւտճէին կէսէն աւելին մատակարարէ։ Ու 3) Բարեգործականը իր այս ծրագրով կրթական գործին ոչ միայն չի կրնար պէտք եղած ծառայութիւնը մատուցանել, այլ եւ ժողովուրդը պիտի մղէ անփութութեան, այլ եւս զաւակներու թոշակ եւայլն չտալու հիւանդութեան։

Մեր կարծիքով Բարեգործականը լաւագոյն եւ գերագոյն ծառայութիւնը մատուցած կ'ըլլայ գաղթահայ գաղութական գործին, եթէ սորաչէ երկու շատ գործնական եւ պատուաբեր կէտեր՝ 1) Բանալ վարժարաններ հոն՝ ուր գոյութիւն չունին։ Օրինակ Ֆրանսայի մէջ։ Մենք չենք հաւատար նաեւ գործնականութեանը Աթէնքի մէջ բացուելիք միջնակարգ վարժարանի մը, պարզ այն պատճառաւ որ նախակրթարաններէ ելլող սերունդէն հազիւ մէկն է միայն որ պիտի յաճախէ հոն, մասնաւորաբար տնտեսական պայմաններու հետեւանքով։

× Ներգաղթը վերջացաւ. չվերջացաւ սակայն ներքն-ախտը։ Ահա մէկը, — Ա. Զաքարեան, Սելանիկի Ներգաղթի Գրասենեակի կարեւոր պաշտօնեաներէն, այժմ ալ Ալճերիոյ Ֆրանսական բանակին մէջ — սկսած է կարեւոր մերկացումներ ընել «Նոր Օր»ին մէջ, Ներգաղթի գործով զբաղող մեծ ու պզտիկ կամ բէյերինու վկաներուն, չարաշահութեանց եւ գաւաղրութեանց մասին։ Մեզի համար նորութիւններ չեն անշուշտ Գ. Ա. Զաքարեանի յայտնութիւնները։ Բայց լաւագոյն օգտակարութիւնը կրնան ունենալ բոլոր տեսակի հայաստանցիներու եւ մասնաւորաբար առանց խորհելու թափանցելու «Ներգաղթի» ներկայացողներուն համար։ Թո՛ղ կարդան եւ իմանան, որ Շահվէրտեան պաշտօնապէս հովանաւորած է եւ կը շարունակէ հովանաւորել երրորդութեան մը՝ Նազիկեան-Սաքայեան-Ցովսէփ, որոնց ամբողջ գործը եղած է ու կը մնայ Ներգաղթի անուան տակ, ներգաղթողներէ եւ ներգաղթելու համար ներկայացող հայրենակիցներէ դրամ շորթել, սուտ ու փուտ պատրուակներով, յանուն «համաշխարհային բանուոր-գիւղացիական» ապուշութիւններու «հայրենածային» կարգով իրենց ծոծրակները պարարտացնելու համար։

Ըսենք արդէն որ մեզի համար բացարձակապէս նորութիւններ չեն հրատարակուածները։ Մենք գիտենք տակաւին աւելի ծանրակշիռ պարագաներ, դաւեր եւ ժուռնալներու պատմութիւններ, որոնց հրապարակումն է, որ պէտք է ընէ Ֆրանսական բանակի սպայ Գ. Ս. Զաքարեան։ Պէտք է ընէ, ոչ թէ որպէս զի մենք համոզուինք, այլ որպէս զի համոզուին եւ անդրադառնան թերահաւատներն ու կեղծ հաւատացեալները, չափելու համար իրենց անզգուշութեան եւ կուսակցական կոյր հակառակութեան տարողութիւնը։

Այս օրերս փոթորկոտ շրջան մը կը բոլորէ հելլէն ներքին եւ քաղաքական կեանքը։ Ներքին փոթորիկ այն պատճառաւ, որ տարախմին ինկած է անհամեմատ կերպով եւ կը շարունակէ թաւալգլոր իյնալ։ Ապրուստը սղած է եւ անգործութիւնը սովորական վիճակ մը դարձած է՝ եւ՛ բանուորին, եւ՛ արհեստաւորին, եւ՛ մտաւորականին եւ՛ բոլորին համար։ Անձնասպանութիւններուն մեծագոյն մասը տեղի կ'ունենայ անօթութեան եւ թշուառութեան պատճառաւ։ Անցէ՛ք Աթէնքի նոյն իսկ գլխաւոր փողոցներէն եւ պիտի տեսնէք մարդեր, կիներ, աղջիկներ եւ ծերեր, որոնք ծանր մտահոգութեան մը ճնշումին ամպոտած ճակատներով, կապարեայ դէմքերով եւ տարտամ նայուածքներով կ'անցնին ու կ'երթան...

Տարբեր վիճակ չունին քաղաքական գործերը։ Ընտրական պայքարը սկսած է արդէն։ Բոլոր կուսակցապետները մեկնած են ու կը մեկնին իրենց ընտրական շրջանակները։

Կը խօսին, կը ճառեն, կը պարզեն իրենց ծրագիրը։ Մասնաւոր ու եռանդուն գործունէութեան մը լծուած է ժողովրդական կուսակցութիւնը, իր պետին Զալտարիսի բերնով քննադատելով Վէնիզէլոսի կառավարութիւնը, անոր չորս տարիներու «կործանարար» քաղաքականութիւնը եւայլն։

Ժողովուրդը, պէտք է ըսել որ մտիկ կ'ընէ եւ կը խանդավառուի։ Միւս կողմէ պարապ չեն մնար նաեւ ազատականները։ Կը պատասխանեն, կ'ազդարարեն եւ կը սպառնան։ «Ռէժիմի մասին ո՛չ մէկ վերապահութիւն» կը գոռան ազատականները, Քաֆանտարիս, եւ բոլոր զինուորական ու հանրապետական կուսակցապետները։ Ժողովրդականներու (արքայականներ) այս ուղղութեամբ տուած հաւաստիքները բաւարար չեն գտներ։ Թեմա մը վերջապէս, որուն լուծումն ու պարզումը կը սպասեն ժամանակէն։ Այժմէն կարելի է ըսել սակայն թէ, Արքայականները չպիտի յաջողին առանձինն տիրանալ իշխանութեան, եւ եթէ նոյնիսկ յաջողին, բացարձակապէս անկարելի է որ կարենան փոխել հանրապետական վարչաձեւը։ Նման քայլ մը առաջ պիտի բերէ խոշոր արիւնահեղութիւններ երկրին բոլոր կողմերը։ Զինուորականութիւնը պիտի իյնայ հրապարակ եւ վերջին խօսքը պիտի մնայ հանրապետութեան։

× Արձանագրենք որ լոյս տեսաւ «Այգեստան» գրականութեան եւ արուեստի պարբերաթերթին առաջին թիւը, 16 մեծադիր էջերով եւ ճոխ ու պէսպիսուն բովանդակութեամբ։ Պէտք է ըսել, որ «Այգեստան» ըլլայ իր ծաւալով եւ ըլլայ իր բովանդակութեամբ ուշադրութեան եւ քաջալերութեան արժանի հրատարակութիւն մըն է։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Զանազան շրջանակներու մէջ քննութիւն կատարելով, տեսայ որ քաղաքը եւ գաւառակը հետեւեալներուն պէտք ունին —

1 Երկրագործական Սենեակներուն օրէնքները փոխելու ենք։ Դարը փոխուած է. մենք հինով կ'երթանք։ Հոս՝ աշխատաւորի մը եւ գործատէրի մը կեանքը սկսած է այլ եւս։ Աշխատաւորական կազմակերպութեան դէմ հողագործը ինքզինքը պաշտպանելու ի վիճակի չըլլար կոր։ Եւ արդիւնաբերման ծախքերը ուղածնուն չափ կ'աւելնան կոր։

Երկրագործը շատ խեղճ ու անպաշտպան վիճակի մը մէջ է։ Ձեռքը եղած դրամագլուխը հետզհետէ փճանալու դատապարտուած է։ 10.000 բանուորին դէմ հողագործը շատ վտանգ է։ Հողագործական Սենեակը ո՛չ մէկ ազդեցութիւն ունի այս երկու տարրերուն վրայ։

2.— Հոս, երեք դրամատուններէ դատ անձերն ալ դրամ փոխ ու տոկոսով կուտան, եւ հանգիստը առատ դրամ գտած ու մեծ գումարներ քաշած է։ Իսկ հիմա ամէնքն ալ ծանր բեռան տակ են։

3.— Ծխախոտ արտադրող գիւղացիները սիրով փափաքեր են համագործակցական ընկերութիւններու մասնակցիլ եւ իրենց բաժինը տուեր են Երկրագործական Դրամատան։ Բայց, կարգ մը շահամոլներու երեսէն այդ գործը խանգարուեր է։

Կէօքապաքի եւ Եօհէօլի մէջ ժողովուրդը ջերմէն կը կոտորուի։ Քինին գրկող իսկ չկայ։ Ծառ մը գտնելու է Բժիշկ ալ չունին։

Անդորրութիւնը կատարեալ է (?)։ Գիւղերու մէջ աղջիկ փախցնելու եւ քաղաքներու մէջ գողութեան պատճառաւ ոճիրները անպակաս են։

Վիճակագրական պաշտօնեաները որ եւ է գործ տեսած չունին։ Ծխախոտ թիւ չկայ, ուր որ երթաս։ Լաւ է որ գիւղացիներուն գիւղն ու տունը հաւաքուած շրջաններուն կատարուի այս գործը։ Տուրքերէն կը գանգատին։ Թէեւ բնաւ չեն վճարեր, «չունինք» ըսելով։

(Ցետոյ, թղթակիցը ամբողջ սիւնակի մը վրայ կը թուէ խաղաղին առնուածի դէմքերը)։ «Մուֆթին արգիլած եւ կրթեալ անձնաւորութիւն մըն է։ Դիտողն եւ հմուտ... Սինեմաջի տէր եւ ազդեցիկ անձ մըն է Պէքիր աղան, որ աղէկ է եւ դրամ շահած է։ Կարդալ գրել չի գիտեր, բայց մեծ դիրք ունի...

9.— ՄԱՆԻՍԱ

(Սօն Փօսթաչն)

Մանիսայի վիլայէթը 270,000 բնակիչ ունի (?), եւ 11 գաւառակ։ Իր հրաշալի հողին արտադրութիւններով Մանիսան՝ Թուրքիոյ արմտիքի մթերանոցը կրնայ նկատուիլ։

Հոս՝ մեծ քանակութեամբ խաղող, ծխախոտ, բամպակ, եւայլն կ'արտադրուի, տարեկան երկու միլիոն ոսկի արժէքով։

Մանիսան մինարէի քաղաք մըն է։ Այսքան շատ մինարէներ, թէքքէներ, մէտրէսէներ ունեցող քաղաք գրեթէ չկայ Թուրքիոյ մէջ։ Բարք ու անմեղ ժողովուրդը թէքքէները եւ տէրվիշութեան մութ յետամնաց վարչութիւնը իր մեղքերուն պատիժը կրեց՝ դեռ ողջ եղած ատեն։ Բարձունքի մը վրայ ցցուն ու քարուքանդ եղած շէնքի մը ինչ ըլլալը հարցուցի պատահական անցորդի մը։ Ինծի տուած պատասխանը՝ Հանրապետական վարչութեան իսկական բնոյթը, եւ յետադիմական շրջանին ու անոր թէքքէներուն ու մէտրէսէներուն մասին գոյացած հանրային կարծիքը երեւան բերելուն, հոս մէջ կը բերեմ։

— Հոս ինչ է, հարցուցի

— Թէքքէ էր, էֆէնտիմ։

— Այդ թէքքէին մէջ ի՞նչ կ'ընէին։

— Ի՞նչ պիտի ընէն, կեր կը բերէին եւ օղիի քէյֆ կ'ընէին։

Զո՞ր տեղը մեր ժամանակները թէքքէներուն եւ մէտրէսէներուն մէջ անցընելով, աշխարհիկ գործերը անտեսելնուս արդիւնքները մէջտեղն են։ Եւրոպացւոց օդին մէջ թռած, ծովերուն յատակը լողացած, անթել ու անասելի ձայներ փոխադրած, մարդոց տեսնելիքները մեքենաներուն տեսնել տուած ատեն, մենք՝ տարիներով, ճամփներն ու թէքքէները պացուելով, համրիչները ձեռքերնիս «Հու եյլահ» ըսած ու այնքան շատ վնասներու ենթարկուած ենք, որ բազմաթիւ տարիներու պէտք ունինք զանոնք դարմանելու համար։

Հոս ամէն բան աժան է։ Կարագը, օրինակ, 70 ղրշ.։ Բայց, ամէնէն աժան բանն է... աղտոտութիւնը։ Երբ ճաշարանները մտնէք հին՝ աղտոտ թրքական ճաշարաններն են, նորէն։ Այնպիսի ծանր հոտ մը կայ ներսը որ անմիջապէս մարդուն ներսը կ'առնէ.. Դեռ ինչ աղտոտ, ամէն ինչ սակնուփրայ. ձմեռը՝ ցեխ, ամառը՝ ճանճ ու կեղտ։ Ամէն կողմ ոսկոր, թուղթի կտոր, խուրձ, չորցուած ու ժանգոտ պատառաքաղ, քիթ բերան հոտող ու սեւ — սեւ ափսէներ, մանրէի բոյն պատեր... Մարդ ոչ թէ ճաշել, բոպէ մը կենալ չի կրնար։ Բայց, կը զարմանաս տեսնելով, որ ծեր թէ երիտասարդ, գիւղացի թէ քաղաքացի՝ կուգան՝ առանց խորժելով ու մօրուքները աղտոտելէն կ'ուտեն, կ'ախորժեն, որ մարդ ինքնիրեն հարց կուտայ թէ՝ կրնա՞նք արդիականանալ...

Անցեալ ուրբաթ օր, Իսմիրի երկաթուղիներուն կողմէ մասնաւոր պտոյտ մը կազմակերպուած էր։ Երկու հազարէ աւելի բազմութիւն մը մերձակայ աւերակները այցելեց։ Ես ալ ընկերացայ անոնց։ Գացած տեղերնիս Լիւտիա պետութեան հին մայրաքաղաքն է եղած՝ դարե՜ր առաջ։ Այս անուանի քաղաքը Գօլ լերան ստորոտն է։ Իր հարստութեամբ ու ճոխութիւններով անուանի է եղեր։ Երկրաշարժէն քանդուեր է։ Հռոմի կայսրը՝ Տիբերիոս վերաշիներ է զայն 14րդ դարու վերջաւորութեան Թիմուրլէնկ կուգայ եւ տակնուվրայ կ'ընէ... Ալ անկէ վերջ այսպէս մնացեր է...

Երբ հոս եկանք, տեղացի խանութպանները տեսնելով բազմութիւնը՝ ամէն բանի գինը 5—10 անգամ աւելցուցին։ Բաւական դրամ առին։ Արդէն քիչ մը շէնցնելու նպատակաւ կազմակերպուած էր։ Բայց, եկողները եղած այդ կողոպուտէն այնքան նեղուեցան, որ ալ անգամ մըն ալ չեն գար հոս...

Առ քեզի թրքական գործ... Ինչո՞ւ չհասա՞ւ Թաղապետութիւն, օրէնք, հանրային իրաւունք բռնած բաները կ'ան, թէ չկա՞ն Թուրքիոյ մէջ, հակառակ քաղաքին ունեցած լաւ եկամուտներուն, Մանիսան խեղճ ու կրակ վիճակ մը ունի։ Դուրսէն բանի մը կը նմանի։ Բայց, ներսը նորոգելու, շինելու, զարգարելու ցանկութիւն չկայ կարծես։ Այս տարի տարուան մէջ մեր քաղաքները աղուորնալու էին, բայց, մէկ երկու պաշտօնական շէնք շինուած ու եղածը հին եւ աւերակ թողուած է։ Պարտէզ չէնքեր ալ շատ կան։ Թէեւ, հանդիպողը կառք մը կը քաշէ կը տանի, կ'ըսեն....

10.— ՖԷԹԻՑԷ

(Հիւրիյէթէն)

Ֆէթիյէն, մեր հարաւային եզերքներուն ամէնէն ուշագրաւ քաղաքներէն մին է։ Այվալըքէն վերջ, մեր երկրորդ գեղեցիկ նաւահանգիստը կրնայ նկատուիլ։ Երբ շոգենաւը, օձապտոյտ ձեւով, ծոցը կը մտնէ, մարդուս աչքին առջեւ գեղեցիկ տեսարաններ կը պարզուին։ Ֆէթիյէի մուտքը Պանտըրմայի չափ գեղեցիկ է։ Լայն հրապարակ մը, ու անոր շուրջ՝ պանդոկ, սրճարան, նամակատուն եւայլն.. Ամէն անգամ որ շոգենաւ մը կուգայ, բազմութիւն մը կը լեցուի հոս։

Գաւառակը 7000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ունի։ Ընդհանուր բնակչութիւնը (գաւառակին) 36,000 է։ Զորս փոքր գիւղաքաղաքներ ունի։ Ֆէթիյէի մէջ 4000 հոգի կայ։ 25 ժամ հեռաւորութեամբ գիւղեր ունի

Կեդրոնը շատ, ու գիւղերը քիչ գինովութիւն կայ, բայց դէպքեր չեն պատահիր ամէն օր։ Գողութիւնը եւ խումարը մեծ չափերու հասած չեն։ Ֆէթիյէի մէջ տեղացի չկայ։ Բոլորն ալ՝ Հոռոսցի, Սելանիկցի, կամ այլ տեղացիներ են։

Գիւղերու մէջ կենդանիի գողութիւնը շատ սովորական բան է։ Իսկ 4—5 գիւղ կայ, որոնց սովորական զբաղումը այդ է։ Աղջիկ փախցնելու եւ «աբինիր» առանձնական ունակութիւն — բան մը որ դէպքերը անպակաս կ'ընէ։ Բանտը 100 հոգի կար։

Զորս փոքր քաղաքները ճամբայ եւ հեռախօս ունին։ Ֆէթիյէն կ'արժի կապել Աստուրայի կեդրոնին։ Քաղաքը ելեքտրականութիւն ունի։ Փողոցները մաքուր եւ լայն են։ Երկու հանրային պարտէզ կայ։ Երկու հատ ալ «արօրի ակումբ», բաղնիք մը, մզկիթ մը, երկու նախնական վարժարան։ Կայ նաեւ երկրագործական դրամատուն մը եւ ընթերցարան մը։

.. Ջուրը կրատ է։ Տարիներէ ի վեր կը խօսուի եղեր թէ լաւ ջուր մը պիտի բերուի, բայց բան մը եղած չունի։ Օդն ալ խոնաւ ըլլալուն, շատ ջերմ կայ։ Ծովեզերեայ քաղաքներուն մէջ այդքան դարմանելի աւերներ գործող ջերմին դէմ ի՞նչ դարմ է մտածել թէ՝ ոչ մէկ պայքար կը մղուի ու հանրութիւնը կը չարչարուի։ Եթէ Առողջ. գործադրութիւնը լուրջ միջոցներ ձեռք առնէ՝ Թուրքիոյ մեծագոյն օգուտներէն մէկը բրած պիտի ըլլայ։

Առատ բերք ունի Ֆէթիյէն։ Դիմացի կղզիները ապրանք կ'արտածէ։ Երկու հանք կայ — քրոմի եւ մանկանէզի։ Մանկանէզը Գերմանացիները կը բանեցնէին։ Դժբախտաբար, հիմա կանգ առած է։ Պատճառը ուրիշ երկիրներէ աւելի աժան գալն է։ Միւսը ձգուած է եւ չօգտագործուիր։

Ծրագրած են գիւղի ճամբաներ շինել։ Գաւառակին մէջ երկու գետակ կայ։ Բայց երկուքն ալ կամուրջ չունենալուն, յարաբերութիւնը շատ դժուար կ'ըլլայ՝ մէկ տեղէն միւսը։ Դրամ չըլլալուն շինութիւնները դադրած են։

15.— ՄԷՆԷՄԷՆ

(Միլլիյէթէն)

Քանի որ այսքան երկար ճամբորդութեան մը եկած եմ ու Մէնէմէնն ալ ճամբուս վրայ կ'իյնայ, անգամ մը հոն ալ հանդիպիլ ուզեցի։ Իզմիրէն շոգեկառք նստայ ու հոս հասայ։ Կայարանը՝ բեռնակիրի մը տուի պայուսակս ու դէպ ի քաղաք ուղղուեցայ։ Կը կարծէի որ կայարանին մօտն է Մէնէմէնը։ Բայց, շատ հեռու է եղեր։ Կայարանը ոչ կառք կայ, ոչ ալ ինքնաշարժ։ Երբ պատճառը հարցուցի, — եկող գացողը քիչ է, չի վճարեր, ըսին. մեծ մասն ալ կը նախընտրէ քալել։

Հոս էր որ Քուպիլայը հերոսացաւ՝ զոհ երթալով յետադէմ ըմբոստներուն։ Գացի տեսայ իր անունով մկրտուած հրապարակը։ (Այն սպան զոր սպաննեցին յետադիմականները։ Կ. Դ.)։

Մէնէմէնը ունի երկու գաւառակ եւ 28 գիւղ։ Ամէնքին մէկ բնակչութիւնն է 28,000։ Կեդրոնը՝ 10,000։ Հոս ալ ջերմը շատ է։ Ջուրը շատ լաւ է։

Թաղապետութեան հասոյթին՝ մէկ մասը միշտ անգանձելի կը մնայ եղեր։ Կանոնաւոր հրշէջ չկայ։ Բժիշկ մը եւ դայեակ մը ունին։ Ելեքտրականութիւն հաստատած են։

Մէնէմէնի առանց կուտի ... անուանի է։ Անցեալ տարի այդ ... հիւանդացեր են ու բերքը քիչ ... Բերքերէն մին ալ ծխախոտն ... հաստատուած են Գավալայէն ... նաստան) եկած թուրք գաղթակ...ը եւ ծխախոտի գործով կը ...

Ունի, նաեւ մէյան — բէօֆի ... բոյսը։ Շատ դրամ կը ստացու... կէ։ Երկու ստար գործարաններ ... ական յաճախորդներ են։ Մէն... մէջ կայ սափորի աշխատանոց ... նատօլուի ամէն կողմերէն հա... ուրներ կուգան եւ կ'աշխատին ... երկրագործական դրամատուն ... կայ, նաեւ «հողագործին նիւ... վարկ բացող համագործակց... մը։ Կիները չարշաֆով կը ... Մզկիթները միշտ լեցուն են։ ... դպրոցէ զրկուած են...։ Կ. ...

(5)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԹԷՆԻՍ

— :-: —

"ՔՈՒՓ ՏԱՎԻՍ,,Ի ՎԵՐՋԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Երբեք, Ֆրանսայի մէջ, թէնիս այսքան մեծ ժողովրդականութիւն չէր հասած։ Անցեալ ուրբաթ, շաբաթ եւ կիրակի օրերը Փօրթ ... թէօյլի թէնիսի մրցավայրը «... գելիք» տեղ չկար, ինչպէս կ'ըսեն, առաւօտեան ժամը 9էն ոչ մէկ ... մնացած էր։ Քուփ Տավիսի վե... մրցումներն էին որ հոն քաշած ... այդ հսկայ բազմութիւնը եւ պէտք ըսել թէ անոնց ստեղծած հետա... քրքրութիւնը սեւագ մը մտահոգիչ ... րեւոյթ ստացած էր. Ֆրանսացիներուն համար, պէտք էր որ անպայման իրենց հայրենակիցները յաղթէին բովհետեւ անոնք չորս հինգ տարի ի վեր այնչափ յաջողութիւններ ... բած են որ անսովոր բան մը պիտի ... լար, հասարակութեան համար իրենց պարտութիւնը։

Ի՞նչ են Քուփ Տավիսի մրցումներ..., բացատրենք քանի մը տողերով ... Նահանգներու նախկին պատերազմ... կան նախարար Գ. Տէյվիս ընդհ... տերազմէն առաջ արծաթեայ խ... բաժակ մը նուիրած էր իր նախ... րած խաղին՝ թէնիսի անգլիացի ամերիկացի ախոյեաններուն մէ... կատարուելիք տարեկան մրցումն... յաղթական ելլող ազգին սեփակա... մար. տակաւ առ տակաւ, ընդլայ... լու համար մրցման շահեկանութի... նը՝ Աւստրալիա եւ յետոյ Ֆրան... թէնիսի մէջ մեծապէս յառաջդի... ազգեր՝ հրաւիրուեցան մասնակ... լու այդ բաժակին մրցումներուն, ... այժմ փափաքող որ եւ է երկիր կր... մասնակցիլ։ Քուփ Տավիսի մրցում... րը տեղի կ'ունենան հետեւեալ ձեւ...

— Երկու շրջաններ կան՝ ամերիկ... եւ եւրոպական, մասնակցիլ փափ... քող երկիրները կրնան այդ շրջան... բէն որ եւ է մէկուն մէջ արձանա... ուիլ. այսպէս՝ Աւստրալիա ... բի արձանագրուած էր ամերիկ... ջանին, իսկ Ճափոն՝ եւրոպական... մէջ, մինչ ուրիշ տարիներ հակա... պատահած էր։ Իւրաքանչիւր շր... մէջ արձանագրուողները կը մրցի... բարու դէմ, եւ թուրնուամենթ ... կիրարկուած օրէնքին համաձայն պարտուող մը կը քաշուի վերջնա... նապէս, այսպէս՝ ենթադրենք թէ ... ազգերու խումբեր արձանագրուած ամերիկեան շրջանին մէջ, անոնց ... բարու դէմ մրցելով կուտան յաջո... թախաններ, որոնք իրենց կարգի... կու առ երկու մրցելով իրար... կուտան 2 ֆինալիստներ՝ որոն... ջնե կատարուած մրցումէն է որ ... բուսի շրջանին յաղթականը։ ... յետոյ — ֆինալ էնթէրզոն — ... մրցումի մը մէջ կը մրցի միւս ... նին յաղթականին դէմ։

Բաժակը նախորդ տարին ... խումբը (Ֆրանսա 1927ին ... մէնթաունի մէջ — Մ. Ն. ... կացիներու ձեռքէն խլելէ վերջ ... կը պահէ, այսինքն հինգ տար... վեր) կը գոհանայ մրցելով երկ... ջաններէն յաղթական ելլող ... դէմ «Չէլլէնճ ռաունտ» կոչուած ... ցումին մէջ։

Քուփ Տավիսի իւրաքանչիւր ... կը բաղկանայ հինգ խաղէ՝ որոն... տեւել ձեւով կը բաժնուին — ... ջին օր՝ երկու սէմբլը, Բ. օր՝ ... մը, Գ. օր՝ երկու սէմբլը։

Յաղթական խումբը նուազ... խաղ պէտք է շահի։

Այս տարի կացութիւնը ... ձեւով կը ներկայանար ... ցումներէն առաջ Ամերիկեան ... նին մէջ, Մ. Նահանգները ... էին վերջին մրցումին մէջ ... Աւստրալիոյ, իսկ եւրոպական ...

նին մէջ Գերմանիա էր որ յաղթական կ'ելլէր. Հակառակ ամէն ակնկալութեանց պարտութեան մատնելով Ֆինլանտ, ինչ որ իրեն Թոյլ կուտար փինալին մէջ դիւրութեամբ յաղթելու Իտալիոյ Ուրեմն եւ կու չմնաներ. յաղթականները՝ Գերմանիա եւ Մ. Նահանգները մրցեցան Նախանցեալ շաբթու Փարիզի մէջ, որոշելու համար այն որ վերջին փորձը պիտի ընէր Ֆրանսայէն խլելու բաժակը։

Մ. Նահանգներն են որ յաղթական ելան մրցումէն եւ ուրբաթ, շաբաթ եւ կիրակի օրերը մրցեցան Ֆրանսայի դէմ, որ 2ի դէմ 3 յաղթանակով բաժակը տարի մը եւս պահելու իրաւունքը շահեցաւ։

Երկու խումբերը կազմուած էին հետեւեալներէն՝ Մ. Նահանգներ. — Վայնս եւ Ալիսըն (սէմբլը), Ալիսըն-Վան Ռին (տուպլը)։ Ֆրանսա. — Հանրի Քոշէ եւ Ժան Պօրօթրա (սէմբլը), Քոշէ — Ժաք Պրիւնեօն (տուպլը)։

Մինչ Ֆրանսա հինգ տարիէ ի վեր գրեթէ միշտ միեւնոյն խաղացողները կը հանէ — վերջ. յիշուածները եւ Լաքօսթ որ այս տարի կը յոգնար խաղալ, բայց արգիլուեցաւ տկարութեան մը պատճառաւ — Ամերիկա միշտ կը փոխէ իր խաղացողները. պէտք է ըսել սակայն թէ երբեք այս տարուան չափ զօրաւոր խումբ մը չէր կրցած հանել։ Թիլտընի, ՊԷՆլսի այդ մեծահռչակ ախոյեաններն փոխարինող տախիններ ընդունելէն ի վեր իրեն յաջորդ մը չէր գտնուած. սակայն այս տարի Վայնս, Գալիֆորնիայի քսանամեայ երիտասարդը, որուն անունը սկսած էր յիշուիլ երկու տարիէ ի վեր, եկաւ Եւրոպայի մէջ հաստատել տալու իր արժէքը։ Ան նախ շահեցաւ Անգլիոյ ախոյեանն եւ Համբաւաւոր մրցումներէն Ուիմպըլտընի մէջ իր խաղերուն առաջնութիւնը եւ յետոյ կիրակի օր ալ՝ յաղթեց Քոշէի որ քանի մը տարիէ ի վեր աշխարհի առաջին խաղացողը կը նկատուի. այսպէսով երկու ախոյեանները գրեթէ հաւասար գետնի մը վրայ կը գտնուին, որովհետեւ Վայնս ալ իր կարգին պարտուեցաւ ուրբաթ օր Պօրօթրայէ՝ որուն վրայ ոչ ոք վստահութիւն ունէր։

Ձէյլըն – ռաուՊոփ վերջին մրցումները հետեւեալ արդիւնքները տուին ուրեմն — Պօրօթրա յաղթական Վայնսի, Պօրօթրա յաղթական Ալիսընի, Քոշէ յաղթական Ալիսընի (ինչ որ կ'ընէ 3 յաղթանակ Ֆրանսայի համար), Վայնս յաղթական Քոշէի, Ալիսըն — Վան Ռին յաղթական Քոշէ — Պրիւնեօնի — երկու յաղթանակ ամերիկեան։

Ամերիկացիները ուժգին հարուածներուն, արագ խաղին եւ բուռն գրոհներուն դէմ Ֆրանսացիները իրենց ուժի հուրը, կանոնաւոր եւ ճկուն խաղով յաջողեցան յաղթանակը ապահովել եւ արդար է որ վերապահեն իրենց հինգ տարիներէ ի վեր շահած «Աշխարհի Ախոյեան Ազգ» տիտղոսը, որուն իրաւունքն ունին իրր Տավիսի բաժակին առժամեայ տէր։

Ժ. ՏԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

:-:

Սովորականէն շատ աւելի փայլուն եւ բազմամարդ եղաւ ան այս տարի։ Հնամենի եւ ազգօգուտ հաստատութեան շուրջը խմբուած էր հայ հասարակութեան այն կենսունակ, հաւատաւոր մասը, որ գիտցած է միշտ իր լաւագոյնով, իր անսահման եւ անշէջ ազնուութեամբ հասատալ ու կենդանի պահել հայ Դպրոցասէրը եւ ազնիւ ձեւակերպով, կռող-կոփող անձն ձեռնարկ եւ հաստատութիւն, տեսակ մը բնազդական անխորտակելի Թափով, ինքնապաշտպանումի, ազգային դիմագիծի պաշտպանութեան անեղծանելի զգացումով։

Կանուխէն լեցուած էր ընդարձակ պարտէզը։ Հարիւրաւոր աթոռներ զբաղուած էին արդէն բեմին շուրջը, եւ բիւրաքանչիւր հանրակառք կամ շոգեկառք նոր հարիւրեակներ կը Թափէր հայ մշակոյթի ուխտաւորներէն։

Ջափազանցած չեմ ըլլար հոգար հինգ հարիւրէ աւելի հաշուելով ներկայ հասարակութիւնը։

Հանդէսը բացաւ Պ. Յովհաննէսեան կարճ նախաբանով մը, յատկանշելով օրուան նշանակութիւնը, եւ հանդէսին գեղարուեստական նկարագիրը։

Անմիջապէս յետոյ բեմը կը գրաւէին այս տարուան 13 շրջանաւարտները եւ հաստատագնահատեալ։ (Մէջանկեալ նկատեմ որ տօնական այդ օրին անպատեհ էր այդ սգաւոր գոյնը՝ որ սեւ'ը, աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնէր մեզի սեւաւոր անցեալ մը)։

Վարժարանին տնօրէն Պ. Վ. Իշխանեան բեմին վրայ կատարեց վկայականներու բաշխումը՝ հասարակութեան կրկնուող ծափերուն տակ։

Ներկայ շրջանի շրջանաւարտ ընկերներն են՝

Օրիորդներ՝ Ադամեան Արաքսի, Աւետիքեան Մարիամ, Դալալեան Լիւսի, Եայլեան Աղաւնի, Երկաթագործեան Աստղիկ, Զամանեան Մարգուհի, Յովկուննեան Մայտա, Մելքոնեան Մարգրիտ, Թելքոնեան Աղնիւ, Թարուխինեան Անժիլա, Աշըգեան Մառի եւ Վարժապետեան Արաքսի։

Օր. Լիւսի Դալալեանի «Հրաժեշտի խօսքը յուզիչ էր իր արտայայտութիւններով՝ դէպի այն հաստատութիւնը՝ որ տարիներով պատսպարած եւ կրթած էր զիրենք, ինչպէս նաեւ դէպի այն Տիկինները՝ որոնք մայրական հոգածութեամբ եւ գուրգուրանքով պատրաստած էին զիրենք կեանքի պատասխանատուութիւններուն։

Պ. Վ. Իշխանեան իր վերջին խօսքը ըսաւ ընդհանուր ակնարկի մը մէջ ցուցադրելով Դպրոցասէրի գործն ու առաջադրութիւնները, պատկառելի անցեալն ու խոստմնալից ապագան, մաղթելով զատուող շրջանաւարտներուն՝ նոր կեանքի սեմին, անխառն երջանկութիւն։

Օր. Ա. Թիլիկեանի կողմէ Սանուց Միութեան անունով շնորհաւորելի գործունէութեան տեղեկատուութենէն յետոյ, ներկայացուեցաւ սանուհիներու կողմէն Պ. Գառնագրեանի պատրաստած երկու արարուածով փոքր մէկ օփերէթը «Տէրն ու ծառան» որուն զուարճալի դերակատարները անզուգական ծիծաղներ յարուցին։

Փոքրիկներու կողմէն ներկայացուած Ֆրանսերէն երգախառն կատակ մը «La Maisonette» նոյնպէս ընդունուեցաւ ջերմ համակրանքի ցոյցերով։

Տաղանդաւոր ու սիրուած դերասան Պ. Դմբէթեան ինչպէս միշտ ազնուութեան նոր Թափ մը բերաւ իր աղուոր երկու արտասանութիւններով Չարենցի «Դավթի Հայաստանին» եւ Թումանեանցի «Կանչը»։

Մասնաւոր յիշատակութիւն մը կ'արժէ ընել Պ. Քանթարճեանի մասին, որ անհերքելի տաղանդով մը, անըմբռնելի նմանողութեամբ մը վերակենդանացուց գերասան Վ. Փափազեանի տիպարը իր քանի մը դերերուն մէջ, ձայնի, կեցուածքի, լայնօրէն խօսելու ամենանուրբ մանրայատկութիւններով. իրական նին խաբկանքը տալու աստիճան։

Հասարակութեան մէջ բաւական Թիւով կը նշմարուէին Ֆրանսացի հրաւիրեալներ, որոնց ներկայութեան համար շնորհակալութեան քանի մը զգացուած նախադասութիւններ կարդաց Պ. Յովհաննէսեան, խորապէս գնահատելով այն հիւրընկալութիւնը որ Դպրոցասէրը վայելած է Ֆրանսայի երկինքին տակ, փաղաքօրէն նուիրուելու համար իր կոչումին։

Հանդէսի ընթացքին երգուեցան եւ նուագուեցան Դպրոցասէրի քայլերգները եւ Մարսէյյէզը։

Ցարակից դրախի մը մէջ պարի սիրահարները անդադար եւ անխոնջ պտուտեցին «Ճազ-պանտի մը հնչեղ երաժշտութեամբ գինով, մինչդեռ ծառերուն տակ ընտանիքներ խումբ-խումբ, բարեհաճ երկնքի մը տակ զուարթացած, ընտանեկան, հայկական տաք միջավայրի մը հրապոյրը եւ հաճոյքը կը վայելէին, փոքրիկ հայրենիքի մը պատրանքովը պահ մը սփոփուած։

×

Յարեւշարթի օր կէս օրէն յետոյ շրջանաւարտները պատուոյ Թէյասեղան մը սարքած էին մեծարելու համար Խնամակալ Տիկինները եւ ուսուցչական կազմը։

Վարժարանին նեղ ընտանեկան շրջանակն էր այդ, ուր քանի մը հաճելի ժամեր արագաւալաց անցան երգերու եւ մաղթանքներու տաքարին մթնոլորտի մը մէջ։

ՀՐ ԱՂՆԱԱՔ

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՀԵԼԼԷՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Թուրքեւհելլէն խառն դատարանին մէջ վերջերս 16 դատեր տեսնուեցան։ Կարեւորները սոնք են. — Եօթուրինոս Ամիլթոնի, 25.000 ոսկի կը պահանջէ Թուրք կառավարութենէն իր առեւտրական ապրանքներուն փոխարէն։ Ալէքսի Վիզիյոս Իզմիրի մէջ իր ապրանքներուն գրաւման առթիւ 14 հազար 760 անգլ. ոսկի, Տիկին Փափատոփուլօ խարինէն՝ 4135 ոսկի, Սիմոն Լէոն Լիմանիթոս Անթալիայէն՝ 4854 թրք. ոսկի, Ժան Իգոմ՝ 5150 անգլ. ոսկի։ Այս բոլոր դատերով Թուրքիայէն ուզուածը կը յանգի 274.276 թրք. ոսկի։

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՄԸ ԹՈՒՐՔ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ ԿԸ ԲՈՒԺԷ

—)(o)(—

Գուրմոյեան Խաժակ, Կեսարիոյ առաջնորդը, կը գրէ Պոլսոյ «Արեւելք»ին մէջ.—

Թէրզիլիի ջերմուկներուն բաղնեպան Հիւսէյին էֆէնտիի սրճարանին մէջ կը գտնուէինք. Ներս կը մտնէ մէկը «հայր օլան միւրխասա էֆ.» ըսելով, Հիւսէյին էֆ.ի հայրն էր ան, որ գինւորութենէ նոր դարձող իր միւս կրտսեր զաւկին վրայ աղօթելու կը խնդրէր։ Երիտասարդ մըն էր ան, որուն գիշերուընէ ջիղերը կծկուած բօփիկ մը նստած էր ո՜ւֆ ո՜ւֆ ճչալով։ Կ'ըսեմ իրենց նախ քան աղօթելս. «Դուք խելամ էք եւ ես քրիստոնեայ հոգեւորական մըն եմ, կը տեսնեմ սակայն որ ինչ որ կարեւորն է ունիք զայն, այսինքն հաւատքն ու վստահութիւնը, յանուն բժշկապետ Յիսուսի, զոր կը յարգէք։ Ուրեմն հիւանդը եւ դուք ամփոփեցէք ձեր հաւատքը, որով անպայման պիտի գտնէք բժշկութիւնը եւ պիտի ուրախանաք»։

Այս խօսքերէն ետք, պատշաճ բժշկութեան Աւետարան մը եւ յետոյ «Փարաստան» մը կը կարդամ հիւանդին վրայ, եւ կը յանձնարարեմ ի գէպ բժշկութեան՝ բուժարան աւազաններէն մէկուն մէջ փոխադրել արդեան։ 10 վայրկեան վերջ աղմուկ մըն է կը փրթի մէջտեղ. հիւանդը բժշկուեր եւ իր ոտքով կը վազէր դէպ ի աւազան։

Հայր, մայր ու եղբայր հազար շնորհակալութիւն կը յայտնեն, բժշկեալ րսէք՝ կը ցատկէր աւազանէն եւ կը պլլուէր ոտքերուս։ Գիւղը որ ջերմուկներուն անունով Համամ կը կոչուէր, լսելով լուրը եւ տեսնելով արդիւն բժշկութիւնը, իր հիւանդները կը բերէր աւազանին շուրջ։ Ես ինքս խորին հաւատացող մը քարոզած Աւետարանիս, շատ կը զգածուիմ եւ կը յուզուիմ այս դէպքին վրայ եւ կ'աղօթեմ որ միւսներն ալ բժշկուին։

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

—)(o)(—

Յառաջի Յուլիս 27 Թիւին մէջ կարդացի «Աղ Հայ Մայրերուն» վերնագրով գրութիւն մը, «Լիոնի Հայ Մայրերու Օրդնութեան Կազմակերպիչ Յանձնախումբին կողմէն.

Թող Փարիզի մէջ գտնուող բոլոր մայրերը կարդան ու լսեն եւ Թող հասկնան որ Թիւով շատ ըլլալը չէ խնդիրը՝ այլ Միութիւնը։ Ամէնքս ալ շատ լաւ գիտենք որ Լիոնի մէջ Փարիզի մէկ քառորդին չափ հայութիւն չի գտնուիր։

Սակայն մէկ երկուքը իրարու մօտ գալով խորհած են այդ տեսակ կարեւոր ձեռնարկի մը մասին, որուն պէտք է ընդառաջ երթալ եւ կարելի եղածին չափ ուժ տալ՝ որ դառնայ մեր տօնական օրերէն մէկը։

Ինչպէս անոնք ալ շեշտած էին, Հայ մայրը շատ աւելի մեծ դեր ունի իր զաւակներուն կրթութեան եւ դաստիարակութեան մէջ, քան հայրը։ Որով ժառանգները հայ ոգիով մեծցնելու պարտականութիւնը աւելի մեզի, մայրերուս վրայ կ'իյնայ։

Միթէ կայ մայր մը որ չուզէ իր զաւակը պաշտպանել օտարացման վտանգին դէմ, ու անոր միակ ազգակը հանդիսացող հայ լեզուին հոգ չտանի։

Ուրեմն, փարիզահայ մայրեր, ձեր ատենն օրն է որ պիտի արթնուիք, Այլ եւս այստեղ զալելու խնդիր չի մնար։ Միայն թէ մէկ քանի մայրեր պէտք է իրարու մօտ գան առաջին այդ օրը, որուն կազմակերպումը մեծ գոհունակութիւններու կարօտ չէ։ Եթէ նոյն իսկ գաւառը աշխատող մէկը ըլլայ այդ մայրը, պարձեալ կրնայ մէկ-երկու ժամ յատկացնել, այս կարեւոր ձեռնարկին ժամանակցելու համար։ Գիտցէք որ ասիկա մեր նոր սերունդին սիրուն համար է, որ գրկուած մանկապարտէզներէ ու մանկական զուարթ խաղերէ, շարունակ օտար լեզուով գրգռչներ կարդալով իր մանկական հետաքրքրութիւնը կը գոհացնէ։

Ա. Խ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Ինքնութեան թուղթերու շուրջ

■■■■■■■■

Մեր թղթակիցները վերջերս սկսան աւելի մութ եւ յուսահատական գոյներու տակ ներկայացնել փրանսաբնակ բազմաթիւ Հայերու ինքնութեան թուղթի հարցը։ Իրարու յաջորդող դէպքերը ցոյց կուտան թէ քուաժներուն մէջ ոչ միայն չափազանցութիւն չկայ, այլ նոյն իսկ մեր մամուլը եւ ազգային մարմինները կացութեան ծանրութիւնը չափելու համար չունին որոշ տուեալներ։ Կարծուածէն շատ աւելի մեծ է թիւը փրանսաբնակ հայ բնտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք աւելի մտահոգուած են կամ կրնան մտահոգիլ մէկ օրէն միւսը։

Որ եւ է դարման թելադրելէ առաջ պէտք կը զգանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ ինքնութեան թուղթերու հարցին շուրջ։ Պէտք են թուանշաններ եւ մանրամասնութիւններ։

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր թղթակիցները, ազգային մարմինները եւ ընթերցողները որոնք կը հետաքրքրուին այս ցաւոտ խնդրով, պատրաստել ցանկ մը հետեւեալ գլուխներով.

1— Ձեր շրջանին կամ ծանօթներու շրջանակին մէջ «անկանոն» վիճակի մէջ գտնուողներու անուն, մականուն։

2— Նշանակել իւրաքանչիւրին անկանոնութեան ձեւը, այսինքն՝

ա) Ինքնութեան Թուղթ բնաւ չունեցողներ.

բ) «Վիզասի Թուղթ ունեցողներ.

գ) 100 Ֆրանքնոց Թուղթ ունեցողներ որոնք աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են.

դ) Արտաքսման Թուղթ ստացողներ եւ պատճառը։

3— Քանի տարիէ ի վեր Ֆրանսա բնակիլը։

4— Եթէ «գօնթրաթով» եկած է, «գօնթրաթ»ին պայմանաժամը, ո՞ր տեղին եւ ո՞ր գործին համար եկած ըլլալը։

Այս հարցով պէտք է հետաքրքրուին ամէնէն առաջ անոնք որ անկանոն ինքնութեան թուղթեր ունին։ Իրենցմէ ալ կը սպասենք որ փութան ճշդութեամբ պատրաստել վերոյիշեալ հարցարանը եւ հասցնել մեզի, առանց սպասելու որ ուրիշներ խորհին եւ գործեն իրենց համար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թուականէս 15 օր առաջ Ֆրանսայի Հայ Թամկավար կուսակցութեան օրկան «Ապագայ»ին մէջ Վիէնէն թղթակցութիւն մը կար, որով այդ թերթին տնօրէնը «Մխիթարեան» անուայով կերպով իմ անունս շուրջ զանազան անհիմն եւ սուտ պրպտումներ էր հիւսած։

Թղթակցութիւնը կարդալով պարտք համարեցի խնդրելու նոյն թերթին խմբագրութենէն պարզ թղթակցին անունը, բայց այժմ անուանարկութեան գործը բանալու համար։

Զղջացողաներցին։ Այլ եւս համագուած զղջալով, որ խմբագիր եւ թղթակից գիտեր կ'արժէն իրենց բարոյականով, կը պահեմ յաւելինս արհամարհելով իրենց զեհհիկ զրպարտութիւնները։

Յակոբ Մխիթեան

Վիէն, 4 օգոստ.

---

11 ՏԱՐՈՒ ՏՂԵԿ ՄԸ ՄՕՐԸ ՀԱՄԱՐ

Անգլիացի 11 տարեկան տղեկ մը, 22 հազար քիլոմեթր ճամբորդութիւն մը կը կատարէ օտար հողէ» հայրենիք փոխադրելու համար իր մեռած մօր աճիւնները։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » ը

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [20]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

■■■■■■■■

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

■■■■■■■■

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

■■■■■■■■

Աղբերաց արիւն կը գտնուի Մուշի, Կարինի եւ Լոռիի կողմերը։

Բժշկական բոյսերէն կան մատուտակ, լոշտակ, մանրագոր, խաւարծիլ, աւշայ, մատնոցատունկ եւ տիզկանեփայտ, որուն հունտերէն կը հանեն հնդկիւղ անուն ծանօթ մաքրողականը, որ սակայն կը գործածուի իբր վառելանիւթ։

Հիւսելի բոյսերէն կան վուշ, կանեփ եւ ինչպէս սեւանք, բամպակենի։

Իսկ ներկատու բոյսերէն կան քրքում, տորոն (*) եւ այլամահը։

(*) Տորոնը (Garance), որուն արմատով Զատկի հաւկիթ կը ներկէին կամ ատկէ ալիզարին անուն ներկը կը հանուէր, Ֆրանսա փոխադրուած է ...ին Յովհաննէս Ալթունեան անուն Պարսկահայու ձեռքով։

Պատմ. ծանօթութիւն. — Թուրքեւանց հարստութեան ժամանակ տորոնը Կիլիկիայէն Իտալիա կը ղրկուէր Հայերու կողմէ, բայց այժմ Իտալիա կը մշակուի անկէ։

Միրանենին Հայաստանէն Հռոմ փոխադրուած եւ անկէ Եւրոպայի զանազան կողմերը տարածուած է։ Հռոմայեցիներ զայն անուանած են Բրունուս արմենիակա (Prunus armeniaca — հայկական սալոր). բայց այժմ բուսաբանութեան մէջ ծանօթ է Արմենիակա վուլկարիս (Armeniaca vulgaris) անունով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՒՍԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԶԵՐԸ ԸՍՏ ԲԱՐՁՐՈՒԹԵԱՆ

7.— Մամուռի կամ Լոռի մարզ (11.000—13.000 ոտք) — Հոս կ'աճին մի միայն մամուռներ. անկէ վեր մշտնջենական ձիւնի պատուածին տակ ամէն ինչ ծածկուած է այլ եւս։

6.— Ալպեան բոյսերու մարզ (8800—11.000 ոտք). — (Արարատ, Արագած եւ Աեմանկան)։ Հոս կ'աճին առատօրէն բուն Ալպեան բազմատեսակ եւ բազմագոյն ծաղիկներ. ձիւնական անթիմոն, քարբեկ զանգածաղիկ (campanula saxifraga), քարբեկ առուօյտ (S. Cartilagina), Ալպեան սառնածաղիկ։

5.— Սառըին Ալպեան մարզ (8400—8800 ոտք) — Հոս կ'աճին հեթալպեան սակաւաթիւ բոյսեր։ Կովկասեան մրտավարդը (Rhododendron Caucasicum) առատօրէն կ'աճի Վրաստանի եւ Հայաստանի միջեւ եղող լեռներուն վրայ։ Առատօրէն կ'աճին հայկական առնաստպար (Androsace armeniaca), լեռնային կակաչ, սիպերիական մկնառխ, պիրէնեան բոգ, կովկասեան լուրջ շուշան, մեծածաղիկ կորնգան։

4.— Անտառներու վերին մարզ (5500—8400 ոտք) — Թուփի հասակով ցաբասիներ եւ Ալպեան բոյսեր. Փոքր Մասիսի վրայ կ'աճի քաջուխ։

3.— Անտառներու միջին մարզ (4500—5500 ոտք). — Հոս կ'աճին շենիի տեսակ սաղնատերեւ ծառեր. իսկ ափին՝ թուփի հասակը չանցնիր եւ կը դադրի աճելէ, մանաւանդ վերի մասերը։

2.— Անտառներու ստորին մարզ (1000—4500 ոտք) — Հոս կ'աճին ափի, թեղօշ եւ թուփերէն՝ պոնտական լեռնավարդ (Azalea Pontica) եւ պոնտական մրտավարդ (Rhododendron Ponticum)։

1.— Մշտադալար մարզ (ծովէն 1000 ոտք բարձր — Հոս կ'աճին մշտադալար տունկեր՝ դափնի, ձիթենի, մրտենի, տօսախ, բալասարդ (Laurier-Cerisier) եւ ծարխոտի տեսակ բոյսեր։

Իսկ Արդի Հայաստան, ըստ նորագոյն հետազօտութեան, կը ներկայացնէ բուսական չորս հիմնական գօտիներ, որոնք են.—

4.— Ալպեան գօտի (5000—6000 ոտք) —Անասնաբուծութեան եւ կաթնատնտեսութեան յարմար։

3.— Լեռնային գօտի (4000—5000 ոտք) — Ցորենի մշակութեան յարմար։

2.— Լեռնադաշտային գօտի (3000—4000 ոտք). — Պտղամշակութեան յարմար։

1.— Դաշտային գօտի (ծովին մակերեւոյթէն մինչեւ 3000 ոտք). — Յարմար է բամպակի, ծխախոտի եւ որթատունկի մշակութեան։

Կենդանիներ.— Առատ բուսականութիւն եւ առողջ կլիմայ ունեցող երկրի մը կենդանիներն ալ որակով ազնիւ եւ քանակով առատ պիտի ըլլային անշուշտ, եւ արդարեւ Հայաստան ունի ամէն տեսակ կենդանիներ։

Հայաստան հինէն ի վեր կը յիշուէին ամէն տեսակ երէներ՝ մասնաւորապէս Բարձր – Հայքի, Զորրորդ – Հայքի, Այրարատի եւ Սիւնիքի նահանգներուն մէջ։ Մասնաւորապէս կը յիշուին եղջերու, եղնիկ, վարազ, վայրի այծ եւն.։

Հայաստան ունի մեզի ծանօթ բոլոր Թռչունները, ինչպէս նաեւ անգղ, արծիւ, արագիլ, սոխակ, ագռաւ, կաքաւ, սագ, բադ, կարապ եւ Հայերուն սիրելի ծիծեռնակն ու կռունկը, որոնց ուղղուած խիստ ժողովրդական երգերը ծանօթ են։

Ձուկերէն նշանաւոր են լոսոի, կարմրախայտ, իշխանաձուկ եւլն.։ Ընտանիներէն՝ Թունաւոր եւ անթոյն օձեր, մեծ մողէսներ, սոնաւորներէն՝ ցեռ կամ վայրի էշ, ջորի, կնքում, երկայն ու փափուկ մազերով Վանի կատու, 10—12 քիլոկրամ ծանրութեամբ դմակով ազնիւ ոչխար, գայլ, աղուէս, արջ, բորենի, Նժոյգ կամ հայկական ձի (*), որմէ 20.000 հատ ամէն տարի իբր հարկ կուտային Հայեր պարսիկ կառավարութեան։ Այս ձին հին ատեններ այնքան համբաւաւոր էր, որ առածի կարգը անցած էր, որուն համար Քիւրտեր կ'ըսէին. «Ձին եւ սուրը Հայէն առ. իսկ Հայեր կ'ըսէին. «Ձին Հայէն առ, սուրը Քիւրտէն»։

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԻՍԵԱՆ

(Շար.)

(*) Հայաստանի ձիերուն մէջ համբաւաւոր է Ղարաբաղի ձին։

նակցութիւններ պիտի կատարուին կարգադրելու համար Իտալիոյ կողմէ Թուրքիոյ տրուելիք փոխառութեան պայմանները: Այս բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան Ըմէթ փաշայի եւ Բիւչոլ պէյի Հռոմ ճամբորդութեան ընթացքին:

Պելճիքայի ընդհանուր գործադուլը

Պելճիքայի հանքագործներու պատուիրակները ժողով մը գումարեցին, որ տեւեց ամբողջ օրը: Ժողովը գռնփակ էր:

Պատուիրակներու մեծամասնութիւնը դէմ էր աշխատանքը վերսկսելու Պօրինաժի, Լիէժի եւ Շարլըռուայի աւազաններուն մէջ: Կարելի է ըսել թէ ժողովականներուն հարիւրին 90ը կողմնակից էր ընդհ. գործադուլի: Այնպէս որ գրեթէ բացարձակ միաձայնութեամբ՝ որոշուեցաւ ընդհանուր գործադուլ յայտարարել ամբողջ երկրին մէջ:

Հանքագործներու ընդհ. ժողովը բաղձանք յայտնեց որ սէնտիքաներու միութեան եւ ընկերվարական կեդրոնին կապուած բոլոր արհեստակցականներուն մէջ տարածուի գործադուլը: Բուռն բողոք արձանագրեց ածուխի կառախումբերը պարպելու համար, զինուորներու գործածութեան դէմ եւ յայտարարեց թէ կը մնայ գործադուլի իր մտադրութեան վրայ, մինչեւ որ օրավարձքերու յաւելումը կատարուի՝ հիմ բռնելով ապրուստի սղութիւնը:

Սակայն, նկատելով որ կառավարութեան կողմէ նախատեսուած եւ հանրապետական կողմէ թելադրուած հաշտարար միջոցները չեն կրնար տալ անմիջական արդիւնք, հանքագործները համաձայնութիւն յայտնեցին որ օրավարձքերու նոր պայմանագրութիւնը կիրարկելի դառնայ սեպտեմբեր 1էն սկսեալ:

Այս որոշումները տալով, որոնք կրնան շատ ծանր հետեւանքներ ունենալ, ժողովականները չեն ծածկեր թէ կացութիւնը չափազանց տագնապալի է: Արդէն խոր յուզումն կը տիրէ հանքային շրջաններուն մէջ: Օգնութեան սնունդները պարպուած են: Սակայն, գործաւորները, նկատելով որ ներկայիս՝ իրենց վճարուած օրավարձքերը չեն բաւեր ապրելու, վճռապէս որոշած բլլալ կը թուին ոտքի, մինչեւ որ գոհացում ստանան:

Քրէօկէրի մահէն յետոյ

Քրէօկէրի անձնասպանութենէն յետոյ, միջազգային մամուլը տակաւին կը չարունակէ զբաղիլ իրմով.

Շուէտական թերթ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Քրէօկէրի պարագային քաղաքական հետեւանքներուն մասին:

Քրէօկէրի աղէտէն եւ անոր խարդախ գործառնութեանց մասին յայտնութիւններէն ի վեր, Շուէտի բոլոր շրջանակները փափաք յայտնեցին հաշուեյարդարի ենթարկելու ինչ որ կապ ունի Քրէօկէրի հետ, եւ պատասխանատուութիւնը հաստատելու բոլոր անոնց, որոնք Քրէօկէրի հետ իրենց յարաբերութիւններով վտանգուած են:

Այս ընդհանուր տրամադրութիւնները նկատի առնելով է որ թագաւորը եւ կառավարութեան անդամները հրաժարեցուցին վարչապետը՝ Էգման, երբ տեսնուեցաւ թէ իր քաղաքական կուսակցութեան մը պետի հանգամանքովը, նիւթական յարաբերութիւններ ունեցեր էր Քրէօկէրի հետ, այն պահուն իսկ, երբ գիտնալու էր թէ ընկերութեան վիճակը խախուտ է:

Նախկին վարչապետը Էգման կը յայտնէ թէ Քրէօկէր ընկերութենէն 50000 քուրոնի նոր նուէր մը յօժարած է ստանալ, այն ատեն միայն, երբ Քրէօկէր ինքը՝ նամակով մը կը յայտնէր թէ Ամերիկա կ'երթայ մեծ փոխառութիւն մը կնքելու, որով երկար ատենուան համար պիտի կրնայ գոհացում տալ իր ընկերութեան պէտքերուն:

Էգմանի դահլիճին անդամները լուր չեն ունեցած վարչապետին այս յարաբերութիւններէն:

Դրամի հարցը Յունաստանի մէջ

Յունաստանի պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուեցաւ օրէնք մը, որ կը կարգադրէ՝ Յունաստանի մէջ փոխանակութեամբ կամ ոսկեդրամով եղած պարտքերու վճարումը:

Ըստ այս օրէնքին, Ապրիլ 26էն առաջ օտար դրամով վճարելի բոլոր պարտքերը պիտի հատուցուին տրախմիով եւ տոլարը 100 տրախմիի հաշուով: Այս պարտքերուն մէջն են նաեւ 26 Ապրիլէն դրամատուններու մօտ ի պահ դրուած չանծի պահեստները, որոնք պիտի վերադարձուին տրախմիով եւ վերոյիշեալ սակով: Արտասահման եղած պարտքերը այս օրէնքին ենթակայ չեն:

Կալուածային Դրամատան եղած չանծի պարտքերը պիտի վճարուին ստերլինը 425 տրախմիի հաշուով:

Յունաստանի զինուորական խլրտումները

Վաւերական տեղեկութեանց համաձայն, զինուորական միութեան կազմութիւնը այլ եւս կատարուած իրողութիւն պէտք է նկատել: Ժամանակէ մը ի վեր տեղի ունեցող մաքերու փոխանակութիւնը յանգած է վերջնական արդիւնքի եւ տրուած են կտրուկ որոշումներ: Ընտրուած է միութեան վարչութիւնը: Նոյնպէս, գաւառական բոլոր կեդրոններու մէջ կազմուած են մասնաճիւղեր:

Միութեան կազմութիւնը անմիջական գործունէութիւն չի նշանակեր: Անիկա աչալուրջ պիտի սպասէ քաղաքական դէպքերու զարգացման

*** Գ. Կօնաթաս, Յունաստանի փոխ-վարչապետը, անգամ մըն ալ վճռապէս հերքեց զինուորական խլրտումներու մասին շրջան ընող զրոյցները:

Ռումբ կը պայթեցնեն Ռէնի մէջ

Պրըթանիոյ Ֆրանսայի միացման 400ամեակին առթիւ, մեծ հանդիսութիւններ տեղի ունեցան Ռէնի մէջ, ուր խօսեցաւ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էռիօ: Իսկ այս առթիւ, ծանր դէպք մը յուզման մատնեց Ռէնի բնակչութիւնը:

Կիրակի առտուն կանուխ, ժամը 5ի մօտ, Ռէնի բնակիչները ընդոստ արթնցան ուժգին պայթումէ մը: Անծանօթներ օդը հաներ էին օրուան տարեդարձին նուիրուած արոյրէ յիշատակարան մը: Պայթումը այնքան ուժգին էր, որ 5 քիլոմեթր հեռուէն լսուեցաւ եւ 500 մեթր շրջանակի մը մէջ, տուներու ապակիները փշրուեցան·

Ընդհ. ապահովութեան մարդիկը, ամբողջ օրը քննութիւններ կատարեցին երեւան հանելու այս արարքին հեղինակները: Կարգ մը հետքեր երեւան հանուած են եւ մասնաւորաբար կը փնտռուի մէկը, որուն վրայ մեծ կասկածներ կը ծանրանան· քանի մը օր առաջ, այդ անձը շատ ուժեղ պայթուցիկներ կը փնտռէր:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կ. Ազատեան 15 ֆրանք, *ՄԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ*, Գ. Զօհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Տ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ*, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ*, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ*, Քրիստ. Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ*, Ժորժ Սանդ 20, *ԹԷՐԶԱՆՕ*, (Պագանդիկոնի կայսրութիւն) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ*, Մալխաս 30, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ*, Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ*, Դ. Մելոյեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ*, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., *ԺՈՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ*, Ա. Պերնէտ 2 հատոր 65 ֆր., *ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ* Ֆուսիմ 2 հատոր 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ*, Յ. Ալոճեան (Թագւորի) 12.50, *ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ*, Գ. Կառվարենց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ*, Աստղիկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Maclar 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Onanian 15.

Դիմել՝ *ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ*, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Նազկատի Ուրումիէի գիւղացի Կարապետ Պապարեան որ 1925ին Պէյրութէն Ֆրանսա եկած է եւ աշխատած է Թուլոնի մօտ Լա Պօն գիւղին մէջ: Ետքը փոխադրուած է Մարսէյլ: Մէկ տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին: Իմացնել՝ Աղաւնի Տէրտէրեանի, Traverse Chevalier, No. 26 St. Loup, Marseille.

— Ձանաքգալէցի Օր. Նուարդ Միհրոպեան, հօր անուն՝ Միհրան, մօր անուն՝ Սողոմէ, կը փնտռէ իր ազգականներէն Օնիկ Միհրայէլեան, որ 1930ին եկած է Ֆրանսա: Բարեկամներէ եւ հայրենակիցներէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Mlle Nevart Mésropian, 47 Cité Foch, Digoin, (S. et L.)

— Կը փնտռուի Ճէպէլի որբանոցէն Հայկ Խոփրեան, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբայրներէն Յ. եւ Յ. Խոփրեաններու (այժմ Հալպեճեան) Apartado 338, Victoria de Las Tunas. O. Cuba.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարթիկ. Խ. Ա.— 143։
Նիս, Ս. Շ.— 140։
Մէնտօն. Ս. Գ.— 70։
Սէնթ Մըրնէվիէվ, Իշխ. Ա.— 70։
Սէն Թ'էթիէն, Գարծ.— 218։
Նիս, Յ. Ս.— 160։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՅՈՐՎԻԼԻ Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ: Անդամ-անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

Բ Ո Ւ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Կարելի է:

Մի քանի վայրկեան գնաց եկաւ ու վերջը կանգ առաւ Ջեմմայի մօտ:

— Ջեմմա, հրաժարեցէք: Հրաժարեցէք, քանի դեռ ուշ չէ: Այդ մարդը ձեզ այն տեսակ գործերի մէջ կը խճճի, որ ինքներդ էլ կը զղջաք:

— Ջեզարէ. — ասաց նա մեղմ, — չէք մտածում թէ ինչ էք խօսում: Ոչ ոքի չի խճճում: Ես ինքս իմ ցանկութեամբս միացայ այդ գործին խնդիրը ամէն կողմից դատելուց յետոյ: Անձնապէս դուք հակակրում էք Բոռին գիտեմ, բայց մենք այժմ մարդոց մասին չենք խօսում, այլ գործի:

— Ջեմմա, հրաժարեցէք: Դա վտանգաւոր մարդ է. ոչ գութ ունի, ոչ խիղճ, եւ սիրում է ձեզ:

— Ջեզարէ, ի՞նչ անհեթեթ բաներ էք մտածում:

— Ձեզ սիրում է, — կրկնեց Մարտինի: — Զգուշ եղէք:

— Սիրելիս, ես չեմ կարող զգուշ լինել, եւ ձեզ բացատրել չեմ կարող թէ ինչու: Ես ու նա կապուած ենք իրար — ոչ մեր կամքով:

— Եթէ կապուած էք իրար, էլ խօսելը աւելորդ է. — պատասխանեց Մարտինին յոգնած ձայնով:

Ու դուրս ելաւ պատրուակելով թէ գործ ունի, եւ ամբողջ ժամերով թափառում էր ցեխոտ փողոցներում: Կեանքը խիստ մռայլ էր թւում նրան այդ երեկոյ: Հայցի էր ճարել մի էակ, եւ ահա այդ լպրծուն արարածը եկել խլել էր իր ձեռքից:

X

Փետրուարի կէսին Բոռը գնաց Լիվորնօ: Ջեմման այնտեղ ծանօթացրեց նրան մի երիտասարդ անգլիացու, որ շոգենաւային ընկերութեան ներկայացուցիչ էր ազատամիտ հակումներով: Ջեմման ու իր ամուսինը ծանօթ էին նրան Անգլիայից: Նա մի քանի հեղ մանր ծառայութիւններ էր մատուցել Ֆլօրենցայի արմատականներին, փող էր փոխ տալիս անսպասելի նեղ վայրկեաններում, թոյլ էր տալիս իր հասցէովը օգտուել գաղտնի նամակագրութեան համար, եւ միշտ դիմում էին նրան Ջեմմայի միջոցաւ, իբրեւ նրա անձնական բարեկամի: Դրա համար էլ կուսակցութեան կանոնների համեմատ նա իրաւունք ունէր ազատ օգտուելու իր այդ յարաբերութիւններից, ինչի համար էլ որ ինքը կամենար: Բայց թէ կարելի՞ էր այդ ծանօթութիւնից մի օգուտ հանել դա արդէն բոլորովին այլ հարց էր: Հեշտ է դիմել մի բարեացակամ ծանօթի խնդրելով որ նրա հասցէովը ստացուեն Սիկիլիայից մի քանի նամակ, կամ որ նա իր գրամարկղումը մի քանի վաւերաթուղթ պահի. բայց դիմել նրա օժանդակութեանը կոնդրաբանդով զէնք հասցնելու համար ապստամբութեանը — դա արդէն բոլորովին ուրիշ գործ էր եւ Ջեմման շատ քիչ յոյս ունէր յաջողելու:

— Փորձեցէք — ասաց Բոռն, — բայց յոյս չունեմ որ բան դուրս գայ եթէ իմ յանձնարարութեամբս գնայիք՝ նրա մօտ ու խնդրէիք 500 ոսկի, վստահ եմ որ իսկոյն կտար, շատ առատաձեռն է. ծայրայեղ դէպքում գուցէ նոյն իսկ իր անցագիրը փոխ տար ձեզ կամ նոյն իսկ իր մօտ թագցնէր մի փախստական, բայց երբ նրան խօսէք հրացանների մասին, պէտք է չռէ աչքերը ու պիտի կարծէ որ դժակ ենք երկուսս էլ:

— Ամենայն դէպս կարելի էր ինձ մի որ եւ է ցուցում կուտայ կամ կը ծանօթացնէ սիրայօժար նաւաստիների հետ. — պատասխանեց Բոռը: — Այսպէս թէ այնպէս արժէ որ բաղդներս փորձենք:

Ամսի վերջերին մի անգամ եկաւ նա Ջեմմայի մօտ սովորականից անխնամ հագուած, եւ նրա դէմքի արտայայտութիւնից Ջեմման գլխի ընկաւ իսկոյն, որ եկած էր լաւ լուրերով:

— Ա՛խ, վերջապէս: Ես արդէն մտածում էի, որ ձեզ հետ մի բան է պատահել

— Մտածեցի որ գրելը լաւ չէ, իսկ աւելի շուտ վերադառնալ չկարողացայ:

— Հէնց նո՞ր էք եկել:

— Այո, ուղիղ հանրակառքից, եւ մտայ յայտնելու համար, որ ամէն ինչ յաջող է:

— Միթէ Բէյլին համաձայնեց օգնելու:

— Աւելի քան օգնելու: Իր վրայ առաւ ամէն բան. փաթաթելը, կապկըպելը, մի խօսքով բոլորը: Հրացանները կոխելու են ապրանքի հակերը ու բերելու են ուղղակի Անգլիայից: Նրա ընկերը Վիլեամը, որ եւ իր մօտիկ բարեկամն է, համաձայնեց բոլորը ճամբի դնի Սաութէմտէնից, իսկ Բէյլին այնպէս է սարքելու, որ խոյս տան Լիվորնոյում մաքսային խուզարկումից: Ահա ինչու այսքան երկար ճամբի վրայ էի: Վիլեամը հէնց չիտակ գնում էր Սաութէմտէն, ու գնացի ուղի դնելու մինչեւ Ճենովա:

— Որպէս վի ճամբին խօսէք մանրամասնութիւնների մասին:

— Այո, մինչեւ որ բոլորովին բռնեցի ծովի հիւանդութեամբ, ու էլ անկարող էի խօսելու:

—Բռնեցիք ծովի հիւանդութեամբ. — հարցրեց կինը աշխուժով՝ յիշելով թէ ինչպէս մի անգամ Արթուր տանջւում էր, երբ իր հօր հետ միասին գնացել էին ծովի վրայ պտոյտի:

— Սաստիկ բռնւում եմ, չնայելով որ երկար ժամանակ ծովերի վրայ եղել: Բայց խօսեցինք պէտք եղածը, երբ շոգենաւը բեռ էր վերցնում Ջենովայում: Դուք կարծեմ ծանօթ էք Վիլեամին: Հիանալի մարդ է, թէ՛ բացարձակապէս կարելի է վստահել, ինչպէս եւ Բէյլի. եւ նաւանդ որ երկուսն էլ լաւ գիտեն ծովագնացութիւնը:

— Միայն ինձ թւում է՝ Բէյլին վտանգի է ենթարկում այդ գործի վրայ առնելով:

— Զգուշացրի. բայց նա բարկացած նայեց ինձ ու ասաց ի՛նչ: Իսկական մարդը հէնց այդ է պէտք է պատասխանի: Եթէ եւ լին Տիմբուկտուայում էլ հանդիպեց կը մտածայի ու կ'ասէի զարմանալի Անգլիացի»:

— Բայց եւ այնպէս չեմ հասկանում ինչպէս առաջ նրանց համաձայնութիւնը. մանաւանդ Վիլեամից մենք չէի սպասում:

— Այո, սկզբում սաստիկ հակառակում էր ոչ թէ վտանգի համար, որովհետեւ այդ բոլորը խիստ պէտք գործ էր թւում նրան, բայց յաջողեցայ նրա համոզումը փոխել, այժմ խօսենք մանրամասնութիւնների մասին:

(Շար.)

■■■ LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■■■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :•: R. C. Seine 276.266

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

10 AOUT 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1953 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Ինքնութեան թուղթերուն շուրջ «Յառաջ»ի հարցարանը հազիւ լոյս տեսած, երէկ խմբագրատան դուռը ափ առին մօտ քսան երիտասարդներ, իրենց անկանոն թուղթերու ցուցերով։ Անշուշտ անմիջական դարմանի մը յոյսով։

Բերանացի ու հապճեպ բացատրութիւն մը իր վիճակին եւ անհամբեր սպասումը անմիջական կարգադրութեան մը։ Իւրաքանչիւրն իր մասին, իր ցուցերով։ Անհատապաշտ։ Ու այս, իսկապէս պարած տառապանքէ մը յետոյ։ Իր ցաւէն ընկճուած՝ հաւաքական ցաւի մասին չի մտածեր։

Մինչդեռ մենք հարցարանը հրատարակեցինք, ընդհանուր կարգադրութեան մը մտահոգութիւններով։ Ու հարցարանը յատակ ու հասկնալի խմբագրուած է, ամէն թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար։ Իսկ մեր հայրենակիցներն տատուն կանուխ խմբագրատուն կը վազեն, կարծես թէ կարգադրիչ նոր գրասենեակ մը բացուած ըլլար։

Գիտենք որ մեր հայրենակիցները մեծ նեղութիւններու ենթարկուած են, եւ հալածականի ահաւարանքն ունին՝ վայրկեան մը առաջ իրենց կացութիւնը փրկելու։ Ատոր համար զիրենք չենք մեղադրեր։ Բայց կ'ուզենք որ գիտակցին թէ ի՛նչ կը պահանջուի իրենցմէ, ու այդ պահանջին ընդառաջ երթան։

Ուրեմն լուսաբանենք հարցարանը, քանի որ այդ պարզ գրութիւնն իսկ լուսաբանութեան կը կարօտի։ Մանաւանդ որ կը կարծենք թէ դաւառներէն անկանոն թուղթեր ունեցողներ կրնան ըլլալ, որ բանին Փարիզի ճամբան եւ կենան խմբագրական սեղանին առջեւ։ Անշուշտ ապարդիւն։

Մենք կը սպասենք մեր հայրենակիցներէն միայն գրաւոր պատասխաններ։

Անձնապէս ներկայացողներուն ոչ մէկ պատասխան ունինք տալու։

Պատասխանները պէտք է ըլլան ճշգրիտ։

Ծրնծու պատմութիւններն այս պարագային բոլորովին աւելորդ են եւ անօգուտ։

Պատասխանները կրնան մեզ դրկել առանձին անհատներն իրենց մասին, կամ որ եւ է թղթակից՝ բազմաթիւ մարդոց մասին։

Այդ թուղթերու հաւաքումը որ եւ է հայրենակիցի դրութիւնը չի կրնար վտանգել, կը մնայ միայն խմբագրութեան տրամադրութեանը տակ, եւ կ'օգտագործուի միայն այն ատեն, երբ պաշտօնական մարմին մը յանձն առնէ ընդհանուր դիմում կատարել այդ առթիւ։

Անհրաժեշտ է որ մէկ կամ տասնեւհինգ օրուան ընթացքին բոլորի պատասխանները մեզ հասնին։ Բոլորին կ'ըսենք, որովհետեւ անհրաժեշտ է որ Ֆրանսայի մէջ գտնուող բոլոր անհատներու (անկանոն թուղթ կրողներու) վիճակը պարզուի եւ ընդհանուր յայտարարի բերուի։ Ու եթէ կարգադրութիւն մը պիտի յաջողի, յաջողուի բոլորին համար, բաց ի արտակարգ պարագաներէն։

Ուրեմն, բոլորի շահը կը պահանջէ մտնել այս ցանկին մէջ, առանց «հայկական դիւանագիտութեան»։

Երբ հարցն իր ամբողջ ծաւալով կը պարզուի, պատկերը ճշգրտէն յայտնի կ'ըլլայ, այն ատեն մենք խնդիրը կը քննենք հրապարակով կամ խորհրդակցական ժողովի մը մէջ։

Մեր այս քայլը կ'ըլլայ մեծ օժանդակութիւն մը հանրային այն մարմիններուն, որոնք պաշտօնապէս այս կարգի խնդիրներով կը զբաղին։ Մենք, ուրեմն, կ'ուզենք փաստացի խորհուրդով մը ժղում տալ գաղթականական մարմիններուն, որպէս զի այս վերջիններն աւելի վճռական քայլ մը առնեն՝ անկանոն թուղթերու ցաւոտ խնդիրը վերջնականապէս լուծելու։

Ու մենք կը հաւատանք թէ, երբ հանրային մարմինները, զինուած ամբողջական փաստերով, միակամ դիմում մը կատարեն յանուն հայ ժողովուրդին, կեդրոնական կամ տեղական կառավարութիւններուն, պիտի կրնան լուծել այս խնդիրը, որ քար դայթակղութեան դարձած է, մեր հայրենակիցներէն ոմանք մատնելով թշուառութեան, ու նաեւ անխիղճ շահագործումներուն։

Մեզի կը թուի թէ կառավարութիւնն ալ իր կարգին մեծապէս շահագրգռուած է գործ ունենալ կանոնաւոր ինքնութեան թուղթերու տէր մարդոց հետ, եւ ազատիլ անկանոն մարդոց նեղացուցիչ հանգամանքէն։

Հայոց պարագան, մանաւանդ, ինքնայատուկ է եւ թերեւս աւելի ըմբռնելի, քան ուրիշ օտարականներու ներկայացուցած պարագաները։

Անշուշտ մինչեւ հիմա մասնակի կարգադրութիւններ եղած են եւ այս օրերուն ալ կրնան տեղի ունենալ։ Անհատական ճիգերը կրնան շարունակուիլ, իրենց գիտցած ճանապարհով, որոնց չենք խառնուիր։

Մենք ընդհանուր առաջադրութիւն մը ունինք եւ կը հետամտինք ընդհանուր լուծման մը։ Առանձին անհատներու խնդիրը մեզ չի շահագրգռեր, գործնական տեսակէտով։

Այս յստակ բացատրութիւններէն յետոյ, յոյս ունինք որ մեր հայրենակիցները լրովին պիտի ըմբռնեն «Յառաջ»ի հարցարանի ոգին, եւ պիտի փութան գրաւոր պատասխաններ հասցնել մեզ, որմէ յետոյ մենք կրնանք պատկան մարմիններուն, կամ անոնց կազմակերպած խորհրդակցական ժողովի մը մէջ խնդրին գործնական ընթացք տալ։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԵՐԳԱՂԹ ԵՒ ԱՃՈՒՄ

— :•: —

Ասկէ առաջ բազմիցս «Յառաջ» արտայայտուած է ներգաղթի մասին։ Ու յաճախ ըսած է որ, եթէ տարին 10.000 Հայ կարելի ըլլայ փոխադրել Հայաստան, առաւելագոյն թիւն է որ կարելի է երեւակայել ներկայ պայմաններուն մէջ։

Անցած շաբաթ օրուան թիւով. ռամկավար «Ապագայ»ն խելացի դատողութիւն մը կ'ընէ այդ առթիւ, ու մենք ուրախութեամբ կ'արտատպենք այդ հատուածը.

«Բայց եթէ կարելի ըլլայ ամէն տարի 10.000 հայ գաղթական փոխադրել Հայաստան, նորէն Հայերու մյսօրուան թիւը անփոփոխ պիտի մնայ արտասահմանի մէջ, նոր ծնունդները պիտի լեցնեն գացողներուն տեղը եւ կէս միլիոնէն աւելի հայ գաղթականները պիտի մնան օտարութեան մէջ։ Պէտք է խորհիլ նաեւ անոնց ինքնապահպանման մասին»։

Այո՛, շատ ճիշդ կը դատէ «Ապագայ»ն։ Ներգաղթ տասը հազար հոգի, իսկ նոր մնացք, նոր ծնունդներով աւելի քան տասը հազար հոգի։

Այս խելացութիւնն արձանագրելէն յետոյ՝ միակ վախն որ ունինք, այն է թէ մեր զնահատութիւնը կրնայ խրտչեցնել ռամկավարները, ու անոնք փոխեն իրենց խօսքը։

Ուրախ պիտի ըլլանք, եթէ անոնք մնան իրենց համոզման եւ խորհին նաեւ մնացորդացի ինքնապահպանման մասին։

ՐՈՎԱՐԵՑ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Իտալիոյ նաւային ռազմափորձերուն առթիւ

Իտալիա նաւային մեծ ռազմափորձեր կը կատարէ Միջերկրականի մէջ։

Մուսոլինի, իր գրօսանաւով, մօտէն կը հետեւի ռազմափորձերուն։ Իրեն կ'ընկերանայ ծովակալ Սիրիանի, ծովային նախարար։

Այս ռազմափորձերու թեման է, — պատերազմի պահուն՝ արգիլել թշնամի նաւատորմին անցքը հիւսիսային Ափրիկէէն դէպ ի Ֆրանսական ծովեզերք։

Ռազմափորձերը մեծ կարեւորութիւն ստացած են, որովհետեւ առիթ ցոյց մըն է նաեւ թէ որքա՜ն կատարելագործուած է իտալական նաւատորմը։ Արդարեւ, Իտալիա հսկայ ճիգեր թափեց պատերազմէն առաջ, մանաւանդ Ֆաշիստներու իշխանութենէն ասդին, արդիականացնելու համար պատերազմական նաւատորմը, աւելցնելու համար նաւային միութիւնները, զանոնք օժտելու համար ամէն կատարելագործութիւններով։ Ցետոյ Մուսոլինի շարունակ աշխատեցաւ դուրս ձգել հին նաւերը եւ օժտել նաւատորմը այնպիսի արագաստութեամբ, որ գերազանցէր թշնամիին ուժերը։

Նաւատորմին վերակազմութեան հետ եւ հաւասարապէս, Մուսոլինի ամէն կատարելագործութիւններով օժտեց օդային նաւատորմը։ Ներկայիս Իտալիա ունի ջրօդանաւերու հսկայ թիւ մը, եւ վարժ ու փորձ օդանաւորդներու խումբեր։

Իտալիա իրապէ՞ս կը լքէ Ժընեւը

Գրեր էինք թէ Իտալիա կը մտածէ քաշուիլ, ինչպէս Գերմանիա եւ Ճափոն, Ազգերու Դաշնակցութենէն։ Մուսոլինիի թերթը, «Փոփոլօ տ'Իտալիա», ինչպէս նաեւ Հռոմի ամբողջ մամուլը կը շարունակեն յարձակիլ Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին վրայ։ Եւ, իբրեւ եզրակացութիւն այս դժգոհութեանց, Հռոմի քաղաքական եւ դիւանագիտական շրջանակները բաց եւ արձակ հարց կուտան, — այս պայմաններուն մէջ, Իտալիա կրնա՞յ անդամ մընալ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Այսու հանդերձ դիտել կը տրուի թէ Մուսոլինի չպիտի ուզէր տակաւին այդքան արմատական լուծում մը տալ հարցին, որ դրուած է։ Նոյն ատեն, պէտք է կարծել որ, երբ մէկ կողմէ Ճափոն, միւս կողմէ Գերմանիա, հրաժարին Ազգերու Դաշնակցութենէն, Իտալիա եւս չպիտի վարանի այլ եւս հետեւելու անոնց։ Ու երբ իտալական մամուլը այսպէս բացորոշ կը դնէ հարցը եւ կը ներկայացնէ Իտալիոյ հրաժարման հաւանականութիւնը, բայց ոչ մէկ հերքում լոյս կը տեսնէ կառավարութեան անունով, պէտք ընդունիլ որ այս ամէնը նշաններ են թէ շուտով իրողութիւն կը դառնայ Իտալիոյ հրաժարումը Ազգերու Դաշնակցութենէն։

Մաքտոնալդ «Կը ճանչնի»

Մաքտոնալտ Իրլանտա կը գտնուի հիմա։

Եւ ահա թերթերը կը գրեն թէ Մաքտոնալտ Իրլանտա գացած է տեսակցելու համար Տէ Վալերայի հետ իրլանտական ազատ պետութեան հարցերուն մասին։ «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը, յաջողելով գտնել Մաքտոնալտը, որ կ'ուզէր գաղտնի պահել իր ճամբորդութիւնը, տեսակցութիւն մը կ'ունենայ հետը.

— «Կ'ուզեմ կատարեալ հանգիստ մը ընել հոս, գէթ 3—4 օր։ Հեռու ամէն աշխատանքէ, հեռախօսէն, խնդրարկուներէն, հանգստանալու եկած եմ այստեղ։ Իրլանտայի ոչ հիւսիսովը կը զբաղիմ, ոչ ալ հարաւովը։ Ոչ մէկ հարց ու հոգ կը բերէ զիս հոս, հանգչելու եկած եմ պարզապէս»։

✕ Նորթըն, իրլանտական աշխատաւորական կուսակցութեան պետը, ճառի մը մէջ խօսելով Տըպլինի եւ Լոնտոնի կառավարութեանց միջեւ տեսակէտներու մերձեցման փորձի մը մասին, քննադատեց բրիտանական կառավարութիւնը եւ հրաւիրեց Իրլանտացիները, որ իրենց բոլոր ուժերը նուիրեն Իրլանտայի ազատ պետութեան։

— «Բրիտանական կառավարութիւնը, ըսաւ, տնտեսական գետնի վրայ թշնամութիւններու իր մեթոտին փոխարէն ներկայիս կը հետապնդէ զինուորական գրաւման հին եղանակը»։

Կացութիւնը Գերմանիոյ մէջ

Շփոթ է կացութիւնը Գերմանիոյ մէջ, եւ հակասական են լուրերը, որ կը հասնին Պերլինէն։

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐ

Սպանութիւնները կը շարունակուին երկրին մէջ։ Հիթլերեան ահաբեկիչներուն հոգն իսկ չէ թէ կառավարութիւն մը կայ իրենց գլխուն վերեւ։ Օր ցերեկով կը մտքրեն ու կ'ահաբեկեն հակառակորդները։ Կիրակի գիշեր Սիլեզիոյ մէջ տեղի ունեցան ահաբեկման 15 դէպքեր։ Այսպէս ընկերվարական կուսակցութեանց օրաթերթերու խմբագրատան, կեդրոնատեղիներու, կամ ձախերու բնակարաններուն վրայ ռումբեր նետուեցան, նիւթական մեծ վընասներ պատճառելով ամէն կողմ։ Յարձակումներ տեղի ունեցան նաեւ հրէական հաստատութիւններու եւ վաճառատուններու վըրայ։

Վալտէնպուրկի մէջ, հրացան պարպեցին քաղաքապետական խորհրդականի մը վրայ, ընկերվարական, որ նստած էր պատուհանը։ Պերկվախթ թերթին խմբագրատան պատուհաններուն քարեր նետեցին եւ ներսը, խմբագրատան գրասենեակները մտնելով, ատրճանակ պարպեցին խմբագիրներուն վրայ։ Նայսէնպուրկի մէջ եւս տեղի ունեցան ահաբեկման դէպքեր ընկերվարականներու դէմ։

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՄԷՋ

Հետզհետէ յամառ պահանջ մը կը դառնայ Հիթլերի թեկնածութիւնը վարչապետութեան համար։ Հիթլեր վարանած էր առաջին առթիւ։ Ու հիմա, երբ դրուած է իր թեկնածութիւնը, յամառ աշխատանք կը թափէ յաջողցնելու։ Տպաւորութիւնը ներկայիս այն է, թէ Հիթլեր պիտի յաջողի մտնել դահլիճին մէջ, այն խօսակցութենէն ետքը, որ տեղի ունեցաւ Հիթլերի եւ Ֆոն Շլայխէրի միջեւ։

Սակայն, Հիթլեր, մտնելով դահլիճին մէջ, չպիտի հանդուրժէ կարգ մը նախարարներու ներկայութեան։ Այսպէս, համաձայն վերջին զրոյցներու, վարչապետ Ֆոն Փափէն եւ ներքին նախարար Ֆոն Կայլ չպիտի կարենան մնալ դահլիճին մէջ։

Միւս կողմէ Հինտէնպուրկ կը մերժէ թոյլ տալ Հիթլերեան գերիշխան դահլիճի մը կազմութեան, չուզելով կորսնցնել նախագահի իր իրաւունքները։

Տէր Մոնթակ գերման թերթը կը գրէ թէ բռնօրէն պիտի լուծուի երեսփոխանական ժողովը, եթէ դահլիճի տագնապը կարելի չըլլայ վերջացնել։

ՀԻԹԼԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Կացութիւնը այնքան շփոթ է երկրին մէջ, որ ժողովուրդը տարօրինակ լուրեր կը ստեղծէ ժամէ ժամ։

Այսպէս կ'ըսուի թէ Հիթլեր չի փափաքիր վարչապետ ըլլալ, այլ միայն կառավարիչ որեւէ նահանգի մէջ։ Կամ լիազօր դառնալ գերման ներքին պետութեան մը մէջ։ Թէ նախկին գահաժառանգը Հիթլերի խոստացած է հարուստ կալուածներ, այնպէս որ Հիթլեր իշխանութեան գլուխ բերելէ յետոյ գահաժառանգը, պիտի քաշուի իր նոր կալուածներուն մէջ, իբրեւ հարուստ հասարակ, իբրեւ նոր ազնուական, վերջացած համարելով իր առաքելութիւնը։

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ?

Բրիտանական մամուլը հետաքրքրութեամբ կը հետեւի Գերմանիոյ շփոթ լուրերուն։ Մասնաւորապէս ահաբեկման դէպքերուն, որ սպառնական նկարագիր ստացան վերջին ընտրութիւններէն ի վեր։ Ու դիտել կը տրուի, որ նման կացութիւն մը կրնայ ծանր անդրադարձումներ ունենալ ոչ միայն Գերմանիոյ ներսը, այլ եւ արտասահմանի մէջ։ Կարգ մը անգլիական թերթեր կը պահանջեն վերջ մը դնել Հիթլերեան կուսակցութեան սանձարձակութիւններուն։ Տէյլի Թէլէկրաֆ նկատել կուտայ, թէ «Ֆոն Փափէնի եւ Ֆոն Շլայխէրի կառավարութիւնը, որ ինքզինք այնքան զօրաւոր զգաց զսպելու ամէն խառնութիւն, նոյնիսկ տապալելու Գերման ներքին պետութիւն մը, պիտի սարսի ու տապալի՝ եթէ չկարենայ ցոյց տալ իր հեղինակութիւնը։ Ամիս մը առաջ, կացութիւնը մութ էր տնտեսական պայմաններու բերումով։ Իսկ հիմա այնքան շփոթութիւն ստեղծուած է, որ կը վախցուի քաղաքացիական պատերազմէ մը»։

Ամբողջ մամուլը Գերմանիոյ համար անվայել կը համարին ահաբեկումի դէպքերը, որ կը շարունակուին երկրին մէջ, մէկ ծայրէն միւսը։ Ու կը զարմանան, որ կառավարութիւնը, պարզ պատրուակով մը լուծելէ յետոյ ամբողջ դահլիճ մը, նոյնքան խիստ չի շարժիր, երբ հիմա աւելի սպառնական են խառնութիւնները։

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՀՈՒՆ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Ֆոն Փափէն ստիպողաբար մայրաքաղաք հրաւիրեց բոլոր նախարարները, մանաւանդ պատերազմականն ու ներքինը, որոնք կը գտնուէին ներքին գաւառները։ Կը կարծուի թէ շատ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին նախարարական այդ խորհուրդին մէջ, թերեւս կազմուին արտակարգ ատեաններ։ Պիտի հրատարակուի հրամանագիր մը, որուն համաձայն ծանր պատիժներու պիտի ենթարկուին ահաբեկիչները, քաղաքական ու պետական դէմքերու վրայ կատարուած յարձակման հեղինակները։ Խօսք կայ նոյն իսկ պաշարման վիճակ հռչակելու փրուսիական ամբողջ երկրին մէջ։

Պրիան-Քէլլոկի դաշնագրին մասին

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ արտաքին յարաբերութեանց խորհուրդին մէջ, Սթիմսըն, կարեւոր ճառ մը խօսելով, աչքէ անցուց քաղաքական երեք տարիները, որ անցան Պրիան — Քէլլոկ դաշնագրին կնքումէն ի վեր մինչեւ չինեւճափոնական կռիւը։ Ըստ ճառախօսին, ընդհանուրին փափաքն է տեւականացնել խաղաղութիւնը, ըստ թելադրութեան Պրիան — Քէլլոկ դաշնագրին, եւ համաձայնութեան գալ՝ երբ կը ծագի սպառնալիք մը։ Ամբողջ աշ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԺԸՆԵՒԻ ԵՒ ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՍԸ

Ինչքան եւ կամենանք սահմանափակուել միայն ներքին ապրումներով, անկարելի է կտրուել համաշխարհային կեանքի դէպքերից, որոնք երթալով աւելի ու աւելի խռովայոյզ են դառնում։ Աշխարհը վեր է ածւած փոթորկալից ովկիանի, որի անդուլ ալիքների սարերային թափի առջեւ անզօր են թւում մարդկային կամքի բոլոր ճիգերը։

Եւ, իրօք, աւելի քան ողորմելի գալարումներ են ցարդ մարդկութեան գործադրած փորձերը խռովւած ջրերը զսպելու համար։ Խորհրդաժողովով յաջորդում է խորհրդաժողովին. վէճ, կիրք, յոյսեր ու զաղտնի դաւեր, յարաբերութիւնների լարում, բարեկամական համաձայնութիւններ, իրաւարարութեան ու ոչ — յարձակման դաշինքներ — իսկ սայլը ոչ միայն տեղից չի շարժւում, այլ եւ աւելի եւս խրւում է միջազգային ցեխի մէջ։

Այս տեսակէտից, մանաւանդ, հարուստ եղան վերջին ամիսների դէպքերը՝ բազմապիսի հակայ ծրագիրներով եւ ձեռք բերւած չնչին արդիւնքով։ Հէնց, օրինակի համար, զինաթափութեան խորհրդաժողովը Ժընեւում, որ նոր ընդհատեց իր աշխատանքները։ Մեծ ու փոքր պետութիւնների քաղաքական ու զինուորական ամենատեսականաւոր դէմքերը, տասը տարւայ նախապատրաստական աշխատանքից յետոյ, վեց ամիս անընդհատ ոգեւորւած աշխարհի խաղաղութեան գաղտնիքը գտնելու նպատակով, բայց, կարելի է ասել, բոլոր հիմնական խնդիրները մնացին չլուծւած։ Անգամ Հուվըրի միջամտութիւնն ու բանեցըրած ճնշումը չօշափելի հետեւանքներ չունեց։ Ընդունւած բանաձեւը իր ճոռոմ ու մեծախօսաւոր նախաբանով եւ խղճուկ եզրակացութիւններով չի կարող գոհացնել եւ ոչ մէկին։ Հօ չի՞ կարելի զինաթափութիւն համարել օդային ռմբակոծութեան կամ քիմիական ու մանրէական պատերազմի արգելքը… Թղթի վրայ։ Զէ՞ որ 1907 թւին էլ նման արգելք դրւեց Լահէի խաղաղութեան խորհրդաժողովի կողմից. ի՞նչը արգիլեց, որ պատերազմի ընթացքին կռւող կողմերը լայնօրէն կիրառեն հեղձուցիչ գազը, որպէս յարձակման միջոց։

Նոյնպէս եւ Լօզանի խորհրդաժողովը՝ փոխադարձ պարտքերի եւ հատուցումների խնդրի կարգադրութեան համար։ Ի՞նչ գործնական հետեւանք ունեցաւ այդ հաւաքոյթը։ Եթէ մի կողմ դնենք յուլիս 16 համաձայնութիւնը վճարումների յետաձգման մասին, որ իրապէս կատարւած փաստի արձանագրութիւնն էր միայն, եթէ հաշւի չառնենք Ֆրանկօ-անգլիական մերձեցման նոր ճիգերը, Լօզանի խորհրդաժողովի գործնական արժէքը կը լինի աւելի քան կասկածելի։ Որովհետեւ, վերջ ի վերջոյ, ի՞նչ է Լօզանում ձեռք բերւած արդիւնքը. ընդունելով հանդերձ հատուցումների եւ պարտքերի ջնջման կամ կրճատումի անհրաժեշտութիւնը՝ շահագրգռւած պետութիւնները խնդրի կարգադրութիւնը թողնում են այն օրւան, երբ Ամերիկան համաձայնւի ջնջել կամ կրճատել Եւրոպայից ունեցած դրամական պահանջները։ Իսկ Ամերիկայի համաձայնութիւնն, ի հարկէ, կախւած չէ Լօզանի խորհրդաժողովին մասնակցողների կամքից։

Այսպէս անփառունակ կերպով վերջացան երկու խոշոր միջազգային խորհրդաժողովները, որոնց հետ այնքա՜ն յոյսեր էին կապւած աշխարհի չորս կողմից։ Այդ խորհրդաժողովները ոչ միայն չթուլացրին միջպետական հակամարտութիւնները, ոչ միայն չնպաստեցին տնտեսական տագնապի մեղմացման, այլ էլ աւելի հրահրեցին ու սրեցին՝ դուռ բանալով նոր կասկածների ու մրցակցութեանց։

Նոյն կարգի երեւոյթներ են եւ այն դէպքերը, որոնց ականատես եղանք վերջերս աշխարհիս երեք մեծագոյն պետութիւնների ներսը — Միացեալ Նահանգներում, Մեծն Բրիտանիայում, Գերմանիայում։ Նախագահական նախընտրական պայքարը Միացեալ Նահանգներում, հանրապետական ու ռամկավար համագումարները Չիքակոյում, ուր ձեւի թէկուզ ազգային, խոշոր չափով բռնւած են միջազգային մտահոգութիւններով։ «Փառաւոր մեկուսացումն» այլ եւս չի օգնում. տնտեսական ներկայ տագնապը աւելի քան երբեք ցոյց տւեց, որ Ամերիկան էլ մէկ օղակն է տիեզերական համակեցութեան եւ կամենայ թէ ոչ՝ պարտաւոր է հաշւի առնել եւ յարմարւել արտաքին աշխարհում կատարւող դէպքերին։

Համաշխարհային տագնապի հետեւանքներն աւելի ուժգին թափով անդրադառնում են Բրիտանական կայսրութեան կեանքում։ Օթաւայի խորհրդաժողովը, ուր փորձ է լինում մշակելու տնտեսական նոր հիմքեր անգլիական տիրապետութեան յարատեւման համար, իր մինչեւ այժմ յայտնաբերած մտայնութեամբ, մի փորձ է բարելաւելու սոսկ ներբրիտանական կացութիւնը։ Միջազգային տեսակէտից Օթաւան յետադիմական քայլ է, բրիտանական համակեցութեան մաս կազմող երկիրները արտաքին աշխարհից մեկուսացնելու, ինքնամփոփ վիճակի վերածելու մի ջանք։ Պէտք է յուսալ, սակայն, որ տնտեսական անհրաժեշտութիւնը դուրս կը գայ աւելի զօրաւոր, քան անգլիական պահպանողականների նեղմիտ ու եսապաշտ երազները։

Գալով Գերմանիային՝ այստեղ դժւար է միայն տրամաբանութիւն փնտռելը. հիտլերեան գրոհը սնունդ է ստանում ոչ միայն գերման ժողովրդի գիտակցութիւնից, այլ, նախ եւ առաջ, դրդւած զգացմունքից։ Վերսայլից 13 տարի յետոյ, Գերմանիան ոչ միայն իր վրայ դրւած բացառիկ պարտաւորութիւններից է ուզում ազատւել, այլ եւ հաւասար տեղ գրաւել միւս պետութիւնների շարքում։ Մի ձգտում, որ ինչքան ճնշւի արտաքին ուժերից, այնքան աւելի հիւանդագին արտայայտութիւններ կը ստանայ երկրի ներսը։ Խորհրդարանական ընտրութիւնները յուլիս 31ին աւելի քան խօսուն թւերով հաստատեցին այս փաստը. երբ Օթօ Բրաունների եւ Բրիւնինգների օրինական միջոցներով չի յաջողւում ապահովել «Գերմանիան՝ ամէնքին հաւասար» սկզբունքը, զարմանալի չէ, որ ուժ կը ստանայ բռունցքի ջատագով Հիտլերների ու Ֆոն Շլայխերների «Գերմանիան՝ ամէնքից վե՛ր» ռազմերգը.

Նոյն երեւոյթները սաղմնաւորւում եւ աճում են նաեւ ուրիշ երկրներում։ Ժընեւեան ու Լօզանեան կիսամիջոցներն այլ եւս ոչ ոքին չեն գոհացնում։ Տիեզերական պատերազմից 14 տարի յետոյ, աշխարհ աւելի անխաղաղ է, կրքերն ու յարաբերութիւնները աւելի են լարւած, քան պատերազմի նախօրեակին։ Ինչո՞ւ, ի՞նչն է պատճառը այս վիճակի։

Պատասխանը պարզ է։ Որովհետեւ պատերազմը չվերացրեց մարդկութեան անպորկութիւնից կան չարիքներից եւ ոչ մէկը։ Ընդհակառակն, էլ աւելի սրեց ու խորացրեց։ Եւ պատերազմից յետոյ էլ ոչ մի լուրջ փորձ չեղաւ դարմանելու կատարւած սխալները, մեղմացնելու գործւած անարդարութիւնները։ Ինչպէս Վերսայլի օրերին, այս օր էլ իշխողը մեծ պետութիւնների եւ տիրող դասերի նեղ եսապաշտութիւնն է, ագահ շահամոլութիւնն ու գազանային մրցակցութիւնը։ Ամէն տեղ տիրական է պատերազմական հոգեբանութիւնը. յաղթողներ ու պարտւածներ, զրկողներ ու զրկւածներ։ Մէկը գրաւել է անբաւ հարստութիւն, միւսը գալարւում է աղքատութեան ճիրաններում։ Մի կողմ ազգային տենչերի չպասւած յաղթանակ, անդին՝ բռնի ուժերով հաստատւած սահմաններ, ազգային իրաւազրկում, յօշոտում ու մայրենի հարստահարութիւններ։ Եւ Ժընեւներն ու Լօզանները ձգտում են յաւերժացնել եւ ամրապնդել այս կացութիւնը։ Հնարաւո՞ր է նման ձեւով լուծել մահացու տագնապները կամ մեղմացնել թշնամական կրքերը։

Մարդկութիւնը կարօտ է գործունէութեան բոլորովին այլ ձեւերի — փոխադարձ վստահութեան ու համերաշխութեան, պետութիւնների եւ ժողովուրդների վերաբերմամբ գործւած անարդարութիւնների վերացման եւ, առաջին հերթին, արդարութեան ու հաւասարութեան սկզբունքի ապահովման։ Քանի զինաթափութեան համար Ժընեւում ներկայացւած պետութիւնները կը ձգտեն զինաթափելու ուրիշների զէնքերը, բայց իրենք կը յամառեն մնալ զինւած, ոչ մի խաղաղութիւն չի կարող հաստատւել աշխարհում։ Քանի 70 միլիոնից մի ժողովուրդ կը շարունակէ փակւած մնալ Վերսայլի կառուցած զառադեղում, անմտութիւն է Գերմանիային զգաստութեան յորդոր կարդալը։ Անհեթեթութիւն է ակնկալել, որ տեւական խաղաղութիւն կը տիրէ Մերձաւոր Արեւելքում, թէկուզ հազար Ազգերի Դաշնակցութիւն հանդիսաւոր ընդունելութիւններ սարքէ Թուրքիային, երբ անդին Հայաստանը կը մնայ բռնագրաււած ու ամայի, իսկ հայ ժողովուրդը՝ անհայրենիք ու աստանդական։

ՅՈՎՍԷՓ ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ
ՄԷԿ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ

Յովսէփ Ամիրխանեանի կտակին շուրջ չորս ամիսներէ ի վեր հայ մամուլը բազմաթիւ հրատարակութիւններ ըրաւ։ Եւ տակաւին խնդիրը իր էութեամբ ու ճշտութեամբ անծանօթ կը մնայ։ Յովսէփ Ամիրխանեանի մասին վաւերական եւ գեղեցիկ ուսումնասիրութիւն մը ստորագրած է Իրացեկ (ընկեր Յակոբ Տէր-Յակոբեան) Բազմավէպի Յունիս-Յուլիսի (Թիւ 6-7) մէջ, «Մէկ Պատմական կտակ» վերնագրով։ Իր շահեկանութեան համար, գրութիւնը ամբողջութեամբ կը ներկայացնենք «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

Ինչպէս գիտէք՝ հայ ժողովուրդը, գոնէ ԺԶ. դարից այս կողմ, գերմարդկային ճիգեր է ի գործ դրել իր քաղաքական ազատութիւնը ձեռք բերելու համար։ Եւ եթէ նրա հերոսական ջանքերը ցանկալի արդիւնքը չեն տւել, „ամենայն դէպս յանցաւորը ինքը չէ, այլ այն աշխարհագրական դժբախտ պայմանները, որոնք շրջապատում են նրան։

Դժբախտաբար, նրա այդ ազատութեան պատմութիւնը, ինչպէս նաեւ նրա անցեալ քաղաքական դէմքերը, շատ քիչ են ուսումնասիրւած եւ ընդհանրապէս շատ քիչ են ծանօթ լայն շրջաններում։

Այն ինչ որ չափազանց կարեւոր է, նա մանաւանդ ներկայ ժամանակներում, երբ մեր ժողովուրդն արդէն ունի իր յստակ ձեւակերպւած քաղաքական տենչանքները, որոնց իրականացումը նա իր սրբութիւն սրբոցն է դարձրել։

Անցեալի եւ անցեալ քաղաքական գործիչների հիմնաւոր ծանօթութիւնը կը լուսաւորէ մեր այսօրւայ ուղին եւ մեզ հնարաւորութիւն կուտայ աւելի նուազ սայթաքումներով ու սխալանքներով մեր նպատակին դիմելու։

Ահա այդ նկատումով է, որ մենք հրատարակութեան ենք տալիս պատմական նշանակութիւն ունեցող մէկ կոնդակ, որ վերաբերում է մեր քաղաքական անցեալ դէմքերից մէկին — Յովսէփ Ամիրխանեանին (1)։

Իսկ մինչ այդ անհրաժեշտ ենք համարում մի քանի կարեւոր տեղեկութիւններ տալ Յ. Ամիրխանեանի կեանքի ու գործի մասին (2)։

Բնիկ Նոր-Ջուղայեցի էր Յովսէփը, թէեւ նրա պապը գաղթել էր այստեղ Ղարաբաղից։ Նադիրը Պարսկաստանի գահակալը դառնալով, Ղարաբաղից պահանջում է երկու զինուորականներ իր բանակը կազմակերպելու համար — մէկը զօրահրամանատար, իսկ միւսը թնդանօթաձիգ։

Եւ նրա ուղած մարդիկը գալիս են, ուրեմն ԺԸ դարի 40ական թուականներին — Ամիրը եւ Ջահրաբը։ Առաջինը՝ որպէս հրամանատար, իսկ երկրորդը՝ թնդանօթաձիգ։ Շահը նրանց տեղաւորում է իր զօրքերի մէջ, շնորհելով նաեւ Խանութեան տիտղոս. որով ամիրը դառնում է

Ա.

Ամիր Խան. Ջահրաբը՝ Ջահրաբ Խան։

Ահա այստեղից էլ առաջանում է Յովսէփի Ամիրխանեան ազգանունը։

Ամիրի (կամ Ամիրխանի) որդին էր Յովհաննէսը, որ զինուորական ծառայութիւնից խուսափելու համար, գաղտնի փախչում է Մուշ, ուր «Ս. Կարապետի շնորհիւ» աշուղութիւն սովրելով, վերադառնում է Նոր-Ջուղայ։

Իբրեւ աշուղ՝ նա ծպտւած շրջում է գիւղից գիւղ եւ երգում։ Մինչեւ այսօր էլ աշուղ Յովհաննէսը կամ Ամիրօղլին մեծ անուն ունի Սպահանի հայկական գաւառներում եւ նրա երգերից շատերը տակաւին ապրում են ժողովրդի բերանում։

Աշուղ Յովհաննէսի որդին էր մեր Յովսէփը։ Երբ սա դառնում է 12-13 տարեկան, հայրը մի կերպով նրան նաւ է նստեցնում եւ ըստ Ջուղայեցւոց սովորութեան՝ ուղարկում է Մադրաս (Հնդկաստան) «մարդ դառնալու» եւ փող աշխատելու։

Հնդկաստանում պատանի Յովսէփի առջեւ բացւում է մէկ նոր աշխարհ եւ նրա կեանքը մտնում է մի նոր փուլի մէջ, որ այնուհետեւ վճռական նշանակութիւն պիտի ունենար նրա ամբողջ ապագայի համար։

Բայց Հնդկաստանում բախտը չի ժպտում նրան։ Ուստի առաջ շարժուելով, հասնում է մինչեւ Ֆիլիպպեան կղզիները, այստեղից էլ վերջ ի վերջոյ ընկնելով Նոր-Ջուղայ, ուր այդ ժամանակ առեւտուրը շատ աւելի շահաւէտ էր, քան Հնդկաստանում եւ միւս վայրերում։

Շնորհիւ իր բնատուր խելքի եւ առեւտրական մեծ ընդունակութիւնների՝ Յ. Ամիրխանեանը կարճ միջոցում առաջնակարգ դիրք է գրաւում վաճառականութեան մէջ եւ մեծ յարգանք ձեռք բերում երկրի իշխանաւորների՝ հոլլանդացոց աչքում։ Արդիւնքը լինում է այն, որ պետութիւնից ստանում է Աֆիօնի մենավաճառութեան իրաւունքը 1820-1826 թւերի համար, շատ ձեռնտու պայմաններով։

Նրա առանց այն էլ «մեծ հարստութիւնը մենավաճառութեան եկամուտներով աճում, բազմապատկւում է եւ հսկայական չափերի հասնում։ Բաւական է ասել, որ նա մտադիր էր իր ստացւածքից նուիրել ազատագրւած Հայաստանին այնքան որ տարեկան 500 հազար րուբլի եկամուտ բերէր։

Զմոռանանք այս էլ աւելացնել, որ մի բարեսէր եւ բարեգործ մարդ էր նա, միեւնոյն ժամանակ նաեւ չափազանց հիւրասէր, իսկական մէկ հայ։ Նրա բարեգործութիւնից առատ բաժիններ էին ստանում ո՛չ միայն իր ազգականները, ո՛չ միայն իր հայրենի Ջուղայի ազգային-կրօնական հաստատութիւնները, այլ եւ հեռաւոր Էջմիածինը։

Բայց դժբախտաբար, բախտը մինչ չի ժպտում նրան եւ կամ ինչպէս Ջաւայի պատմագիրն է ասում «մինչ դարուն չի լինում նրա համար եւ գնալը մինչ կարմիր խնձորով չի գալիս»։ Շուտով գալիս են նրա համար ծանր, տրտմաշունչ օրեր։

Ջաւայում 1825 թւին բռնկւում է մէկ երկարատեւ ապստամբութիւն, որի ընթացքում նա ո՛չ միայն այլ եւս չի կարողանում աֆիոնի գործը շարունակել, այլ եւ կորցնում է իր հարստութեան մեծագոյն մասը։ Այդ դեռ հերիք չէ, ապստամբութիւնը ճնշելուց յետոյ, հոլանդական կառավարութիւնը պահանջում է նրանից եւ վերջի վերջոյ ստանում աֆիոնի մենավաճառութեան վարձագինը՝ 930 հազար գիլդիր կամ մօտաւորապէս 292 հազար դոլլար — մէկ հսկայական գումար, որ վերջնականապէս քայքայում է նրան։

Դրանից յետոյ՝ վշտաբեկ եւ յուսահատ, «ծիւրական տխուր» նա ապրեց մինչեւ 1834 թիւը, երբ մեռաւ ընդամէնը 53 տարեկան հասակում։

Թաղւած է Սմարանդ քաղաքում, իր ընտանեկան գերեզմանատանը, որտեղ մինչեւ այսօր էլ հանգչում են նրա հետ միասին իր կինը եւ իր երկու որդիները — Կուռնելիոս եւ Դանիէլ։ Գերեզմանի վրայ կանգնած է մի մատուռ, որ խնամքով պահպանւում է հոլանդական կառավարութեան կողմից եւ ծառայում է որպէս փարոս Սմարանդ գնացող նաւերի համար։

Բ.

Յ. Ամիրխանեան՝ իր հարստութեամբ, իր բարեգործութիւններով եւ իր փոթորկալի ճակատագրով չէ, որ այսօր հնութեան փոշիների տակից յարութիւն է առնում եւ մեր ուշադրութեան եւ հիացմունքի առարկան է հանդիսանում։

Ոչ, մեծատուններ, բարեգործներ եւ փոթորկալի բախտ ունեցողներ մենք շա՛տ ենք ունեցել, անգամ նրանից շատ ու շատ առաւել։ Սակայն նրանք անցել են, Սենեկեւիչի սաստին պէս՝ ինչպէս անցնում են հողմը, փոթորիկը եւ մոռացութեան աշխարհից դուրս գալու սատուածային կարողութիւնը չունին նրանք.

Յ. Ամիրխանեանը մեր հայ պատմութեան գեղեցկութիւններից մէկն է — որպէս քաղաքական մէկ դէմք, քաղաքական մէկ կամեցողութիւն։ Դա՛ է նրա մեծութիւնը եւ դրանով էլ նա իր պատւաւոր տեղն ունի Հայոց անմահների շարքում։

Նա քաղաքական մէկ գործիչ չէր իր կոչումով եւ չէ էլ եղել իրականում — քաղաքական գործիչ գաղափարի նեղ իմաստով։ Աւելի շատ քաղաքական մի մտածող էր նա, մի կամք որ պատրաստ էր իր ունեցած հարստութիւնը զոհաբերելու իր հայրենիքի բարօրութեան ու ամբողջացման համար։

Յայտնի է, որ Երեւանի ազատագրումը պարսկական լծից անսահման խանդավառութեամբ լցրեց աշխարհիս բոլոր կողմերում սփռւած հայութեան սրտերը։ Ռուս-պարսկական 1828ի պատերազմը, հայկական ակնոցներով, համարւում էր Հայաստանի ազատութեան ու անկախութեան համար ծրագրւած մէկ պատերազմ։

Անմահն Ներսէս Աշտարակեցին, ժամանակի Հայութեան անհանդուրժաւոր քաղաքական դէմքը եւ հայ ժողովրդի քաղաքական տենչերի ամենափայլուն արտայայտիչը։ Նա ա՛յդպէս էր ըմբռնում այդ պատերազմը եւ այդպէս էլ գրում ու ներկայացնում էր իր բազմաթիւ նամակների մէջ։

«Հասա՛ւ ժամը — գրում էր նա, օրինակի համար, դեռ 1827 թւի ձմեռը — երբ աչքով պիտի տեսնենք Արարատեան աշխարհի եւ Հայոց ազգի ազատութիւնը։ Հասա՛ւ ժամը, երբ Մայր Աթոռը պիտի վերականգնէ իր վաղեմի անկախութիւնը։

«Ոտքի՛ կանգնեցէ՛ք, Հայո՛ց քաջեր, թօթափեցէ՛ք Պարսից լուծը, ուրախացրէ՛ք ալեզարդ Մասիսը, մի անգամ արիւնով ներկեցէք հայրենի հողերը ու ապրեցէ՛ք ազատ. ժա՛մ է արդէն. ո՛վ անդր, ա՛յժմ կամ երբեք». (Ա. Երիցեան՝ «Գովկ. Հայք» Ա. 269)։

Արարատեան աշխարհի ազատութեան լուրը կայծակի արագութեամբ հասնում է եւ Հնդկաստանի Աշտարակեցին է աւետիս հաղորդողը։ Ամբողջ Հնդկահայութիւնը, բուն Հնդկաստանից բռնած մինչեւ Չինաստան, ցնծութեան մէջ է։ Շատերը խանդավառւած, մանաւանդ ունեւորները, որոշում են ընտանիքներով եւ հարստութիւններով տեղափոխուել Հայաստան եւ իրենց ազատ հայրենիքում ապրել ու զօրծել հարազատ ժողովրդի համար։

Ընդհանուր ոգեւորութեանը արձագանգ է տալիս նաեւ Յ. Ամիրխանեանը հեռաւոր Ջաւայից։ Նա իր հարստութիւնը տակաւին կորցրած չէր։ Հայրենիքի ազատութեան լուրը նրան էլ խանդավառում է այն աստիճան, որ նա եւս որոշում է իր ընտանիքով փոխադրուել Հայաստան եւ իր կարողութիւնն ի սպաս դնել իր ազատ հայրենիքի բարգաւաճման։

Ու նա գրած է իր պատմական նշանաւոր նամակը Ներսէս Աշտարակեցուն — 1829 թ. հոկտեմբեր 20 յայտնելով նրան իր գեղեցիկ մտադրութիւնները։

Աւելորդ չենք համարում նամակի մեզ հետաքրքրող մասերը բերել այստեղ.—

«Նմանապէս աղաչում եմ ձեզ՝ համառօտ կերպիւ հաղորդել ինձ, թէ կայսերական (խօսքը Ռուսաստանի մասին է. Ի.) Վրաստանի եւ Հայաստանի Հայք ի՞նչ տեսակ կեանք են վարում, քանի՞ են ... եւ ի՞նչ դրութեան մէջ են նրանք...

«Ցանկալի է ինձ նոյնպէս ... նալ, թէ Ռուսիան ի՞նչ ... թիւն ունի մեր ազգի վերա... թեամբ. արդեօք ի՞նչը սիրո... լով պիտի կառավարէ Հայաստա... թէ՞ պիտի դարձնէ այն իր ... թեան մի առանձին անկախ ...

«Միով բանիւ հաղորդեցէք ... թէ Ռուսաց տէրութիւնն ի՞նչ ... ւորութիւն ունի մեր ազգի ... մասին. այդ տեղեկութիւ... ինձ չափազանց կը պարտա... ցնէք։

«Ի վերջոյ՝ պարզապէս ... վանում եմ ձեզ, որ ... եթէ միայն կարելի կը լինի, դրամով իմ նախնեաց երկիր... այն է՝ Ղարաբաղի աշխարհը ... տակարանով ինդրեած կամ թէ ... բող ծարկ տալ նոցա տիրելու ... գի ծարագատ երկրների կողմ... ինձ ծամար վերին ապալմանը ... է. (ընդգծումները մերն են. Ի.)

Հաւատացնում եմ ձեզ, ... տէր, որ ես աղօրմութեամբ Ա... ծոյ այստեղ ոչինչ բանի պակ... թիւն չունեմ։ Վայելելով բարի ... նուն եւ ընդհանուր յարգանք, պարգեւատրւած եմ բախտից ... նշանաւոր հարստութեամբ. Կա... նեմ, նաւեր, շինութիւններ ... ինչ ունեմ բաւականաչափ ... բախտի այդ բոլոր ճոխ պարգ... րը տակաւին ինձ չեն մխիթար... երբ մտաբերում եմ, թէ ինչ վի... կի մէջ է իմ սիրելի Հայրենիք... ողորմելի թշուառութիւններ են ... իմ հայրենակիցներս ստա...

«Այդ պատճառով շատ փա... քում եմ իմ ունեցածից մի ... հանել (նուիրել) յօգուտ եւ ի բ... ւութիւն իմ հայրենակիցներ... կի։ Եթէ իմ մտադրութիւններ... բազօրծուին, ես ընտանիքով ... ունեցած գումարներովս կգա... յատտան եւ իմ միացած կար... թիւնից կնշանակեմ իմ հայր... կիցների օգտին այնքան, որ ... զանան եկամուտ բերել տար... չորս կամ հինգ լաք (1) ռուփի ... 500 հազար ռուփի) թէ իմ կե... նութեան ժամանակ եւ թէ իմ ... հից յետոյ, որովհետեւ միայ... կալուածքը անհայրին քան ... թեամբ չաքար եւ սուրճ է ... ո՛ր միայն միւս գետիններս, ... մէն տարի մեծ եկամուտ ... րում։

Շնորհիւ Աստուծոյ՝ ես այ... մի տիրապետող իշխանի հա... կեանք եմ վայելում։ Միա... հայրենեաց սէրն է, որ վշտա... է ինձ։ Յուսամ, թէ ամենաբար... եալն Աստուած կը կատարէ իմ ... րի ցիտաւորութիւններս։

Պէտք է շեշտել, որ այդ ... նակներում հանուր հայութ... շատ էր հետաքրքրում մի խնդ... Ռուսաստանի մտադրութիւն... յոց վերաբերմամբ եւ ապա... միասին նաեւ նորանուաճ երկր... րի ապագան։ Այսինքն՝ Ռուսա... նը իր նոր գրաւած Արարատ... աշխարհը իր տէրութեան ան... մէկ մասը պիտի համարի, թէ ... անկախութիւն տալով, պիտի ... իր հովանաւորութեան ներքո ... պէս մէկ առանձին եւ ինքնու... քաղաքական միաւոր։

ԻՐԱԶ...

(«Դրօշակ»)

(1).— կոնդակը գտնւում է Թ. Ամիրխանեանի եղբօր թոռան, Նոր-Ջուղայեցի Գ. Ամիրխան Ամիրխանեանի մօտ, որ սիրով դրեց մեր տրամադրութեան տակ, եւ որի համար ջերմագին շնորհակալութիւններս իրեն։

(2).— Հրատարակութեան համար մենք արդէն պատրաստ ունինք մէկ բաւական ընդարձակ ուսումնասիրութիւն Յովսէփ Ամիրխանեանի կեանքի ու գործի մասին, որից եւ օգտւում ենք մեր սոյն յօդուածի համար։

(1).— Լաքը Հնդկական չափ... հաւասար է 100 հազարի. իսկ ... փին հաւասար է պարսկական ... ղրանին կամ ռուսական Նա... մօտ մէկ ռուբլուն։

Միջազգային խաղաղութեան եւ համերաշխութեան համար անհրաժեշտ է ամէնից առաջ յարաբերութիւնների եւ հոգեբանութեան արմատական փոփոխութիւն։ Ընդունա՞կ են դրան աշխարհի ներկայ վարիչ ուժերը։ Ի հարկէ, ոչ։ Այսօրւայ տնտեսական ու քաղաքական տագնապները պատահական երեւոյթներ չեն։ Նրանք խորհրդանշում են անանկութիւնը մի ամբողջ հասարակակարգի՝ իր ուրոյն յարաբերութիւններով ու աշխարհահայեացողութեամբ։ Մինչեւ դիշատիչ ընչաքաղցութեան վրայ խարսխւած այսօրւայ կարգերն ու բարքերը չփոխւեն, մինչեւ աշխարհի կեանքին բովանդակութիւն եւ ուղղութիւն տւողը չդառնայ մի նոր, իրական արդարութեան, հաւասարութեան ու համերաշխութեան նւիրւած ուժ, ոչ մի Ժընեւ եւ ոչ մի Լօզան, տարաբախտաբար, չեն կարող լուծել տիրող տագնապներն ու չօշափելի դարման բերել մարդկութեան։ Եւ իրաւազրկւած ու ճնշւած ժողովուրդները չեն դադարեցնի, ու չպէտք է դադարեցնեն իրենց պայքարը յանուն ազատութեան։

(«Դրօշակ»)

ԳՈՀԱՐԵՂԷՆՆԵՐ ՔՐԻՍՏՈՍԷ 3100 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ...

Թեհրանէն կը գրեն թէ Ֆրա... ցի հնախօյզները Շօշի մօտ ... րած իրենց պեղումներուն ըն... քին երեւան հանեցին մեծ ... կութեամբ հողէ ամաններ, ի... նաեւ զարդեղէններ, որոնք կը ... Քրիստոսէ առաջ 3100 թուակ... Այդ առարկաները ամէնահին ... ներն են նախապատերազմակա... րեիու արուեստէն։

Նախապէս զոյացած համա... նութեամբ մը, երեւան հանուած ... առարկաները պիտի բաժնուին ... խօյզներու ֆրանսական ըն... թեան եւ պարսիկ կառավարու... միջեւ։

Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ ... մերիկեան ընկերութիւն մը ... կած է վարկ տալ այն ծախքերուն ... մար, որ անհրաժեշտ են Դարեհի ... լատին (Պերսեպոլիս) վերակա... թեան։ Այդ աշխատանքները ... անգամ սկսած էր գերման ... մը, Հէրթզֆելտ։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

12— ԻՍՔԻԼԻՊ
(Սոն Փօսթայէն)

... Իսքիլիպը Չօրումի նահանգին կը պատկանի: Կայ Թաղապետական բժիշկ մը: Նաեւ Ահմէտ Նէճիպ պէյ, որ շատ համակրելի մէկն է: Թաղապետական բժիշկը, սակայն, ուղղակի ոճիր կը գործէ: Ուրիշ տեղերու նման, հոս ալ Ֆրանկախտը տարածուած է: Այս բժիշկը առանց քննելու իրեն դիմող հիւանդները, դրամ կ'առնէ եւ բժշկական դեղագիր կու տայ՝ ամուսնութեան ծէսերին համար: Ամբողջ շրջանին մէջ հիւանդութեան տարածուելուն պատճառներէն մին ալ ինք եղած է:

Շատ գժգոհ են: Ըսին, նոյն իսկ, որ ձեւով մը տեղեկացուցած են Էնգիւրի: Բայց, փոխանակ մարդը պաշտօնանկ ընելու, միւս բժիշկը Իզմիր զրկեցին ու գաւառակը այս մարդուն յանձնեցին.

Ալ կրնաք երեւակայել թէ՝ ո՛րքան հոգ կը տանինք մեր ժողովուրդին արդէն իսկ քայքայուած առողջութեանը: Դպրոց չունին...:

13— ՍՈՒ ՇԷՀՐԻ
([illegible])

Ընդհանուր պատերազմի բնիկ թագւոր բանակի աղայակոյտերին հետ օրերով հոս գտնուած եմ: Սու Շէհրին կոկիկ քաղաք մըն է: Ընդհ. պատերազմին պատճառած աւերը չէր բուժեր, վերջին երկրաշարժը քաղաքին ամէնէն նոր, ամէնէն լաւ շէնքերը քար ու քանդ է ըրեր:

Սերաստիոյ նախկին կուսակալին՝ Հանգուցեալ Մուամէր պէյին շինել տուած դպրոցը եւս ճեղքուածքներ ունի եւ մինչեւ այսօր նորոգող մը եղած չէ:

Հակառակ անոր որ Սու Շէհրին եւ իր շրջակայքը Աֆիոն Գարահիսարի կուսակալութեան երկրագործական բերքի մէկ մասն է, քաղաքին բնակչութիւնը չափազանց աղքատ է: Այստեղ՝ բարեկեցիկ հազիւ 2—3 հոգիներ կան: Հակառակ անոր որ ժողովուրդը շատ կ'աշխատի, ինչո՞ւ արդեօք այսքան թշուառ է:

Կատարած քննութիւններուս համաձայն, գիւղացիութեան աղքատ մնալուն պատճառը այն է որ իր ճակտին քրտինքովը յառաջ բերած արդիւնքը գնող չհասած չքաղուած, մեծ առկաներ առնողները կեղեքումներէն խեղդուած կամ իր գոյք մը եզներուն ու արօրին արժէքէն հինգ անգամ աւելի պարտքի տակ ինկած ըլլալուն, այդ բերքն ալ պարտատէրուած գինով կու տայ ու եօթն անգամ եօթանասուն տարի թշուառ ու պարտական ապրելու դատապարտուած է: Աւելի դիւղացին դէմ չկայ մէկը որ բերքը իսկական գինովը գնէ: Չկան, նաեւ, ամբան ու արագ փոխադրութեան միջոցներ: Ահա թէ ինչո՛ւ Սու Շէհրի ու մեր գրեթէ բոլոր շրջաններու գիւղացիները օր ըստ օրէ աւելի կը թշուառանան:

... Առած տեղեկութիւններուս համաձայն, Սու Շէհրին 200է աւելի գիւղերուն մէջ ընդամէնը 8—10 դպրոց կայ... Ուրեմն 190 գիւղ առանց վարժարանի է: Այս քաղաքը Փոքր Ասիոյ կեդրոնն է, Էնկիւրիի եւ Գոնիոյ մէջին տակ, թանուկ տեղ: Ուրեմն, ասոր վրայ կրնաք չափել մեր աւելի հեռաւոր վայրերու կրթական վիճակը...: Աւելի տարօրինակն այն է որ Աֆիոն Գարահիսարի հաշուակալական դիւանը նահանգին մէջ, շատ քիչ եղող ուսուցիչներուն ամսավճարները չի տար Հարցնող, հետաքրքրուող, խնամողութիւն իսկ չկայ.

Անատոլուի մէջ կատարած քննութիւններէս կ'եզրակացնեմ որ «գիւղական օրէնքը» չի գործադրուիր Ազգ. Ժողովին մէջ օրէնքներ քուէարկելով կը կարծենք որ մեր երկրին այս խորշերուն մէջ անմիջապէս գործադրութեա՞ն կը դրուի: Ամէն մարդ իր ըմբռնումին ու վարժութեան համաձայն ընթացք կու տայ կոր անոնց...: Հրամանը եկա՞ւ, — մեծաւորը փոխանորդին, փոխանորդը պատկան պաշտօնեային կը փոխանցէ, քիչ մը կ'օգնեն, կ'ուտեն, կը խօսին մէկ երկու օր, ու ... Էսկի համամ, Էսկի թաս ... Երիտասարդ պաշտօնեաներ անգամ, որ Անատոլու կու գան, փոխանակ ազդելու, կ'ազդուին: Մեղկ, անփոյթ, յետադէմ միջավայրը կ'ընդարմացնէ զանոնք: Ու գնա գործ ըրէ հիմա..

Սու Շէհրին քաղաքը եկայ: Քանի մը հաւկիթ ու մէկ երկու բուռ պուլղուր առնող գիւղացիները, արեւին տակ ու փոշիին մէջ, իրար հետ առեւտուր ըրած ատեն, զիս Շապին Գարահիսար տանող միջոց մը կը փնտռէի: Կանոնաւոր ու ճշդուած սպասարկութիւն չկայ: Գիտի հանդիպի որ կառք մը եւայլն գտնես ու մէջը նստիս: Հազիւ ձի մը գտայ, նստուեցայ վրան ու ճամբայ ինկայ: Հիմա, բարձր լեռներուն վրայէն՝ քովէս քալող յիսնապետին հետ խօսելով կը յառաջանայինք: Մերկ եւ գոյնզգոյն լեռներուն միրքշատրութեան, յանկարծ, դաշտ մը բխել սկսանք: Հինգ ժամ գացինք, ձորերէ անցանք, լեռներ կտրեցինք: Բայց, կանոնաւոր ճամբայի մը հանդիպեցանք, զմբախտաբար: Վերջապէս, քանդուած բերդի մը տակ կիսաւեր քաղաք մը երեւցաւ, ճերմակ տուներ՝ տեղ տեղ, ծառախիտ պարտէզներ, բայց անխնամ ու բոլորովին այլակերպուած քաղաք մը: Վա՛խ Շապին Գարահիսար, ի՛նչ շէն էիր երբեմն: Ցօղնած էի: Մարմինս կտոր կտոր եղած էր: Գացի խան մը ու «մարուրը» կոչուող կիսամութ սենեակի մը մէջ, որ լեցուած էր բակէն եկող կենդանիներու հոտով, հանգստացայ: Քաղաքը գիւղ մը դարձեր է: Ֆրանկախտ, ամայութիւն, դպրոցի պակաս եւ աղքատութիւն, — ի՛նչ գրեմ... մե՞ղք...:

14— ԽՕԶՂԱՑ
(Վագրիէն)

Խօզղատ՝ միջին Անատոլուի միջին ատրճանով ու վիճակով մէկ քաղաքն է: Էնկիւրի – Կեսարիա գծէն 39 քիլոմեդր հեռու է: Ներքնօրէն եկած ատեն, որ եւ է տարբերակի առաջին անգամ դիմաւորած բանը «Զամլըք – Աւլուքն» է

Առիկա է Խօզղատին ու Խօզղատցիներուն միակ պարծանքը: Անտառ մը, շատ ծառախիտ, զոր կ'օգտագործեն՝ ամառը վրաններ լարելով ու հեռանալով քաղաքէն: Մարդ կանաչութեան հոտ մը կ'առնէ երբ Անատոլուի չոր ու ցամաք վայրերէն վերջ հոս կ'այցելէ: Օրինակի համար, Գասթեմունիի կուսակալութեան մէջ, այն գեղեցիկ անտառները կը քանդուին ու կը փճանան կոր...: Նոյն իսկ գիւղացիները, արտ շինելու համար, անտառները կը փճացնեն կ'այրեն ու կը չորցնեն...: Ըստ իս, ըլլալիք բան չէ թէեւ, բայց միակ միջոցը հետեւեալն է:

Մեր ժողովուրդը միշտ առանկ պիտի մնայ: Անատոլուի ժողովուրդը 2—3 տարուան համար փոխանակենք ուրիշ տարբի մը հետ, թող անոնք գան, ինչպէս ու նորէն կը բերենք մերոնք...:

Խօզղատը կարծես բացառութիւն է: Շատ լաւ կը նայի իր անտառին: Անոր տակը եթէ փնտռես, գիտակցութիւնը եւ անտեսական ըմբռնումը չէ. այլ՝ հաճոյքը: Ամրան տաքերուն զով տեղ ունենալու էէյթաիննիութիւնը..

Եղած շատ մը ջուրերը, անտես ձգուած ըլլալով, աւրուած են ու աղտոտած: Ժողովուրդը շատ կը տառապի այդ բանէն: Ջուրի պակաս, հիւանդութիւն: Ակի ջուրեր չկան: Գետերու ջուրերն ալ շատ կը քաշուին: Ուրով, հրաշտութիւն կայ եւ բանջարեղէն եւայլն չեն ցաներ: Եթէ ջուր բերուի, այս մեծ անպատեհութիւնը կը վերնայ անշուշտ: Շուկան ծախուող բանջարեղէններն ու պտուղները Ամասիայէն եւ Զօրումէն կու գան:

Անցեալ տարի բերքը առատ է եղեր: Անատոլուի մէջ, ամէն մէկ քաղաք, ուր ես եղած եմ, խանութպաններ օրերով առեւտուր չեն ըներ: Ճանճ կը փնտռեն, ծուլապատիկ նստած մուհապէթ կ'ընեն: Խօզղատի մէջ, գիւղացին բերքէն սպառուեր էր ու առեւտուր կար:

Էնկիւրի – Կեսարիա գիծը մօտ ըլլալուն, հիմա արմտիք կ'արտածէ: Առաջ, մինչեւ նաւահանգիստ 8—10 օր կը տեւէր: Անցեալ տարի բաւական ցորեն զրկեր է Էնկիւրի: Վաճառականները տուրքերէն շատ դժգոհ են:

Մեծ դժգոհութիւն կայ, նաեւ երկրագործական դրամատան դէմ: Կ'ըսեն թէ՝ կը շահագործէ անհամեմատ չափով, եւ թէ քիչ վարկ կը բանայ: Իսկ պաշտօնեաներն ալ կանոնաւոր չեն աշխատիր, գործողութիւնները կը ձգձգեն ու հազար տեսակ դժուարութիւն կու տան: Հոս ալ, պաշտօնատէրներու նման, սովորութիւն դարձած է, «վաղը եկուրնք»...: Օգնաել մը ընեն են, բայց դպրոցի պէտք ունին...: «Ստուպեցին, գնեցինք ու Խուերեցինք» կ'ըսեն

(6) Քաղեց՝ Կ. Դ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
Համբոյ եւ յառաջ

ՍԷՆ ՄԻՒՕՄ, 5 օգոստ.— Երեք տարի առաջ գնուած մասնաւոր մանկապարտէզի պզտիկ շէնքը երեք հարիւր վաթսուն մէթր հողով գրեթէ դարձած է Սէն-Մէռոմցիներու սեփականութիւնը: Գործադրութեան այս տագնապալի օրերուն, մեր բանւոր հայրենակիցները կանգ չեն առած ոեւէ զոհողութեան առջեւ եւ արդէն քառասուն հազար հազի փոխարժէքին երեսուն հազարը վճարած են, իսկ մնացած տասը հազարի մասին նոր միջոցներ կը մտածուին:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն-Մէռոմի «Վռէժ» խումբը եւս բերաւ իր բարոյական օժանդակութիւնը, ներկայացման մը առթիւ տրամադրելով դերակատարները:

**

Սէն-Մէռոմցիները չեն բաւականացած լոկ շէնքին եւ հողին վարձքը վճարելու աշխատանքով, այս տարուան սկիզբը բացին մանկապարտէզ մը եւ զայն օժտեցին մրազան վարժուհիով մը յանձին Օր. Սիրան Առաքէլեանի, որ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ մեծ յաջողութիւններ ունեցաւ:

Սէն Մէռոմցիները իրենց գոհաբերութիւնը եւ վարժուհին իր աշխատանքները ցոյց տուին ամսոյս 31ին կիրակի կէսօրէ վերջ «Le Bon Théâtre» սրահին մէջ: Մարսէյլ բնակող հայրենակիցներէն շատ քիչեր ներկայ էին այս գերագանցապէս ճոխ եւ հմայիչ հանդէսին:

Սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր Սէն-Մէռոմցիներով, որոնք անհամբեր կը սպասէին վարագոյրին բացումին, մինչ սեւ լաչակով գլուխը կապած քովիս պառաւը կը փսփսար իր դրացուհիին..

— Հիմա պիտի տեսնես թէ իմ պզտիկ Թոռս ինչ՛ր ինչ՛ր պիտի արտասանէ, ի՛նչ մարզանքներ պիտի ընէ. եթէ լաւ կատարէ իր դերը խոստացած եմ գեղեցիկ պուպրիկ մը տանիլ իրեն:

Ա՜խ, մայրիկ, պզտիկներու ծախքը երբեք չի հատնիր, պատասխանեց գեռատի կին մը ցոյց տալով իր պզտիկը, որ եկած էր թաշկինակ մը ուզելու համար:

— Այս հանդէսը հարիւր յիսուն ֆրանքի եկաւ, հարիւր յիսուն ֆր. մայրիկ. ան ալ այս անգործութեան ժամանակ, բայց ստիպուած էի ծախսել պզտիկս չզրկելու համար:

Վարագոյրը բացուեցաւ քառասունի մօտ պզտիկներ բեմին վրայ շարուած կը թնդացնէին սրահը «Բարի եկայք նանգիսականք» խմբերգով: Ցետոյ իրար յաջորդեցին հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ յստակ եւ իմաստալից. տպաւորիչ էր հայ գեղջկուհիներու տեսարանը որոնք համանման տարազներով կ'երգէին ծախելով կարօտ, մածուն եւ հաւկիթ:

Ետեւը կարմիր կապոյտ լոյսերով խորհրդաւոր երեւոյթ մը առաջեր էր, որուն վրայ քառասուն երկսեռ պզտիկ յիրաւաններ համաչափ քայլերով մարզանքներ կ'ընէին հետեւելով լոկ դաշնակի ձայնին: Հանդէսը չափազանց հաճելի դարձաւ երբ ներկայացուեցաւ տարուան չորս եղանակները: Գարունը՝ վարդերով եւ նարաբողբոջ ծաղիկներով զգեցիկ աղջիկ մըն էր, Ամառը՝ սիրուն մանչուկ մը ցորենի գեղնած հասկերով եւ յարդերով: Աշունը՝ կրկին աղջիկ մը խաղողի ողկոյզներով զարդարուած ու դեղնած տերեւներէ շրջազգեստով: Ձմեռը՝ տղեկ մը՝ չորցած ծառի ճիւղերով, որոնց վրայ ինկած էին ձիւնի կաթիլներ:

Խումբը կ'երգէր եւ չորսը մէկ կը պարէին երգելով կալին եւ գինիին երգը:

Հաճելի ու իմաստալից էր նաեւ «Ձիթապտուղին կոխւը» շատ բնական շարժուձեւերով եւ արտայայտութիւններով:

Սրուան նախագահ Գալաքեան սրբազան հակիրճ կերպով բացատրեց մանուկներու շարժումներու իմաստը, շնորհաւորեց թաղականութիւնը վարժուհին եւ ամբողջ Սէն Մէռոմցիները: Սէն Մէռոմի Տիկնանց Կրթասիրաց Միութիւնը ծաղկեփունջ մը նուիրեց օրիորդին, ի գնահատութիւն անոր տքնաջան աշխատութեան:

Ս. Քիլտոնեան

ՄԱՄՈՒԼ

Կ'ԱՊՐԻՆՔ, ԿԸ ՏԵՍՆԵՆՔ
(Բաց նամակ «Վագրթ»ին)

— :-: —

«Ցուսաբեր» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Ցուլիս 2).

— «Ցեղասպան անցքերը օր մը մեզի պիտի պարզեն անշուշտ քաղաքական պատճառները հոգեկան այն ահաւոր ըլկումին, որ մեծ ու փոքր պետութիւնները ունեցան Ազգաժողովի Ցուլիս 6ի նիստին մէջ:

Ազգերն ալ անհատներու նման անկումներ կ'ունենան, բայց այսքան — շատ հազուադէպօրէն

Մարդկային ամէնէն ապականիչ զգացումը — վախն է:

Ամբողջ ազգեր դարերով արիւն կը քամեն, որովհետեւ տիրական միակ զգացումը իրենց դառն ճակատագրի դէմ, որ կը ղեկավարէ զիրենք — վախն է:

Ու պետութիւններ — մեծ ու հզօր — անհշան առիթով մը անակնկալօրէն գետնամած կը փռուին վերջին թշուառականի գարշապարին տակ, որովհետեւ վախը դալիքէն — անծանօթ՝ մեզի, բայց ծանօթ՝ — տիրականած է իրենց բովանդակ էութեան:

Չկայ աւելի գարշելի, աւելի ստոր, աւելի պիղծ ու ապականիչ զգացում, քան վախի զգացումն է, — այրիւրը անհատական ու հաւաքական, ազգային ու պետական բազմաթիւ չարիքներու:

Այս զգացումն էր իշխողը — մենք տարակոյս չունինք այս մասին — նաեւ Ազգաժողովի Ցուլիս 6ի նիստին մէջ

Սարսափ ոչ թէ Թուրքէն, այլ զազրանարար նիւթող դաւերէն ու գալիք փոթորիկներէն, որոնց դէմ Ազգաժողովի անդամներէն իւրաքանչիւրը զազանաբար կը զինուի, նաեւ Թուրքը իրեն դաշնակից նկատելով:

Իր յուշագրով Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահը կը մաղթէր, որ «Թուրքիոյ մուտքը Ազգաժողովի մէջ սկզբնակէտն ըլլայ Արդարութեան եւ Հաշտեցումի նոր դարաշրջանի մը»:

Ու թերեւս ըլլայ:

Սակայն ոչ թէ Ազգաժողովին կամքով, այլ անկէ բոլորովին անկախ:

Ոչ թէ Թուրքիոյ համաձայնութեամբ, այլ այդ համաձայնութեան հիմնապէս հակառակ:

Զարգարարի երախներէն «Վագրթ», Հ. Հ. Պատուիրակութեան յուշագրին առիթով կը գրէր.

«Կարելի չէ այս լուրը կարդալ եւ չզարմանալ ամէն բանէ առաջ անոր ծիծաղելիութեան: Ո՞ր հայ ազգը, ո՞ր Նախինեաց հողը, ո՞ր Սեւրի դաշնագիրը».

Զարզարար դարեր առաջ, ջարդարար՝ դարեր շարունակ, ու ջարդարար՝ նաեւ այսօր:

— Ո՞ր հայ ազգը, ո՞ր Նախինեաց հողը, ո՞ր Սեւրի դաշնագիրը...

Այն դաշնագիրը, մոռացկո՛տ «Վագրթ», զոր անգամ մը գետին փռուած ցեղը ստիպուած եղաւ ստորագրել եւ բարձրաձայն, ի լուր աշխարհի եւ դարերու, յայտարարել.

«Թուրքիա կը յայտարարէ ընդունիլ Հայաստանը իբր ազատ եւ անկախ պետութիւն մը, ինչպէս ընդունած են զայն Դաշնակից պետութիւնները». (10 օգոստ. 1920, Սեւրի դաշնագիր, 88րդ յօդ.).

Նշանակէ՛ տեղ մը յուշատետրիդ մէջ, մոռացկո՛տ «Վագրթ»:

— Թուրքիա անգամ մըն ալ պիտի ընէ այս յայտարարութիւնը, եւ այս անգամ, կը յուսանք, պիտի ընէ վերջնական ձեւով:

Տեղ մը նշանակէ՛ նաեւ հետեւեալը.

— Թուրքիա պիտի ընէ այս յայտարարութիւնը շատ աւելի ծանր պայմաններու մէջ, քան ըրաւ 1920 օգոստոս 10ին

Կ'ապրինք, կը տեսնենք»

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ
Իմնութեան թուղթերու շուրջ

Մեր թղթակիցները վերջերս սկսան աւելի մօտ եւ յաւասարական գոյներու տակ ներկայացնել ֆրանսաբնակ բազմաթիւ Հայերու իմնութեան թուղթի հարցը: Իրարու յաջորդող դէպքերը ցոյց կուտան թէ բնակածներուն մէջ ոչ միայն չափազանցութիւն չկայ, այլ նոյն իսկ մեր մամուլը եւ ազգային մարմինները կացութեան ծանրութիւնը չափելու համար չունին որոշ տուեալներ: Կարծուածէն շատ աւելի մեծ է թիւը ֆրանսաբնակ հայ ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք աւելի մասնուած են կամ կրնան մատնուիլ մէկ օրէն միւսը:

Որ եւ է դարման թելադրելէ առաջ պէտք կը զգանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ իմնութեան թուղթերու հարցին շուրջ: Պէտք են թուանշաններ եւ մանրամասնութիւններ:

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր թղթակիցները, ազգային մարմինները եւ ընթերցողները որոնք կը հետաքրքրուին այս ցաւոտ խնդրով, պատրաստել ցանկ մը հետեւեալ գլուխներով.

1— Ձեր շրջանին կամ ծանօթներու շրջանակին մէջ «անկանոն» վիճակի մէջ գտնուողներու անուն, մականուն:

2— Նշանակել իւրաքանչիւրին անկանոնութեան ձեւը, այսինքն՝

ա) Ինքնութեան թուղթ բնաւ չունեցողներ.

բ) «Վիզայի» թուղթ ունեցողներ.

գ) 100 ֆրանքնոց թուղթ ունեցողներ որոնք աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են.

դ) Արտաքսման թուղթ ստացողներ եւ պատճառը

3— Քանի տարիէ ի վեր Ֆրանսա բնակիլը:

4— Եթէ «գոնթրաթով» եկած է, «գոնթրաթ»ին պայմանաժամը, ո՞ր տեղին եւ ո՞ր գործին համար եկած ըլլալը:

Այս հարցով պէտք է հետաքրքրուին ամէնէն առաջ անոնք որ անկանոն իմնութեան թուղթեր ունին: Իրենցմէ ալ կը սպասենք որ փութան ճշդութեամբ պատրաստել վերոյիշեալ հարցարանը եւ հասցնել մեզի, առանց սպասելու որ ուրիշներ խորհին եւ գործեն իրենց համար:

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ
(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստան Բնական եւ Քաղաքական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Միջատներ կան մեղու, գեղեցիկ թիթեռնիկներ եւ որդան կարմիր, որոնք պատրաստուած ներկով ծիրանի կը ներկեն: Այս միջատը կը գտնուի Արարատի ստորոտը եւ Երասխի ափերը:

Հայաստանի վայրի ոչխարէն (առն) սերած է մեզի ծանօթ ոչխարը:

Գառմ. ծանօթ — Կնգումին (ազնուակ կզաքիս) մուշտակը առաջին անգամ Հայաստանէն Եւրոպա փոխադրուած է Հռոմայեցիներուն ժամանակ: Հռոմայեցիներ կնգումը կոչած են Mustela ermineus = Մուսթէլա էրմինէուս = Հայկական մկնիկ (*), իսկ Ֆրանսացիներ՝ Hermine, որ Arménie (Արմէնի = Հայաստան) բառէն հին ձեւէն (Hermenie) կուգայ: Անգլիացիներ զայն անուանած են Ermine եւ Գերմանացիներ՝ Hermelin:

Բրածոներ.— Հայաստանի մէջ գրեթէ ամէն կողմ բուսական եւ կենդանական բրածոներ (*) կը գտնուին:

Այսպէս, Ղարաբաղի դաւառին մէջ՝ Մեղրիի Օրտուպատի եւ Երասխի հովիտին կողմերը գտնուած են աշտաբակաքար, ծակափոր կամ քարափոր, (խոյկական ժամանակին):

(*) Այժմ կը կոչուի Putorius erminea

(*) Քարացած բոյսեր եւ կենդանիներ բրածոյ կը կոչուին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՔԱՒԸ

ծիածնոտ եւայլն:

Հայկական Գարս լերանց գրեթէ 4000 մեդր բարձրութեան վրայ կը գտնուին բրածոյ խեցեմորթներ, ինչ որ ցոյց կու տայ թէ՝ ժամանակին այդ լեռները ջուրի տակ մնացած են: Իսկ բրածոյ ոսորէներ կը գտնուին Տաւրոս լեռները եւ մանաւանդ Կապլակայի (Կիլիկիա) շրջակայքը:

Հայկական փիղ անունով մամութի տեսակ նախապատմական փիղի մը բրածոները գտնուած են Խնուսի մօտ:

Ախուրեանի կիրճին մէջ Ալեքսանդրապոլի մօտ գտնուած է պակասածի անուն կենդանիին ոսկորները:

Այս բրածոներէն զատ Հայաստանի մէջ գտնուած են բազմաթիւ տեսակ կենդանիներու եւ բոյսերու բրածոներ:

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստան ունի մօտաւորապէս 250 հազար քառակուսի քիլոմեդր տարածութիւն

Հայաստան, ինչպէս տեսանք, իր կործանումէն վերջ բաժնուած է Ռուսիոյ, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ եւ իւրաքանչիւր բաժին կոչուած է տիրող պետութեան անունով՝ ՌՈՒՍԱՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆ եւ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆ:

ԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ.

— Հայքը Հայաստանը երկու մասերու բաժնած էին. Մեծ – Հայք եւ Փոքր – Հայք: Իսկ անոր կործանումէն վերջ, Հայերը Կիլիկիան գրաւելով՝ հոն հիմնած են անկախ պետութիւն մը, որ տեւեց 300 տարի:

Հայաստանի նահանգներն են.

Ա. Մեծ – Հայք ունի տասնեւհինգ նահանգներ.— 1. Բարձր – Հայք, 2. Չորրորդ – Հայք, 3. Աղձնիք, 4. Տուրուբերան, 5. Մոկք, 6. Կորճէք, 7. Պարսկահայք, 8. Վասպուրական, 9. Սիւնիք, 10. Արցախ, 11. Փայտակարան, 12. Ուտի, 13. Գուգարք, 14. Տայք եւ 15. Այրարատ:

Բ. Փոքր – Հայք ունի երեք նահանգներ.— 1. Առաջին – Հայք, 2. Երկրորդ – Հայք եւ 3. Երրորդ – Հայք:

Մեծ – Հայք եւ Փոքր – Հայք կը պարունակեն Թրքահայաստան, Ռուսահայաստան եւ Պարսկահայաստան:

Գ. Կիլիկիա ունի երկու բաժանումներ.— 1. Դաշտային կամ Ծովային Կիլիկիա եւ 2. Լեռնային կամ Ապառաժուտ Կիլիկիա:

Ա. ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆ.— Թրքահայաստան կը պարունակէ Հայաստանի մեծագոյն մասը, ուր կան հետեւեալ նահանգները.— Չորրորդ – Հայք, Աղձնիք, Տուրուբերան, Մոկք, Կորճէք, Վասպուրական եւ Տայքի փոքր մասերը, Փոքր – Հայք, Միջագետք Հայոց, Խաղտիք, որոնք այժմ կը ճանչցուին Կարին, Վան, Խարբերդ, Տիգրանակերտ, Բաղէշ, Սեբաստիա, Կեսարիա, Տրապիզոն, Հալէպ եւ Կիլիկիա անուններով:

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

(Շար.)

խարհի հանրային կարծիքը այդ է, որ կը պահանջէ։

Սթիմսըն կը կարծէ բոլորին թարգմանը ըլլալ, պահանջելով խորհրդակցիլ փոխադարձ համաձայնութեան մը մասին, ամէն անգամ որ կը վտանգուի Բրիան – Քէլլոկ դաշնագրին ոգին։

Պոլիվիոյ եւ Փարակուէի միջեւ

Պոլիվիոյ հանրապետութեան նախագահը կը բողոքէ կարգ մը չէզոք պետութեանց դէմ, որոնք կը փորձեն միջամտել Պոլիվիոյ եւ Փարակուէի վէճին։

Իսկ Արժանթինի, Պրազիլիոյ, Չիլիի եւ Փերուի կառավարութիւնները չէզոքութեան դաշնագիր մը կնքեցին յիշեալ երկու երկիրներուն կռիւին առթիւ, հրաւիրելով հանդերձ զանոնք համաձայնութեան մը գալ եւ խաղաղութեամբ լուծել իրենց վէճը։

× «Մոնթակ Մորկէն» գերման թերթին տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, գերման զօրավար մըն է Պոլիվիոյ զինուորական եւ քաղաքական գլխաւոր վարիչը։ Պոլիվիական բանակը, որ չորս անգամ մեծ է Փարակուէի բանակէն, կազմուած է գերման ոգիով։ Ընդհ. մարզիչն է զօրավար Հանս Քունտ, որ մաս կը կազմէր Լուտէնտորֆի սպայակոյտին։ Գերման մըն է դարձեալ, որ կը վարէ Պոլիվիոյ դպրոցները։ Գերման ճարտարագէտներ են, որ շինած են Պոլիվիոյ երկաթուղիները, վերակազմած են օդանաւերը։

Ֆրանսական թերթ մը, խօսելով այս մասին, կը գրէ թէ Գերմանիոյ գործակալները, աշխատելով Եւրոպայի գաղութներուն մէջ եւ անտեսական շուկաներու վրայ, նպատակ ունին համաշխարհային շփոթութիւն մը ստեղծել, փորձելով օգտուիլ մութ ամպերէն։

Ռուսաճափոնական բանակցութիւններ

Ռուսաճափոնական բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան ներկայիս Մոսկուայի մէջ։

Սովետ կառավարութիւնը յօժար է կարեւոր մենաշնորհներ տալու Ճափոնցիներուն, այնպէս որ կը յուսացուի թէ համաձայնութեան մը պիտի յանգին խորհրդակցութիւնները, որ տեղի կ'ունենան Գարախանի եւ Հիրոթայի միջեւ։

Կողոպտողներու պատժապանութեան համար

Սովետ մամուլը հրատարակութեան տուաւ հրամանագիր մը, որուն համաձայն զինուորական ատեանով պիտի պաշտպանուին գետերու եւ երկաթուղիներու վրայով կատարուած փոխադրութիւնները, այսինքն այն բոլոր ապրանքները, որ կը պատկանին համագործակցականներուն կամ հաւաքական գիւղատնտեսութեան բերքերուն։ Այսպէս մահուամբ պիտի պատժուին բոլոր անոնք, որ կը գողնան կամ կը փճացնեն կողոպտողներու արտադրութիւնը։

Յ. Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Գ. Զօհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Յ. Ջէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, ԵՏՔԸ, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Քրիստ. Միքայէլեան 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ՝ Րաֆֆի 25, ՎԱԼԱՆԹԻՆ, Ժորժ Սան 20, ԹԷՐՖԱՆՕ, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, Մալխաս 50, ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ՆՐԱՆՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Ղ. Մոլոյեան 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻԻՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՈՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Քասիմ 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Ե. Ալոճեան (Ռոզմերի) 12.50, ՏԱՒԻՂ ԽԻՈԼԵԱՆ, Գ. Կառվարենց 20, ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռոստոմեան 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եոզկատի Ուլումպիլի գիւղացի Կարապետ Գասպարեան որ 1925ին Պէյրութէն Ֆրանսա եկած է եւ աշխատած է Թուլոնի մօտ Լա Սօն գիւղին մէջ։ Յետոյ փոխադրուած է Մարսէյլ։ Մէկ տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Իմացնել՝ Ազատի Տէրտէրեանի, Traverse Chevalier, No. 26 St. Loup, Marseille.

— Կը փնտռուի Ալպիսթանի որդանցէն Հայկ Խտրեան, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբայրներէն Յ. եւ Յ. Խտրեաններու (այժմ Հալէպեան) Apartado 338, Victoria de Las Tunas, O. Cuba.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄՍԱՑԱՆՔ

Պորտօ, Հ. Ս.— 143։

Մոնթեթրօլ, Մ. Ա. 55.

Սուք Ահրաս, Էջ.— 70.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Անդամ-անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHA[N]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԲՌՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Հ. ՇԱՆԹ

Երբ Բռռը տուն վերադարձաւ, աբեւը վաղուց մայր էր մտել, ու պարտէզի պատից քաշ եկած ծաղկալից pyrus japonicaն արդէն սեւին էր տալիս մարող լոյսի տակ։ Գոկ տեսաւ մի երկու ճիւղ ու հետը տարաւ սենեակ։ Երբ բաց արաւ իր աշխատութեան սենեակը, Ջիտտան վեր կացաւ անկիւնի աթոռից ու վրայ վազեց։

— Ա՛, Ֆելիչէ, կարծում էի, էլ չէք գալու։

Բռռի առաջին դրդումը եղաւ հարցնել թէ ի՞նչ է շինում նա իր աշխատութեան սենեակում, բայց յիշելով որ երեք շաբաթ է երեսը չէ տեսել, մեկնեց ձեռքը ու տաք բարեւեց նրան.

— Բարի երեկոյ, Ջիտտա։ Ի՞նչպէս ես.

Կինը մօտեցրեց նրան դէմքը, կարծես համբոյրի սպասելով, բայց Բռռը անցաւ մօտիցը՝ ձեւացնելով թէ չի նկատում նրա շարժումը ու վերցրեց ծաղկամանը որ ձեռքի ծաղիկները մէջը դնի։ Նոյն վայրկեանին դուռը լայն բաց եղաւ ու մի ահագին շուն սենեակ ընկաւ ու սկսեց ոստնել նրա չորս կողմը հաչելով ու կաղկանձելով ուրախութիւնից։

Բռռ թողեց ծաղիկները ու սկսեց շոյել շանը

— Ա՛խ, Շէյթան, դո՞ւ ես, հին բարեկամ։ Ա՛յ, եւ ես. տեսնեմ թաթդ։

Ջիտտան նայեց նրան խիստ ու դաւ բացիկ մի նայուածքով.

— Ընթրել ուզո՞ւմ ես. — հարցրեց սառն։ — Տանը հաց եմ պատուիրել. գրել էիր որ այս երեկոյ գալու ես։

Բռռը արագ դարձաւ դէպ ի նա։

— Շ-շատ եմ ցաւում, պէտք չ-չէր որ ինձ սպասէիր։ Մի քիչ կարգի մտնեմ, իսկոյն կը գամ։ Դոգուցէ այդ ծաղիկները ջուրը կը դնես։

Երբ Բռռ ոտք դրաւ Ջիտտայի ճաշարանը, նա կանգնած էր հայելու առաջ ու ծաղկի ստեղը կրծքին էր ամրացնում

Վճռել էր ուրախ լինել, ու մօտեցաւ Բռռին կարմիր կոկոններ մի փունջ ձեռքին

— Ա՛յ, օզակիդ համար. թող ամրացնեմ։

Ընթրիքի ժամանակ Բռռ բոլոր ուժովը ջանք էր անում սիրալիր լինելու ու վառ պահելու ուրախ խօսակցութիւնը։ Եւ կինը պատասխանում էր նրան, ամբողջ ժամանակը ծիծաղում էր երջանիկ։ Բռռին հանդիպելիս նրա ցոյց տուած այդ ակնյայտնի ուրախութիւնը՝ ճնշում էր տղին։ Նա վարժուել էր արդէն այն մտքին, թէ Ջիտտան իր ուրոյն կեանքն էր վարում իր բարեկամների ու իր հոգուն մօտիկ ծանօթների շրջանում. եւ գլխովը անց չէր կենում, որ կարող էր կարօտ զգալ դէպ ի ինքը։ Իսկ նա անշուշտ զգում էր այդ կարօտը, դատելով նրա ուրախութիւնից։

— Սուրճը ուզո՞ւմ ես պատշգամում. — հարցրեց Ջիտտա, — տաք երեկոյ է։

— Լաւ։ Վերցնում եմ կիթառդ, կարելի է մի բան երգես։

Բռռ ընդհանրապէս թերահաւատ էր դէպ ի նրա երաժշտութիւնը, եւ շատ քիչ էր խնդրում որ երգի։

Պատշգամում պատի տակ մի լայն փայտէ նստարան կար դրած։ Բռռ ընտրեց անկիւնը, որտեղից գեղեցիկ տեսարան էր բացւում դէպ ի բլուրը. իսկ Ջիտտան նստեց պատի ցածին, ոտքերը դրաւ նստարանին ու թիկն տուաւ վարագոյրը բռնող սիւնին։ Տեսարանը նրան չէր հետաքրքրում, առաւել ախորժելի էր Բռռին նայելը։

— Մի սիգառ տուր. — ասաց Ջիտտա։ — Քանի գնացել ես չեմ ծխել։

— Սքանչելի միտք. միայն սիգառն էր պակաս որ երջանկութիւնս կատարեալ լինի։

Կինը թեքւեց ու նայեց նրան լրջօրէն։

— Դու իրա՞ւ երջանիկ ես։

Բռռի դէմքը պարզւեց։

— Ինչո՞ւ ոչ։ Լաւ ընթրել եմ, այժմ առաջս է Եւրոպայի ամենագեղեցիկ տեսարանը, շուտով կը գայ սուրճը ու կը լսեմ անպարսկան ժողովրդական մի երգ։ Միղճս հանգիստ, մարսողութիւնս կարգին. էլ ի՞նչ է պէտք։

— Ես գիտեմ մի բան, որ պակաս է.

— Հապա՞։

— Ա՛յ։ — Ու մեկնեց նրան մի փոքրիկ տուփ։

— Շ-շաքարած նուշ։ Ինչո՞ւ չասացիր առաջուց առաջ. — նկատեց Բռռ յանդիմանաբար։

— Ինչո՞ւ. մ՛ի, դու երեխայ, իբրեւ թէ սիգառից յետոյ չես կարող։ Ա՛յ, եւ սուրճը։

Բռռ սկսեց կում — կում իր սուրճը խմելու եւ ուտելու շաքարանուշը այնպիսի մի լուրջ ու կենդրոնացած հաճոյքով, ինչպէս կատուն որ սէր է լակում։

— Ի՞նչ ախորժելի է կարգին սուրճը այն զարհուրելի հեղուկից յետոյ, որ տալիս են Լիկուրնոյում. — ասաց մի ծանր կոկորդային ձայնով։

— Դրա համար էլ ասում եմ որ տանը նստես։

— Ժամանակ չունիմ. վաղը գնալու եմ նորից։

Ժպիտը կորաւ կնոջ երեսից։

— Վա՞ղը. Ինչո՞ւ. ո՞ւր։

— Զանազան տեղեր. գործով։

Նա վճռել էր Ջեմմայի հետ, որ ինքը անձամբ ուղեւորի Ապեններներ կոնդրաբանդիստների հետ համաձայնութեան գալու զէնքի փոխադրութեան առթիւ։ Պապական սահմանից անցկացնելը շատ վտանգաւոր էր, բայց անհրաժեշտ ձեռնարկած գործի յաջողութեան համար։

— Գո՛րծ ու գո՛րծ. — ասաց նա հառաչանքով եւ յետոյ հարցրեց՝

— Երկա՞ր ժամանակով։

— Ոչ, երկու կամ զոյգ մի շաբաթ։

— Նորից նոյն գործով. — հարցրեց ընդհատ։

— Ի՞նչ «նոյն»։

— Այն, որի համար շարունակ վզիդ կոտրում ես. ձեր յամառ քաղաքականութիւնը։

— Այո, քաղաքականութիւն ինչ որ կապ ունի։

Ջիտտան նետեց սիգառը.

— Դու ինձ խաբում ես. — ասաց նա. — Քեզ վտանգ է սպառնում։

— Հապա, գնալու եմ շիտակ դժոխք. — պատասխանեց ծաղր. — ... ցէ այնտեղ ծանօթներ ունենաս որ ուղարկել ես ուզում պատուիրակութիւններ — բայց ի զուր ես տանում բոլոր կանանցը։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.396

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԽՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

11 AOUT 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1954

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՐԲԱԶԳԱՄ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ Թուրքիոյ մուտքի առթիւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան դիմումը պատմութեան մէջ պիտի արձանագրուի երկու նշանակալից երեւոյթներով:

Առաջին, որ Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցող 54 պետութիւններէն եւ ոչ մէկը խօսք մը առաւ՝ յիշելու Հայաստանը, որուն իրաւունքները դարերով ոտնահարուած էին, ու այդ վերջին վայրկեանին ալ կ'ոտնահարուէին աշխարհի ուժը ներկայացնող պետութիւններու տմարդի անտարբերութեան առջեւ: Աւելցնել պէ՞տք է յիշելու թէ այդ պետութիւնները, մեծ ու պզտիկ, գեղեցիկ խօսքեր շատ են ըսած իրր պաշտպանութիւն հայ ժողովուրդին, երբ խօսքն արժէք չունէր. իսկ հիմա, սփինքսի պէս կը լռեն Հայոց մասին, եւ ընդհակառակն, քաղցր խօսքեր կը շռայլեն Թուրքիոյ, որ անսովոր է այդքան շոյանքի՝ Եւրոպայի կողմէն:

Երկրորդ, աշխարհի լռութեան մէջէն, հազիւ քանի մը ձայներ լսուեցան միջազգային մամուլի բեմերէն: Նոյն իսկ հայկական մամուլի մէկ մասը լռեց, եւ բաւականացաւ հայկական պահանջներու լուր արձանագրութեամբ: Սակայն թրքական մամուլը յուզուեցաւ անօրինակ կերպով եւ մինչեւ այսօր կը գրագի հայկական պահանջագրով, կարծես թէ փոտնգաւոր ռումբ մը դրուած ըլլայ թրքական դիւանագիտութեան հիմերուն տակը:

Մեր օրերու հակամարդկային անտարբերութեան եւ մահացուցիչ լռութեան մէջ, թրքական յուզումն ինքնին բաւական է ցոյց տալու թէ որքա՜ն կենդանի է հայկական հարցը եւ որքա՜ն մեծ է անոր կարեւորութիւնը շահագրգռուող կողմերուն համար, հակառակ երեւութական մոռացութեան:

Ինքնամխիթարանքի համար չէ որ պիտի ըսենք, — կը նախընտրենք թրքական յուզումը՝ եւրոպական պղտոանիկ բարեկամութենէն, ինչպէս նաեւ պետութիւններու լռութիւնը՝ կեղծ ու պատիր խոստումներէն.

Հիմա անդրադառնանք թրքական յուզումին

Թրքական արտայայտութիւններէն դատելով, մարդիկ անգամ չեն յիշեր կամ չեն ուզեր յիշել: Թրքական արեւը կը ծագի քէմալական շարժումով, ու յաղթանակը կը պսակուի Լօզանով: Լօզանէն ասդին, տասը տարուան պատմութիւնը բաւական եղած է գինովցնելու բոլոր Թուրքերը եւ փակուած հաշուելու յաւիտենական խնդիրները:

Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահը պատահական մարդ մըն է անոնց աչքին: Անդիմի Հայու մը բաց նամակը՝ հրատարակուած «Վագըթ»ի մէջ ընդդէմ հայկական պահանջներուն՝ հայ ազգի ձայնը կը նկատուի:

Ի՞նչ Սեւրի դաշնագիր, ի՞նչ Հայկական Օճախ: Լօզանի դաշնագրէն վերջ, այդ որոշումները որ եւ է իմաստ կրնա՞ն ունենալ այլ եւս: Այսպէս կը բարբառի Մէհմէտ Ասըմ «Վագըթ»ի խմբագրականին մէջ:

«Ինչպէս ըսինք այս մարդիկը Հայաստանի վարչութիւնը, իրենց ձեռքը մնացած առեն իսկ դաշնագրով ընդունած էին թէ Կարսը Թուրքերուն կը պատկանի եւ հաստատած են թէ Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ Հայկական Օջախ բլլալիք աւելորդ թիզ մը հող իսկ չի գտնուիր: Վերջապէս անոնք եւրոպական տէրութիւններէն շատ առաջ հասկցած էին ջնջել Սեւրի դաշնագրին Հայաստանի պատկանող մասը»:

Այս դատողութիւններուն ուշադրութիւն դարձնողները պիտի կարծեն թէ Թուրքիան եւ իր պաշտօնական բերանները հաւատարմօրէն կապուած են միջազգային դաշնագրերու տառին եւ ոգւոյն: Եթէ միայն դաշնագրերու տրամադրութիւններուն յենած «Վագըթ»ները կը կարծեն թէ թիզ մը հող մենք չունինք Թուրքիոյ լուծին տակ ինկած մեր լայնատարած հայրենիքին մէջ, եթէ կը կարծեն թէ Աղեքսանդրապոլի դաշնագիրը բաւական է յաւերժացնելու թրքական տիրապետութիւնը Կարսի բերդին վրայ, ուրեմն պէտք է ընդունին թէ, Հայաստանի այդ մասերը գրաւելէն առաջ, Թրքական օրինաւոր կառավարութիւնը Սեւրի մէջ ստորագրեց այն դաշնագիրը, որով՝ոչ միայն Կարսը, այլ Թրքական Հայաստանի լայնածաւալ նահանգները Հայերուն կը վերադարձուէին՝ երկար դարերու տիրապետութենէ մը յետոյ:

Թուրքերն աւելորդ տեղը կը խօսին դաշնագրերու եւ դիւանագիտական իրաւունքներու մասին: Անոնց վաւերական փաստը այն սուիններն են, որոնք այսօր դատարկուած ու տիրակալուած Հայաստանը կը պահեն թրքական դրօշին տակ:

Թէ մենք եւ թէ մանաւանդ Թուրքերը լաւ կը հասկնանք դաշնագրերու արժէքը, որ փոփոխական է եւ կախուած է ուժերու եւ պարագաներու փոխ-յարաբերութիւններէն:

Գիտենք, մանաւանդ լաւ պէտք է գիտնան Թուրքերը թէ ազգային դատ մը, տասը տարուան պատմութեամբ չի փակուիր եւ դաշնագիրները չեն որ դամբանականը պիտի ըլլան մշտավառ իրաւունքներուն:

Երբ «Վագըթ», ապահովուած թրքական բանակի ներկայութենէն, կ'ըսէ թէ՝ «Կարսը Թուրքիոյ կը պատկանի, եւ Հայերը թիզ մը հող իսկ չունին այդ երկրին մէջ», ակամայ, կը մտածենք այն ռումբի մասին, որ պայթեցաւ երկու օր առաջ Թէնի մէջ, եւ օդը հանեց այն յիշատակարանը, որ Գրըթանիոյ Ֆրանսայի միացման 400ամեակը կը խորհրդանշէր, Ֆրանսան իր աթոռին մէջ, իսկ Գրըթանիան ծունկի:

Չորս հարիւր տարուան միացեալ ազգին մէջ, քաղաքակրթութեան եւ երջանկութեան, ինչպէս նաեւ միացեալ ազգային հպարտութիւններն ապրելէն յետոյ, ահա Գրըթանիոյ մէկ զաւակը ծունկի եկած խորհրդանշանը օդը կը ցնդեցնէ, չորս հարիւր տարուան կնիքը ջնջելով: Արարքը չենք արդարացներ եւ ոչ ալ կը մտնենք անոր մանրամասնութեանց մէջ, այլ, պարզ զուգահեռական մը կը նկատենք Թուրքերուն ըսելու թէ՝ Լօզանին յաջորդող տասը տարին ոչինչ է ապահով ըլլալու որ, օր մը, թրքական կնիքը չվերջանայ Կարսի բերդին վրայէն, օդը ցնդելով:

Պատմութիւնը համբերող է, բայց անակնկալներ ալ կ'արձանագրէ:

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Գերմանիա կ'առաջարկէ Իտալիոյ դաշնակցիլ

Երբ ամէնուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Գերմանիոյ ներքին դէպքերուն վրայ, կը թուի թէ Գերմանները լքած չեն արտաքին ճակատը: Այսպէս, «Պէօրսէն Ցայթունկ»ի քաղաքական մէկ յօդուածէն կը յայտնուի, որ Գերմանիա փորձեր կը կատարէ դաշնակցելու Իտալիոյ հետ:

— Այն ճարտար աշխատակցութիւնը, զոր ի յայտ բերին Ժընեւի մէջ Գերմանիա եւ Իտալիա, ցոյց կուտայ թէ հասարակաց շահերու ինքնամատոյց կապը աւելի զօրաւոր է, քան բոլոր այն դաշնագիրներուն, որոնք իմաստէ զուրկ դարձան երբ դեռ չէր չորցած ստորագրութեանց մելանը, — յիշենք այդ դաշնագիրներէն վերսայլինը եւ Լոքարնոյինը:

Ու չենք կարծեր թէ կը սխալինք՝ հաստատելով որ Իտալիոյ կառավարութեան վարիչը, կարճ ժամանակ մը յետոյ, պիտի առաջարկէ Գերմանիոյ թէ պատրա՞ստ է օգտուելու երկու երկիրներու նոյն հասարակաց միտքերէն: Աւելցնենք, որ նման հարցում մը միայն մէկ անգամ կը դրուի:

Ըստ գերման թերթին, Իտալիա «հաստատակամ պիտի շարունակէ իր այդ քաղաքականութիւնը, եւ այս, — եթէ նոյն իսկ անհրաժեշտ ըլլայ, — հակառակ այն պետութեանց, որոնց բարեկամութիւնը կը տեսնուի թուղթի վրայ, բայց ոչ դէպքերու մէջ»:

Ֆրանսական թերթ մը, խօսելով գերման թերթին այս թափանցիկ արտայայտութիւններուն մասին, ու քննելով գերմանեւիտալական դաշնագրութեան մը հաւանականութիւնը, կ'աւելցնէ թէ Ֆոն Նէւրաթ, իբրեւ Հռոմի նախկին դեսպան եւ Մուսոլինիի բարեկամ, իբրեւ համակիր Փաշական շարժման եւ իտալական պահանջներուն, պիտի յաջողի անշուշտ իրականութիւն դարձնել դաշնակցութիւնը Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ: Արդէն ի՞նչ կայ զժուար, երբ Պերլինի եւ Հռոմի կառավարութիւնները նոյն պահանջները կը ներկայացնեն միջազգային քաղաքական կարգ մը հարցերու մէջ:

Պէտք է յիշել որ միաժամանակ շրջան ըրին երկու զրոյցներ թէ Գերմանիա եւ Իտալիա մտադիր են հեռանալու Ազգերու Դաշնակցութենէն:

Նոյն շփոթ կացութիւնը Գերմանիոյ մէջ

Գրեցինք թէ Ֆոն Փափէն ստիպողաբար ժողովի հրաւիրեց նախարարները: Որոշ է թէ Փրուսիոյ լիազօրը կ'ուզէ անգամ մը եւս ցոյց տալ թէ չի վարանիր «ամէնէն բիրտ միջոցներուն դիմել» պահպանելու համար կարգն ու կանոնը: Արտակարգ դատարաններու կազմութեան առաջարկը միայն սպառնալի՞ք մը պիտի մնայ: Չի կարծուիր, որովհետեւ կը տեսնուի որ Ֆոն Փափէն «կը կռուի», առանց երբեք նահանջել ուզելու: Արդէն իսկ Քէօլնի ոստիկանութիւնը ձեռնարկած է խուզարկութեան, ու գրաւած հաւաքուոր զէնքեր, որոնք կը պատկանին Հիթլերի խումբերուն: Վախնի մէջ եւս ոստիկանութիւնը երեւան հանեց ու գրաւեց հարիւրներով ատրճանակներ, ռումբեր եւ բազմաթիւ փամփուշտներ: Բոլոր այս զէնքերը ներածուած էին արտասահմանէն:

Իսկ ի՞նչ կը մտածէ Հիթլեր: Պիտի երթա՞յ «մինչեւ ծայրը»: Կարգ մը դէպքեր ցոյց կուտան թէ կը վարանի՝ վախնալով տեղի տալ քաղաքացիական կռիւներու: Այսու հանդերձ որոշ է թէ Հիթլերեան կուսակցութիւնը ամէն ճիգ կը թափէ՝ հասնելու համար իշխանութեան, «ամբողջական իշխանութեան»: Ամբողջովին տէր դառնալով իշխանութեան, Հիթլեր կը ստանայ նաեւ երազուած լիազօրութիւնը Փրուսիոյ մէջ: Ու ռազմապաշտ այդ երկրին մէջ, Հիթլերի լիազօրութիւնը կը նշանակէ ամէն բան:

Սակայն նախ Հինտէնպուրկն է, որ կ'ընդդիմանայ «ամբողջական» իշխանութեան, առարկելով իր նախագահական իրաւունքները, յօժար, սակայն, նոր դահլիճի մը մէջ մէկէ աւելի աթոռ տալու Հիթլերեաններուն:

Յետոյ դրամատիրական ու ճարտարարուեստական շրջանակներն են, որ ցոյց կուտան նոյնքան ընդդիմութիւն: Վասն զի գերման մեծ ճարտարարուեստը ու եկմտական վարիչները կը նախընտրեն կարգապահութիւնը, որուն կը սպառնայ Հիթլեր: Գիտել կը տրուի, թէ դեռ մինչեւ երէկ իրենք էին, որ դրամապէս նպաստեցին Հիթլերի այս դիրքին:

Այսպէս ուրեմն իշխանութեան կռիւը կը ներկայացնէ լուրջ դժուարութիւններ: Եւ շփոթութիւնը կը շարունակուի երկրին մէջ: Հեռագիր մը վախ կը յայտնէր, որ, այս կացութեան մէջ, որոշում մը կը տրուի լուծելու երեսփոխանական ժողովը, որովհետեւ վերջին ընտրութեանց արդիւնքով, Հիթլերեաններու յաջողութեամբ, չփացան, կ'ըսեն, այս վերջինները՝ տեղի տալով ամէն շփոթութեանց:

Արդարեւ, Շոէնվալտի մէջ, քանի մը ձեռք հրացան պարպեցին ընկերվարական երեսփոխանի մը տան վրայ: Հինտէնպուրկ քաղաքին մէջ ռումբ նետեցին նպարավաճառի մը խանութէն ներս, որուն տէրը Հրեայ մըն էր: Ռումբ մը եւս նետուեցաւ բանուորական օգնութեան տան մը վրայ:

Միւս կողմէ ոստիկանութիւնը չարժման մէջ դրուած է ընդդէմ Հիթլերեաններուն: Մանաւանդ Պերլինի մէջ, որուն արուարձաններէն Հիթլերեանները կը սպառնան քաղաքին:

Համպուրկի մէջ 1500 ոստիկաններ պաշարեցին ամբողջ թաղ մը, եւ վերվար խուզարկեցին բազմաթիւ տուներ: Ձերբակալեցին 60 հոգի եւ գրաւեցին շատ զէնքեր:

Կացութիւնը կը մնայ անորոշ: Մէկ կողմը կը կենայ Հինտէնպուրկ, իր հեղինակութեամբ, նախագահի իրաւունքներով, 100 հազարնոց բանակով ու դահլիճին հետ: Միւս կողմէ Հիթլեր, դեռ մինչեւ երէկ օտարական, այսօր կուսակը 14 միլիոն Գերմանացիներու, կանակը 400,000 զինուոր, իրեն համակիր ամբողջ գաւառներ, ուր իր լուսանկարը կը տեսնուի, կայսեր լուսանկարին կողքին:

ՊԵՐԼԻՆ, 10 Օգոստ.— Կառավարութիւնը որոշեց երկարաձգել «քաղաքական զինադադարը», որ կ'աւարտի այսօր: Զինադադարը պիտի տեւէ մինչեւ ամսավերջ: Հինտէնպուրկ Պերլին վերադարձաւ այսօր: Դահլիճը Հինտէնպուրկի ներկայացուց հրամանագիր մը, որ ծանր պատիժներ, մինչեւ մահապատիժ կը տրամադրէ ահաբեկիչներուն մասին:

Ով կ'ուզէ զինուոր երթալ

Տակաւին ոչ մէկ ճակատամարտ Պոլիվիոյ եւ Փարակուէյի ուժերուն միջեւ: Առաջինը յարձակողական է, եւ առիթ կը փնտռէ սկսելու կռիւը: Երկրորդը արտաքին միջամտութեանց կը կոթնի՝ արգիլելու համար որեւէ զինեալ բախում: Այսուհանդերձ, փոքրիկ ընդհարումներ կ'ըլլան Պոլիվիոյ կողմը եւ երկու կողմերը կը շարունակեն զինուոր հաւաքել:

Տէյլի Էքսփրէս կը գրէ թէ 1,000 անգլիացի Փաշականներ պատրաստակամութիւն յայտնած են կռուելու Պոլիվիոյ բանակին մէջ, երբ ծագի պատերազմը: Պոլիվիոյ պատուիրակութիւնը կը յուսայ 10,000 կամաւոր գտնել Անգլիոյ մէջ: Գործադրկութեան տագնապն է անշուշտ, որ կը մղէ զինուորութեան, միւս կողմէ Պոլիվիա մեծ ռոճիկներ կը խոստանայ կամաւորներուն: Փարակուէ եւս կամաւոր կը հաւաքէ Անգլիայէն, մանաւանդ հին սպաներ: Փարակուէ կը վճարէ 30 անգլ. ոսկի առաջին առթիւ, յետոյ շաբաթական 90 շիլին, ինչպէս նաեւ առաջին կարգով ճամբորդութիւն դէպի Հարաւային Ամերիկա:

Պոլիվիա աւելի կը վճարէ, 50 անգլ. ոսկի առաջին առթիւ եւ 90 շիլին շաբաթական: Թէեւ անգլիական օրէնք մը կ'արգիլէ Անգլիացիներուն կամաւոր երթալ օտար բանակի մը մէջ, սակայն միշտ ալ աչք գոցուած է կամաւորական արձանագրութիւններուն:

Ռուսամերիկեան առեւտր. յարաբերութիւններ

Նիւ-Եորքէն կը հաղորդեն թէ յաջող ընթացք մը ստացած են ռուսեւամերիկեան առեւտրական յարաբերութիւնները: Ամերիկեան արտածութիւնները դէպի Ռուսիա, 1930ին աւելցած էին ու հասած մինչեւ 114 միլիոն տոլարի, մինչդեռ այս տարուան առաջին 6 ամսուան ընթացքին հազիւ 5—6 միլիոն տոլար արժէքով ապրանք էր ներածուած:

Առեւտրական յարաբերութեանց վերսկսումը թերեւս նպաստէ կառավարութեան դիրքին, ինչպէս նաեւ տնտեսական կեանքին:

Պելճիքայի գործադուլը

Պրիւքսէլէն կը հաղորդեն թէ հանքային զանազան աւազաններու մէջ կացութիւնը կը մնայ գրեթէ անփոփոխ:

Քամբրի աւազանին մէջ աշխատանքը չէ դադրած: Վաթէրշայի մէջ, ուր մասնակի է գործադուլը, 200 բանուորներ գործի սկսան: Լիէժի շրջանին մէջ եւս բազմաթիւ բանուորներ վերսկսան աշխատանքը: Միւս կողմէ Շարլըռուայի մէջ 1000 հոգի աւելցած են բանթողները: Լուվիէրի մէջ եւս նոյնքան յաւելում: Ճարտարարուեստական միւս շրջաններուն մէջ չէ փոխուած կացութիւնը:

Աշխատանքի նախարարը արձակուրդի գացած ըլլալով, կարելի չեղաւ նոր առաջարկներ ներկայացնել բանուորներուն ու գործատէրերուն: Երէկ երեկոյ նախարարական խորհուրդը, սակայն, զբաղեցաւ այս հարցով:

Չինական կառավարութիւնը հրաժարեցաւ

Վերջերս «քաղաքական հիւանդութեամբ» վարակուած էր չինական կառավարութիւնը: Հազիւ կարելի եղաւ դարմանել դահլիճին ծոցի վէճերը, ահա կը ծագի նոր տագնապ մը: Հանրապետութեան նախագահը, Չանկ Քայ Շէք, մերժած ըլլալով արմատական միջոցներու դիմել Ճափոնի դէմ, ելմտական նախարար Սունկ հրաժարականը ներկայացուց վարչապետին: Քիչ յետոյ ամբողջ դահլիճն էր, որ հրաժարականը կը ներկայացնէր հանրապետութեան նախագահին:

Եւրոպական քաղաքական շրջանակները շատ ծանր կը գտնեն կացութիւնը եւ կը վախնան քաղաքացիական նոր կռիւներէ:

Չանկ Քայ Շէք, նկատի ունենալով այս կացութիւնը, կը սպառնայ հրաժարիլ՝ եթէ նախարարները պնդեն իրենց հրաժարականին վրայ:

Ռուսական ռազմափորձեր

Ռուսական մեծ ռազմափորձերը այս տարի ալ տեղի կ'ունենան Ուկրայնայի մէջ: Այս ռազմափորձերուն ընթացքին նոր ամրութիւններ պիտի հաստատուին Տնիէսթէր գետին ձախ ափերուն վրայ:

Մեծ հրդեհ Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ սարսափելի հրդեհ մը մոխիր վերածեց Պոթոշանի քաղաքին մեծ մասը: Չի գիտցուիր ի՞նչպէս, հրդեհը ծագեցաւ քաղաքին զանազան կողմերը միաժամանակ: Բոցերը արագօրէն ծաւալեցան եւ լափեցին բազմաթիւ տուներ, մեծ խուճապ մը յառաջացնելով քաղաքին մէջ:

13 հոգի զոհ գացին բոցերուն, մէկ հրշէջ մեռաւ օգնութեան գործի ժամանակ եւ ուրիշ չորս հոգի վիրաւորուեցան ծանրօրէն: Բարեբախտաբար տեղատարափ անձրեւ մը իջաւ իրիկուան դէմ եւ սանձմանափակեց հրդեհը:

Այրած տուներուն թիւն է 130:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Ճամբորդ մը, որ վերջերս Ֆրանսա հասաւ, այսպէս կը ներկայացնէ մեզի կացութիւնը Հայաստանի մէջ.—

Գատմեմ քեզ մեր Հայաստանի մասին։ Հայաստանի դրութիւնը անտանելի է. ուտելիք չի ճարւում. մի կերպ ճարւածն ալ մեծ գումար ունեցողի աչք լոյս... եւ կոմունիստները եւ պատասխանատուների աչք լոյս. նրանց կը պատկանի։ Բանկոպներում սեւ պօքօնից (սեւ հաց) զատ ոչ մի բան չի պատկանիր ժողովրդին եւ բանուորներին։ Հագուստի մասին, վեց ամիս մի անգամ 15 մէթրից մինչեւ 20 մէթր մի ընտանիքի համար բաց կը թողնեն, կնիքկայով եւ օրերով հերթ սպասելուց յետոյ։ Հերթի սպասել անտանելի է. խեղդոց, գրպաններ կտրել, մէկ միւսի դուր գմփոց, պղղպատէ մարդ պէտք է որ դիմանայ եւ առնէ։ Շատ անգամ էլ կը յայտարարեն՝ «վաղը գացէք, վաղ եկէք»։ Ժողովուրդը կը ցրուի, կ'երթայ։ Պաշտօնեաներ անմիջապէս կը սկսին տալ իրենց ուզածներուն։ Ժողովուրդը գիշերուան ժամ 2ին կուգայ՝ հերթի կը սպասէ։ Առաւօտեան ժամը 8ին կուգան Բանկոպի պաշտօնեաներ, բաց կ'ընեն եւ կը սկսին մի մասին տալ, ի հարկէ նախ խնամիներուն, անոնք էլ կը տանին մէյտան, գանձաքի տակ զաղտնի կը ծախեն, մէթր լէթ (պասմա), միթկալ (ամերիքան) 6 րուբլի, 7 րուբլի, այսպէս կը ծախեն, օգուտի կէսը Բանկոպի պաշտօնեաներուն, կէսն էլ խնամիներուն։

Խօսքը մեր մէջ, կան փոկ խանութներ, ինչ ուզես կայ նրանց մէջ, բայց պատկանում է կոմիսարներուն, նարկոմներուն, չէկիստներուն, պատասխանատու պաշտօնեաներուն։ Ամէն մի բաժանմունք առանձին խանութ ունի, օրինակ՝ չէկայի խանութ ուրիշ է, Նարկոմներուն ուրիշ է, Միլէկզ տարօկին ուրիշ է։ Վերջապէս Երեւանի մէջ 10էց 15 խանութ կայ, ինչ ուզես ճարւում է, բայց յանձնարար պրօպուսկ պէտք է ունենայ, որ ցոյց տայ։ Դրան վրէն կանգնում է մի չէկիստ, զինուած. եթէ պրօպուսկ չունես «անցի՛ր, հեռու՛...»։ Մի օր «Խորհրդային Հայաստան» թերթում յայտարարուեցաւ «Կիլօ իւղ 2 րուբլի 50 կոպէկ, պանիր 40 կոպէկ, վերջապէս կարգ մը բաներու անունները, եւ յայտնում էր որ տրւում է բանուորներուն։ Ատոր համար գիշեր քաղաք մարդ չքնացաւ. առաւ Բանկոպներու դուռ հերթի սպասեցին։ Ժամը 8ին խանութներ բացին, պատասխանեցին սա պատկանում է պատասխանատուներին, նարկոմներին, չէկիստներին։ «Վա՜յ, մեթէ Նարկոմները անուն բանուոր է...» կարդացէք «Խորհրդային Հայաստան»։ Բա՛ ամօթ չէ՞, մենք կոտորւանք հերթ կանգնելով։ Լաո՛ղ ով, շատ որ խօսաս, հակայեղափոխական ես՝ կ'ասեն եւ չէկան կը տանեն, էլ կարող ես ընտրելէն դուրս աքի։

Կիլօ իւղ ժամանակները ծախւում էն 18-20 րուբլի, խոզն բանւորներ եւ ժողովուրդ ի՞նչ ուտեն, քիլօ պանիր 8 րուբլի, ո՞նց ապրի բանւորը։ Մի բանւորի աշխատավարձը մի օրւայ համար 2 րուբլի 49 կոպէկից դուք հաշուեք, ո՞նց ապրի բանւորը։ Բանւորին բաց են թողնում ամէն օրւայ համար օրական 800 կրամ սեւ պօքօնից հաց, իսկ ընտանիքի մէկ անձին 400 կրամ, երեխաներին 200 կրամ, սա Հայաստանի նորման է, այն էլ կնիքկայով եւ հերթով...

Նալօկները չափ սահման չկայ. սեւ եկեր, տարեր է նրան ով մի տուն ունի կամ մի քանի փունտ կանաչեղէն ծախի, սեւ եկեր տարեր է խեղճ գիւղացուն որին որ երկու եզ ունի կամ հինգ ոչխար ունի, դրանք ձայնազուրկ են եւ հակա են ճանաչւում. այսպիսի գիւղացիներին կոլխոզի մէջ չեն ընդունիր. կ'ըսեն դուք հակա էք. ամէն օր քարվանի պէս բռնում բերում չէկան բանտարկում, աքսորում, տանջում։ Կոլխոզի անդամներից երկու տարի առաջ ով որ չորս եզ է ունեցեր հիմի զրկում են, հանում են կոլխոզից, ասում են դու կուլակ ես եղեր, գնա, հեռացիր մեր շարքերից։ Դուրս գցելուց յետոյ տասը օր անցաւ՝ բռնում, բերում աքսորում են կամ բանտարկում են։

Դու ասում ես պատմիր թէ 1928 թուականի՞ն էր լաւ թէ հիմա 1932 թուականին։ 1928 թւին դրախտ էր Հայաստան. խանութներ լիք, ամէն ինչ ճարւում էր։ Ինչպէս կ'ուզես հասկացիր. Փարաւոնի գերութիւն Հայաստանի ժողովուրդն է քաշում եւ տանջւում։ Երանի նրան որ չի տեսեր Հայաստանի ժողովուրդ։ Ասում են Յունաստանից եկողներ ի՞նչպէս եղան, ի՞նչ պատմեմ նրանց վիճակ. դրախտից դժոխք մտան. ինչպէս կ'ուզես հասկացիր...։

ՕԳՈՍՏՈՍ 1Ը

—)(o)(—

Զուիցերիական տօներուն լաւագոյնն է։ Ամէնէն սիրունը։ Գերազանցօրէն համակրելին։ Չի նմանիր, օրինակի համար «Էսքալատին», զոր Ժընեւ կը յամառի տօնել տակաւին, ամէն տարի, Դեկտեմբերի ձիւնին հետ, անըմբռնելի եւ անմեկնելի շուքով, հրճուանքով։ Եւ ինչո՞ւ եռօրեայ այդ երաբանացումը՝ Սավուայէ - քէթին տակ ժընեւցի տիկին մը, կէս գիշերին, պատուհանէն եռացած ջուր կը թափէ Սավուացիներուն գլխուն։ Եւ կը յաւերժանայ ճղճիմ դէպքը։ Հերոսութիւնը կը տօնուի պարով ու երգով, ճառով ու գինիով։ Ու այս ամէնը՝ Սավուացիներուն աչքին առջեւ։

Օգոստոս 1ը Զուիցերիացիներուն տարեդարձն է ազգային։ Տարեդարձ պատմական մեծ դէպքի մը, որ կը տիրապետէ զուիցերիական բովանդակ պատմութեան։ Ու այդ ալ է արդէն զուիցերիական պատմութիւնը։ Իսկ մեր մոլորակին մարդկութիւնը, վեց ու կէս դար յետոյ, կը հիանայ տակաւին այդ դէպքին վրայ։

Դէ պըր 1291ի օգոստոսին սկիզբը երեք փոքրիկ երկիրներ, անտառային եւ լեռնային, Ուրի, Շուից եւ Նիտվալտ, կը դաշնակցին իրարու հետ։ Համադաշնակցական Զուիցերիոյ երեակ սիւնը կը կանգնեն։ Միութեան հիմը կը դնեն՝ պետպէսութիւնները մէկդի թողլով։ Քսանը երկու պետութիւններու միայն Զուիցերիան կը ծընին։ «Մէկը ամէնքին համար, ամէնքը մէկուն համար» նշանաբանը բանաձեւուած է այլ եւս։

Լեռներու, հովիտներու, լիճերու եւ գետերու փարթամ ցանցը կտոր — կտոր ըրած է զուիցերիական երկիրը։ Երեք ազգային լեզու ունի Զուիցերիան։ Հիւսիսէն հարաւ, արեւելքէն արեւմուտք՝ տարբեր — տարբեր ազգութիւն, մտայնութիւն, աւանդութիւն։ Ու բողոքական։ Ու կաթոլիկ։ Այս ինչպէ՞ս ազգակ կորուսած ապրելու, իրարու դէմ լարուելու։ Որքա՞ն խոյսուր անմխիթարութեան Զուիցերիացին գիտցաւ, սակայն, եղբայրութիւն հաստատել։ Ինչո՞ւ մարդիկ կը հեգնեն Համեւրոպայի մը գաղափարը

Գասաններ էինք։ Միամի՞տ, խանդավառ, երազո՞ւն։ Հեւ ի հեւ կը սերտէինք։ Ու կը սիրէինք լսել ամէն ինչ որ մեր հայրենասիրութիւնը կը փայփայէր, կը գգուէր։ Կը բաւէր բառ մը՝ որ մեծցնէր Հայրենիքը, բարձրացնէր Ցեղը։ Կ'ուռէին կուրծքերը, անո՞ւշ սարսուռով մը կը թրթռային սիրտերը։ Աչքերը խոշոր կը բացուէին եւ խանդ հրճուանքով կը լեցուէին Ա՜լ կը մոռցուէր, պահիկ մը, խորթ հողը, որուն վրայ թուլօրէն կը հանգչէին ոտքերը։

Օր մը, աշխարհագրութեան դասատուն հաճելի քաղցրութեամբ մը երջանկացուց աշակերտները։ Հայաստան «Ասիոյ Զուիցերիան» է։ Հայաստա՜նը, զոր անշուշտ, տեսարաններուն մէջ եւ քարտէսին վրայ կը տեսնէինք միայն։ Եւ ինչո՞ւ այս նմանութիւնը։ Որովհետեւ երկու երկիրներն ալ բնութեան նոյն ցաւէն բռնուած են։ Ձիւնապատ լեռներ, կապուտակ լիճեր եւ խենդ գետեր։ Լա՛ւ։ Բայց ըսաւ, պատմութեան դասատուն, որ Զուիցերիացիները ընկեցին գործակցութեան արդելքները։ Ու՞ր մնաց մեր պատմական Հայրենիքը։ Եւ ո՞ւր ենք մենք։

Երանելի Զուիցերիացի, որ երկիր ունի։ Զուտ թշնամի։ Ունի երդիք որուն ներքեւ ապահով՝ աշխատանքին բարիքները կը վայելէ։ Եւ օգոստոս 1 կը տօնէ։ Վսեմ տօնը՝ միութեան, անկախութեան, ազատութեան։ Ազնուական տօնը՝ համերաշխութեան, եղբայրութեան, խաղաղութեան։ Տօնը հանդիսաւոր՝ բայց պարզ։ Ծնծաղի՝ բայց հանդարտ։ Խորհուրդով փառայեղ՝ բայց համեստ։ Եւ մանաւանդ լուրջ։

Օգոստոս 1ը հանգիստի օր չէ։ Ամէն ոք կ'աշխատի։ Կարելի՞ է հունձքը արտին վրայ թողուլ Զուիցերիոյ մէջ։ Փոթորիկն ու անձրեւը կը լռեցնեն դարանակալ։ Խորտակել չէ արժէն, ոչ ալ պայթուցիկ տարրերն։ Զուիցերիոյ երկինքը անողոք է։ Չափէն աւելի կ'արտասուէ։ Ու կ'արտասուէն մշակներն ալ այգիներուն ու արտերուն մէջ։

Իսկ իրիկուան, երբ զանգերը կը հնչեն, կը հանգչին մանգաղները։ Այսկիզբն է մեծ տօնին։ Թափօրները կ'անցնին երգով ու նուագով։ Ու կանգ կ'առնեն փայտերու գիրուկ դէզին առջեւ։ Գիւղերուն մէջ, ամէն տուն իր գերեկ մը փայտի տուրքովն է որ կը բարձրացնէ օգոստոս 1ի աւանդական խարոյկը։ Ու կը վառին, կը ճարճատին, ամենուրեք, լեռներուն վրայ, հովիտներուն ծոցը դաշտերուն մէջ, խորհրդաւոր կրակները։ Մինակեաց հովիւն անգամ իր կրակն ունի։ Ու կը տօնէ իր պալերուն դաշինքը։ ուխտավորներուն եւ կովերուն չունչին տակ։

Խորհրդանշա՞նը օգոստոսեան խարոյկին։ Առնենք, բարձունքէ բարձունք, վտանգի պահուն, կրակները կոչ կ'ընէին դաշնակիցներուն, օգնութեան կը կանչէին զանոնք, որպէս զի միաւոյն հասարակաց թշնամիին դէմ։ Այսօր անոնք՝ կրակները, Հելվետական համերաշխութիւնը կը խորհրդանշեն

Ու խարոյկին բոցերուն հետ, տղոց հրթիռները կը բարձրանան երկնասլաց պարապին մէջ եւ իրենց հունէն՝ ոսկի պոչ մը գծելով։ Ընթերցումին, ճառին, քարոզին բառերը ականջներուն կը զարնուին բեկբեկուն, եւ կ'անհետին միջոցին մէջ։ Գաւազաններուն ծայրը, թուղթէ լապտերներուն մէջ մոմերը կը պլպլան վախվխուն։ Չըլլայ թէ չար քամին կամ անձրեւ անձրեւը մարէ զիրենք։

Ու կ'երգեն ամէնքը։ Մեծ ու պզտիկ։ Կ'երգեն հպա՜րտ։ Կը փառաբանեն հայրենիքը։ Օ՜, որքան կը սիրեն զայն։ Կ'երգեն անոր գեղեցկութիւնը, խաղաղիկ ձորերուն զովութիւնը, բարձր կատարներուն վեհութիւնը, կապոյտ լիճերն անհամար եւ հեղեղները սանձարձակ։ Կ'երգեն դաշտին, լերան անուշաբոյր ծաղիկները։ Կ'երգեն անցեալին յիշատակները ու երջանիկ վազուան քաղցր յոյսը։ Կ'երգեն իրենց աննման ազատութիւնը։ Ու երախտագիտութիւնը, զոր կը պարտին իրենց նախնիքներուն։ Եւ նայուածքները անցեալին յառած՝ կը նորոգեն օգոստոսի դաշինքը, սիրտով, բերնով եւ գործո՜վ։

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՅԱՆԵԱՆ

Ժընեւ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

—)(o)(—

Ողիմպիական Խաղերը, որոնց Տասներորդին բացումը տեղի ունեցաւ սիւլմայի համբաւաւոր մայրաքաղաքին՝ Լոս Անճելոսի մէջ, միջազգային մարզաշխարհին համար կարեւոր դէպքեր են։ Ամերիկացիք, հակառակ տիրող տնտեսական տագնապին, մեծ պատրաստութիւններ տեսած էին այդ միջազգային մարզատօնին տալու համար իրեն արժանի փայլը։

Արդիական Ողիմպիական Խաղերը ընդօրինակութիւն են Հին Յունաստանի համբաւաւոր Ողիմպիականներուն, որոնց կատարած կարեւոր դերը Եղլադայի պատմութեան մէջ ծանօթ է մեզի։ Հիմնուած 884ին (Ն. Ք.), անոնք տասներկու դարեր շարունակ կրկնուեցան մեծ շուքով, անձնելով տեսակ մը կրօնական եւ ազգայնական դրոշմ, ծառայելով միջոց մը համահելլենականութեան իրագործման եւ ստեղծելով զինադադար — հաշտութիւն մը իրարու հակառակորդ ցեղերու միջեւ, ամէն անգամ որ անոնք տեղի կ'ունենային։ Ողիմպիական Խաղերուն մէջ յաղթական ելլել մեծագոյն փառքն էր ոչ միայն պարզ մարզիկներու այլ եւ պատմութեան մէջ անունին յիշուած նշանաւոր անձերու՝ որոնց համար այդ կարգի յաղթանակ մը իրենց կեանքին ամէնէն նշանակալից դէպքն էր։ Ողիմպիական Խաղերու յաղթականները կը վարձատրուէին ձիթենիի ճիւղերէ պսակներով եւ իրենց երկրին մէջ տեսակ մը կիսաստուածներ կը նկատուէին։ 394ին էր որ Թէոդոս կայսրը ջնջեց զանոնք։

Պառոն Փիէռ տը Քուպէրթէն որ հըմուտ պատմագէտ մըն է եւ խանդավառ հելլենասէր մը, 1890ին առեննները Ֆրանսայի մէջ նոր ստեղծուող աթլէթիզմ շարժումէն օգտուելով ուզեց վերստեղծել հին Ողիմպիականները։ Յունաստան՝ որ այն ատեններ նոր վերագտած էր իր անկախութիւնը, նախ ընդդիմացաւ, բայց յետոյ տեղի տուաւ շնորհիւ Քոնսթանթին թագաւորին միջամտութեան։ Պառոն տը Քուպէրթէն միեւնոյն ատեն յաջողած էր հիմը դնել այժմեան Միջազգային Ողիմպիական Կոմիտէին, որ որոշած էր, ի յարգանս անոնց հայրենիքին՝ արդիական Ողիմպիականներուն առաջինը տօնել Յունաստանի մէջ։ Շնորհիւ Աւէրոֆի առատաձեռնութեան՝ Յոյները յաջողեցան Ակրոպոլի ստորոտը խոկ կանգնել համակ մարմարեայ մարզարան մը, ուր մեծ շուքով 1896ի ամառը տեղի ունեցան Ա. Ողիմպիականի Խաղերը։ Կարծես յարգելու համար աւանդութիւն մը կամ հրճուեցնելու համար իր նախահայրերուն հոգիները, յոյն հովիւ մը՝ Լուիս անունով, մօտ երեք ժամ տեւող վազքէ մը վերջ յաղթական ներս կը մտնէր մարզարանէն՝ շահելով Մարաթոնի վազքը, անցնելով դրեթէ այն ճամբաներէն՝ ուրկէց դարեր առաջ իր հայրենակից պատերազմիկը անցած էր, եւ որուն յիշատակը յաւերժացնելու համար է որ իւրաքանչիւր Ողիմպիականի մէջ տեղի կ'ունենայ 42 քիլոմեթրնոց վազք մը «Մարաթոնի վազք» անունով։ Այդ յունական միակ յաղթանակը աննկարագրելի խանդավառութիւն մը ստեղծեց Յունաստանի մէջ։

Ողիմպիական Խաղերը վերստեղծելով՝ Պառոն տը Քուպէրթէնի մտադրութիւնն էր անոնց միջոցով ժողովուրդները իրար աւելի մօտեցնել, անոնց միջեւ ստեղծելու համար համերաշխութեան, ուղղամտութեան եւ բարեկամութեան վրայ հիմնուած սերտ համագործակցութիւն մը՝ նախ մարզական գետնի եւ յետոյ տակաւ առ տակաւ քաղաքակրթութեան բոլոր մարզերուն մէջ։ Այդ պատճառաւ էր որ ան որոշում տուաւ — հակառակ ոմանց այն կարծիքին թէ Ողիմպիական Խաղերը պէտք չէր որ դուրս ելլէին իրենց հայրենիքէն — որ իւրաքանչիւր Ողիմպիական տեղի պիտի ունենար ամէն անգամ տարբեր երկրի մը մէջ։ 1896էն ի վեր ուրեմն անոնք ճամբորդեցին հետեւեալ կարգով. — 1900ին Փարիզ, 1904ին Սէն — Լուի (Մ. Ն.), 1908ին Լոնտոն, 1912ին Սթոքհոլմ, 1916ին անոնք որոշուած էին Գերմանիոյ, բայց չկրցան տեղի ունենալ հասկնալի պատճառներով, 1920ին Անվէրս, 1924ին զարձեալ Փարիզ, 1928ին Ամսթէրտամ։

Ողիմպիական Խաղերը վերապահուած են միայն ամաթէօր մարզիկներու, այսինքն այօրինէ ուղղակի կամ անուղղակի միջոցներով դրամ շահող կամ ապրուստի միջոց մը գտնողներ չեն կրնար անոնց մասնակցիլ։ Այս վերջիններուն կ'ըսեն «փրօֆէսիօնէլ»։ Այդ պատճառով է որ ֆութպոլը, որուն 1924ին Փարիզի Ողիմպիականին ունեցած մեծ յաջողութիւնը գիտենք, ջնջուեցաւ Ողիմպիականներու յայտագրէն որովհետեւ բոլոր երկիրներու լաւագոյն խաղացողները դրամ կը ստանան. աւելի իրողութիւն մըն է որ այլ եւս կարելի չէր պահել։ Ֆութպոլը մարզական խաղերուն ամէնէն ժողովրդականը հետեւաբար ամէնէն հասութաբերն է. թէնիսը որ նոյնպէս տակաւ կը դառնայ խիստ ժողովրդական խաղ մը, իր ախոյեաններուն կը հայթայթէ կարգ մը առաւելութիւններ որոնք չեն հաշտուիր Ողիմպիականներու ըմբռնումին հետ։ Ահա թէ ինչու այս երկու ամէնէն հասութաբեր խաղերը չեն երեւար այս տարուան Խաղերուն յայտագրին մէջ։ Այս պատճառով է նոյնպէս որ Փիւլ Լատուրէկ, ներկայի ամէնէն համբաւաւոր վազողը, չի կրնար այդ Խաղերուն մէջ ներկայացնել իր հայրենիքը, քանի որ Ֆրանսական աթլէթիզմ Դաշնակցութիւնը այս երկրին արժանի ուղղամտութեամբ մը զայն կախակայեց եւ Ֆրանսան կամովին զրկեց հարիւր առ հարիւր վստահ յաղթանակի մը — ապացուցած ըլլալով որ Լատուրէկ 1500 մեթրնոց վազքի մը համար Հավրի մէջ ստացած էր 6000 ֆրանք։ Այդ տարբեր թէ համբաւաւոր Ֆինլանտացին՝ Նիւրմի որուն յաւակնոտներ շատ աւելի բարձր է եւ որուն դէմ միջազգային աթլէթիզմ համադաշնակցութիւնը կախակայում մը քուէարկեց, գնաց Մ. Նահանգները մասնակցելու համար 10 քիլոմեթրնոց Մարաթոնի վազքերուն։

Ատեն մը պիտի գայ ուր շատ դժուար պիտի ըլլայ Ողիմպիականներու ոգւոյն համապատասխանող մարզիկներ գտնել. կամ անոնք պիտի բացուին բոլորին առջեւ առանց զատակարգի խտրութեան եւ կամ պիտի ջնջուին։

Հայերը պաշտօնապէս չեն կրցած մասնակցիլ Ողիմպիականներուն, որովհետեւ անոնց մասնակցելու համար անհրաժեշտ է որ երկրին մէջ մարզական շարժումը ղեկավարող մարմինները պաշտօնապէս վաւերացուած ըլլան իւրաքանչիւր սպորի համար զոյութիւն ունեցող միջազգային մարմիններէն եւ Միջազգային Ողիմպիական Կոմիտէի ընդհանուր ժողովը վաւերացնէ մասնակցութեան համար եղած խնդրանքը։ Ընդհ. Պատերազմէն առաջ Պօլսի — այժմեան Ձէխոսլովաքիան — ու Ֆինլանտան որոնք դեռ չէին վերագտած իրենց անկախութիւնը՝ մասնակցեցան Ողիմպիականներուն, առաջինը Աւստրիոյ եւ երկրորդը Ռուսիոյ դրօշներուն ներքեւ, դրուած ըլլալով իրենց մարզական բացառիկ կացութիւնն ու արժէքը։ 1912ին Սթոքհոլմի մէջ Թուրքիոյ անունով մասնակցողներուն մէջ էին Խաւ. Վ. Մ. Փափազեան՝ 1500 մեթրի վազքի մրցումներուն համար եւ Մ. Մկրեան բէնթաթլօնի մրցումներուն մէջ ուր Ե. րդ ելաւ եթէ չենք սխալիր։ 1924ին Փարիզի մէջ Գր. Ալաթօն Եգիպտոսի անունով կը մասնակցէր նշանաւորութեան մրցումներուն։ Առանց մէկ դուրս Հայերու մասնակցութիւնը կ'անդրանանք

Ողիմպիական Խաղերու յայտագիրը շատ ճոխացեալ է. Հին Յունաստանի մէջ անոնք կը պարունակէին վազքեր, ոստումներ, գօտեմարտ, ըմբշամարտութիւն, բէնթաթլօն, ձիարշաւ։ Արդիական Ողիմպիականները կը պարունակեն ներկայիս. — Բօլօ (ձիաւորներու գնդախաղ), նշանառութիւն, սուսերամարտութիւն, աթլէթիզմ, ըմբշամարտութիւն, թիավարութիւն, հօքէյ, արդիական բէնթաթլօն (որ կը պարունակէ՝ նշանառութիւն 25 մեթրէ, 300 մեթր լողալ, սուսերամարտութիւն, 5000 մեթր ձիարշաւ, 4000 մեթր Քրօս — Քընթրի վազք) լողալ, կռփամարտ, մարմնամարզ, հեծելանիւ, եւայլն։ 1908էն ի վեր իւրաքանչիւր Նահանջ տարուան ձմեռը — Ողիմպիականները տեղի կ'ունենան չորս տարին անգամ մը, ինչպէս հին Յունաստանի մէջ՝ ուր անոնք ժամանակագրական կարգ ստացած էին — տեղի կ'ունենան նաեւ ձմեռնային սպորներու խաղեր որոնք կը պարունակեն ձիւնի կամ սառի վրայ կատարուող բազմաթիւ մրցումներ, անհատական եւ խմբական։ 1936ին—ԺԱ. րդ Խաղերը տեղի պիտի ունենան Պերլինի մէջ որ այժմէն իսկ պատրաստութեան մէջ է — Ողիմպիականները պիտի պարունակեն նաեւ շատ հին ծագում ունեցող նետաձգութեան ու առագաստանաւերու արշաւը։

Իսկ 1924էն ի վեր մարզական խաղերուն յարակից ստեղծուած են նաեւ նկարչութեան, ճարտարապետութեան, գրականութեան, արձանագործութեան եւ երաժշտութեան մրցումներ, որոնց մասնակցողները, աւելորդ է ըսել պէտք է իրենց երկիրներուն տաղանդաւոր մարզական դրօշմ մը։

Թէնիսի մրցումներով Ողիմպիական Խաղերուն մէջ իրենց մասնակցութիւնը... վերջ կ'ունենան ալ այժմ կը մասնակցին անոնց, բայց որոշ խաղերու մէջ, ինչպէս սուսերամարտութիւն, ... եւայլն։

Չկայ ազգ մը, տէրութիւն մը, մարզական շարժումը կազմակերպուած ըլլայ եւ որ Ողիմպիական Խաղերուն մասնակցիլը իրեն համար պատիւ մը չհամարէ։ Լոս Անճելոսի համանական է որ շատեր պակսին. 54 ազգերէն որոնք 1924ի Ողիմպիականին կը մասնակցէին. բայց այդ պակսութիւնը լոկ նիւթական ճառներով է, որովհետեւ հեռաւոր Խաղաղականի եզերքը երթալը սուղ կ'արժէ, եւ Ֆրանսա անգամ ... տիպուեցաւ — ինչպէս ուրիշ շատ տէրութիւններ — շատ խիստ ընտրութիւն մը ընել, որովհետեւ կառավարութիւնը երեք միլիոնի փարկ մը այն քուէարկած էր մարզիկներու նախապատրաստութեան, ... ուղեւորութեան համար. 64 մարզիկներ միայն ներկայացնեն Ֆրանսան, 95 մարզիկներ Անգլիան, իսկ Գերմանիա ... ը գտած է կարեւոր բանակ մը ... լու դէպ ի Գալիֆորնիա։

Տասնեակ մը մարզիկներ — ... ինչ մարզիկ — պիտի ներկայացնեն ... Յունաստանին փոքր սակայն մարզական նօրէն մեծ երկիրը որ Ֆինլանտան է եւ որոնց մէջ հաւանաբար ... վեց յաղթականներ կան. երեք ... հինգ մարզիկներով ներկայացող երկիրներու թիւը քիչ չէ — ինչպէս ... նաստան, Հունգարիա, Եգիպտոս եւայլն. Մ. Նահանգները եւ որ ... կէ թէ քանակով եւ թէ որակով ... կշռութիւն պիտի ունենան եւ ... տարակոյս թէ ընդհ. դասակարգի մէջ վերանորոգեն իրենց յաղթանակը։

Մէկ խօսքով Ողիմպիական Խաղերը դէպքեր են որ ամէն մը չորս տարին ամբողջ աշխարհը կը հետաքրքրեն։ Ցաղթականներու Հայաստանի իրենց յաջողութիւններով, իսկ պարտուողները կը խորհին չորս տարի ետք աւելի պատրաստուած արդիւնք մը ձեռք բերել։

Իրենց թերութիւններովն իսկ Ողիմպիական Խաղերը անհրաժեշտութիւն մըն էին միջազգային մարզական աշխարհին համար։

Փ. ՆԱՎՄՈՒՐԴ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յովսէփ Ամիրխանեանը եւս հետաքրքրւում է այդ խնդիրներով եւ այդ ուղղութեամբ մի քայլ էլ առաջ անցնելով, ցուցահանւում է քաղաքական մէկ խոշոր դէմքի առողջ մտածողութիւնը

Արարատեան աշխարհը Անկախ Հայաստան նկատելով — մանաւանդ Ռուսներն էլ «կղզում նման յոյսեր ներշնչում էին մեր ժողովրդին — նա մտածում է ամբողջացնել, կլորացնել Հայ Հայրենիքը։

Ղարաբաղն եւ Փայտակարանը, որ նոյնպէս գերազանցօրէն հայկական են թէ՛ իրենց ազգաբնակութեամբը եւ թէ՛ իրենց պատմական անցեալովը, նա մանաւանդ Ղարաբաղը, դեռ մնում էին ազատագրուած հայրենիքի սահմաններից դուրս, մանաւանդ առանց Ղարաբաղի, չի կարող Հայաստան լինել Անգրկովկասում։

Եւ ահա Յ. Ամիրխանեանը, գեղեցիկ կերպով բմբռնելով այս ճշմարտութիւնը, իր հսկայ կարողութիւնը տրամադրում է այդ երկիրներն եւս կամ գնելու եւ կամ զէնքով նուաճելու, որպէս զի միացուին Արարատեան Հայաստանին։

Սա քաղաքական մէկ ամբողջական առողջ ծրագիր է եւ հայ ժողովրդի կենսական շահերի տեսակէտից այնքան ճիշտ ըմբռնուած, որ պատիւ է բերում իր հեղինակին, այն է՝ Յ. Ամիրխանեանին։

Ինչպէս տեսնում էք՝ Յ. Ամիրխանեանը իր ամբողջ էութեամբ հնդկահայ մեծատան իսկական տիպարն է — բարեգործ, ազգասէր եւ դրանց հետ միասին նաեւ քաղաքական մէկ աչքի ընկնող մտածող։

Բայց դժբախտաբար նա չկարողացաւ իրագործել իր գեղեցիկ ծրագիրները, որովհետեւ, ինչպէս տեսանք՝ նրա գործերը ձախ գնացին եւ նա սնանկացաւ։ (Այնուհետեւ այլ եւս ի՞նչ միտք ունէր Հայաստան տեղափոխուելը, մանաւանդ որ հոգեկան տրամադրութիւնն էլ սաստիկ ընկած էր։ Ու Զաւալի պատմիչի(1) ասածին պէս՝ Հայաստան կ'արտասուած ամենայն գոյք ... ընդ նմին եւ կեանք իւր։ Վիճակ ծիրանական ախտիւ։

Այսպէս ուրեմն, իր գեղեցիկ պատմակին չհասած, վաղաժամ դժբախտ վախճան մը ունեցաւ Յ. Ամիրխանեանը։ Սակայն ... նրա քաղաքական հայրենասիրական գործի արժէքը չի ոչնչանում, ... հետեւ եթէ նա չկարողացաւ ... կանացնել իր փայփայած ծրագիրը, յամենայն դէպս դրա յանցանքը ինքը չէր, այլ այն առարկայական պայմանները, որոնց յաղթահարելը իր ուժերից վեր էր։

Դ.

Այս անհրաժեշտ ծանօթութիւններից յետոյ՝ անցնելով կոնդակին, պէտք է ասենք, որ նա գրուած է Եփրեմ կաթողիկոսի կողմից, ... նա էջմիածնից փախած ... էր Թիֆլիսում, ռուսական ... վրայ եւ ուղղուած էր Յովսէփ Ամիրխանեանի հօրը՝ Յովհաննէսին, որ աշուղ Յովհաննէսը կամ ... Ամիրօղլին է։

Կոնդակը զարդանկարուած է գեղեցիկ ծաղիկներով ու տեղ-տեղ գրուած կարմիր թանաքով. ... առ հասարակ գրւում էին բոլոր կոնդակները։

«Յիսուսի(2) Քրիստոսի ... Տէր Եփրեմ եւ շնորհիւ Նորին ... Թուղթկոս Ամենայն Հայոց եւ ... բայցն Պատրիարք Առաքելական ... Եկեղեցւոյ Քրիստոսի, նաեւ Մայր Աթոռոյ Կաթողիկէ ... միածնի։

Սիրելեաց ձերում եւ հար...

(1).— Գէորգ Ա. Զաքարեան՝ ... վա կամ ընդհանուր ծանօթ... բազմակոզի ծովու Արեւելեան ... կացց, կալկաթա, 1852 Թ.։

(2).— Հարազատօրէն պահ... ենք կոնդակի ուղղագրութիւնը ... միւս բոլոր առանձնայատկութիւնները, բանալով միմիայն պատիւ... այսինքն՝ լրացնելով կրճատութ...

որդւոյ Սրբոյ Լուսաւորչին եւ Մայր Աթոռոյ նորա՝ օրհնութեանց Աստուծոյ արժանացեալ ծերունազարդ Գ. Յովհաննէս Ամիրխանեան բարեբախտ հայրացեալ եւ սիրեցեալ որդւոյ մերում Գ. Ամիրջան(1) Յոհաննիսեան տէրամբ զօրացեալ առաքեմ զողջոյն յիշատակաւանդ բազում օրհնութեամբ։

Եւ վերամատուցանեմ զաղօթս առ Աստուած, զի շնորհք, ողորմութիւն եւ մարդասիրութիւն ամենաբաւական Աստուծոյ Հօր եւ Որդւոյ եւ Սրբոյ Հոգւոյն առատասցի ի վերայ հոգւոյ եւ մարմնոյ ձեր եւ որոց ձեր են բարեկամիք եւ ժառանգաւորք խնդալ միշտ։

Որում եւ ծանուցանեմ զի սիրելի որդին մեր Թովմաս շնորհունակ վարդապետն ժամանեալ աղխամբ առ մեզ ի 15 դեկտեմբերի անցեալ ամին յո՛յժ յո՛յժ գոհունակութեամբ վասն առ ինքն մարդասիրութեանց ձերոց եւ ջերմեռանդութեանց պատմեաց մեզ զխնդիր ձեր ի կողմանէ լսելի եղելոցն մեզ ի մասին Առաջնորդի ձերոյ Կարապետ բարեհամբաւեալ Արքեպիսկոպոսին՝ ըստ որոյ եւ մեք յարգելով վասն սիրոյ ձերոյ զմիջնորդութիւն նորա եւ հաւանելով բանիցն խօսեցելոց ի ձեր դիմաց եւ համաձայն գրեցելոցն յատուկ շնորհակալութեամբ մերով վասն այնպիսի բարեպաշտութեանց ձերոց, ետ եւ վասն յարգի բարեպաշտ ծնողութեանց ձերոց ի նշան առ ձեզ յատկացեալ իմանալի շնորհաց սրբոյ մօրն լուսոյ Գերադաս Աթոռոյ Կաթուղիկէ էջմիածնի եւ ի նշան ներքին զգալի գոհունակութեանց մերոց զձէնջ եւ զբարեգործեալ աղայ Յովսէփ որդւոյդ ձերոյ առաքեցաք հանդերձ այսու օրհնութեան գրով մերով առ յիշեալ Արքեպիսկոպոս Առաջնորդն զմի ասկեմիլ ազնիւ մախմուր կապայ եւ գրեցաք նմա, զի ի դիմաց մերոց նա ինքն որպէս մեր պատկեր զհանդէս արարեալ յիւրում Արքեպիսկոպոսարանի ներկայութեան ամենայն երեւելեաց հայոց հասարակութեան յայտնեսցէ նախ վասն առաքելական պատուիրանացն թէ՝ ճանաչել պարտ է զվաստակաւորս եւ զբարերարս, եւ յայտնեսցէ ամենեցուն նոցա վասն բարերարութեանց ձերում անձնեալ որդւոյ Աղայ Յովսէփայ Յոհաննիսեան առ ազգատոհմ ժողովրդեան իւրեանց հասարակութեան, եւ առ սուրբ Ամենափրկչի(2) վանուն նաեւ առնուազ առաւելութեամբ առ սուրբ կաթուղիկէն էջմիածնի մայրն հաւատոյ ամենայն Հայոց եւ այնպէս ապա հանդերձ մերովս լիաբերան օրհնութեամբ զգեցուսցէ զձեզ զայն ասկեմիլ ծաղկեայ կապայ եւ որպէս յառաջ՝ այսմհետէ առաւել քան զայն ընկալցի զձեզ եւ զորդի ձեր արժանաւոր սիրով եւ յարգանօք եւ հոգւոյ ամենայնիւ նա ձեզ որպէս հայր հոգեւոր, եւ դուք նմա որպէս հայր ծաղկեալ ծերութեամբ։

Եւ յուսամ թէ որպէս նա լինելոց է միջնորդ, այնպիսի առաջադրութեանց ձերոց, նոյնպէս եւ դուք լինիցիք ոչ նուազ քան զնա, որով ունիք իսկապէս ուրախ առնել զԱստուած եւ զհրեշտակս նորա՝ զմեզ բազմօք առաւել, առ որ եւ մեք կրկին շնորհակալութեամբ լինելոց եմք միշտ ձեզ օրհնարար։

Ո՛ղջ լերուք, եւ ողորմութիւն Տեառն զօրասցի միշտ ի վերայ ձեր եւ որդւոց ձերոց եւ օրհնութիւն Սրբոյ Լուսաւորչին հանդերձ շնորհօք գերադաս Աթոռոյ նորա եղիցի հանապազ ի վերայ ձեր եւ ընդ հոգւոց ձերոց։ Ամէն։

Գրեցաւ 1823, յամսեան մարտի 12, ի սուրբ վանս Հաղբատ։

Վասն ձեր աղօթարար Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց Եփրեմ։

ԻՐԱՋԵԿ

(1).— Ամիրջանը Յովսէփի եղբայր նոյնինքն Ամիրխանն է, որ Յովսէփի գործակալն ու առեւտրական ներկայացուցիչն էր Բասրայում։ Երկար մանկութիւնից յետոյ նա վերադառնում է Ջուղա, ուր նշանաւոր վաճառական էր եւ կապեր ունէր Գոյսի հետ։ Վերջը սա էլ է մեռնում եւ մեռնում է 1867 թուին

(2) Ամենափրկչի վանքը գտնւում է Նոր-Ջուղայում եւ Հայոց ամենանշանաւոր վանքերից մէկն է.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յուլիս 31ի կիրակի օրը, Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի Մասնաճիւղերու Պաշտպանութեան մասնաճիւղը տուաւ իր տարեկան դաշտահանդէսը, Սէն Քլուի անտառին մէջ։

Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչը մեր այն հաստատութիւն կազմակերպութիւններէն է, որոնք քիչ ժամանակի մէջ կարողացան մեր ժողովրդի ծոց զանգուածին համակրանքին արժանանալ։ Այժմ կրնանք անուանել հայ ժողովրդական կարմիր խաչ, նկատի ունենալով մասնաճիւղերու այն ցանցը աշխարհի չորս ծագերուն սփռուած բովանդակ հայութեան մէջ եւ մանաւանդ ժողովրդի այն խանդավառ քաջալերանքը որուն կ'արժանանան իր կազմակերպած հանդէսները։

Անցեալ կիրակի օրուան դաշտահանդէսն ալ գեղեցիկ ապացոյց մըն էր թէ հակառակ տնտեսական այս անձուկ վիճակին հայ ժողովուրդը չի մոռնար իր ծոցէն իսկ ծնունդ առած իր Կարմիր Խաչը։ Ազգային յեղափոխական եւ ժողովրդական երգեր, արտասանութիւն, ազգային եւ եւրոպական պարեր մինչեւ երեկոյ խանդավառ պահեցին ներկաները։

Ընկեր Սասունի իր կարճ սակայն լաւ բանախօսութեամբ եւ փաստերով ցոյց տուաւ վտանգը որ կը սպառնայ մեր հաւաքականութեան եւ պէտքը շեշտեց անխախտ կուռ պայքարելու համար օտարացման վտանգին դէմ եւ թելադրեց որ եւ զօրավիգ դառնալ մեր Կարմիր Խաչին որ իր ուսերուն վրայ առած է հայ մանուկները օտարացումէ փրկելու դժուարին գործը։

Եւ իսկապէս ուրախալի է տեսնել այն բուռ մը հայ օրիորդներու եւ տիկիններու յոգնաջան գործունէութիւնը Կարմիր Խաչին ներս եւ ժամանակն է թելադրելու մեր բոլոր միւս քոյրերուն, որոնք դուրս են մնացեր այս Միութենէն, եւ քիչ մը աչքերնին դարձնեն հոգեկան եւ մարմնական սարսափելի մթնոլորտէն եւ հետաքրքրուին մեր գաղթական ժողովրդի ապրումներով եւ հոգերով եւ մանաւանդ գան արձանագրուելու հայ ժողովրդական Կարմիր Խաչին իրենց աշխատանքն ալ խառնելու միւսներուն աշխատանքին։

Գ. ՎԱՐԴՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ամերիկա կը ճանչնա՞յ սովետ Ռուսիան

Լոնտոնեան թերթ մը, «Ֆինէնշըլ Թայմզ», Նիւ Եորքէն կը տեղեկանայ թէ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը կը պատրաստուի ճանչնալ սովետ Ռուսիան, մասամբ հաւասարակշռելու համար առեւտրական իր վնասը, որ արդիւնք է Օթթաւայի խորհրդաժողովին որոշումներուն։

Մեկուսի Գօտի

Լեհական աղբիւրէ մը կը հաղորդուի թէ սովետ կառավարութիւնը մտադիր է «մեկուսի գօտի» մը լեհական սահմանագլուխին վրայ, 20 քիլոմեթր լայնքով հողի երիզ մը, ուր խստիւ պիտի արգիլուի որ եւ է մէկուն մուտքը։ Սահմանակից սուռ գիւղերու բնակչութիւնը հրաւէր ստացած է պարպելու գիւղերը

Այն տուները, որ բանի մը չոփոր կարենան ծառայել, պիտի հրդեհուին։ Արդէն իսկ զրոյց կը շրջի թէ այրուած է ամբողջ գիւղ մը Կորցէքի շրջանին մէջ։ Կ'ըսուի նաեւ թէ պիտի զօրացնեն սահմանապահ ուժերը։

Բոլոր այս միջոցները անոր համար, որ Ռուսիոյ բնակիչներէն ոչ ոք կարենայ փախչիլ ու անցնիլ սահմանը։

Ճափոն կը սպառնայ խզուիլ Ժընեւէն

«Թայմզ» կ'իմանայ թէ Եօզուքէ Մացուօքա, որ մեծ դեր խաղաց Շանկայի վերջին կռիւներուն ընթացքին, ամբողջ Մանչուրիան պտտելէ յետոյ, Մուկտէն հասաւ եւ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Ճափոնի դիրքին մասին Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Նախ դիտել տուաւ թէ Ռուսիա շարունակ կը յառաջանայ եւ կը խորանայ Ասիոյ մէջ։ Ասոր արդիւնքն են այն խառնակութիւնները, որ պատահեցան Չինաստանի մէջ, պատճառ դառնալով ճափոնական կառավարութեան միջամտութեան, որովհետեւ Ճափոն կը փափաքէր լուծում մը գտնել այդ կացութեան։

Եօզուքէ Մացուօքա անհրաժեշտ կը գտնէ ինչպէս Ազգերու Դաշնակցութեան, նոյնպէս Միացեալ Նահանգներուն համար, լրջօրէն ուսումնասիրել այս կարեւոր հարցը առանց կանխակալ կարծիքի։ Իր համոզումով, Ճափոն մտադիր է հեռանալու Ազգերու Դաշնակցութենէն, եթէ այս վերջինը չկարենայ լուծում մը գտնել հարցին։

Պելժ բանուորներու գործադուլը

Երկուշաբթի առաւօտ սկսաւ ընդհ. գործադուլը, համաձայն Պելժիայի հանքագործներու համագումարի որոշման։ Ճիշդ է, որ առաջին օրը կարելի չէր ըսել թէ ընդհանուր էր։ Շարլրուայի եւ Լուվիէրի մէջ բոլորովին դադրած է աշխատանքը։

Մանր միջադէպեր չեղան։ Ամէնէն աւելի Լիէժի մէջ է, որ ցոյցեր պատահեցան։ Բանթողները, համայնավար ներկայացուցիչներու առաջնորդութեամբ, ուզեցին թափօրով անցնիլ փողոցներէն, եւ Հէրսթալի մէջ յարձակում գործեցին կարգ մը տուներու վրայ։ Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ցրուել զանոնք։ Բայց թափօրը վերակազմուեցաւ, այս անգամ յարձակելու համար ռազմանիւթերու պետական գործարանին վրայ։ Բարեբախտաբար կարելի եղաւ վիժեցնել յարձակումը։ Ցուցարարները, այն ատեն, միթինկ մը կազմեցին։ Ամէն կողմ, գործարաններու առջեւ, բանթողները պահակ կը սպասեն՝ արգիլելով ամէն աշխատանք

Հէնոյի կառավարիչը, որ Պրիւքսէլ գնաց տեղեկագիր տալու, յայտարարեց

— «Խաղաղութիւն կը տիրէ ամէն կողմ։ Բայց ծանր է կացութիւնը։ Քանի մը օրէն անօթի պիտի մնան բանթողները։ Անօթութիւնը պիտի սաստկացնէ՞ թէ պիտի մեղմացնէ կացութիւնը։ Ամէնէն աւելի մեզ կը խռովէ այն, որ բանթողները չեն հնազանդիր սենտիքային կարգապահութեան հրաւէրին, չեն հնազանդիր նաեւ իրենց պետերուն։»

Գործազրկութիւնը կ'աճի Անգլիոյ մէջ

25 յուլիսին գործազուրկներու թիւը Անգլիոյ մէջ կը հասնէր 2,811,782ի, այսինքն 64,439 հոգի աւելի յունիս ամսուան արձանագրուած գործազուրկներէն, եւ 98,432 հոգի աւելի անցեալ տարուան յունիս ամսուան արձանագրուած գործազուրկներէն.

Իռլանտացիները կը հեռանան օթթավայէն

Իռլանտական ազատ պետութեան նախագահը հեռախօսով խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ իր ներկայացուցչին հետ, Րիէյն, հողագործական նախարար եւ իռլանտական պատուիրակ Օթթավայի խորհրդաժողովին մէջ։ Հեռախօսով այս երկար խորհրդակցութենէն վերջ, Րիէյն հաղորդեց խորհրդաժողովի քարտուղարութեան թէ Տըպլին կը մեկնի անմիջապէս։ Կ'ենթադրուի, թէ մաքսային հարցերու մասին իր դժգոհութեան պատճառաւ է, որ Տէ Վալերա ետ կանչեց ներկայացուցիչը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Ինքնութեան թուղթերու շուրջ

Մեր թղթակիցները վերջերս սկսան աւելի մութ եւ յուսահատական գոյներու տակ ներկայացնել ֆրանսական բազմաթիւ Հայերու ինքնութեան թուղթի հարցը։ Իրարու յաջորդող դէպքերը ցոյց կուտան թէ շատերուն մէջ ոչ միայն չափազանցութիւն չկայ, այլ նոյն իսկ մեր մամուլը եւ ազգային մարմինները կացութեան ծանրութիւնը չափելու համար չունին որոշ տուեալներ։ Կարծուածէն շատ աւելի մեծ է թիւը ֆրանսական հայ ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք անելի մատնուած են կամ կրնան մատնուիլ մէկ օրէն միւսը։

Որ եւ է դարման թելադրելէ առաջ պէտք կը զգանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ ինքնութեան թուղթերու հարցին շուրջ։ Պէտք են թուանշաններ եւ մանրամասնութիւններ։

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր թղթակիցները, ազգային մարմինները եւ ընթերցողները որոնք կը հետաքրքրուին այս ցաւոտ խնդրով, պատրաստել ցանկ մը հետեւեալ գլուխներով.

1— Ձեր շրջանին կամ ծանօթներու շրջանակին մէջ «անկանոն» վիճակի մէջ գտնուողներու անուն, մականուն։

2— Նշանակել իւրաքանչիւրին անկանոնութեան ձեւը, այսինքն՝

ա) Ինքնութեան թուղթ բնաւ չունեցողներ.

բ) «Վիզա»ի թուղթ ունեցողներ.

գ) 100 ֆրանքնոց թուղթ ունեցողներ որոնք աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են.

դ) Արտաքսման թուղթ ստացողներ եւ պատճառը։

3— Քանի տարիէ ի վեր Ֆրանսա բնակիլը։

4— Եթէ «գոնթրաթ»ով եկած է, «գոնթրաթ»ին պայմանաժամը, ո՞ր տեղին եւ ո՞ր գործին համար եկած ըլլալը։

Այս հարցով պէտք է հետաքրքրուին ամէնէն առաջ անոնք որ անկանոն ինքնութեան թուղթեր ունին։ Իրենցմէ ալ կը սպասենք որ փութան ճշդութեամբ պատրաստել վերոյիշեալ հարցարանը եւ հասցնել մեզի, առանց սպասելու որ ուրիշներ խորհին եւ գործեն իրենց համար։

Ուշադրութիւն

Գաւառէն շատեր մեզի կը ղրկեն, մեր հարցարանին իբրեւ պատասխան, իրենց ինքնութեան առժամեայ թուղթերը եւ ուրիշ վաւերաթուղթեր։

Կը խնդրուի, — բան չղրկել մեզի, նոյն իսկ ռըքօմանտէ, եթէ չէք ուզեր որ կորսուին

Եւ յետոյ, շատեր Փարիզէն, անձամբ խմբագրատուն կուգան, «հարցադրելու» իրենց խնդիրը։

Կը յայտարարենք, որ աւելորդ է գալ խմբագրատուն։

Մեր ուզածն է «անկանոն» թուղթ ունեցողներուն անունը, մականունը, իրենց պարագաները, ուրկէ գալը, ինչ տեսակ թուղթ ունենալը։ Այսքան։ Բոլոր այս կէտերը գրաւոր, կարճ եւ ամփոփ, ղրկել մեզի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Առաջին հայկական պետական օփերային բացման առթիւ, հրաւէր ղրկուած է ծանօթ սոլիստներու, ինչպէս Վարդանով պարիթոն, Կարապետով եւ Սեկրատեան (թէնոր), Գրիգորեան (պաս), Հայկանուշ Դանիէլեան (սոփրանօ)։ Ներկայացումներու գեղարուեստական ձեւաւորումը յանձնուած է երկու ծանօթ նկարիչներու, Սարեանի եւ Արուտչեանի։ Իբրեւ երգեցիկ խումբերու ղեկավար, հրաւէր ուղղուած է նաեւ Վահրամ Ծահանեանին, իբրեւ ղեկավար՝ Ստոլերման եւ Ջարեքեան։ Իսկ իբրեւ բեմավար՝ Բաղդասարեան եւ Գուլակեան։

Մինչեւ Ժողովրդի Տան շինութիւնը, օփերայի ներկայացումները տեղի պիտի ունենան բանուորական թատրոնին մէջ։

Օփերայի եղանակը պիտի սկսի հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 15ամեակին տարեդարձին, Ալմաստ օփերային ներկայացումով։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Յուլիսի վերջերը Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցաւ պարի երեկոյթ մը, ուր ներկայացուեցան Սասունի, Վանի, Շատախի, Մշոյ, Էրզրումի, Տրապիզոնի հայկական պարերը։ Գեղարուեստական բաժնի վարիչն էր Վահրամ Արիստակէսեան։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեակը։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [22]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստան Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փոքրհայաստանի գլխաւոր քաղաքներն են.—

ԿԵՍԱՐԻԱ (*) կամ ՄԱԺԱԿ.— Արգէոս լերան ստորոտը գեղեցիկ եւ հին քաղաք, որ եղած է Կապադովկիոյ նախկին մայրաքաղաքը։ Ունի աւերակներ եւ հին ամրութիւններ։ Նշանաւոր էր Ս. Կարապետի վանքը։

Երեք ժամ հեռուն կայ Եւէրեկ կամ Էֆքէրէ գիւղը, հայրենիք՝ Տոքթ. Նահապետ Ռուսինեանի, որ թարգմանաբար գրած է «Օրբոր բացուին դռներն յուսոյ,—Եւ մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ» ծանօթ երգը։

ՍԵԲԱՍՏԻԱ.— Ալիս գետին եզերքը՝ ընդարձակ դաշտի մը մէջ հին եւ պատմական քաղաք։

Նշանաւոր էր Ս. Նշանի վանքը, որ հիմնուած է Վասպուրականի Սենեքերիմ թագաւորի օրով՝ ԺԱ. դարուն։

Այս քաղաքին մէջ է որ Թաթարներու Լէնկթիմուր խանը դպրոցական տղաքը իր կառքին տակ ճզմած ու 2000 հայ հեծելազօրք ողջ ողջ թաղել տուած է։

Ծննդավայրն է Գունիաթ Սեբաստացի բժիշկին (ԺԲ. դար) եւ Մխիթար Աբբայի, որ հիմնած է Վենետիկի Ս. Ղազարի վանքը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւնը (1676—1749)։

Մօտը կայ Բրգնիկ հայաբնակ գիւղը, ուր ծնած է բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժան։

ԵՒԴՈԿԻԱ (Թոքատ).— Իրիս գետի Թոզանլը — Սու անուն գետակներին վրայ գեղեցիկ քաղաք, որ ունի կիսաւեր բերդ մը։ Ծննդավայրն է Աբգար Դպիրին։

Մօտը կայ հին Կոմանայի աւերակները (*)։ Կ'ըսուի նաեւ Պոնտական Կոմանա, զանազանելու համար Կապադովկիական Կոմանայէն։

Կոմանայի մէջ կը գտնուէր Բելլոնա կուռքին մեհեանը։ Նոյնպէս հոս մեռած ու թաղուած է Յովհան Ոսկեբերան Հայրապետը, որուն մարմինը շատ չանցած փոխադրուած է Կ. Պոլիս, իսկ դամբանաքարը՝ կը գտնուի Կոմանայէն 2 ժամ հեռու Զիգէրի գիւղը, ուր կայ Հայերուն Ոսկեբերան վանքը։

Թէեւ Հայերուն Զիգէրի բնակելու թուականը անծանօթ է, բայց գերեզմանաքարի մը վրայ կ'երեւի ՉԼԵ (1286) թուականը։

ԶԻԼԷ.— Շինուած է արուեստական բլուրի մը վրայ եւ լաւ ամրացած քաղաք։ Մօտը կար Անահիտ եւ պարսկական ուրիշ աստուածներու տաճարը։ Այս աստուածներուն համար կրօնական մեծ տօներ կը կատարուէին։

Այս քաղաքին առջեւ Յուլիոս Կեսար յաղթանակ մը տանելով Պոնտոսի Միհրդատ թագաւորին որդուն Փառնակէ վրայ, Հռոմ գրած է այս կարճ խօսքերը. «Եկի, տեսի, յաղթեցի» (*)։

Նոյնպէս հոս յաղթուած է Միհրդատէն Հռոմայեցի զօրավար Վալերիոս Տրիարիոս

ԱՄԱՍԻԱ.— Իրիս գետին երկու եզերքը՝ Պոնտոսի թագաւորներուն մայրաքաղաքը, որ համբաւաւոր է իր պտուղներովը։ Ծովուն մակերեւէն բարձր է 405 մեթր ու շինուած է գեղածիծաղ բարեբեր հովիտի մը մէջ։

Մեծն — Տիգրանի քեռայրը՝ Միհրդատ գրաւելով՝ Ամասիա անցած է հայ իշխանութեան տակ։ Նշանաւոր են Միհրդատի քարայրները, ինչպէս նաեւ ջրմուղը, որ ծանօթ է Ֆէրհատ Եախուսը (Միհրդատի ջրանցք) անունով։

Միհրդատ յաղթուելով Պոմպէոսէն, Պոնտոս դարձաւ հռոմէական գաւառ եւ Ամասիա՝ Պոնտոսի մայրաքաղաքը.

Ծննդավայրն է Պոնտոսի թագաւոր Միհրդատի եւ յոյն աշխարհագիր Ստրաբոնի, որ անոր նկարագրութիւնը ըրած է իր աշխարհագրութեան մէջ։

1397էն ի վեր Ամասիա եղած է Թուրքիոյ կարեւոր քաղաքներէն մին։ Եըլտըրըմ Պայազիտի ժամանակ Լէնկթիմուր 7 ամիս պաշարեց այս քաղաքը, բայց իր ամուր դիրքին պատճառաւ չկարենալով առնել անոր, յարձակեցաւ միջնակայ գիւղերուն վրայ եւ բոլոր բնակիչները սուրէ անցուց։

Ամասիա 2500 տարիէ ի վեր իր անունը անփոփոխ պահած է։

ՄԱՐԶՈՒԱՆ.— Պոնտոսի կարեւոր քաղաքներէն մին, որ նշանաւոր է բիւզանդական կայսր հայազգի Յովհաննէս Զմշկիկի Բուլկարներուն վրայ տարած յաղթանակովը։ Բուռն երկրաշարժ մը շատ վնասուած է 1822ին։

Պատմութեան մէջ ծանօթ է Պոնտական Փազիմոն անունով։ Մայրաքաղաքն է Պոնտոսի արեւմտեան գաւառին, որ կը կոչուէր Փազիմոնական։

Երբ Պոնտոս հռոմէական գաւառ դարձաւ, Պոմպէոս անոր անունը փոխելով՝ կոչեց Նէապոլիս (Նոր Քաղաք), իսկ գաւառը՝ Նէապոլսական. բայց այս անունը երկար չէ տեւած, ինչպէս կը վկայէ Ստրաբոն։

Ծննդավայրն է Մեղապարտ Յակոբի.

Մօտը կայ Հաւզա, որ համբաւաւոր է իր տաք ջերմուկներովը։

Կը թուի թէ հիները Հաւզան արդէն ճանչցած են Փազիմոնական ջերմուկներ (Thermae Phazemonitarum) անունով։

ՇԱՊԻՆ — ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ.— Պոմպէոսի կողմէ բարձր լեռնադաշտի մը վրայ կառուցուած հին բերդաքաղաք։ Իր հին անունը կը կարծուի Նիկոպոլիս, զոր ոմանք կուտան իր մօտը եղող Էնտրէսի։ Շատ կը նմանի Անդաբայի։

ՅՈՎՀ. ՓԱԳԷՍԵԱՆ

(Շար.)

(*) Կոչուած է նաեւ Կեսարիա առ Արգէոսին (Caesarea ad Argaeum) ու Եւսեբիա. բայց երբ հռոմէական տիրապետութեան տակ իյնալով՝ Կապադովկիա հռոմէական գաւառ մը դարձած է, Տիբերիոս կայսեր կողմէ առած է Կեսարիա անունը (Ստրաբոն 539, Պլինիոս VI. 8)։

(*) Comana Pontica։

(*) Veni, vidi, vici (Վէնի, վիտի, վիչի)։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ճափոնական հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ ողողուած է ամբողջ Խարպին քաղաքը, յորդած ըլլալով Սունկարի գետը։ Վնասները ներկայիս կը հաշուեն ութ միլիոն եէն։ 30,000 հոգի կորսուած են հիւսիսային Մանչուրիայէն։ Ողողուած հողամասը 180 մղոն տարածութիւն ունի։

Չինացի ըմբոստները եւս, այս ողողումներուն պատճառով, յանձնուեցան ճափոնցիներուն։ Անձնատուր ըմբոստները 14,000 կը հաշուուին։

Անձնատուութեան պատճառներէն մէկն ալ մահն է ըմբոստներու հրամանատարին։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆ ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԷՋ

Զինուորական ըմբոստութիւն մը ծագեցաւ Մատրիտի մէջ, առջի օր առաւօտուն։ Կառավարութիւնը կրցաւ զսպել, սակայն։ Ըմբոստներէն երեք հոգի սպաննուեցան եւ քանի մը հոգի վիրաւորուեցան ոստիկաններէն.

Գաւառ

Ն. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Թոմսոմ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 63 բիւ ռը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրագարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան վարչութիւնը խառն ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Գուլվ. Օտտօի եւ Սէն Լուի Գառառնեկան միութիւններու բոլոր անդամները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 բիւ ռը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիէն. Ալ. — 50։

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց բըփրիզի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար։ Դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել Տէր-Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թօլպիաք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եոզկատի Ուրումտիլի գիւղացի Կարապետ Գասպարեան որ 1925ին Պէյրութէն Ֆրանսա եկած է եւ աշխատած է Թուլոնի մօտ Լա Գօն գիւղին մէջ։ Յետոյ փոխադրուած է Մարսէյլ։ Մէկ տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Իմացնել՝ Ազատի Տէրտէրեանի, Traverse Chevalier, No. 26 St. Loup, Marseille.

ՇԱՀԱՒՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ՏԱՆՈՒԻ է Իսի-լէ-Մուլինօի կայարանին մօտ պօնըթըրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի։ Միաօին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաճեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

փոքրիկներու մանկիկ կարող լաւ դործաւորուհիներ։ Գործը կը յանձնուի կտրուած հատը 5 ֆրանք։ Վեց ամիս տեւական գործ։ Դիմել՝ Տիկին Մառիի, 7 rue de Tournon, Paris (6). Մէթրօ Օտէօն։

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՋԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի առաւօտէ մինչեւ իրիկուն

Գեղեցիկ ժամանց, անակնկալներ, պար եւ նուագ, ճոխ պիւֆէ

Կը նախագահէ Ընկ. ԿՈԹՈՂԵԱՆ

Հաղորդակց. միջոցներ.— կառ. Սէն Լազարէն առնել շոգեկառք եւ իջնել կառ. տ'Արժանթէօ։ Հանրակառք Մատլէնէն թիւ 40 իջնել կար Արժանթէօյ։

Հանդէս Սէն Լուի մէջ

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Հ. Յ. Դ. Գաւ. Միութեան տարեկան հանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 14ին։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն,

Route Château Gombert, Campagne La Baronne-ի մէջ

Առաւօտ՝ Սկաուտական մարզանքներ, Վարդավառեան Հայկական խաղեր՝ Հայ Արիներու կողմէ, Փարիզէն հասնող իրենց խումբերու մասնակցութեամբ։ Կէսօրէ վերջ՝ ժամը 2.30ին կը սկսի գեղարուեստական բաժինը՝ ղեկավարութեամբ արուեստագէտ Պ. Մ. Մարութեանի։ Բանախօսութիւն, երգ եւ դուեթ, արտասանութիւն, նուագ, պզտիկ աղջիկներու պար (ռուսական վինկէրքա)։ Հայկական հարսանիք, շարժանկարում։

Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 4.30ին։

Հաղորդ. միջոց.— Առնել 5 թիւ հանրակառքը, որ Սէն Ժէռոմէն վեր, Շաթօ Կոմպէր կը հասնի, կը կենայ նոյն ագարակին (Գըմպըլեաններու) դրան առաջ։

Ճաշը միասին բերել, ըմպելիքը կը հայթայթուի տեղւոյն վրայ։

Մուտքը 5 ֆրանք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԲՈԲ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Կինը մօտ տարաւ սենեակէն մի փունջ տերեւ ու զայրոյթով շպրտեց գետին։

— Քեզ վտանգ է սպառնում. — կրկնեց նա — իսկ դու չես ուզում ինձ ուղղակի ասել. դու կարծում ես որ ինձ հետ միայն կարելի է կատակ անել։ Քեզ չուտով դուցէ կախ կը տան, իսկ դու մնաս բարով անգամ չես ասի։ Ես ձանձրացել եմ այդ յաւիտենական քաղաքականութիւնից։

— Ա՛, ես էլ. — ասաց Բոբը յօրանջելով։ — Լաւ է մի ուրիշ բանից խօսենք. կամ դուցէ կ'երգես։

— Լաւ. տո՛ւր գիթառը. ի՞նչ երգեմ

— Կորած ձիու պալլատը։ Սքանչելի կերպով դալիս է քո ձայնին։

Ջիտտա սկսեց երգելու հին ռնդաբական պալլատը այն մարդու մասին, որ զրկւելով իր ձիուց, յետոյ անից վերջն էլ սիրականից միշտ մխիթարում էր իրեն թէ «աւելի շատ բան է կորել Մօսկուի դաշտում»։ Դա Բոբի սիրած երգն էր։ Վայրի ու զրահիկ մեղեդին, ինչպէս եւ յանկերգի հաշտ տխրութիւնը ամէն քնքոյշ երաժշտութիւնից աւելի էր դուր գալիս նրան։

Ջիտտան զգում էր, որ ձայնը բացւել էր։ Հնչիւնները դուրս էին խուժում նրա շրթունքից պարզ, ուժեղ, եւ լի երջանկութեան մի բուռն ծարաւով։ Նրան չէին յուզում իտալական ու ալեւոր երգերը, մանաւանդ գերմանականը, բայց Ռեւզարինայի ժողովրդական պալլատները հրաշալի էր երգում։

Բոբը լսում էր աչքերը փակ ու բերանը կիսաբաց։ Դեռ երբեք այդպէս գեղեցիկ չէր երգած Ջիտտան։ Բայց երբ երգում էր վերջին տողը, յանկարծ դողաց ձայնը։

«Է՛, միեւնոյն է. աւելի շատ բան է կորել...»։

Կտրեց երգը, դէմքը թաղեց պատուհանի կանաչին մէջ ու սկսեց հեծկլտալ։

— Ջիտտա՛։

Բոբը վեր կացաւ ու առաւ նրա ձեռքից կիթառը։

— Ի՞նչ ունես։

Կինը լաց էր լինում ջղաձգօրէն, դէմքը երկու ձեռքով ծածկած։ Բոբը դպաւ նրա ուսին։

— Ի՞նչ ունես, սա — կրկնեց մեղմութեամբ

— Թող ինձ. — ասաց կինը հեծկլտալով ու ետ քաշւեց նրանից։ — Թող ինձ։

Բոբ հանգիստ դարձաւ իր տեղը ու սպասում էր, որ կինը դադարէր արտասուելուց, երբ յանկարծ զգաց նրա ձեռքերը իր մարմնին շուրջը. կինը ծունկի էր եկել։

— Ֆելիչէ, մի՛ գնա, մի՛ գնա։

— Դրա մասին վէճը կը խօսենք. ասաց նա, մեղմ հեռացնելով իրանից նրա թեւերը։ — Նախ ասա ինձ, ի՞նչ է եղել, ինչո՞ւ վախեցար։

Ջիտտա կամաց շարժեց գլուխը։

— Մի օր եւ է բանով քեզ ցա՞ւ եմ պատճառել։

— Ո՛չ։ — Ու ձեռքը տարաւ կոկորդին։

— Ուրեմն ի՞նչ։

— Քեզ կը սպաննեն։ — Ասաց վերջապէս։ — Քո մօտ եկող – գնացողներից մէկկից իմացայ որ քեզ վտանգ է սպառնում։ Իսկ երբ քեզ եմ հարցնում, հէնց միայն ծիծաղում ես վրաս։

— Սիրելիս, ասաց Բոբ քիչ լռելուց յետոյ, — դու չափազանցած գաղափարներ ունիս իրերի մասին։ Ի հարկէ ինձ երբ եւ իցէ սպաննելու են։ Յեղափոխականի սովորական վերջն է դա, բայց ոչ մի պատճառ չկայ վրդովւելու, որչափ եւ բոլոր միւսները.

— Միւսնե՞րը։ Ի՞նչ գործ ունիմ ես ուրիշների հետ։ Եթէ դու ինձ սիրէիր, ինձ այսպէս մռայլութեան մէջ չէիր թողնի ու գնա։ Դիւէրները ես չեմ քնում, վախենում եմ որ քեզ կը ձերբակալեն, իսկ քնելիս երազում եմ որ քեզ սպաննել են։ Դու իմ մասին աւելի քիչ ես մտածում, քան ա՛յ, այդ շան մասին.

Բոբ վեր կացաւ ու դանդաղ գնաց պատուհանի միւս ծայրը։ Բոլորովին պատրաստ չէր մի այսպիսի տեսարանի ու չէր իմանում ինչ պատասխանի։ Ճիշդ է, Ջեմման իրաւունք ունէր. իր թեթեւամտութեան շնորհիւ մի այնպիսի կծիկ էր խճողել, որ հիմա քանդելու շատ պիտի դժուարանար։

— Նստենք ու այդ բոլորի մասին խօսենք հանգիստ, — ասաց, Ջիտտայի ձեռը վերադարձնելով։ — Կարծեմ, իրար լաւ չենք հասկանում։ Ի հարկէ, ես չէի ծիծաղի, եթէ գիտենայի որ լրջօրէն ես անհանգիստ էիր։ Բացատրիր, ինչն է քեզ վախ պատճառում, ու կը պարզենք, եթէ որ եւ է թիւրիմացութիւն կայ։

— Պարզելու ոչինչ չկայ. տեսնում եմ, որ դու ինձ բնաւ չես սիրում։

— Թանկագինս, լաւ է բոլորովին բաց լինենք իրար հետ։ Ես միշտ աշխատել եմ անկեղծ լինելու մեր յարաբերութեան մէջ եւ կարծեմ երբեք չեմ խաբել, թէ ..

— Ա՛, ոչ, դու միշտ բոլորովին անկեղծ ես եղել։ Դու երբեք չես ասել, որ ինձ մի այլ բան ես համարում, քան մի ընկած կին, որ քեզնից առաջ մասնելի է եղել ամէնքին։

— Ջիտտա, ի՞նչ ես խօսում։ Ես այդ տեսակ բան չեմ մտածած ոչ մի էակի վրայ։

— Դու ինձ երբեք չես սիրել, պնդում էր կինը մի քմահաճ ...

— Այո, ես երբեք չեմ սիրել։ Բայց լսիր ու աշխատիր որ ... դրես ինձ։

— Ես քեզ չեմ մեղադրում ...

— Սպասիր։ Ա՛յ, ինչ եմ ուզում ... եմ... Ես չեմ հաւատում ոչ մի ... մանական բարոյականութեան ... կատարում նրա պահանջները ... դու ու կնոջ մէջ եղած ... թիւնը ես համարում եմ ... համակրանքի ու հակակրանքի ...

— Եւ փողի, — ընդհատեց ... սուր ու ընդհատող ծիծաղով։

Բոբ մռայլեց ու մի վայրկեան ... առաւ.

— Այո, անշուշտ։ Խնդրի ... կողմը դա է։ Բայց հաւատա ինձ, ... նկատէի, որ քեզ չեմ դուր գալիս ... երբեք չէի օգտւի քո նիւթական ... դրութիւնից քեզ մօտս պահելու ... մար։ Ես իմ կեանքումս ոչ մի ... հետ այդպէս չեմ վարւած, եւ ոչ ... կնոջ էլ չեմ ասած իմ զգացմունքի մասին. Հաւատա, որ ճշմարիտ ... խօսում։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286
Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932
12 AOUT 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1953 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Արտասահմանի հայ մամուլի մէկ մասը, որ Հայաստանի եւ անոր տնտեսական երեւոյթներուն մասին կը խօսի ազգասիրական դրդումով, կը բաւականանայ ջատագովանքով եւ ընդհանուր խօսքերով։ Եւ կը մխիթարուի այն հեռանկարով թէ Հայաստանը կը վերաշինուի։

Իսկ պոլշեւիկեան հակում ունեցող թերթերը երեւոյթները կը մեծցնեն եւ ծրագիրներով կը շլացնեն ընթերցողները։

Մինչդեռ Հայաստանի տնտեսական կարեւոր խնդիրները առաւել ուշադրութեան արժանի են եւ կը կարօտին լուսաբանութեան։

Այն տնտեսական մեծ ձեռնարկները որոնք Հայաստանի ներքին շուկայէն զատ՝ կապ կրնային ունենալ դուրսի շուկային հետ, որպէս արտահանող երկրի, միշտ ետ մնացած են եւ զոհ գացած Վրաստանի եւ Ազրբէջանի առաջնութեան։ Հայաստանը մնացած է իր տեղական գաւառական վիճակին մէջ. իսկ կարեւոր ձեռնարկները կամ կը մնան ծրագրային վիճակի մէջ, եւ կամ արդէն խլուած են Վրաստանի, Ազրբէջանի կամ Ռուսաստանի կողմէ։

Այդ կարգի խնդիրներն են Շաքարի գործարանը, Բազալտի գործարանը, Ապակու գործարանը, Սեւանի խնդիրը, եւն.։

Այս խնդիրներու մասին «Դրօշակ» կը հրատարակէ հարցերուն խիստ ծանօթ մասնագէտ ճարտարապետի մը յօդուածը որ ուշադրաւ է թէ՛ տնտեսական թէ՛ քաղաքական տեսակէտներէն։

Առնենք, օրինակ շաքարի գործարանի խնդիրը։

Մօտ 40 տարի առաջ էր, որ առաջին անգամ Հայաստանի մէջ շաքարի գործարան հիմնելու հարցը բարձրացաւ։ Կ'ենթադրուէր գործարանը հիմնել Ալեքսանդրապոլի մէջ։ Անկէ յետոյ, քանի մը անգամ փորձեր եղան այս ծրագիրը իրագործելու։ Ատոնց մէջ ամենաուշագրաւը յայտնի շաքարագործարանատէր Բրոտսկիի ձեռնարկն էր։ Փոխանակ Ուկրայինայէն Կովկաս, Թուրքիա եւ Պարսկաստան շաքար փոխադրելու, Բրոտսկին կը մտածէր հէնց Կովկասի մէջ կազմակերպել շաքարի արդիւնաբերութիւնը։ 1910ին ան ուղարկեց մասնագիտական յանձնաժողով մը՝ որոշելու համար շինուելիք գործարանի տեղը։ Երկար հետազօտութիւնէն յետոյ, յանձնաժողովը գտաւ, որ ամբողջ Անդրկովկասի ամենայարմար վայրը շաքարամշակութեան համար թէ կլիմայական եւ թէ հողի կազմի տեսակէտէն Ալեքսանդրապոլի շրջանն է։ Կատարուած փորձերը ցոյց տուին, որ շաքարի ճակնդեղի բերքը Ալեքսանդրապոլի մէջ աւելի բարձր է, քան նոյն իսկ Ուկրայինայի։ Ուստի, Բրոտսկին որոշեց Ալեքսանդրապոլ փոխադրել Պոտոլսկի իր գործարանը եւ միաժամանակ ղրկեց գիւղատնտես — մասնագէտներ, որոնք պայմաններ կնքեցին Շիրակի գիւղացիներուն հետ՝ գործարանին ճակնդեղ մատակարարելու համար։ Սակայն, վրայ հասաւ պատերազմը եւ շաքարի գործարանի խնդիրը ջուրն ինկաւ։

Պատերազմէն յետոյ, շաքարի գործարանի հարցը նորէն առաջ քաշուեցաւ 1919 — 1920 թուականին, Հանրապետութեան օրով։ Հայաստանի կառավարութիւնը աչքի առաջ ունէր սեփական շաքարի գործարանի կառուցումը։ Թուրք – պոլշեւիկեան յարձակումը Հայաստանի վրայ այս անգամ ալ արգելք եղաւ ծրագրի իրականացման։

Խորհրդային իշխանութիւնը միայն 1927ին ուշադրութիւն դարձուց շաքարի գործարանի անհրաժեշտութեան վրայ։ Ատոր որոշ չափով նպաստեց այն հանգամանքը, որ Շիրակի գիւղացիութիւնը, Բրոտսկիի փորձէն յետոյ, շարունակեց ճակնդեղի մշակութիւնը։ Ճակնդեղը Շիրակի դաշտերու ամէնէն ձեռնտու բոյսն է, եւ գիւղացիութիւնը հեշտութեամբ չէր ուզեր հրաժարիլ ճակնդեղի մշակութենէն։

Սակայն երբ Թիֆլիսի «Զարիա Վաստոկա» թերթի մէջ լոյս կը տեսնէ Հայաստանի Ժող. Տնտ. Խորհրդի որոշման լուրը, Վրաստանի Ժող. Տնտ. Խորհուրդն անմիջապէս արտակարգ ժողով կը հրաւիրէ, կը նշանակէ յանձնաժողով մը, չորս կոմունիստներէ եւ չորս մասնագէտներէ բաղկացած, եւ կը հրահանգէ «հարուածային կարգով» ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ շաքարի գործարանի յարմար տեղ ընտրել եւ իսկոյն ձեռնարկել հետազօտական աշխատանքի։

Այդ առթիւ Վրաստան 45,000 րուբլի տրամադրեց, երբ Հայաստանը միայն կրցած էր 3000 րուբլի յատկացնել

Վրացիները մէկ շաբաթուան ընթացքին ընտրեցին գործարանի տեղը, Գորի, եւ Վրաստանի երկրագործական գործավարը ճակնդեղի համար հող տրամադրեց նոյն քանակով, ինչ քանակով տրամադրած էր Հայաստանը։ Թէեւ այդ հողերէն եկած ճակնդեղը ուրիշ բոյսերու համեմատութեամբ 100էն 60ը վնաս մը կ'արձանագրէր, այսու հանդերձ Վրաստանի կառավարութիւնը կ'որոշէ այդ հողերու վրայ ճակնդեղ ցանել, միայն անոր համար, որ շաքարի գործարանը հիմնուի Վրաստանի եւ ոչ Հայաստանի մէջ։

Ու այդպէս ալ կ'ըլլայ։ Մինչ Հայաստանի կոմունիստները կը շարժուէին, վրացի կոմունիստները յաջողեցան ստանալ Մոսկուայի հաւանութիւնն ու դրամը եւ Գորիի մօտ սկսան շինել շաքարի գործարանը։ Գործը հոս հասնելէն յետոյ, առաջարկեցին Հայաստանի մէջ գործարան չշինել եւ Շիրակի ճակնդեղը փոխադրել Գորի՝ Վրաստանի գործարաններու մէջ շաքար պատրաստելու համար։

Այսպիսով, շաքարի խնդրի մէջ, Հայաստանը կը մնար հում նիւթի երկիր, — շահագործուող. իսկ Վրաստանը՝ բարձր ճարտարարուեստի կեդրոն։

Մենք դեռ պիտի շարունակենք պատկերացնել տնտեսական այս կարգի խնդիրները եւ լուսաբանել անոնց քաղաքական սատարը։

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ
ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Կռիւներ մայրաքաղաքին եւ նահանգներու մէջ

Ինչպէս երէկ գրած էինք, Մատրիտի մէջ, սպանիական հանրապետութեան դէմ զօրեղ ըմբոստութիւն մը ծագած է։ Տակաւին յայտնի չէ թէ ի՞նչ կերպով ծագում առած է ան. սակայն յայտնի է թէ շարժման գլուխը կը գտնուին զինուորականներ։

Ըմբոստութիւնը վարող զինուորականներուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ սպաներ որոնք կառավարութեան բարեկարգումներուն հետեւանքով, հանգստեան կոչուած էին։

Ըմբոստութիւնը որ կը թուի թէ ամբողջն կազմակերպուած էր ամբողջ երկրին մէջ, նուազման նշաններ ցոյց կու տայ։

Սէվիլլի հրացանակիրներու հրամանատարը զօրավար Սանժուրժօ եւս ըմբոստներուն գլուխն անցած է եւ գրաւած թղթատարական սպասարկութիւններն ու բոլոր հաղորդակցութեան միջոցները։

Այս առթիւ կը տրուին հետեւեալ մանրամասնութիւնները։

Ներքին նախարարութիւնն եւ ընդհ. ապահովութիւնը տեղեկութիւններ առեր էին թէ նախորդ գիշեր ըմբոստական շարժում մը ծայր պիտի տայ, ղեկավարութեամբ սպաներու եւ յետադիմականներու։ Կէս գիշերէն յետոյ, ժամը 2էն սկսեալ ամբողջ ոստիկաններն ու ոստիկան զինուորները հրացաններով զինուած կը պահպանէին պատերազմական նախարարութեան շրջակայ փողոցները. իսկ կարգ մը կասկածելի անձերու բնակարաններուն մէջ խուզարկութիւններ կը կատարուէին։

Առաւօտ դէմ, ըմբոստները՝ որոնք մեծ թիւ մը չէին ներկայացներ, շարժում մը փորձեցին պատերազմական նախարարութեան շէնքը գրաւելու համար։ Ետ մղուեցան բուռն հրացանաձգութեամբ մը։ Անկէ յետոյ, ըմբոստները փորձեցին գրաւել կեդրոնական նամակատունը, ուր նահանջի մատնուեցան։

Բազմաթիւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ կային արդէն այս երկու կռիւներուն հետեւանքով։ Ձերբակալուած են բազմաթիւ անձեր, որոնց մէջ՝ բարձրաստիճան զինուորականներ։

Ըմբոստութեան ազդանշանը տրուեցաւ հետեւեալ կերպով։ Կէս գիշերէն վերջ, ժամը 4ին, գնդապետ մը՝ ընկերակցութեամբ երկու հարիւրապետներու, մտան Մատրիտի կեդրոնական նամակատունը եւ մօտեցան երկու քաղաքային պահակներու եւ անոնց հարց տուին թէ ո՞ւր կը գտնուի իրենց պետը։ Որմէ յետոյ, ազդարարեցին անոնց որ իրենց տրամադրութեան տակ մտնեն։ Պահակներու մերժումին վրայ, 40ի չափ դաւադիրներ՝ ատրճանակներով զինուած՝ մտնել փորձեցին նամակատան հեռագրական բաժինը։

Սակայն, պահակները պատրաստուեր էին կրակելու, երբ մօտակայ հրապարակէն ուժեղ հրացանաձգութիւն մը լսուեցաւ։ Ատով արդէն կռիւներու ազդանշանը տրուեր էր։ Փութով օգնութեան հասնող ոստիկաններուն եւ ըմբոստներուն միջեւ սկսաւ արիւնահեղ կռիւ մը, հրացանով ու գնդացիրով։

Կռիւը շարունակուեցաւ Թղթատան, պատերազմական նախարարութեան շէնքին եւ Ընդհ. Ապահովութեան պաշտօնատան շուրջը։

Մատրիտէն տրուած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, ըմբոստական շարժումն ուղղուած է հանրապետութեան դէմ եւ միապետական բնոյթ ունի։

Կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ տէրը կը մնայ կացութեան եւ թէ կրցած է զսպել շարժումը։ Սակայն անկարելի չի թուիր որ մէկ քանի կարեւոր պատահարներ եւս պատահին, ըլլայ Մատրիտի թէ գաւառներու մէջ։ Կանխարգելիչ շատ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են։ Բոլոր զօրախումբերը կազմ ու պատրաստ, հրամանի կը սպասեն, շարժելու մէկ վայրկեանէն միւսը։ Իսկ ժողովուրդը հանդարտ կը մնայ։

Իսկ ներքին նախարարութիւնը կը հաստատէ թէ Ալքալայի զօրաբաժինն ամբողջ ըմբոստներուն միացած է եւ զինեալ վիճակի մէջ՝ զօրանոցէն դուրս ելլելով, ուզած է քալել Մատրիտի վրայ։ Սակայն, քանի մը հարիւր քայլ առնելէ յետոյ, զինուորները ետ վերադարձած են։

Կը կարծուի թէ ըմբոստութեան կեդրոնը կը գտնուի այդ վայրին մէջ։

Տակաւին, ստոյգ կերպով չէ ճշդուած առաջին կռիւներու զոհերուն թիւը։

Մատրիտի մէջ՝ ձերբակալուածներու թիւը կը հասնի 150ի։ Ասոնց մէջ կան ծանօթ արքայականներ։

*** Պատերազմական նախարարութիւնը հաղորդեց ժողովուրդին թէ փոխադրութեան բոլոր միջոցները, անձնական կառքեր եւ ինքնաշարժեր, պէտք է տրամադրուին կառավարութեան։

Բոլոր կառքերը պիտի հաւաքուին զօրանոցներու բակերուն մէջ, ի հարկին գործածուելու համար զօրախումբերու փոխադրութեան՝ մէկ վայրէն միւսը։

Վենիզելոսի յայտարարութիւնները
Ցուցակային ընտրութիւններու մասին

Աթէնք հասնելուն, Յունաստանի վարչապետը Վենիզելոս մամուլի ներկայացուցիչներուն հաստատեց թէ օրէնսդրական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան բացարձակ ազատութեամբ եւ որոշուած թուականներուն։ Գալով, զինուորական խլրտումներուն, Վենիզելոս յայտնեց թէ ժողովուրդը այդ պատճառով մտահոգ ըլլալու պէտք չունի։

— Եթէ, ըսաւ, զինուորականները կ'ըսեն թէ ընտրութիւններէն յետոյ պիտի միջամտեն այն պարագային որ հանրապետութիւնը վտանգուած տեսնեն, ո՛չ ոք կրնայ անոնց համամիտ չըլլալ եւ շնորհաւորութեան արժանի են։ Բայց եթէ անոնք կը մտածեն երկրին անդորրութիւնը խանգարել ընտրութիւններէն առաջ, շատ խստօրէն պիտի պատժուին։

«Անօգուտ է որ ընդդիմադիր պետերը մտահոգութիւն ցոյց տան։ Անոնց դիմումները աւելի ազդու չպիտի ըլլան որքան իմիններս եւ վճռապէս որոշած եմ ազատ ընտրութիւն կատարել տալ»։

Օթթաւայի խորհրդաժողովը

Ճշդուած է թէ Օթթաւայի խորհրդաժողովին մէջ, Գանատայի վարչապետին ընթացքին հետեւանքով, նախարարական տագնապ ծագած է Գանատայի մէջ։ Գանատական երեք նախարարներ յայտնած են իրենց հրաժարելու մտադրութիւնը, եթէ վարչապետը հաւանի Անգլիոյ տալ աւելի նպաստաւոր մաքսային պայմաններ, քան այն առաջին նախագծի պայմանները, որոնք մերժուած էին անգլիական պատուիրակութեան կողմէ։

Գանատայի վարչապետը Պէննէթ կը պնդէ սակայն Անգլիոյ հետ համաձայնելու իր մտադրութեան վրայ, առաջարկելով աւելի նպաստաւոր պայմաններ։

Այսու հանդերձ, անգլեւգանատական բանակցութիւնները առաջ չեն երթար։ Պոլտուին, Գանատայի վարչապետին ուղղուած նամակով մը, կ'ամփոփէ բոլոր այն քննադատութիւնները, որոնք անգլիական պատուիրակութեան կողմէ ուղղուած էին՝ գանատական առաջարկներուն դէմ։ Պոլտուին կը պահանջէ աւելի նպաստաւոր պայմաններ ներկայացնել անգլիական պողպատի, երկաթի եւ հիւսկեղէնի արտածման համար եւ փոխանակ Գանատա ներածելի օտար ապրանքներուն վրայ մաքսատուրքերը աւելցնելու, կ'առաջարկէ նուազեցնել անգլիական ներածումներու վրայ դրուելիք տուրքերը։

Գրած էինք թէ Տէ Վալերա Օթթաւայէն ետ կանչած էր իր պատուիրակներէն երեքը, որոնց մէջ՝ երկրագործական նախարարը։ Իռլանտայի լաւատեղեակ եւ իրաւասու շրջանակները կը յայտնեն թէ կառավարութեան այս կարգադրութիւնը չի ներկայացներ մասնաւոր կարեւորութիւն մը։ Երկրագործական նախարարը եւ իր երկու գլխաւոր աշխատակիցները Օթթաւայէն ետ կանչուած են, խորհրդակցելու համար Իռլանտայի երկրագործներուն ծանր կացութեան վրայ։ Այս կացութեան պատճառն է Իռլանտայի եւ Անգլիոյ միջեւ բացուած տնտեսական պատերազմը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Նախարարներու փոփոխութեան հարցը

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ

Գերման վարչապետը Ֆոն Փափէն երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ հանրապետութեան նախագահին՝ Հինտէնպուրկի հետ։ Այդ տեսակցութեան հետեւանքով, նախարարաց խորհուրդ հրաւիրուեցաւ։

Այս խորհրդակցութենէն յետոյ, հաւանական կը թուի որ գերման վարչապետը տեսակցութիւն մը ունենայ Հիթլէրի հետ, որ այս պահուս Պերլին կը գտնուի։

Թէեւ, դեռ վերջնական ոչինչ կայ, սակայն կը կարծուի թէ հիթլէրեաններու ճարտար մէկ խաղին շնորհիւ, Հիթլէրի իբր վարչապետ թեկնածութիւնը, լուրջ հանգամանք ստանայ այս անգամ։

Հիթլէր իրօք, իր պաշտօնական թերթին մէջ, գրել տուած է որ, եթէ վարչապետութիւնը հիթլէրեան կուսակցութեան յանձնուելով մէկտեղ, ապահովուի նաեւ դահլիճին մէջ հիթլէրեան գերակշռութիւնը, Հիթլէր պիտի ընդունի «նախագահական դահլիճ»ի տեսակէտը որ այնքան սիրելի է Հինտէնպուրկի։

Հիթլէրի այս փոփոխութեան իբր արդարացում, իր մարդիկը կ'ըսեն թէ ազգ. ընկերվարական կազմակերպութիւնը «կուսակցութիւն» մը չէ, այլ ժողովրդային շարժում մը։

*** Ֆոն Փափէն կը կարծուի թէ այսօր իսկ իր հրաժարականը պիտի ներկայացնէ հանրապետութեան նախագահին, թոյլ տալու համար որ այս վերջինը նոր դահլիճի կազմութիւնը յանձնէ Հիթլէրի։

Վարչապետութենէն զատ, Հիթլէրեանները նոր կառավարական կազմին մէջ պիտի ստանան նաեւ ներքին նախարարութիւնը, եւ հաղորդակցութեանց նախարարութիւնը։

Ներկայ վարչապետը Ֆոն Փափէն պիտի ստանձնէ արտաքին նախարարութիւնը. իսկ Նէօյրաթ դարձեալ պիտի մեկնի Լոնտոն՝ իբր դեսպան։ Արդի կառավարութեան մնացեալ բոլոր անդամները պիտի պահեն իրենց նախարարութիւնները։

Կեդրոնի կաթոլիկ կուսակցութիւնը կը նկատէ թէ ատենը եկած է որ ընդդիմութեան մէջ այդքան անձնավստահութիւն ցոյց տուող հիթլէրեանները, կառավարութեան մէջ մտնելով՝ ցոյց տան իրենց ընդունակութեան իրական չափը։

Կեդրոնի կաթոլիկներու այս հանդուրժող քաղաքականութեան մէջ՝ մեծ դեր կատարած է իրենց այն վախը, որով կը զգուշանան ամէն շարժումէ որ կրնայ վտանգել խորհրդարանական կարգերը որ եւ է կերպով։

Եթէ որ եւ է միջադէպ չգայ յապաղեցնել, կը կարծուի թէ Հիթլէր այս շաբթու վերջը պիտի կոչուի վարչապետութեան։

*** Կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցները չեն նպաստած հանդարտեցնելու երկիրը եւ զսպելու ահաբեկիչները։

Վերջին մէկ օրուան ընթացքին, երկրին զանազան կողմերը գործուած են 20է աւելի քաղաքական ոճիրներ։

Քէօնիկսպէրկի ընկերվարականներու եւ ռէնտիքաններու կեդրոնատեղիին մէջ, երկու ռումբ պայթեցան, բաւական կարեւոր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՈՐԲԵՐՈՒ ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՐԱՒԱՆԸ

— :-: —

ԹԱՒՐԻԶ, 28 Յուլիս.— Ինչպէս գրած էի նախորդ նամակովս, ամսոյս 25ին Առաջնորդարան բերին ռուսիկանատնից 9 որբեր։

Այդ որբերն են՝

1.— Վարդան Դէմիրճեան, 19 տարեկան, Ամասիոյ շրջանէն, Հաւանդալէցի։ Պէյրութի Քէլէկեան որբանոցէն։

2.— Տրդատ Դաւիթեան Դաւալարեան, 23 տարեկան, Վանեցի, Երուսաղէմի Բարեգործականի որբանոցէն։

3.— Հմայեակ Ուրֆալեան, 21 տարեկան, Մարաշցի, Պէյրութի Քէլէկեան որբանոցէն։

5.— Ռաֆան Թորոսեան, 21 տարեկան, Գանիայի շրջանէն՝ Իգալցի, Երուսաղէմի Նազարէթ որբանոցէն։

6.— Աւետիս Աքսորեան, 20 տարեկան, Եօզկատցի, Երուսաղէմի Նազարէթ որբանոցէն։

7.— Խաչիկ Օհաննեան Կուկուկեան, 21 տարեկան, Առաքագարցի, Երուսաղէմի Նազարէթ որբանոցէն։

8.— Ներսէս Օհանեան, 20 տարեկան, Այնթապցի, Երուսաղէմի Նազարէթ որբանոցէն։

9.— Յարութիւն Պէրպէրեան, 23 տարեկան, Կեսարացի, Իզմիրի որբանոցէն։

Սրանք եւս չկարողանալով տանել խորհրդային կարգերին, երկու խմբի բաժանուելով, մեծ դժուարութիւններ կրելով ու Նախիջեւանում մէկ ամիս բանտարկուած մնալով, հազիւ կարողացած են ազատուել և անցնել հիւրընկալ պարսկական հողը։

Առաջնորդարանը մինչեւ օրս եկած որբերուն հարկ եղած օգնութիւնը հասցրել է։ Սակայն նրա միջոցներն էլ սպառած լինելով, այս վերջին եկողներու համար թեթեւ հանգանակութեան է ձեռնարկած. բայց եթէ որբերու փախուստը այս ձեւով շարունակուելու լինի, դժուար թէ սրանից յետոյ եկածներին կարողանայ օգնել։ Ցանկալի է որ Բարեգործականն ու արտասահմանի միւս հաստատութիւնները ժամանակին այդ ուղղութեամբ եւ մէկ փոքրիկ գումար փոխադրէին Թաւրիզ առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկ. Մելիք-Թանգեանին, որպէս զի կարողանայ թէ այս խմբի եւ թէ յետագային գալող (որովհետեւ այս եկողները պատմում են, որ որբերը որոշած են ինչ գնով էլ լինի թողնել խորհրդային երկիրը) խնամ ու ամէն ինչից զուրկ որբերու մերկութիւնը ծածկել եւ նրանց տեղաւորման մասին մտածել։

Թաւրիզի հայ համայնքը այնքան էլ ծանրաբեռնուած է իրենցին հոգսերով (գաղթական եւայլն.), որ հազիւ է կարողանում շունչ քաշել. եթէ ներկայ տնտեսական տագնապն էլ չլինէր, թերեւս դրսի օգնութեան կարիքը չզգար։

Որբերու արտագաղթի մասին, կարմիր հովերով տարուածները սոսը կերպով հազար ու մի կարծիք յայտնեցին եւ որբերու գրածները շինծու համարեցին, բան մինչեւ հասաւ որ ոմն Մարս Գանիրէից «Պայքար»ի մէջ յայտարարեց, որ դիւղացիներու փախուստը Դաշնակցութեան կոմիտէն կը քաջալերէ։

Ընկած մարդը միայն կարող է նման ստոր յայտարարութիւն անել։

Մեր հակառակորդներին մէկ աւելիք ունինք միայն, — փոխանակ վայրահաչելու եւ սուտ սուտերով զբաղուելու, հրապարակով պահանջեն խորհրդային դահիճներէն որպէս զի արտագաղթի առաջն առնեն եւ որբերու հետ գոնէ մարդավայել վարուին եւ նրանց աշխատանքով կապեն Մայր Երկրին։

Երբ խորհրդային Հայաստանում որբը չի կարողանում ապրել, հարց է առաջ գալիս, ապա ո՞վ կարող է ապրել «ինդյափոխական» կարգերում։ Մի՞թէ որբից աւելի ընչազուրկ եւ պրոլետար մէկ ուրիշը կարո՞ղ է լինել։

Հայաստանի անցուդարձի եւ ներկայ տնտեսական ու քաղաքական պայմանների մասին վերջին եկողները պատմում են այն, ինչ որ առաջին եւ երկրորդ անգամուան եկողները պատմած են եւ արդէն արտասահմանի մամուլի մէջ լոյս տեսած է։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Յ. Գ.— Թղթակցութիւնս փոստին յանձնելու պահուն լուր ստացայ, որ Նորէնմի խումբ որբ պահակներով բերին։ Սրանց մասին յաջորդիւ։

Նոյն

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

15.— ԿԵՍԱՐԻԱ

(Վազքէն)

Ըմէքթ փաշայի գլխաւոր գործերէն մին եղող երկաթուղին քանի որ մինչեւ Սվազ կ'երթայ, կ'արժէր երկարել մինչեւ հոն ու ամբողջացնել Միջին Անատոլուի պտոյտս Կեսարիա՝ իմայ չողեկառքէն։ Այս քաղաքը անուանի հին քաղաք է։

Ամէն տանն, Կեսարիա բաւական պէս, աչքերնուս առջեւ կուգան աչքը բաց վաճառականներ։ Չեմ գիտեր ինչո՞ւ, գործի մէջ իրենց ունեցած մէկ քանի յաջողութիւնները կ'երեւի այդ «համբաւը» տուեր են իրենց՝ կարգ մը հէքեաթներու ծնունդ տալով։

Զորս օր մնացի. Ինծի շատ մը բաներ պատմեցին այս առթիւ. Աւելի 70—80 տարի առաջ, Կեսարիա Միջին Անատոլուի ամէնէն անուանի ու վաճառաշահ քաղաքը կը համարուի եղեր։ Սխսալ Գոնիայէն մինչեւ Եօզղատ, Գըրշէհիր, Ենկիւրի, Սվազ՝ շատ մը տեղերու կեդրոնն է եղեր։ Այդ պատճառաւ, հոս, ամէն տարի, շատ մեծ տօնավաճառներ տեղի կ'ունենային, եւ ամէնէն շատ շահողները Կեսարացիները կ'ըլլային։ Բրով, միւս խահանգներու հասարակութիւնը չկամութիւն մը ունէր անոնց նկատմամբ եւ կ'աշխատէր արգելք ըլլալ գործերնուն, անոնց խարդախութիւններէն եւայլն խօսելով։

Այսօր, այլ եւս, հին Կեսարիան չէ մնացած։ Վաստակ ու գործ չկայ։ Վաճառականութեան քաղաք մը ըլլալէ դադրած, ու կիսամայրի բան մը եղած է։ Շատեր, կորսուած շահերը փնտռելու համար ուրիշ քաղաքներ մեկնած են։ «Մեր հաց, հոն հայրենիքս» պարզած է։ Մարդ ոչ թէ ծնած տեղը, այլ կշտացած տեղը կը նախընտրէ, կ'ըսէ ժողովուրդը։ Արդէն, 8—10 տարիէ ի վեր, ամբողջ երկրին մէջ այդ է վիճակը։ Ուր որ կ'երթամ, որու որ կը հանդիպիմ, կը հարցնեմ, — «ո՞ր տեղացի ես»։ Ու չպատասխանած մէկ տեղիս անունը կուտայ։ Անդորրութիւնն ու թշուառութիւնը Թռչունի ձագերու նման ցրուեց բոլորը։ Տեսնենք, ե՞րբ պիտի դադրի այս աւելորդ հովը։ Պիտի դադրի՞ կ'ըսէ։

Հոս ալ մուրացիկներ շատ կան։ Ու մեծ մասը Կեսարացիներ չեն։ Բազմաթիւ մուրացիկներ ամբողջ երկիրէ ոտքի տակ կ'առնեն ու սասով կ'ապրին։ Իր հողին ու ծննդավայրին կապուած չէ ժողովուրդը առաջուան պէս։ Ցոյս ալ չունին թէ կ'անցնի այս վիճակը։ «Միւնը անգամ մը խախտեցաւ, կ'ըսեն շատեր։ Նախապատերազմեա՞ն թէ իրատեսութիւն։

Կեսարիայէն Սվազ գացած ատեն, կայարաններուն մէջ ջուր գտնելը հրաշքի նման բան մըն է։ Ժամերով խոպան ու անմշակ հողերու մէջէն շոգեկառքը կ'ընթանայ։ Կանանչութեան իսկ քիչ կը հանդիպիս։ Գիւղ կամ քաղաք՝ օրը մէկ կամ երկու հատ։

16.— ՈՒՐՖԱ

(Սօն փօսթաչն)

Այս պատմական ու անուանի քաղաքը քանի մը նամակով ներկայացնելը դժուար է։ Բայց, պիտի ջանամ ամփոփ տեղեկութիւններ տալ։

Քաղաքը չորս կողմէն շրջապատուած է պարտէզներով։ Փողոցները ելեքտրականութիւն ունին։ Աւելի 5—6 տարի առաջ մէկ հատիկ խան չէր մնացած։ Իսկ հիմա մաքուր պանդոկ, ճաշարան, սրճարան կայ։ Մաքուր է քաղաքը։ Ուրֆան ունի կարգ մը թերութիւններ, բայց, ընդհանրապէս դոհացուցիչ է վիճակը... Ընդհանուր քննչութեան պատկանող միւս շրջաններուն նման, Ուրֆան ալ հանգարտ է։ Հոս ալ քիչ շատ դէպքեր եղած են. բայց այժմ ամէն ոք իր գործովը կը պարապի։ Կարգը խանգարել փորձողը իր բաժինը առած է։ Այժմ, շրջականները մէկ հատիկ աւազակ չէ մնացած։ Քաղաքին մէջ երբեմն մանր մունր դէպքեր կը պատահին, ոճիրներ կը գործուին, բայց անձնական բնոյթ կրող բաներ են, պետութեան դէմ ուղղուած չեն։

Այստեղ դատարանը շատ լաւ կը գործէ, միայն բանտարկեալները շատ դժգոհ են տրուած դէչ ու անմարսելի հացէն։ Ամէն տեղ բանտերուն վիճակը այս է Թուրքիոյ մէջ։ Հինէն նման ազատ, գէշ, մոլութեանց բոյն ու ծուլարան։ Մինչդեռ արդիական երկրի մը բանտը ուղղարան — աշխատանոց մը պէտք է ըլլայ։ Կը տեսնենք որ, գժբախտաբար, օրէնք քաշքշուկով հրլլար ամէն բան։ Գործնական կեանքը ուրիշ է, օրէնքը, փափաքը, հրամանը ուրիշ։ Շատ երկար քննութեան պէտք չկայ ասիկա ըմբռնելու համար։ Պոլսէն քայլ մը անդին ոտքը դնող ու ոչ թէ Ենկիւրիէն դուրս, այլ Ենկիւրիի հին մասը գացողը կը համոզուի ասոր՝ յեղափոխութենէն տասը տարի վերջ ալ....

Ուրֆայի թաղապետութիւնը 45,000 ոսկի պիւտճէ մը ունի։ Ասիկա ցոյց կուտայ շատ բան։ Քաղաքը ողողող ջուր չունի։ Կինդանիները կը մորթեն քաղաքէն դուրս՝ ջուրի մը վրայ ու կը բերեն քաղաք։ Մսավաճառները շատ աղտոտ են։ Հոս, պանդոկ շըլլալուն, թաղապետական պանդոկ մը շինել ուզեր են՝ 54,000 ոսկի ծախքով. Ցանձնառուն կէս ձգեր է, թաղապետութիւնը չէ կրցեր վճարել իրեն, մինչեւ այժմ անանկ կը մնայ։ Բաղնիքները փայտ չունին։ Քաղաքը զուրկ է փայտէ ու կուպր կը վառեն։ Մինեւրվերները տուներու բարձրութեան հաւասար ըլլալուն, տամերն ու տուները ծանր ժահր ու գէշ հոտ մը կը պատէ։ Ժողովուրդը շատ դժգոհ է։

Ջուրերը քաղաքէն 15 քիլոմեթր հեռու են։ Կը հանդիպին չորս ջրաղացքի ու սապս կուգան քաղաք։ Բաց եղող մասեր ալ կան։ Այնի Զելիհա կոչուած վայրէն եւ քանի մը տեղերէ բխող Այնի Զելիհա եւ Հալիլիւրահման անունով անուանի ջուրերը ժողովուրդին պարգեւ մըն են։

Առենին, Քարինգոյւնցիներու կողմէ քաղաքին եղերքը բացուող եւ այժմ ամայի եղող տեղը ջուր մը կայ։ Ջուրը լճացած է ու նեխած, կանաչ կապած։ Թաղապետութիւնը դրամ չունենալուն չի կրնար զայն չորցնել։ Ու նեխած ջուրը վտանգ մը եղած է քաղաքին։ Ջերմը հոս ալ իր ցանցը նետած է։ Ամէն տուն հիւանդ կայ։ Չեմ խօսիր ներքին ախտերէն, որոնց համեմատութիւնը օրէ օր կ'աւելնայ, — Թրախոմա հիւանդութիւնը եւս շատ կայ հոս։

Մաքսանենգութիւնը մեծ ծաւալ ըստացած է հոս։ Տիարպէքիր — Ուրֆա — Պիրէճիկ — Բէսնի Աայն՝ մաքսանենգութեան ընդարձակ գօտի մըն է։ Այնքան լաւ կազմակերպուած գործ է որ բանակ պէտք է՝ գլուխ ելլելու համար հետերնին. Այս շրջանին ժողովուրդը, արդէն, տարօրինակ է։ Հաղուստ—կապուստ՝ արաբական — քրտական խառնուրդ մը։ Շէյխերուն եւ աղաներուն ձեռքն է ամէն ինչ.

Ամբողջ շրջանը խիստ հակողութեան տակ է։ Պարապ տուներ կան։ Քաղաքը ոչ մէկ նոր բան ունի։ Շինութիւն ալ չկայ, քանի այս տագնապը կայ։ Կրթական վիճակը խրախուսիչ չէ։ Վերջին տարիները շրջականներու կեանքը շատ անկանոն եղած է։

Հոս քաղաքապետական ժողովի անդամ կին մը կայ։ Կիները արդէն մեծ շարժման մը նուիրուած են։ Անդամուհին անունն է Սէնիյէ Աքիֆ հանըմ։ Երբ իր կարծիքը ուզեցի կնոջ եւ մայրութեան մասին, ըսաւ.

— «Ձեր հարցումը շատ կարեւոր է։ Հին մտայնութեան եւ բարքերուն շղթայովը կապուած միջավայրին մէջ երկար տարիներ փակ մնացի, բայց բաց մտածեցի։ Թուրք կինը հանրապետութեան հետ ծնած է։ Այս կերպով կնութիւնը դտած է գինքը իւ կոչումին տանող միջավայրը։ Կինը՝ գպրոցական գրասեղաններուն խոռնէ առաջ, ապագան ըմբռնող մօր մը ծունկերուն վրայ՝ անոր կրթութեան կարօտը ունի։ Թուրք կինը կատարած է այլ եւս իր յեղափոխութիւնը եւ կ'ուղղուի դէպ ի իր ապագայ նպատակները»։

Այս տիկինը տեղւոյն «Միլլի Բիրթին մէջ ալ ատեն ատեն կը գրէ եւ ժողովուրդը կը լուսաւորէ։

17.— ՍՈՒՐՈՒՃ

(Սօն Փօսթաչն)

Մեր ընթերցողներուն ծանօթացնեմ Ուրֆայի կուսակալութեան պատկանող Սուրուճը։ Առաջ անկախ միւթէսարրըֆութիւն էր Ուրֆան ու մինչեւ Պիրէճիկ Նոյէն իրեն ենթակայ էր։

Ծամբայ ելայ Սուրուճ երթալու համար։ Ծամբուս վրայ Փէյամլը գաւառակը հանդիպեցայ։ Այս տեղի ժողովուրդը մեծ օժանդակութիւններ ցոյց տուած է ատեն մը հարաւային սահմաններուն վրայ ծագած դէպքերուն առթիւ.

Ցետոյ Սուրուճ գացի։ Շիտակ հովտի մը վրայ 300 տուննոց գաւառակի կեդրոնն է։ Շատ մօտ է սահմաններին։ 5550 ոսկի պիւտճէ մը ունի թաղապետութիւնը. բայց՝ թուղթի վըրայ։ Փողոցները լամբ եւայլն չկայ։ Եղած տեղը ելեքտրականութիւն, չեղած տեղն ալ՝ լամբ. Գիւղաքաղաքին շուրջ ճահիճները շատ են։ Ջերմ, աչքի հիւանդութիւն, մանրէ ու վատառողջ պայմաններ՝ ուզածիդ չափ։ Բժիշկ ալ չկայ այս գաւառակին մէջ։ Ժողովուրդին աչքերը թրախոմայէն կաս — կարմիր են։

Մօտակայ գիւղ մը Սիւնկէր գացինք։ Ժողովուրդը խոնաւը կ'ուրախանար։ Վրաններ լարեր՝ քէյֆ կ'ընէին։ Հոգ չէ թէ տունը կտոր մը հաց կա՞յ..

Սուրուճ, պատերազմի ընթացքին, քանի մը Ուրֆացի հայ գործաւորներ եկեր են։ Զանազան տեղերէ ալ քէշիշներ՝ մեծ ու պզտիկ (քահանայ եւ վարդապետ)։ Այս քէշիշները գինադադարին մեկներ են։

Սուրուճը դպրոց չունի։ Նաեւ՝ ամբողջ գաւառակը։

18.— ՊԻՐԷՃԻԿ

(Սօն Փօսթաչն)

Այնթապ երթալու համար, Սուրուճէն Պիրէճիկ անցայ։ Միջտ Նախնական միջոցներ, ձի ու ջորի։ Պիրէճիկը Եփրատի եզերքն է։ Ետեւի դուռը, համեմատած գեանգերքին, շատ բարձր է։ Պատերազմի շրջանին Տիարպէքիր — Ուրֆայի վրայով հոս եկող ու Գոնիա — Ատանա գացող քիւրտ աշիրէթները քար ու քանդ ըրեր, չորցուցեր են ճամբաները։ Պզտիկ ու կոկիկ քաղաք մըն է։ Ժողովուրդը արհեստներ գիտէ։ Զարմացայ, երբ ինծի ըսին թէ Հայերու եղած ատեն ալ այս քաղաքին մէջ թուրք արհեստաւորներ կան եղեր։ Առատ քաղաք է։ Ամառը երկրորդ բերք մը կ'առնեն գետին շընորհիւ՝ եզերքը ցանելով, երբ ջուրը քիչ մը կը քաշուի։

Պատերազմէն հոս, Գերմանացւոց հսկողութեան տակ աշխատանոց մը կայ եղեր, լաստ շինելու եւ վարը՝ ճակատ՝ ռազմամթերք տանելու համար։ Հիմա չկայ։ Ասոր շնորհիւ շատ մը երիտասարդներ կեանքերնին փրկած են։ Ասոր համար է որ Պիրէճիկի մէջ այրերու թիւը ճիշդ համեմատութիւն մը ունի։

Վերը, շուկային բարձրացող լայն սանդուղով մը ելլող Հայոց Նախկին թաղին մէջ է դպրոցը։ Եկեղեցին ատեն մը հիւանդանոց է եղեր։ Այժմ չկայ հիւանդանոց Թաղապետական բժիշկը — Նախկին սպայ մը, դացեր է իր տեղը՝ Այնթապ։

Օդը լաւ է։ Ժողովուրդը հանգոյաժոյ է։ Կիները չուկան են։ Բաւական ալ Հայ կայ, որոնց կիները մեր կիներուն պէս կը հագուին։ Ծարապլուսի հետ հաղորդակցութիւն կը պահեն լաստերով, որոնք հին ձեւ ունին լայն, մեծղի ու ծողերով կ'երթան։ Մէջը 2—3 կառք կարելի է դնել։ Այս շրջանը, ընդհանրապէս, կարմիր ասկիով ու մէճիտով կը գործէ եղեր ատեն մը։ Հիմա թղթադրամի հետ հաշտուած են։

Շուկան մաքուր է։ Սրճարան մը կայ գետին վրայ նայող։ Թաղապետական շէնքը շատ հին է։ Մէկ անգամ չիներ են ատենին ու ձգեր։ Միանգամայն կառավարատուն է։ Հոս ալ տեղւոյն մեծերուն ձեռք է ամէն ինչ։ Հինի եւ նորի պայքար կայ, բայց՝ խուլ։ Ժողովուրդը ջերմեռանդ է ու աշխատասէր։

Ոճիր անպակաս է։ Քէօշէք, կին, գուարճութիւն եւ վէճերախտ.... Մէկէ աւելի կին ունենալու սովորութիւնը կը շարունակուի։ Ամառը, Ուրֆայի նման, շատ տաք կ'ըլլայ ու ամէն տուն օձ կայ։ Մասնաւոր երկաթներ ու ձողեր ունին՝ նշմարելնուն պէս գլուխը ճզմելու համար։ Թէեւ, աւանդութիւններ կապած են անոնց ու խոխապաշարումներով կը վերաբերուին անոնց հետ։

Մաքսանենգութեան բոյն մըն ալ Պիրէճիկն է։ Ցանդուգն, անսանձ ու կարգ կանոնի անընտել ժողովուրդ է։ Ծամբաները միշտ բախումներ կան, այս առթիւ, ոստիկան զինուորներու հետ։ Թէեւ, զանոնք ալ մասնակից կ'ընեն եղեր, յաճախ։ Պաշտօնեաներն ալ մաս ունին...

(7) Քաղեց՝ Կ. Պ.

Յ. ԱՐԷԼԵԱՆԻ ՏՈՒՆ ԿՈՒՏԱՆ

Թիֆլիզի քաղաքային խորհուրդը որոշեց, յիսնամեայ յոբելեանին առթիւ իբրեւ նուէր, գերասանապետ Յ. Արէլեանի տալ այն տունը, ուր կը նստի Ներկայիս Ժողովրդական արուեստագէտը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

— :-: —

Անցեալ Կիրակի ամառնային վերջերիկ օդով մը տեղի ունեցաւ Պանեէօ-Քաշանի «Յառաջդիմասէրաց» Միութեան գաշտահանդէսը, Կարինեան ընտանիքին պարտէզին մէջ, ի նպաստ մանկապարտէզին։ Շրջանիս հայութիւնը շաբաթներէ ի վեր կը սպասէր այդ օրուան, ի մի հաւաքուելու, հայրենի երկրին անմոռանալի յիշատակները պահ մը իբարմով վերապրելու եւ մանաւանդ փոքրիկներու ազգային դաստիարակութեան մարզին մէջ ձեռք բերած յառաջդիմութեանց անգամ մըն ալ հանդիսատես ըլլալու։ Առաւօտեան ժամը 10ին եռուզեռն արդէն սկսած էր. մեր հայրենակիցները կայքերտներով, պայուսակներով ու սակառներով խումբ խումբ կը դիմէին Կարինեաններու պարտէզը, եւ հաճելի էր տեսնել կէս օրուան ճաշի ատեն ծառերու շուքին տակ շրջուած ստեղծական սեղանները, որոնց իւրաքանչիւրին շուրջը բոլորուած էր ընտանիք մը։

Ժամը 2. 30ին սկսաւ դաշտահանդէսիս պաշտօնական մասը, օրուան նախագահ Գ. Ս. Գարակէօզեանի ճառով. «Տարագիր հայութիւնը հաւաքել, բաւ, ծառերու ստուերներուն ներքեւ եւ հոն ստեղծել կեանք մը ընտանեկան եւ հասարակական, այս դարձած է պահանջ մը այս եղանակին։ Այս պարագան կը յիշեցնէ մեզ մեր Նախնիքը, որոնք միջտ անտառներու ծոցին մէջ փնտռած են ազատնիքը բնութեան, տերեւներու սօսափիւնին մէջէն ուզած են լսել անտառներու ձայնը, երբ ուրիշ ազգեր իրենց զաւակները կը զոհէին իրենց աստուածներուն եւ անոնց բարկութենէն սարսափահար կ'ըլլային։ Մեր սկզբնական քաղաքակրթութիւնը սկսած է բանաստեղծութեան եւ գրականութեան խորհրդանշաններով, եւ մենք Յառաջդիմասէրի միջոցաւ կ'ուզենք պահպանել զայն, տալով մեր պզտիկներուն հայ աւանդութիւնները, հայ լեզուն, հայ երգը։ Սնոտոյ վեր հանենք գոհաբերութեան այն ոգին, որով «Յառաջդիմասէրն»ի վարիչ անդամները անվերապահօրէն լծուած են մանկապարտէզի պահպանման եւ տեւականացման նուիրական գործին, ինչպէս եւ ուսուցչուհի Օր. Ս. Սրապեանի անձնուէր գործունէութիւնը, որուն շնորհիւ այսօր Պանեէօ-Քաշանցի 57 հայ մանուկներ կը սորվին հայերէն, ազգային պատմութիւն, երգ. եւայլն։ Հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Կարինեան ընտանիքին, որ այդ օրը սիրայօժար կերպով տրամադրած էր իր պարտէզը։ Գ. Ս. Գարակէօզեան խանդավառ ծափերու մէջ վերջացուց իր խօսքերը, յոյս յայտնելով որ մեր հայրենակիցները ինչպէս մինչեւ հիմա, աւելէ յետոյ ալ պիտի շարունակեն իրենց սիրալիր զուրգուրանքը հանդէպ մանկապարտէզին։

Յետոյ սկսաւ մանկապարտէզի երկսեռ աշակերտներուն տողանցքը, «Երբոր մենք մեծնանք» մանկական քայլերգով, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Օր. Ս. Սրապեանի։

Փոքրիկն Փիլիպպոս Փիլիպպոսեան արտասանեց «Մերուկ մը կար ծեր ու ցնդած», Նեկտար Ե. Թեւանեան «Փորս ցաւի Երկուշաբթին», իսկ Յակոբիկ Յովհաննէսեան «Տօքթոր Հովէսռեանը»։ Ասոնք այն փոքրիկներէն են որոնք երկու տարի առաջ ոչ միայն հայերէն արտասանել, այլ նոյն իսկ Ա. Բ. Գ. անգամ չէին գիտեր։

Թառիսթ Ժորժի եւ դերասան Գ. Ա. Զմքէթեանի ներկայութիւնը ծափերով ողջունուեցաւ, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած էին սիրայօժար։ Գ. Միշա Թառի ընկերակցութեամբ երգեց Սայաթ-Նովայէն յուզիչ կտոր մը։ Դերասան Գ. Ա. Զմքէթեան երգեց «Աշխարհի սկզբից այսպէս է կնիկը», Օմար Խայեամէն կտոր մը եւ արտասանեց Շ. Կուրղինեանի «Բանուորները», եւ խնեց ծափեր, որուն պատասխանեց Գ. Ե. Գրիգորեան երգելով «Աշխարհի սկզբից այսպէս է էրիկը»։ Իսկ Օր. Գալինիկ Մարտիրոսեան արտասանեց Յ. Թումանեանի «Հոմն ու կաասնը»։

Գեղարուեստական բաժինն մասնաւոր փայլ բերաւ Գ. Գ. Մանասկունեան, որ կովկասեան եւ ռուսական պարերով խանդավառութիւնը կրկնապատկեց, իսկ մանկապարտէզի աշակերտուհիներէն Հայկուհի Սրապեան, թառի ընկերակցութեամբ պարեց «Շամխինը», ծափեր խլելով։ Իսկ Գ. Կ. Կարինեան, որուն կողմէ հիւրընկալուած էինք, ուզեց ալ պատուել երգելով «Հայաստա՞ն»։

Ժամը 5ին դադար յայտարարուեցաւ, որմէ վերջ ներկաները ցրուեցան իրենց սեղաններուն շուրջը ու կին խմբուելու, երգերով ու նուագարաններով իրենց ուրախութիւնը շարունակելու մինչեւ ուշ ատեն, մինչ Կարգադիր մարմնի խումբը անուշահոտութեան եւ չէրչիր աճուրդի դնելով ու սեղան շրջելով կարճ ատենէն մէջ կը գոյացնէր 380 ֆրանքի մար մը։

Այս առթիւ մէկ երկու խօսք մանկապարտէզի խնդրին։ Տարակոյս չկայ որ Պանեէօ-Քաշանի մեր հայրենակիցները անկցօրէն փարած են իրենց նուէկներուն ազգային դաստիարակութեան գործին եւ զոհողութիւն չեն խնայեր, ապացոյց՝ մանկապարտէզին 3 տարուան գոյութիւնը։ Յառաջդիմասէրի Վարչութիւնը միշտ զանգատած են հասոյթի բաւականութեան եւ առկէ առաջ եկած անտանելի դժուարութեան մասին, ու յուսահատ սպասած տարեկան ընդհանուր ժողովին բեռը իրենց ուսերէն նետելու մը։ Այսպէս բոլոր անցեալ վարչութիւնը, նոյնը պիտի ընէ ներկան։ Ասիկա յանցանք չէ անշուշտ կայն լաւ է ցաւը մէջէնքն գնել, դարմանը խորհիլ։ Նախ փափաք է գիտնալ թէ Բարեգործականը փարիզեան զանազան շրջաններ մէջ հայերէնի դասընթացքներ բացած է, պիտի չուզե՞ր Պանեէօ-Քաշանցի արդէն կազմակերպուած մանկապարտէզին նպաստ մը յատկացնել նկատի ունենալով 57 մանուկներու թիւը։ Երկու տարի առաջ այս ուղղութեամբ ձեռնարկներ եղան, բայց արդիւնքին մասին այսօր ոչ բան մը գիտէ... Պիտի ուզէի յիշեցնել որ ներկայ Վարչութիւնը միւրսիւր յանակցութիւններ զան կարելի է շուտ, որպէս զի մանկապարտէզը ունենայ ընդհ. ժողովին այդ մասին տեղեկութիւն մը բերելու ըլլայ։ Զենք կարծեր որ ուրիշ դժուարութիւններ ելլեն։ Սրիկա եթէ այս չյաջողի, պէտք է խորհիլ տարբեր համասարակչռութեան հաւասարակշռել պիտանէն։ Աւա Ջարկ մըն ալ այս մասին։ Միութեան անդամ այրերը 2 ֆրանք, կիները 1 ֆր. ամսավճար կը վճարեն։ Մեծ բան մըլլէր եթէ զաւակ ունեցողներուն հայրերը 4 ֆրանք, մայրերը 2 ֆր. վճարեն։ Առաջ յուսամ թէ կանխատեսեց քիչ համակարանուներուն, առկէ կան ան այն դժգոհութիւնը թէ զաւակ ունեցողները նոյնը կը վճարեն, ունեցողներն ալ, դժգոհութիւն մը բառաթի ըլլալ կը թուի եւ պատճառով Միութենէն հրաժարողներ ալ կան։

Ց. ՃԱՍՄ...

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԻՒՂ...

Տէր Զօր.— *Գիւղաքաղաք եւ 100-120 հայ, ընտանիքներ, եկե... ու դպրոց 60-70 աշակերտ...տուհիներով։*

Ռէսիւլայն.— *Ունի 60-70 հայութիւն, դպրոց, բայց ... եկեղեցի։*

Թելպրան.— *(Սահակաշէնի ... բոպաշէն, գէմ գէմի, իրարմէ ... պէ հեռու), 120-140 տուն հայ... ունին դպրոց եւ քահանայ։ ... պակասէն գիւղացիները սկսած ... լքել այս գիւղերը։*

Գամըշլու.— *Սահմանագլխի ... ղաքաղաք, շուրջ 600 տուն հայ... տանիքներ, ունին դպրոց. ... նոր կը կառուցանեն։*

Գուպուպլին.— *Ունի 25 տուն ... յութիւն, առանց դպրոցի եւ ... ղեցիի։*

Վանիկ.— *Նորակառոյց գիւ... ունի 25 տուն հայութիւն ու ...*

Ընտիվար.— *Տիգրիսի ափին, 22—25 տուն հայութիւն։*

Ամուտա.— *9 տուն հայ ... նիքներ*

ԳԱՄԸՇԼՈՒԻ ՀԱՅԵՐԸ

Գամըշլու գաւառին ... ապաստանած են 600է աւելի ... տանիք, որոնց մեծամասնութեան ... վերջերս Թուրքիայէն հանուած ... տախտ Հայեր են, այս ... շարունակէ ստուարանալ ...

օրէ համար պայթականներու: Տեղւոյն նորակազմ Թաղականութիւնը գործնապէս ապահոված է համախոհ սպիտ բարոյական կացութիւնը, եկեղեցիի մը ու դպրոցի շինութեան ձեռնարկներով: Այս զոյգ հաստատութեան կառուցումը լրացման վրայ է:

Ի՛ՆՉ ԱՊՐՈՒՍՏ Կ'ՈՒՏԵՆ ՆՈՐԷՆ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

«Ազդակ» կը գրէ թէ, Պէյրութի մէջ, «հայ համայնավարները դարձեալ տեղի տուին քանի մը ցուցական զէպքերու եւ վէճերու հասկնալի համար այդ տգեղ երեւոյթին յառաջացնողներու վրայ ձգած զէշ տպաւորութիւնը, կը բաւականանանք պարզ մամուլի հրատարակութիւններէ քաղել մը մէջբերումներ ընելով: Պարզ է որ մեր համայնավար պարագլուխները անսթեցած են, ու նման գցուելի արարքներով կը յուսան վարձատրուիլ Մոսկուայէն: «Մի քիչ գարի, փող է հարկաւոր»:

«Էլ Ահրար» իր 2 Օգոստոսի թիւով կը գրէ.—

Հայ համայնավարական շրջանակները արտակարգ գործունէութեան եւ շարժումի մը սկսած են վերջերս: Մանաւանդ քանի մը շաբաթ առաջ, Մոսկուայի երկու գործակալներու ձերբակալումէն յետոյ: Այս շարժումը սաստկացաւ պաշնակ կուսակցութեան կողմէ Աղդեր Դաշնակցութեան գրկուած բողոքագրէն վերջ, որով անոնք կը բողոքէին Թուրքիոյ ժուաթին դէմ: Բոլշեւիկները սրաշխյին նոր գործունէութեան մը սկսիլ եւ Լիբանանի ու Սուրիոյ մէջ գտնուող իրենց բոլոր պետերը հրաւիրեցին Պէյրութ:

Կիրակի առաւօտ, հայ բոլշեւիկ խումբեր ամէն կողմէ սկսան հաւաքուիլ Մար Միխայէլ եկեղեցիի քով Նրբանդ Տատուրեանի խանութին առջեւ: Ռամիկաննները ժամանակին դաշնակ կուսակցութեան պատկանող Յակոբ Պէշպաշեանի սրահ զէնքը գրաւած էին: Ցակոբ երկու ընկերներով պահակատուն կ'երթար այդ զէնքի խնդրին համար: Անոնց երբ Նրբանդի խանութին քով հասան, Փանոս Արմանեան, Միքայէլ Պէյիլեան, Արթին Մաստըեան, Զատիկ Տատուրեան, Արթին Պիրայեան, Սէւձըեանեան յարձակեցան անոնց վրայ եւ սկսան հայհոյել Դաշնակներուն: Յակոբ փախչելով: Ասոր վրայ բոլշեւիկները յարձակեցան երեք Դաշնակներու վրայ, եւ սկսաւ կռիւը:

Երեք Դաշնակները վիրաւորուեցան: Բոլշեւիկները ձերբակալուեցան:

Հայկական շրջանակները շատ կարեւորութեամբ կը հետեւին այս դէպքերուն:

Միեւնոյն խնդրին շուրջ «Էլ Նիտա», «Էլ Բաշըր» եւ «Էլ Պէհար» թերթերը հետեւեալը կը գրեն.—

Պէյրութի հայ բոլշեւիկները խումբ խումբ եւ զինուած կը սպասէին Դաշնակցականներուն, անոնց վրայ յարձակելու համար:

Կիրակի հետ ճամբէն կ'երթար, յարձակեցան...

Շաբաթ օր առաջ բոլշեւիկները հաւաքուեցան եւ երբ Պէշպաշեան անուն ազգայնական հայ մը իր ընտանիքեան վրան եւ իրենց դանակներով ու փայտերով սկսան հարուածել զայն, ամէն տեսակ հայհոյութիւններով եւ նախատինքներով, ամբաստանելով զանոնք մարդասպանութեան եւ դրամատիրութեան լրտեսներն են:

Ցակոբ ծանրօրէն կը վիրաւորուի եւ հիւանդանոց կը փոխադրուի: Անոր ընկերը ձեռքէն կը վիրաւորուի եւ եթէ չփախչէր ան ալ չէր ազատեր:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՇԷՆՔԷՆ ԿԱԼՈՒԱԾԱՏՈՒՐՔ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Պոլսոյ Ազգ. Պատրիարքարանի շէնքին վերջերս կալուածական տուրք պահանջուած էր, այն առարկութեամբ թէ կրօնական հաստատութիւն չէ, այլ մասնաւոր շէնք: Կալուածական գործերու հսկող եւ օրէնսգէտ անձերու կարծիքը առանելով գիմում կատարուած էր պատկանին իշխանութեան:

Պահանջուած կալուածատուրքը 3260 ոսկի է, տարեկան 180 ոսկիի հաշիւով 18 տարուան փոխարէն:

ԵՒՐՈՊԱ

ՓՐԱԿԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Փրակայէն կը գրեն.—

1923 Թուին Չեխոսլովաք Հանրապետութեան Պատուիրակութեան հաշուին Չանքերով Չեխոսլովաք կառավարութիւնը Թուրքիոյ ազատելով 50 հայ ուսանողներու: Անհատական ջանքերով եւ արդէն կազմակերպուած հայ ուսանողութեան միջնորդութեամբ, կարելի եղաւ յաջողութեամբ 11 հոգի եւս ընդունիլ: 10 հոգի եւս ընդունուեցին զանազան կազմակերպութիւններու միջոցով (գլխաւորաբար Ռուսիոյ եւ Հիւսիս. Կովկասի Դենիկինցիներու հետ տարագրուածներէն): Այսպէս հայ ուսանողներու ընդհանուր թիւը բարձրացաւ 71ի:

Այդ 71 ուսանողներէն մինչեւ այժմ աւարտեր են բարձրագոյն վարժարաններ 39 ուսանողներ, իսկ աւարտական քննութիւններուշրջանում են գտնւում այժմ 8 հոգի, նշանակում է ընդամէնը աւարտած կը լինեն 47 ուսանողներ, որոնց պիտի աւելցնեն երկու հոգի եւս, որոնք կ'ուսեն թեզերը Փրակայի եւ աւարտեցին իրենց ուսումը Աւստրիոյ մէջ: Այսինքն ընդամէնը 49 հոգի: 17 ուսանողներ կիսատ ըրին հեռացան Փրակայէն ընտանեկան նիւթական, առողջապահական եւ կլիմայական պատճառներով: Հիմա, աւարտ հաշուում ենք նրանց, որոնք բարձր դպրոցիշրջանի միայն 2 տարուան ընթացքը աւարտած էին:

71 ուսանողներէն դեռ եւս 21ը Չեխոսլովաքիա են, երկուքը նրանցից թոյլտուութիւն են ստացել մնալ կազմելու Հայաստան գնացող Աթէնքի յառաջիկայ կարաւանին: Մէկը երեւի աշնան Սուրիա կը մեկնի: Նախապէս հեռացածները ցրուած են Ֆրանսա, Սուրիա, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Միջագետք: Այստեղ մնացողներն էլ հնարաւոր պիտի քաշուին այս երկրէն: Մի քանի օր առաջ մէկին ճանապարհեցինք արդէն Պարսկաստան՝ Սուրիոյ ճանապարհով: Չեխոսլովաքիա հաստատուելու եւ մնալու ցանկութիւն ունեցող գրեթէ չկայ, թէ՛ նիւթական եւ թէ ազգային պատճառներով:

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ցոն Փարիէն կը պահանջէ Սարը

Ցոն Փարիէն կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Ֆրանքֆորթի մէջ, քաղաքին գինուորական անթեկով: Մանաւանդ կենալով Սարի հարցին վրայ (1919էն Սար բաժնուած է Գերմանիայէն եւ ժամանակաւոր ինքնավար հռչակուած), ը-սաւ.

— Բացարձակ անհրաժեշտութիւն մը դարձած է Սարի հարցին լուծումը ոչ միայն Սարի եւ Գերմանիոյ համար, այլ եւ երկու մեծ ժողովուրդներու, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ յարաբերութեանց բարելաւման համար: Միջին լուծում մը, օրինակի համար՝ ինքնավարութեան ձեւին տակ, անհնար կը թուի ինծի: Համաձայն իր տնտեսական կազմութեան, Սարը չի կրնար ապրիլ իբրեւ ինքնավար երկիր: Այլ միայն առնուելով Գերմանիոյ մեծ շրջանակին մէջ: Երբ Սար վերադառնայ մանէ Գերմանիոյ ծոցը, իր բնակչութիւնը չպիտի ունենայ ուրիշ փափաք, բայց միայն տնտեսական եւ հոգեկան կապակցութեան օղակ մը դառնալ երկու հարեւան երկիրներու միջեւ:

... Եւ սակայն կը պատրաստուին

Զինաթափութեան մասին առաջ առաջ խօսելով հանդերձ, Անգլիա չէ մոռցած հրահանգներ տալ իր զինարաններուն ու նաւարաններուն, որոնք մեծ գործունէութեան մէջ են ներկայիս:

Ճիշդ է թէ նաւային շինութեանց կարգ մը ծրագիրներ յետաձգուած էին 1930էն ասդին: Այն պայմանագրութիւնները, որ կնքուած էին տասը տարուան ընթացքին չշինելու համար նաւային զանազան միութիւններ, պիտի գործադրուին անմիջապէս:

Շինութեանց հրամանը կը վերաբերի 95,000 տակառաչափ տարողութեամբ արդիական նաւերու, որոնք պիտի ունենան 1 միլիոն ձիու ուժ, ինչպէս նաեւ 120 յայնափող թնդանօթներու, բազմաթիւ փոքր թնդանօթներու, թորփիլածակ փողերու, հազարաւոր տակառաչափ զրահներու:

Տրուած հրահանգները պիտի արժեն 20 միլիոն անգլ. ոսկի:

Անկից զատ, հրահանգ տրուած է կատարել նաեւ 1931 եւ 1932 տարիներու նաւային ծրագիրները, որ կը վերաբերին 4 յածանաւերու (7,000 տակառաչափ, Leandreի ձեւով), 2 յածանաւերու (5,500 տակառաչափ, Arethuseի ձեւով), 2 տորպիլիկներու (flottiles), 16 արշաւահալածներու (destroyer), 10 փոխադրանաւերու, 6 սուզանաւերու, 2 հրետանաւերու, 3 օժանդակ – նաւերու:

Ժընեւ կը միանայ Միջերկրականին

Էռիոյի նախագահութեան տակ, Լիոնի քաղաքապետական ժողովը քննեց Ռոն գետին նաւարկութեան հարցը եւ քուէարկեց վարկ մը սկսելու համար կարեւոր աշխատանքներու, որ պիտի կատարուին այդ մեծ գետին վրայ: Այդ աշխատանքները ոչ միայն պիտի մեղմացնեն գործադրկութեան տագնապը շրջանին մէջ, այլ եւ պիտի բանան տնտեսական գեղեցիկ հեռանկար մը: Այդ մասին Էռիօ յայտարարեց.

— Կը կարծեմ թէ Զուիցերիա մեծ վստահութեամբ կը նայի այն հեռանկարին, որ Ժընեւը կը միանայ Միջերկրականին՝ կապուելով Ժընեւի եւ Ռոն գետին: Ու պէտք է խորհիլ Դանուբի նաւարկութեան միացման ծրագրին ալ մասին, հասկնալու համար թէ Եւրոպայի գետային նաւարկութեան այս հրաշալի ցանցը ի՛նչ մեծ փոփոխութիւններ պիտի առաջ բերէ միջազգային տնտեսական կեանքին մէջ:

Սովետները նոր խստութիւններու կը դիմեն

Գրած էինք թէ Մոսկուա նոր հրամանագիր մը հանեց վերջերս, գինուորական պաշտպանութեան տակ առնելու համար կոլխոզները (հաւաքական գիւղատնտեսութեան բջիջները) եւ կոպերատիվները (համագործակցական հաստատութիւնները)

Ըստ այս հրամանագրին, պետական հարստութիւն յայտարարուած են կոլխոզներու եւ կոպերատիվներու արտադրութիւնը եւ ապրանքները, այնպէս որ ամէն կարգի փճացում կամ գողութիւն պիտի պատժուի խստօրէն:

Ուրիշ հրամանագիր մը նոյնքան ծանր պատիժներ կը սահմանէ բոլոր անոնց դէմ, որոնք կը յարձակին կոլխոզի վարիչներուն վրայ: Այս վերջին հրամանագիրը հետեւանքն է այն բողոքներուն, զորս կատարած են կոլխոզներու վարիչները, վախնալով այն սպառնութիւններէն, որոնք վերջերս յաճախակի դարձած գիւղերու մէջ: Ցիշենք նաեւ թէ «կուլակները» (ունեւոր գիւղացի) կը շարունակեն իրենց ընդդիմութիւնը հաւաքական գիւղատնտեսութեան դէմ, ոչ միայն անհարգելով կոլխոզներու նախագահները, այլ եւ այրելով ու փճացնելով կոլխոզներու արդիւնաբերութիւնը:

Հայաստանի թերթերն ալ կը գրեն թէ «կուլակները» 40 սայլ ցորեն այրեցին յուլիսի վերջերը

Սթիմսընի ճառը եւ Ճափոն

Կարճատեւ գրեցինք թէ ամերիկեան արտաքին յարաբերութեանց խորհուրդի անդամներէն Սթիմսըն ճառ մը խօսելով ողեկոչած էր Պրիան – Քէլլոկ դաշնագրին ոգին, թելադրած էր փոխադարձ համաձայնութեան դիմել ամէն անգամ, որ վտանգ մը կը սպառնայ խաղաղութեան: Այս առթիւ քննադատած էր նաեւ Ճափոնի դիրքը: Ճափոն Ուաշինկթընի իր դեսպանէն պահանջեց մանրամասն հաղորդագրութիւն մը Սթիմսընի ճառին մասին: Կը կարծուի թէ դիւանագիտական վէճ մը պիտի առաջնուի, երբ Ճափոն հաստատէ թէ ճիշդ են մամուլին քաղուածքները Սթիմսընի ճառէն:

Ազգայնականներու մեծ ցոյցեր կ'ընեն Հալէպի մէջ

«Ազդակ» կը գրէ թէ յուլիս 3էն Հալէպի Պրահմիէ մզկիթին մէջ տեղի ունեցաւ ազգայնականներու ժողովը, ուր ներկայ գտնուեցան հազարաւոր մարդիկ: Սաատալլա պէյ Ճապրի, Շիւքրի պէյ Կավատլի, Իպրահիմ պէյ Հանանո ճառեր խօսեցան: Հանանո պէյի ճառը եղած է շատ բուռն եւ հակակառավարական: Ան ներկայացնելէ վերջ ազգայնականներու սուրիական քաղաքականութեան մէջ բռնած դիրքը, յայտնած է որ իրենք ոչ ներկայ կառավարութեան եւ ոչ ալ ներկայ խորհրդարանին վրայ վստահութիւն ունին: «Դեռ թափուած արիւնը չէ չորցած» ըսած է ան եւ ի վերջոյ յայտարարած.

— «Ի՜նչ ուզէ թող ըլլայ, մենք այս խորհրդարանն ու կառավարութիւնը պիտի փլցնենք: Ո՛վ երեսփոխաններ, ձեռն է ազգային, եւ հայրենիքը ձեզ կը հրաւիրէ, պահանջեցէք ձեր իրաւունքները եւ տկարութիւն ցոյց մի տաք: Մենք շատ զօրաւոր ենք մեր հաւատքով եւ մեր կամքով: Ձեր իրաւունքները ձանձնալու կը հրաւիրեմ ձեզ» (չորս անգամ կրկնած է այս վերջին նախադասութիւնը):

Իպրահիմ պէյ Հանանոյի նախագահութեամբ 100 հոգի յետոյ կը մեկնին Դամասկոս, հոն ցոյցեր ընելու եւ բողոքներ բարձրացնելու ներկայ կառավարութեան եւ խորհրդարանին դէմ: Պիտի պահանջեն Հալէպի կուսակալին պաշտօնանկութիւնը:

Հիճազի ապստամբներու պետը սպանուած

«Էլ Ահրար»ի Դամասկոսի թղթակիցը կը գրէ.—

Դամասկոս գտնուող Հիճազի ներկայացուցիչը պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ Հիճազի արտաքին նախարարութեան կողմէ ղրկուած հեռագրի մը համաձայն, Աքապայի Տապա կոչուած շրջանին մէջ սոսկալի ընդհարում մը տեղի ունեցած է Հիճազի ուժերուն եւ ապստամբներուն միջեւ: Ապստամբներու պետ Իպն Րիֆատէ իր երկու զաւակներով սպաննուած է այս ընդհարումներու միջոցին:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Ինքնութեան թուղթերու շուրջ

Մեր թղթակիցները վերջերս սկսան աւելի մօտ եւ յուսահատական գոյներու տակ ներկայացնել փրանսաբնակ բազմաթիւ Հայերու ինքնութեան թուղթի հարցը: Իրարու յաջորդող դէպքերը ցոյց կուտան թէ բնակածներուն մէջ ոչ միայն չափազանցութիւն չկայ, այլ նոյն իսկ մեր մամուլը եւ ազգային մարմինները կացութեան ծանրութիւնը չափելու համար չունին որոշ տուեալներ: Կարծուածէն շատ աւելի մեծ է թիւը փրանսաբնակ հայ ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք անելի մատնուած են կամ կրնան մատնուիլ մէկ օրէն միւսը:

Որ եւ է դարման թելադրելէ առաջ պէտքը կը զգանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ ինքնութեան թուղթերու հարցին շուրջ: Պէտք են թուանշաններ եւ մանրամասնութիւններ:

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր թղթակիցները, ազգային մարմինները եւ ընկերցողները որոնք կը հետաքրքրուին այս ցաւոտ խնդրով, պատրաստել ցանկ մը հետեւեալ գլուխներով.

1— Ձեր շրջանին կամ ծանօթներու շրջանակին մէջ «անկանոն» վիճակի մէջ գտնուողներու անուն, մականուն:

2— Նշանակել իւրաքանչիւրին անկանոնութեան ձեւը, այսինքն՝

ա) Ինքնութեան թուղթ բնաւ չունեցողներ.

բ) «Վիզա»ի թուղթ ունեցողներ.

գ) 100 ֆրանքնոց թուղթ ունեցողներ որոնք աշխատելու իրաւունք չգրկուած են.

դ) Արտաքսման թուղթ ստացողներ եւ պատճառը:

3— Քանի տարիէ ի վեր Ֆրանսա բնակիլը:

4— Եթէ «գօնթրաթ»ով եկած է, «գօնթրաթ»ին պայմանաժամը, ո՞ր տեղին եւ ո՞ր գործին համար եկած ըլլալը:

Այս հարցով պէտք է հետաքրքրուին ամէնէն առաջ անոնք որ անկանոն ինքնութեան թուղթեր ունին: Իրենցմէ ալ կը սպասենք որ փութան ճշգրտութեամբ պատրաստել վերոյիշեալ հարցարանը եւ հասցնել մեզի, առանց սպասելու որ ուրիշներ խորհին եւ գործեն իրենց համար:

Ուշադրութիւն

Գաւառէն շատեր մեզի կը ղրկեն, մեր հարցարանին իբրեւ պատասխան, իրենց ինքնութեան առժամեայ թուղթերը եւ ուրիշ վաւերաթուղթեր:

Կը խնդրուի, — բան չղրկել մեզի, նոյն իսկ ռըքոմանտէ, եթէ չէք ուզեր որ կորսուին:

Եւ յետոյ, շատեր Փարիզէն, անձամբ խմբագրատուն կուգան, «կարգադրելու» իրենց խնդիրը:

Կը յայտարարենք, որ աւելորդ է գալ խմբագրատուն:

Մեր ուզածն է «անկանոն» թուղթ ունեցողներուն անունը, մականունը, իրենց պարագաները, ուրկէ գալը, ինչ տեսակ թուղթ ունենալը: Այսքան: Բոլոր այս կէտերը գրաւոր, կարճ եւ ամփոփ, ղրկել մեզի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [23]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մօտերը ունի արծաթախառն կապարի հանքեր եւ ընտիր պաղլեղ, ուրկէ առած է իր Շապին – Գարահիսար անունը:

Ծննդավայրն է Հայոց հերոս Զօրավար Անդրանիկի:

Նշանաւոր է նաեւ քարաժայռի մը վրայ՝ բիւզանդական կայսրերէն Կոմնենեանց ժամանակէն մնացած բերդը, ուր Հայեր հերոսաբար դիմադրեցին Թուրքերու, 1915ին:

ԷՆՏՐԷՍ (Նիկոպոլիս), զոր հիմնած է Պոմպէոս, Միհրդատի վրայ իր ստացած առաջին յաղթանակէն վերջ: Ծածկուած է Օգոստոս կայսեր օրով վերականգնուած է Ցուստինիանոս կայսեր կողմէ:

Նշանաւոր են նաեւ Տարինտէ՝ Միջին դարու մէջ ամուր բերդաքաղաք, Տիվրիկ, որուն հիւսիսային արեւելեան կողմը կայ Զըմառա կամ Զիմառայ գիւղը, որ ծննդավայրն է Յակոբ պատրիարք Նալեանի, Կիւրին եւ Նիքսար (Նէօկեսարիա=Նոր Կեսարիա), որ եղած է հռոմէական կայսրութեան օրով մայրաքաղաք՝ Պողեմոնական Պոնտոսի: Կը գտնուի Գայլ գետի վրայ եւ ունի հնութիւններ: Նիքսար հին ատենը կոչուած է նաեւ Կաբիրա

ԿԱՐԻՆ (Էրզրում).— Մեծ – Հայքի մէջ բարձր լեռնադաշտի (2000 մեթր) մը վրայ եւ Փալանթէօքէն լերան ստորոտը կառուցուած բերդաքաղաք

Կառուցուած է Հռոմայեցի կայսեր Թէոդոս Բ.ի կողմէ, որուն համար կոչուած է Թէոդոսուպոլիս:

Կարինէն ոչ այնքան հեռու Հինձք գիւղին մօտ համբաւաւոր է Հնձուց կամ Ս. Աստուածածնի Կարմիր վանքը, որ ըստ աւանդութեան՝ հիմնուած է Դ. դարուն Մեծն – Ներսէսէ: Իր մօտերը կան բազմաթիւ ջերմուկներ:

ԵՐԶՆԿԱ (Երզըգա).— Բարձր – Հայոց Եկեղեաց գաւառի բարեբեր դաշտին մէջ կառուցուած հին ու պատմական քաղաք, որ կոչուած է նաեւ Ցուստինիանուպոլիս, Ցուստինիանոսի կողմէ նորոգուած ըլլալուն համար: Քրիստոսէ դար մը առաջ կը յիշուի իր անունը, որ կը կոչուէր Երէզ կամ Երիզա:

Հոս կանգնուած է ոսկեձոյլ Անահիտի մեհեանը եւ պաշտուած է շարունակ 400 տարի, մինչ Դ. դարու սկիզբը՝ Տրդատի օրով երբ քրիստոնէութիւնը Հայաստան մտաւ, Գրիգոր Լուսաւորչի կողմէ այդ մեհեանը եկեղեցիի վերածուեցաւ:

Երիզա շատ անգամներ կործանած է երկրաշարժներէ: Քիչ քաղաքներ անոր չափ ենթակայ եղած են երկրաշարժի:

Մօտը կայ Գոհանամ կամ Սեպուհ լեռը, որուն ստորոտը եղող Թրքաբընակ Թիլ գիւղին տեղը կար պատմական Թիլ Աւանը որ ունէր Նանէ դիցուհիին մեհեանը:

Դարձեալ նոյն լերան ստորոտը կը գտնուէր Թորդան Աւանը, այժմու համանուն գիւղին տեղը: Հոն կը գտնուէին Մեծն – Տրդատի եւ Գրիգոր Լուսաւորչի գամբարանները:

ԺԳ. դարուն Երզնկայէն անցած է Վենետիկցի ճանապարհորդ Մարգօ – Բօլօ եւ յիշած է Հայերը, բամպակէ կտաւը եւ այժմ գոյութիւն չունեցող նշանաւոր ջերմուկները:

Երզնկայի շուրջ կան բազմաթիւ վանքեր, որոնց մէջ անուանի են Ս. Ներսէսի կամ Տիրաշէնի վանք, Շողակաթի վանք, Ս. Լուսաւորչի վանք, Տատասկի վանք:

ԲԱԲԵՐԴ (Պայպուրթ).— Ճորոխի եզերքը, հին ատենը անուանի բերդաքաղաք: Ունի հանքային ջուրեր: Ծովէն բարձր է 1680 մեթր:

Հայ պատմութեան մէջ առաջին անգամ Ա. դարուն վերջերը Երուանդի օրով յիշուած է հայկական այդ քաղաքին անունը:

Ցուստինիանոս կայսր Զ. դարուն աւելի ամրացուց զայն:

ԿԱՄԱԽ (Քէմախ).— Հին Անի Ամրոց, որուն մէջ կը գտնուէր Արամազդի մեհեանը, ապա Մեծն – Տրդատի, Գրիգոր Լուսաւորչի զաւակներուն ու թոռներուն, ինչպէս նաեւ Արշակունի թագաւորներուն գերեզմանները:

Ծանօթ են նաեւ Պայազիտ, Ալաշկերտ լերան կողին վրայ, Կոհատիկ գետին եզերքը: Հին ատենը ծանօթ էր Դարոյնք հոչակաւոր բերդին անունով: ԺԵ. դարէն սկսեալ մինչեւ արդար Պայազիտ անունով կը յիշուի: 1877 ապրիլ 26ին զայն գրաւած է Ռուս բանակի հրամանատար հայազգի զօրավար Արշակ Տէր – Ղուկասով: Ներկայիս կիսաւեր քաղաք: Ալաշկերտ՝ Բ. դարու վերջերը հիմնուած Վաղարշակերտը: Թոբրում, հին բերդաքաղաք: Խնուս, Խնուս (*), Քղի, որ 1666ի երկրաշարժէն կործանած է եւ Դերջան:

ԽԱՐԲԵՐԴ.— Բլուրի մը վրայ կառուցուած. ունի աւերակ բերդ մը: Հարաւային արեւելեան կողմը կայ Ծովք լիճը, որուն մէջ կը գտնուի Ծովք գղեակը, ուր բնակած է ԺԲ. դարուն սկիզբները Ներսէս Շնորհալի եւ իր եղբայրը Գրիգոր Պահլաւունի կաթողիկոսը, որովհետեւ ժամանակ մը կաթողիկոսարան եղած է յիշեալ դղեակը

Մօտերը կան հայ վանքեր:

ՄԱԼԱԹԻԱ (Հին Մելիտինէ).— Ծիծառ բարեբեր եւ մրգառատ դաշտի մը մէջ Երկրորդ – Հայքի մայրաքաղաքը, որուն մօտ Պարսից Խոսրով թագաւորը յաղթուած է Հռոմայեցիներէն Քրիստոսի 577 թիւին:

Ունի կիսաւեր պարիսպներ:

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

(Շար.)

(*) Հոս գտնուած է փիղի բնաւանքէն նախապատմական վիթխարի կենդանիի մը բրածոն: Այս կենդանին երկրաբանութեան մէջ կոչուած է հայկական փիղ (Elephas armenicus):

Տեսնել այս մասին հեղինակին յօդուածը «Յառաջ» թիւ 693, 7 յուլիս 1928:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

վնասներ պատճառելով։ Ուրիշ քաղաքի մը մէջ՝ ձախակողմեան տպարան մը օդը հանուեցաւ։

Սիլեզիոյ մէջ ալ ահաբեկումները կը շարունակուին, գլխաւորաբար ծանօթ հանրապետականներու դէմ։

Պերլինի վրայ քալելու վախեր

Պերլինի մէջ միշտ այն վախը կը տիրէ թէ հիթլերեաններու կողմէ պատրաստուած արշաւը Պերլինի վրայ, կրնայ իրականանալ մէկ օրէն միւսը։ Զրոյց կը հրէի թէ մէկ քանի օրէ ի վեր Պերլինի շուրջ հաւաքուած հիթլերեան մարտիկները օգնական ուժեր ստացած են զանազան վայրերէ։ Կ'ըսուի նաեւ թէ Հիթլեր տեսակցած ըլլալով պատերազմական նախարարին հետ, գիտէ թէ հիթլերեաններու արշաւին դէմ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ գերման բանակը։

Տակաւին գաղտնիք կը մնայ թէ բանակը պիտի ընդդիմանա՞յ հիթլերեան արշաւին, թէ թոյլ պիտի տայ որ հանդարտօրէն անոնք քալեն Պերլինի վրայ։ Ամէն ինչ կախում ունի Հինտէնպուրկի կամքէն եւ անոր կամքը գործադրելու համար, պատերազմական նախարարին տրամադրութենէն։

Կասկած կայ որ բանակը այդ պարագային չէզոք հանդիսատեսի դիրք բռնէ, որովհետեւ հիթլերեանները գերման բանակին մէջ կը համրեն բազմաթիւ համակիրներ։

Պողպատէ սաղաւարտակիրներու հաւաքոյթը

Պողպատէ Սաղաւարտակիրներու տարեկան հաւաքոյթը որ տեղի պիտի ունենայ սեպտեմբեր 1էն 4 Պերլինի մէջ, կարեւոր ցոյցի մը կերպարանքը պիտի առնէ։ Հաւաքոյթին պիտի մասնակցին 150,000 հոգի։ Հարիւր քսան յատուկ կառախումբեր եւ 600 մեծ ինքնաշարժներ արդէն յատկացուած են այս բազմութիւնը փոխադրելու երկրին բոլոր անկիւններէն դէպ ի Պերլին։

Այս հաւաքոյթին առթիւ նախատեսուած յայտագրին գործադրութիւնը կը պահանջէ հսկայ գումար մը, զոր Պողպատէ սաղաւարտակիրներու կեդրոնը յանձն առած է հայթայթել, հակառակ Գերմանիոյ մէջ տիրող տնտեսական թշուառութեան։

Ա. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գոտ. Միութեան վարչութիւնը խոռն ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Գալվ. Օտոյի եւ Սէն Լուի Գատանեկան միութիւններու բոլոր անդամները այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՋԻՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի առաւօտէ մինչեւ իրիկուն

Գեղեցիկ ժամանց, անակնկալներ, պար եւ նուագ, ճոխ պիւֆէ

Կը նախագահէ Ընկ. ԿՈԹՈՂԵԱՆ

Հաղորդակց. միջոցներ. — կառ Սէն Լազարէն առնել շոգեկառք եւ իջնել կառ տ'Արժանթէօ։ Հանրակառք Մատլէնէն թիւ 40 իջնել կար Արժանթէօյ։

Հանդէս Սէն Լուի մէջ

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Հ. Յ. Դ. Գատ. Միութեան տարեկան հանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 14ին։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն,

Route Château Gombert, Campagne La Baronneի մէջ

Առաւօտ՝ Սկաուտական մարզանքներ, վարդավառեան հայկական խաղեր՝ հայ Արիներու կողմէ, փարիզէն ժամնող իրենց խումբերու մասնակցութեամբ)։ Կէսօրէ վերջ՝ ժամը 2.30ին կը սկսի գեղարուեստական բաժինը՝ ղեկավարութեամբ արուեստագէտ Գ. Մ. Մարութեանի։ Բանախօսութիւն, երգ եւ զուգերգ, արտասանութիւն, նուագ, պզտիկ աղջիկներու պար (ռուսական վինկէրքա)։ Հայկական ճարսանիք, շարժանկարում։

Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 4.30ին։

Հաղորդ. միջոց.— Առնել 5 թիւ հանրակառքը, որ Սէն Ժէռօմէն վեր, Շաթօ Կոմպէր չի հասած, կը կենայ նոյն ագարակին (Գըմպըլեաններու) դրան առաջ։

Ճաշը միասին բերել, ըմպելիքը կը հայթայթուի տեղւոյն վրայ։

Մուտքը 5 ֆրանք

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Գ. Զոհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Յ. Չէօքիւրեան եւ Թ. Ազատ), Ա. Սեւան 15, ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ, Մաննիկ Պերպէրեան 10, ԵՏՔԸ, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Ֆրանս Միքայէլեան 10. ԽԵՆԹԸ եւ ՉԱՐԱԼԷՏՏԻՆ Րաֆֆի 25, ՎԱՐԱՆԹԻՆ, Ժոզէ Սաս 20, ԽԻՐԳԱՆՕ, (Ռուզանովինի կայսրուհին) 25. ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, Մալխաս 50, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Ղ. Մելոյեան 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՈՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Քասիմ 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Ալօճեան (Խորհուրդ) 12.50, ՏԱՒԻՂ ԷՒՈԼԵԱՆ, Դ. Կառավարենց 20, ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռոստոմեկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀՐԱՒԷՐ

Շավիլի եւ շրջականներու եկեղեց. ընծերակցութեան վարչական ժողովս ի գիտութիւն բարեպաշտ ժողովրդեան՝ պարտք կը զգայ յայտարարել թէ, Օգոստոս 15, յառաջիկայ երկուշաբթի օր, Վերափոխման Ս. Աստուածածնայ մեռելոցի օր, մանկապարտէզի սրահին մէջ (Ave. Ville d'Avray 20), Ս. պատարագի մատուցմամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի հանգիստ հոգւոց կամօրէն ննջեցելոց Ազգիս Հայոց։

Կը հրաւիրենք հոգեւոր ժողովուրդը նոյն օրը ներկայ ըլլալ եւ հոգեպէս մխիթարուիլ։

Յաւարտ Ս. պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեան ի ժամ 9, սկիզբ պատարագի ի ժամ 10։

Վարչութիւն

Աշխատութիւն

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը ստացած է հետեւեալ նոր հրատարակութիւնները.—

Արծակ էջեր եւ թերթածներ՝ Զարդարեան, Պանդուխտի կեանքէն՝ Հրանտ, Գեղամ Տ. Կարապետեանի Տարօնի Աշխարհը, Գեղամ Բարսեղեանի Ամբողջական գործը, Ա. Արփիարեանի Ամբողջական գործը, Գրիգոր Զոհրապի Ծանօթ դէմքեր եւ պատմուածքները, Մ. Վարանդեանի Մուրատը, Ֆերէճուհիին փոթորիկէն վերջը, Ռէնի Գնդակահարուածները, Վազգէն Շուշանեանի Ըմբոստ գիշերները, Հ. Զուտերմանի Լուած քրադաց, Պէնջուրը։

Գրադարանը բաց է ամէն օր ժամը 7.30էն 9ը, բացի Շաբաթէ եւ Կիրակիէ։

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց բըփրիզի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար։ Խիստ մատչելի պայմաններ։ Դիմել տէր Յովհաննէս Մալաքեան, 17 rue Dameame, մէթրօ Թօլպիաք

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բոռ կանգ առաւ մի վայրկեան, բայց կինը ոչինչ չպատասխանեց։

— Ես մտածել եմ, շարունակեց նա. — եթէ մի մարդ միակ է կեանքում ու պահանջ է զգում մի կնոջ ներկայութեանը, եւ եթէ կարողանում է գտնել մի կին, որ դուր է գալիս իրեն եւ որին ինքն էլ համակրանք է ներշնչում, այն ժամանակ նա իրաւունք ունի շնորհակալութեամբ ընդունելու այդ կնոջ համակրանքը, առանց աւելի տեւական կապեր հաստատելու նրա հետ։ Ես այդտեղ վատ ոչինչ չեմ տեսնում, եթէ ի հարկէ երկու կողմն էլ ազատ են մնում խաբէութիւնից, անարդարութիւնից ու վիրաւորանքից։ Ուրիշ մարդոց հետ ունեցած քո նախկին կապերի մասին ես չեմ մտածել։ Գիտէի միայն, որ մեր կապը հարկադիր չէ, եւ որ մեզանից ամէն մէկը ազատ է քանդելու հէնց որ ծանր զգայ։ Եթէ սխալած եմ, եւ եթէ դու այլ կերպ ես նայում խնդրին, այն ժամանակ...

Նա նորից լռեց։

— Այն ժամանա՞կ. — շշնջեց կինը առանց նրան նայելու։

— Այն ժամանակ ես անիրաւ եմ եղել դէպ ի քեզ եւ դա ինձ շատ է վշտացնում։ Միայն արել եմ առանց դիտաւորութեան։

— «Վշտացնո՞ւմ է», «առանց դիտաւորութեան»։ Դու քարից ես, ի՞նչ է, Ֆելիչէ։ Միթէ դու կեանքումդ երբեք մի կին չե՞ս սիրել, եւ միթէ չե՞ս տեսնում, որ սիրում եմ քեզ։

Յանկարծ մի բան հուզ եկաւ Բոռի կրծքում այդ բառը լսելիս։ Ի՞նչքան ժամանակ էր անցել այն օրից, երբ նրան ասում էին. «Սիրում եմ քեզ»։ Կինը յանկարծ վեր թռաւ ու երկու ձեռքով գրկեց նրան։

— Ֆելիչէ, եկ գնանք միասին, գնանք այս սարսափելի աշխարհից, այս մարդկանցից ու քաղաքականութիւնից։ Ի՞նչ գործ ունինք։ Գնանք — երջանիկ լինենք։ Գնանք Հարաւային Ամերիկա, ուր դու առաջ ապրել ես։

Ցիշողութիւնների պատճառած սարսափը վերադարձրեց Բոռի ինքնիշխանութիւնը։ Հեռացրեց նրա ձեռքը վզից ու պինդ սեղմեց։

— Զիտա, ջանայ հասկանալ, ինչ որ ասում եմ։ Ես քեզ չեմ սիրում, եթէ նոյն իսկ սիրէի էլ նորից չէի գնայ քեզ հետ։ Այստեղ Իտալիայում ես գործ ունիմ ու ընկերներ։

— Եւ ուրիշ մէկն էլ, որին աւելի ես սիրում քան ինձ. — բացագանչեց կինը յուսահատ։ — Ա՛, ես պատրաստ եմ ձեզ սպանելու։ Դու ընկերների մասին չէ որ մտածում ես, այլ գիտեմ ում։

— Կա՛ց։ Յուզուած ես դու, չեղած բաներ ես երեւակայում։

— Կարծո՞ւմ ես տիկին Բոլլայի մասին եմ խօսում։ Ինձ խաբելը այդպէս հեշտ չէ։ Նրա հետ դու միայն քաղաքականութիւնից ես խօսում։ Դու նրան էլ այնքան ես սիրում, ինչքան եւ ինձ։ Դու միայն կարդինալի մասին ես մտածում։

Բոռը ցնցուեց։

— Կարդինալի՞ մասին. — կրկնեց մեքենաբար

— Կարդինալ Մոնտանէլլի, որ աշնանը այստեղ քարոզում էր։ Կարծում ես չտեսայ քո դէմքը, երբ մեր մօտից էր անց կենում նրա կառքը։ Դու մ՛յ, այս շորի պէս սպիտակ էիր։ Դու հիմա էլ սարսափ պէս դողում ես, հէնց որ նրա անունը տուի։

— Զգիտես, ինչ ես խօսում։ Ես ատում եմ կարդինալին։ Նա իմ վատթար թշնամին է։

— Թշնամի թէ ոչ։ Բայց դու նրան ամէնից աւելի ես սիրում աշխարհիս երեսին։ Նայիր երեսիս ու ասա սուտ եմ, եթէ կարող ես։

Բոռը շուռ եկաւ ու նայում էր պարտէզ։ Կինը զղջումի դիտում էր նրան ու սարսափում ինքն իր ասածից։ Մի տարօրինակ բան կար Բոռի լռութեան տակ։ Վերջապէս Զիտան կամաց մօտեցաւ նրան ու վախեցած երեխայի պէս, դողդոջ ձեռք տուաւ թեւից։

— Ճիշդ է, — ասաց Բոռը՝ շուռ տալով դէմքը կնոջ։

— Կարելի չէ՞, որ մի ուրիշ տեղ պատահեմ. Բրիզիկէլլան շատ վտանգաւոր տեղ է ինձ համար։

— Թումանիայի ամէն մի թիզը վտանգաւոր է ձեզ համար։ Բայց հէնց Բրիզիկէլլան ամէն տեղից աւելի ապահով է այժմ։

— Ինչո՞ւ։

— Իսկոյն ասեմ. միայն այդ կապոյտ թաշկինակով մարդը մեր երեսը թող չտեսնի պէտք է զգոյշ լինել դրանից։ — Այո՛, սարսափելի փոթորիկ էր։ Ես չեմ յիշում, որ երբ եւ իցէ խաղողի որթերը այսպէս խեղճ վիճակում լինեն, ինչպէս հիմա։

„ Բոռը թեւերը սեղանին դրաւ ու կախեց գլուխը վրան, կարծես սաստիկ յոգնած լինէր, կամ գինուց ծանրացած։ Կապոյտ թաշկինակով վտանգաւոր մարդը արագ մի հայեացք ձգելով շուրջը երկու ագարակատէր տեսաւ, որոնք մի շիշ գինու դիմաց տարւայ բերքիցն էին խօսում, այլ եւ մի քնկոտ սարեցի, որ գլուխը սեղանին էր դրել։

Դա սովորական պատկեր էր Մարրադի նման եւ ընկած մի անկիւնում, եւ կապոյտ թաշկինակով մարդը վճռեց վերջապէս որ դրանց խօսակցութեանը ականջ դնել չէ՞ ... եց իր գինին ու անցաւ միւս ... եակը։ Այնտեղ կանգ առաւ, ... հաչւեսեղանին ու անփոյթ խօսո... գինեպանի հետ։ Մէջէ մէջ ... միայն բաց դրանը, որտեղից ... էին սեղանի առաջ նստած ... պարանքը։ Երկու ագարակատ... դանդաղ իրենց գինին էին ... ական բարբառով խօսում ... կից, իսկ Բոռը խռմբում էր ... մարդ, որի խիղճը հանգիստ է ... վին։

Վերջապէս լրտեսը երեւ... այն եզրակացութեանը, որ ... ժամանակ կորցնում։ Վճարեց ... հիւը եւ ելնելով գինետնից՝ ... ղոցով ցած իջաւ։ Բոռը յորանջե... ձիգ գալով բարձրացաւ ու ... պիկի թեւովը սկսեց ծոյլ — ... քերը տրորելու։

— Դժուար գործ է. — ասաց ... պանից մի ծալովի դանակ հանե... կտրեց մի պատառ հաց. — ... ձեզ շա՞տ են նեղացնում ... Միքէլէ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932
13 AOUT 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ ::	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա ::	250 »	130 »	—
Ամերիկա ::	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ :	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1936 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐԻ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Վրաստանի վարած ազգային քաղաքականութիւնը բացայայտ է գրեթէ բոլոր ճակատներուն, մանաւանդ տնտեսական ճակատի վրայ, ուր տեսական պատճառաբանութիւնները եւ կուսակցական համամիութենական շահերու պաշտպանութիւնը վրացի կոմունիստին քով կը դառնայ կուսակցական ընդհանուր գիծ, որ սակայն կը վերջանայ Վրաստանով:

Այս գործելակերպին մէջ վրացական այս օրուան ղեկավարութիւնը կը գործէ Վրաստանի ազգայնական հոսանքներուն հետ:

Տնտեսական ձեռնարկներուն ծանօթ ճարտարագէտը կը գրէ.

«Հետաքրքրական է արձանագրել վրացի բոլշեւիկներու եւ մենշեւիկներու գործակցութիւնը ազգային – տնտեսական խնդիրներու մէջ: Գորիի շաքարի գործարանի հայրը մենշեւիկ Գոտուան է, վրաստանի խորհրդարանի այն նշանաւոր պատգամաւորը որ երբ վրաց կառավարութիւնը պահանջեց 300,000 րուբլի Թիֆլիս ապրող Ռուսերը հեռացնելու համար, տեղէն վեր կեցաւ եւ առաջարկեց երեք միլիոն րուբլի, միայն թէ բոլոր ոչ – վրացիները հեռացուին Թիֆլիսէն: Գոտուան ի նկատի ունէր, ի հարկէ, Հայերը: Ահա այս մարդն է շաքարի գործարանի տնտեսական եւ թեքնիք հիմքերու կազմողը»:

Նոյն յօդուածագիրը կը ներկայացնէ Բազալտի եւ Ապակիի գործարաններու խնդիրը, որոնք նոյն կարգի ճարպիկութեամբ եւ ազգային քաղաքականութեամբ լուծուած են կամ կը լուծուին վրնաս Հայաստանի եւ ի նպաստ Վրաստանի, միշտ կուսակցական կարգով եւ կոմունիստական «արդարութեամբ»:

Բազալտի գործարանի խնդիրը սրտառուչ կողմեր ալ ունի եւ կ'արժէ ամբողջութեամբ ներկայացնել այստեղ:

«10—12 տարի առաջ Ֆրանսայի մէջ կրցան գտնել բազալտը ելեքտրականութեամբ հալեցնելու միջոցը: Հալուած բազալտը կը գործածուի քիմիապէս դիմացկուն ամաններ, ելեքտրական բարձր հոսանքի համար անջատիչներ, անթել հեռագրի սիւներ անջատող բարձիկներ եւ այլ կարգի թանկարժէք իրերու պատրաստութեան համար: Հալած բազալտի արդիւնաբերութիւնը խիստ շահաւէտ տնտեսական գործ է եւ կարող է յաջողիլ այն վայրերու մէջ, ուր կայ առատ եւ աժան ելեքտրական ուժ:

Հայաստան, ինչպէս յայտնի է, հարուստ է բազալտ քարի անսպառ պաշարով եւ ջրա – ելեքտրական աժան ուժով: Եւ բնական է, որ Հայաստանի Ժողտնտխորհը հետաքրքրուեցաւ տնտեսութեան այդ ճիւղով եւ ջանաց Ֆրանսայէն ստանալ բազալտը հալելու միջոցը: Չի կարողանալով համաձայնութեան գալ Ֆրանսայի հնարիչի հետ՝ Հայժողտնտխորհը յանձնարարեց Հայաստանի համալսարանի ուսուցչապետներ Ղամբարեանին եւ Թոռնեանին՝ գտնել բազալտի հալման սեփական միջոցը: Չորս – հինգ տարուան յամառ աշխատանքն ու 150,000 րուբլի ծախքը պսակուեցաւ յաջողութեամբ: Ղամբարեանն ու Թոռնեանը գտան բազալտը հալելու միջոցը. որմէ յետոյ, հերթի դրուեցաւ Հայաստանի մէջ բազալտի գործարան հիմնելու ծրագիրը:

Բայց Թիֆլիսի Գոտուանները քնած չէին: Հէնց որ վրացի կոմունիստները Հայաստանի գործարանի ծրագրի լուրն առած, իսկոյն անցան գործի: Գոտուան վրացի ճարտարագէտի մը հետ ձեռնարկեց Վրաստանի մէջ բազալտի գործարան շինելու ծրագրին: Բազալտը հալելու միջոցը կը մտածեն ստանալ Հայաստանէն «Կուսկարգապահութեան» կարգով: Եւ, ի հարկէ, պիտի յաջողին: Չպիտի զարմանաք, եթէ վաղը իմանաք, որ բազալտի գործարանը որոշուած է կառուցանել Վրաստանի մէջ, իսկ Հայաստանի ծրագիրը դրուած է Շիրակի շաքարի գործարանի կամ Երեւան – Աղստաֆա երկաթուղիի կողքին:

Եւ այդ այն ժամանակ, երբ Կովկասի ոչ մէկ տեղը բազալտ քարը այնքան առատ չէ, որքան Հայաստանի մէջ: Նոյնպէս Հայաստանի ելեքտրական ուժը աւելի աժան է քան Վրաստանի մէջ: Բոլոր նկատումները, եւ առաջին հերթին տնտեսական շահը կը խօսի յօգուտ Հայաստանի, բայց եւ այնպէս Վրաստանի պետական մարմինները զբաղուած են բազալտի գործարանը Վրաստանի մէջ հիմնելու ծրագրով»:

Խեղճ Հայաստան, որ իր քարը, հողը եւ ջուրն իսկ չի կրնար օգտագործել: Ամբողջ տեսարանին մէջ սրտառուչ է Ղամբարեանի եւ Թոռնեանի գիտուն յաջողութիւնը, որ արտասահմանի հայութիւնը կրնայ ոգեւորել Հայաստանի շինարարութեան հեռանկարով: Այդ ոգեւորութիւնը կը մնայ օդին մէջ, իսկ գործնական կեանքի մէջ շինարարութիւնը կը բռնէ Վրաստանի ճանապարհը, աչքերը բաց՝ ապշութեան մատնելով Հայաստանի վարիչները:

«Կուսակցական կարգապահութիւն» ուրիշ ոչինչ: Ու այդ կարգապահութեան ենթակայ է Հայաստանի բամպակը, քարը, աւազը, ջուրը: Ու հայ կոմունիստները «ազգային թեքման» մեղքերէն զերծ մնալու համար, միշտ կ'ուզեն «ուղիղ» ճանապարհով քալել, ու միշտ ճամբան Թիֆլիսէն կ'անցնի...

Երբ Հայաստանի տխրացու վարիչները հազար կտոր կ'ըլլան, ցոյց տալու թէ լէնինեան վարդապետութիւնը հիմնովին կ'ըմբռնեն եւ օրթոտոքսէն աւելի օրթոտոքս են, վերին ղեկավարութեան աչքը մտնելու համար, իրենց կողքին կը գտնեն վրացի լարախաղացները, որոնք նոյն սրտառուչ հաւատարմութեամբ կը խօսին կոմունիստական տեսութիւններու մասին եւ ճիշդ այդ պատճառաբանութեամբ՝ բոլոր մեծ պատառները Վրաստանին կը մնան:

Նոյն կարգի խնդիրներ են Ապակիի գործարանի եւ Սեւանի ջուրի խնդիրները, որոնց պիտի անդրադառնանք:

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Էռիօ կը խօսի Սթիմսընի ճառին մասին

Էռիօ չուզեց սպասել, որ հասնի Սթիմսընի ճառին բնագիրը: Դատելով մամուլին քաղուածքներէն, գնահատեց ոգին, զոր ցոյց կուտայ Սթիմսըն, իբրեւ ձայնը Ամերիկայի:

Սթիմսընի այս ճառը ռոմանթիք խանդավառութիւն մը ստեղծած է ամէն կողմ, մանաւանդ մամուլին մէջ: Նման «կարեւոր» ճառեր շատ են լսեր փոքրիկ ժողովուրդները: Խաղաղութեան պանծացման այս առաքեալներու ճառին հետ, փոքրիկ ժողովուրդները լսեր են նաեւ լուրերը սպառազինութեանց հրահանգներու:

Այսուհանդերձ, պէտք էր, որ Էռիօն ալ ճառ մը խօսէր, արձագանգ տալով Սթիմսընի՝ նոյնքան խօսքի դառնար, տաք շունչով մը փառաբանէր խաղաղութիւնը եւ Պրիան–Քէլլոկ դաշնագրին ոգին:

—Ֆրանսա լաւ համոզուած է, որ, բսաւ ան, անկարելի է, յանուն խաղաղութեան շահերուն, թողուլ որ դաշնագրերը ստանան բարի կամեցողութիւններու յայտարարութեան մը նկարագիրը: Ֆրանսա եւս,— խորապէս գնահատելով Սթիմսընի յայտարարութեան այդ ոգին,— խաղաղութեան դաշնագիրը կը համարէ պարտադրութեան թուղթ մը:

Գերմանիա կը տօնէ իր սահմանադրութիւնը

Պառօնները վերապահութիւններ կ'ընեն

ՊԵՐԼԻՆ, 11 Օգոստոս.— Վայմարի սահմանադրութեան 13րդ տարեդարձը այսօր պաշտօնապէս տօնուեցաւ Ռայխսթակի սրահներուն մէջ, որ զարդարուած էին կանանչներով եւ հանրապետական դրօշներով: Նախագահ Հինտէնպուրկ եւ վարչապետ Ֆոն Փափէն ներկայ էին այս հանդէսին որ բացուեցաւ ներքին գործոց նախարար Պ. Ֆոն Կայլի մէկ ճառովը: Ցիշելէ յետոյ թէ գերման ժողովուրդին մէկ մասը դեռ կը մերժէր սահմանադրական տօնին տալ ազգային բնոյթ, նախարարը յայտարարեց թէ Րայխի կառավարութիւնը այսու հանդերձ որոշած էր պաշտօնապէս տօնել այս տարեդարձը, առանց սակայն զայն նկատելու «իբր օր մը զոր ամէն գնով պէտք է յաւերժացնել»:

Ֆոն Կայլ յետոյ լայն գիծերով ուրուագծեց սահմանադրական բարեփոխումները զոր Րայխի կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը դատէ իրականացնել: Այս բարեփոխութիւնները պիտի ըլլան երեք գլխաւոր կէտերու վրայ, որոնք են.— Ընտրական դրութեան փոփոխում՝ այն ձեւով որ նկատի առնուի թեկնածուներու անձնական արժէքը, ստեղծում աւելի բարձր խորհրդարանի մը (Սերակոյտ) որ Ռայխսթակը հաւասարակշռէ ու հակակշռէ, եւ յետոյ՝ աւելի սերտ միութիւն մը հաստատել Րայխին եւ Փրուսիոյ միջեւ:

Վարչապետ Ֆոն Փափէն ալ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ, հակառակ իր անկատարութեանց, արդի Սահմանադրութիւնը կը պարունակէր հիմնական կարգ մը գաղափարներ, որոնցմէ գերման ժողովուրդը ապագային կրնայ օգտակարապէս ներշնչուիլ:

Վարչապետը յետոյ կոչ ըրաւ գերման ժողովուրդին եղբայրօրէն միանալ՝ ընդդիմանալով կուսակցական անհամաձայնութեանց:

Ինչպէ՞ս պիտի կազմուի գերման դահլիճը

Տակաւին կը շարունակուին խորհրդակցութիւնները քաղաքական կուսակցութեանց շրջանակներու մէջ, եւ վիճաբանութիւնները գերման մամուլի մէջ, այն մասին թէ ինչպէս պիտի կազմուի ապագայ դահլիճը:

Անկարելի կը թուի կազմել դահլիճ մը բոլորովին անկախ օրուան պայքարի հոսանքներէն:

Ֆոն Փափէն եւ Հինտէնպուրկ կը խորհրդակցին՝ կազմելու համար «նախարարական դահլիճ մը»: Մինչ Հիթլերի համակիրները դիտել կուտան, որ պիտի ձախողի այդ դահլիճն ալ, եւ ներկայ կացութեան մէջ տրամաբանական միակ լուծումն է կազմել «խորհրդարանական դահլիճ մը», պայմանով որ կեդրոնն ու Հիթլերեանները խոստանան աշխատակցիլ: Հաւանական կը նկատուի նման աշխատակցութիւն մը, որովհետեւ կեդրոնի երեսփոխանները կը կարծեն թէ այդ ձեւով միայն կարելի պիտի ըլլայ խուսափիլ Հիթլերեաններու ծայրայեղութիւններէն ու սանձարձակութիւններէն:

Եւ սակայն միւս կողմէ դիտել կուտան, որ Հինտէնպուրկ պիտի ընդդիմանայ նոր դահլիճի մը կազմութեան՝ Հիթլերի վարչապետութեամբ, որովհետեւ պիտի խախտէր «նախագահական դահլիճի» տեսակէտը:

Այսպէս ուրեմն երեք տեսակէտներ կը մնան տակաւին անհաշտ, շարունակելով շփոթութիւնը գերման քաղաքական կեանքին: Նախ, Ֆոն Փափէն, «նախարարական դահլիճի» կողմնակից, չուզեր տեղի տալ, յօժար է միայն դահլիճին մէջ ընդունիլ 2 կամ 3 հոգի Հիթլերեաններէն:

Երկրորդ, մարաջախտ Հինտէնպուրկ, կողմնակից «նախագահական դահլիճի» մը, կը սպառնայ հրաժարիլ՝ եթէ նկատի չառնուի իր կամքը:

Եւ երրորդ, Հիթլերեանները եւ կեդրոնի խմբակցութիւնը, կողմնակից «խորհրդարանական դահլիճի մը», հետզհետէ հող կը գտնեն յաջողութեան:

Դեռ մինչեւ վերջին ժամ, Ֆոն Փափէն տէր կը մնար կացութեան եւ կը գործէր խստօրէն:

ՊՐԵՍԼԱՈՒ.— Պրեսլաուի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 16 Հիթլերեան, որոնք ամբաստանուած են համայնավար բանուորի մը սպանութեամբ, Կլէյվիցի մէջ: Ձերբակալուածները յանձնուեցան նորակազմ արտակարգ դատարանին:

Ամերիկա չպիտի ճանչնայ ճապոնական գրաւումը

ԹՈՔԻՕ.— Միացեալ Նահանգաց ճափոնական դեսպանը դալ շաբթու իր երկիրը պիտի մեկնի: Ան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Սթիմսընի հետ, որ յայտարարեր է կրկին թէ Միացեալ Նահանգները կ'ընդդիմանան Մանչուրիոյ մէջ ճափոնական գրաւումներուն, թէ չպիտի ճանչնան որ եւ է փոփոխութիւն Չինաստանի դրութեան վրայ, եւ թէ ուժ պիտի տան Քէլլոկի դաշինքին՝ Չինաստանի վեհապետական իրաւունքներուն որ եւ է վնաս չհասցնելու համար:

Քէլլոկ կը հաստատէ Սթիմսընը

ՍԷՆԹ – ՓՕԼ.— Պ. Քէլլոկ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ կատարելապէս համաձայն է Պ. Սթիմսընի կողմէ վերջերս խօսուած ճառին: Փարիզի Դաշինքը, բսաւ մանաւորապէս, բացայայտօրէն կը յայտարարէ որ բանակցութիւններ պէտք է կատարուին այդ դաշինքը ստորագրողներուն միջեւ:

Ռումէն նոր դահլիճը

Ազգայնական – գիւղացի կուսակցութեան մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութենէ մը յետոյ Պ. Վայտա ստանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը եւ նախարարներուն ցանկը ներկայացուց թագաւորին: Նոր դահլիճին մէջ վարչապետութիւնն ու արտաքին նախարարութիւնը ստանձնած է ինքը Պ. Վայտա:

Ընտրական պայքարը սկսաւ Ամերիկայի մէջ

Հուվըր կը խօսի իր առաջին ճառը

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ հանրապետական կուսակցութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց Պ. Հուվըրի թէ իր պաշտօնական թեկնածուն է յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ եւ ան ալ ընդունեց:

Այս առթիւ տեղի ունեցան հանդէսներ:

Հուվըրի հակառակորդ թեկնածուն՝ կառավարիչ Ֆրանքլէն Ռուզվէլթ այդ օրն իսկ հրաւիրեց Նիւ Եորքի քաղաքապետ Ճէյմի Վալքէրը հաշիւ պահանջելու համար իր վարչութեան մասին, որուն դէմ ծանր ամբաստանութիւններ ըրած է դատախազ Սիպուրի: Բայց Հուվըրի մարդիկը այս խաղին ուրիշ խաղով մը պատասխանեցին: Նախկին նախագահ Թէոտոր Ռուզվէլթ այրին որ բուռն հանրապետական մըն է, հրաւիրուեցաւ հանդէսին: Տիկին Ռուզվէլթ որ 71 տարեկան է, օգնեց եկաւ Ուաշինկթըն անձամբ իր յարգանքը յայտնելու Հուվըրի: Այսպիսով, հանրային կարծիքին ցոյց տրուեցաւ թէ Ռուզվէլթ ընտանիքն իսկ ամբողջովին համակիր չէ ռամկավար թեկնածուին:

Այս առթիւ Պ. Հուվըր խօսեցաւ թեկնածութեան իր առաջին ճառը լոյս յայտնելով որ պիտի գնահատուին իր ջանքերը երկրին տնտեսական կացութիւնը ամոքելու համար: Բսաւ որ միշտ կողմնակից պիտի մնայ պաշտպանողական սակագիններու՝ այնքան վնասուած ամերիկեան ճարտարարուեստին համար:

Պատերազմի պարտքերու մասին ըսաւ. — Կը յուսամ որ համաշխարհային սպառազինմանց մէջ այնքան մեծ կրճատումներ պիտի ըլլան որ վճարումներու մեծ մասը պիտի կրնան խնայել պարտական երկիրներու հարկատուները: Եթէ վճարման փոխարէն մեզի առաջարկեն փոխարինութեան ընդունելի ձեւեր, ինչպէս դիւրութիւն մը արտածմանց համար, վստահ եմ որ Ամերիկացիք նկատի պիտի առնեն այս առաջարկները: Ոչ մէկ գնով պատերազմի պարտքերը պէտք է ջնջուին կամ մեր ժողովուրդին վրայ ծանրանան:

Պէտք է բաւականաչափ ուժեղ բանակ ու նաւատորմ պահենք որպէս զի օտար զինուորները արգիլենք մեր հողը ելլել:

Պէտք է շարունակենք սեղմել գաղթողներու մուտքը դէպ ի մեր երկիրը:

Հուվըր խոստացաւ նաեւ պետական ծախքերը նուազեցնել եւ Զինեւճափոն վէճին առթիւ յայտարարեց թէ բնաւ չպիտի ճանչնան որ եւ է ազգի բռնագրաւումը՝ բռնաբարելով գոյութիւն ունեցող դաշնագիրները:

Սպանիոյ հակայեղափոխութիւնը զսպուած

Մատրիտէն կը հեռագրեն թէ հանդարտութիւնը վերահաստատուած է Սիվիլի մէջ: Խռովութեանց վարիչը, զօրավար Սանժուրժօ ձերբակալուած է արդէն: Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ սահմանին վրայ եւ ներքին նահանգներուն մէջ հետապնդել ու ձերբակալել անոնք, որ մաս ունէին խռովութեանց մէջ:

15 Քիւրտեր յանձնեցին

ԹԱՒՐԻԶ, 23 Յուլիս.— Երէկ ռուսական իշխանութիւնները ? Քիւրտեր յանձնեցին Պարսից իշխանութեանց: Յանձնումին պատճառը տակաւին անյայտ կը մնայ: Կ'ենթադրուի, որ ասոնք անցեալները Արաքսէն միւս ափը անցած Քիւրտերէն պիտի ըլլան:

Լաւածանօթ աղբիւրէ կը հաղորդուի որ Լենկիւրի ձեռնարկած է Քիւրտերու տեղահանութեան գործին, —նոր ապրիլ տասնըմէկ մը, զոր Թուրքիան լռութեան մէջ կը գործադրէ իր երէկի գործակիցներուն նկատմամբ:

Կարգ մը վայրերու մէջ Լենկիւրի Քիւրտերուն կողմէ լուրջ ընդդիմութեան հանդիպած է:

Խռովութիւններ Հայաստանի մէջ

8 յուլիս թուակիր թղթակցութենէ մը.—

Հայաստանի որոշ շրջաններուն մէջ մտահոգիչ խռովութիւններ ծագած են, Դաւալուի ցեմենտի գործարանի աշխատաւորները որոնց մեծ մասը Ռուսիոյ խորերէն եկած է, գործադուլ յայտարարած են: Ներքին յարատեւող դաւերուն հետեւանքով, Աղասի Խանջեանը կրցած է չէզոքացնել «վարչապետ» Սահակ Տէր–Գաբրիէլեանը, որ այժմ կը գտնուի Թիֆլիս:

ՆՈԹԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

Ընդհանուր պատկեր մըն է այս նօթերով կարկառուած, որ ընթերցողին աչքին կը ցցէ կարկառուն կէտերը Սուրիոյ տնտեսական, քաղաքական ու եղմտական կեանքին։ Քաղհանի մը խմամքով, առնուած՝ Ֆրանսական տեղեկագրէ մը *,.

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

1932ի սկիզբը մարդահամար կատարուեցաւ Պէյրութի մէջ։ Ըստ այդ մարդահամարին, Պէյրութի բնակչութեան թիւն է 162,000, որուն 68,300ը միայն իսլամ։

Ըստ իրենց դաւանական տարբերութեան,

51,906 Սիւննի,
11,379 Շիի,
4,225 Տիւրզի,
28,995 Մարոնի,
19,943 օրթոդոքս Յոյներ,
8,347 կաթոլիկ Յոյներ,
3,684 բողոքականներ,
18,604 լուսաւորչական Հայեր,
4,385 կաթոլիկ Հայեր,
1,745 օրթոդոքս Սուրիացիներ,
2,169 կաթոլիկ Սուրիացիներ,
6,000 Հրեաներ եւ անկրօն ցեղեր։

ԱՆՏԻՈՔԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդահամար մըն ալ կատարուեցաւ Անտիոքի գաւառին (Քազա) մէջ, 1931ին։

Ըստ այդ մարդահամարին, Անտիոքի գաւառին մէջ կը բնակին 80,354 հոգի,

7,900 Հայեր,
5,880 կաթոլիկներ զանազան ազգերէ,
27,295 Թուրքեր,
11,123 Արաբներ,
111 Քիւրտեր,
85 Չէրքէզներ,
168 Հրեաներ,
27,792 Ալէվիներ։

ԱՆՏԻՈՔ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

11,021 Թուրքեր,
165 Արաբներ,
55 Քիւրտեր,
13 Չէրքէզներ,
12 Ալպանացիներ,
1 Վրացի,
1 Պարսիկ,
1,033 Ալէվի,
3,507 օրթոտոքս Յոյներ,
51 կաթոլիկ Յոյներ,
37 բողոքական Յոյներ,
18 կաթոլիկ Սուրիացիներ,
32 լուսաւորչական Հայեր,
325 բողոքական Հայեր,
26 Լատին Հայեր,
9 կաթոլիկ Հայեր,
167 Հրեաներ։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՈՉԽԱՐՆԵՐԸ

Դամասկոսի շրջանին մէջ երաշտութիւնը բոլորովին խանգած է արօտներն ու մարգերը. Ոչխարի հօտերուն դժուար դարձած է խոտ ճարել, եւ դժբախտ անասունները սկսած են սատկիլ մեծ թիւերով։ Հարիւրին 40, նոյնիսկ 50 կը հաշուեն սատկած ոչխարներուն համեմատութիւնը։

ՄԱՐԱԽ

Վիրին ձէլիրէի մէջ մարախ տեղաց ու ծածկեց գետինը։ Իշխանութիւնը կազմակերպեց պայքար մը, ոչնչացնելու համար աստուածաշնչական այս պատուհասը։ Երկրին երաշտութիւնն ալ նպաստեց պայքարին։ Ներկայիս մարախ չկայ։

ԴԱՄԱՍԿԵԱՆ ՀԻՒՍՈՒԱԾԵՂԷՆՆԵՐԸ

Դամասկեան հիւսուածեղէններու գործատէրերը համաձայնութեան եկան երեք ամիս դադրեցնելու հիւսուածեղէնի արտադրութիւնը, որպէսզի կարենան ծախել իրենց մթերքը, եւ այնուհետեւ, ըստ պահանջին, կատարել ապսպրանքները, որ նուազած են, մեծ համեմատութեամբ, ինչպէս սերկրին մէջ, նոյնպէս արտասահմանէն, — Պաղեստին, Իրաք, Եգիպտոս, արտածման գլխաւոր շուկաները Սուրիոյ։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԻՐԱՔԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Գնդապետ Ֆրէնչըրիք Իսէյին, զուիցերիական բանակէն, Նախագահ Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմաններուն գծման յանձնաժողովին, վերջացուց իր աշխատանքները եւ մեկնեցաւ Ժընեւ։ Գնդապետը, իր ճամբուն վրայ, մերժեց որ եւ է տեղեկութիւն ունենալ օրագրողներու հետ, նախ քան իր տեղեկագիրին յանձնելը Ազգերու Դաշնակցութեան։ Կը կարծուի, սակայն, որ նոյն յանձնաժողովը անգամ մըն ալ պիտի վերադառնայ Սուրիոյ սահմաններուն վրայ, վերջնական որոշում մը տալէ առաջ։

ՊԷՅՐՈՒԹ ԿԸ ԳԵՂԵՑԿԱՆԱՅ

Պէյրութի կեդրոնական թաղին մէջ, մեծ պալատը եւ Արդարութեան տունը կը բարձրանան ժեստա բարձրաւանդակի մը վրայ, լերկ եւ չոր։ Բայց արդէն իսկ կ'աշխատուի հանրային գեղեցիկ պարտէզի մը վերածել բարձրաւանդակը։ Ու երբ ծառերն ու մարգերը աճին, աղուոր պատկեր մը պիտի ներկայացնէ Պէյրութի այս թաղը։

ՇԵՐԱՄԻ ՁՐԻ ՀՈՒՆՏ

Սուրիոյ շերամապահութեան առաջին համագումարին դիմումով, Լիբանանի կառավարութիւնը որոշեց ձրիաբար ժողովուրդին բաժնել շերամի հունտ։ Այս տարի բաշխուած 50 հազար տուփը չկրցաւ գոհացնել բոլոր խնդրանքները։ Կը նշանակէ թէ Լիբանան մեծ ապագայ ունի շերամապահութեան տեսակէտով։

ՋԱՀԼԷԻ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

Զահլէի մէջ եւ շրջակայքը, գարնանային եղանակը 50 առ հարիւր համեմատութեամբ վնասեց խաղողին։ Դեղձախնձորի բերքն ալ վնասուեցաւ, բայց 10 առ հարիւր համեմատութեամբ միայն։

ՏՐԻՊՈԼՍՈՅ ԲԵՐՔԸ

Ընդհակառակն նոյնպէս ընդհանուր բերքը կը խնդացնէ, այս տարի, Տրիպոլսոյ բերքը։ Արդէն բակլային ու գարիին բերքը հրաշալի էր։ Ցորենի բերքը եւս նոյնքան գեղեցիկ է։ Ձէթի արտածութիւնն ալ, դէպ ի Իտալիա, մեծ խոստումներ ունի։ Մէկ տակառաչափը ծախուեցաւ 3,750 Ֆրանք։ Իտալիա ապսպրեց նաեւ 700 տոննակ հաւկիթ, Մարսէյլ՝ 130 տոննակ, — առաջին ապսպրանքը 317 լիրէթ բերաւ, երկրորդը՝ 375 Ֆրանք իւրաքանչիւր տոննակէ։

ԼԱԹԱՔԻԱՆ ԱԼ ԳՈՀ

Մայիսի վերջերը Լաթաքիոյ շրջանն ալ գոհութեան շունչ մը առաւ։ Դարիի հունձքը առատ էր, եւ տրուած գինն ալ բաւական բարձր։ Շրջանին մէջ մշակուած էր 3000 հեկտար բամպակ, եւ բացուած՝ 15,000 տուփ շերամի հունտ։

ԱՆՏԻՈՔՆ ԱԼ

Անտիոք բարեխառն կլիմայ մը ունեցաւ այս տարի։ Բերքն ու արտածութիւնը առատ։ Հազար տակառաչափ կորեկ արտածեց Պաղեստինի համար, 15 տակառաչափ ձէթ ձէնովայի համար, 400 տոննակ հաւկիթ Անգլիոյ համար, եւ ժեծաքանակ օձառուկ՝ դէպ ի Մալթա, Կիպրոս, Պէյրութ, Տրիպոլիս։ Հունձքը եւս գեղեցիկ է, եթէ վերջին պահուն կարկուտը կամ հիւսիսային հովը չվնասէ։

Վերջապէս հրաշալի առեւտուր մը բրաւ Անտիոք, այս տարի. Ձէթի արդիւնաբերութիւնը կը հասնի 1,200,000 քիլոյի։ Մեծ մասը արտածուեցաւ դէպ ի Անգլիա։ Օճառի առեւտուրն ալ վէշ չէր

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՄԵՏԱՔՍ

Հալէպ, մրցակցութեան մէջ չատ տկար, կը ենդուի ճափոնական մետաքսի վաճառամարտէն։ Ճափոնական ճարտարարուեստը յաջողած է պատրաստել արուեստական մետաքսով շինուած տնական իրեղէններ այնպիսի աննչան գիներով, որ արտածել յետոյ զանազան շուկաներու վրայ ինչպէս Հալէպի մէջ, տեղական արտադրութիւնները չեն կրնար դիմադրել մրցակցութեան

ՃԱՀԻՃՆԵՐԸ ԵՒ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

Տիւրիէօ, որ մարդպանութեան ներկայացուցիչն է Ալեքսանտրէթի սանճաքին մէջ, կը չարունակէ իր գործը ճահիճներու չորացման, ճամբաներու ապահովութեան եւ երկրին զեզարդման մասին։

Արդէն վերջացան Սուուք Օլուքի մեծ ճամբուն աշխատանքները։ Ընկերութիւն մը կը պատրաստուի շինել հակայ պանդոկ մը։ Վարկ բացուած է նաեւ ճամբայ մը շինելու համար Սուուք Օլուքէն մինչեւ Նահրիբըլըք։ Կ'ուսումնասիրուի նաեւ Ամքի դաշտին ճահիճները չորցնելու ծրագիրը։

Աւելցնենք, որ կառավարութիւնը խիստ հսկողութեան տակ առած է ճամբաները, վասն ապահովութեան։

ՀԱԼԷՊԻ ՊԻՍՏԱԿԸ

Աղուոր պիստակ կը բուսնի Հալէպի շրջանին մէջ։ Գլխաւոր յաճախորդն ալ Ամերիկան է։ Դժբախտաբար այս տարի Ամերիկա ցանկութիւն չի յայտներ ապսպրանքներ ընելու նախորդ տարիներու համեմատութեամբ։ Միւս կողմէ այս տարուան բերքը շատ քիչ եղաւ։

ԴՐԱՄ ՉԻ ԽԱՂԱՐ

Հալէպի մէջ, անոնք որ ունէ են դրամագլուխի, տարօրինակ սովորութիւնն ունին իրենց ամբողջ դրամը յատկացնելու կալուածներու գնումին կամ շինութեանց, առանց երբեք խորհելու դրամ խաղցնել առեւտուրի մէջ. Այս ընթացքը պատճառ պիտի ըլլայ որ առեւտրական ծանր տագնապ մը սաստկանայ։

ՔԱՂՀԱՆ

(*) BULLETIN DE L'UNION ÉCONOMIQUE DE SYRIE, N° 18, Juin 1932.

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

19 — ՔԷՕԼԷ
(Միլլիյէթէն)

Կարսի նահանգին կարեւոր գաւառակներէն մին է Կէօլէն։ Գաւառակին կեդրոնն է Մերտէնիկը։ Կէս օրէ վերջ, կուսակալ Սալիմ պէյին եւ ուրիշ ատենակալներու հետ Արտահանէն ճամբայ ելանք։ Ճամբան կանոնաւոր խճուղիներ չինած են, ծառազարդ. Մարդուն քէյֆը կուգայ դաշտը տեսնելով ու կամրջէ անցնելով։ Կուսակալութենէն անդին, սահէր ներս, արտահանին անգամ կարօտը կը քաշենք։ Հոս աչքի կը զարնէ, նաեւ, գիւղերու չատութիւնը։ Ամէն մէկ ժամ ինքնաշարժը գիւղի կը հանդիպի։ Անտառուտի մէջ այդպէս չէ, դժբախտաբար։ Ճամբան ձիաւոր ոստիկաններու հանդիպեցանք։ Պահ մը, դէպ ի մեզ յառաջացող եւ ծառէ՝ մեզի բանի մը պոռացող մէկը տեսանք։ Ինքնաշարժը կեցուցինք։ Երիտասարդ ձիաւոր մըն էր։ Քունքերէն արիւն կը հոսէր։ Մեզի ըսաւ թէ մաքսանենգներ վիրաւորած էին զինքը։ Ըստ իր յայտարարութեան՝ զինուած խումբ մըն էր։

. Կէօլէն ծովու մակերեսէն 2440 մեթր բարձր է։ Ամբողջ գաւառակին բնակչութեան թիւն է 22,000. Անտառներ ունի։ Շատ հարուստ եղող այս անտառները դէպ ի Օլթի եւ Կարս կ'երկարին։ Մինչեւ ցարդ, սակայն, այս անտառները անխնամ թողուած են։ Օգտագործող չկայ։ Հանդիպող գիւղացին կառքը փայտ կը բեռցնէ ու կը տանի։

Ցորեն ու գարի կ'արտադրէ։ Իւղ ու Կռավիէր պանիր ալ ունի։ Թիւրքէշին գիւղը կը հանէ այդ պանիրը եւ Պոլիս կ'ուղարկէ. Խոնութպաններ 50 հազար ոսկի դրեր են՝ օճառի եւայլն պէտքերու գործարան հիմնելու համար։ Դեռ նուազագոյն 100,000ի պէտք կայ։ Բայց, Ելեկտրագործական Դրամատունը չէ համաձայներ։ Քաղաքէն 20 վայրկեան հեռու քառասունամ ունեցող ջուր մը կայ։ Բոլորս խմեցինք անկէ։ Օգտակար ջուր մըն է։

Անդորրութիւնը լաւ է։ Կենդանիի գողութիւն կը պատահի թէեւ։ Ցեռոյ, ուրիշ տեղեր եղածին պէս, հոս ալ իրարու խոտի դէզերու կը վնասեն եղեր։ Ան քեղի կռուի բոյն։

Գաւառակին գիւղերը Փր ննկախոսով վարակուած են։ Այս հիւանդութիւնը քիչ չատ ամէն տեղ կայ։ Պէտք չէ ծածկենք։ Զարկը ցոյց տալով կարելի է առաջքը առնել։ Ուշադրութիւն դրաւող եւ ցաւ ու զարմանք պատճառող բանը այն է, որ այս գաւառակը տարիներէ ի վեր մէկ հատիկ բժիշկ եկած չէ։ «Բժիշկ ու դատաւոր չեղած տեղը մի կենար» բառը հին թրքական առած մը կայ։ Թուրքիոյ այս ու նման վայրերը ոչ ոք կ'ուզէ գալ։ Շատ չատ ծովեզերքի մեծ քաղաքները կամ Լիհիիրի — Գոնիա կ'երթան։ Ան ալ քիչ ատենուան համար։ Ամէն ոքի աչքը Պոլիսն ու Իզմիրն է։ Ասիկա չի կրնար հաշտուիլ հայրենասիրութեան զգացումին հետ։ Հանրապետական կառավարութիւննիս Արեւելեան Նահանգներուն համար երեք տարին անգամ մը պաշտօնէութեան փոխանորդումի օրէնքը գրած ըլլալով հանդերձ անհնարին կ'ըլլայ կոր խելքը դլուխը բժիշկ մը, ուսուցիչ մը, պաշտօնեայ մը կամ նոր գաղափարներ տարածող ժողովրդական մը գտնել, որ Կարսի, Վանայ, Կարինի, Խարբերդի նոյն իսկ Սվազի եւ այլ վայրերու մէջ 1—2 տարի մնայ յանձն առնէ։ Առաջ ամէն ոք Եէժէնէն ու Թարապլուս — Ղարպէն կը խրտչէր։ Արդեօք այս նահանգները ի՞նչ կ'արժէն։ Թող անգամ մը դան ու տեսնեն թէ ի՞նչ աղուոր վայրեր են. Այն ատեն իրաւունք պիտի տան ինծի։ Դատական եւ առողջապահական գործավարութիւնները պէտք է միջոց մը խորհին, վերջապէս։ Ուր կ'երթայ առոր վերջը։ Այսքան տեղ պտըտեցայ, ու դեռ չտեսայ քաղաք մը, որուն համար ըսէի, — «Հա՛, բանի մը կը նմանի։ Կա՛մ յետադիմութիւն, կա՛մ Ֆրանկախտ, կա՛մ աղտոտութիւն, կա՛մ թշուառութիւն, կա՛մ դպրոցի պակաս, կա՛մ անապահովութիւն։ Իսկ չոգեկառքի գիծերէն անդին ամէն տեղ կան ասոնք բոլորը։ Այս ժամէն եթէ ամէն օր պտտանք, քիչ է։ Շոգեկառքն ալ բան մը չփոխեց, բաց ի մեր պիտանքէն... բացին զուժարքէն։ Դժբախտութիւնը ալ աւելի մեծ է անոր համար, որ տեղացին ալ կեցած չանի իր տեղը։

20 — ՏԷՐՍԻՄԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ
(Ճիւմհուրիյէթէն)

Խոզաթ — Այս առտու չատ կանուխ արթնցայ։ Դացի քաղաքին միակ սրճարանը։ Աչքի զարնողներն ալ հոն կուգան եղեր։ Լրագրողի մը այս կողմերը այցելելը շատ դուհ ձգեց զիրենք։ — Լրագրող պէյ, ըսին ինծի, մեզ լաւ մօտիկ ըրէ, մեր տէրտը շատ մեծ է, քանի մը խոյին ատազակներ յաճախ դէշ դէրք կը բռնեն։ Պաշտօնեաները այս մեղքը կը մեծցնեն եւ ամէնքնուս վրայ կը նետեն, կեդրոնին չափազանցուած լուրեր ղրկելով։ Մինչդեռ այս լեռնոտ, ճամբէ եւ ջուրէ զուրկ, անբերրի եւ սեղմուած վայրերուն մէջ գողութիւնը, դժգոհութիւնը, ընդդիմութիւնը չատ բնական է, անչուշտ։ Տեղ մը պզտիկ դէպք մը եղածին պէս, ամէն կողմ ճնշումը կը սկսի, — «Տէրսիմցիք ատանկ ըրին, Տէրսիմցիք անանկ ըրին»... Մենք անօթի ու աղքատ ենք։ Ճամբաներ չունինք։ Մեր հօտերը, իւղերը, բուրդերը դիւրութեամբ չենք կրնար տանիլ ծախել։

Ես՝ այս խօսքերը ուշադրութեամբ մտիկ ըրի։ Համոզուեցայ որ մեղքը քիչ մըն ալ անոնց ունեցած պայմաններուն մէջ է։ Ձեռ գիտեր, սխալեցա՞յ, արդեօք, իրենց համակարծիք ըլլալով։ Ուրիշներ ըսին թէ անոնք չեն ուզեր օրէնքներուն հնազանդիլ, բայց ինքզինքնին հնազանդ ցոյց տալ ուզող խօսքեր կ'ընեն. .

Այսօր, Տէրսիմի մէկ ուրիշ գաւառակին կեդրոնը եղող Բէրթէք պիտի երթանք։Կուսակալի փոխանորդ Միւհսին պէյի հետ կը ճամբորդենք։

Ճամբան, ձեւքը թուղթ մը բռնած մարդ մը տեսանք։ Կեցուցինք ինքնաշարժնիս... Աչիրէթի բէյեանքէն մէկը մեզ կը հրաւիրէ եղեր։ Նամակը բերող Քիւրտը բէյին մարդն է եղեր։ Ըսինք թէ չենք կրնար երթալ... Այս հրաւիրողը ծանցաւ թէժէննաւ ըսաւ, վերջն ալ ողորմութիւն ուզեց. տուինք...

Եկանք Բէրթէք։ Եփրատի մօտ եղող այս քաղաքը առենօք չատ մեծ է եղեր։ Հիմա պարտէզներուն մէջ թաղուած գիւղ մըն է։ Բէրթէք ուրիշ լեզուով մը Թաչունի մը անունն է եղեր։ Տեղւոյն գայմագամը՝ Պէհիմ պէյ՝ մեզի Թուրք կնոջ մը անունը տուաւ։ Գացինք ծանօթացանք։ Խելացի եւ սարիքաթ կին մըն է։ Իր աղջիկն ալ նոր տառերը սորվեր է։ Թաղապետական ժողովի անդամ ընտրեր են զինքը։ Չէ՞ որ նոր օրէնքը կ'արտօնէ։ Ֆաթմա Հանըմ կոչուող այս թուրք կինը հանրապետութեան սկզբունքները ամբողջովին ըմբռներ է եւ այդ քաղաքին թուրք կիներուն եւ երիտասարդներուն ուսուցիչն պիտի ըլլայ...

. Քանի մը ժամ Բէրթէք կենալէ վերջ կրկին ճամբայ ելանք՝ մեր զինեալ պահակներուն ընկերակցութեամբ։ Արդէն միշտ ատանկ պահակներով ճամբորդեցինք այս նահանգներուն մէջ։ Մանաւանդ Տէրսիմ, ուր չատ զգոյշ ըլլալ յանձնարարեցին ինծի։ Ատեն մը եւս գացինք ինքնաշարժով ու նստանք Եփրատի գէճէլ պէչիկներ (տկարատ), անցնելու համար գետը...

Դիմաւորեցի Սարըղամիշցի մը։ Վերէն վարէն հարցափորձեցինք։

— Խորալիք տեղ չմնաց, պէյս, ըսաւ։ Աչքէ հեռու, սրտէ հեռու, մինչեւ Կարս — Սարըղամիշ ո՞վ պիտի մըտածէ... Մեր վրայ գրուած էֆէնտիներն ալ իրենց քէյֆն ու ապահովութիւնը կը նային։ Կարգ մը անխիղճ մարդոց յանձներ են Սարըղամիշի անտառները, չեն ձգեր որ օգտուինք. մեզի ալ փայտ կրել կուտան՝ ամենաժան կերպով եւ շահագործելով մեր թշուառութիւնը։ Այս բոլորը չէր բաւեր՝ գիւղացին հրէշի տուրք մըն ալ կ'առնեն... Հապա՞ միւս տուրքերը։ Գոնէ դպրոց բանան. առաջ ուրիշ էր, ամէն բան կար...

(8) Քաղեց՝ Կ. Ղ.

Այա-Սոֆիայի մէջ

«Խայմզի» թղթակիցը կը գրէ Պոլսէն թէ Թոմաս Ուայթմոր ներկայիս կը զբաղի ցուցադրել բոլոր այն հնարժէք առարկաները, զորս գտաւ Այա-Սոֆիայի նախասրահին (narthex) մէջ։ Այդ գտնուած առարկաներէն չատ կարեւոր են 8 մեծ խճանկարներ, մէկը հրաշալիք մը, որ կը ներկայացնէ Վասիլ Ա. Մակեդոնացին, ծնրադրած Քրիստոսի առջեւ, եւ Քրիստոս նստած զահի մը վրայ։ Կայսրը ներում կը խնդրէ իր ոճիրին համար, — սպաննած էր Միքայէլ կայսրը, իր բարերարը։

Այա Սոֆիայի հնախուզական աշխատութիւնները հաւանաբար տեւեն երկու տարի։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ԿՈՐԱԾ ՀԻՄՆԱՐԿԸ

— :-: —

Գուցէ դուք կատակներ չէ՞ք սիրում, գուցէ շատ լուրջ մարդ էք, ի ծնէ լուրջ մարդ:

Գուցէ դուք մաքրասէր լինելով հանդերձ, Բանկոսպին թէյարաններում էք թէյում, դրա համար էլ անյուսալի մելանխոլիկ էք դառել...

Դրա համար իսկ կանխապէս ասեմ, որ իմ այսօրուայ պատմածքը կատակ չէ, այլ իրողութիւն է, կատականման իրողութիւն, կամ իրողութիւն կատակարնոյթ:

I

Իմ սիրելի բարեկամներիցս, զգաստ պրոֆ գործավար Մոսենքը ներկայացաւ ինձ եւ ասաց.

— Գարունը բացւել է, բախտիցս երկարատեւ արձակուրդ ունեմ, ուզում եմ ճանապարհորդել մեր խաչոր արդիւնաբերական եւ ինդուստրիալ վայրերը, մեծ կոլխոզները, տեսնեմ՝ գուցէ ներշնչւեմ ու գրեմ այսօրուայ վերակառուցման շրջանին համար ստիխներ...

— Լաւ միտք է, քաջալերում եմ...

— Պրոլետ-տուրիզմի ընկերութեան անդամ եմ ուզում գրւել եւ նրանց միջոցով կազմակերպւած շրջագայել:

— Նոյնպէս լաւ միտք է, քաջալերում եմ:

— Վաղը երթամ անդամ գրւեմ եւ ինձ տրամադրեմ այդ ընկերութեանը:

II

Ամբողջ տասնհինգ, թէ քսան օր ես է՛լ չտեսայ իմ թանկագին բարեկամ զգաստ պրոֆ գործավար Մոսենքին: Ինձ թւաց, որ նրան յաջողւեց իր ծրագիրն իրականացնել ու երկրորդ օրն իսկ նոր նշանակւած ստացաւ, հաւանականաբար «Երեխաների Բարեկամների Ընկերութեան» գործերի կառավարիչի պաշտօնը. դա հաւանական էր, նրան շատ նման:

Այդ օրը որոշել էի ոչինչ չանել, անգամ ոչ ոքի չհանդիպել ու գնացել էի Զանգուի ափ, նստած դիտում էի «Արարատ» գործարանի շուրջը ծաւալւող նոր շինարարութիւնը, երբ մէկ էլ ըլլի փէշին երեւաց մի կերպարանք ու անմիջապէս լսեց.

Մի սիրտ ունեմ քնքուշ բարի,
Մի սիրտ ունեմ վառ սիրով լի,
Նրնէկ նրան ով կը սիրի,
Նրնէկ նրան ով կը տիրի...:

Մեշչանական այդ լալրծուն երգը իմ "հանդստացող աղէ ջղային համակարգութիւնս խառնեց: Բայց, երբ ժտեցող Մոսենքին տեսայ, ամբողջ մարմնովս անցաւ մի թեթեւ հրճւանք, որը ջղերիս համար բալասան եղաւ:

— Օ՛, օ՛, օ՛, Մոսենք, բարեկա՛մըս...

Նա երկարաճիզ կօշիկներով էր, որ քաղաքում հագնում են զինւորականները, զինւորական տիպի աշխատանք կատարողները, շատ զբաղւածները եւ շատ զբաղւած լինել ցոյց տալ ուզողները, մէկ էլ տուրիստները. գլխի վրայ շոֆերական ակնոցներ, կողքից դիտակ, մէկ խօսքով տուրիստ...

— Օ՛, օ՛, օ՛, տուրիստ բարեկա՛մըս..

Նորից զօչեցի ես, երբ նա լաւ ծեծւածի, կամ «Բանկոսպին» հացի քարոտ, ոչ կանգնած յոգնած երեւոյթով մեկնում էր կողքիս:

— Ոչ թէ տուրիստ, այլ փաստուրիստ:

Մոսենքը շատ անյաջող սրախօս էր՝ Թիֆլիսում լոյս տեսնող «Կարինէ» նման:

— Ինչո՞ւ բարեկամ, — ասացի:

Նա հանեց երեք ծխախոտ դրեց չորս մասների արանքում եւ բոլորը միասին բերանը տանելով՝ վառեց եւ սկսեց ծխել:

— Էդ ի՞նչ է, յուզւած ես երեւում...

— Երկրորդ օրն իսկ որոշումս կատարել ուզեցի, առանց վօլակիտայի ու բիւրոկրատիզմի, այն է՝ գրւել Պրոլետ-Տուրիզմի անդամ:

— Հա, ի՞նչ եղաւ...

— Է՛, նորից վալակիտայի հանդիպեցի: Ցիշեցի, որ լքիած Պրոլետ տուրիզմի ընկերութեան կեդրոնը, այսինքն գրասենեակը: Հարց ու փորձ արի. տասը, քսան, հարիւր մարդու հարցրի, չգիտէին: Հասկացւել էլ ուր ասես ցոյց էին տալիս, Գրողների Միութիւն, Կենտգործկոմ, Ղեկավարչութիւն, Գավկործկոմ, Անասնաբուժական ինստիտուտ, Մարտիկների... Աստուածների Միութիւն, եւ այլն, եւ այլն, եւ այլն:

— Վա՛յ, սա ի՞նչ բան է,

— Դա այն է, որ այս ամէնը... ւեց տասներկու օր...

— Վա՛յ...

— Մէկն էլ թէ, վերջո՛ւ... խօսի փողը եւ կենտրոնից ... գուցէ գտնի ու տայ:

— Ի՞նչ, կենտրոնը, կենտրոն գտնի ու տայ, էդ մե՞ր կենտրոն... ափաշխարա հիմնարկները ... եարոդանում տալ, այդպէս ... հիմնարկ պիտի գտնի ու տայ:

— Ի՞նչ իմանամ, ասում է ... ընկածը՝ ձեռը տաշեղին մեկնում ... Կատարեցի, արի:

— Եւ ի՞նչ...

— Ցեռոյ, թէ պատրա՞ստ ... բախտացած հարցնում եմ, ո՞ր ... պատասխանում են. Պարսից ... պատոսսարանից. ի՞նչ, ասում ... արդէն անգամ վախեցած. Պարսից ... հիւպատոսարանի՞ց. ասում ... խնդրեմ:

— Հը, տեսա՞ր. չեմ զարմանում...

— Ասում եմ կենտրոն, ... բեցի ի՞նչ, դուք ի՞նչ տուիք ... ուէք խնդրում եմ ուզածս Պրոլետ տուրիզմի ընկերութիւնը, էլի ... է՛ պատրաստ է. ասում եմ, այս ... գամ արդէն եղաւ... Ո՞ւմ էք ... ասում են. Ալագանը այստեղ ... ի՞նչ Ալագան, ասում եմ, ես ... խարհագրութիւն այդքան գիտ... հասկանում եմ, գիտեմ, որ Ալագան հովիտը գտնւում է Վրաստան... դուք ինձ արդէն քննե՞լ էք ... նախ ասացէք՝ որտե՞ղ է գտնւ... ձեր հիմնարկութիւնը. կը զգա... մտա, թէ՛ քննութիւնը, թէ՛ ըն... նելութիւնը, թէ՛ իմ հպատակ... անձամբ. դէմ դիմացս Ցեռոյ ... գտնւում է Գրողների տանը. ... ասում եմ, ինչո՞ւ, ես չեմ ... Գրողների Միութեան մէջ, որ ... նամ ինչո՞ւ են գտնւում Գրողների տանը, ես, պէ՛տ ո՛չ վերջին... միջապէս վազում եմ Գրողների տունը. Ո՞րն է. Պրոլետ-տուրիզմի Ընկերութեան գրասենեակը. հարց... նում եմ. Ներեցէք, ասում են, ... տեղ Պրոլետ-տուրիստների Ըն... րութիւն չկայ, այլ կայ Պրո... Դրողների Ասսոցիացիա... Ինչպէ՞ս ո՞նց թէ... Ոչ մի արդիւնք. Չե... էլի՛..

III

— Կաֆէ «Տուրիստ» մեծ ... րը, որի անունը չոյում էր իմ ... րիստական ինքնասիրութիւնս ... ւելի յոգնած, քան վիրաւոր... Այնտեղ էի մտնում օրական ... անգամ: Վատ չէր լինի, եթէ Պրո... լետ-տուրիզմի Ընկերութեան ... սեննակն ալ կաֆէյում լինէր... անցնում էր մտքովս, երբ ապա... էի մի բաժակ թէյի համար ... ժամ: Այսօր էլ մտայ Ուզեցի ... բական մի բաժակ թէյս եւ ... ստանալու համար սպասելիք ... ժամը չանցած, ներս մտաւ մէկ ... որի կերպարանքը ուշադրութ... հրաւիրեց եւ ակամայ դուրս ... բերնիցս. Տուրի՛ստ... Նա երկար վիզ կօշիկ ունէր՝ ճերմակ ... հաստ չերտով ծածկւած, պինջ... սաեւ լեռների ծերպերը բարձրա... լուց քրքրւած, եւ ակնոցներ՝ ... քից ու փոշուց խունացած... ... րի՛ստ... անակնկալ, բարձր ... մտածեցի ես: Նա նայեց ինձ ... երեւի ինձ ճանաչեց. ուսապա... ռածն ասում է, ձկնորսը ձկնորս... հեռուից էլ է ճանաչում: Մոսեն... հարցնում եմ. Ներողութիւն, ... տուրի՞ստ էք: Պատասխանում է՝ Ես Պրոլետ տուրիզմի պատա... տու քարտուղարն եմ՝ Ցուշիկ. ... ւէք ծանօթանալ: Ի՞նչ, վրայ ... ես, իսկ ո՞ւր է ձեր գրասենեակ... Չգիտեմ, ես էլ եմ փնտռում, ... է յուսարեկ: Ինչպէ՞ս թէ, ... ցած հարցնում եմ: Նա ... մի բաժակ ջուր խնդրեց, գրպան... կաթիլներ հանեց: Ապա սկսեց ... սել: Խօսեց երկար, յուզւած ... զաւած: Պարզւեց, որ այդ ... րութիւնը մեր երկրում պարզապ... օդից է կախւած, անտէր է: ... մոլի Կենտկամի շէնքից ապօրի... տրատիւ կարգով դուրս անելու ... նալիքով հանել են: Հիմա այս ... ւառ Ցուշիկը իր տանն է ընդուն... գործերով: Էքսկուրսիաների ... շրջանն է սկսւում: Լիտերների ... դիր, էքսկուրսիաներ կազմակերպ... լու խնդիր, մայիսմէկեան ...

կանացած խնդիր. Միութեան ակտիւի խորհրդակցութիւններ լուծելու խնդիր: Անդրկովկասեան կենտրոնն էլ թղթահար է անում, թէ կ'ա արէք, էՆ արէք։ 10-15 կէտերում էջակուրաթան բազմաթիւ կազմակերպելու խնդիր. կուսակրի խնդիր... Նա կարծես ուզում էր հեկեկալ. հազար մի քէն. կաթիլներն ընդամենը: Միւսին դուրս եկանք կաբինէտից: Որոշեցինք Զանգուի ափը գնալ եւ խորհրդակցել. այստեղ է նշանակել Ցուշիկը Պոլսի տուրիզմի ակտիւի հերթական խորհրդակցութիւնը, որը շուտով տեղի կ'ունենայ:

Այդ ժամանակ բլբի վրայից լուեց էլի երգի ձայն.

չը՛վ արէ՛ք սարեր ջա՛ն,
չը՛վ արէ՛ք
իմ դա՛րդին դարմա՛ն ա՛րէք...:

— Նա՛ է, — ասաց գործավար Մատնդը:

Այո՛, Ցուշիկն էր. ես նրան ճանաչում էի, բայց նա ռոմանտիկ չէր առաջ.

×

Եթէ ասեմ, թէ համապատասխան վերադաս մարմինները գտնում են, թէ Պոլսի-տուրիզմի ընկերութիւնն աւելորդ է ու (ներեցէք) անգամ վնասակար, անկասկած յայտնած կը լինեմ ցաղանդրագիտական միտք:

Բայց ուրիշ ասելիք չեմ գտնում, որ ասեմ:

ԷԴՈՒԱՐԴ ԽԱՃԻԿ

(Խ. Հ.)

ԲՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՂԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

— :-: —

Ծանօթ է, ներկայիս, թէ միայն որոշ մեծութիւն ունեցող աստղերն են որ կրնան բարձր աստիճանի ջերմութիւն ունենալ, ինչպէս են մեր տեսած շատ մը «անշարժ» աստղերը «երկնակամարին» վրայ: Մեր արեւը, սակայն, չի յնար այդ ամենամեծ աստղերու շարքին մէջ: Աստղաբաշխը զայն կ'որակէ «դեղին ճաւէջ-աստղ», ինչ որ կը նշանակէ թէ մեր արեւը ունի համեմատաբար աւելի համեստ տարածութիւն մը, որ սակայն, բաւարար չէ ունենալու այն բարձր աստիճանի ջերմութիւնը, զոր ունին հսկայ-սպիտակ աստղերը: Այս վերջինները ունին մինչեւ 20.000 աստիճան ջերմութիւն, որու միջոցաւ կը լուսաւորեն եւ կը տաքցնեն անընդմիջելի ու անհաշուելի ժամանակի մը ընթացքին, ամբողջ բանակ մը աստղերու, մինչեւ իրենց ջերմութեան կորուստն ու դառնալը տեղին, աւելի ցուրտ աստղ մը, նման մեր արեւին, որուն ջերմութիւնը կը հասնի 6000 աստիճանի:

Ինքնին կը հասկցուի, ուրեմն, թէ ինչու մեր երկիրը եւս չի կրնար եղած ըլլալ, շատ դարեր առաջ, փոքր-արեւ մը, քանի որ իր տարածութիւնը շատ քիչ է, ու իրեն նման շատ մը երկիրներու միացումովը միայն կրնայ երեւան գալ բաւականաչափ մեծութեամբ գունտ մը, որ ունենայ անհրաժեշտ ջերմութիւնը. Դեռ մինչեւ այսօր այն կարծիքը ունեցողներ կան թէ մեր երկիրը նախապէս եղած է սեփական ջերմութիւն ու լոյս ունեցող

մը, եւ սակայն ժամանակի ընթացքին հետզհետէ պաղած ըլլալով խաւերով ծածկուած է: Ասիկա ճիշդ չէ. որուած ըլլալով որ ջերմութիւնը յարաբերական է արեւէ երկրագունտի տարածութեանը հետ:

Ասկէ զատ, մեր երկրին ունեցած նպաստաւոր պայմանները, այսինքն մակերեւային խաւերը եւ ջերմութեան պակասը — ինչպէս նաեւ վայելած գրաւնութիւնը արեւին հետ, որմէ լոյս ու ջերմութիւն կը ստանայ,—ստեղծած են հնարաւորութիւն մը մարդու ստեղծումին: Շատ մը ազգակներ ինչպէս նաեւ շատ մը նպաստաւոր պայմաններ պէտք են գոյութիւն ունենալ, արեւէ երկրագունտի վրայ, որպէսզի նման էակ մը երեւան գայ: Եթէ արեւէ երկրագունտ մեր երկրէն բաւականաչափ փոքր է, զուրկ պիտի ըլլայ անհրաժեշտ եւ մեր երկրին ունեցած քաշողական զօրութենէն կը քաշէ իր շուրջ եղած կազերը, որոնք զինք կը շրջապատեն իբրեւ օդային ծածկոց: Ուրեմն, այդ երկրագունտներն ու աստղերը կը կորսնցնեն իրենց մթնոլորտն ու կը դառնան անբնակելի:

Իրապէս, մեր արեգակնային դրութիւնը իր մէջ ունի նման մոլորակներ: Անոնք կը դառնան հրատին եւ լուսնթագին միջեւ, արեւին շուրջ: Անոնց միջեւ կարելի է գտնել այնպիսի նիւթեղէն կազմածներ, որոնցմէ միլիոնաւորներ պէտք են մեր երկրին տարածութեամբ գունտ մը կազմելու համար: Թերեւս անոնք անջատուած մասնիկներն են երբեմնի մեծ գունտի մը: Բայց, գիտութիւնը դեռ ոչինչ կ'ըսէ այս մասին: Զարմացուցիչ յստակութեամբ մը կը տեսան անոնց տեղերը՝ անհունին մէջ: Անհուսանելի բազմաթիւ մանրամասները կրնան ճանչցուիլ հոն պայմաններու մէջ. կարելի է տեսնել 300 մէթր տրամագիծ ունեցող գանգուածներ: Արեւին յստակ լուսաւորութեանը տակ, կը տեսնուին հսկայ ու ակօսուած լեռնային գանգուածներ. կակուղ բլուրներ լայն տարածութեամբ, հազարաւոր լեռներ, մառանի ձեւ լայն ճեղքեր, լեցուած յաւիտենական ստուերով: Լուսինը ամէնէն հետաքրքրականն է:

Այս երկիրը, սակայն, ամայի է ու անբնակ: Հոն կը պակսին երկու ամենակարեւոր ազդակները կեանքի գոյացման համար: Օդը եւ ջուրը: Ոչ մէկ մարդկային աչք չէ տեսած լուսնի միւս կիսամասը: Այնպէս են պայմանները, որ լուսինը իր առանցքին վրայ կը դառնայ ճիշդ այն ատեն, երբ շրջանը կ'ընէ երկրին: Լուսնին «օրը» երկար է: Աւելի ճիշդ՝ մեր մէկ ամիսը իր մէկ «օրն» է: Լուսնի մակերեսին ամէն մէկ կէտը ունի օրուան «օր» մը, այսինքն 14 օր, անընդհատ, արեգակնային լոյս ունի, իսկ 14 օր՝ ստուերային գիշեր: «Ցերեկ» ատեն ջերմութեան աստիճանը կը հասնի մինչեւ 100 աստիճանի, իսկ «գիշեր» ատեն (այսինքն միւս 14 օրուան ընթացքին) արագօրէն կ'իջնէ ու կուգայ մինչեւ 27'2 աստիճան ցուրտին: Որովհետեւ, այդ աշխարհը իր շուրջ չունի ոչ մէկ մակերեսային ծածկոց-օդային կամ մթնոլորտային վիճակ, որ պիտի կարողանար զինքը պաշտպանելու հակադրութիւններէ: Այնպէս որ, Լուսնի

մէջ եթէ նոյնիսկ օդ ու ջուր ըլլար, դարձեալ անբնակելի պիտի ըլլար:

Դեռ սկիզբէն, լուսինը զուրկ է եղած կեանք ունենալու առաւելութենէն:

Ծանօթ է, որ լուսինը, մեր երկրի ջրային գանգուածներու ուժեղ շարժման պատճառ կ'ըլլայ: Մակընթացութիւն եւ տեղատուութիւն է ան: Ասիկա շարունակ կը պատահի ովկիանոսներու ջուրերուն, որոնք երկրի շրջագայումին հակառակ ուղղութեամբ կը շարժին: Այս պատճառաւ, լուսինը կ'ազդէ երկրի շարժման վրայ՝ իբրեւ կասեցուցիչ ու կ'երկարէ երկրի օրը:

Շատ ժամանակ առաջ, երկիրը եւս — որ լուսնէն 60 անգամ աւելի մեծ գանգուած մը ունի — լուսնին իր առանցքին վրայ շրջիլը յապաղեցուցած է: Անոր այդ շրջագայութիւնը թերեւս քանի մը ժամ միայն կը տեւէր առաջ: Այն ատեն, լուսինը դեռ տաքցած երկրագունտ մըն էր, երկիրը անոր վրայ յառաջ բերած է մեծ ալեկոծութիւն մը, որ կ'ընթանար լուսնի դառնալուն հակառակ ուղղութեամբ եւ, ի վերջոյ, հազարաւոր տարիներու ընթացքին, երկիրը ներգործած է անոր վրայ, այնպէս որ լուսինը երկրի շուրջ կը դառնար միշտ միեւնոյն կողմով: Այդ է պատճառը, որ կ'ըսէինք թէ երկրի վրայ չկայ էակ մը, որ տեսած ըլլայ լուսնի միւս կողմը:

Այսպէս պէտք է յառաջ եկած ըլլայ, կ'եզրակացնեն աստղաբաշխները, լուսնի «գիշերն» ու «ցերեկը», եւսն աստիճանի ջերմութիւնն ու միացեալ 14 օրերու ընթացքին տիրող ծայրայեղ ցուրտը, որով լուսինը կորսնցուցած է իր օդն ու ջուրը ու բնակելի երկիր մը ըլլալու առաւելութիւնը:

Ուրեմն, ճիշդ կ'ըլլայ, նաեւ, եզրակացնել թէ լուսինը երբեմնի ընդակագունտ մը եղած չէ, ինչպէս կը կարծուի:

Ուրիշ առիթով մը կը խօսինք ուրիշ աստղերու մասին:

ՎԱՀԷ

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Մանչուրիոյ ողողումները

Երէկ կարգ մը տեղեկութիւններ առած էինք Մանչուրիոյ ողողումներու մասին: Վերջին հեռագիրները կը հաղորդեն թէ ողողումները պատճառ դարձան, որ խաղաղի երկիրը, ենթարկելով, սակայն, աննախընթաց աղէտի եւ թշուառութեան: Բազմաթիւ քաղաքներ ողողուած են ամբողջովին: Հազարաւոր անձեր ջրուած են հեղեղներէն ու խեղդուած եւ ութ միլիոն կը համրուին անոնք որոնք մնացած են առանց ապաստանի եւ առանց սնունդի: Այս սարսափի բերքը ամենամեծ մասով փճացած է: Բազմաթիւ Չինացիներ որոնք անկանոն պատերազմ կը մղէին Ճափոնցիներուն դէմ, յանձնուեցան եւ հիմա անոնց կը գործակցին, աղէտեալներու օգնութեան գործը կազմակերպելու համար:

Ճափոնական ուժերու հրամանատարը դադրեցուց զինուորական բոլոր գործողութիւնները աղէտեալ շրջանին մէջ եւ հիմա, իր ուժերը տրամադրած է օգնութեան գործին եւ փրկելու իր վտանգուած զօրախումբերը, մթերանոցներն ու ռազմանիւթերը:

Օդանաւերու կատարած խուզարկութիւնները երեւան հանած են թէ ջուրը կը շարունակէ բարձրանալ եւ ամէնէն վտանգուած շրջանը՝ Սունկարի գետին թրջած շրջանն է: Գետը եւ ուրիշ գետակներ յորդած ըլլալով, երկաթուղիները խանգարուած են, այնպէս որ հսկայ տարածութիւն մը կը մնայ ջուրերու տակ:

Թէեւ ողողուած շրջաններու բնակչութիւնը ապաստանած է բլուրները, սակայն պարզ է թէ զրկանքը պիտի կատարէ իր աւերիչ դերը եւ շատեր պիտի մեռնին թշուառութենէն:

Խարպինի մէջ, քաղաքին ստորին մասը ողողուած է եւ 24 ժամուան ընթացքին, ջուրը կէս մեդր եւս բարձրացած է:

Ի՞նչ կ'ըսէ Ալֆոնս ԺԳ.

«Նիւ-Քրոնիքլ»ի թղթակիցը կրցած է հեռախօսով տեսակցութիւն մը ունենալ Ալֆոնս ԺԳ.ի հետ, որ ներկայիս կը գտնուի Չեխոսլովաքիոյ մէջ:

Նախկին թագաւորը յայտարարած է թէ ուշի ուշով կը հետեւի Սպանիոյ դէպքերուն: Հերքած է թէ, նիւթապէս նպաստած է ըմբոստութեան, թէ մասնաւոր գործակալներ ղրկած է Փարիզէն Մադրիտ, խմբելու համար հակայեղափոխութիւնը:

Գերմանական ռազմափորձերը

Պերլինէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, յառաջիկայ ամսուն, 19—22, Ֆրանքֆորթի մէջ տեղի պիտի ունենան ռազմափորձեր, որոնց պիտի մասնակցին երեք գօրաբաժիններ, գերման սպայակոյտի անդամ զօրավարներու հրամանատարութեան տակ: Նման ռազմափորձեր տեղի պիտի ունենան նաեւ ուրիշ շրջաններու մէջ:

Առեւտրական յարաբերութիւնները

Ֆրանսայի եւ Քանատայի միջեւ

Օթթավայի տնտեսական խորհրդաժողովը կը զբաղեցնէ նաեւ Ֆրանսական տնտեսական շրջանակները:

15 դեկտեմբեր 1922ին Ֆրանսա առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքած էր Քանատայի հետ, որ, յանկարծ, 16 դեկտեմբեր 1931ին կը տեղեկացնէր Ֆրանսական կառավարութեան թէ վեց ամիս յետոյ, այսինքն 16 յունիս 1932ին այլ եւս անզօր կը հռչակէ կնքուած համաձայնութիւնը, թէեւ ատարուած չըլլար համաձայնագրին պայմանաժամը: Փարիզի մէջ զարմանք պատճառեց այս ընթացքը, որովհետեւ Քանատա աւելի շատ ապրանք կը ծախէր Ֆրանսայի, քան Ֆրանսա՝ Քանատայի: Նոյնն միայն հասկցուեցաւ, որ քանատական կառավարութիւնը կ'ուզէր ձեռքերը ազատ զգալ այն պահուն՝ երբ պիտի գումարուէր Օթթավայի տնտեսական խորհրդաժողովը:

Քանատայի Ֆրանսացիներուն ճնշումին տակ, Պէնէթ առաջարկեց այնպիսի պայմաններ, որոնք իրր թէ չափազանց շահաւէտ էին Ֆրանսայի համար երկու երկիրներու առուծախի խնդիրներուն մէջ:

Թարտիէօ, ընդունելով այդ առաջարկները, ներկայացուց հակառաջարկ մը, մասնաւոր թոյլտուութիւններ ստանալու համար այն ապրանքներուն մասին, որոնք չեն կրնար մրցակցութիւն ստեղծել քանատական ապրանքներուն հետ: Օթթավա մերժեց: Եւ 16 յունիսէն սագին դանդաղեցան առեւտրական գործառնութիւնները Քանատայի ու Ֆրանսայի միջեւ:

Ֆրանսական շրջանակները նկատել կուտան, որ անիմաստ է այսքան դժուարութիւններ ստեղծել, երբ Քանատա որ եւ է վախ չունի Ֆրանսական ապրանքներու մրցակցութենէն:

ՌՈՒՍԵԻՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԱԾ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ վաւերացուած է ոչ – յարձակողական դաշնագիրը, որ կնքուած էր Ռուսիոյ եւ Ֆինլանտայի միջեւ: Եւ վաւերացման թուականէն սկսեալ, ի զօրու կը համարուի այդ դաշնագիրը:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ ՓԱՐԱԿՈՒԷՅԻ ՎԷՃԸ ՀԱՐԹՈՒԱԾ

Հարաւային Ամերիկայի չէզոք պետութիւնները տնտեսական ճնշումի ենթարկած էին Պոլիվիան, որ կը սպառնար խանգարել խաղաղութիւնը՝ յարձակելով Փարակուէի վրայ: Այս ճնշման տակ, Պոլիվիա տեղի տուաւ եւ հրաժարեցաւ պատերազմէն, իբրեւ զոհացում ստանալով առժամապէս գրաւման տակ պահել Փարակուէի երեք ամրոցները, որոնք արդէն կը գտնուէին իր զինուորներուն ձեռքը:

ԱՆԳՈՐԾ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Աշխատանքի նախարար Տալիմիէ հանրապետութեան նախագահին վաւերացման ենթարկեց օրինագիծ մը, որ կը հրահանգէ նպաստի մնտուկներ հաստատել Ֆրանսայի մտաւորական անգործ աշխատաւորներուն համար: Մտաւորական աշխատաւորներն են նկարիչները, արձանագործները, գրողները եւ ուսուցիչները:

"ՑԱՌԱՋ"Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Ինքնութեան թուղթերու շուրջ

Մեր թղթակիցները վերջերս սկսան աւելի մութ եւ յուսահատական գոյներու տակ ներկայացնել Ֆրանսաբնակ բազմաթիւ Հայերու ինքնութեան թուղթի հարցը: Իրարու յաջորդող դէպքերը ցոյց կուտան թէ ըսուածներուն մէջ ոչ միայն չափազանցութիւն չկայ, այլ նոյն իսկ մեր մամուլը եւ ազգային մարմինները կացութեան ծանրութիւնը չափելու համար չունին որոշ տուեալներ: Կարծուածէն շատ աւելի մեծ է թիւը Ֆրանսաբնակ հայ ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք անելի մատնուած են կամ կրնան մատնուիլ մէկ օրէն միւսը:

Որ եւ է դարման թելադրելէ առաջ պէտք ը կը զգանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ ինքնութեան թուղթերու հարցին շուրջ: Պէտք են թուանշաններ եւ մանրամասնութիւններ:

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր թղթակիցները, ազգային մարմինները եւ ընթերցողները որոնք կը հետաքրքրուին այս ցաւոտ խնդրով, պատրաստել ցանկ մը հետեւեալ գլուխներով.

1— Ձեր շրջանին կամ ծանօթներու շրջանակին մէջ «անկանոն» վիճակի մէջ գտնուողներու անուն, մականուն:

2— Նշանակել իւրաքանչիւրին անկանոնութեան ձեւը, այսինքն՝

ա) Ինքնութեան թուղթ բնաւ չունեցողներ.

բ) «Վիզա»ի թուղթ ունեցողներ.

գ) 100 ֆրանքնոց թուղթ ունեցողներ որոնք աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են.

դ) Արտաքսման թուղթ ստացողներ եւ պատճառը:

3— Քանի տարիէ ի վեր Ֆրանսա բնակիլը:

4— Եթէ «Կոնթրաթ»ով եկած է, «Կոնթրաթ»ին պայմանաժամը, ո՞ր տեղին եւ ո՞ր գործին համար եկած ըլլալը:

Այս հարցով պէտք է հետաքրքրուին ամէնէն առաջ անոնք որ անկանոն ինքնութեան թուղթեր ունին: Իրենցմէ ալ կը սպասենք որ փութան եռանդութեամբ պատրաստել վերոյիշեալ հարցարանը եւ հասցնել մեզի, առանց սպասելու որ ուրիշներ խորհին եւ գործեն իրենց համար:

Ուշադրութիւն

Գաւառէն շատեր մեզի կը գրեն, մեր հարցարանին իբրեւ պատասխան, իրենց ինքնութեան առժամեայ թուղթերը եւ ուրիշ վաւերաթուղթեր:

Կը խնդրուի, — բան չղրկել մեզի, նոյն իսկ ընդօրինակը, եթէ չէք ուզեր որ կորսուին:

Եւ յետոյ, շատեր Փարիզէն, անձամբ խմբագրատուն կուգան, «կարգադրելու» իրենց խնդիրը:

Կը յայտարարենք, որ աւելորդ է գալ խմբագրատուն:

Մեր ուզածն է «անկանոն» թուղթ ունեցողներուն անունը, մականունը, իրենց պարագաները, ուրկէ գալը, ինչ տեսակ թուղթ ունենալը: Այսքան: Բոլոր այս կէտերը գրաւոր, կարճ եւ ամփոփ, գրկել մեզի:

"ՑԱՌԱՋ"-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [24]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿՆ — Լերան մը կողին վրայ գեղածիծաղ այգիներով եւ պարտէզներով շրջապատուած նկարչագեղ քաղաք: Կը գտնուի Եփրատի աջ ափին վրայ:

ԱՐԱԲԿԻՐ — Մշակուած դաշտի մը վրայ վաճառաշահ քաղաք, զոր Ցուսաց Վասիլ կայսրը Սեբաստիա քաղաքին հետ միասին տուաւ Սենեքերիմ թագաւորին, որուն իշխանները նորոգեցին ու մեծցուցին զայն:

Կան նաեւ Մեծկերտ, Բինկեան, Կամարական, Ազուչին եւ Չմշկածագ: Վերջինը բիւզանդական հայ կայսր Յովհաննէս Զմշկիկի անունով կոչուած է: Հին անունն էր Յերապոլիս (սրբազան քաղաք = Hierapolis):

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐ (Ամիդ) — Տիգրիսի եզերքը: Ունի հսկայ պարիսպներ, աշտարակներ եւ միջնաբերդ: Կը գտնուի Մեծ – Հայքի Մուփք գաւառին մէջ:

Այս քաղաքը գրաւուած է Պարսից Սափոր թագաւորին կողմէ Քրիստոսէ 359 թուին:

Ոմանք Տիարպէքիրը հոմանիշ նկատած են Տիգրանակերտի, ինչ որ բոլորովին սխալ է: Առաջինը ներկայիս գոյութիւն ունի, մինչ երկրորդը աւերակ է եւ շատ հեռու կը գտնուի առաջինէն:

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ (Ֆարգին) — Մասիոս եւ Նպատ լեռներուն միջեւ տարածուած հովիտի մը մէջ հին քաղաք որ լաւ ամրացած էր:

Տիգրանակերտ հիմնուած է Մեծն – Տիգրանի կողմէ եւ իր բնակչութեան գլխաւոր մասը կազմած են Մակեդոնացիներ եւ Կապադովկիացի ու Կիլիկեցի Յոյներ, որոնք բռնի կերպով բերուած են հոն: Բայց Տիգրան անոր պարիսպներուն տակ Հռոմայեցի Լուկուլլոս զօրավարէն յաղթուելով՝ անոնք արտօնուած են իրենց տեղերը վերադառնալու:

Տիգրանակերտ կոչուած է նաեւ Յուստինիանուպոլիս, բիւզանդական կայսր Յուստինիանոսի կառուցած պարիսպներուն եւ ամրութիւններուն պատճառաւ:

ԲԱՂՈՒ — Զօրբորդ – Հայքի Բալահովիտ գաւառին մէջ Եփրատ գետի վրայ հին քաղաք: Մօտը կայ Քաղցբաթոյեաց Ս. Աստուածածնի վանքը. իսկ հիւսիսային կողմը կը բարձրանայ Ս. Մեսրոպայ լեռը՝ շուրջ 1033 մեդր բարձրութեամբ, որուն քարայրներէն մէկուն մէջ իբր թէ Ս. Մեսրոպ ճգնած եւ հայ գրերը գտած է:

Ունի չքեղ անտառներ:

Ցիշուելու արժանի են Մծբին (Նփսխպին), որ Արշակունեաց մայրաքաղաք եղած եւ ունեցած է հոծ բնակչութիւն: Այժմ գրեթէ աւերակ, ուր կ'երեւի տակաւին Ս. Յակոբայ եկեղեցին՝ մասամբ հողաթաղ: Արզանա, որուն արեւելեան կողմը՝ Տիգրիսի եւ Արզանա գետերուն իրար խառնուած տեղը տակաւին կանգուն կը մնայ հայ պատմութեան մէջ ծանօթ Անգղ աւանը իր բերդովը: Այս աւանին մէջ կը գտնուէին Արշակունի թագաւորներէն ոմանց գերեզմանը: Գաւառը կը կոչուէր Անգեղտուն, որ կը գտնուի Զօրբորդ – Հայքի մէջ:

ԲԱՂԷՇ (Պիթլիս). — Պատմական Աղձնիք նահանգի Սալնոյ Ձոր կամ Սալնաձոր գաւառին մէջ Վանայ ծովին հարաւային արեւմտեան կողմը զուարճալի պարտէզներով եւ հանքային ջուրերով նշանաւոր քաղաք: Ունի առողջարար օդ եւ շատ գեղեցիկ դիրք:

Իր բազմաթիւ վանքերուն մէջ յիշուելու արժանի է Ամլորդոյ Ս. Յովհաննէսի վանքը, որ նշանաւոր էր իր թանկարժէք հայ ձեռագիրներու ճոխ հաւաքածոյովը, որ աւա՜ղ, խաղաւ կորսուած կամ փճացած է 1915ի աւերող ջարդերու եւ տեղահանութիւններու միջոցին (*):

ՄՈՒՇ — Սասնոյ լերան հիւսիսային ստորոտը պատմական Տարոնի (այժմ ջրարբի ու բարեբեր Մշոյ դաշտ) կեդրոնը նշանաւոր քաղաք, որ շրջապատուած է այգիներով ու պտղատու ծառերով:

Նոյն դաշտի մէջ՝ Մուշի մօտ կը գտնուի պատմական Աշտիշատ քաղաքը, որ այժմ կ'ըսուի Ս. Սահակ կամ Տէրըգ եւ կառուցուած է Քարքէ լերան կողին վրայ:

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

(Շար.)

(*) Նոյն ճակատագիրը ունեցած են Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը վանքերու եւ եկեղեցիներու մէջ պահուած հնադարեան խիստ թանկարժէք բազմահազար հայ ձեռագիրները, որոնց նմոյշները կարելի է տեսնել Երուսաղէմի, Էջմիածնի, Վենետիկի եւ Վիեննայի հայ մատենադարաններուն մէջ:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը խառն ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պուլվ. Օտտոյի եւ Սէն Լուի Պատանեկան միութիւններու բոլոր անդամները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Ռէփիւպլիքի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Դ.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԶԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Կիրակի առտուընէ մինչեւ իրիկուն

Գեղեցիկ ժամանց, անակնկալներ, պար եւ նուագ, ճոխ պիւֆէ

Կը նախագահէ Ընկ. ԿՈԹՈՂԵԱՆ

կը մասնակցի ԵՓՐԱՏ նուագախումբը

Հաղորդակց. միջոցներ.— կառ. Սէն Լազարէն առնել շոգեկառք եւ իջնել կառ. տ՚Արժանթէօյ։ Հանրակառք Մատլէնէն Թիւ 40 իջնել կար Արժանթէօյ։

Հանդէս Սէն Լուի մէջ

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան տարեկան հանդէսը տեղի կ՚ունենայ վաղը Կիրակի։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն,

Route Château Gombert, Campagne La Baronneի մէջ

Առաւօտ՝ սկաուտական մարզանքներ, վարդավառեան Հայկական խաղեր՝ Հայ Արիներու կողմէ, Փարիզէն հասնող իրենց խումբերու մասնակցութեամբ)։ կէսօրէ վերջ՝ ժամը 2.30ին կը սկսի գեղարուեստական բաժինը՝ ղեկավարութեամբ արուեստագէտ Պ. Մ. Մարութեանի։ Բանախօսութիւն, երգ եւ զուգերգ, արտասանութիւն, նուագ, սքանչելի աղջիկներու պար (ռուսական վ.ինկերքա)։ Հայկական հարսանիք, շարժանկարում։

Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 4.30ին։

Հաղորդ. միջոց.— Առնել 5 թիւ հանրակառքը, որ Սէն Ժէռօմէն վեր, Շաթօ Կոմպէր կը հասնի, կը կենայ նոյն ագարակին (Գըմպըլեաններու) դրան առաջ։

Ճաշը միասին բերել, ըմպելիքը կը հայթայթուի տեղւոյն վրայ։

Մուտքը 5 ֆրանք

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ.— Օգոստոս 20ին Էմիլ Զոլա Թատերասրահին մէջ երեկոյեան 8.30ին։ Ղեկավարութեամբ՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ, մասնակցութեամբ՝ երգչուհի-դերասանուհի Տիկ. Ն. ԲԱԴԱԼԻ (Փարիզէն), ինչպէս նաեւ Պ. ԹՐԱԳՕՇԻ (Լիոնէն) եւ Վ. ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ (Մարսէյլէն)։

Կը ներկայացուի՝ ՕԹԵԼԼՕ

Տոմսերու գիները սովորական են

ՒԱՆՍԹ.— Սեպտ. 17ին փարիզի մէջ պիտի ներկայացնէ «ՔՕՌ», Société Savanteսի սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Շաւարշ Խաչատուրեանի եւ իր պարագաներուն՝ իրենց եղբօր՝ ԿԱՅԾԱԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ զաւակի մահուան առթիւ։

ՋՈՒՆԱՏԵՍԻ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԱՀԱՅ Գոլսեցիներու մայր միւթը կը խնդրէ իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիներէն անպայման ներկայ գտնուիլ տարեկան ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի վաղը Կիրակի օր, ժամը 2ին Canebiere No. 81, Grand Café Noaillesի մասնաւոր սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ եամսեայ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Գավայեօն, 35։

Նէօյի, Մ. Տ. Ս.— 150։

Փարիզ, Ք. եղբ.— 70։

Վիէն, Պ. Մ.— 70։

ՀՐԱՒԷՐ

Շավիլի եւ շրջականներու եկեղեցաշինական վարչական ժողովս ի գիտութիւն բարեպաշտ ժողովրդեան՝ պարտք կը զգայ յայտարարել թէ, Օգոստոս 15, յառաջիկայ երկուշաբթի օր, Վերափոխման Ս. Աստուածածնայ մեծաշուք օր, մանկապարտէզի սրահին մէջ (Ave. Ville d'Avray 20), Ս. պատարագի մատուցմամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի հանգիստ հոգւոց կամ-սրէն ննջեցելոց Ազգիս Հայոց։

Կը հրաւիրեմք հոգեւոր ժողովուրդը նոյն օրը ներկայ ըլլալ եւ հոգեպէս մխիթարուիլ։

Ծառայութ Ս. պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեան ի ժամ 9, սկիզբ պատարագի ի ժամ 10։

Վարչութիւն

ՇԱՀԱՒՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի-լէ-Մուլինօի կայարանին մօտ պաւիլիոնի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի։ Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գաբաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Նուիրուած Ապրիլեան հերոսամարտի 15ամեակին, հրատարակութիւն վասպուրականի հայրենակցական Միութեան (Թուլիզ)։

415 մեծադիր էջ, երկսիւն

բազմաթիւ նկարներով եւ քարտէսներով։ ցպուած վ.ննետիկ։

գին 75 ֆրանք։

դիմել ԴՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le'Prince,Paris(6)։

ՆԷՕՅԵԻ ՍԻՒՌ - ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly եւ Պոււա տը Պուլոնեի մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10 - 15,000 ֆր., 5 փիէս 15 - 20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու։ Մեծ խոհանոց, ճերմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ։ Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Գօգա)։ Դիմել՝ տեղւոյն վրայ 9 եւ 9bis Rue Casimir Pinel եւ 11 Bld. de la Seine։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17), հեռաձայն՝ Marcadet 56-63։ Փափաքողներու կը ղրկուի չէնքին պատկերազարդ գրքոյկը։

Կարի յատուկ մօթէօրներ

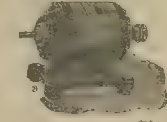

1/15 ձիու ուժ մօթէօր եւ բէօնամ 300 ֆրանք

1/8 » » » 500 ֆրանք

Աժան եւ հաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեան վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը։

HOVHANESSIAN Ingénieur

15 rue de Vienne, Paris (8)

Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5։

Վարձու խանութ

խուռնուրդ, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց ըօփրիզի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար։ դիւրամատչելի պայմաններ։ դիմել Տէր-Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թօլպիաք։

Աշխարհաթիւ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը ստացած է հետեւեալ նոր հրատարակութիւնները.—

Արձակ էջեր եւ հեքեաթներ՝ Զարդարեան, Պանդուխտի կեանքէն՝ Հրանտ, Գեղամ Տ. Կարապետեանի Տարօնի Աշխարհը, Գեղամ Բարսեղեանի Ամբողջական գործը, Ա. Արփիարեանի Ամբողջական գործը, Գրիգոր Զոհրապի ծանօթ դէմքեր եւ պատմուածքներ, Մ. Վարանդեանի Մուրատը, Գերմանիոյն փոթորիկէն վերջը, Ռէնի Գնդակահարուածները, Վազգէն Շուշանեանի Ամրան գիշերները, Հ. Ջուլհակեանի Լռած ջրաղացը, Գէնճուրը։

Գրադարանը բաց է ամէն օր ժամը 7.30էն 9ը, բացի Շաբաթէ եւ Կիրակիէ։

Imp. A. DER (Agopian)

7, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Գ. Զոհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Տ. Գ. Կիւրեան եւ Թ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ, Մանիկ ..., 10, ԵՏՔԸ, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐԸ, ... Քայէլեան 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ Րաֆֆի 25, ՎԱԼԸՆԹԻՆ, ... 20, ԹԷՐՖԱՆՕ, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, ..., ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ՆՐԱՆՔ ԼՆԿԵՐՆԵՐԸ, Գ. Մեսրոպեան 10, ԼԻՃԱ ՀԱՆԸՄ, Ն. Ոսեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՒՍԷՔՍ ԵՒ ԺՈՒՔԼԻՆ, ... 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՈՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ ... 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Ց Ալոեեան ... 12.50, ՏԱՒԻՂ ԵՒՈՒԼԵԱՆ, Գ. Կատվարենց 20, ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, ... Ասատնիկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԴՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Է. ՇԱՆԹ

— Օգոստոսի մօծակներից էլ անտանելի են. Մարդ մի վայրկեան հանգիստ չունի դրանց ձեռքից։ Ուր էլ գնաս, եւեւիցդ մի լրտես է քաշ գալիս. Նոյն իսկ սարերում, ուր առաջ չէին համարձակւում մազլցել, հիմա երեքը — չորսը միասին են երեւում։ Այնպէս չէ՞. Ջիննօ։ Հէնց դրա համար էլ վճռեցինք, որ դու ու Դոմինիկօն քաղաքում իրար հանդիպէք։

— Լաւ, բայց ինչո՞ւ Բրիզիկէլլա։ Սահմանագծի քաղաք է, մինչ լրտեսներով լիքը

—Բրիզիկէլլան այժմ խիստ յարմար տեղ է. այժմ այնտեղ են հաւաքւում ուխտաւորները Իտալիայի բոլոր կողմերից։

— Բայց չէ՞ որ այդ քաղաքը ծովերի ճամբին է։

— Այնտեղից մօտիկ է Հռոմը. բայց դէպ ի արեւելք գնացողներից շատերն էլ մի պտոյտ են անում՝ այնտեղ պատարագին ներկայ լինելու համար։

— Ես չեմ իմացել, որ Բրիզիկէլլայում այդպէս մի մասնաւոր բան կայ։

— Այնտեղ է ապրում կարդինալը։ Ձէ՞ք յիշում, ինչպէս քարոզում էր նա Ֆլօրենցայում դեկտեմբերին։ Այդ նոյն կարդինալ Մօնտանէլլին է, որ կարծեմ մեծ իրարանցում էր առաջ բերել այնտեղ։

— Այո, կարծեմ, բայց ես քարոզի չեմ գնում։

— Սակայն խակական սուրբի համբաւ ունի։

— Ինչո՞վ է առեղծել այդ համբաւը։

— Չգիտեմ։ Երեւի նրանով որ իր բոլոր ռոճիկը բաժանում է աղքատներին ու ինքը ապրում է գիւղական քահանայի նման տարին 4—5 հարիւր ռոկով։

— Ձէ. — առարկեց Ջիննօն։ — Միայն այդ չէ։ Ոչ միայն իր փողն է տալիս, այլ ամբողջ կեանքը անց է կացնում խեղճերն ու հիւանդները հոգալով։ Առաւօտից մինչեւ երեկոյ խնդրող խնդրողի վրայ է գալիս։ Ես էլ. Միքէլէ, ձեզնից պակաս չեմ ատում հոգեւորականներին, միայն սրբազան Մօնտանէլլին բնաւ նման չէ միւս կարդինալներին։

— Ծիշդ է, նա աւելի յիմար է, քան սրիկա. — առարկեց Միքէլէն։ — Այսպէս թէ այնպէս, ամէնքը խելքից գնում են նրա համար, եւ ուխտաւորները սովորաբար մի ոլոր են անում ու գալիս նրա օրհնութիւնը առնելու։ Դոմինիկօն մտադիր էր այնտեղ գնալ վաճառականի հագուստով մի տափ աժան խաչեր ու համրիչներ վզին։ Այդ իրերը այնտեղ սիրով են գնում ու խնդրում են կարդինալին, որ ձեռք դպցնի. վերջը կախում են երախաների չլինելից, որ չար աչքի չգան։

— Սպասեցէք։ Իսկ ե՞ս ինչպէս եմ գնալու։ Ուխտաւորի հագուստով։ Իմ այս հագուստը բաւական յարմար է միայն կարծեմ լաւ չէ այնտեղ էլ այստեղ էլ նոյն հագուստով երեւամ։ Դա վերջը մի ապացոյց կը դառնայ ձեր դէմ, եթէ, բան է, բռնեմ։

— Ձեզ չեն բռնի։ Հիանալի հագուստ կայ ձեզ համար. նոյն իսկ անցագիր։

— Ո՞րմ։

— Սպանացի ուխտաւորի. մի տապաշխարող աւազակ Սիէրրայից Անցած տարի հիւանդացել էր Անկոնում. մերոնցից մէկը խղճալով մի առեւտրական նաւ է գնում ու բերում Վենետիկ, ուր ծանօթներ ունի։ Իբրեւ շնորհակալութեան նշան նրանց է թողնում իր թղթերը, որոնք հրաշալի կերպով յարմար են գալիս ձեզ։

— Ապաշխարող աւազա՞կ։ Հապա ոստիկանութիւնը։

— Է՛, հանգիստ եղէք։ Նա արդէն անց է կացրել իր տաժանակիր աքսորանքը սրանից մի քանի տարի առաջ, եւ այժմ թափառում է ուխտատեղիները իր հոգու փրկութեան համար։ Սխալմամբ սպանել է իր որդուն, մի ուրիշի տեղ, եւ իրեն յանձնել է ոստիկանութեան ձեռքը խղճի խայթից։

— Ծե՞ր է շատ։

— Այո, բայց սպիտակ մօրուքն ու կեղծամը ձեզ դէմք երածի չափ ծեր կը դարձնեն, իսկ բոլոր մնացած նշանները յարմարում են ձեզ։ Հին զինուոր է եղած, կաղ, դէմքին մի սպի ինչպէս դուք. յետոյ, նա էլ սպանացի, այնպէս որ եթէ պատահէք սպանացի ուխտաւորների, հիանալի կերպով խօսքի կը բռնէք միասին։

— Իսկ ո՞ւր կը հանդիպիմ Դոմինիկօին։

— Դուք կը միանաք ուխտաւորներին մի քառուղիում, որ ցոյց կը տանք ձեզ քարտէսի վրայ, եւ նրանց կ'ասէք որ լեռներում կորցրել էիք ձեր ճամբան։ Յետոյ, երբ քաղաք կը հասնէք բոլորի հետ միասին կը գնաք ծիերի հրապարակը կարդինալի ապարանքի հանդէպ։

— Ա՛, ասել է ամենայն դէպս ապրում է ապարանքում, ճնայելով ոլ սուրբ է։

— Ինքը ապրում է մի թեւում, իսկ մնացած ամբողջ շէնքը դարձրել է րհիւանդանոց. Այսպէս ուրեմն, միւսների հետ միասին կը սպասէք կարդինալի դուրս գալուն, իսկ Դոմինիկօն կը մօտենայ ձեզ իր ապրանքների հետ ու կ'ասէ. «Դուք ուխտաւորների հետ էք եկել, հայր»։ Իսկ դուք կը պատասխանէք. «Մի թշուառ եմ ես»։ Այն ժամանակ նա ցած կը դնէ իր տուփը ու թեւովը կը սրբէ դէմքը. իսկ դուք կ'առաջարկէք մի հատ ...

— Յետոյ նա կը նշանակէ ի ... տեսակցութեան տեղը։

— Այո, մինչդեռ ժողովուրդը ... տանէլլին դիտելու կը լինի, ... կերպ կը յաջողցնէք հասցէն ձեզ ... նելու։ Այդպէս է մեր ծրագիրը։ Եթէ չէք հաւանում, կարող էք ... նիկօին իմաց տանք եւ այլ կերպ ... դասդրենք

— Ոչ, հիանալի սարքած է։ ... ջանացէք որ մօրուքն ու մազերը ... լորովին իսկականի նման լինին։

X

— Դուք ուխտաւորների հետ ... եկել, հա՛յր։

Բոռը, եպիսկոպոսական ... աստիճանների վրայ նստած, ... ւած սպիտակ մազերի միջից ... հարցնողին ու տաւ. պայմանի ... տասխանը մի շատ դողդոջ ... ու նկատելի սպանական ... թեամբ։

Դոմինիկօն հանեց վզից կաշ... ... չերով ու համրիչներով լիքը ... դրաւ սանդուղի աստիճանին։

(Շար.

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :•: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Redaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

14 AOUT 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1957

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Շարունակենք ամփոփ պատկերացումը, երկրի այլ հարստութիւններուն։

Հայաստանի պէմզան (չեչաքարը), բնական մեծ հարստութիւն մը կրնայ նկատուիլ, եթէ օգտագործուի ապակի արտադրելու համար։ Ժամանակին չեչաքարը կը գործածուէր միայն մեքենաներու մասերը յղկելու։ Այժմ պէմզան մեծ չափով եւ լայնօրէն կը գործածուի ապակիի եւ շինարարական արդիւնաբերութեան մէջ։

Ըստ մասնագէտ յօդուածագրի տեղեկատուութեան պէմզան մինչեւ այժմ կը ստացուէր գլխաւորաբար Իտալիայէն։ Խորհրդային Միութեան երկիրներէն միայն Հայաստան ունի պէմզա եւ այն ալ այնպիսի մեծ քանակութեամբ, որ աշխարհի ոչ մէկ երկիր կրնայ մրցիլ անոր հետ։ Հայաստանի պէմզայի մէկ առաւելութիւնն ալ այն է, որ ան ունի այլազան գոյներ եւ քիմիական տարբեր բաղադրութիւն։

Դեռ 1927ին Հայաստանի Ժողտնտխորհը ծրագրած էր հիմնել ապակիի գործարան։ Ամէն ինչ կը խօսէր յօգուտ ծրագրի յաջողութեան։ Առատ եւ ընտիր նախանիւթ, աժան ելեքտրական ուժ, ապակիի մեծ պահանջ։ Պէմզայի օրինակները ղրկուած էին Ռուսաստանի շարք մը տարրալուծարաններ ու ապակիի գործարաններ։ Արդիւնքն ստացուեցաւ հիանալի, աւելի փայլուն, քան իտալական ու գերմանական պէմզան։

«Ապակիի գործարանի խնդիրը, 1928էն սկսած, անվերջ կը յուզուի Հայաստանի պետական հիմնարկութիւններու մէջ։ Անդրկովկասի Ժողտնտխորհն ալ խոստացած է աջակցիլ։ 1931ին, Մոսկուայէն եկաւ մասնագիտական յատուկ յանձնաժողով մը ապակիի գործարանի տեղը որոշելու համար։ Այդ առթիւ Թիֆլիս հրաւիրուեցաւ յատուկ խորհրդակցութիւն՝ հանրապետական ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ։ Մոսկուայի ներկայացուցիչը, զեկոյց կատարուած հետազօտութիւններու արդիւնքը, ըստ որու յանձնախումբը աւելորդ կը համարէր Հայաստան երթալ, որովհետեւ Հայաստանի պէմզայի քանակի եւ որակի մասին գոյութիւն ունէր լրիւ տեղեկութիւն, նոր հետազօտութիւններու կարիք չկար։ Հայաստանը պէմզայի անսպառ հանք է։ Վրաստանի մէջ կայ Սուրամի աւազահանքը, որմէն շինուած շիշերը, սակայն կը ստացուին սեւ գոյնի եւ անպէտք են գործածութեան համար։ Քութայիսի շրջանի մէջ ալ կայ աւազահանք որ կարող է բաւարարել 25 տարի։

«Մասնագիտական զեկուցման եզրակացութիւնը ամէն տեսակէտէն կը խօսէր յօգուտ Հայաստանի, բայց Անդրկովկասի Ժողտնտխորհը որոշեց գործարանը շինել... Քութայիսի մէջ, եւ այդ նպատակին յատկացնել 10 միլիոն ռուբլի։ *Որոշումը կը պատճառաբանուէր անով որ Ռուսաստանի տարրալուծարաններու եւ գործարաններու մէջ պէմզայի հալելու փորձերը կատարուած են նաւթի ու քարածուխի վառելիքով, իսկ Հայաստանի մէջ կ՚ենթադրուէր հալեցնել ելեքտրականութեամբ, մինչդեռ, իբր թէ, ելեքտրականութեամբ հալելու ձեւը յայտնի չէ Խորհրդային Միութեան մէջ»։*

Ահա, այսպէս, Հայաստանը իր անսպառ պէմզան չի կրնար օգտագործել, (գոնէ առ այժմ), մինչ անդին Վրաստանը այս գետնին վրայ ալ անշեղ կը մնայ լենինեան ուղիղ գծէն։

Քանի մը խօսք Սեւանի ջուրերու օգտագործման եւ բաշխման մասին։ Ահա այդ խնդրի համառօտ պատկերացումը համաձայն յիշեալ յօդուածագրին։

Մօտ երեսուն տարի առաջ, ցարական կառավարութեան օրով, անգլիացի ճարտարագէտ Ստիւարտը կ՚առաջարկէր Սեւանի ջուրը Գանձակի եւ Թիֆլիսի կալուածներուն ծառայեցնելու ծրագիրը։ Պատերազմը արգելք եղաւ այդ ծրագրի իրագործման։ Բայց հիմա տարբեր ձեւով, բոլշեւիկներն են որ առաջ կը քշեն Ստիւարտի գաղափարը։

Սեւանի խնդրի շուրջ այժմ կրքերը բաւական յարուցած են։ Հայաստանի տնտեսութեան նախանձախնդիր մարդիկ կը պաշտպանեն Սեւանի ջուրը Հայաստանին թողնելու միտքը, Թիֆլիսն ու Մոսկուան կ՚ուզեն օգտագործել համամիութենական պահանջներու համար։

Այսպէս, Անդրկովկասի բամպակի կոմիտէի նախագահ Տոլստոպեատովը կ՚առաջարկէ Սեւանի ջուրը Զանգուի միջոցով բաց թողնել Արաքս գետը եւ գործածել Ադրբէջանի բամպակի դաշտերու ոռոգման վրայ։ Այս ծրագրի իրագործման պարագային, մասնագէտներու հաշուով, Հայաստանն առաջին հնգամեակին միայն ելեքտրական ուժի 30 միլիոն տոլարի կորուստ կ՚ունենայ։

Ըստ մասնագէտ յօդուածագրի պնդման, Տոլստոպեատովի ծրագիրը ընդդիմութեան հանդիպած է ոչ միայն Հայաստանի, այլ նաեւ խորհրդային տնտեսութեան նախանձախնդիր շարք մը հիմնարկութիւններու եւ անհատներու կողմէ։ Այս վերջինները կը պահանջեն որ Սեւանի ջուրը օգտագործուի թէ ոռոգման եւ թէ ելեքտրականութեան համար։ Այս ծրագրի համեմատ, կ՚ենթադրուի Զանգու գետի վրայ շինել վեց խոշոր ելեքտրակայան, որմէ օգտագործուած ջուրը կ՚երթայ Սարդարապատի եւ ուրիշ վայրերու ոռոգման։

Այս ծրագիրը ձախողեցնելու եւ իր առաջին ծրագիրը կրկին կեանքի մէջ կիրարկելու համար Տոլստոպեատովը այժմ կ՚առաջարկէ Զանգուի վրայ միայն երկու ելեքտրակայան հիմնել եւ ջուրը թողնել Արաքսի մէջ՝ Մուղանի բամպակադաշտերը ջրելու համար։ Այսինքն Սարդարապատը մնայ միշտ անապատ։

Բոլշեւիկեան տեսակէտով, Տոլստոպեատովը, ի հարկէ, հետեւողական է։ Այդ հետեւողականութեան զոհ կ՚երթայ Հայաստանը, որու վարիչները միշտ «պարտաւոր» են հետեւողական ըլլալ եւ գիջիլ։ Իսկ բախտը միշտ ուրիշներուն կը ժպտի, որ իւրացման գործին մէջ իսկ հետեւողական գծի ախոյեանը կը ներկայանան։

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Ֆոն Փափէն-Հիթլեր տեսակցութիւնը

Գերման վարչապետին եւ ազգայնական պետին միջեւ տեղի ունենալիք տեսակցութեան շատ մեծ կարեւորութիւն կու տան Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ։ Որովհետեւ իրօք, այս տեսակցութենէն կախում ունի Գերմանիոյ նախարարական տագնապին լուծումը։ Այս տեսակցութիւնը պատրաստելու համար Հիթլերի թիկնապահներէն մէկ-երկուքը, հանդիպում մը ունեցած են ֆոն Փափէնի եւ Շլայխէրի հետ։

Կեդրոնի կուսակցութիւնը յայտներ էր թէ պատրաստ է հիթլերեաններուն հետ ապահովելու խորհրդարանական գործակցութիւն մը։ Կեդրոնի այս յայտարարութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործած է քաղաքական շրջանակներուն վրայ։ Պարզ է թէ կեդրոնի այս տրամադրութիւնը առանց պայմանի չէ։ Եթէ չեն պահանջեր մէկ քանի նախարարութիւններ յառաջիկայ դահլիճին մէջ, սակայն, կը պահանջեն որ հիթլերեանները բացայայտ յանձնառութեան տակ մտնեն յարգելու Վայմարի Սահմանադրութիւնը եւ երկիրը կառավարելու համաձայն խորհրդարանական կարգերու։

Եթէ Հիթլեր ընդունի կեդրոնի կուսակցութեան այս պայմանը, իր յանձնառութեամբն իսկ, կը դառնայ Պրիւնինկի բանտարկեալը։ Սակայն հարց է թէ պիտի ընդունի՞։ Շատ հաւանական չի թուիր։

Իսկ ֆոն Փափէնի համար, կ՚ըսուի թէ Հիթլերի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, պիտի առաջարկէ մէկ քանի հիթլերեաններ առնել կառավարութեան մէջ։

Առ այժմ, օգտուելով կուսակցութեանց վարանոտ ընթացքէն, ֆոն Փափէնն է որ կը զօրացնէ իր դիրքը։

Յունաստանի խաղաղական կացութիւնը

Կարգ մը աղբիւրներէ բխած տեղեկութեանց համաձայն իբր թէ Պ. Զայիմիս յայտարարած է թէ չպիտի մնայ հանրապետութեան նախագահի իր պաշտօնին վրայ, քանի կառավարութիւնը կը հանդուրժէ ապօրինի կազմակերպութիւններու գոյութիւնը։ Ասով Յունաստանի հանրապետութեան նախագահը ակնարկած է զինուորական միութեան։

Իրաւասու շրջանակներ կը յայտնեն թէ այս տեղեկութիւնները չեն բխած պաշտօնական կամ կէս-պաշտօնական շրջանակներէ։ Այս հարցին առթիւ, Յունաստանի հանրապետութեան նախագահը առիթն ունեցած է տեսակցելու Վենիզելոսի եւ փոխ-վարչապետին հետ։

Երկուքն ալ վստահեցուցած են նախագահը թէ երկրին կացութեան մէջ անապահով ոչինչ կայ եւ թէ սահմանադրական օրէնքով նշանակուած թուականին, կանոնաւոր կերպով տեղի պիտի ունենան ընտրութիւնները։

Իսկ քաղաքական շրջանակներու մէջ, կը տիրէ այն համոզումը թէ ընտրութիւններէն առաջ զինուորական միջամտութեան մը հաւանականութիւնը՝ վերջնապէս փարատած է։

Այս տեղեկութիւններէն կ՚երեւի թէ, զինուորական միութիւնը պատրաստուած է միջամտելու համաձայն ընտրութեանց արդիւնքին, այն պարագային միայն, երբ ընտրութիւնները աննպաստ ըլլան կառավարութեան։

Անգլօ-եգիպտական բանակցութիւնները

Անգլիական «Տէյլի Էքսփրէս» թերթը կը յայտնէ թէ անգլիական եւ եգիպտական պետական անձնաւորութեանց միջեւ տեղի ունեցած կէս-պաշտօնական խօսակցութեանց հետեւանքով, կարելի եղած է համաձայնութեան մը գալ։ Որով՝ կարելի պիտի ըլլայ վերսկսիլ բանակցութիւնները՝ որոնք ձախողած էին 1930ին։

Կը կարծուի թէ Եգիպտոսի վարչապետը Սըտքը փաշա Լոնտոն պիտի երթայ սեպտեմբերին, այս հարցին մասին խորհրդակցելու Անգլիոյ արտաքին նախարարին հետ։ Բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան հետեւեալ հարցերուն շուրջ.

1) Դաշնակցութիւն մը Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ:
2) Եգիպտոսէն ետ քաշուիլ անգլիական զօրախումբերու:
3) Եգիպտոսի մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:
4) Ջնջում «քափիթիւլասիոն»ներու:
5) Անգլիական եւ եգիպտական դեսպաններու նշանակում Լոնտոնի եւ Գահիրէի միջեւ:
6) Սուտանի մէջ եգիպտական փոքր զօրախումբ մը պահելու իրաւունք:
7) Ապահովում Սուէզի ջրանցքի պաշտպանութեան:
8) Սուէզի ջրանցքին վրայ դրուած կարգ մը մենաշնորհներու փոխարէն՝ անգլիական փոխատուութիւն՝ Եգիպտոսի:

Պարզանի շէյխը Էտիրնէ պիտի բնակի

Պարզանի Շէյխը Ահմէտ որ ասկէ առաջ անձնատուր ըլլալով թուրք կառավարութեան գինաթափ եղած էր, իր ազգականներուն եւ հրամանատարներուն հետ Վան բերուած է։ Այդ հրամանատարները Շէյխին առանձին վստահութիւնը կը վայելեն եւ վերջին շարժումներու միջոցին՝ աշիրէթներու գլուխը կը գտնուէին։

Իրենց զէնքերը ձգելով անձնատուր եղող Պարզանցիներէ մէկ մասը տակաւին սահմանագլուխին վրայ կը գտնուի։ Անոնք ալ Վան բերուելէ յետոյ, Շէյխ Ահմէտի հետ Տրապիզոն պիտի տարուին։ Անոնք Պոլիս երթալէ յետոյ Թրակիա պիտի երթան եւ կառավարութեան որոշմամբ իբր քաղաքական աքսորական հաւանական է որ Էտիրնէ բնակին։

«Յառաջ»ի յաջորդ թիւը

ՅԱՌԱՋի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ ամսոյն 17ին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ:

Ռուս պատուիրակութիւն մը Թուրքիա կ՚երթայ

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Շինութեանց ծրագիրներու պետական թրըսթի տնօրէն Օրօլովի նախագահութեամբ պատուիրակութիւն մը Թուրքիա մեկնեցաւ թուրք կառավարութեան հրաւէրին վրայ։ Այս պատուիրակութիւնը պաշտօն պիտի ունենայ կարգ մը ճարտարարուեստական ձեռնարկներու մասին ծրագիրներ պատրաստելու։

Այս ծրագիրները պիտի գործադրուին վարչապետ Ըսմէթ փաշայի Մոսկուա այցելութեան միջոցին Թուրքիոյ բացուած ութ միլիոն տոլարի վարկին համաձայն կատարուելիք ապսպրանքներով։

Սովետ մասնագէտները Թուրքիոյ մէջ երկու ամիս պիտի բնակին եւ թուրք մասնագէտներու հետ Անատոլուի զանազան շրջանակներու մէջ քննութիւններ պիտի կատարեն։

Պուլկարեւսերպ միջադէպեր

ՍԵԼԱՆԻԿ.— Տոյրանէն առնուած լուրերու համաձայն, պուլկար հրոսախումբ մը՝ Սերպիա մտած է եւ սահմանագլխի պահակներու կողմէ լուր առնուելով՝ ջոկատով մը ձեռնարկուած է հետապնդմանց։ Այս ջոկատին եւ քոմիթէճիներուն միջեւ սկսած ընդհարումը շարունակուած է պատերազմի մը ձեւով եւ հրոսախումբը միջոց մը թէեւ ուզած է հեռէն սահմանագլուխը անցնիլ, բայց չյաջողելով Պուլկարիա քաշուած էր։ Երկուստեք շարունակուող ընդհարման մէջ սերպ զինուոր մը վիրաւորուած է ծանրապէս։

Նոյն գիշերը երկրորդ հրոսախումբ մըն ալ սահմանագլխի ուրիշ մէկ կողմէն Սերպիա մտնել ուզած է եւ սահմանագլխի պահակներուն եւ քոմիթէճիներուն միջեւ կատարուած ընդհարման մէջ երկու սերպ զինուորներ վիրաւորուած եւ Պուլկարները իրենց բաղձանքները չկրնալով իրականացնել, պարտաւորուած են նահանջել։

Հնդկական խռովութիւններ

Պոմպէյէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Փէնճապի նահանգին մէջ՝ կացութիւնը չափազանց վտանգուած է: Հակառակորդ համայնքները մէկ վայրկեանէն միւսը կը սպասեն որ կռիւները սկսին եւ այդ նախատեսութեամբ, զէնքի եւ ռազմանիւթի պատրաստութիւններ կը տեսնեն: Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, որպէս զի ժողովուրդը չկարենայ իրազէն եւ փամփուշտ հայթայթել: Անգլիներու աղանդը դարերէ ի վեր, իրաւունքը կը վայելէ դաշոյն կրելու: Այս իրաւունքը իշխանութեանց կողմէ անոր տրուած է ի վարձ իրենց զինուորական ծառայութեանց: Մահմետականներն ալ կը պահանջեն հիմա որ իրենց ալ տրուի դաշոյն կրելու իրաւունքը:

Կառավարութիւնը մեծ մտահոգութեամբ կը սպասէ օգոստոս 17ին: Իրօք, այդ օր է որ Անգլիոյ վարչապետը համայնքներու վէճին առթիւ, իր իրաւարարի վճիռը պիտի տայ: Եւ եթէ այդ վճռին հետեւանքով մէկ կամ միւս կողմը դժգոհ մնայ, կռիւները անխուսափելի են:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐԸ ԶԻՐԱՐ ԿԸ ԶԱՐԴԵՆ — Իվան Միխայլովի կուսակցութենէն Վաէռափչիեւ, սպաննուեցաւ Սոֆիայի մէջ, փրոթօկերովեան հատուածէն բազմաթիւ անձերու կողմէ: Սպանիչները յաջողեցան փախուստ տալ:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ — Մուղլայի Վատիյէ կոչուած վայրին մէջ, երկրաշարժը բաւական մեծ վնասներ հասցուց: 200 տուներէն 100ը փլան: Մնացեալ տուները վնասուած են: Բնակիչները ստիպուեցան հեռանալ իրենց բնակարաններէն:

ԿԵԴՐ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆԸ — Յանձնախումբ մը որ կը բաղկանայ Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբի ներկայացուցիչներէն, ժողով գումարեց Ժընեւի մէջ, զբաղելու համար Կեդր. եւ Արեւելեան Եւրոպայի պետութեանց վերաբերեալ ելմտական հարցերով: Յանձնախումբը նախ զբաղեցաւ Պուլկարիոյ ելմտական կացութեամբ եւ լսեց Պուլկարիոյ ազգ. դրամատան տնօրէնին զեկոյցը:

ՕԹԹԱՎԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ — Օգոստոս 18ին է որ տեղի կ՚ունենայ Օթթավայի խորհրդաժողովին փակման նիստը: Մինչ այդ, արդէն գոյացած համաձայնութիւնները պիտի կնքուին: Բայց կարելի է ըսել թէ, փակման օրը ուրիշ նոր համաձայնութիւն կնքուած չպիտի ըլլայ:

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ — Հիթլերեանները կը շարունակեն ահաբեկչական արարքներ գործել Գերմանիոյ զանազան վայրերուն մէջ: Իսկ Պերլինի շատ մը մեծ վաճառատուններուն մէջ, արտասովոր ձեռնառումներ պայթեցուցին անոնք: Պարզ է թէ նախապէս ծրագրուած էր, քանի որ ռումբերը նետուեցան գրեթէ նոյն պահուն, զանազան վաճառատուններու մէջ, ուր գտնուող ժողովուրդը՝ խուճապի մատնուած, արագօրէն փախաւ խուժեց:

ՍՊԱՆԻՈՅ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ — Ամբողջ երկրին մէջ, վերջին ըմբոստութեան հետեւանքով՝ ձերբակալուած եւ բանտարկուած անձերու թիւը կը հասնի 2000ի: Բանտարկեալներուն մէջ կը գտնուի Սպանիոյ նախկին տիրակալին Փրիմօ տէ Ռիվերայի տղան:

Առանց դատավարութեան պիտի սկսի յառաջիկայ ամսու վերջը, հանրապետութեան կողմէ հաստատուած գերագոյն ատեանին առջեւ: Պիտի դատուին 100 մարդիտցի եւ 300 զաւառացի ըմբոստներ:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ — Օգոստոս 6ին, համաձայն Ֆրանսայի աշխատանքի նախարարութեան կողմէ պատրաստուած վիճակագրութեան, անգործներու թիւն է 267,051, որուն 68,600ը կիներ: Անցեալ շաբթուան վրայ 1911ի յաւելում մը:

ՁՐՈՅՑ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

„ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ„ ՇԱՐԺՈՒՄ

ՍԻՐԵԼԻ ՄԻՐԶԱ ՍԱՄՈՒԷԼ ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ.— Շատ անմեղ վրէժ է որ կ'առնեմ քեզմէ, անունդ յիշելով. թող աշխարհ ճանչնայ յանցաւորը: «Փարիզահայ մտաւորական իշխանաց» անցքերին եւ շարժումներին տեղեա՞կ պահել հին բարեկամներդ: Ա՛ռ քեզի «մտաւորական» շարժում: Երկարօրէն չարչրկեր եմ գլուխս գտնելու կամ շինելու համար բառը որ նշանակէր «ցեխի տարափ»: Եթէ կարելի ըլլար «Զըվէժը» փոխել «ցեխվէժ»ի, մէկ բառով պատկերացուցած պիտի ըլլայի քու պատճառով շաբաթներէ ի վեր մեր գլխուն թափած «մտաւորական» տարափը:

Կը յիշեմ որսորդական արկածներէս մէկը:

Ձիւն-ձմեռ: Խօրասանի լեռնադաշտին ահաւոր ձմեռը: Երեք հոգի կէս օրին ապաստաներ ենք հողաթումբի մը արեւակողմը, քիչ մը տաքնալու եւ ճաշելու համար: Ընկերներէս մէկը, քեզի պէս փորձանք, պիշ-պիշ կը նայի գլխուս վրայ կախուած սառոյցի փայփլուն կտորին:

— Աղի՛, քաշ տուր էդ ճիւղը, ախպէրջան, մի կտոր սառ ուտենք, էլի՛...:

Անխորհուրդ, առանց կասկածելու սպրդած դաւին, տեղէս կը ցատկեմ եւ ճիւղը կը քաշեմ: Ցախերով շինուած թումբին ետեւ ձիւնին առուն էր ծածկուած...: Բացուած ծակէն ցեխի հոսանքը կը խուժէ իմ եւ միւս խեղճին վրայ, իսկ անզգամը շատ հեռուն է, կը թաւալի ձիւնին մէջ, կուշտ ու կուռ խնդալով:

Քու ըրածդ տարբեր բան չէր, միայն թէ «ցեխվէժ»ը որ կը հոսի քու պատճառաւ անհամեմատ աղտոտ է: Ձե՞ս հաւատար, միրզաջան, յա՛, մտիկ ըրէ եւ յետոյ խնդայ, որքան որ կ'ուզես կամ լաց, ինչ որ աւելի պատշաճ պիտի ըլլայ:

Կը յիշես իմ նախորդ գրութեանս մէջ դրուած երեք գրական հարցերը Օմարի քառեակներուն եւ Յինտլեանի զմայլելի շանխայերէնի մասին: «Գրագէտ» եւ «բանաստեղծ» Ա. Զօպանեան «դուրս կուտայ», ինչպէս կ'ըսէ Յինտլեան իր զմայլելի բարբառով, շարք մը հետեւեալ կուռ եւ համոզիչ փաստերուն, իբրեւ պատասխան. «շողոմ, ամբարտաւան, ապուշ, ցաւագար, խակ, տմարդի, անպատկառ, հնդկահաւ, ...զօրցի առասպելով գրագող»:

Այսքանը բաւէ ետք կ'աւելցնէ. — «Մինչեւ հոս՝ բան չկայ բսելիք...»: Այնքա՛ն բնական է իրեն համար այդ ամէնը: Եւ կը շարունակէ զօրաւոր եւ անդիմադրելի «գիտական» փաստերու շարան. «թեթեւսօլիկ, սկսնակ, անփորձ սկսնակ եւ... էշ սկսնակ...»:

Եւ դեռ չէ վերջացած: Պէտք է անպատճառ վերյիշել ամբողջական Զօպանեանի հայոյաթուղթերը: Այս անգամ թերեւս աւելիով, քանի որ քիչ մը խրթին է նիւթը:

Սամուէ՛լ, Սամուէ՛լ, մեռնէիր, պատճառ չդառնայիր որ փէշէն քաշեմ գիտական եւ գրական այս մեծ հեղինակութեան եւ փոշիանամ իր փաստերուն ծանրութեան տակ: Քու եւ իմ անունով շնորհակալ ըլլալէ ետք, փախինք ցեխի այս Զըվէժէն եւ գտնենք բուն նիւթին:

×

Ըսեմ անմիջապէս որ երբէք հակառակ չեմ գիտական բանավէճի մէջ սանձարձակօրէն հայհոյելու գաղափարին, պայմանաւ որ հայհոյողը ես չըլլամ այլ դիմացինս: Չկայ լաւագոյն փաստ իր մտաւոր անանկութեանը քան հայհոյանքի դէզի մը տակ իր անզօրութիւնը պարտկելու փաստը:

Եւ այս երեւոյթը արեւմտահայ գրականութեան մէջ օրէնք դարձած է հինէն ի վեր, իսկ մեծագոյն օրէնսդիրներէն մէկը եղած է, ամէնէն փայլունը՝ Արշակ Զօպանեան:

Յիշեմ օրինակ մը ի պէտս պարականոն զարգացելոց:

Դպրոցական էինք, ուրեմն այն տարիքին երբ տպագրուած թուղթը անսխալականի հմայքը ունէր դեռ մեզի համար: Գր. Մալխաս, «Բիւզանդիոն»ի աշխատակից, թարգմանեց անգլիացի հեղինակի մը, Փոփի «Փորձը»: Սատանան բան չունի, այդ գիրքը մեր ձեռքն էր անգլ. գրականութեան դասերու ընթացքին: Ակամայ բաղդատութիւն մը եւ մնացինք շուարած, ափիբերան: Մալխասի իւրաքանչիւր էջը կատարեալ ծաղկեփունջ մըն էր ամէնէն կոպիտ, ամէնէն ահաւոր սխալներու: Մարդը «բարի լոյս» ըսելու չափ ալ անգլիերէն չէր գիտեր: Կը յիշեմ ատոնցմէ մէկը, «ակնօսթի՞ք» բառը զոր Մալխաս թարգմանած էր, գուշակէ եթէ կրնաս... «դաւանակերեան»...: Զօպանեանի խափշիկ մայրերուն հարազատ եղբայրը... գաւանակերեան:

Դեռ ան յոյսով որ մենք ենք սխալողը, դիմեցինք մեր դասատուին՝ Փրոֆ. Վան Միլինճընի, յայտնի հեղինակութիւն անգլիական գրականութեան: Կրնաս երեւակայել մեր դիմումին արդիւնքը: Մեր մէջէն մէկը գիրքը առաւ եւ Զիթունիի նման թերթի մը մէջ մարգարիտի պէս շարեց Մալխասի սխալները եւ ատոնց կարգին «դաւանակերեան»ը:

Ինչ կը յուսայիք որ ըլլար Մալխասի գիրքը այդքան վրան բաց յանցանքով բռնուելէ ետքը: Մարդը անայլայլ հրապարակ իջաւ, լաւ մը լուաց մեր դասընկերը, «փառնակ, բաղ, սագ, տխմար, ապուշ» լուաց նաեւ Փրոֆ. Վան Միլինճընը, որ չգիտեր եղեր թէ հին Յոյները ոչխարի մէջ կ'ուտէին, հետեւաբար «ակնօսթիք» կը նշանակէ... «դաւանակերեան»:

Բայց իր կատաղութեանը մէջ մոռցած էր Մալխաս, ինչպէս մոռցած է Զօպանեան, որ իրմէ դուրս ուրիշ հայերէն գիտցող ալ կրնայ ըլլալ եւ թերթերու մէջ տպուածները երբեմն ընթերցողներ կրնան ունենալ: Եւ ընդհանուր հեգնանքի եւ ծիծաղի տակ թաղուեցաւ Գրիգոր Մալխասի գրողի համբաւը:

×

Միրզա՛ջան, պատմութիւնը կը կրկնուի նոյն իսկ հայ գրականութեան մէջ:

Զօպանեան հազիւ թէ մեզի յանձնարարած էր կարդալ «Գայքարոյ»ի մէջ Յինտլեան պարսկագէտ-բանաստեղծին կուռ եւ զմայլելի յօդուածաշարքը Խայեամի մասին, ահա նոյն թերթին մէջ լոյս կը տեսնէր Գանչալուեանի յօդուածը:

Գանչալուեան, որ գոնէ Զօպանեանի չափ պարսկերէն պէտք է գիտցած ըլլայ, կը քննէ վաւերականութեան հարցը, անհեթեթ կը գտնէ Յինտլեանի «անվարան, աներկբայ օրէն եւ կատարեալ վստահութեամբ» արձակած վճիռը, կը յիշէ Փրօֆ. Պրաունի կարծիքը զոր «Գայքարոյ»ի մէջ կը զետեղէ անգլ. լեզուով, եւ կ'աւելցնէ «Պրաունի, բազմահմուտ արեւելագէտին կարծիքը այս մասին, շատ աւելի հեղինակաւոր է քան Գ. Յինտլեանինը»:

Կ'ուզէի տեսնել Գանչալուեանի շինած դէմքը երբ կարդար Զօպանեանի վճիռը թէ իրեն նման «պարսկագէտ մը, բանաստեղծ մը, նուրբ ու հմուտ գրական քննադատ մը կրնայ աւելի լաւ կատարել (վաւերական քառեակները) զանազանման աշխատութիւնը քան, չոր գիտուն մը, ճաշակ չունեցող պարսկագէտ մը» ինչպէս ...Պրաունը:

Յետոյ, ձանձրութիւնը յանձն առեր է Գանչալուեան, չափելու համար Յինտլեանի պարսկերէն լեզուի հմտութեան խորութիւնը:

Այս վերջինը կ'երեւի «բարի լոյս» ալ չկրնար ըսել, երբ «տաուսօ»ը սխալ կը հնչէ, պատիւ կը թարգմանէ բառ մը որ ամօթ եւ անպատուութիւն կը նշանակէ: Թերեւս չգիտեր Գանչալուեան թէ ինչ որ ամօթ է ուրիշներու համար, պատիւ է Զօպանեանին եւ իր զմայլելի բարեկամին համար:

×

Սամուէ՛լ, վիզդ ոլորուէր, այս օրին չձգէիր մեր «Նուրբ ու հմուտ գրական քննադատը»:

Բայց չկարծես թէ ապարդիւն անցաւ այս "կալմադաս"ը: Մարդը կատղեցուցինք: Փրփրեցաւ, սպառնաց, հայհոյեց, բայց վերջապէս իր կատաղութեանը մէջ «դուրս տուաւ» ինչ որ կ'ուզէինք որ իր բերնովը ըսէ եւ տպագրէ. «Բրօֆ. Պրաուն» չոր գիտուն մը եւ անճաշակ պարսկագէտ մը» շատ անիմաստ բան է որ ըսեր է: Ես, Ա. Զօպանեան, նուրբ ու հմուտ գրական քննադատ, կըրնամ անկէ աւելի լաւ զանազանել թէ որոնք վաւերական եւ որոնք անվաւեր են Օմարի քառեակներէն»:

Ընդունէ որ բաւական յոգնեցանք այս ահաւոր, անխափելի անհեթեթութիւնը իրեն ըսել տալու համար հրապարակաւ:

Ընթերցողին կը մնայ նժարին մէկ կողմը դնել Փրօֆ. Պրաունը իր չորս հատոր «պարսիկ գրական պատմութիւն»ով, որ դասական մեծագոյն գործը համարուած է արեւելագիտութեան մէջ: Պարսկերէնի, արաբերէնի եւ թուրքերէնի իր պատկառելի հմտութիւնով եւ հեղինակած գրքերով, 20է աւելի արեւելեան հին հեղինակներ ծանօթագրուած, քննած, սրբագրած եւ հրատարակած ըլլալու իր արժանիքով: Եւ նժարին միւս կողմը դնել Զօպանեան մը որուն ամբողջ գրական ստեղծագործութիւնը "Ազամդանդ" դասի ծաւալով գիրք մը չի լեցներ: Չգնեք արժէքը: Եթէ նժարը ընթերցողին աչքին առջեւ ջարդ ու փշուր չեղա՛ւ...

Ահա թէ ուր կրնայ հասնիլ, Միրզա՛, մարդկային խելապատակին տգիտութեան ատաղձը:

×

Վաւերականութեան հարցին այս յաջող լուծումէն ետք, կը մնայ մէկ հարց ալ (Երրորդը՝ Զէնօ Աւէտոսի հարցը մեր «Նուրբ»ը ուրացաւ Զէ՞ր գուշակած).

Յինտլեանի «տաֆթար»ին լեզուն ֆայերէ՞ն է թէ շանխայերէն.

Քեզ տեսնեմ, Սամուէլջան, պէտք է առնես գրչակս եւ կատղեցնես մեր «գրական քննադատը» որ ստիպուի պատասխանել այս հարցին ալ նախորդին վճռականութիւնով:

Ի յառաջագունէ կ'ընդունիմ որ իմ անունիս քով շարէ բանջարանոցին բոլոր բոյսերուն անունները: Շաղգամ, կանկար, դդում, լուպիա, կամ գիտական սեւէ նման փաստ: Իր փաստերը ընտրէ նոյնիսկ կենդանական աշխարհէն, էշ, ձի, կով, ուղտ, այծ, ոչխար...: Միայն թէ երկրորդ անգամ իրնայ ծաղակը եւ յայտարարէ թէ Շանխայերէն չէ այլ Հայերէն հետեւեալ «զմայլելի»ն:

Անոնք որ բնութեան մամնիկներ՝ երկինքը կը զարդարեն,
կուգան ու կ'երթան եւ բնութեան միջոցաւ նորէն կուգան,
երկնքին փէշին եւ գետնին գրպանին մէջ,
Արարածներ կան որ ցորչափ Աստուած չմեռնի՝ պիտի ծնին:

Կամ սա հիանալին որ կը սկսի՝
Աչ, ես գինետան դուռը պեխերովս աւլեցի...:

«Նուրբ» բանաստեղծական լեզուով: (Մենք ալ կը կարծէինք որ Մանչէսթրի մէջ մարդիկ պեխերնին կ'ածիլեն):

Հիմա միրզաջան, խօսքը տանք «բանաստեղծ» եւ «Նուրբ քննադատ»ին եւ սպասենք համբերութեամբ ցեխի նոր պոռթկումին:

«Ցեխվէ՛ժ»... բռնէ՛ք, էլի՛...

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

Ժ.ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Ա.

Անցեալ շաբաթ օր, 30 յուլիսին, Լոս Անճէլըսի մէջ Միացեալ Նահանգներու նախագահին փոխանորդ Քէրթիսի կողմէ պաշտօնապէս բացումը կատարուեցաւ Տասներորդ Ողիմպիական խաղերուն, մօտ հարիւր հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան: Մարզադաշտին պատուոյ կայմին վրայ կը ծածանէր հելլէն դրօշը, երբ այս խաղերուն ծնունդ տուող երկիր, շրջապատուած Թ. եւ Ժ. Ողիմպիականները կազմակերպող երկիրներուն՝ Հոլանտայի եւ Միացեալ Նահանգներու դրօշներով:

Մարզիկներուն տողանցքէն վերջ — կատարուած այբուբենական կարգով, իւրաքանչիւր պատուիրակութեան գլուխը գտնուելով դրօշակիր մը — Միջազգային Ողիմպիական Կոմիտէին անդամները, շրջապատուած մասնակցող երկիրներուն դրօշակիրներէն կիսաշրջանակ մը կազմեցին պատուոյ պատշգամին դիմաց, ու նախագահ Կոմս Պայէ Լաթուր (պելճիքացի) խնդրեց, փոքր ճառով մը, Քէրթիսէն բացուած հռչակել Ժ.րդ Ողիմպիականի խաղերը:

Երբ այս վերջինը արտասանեց բացման պաշտօնական բանաձեւը, մարզադաշտին մօտերը զետեղուած թնդանօթները գոռացին եւ իրենց վանդակներէն դուրս ձգուած հարիւրաւոր աղաւնիներ թռան աւետելու համաշխարհային այս տօնին բացումը, մինչ Ողիմպիականի դրօշը (սպիտակ՝ վրան հինգ տարբեր գոյնէ օղակներ մէջ-ընդմէջ անցած) կը բարձրանար մարզադաշտին կեդրոնը եւ բոլորին խոր լռութեան մէջ ամերիկացի մարզիկ մը յառաջանալով՝ ի դիմաց բոլոր մասնակցողներուն ըրաւ պաշտօնական երդումը. — «Կ'երդնունք որ ողիմպիական խաղերուն կը ներկայանանք իբր ուղղամիտ հակառակորդներ, զանոնք վարող օրէնքներուն հնազանդ՝ եւ փափաքող՝ անոնց մասնակցելու ասպետական ոգիով, ի պատիւ մեր երկրին եւ ի փառս մարմնակրթութեան»:

Նոյն գիշերին իսկ ժամանակաւորապէս պատրաստուած մարզադաշտին մէջ տեղի ունեցող «ծանրութիւն վերցնելու» մրցումներով սկսան խաղերը մինչ այլեւս մրցումները կիրակի օրը միայն: Կարելի է ըսել թէ ոչ մէկ Ողիմպիական այս տարուանին չափ փայլուն արդիւնքներ էր տուած: Հետագիրները մէկը միւսին ետեւէն տապալող աշխարհի մրցանիշներուն լուրը կը բերեն մեզի: Կուտանք ստորեւ մրցումներուն ամփոփ մէկ պատկերը.—

100 ՄԵԹՐ ՎԱԶՔ — Թօլէն (Մ. Ն.) 10 3/10 երկ. (Ողիմպիական Նոր Մրցանիշ):

200 ՄԵԹՐ ՎԱԶՔ — Թօլէն (Մ. Ն.) 21 2/10 երկ. (Ո. Ն. Մ.):

400 ՄԵԹՐ ՎԱԶՔ — Քէրր (Մ. Ն.) 46 2/10 երկ. (Աշխարհի Նոր Մրցանիշ):

800 ՄԵԹՐ ՎԱԶՔ — Համփսըն (Անգլիացի) 1 վ. 49 2/10 երկ. (Ա. Ն. Մ.):

1500 ՄԵԹՐ ՎԱԶՔ — Պէքալի (Իտալ.) 3 վ. 51 2/10 երկ. (Ո. Ն. Մ.):

5000 ՄԵԹՐ ՎԱԶՔ. — Լէթինէն (Ֆինլանտա) 14 վ. 30 երկ. (Ո. Ն. Մ.):

10.000 ՄԵԹՐ ՎԱԶՔ — Քուսոչինսքի (Լեհաստան) 30 վ. 11 4/10 երկ. (Ո. Ն. Մ.):

110 ՄԵԹՐ ԱՐԳԵԼԱՐՇԱՒ. — Սէյլինկ (Մ. Ն.) 14 6/10 երկ. (Ո. Ն. Մ.):

400 ՄԵԹՐ ԱՐԳԵԼԱՐՇԱՒ — Թիստըլ (Իրլանտա) 51 8/10 երկ.:

ՈՒԺՈՎ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆ ՑԱՏԿԵԼ — Մաք Նայթօն (Քանատա) 2 մեթր 009 սանթիմեթր:

ՈՒԺՈՎ ՀԵՌԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՑԱՏԿԵԼ — Կորտըն (Մ. Ն.) 7 մ. 64 ս. (Ո. Ն. Մ.):

ՁՈՂՈՎ ԲԱՐՁՐ ՑԱՏԿԵԼ — Միլըր (Մ. Ն.) 4 մ. 315 ս. (Ո. Ն. Մ.):

3 ՔԱՅԼ ՑԱՏԿԵԼ — Նամպու (Ճափոն) 15 մ. 72 ս. (Ա. Ն. Մ.):

ՄՈՒՐՃ ՆԵՏԵԼ — Օ. Քէլէկէն (Իրլանտա) 53 մ. 920 ս. (Ո. Ն. Մ.):

ԳՈՒՆՏ ՆԵՏԵԼ. — Սէքսթըն (Մ. Ն.) 16 մ. 05 ս. (Ո. Ն. Մ.):

ՍԿԱՒԱՌԱԿ ՆԵՏԵԼ. — Անտէրսըն (Մ. Ն.) 49 մ. 48 ս.:

ՆԻԶԱԿ ՆԵՏԵԼ — Ժարվինէն (Ֆինլանտա) 72 մ. 71 ս. (Ո. Ն. Մ.):

3000 ՄԵԹՐ ՑԱՆԿԱՐՇԱՒ — Իսոհօլօ (Ֆինլ.) 9 վ. 18 4/10 երկ. (Ո. Ն. Մ.):

4 × 100 ՄԵԹՐ ԴՐՕՇԱՐՇԱՒ — Մ. Նահանգներ 40 երկ. (Ա. Ն. Մ.):

4 × 400 ՄԵԹՐ ԴՐՕՇԱՐՇԱՒ — Մ. Նահանգներ 3 վ. 8 1/10 ... Նահանգներ 3 վ. 8 1/10 երկ. (Ա. Ն. Մ.):

ՄԱՐԱԹՈՆԻ ՎԱԶՔ. — Զապալա (Արժանթին) 2 ժամ 31 վ. 36 երկ. (Ո. Ն. Մ.):

50 ՔԻԼՈՄԵԹՐ ՔԱՅԼ. — Կրին (Անգլ.) 4 ժամ 50 վ. 6 երկ.

ՏԵՔԱԹԼՈՆ. — Պօշ (Մ. Ն.) ... կէտ 23 (Ա. Ն. Մ.): (Այս մրցման կէտերը հետեւեալ ձեւով կը բաշխուին — Հիմ ունենալով մինչեւ այժմ կատարուած Ողիմպիականներուն լաւագոյն արդիւնքները, 1000 կէտ տրուի անոր որ տասը մրցումներէն մէկուն մէջ անոնց կը հաւասարի. 100 մեթր վազքին մէջ 1000 կ'արժէ 10 3/5 երկ.ը. իւրաքանչիւր մէկ տասնորդ երկվայրկեանի համար 47.60 կէտ կը պակսեցուի արդիւնքէն նուազ ձեւը բերողին համար. այսպէս՝ 12 երկ.ը կ'արժէ 666 կէտ 80: Հեռաւորութիւն ցատկելու մէջ 7 մեթր 60 ս.ը կ'արժէ 1000 կէտ. իւրաքանչիւր պակաս սանթիմեթրին տեղ կը պակսեցուի 2.45 կէտ. այսպէս՝ 6 մեթրը կ'արժէ 608 կէտ.) Տեքաթլօնի մրցումները հետեւեալներն են. — 100 մեթր վազք, հեռաւորութիւն ցատկել, գունտ նետել, ուժով բարձր ցատկել, 400 մեթր վազք, առաջին օրը, արգելարշաւ մեթր, սկաւառակ նետել, ձողով բարձր ցատկել, նիզակ նետել, 1500 մեթր վազք, յաջորդ օրը):

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՓԵՆՏԱԹԼՈՆ — Օքսէնթիէրնա (Շուէտ) 32 կէտ — պարունակէ՝ ձիարշաւ, 300 մեթր լողալ, սուսերամարտութիւն, 5000 մեթր ձիարշաւ, լոմեթր քրոս-քընթրի վազք:

Ուրիշ արդիւնքներ տալէ առաջ կ'արժէ քանի մը բացատրութիւններ տալ վերի արդիւնքներուն մասին եւ 200 մեթր վազքերը շահողը սեւամորթ մըն է: Ամերիկացիներու գերակշռութիւնը արդէն վազքերու մէջ դամ մը եւս կը հաստատուի 100—400 մեթր վազքերով: 800 մեթրի մրցումը չափազանց բուռն եւ յաղթականը անգլիացի երկու Քանատացիներու դէմ, որ Բ. եւ Գ. եկան: Ֆրանսացի Քէրի Մարթէն որ աւելի էր ցաւոց աշխարհի մրցանիշին 1 վ. 50 3/5 երկ.ով թերորդ եկաւ: Իտալացիին յաղթանակն ալ 1500 մեթրին մէջ, ժէքսօր է. վերջնականներին մեթր առաջ 4րդ էր, բայց ճիգով ոչ միայն հասաւ առաջին բուն՝ այլ զանոնք անցաւ եւ ցաւ 2 մեթրի տարբերութեամբ առաջիններուն մէջ ոչ մէկ Ֆին տացի կայ, ինչ որ զարմանալի. Բայց անոնք իրենց վրէժը 5000 մեթր վազքին մէջ ուր՝ Ն. Բ-րդ եկող Հիլ (Մ. Ն.) ղի ծախեց իր պարտութիւնը, մեթր միայն ետ մնալով յաղթ նէն:

Լեհաստան Ողիմպիական մէջ իր առաջին յաղթանակ է ստանի շնորհիւ. Քուսոչինսքիի ծարժէք վազող մըն է: 400 մեթր գելարշաւի արդիւնքը աշխարհի ցանիշ պիտի նկատուէր եթէ յաղթ կան Իրլանտացին վերջին արգ վար ձգած չըլլար. երկրորդ եկող ամերիկացի Հէրտինկ կը կոտրէ պիականներու մրցանիշը 52 երկ Բարձրութիւն ցատկելու մէջ չորս մրցորդներ անցան 1

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՌՈՒՍ ԳԱՂՏՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՇԱՒԱՆՔ (1)

1 Օգոստոս 1927ին, Փարիզի ռուս մեծ ապաքայութը, ինչպէս արտասահմանեան ռուս ամբողջ բանակը պէտք է պատրաստ ըլլան սրբազան ու մեծ արշաւանքին դէպի հայրենիք:

Յանուն պատմական, յաւիտենական եւ մեծ ճշմարտութեան,— արտասահմանեան ռուս ամբողջ բանակը պիտի բաժնուի երեք թեւի: Առաջին թեւը, մեծ դուքս Նիքոլա Նիքոլայեւիչի հրամանատարութեան տակ պիտի յառաջանայ Սէն-Փեթերսպուրկի ուղղութեամբ: Երկրորդ թեւը, զօրավար Վրանկէլի հրամանատարութեան տակ, պիտի յարձակի Օտեսայի եւ Ղրիմի վրայ: Երրորդ թեւը, զօրավար Տէնիքինի հրամանատարութեան տակ, պիտի քալէ Քիեւի եւ Խառքովի վրայ:

Ֆինլանտա, Լեթոնիա, Էսթոնիա եւ Լիթուանիա պիտի օժանդակեն Սէն-Փեթերսպուրկի վերագրաւման:

Պուլկարիա, Չեխոսլովաքիա, Սերպիա եւ Ռումանիա պիտի նպաստեն Ղրիմի եւ Օտեսայի գրաւման: Լեհաստան եւ Ուկրայնայի զինեալ գիւղացիները ալ պիտի տան Քիեւի եւ Խառքովի յաղթականներուն: Երեք այս ճակատներուն վրայ, պատերազմը տեղի պիտի ունենայ 26 օգոստոս 1927ին, միաժամանակ:

Ե.

Ռուս տարագիր մըն է այս անգամ, անծանօթ ու «միջինագրողմըր» գայտնօրէն, փարիզի մէջ լոյս է ընծայեր հատոր մը, 38 էջնոց: Տպագրութեան թուականը չէ դրուած: Ոչ ալ անունը: Գրքին խորագիրն է «Միջին մարդու մը օրագիրը», եւ «Հատոր Գ.»: Բաց եւ յստակ արտայայտութիւն մը ունի:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Համայնավարներու տեսակէտը խորհրդու տեսակէտն է: Եզ մարդիկն են, որ իրար կը յարգեն միայն աշխատանքի համար, չունենալով ուրիշ պատճառ իրար յարգելու: Ճշմարիտ մտաւորական մը կը նախընտրէ մեռնիլ կամուրջին տակ, քան աշխատիլ փոր մը հացի համար:

ՄՕՐՍ ԵՒ ԿՆԿԱՆՍ ՀԱՆԴԷՊ

Խորշանք կը զգամ մօրս եւ կնկանս հանդէպ:

ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑ

Կիները կը լուացուին գէթ օրը մէկ անգամ, իսկ այրերը երբեք: Կիները թերեւս ալ լաթ կը փոխեն օրը մէկ անգամ, չեմ գիտեր: Բանի մը կիներ ինծի հաստատեցին ատիկա: Ընդհակառակն այրերը, եթէ նոյն իսկ մետաքսէ շապիկ հագած ըլլան, միշտ աղտոտ կը պահեն, մէջքի կապերն ալ վրանէն ձգած:

ՄԱՐԴՈՑ ՄԱՍԻՆ

Չեմ սիրեր մարդկութիւնը: Արդէն ո՞վ կայ, որ սիրէ: Եթէ կարելիութիւնն ունենայի, երկրի վրայ փրուսիական թթու պիտի տեղայի: Ով որ կարդայ այս տողերը, պիտի ըսէ,— տխմարին մէկն է այս մարդը, ապուշ մը, այլասերած մը: Այդպէս պիտի ըսեն, որովհետեւ տգէտ են: Կամ որովհետեւ անշուք խաւերու կը պատկանին: Աստուած լաւ ըրեր է Ջրհեղեղ ընելով:

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Խորշանքը, զոր կը ներշնչեն մարդիկ, զգացած մըն է խորապէս քրիստոնէական: Լաւ մարդ մը ամօթ պիտի զգար նմանիլ ուզելով ուրիշներու: Ընդհակառակն, պիտի մխիթարուէր եւ հպարտ պիտի զգար ինքզինք ամէն անգամ, որ չնմանէր այդ աղտոտ սողուններուն:

Զ.

Ռուս տարագիր օրագրող մը, Վլատիմիր Եէլէկով. տարօրինակ ճաշակներ ունի: Փարիզի մէջ կը հրատարակէ թերթ մը, «Օպրիչնիկ», (թարգմանի «Անիչէրի», որովհետեւ այսպէս կը կոչուէին Ահեղն Իվանի «Անիչէրիները»): Թերթին խմբագրութիւնը, ուզելով ներկայացնել իր թերթին ուղղութիւնն ու նպատակը, կ'ոգեկոչէ «Օպրիչնիկներու դերը»— երեւան հանել, հետապնդել եւ աւել դաւաճանները եւ մաքրել ցարին թշնամիները: Թերթին խմբագրութիւնը կը գտնուի փարիզի արուարձաններէն մէկուն մէջ, Պուլոնը:

ԻՆՉ Կ'ԵՐԱԶԵՆ

ՊՈՒԼՕՆԵԻ ՄԷՋ

Արդի բոլոր յեղափոխական անբաղդները ու դաւաճանները թող դողա՛ն կայսեր զօրութեան առջեւ, ինչպէս պիտի դողային Ահեղն Իվանի առջեւ: Մենք կը գոհանանք Աստուծոյ, երբ կը լսենք թէ անբաղդները յարձակեր են «Օպրիչնիկներուն» վրայ, ինչպէս յարձակման կ'ենթարկուէին, ժամանակին, «Սեւ գիշերուան» եւ «աղջամուղջին» «Օպրիչնիկները»:

ԿԵՆԴԱՆԻ Ի ՆԻԿՈԼԱ Բ.

Ո՛վ վեհափառ կայսր, ո՛վ մեր շնորհափառ Թագաւորը, Նիքոլա Ալեքսանդրովիչ, միահեծան տէրը համայն Ռուսերուն, քեզի համար, մենք, քու հաւատարիմ «Օպրիչնիկի»ները, երկիւղած կ'աղօթենք Փրկչին օրհնել քու կայսերական ձեռքդ, որպէսզի տապարութիւնը՝ հաղորդելով քու հրաշափառ վերադարձը:

ԿԱՅՍԵՐ ՀԵՏՔԸ

Հարիւրապետ «Օպրիչնիկ» լիակով կը գրէ. «1929ի յաջողեցայ գտնել գաղտնօրէն փրկեալ կայսեր բնակութեան քերը: Ու հանդիպելով իրեն ցայ հետը»:

ԱՆԻԾՔ

Յաւիտենական եւ արդար նէծք մը, զոր ժառանգեցին նախահայրերէն, կը ծանրանայ բոլոր համայնավարներուն, ընկերվարականներուն, բոլոր տականներուն, հայրենիքի եւ րին թշնամի բոլոր դաւաճաններուն վրայ: Այդ անէծքը յայտարարուեցաւ յանուն Փրկչին, 1613ին:

(1).— Շարունակութիւն անցեալ կիրակի օրուան թիւէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն մելանով:

97 ս., զորս աւելորդ փորձեր անհրաժեշտ դարձան յաղթականը որոշելու համար։

Զօրով ցատկելու մէջ Ճափոն մարզիկ մը՝ Բլիզիտա Թիգ առ Թիգ հետեւեցաւ յաղթականին եւ միայն 4 մեդր. 25էն վերջն էր որ անդի տուաւ, Գ. եւ Դ րդ եկողները Ամերիկացիներ են. Ճափոնցիք իրենց վրէժը լուծեցին շահելով 3 քայլ ցատկելու մրցումը եւ կոտրելով այս վերջնոյն աշխարհի մրցանիշը։ Մուրճի եւ գունտի յաղթականները երկու հոգիներ են եւ միայն ատոր կը պարտին իրենց յաղթանակը։ Ֆրանսացիք սկաւառակ նետելու մէջ շահեցան Գ.րդ եւ Դ.րդութիւնը — Վինթէր՝ 47 մ. 85 ս., Նոէլ՝ 47 մ. 74ս.։ Նիզակը Ֆինլանտական մասնագիտութիւն դարձած է, այն օրէն ի վեր երբ հին ախոյեան Միրա անոր թեքնիքը կատարելագործեց. յաղթականը կը պատկանի ընտանիքի մը՝ որուն չորս զաւակները մէյ մէկ կատարեալ մարզիկներ են. ժավելինէններէն մին Տէնաբլօնի մէջ երկրորդ եղաւ։ Երկար կանգ առնել կ'արժէ չորս անգամ հարիւր մեդր դրօշարշաւի արդիւնքին վրայ, ինչ որ կը նշանակէ 10 երկվայրկեան 100 մեդրին համար, կամ ուրիշ խօսքով 36 քիլոմեդր ժամական, եւ ըսել թէ Ամերիկացիք պահեստի ուժերով է որ կազմած էին իրենց խումբը, ոչ 100 մեդրի յաղթական Թօլէն եւ ոչ ալ նոյն վազքին մէջ երկրորդ եկող Մէթքոլֆ — երկուքն ալ սեւամորթներ — մաս չէին կազմեր խմբակին։ Աչքանչելի արդիւնք նոյնպէս՝ 4 անգամ 400 մեդր դրօշարշաւինը։ Մարաթոնի վազքը 42 քիլոմեդր 200 մեդր է եւ այսքան երկար հեռաւորութեան մը վրայ առաջինները չկրցան իրարմէ բաժնուիլ. յաղթականը՝ 20 տարեկան մարզիկ մը՝ հազիւ հարիւր մեդրի տարբերութեամբ մը յաղթեց անգլիացի Ֆէրիսին. Գ.րդ Ֆինլանտացի մը իսկ Դ.ը դարձեալ անգլիացի մըն է։ Այս մրցման վերջին գծին 5 մեդր մնացած՝ Ճափոն մարզիկ մը՝ որ Զ.րդ եկաւ, տեղը գամուած մնաց — ինչպէս կ'ըսեն — չը կրնալով ոտքը առաջ առնել եւ անհագին դժուարութեամբ է որ մրցումին այդ մնացեալ 5 մեդրը ամբողջացուց եւ ինկաւ ուժասպառ։

Ժ. ՆԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

21 — ԿԼՕՆԱՆ
(Ճիւմհուրիյէթէն)

Երկու տարի առաջ այս կողմերը ըրած ճամբորդութեանս ընթացքին Կլօնան չէի գացած։ Հակառակ օդին աննպաստ ըլլալուն, ինքնաշարժ մը նետուեցայ՝ Կլօնան երթալու համար։ Գանտրմայի եւ Կլօնանի միջեւ խճուղին շատ գէշ է։ 45 քիլոմեդրնոց ճամբան երեք ժամէն առինք։ Առնեն առտեն, ճամբան չանցուելիք վիճակ մը ունի։ Կլօնանցիներուն անվերջ արտունջը այս ճամբան է։ Ճամբան ընկոյզի մեծ ծառ մը տեսայ։ Կտրած էին։ Ութ եզներ կը քաշէին զայն։ Հարցուցի. ըսին թէ՝ «Դերմանիա ծախուած է»։ Եթէ այսպէս շարունակէ քանի մը տարիէն մէկ հատիկ ընկուզենի պիտի չմնայ այս շրջանին մէջ։

Երբ Կլօնան հասայ, տեղեկացայ, որ քանի մը ծակաչք մարդիկ, շատ դրամ շահելու համար, գիւղացիներուն նեղ վիճակը կը շահագործեն՝ անոնցմէ շատ աժան գնելով ընկուզենիները եւ ծախելով շատ սուղ։ Նոյն իսկ, քիչ տեղերուն մէջ հազարաւոր ոսկիներ շահեր են։ Ալ կրնաք երեւակայել թէ որքան շատ ծառ կտրուած եւ արտասահման ղրկուած է։ Թշուառութիւնը դեռ ինչեր ընել պիտի տայ, արդեօք... Թէեւ կառավարութեան բողոքներ են ըրածնք, բայց, «մենք ծերացած, անպտուղ ծառեր կը կտրենք կոր», պատասխաներ են։ Այով, անտառական գործավարութիւնն ալ, առանց իր կողմէ քննելու, արտօներ է։ Արտօներ է, բայց, 2—3 տարիէն մէկ հատիկ ընկոյզ պիտի չունենայ շրջանը։ Գործավար պէյը ի՞նչ կ'ըսէ ասոր։ Նորատունկ, հին ծառ, պտղատու կամ անպտուղ նայած չունին, կացինը կ'իջեցնեն, դրամը կ'առնեն կոր... Գանտըրմայի նաւահանգիստը կոճղերով լեցուած էր... Հազարաւոր կոճղ կար։

... Կլօնանը հին չէնքերով, բայց կոկիկ քաղաք մըն է։ 2500 տուն եւ 9000է աւելի բնակչութիւն մը ունի։ Գազային մէջ 45.000 հոգի կայ եղեր։ Ասոնց ութսուն առ հարիւրը Թուրք է. մնացեալը չէրքէզ, ալպանացի, լազ, վրացի, բոշաք։

Լաւ ջերմուկ մը ունի Կլօնանը։ Տեղւոյն համար հասութաբեր է. բայց անխնամ թողուած է։

Կլօնան ծխախոտի տեղ է. Այդ գործով զբաղողներ ինծի ըսին.

— Ծխախոտի մենաշնորհի այսօրուայ վարչութեան ընթացքէն գոհ չենք։ Որովհետեւ, մեզի մէյ մէկ քիչ կանխավճար ըրաւ ու ըսաւ որ ինքզինք կրնաք ուրիշ յաճախորդի ծախել։ Իսկ այդ պայմանային ինծի տոկոս պիտի տաք՝ այս դրամին համար։ Մենք ալ ընդունեցինք իր այդ պայմանը։ Եւ սկսանք սուղ գնող յաճախորդ փնտռել։ Բայց, կ'ուզէ՞ք որ մենաշնորհի վարչութիւնը այնպէս յայտարարութիւն մը ըրէ որ «Կլօնանի բոլոր ծխախոտները գնած եմ»։ Գործը գէշ գնաց։ Ջանացինք հերքել։ Երբ մէկ երկու յաճախորդ եկան, — «ինծի ծախած էք» ըսելով արգիլելու ելան։ Բողոքեցինք։ Հիմա ալ մեր դէմ հազար դժուարութիւններ սկսած են հանել։ Մեզի արդէնք եղած գինէն ալ վար գնով կ'ուզէ գնել։ Մենաշնորհի վարչութիւնը իրե՞ն շահուն պէտք է ծառայէ, թէ բնակչութեան ու հողագործին։

.. Հակառակ ոչ – Թուրքերու գոյութեան, հոս գեղջուկ չեն պատահիր։ Այստեղ օդանաւի ճիւղ մը կայ։

Մինչեւ ցարդ 100.000 ոսկի դրեր է այդ նպատակով։ Արդէն, Անատոլուի շատ մը քաղաքները մէյ մէկ օդանաւ նուիրած են երկրին։ Թէեւ, հանդիպած տեղերս դժգոհութիւն կը յայտնէին ըսելով թէ՝ «այդքան տուրք կուտանք, դատէն ալ օդանաւի համար իրենց ճշդած գումարները «նուէր» ըսելով կուգան կ'առնեն մեզմէ»...

22 — ՔԷՕԹԱՀԻԱ
(Միլլիյէթէն)

Գիլէճիք կայարանէն ետքը է Քէօթահիան։ Տափակ ու ... ճամբայ մը ունի։ Ամէն ինչ կ'արտադրէ։ Իր գարին՝ Պոլսոյ Գոմօնթի գարեջրատան կը ծախուի։ Իր մեծ քաղերը շատ անուանի են։ Կարմիր սալորի չափ են։ Ցախճապակիէ բաներ կը շինուին հոս։ Նաեւ՝ գորգ։ Բայց, առաջները այժմ դրամ չըներ, սկսած են միայն աղիւս ու կղմինտր շինել։ Ցոյներուն թողած չէնքերը պարապ են։ Նաեւ՝ Հայերունը։ Անատոլուի քաղաքները եւս միջնադարի կը թուին մարդուս, բնակչութեան մէկ մասը հեռացած ըլլալուն

Թողուցինք Քէօթահիան՝ Աֆիոն Գարահիսար երթալու համար։ Մինչեւ Կէտիզ լաւ է ճամբան, ետք ալ կամուրջ մը կայ։ Բայց անկէ անդին Աստուած ողորմի։ Ազատագրական պայքարէն ասդին մէկ քար չէ դրուեր, կըսեն։ Պզտիկ անձրեւ մը եկա՞ւ, լիճեր կը գոյանան։ Եւ ցեխ, ուզածիդ չափ։ Ինքնաշարժը ժամը 9 քիլոմեդրի վրայ հազիւ կրցաւ երթալ։ Մութը սկսաւ կոխել։ Գանտրմայէն մինչեւ Աֆիոն 90 սաչափ քիլոմեդր է։ Վտանգաւոր է գիշերել։ Գիւղերն ալ, ինչպէս ամէն տեղ, հոս անգամ հազուագիւտ են։ Բարեբախտաբար «էֆրէթ» անուն գիւղ մը հասանք։

Տասը ժամէն հասանք Աֆիոն Գարահիսար ինքնաշարժով Անատոլուի մէջ ճամբորդողներուն եւս քանի մը խրատներ տամ։ Հետերնիդ լոյս առէք, ամէն առնի գիւղ չէք գտներ, գիշերը գոնէ վառելիք ունենաք։ Կէս օրէ վերջ ճամբայ մի ելլէք, գիշերը լերան գլուխը չմնալու համար։ Ձեր ճամբորդելու ժամը արեւածագը ըլլալու է։ Քիլոմեդրները միշտ երեքով բազմապատկեցէք։ Որովհետեւ, երեք ժամէն կտրելիք ճամբանիդ, ճամբաներու գէշութենէն 9 ժամէն պիտի կտրէք...

Ասիկա իմ փորձառութիւնս է. իսկ եթէ ինքնաշարժը աւրուի՞։ Ասիկա ալ ոչ միայն բախտի, այլ եւ ճակատագրի խնդիր է...

23 — ԱՖԻՈՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ
(Միլլիյէթէն)

Բաղդատմամբ Քէօթահիայ, Աֆիոն Գարահիսար շատ յառաջդիմած է։ Կարծես սանկի պէս գետնէն բուսած քաղաք մըն է։ Բարձունքներու վրայ է։ Այս բարձունքները այնպիսի տարօրինակ երեւոյթ մը եւ տեսք մը ունին որ մարդ կը սարսափի կարծելու թէ արուեստականօրէն շինուած են Եգիպտոսի փարաւոններուն կողմէ։ Քաղաքին ... ամենաբարձր գագաթին վրայ բերդ մը կայ։ Մասնաւոր ճամբէ մը հոն կը բարձրանան՝ ժուռ գալու համար։ Բայց «էյֆէլ»ի նման սուր է ու պէտք է մագլցիլ գիտնալ։

Աֆիոնը Անատոլուի ամէնէն շնորհալի քաղաքներէն է։ Կայարանը բարձրաբերձ ծառերու մէջ կը գտնուի։ Ջուրը մաքուր, ելեկտրականութիւնը, շատ բացառաբար, կանոնաւոր է։ Սիրուն չէնքեր ունի։

Երկրագործութիւն կ'ընեն հոս։ Արմտիք եւ աֆիոն ունի։ Վերջին տարիները հողագործները ցաներ են աֆիոնը՝ դրամ կ'ընէ ըսելով։ Այս տարի գիները ինկած էին։ Բնաւ չի ծախուիր այժմ, ու գիւղացիներն ու վաճառականները շատ գէշ կացութեան մը մատնուած են։

Աֆիոն Գարահիսարի հանքային ջուրը խմելէ եւ տասնօրեակ մաքրուելէ վերջ, Սանտըգլը գացինք։ Ճամբան «Քայմաքի պէս է» ըսաւ վարիչին։ Այս պզտիկ քաղաքը իբրեւ Սանտըքի (անտառ) մը ձեւը ունի։ Քառակուսի գագաթի մը կողը շինուած է։ Աֆիոն Գարահիսարէն աւելի աֆիոն կ'արտադրէ։ Բայց հոս լէպլէպիին փառքի կեդրոնն է....։ Պոլսոյ մէջ վերջան չնայած լէպլէպիներ հոս բաղդ կը բաշխէ կոր։ Գլխաւոր հասոյթներէն մին է քաղաքին։

Հոս ամէն ինչ նախնական է։ Կեան-

Տէր եւ Տիկին ՍԻՄՈՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը՝ իրենց աղջկան՝ ՇՈՒՇԱՆԻԿ – ՀԱՆՐԻԷԹԻ։

Սէն Մ'էթիէն

քը, ապրելակերպը, պայմանները։ Մութ ու ճենճոտ սրճարան, աղտոտ փողոցներ, անհամ ջուր մը, վախսդէմքեր....։ Խանութ մը, քիթերնիս գոցած, սրտպառնացանք բաներ մը առնել՝ անօթի չմնալու համար ու անմիջապէս մեկնեցանք Տինար։

Ճամբան կրկին լաւ էր։ Եթէ մեր երկրին բոլոր ճամբաները այսպէս ըլլան եւ 2—3 տարին անգամ մը նորոգուին, ի՛նչ լաւ կ'ըլլայ։ Բայց, մեր ճամբաները շինելու համար մեր պետութեան ունեցած հարստութեան կրկինը պէտք է ծախսել...

Առատահոս ջուրէ մը օգտուող ջաղացքներ անցանք ու մտանք Տինար։ Իզմիր – Էկկիրտիր երկաթուղագծին վրայ փոքրիկ քաղաք մըն է։

(9) Քաղեց՝ Կ. Գ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

:-: —

Դարձեալ Կարմիր Խաչի դաշտահանդէս Օգոստոս 7 Կիրակի օր Քլամարի գեղեցիկ անտառին մէջ, այս անգամ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին կողմէ։

Հակառակ իր հազիւ մէկ տարեկան կեանքին, Ֆրանսահա՛յ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղերուն մէջ ամէնէն ժողովրդականացածը կարելի է համարել Իսի լէ Մուլինոյինը, եւ ասիկա շնորհիւ իր անդամուհիներու անձնաջան աշխատանքին. եւ յիրաւի ուրախալի է տեսնել այդ բուռ մը Հայուհիներու եւ մէկ քանի երիտասարդներու գնահատելի եռանդը, որու շնորհիւ կիրակի օր Քլամարի անտառին մէկ անկիւնը հայ խօսքի եւ հայ երգի խորանի մը վերածեցին։

Մեներգներ, խմբերգներ, արտասանութիւններ, բոլորը իրենց անդամ - անդամուհիներու կողմէ, յետոյ տեղւոյն Եփրատ նուագախումբը որ ի մեծ ուրախութիւն պարասէրներու, թէեւ քիչ մը ուշ, բայց վերջապէս հասաւ եւ մինչեւ երեկոյ զուարճացուց հասարակութիւնը, մէջ ընդ մէջ ալ ազգ. յեղափոխական երգեր նուագելով։

Ցետոյ փոքրիկ վիճակահանութիւն մը հակառակ տնտեսական այս ծանր պայմաններուն դարձեալ կոկիկ շահ մը ապահովեց Միութեան

Եւ ես վստահ եմ որ հասարակութեան մէջ գտնուած բոլոր հայ տիկիններն ու օրիորդները որոնք եկած էին այդ օրը իբր պարզ հանդիսատես, բայց նախանձով լեցուեցան, տեսնելով Կարմիր Խաչի սա համակրելի աղջիկներուն խանդավառ եւ ոգեւորիչ գործունէութիւնը, որոնք իրենց առօրեայ աշխատանքի ժամերէն յետոյ, ժամանակ ու առիթ կը գտնեն քիչ մըն ալ հայ բարենպատակ գործերով զբաղելու։

Ապրիք աղջիկներ։

Գ. Վարդունի

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք
«ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ
Ինքնութեան թուղթերու շուրջ

Մեր թղթակիցները վերջերս սկսան աւելի մութ եւ յուսահատական գոյներու տակ ներկայացնել փրանսաբնակ բազմաթիւ Հայերու ինքնութեան թուղթի հարցը։ Իրարու յաջորդող դէպքերը ցոյց կուտան թէ բռնուածներուն մէջ ոչ միայն չափազանցութիւն չկայ, այլ նոյն իսկ մեր մամուլը եւ ազգային մարմինները կացութեան ծանրութիւնը չափելու համար չունին որոշ տուեալներ։ Կարծուածէն շատ աւելի մեծ է թիւը փրանսաբնակ հայ ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք անելի մատնուած են կամ կրնան մատնուիլ մէկ օրէն միւսը։

Որ եւ է դարման թելադրելէ առաջ պէտքը կը զգանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ ինքնութեան թուղթերու հարցին շուրջ։ Պէտք են թուանշաններ եւ մանրամասնութիւններ։

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր թղթակիցները, ազգային մարմինները եւ ընթերցողները որոնք կը հետաքրքրուին այս ցաւոտ խնդրով, պատրաստել ցանկ մը հետեւեալ գլուխներով.

1— *Ձեր շրջանին կամ ծանօթներու շրջանակին մէջ «անկանոն» վիճակի մէջ գտնուողներու անուն, մականուն։*

2— *Նշանակել իւրաքանչիւրին անկանոնութեան ձեւը, այսինքն՝*

ա) *Ինքնութեան թուղթ բնաւ չունեցողներ.*

բ) *«Վիզա»ի թուղթ ունեցողներ.*

գ) *100 ֆրանքնոց թուղթ ունեցողներ որոնք աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են.*

դ) *Արտաքսման թուղթ ստացողներ եւ պատճառը։*

3— *Քանի տարիէ ի վեր Ֆրանսա բնակիլը։*

4— *Եթէ «գօնթրաթ»ով եկած է, «գօնթրաթ»ին պայմանաժամը, ո՞ր տեղին եւ ո՞ր գործին համար եկած ըլլալը։*

Այս հարցով պէտք է հետաքրքրուին ամէնէն առաջ անոնք որ անկանոն ինքնութեան թուղթեր ունին։ Իրենցմէ ալ կը սպասենք որ փութան ճշդութեամբ պատրաստել վերոյիշեալ հարցարանը եւ հասցնել մեզի, առանց սպասելու որ ուրիշներ խորհին եւ գործեն իրենց համար։

Ուշադրութիւն

Գաւառէն շատեր մեզի կը գրեն, մեր հարցարանին իբրեւ պատասխան, իրենց ինքնութեան առժամեայ թուղթերը եւ ուրիշ վաւերաթուղթեր։

Կը խնդրուի, — բան չղրկել մեզի, նոյն իսկ օրինակը, եթէ չէք ուզեր որ կորսուին։

Եւ յետոյ, շատեր Փարիզէն, անձամբ խմբագրատուն կուգան, «կարգադրելու» իրենց խնդիրը։

Կը յայտարարենք, որ աւելորդ է գալ խմբագրատուն։

Մեր ուզածն է «անկանոն» թուղթ ունեցողներուն անունը, մականունը, իրենց պարագաները, ուրկէ գալը, ինչ տեսակ թուղթ ունենալը։ Այսքան։ Բոլոր այս կէտերը գրաւոր, կարճ եւ ամփոփ, ղրկել մեզի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ — Օգոստոս 18էն սկսեալ 20 սանթիմ պիտի աժանայ, որովհետեւ ցորենի բերքը առատ եղած է այս տարի եւ գիները իջած։

ՆԿԱՐԻ ՄԸ ԴԻՊՔԸ — Անցեալ օր, Լուվրի թանգարանին մէջ, Փիէր Ժիւֆրօյ անուն 32 տարեկան գաւառացի ճարտարագէտ մը, գմելիի հարուածներով ճաթ մը տեղէն ծակեց Միլէի նշանաւոր նկարը՝ *Անժէլիւսը*։ Պահակներ ձերբակալեցին եւ պահականոց տարին։ Մարդը անհաւասարակշիռ կ'երեւայ եւ ըսաւ թէ ինքզինքին վրայ խօսեցնելու համար ըրաւ այս բանը. Նկարը կարելի պիտի ըլլայ նորոգել։

ՊԻՒՏՃԷՆ — Ֆրանսական 1933ի պիւտճէին բացը 6 միլիառ է։ Կառավարութիւնը զայն գոցելու համար կը խորհի ընել խնայողութիւններ, տուրքերու մէջ գործուած խարդախութիւնները արգիլել, թոշակներուն վրայ 100ին 5 զեղչել, պատերազմիկներու հանգստեան տարիքը աւելի յետաձգել, եւայլն։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋԻ առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [25]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Աշտիշատ համբաւաւոր էր Անահիտի եւ Աստղիկի մեհեաններով, զորս կործանեց Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ անոնց տեղը շինեց Աշտիշատի վանքը, ուր թաղուած է Ս. Սահակ, հայ գրերու հնարիչը։

Մշոյ դաշտին պատմական գիւղերէն Հացեկացի կամ Հացեաց մէջ ծնած է հայ գրերը հնարող Ս. Մեսրոպ Մաշթոց, որուն գերեզմանը կը գտնուի Արդի Հայաստանի Օշական գիւղին մէջ։

Իսկ Խորնիի մէջ ծնած է Մովսէս Խորենացի հայ պատմիչը։

Այս դաշտին մէջ կը գտնուին նաեւ Խասգիւղ մեծ գիւղը, Ցրօնք եւ Նորշէն։

Աշտիշատի մօտ կայ առողջարար օդով, ջերմի ու բարեբեր Գլակայ կամ Իննակնեան վանքը (*), որ ծանօթ է Ս. Կարապետի վանք ժողովրդական անունով եւ կը գտնուի Մուշէն 40 քիլոմեդր դէպ ի հիւսիսային արեւմուտք։

1863ի տարիէն Տարօնի անդրանիկ լրագիրը՝ «Արծուիկ Տարօնոյ» լոյս տեսած է այս վանքին մէջ։

Մինչեւ Մեծ – Պատերազմը նշանաւոր էր նաեւ Մուշի հարաւային արեւելքը Առաքելոց վանքը, ուր թաղուած կը կարծուին Դաւիթ Անյաղթ, Մովսէս Խորենացի, Ղազար Փարպեցի, Ե. Դպրու մատենագիրները։

Բաղէշի արդի նահանգին մէջ կը գտնուի հռչակաւոր Սասուն հայաբնակ գաւառը եւ Տալւորիկ գաւառակը, որուն արեւելեան կողմը կը բարձրանայ Ծովասար լեռը։

ՄԱՆԱԶԿԵՐՏ — Համանուն գաւառին (Հին Ապահունիք եւ Վարաժնունիք) կեդրոնը եւ համանուն գետին եզերքը, հին բերդաքաղաք, որուն շուրջը կ'երեւին կիսակործան պարիսպներու մնացորդներ։

Կան նաեւ Ախլաթ, Վանայ ծովին եզերքը, Սղերդ եւ Կոր, ուր կայ Նշանաւոր Կորայ Ս. Գաբրիէլի վանքը։

ՎԱՆ (Շամիրամակերտ) — Վանայ ծովին արեւելեան եզերքը պատմական հին քաղաք, որ ունի ծովի մակերեւոյթէն 1800 մեդր բարձրութիւն։

Նշանաւոր են հիւսիսային կողմը սեպաձեւ ժայռի մը վրայ եղող բեւեռագիր արձանագրութեամբ իր Խալդեան կամ Նախահայկեան հնութիւնները։

Վանայ շրջականները կան բազմաթիւ վանքեր, որոնց մէջ համբաւաւոր է երկու ժամ հեռու Վարագայ լերան վրայ գտնուող Վարագայ կամ Ս. Նշանի վանքը, ուր կան Արծրունեաց Սենեքերիմ թագաւորին ու Գէորգ [illegible] կաթողիկոսին գերեզմանները։

Խրիմեան Հայրիկ այս վանքին մէջ հիմնած է տպարան եւ հրատարակած «Արծուի Վասպուրականի» անուն ամսաթերթը (*)։

1392ին Թաթարներու Լէնկթիմուր խանը քառասուն օրուան պաշարումէ մը վերջ, գրաւեց Վանը եւ աղջիկներ ու տղաքներ գերի վարելէն զատ, մնացեալ բնակիչները պարիսպէն վար նետելով սպաննել տուած է։

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

1648ին պատահած ահաւոր երկրաշարժէն կործանած են Վանայ բազմաթիւ տուները, եկեղեցիները, վանքերը ու շատ մարդիկ մնացած են փլատակներուն տակ։

ԱՐՏԱՄԵՏ — Վանայ ծովին հարաւային արեւելեան կողմը հին քաղաք, ուր կան շատ մը հնութիւններու մնացորդները։

Համբաւաւոր են իր խնձորն ու ընկոյզը։

ՈՍՏԱՆ. — Ռշտունեաց գաւառին մէջ, Վանայ ծովին հարաւային կողմը եւ Արտոս լերան հիւսիսային ստորոտը.

Հին Ոստանի (որ այժմու Ոստանէն հեռու չէր) մէջ Արծրունիք փառաւոր չէնքեր կառուցած էին։

ՆԱՐԵԿ — Վանայ ծովին հարաւային կողմը, որմէ ժամ մը հեռու կը գտնուի Ս. Գրիգոր Նարեկացիի վանքը, ուր կայ Նարեկացիի գամբարանը։

ԱՐՃԷԿ (Առնճիւազ). — Տուրուբերան նահանգի Բզնունեաց գաւառին մէջ։ Ժամանակին բերդաքաղաք, որուն մնացորդները տակաւին կ'երեւին։ Կը գտնուի Վանայ ծովին հիւսիսային եւ Սիփան լերան հարաւային կողմը։

Մօտը կայ Սիփանի կողին վրայ հաստատուած Սքանչելագործի վանքը։ Արծկէի դիմացը կայ՝ Վանայ ծովի հիւսիսային կողմը Արծկեայ կղզեակը, ուր նշանաւոր էր Ս. Ստեփաննոսի կամ Ցիպնա վանքը։

ՑՈՎՀ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(Շար.)

(*) Այսպէս կոչուած է ամայի ու առողջարար ջուրի ինն ակեր ունենալուն պատճառաւ։ Այս աղբիւրները այժմ եօթն են եւ կը կոչուին Եօթն աղբերք։ Իսկ Լուսաւորչի կողմէ վանքին կարգուած առաջին վանահայր Զենոբ Գլակ ասորիին անունով ալ վանքը կոչուած է Գլակայ վանք, ուր թաղուած է Գայլ Վահան։

(*) «Արծուի Վասպուրականի» 1858-ին առաջին անգամ սկսած է երեւիլ նախ Վանի մէջ՝ 500 օրինակ հրատարակուելով, ապա նոյն տարին փոխադրուած է Վարագայ վանքը, ուրկէ լոյս տեսած է։

Յ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գոտ. Միութեան վարչութիւնը խառն ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Գալվ. Օտտոի եւ Սէն Լուի Գաւառնական միութիւններու բոլոր անդամները այսօր Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆԱՌԹԻՒ

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՋԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Կիրակի առտուընէ մինչեւ իրիկուն

Գեղեցիկ ժամանց, անակնկալներ, պար եւ նուագ, ճոխ պիւֆէ

Կը նախագահէ Ընկ. ԿՈԹՈՂԵԱՆ

կը մասնակցի ԵՓՐԱՏ նուագախումբը

Հաղորդակց. միջոցներ. - կառ. Սէն Լազարէն առնել շոգեկառք եւ իջնել կառ. տ'Արժանթէօյ: Համրակառք Մատլէնէն թիւ 40 իջնել կար Արժանթէօյ:

Դպրոցական Տիկնանց վարժարան

1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.)

Վարժարանը՝ հայեցի դաստիարակութեան հետ, իր աշակերտուհիներուն կ'ապահովէ միջավայրի համապատասխան ուսում:

Հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուները կ'աւանդուին հաւասար խնամքով: Ուսման բոլոր ճիւղերը կը պահեն իրենց մասնաւոր տեղը:

Աշակերտուհիներու արձանագրութիւնը կը սկսի Օգոստոս 15ին: Նիւթական անձուկ պայմաններու մէջ գտնուողներու զաւակները պիտի ընդունուին իբր կիսաթոշակ:

Պայմաններու համար դիմել վարժարանին Տնօրէնութեան, գրաւոր կամ անձամբ, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէս օրէ վերջ:

Սամուէլ Մուրատեան վարժարան

Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու Ս. Մուրատեան վարժարանը կը վերաբացուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1ին:

Վարժարանը զետեղուած է Սէն գետի ափերուն եւ շրջապատուած ընդարձակ պարտէզներով եւ անտառով:

Դպրոցական ծրագիրը պետական վարժարաններու ծրագրին յարմարցուած է եւ շրջանաւարտ աշակերտները իրաւունք ունին յաճախելու որ եւ է պետական համալսարան:

Մասնաւոր խնամք կը տարուի ֆիզիքական զարգացման:

Արձանագրութեանց կամ աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել նամակով կամ անձամբ հետեւեալ հասցէին.—

Secrétariat du Collège S. Moorat, 26 Rue Troyon, SEVRES (S. et O.).

Վարժարանին քարտուղարը կ'ընդունի ամէն օր ժամը 15—19:

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ.— Օգոստոս 20ին Էմիլ Զօլա թատերասրահին մէջ երեկոյեան 8.30ին: Ղեկավարութեամբ՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ, մասնակցութեամբ՝ երգչուհի-դերասանուհի Տիկ. Ն. ԲԱԴԱԼԻ (Փարիզէն), ինչպէս նաեւ Գ. ԽՐԱԳՕՇԻ (Լիոնէն) եւ Վ. ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ (Մարսէյլէն):

Կը ներկայացուի՝ ՕԹԷԼԼՕ

Տոմսերու գիները սովորական են

ՎԱՆՍԹ.— Սեպտ. 17ին Փարիզի մէջ պիտի ներկայացնէ «Ր Ո Ռ». Société Savantesի սրահին մէջ:

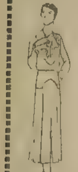

Մաղշի առեւտրականներուն եւ հայրենակիցներու

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՄԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐԷՆ

ԿԱՆԱՑ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Մասնագիտութիւն՝ ռոպերու, ժիւփերու, քաէփ տը շինէ շըմըզիէներու եւ մետաքս ժեռսէներու:

H. KEHRIBARIAN

19 Rue de Cléry, PARIS (2)

Métro: SENTIER Tél. RICHELIEU 97-12

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառէն և արտասահմանէն

Plomberie Couverture

Eau, Gaz, Appareils sanitaires, installation dégout

Անմրցելի գինով: Ցանձնարարութիւնները կ'աւարտին որոշուած օրը: Զեղչ կը տրուի ամենադժուարահաճներուն:

Դիմել՝ A. TATOULIAN, 12bis rue Eli, Gentilly, Seine

ՀՐԱՒԷՐ

Շավիլի եւ շրջականներու եկեղեց. ընկերակցութեան վարչական ժողովս ի գիտութիւն բարեպաշտ ժողովրդեան՝ պարտք կը զգայ յայտարարել թէ, Օգոստոս 15, Վաղը երկուշաբթի օր, Վերափոխման Ս. Աստուածածնայ մեռելոցի օր, մանկապարտէզի սրահին մէջ (Ave. Ville d'Avray 20), Ս. պատարագի մատուցմամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի հանգիստ հոգւոց կամօրէն ննջեցելոց Ազգիս Հայոց:

Կը հրաւիրեմք հօգեւէր ժողովուրդը նոյն օրը ներկայ ըլլալ եւ հոգեպէս մխիթարուիլ

Ցաւարս Ս. պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեան ի ժամ 9, սկիզբ պատարագի ի ժամ 10:

Վարչութիւն

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Նուիրուած Ապրիլեան ջարդի 15ամեակին. հրատարակութիւն Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան (Թաւրիզ):

415 մեծադիր էջ. երկսիւն

Բազմաթիւ նկարներով եւ քարտէսներով ցպուած վենետիկ:

Գին 75 ֆրանք:

Դիմել ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ. 51 Rue Monsieur le Prince Paris (6)

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց բըփրիզի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար: Դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել Տէր Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թօլպիաք.

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ատամնաբոյժ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԳԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ԹՈՒՐՄԻ, ԳՈՒՐԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՔԹԷՕՐ Մ. ՏԻՄԻՃԵԱՆ (ՆՈՐԱՅՐ)

147, Rue de Voies-du-Bois

Tél. Charlebourg 05-74 Colombes (Seine)

(Փարիզէն՝ Gare St. Lazareի գիծը առնել եւ իջնել La Garenne)

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութեան ժամը 2—8, կիրակի եւ տօն օրեր 9—12

Etude de Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փաղոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumeներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները

E. TER-MINASSIAN

Export und import, Komissionen und Vertretungen

Յանձն կ'առնէ կատարել Գերմանիոյ մէջ վաճառքը հում նիւթերու (չոր պտուղ, աղիք եւ այլ ապրանքներ), ինչպէս նաեւ գնումը զարգացած Գերմանիոյ ամէն կարգի ապրանքներու:

Կը ստանձնէ ներկայացուցչութիւնը առեւտրական, վաճառականական եւ արդիւնաբերական հաստատութեանց:

Հասցէ՝ Motzstr 29, Berlin w. 30, Allemagne.

ՏՈՒՐՔԵՐԻ ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ձեր համարակալութեան, տուրքի գործողութեանց եւ առեւտրական ձեւակերպութեանց համար դիմեցէք

Դաւիթ Թաճիրեանի

6 Passage Violet, Paris (10) ԱՄԻՍԸ 50 ՖՐԱՆՔ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹԷՆ

ՁՄՐԱՆ ԿԱՐԱԳԸ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ԱՄԱՌՈՒԱՆ ԱԺԱՆ ԳԻՆՈՎ

ՔԱՆԻ ՈՐ ԳԻՆԵՐՈՒ ԶԳԱԼԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆՔ, ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՍ ՍՈՅՆ ՓԱՀԱՆՋՔԸ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼՈՎ, ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆՈՎ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ՍԿՍԱԾ Է.

Անարատ կարագ	5% աղուած,	քիլօն	12 50	ֆրանք
» »	3%	»	12.75	»
» » demi salé	1½%	»	13.50	»
Հալէպի հալած անարատ կարագ		»	17.—	»

2—5—10 քիլօնոց զոցուած եւ մաքուր տուփերու մէջ, յանձնելի բնակարանս: Մեծաքանակ գնումի բացառիկ գեղչ:

Դիմել՝ Comptoir Général des Beurres, 74 Rue Gergovie, Paris 14 Tel. Seg 70 07. C.Ch.P.

Մետաքսեղէն եւ բաւիճներ

Unis et inprimés, soie naturelle et artificielle

ՄԱՐՇԷՅԻ ՅԱՏՈՒԿ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

26 Rue des Capucins եւ 2 Rue Romarin, LYON

Հեռաձայն Burdeau 34-07, հեռագրական հասցէ Fermanef, Lyon

Ճաշարան CAUCASE

23 Rue de la Huchette, Métro St. Michel

Դուսական եւ արեւելեան համեղ կերակուրներ՝ պատրաստուած յայտնի խոհարարներու կողմէ:

Ճաշի միջոցին անընդհատ նուագ

Prix Fixe 4 պնակ կերակուր՝ 6 ֆրանք

Teinturerie Bosquet

20 Ave. Bosquet, Paris (7), Tél. Invalides 26—25

Կը մաքրենք եւ կը ներկենք զգեստները, կը հանենք բիծերը, «կը լեցնենք» պատռուածքները, կ'ընդունինք ասեղնագործութեան եւ կաշիի, ինչպէս նաեւ վարագոյրի եւ կարասիի վերաբերեալ գործեր, արդուկ՝ արագ եւ վայրկենական, ամերիկեան ձեւով օսլայում: 12 ժամուան մէջ սուգի նոր գլխարկներ կը պատրաստենք: Տունէն կ'առնենք եւ կը յանձնենք: Չափաւոր գին եւ արագ գործ:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ԵԹԷ կ'ուզէք ձեր գործի տետրակները կանոնաւորել՝ ճշդումն ու կանոնաւոր տոմարակալութեամբ մը եւ ձեր հաշիւները համաձայնեցնել տուրքի վերջին օրէնքներուն հետ

ԵԹԷ դատակոչեր ստացած էք huissierներէ.

ԵԹԷ պայմանագրութիւններ ունիք շարադրելիք կամ վերջելիք.

ԵԹԷ կ'ուզէք հաշիւի կարգադրութիւն մը կամ ժամանակաւոր վճարման ստանալ.

ԿՐՆԱՄ ՁԵԶԻ ԱՄԵՆԱԱՐԱԳ ԿԵՐՊՈՎ ԳՈՀԱՑՆԵԼ

Դիմեցէ՛ք Պ. ՓԱՐՄԱԳԻ 28, Bld. de Strasbourg, Paris (X) Tél. Botzaris 17.64

որ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9էն 12, եւ կամ ժամադրութեամբ իր գրասենեակներուն մէջ:

ASSOUAD et KOKORIAN

56 Rue du Fbg. Poissonnière, PARIS (10)

Tél. Provence 52 15

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԿԷՍ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Կը ծախենք քրէփ տը շին (մէթրով), ժիւփեր, ռոպեր, քօ սամներ, քրէփ տը շինէ, արուեստական մետաքսէ եւ բուրդէ էշարփներ, լաւագոյն ապրանքներ ամէնէն աժան գիներով:

Հրաւէր բոլոր փափկաճաշակներուն

Ճաշարան ԳԱՈՒԼՕ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ: Գիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն

Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

Հայերու ժամադրավայրը

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

REALISATION IMMOBILIERE

Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել անձնատուութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար, երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:

Դրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70 եկամուտ կ'ապահովենք րեկան: Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ

Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6.30:

Նշանեան 20, Passage Prado. (Մէթրօ Սէն-Դընի)

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. Հիւանդանոցի

44 Rue Poissonnière. Մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի ծուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց կ'ունենայ: Պահանջեցէք հայ նպարավաճառներէն: Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

Մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու; Պատուոյ Մետալ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Téléphone: TRINITÉ 59 54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (**radiographie**), գեր-մանիշակագոյն, լուս-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (**radiothérapie profonde**), նաեւ ՖԻԶԻՈԹԷՐԱՊԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ փորձուած ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար **pneumothoraxի** գործողութիւն: Հակաշիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, թելադրական եւ ֆիզիքական մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արտաքին եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ գաւառի հիւանդներուն.

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameame PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

17 AOUT 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1958

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս տարի, Մայիս 29ին, Նիւ Եորքի մէջ Հայաստանի անկախութեան 14րդ տարեդարձը տօնակատարելով, հանդիսականները, թիւով 1500 հոգի, գրութիւն մը կը յղեն ծերակուտական Քինկի՝ Հայաստանի անկախութեան պահանջը առաջադրելով։ Այս գրութիւնը ծերակուտական Քինկ ուղերձով մը Ծերակոյտի ներկայացուցած է, ուր, ի միջի այլոց, կ՚ըսէ.

«Պ. Նախագահ, երկար տարիներով հայկական հարցը խոր շահագրգռութիւն յառաջ բերաւ թէ այս եւ թէ այլ երկիրներու մէջ։ Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին Հայերը հերոսական ծառայութիւններ մատուցին դաշնակից եւ ընկերակից պետութեանց։ Անոնք կռուեցան Պաղեստինի, Սուրիոյ եւ արեւմտեան ճակատի շատ մը ընդհարումներուն մէջ, եւ անոնց անվկանդ ու անվեհեր ճիգերը գնահատուեցան ոչ միայն զինուորական իշխանութիւններէն, այլ եւ դաշնակից կառավարութիւններու ներկայացուցիչներէն։ Մէկ քանի հարիւր հազար Հայեր ամիսներով արգիլեցին յառաջացումը թուրք եւ կեդրոնական պետութեանց պատկանող այլ ուժերու եւատով կարեւոր նպաստ մը բերին վերջնական յաջողութեանը այն դատին, որ կը պաշտպանուէր դաշնակից պետութեանց կողմէ։

Հայկական կառավարութիւն մը կազմուեցաւ այն հողին վրայ, որ անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր բնակուած է Հայերէ։ Այս կառավարութիւնը ճանչցուեցաւ դաշնակից եւ ընկերակից պետութիւններէն։ Այդ ճանաչումը ետ առնուած չէ, եւ հայկական կառավարութիւնը, որ այսպէս հաստատուեցաւ, տակաւին գոյութիւն ունի եւ կը պահէ իր իրաւական դիրքը։

Տասնըչորս տարիներ անցեր են այն օրերէն ի վեր, երբ յայտարարուեցաւ Հայաստանի անկախութիւնը եւ հիմնուեցաւ հայկական պետութիւն մը։ Հազարաւոր հայ ամերիկեան քաղաքացիներ կան (ծնունդով թէ ծագումով), որոնք ընկերացած Եւրոպայի, Սուրիոյ, Պաղեստինի ու այլ երկիրներու բազմահազար Հայերուն, ամէն տարի պատշաճ հանդիսաւորութեամբ կը յիշատակեն Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը։

«Մայիս 29ին, Նիւ Եորքի Սիթի Քալէճ Օտիթորիումի մէջ 1500 ամերիկեան քաղաքացիներ, Հայեր ու հայ ցեղին պատկանողներ, քննութեան ենթակայ դարձուցին կամ որոշումը, զոր կ՚առաջարկեմ դնել Recordին մէջ»։

Ծերակոյտի կողմէ որ եւ է առարկութիւն եղած չէ այս առաջարկին, եւ բանաձեւը տպագրուած է Congressional Recordի Յունիս 25ի թիւին մէջ (էջ 14.408)։

ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՄԻՐ ԴՐԱԽՏԷՆ

Հայ տիկին մը, պատերազմէն առաջ Ռուսաստան հաստատուած, վերջերս յաջողած է դրացի երկիր մը ապաստանիլ։ Հետեւեալ տողերը կը քաղենք Ֆրանսա բնակող իր մէկ ազգականին ուղղած նամակէն։

«Հակառակ փափաքիս չկրցի Հայաստանը տեսնել։ Երթեւեկի խստութիւնը ծայր աստիճան է։ Մոսկուան տեսած էի պատերազմէն առաջ, Ք.ի (իր բնակած քաղաքը) մէջ անհաւատալի բաներ կը պատմեն այդ կողմերը տիրող թշուառութեան մասին, բայց նորէն կը կարծեմ որ չի հաւասարիր մեր եւ շուրջի քաղաքներուն մէջ տեսածիս։ Մոսկուա երթալու համար հիմա մասնաւոր արտօնութեան եւ քննութեան պէտք կայ։ Ք.ը ձգած միջոցիս կատարեալ էր։ Հացը սեւ – սեւ, կարելի չէ ուտել, նամբան մէկ – երկու տեղ եփուած հաց տեսանք։ ...ի հիւանդութեան պատճառաւ ուզեցինք առնել։ Այս (նամակին) թուղթին երկարութիւնով եւ կէս լայնքով կտոր մը երկու բուրդի, ծեր դրամով կ՚ըլլէ 26 փր.։ Հաւկիթին հատը 6 փր., հաւը 130 փր. մնացեալ ամէն ինչ նոյն համեմատութեամբ։

«Ժողովուրդը մեծ մասը *խառայէ* շինուած հագուստով կը պտտի, գուլպան շատ մեծ շռայլութիւն է։ Մեր քաղաքին չեկիստներու կիները եւ զաւակներն են որ գուլպայ, հագուստ եւ մետաքսեղէն կը գործածեն։ Փողոցին մէջ անմիջապէս յայտնի է արտօնուած դասակարգին (կոմունիստ) կինը եւ երախան։

... «Շատ զարմացայ երբ այստեղ ինծի ըսին որ Եւրոպայի Հայերը կը կարծեն որ ըսուածները չափազանցութիւն է, Ռուսաստանի մէջ մարդիկ անօթի եւ մերկ չեն։ Աստուած արժանի ընէ որ Եւրոպայի Հայերը մէկ շաբաթ Ք.ի մէջ ապրին մեր ամէնուն ապրած կեանքով, ամբողջ օրը մտածեն կտոր մը սեւ հացի համար—»։

Շէյխ Պարզանը կալանքի տակ առնուած

Ինչպէս գիտէք, Շէյխ Պարզանի ապստամբութիւնը վերջացաւ Շէյխին անձնատուութեամբ. Թրքական իշխանութեանց։

Անկարող ըլլալով դիմադրել իրաքեան եւ անգլիական միացեալ ուժերուն՝ Շէյխը նախընտրեց անցնիլ սահմանը եւ յանձնուիլ Թուրքերուն, փոխանակ Իրաքի մէջ մնալու, անգլիական իշխանութեանց տակ։

Էնկիւրին, ի հարկէ, յուսախաբութեանց մասնեց նաեւ այս Շէյխը։ Սոյնց աղբիւրէ կը տեղեկանանք, որ սկզբնական օրերու ջերմ վերաբերումէն վերջ՝ Էնկիւրին արդէն կալանքի տակ առած եւ ձերբակալուած է Շէյխը, եւ ուժերը տակաւին Ջուլամերիկ կը մնան։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

ՀԻՆՏԷՆՊՈՒՐԿ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈԽԵԼ Կ՚ՈՒԶԷ, ՀԻԹԼԵՐ Կ՚ԵՐԱԶԷ ԸԼԼԱԼ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՄԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 15 Օգոստոս.— *Ազգային – ընկերվարական կուսակցութեան հետ բանակցութեանց ձախողելէն յետոյ Ռայխի կառավարութիւնը տէր մնաց կացութեան։ Եւ սակայն, ներքին քաղաքականութեան մասին գործելու իր ազատութիւնը սահմանափակ է։ Այսպէս, կառավարութեան դիրքը այնպէս մըն է որ, երբ ներկայանայ Ռայխսթակին, կրնայ յիսուն ձայն մը հազիւ ունենալ, մինչ ժողովը 608 երեսփոխանէ կը բաղկանայ։*

Այս պայմաններուն մէջ խորհուրդ կայ լուծելու Ռայխսթակը իր առաջին նիստին իսկ, եւ գրոյց կը շրջի թէ, այդ պարագային գերման ընտրողները պիտի հրաւիրուին ոչ թէ նոր Ռայխսթակ մը ընտրելու, այլ նշանակելու. Սահմանադիր ժողով մը, վերաքննելու համար սահմանադրութիւնը՝ ներքին գործոց նախարար ֆոն Կէյլի յայտարարած սկզբունքներուն համաձայն։

Մինչ այդ, հանրապետութեան նախագահը օրէնք – հրովարտակով մը պիտի փոխէ քուէարկութեան ձեւը, որ Սահմանադրութեամբ չէ որոշուած։ Աւելորդ է ըսել թէ ասիկա աւելի ծանր պետական հարուած մը պիտի ըլլայ քան այն զոր ըրաւ Փրուսիոյ պաշտօններու կառավարութիւնը։

Մտահոգութեան առարկայ է նաեւ թէ ի՞նչ ընթացք պիտի բռնէ Հիթլերի ազգային – ընկերվարական կուսակցութիւնը։ Հիթլեր, չարաթ օրուան բանակցութեանց ընթացքին պահանջեց իրեն տալ «այն լիազօրութիւնները որ տրուած են Մուսոլինիի սեւ շապիկներու Հռոմի վրայ յաղթական արշաւանքէն յետոյ»։ Հիթլեր ոչ միայն պահանջեց վարչապետութիւնը եւ լիազօրութիւն՝ կազմելու ուզած ձեւով իր դահլիճը, այլ նաեւ կատարեալ ազատութիւն՝ գործելու հանրապետութեան նախագահին եւ սահմանադրութեան մասին։

Այս պահանջները ներկայացնելով Հիթլեր գիտէր որ մերժումի պիտի բաղխէր. բայց յայտնի է թէ ան այնքան բազմապահանջ եղաւ հակառակ իր կամքին, իր կարգ մը անհաշտ մարդոց ազդեցութեամբ։

Եթէ որոշ չափաւորութիւն ցոյց տար, անկասկած էր որ գերման կառավարութեան գլուխը պիտի անցնէր Հիթլեր։ Այս պարագային սակայն, վախցաւ որ իր երկու գլխաւոր օգնականները Կրէկոր Շթրասէր եւ Ժօզէֆ Կօպպէլս առիթէն օգտուելով իր կուսակցութիւնը ձեռք պիտի առնէին եւ իրեն դէմ դառնային։

Այս ենթադրութիւնը կը հաստատուի անով որ Նազիներու պետը՝ Կրէկոր Շթրասէր այժմ կը կազմակերպէ ամէն կուսակցութենէ անկախ սէնտիքա մը։ Այս մասին ան համաձայն է իր եղբօր՝ Օթթօ Շթրասէրի եւ Հիթլերի սպայակոյտի նախկին պետին՝ հարիւրապետ Շթէննէսի, ինչպէս նաեւ ազգայնական յեղափոխական երիտասարդ մտաւորականներու խումբին հետ։

Ինչպէս կ՚երեւի, հակառակ Հիթլերի հերքումներուն ան իր կուսակցութեան կողմէ ալ կը դաւաճանուի եւ ստիպուած է ինքզինքը պաշտպանել՝ իր տեղակալներուն ամէնէն եռանդուններուն դէմ։ Այս պատճառով է որ հաւանական չէ Հիթլերի համաձայնիլը Կեդրոնի կուսակցութեան հետ խառն կառավարութիւն մը կազմելու մասին։

Կեդրոնի մարդիկը կ՚ուզեն սակայն որոշ զիջումներ ընել Հիթլերի, որպէս զի ձախողութեան մատնեն ֆոն Փափէն – ֆոն Շլայխէր վարչաձեւը եւ զինուորական բռնապետութեան մը հաստատումը։ Կեդրոնը առաջարկած է դահլիճը կազմել երկու երրորդը՝ րասիսթներէ եւ մէկ երրորդը՝ կաթոլիկներէ։

Կռիւը սկսաւ Պոլիվիոյ եւ Բարակուայի միջեւ

ԱՍՈՄՓՍԻՈՆ, 15 Օգոստ.— *Պոլիվիական զօրքերը ի զուր փորձեցին գրաւել Ֆալքօնի ամրոցը որ կը գտնուի Փարակուայի հողին վրայ եւ 40 քիլոմեթր հեռու է Պօքըրօնի ամրոցէն։ Յայտնի է թէ այս վերջին ամրոցը գրաւուած էր Պոլիվիացիներէն 31 յուլիսին։*

Բրուսիոյ Խորհրդարանը բանալու համար

ՊԵՐԼԻՆ, 15 Օգոստոս.— *Փրուսիոյ Տիէթի նախագահը մերժած ըլլալով ժողովին գումարումը, ազգային – ընկերվարական երեսփոխաններու խումբը հեռագրով Լայփցիկի գերագոյն ատեանէն պահանջեց՝ ստիպել Տիէթի նախագահը որ յարգելով ժողովին մէկ հինգերորդին յայտնած ցանկութիւնը՝ բանայ խորհրդարանը։*

Երկու մեծ գործադուլներ

ԼՈՆՏՈՆ.— *Անգլիոյ հիւսիսակողմի մանարաններու եւ կերպասեղէնի գործաւորական դաշնակցութիւնը որ կը բաղկանայ 200,000 հոգիէ, այսօր որոշեց որ իր բոլոր անդամները գործադուլ ընեն օգոստոս 27էն սկսեալ, եթէ երբեք մինչեւ այն ատեն գործատէրերը չի փոխեն իրենց որոշումը՝ օրավարձերը պակսեցնելու մասին։*

ՏԷ – ՄՈՒԱՆ (Միացեալ Նահանգներ).— *Իօվայի նահանգին ագարակապաններու կազմակերպութեան պետը յայտարարեց թէ Միտըլ Վէսթի 500,000 ագարակապանները գործադուլ պիտի յայտարարեն այսօրուընէ սկսեալ եւ թէ ոչ պիտի գնեն եւ ոչ ալ պիտի ծախեն մինչեւ ամիս մը։ Այս որոշումը տրուած է փորձելու համար բարձրացնել հողային արտադրութեանց ձեռք բերուած գիները։*

Հիմա ալ ռուսահայաշնակ գործունէութիւն

«ՃԵՐՄԱԿ ՌՈՒՍԵՐԸ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ԱԼ ՇՓՄԱՆ ՄԷՋ ԵՆ»

Թուրք թերթերէն «Վագըթ» խօսելով Պոլսոյ Ճերմակ Ռուսերու կազմակերպութեան մասին, ի մէջ այլոց հետեւեալը կը գրէ.

— Այս կազմակերպութեանց անդամներն ու վարիչները յարաբերութեան մէջ մտած են Նախկին ռուս զօրավարի մը հետ, որ վերջերս Թուրքիա եկած էր «կազօժէնով» աշխատող օթօպիւսներու սպասարկութիւն մը հաստատելու համար երկրին մէջ։ Այս զօրավարին անունն է զօրավար Սէքրէթով։ Ասիկա այն զօրավարն է, որուն համար Հանրի Պարպիւս գրած էր թէ նախագահն է Ճերմակ Ռուսերու Տեղեկատուութեան եւ Լրտեսական կազմակերպութեան։

Ասկէ զատ, այս գաղտնի կազմակերպութիւնները Թուրքիա կը մտցնեն եւ կը ցրուեն Ճերմակ Ռուսերու կողմէ հրատարակուած կարգ մը թերթեր, որոնց Թուրքիա մուտքը արգիլուած է կառավարութեան կողմէ։ Այս գործերուն համար անոնք իրենց կեդրոն ընտրած են Բերայի սրճարան – թէյարաններէն մէկը։

Այս բոլորէն զատ, խնդրոյ առարկայ կազմակերպութիւնը շփման մէջ մտած է նաեւ կարգ մը Նախկին... դաշնակ Հայերու հետ։

Ճերմակ Ռուսերը այսպէ՞ս կը գործածեն Թուրքիոյ մէջ իրենց հանդէպ ցոյց տրուած հիւրասիրութիւնը։

Թուրքիոյ ոստիկանական իշխանութիւնները խիստ մօտէն եւ բուռն կերպով կը հետապնդեն այս խնդիրը։ Կասկած չկայ թէ անոնք տեղեակ են այս կազմակերպութեանց եւ մասնաճիւղերու գործունէութեան եւ անշուշտ այդ ուղղութեամբ պիտի կատարուին քննութիւնները։

Սպանիոյ կառավարութիւնը կը խորհի գրաւել ըմբոստներու հողերը

ՄԱՏՐԻՏ, 15 Օգոստ.— *Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը յայտարարուի թէ, յառաջիկայ շաբթու, երկրագործական նախարարը խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, առաջարկելով առանց փոխարժէքի գրաւել հողերը կարգ մը միապետականներու որ դեր ունեցան Հանրապետութեան դէմ ուղղուած վերջին շարժման մէջ։*

Կ՚ըսուի թէ խորհրդարանը առանց վիճաբանութեան պիտի ընդունի այս օրինագիծը։

Իսկ ըմբոստներէն մաս մը պիտի աքսորուի Ժիւպի հրուանդանը՝ հանրապետութեան պաշտպանութեան օրէնքին համաձայն։

Գերագոյն ատեանն ալ գալ շաբթու պիտի սկսի դատավարութեանց։

Ձերբակալուած զօրավարներուն եւ սպաներուն թիւը 60ի կը հասնի։ Ասոնք խստիւ արգելափակուած են։

Անգլօ-իրլանտական պայքար

ԼՈՆՏՈՆ, 15 Օգոստ.— *«Տէյլի Մէյլ» կը խօսի Պ. Տէ Վալերայի խորհրդարանական քարտուղար Պ. Պօլանի մէկ ճառին մասին ուր, ան յայտնեց թէ կառավարութիւնը պատրաստ է օրինագիծ մը Ծերակոյտին ջնջումը պահանջող, եթէ ժողովը շարունակէ իր խափանարար քաղաքականութիւնը։*

Նոյն թերթին Տըպլինի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Իրլանտայի կացութիւնը կը ծանրանայ Մեծն – Բրիտանիոյ դէմ մղած տնտեսական տագնապին հետեւանքով եւ հետեւաբար, դրամագլուխը կը սկսի հեռանալ երկրէն։

× Տըպլինէն կը հեռագրեն թէ հարիւրաւոր երիտասարդներ արձանագրուած են Ճերմակ Բանակ կոչուած կազմակերպութեան, որ կամաւորական մասնաւոր զօրաբաժին մըն է, սահմանադրութիւնը պաշտպանելու նպատակով։ Վախ կայ որ, այս կամաւոր խումբերը վէճի բռնուին անկախ հանրապետական բանակին հետ, ինչ որ պիտի ստիպէ կանոնաւոր բանակը՝ միջամտելու։

45 հոգի դատարան յանձնուած

ՊՐԷՍԼԱՒ, 15 Օգոստոս.— *Պրիկի մէջ (Վերին Սիլեզիա) կազմուած արտակարգ դատարանին առջեւ սկսաւ դատավարութիւնը 45 հոգիի, որոնք ամբաստանուած են իբր ոճրագործներ, Օհլաուի մէջ տեղի ունեցած կռիւներուն համար, սահմանադրականներու եւ հիթլերեաններու միջեւ։ Այս խռովութեանց ընթացքին երկու հիթլերեան սպաննուած եւ եօթսուն ցուցարարներ վիրաւորուած էին։*

ԱՐԻՒՆՈՏ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Օգոստոս 15ի Աստուածածնայ տօնին առթիւ յայտնի է թէ Փարիզէն բազմահազար ժողովուրդ արձակուրդ կատարեց դէպ ի գաւառները։

Ինչպէս ամէն տօնական օրերու առթիւ, այս անգամ ալ ինքնաշարժի բազմաթիւ արկածներ պատահեցան ճամբաներու վրայ։ Ըստ վիճակագրութեան երկու օրուան մէջ մեռած են 45 հոգի եւ վիրաւորուած 150։

ՆՈՐ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԱՃԱՌԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Փէշթայէն կը հեռագրեն թէ նորօրինակ հիւանդութիւն մը երեւան ելած է որ անծանօթ է ցարդ Եւրոպայի մէջ։ Այս հիւանդութիւնը առաջ կուգայ խայթումով ափրիկեան ճանճի մը որ տեսնուած չէր դեռ Եւրոպայի մէջ։ Մասնագէտներ չեն կրնար բացատրել թէ այդ ճանճը ի՛նչպէս Մաճառիստան մտած է։ Հիւանդութիւնը դիւրաւ բուժելի է եթէ անմիջական խնամք տարուի։ Բայց եթէ խայթումէն շաբաթ մը անցնի, խայթուածքին տեղը փտախտ կը գոյանայ որ արիւնը թունաւորելով մահ կը պատճառէ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ ՄԸ ՌՈՒՄԱՆԻԱ Կ՚ԵՐԹԱՅ

ԺԸՆէՎ.— Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչներէն բաղկացած եւմտական յանձնաժողովը իր աշխատանքը աւարտած է Աւստրիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ մասին։ Այժմ Ռումանիոյ կացութիւնը քննելու համար մասնաժողով մը կը մեկնի Ռումանիա։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Ցորս տարին անգամ մը Միացեալ Նահանգներու ժողովուրդը, ղեկավարութեամբ իր քաղաքական կուսակցութիւններուն, կ՚ինէ ընտրական մեծ պայքարի մը կրկէսը, ճշդորոշելու համար թէ որո՞նք պիտի կոչուին վարելու Դաշնակցային ու Նահանգային իշխանութիւններու ղեկը եւ ի՛նչ սկզբունքներու կամ տեսակէտներու իրականացումին պիտի ձգտին պետութեան գործօն ուժերը:

Այս ընտրապայքարը որ կը փոթորկէ ժողովրդական ամէն խաւ, որ կը թափանցէ երկրին ամէն խուլ անկիւններն անգամ, որ հրապարակ կը քաշէ հասարակական ամէն հոսանք ու հաստատութիւն եւ իր չոնգալից հեղեղին մէջ կը կլանէ երկրին քաղաքական բոլոր տարրերն ու միլիոնաւոր անհատ բալիթիսիէնները, կը սկսի ձեւաւորիլ ամրան ամիսներուն, եւ մինչեւ նոյեմբերի առաջին երեքշաբթի օրը, — երբ տեղի կ՚ունենան ընտրութիւնները — կը հասնի իր ուժգնութեան գերագոյն աստիճանին: Այս պայքարին ի սպաս կը դրուին միլիոնաւոր տոլարներ, անհամար հրապարակագրութիւն մամուլի մէջ, անվերջ ճառեր ու հաւաքոյթներ: Քաղաքագէտներ, մասնագիտական ատենաբանող դէմքեր, պետական կամ կուսակցական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ կուգան հրապարակ իրենց խօսքը ըսելու. կ՚օգտագործուի ժողովրդական լայն խաւերուն լսելի դառնալու ամէն միջոց՝ հեռախօս, թերթ, յայտարարութիւն, ծանուցում, ռատիօ. կը շռայլուին մեծամեծ խոստումներ, կը թելադրուին իրականանալի կամ անիրականանալի յոյսեր: Կարճ՝ կը սարքուի համատարած քաղաքական բեմ մը, ուրեն մէջ ժողովուրդը ինքը կը հրաւիրուի եւ կ՚արտայայտուի խաղալու վճռական դեր: Բոլորը ոչ միայն ակամատես են, այլ միաժամանակ մասնակից դերակատար: Կը տիրէ քաղաքական լարուած վիճակ:

Այս տարուայ պայքարը արդէն մտած է իր սովորական հունին մէջ: Ճշդուած են դիրքերը. նշանակուած են թեկնածուները, մշակուած պլատֆորմները: Ինչպէս ժողովրդապետական բոլոր երկիրներու, նոյնպէս Մ. Նահանգներու մէջ ընտրապայքարի գլխաւոր դերակատարներն են քաղաքական կուսակցութիւնները, անոնց ընտրած կամ նշանակած թեկնածուները եւ օրուան այն հրատապ հարցերը, — ընկերային, տնտեսական, փինանսական եւ քաղաքական — որոնց գոհացուցիչ լուծումը կ՚առաջադրուի իւրաքանչիւր կուսակցութեան մշակած ու հրապարակ դրած պլատֆորմին մէջ:

Ամերիկեան ժողովրդապետութիւնը, սկիզբէն ի վեր, ղեկավարուած եւ իր քաղաքական կեանքը արտայայտած է գլխաւորաբար երկու՝ Դեմոկրատ եւ Հանրապետական կուսակցութիւններու միջոցով: Այս երկու կազմակերպուած ուժերն են, որ առեն առեն անցած են իշխանութեան գլուխ եւ ընթացք տուած պետութեան գործերուն, ըստ իրենց ըմբռնումներուն եւ կուսակցական տեսակէտներուն: Միւս բոլոր հոսանքներն ու հաստատութիւնները, — Աշխատաւորականներ, Ընկերվարականներ, Գիւղացիական հատուածներ, Արդեւտականներ, Կոմունիստներ, Կանանց կազմակերպութիւններ, մասնագիտական խաւեր եւայլն — կողմնակի ու դանդաղ դեր միայն կատարած են, կամ թաւալած են վերի երկու մեծ կուսակցութիւններու անիւին շուրջ:

Այս անգամ եւս կրկէսի մէջ դէմ դէմի են Դեմոկրատներն ու Հանրապետականները: Երրորդ կուսակցութիւն մը կազմելու կամ երկրին բոլոր դժգոհ կամ առաջադիմական տարրերը մէկ նոր հոսանքի մէջ խառնելով՝ հրապարակ քաշելու ջանքերը ապարդիւն են անցած: Երկու հակադիր կուսակցութիւններու վրայ խարսխուող կառավարական դարաւոր դրութիւնը (Party Governement) այս տարի եւս նոյնքան ամուր մնացած է որքան միշտ: Տնտեսական աննախընթաց տագնապը, երբ մօտ 10 միլիոն մարդիկ օրուան հացի կարօտ՝ կը թափառին փողոցները անաշխատ, ոչինչով չէ փոխած քաղաքական — կուսակցական նախկին փոխ — յարաբերութիւնները եւ ոչ մէկ նոր կազմակերպուած ուժ կամ հոսանք չէ բերած հրապարակ: Մարդիկ, գերակշռող եւ տիրական մեծամասնութեամբ, դարձեալ երկրին փրկութիւնը եւ բարգաւաճ կեանքի վերադարձը կը սպասեն նոյն երկու մեծ կուսակցութիւններէն:

Երկուքն ալ բուրժուական — պահպանողական կուսակցութիւններ են, աւանդապաշտ, տիրող կարգերու պահպանման մոլեռանդօրէն պաշտպան: Սկզբունքային գետնի վրայ գրեթէ տարբերութիւններ չկան երկուքին միջեւ: Եւրոպական երկիրներու մէջ կեանքի իշխող եւ գործող կուսակցութիւններու նման կանխօրօք մշակուած ծրագիրներ, անդամներ եւ այլ նման դրութիւններ չունին արդէն: Երբ մին իշխանութեան վրայ է, միւսը ինքնաբերաբար կամ մեքենականօրէն կը մտնէ ընդդիմադիրի դերին մէջ: Կառավարական ղեկին տիրացողը կը վարէ իշխանութիւնը, իսկ միւսը իր պայքարը կը տանի օրէնսդրական դահլիճներէն ներս: Եւ այս եղանակով կը հաւասարակշռուի կամ կը զսպուի իշխանութիւնը չարաշահելու որ եւ է փորձ տիրող կուսակցութեան կողմէ:

Եթէ կայ այնչափ տարբերութիւն մը երկու կուսակցութիւններու միջեւ, այդ ալ երկու պայքարող կողմերու ղեկավարներու մտայնութեանց մէջ է գլխաւորաբար: Դեմոկրատները ճանչցուած են որպէս աւելի առաջադէմ, ազատական տարրերու արտայայտիչ, միշտ ժողովրդական խաւերու պաշտպան, մեծ փինանսի եւ արդիւնաբերութեան շահերուն դէմ. իսկ Հանրապետականները՝ տրոյեստի կուսակցութիւն, աշխատաւորութիւնը ճնշող, ազատական — առաջադիմական սկզբունքներէ եւ առաջադիմութիւններէ խրտչող, միջազգային կեանքի երեւոյթներուն թիկունք դարձնող, նեղ ազգայնական, եւ երկիրը «վեհափառ կղզիացման» մէջ պահելու նախանձախնդիր:

Այս քիչ մը հասարակ տեղիք բնորոշումը երկու կուսակցութիւններու մասին այնքան ալ ճիշդ չէ, մանաւանդ այսօր, մեծ պատերազմէն ետք, երբ կեանքի արագ թափը եւ աշխարհի տնտեսական ներկայ յարաբերութիւնները խորապէս փոխած են երկու կուսակցութիւններու ալ մտավիճակը, եւ դեմոկրատներու ու հանրապետականներու միջեւ գոյութիւն ունեցող այնչափ տարբերութիւնները գրեթէ անհետացուցած: Երկուքն ալ այսօր ունին իրենց մէջ բազմաթիւ հարուստներ, արդիւնաբերողներ, տնտեսական — փինանսական իշխաններ, մասնաւորական դէմքեր: Երկուքին ալ բաղկացուցիչ խաւերուն որակը գրեթէ համանման է: Եւ այն աւանդական ըմբռնումը, թէ Հանրապետականները՝ նոյնացնելով գործատէր — հարուստ խաւերու կուսակցութիւն, բարեկեցութիւն կը սփռեն երբ իշխանութեան վրայ են, կամ, ընդհակառակն, Դեմոկրատներու տիրապետութեամբ տագնապ ու թշուառութիւն կը սաստկանայ, այսօր արդէն մասնակի ճշմարտութիւն իսկ ըլլալէ դադրած է: Ներկայ տագնապը, Հանրապետական Հուվէրի օրով, մոռցնել տուած է Հանրապետական Քուլիճներու շրջանին Ամերիկայի վայելած համատարած բարեկեցութիւնը: Եւ եթէ իսկապէս այդ աննախընթաց առատութիւնն ու վայելքի համասփիւռ բարիքները կը բղխէին Հանրապետականներու վարած ներքին ու արտաքին քաղաքականութենէն, հապա ի՞նչպէս եղաւ որ նոյն կուսակցութեան տիրապետութեան ամէնէն զօրեղ շրջանին վրայ եկան այժմեան նոյնպէս աննախընթաց ու համատարած տագնապը, թշուառութիւնն ու անգործութիւնը: Ճշմարտութիւնը այն է, որ յետպատերազմեան 8—10 տարիներու ճոխութիւնը Քուլիճներու արտակարգ շնորհքին պտուղը չէր, ինչպէս որ այսօրուան անկումն ալ Հուվէրներու անշնորհքութեան հետեւանքը չէ: Այդ երեւոյթին պատճառները շատ աւելի բարդ են ու բազմակողմանի: Իսկ երկու կուսակցութիւնները եւ անոնց վարած քաղաքականութիւնները խիստ աննշան չափով անդրադարձած են այդ երեւոյթին վրայ:

Դեմոկրատները շատ հին կուսակցութիւն են, հիմնուած 1792 մայիսին, Հանրապետութեան երրորդ նախագահ Թոմըս Ճէֆֆըրսընի կողմէ: Կուսակցութիւնը կեանքի կոչուեցաւ գլխաւորաբար պայքարելու այն ժամանակուայ տիրող ազնուական դասին՝ Հուիկներու (Whigs) դէմ, եւ առաջ քաշելու ժողովրդական աւելի խոնարհ խաւերը կամ աւելի լայն կերպով գոհացում տալու անոնց պահանջներուն, թէեւ Ճէֆֆըրսընի հետեւորդներն ու գործակիցները իրենք ալ իրենց ընկերային դիրքով ազնուականներ էին եւ բաւական երկար ժամանակ մնացին որպէս այդպիսին, երբ աստիճանաբար առաջադիմական մտածումներ ու գաղափարներ ներթափանցեցին կուսակցութեան մէջ, զարգացուցին ազատական ուղղութիւն եւ մտայնութիւն գործելակերպի ու ըմբռնումներու մէջ եւ տուին կուսակցութեան ժողովրդապետական հոսանքի կնիք: 1800ին ինքը Ճէֆֆըրսըն այս կուսակցութեան ուժով ընտրուեցաւ նախագահ Հանրապետութեան: Եւ այնուհետեւ 40 տարի շարունակ իշխանութիւնը մնաց անփոփոխ անոնց ձեռքը

Նախապէս՝ իր հիմնադրութեան շրջանին կուսակցութիւնը կը կոչուէր «Հանրապետական» կուսակցութիւն: 19րդ դարու առաջին քառորդին տիրական մնաց Ճէֆֆըրսընի ազդեցութիւնը: Կուսակցութիւնը տուաւ մեծ դէմքեր Հանրապետութեան, ինչպէս Ճէյմս Մօնրօ եւ մանաւանդ Էնտրիւ Ճէքսըն (1824 եւ 1828ին նախագահ), որուն օրով պետութիւնը դրուեցաւ իսկական ժողովրդապետական կարգերու վրայ, վերցուեցան շարք մը առանձնաշնորհումներ բարձր խաւերէ, ժողովուրդը դարձաւ տէրն ու անվիճելի վարիչը իշխանութեան եւ Նահանգներու վեհապետական իրաւունքները ճշդուեցան ու պաշտպանուեցան: Կուսակցութիւնն ալ, ըստ տիրող մտայնութեան եւ ծաւալող առաջադէմ գաղափարներուն, իր անունը փոխեց եւ կոչուեցաւ «դեմոկրատական» կուսակցութիւն, 1828ին: 1840էն մինչեւ 1860 երկրին ղեկը վարեցին փոխն ի փոխ Դեմոկրատներ ու Հուիկներ. իսկ 1860էն ետք սկսաւ խաւարիլ այս մեծ կուսակցութեան աստղը, թէեւ միշտ ալ գործօն ազդակ հանդիսանալէ ու պատկառելի ուժ ըլլալէ երբեք չդադրեցաւ.

1860ական թուականներուն եւ այնուհետեւ քառորդ դար, գլխաւորաբար հարաւային նահանգներու ճնշումին ու կուսակցութեան ծոցին մէջ իրենց դրաւած գերիշխող դիրքին պատճառով, Դեմոկրատները ընդդիմացան սեւամորթներու ազատագրման եւ գերիվաճառութեան ջնջման: 1860էն մինչեւ 1932, մօտ երեք քառորդ դարու ընթացքին, յաճախ պարտուեցան եւ յաջողեցան միայն երկու նախագահներ ընտրել, Կրովըր Քլիվլենտ (1884 եւ 1892) եւ Ուտրօ Ուիլսըն (1912—1920): Այս վերջինին օրով Մ. Նահանգները ներքին աչքառու բարեկարգութիւններու ենթարկուեցան, ինչպէս նաեւ մասնակցեցան Համաշխարհային պատերազմին:

Հանրապետական կուսակցութիւնը համեմատաբար աւելի դեռատի կազմակերպութիւն է, հիմնուած 1854ին: Ա. Լինքըն, Նոր աշխարհի մեծագոյն պետական դէմքը պատմութեան մէջ, ընտրուեցաւ նախագահ՝ իբր ղեկավարը այս կուսակցութեան 1860ին, ազատագրեց սեւամորթները, մղեց քաղաքացիական յաղթող ու յաղթական պատերազմ հարաւային ըմբոստ նահանգներու դէմ՝ փրկելու երկիրը հատուածականութենէ եւ մի անգամ ընդմիշտ ապահովելու Մ. Նահանգներու միասնականութիւնը: Լինքընի քաղաքականութեան հիմնաքարն էր Մ. Նահանգներու միասնականութեան պաշտպանումը. միւս բոլոր խնդիրները՝ սեւամորթներու ազատագրում եւ այլն, կողմնակի նշանակութիւն ունէին: Հուիկները միացան նորակազմ կուսակցութեան 1860ի ընտրապայքարին:

Եւ այնուհետեւ գրեթէ շարունակ միահեծանօրէն իշխեց այս կուսակցութիւնը նոր աշխարհի ճակատագրին վրայ: Այս կուսակցութիւնը յաղթական ու անհերքելի կերպով կանգնեցաւ եւ մինչեւ այժմ ալ կանգնած է «ազգայնութեան՝ հաստատամտութեան ու միջազգայնութեան դէմ» եւ «պաշտպանողական մաքսային քաղաքականութեան» սկզբունքներուն վրայ: Իրենց ուղղակի կամ անուղղակի ջանքերով շինուեցան առաջին մեծ երկաթուղագիծը ովկիանոսէ ովկիանոս եւ Բանամայի ջրանցքը: Անոնք էին որ ձեռք ձգեցին Մ. Նահանգներու դրսի ստացուածքները՝ Ֆիլիփեան կղզիներ, Բորթօ Րիքօ, Քուպա, Կուամ, Հաւայի եւայլն: Նախագահ Մքքինլիի օրով էր որ մղուեցաւ սպանեա-ամերիկեան պատերազմը, որմէ դուրս եկաւ երկիրը յաղթական

Դարձեալ Հանրապետական կուսակցութիւնն էր, որ յաւերժացուց, եւ այսօր ալ ամուր կը շատագովէ «Ամերիկայի մէջ ազատ դուռի» եւ ներքին կեանքի մէջ «փինանսական կայունութեան» քաղաքականութիւնները: Իրենց ղեկավար զօր. Կրէնտն էր, որ, 1868ին հազիւ նախագահ ընտրուած, որդեգրեց Հարաւայիններու հետ հաշտ ու անխռով կենցաղ ստեղծելու եւ քաղաքացիական պատերազմի վէրքերը դարմանելու կամ շուտ մոռցնել տալու առողջ քաղաքականութիւնը, որ յաջողութեամբ պսակուեցաւ: Նոյնպէս յաջողութեամբ պսակուեցաւ իրենց բուռն պայքարը Դեմոկրատներու դէմ 19րդ դարու վերջերը, երբ որդեգրեցին ոսկեդրամի քաղաքականութիւնը եւ արծաթը վանեցին հրապարակէն իբր հիմնադրամ: Իսկ նոր դարու սկիզբին յաջողեցան տալ երկրին Թէոդոր Ռուզվէլթի նման ժողովրդական պաշտամունք վայելող ատենաբաններ:

Եւ այսօր ահա կռուի մտած են այս երկու ախոյեանները, մին տարիքով աւելի հին, բայց իբր աւելի ազատական ու նոր գլուխի տէր, միւսը աւելի երիտասարդ, բայց իբր աւելի հին գլուխի տէր ու պահպանողական: Պատմութեան զարմանալի կամ դժուար ըմբռնելի գաղտնիքներէն մին է թերեւս, որ Դեմոկրատական հակայ կուսակցութեան աստղը խաւարեցնող, անընդհատ երեք քառորդ դար, հանդիսանայ աւելի պահպանողական, նոյն իսկ յետադէմ, աւանդամոլ, նեղ հայեացքի տէր հասարակական հոսանք մը, եւ հին ժամանակներու համեմատաբար աջերէն.

Այս տարուայ յունիս ամսուն այս երկու կուսակցութիւնները գումարեցին իրենց համաժողովները Շիքակոյի մէջ, ուր մշակեցին ընտրապայքարի պլատֆորմները եւ անուանեցին իրենց թեկնածուները՝ Մ. Նահանգներու նախագահի ու փոխ — նախագահի պաշտօններուն: Հանրապետականները, հակառակ տիրող ընդհանուր դժգոհութեան իշխանութեան դէմ, զարմանալի կարգապահութեամբ եւ ներքին ինքնաբուխ իմաստութեամբ, մէկ մարդու նման կանգնեցան Հուվըրի կողքին եւ գրեթէ միաձայնութեամբ զայն դարձեալ թեկնածու անուանեցին: Իսկ Դեմոկրատները, որոնց մէջ առ հասարակ կեդրոնաձիգ պառակտումները տկար են եւ կուռ կարգապահութիւնը յաճախ կը խախտի, յաջողեցան ըմբռնել Նիւ Եորքի նահանգապետ Ֆրէնքլին Ռուզվէլթի շուրջ, որ անուանուեցաւ նախագահական թեկնածու: Փոխ — նախագահութեան թեկնածուներու շուրջ պայքարը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ սուր չէր. եւ կարիք ալ չկար ատոր, որովհետեւ Մ. Նահանգներու սահմանադրական օրէնքներով փոխ — նախագահութիւնը եթէ կ՚ուզէք, քիչ մը ողբերգական պաշտօն է, քանի որ փոխ — նախագահը պետութեան ղեկավարութեան մէջ ոչ մէկ դեր ունի, այլ պարզապէս կը նախագահէ Ծերակոյտի նիստերուն եւ կը սպասէ չորս տարի, որպէս զի իր պետը մեռնի եւ իրեն պատեհութիւն բացուի բարձրանալու Նախագահական աթոռի վրայ:

(«Դրօշակ»)

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Ցատկանշական ոչինչ ունի: Թրքական քաղաք մը: Մեր քաղաքները որբ տղոց նման են: Իրենք իրենց ձգուած են: Թաղապետութիւններուն հասոյթները այնքան անկանոն ու քիչ են որ քար քարի վրայ չեն կրնար դնել. Իսկ ժողովուրդը ձեռքհետէ աւելի աղքատացած է, ու ոչ միայն հինցած տունը չի կրնար վերաշինել, այլ եւ ունեցածը կը ծախկրտէ: Բազարի օրերը կամ այլ օրեր, շուկաները, ամէն անկիւն, կան կարասի կը ծախեն կիները՝ չարշաֆներուն մէջ կծկուած:

24.— ՍՊԱՐԹԱ
(Միլիկէթէն)

Մեր աչքի՛ն եկաւ, ի՜նչ է. Տինարին հետ, եռեւնիս Անայ գեղեցիկ ու շիտակ ճամբան: Տինարէն վերջ զարհուրելի բան է ճամբան: Կրնամ ըսել որ դժուար կրնանք ողջ առողջ անցնիլ: Վարը «Գորբուլ»լինճը կ՚երեւի: Ճամբան անտանելի դարձաւ: Ամէն քայլի կանգ կ՚առնէ ինքնաշարժը:

Ձախ կողմերնիս կ՚երեւի Ուլու-Գուրլու: Հոն չհանդիպած, Գէչէ-Գուրլու կայարանին առջեւէն Սպարթա կ՚ուղղուինք: Հոս ֆաֆորի հանք մը կայ: Դերմանացիք աշխատցուցին զայն՝ ընդհ. պատերազմին: Հիմա երես վրայ ձգուեր է: Ո՞ւր մնաց մեր տնտեսական ծրագիրը...

Ճամբան քիչ մը լաւացաւ կարծես... Իջնող եկեղ տեղերէ անցնելէ վերջ, կը մտնենք Սպարթայի:

Սպարթան, հեռուէն, Պրուսան կը յիշեցնէ: Ճիշդ անոր նման՝ լեռան մը կուշտին եւ պարտէզներու մէջ: Տարբերութիւնը այն է որ հոս, Պրուսայի բաղդատմամբ շատ մինարէ չկայ: Թէեւ, վարդաստաններու մէջ իսկ նամազ կ՚ընեն հոս մարդիկ...

Սպարթացիներու ամէնէն մեծ զբաղումը վարդի իւղ պատրաստելն է: Նաեւ՝ զանազան զորգեր հիւսել:

Երբ շուկան պտոյտ, խանութներ պիտի տեսնէք, որոնց փոքր շիշերու մէջ վարդի իւղ դրած են: Ուրիշ ոչինչ ունին: Բայց, անոնց ունեցած իւղը դրամատան մը չափ հարստութիւն է:

Կը պտտինք քաղաքին մէջ: Ամէն կողմ գեղեցիկ զորգեր: Սրճարանները, սափրիչները, ճաշարանները, խանութները զորգերով զարդարուած են: Եւ տակաւին, զորգի գործն ալ կեցած է այժմ: Քառակուսի արշինը 8-9 ոսկի է եղեր: Հիմա 4ի ալ առնող չկայ: «Շարք Խալըն» ընկերութիւնը շատ նուազեցուցած է իր գործը:

Հոս կայ, նաեւ, զորգերուն համար դերձան պատրաստող գործարան մը: Անիկա է քաղաքին ելեքտրականութիւն տուողը: Գացինք դիտեցինք, տեսանք, նաեւ, դերձանները չափող-կտրող աղջիկները. մեծ ու մանաւոր մկրատներով, ձեռքերնին գլուգած թէեւ, խելացի ու սեւ աչերնին մեզի կուտան ու իրենց մէջէւ կը սկսին չարաճճիօրէն փսփսալ...: Շատ կանոնաւոր կ՚աշխատին:

Կարճահասակ վարպետ մը ունին: Ծոեր՝ փոքր զորգի մը վրայ կը նայէր: Հարցուցինք թէ ի՞նչ է այդ. — Հրեայ վաճառական մը ապսպրած է ըսաւ: Ու խնդաց: Ցետոյ, կ՚երեւի հարկ զգալով խօսքը լրացնել.

— Այս զորգը, շարունակեց, Շիրվանի զորգերուն կեղծն է: Ճիշդ անոր նման շինած ենք: Անոր ծոպերը եւ կռնակը եթէ բերմանկանաթի բաղադրութեամբ մը լաւ մը լուաք, ոչ թէ կեղծ, այլ իրական Շիրվանի մը կը նմանի...: Այն ատեն, 15 ոսկինոց զորգը Պոլսոյ մէջ 150 ոսկիի կը ծախուի Ամերիկացիներուն...

Կրկին խնդաց: Մե ալ: Եւ սակայն, մտածեցի որ այս կեղծեռուն երեւէն է որ մեր արտաքին վաճառականութիւնը կը կորսնցնէ: Հրեային ի՛նչ հոգը: Ան իր շահը կը նայի: Ուրեմն, թէ մեզ կը կողոպտէ, թէ՛ Ամերիկացիները: Մեր երկիրը ի՜նչ շահ ունի անոր աւելի առած 140 ոսկիէն, երբ թուրք աշխատաւորը նորէն իր պզտիկ օրականը միայն պիտի ստանայ:

25.— ՊՈՒՐՏՈՒՐ

Մեր ճամբորդութեան վերջին կայանը հասեր էինք: Ուղղուեցանք հոն՝ Պուրտուր: Լիճը, մեր աջին, կը շարունակուէր: Ճամբան նորէն աւրուած... Եւ այս անգամ ամէն քայլափոխին խարխափել ու փայտաշէն կամուրջ մը: Վտանգը միշտ գլխուդ վրայ:

Պարուսպանդ խճուղիին վրայ ջար գալէն ու իջնալ ելլելէն Պուրտուր մտանք:

Այս քաղաքը քանի մը տարի առաջ երկրաշարժէն աւերուեր ու իր խճուղիին վիճակին մատնուեր է...: Ալ անկէ վերջ մէկ մէկ քիչ նորոգեր են տուները ու անանկ թողեր: Աւերուած փոքրիկ քաղաք մըն է: Գիւղի մը տպաւորութիւնը կը թողու:

Հոս ալ Սպարթայի նման, զորգ ու վարդի իւղ կը պատրաստեն:

Այս երկու քաղաքներուն մէջ մեծ չափերու հասած հակառակութիւն մը կայ, նոյնիսկ՝ թշնամութիւն մը: Նոր վարչաձեւով կուսակալութեան վերածուած են շատ տեղեր: Անոնք ալ մէկ մէկ կուսակալութիւն են, բայց, շատ մօտ են իրարու, եւ այն կասկածը կայ, որ մէկն ու մէկը անպայման պիտի ենթարկուի միւսին, դառնալով գաւառակ մը: Ատոր համար միշտ զիրար կը տարագնահատեն: «Մենք եթէ արժանիք չունինք, Սպարթան անօթի կը սատկի», ըսին ինծի: Ցետոյ, խօսեցան իրենց օդէն, ջուրէն, կեռասներէն, վարդի օզիէն:

— Լճին եզերքը, օդին աղէկութիւ՛ն, կէլ քէֆիմ, կէլ... հէյէ, երբ կիները կուգան, մարդ չեղած ատեն, ջուրը լոգնալու...

— Վա՛յ, չըռէ՛ք որ ասանկ եղանակին գանք, ըսի. պահուըտինք մայրերու ետին ու դիտենք անոնց գեղեցկութիւնը:

— Հայպա՛, եւ թէ մեր կիները շատ պարարտ են, աւելցուց. դատակովը շրթները սրբելէն. արսէնիք ունեցող ջուրին պատճառաւ կը լեցուին...

Վերադարձիս կրկին Աֆիոն Գարահիսար հանդիպեցայ: Օրը Ուրբաթ էր:

Ինծի ըսին թէ բերդին վրայ բնական ծակ մը կայ եղեր: Աֆիոնի մէջ ամուսնանալու տարիքին հասնող աղջիկները, ուրբաթ օրերը կը մագլցին, այս ծակին շուրջ կը հաւաքուին եղեր: Եւ այդ ծակէն ձեռքով դրամ կը նետեն, ըսելով

Ամուսնանալու ուխտս,
Բախտս, ճակատագիրս,
Ոսկի պսակ,
Հարսնութեան ժամանակ.
Ու անմիջապէս «կէօրիւճիւն»
կուգան եւ աղջիկները կ՚ամուս
նան եղեր:

Մինչեւ այսօր այս նախապաշ
րումը կայ:

Գիշերը, ընթիրքէն վերջ, Բ
րան գացինք: Խումբով էինք
աղէկ, պանդակը ձեռքերնին,
դիկ կեցած, պառաւէն,
հասարակութիւն կը հաւա
գեղջկերին գինը: Ուղեցինք
կարգի առաջին մասը նաշ
ցին:

— Հոգ ընտանիքներու
է, ըսին...

— Մենք ալ ամուսնացած
բոլինք:

— Ջըլլար, ձեր կիները ձեզ
չեն:

Որով, ստիպուեցանք եռե
թալ:

Ներկաներուն մէջ կային
Ը. Աքիֆ, Պոլսոյ երեսփոխան
մին, Ընկիւրի իրաւաբանական
մարանի ուսուցիչ Քաճըրի,
տեղծ Խալիտ Ֆախրի եւ
կանանց ընկերութենէն Ալիէ
հանըմ:

Այս էֆէնտիներն ալ եռե
Գաշտօնով մը այս կողմերը
պատուիրակութեան մը անդա
էին: Ուրեմն, մեր մտքին,
խութեան, նոր գաղափարի
ներկայացուցիչները տեղի
արմատացած բարքերուն
զանոնք ձգելով առաջին կարգ
վրայ, քանի որ «իրենց տեղի
միասին չէին»...: Զմռնանց
ֆիոն Գարահիսարը
վայրն է Ալի պէյին, որ
բական անդամն է, ու շատ
Պալըքէսիրին, որուն ներկայ
ցիչն է Ազգ. Մեծ Ժողովի
դան Բեագիմ փաշան...

«Թատրոն» բուռեց 3
պարն էր: Կամ ուրիշ թի
սոնցմէ մին եօթը վերջով
անուն քիչ մը տարիքոտ կի
որ հրզհեր է Աֆիոնի ժողով
հոգին: Ան բեմ եկա՞ւ
թնդայ կար: Ծափ, գոռում
իրարանցում, սուլում, բեմ
ու բաղձանքներ արտայ
խօսքեր: Ու անոր կատա
մին վրայ... Ըսին թէ անոր
դէպքեր ալ պատահեր են
Հրլլայ, երբ Գոլի՜ն Ֆրանսա
բասանունքի մը համար իրա
լուխ կերան մեր մտաւորակ
ըը...

Վերջապէս շատ առաջ
անցուցինք ու յաջորդ առա
գուեցայ Պոլիս:

26.— ԷՐՓԱԱ
(Հալպէրէն)

Այս քաղաքը մեծ բան մը

ՀՈՒՎԸՐԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐՈՒ ԱՐԳԵԼՔԸ ԿԸ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԻ

— :-: —

Արդէն գրած էինք Միացեալ-Նահանգաց նախագահ Հուվըրի ընտրական առաջին ճառին գլխաւոր մասերը.

Սարբեւ կուտանք կարգ մը նորմանրամասնութիւններ:

Ամէնէն ուշագրաւը այն մեղմացումն է զոր Հուվըր կ'ուզէ բերել ոգելից ըմպելիներու արգելքին մէջ:

Մինչեւ վերջերս Ամերիկայի Նախագահը այդ արգելքը կը նկատէր ազնուական փորձառութիւն մը: Երէկ ան ճանչցաւ թէ այս փորձառութիւնը ձախողած էր եւ թէ արդի վիճակը անհանդուրժելի է: Հուվըրի այս հաւատափոխութիւնը յատակ ու քաղ է, թերեւս մասամբ ներշնչուած է իր ընտրութիւնը յաջողցնելու կանխահոգութեամբ, բայց իրողութիւնը բացայայտ է:

Նախագահը ըմպելիներու արգելքին մասին խօսած ատեն յայտնած է որ այդ խնդիրը պէտք է որոշ վերապահումներով թողուլ ամէն նահանգի իրաւասութեան: Եթէ ստիպուած ըլլան գործադրել արդի օրէնքը, այդ նպատակին գործակցելու միտք չունեցող նահանգներու եւ քաղաքապետութեանց թիւը այնքան շատ է որ, ըմպելիներու մաքսանենգութիւնը պիտի աւելնայ, օրինազանցութիւնները պիտի բազմապատկուին, կառավարութեան վարկը պիտի վնասուի եւ պիտի աւելնայ թիւը «վճարեալ» ոճիրներու, եւ բռնահարուած ոճիրներու.

Հուվըր տնտեսական տագնապին յանձանքը կը թողու Եւրոպայի վրայ, քէեւ ան Ամերիկայէն սկսած ըլլայ: Բաւ թէ Եւրոպա լայն չափով պատասխանատու է տնտեսական այս կացութեան: Ակնարկեց «պատերազմին վերջ տեւող դաշնագիրներու քաղաքական անհաստատութեան թունաւոր պտուղներուն», եւ ըսաւ թէ, եւրոպական նիւթական խուճապը որ առաջ եկաւ 1931ի աշնան, արգիլեց Միացեալ Նահանգաց մէջ գործերու վերականգնումը: Միացեալ Նահանգները կը տառապին համաշխարհային անկարգութիւններէն որ կը խանգարեն իրենց նիւթական դրութիւնը, աշխատանքի պայմանները, իրենց հրապարակները, ինչպէս նաեւ իրենց հողագործական արտադրութեանց գինը:

Հուվըր գոհութեամբ յիշեց որ կրցաւ արգիլել Գերմանիոյ փլուզումը եւ անոր ժողովուրդին կործանումը:

Միւս կողմէ, բաւ., աշխարհի կայունութիւնը աւելցնելու համար, կ'առաջարկենք տարեկան 7 միլիոն տոլարի վարկ մը կատարել համաշխարհային ապառիկներուն ծախքերուն վրայէն եւ վերջապէս, ընդունեցինք ժամանակցիլ տնտեսական խորհրդաժողովին պաշտպանելու համար միջազգային նիւթական կազմակերպութիւնը, պահպանելու դրամական արժէքները եւ զարգացնելու համաշխարհիկ վաճառականութիւնը «Աշխարհ պէտք ունի խաղաղութեան, պէտք է այդ խաղաղութիւնը ունենալ արգարութեամբ Պիտի շարունակենք աշխատիլ որ իրաւունքը յաղթանակէ ուժին եւ իմացականութիւնը՝ կիրքին»·

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

— :-: —

ԿԱՐՏԱՆ, 8 օգոստոս.— Հ. Յ. Դ. Կարտանի ենթակոմիտէն այս տարի ալ տօնեց Խանասորի արշաւանքին 35րդ տարեդարձը, արժանավայել կերպով, օգոստոս 7ին, իր սեփական տան մէջ, խանդավառ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Շէնքին դրան վերեւ եւ բեմին աջ ու ձախ կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները:

Օրուան նախագահ ընկ. Լ. Գայաճանեան հանդէսը բացուած յայտարարեց. դպրոցի սան-սանուհիներէ կազմուած երգչախումբի «Մեր Հայրենիք»ով: Յետոյ օրուան պատշաճ խօսքերով վեր հանեց արշաւանքի պատմական արժէքն ու նշանակութիւնը, հայ յեղափոխական պատմութեան մէջ, երբ սիրալի դիւցազնամարտ. յիշեց դէպքին ծնունդ տուող պատճառները, 1880ական թուականներու հայ ժողովուրդի դոյավիճակը, տնտեսական ու քաղաքական անտանելի պայմանները, գերման եւ եւրոպացի համբորդներու հեայլ ակնարկներու կարծիքները ու վհատութիւններ եւ աւելցուց,— «երբ օտարներն անգամ կը զարմանան մեր Ֆէտայիներու հերոսական ու խիզախ կռուի ընդունակութեան վրայ, հապա ուրեմն մենք հայերս աւելի քան երբեք գոհունակութեամբ ու հպարտութեամբ մեր յարգանքի ու անհուն երախտագիտութեան տուրքը պէտք է մատուցանենք անոնց, որ Խանասորի պատմական արշաւանքին դուրս եկած յաղթանակի պսակին ու դրօշն իրենց ձեռքերուն մէջ»:

Կար գեղարուեստական ճոխ բաժին մը: Կը մասնակցէին Գ. Եկաւեան՝ «Ամ կայծ ճրագը», Կ. Նաւօեան արտասանեց Լ. Գայաճեանի գրած «Խանասորը յաջող կերպով» Ղ. Կիւրճեան «Դարբինի երգը»: Կարտանի զաղութին համար նորութիւն մըն էր Գ. Ս. Աշօեանի «Կռունկը», բամբ սրինգով, որ կրկնուեցաւ «Ջէյթունցի ենքնով»: Մեներգեց Գ. Ա. Առաքելեան «Դա շարքին էրոը»: Արտասանեց օր. Մ. Գալայճեան «Հայերուս Թուղթը», որմէ յետոյ մեներգեց Տիկ. Ս. Աշօեան «Բեզ եմ Անուշը» որ ներկաներու փափաքին վրայ կրկնուեցաւ: Մեներգեց նաեւ Օր. Անահիտ Տէր Նազարէթեան «Զայն Տուրը»:

Նախագահը խօսք տալու օրուան բանախօս ընկեր Բագրէն Դավէգեանին, որ կարճ ու ամփոփ գիծերու մէջ ներկայացուց Խանասորի արշաւանքի կազմակերպման, ծրագրի մշակման մասին, կենալով լրացուցիչ բացատրութիւններ, յիշեց Կարօի, Մարօի, Կրեաացիի, Վարդանի, Նիկոլ Դումանի գործունէութիւնները. պարզեց Ֆէտայիի յանդուգն ու վճռական հոգեբանութեան ներքին ծալքերը: Խրախուսիչ բառերով յորդորեց ներկաները չյուսահատիլ, չընկրկիլ գաղափարի ու պայքարի ճամբուն վրայ: Ջլքել գիրքերը, այլ գօտեպնդուած սրբազան ու կամքով շարունակել պայքարը: Քառասուն տարին բաւական չէ գնու. Ցոյները, Պուլկարները հարիւրաւոր տարի պայքարած են թշնամիին դէմ, մինչեւ որ կարողցան իրենց վերջնական ազատութեան ու հայրենիքին տիրանալ: Մենք ալ պիտի շարունակենք, մինչեւ որ մեր ալ պահանջները իրականանան, ո՛չ մէկ թուլութիւն կամ յուսաբեկում գաղափարական այս գետնի վրայ: Գ. Ս. Աշօեան նուագեց իր բամբ սրինգով «Լուսին չկար»ը եւ ուրիշ կտոր մը, որմէ յետոյ յատակ ու մաքուր առոգանութեամբ արտասանեց Օր. Ա. Տ. Նազարէթեան Սիամանթոյի «Դարեբու վրէժը», մեծ յաջողութեամբ:

Երգչախումբը երգեց «Կարկուտ տեղաց», «Յուլիս ամսուն», «Արագ ափին», եւայլն: Խանդավառ կերպով արտասանութիւն մը ըրաւ Գ. Եկաւեանը «Հայդուկ եմ ես դաշնակցական»:

Լ. Գեղունի

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

— :-: —

ՄԱՐՍԷՅԼ, 9 Օգոստոս.— Զարտոնճապի Պատանեկան Միութեան կազմակերպած դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի 7 օգոստոսին, Bar Delvederի օդասուն պարտէզին մէջ. Ժամանակէն առաջ, շատեր իրենց ճաշով պարտէզ փութացեր էին: Հանդէսը սկսելէն առաջ, սեղաններու շուրջ բոլորուող հայրենակիցներու միջեւ ջերմ մթնոլորտ մը արդէն ստեղծուած էր: Հայրենի երգեր կը լսուէին ամէն կողմէ: Այսպէս հաճելի ժամանցով մը վերջացաւ առաւօտեան պահը:

Հանդէսը սկսաւ ժամը 2-ին: Նախագահ Գ. Յ. Մարտիրոսեան քանի մը հակիրճ խօսքերով բացատրեց դաշտահանդէսին նպատակը, որ կազմակերպուած էր Միութեան 3րդ տարելիցին առթիւ: Արտասանութիւններէ եւ անակնկալներէ վերջ, կենդանի պատկեր մը տուաւ մեզ Գ. Փիլիպպոս Ռոստոմեան: Պատկերը կը ներկայացնէր օտարներու հովին ու բուքին եւ ամառուան շոգին կուրծք տուող հովիւ մը, որ կը հանդիպի մոլար ճամբորդի մը, Թափառականի ցուպը ձեռքին՝ ուղղութիւն կը խնդրէ եւ խաղաղութեան ճամբան կը փնտռէ:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս Գ. Ա. Յակոբեանը, որ քաղցրախօսական խօսքերով դրուատեց պատանիներու տարած աշխատանքը եւ ըսաւ.— Ազգի մը վերելքի կորիզը կազմողը նոր սերունդն է: Պէտք է քաջալերենք այս պատանիները, որոնք աշխարհի չորս հովերուն ձգուած ցեղին որբութիւնը կը պահեն իրենց կրծքին տակ. եւ այս պատանիներն են, որ վաղը պիտի հաւաքեն իրենց ծնողաց անթաղ աճիւնները եւ ամփոփել հայրենիքի հողերուն ամենաքաղցր մէջ:

Բանախօսութենէն վերջ «Արաքս» մարմնամարզական խումբէն երիտասարդ մը կարդաց ոտանաւոր մը եւ ըրաւ արտասանութիւն մը շատ յաջող կերպով:

Ամէնէն վերջ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը «Բարեկենդանի անկումները»:

Կազմակերպուած վիճակահանութենէն շահող թիւերն են. 421, 426, 243, 109, 530, 445, 236, 122:

Նուէրները ստանալու համար դիմել Հանդէսի Ռուբինեանի բնակավայրը, 10, Rue de la Fare.

Մ. Թաշճեան

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՂԷՏԱԻՈՐ ՍԽԱԼՄՈՒՆՔ

— :-: —

«Անպարէզ» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յուլիս 23).

Ծանկելու, վարագուրելու համար իրենց անմարդկային յոճիրները, Թուրք ղեկավարները սովորութիւն ըրած են մեղադրելու Հայ ժողովուրդը, որ միամտօրէն գործիք դարձաւ Եւրոպայի շահախնդիր քաղաքագէտներուն եւ դաւեց «հայրախնամ» Թուրք կառավարութեան ու ազգին դէմ: Եւ կամ, եւրոպական պետութիւնները չարաշահօրէն, գանազան կեղծ խոստումներով գրգռեցին հայութիւնը Թուրք կառավարութեան դէմ, խռովութիւններէն օգուտ քաղելու դիտաւորութեամբ:

Քաղաքական խարդախութիւնները չափազանց վարժ Թուրք ղեկավարներէն ճշմարիտ դատողութիւն յուսալը անհեթեթութիւն պիտի ըլլայ:

Դժբախտաբար վերջերս ցաւով ականատես կ'ըլլանք կամ մամուլին մէջ կը հանդիպինք Հայերու, որոնք այնքան թեթեւութեամբ, գրչի մէկ հարուածով, անգիտակցօրէն կը հաստատեն Թուրքերու խարդախ բացատրութիւնը:

Մանաւանդ օտար հորիզոններու տակ ծնած մեր նոր սերունդէն անհատներ, որոնք ստացած են օտար կրթութիւն եւ տնտեղեակ են մեր լեզուին ու պատմութեան, հաւանաբ դատողութեամբ մը կը հասնին նոյն եզրակացութեան:

Պատահական նմոյշ մը. Օր. Ա. Գասպէրեան (Անգլիա, պատասխանելով «Մասիս» անգլիատառ թերթին մէջ գրուած Գ. Ա. Սարգիսեանի մէկ յօդուածին, ի միջի այլոց կ'ըսէ.— «Ոչինչ այնքան զարմանալի կը թուի ինծի, քան խմանալ որ Հայերը եւ Թուրքերը աւելի քան երեք հարիւր տարի ապրած են բարեկամական յարաբերութեան մը մէջ եւ թէ՝ միայն Արեւմուտքի շահախնդրութեան հետեւանքով է որ Հայաստան եւ Թուրքիա բանկեցան այնպիսի ատելութեամբ, որը իր գագաթնակէտին հասաւ 19րդ դարու վերջը եւ 20րդ դարու սկիզբը»:

Ցարգելի օրիորդը մէկն է շատերէն, որ անտեղեակ մեր վեց դարու աննախընթաց գերութեան պատմութեան, կը լսէ որ Թուրք եւ հայ իրարու բարեկամներ են եղած մինչեւ 19րդ դարու վերջերը:

Մեղադրելի չեն անոնք այնքան, որքան անոնց մեծերը, որոնցմէ կը լսեն նման հապճեպ եւ կեղծ յայտարարութիւններ — «Մենք Թուրքերու հետ լաւ կ'ապրէինք, աչքը կուրանայ Եւրոպայի որ մեզի խաբեց... յաճախ լսած ենք այս ըստ երեւոյթին անմեղ մեղադրանքը, մանաւանդ մեր ունեւոր դասուն կողմէ, որ, արդարեւ չէր կրեր այն տառապանքը, ինչ որ կրեց մեր մեծ զանգուածը վեց երկար դարերու ընթացքին:

Ըստ երեւոյթին անմեղ, սակայն բառ էութեան վտանգաւոր այս անմիտ յայտարարութիւնը կ'երթայ տեղաւորուելու [illegible]

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Ինքնութեան թուղթերու շուրջ

■■■■■■■■■

Մեր թղթակիցները վերջերս սկսան աւելի մութ եւ յուսահատական գոյներու տակ ներկայացնել ֆրանսարնակ բազմաթիւ Հայերու ինքնութեան թուղթի հարցը: Իրարու յաջորդող դէպքերը ցոյց կուտան թէ բաւածներուն մէջ ոչ միայն չափազանցութիւն չկայ, այլ նոյն իսկ մեր մամուլը եւ ազգային մարմինները կացութեան ծանրութիւնը չափելու համար չունին որոշ տուեալներ: Կարծուածէն շատ աւելի մեծ է թիւը ֆրանսաբնակ հայ ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք անելի մատնուած են կամ կրնան մատնուիլ մէկ օրէն միւսը:

Որ եւ է դարման թելադրելէ առաջ պէտք կը զգանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ ինքնութեան թուղթերու հարցին շուրջ: Պէտք են թուանշաններ եւ մանրամասնութիւններ:

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր թղթակիցները, ազգային մարմինները եւ ընթերցողները որոնք կը հետաքրքրուին այս ցաւոտ խնդրով, պատրաստել ցանկ մը հետեւեալ գլուխներով·

1— Ձեր շրջանին կամ ծանօթներու շրջանակին մէջ «անկանոն» վիճակի մէջ գտնուողներու անուն, մականուն:

2— Նշանակել իւրաքանչիւրին անկանոնութեան ձեւը, այսինքն՝

ա) Ինքնութեան թուղթ բնաւ չունեցողներ·

բ) «Վիզա»ի թուղթ ունեցողներ·

գ) 100 Ֆրանքնոց թուղթ ունեցողներ որոնք աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են·

դ) Արտաքսման թուղթ ստացողներ եւ պատճառը:

3— Քանի տարիէ ի վեր Ֆրանսա բնակիլը:

4— Եթէ «զօնթրաթ»ով եկած է, «զօնթրաթ»ին պայմանաժամը, ո՞ր տեղին եւ ո՞ր գործին համար եկած ըլլալը:

Այս հարցով պէտք է հետաքրքրուին ամէնէն առաջ անոնք որ անկանոն ինքնութեան թուղթեր ունին: Իրենցմէ ալ կը սպասենք որ փութան նշդութեամբ պատրաստել վերոյիշեալ հարցարանը եւ հասցնել մեզի, առանց սպասելու որ ուրիշներ խորհին եւ գործեն իրենց համար:

Ուշադրութիւն

Գաւառէն շատեր մեզի կը ղրկեն, մեր հարցարանին իբրեւ պատասխան, իրենց ինքնութեան առժամեայ թուղթերը եւ ուրիշ վաւերաթուղթեր:

Կը խնդրուի,— բան չղրկել մեզի, նոյն իսկ որքանատէ, եթէ չէք ուզեր որ կորսուին:

Եւ յետոյ, շատեր Փարիզէն, անձամբ խմբագրատուն կուգան, «կարգադրելու» իրենց խնդիրը:

Կը յայտարարենք, որ աւելորդ է գալ խմբագրատուն:

Մեր ուզածն է «անկանոն» թուղթ ունեցողներուն անունը, մականունը, իրենց պարագաները, ուրկէ գալը, ինչ տեսակ թուղթ ունենալը: Այսքան: Բոլոր այս կէտերը գրաւոր, կարճ եւ ամփոփ, ղրկել մեզի:

պատճառներու, կրնայ ազգ մը հաւատարած կոտորածներ ընելու չափ անհրաժեշտ ըլլալ:

Ուրիշ յօդուածի մը մէջ յարգելի օրիորդը կ'ըսէ.— «Եթէ սխալած եմ, այդ պարագային շատ հետաքրքրուած եմ գիտնալու իմ յանցանքը եւ ընդունելու որ իմ հայրենակիցներս սխալմունքի մէջ են՝ այս կեղծիքը ինծի սորվեցնելով»:

Այս վտանգաւոր մտքերու տարածումին մէջ պատասխանատուութիւն ունին նաեւ մեր մամուլի որոշ ներկայացուցիչները, որոնք, շփոթած քաղաքական ձախողութիւններէն եւ կորսնցուցած մարդկային արիութիւնն ու պաղարիւնութիւնը, այնքան թեթեւ կերպով կ'աշխատին մեղադրել մեզի եւ Եւրոպան, իբրեւ մեղաւոր հայկական ազատագրական շարժման ճշմարիտ դրդապատճառները: Մոռացութեան տալով գերութեան այն ապանիչ ու քայքայիչ մթնոլորտը, որ հայ ժողովուրդը կ'առաջնորդէր խաղաղ, բայց անխուսափելի ոչնչացումին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋԻ առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 17

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

■■■■■■■■

Հայաստան Բնական եւ Քաղաքական

■■■■■■■■

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

■■■■■■■■

ՄՈՒՇ.— Վանայ ծովը Թափող Անգղ կամ Խըլաթ գետին եզերքը:

Այս գետի ովկիտին մէջ ծանօթ է Հայոց Ձոր գաւառակը, որուն բնակիչները դեռ ի վեր Հայեր եղած են

Ըստ աւանդութեան, Հայկ այս ձորին մէջ յաղթած է բռնակալ Բէլ Նեբրովթի

ԱԿԱՆՑ.— Բաղէշէն կառուցուած գաւառին մէջ գտնուող հին Արճէշէն քիչ հեռու, նաւահանգիստ է Վանայ ծովին եզերքը·

Հիւսիսը կայ Թովմաս Մեծոփեցի ժամանակագրին բնակած Մեծոփայ վանքը, ուր բնակած է նաեւ ԺԴ. Դարուն Գրիգոր Տաթեւացին:

ԲԵՐԿՐԻ.— Համանուն կամ Պէնդիմահի գետին մօտ՝ արգաւանդ դաշտի մը մէջ. Ունի հին վանք:

Վանայ ծովին մէջ եղող չորս կղզիներէն (*) Աղթամար նշանաւոր է իր Ս. Խաչ հոյակապ եկեղեցիով, որ հիմնուած է Գագիկ Արծրունիի կողմէ 915—921 թուին:

Աղթամար ծովին մակերեւէն 1685 մեդր բարձր է. իր շրջապատը 4 քիլոմեդր է: Այս կղզին մէջ Ժ. Դարէն սկսեալ, էջմիածնի կաթողիկոսութենէն անկախ կաթողիկոս կը նստէր մինչեւ 1895ի հայկական կոտորածները.

(*) Լիմ, Կտուց, Առտէր եւ Աղթամար, որոնցմէ ամէնէն մեծն է Լիմ. իսկ ամէնէն փոքրը՝ Առտէր:

ԱՂԹԱՄԱՐԻ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ԵԴԵՍԻԱ (Ուրֆա).— Միջագետք Հայոցի խոշոր կարեւոր քաղաքը, որ շատ հին է: Հայոց Աբգար Թագաւորը Խորոգած է զայն եւ անոր մէջ շինած է ամուր բերդ մը: Ունի հին ամրութիւններ եւ գերեզմաններ:

Այս պատմական քաղաքը նշանաւոր դարձած է իր նահապետական յիշատակներով, հայրապետական աթոռներով [illegible] ճեմարաններով: Հին պատմութեան մէջ [illegible] այս քաղաքը [illegible] Աբգարի [illegible] կը գիւղէր: [illegible]

Եդեսիա շատ անգամ կրած է [illegible] բայց ամէնէն [illegible] եղած է 1144ին Զանգիի [illegible] Այս [illegible] Ներսէս Շնորհալի [illegible] Ողբ Եդեսիոյ անուն երգին մէջ:

Եդեսիոյ Հայաստանի [illegible] կողմը կայ Մծբին կամ Նսեպին քաղաքին [illegible]

Բ. ՌՈՒՍԱՀԱՅԱՍՏԱՆ.— Ռուսահայաստան կը պարունակէ Փամբակ, Շիրակ, [illegible] եւ Արցախ, Գուգարք [illegible] որոնց մէջի [illegible] ծանօթ են Կարս, Երեւան, [illegible]

ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԵԱՑ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ ԱՆԻԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍԱՐԱՆԸ

լոռ, Լոռի, Զանգեզուր, Լեռնային Ղարաբաղ եւ Նախիջեւան անունները: Ունի շուրջ 70,000 [illegible] բնակչութիւն: [illegible] Արցախ Հայաստանը: [illegible] Լեռնային Ղարաբաղ եւ Նախիջեւան [illegible] Ազրբէջանի, իսկ պատմական Ջաւախք գաւառը, որ այժմ ծանօթ է Ախալքալաք անունով, ենթակայ է Վրաստանի:

Շիրակը եւ Սուրմալու կը կազմեն Արարատեան Դաշտին մասերը: [illegible]

[illegible] Անի, որ հայ [illegible] մայրաքաղաքներուն մէջ [illegible] եկեղեցիներով [illegible] պարիսպներով:

ՅՈՎՀ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(Շար.)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԵՑՎԷՅԻ ՆԻ ՇՐՋԱՆԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, 21 օգոստոս, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշտ 3ին, Պանթէօ-Թաշճանի Մանկապարտէզի սրահին մէջ, 24, *Rue Roger*: Կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու Թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

Մելքոն Քէպապճեան եւ որդին՝ Նուպար Քէպապճեան իրենց հրապարակային շնորհակալութիւնը կը յայտնեն այն բոլոր մօտակայ եւ հեռակայ բարեկամներուն եւ համակիրներուն, որոնք անձամբ, գրով կամ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝ *ՏԻԿ. ԵՐԱՆՈՒՀԻ Մ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ* մահուան առթիւ:

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ. — Օգոստոս 20ին էմիլ Զոլա Թատերասրահին մէջ երեկոյեան 8.30ին, Ղեկավարութեամբ՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի, մասնակցութեամբ՝ երգչուհի-դերասանուհի Տիկ. Ե. ԲԱԴԱԼի (Փարիզէն), ինչպէս նաեւ Գ. ԹՐԱՊՕՇԻ (Լիոնէն) եւ Վ. ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ (Մարսէյլէն)։

Կը ներկայացուի՝ ՕԹԷԼԼՕ

Տոմսերու գիները սովորական են

ՎԱՆՕԹ.— Սեպտ. 17ին փալիզի մէջ պիտի ներկայացնէ *«ԲՈԲՈ»*, Société Savantesի սրահին մէջ:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ*, Գ. Զօհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Տ Չէօկիւրեան եւ Թ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ*, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ*, Երկիս Մարիա Թեմարք 20, *ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ*, Քրիստ. Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏԴԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ*, Ժորժ Սան 20, *ԹԻՒՐՖԱՆՕ*, (Բիւզանդական կայսրութիւն) 25, *ԱՓՐՈՒՄՆԵՐ*, Մալխաս 50, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ*, Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ*, Ղ. Մելքեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ*, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ*, Ա. Պերնէտ 2 հատոր 65 ֆր., *ՍԻՄՈՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ*, Քսաւիէ 2 հատոր 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ*, Ե. Ալեճեան (Ռոզմերի) 12.50, *ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ*, Դ. Կաւաֆեանց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ*, Ռստոմեանց 5. QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, *ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նախատակ Գրագէտներու Բարեկամներ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ ԵՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊԻ

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԲՈԲ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Գիւղացիների եւ ուխտաւորների բազմութիւնը, որ շուրջը նստոտել էին սանդուղի վրայ կամ թափառում էին տօնավաճառի հրապարակում, ոչ մի ուշ չէր դարձրել Թէեւ, բայց երբեւ զգուշութիւն չարունակեցին նրանք չինովի խօսակցութիւնը: Դոմինիկօն խօսում էր տեղական բարբառով, իսկ Բոռը կոտրուած խոալերէնով խառն սպաներէն բառերի հետ:

— Նորին Սրբազնութիւնը, Նորին սրբազնութիւնը դուրս է գալիս. — գոչեց ժողովուրդը պալատի դռան մօտից: — Ետ քաշուեցէք. կարդինալը գալիս է:

Երկուսն էլ ելան ոտքի:

— Ահա, հա՛յր. — ասաց Դոմինիկօն, Բոռի բուռը կոխելով մի սուրբի պատկեր թղթի մէջ փաթաթաց. — այս էլ առէք խնդրեմ եւ աղօթեցէք ինձ համար, երբ Հռոմ հասնէք:

Բոռը կոխեց պատկերը օձիքից ներս ու շուռ եկաւ որ նայի մանիշակի հագուստով, կարմիր գլխարկով մարդուն, որ կանգնած էր սանդուղի գլխին ու ձեռքերը պարզած օրհնում էր ժողովուրդին:

Մոնտանէլլի ծանր իջնում էր սանդուղից մինչ ամբոխը խռնւում էր շուրջը՝ ձեռքը համբուրելու: Երբ անց էր կենում, շատերը ծունր էին իջնում ու նրա վերարկուի ծայրերը առնում էին իրենց շրթունքին:

— Խաղաղութիւն ձեզ, որդիքս:

Այդ յստակ արծաթի ձայնը լսելիս՝ Բոռը կախեց գլուխը: Սպիտակ մազերը թափեցին դէմքին: Դոմինիկօն տեսնելով թէ ինչպէս ուխտաւորի ցուպը դողում էր նրա ձեռքում՝ զարմանքով մտածեց:

«Ա՛յ քեզ հրաշալի դերասան»:

Նրանց մօտ կանգնած կինը, կառցաւ ու վերցրեց իր երեխային:

— Գնանք, Ջիկկօ, Նորին սրբազնութիւնը թող օրհնէ քեզ, ինչպէս Փրկիչը օրհնում էր երեխաներին:

Բոռը մի քայլ արեց դէպ ի առաջ ու կանգ առաւ: Ի՞նչ սարսափ: Բոլոր այդ օտար մարդիկը, այդ ուխտաւորներն ու լեռնցիները կարող էին մօտենալ նրան ու խօսեն հետը, եւ նա կը դնէ ձեռքը նրանց երեխաների գլխին: Կարելի է այդ գեղջուկ երեխային սա էլ «carino», ինչպէս երբեմն ասում էր…

Բոռ նորից նստեց սանդուղին ու շուռ եկաւ, որ ոչինչ չտեսնի: Ա՛, հընար լինէր մտնէր մի անկիւն, խցկէր ականջները որ էլ չի լսէր այդ ձայնը: Զէ, դա մարդկային ուժից վեր է արդէն: Մօտ, այդպէս մօտ լինեն, որ հերիք է ձեռքը մեկնեն նրա հագուստին դպչելու համար եւ…

— Զէ՞ք կամենալ ինձ մօտենալ, բարեկամս, — ասաց մի մեղմ ձայն. ինձ այնպէս երեւաց թէ դողացէք:

Բոռը սիրտը կանգնեց բաղխելուց: Մի ակնթարթ ոչինչ չէր զգում, բաց ի արեան անախորժ ճնշումից, որից կարծես պայթելու էր կուրծքը: Յետոյ արիւնը ետ նահանջեց այրելով ամբողջ մարմինը, եւ նա բարձրացրեց աչքերը:

Առաւածային կարեկցութեամբ նրան նայող լուրջ ու խոր հայեացքը անսովոր մի քնքշութիւն առաջաւ, երբ նրա դէմքը տեսաւ:

— Քիչ ետ քաշուեցէք, բարեկամներս. — ասաց Մոնտանէլլին ժողովրդին դառնալով: — Հետը խօսել եմ ուզում:

Ամբոխը կամաց ետ-ետ քաշուեց մի մեղմ շշուկով, եւ Բոռ, որ անշարժ կանգնած էր ատամները սեղմած ու աչքերը գետին, զգաց իր ուսին Մոնտանէլլիի ձեռքի թեթեւ հպումը:

— Մի մեծ վիշտ էք ունեցած: Զէ՞ք կարող մի բանով օգնեմ:

Բոռը լուռ շարժեց գլուխը:

— Ուխտաւո՞ր էք:

— Ես մի թշուառ մեղաւոր եմ:

Մոնտանէլլիի հարցի պատահական յարմարումը իրենց պայմանաբառին այն հիւսը դարձաւ, որից բռնեց Բոռը: Իր պատասխանը բոլորովին մեքենական էր: Նա զգում էր իր ուսը այրող ձեռքի թեթեւ շօշափման տակ:

Կարդինալը աւելի ցած կռացաւ:

— Կարելի է ինձ հետ առանձին խօսել կը կամենայիք: Եթէ որ եւ է կերպով ձեզ օգտակար լինել կարող եմ…

Բոռը առաջին անգամ շիտակ ու հաստատ նայեց Մոնտանէլլիի դէմքին: Ինքնիշխանութիւնը արդէն ետ էր եկել:

— Անօգուտ է. — ասաց նա, — ինձ օգնել չի կարելի։

Ամբոխից բաժանուեց մի ոստիկան, եւ մօտեցաւ կարդինալին:

— Ներեցէք իմ միջամտութեանս, Ձերդ Սրբազնութիւն: Կարծեմ, ծերը այնքան էլ խելքը գլխին չէ, թէեւ մարդու բնաւ վնաս չունի, թղթերն էլ կարգին են, այնպէս որ մենք հանգիստ ենք թողնում նրան: Եղած է տաժանակիր աշխատանքի մի մեծ ոճրի պատճառով, այժմ էլ իրեն ապաշխարանքի է տուած:

— Մի մե՛ծ ոճիր. — կրկնեց Բոռը, գլուխը ծանր շարժելով:

— Շնորհակալ եմ ձեզ, կապիտան, խնդրեմ, մի վայրկեան հեռանաք. Բարեկամս, անյոյս չէ ոչինչ, երբ մարդ լուրջ զղջում է: Կարելի է այս երեկոյ կ'անցնէք ինձ մօտ:

— Ձերդ Սրբազնութիւնը կարո՞ղ է իր մօտ ընդունի մի մարդու, որ իր հարազատ մարդուն մահ է պատճառել:

Հարցը տրուած էր կոչի ձեւով: Մոնտանէլլին ետ քաշուեց ու ցնցուեց կարծես հարուած ստացաւ:

— Աստուած չանի որ քեզ դատապարտեմ, ինչ էլ որ լինի ձեր յանցանքը. — պատասխանեց հանդիսաւոր կերպով: — Նրա աչքին մենք ամէնս ենք մեղաւոր, եւ մեր արդարութիւնը կեղտոտ չորի է նման: Երբ ինձ մօտ գաք, ձեզ այնպէս կ'ընդունեմ, ինչպէս ես աղօթում եմ, որ Նա ինձ ընդունի հանդերձեալում:

Բոռը մի յանկարծակի կրքոտ շարժումով ձեռքերը պարզեց առաջ:

— Լսեցէք, — ասաց նա. — դուք, քրիստոնեաներ, լսեցէք բոլորդ էլ: Եթէ կա՛յ մի մարդու համար երկնքում կամ երկրի վրայ, եթէ սպանել է իր հարազատ որդուն, որ սիրում էր իր հօրը ու հաւատում էր նրան, արիւն էր նրա արիւնից, ու ոսկոր էր իր ոսկորից, եթէ ստով ու խաբէութեամբ նա մահուան գիրկն է մղել այդ որդուն: Ես խոստովանել եմ Աստուծու ու մարդոց առաջ, կրել եմ մեղքս տուած պատիժը ու նրանք ներել են ինձ:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Redaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ԽՕՍԱԿՑԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ) Métro: TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

18 AOUT 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1959 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Հ. Յ. Դ. ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային ժողովները մեր կազմակերպութեան ամէնէն դաստիարակութեան, շարքերու վերանորոգման, գործերու կեդրոնացման կարեւոր ժողովներ են, ինչպէս նաեւ գերագոյն վերնեկոց եւ հակակշռող ատեաններ բոլոր շրջաններու մէջ կուսակցութեան կամքը եւ խիղճը մարմնացնող: Մենք այդ մասին պիտի անդրադառնանք աւելի հանգամանօրէն: Մինչ այդ, hos կը գտնենք «Ազատ Խօսք»ի մէկ խմբագրականը, որպէս մեր կուսակցական մամուլի կարծիքը: 1

Գրեթէ իւրաքանչիւր տարի, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը գումարէ իր Շրջանային ժողովները:

Հեռաւոր Ամերիկայէն մինչեւ Եւրոպա, եւ Պալքաններէն մինչեւ Եգիպտոս, Սուրիա եւ այն ամէն տեղ, ուր գոյութիւն ունի հայ համայնք մը եւ կամ քով քովի եկած են ափ մը Հայեր, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ունի իր կազմակերպութիւնները, որոնք առանցքը եւ միեւնոյն ատեն շարժիչ ուժը կը հանդիսանան հայ հանրային կեանքի զարգացման:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական կազմակերպութիւնները մէկ մէկ սիւներ են, որոնց վրայ կը հանգչի հայ կեանքի մեծագոյն ազգային, քաղաքական եւ յեղափոխական կազմակերպութեան հսկայ շէնքը: Որքան ամուր եւ առողջ ըլլան այդ սիւները, այնքան աւելի զօրաւոր եւ կենսունակ կը մնայ Դաշնակցութիւնը իբրեւ կազմակերպութիւն: Որքան կուռ, անձնուէր ու կարգապահ ըլլան շարքերը, այնքան աւելի ներգործօն ու գրաւկան կը դառնայ Դաշնակցութեան գործը հայ կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ, ու նաեւ տիրական՝ անոր մտածումը՝ հայ զանգուածներուն վրայ:

Բնական է, ուրեմն, որ Դաշնակցութիւնը կանգուն պահող այս շարքերն ու կազմակերպութիւնները տարին անգամ մը քով քովի գան ու հաշուեյարդարեն իրար հետ, հաշիւ տան ու թելադրանքներ ընեն մայր կուսակցութեան, եւ հաշիւ ու հրահանգ առնեն անկէ:

Դաշնակցութիւնը այն գիտակցութիւնն ունի, թէ ինք կոչուած է ծառայելու Հայ ժողովուրդին եւ Հայ Հայրենիքին: Ան գիտէ թէ քառասուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր ինք իր ուսերուն վրայ կը կրէ հայ ժողովուրդի բոլոր ծանրագոյն բեռները եւ ուխտն ու նպատակն ունի ազատ, անկախ ու միացեալ հայրենիք մը տալու անոր: Ան գիտէ թէ ուրիշներ, որ իրմէ առաջ կամ իրմէ յետոյ համբայ ելան այս նպատակով, այսօր կամ քաղաքական դրուժաններ են եւ կամ անպէտ պարծենկոտներ Հայ Դատը դաւաճանելու մեծ գործին մէջ: Ան գիտէ թէ այսօր, առաւել քան երբեք, խառն ու շփոթ են աշխարհի գործերը եւ հայ ժողովուրդն ու իր արդար դատը մատնուած են ուրացման ու թշնամանքի կրկնակ վտանգներուն: Յափշտակուած է այսօր հայ հայրենիքը, իսկ հայ ժողովուրդը գերութեան լուծին տակ կամ վտարանդի, որուն կը սպառնան ձուլումի եւ ձուլումի նոյնպէս կրկնակ վտանգներ: Ու Դաշնակցութիւնը գիտէ, որ մթին ու շփոթ այս օրերուն, մեր ժողովուրդին սպառնացող այս հսկայ չարիքներուն դէմ պայքարելու, զանոնք չէզոքացնելու եւ հայ ժողովուրդի ազատագրական դատը նոր ու լուսաւոր հանգրուանի մը հասցնելու համար, ամէնէն առաջ ինքն է որ պիտի տանէ աշխատանքի դժուարագոյնը եւ զոհաբերութեան մեծագոյնը:

Աշխատանքի եւ պատասխանատուութեան բնակ է Դաշնակցութիւնը, պայքարի հնոցուց ու փորձ մարտիկ, զոհաբերութեան ընդունակ ու պատրաստ: Ու նաեւ համոզուած ու հաւատաւոր: Բայց, ի զո՞ւր պիտի անցնէին բոլոր այդ առաքինութիւնները, եթէ Դաշնակցութիւնը տարին անգամ մը հաշուի չնստէր ինք իր հետ եւ, կուսակցական պատասխանատու ու հեղինակաւոր ժողովներու մէջ, մանրազննին քննութեան չենթարկէր հայ իրականութիւնը, անաչառ եւ խղճամիտ վերագնահատութեան չառնէր իր կուսակցական գործն ու գործօն ուժերը. չհամադրէր, մէկ յարատարի չբերէր իր բոլոր ճիգերն ու կարողութիւնները եւ որոշապէս չգծէր իր ուղղութիւնն ու գործելակերպը, հայ ժողովուրդի բարիքին եւ հայ հայրենիքի ազատագրութեան համար:

Կենսական ու բախտորոշ այս աշխատանքները վիճակուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. ժողովներուն, որոնք հարազատ արտայայտութիւններն են տուեալ շրջանի մը կուսակցական գործին ու մտածումին եւ ենթակայ նո՛ր, աւելի բազմակողմանի վերագնահատման ու աւելի կատարեալ մշակման՝ Դաշնակցութեան Գերագոյն Մարմնին կամ Ընդհանուր Ժողովին կողմէ:

Այս եղանակով, Դաշնակցութեան գործի եւ մտածումի վերագնահատման մէջ իր բաժինը — իր իրաւունքն ու պարտականութիւնը — կը բերէ իւրաքանչիւր դաշնակցական, ըլլայ ան պարզ շարքային մը, թէ կեդրոնական մարմնի մը անդամ կամ գործիչ ու ղեկավար մտաւորական: Ու նաեւ այս եղանակով, կուսակցութեան բոլոր ուժերը հաշուեւոր եւ համարատու կը դառնան իրարու հանդէպ, պատասխանատու եւ բաժնեկից կը հանդիսանան կուսակցութեան ընդհանուր գործին, ու համադրած, մէկ յարատարի բերած կ'ըլլան իրենց մտածումը, իրենց ճիգերը եւ իրենց կարողութիւնները, միշտ հայ ժողովուրդի բարիքին ու միշտ կուսակցութեան կէտ նպատակին — Հայ Հայրենիքի ազատագրութեան համար:

Այս տեսակէտէն, վերջերս տեղի ունեցած Շրջանային ժողովները — իրենց հաշուետուութեամբ եւ քաղաքական ընդհանուր գործի վերագնահատութեամբ, հայ կեանքը յուզող բազմաթիւ հարցերու խղճամիտ քննութեամբ, ամէն տեղ ու ամէն առիթով ցեցուած կուսակցական արտաքին արթուն հսկողութեամբ եւ ներքին ամուր կարգապահութեամբ, ու նաեւ իւրաքանչիւր դաշնակցական ընկերոջ ու կազմի երեւան բերած խանդաբորբ հետաքրքրութեամբ ու կենդանի գործի ծարաւով — լաւագոյն գրաւականներն են թէ՝ Դաշնակցութիւնը, պատմական այս օրերուն, կը շարունակէ մնալ արթուն պահակը Հայ Ժողովուրդին եւ առողջ դաւանանքով ու կորովի գործով օժտուած անոր մեծ ու կենսունակ քաղաքական կազմակերպութիւնը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պետական հարուած մը կը պատրաստուի

ՀԻԹԼԷՐԻ ԲԱՆԱԿԸ ՊԻՏԻ ՔԱԼԷ ՊԷՐԼԻՆԻ ՎՐԱՅ

ՊԷՐԼԻՆ, 16 Օգոստոս.— Լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն Հիթլէրեան զօրքերը կը սկսին համախմբուիլ Պէրլինի անմիջական շրջակայքը: Յարձակման կարգ մը խումբեր հրաման ստացեր են ամբողջովին պատրաստ գտնուիլ 48 ժամուան մէջ: Հիթլէրեան շարքերուն մէջ այս պահուս որոշ ջղայնութիւն կը տիրէ

Պէրլինի շրջանակին յարձակման խումբերու պետը կոմս Հէլտօրֆ օրակարգ մը ուղղելով իր զօրքերուն կ'ըսէ.

— «Այսօրերս մեր սպասած որոշումը յետաձգուեցաւ քիչ ժամանակի համար: Ոչինչ չէ փոխուած սակայն յեղափոխական այն մեծ բաներէն զոր գլուխ պիտի հանէք: Միայն գործելու պահն է որ յետաձգուած է: Բայց կը խորհիմ որ առաջիկայ շաբաթներէն սկսեալ պիտի ստեղծուին քաղաքական պայմաններ որպէս զի իշխանութիւնը ձեռք առնէ մեր ազգային – ընկերվարական կուսակցութիւնը: Որ եւ է գիտողութեան կարելի է սապէս պատասխանել «Մենք ազգային – ընկերվարական զօրքեր ենք, եւ պէտք է հնազանդինք մեր պետերուն»:

Սպայակոյտի պետն ալ իր զօրքերուն ուղղած օրակարգի մը մէջ կը յայտարարէ թէ մարքսիստներու արիւնոտ սպառնալիքներուն պատասխանելու համար է որ Թաւսիթները կը գործեն որով զանոնք պէտք է նկատել օրինական ինքնապաշտպանութեան դերին մէջ: «Գերագոյն պատուոյ պարտականութիւն կը համարեմ, կ'ըսէ ան, ըլլալ մարդոց կողքին որ լաւագոյնս շարժած են ինքնապաշտպանութեան համար եւ որ, այսօր դատական հետապնդմանց տակ կը գտնուին»:

× Միւս կողմէ ֆոն Փափէնի կառավարութիւնը կը շարունակէ զբաղիլ իր բանելիք ընթացքով: Անելի մէջ կը գտնուի, որովհետեւ մեծամասնութիւն չունի խորհրդարանին մէջ, չի կրնար երկրորդ անգամ զայն լուծել ըստ սահմանադրութեան, չի կրնար շարունակել հրովարտակներով կառավարելու ձեւը որովհետեւ խորհրդարանը պէտք է վաւերացնէ հրովարտակները: Կամ պիտի հրաժարի ուրեմն եւ կամ ինք պիտի կատարէ պետական հարուած մը, այսինքն «վերէն եկած յեղափոխութիւն մը» ինչպէս կ'ըսեն: Այն ատեն սահմանադրութիւնը պիտի կախակայուի, զուցէ զինուորական բռնապետութիւն մը հաստատուի, եւ նոր ձեւով ընտրութեան մը ձեռնարկուի:

Մինչ այս մինչ այն, խորհրդարանի կուսակցութիւններն ալ կը բանակցին: Կացութիւնը աւելի քան մութ է Գերմանիոյ մէջ:

Նախկին Քայզէրը պիտի վերադառնա՞յ միթէ

Պերլինի համայնավար թերթը ստոյգ աղբիւրէ կը լսէ թէ գերման նախորդ կայսրը հաւանաբար մօտերս վերադառնայ: Ժամանակէ մը ի վեր քաղաքական զանազան շրջանակներու եւ մասնաւորաբար ազգայնական – ընկերվարականներու հետ եղած բանակցութիւնները վերջացած են եւ համաձայնութիւն գոյացեր է որ Քայզէրը գայ բնակի Բօցտըրկի մօտակայ Հօհէնֆէլս դղեակը:

Հոն քալէ ետք, բնականաբար Վիլհելմ Բ. ալ հետեւելով գահաժառանգի օրինակին պիտի դրժէ իր խոստումը՝ քաղաքականութեամբ չզբաղելու մասին: Եւ իր ներկայութիւնը պիտի զօրացնէ Գերմանիոյ մէջ միապետական շարժումը:

Հնդկաստանի նոր սահմանադրութիւնը

ԲԱՐԻԱՆԵՐԸ ԵՒ ԿԻՆԵՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՔՈՒԷԱՐԿԵՆ

ԼՈՆՏՈՆ, 16 Օգոստոս.— Անգլիական կառավարութիւնը այսօր կը հրատարակէ զեկոյց մը անգլիական Հնդկաստանի խնդրին մասին: Այս ծրագիրը զոր վարչապետ Մաքտոնալտ ինքը պատրաստած է, կը վերաբերի Հնդկաստանի տալու խորհրդարանական ձեւ մը: Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ բրիտանական կառավարութիւնը այս օրինագիծը պատրաստեց նկատի առնելով Հնդիկներու միջեւ անհամաձայնութիւնը. բայց թէ պատրաստ է նկատի առնել ամէն առաջարկ որ գայ Հնդկաստանէն, եթէ երբեք Հնդիկները համաձայնին՝ օրինագիծը օրէնքի ուժ չստացած:

Ըստ նոր ծրագրին, դաշնակցային խորհրդարանին կազմակերպութիւնը վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի ստորին խորհրդարաններուն մէջ, երբ անոնք բացուին: Այս վերջին ժողովներուն անդամները պիտի ընտրուին ընտրական անջատ մարմիններու դրութեամբ, որպէս զի խոյս տրուի կրօնական եւ ցեղական շփումներէ: Անջատ ընտրութիւնները պիտի կատարուին Իսլամներուն, Սիքհերուն, Բարիաներուն, քրիստոնեայ Հնդիկներուն, անգլիացի Հնդիկներուն եւ Եւրոպացիներուն համար:

Ամէնէն փափուկ կէտը՝ Բէնճապի եւ Պէնկալի մէջ Իսլամներու ներկայացուցչութեան խնդիրն էր. այս ալ կը լուծուի մեծամասնութիւնը տալով Իսլամներուն դաւառային ընտրութեանց մէջ, ուր պիտի ունենան 175ի վրայ 86 աթոռ:

Կիներն ալ աթոռ պիտի ունենան — ինչ որ բոլորովին նորութիւն է Հնդկաստանի համար — հետեւեալ համեմատութեամբ.— Հնդիկ երեսփոխանուհի 25 հատ, Իսլամուհի 9, Սիքհերէն, քրիստոնեայ Հնդիկներէն եւ անգլիացի Հնդիկներէն մէյ մէկ հատ:

Օրինագիծը մօտ ատենէն օրէնքի կարգ պիտի անցնի տասը տարուան համար:

Կորկուլովի վերաքննութիւնը մերժուեցաւ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԸ ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԻ ԱՄՍՈՅՍ ՎԵՐՋԸ

Ցայտնի է թէ Կորկուլովի փաստաբանը դիմում կատարած էր վերաքննութեան, առաջ բերելով երկու պատճառ: Առաջինը, նախագահ Տումէրի սպանութիւնը քաղաքական ոճիր ըլլալով, ըստ 1848ի սահմանադրական օրէնքին այդպիսի ոճիրներու համար մահապատիժ չկար: Երկրորդը սա թէ Եղեռնադատ ատեանին նախագահը դատավարութեան ընթացքին փոխուած էր:

Այս խնդրագիրը Վերաքննիչ ատեանը յանձնած էր իր անդամներէն Պ. Լը Մաշատուրի որ իր տեղեկագիրը բերաւ:

Այս տեղեկագրին մէջ կ'ըսուի որ պատժական օրէնքը կը ճշդէ քաղաքական ոճիրները «ոճիրներ եւ յանցանքներ հանրային բաներու դէմ» գլուխին մէջ: Ըստ այնմ, եւ ըստ 1848ի սահմանադրութեան որ յաճախ գործածուած է ոճիրներու մասին, լրտեսութեան յանցանքն է որ խաղաղութեան պահուն մահուամբ չի պատժուիր այլ բերդարգելութեամբ: Եթէ Կորկուլովը մղող պատճառները քաղաքական ծագում իսկ ունենան, չեն կրնար փոխել ոճրին հանգամանքը որ կը մնայ իբր ոճիր մը հանրային իրաւանց դէմ որով մահուամբ կը պատժուի:

Գալով դատարանի նախագահին փոփոխութեան, քանի որ դիտողութիւն չէ եղած այդ պահուն իսկ, ուրեմն Կորկուլով եւ իր փաստաբանը ընդունած են իրողութիւնը:

Այս պայմաններուն մէջ, ստոյգ կը թուի թէ Վճռաբեկ ատեանը իր օգոստոս 20ի նիստին մէջ պիտի ընդունի տեղեկարերին եզրակացութիւնները եւ պիտի հաստատէ մահավճիռը:

Կորկուլով սեպտեմբեր 1էն առաջ պիտի կորսնցնէ իր գլուխը:

Գերմանիա պիտի բանակցի Ֆրանսայի հետ

Լուր կը տրուի թէ գերման կառավարութիւնը որոշած է շուտով ուղղակի բանակցութեան սկսիլ Ֆրանսայի հետ, զինաթափութեան խնդրին մասին: Ցայտնի է թէ Գերմանիա ժամանակէ մը ի վեր կը պահանջէ փոխել Սեւրի դաշնագրին տրամադրութիւնները որոնց համաձայն իր բանակը 100,000 հոգիէն աւելի չպիտի ըլլար, եւ որոշ չափով միայն կրնար սպառազինուիլ: Հիմա Գերմանիա իր պահանջները ուղղակի Ֆրանսայի պիտի ընէ: Միայն թէ բանակցութեանց ժամանակը յարմար չի դատուիր Ֆրանսայի կողմէ, նկատի առնելով Գերմանիոյ անորոշ կացութիւնը:

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ սովետական թերթերը բուռն յօդուածներով կը քննադատեն Գերմանիոյ սպառազինութիւնները: «Քրասնիա Կազէթա» կարեւոր յայտնութիւններ կ'ընէ Գերմանիոյ մէջ եղած քիմիական պատերազմի պատրաստութեանց մասին եւ կ'ըսէ թէ հակառակ Սեւրի դաշնագրին անոր երկրապահ բանակը շատ աւելի է քան 100,000ը:

Նախագահ Հուվըրի հարստութիւնը

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 16 Օգոստոս.— Տնտեսական թերթ մը գրած է թէ նախագահ Հուվըրի հարստութիւնը որ 800,000 անգլ. ոսկի էր, այժմ իջած է 140,000 ոսկիի, արժեթուղթերու անկումին եւ Ուաշինկթընի մէջ ունեցած իր սեփական թերթին անյաջողութեան հետեւանքով: Նախագահին գանձային գործակալը կը հերքէ այս լուրը՝ եւ կ'ըսէ թէ անոր հարստութիւնը 11 տարիէ ի վեր անփոփոխ կը մնայ քանի որ իր արժեթուղթերը շատ ապահով են եւ անկում չեն ունեցած:

Թուրք աւազակներ

15 ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐ ԿԸ ԿՈՂՈՊՏԵՆ ԱՆՏԻՈՔԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Սուրիական թերթեր կը գրեն թէ Հալէպէն Անտիոք գացող 15 ինքնաշարժներ, Հարիմի ուղղութեամբ, ձորի մը մէջէն անցած միջոցին խումբ մը զինուած աւազակներու կողմէ կը կեցուին: Աւազակները ճամբորդները կողոպտելէ վերջ, կ'աներեւութանան դէպ ի լեռ: Շատ չանցած, ժանտարմաներ կուգան եւ կը սկսի քննութիւնը: Յայտնի կ'ըլլայ որ անոնք թրքական սահմանէն եկող Թուրք աւազակներ են, որոնք գիշերանց կրցած են փախչիլ եւ ապաստանիլ դարձեալ իրենց սահմանը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ԿԻՆԸ մանչ զաւակ մը ունեցաւ: Մայր եւ որդի քաջառողջ են:

35 ՄԻԼԻՈՆ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ.— Անգլիոյ մէջ հրատարակուած տարեգիրքի մը համաձայն աշխարհի մէջ 35 միլիոն ինքնաշարժ կառք կայ, որուն 28 միլիոն 144,904 Ամերիկայի մէջ, 5,686,654 Եւրոպայի, 799 422 Ովկէանիոյ, 577 հազար 793 Ասիոյ եւ 363,915 Ափրիկէի մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ առեւտրական նաւերը որ սպառազինուած էին սկսած են զինաթափուիլ: Մինչեւ Օգոստոս 1 զինաթափուած են արդէն 1 միլիոն 380,000 թօն տարողութեամբ 382 նաւ, այսինքն ամբողջին 100ին 35.3ը:

ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ այնքան զարհուրելի եղած են որ միայն 20.000 հոգի կորած են Սանկինի շրջանին մէջ: Թիֆիւսը եւ քօլերան աւեր կը գործեն աղէտահար ժողովուրդին մէջ, ուր ուտելիքի պակասը տակաւ խռովիչ հանգամանք կ'առնէ: Միջազգային օգնութեան կազմակերպութիւններ կ'ըլլան:

ՊՈՒՐՊՕՆ ԻՇԽԱՆԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Աւստրիոյ – Հունգարիոյ նախկին կայսր Ֆրանսուա – Ժօզէֆ տայօրէն զաւակ մը ունեցած էր իշխանուհի Ալիս տը Պուրպօնէն որ կը կոչուէր իշխան Էտկար տը Պուրպօն: Այժմ վաթսուն տարեկան այս իշխանը կ'ապրէր Պուլոյա փողոցի մէկ համեստ պանդոկին մէջ, սպանուհիի մը հետ որ գեղեցկութեան նիւթեր կը ծախէր: Այս կինը Քանտէլարիա Պօ – Սօլէր տաչի օր թաղին ոստիկանատունը երթալով յայտնեց թէ ածելիով սպաննած է իր բարեկամը: Իրաւ ալ իշխանին դիակը գտնուեցաւ անկողնին վրայ, ածելիով գլխուն ծոծրակէն կտրուած: Հակառակ կնոջ պնդումներուն թէ իշխանը ճախայարձակ եղած էր, ոստիկանութիւնը կ'աշխատի լուսաբանել ոճրին շարժառիթները:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ի՞նչ ծրագիրներ կ'առաջադրէին եւ ի՞նչ լայն խոստումներ կամ գործունէութեան ուղեգծեր մշակած են այս պայքարող կողմերը

Հանրապետականները, 1920էն ի վեր տիրացած ըլլալով իշխանութեան, բնականաբար, կը շեշտեն իրենց օրով Երկրին վայելած բարիքներուն վրայ, կը պնդեն թէ մարդկօրէն ըրած են ինչ որ հնարաւոր էր տուեալ պայմաններու մէջ, կը մերժեն մեծ տագնապի ամէն պատասխանատուութիւն, եւ բարձրաղաղակ կը պոռան, թէ Հանրապետութիւնը կրնայ դուրս գալ համատարած աղէտէն միմիայն իրենց առաջադրած դեղաթափներուն շնորհիւ: Դեմոկրատները, կը փաստարկեն անոնք, շինարարական ոչ մէկ առաջադրութիւն չունին, այլ պարզապէս տիրող ծանր կացութիւնը կը փորձեն ծառայեցնել իրենց իշխանատենչ ձգտումներուն: Ասոր հակառակ, Դեմոկրատները խստիւ կը քննադատեն Հուվըրի վարչութիւնը իբր ուղղակի պատասխանատու օր աւուր ծաւալող տագնապին, մոլեգնօրէն կը յարձակին Հանրապետականներու «պաշտպանողական մաքսի» քաղաքականութեան վրայ, Արգելականութեան առաջացուցած չարիքները կը վերագրեն իշխանութեան, եւ բարձրաձայն կ'աղաղակեն, թէ Հանրապետական կուսակցութիւնը չի կրնար խուսափիլ տնտեսական տագնապի պատասխանատուութենէն, եթէ իրաւ է որ նախկին բարեկեցութեան պարգեւատուները իրենք էին, ինչպէս կը հաւաստիացնէին Քուլիճի եւ նախքան տագնապի սկզբնաւորութիւնը Հուվըրի իշխանութեան օրով:

Հանրապետականները հետեւեալ կէտերով խտացուցած են իրենց առաջադրութիւնները.

ա) Շարունակել պաշտպանողական բարձր մաքսի դրութիւնը, մանաւանդ այսուհետեւ երբ շատ պետութիւններ հրաժարած են ոսկիի ստանտարտէն: Օտար երկիրներու մէջ արդիւնաբերութիւնը, ոսկի ֆոնտէ հրաժարումով, աւելի աժան պիտի արժէ եւ ամերիկեան հրապարակը պիտի ողողուի օտար աժան արտադրութիւններով, եթէ ազատ առեւտուրը թոյլատրուի եւ մաքսային բարձր պատնէշները քանդուին:

բ) Գիւղացիական արտադրութիւնները, ինչպէս նաեւ քարիւղը, պղինձը, ատաղձն ու հանքածուխն ալ ենթարկել պաշտպանողական մաքսի: Գիւղացիական հող գանգուածներու բարեկեցութեան սատարելու ուրիշ ուղիղ ճամբայ չկայ:

գ) Պաշտպանել տոլարը ամէն գնով պահպանել ոսկիի ստանտարտը: Ի հարկին մասնակցիլ կամ հրաւիրել արծաթի մասին միջազգային խորհրդաժողով:

դ) Պահպանել աշխատավարձերու այժմեան բարձր սակը. կարճեցնել շաբաթական աշխատանքի օրերը, ինչպէս նաեւ կրճատել օրական աշխատանքի ժամերը:

ե) Վերաքննել դրամատուներու օրէնսդրութիւնը՝ առաջքը առնելու համար ժողովրդական պահ տրուած գումարներու կորուստեան: Պաշտպանել մարկի գոյութիւն ունեցող դրութիւնը:

զ) Շարունակել ներգաղթի այժմեան սեղմ դրութիւնը:

է) Գործակցիլ Ազգերու Դաշնակցութեան, ինչպէս եղաւ չին — ճափոնական տագնապի առեն:

ը) Գործօն մասնակցութիւն զինաթափումի ամէն քայլի, հակառակ այն իրողութեան որ Մ. Նահանգներու բանակը արդէն իջեցուած է իր նուազագոյն եւ անկրճատելի չափին:

թ) Անդամակցիլ Հաշտ Արդարութեան Դատարանին:

Դեմոկրատներու մշակած պլատֆորմի կէտերը կարելի է խտացնել հետեւեալ կերպով.

ա) Նահանգներուն ընծայել դաշնակցային գանձէն աջակցութիւն, որպէսզի հանրային շինարարական ձեռնարկներ կատարուին եւ անգործութիւնը նուազի

բ) Ջնջել պետական աւելորդ պաշտօնատուները:

գ) Կրճատել աշխատանքի ժամերը:

դ) Պաշտպանել դրամատուներու մէջ պահ ձգուած ժողովրդական գումարները:

ե) Անկախութիւն տալ Ֆիլիփեան կղզիներուն

զ) Վերացնել ու դատապարտել այժմեան Հօլի — Սմութ կոչուած բարձր մաքսային օրէնսդրութիւնը

է) Հրաւիրել միջազգային խորհրդաժողով՝ ամենուրեք իջեցնելու մաքսային պատուարները եւ զարկ տալու միջազգային առեւտուրին.

ը) Հրաւիրել միջազգային խորհրդաժողով արծաթի մասին

թ) Անդամակցիլ Լահէի դատարանին:

ժ) Կրճատել կամ ջնջել պատերազմական պարտքերը այն պարագային, երբ պարտական պետութիւնները կը զինաթափուին

Ինչպէս կը տեսնուի, երկու կուսակցութեանց միջեւ միակ հիմնական տարբերութիւնը մաքսային քաղաքականութեան շուրջ է: Միւս հարցերու հանդէպ երկուքին վերաբերմունքը էապէս տարբեր չէ: Ֆիլիփեան կղզիներուն անկախութիւն տալու տեսակէտին, զոր կը ջատագովեն Դեմոկրատները, Հանրապետականները սկզբունքով դէմ չեն, այլ պարզապէս վաղաժամ կը նկատեն:

Հանրապետականները վախ կը ներշնչեն, թէ Դեմոկրատներու յաջողումով տոլարը կրնայ անկումի ենթարկուիլ, քանի որ անոնք նախանձախնդիր չեն պետական պիւտճէի հաւասարակշռումին եւ, ընդհակառակն, Կոնգրէսի մէջ ամէն ճիգ թափած են, որ պետութիւնը քանի մը միլիառի պարտաթուղթ հրապարակ դնէ կամ նոր դրամաթուղթ շրջանառութեան տայ «Առողջ դրամի» (sound money) կամ տոլարի պաշտպան կուսակցութիւն կ'անուանեն ինքզինքնին.

Հետաքրքրական է ընդգծել, որ այս ընտրապայքարի մէջ կեդրոնական ալ-գոյ հանդիսացողը Արգելականութեան խնդիրն է: Դեմոկրատները անվարան ու անվերապահ որդեգրած են արգելականութեան օրէնքի ջնջումման տեսակէտը, ինչ որ առանձին խանդավառութիւն եւ յոյսեր արթնցուցած է ամերիկեան ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ: Հանրապետականները, որոնց մէջ չոր տրամադրութիւնները աւելի ուժեղ էին (թէեւ չոր նահանգները գլխաւորաբար Դեմոկրատական միջնաբերդեր են), որդեգրած են Արգելականութեան օրէնքի վերացման քիչ մը դանդաղ ճամբայ: Անոնք դէմ են ջնջումին, այլ կ'առաջարկեն նահանգներու նկատառման ենթարկել հարցը եւ դաշնակցային պաշտպանութիւն ընծայել այն նահանգներուն, որոնք կը նախընտրեն շարունակել չոր մնալ:

Այստեղ ալ տարբերութիւնը սկզբունքային եւ հիմնական չէ, այլ գոյութիւն ունեցող սահմանադրական օրէնք մը, որ բազմաթիւ չարիքներու աղբիւր է հանդիսացած, վերացնելու կերպին շուրջ է:

Աւելորդ չէ շեշտել նաեւ, որ ոչ միայն կուսակցութիւնները իրենք, այլ բովանդակ ամերիկեան ժողովուրդը իր բոլոր խաւերով, բաց թէ չոր, ամէնէն եռանդուն կարեւորութիւնը կ'ընծայէ այս խնդրին, եւ քուէարկուներու ջախջախիչ տոկոսը իր գիրքը պիտի ճշդէ թեկնածուներուն հանդէպ նայած թէ ինչ վերաբերմունք ունի Արգելականութեան հանդէպ: Եւ այս այնպիսի առեն մը, երբ երկիրը խռուած է տնտեսական վայրէջքի մը ահռելի վիհին մէջ, երբ միլիոնաւոր անձեր իրենց ընտանիքներով մնացած են աշխատանքի ու հացի կարօտ, երբ ինքը՝ տիրող վարչակարգը կ'անցնի բառացի տագնապէ մը, աննախընթաց ծաւալով ու տեւողութեամբ, եւ երբ ապագան եթէ ոչ մութ, գէթ մառախլած է եւ հորիզոնի վրայ լաւ օրերու վերադարձի ոչ մէկ նշոյլ չերեւար: Եւ որքան տագնապը կը խորանայ ու կը ծանրանայ, այնքան մարդիկ բարձր կը ճչան ձեռք ձգելու ազատօրէն խմելու, աժան խմելու, խոկալու եւ ոչ թէ կեղծ ու թունալից խմելու իրենց իրաւունքը

Որ կողմն ալ յաղթէ, սակայն, այժմէն վստահաբար կարելի է ըսել, թէ Արգելականութեան «ազնիւ փորձառութիւնը» իր հոգեվարքը կ'ապրի եւ շուտով Մ. Նահանգները պիտի վերադառնան իրենց բնականոն վիճակին՝ բաւականանալով, ի հարկէ, գինետուն կոչուած զզուելի որջերուն խափանումով: Արգելականութեան վերացումը եւ ոգելից ըմպելիի արդիւնաբերութեան վերահաստատումը պիտի նպաստէ թերեւս նաեւ տագնապի մեղմացման, քանի որ միլիոնաւոր մարդիկ նոր աշխատանք պիտի կրնան ճարել եւ պետութիւնը, փոխանակ անգործադրելի օրէնք մը պարտադրելու համար տարեկան մօտ 300 միլիոն տոլար ի զուր ծախսելու, աւելի քան կէս միլիառ տոլար եկամուտի նոր աղբիւր պիտի գտնէ.

Այն հանգամանքը, որ դարաւոր ժամանակաշրջանի մէջ յաճախ պայքարի մտնող այս կուսակցութիւնները կապէս քիչ տարբեր են իրարմէ, ուժեղ մտավիճակ է ստեղծած ամերիկեան քուէարկուներուն մէջ աւելի շատ ուշադրութեան առնելու կուսակցութիւններու առաջարկած թեկնածուներու անձնական արժանիքները քան անոնց պլատֆորմային առաջադրութիւնները Ամերիկացին աւելի շատ կը սիրէ քուէարկել անհատին քան կուսակցութեան, եւ այս պատճառով ալ յաճախ կը շրջէ իր ձայնը, նայած թէ ո՛վ է թեկնածուն: Զարմանալի չպիտի ըլլայ, որ այս տարի բազմաթիւ առաջդիմական Հանրապետականներ բոլորուին Ռուզվէլթի անուան շուրջ կամ փոխադարձաբար բազմաթիւ դեմոկրատ պահպանողականներ նախընտրեն ձայն տալ Հուվըրին: Կուսակցական շեշտուած պատկանելութեան դրութիւն գոյութիւն չունենալով՝ քուէարկողներու հսկայ բազմութիւն մը, 8—10 միլիոն ձայն, կրնայ իր քուէն անակնկալօրէն շրջել այս կամ այն կողմ:

Թեկնածուներէն Հուվըր նոր դէմք չէ եւ արդէն իր գործը հրապարակի վրայ է, այնպէս որ ամերիկացի քուէարկողին համար դժուար չէ դատաստան կազմել: Վերջին տարիներու չքաւորութեան, ծանրախոհ, վարչական մեծ ընդունակութիւններով օժտուած անձ է, քիչ մը թերեւս երկչոտ եւ անվճռական, ինչ որ ստեղծած է այնպիսի տպաւորութիւն, թէ պետական կամ կուսակցական ղեկավարի տիպ չէ: Իսկ Ռուզվէլթ ունի եռանդ, առաջադիմական հակումներ, պայքարող ոգի, աւելի շատ փորձուած փոլիթիշըն է քան պետական մարդ, անձնապէս դրաւիչ յատկութիւններու տէր, թէեւ քիչ մը ամբոխավարական հակումներ արտայայտող յանցանքի մէջ կը մեղադրուի: Այս մեղադրանքը հազիւ թէ հիմնաւոր ըլլայ, որովհետեւ ընդդիմադիրը բնականօրէն քննադատական վերաբերմունք պիտի յայտնաբերէ եւ քիչ մը շռայլ հեռանկարներ ուրուագծէ, մինչ պետական նաւը ձեռքին ունեցող ղեկավարը ինքզինքը պիտի պահէ աւելի զուսպ, աւելի պատասխանատու եւ նուազ շռայլ՝ խոստումներու կամ առաջադրութիւններու մէջ:

Առ այժմ ոչ ոք վստահօրէն կարող է կանխագուշակել ընտրապայքարի ելքը: Մէկ բան որոշ է սակայն, որ Դեմոկրատներու առողջ փայլուն է աւելի քան երբեք եւ մեծ պատեհութիւն կայ անոնց առջեւ տանելու վճռական յաղթանակ նոյեմբերին: Երբեք անցեալին մէջ (բաց ի թերեւս 1912ի ընտրապայքարին, երբ Հանրապետական կուսակցութիւնը պառակտուած էր, որուն հետեւանքով ալ յաղթանակեց դեմոկրատ Ուիլսըն) Դեմոկրատներու յաղթանակի յոյսերը այնքան պայծառ չեն եղած որքան այժմ: Տագնապը եւ ընդհանուր դժգոհութիւնը լարած են բոլորը օրուայ իշխանութեան դէմ. եւ ինչպէս բնական է, ժողովրդական լայն խաւերը վարակուած են իշխանութիւնը փոխելու անզուսպ կիրքով, առանց երկար — բարակ կանգ առնելու այդ փոփոխութեան հետեւանքներուն վրայ կամ հաշուի նստելու տիրող կուսակցութեան առաւելութիւններուն հետ: «Փոխենք իշխանութիւնը», «փորձենք միւսները», այս է տիրական տրամադրութիւնը. Այսու հանդերձ դժուար է ըսել, թէ Հուվըր պարտուած է այժմէն, որովհետեւ Հանրապետականները ահռելիօրէն ուժեղ եւ յանձնառուած կուսակցութիւն են եւ «ազնիւ անցնելու ժամանակ ձի չեն փոխեր» նշանաբանով սկսած են ողողել ընտրական հրապարակը.

Արտասահմանի դիտողներու համար շահեկանութենէ զուրկ չէ նաեւ ընդգծել, թէ այս ընտրապայքարին Դեմոկրատ կուսակցութիւնը միանգամ ընդմիշտ մոռացութեան է տուած Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու Ուիլսընեան տեսակէտը, որուն համար 1920էն ասդին այնքան նիզակներ ջարդուեցան, եւ այդ հարցը Հանրապետական կուսակցութեան նման վերջնականապէս փակուած կը նկատէ (*): Ուիլսընի հետեւորդ ու հաւատաւորները, որոնք անոր գերեզմանին վրայ կ'երդնուին ամէն առթիւ, այս կէտի վերաբերմամբ մազաչափ իսկ տարբեր մտածողութիւն չունին այժմ Հանրապետականներէն.

Աւելորդ է միւս մանր — մունր հոսանքներու կատարելիք դերին վրայ կանգ առնել, որովհետեւ բոլորն հաւաքաբար քուէները, Ընկերվարականներն ալ մէջը հաշուելով, քանի մը միլիոնէն անդին չեն կրնար անցնիլ, մինչ այս մեծ ընտրապայքարը կը դառնայ մօտ 40 միլիոն քուէի շուրջ, որ ճնշող մեծամասնութեամբ պիտի բաժնուի երկու մեծ պայքարողներու միջեւ:

Այն յոյսերը, թէ մէկ կամ միւս կողմին յաղթանակը նպաստաւոր կամ աննպաստ անդրադարձում կրնայ ունենալ տնտեսական տագնապի վերացման, մեղմացման կամ խորացման ու սաստկացման ուղղութեամբ, արդարանալի չեն, որովհետեւ պայքարող կողմերու առաջադրած միջոցները եւ կուսակցական ղեկավարութեանց մտայնութիւնները ըստ էութեան նոյնանման ըլլալով, անոնց այսուհետեւ կատարելիք դերերն ալ ըստ էութեան իրարմէ հիմնապէս տարբեր չպիտի ըլլան, գեթ հաշուի չառած այն իրողութիւնը, թէ տագնապին պատճառները շատ աւելի ծաւալուն ու բազմազան են եւ տնտեսական այժմեան բարդ օրէնքները դիւրաւ չեն ենթարկուիր այս կամ այն դրամատիրական կուսակցութեան ցանկութիւններուն եւ առաջարկած միջոցներուն: Հանրապետական Դեմոկրատ կուսակցութիւններու պլատֆորմներէն դուրս մնացող ազդակներ են, որ կը վարեն այժմ կեանքը Մ. Նահանգներու մէջ, որով ընտրապայքարի ելքին անդրադարձման սահմանը խիստ նեղցած է:

(«Դրօշակ») ԱՍԱՏՈՒՐ

(*) Շիքակոյի այս տարուայ համագումարին մէջ խօսք չեղաւ եւ Հայաստանի մասին, մինչդեռ Նախորդ համագումարի մշակած պլատֆորմը հայկական հարցին տուած էր յատուկ տեղ մը:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

27.— ԹՈՔԱԹ

Թէ Թոքատի եւ թէ շրջականներու մէջ ալ գիւղի ուսուցիչները ամսական չեն ստացած: Պոլսոյ մէջ կրթական գործին հետ կապ չունեցող պաշտօնեաներ կան որոնք հազարաւոր ոսկի կը ստանան «Իբրամիէէն» բռնելով. իսկ հո՛ս հայրենիքին զաւակներուն ուսում ճամբելու եկած ուսուցիչները ամիսներով ու երբեմն տարի մը ամսական չեն ստանար: Ո՞ւր որ դացի այս ցաւը կայ: Վերջերս ալ «պարէմիր» օրէնք մը հանեցին. թիւրիմացութիւններ, իրաւասութեանց ճշդում, դրամ վճարած ատեններնին ամէնէն վերջ նկատի կ'առնեն ուսուցիչները, նոյնիսկ թաղապետութեան գոհապանէն յետոյ.

Թոքատ եւ շրջականները բերրի հող ունին, բայց, գիտական օգտագործման մը արդիւնքը չտեսանք դեռ, քանի մը տարիներէ ի վեր: Ծառախիտ շրջան է եւ անտառներ ու պարտէզներ ունի: Բայց, օրէ օր անոնք ալ կը հատնին, կը չորնան:

Թոքատ՝ ծխախոտ, խաղող, աֆիոն եւ պտուղ կ'արտադրէ: Թուրքայի կողմերը հանքեր կան՝ մարմարի, իսկ Զիլէի եւ Նիքսարի մէջ ածուխի եւ կապարի հանքեր: Բայց, օգտագործող չունինք: Բնութեան պարգեւած այս բարիքները կարելի չափով չենք շահագործեր: Մարդ երբ կը նայի զուր անցը վազող գացող ջուրերուն, կը խորհի որ բան չէ փոխուած տարիներէ ի վեր: Կը պատմեն թէ Համիտի շրջանին օտարական մը կուգայ Անատոլու Թուրքի մը հետ կը պտտի: Գետի մը առջեւ կ'անգ կ'առնէ. հիացած կը նայի ու կը դառնայ, կը հարցնէ Թուրքին՝ իր անճար Թուրքերէնովը.

— Գու սու Բէք պէօյլէ աքար (այս ջուրը միշտ կը վազէ):

— Էվէթ, Բէք պէօյլէ աքար (այո՛, միշտ կը վազէ այսպէս) կը պատասխանէ Թուրքը:

— Էյ, սիզտէ Բէք պէօյլէ պաքար (է՞, դուք ալ միշտ կը նայիք այսպէս):

— Էվէթ, Բէք պէօյլէ պաքար. (այո՛, միշտ կը նայինք այսպէս):

Այս տարի գիւղացին շատ նեղն է: Կարելի է ըսել՝ թշուառ վիճակի մէջ: Թոքատը մեր ամէնէն հարուստ վայրերէն ըլլալով հանդերձ, չքաւորութիւնը եւ խեղճութիւնը հոս ալ է տիրեր: Ծխախոտը չի ծախուիր:

Գնող ու գին տուող չկայ: Դրամատուները կամ խանութպանները տոկոսի տակ կը խեղդեն խեղճերը: Ի՞նչ ընեն, — ունեցածնին կը ծախեն: Շատեր «ալ ծխախոտ չենք ցաներ» կ'ըսեն: Աֆիոնն ալ դրամ չըներ, սակայն: Այս չարիքին վերջը ի՞նչ պիտի ըլլայ: Տագնապ չէ, մա՛հ է սարեկա... Առաջ գիւղացին պարտքէն շատ կը վախնար, հիմա, կարծես, կորսնցուցած է այդ պատասխանատուութիւնը:

— Ի՞նչ ընենք. Աստուած տուած չունի որ մենք ալ պահանջատէրերուն տանք, կ'ըսեն:

Հոս ալ պէտք է Ֆրանկախտի դէմ պայքարի սկսիլ: Մարդուն արիւնը առաջ չերթար լսուածն ու գիտցածը գրելու:

Ո՞ր մէկին զարման խորհինք, — գիւղացի՞ն, հիւանդութեա՞ն, ազգատութեա՞ն, տեղափոխումներուն, քաղաքներու ապականմա՞ն, բնակչութեան նուազմա՞ն:

Այս պայմաններուն մէջ, չէք զարմանար, անշուշտ, երբ ըսեմ որ մ'եր որ հանդիպեցայ ընթերցող երիտասարդութիւն չտեսայ: Նոյն իսկ, մէկ երկու հատ չէք կրնար գտնել: Դպրոց աւարտած երիտասարդներն իսկ անգամ մը որ հոս իյնան, տեղական բարքերուն կ'ընտելանան, կը թուլնան, կը նոյնանան կոր: Հայտէ', Թուղթ. կին. օղի...

28.— ԶԱՆՂԸՐԻ

(Սեւ փօսթայէն)

Յետ ընկած անկիւն մըն է Զանղըրին: Այստեղ մարդ ինքզինքը աշխարհէ կտրուած կը կարծէ: Ցարսքերութիւն կայ, բայց գաւառակը շատ խեղճ ու կրակ վիճակ մը ունի: Ջերմը մեծ աւերներ կը գործէ: Ամբողջ բնակչութիւնը ատկէ կը տառապի: Կալի առեն մանաւանդ, հողագործները չեն կրնար գործ տեսնել: Իբրեւ թէ պայքարի սկսած են Ջերմին դէմ: Եղածը անարժէք գարման է: Գիտական հետեւողական պայքար կ'ուզէ:

Քաղաքին շուրջը ջուրեր կան. լճացած ու կանաչցած կը մնան: Միջատներու եւ աղտոտութեանց բոյներ են: Քաղաքին մէջն ալ շատ աղտոտ է: Ժողովուրդն ալ միշտ սնունդէ զրկուած ըլլալուն, չի կրնար դիմադրել:

Երբ առողջութեան մասին կը խօսուի, պէտք է նկատի ունենալ հանրակիները որոնք ամէն տեղ կը վխտան: Պատերազմի այրիները, երկրորդ կնոջ մը երեսէն աչքէ ինկածներ, անօթի մնացածներ եւ նորաւթեան պատճառաւ «համարձակ» կամ... «արդիականացածներ», — բոլորն ալ հասոյթի ու հաճոյքի միջոց ըրած են քամելով երիտասարդութեան կամ ընտանիքի տէրերու վտիտ քսակներն ու մարմինները...

Ազատ կիները չափէն աւելի շատցած են ամէն կողմ: Պոլսէն, Իզմիրէն. Ատանայէն, Էնկիւրիէն, նաեւ երկրորդական տեղեր բերելով կուգան ամէն չարիք հետերնին: Այդ տեսակ կիներ եկածին պէս, 20-60 տարեկան այրերը շարքով կը վայլեն:

Ուրիշ սովորութիւն մըն ալ կայ. վիճակը քիչ մը տեղը եղող անձը մեծ քաղաքներ կ'երթայ, ձեռք ձգած վաստակը կը տանի կը ծախսէ ու հիւանդութիւն մը վաստկած կուգայ: Կ'ին կը կենակցի կնոջը հետ:

Ի՞նչ ընենք. Նորէ՞ն առողջապահական նախարարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրենք: Շատ տեղեր պարզ բժիշկ մը իսկ չկայ...:

29.— ԱՔՀԻՍԱՐ - ՏԷՆԻԶԼԻ

(Ճիւմհուրիյէթէն)

Ընդարձակ ու ծառազարդ պարտէզ մը ունի Աքհիսար: Ու կոկիկ, կախոնաւոր տուներ: Պատերազմի եւ բնական դժբախտութիւնները չեն աւերեր. գոյն. թէեւ, նոր բան մը շինուած չունի:

Երկու տարի է ծխախոտի բերքը լաւ չըլլար: Գիւղացիներն ու հողագործ քաղաքացիները սկսեր են աֆիոն ցանել: Բայց, չոր բախտէն, աֆիոնն ալ դրամ չըներ. ասկէ զատ, այնքան առատ անձրեւ տեղացեր է որ գոնէ ծախսերնին հանելու չափ ալ ապրանք չեն կրցեր հանել: Խեղճ հողագործները շուարած մնացած են:

— Գացա՛, ըսի մէկուն, պիտի անցնի, գրեք է, նորէն լաւ օրեր պիտի գան:

Հը, — շարժեց գլուխը, — պիտի անցնի, այո՛, բայց ծակելով պիտի անցնի (թուրքերէն բացատրութիւն մը, — չարիք հասցնելով, վտանգելով, ըսել կ'ուզէ, Վ.): Ասիկա Աստուծոյ պատիժն է, տղա՛ս:

— Ինչո՞ւ:

Լռեց: Ձեռքը շարժեց, կ'երեւի չըսելու համար շատ մը բաներ, զորս ես կարդացի իր դէմքին վրայ:

Կ'ուզէք որ ըսեմ ձեզի ալ երկու բառով, — հին մտայնութեանց չնջուած հետքերը ամէն տեղ...:

Ինծի գանգատեցան, նաեւ
քերէն, դրամատուներէն, «մինչեւ
խոստացուի ու նորէն բան մը չըլլա
քաղաքին ջուրերէն եւայլն

Երեք տարի առաջ շատ դրամ ծախ
սեր եւ ջուրի ճամբայ շիներ են, բայ
եկող ջուրը, քաղաքին աղտոտ ջուր
րուն հետ կը խառնուի եւ կ'ապա
տի եղեր: 103,000 ոսկի ծախսեր
երկաթ խողովակներ շիներ են, հի
կ'ըսեն թէ այդ խողովակները լաւ
գետեղուած եղեր:

12 անկողիննոց հիւանդանոց մ
ունին: Է՞հ, աս ալ բան մըն է
էր թէ մեր միւս քաղաքները
ալ հիւանդանոց ունենային: Շատ
դեր բժշկութիւն կ'ընեն գայթակղ
ը, Բըրքէյնները, աղօթող հոճա
եւ անկիւնները թալիսմանի մը մէջ
չերով գրուած զանազան
մածուն ու մէհլէմներ ծախողներ
Ոչ միայն գիւղեր, այլ եւ քաղաք
տեսայ, ուր հիւանդները օրերով
պառկին առանց տարրական գարմա
նի մը — «Աստուած եթէ ուզէ,
գիկցնէ» ըսելէն..

Հոս ու շրջակայ գիւղերուն
ջերմի դէմ պայքարի սկսած են

Տէնիզլիի ամէն կողմէն անուշ
բեր կը հոսին: Այգիներ, պարտէզներ
կանաչութիւն: Բայց, շատ փոքր
հանդ է. քանի մը գաւառակ եւ հա
րուած գիւղեր ունի: Վաճառական
թիւնը, որ սահմանափակ
մըն է եղեր, կեցած է ամբողջովին
Շինարարական գործին մէջ
եալ կայունութիւն մը կը տիրէ:
նիզլի եւ շրջականներու միջեւ
ձիով եւ ոտքով կը ճամբորդեն
Վառվռուն վալի մը ունին՝
պէս, որ ճամբաներ շինած է
կողմը: Իր այս բացառիկ յաջողու
թիւնը իբրեւ օրինակ հաղորդուա
ուրիշ վալիներու:

Քաղեց՝ Կ. Գ.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

(9 Հոկտ. 1932)

Հայ Մշակոյթի Օրուան հանդ
սի Գործադիր Յանձնախումբը
պարբերական նիստերը կը շար
նակէ: Եւ ուրախ է յայտնելու
ձեռք բերուած արդիւնքը պիտի
պահովցնէ համահայկական այս
դեցիկ ձեռնարկին յաջողութիւնը.

Պատրաստուած է,
որուն մէջ իրենց սիրայօժար
նակցութիւնը խոստացած են
նակարդ եւ սիրուած ուժերէն
յունի Օր. Հայկանուշ Թորոսեան
ջութակահար Օր. Լիտի Ցէմբերեան
դաշնակահար Օր. Զառաֆեան
տի երգեն «Սիփան» եւ «Կոմիտաս»
երգչախումբերը: Գ. Գ. Ա. Անուր
եան եւ Ա. Չօպանեան հանդէսին
ժամանակին իրենց ուղերձներով.

Որոշուած է Հայ Մշակոյթի Օր
ուան առթիւ հրատարակել հատ
մը. Փարիզի Հայ Գրական Ընկեր
միջոցաւ: Կատարուած դիմում
րուն պատասխանած եւ իրենց
խաակցութիւնը խոստացած
արդէն շատերը: Կը սպասուի
տասահմանի աշխատակիցներ
պատասխանին եւ յօդուածներ
սկսելու համար տպագրական
խատանքի: Կը խնդրուի
թացնել:

Որոշուած է նոյնպէս, պատ
համար Մշակոյթի հանդէսին
ժողովրդական հանգամանքը,
քի արժէքը իջեցնել նուազ
չափի՝ 10, 5 եւ 3 ֆրանք:

Հանդէսը տեղի կ'ունենայ
թիւալիթէի ընդարձակ սրահին
9 Հոկտեմբեր, կէս օրէ վերջ,
յին:

Գործադիր Յանձնախումբ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սիփան Երգեր Երգչախում
վարչութիւնը իր Յուլիս 24ի նիստ
մէջ քննութեան առնելով Հայ
ու Երաժշտութիւնը տարած
գործին նուիրուած մեր երաժիշ
ներուն եւ երաժշտական միութի
ներու միջեւ տիրող անհամաձայն
յարաբերութիւնները եւ ատոր
նպաստ անդրադարձումը գոր
վրայ ինչպէս նաեւ օգտակար
մարելով համախմբել ու ներդաշն
կել հայ երաժշտութեան նուիրուա
բոլոր ուժերը գործունէութիւն
որոշեց նախաձեռնութիւն առ
նել հրաւիրելու խորհրդակցակ
ժողով մը Հայ երաժշտական միու
թեան հիմը դնելու նպատակով:

Այդ ժողովը տեղի պիտի ունենայ
Օգոստոս 19ին, երեկոյեան ժամը
Միւթիւալիթէի Զրդ. յարկը:

Զեկոյց Հ. Բ. Ը. Միութեան

(1.— ՆՈՐ ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՄԷՋ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, 2.— ՄԱՄԼԹԷՅՆԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ, 3.— ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ)

Բարեգործականի Գրասենեակէն հետեւեալը կը հաղորդեն մեզի.—

1.— Անկէ քանի մը տարի առաջ Ալեքսանդրիոյ մէջ մեռաւ Խարբերդցի Հաճի Մկրտիչ Յովհաննէսեան, որ մեր պատուական բարեկամ Արմենակ պէյ Կամսարականի միջոցաւ Միութեան նուիրատուութիւն մը ըրած էր, պայմանաւ որ Հայաստանի մէջ վարժարան մը բացուի։

Ամերիկայի Համա – Խարբերդցիական Միութիւնը դիմում կատարած ըլլալով որ այդ վարժարանը կառուցուի Նոր Խարբերդի մէջ, ուր անոր պէտքը այլ եւս զգալի դարձած է, Կեդր. Վարչ. Ժողովը որոշեց այդ նպատակին յատկացնել նոյն հիմնադրամը, որ 1600 անգլ. ոսկիի գումար մը կը ներկայացնէ։

Այս մասին Հայաստանի կառավարութիւնը իր համաձայնութիւնը յայտնած ըլլալով, խոստացած է շէնքին յատակագիծը ղրկել, որուն համաձայն Միութեան կողմէ Նոր Խարբերդի մէջ մօտերս կը կառուցուի վարժարանը, ի յիշատակ ողբացեալ նուիրատուին։

2.— Ութ տարիէ ի վեր Պէյրութի մէջ գոյութիւն ունի Մամլթէյնի Թոքախտաւորներու հիւանդանոցը, ուր ցարդ պատսպարուած եւ խնամուած են 616 հիւանդներ, որոնց կէսը մասամբ կամ բոլորովին բուժուելով մեկնած են։

Դժբախտաբար, բուժարանը կը գտնուի քաղաքին մէջ, ծովուն մօտ, ամառը սաստիկ տաքութեան եւ մշտական խոնաւութեան ենթակայ, այնպէս որ բոլոր բժիշկները համաձայն գտնուած են որ անպայման Լիբանանի բարձունքը փոխադրուի սանատորիոմը։

Վերջերս հոգեւոր պետերու նախագահութեամբ խնամակալութիւն մը կազմուեցաւ, որ սրտեռանդ գործի լծուած է եւ պերճախօս ջանքերով կ'աշխատի ոչ միայն կանգուն պահել հիւանդանոցը, այլ եւ ժամ առաջ զայն փոխադրել, որովհետեւ հոն միայն կլիմայի առաւելութիւններով հնարաւոր պիտի ըլլայ ապահովել հիւանդներու բացարձակ մեկուսացումն եւ իսկական դարմանումի առողջապահիկ պայմանները։

Ինչպէս որ Միութեան Կեդրոնական Ցանձնաժողովը եւ Պէյրութի Տեղ. Մասնաժողովը քանիցս հաստատած են, վերջին անգամ ընդհ. քարտ. Գ. Ալէմշահ եւս իր քննութեան արդիւնքը տեղեկագրելով անհրաժեշտ դատած է այդ հայկական սանաթորիոմի գոյութիւնը, պայմանաւ սակայն որ անյապաղ լեռ փոխադրուի։

Թէեւ, ինչպէս հայ ծանօթ մասնագէտներ յաճախ յայտարարած են, աւելի գործնական ալ պիտի ըլլար այդ հիւանդանոցը վերածել սոսկ մեկուսարան – նախապատրաստարանի մը (փրէվանթորիոմ), ուր հազիւ վարակուած հիւծախտաւորները քիչ ժամանակուան մէջ գոնէ բուժուելու հաւանականութիւնը կ'ունենան։

Մամլթէյնի հիւանդանոցին խնամակալութեան շահեկան տեղեկագիրները ցոյց կուտան այն գնահատելի աշխատանքը զոր կատարած է, հին պարտքերը մաքրելով եւ մի քանի նորոգութեանց կարգադրութիւններ ընելով. բայց ամէն բանէ առաջ անյետաձգելի պահանջն է բուժարանին փոխադրութիւնը, օրինակ Գհամտունի կողմերը, եւ կ'արժէ ամէն բանէ առաջ այդ ուղղութեամբ լարել բոլոր ջանքերը։

Արդէն տարիներէ ի վեր մեր Միութիւնը կը սատարէ նոյն սանաթորիոմին եւ անցեալ տարի 20 անգլ. ոսկի յատկացուցինք ամէն ամիս։

Բայց պէտք չգտնուի՞ բարեգործ Հայ մը կամ Հայեր որ, գիտակցելով ձեռնարկին կարեւորութեան եւ խղճի պարտք մը կատարելու ազնիւ մտահոգութեամբ, տրամադրեն պէտք եղած օգնութիւնը։ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը պատրաստ է իր գլուխ հանելու այդ ծրագիրը, եւ կառուցանելու յարմար շէնք մը, որուն համար կը նախատեսուի 2000 ոսկիի ծախք, եթէ այդ նպատակին համար իրեն ընծայուին նիւթական կարելիութիւններ։ Միութեան ամերիկաբնակ մէկ պատուական բարեկամը յանձն կ'առնէ այդ բանին համար 1000 տոլար տրամադրել, կը սպասենք որ ուրիշներ եւս հետեւին հեռուէն տրուած այդ բարի օրինակին։

3.— Երաշտութեան պատճառաւ Սուրիոյ անապատի կարգ մը արաբ աշիրէթներ փոխադրուած ըլլալով Ամրգի դաշտը, մերձակայ Դէրրզ – Խան քաղաքը երթեւեկի առթիւ յայտնի եղած էր որ անոնց մէջ կը գտնուին Հայեր, որոնցմէ 12ը ազատագրուելով իրենց ազգականներուն կամ հայրենակիցներուն յանձնուած են վերջերս։ Ասոնց մէջ կը գտնուին երեք Զէյթունցի եւ մէկ Տիգրանակերտցի երիտասարդներ, Տէրոթ – Նոյզի Մինաս Գալեան եւ իր կինը, եւ տղաքներ ալ որ իրենց անունը չեն յիշեր։

Հալէպի Մասնաժողովը կը տեղեկագրէ.—

«Արդարեւ, մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Ամրգի դաշտը փոխադրուող Արաբներուն մէջ տակաւին բազմաթիւ Հայեր կան, զոր եւս կարելի պիտի ըլլայ ազատագրել, եթէ նախապէս անոնց պաշտպանութեան եւ պատսպարման մասին միջոցներ ձեռք առնուին։ Ինչպէս գիտէք, անոնցմէ մէջ, ըլլայ հայկական, կամ օտար որ եւ է որբախնամ հաստատութիւն գոյութիւն չունի այժմ, որով այս խնդիրներուն վիճակը նկատի ունենալով օգնութեան անհրաժեշտ պէտքը կը հաստատենք»։

Նկատի ունենալով այդ ազատագրումի ձեռնարկին կարեւորութիւնը, անմիջապէս գումար մը տրամադրեցինք Հալէպի եւ Դէրրզ – Խանի Մասնաժողովներուն, որպէս զի հաւաքելու եւ քանի մը օր պատսպարելու եւ յետոյ գործի դնելու միջոցը ունենան, բայց յուսալի է որ սրտացաւ հայրենակիցներ եւ Հայրենակցական Միութիւններ պիտի չի վարանին իրենց օժանդակութիւնը ընծայել մեզի, որպէս զի ապահովենք մի քանի հարիւր կորսուած հայորդիներու եւ հայուհիներու ձերբազատումը եւ պաշտպանութիւնը։

Փարիզ, 11 Օգոստոս 1932

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ոսկիի դրամաչափը եւ տնտեսական գործերը

ԼՈՆՏՈՆ, 16 Օգոստ.— Քանատական թերթերը կը հրատարակեն այն ճառը որ խօսեցաւ Գ. Չէմպըրլէյն Օթթաւայի համաժողովին մէջ, եւ ուր յայտարարեց թէ աշխարհ պէտք ունէր զանձային միջազգային խարիսխի մը, եւ թէ անկարելի էր աւելի լաւը երեւակայել քան ոսկին. բայց Մեծն – Բրիտանիա նպատակ չունի վերադառնալու ոսկի դրամաչափին (էթալոն), բաց ի այն պարագային երբ համոզուի թէ դարման մը գտնուած է այն պատճառներուն որ 1931ին առաջ բերին ոսկի դրամաչափին անկումը։

Բազմաթիւ գաղթավայրեր, բաւ Գ. Չէմպըրլէյն, յայտնեցին որ գիներու ընդհանուր բարձրացում մը կրնար առաջ գալ միայն դրամական ազգային գործածութեան ձեւին հետեւանքով. բայց, Անգլիոյ զանձային նախարարին կարծիքին համաձայն, եթէ գիներու կայունութիւնը եւ գլխաւոր նախանիւթերու հրապարակներուն վրայ վստահութիւնը վերահաստատուին, այն ատեն պէտք պիտի ըլլայ փնտռել կարգ մը միջոցներ նախանիւթերու արտադրութիւնը այնպիսի ձեւով մը կանոնաւորելու որ համապատասխանէ սպառող հրապարակներու կարողութեան։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ուաշինկթընէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կը հաղորդեն թէ համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովը պիտի գումարուի նոյեմբերին, Ամերիկայի նախագահական ընտրութենէն յետոյ։

Անգլիոյ վարչապետը նախ այնպէս խորհած էր որ խորհրդաժողովը կրնար Լոնտոնի մէջ գումարուիլ հոկտեմբերին եւ կարճ նստաշրջանէ մը եւ մասնագիտական յանձնաժողովներու կազմութենէն յետոյ կարելի էր զայն յետաձգել ընտրութիւններէն վերջի։

Բայց Ամերիկայի մէջ տարբեր կը խորհին։ Ենթադրելով որ եթէ նոյն իսկ Հուվըր վերընտրուի, ան կրնայ տարբեր պատուիրակներ ընտրել քան անոնք զորս պիտի որոշէր այժմ։

Այսու հանդերձ Ուաշինկթընի մէջ հակառակ չեն որ անմիջապէս գործի սկսուի եւ կազմակերպիչ յանձնաժողովը իր աշխատանքներուն ձեռնարկէ սեպտեմբերին, նոյն իսկ Լոնտոնի մէջ։

ՀՕՃԱ ՄԸ ԿԸ ՅԱՆԴԻՄԱՆԷ ՊԱՐՍԻՑ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՆՏՈՆ.— «Տէյլի Հէրալտ»ի Թէհրանի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Պարսից Շահին կինը վերջերս ուխտի գացած էր Մէշէդ, սուրբի մը գերեզմանին։ Թագուհին հագուած էր եւրոպական տարազ, բայց երեսը քողարկուած էր։ Աղօթքի պահուն, կարծելով թէ մարդ չկայ, կը բանայ երեսին քողը։ Հօճա մը սակայն որ հոն էր, կը տեսնէ եւ կը սկսի յանդիմանել թագուհին՝ առանց զայն ճանչնալու եւ լուտանք կը տեղայ եւրոպական ձեւերուն դէմ։ Աղմուկը լսելով՝ ամբոխը կը խռնուի։ Թագուհիին հետեւորդ զինուորականները որ դուրսը կը սպասէին, կը փութան եւ նեղ կացութենէ մը կ'ազատեն թագուհին։

Յաջորդ օրը, Շահը ձիով անձամբ կ'երթայ նոյն սուրբին գերեզմանը եւ գտնելով հօճան անոր թեւէն կը բռնէ եւ լաւ մը կը ծեծէ զայն։ Ետքը, Թէհրան դառնալով Շահը տուգանքի դատապարտել կու տայ նոյն հօճան՝ թագուհիին հանդէպ յարգանքի պակասութեան մէջ գտնուած ըլլալուն համար։

ՖՐԱՆՔԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ.— Միացեալ Նահանգաց եւ Ֆրանսայի միջեւ առեւտրական նոր դաշինք մը կնքելու մասին բանակցութիւնները շատ դանդաղ կ'ընթանան, որով կարգ մը շրջանակներ յուսախաբ եղած են։

Կը գանգատին մանաւանդ որ Ֆրանսա ցարդ չէ պատասխանած Միացեալ Նահանգաց վերջին թուղթին, որ կը վերաբերէր պղինձի ներածութեան մասին Պելճիքայի հետ եղած համաձայնութեան։ Ամերիկա, միւս կողմէ կը պահանջէ վերացնել ամերիկեան ապրանքներու մուտքը սեղմող ֆրանսական հրովարտակները։

Դաշնագրին կնքման գլխաւոր արգելքը այն առեւտրական ընդդիմութիւնն է որ կայ մաքսային օրէնսդրութեան մասին ֆրանսական եւ ամերիկեան թէզերուն միջեւ։ Այս պատճառաւ մասնակի կէտերու մասին եղած համաձայնութիւնները առկախ մնացած են։

ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻ ՏԱԿ

Առեւտրական նախարարութեան արդիւնաբերական ճիւղի գլխաւոր քննիչ տոքթ. Զ. Գանովի յայտարարութեան համաձայն, պուլկար արդիւնաբերութիւնը վտանգուած է, արտասահմանէն տատցուող անհրաժեշտ հում նիւթերու համար պէտք եղած օտար դրամը չունենալուն պատճառաւ։

Այս պայմաններուն մէջ պուլկար գործարանները հետզհետէ պիտի կրճատեն իրենց արտադրութիւնները եւ մօտ 20 հազար բանուորներ գործազրկութեան պիտի մատնուին։ Առաջիկայ աշնան կարգ մը տեղական ապրանքներ, կրկնակօշիկ, ապակեղէն, ամաններ եւ հիւսուածեղէններ պիտի քաշուին հրապարակէն եւ սպառողը պիտի մնայ օտար երեք անգամ սուղ ապրանքներու, որոնց ներմուծման համար դիւրութիւններ կը գտնեն օտար ուժեղ դրամատէրեր։

Վտանգը հեռու չէ, եթէ 15—20 օրուան մէջ միջոցներ ձեռք չառնուին, պուլկար արդիւնագործութիւնը անդարմանելի կորուստներու պիտի ենթարկուի։ Արդէն գործէ դադրած բանուորներ կան, որոնք ժողովներ կը գումարեն եւ աշխատանք կը պահանջեն։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Ինքնութեան թուղթերու շուրջ

Մեր թղթակիցները վերջերս սկսան աւելի մօտէն եւ յուսահատական գոյներու տակ ներկայացնել ֆրանսաբնակ բազմաթիւ Հայերու ինքնութեան թուղթի հարցը։ Իրաւ. յաջորդող դէպքերը ցոյց կուտան թէ ըսուածներուն մէջ ոչ միայն չափազանցութիւն չկայ, այլ նոյն իսկ մեր մամուլը եւ ազգային մարմինները կացութեան ծանրութիւնը չափելու համար չունին որոշ տուեալներ։ Կարծուածէն շատ աւելի մեծ է թիւը ֆրանսաբնակ հայ ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք անելի մատնուած են կամ կրնան մատնուիլ մէկ օրէն միւսը։

Որ եւ է դարման թելադրելէ առաջ պէտքը կը զգանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ ինքնութեան թուղթերու հարցին շուրջ։ Պէտք են թուանշաններ եւ մանրամասնութիւններ։

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր թղթակիցները, ազգային մարմինները եւ ընթերցողները որոնք կը հետաքրքրուին այս ցաւոտ խնդրով, պատրաստել ցանկ մը հետեւեալ գլուխներով.

1— Ձեր շրջանին կամ ծանօթներու շրջանակին մէջ «անկանոն» վիճակի մէջ գտնուողներու անուն, մականուն։

2— Նշանակել իւրաքանչիւրին անկանոնութեան ձեւը, այսինքն՝
ա) Ինքնութեան թուղթ բնաւ չունեցողներ.
բ) «Վիզա»ի թուղթ ունեցողներ.
գ) 100 ֆրանքնոց թուղթ ունեցողներ որոնք աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են.
դ) Արտաքսման թուղթ ստացողներ եւ պատճառը։

3— Քանի տարիէ ի վեր Ֆրանսա բնակիլը։

4— Եթէ «գօնթրաթ»ով եկած է, «գօնթրաթ»ին պայմանաժամը, ո՞ր տեղին եւ ո՞ր գործին համար եկած ըլլալը։

Այս հարցով պէտք է հետաքրքրուին ամէնէն առաջ անոնք որ անկանոն ինքնութեան թուղթեր ունին։ Իրենցմէ ալ կը սպասենք որ փութան ճշդութեամբ պատրաստել վերոյիշեալ հարցարանը եւ հասցնել մեզի, առանց սպասելու որ ուրիշներ խորհին եւ գործեն իրենց համար։

Ուշադրութիւն

Գաւառէն շատեր մեզի կը ղրկեն, մեր Հարցարանին իբրեւ պատասխան, իրենց ինքնութեան առժամեայ թուղթերը եւ ուրիշ վաւերաթուղթեր։

Կը խնդրուի, — բան չղրկել մեզի, նոյն իսկ ռըքոմանտէ, եթէ չէք ուզեր որ կորսուին։

Եւ յետոյ, շատեր Փարիզէն, անձամբ խմբագրատուն կուգան, «կարգադրելու» իրենց խնդիրը։

Կը յայտարարենք, որ աւելորդ է գալ խմբագրատուն։

Մեր ուզածն է «անկանոն» թուղթ ունեցողներուն անունը, մականունը, իրենց պարագաները, ուրկէ գալը, ինչ տեսակ թուղթ ունենալը։ Այսքան։ Բոլոր այս կէտերը գրաւոր, կարճ եւ ամփոփ, ղրկել մեզի։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [27]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստան Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Անին իր փառքին գագաթնակէտը հասած է Ժ դարուն Աշոտ Գ. Ողորմածի, Սմբատ Բ ի եւ Գագիկ Ա.ի ժամանակ. Այսօր աւերակ է Անին եւ 1920էն ի վեր կը գտնուի Թուրքերուն ձեռքը.

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ ԿԱՄ ՀԻՆ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ (*), որ շատ հին քաղաք է։ Երասխի հովիտին ամենահին քաղաքներէն մին, որ շատ անգամ պատերազմներէ կործանած եւ վերաշինուած է։

(*) Հայերը Ռուսիոյ Տոն գետին եզերքը՝ Ռոստով քաղաքին դիմացը հիմնած են Նոր – Նախիջեւան անուն քաղաքը՝ ի յիշատակ Նախիջեւանի։

Կը գտնուի Հայաստանի Սիւնիք նահանգին մէջ՝ ծովին մակերեւոյթէն 934 մեթր բարձր։ Կ'ոռոգուի Նախիջեւան–չայէն առնուած ջրանցքէն։

Դ. դարուն Պարսիկները աւերակ ըրած են, իսկ ԺԳ. դարուն Ճէնկիզ Խան աւերի տուած է զայն։

Իր գաւառի Հայերն ու Թաթարները կը զբաղին երկրագործութեամբ, պարտիզպանութեամբ, շերամապահութեամբ եւ մեղուաբուծութեամբ. բայց գլխաւոր զբաղումը այգեմշակութիւնն է, որովհետեւ իր կլիման կը յարմարի հրաշալի կերպով որթատունկի, որմէ կը հաշուի 60 տեսակ, որոնց բերքին տեսակները խիստ որոշ են ձեւով, գոյնով ու համով։

Այս գաւառը կ'արտադրէ ընտիր գինի, առատ ծիրան, սալոր եւ կեռաս։ Իսկ հանքերէն ունի արծաթ, պղինձ, կապար, հանքածուխ եւ հանքային տաք ջուրեր։

Թէեւ գաւառին մէկ մեծ մասը անապատային է, բայց ուր որ ջուր կայ, հողը սքանչելիօրէն բարեբեր է։

ԱԳՈՒԼԻՍ, Գողթն (*) գաւառի ա- գեղեցիկ քաղաքը, զոր Հայերը «Փոքր – Փարիզ» կը կոչեն, որովհետեւ իր բնակիչներէն շատերը Եւրոպա կատարած իրենց ճամբորդութենէ վերադարձին ներմուծած են եւրոպական սովորութիւններ եւ ճաշակ։

Ագուլիս արդիական քաղաք է։ Բնակիչները բարձրահասակ եւ թուխ են. ունին սեմական գեղեցիկ կազմ։ Քաջ, խելացի, աշխատասէր ու զարգացած ժողովուրդ մըն է, որ համբաւ հանած է առեւտուրի մէջ։

Հոս կ'աճին որթատունկ, թթենի, լեմոնենի, նռնենի, թզենի, տասնութեամբ վարդենի, շուշան, շահոքրամ յակինթ, որոնց գգլիչ բուրումը կը տարածուի օդին մէջ.

Երկինքը շէնք կապոյտ է եւ կլիման տաք, զոր կը մեղմացնեն իր կռնակի լեռներուն վրայի ձիւները։

ՕՐՏՈՒԲԱՏ.— Այգիներով շրջապատուած է։ Մօտը կայ պատմական Գողթն գաւառի Ագուլիս գիւղաքաղաքը։ Գողթան երգիչները այս գաւառէն էին։

Նախիջեւանի գաւառին հարաւը՝ Երասխի եզերքը կը գտնուի Հին – Ջուղայի տեղը հիմնուած Ջուղա (*) անուն գիւղը։

Պատմական Հին – Ջուղայի եւ շրջակայքի Հայ բնակիչները, 12,000 ընտանիք, 1605ին Պարսից Շահ – Աբաս թագաւորին կողմէ բռնութեամբ տեղահան ըլլալով՝ աքսորուած են Պարսկաստան եւ Սպահանի մօտ անոնք հիմնած են Նոր – Ջուղա, ուր կան ներկայիս Հայեր։

ԿԱՐՍ.— Վանանդ գաւառի հռչակաւոր բերդաքաղաքը, որ շինուած է Ախուրեանի մէկ գետակին վրայ։

1240ին Թաթարներու Ջարմաղան, իսկ 1394ին Լէնկթիմուր խաները սոսկալի ջարդեր ըրին հոս։ 1878ին Ռուսեր տիրեցին անոր։ 1918—1920 Հայերու ձեռքը անցաւ. բայց այժմ Թուրքերու ձեռքը կը գտնուի ան։

ՇԱՀ – ԱԲԱՍ

Նշանաւոր է Ժ. դարուն կառուցուած Ս. Առաքելոց Մայր եկեղեցին։

ԿՈՂԲ.— Սուրմալուի գաւառին մէջ համբաւաւոր աւան, ուր ծնած է՝ Ե. դարու նշանաւոր մատենագիր՝ Եզնիկ Կողբացին։ Այս աւանը ծանօթ է իր աղահանքովը։

ՅՈՎՀ. ՓԱԳԷՍԵԱՆ

(Շար.)

(*) Սիւնիքի (Ղարաբաղ) գաւառներէն մին, որուն սահմանն է արեւելքէն Արեւիք եւ Զօրք, հիւսիսէն Մղուկ եւ Երնջակ, արեւմուտքէն Երնջակ եւ հարաւէն Երասխ գետը։

Հայաստանի մէջ մեծ դեր խաղացած է այս գաւառը թէ՛ իր քաջութեամբը եւ թէ իր կրթութեամբը։

Իր անունը ծանօթ էր նաեւ Պտղոմէոս աշխարհագրին, որ ժամանակակից էր նոյն գաւառի պայծառութեան՝ Արտաշէս Բ-ի օրով, այսինքն, Քրիստոսի Բ. դարու կիսուն։ Պտղոմէոս կոչած է զայն ըստ Լատինաց Coltene = Գողթէնէ։ Ս. Մեսրոպ երկու անգամ այցելած է հոս կրօնքի եւ գրականութեան խնդրով։ Իր քաղաքի բնակիչները իրենց հեթանոսական պաշտամունքներուն հետ միաժամանակ տենմոսաց պահած են նախնեաց դիւցազնական աւանդութիւնները եւ Հայ քաջերու ու թագաւորներու դիւցազնութիւնները անմահացուցած են իրենց քնարներով եւ բանաստեղծութիւններովը։

(*) Պարսկաստանի Սպահան քաղաքին մօտ՝ Պարսից Շահ Աբաս թագաւորին տարագրած Հայերուն հիմնած քաղաքը Նոր – Ջուղա կը կչուի ի յիշատակ Հին – Ջուղայի։

Ց. Դ. Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30-ին, ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Դաշտահանդէս Սէն Քլուի անտառին մէջ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գոչհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ։ Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն։

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։

Հաղորդ. միջոցներ.— Եօղենաւ՝ իջնել Pont St. Cloud, Թրամուէյ 1 Թիւ եւ իջնել Pont de Sevres։

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի։

Դաշտահանդէս Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլի Խնուսի Հայր. Միութեան կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ՝ Գ. ԽԱՉԻԿ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ՔհՆյ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ.— Այսշաբաթ օր Էմիլ Զօլա թատերասրահին մէջ երեկոյեան 8.30ին։ Ղեկավարութեամբ՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի, մասնակցութեամբ՝ երգչուհի-դերասանուհի Տիկ. Ե. ԲԱԴԱԼի (Փարիզէն), ինչպէս նաեւ Գ. ԹՐԱԳՕՇի (Լիոնէն) եւ Վ. ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի (Մարսէյլէն)։

Կը ներկայացուի՝ ՕԹԵԼԼՕ

Տոմսերու գիները սովորական են

ՍԱՆՈՒ.— Սեպտ. 17ին Փարիզի մէջ պիտի ներկայացնէ «ԲՕՌ». Société Savantesի սրահին մէջ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նամակագրական Գրավաճառաց Բարեկամնեռ

ՄԱՍՏԻՐԱՇԱՐԻՆ ԵՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet. Paris (18)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԵՕՎԼԷԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, 21 Օգոստոս, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, պանթէօ-թաշանի Մանկապարտէզի սրահին մէջ. 24, Rue Roger։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ Փարիզի եւ շրջականներու յարգոյ հայ հասարակութեան՝ Շապին - Գարահիսարի Ուազմիկ Հայր. միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 2 Կիրակի կէսօրէն յետոյ Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ կազմակերպած է թատերական ցերեկոյթ մը, ինպաստ զօրավար Անդրանիկի յուշարձանին։

Կը խնդրուի բոլոր հայ կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

(կնիք)

ԱՆԴՐԻԱՍԻ եւ իր շրջանի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի ժամը 2.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, 61 Mr. le Prince, մէթրօ Օտէօն։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ հաշուետուութիւն, եւայլն։ Պիտի կարդացուի Արաբկիր գտնուող հայրենակիցներու ցանկը, կարեւոր բոլորին համար։

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց բըփրիզի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար։ Դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել ցէր Ցակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թօլպիաք։

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Գ. Զօհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Տ. Չէօքիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, ԵՏՔԸ, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Քրիստ. Միքայէլեան 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ՝ Րաֆֆի 25, ՎԱԼԱՆԹԻՆ, Ժորժ Սան 20, ԹԷՐԶԻԱՆՕ, (Բիւզանդիոնի կայսրութիւն) 25, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, Մալխաս 50, ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Ղ. Մելոյեան 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Քասիմ 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Ալոյեան (Ռոզմերի) 12.50, ՏԱՒԻՂ ԽՈԼԵԱՆ, Գ. Կառվարենց 20, ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռստոմիկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES HIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Arman Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գիրքեր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԲՕՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բայց ե՞րբ է առելու Աստուած «հերի՛ք է», երբ պէտք է իրա օրհնութիւնը սրբի անէծքը հոգուն վրայից։ Ի՞նչ թողութիւն կարող է ուղղել իմ գործած յանցանքը։

Տիրեց մահամահ լռութիւն, եւ Մօնտանէլլիին նայող ամբոխը տեսաւ թէ ինչպէս բարձրանում ու իջնում էր նրա կրծքից կախուած խաչը։

Նա վերջապէս վեր առաւ ձեռքերը ու առեց իր օրհնութիւնը ոչ բոլորովին հաստատ ձայնով։

— Ողորմած է Աստուած ու գթառատ. — ասաց նա։ — Նրա գահոյքին տարէք ձեր բեռը. որովհետեւ ասուած է. «Մի արհամարհի խորտակուած ու վշտահար սիրտը»։

Դարձրեց գլուխը ու անց կացաւ հրապարակի միջով, կանգ առնելով տեղ - տեղ ժողովրդին խօսելու համար, կամ գիրկը առնելու երեխաներին։

Նոյն օրը երեկոյեան, Բոռը գնաց պայմանագրուած տեսակցավայրը՝ սուրբ պատկերի նուէրում գրած ցուցումի համեմատ։

Տեղական բժշկի տունն էր դա, «սեկտի» մի գործունեայ անդամի։ Դաւադիրներից շատերը հաւաքուած էին արդէն եւ Բոռի ներս մտնելիս նրանց ցոյց տուած բերկրանքը մի աւելորդ ապացոյց էր իրենց պետի ժողովրդականութեանը։

— Մենք շատ բախտաւոր ենք, որ դուք այստեղ էք. — ասաց բժիշկը. — բայց շատ աւելի բախտաւոր կը լինէինք, եթէ հեռանայիք։ Ձեր ձեռնարկածը չափազանց վտանգաւոր է, եւ ես ինքս անձամբ հակառակ եմ։ Միթէ դուք վստահ էք, որ ոստիկանութեան մէկերից ոչ մէկը չէ նկատել այսօր հրապարակում ձեր ներկայութիւնը։

— Ա՛, նոյնկատեյը նկատել է, բայց չուզէ ճանաչել։ Դոմինիկօն հիանալի էր սարքել։ Բայց ո՞ւր է ինքը, չեմ տեսնում.

— Դեռ չի եկել։ Ուրեմն ամէն ինչ անցաւ կարգին։ Է՞, կարդինալը տուա՞ւ ձեզ իր օրհնութիւնը.

— Օրհնութի՞ւնը։ Այդ դեռ ոչինչ— ասաց Դոմինիկօն մտնելով դռնից։ — Րիվարէ՛ց, նոր - տարւայ կարկանդակի պէս միշտ մի անակնկալ կայ ձեր մէջ։ Ի՞նչ նոր տաղանդներ էք ունեցել։

— Ի՞նչ բան. — հարցրեց Բոռը ծխելով։

Նա ընկաւ դիւանի թիկունքին ու ծխում էր իր սիկառը։ Դեռ միշտ ուխտաւորի հագուստն էր իր վրայ, միայն ալիտակ մօրուքն ու կեղծամը հանել դրել էր սեղանին։

— Ես երեւակայել չէի կարող, որ դուք այդպէս հրաշալի դերասան էք։ Կեանքումս դեռ այդպիսի բան տեսած չէի։ Արտասուել տուիք նորին սրբազնութեանը.

— Ի՞նչպէս։ Հապա, պատմեցէք Րիվարէ՛ց։

Բոռը ցնցեց ուսերը։ Նա լռելու էր տրամադիր, եւ միւսները տեսնելով որ նրանից բան չեն հասկանալու, դիմեցին Դոմինիկօին։ Երբ վերջինս պատմեց հրապարակի տեսարանը, մի երիտասարդ գործաւոր, որ չէր ծիծաղում միւսների հետ միասին, նկատեց դժգոհ դէմքով.

— Անշուշտ, շատ ճարպիկ է խաղը. միայն չեմ տեսնում օգո՞ւտը ինչ է։

— Օգո՞ւտը։ Ա՛յ, — պատասխանեց Բոռ։ — Այժմ ես կարող եմ գնալ այս կողմերը ուր կամենում եմ ու անեմ ինչ ուզում եմ, եւ ոչ ոք ոչինչ չի կասկածի։ Վաղը ամբողջ քաղաքում յայտնի կը լինի այդ պատմութիւնը, եւ եթէ պատահեմ մի լրտեսի, պիտի մտածի «Ահա՛ գիժ Դիէկօն որ իր մեղքերն էր խոստովանում տօնավաճառի հրապարակում»։ Իսկ դա մի շատ մեծ շահ է, խոստովանեցէք։

— Այո՛, ի հարկէ։ Բայց եւ այնպէս, միթէ չէր կարելի այդտեղ հասնել առանց կարդինալի հետ խաղի ելնելու։ Նա այնչափ բարի մարդ է, որ մեղք է։

— Ինձ էլ նա կարգին մարդու տպաւորութիւն արաւ։ — Ծուլօրէն համաձայնեց Բոռը։

— Է՛, Թող, Սանդրօ։ Այստեղ մենք կարդինալի պէտք չունինք, ասաց Դոմինիկօն։ — Եւ եթէ սրբազան Մօնտանէլլին ընդունած լինէր Հռոմում իրեն առաջարկուած պաշտօնը, այժմ Րիվարէցը նրան չէր խաբի։

— Ընդունէց, որովհետեւ չէր ուզում այստեղի գործը թողնի։

— Աւելի ճիշդը, որովհետեւ չէր ուզում Թուանօրիի Լամբրուսկինի արբանեակներից մէկի ձեռքով։ Նրանք հակառակ են իրար, անկասկած։ Երբ մի կարդինալ, մանաւանդ այսպէս ժողովրդական, ինչպէս Մօնտանէլլին է, գերադասում է այս խո ընկած անկիւնը, դա մենք գիտենք թէ ինչ է նշանակում. չէ՞, Րիվարէց։

Բոռ ծխի օղակներ էր բաց թողնում։

— Կարելի է պ—պատճառը «խորտակուած ու վ—վշտահար սիրտը» լինի. — նկատեց նա գլուխը ետ ձգելով, որ աչքերով օղակներին հետեւի։ — Իսկ այժմ, պարոններ, անցնենք մեր գործին.

Ու երկար — բարակ սկսեցին վերլուծելու զէնքերի փոխադրութեան ու թաքցնելու զանազան ծրագիրները։ Բոռը լսում էր լարուած ուշադրութեամբ, մէջ մէջ ընդհատելով խօսողներին, ուղղելու համար մի ցուցում կամ մերժելու համար մի զգոյշ առաջարկ։ Երբ ամէնքը կարծիքը յայտնեցին, ինքն էլ մի քանի գործնական խորհուրդ... որոնք իսկոյն ընդունեցին առանց ... եւ է առարկութեան։ Դրանով ... առատեց խորհրդակցութիւնը։ ... ցին, գոնէ մինչեւ Րիվարէցի հ... լը չի հաւաքեն ուշ ժամանակ ... կանութեան ուշադրութիւնը չ... ւիրելու համար։ Ժամը ինն... քը ցրուեցին, բաց ի բժշկից, Բոռ... Դոմինիկօից, որոնք մնացել էին ... քանի մասնաւոր կէտերի մասի... սելու։ Երկար ու տաք վիճաբ... թիւնից յետոյ՝ Դոմինիկօն նայեց ... մացոյցին.

— Տաս ու կէսն է. ժամանակ ... ւելու, որ գիշերայ պահապանը ... չնչմարի։

— Ե՞րբ է տնց կենում նա. — ... ցրեց Բոռը։

— Կէս գիշերին մօտ. ... տանը լինեմ մինչեւ նրա ... Գիշեր բարի, Ճիօրտանօ։ ... ենք գնում, Րիվարէց։

(Շար...)

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Օւրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

19 AOUT 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1960 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՀԵՏ ՄԱՀԱՓՈՐՁԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ՊԵՐԼԻՆ, 17 Օգոստոս.— Հիթլերեան բանակին ղեկավարը պետը գնդապետ Ռէօմ տեսակցութիւն մը ունեցաւ զօր. Ֆոն Շլայխէրի հետ։ Այս տեսակցութեան շատ նշանակալից հանգամանք կուտան կարգ մը քաղաքական շրջանակներ, քանի որ Հիթլերի եւ կառավարութեան միջեւ բանակցութեանց այնքան կոպիտ խզումէն յետոյ, ասիկա նոր բանակցութեան մը սկիզբն է։

Նկատելով որ երկու զինուորականները վաղեմի բարեկամներ են, հաւանական կը նկատուի որ համաձայնութեան գետին մը գտնուի ազգային – ընկերվարականները դաշինքին մէջ առնելու մասին։

Կ'ենթադրուի որ, երբ խորհրդարանը գումարուի եւ Ֆոն Փափէն իյնայ, նոր դաշինքը կազմելու պաշտօնը պիտի յանձնուի Ֆոն Շլայխէրի որ պիտի հրաւիրէ ազգային – ընկերվարականները մտնել կառավարութեան մէջ։

× Վարչապետ Ֆոն Փափէն Աժանս Ռէօյթէրի թղթակիցը ընդունելով յայտարարած է թէ համոզուած է որ արդի կառավարութիւնը երկար ատեն իշխանութեան գլուխ պիտի գտնուի։ Ըսաւ թէ ինք մտադիր չէ անտեսելու Ռայխսթակը, այլ կը յուսայ որ բոլոր կուսակցութեանց ողջմտութեան ուղղեալ իր կոչը պիտի համոզէ զանոնք որ արդի կառավարութիւնը լաւագոյնն է։ Եթէ խորհրդարանը մերժէ վստահութիւն յայտնել իրեն, այն ատեն կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ գործելու եղանակը, ըստ պարագաներու, յարգելով հանդերձ սահմանադրութիւնը։

Թղթակիցը հարցուց թէ իրա՞ւ է որ Հիթլեր պահանջեց պետութեան բացարձակ հակակշիռը։ Ֆոն Փափէն հաստատական պատասխան տուաւ եւ ըսաւ.

— «Նազիներուն պետը ինծի խոստովանեցաւ որ վերջին ամիսներու ընթացքին շատ դժուարութիւն քաշած էր զսպելու իր համախոհները։ Ինծ հաւաստեց թէ մասնակի իշխանութեամբ մը չպիտի գոհանայ եւ թէ կրնայ քուէարկել միայն կառավարութեան մը համար որ բոլորովին նպաստաւոր է Նազիական շարժման»։

× Հերքումներու պայքար մը կայ Հիթլերի եւ կառավարութեան միջեւ։ Կառավարութիւնը կը գիտցնէ թէ Հիթլեր ընտրութիւններէն առաջ խօսք տուած էր մինչեւ վերջը գործել Ֆոն Փափէնի հետ, բայց հիմա իր խօսքը դրժած է։ Հիթլեր ալ կը հերքէ այս անցուդարձը։ Որոշ է թէ Հիթլերի կուսակցութեան մէջ տարակարծութիւն կը տիրէ գործելու եղանակի մասին։

× Ծածկ. որ եւ է ուղղակի բանակցութիւն չկայ կեդրոնի կուսակցութեան եւ հիթլերեաններու միջեւ, բայց յոյս կայ որ անոնք վերջին շաբթուս վերջը։ Զրոյց կայ թէ կեդրոնը տրամադիր է Փըռուսիոյ վարչապետութիւնը թողելու հիթլերեաններու։

× Հակառակ քաղաքական Թուլութեան եւ կառավարութեան սպառնալիքներու, ազգային – ընկերվարականները կը շարունակեն իրենց եղեռնափորձերը երկրին զանազան կողմերը։ Այսպէս, Բոզէլի գիւղը, Լանտսպէրկի մէջ դատաւորի մը տան վրայ ռումբ արձակուեցաւ, անձի վնաս չկայ, այլ նիւթական։ Քէօլնի մէջ հիթլերեանները կրակ բացին անցորդներու վրայ եւ իրենցմէ ութը ձերբակալուեցան։ Գրունվիլքի մէջ կառավարական պաշտօնեայ մը վիրաւորուեցաւ։ Իսկ Կրօս – Կլակովի մէջ ազգային – ընկերվարականները օդը հանեցին հրեայ երկրագործական գործաւորներու ընկերութեան սեփական շէնք մը։ Բարեբախտաբար այդ պահուն մարդ չկար, բայց շէնքն ամբողջովին քանդուեցաւ։

× Համպուրկի մէկ արուարձանին մէջ ոստիկանութիւնը համայնավարներու բնակած մէկ տան մէջ գտաւ զէնքի մթերք մը։ Ոչ միայն զէնք ու ռումբեր գտնուեցան այլ տեսնուեցաւ որ տան մառանը ամրացուած էր եւ ահազանգի կազմակերպութիւն մը կատարուած։

Գերմանիա պիտի խաղա՞յ Ազգերու ընկերութենէն

ՊԵՐԼԻՆ 17.— Վարչապետ Ֆոն Փափէն մերժեց պատասխանել անգլիացի թղթակիցի մը հարցումին թէ Գերմանիա պիտի քաշուի՞ արդեօք Ազգերու Դաշնակցութենէն, եթէ այս վերջինը մերժէ ընդունիլ սպառազինման մասին հաւասար իրաւունքի իր պահանջը։

Գերման վարչապետը բաւականացաւ շեշտելով էական կարեւորութիւնը այդ խնդրին Գերմանիոյ համար, որ, յարեց, չպիտի ուզէ այլ եւս ենթարկուիլ ճնշողական միջոցներու եւ նկատուիլ իբր երկրորդական ազգ մը։ Եթէ ապահովութեան մասին հաւասարութիւնը մերժուի իրեն, Ռայխի կառավարութիւնը այն ատեն պիտի շարժի զօր. Ֆոն Շլայխէրի կողմէ նշանակուած եղանակով։

«Գերմանիա ոչ նպատակ եւ ոչ ալ ցանկութիւն ունի զինուելու, բայց կ'ուզէ որ ուրիշ ազգեր զինաթափուելու իրենց խօսքը յարգեն» ըսաւ։

Ֆոն Փափէն յայտնեց նաեւ որ Գերմանիա չէ հրաժարած իր գաղթային ցանկութիւններէն, թէ կը փափաքի վերստանալ իր նախկին գաղթավայրերէն ոմանք, քանի որ այդ մասին գործուած անարդարանալի անհաւասարութիւն մը զօր պէտք է դարմանել ուշ կամ կանուխ։

Հնդիկներ կը բողոքեն նոր օրէնքին դէմ

ՍԻՄԼԱ, 17 — Գաւառային ժողովներու մէջ համայնքային ներկայացուցչութեան ծրագիրը այլազան կերպով ընդունուեցաւ Հնդկաստանի մէջ։ Մինչ Իսլամներն ու Եւրոպացիք ընդհանրապէս հաւանութիւն կը յայտնեն, Հնդիկները եւ Սիքերը բուռն կերպով կը քննադատեն զայն։ «Անհպելի»ներու համահնդկական ընկերակցութեան նախագահ Բաճա Պահատուր յայտարարեց.

«Փոքրամասնութեանց դաշինքը կը վնասէ մեր դատին։ Իսլամներն ու Սիքերը ձեռք բերին ուզածնին մինչ «անհպելի»ները ոչինչ ստացան իրենց պահանջներէն եւ մեզի տրուած աթոռները աննշան զիջումներ են միայն»։

Բէնճապի Հնդիկներու պետը՝ որ մասնակցած էր Կլոր Սեղանի համաժողովին, յայտարարեց թէ ծրագիրը որ այդ նահանգին Իսլամներուն կուտար 91 աթոռ՝ ընդդէմ Հնդիկ 80 աթոռի, բոլորովին անարդարութիւն է Բէնճապի Հնդիկներուն հանդէպ։

× Կանտիի աշխատակից Միս Սլատ այսօր ձերբակալուեցաւ որովհետեւ հակառակ ոստիկանութեան հրամանին, Պոմպէյ մըտած էր։

Քայզէրի փախուստին դէմ

ԱՄՍԹԷՐՏԱՄ, 17.— Հոլանտացի երեսփոխան մը հարցուց կառավարութեան թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք առնուած են այն զրոյցներուն մասին որ կը վերաբերին Վիլհէլմ Բ.ի Գերմանիա վերադարձին։

Վարչապետը պատասխանեց թէ կառավարութիւնը այս մասին շատ անորոշ շշուկներ միայն լսած է, եւ սակայն հսկողութիւն պիտի ըլլայ որ նախկին կայսրը յարգէ իրեն եղած հիւրընկալութեան պայմանները եւ չպատահի բան մը որ երկրին շահերուն հակառակ ըլլայ։

Հրէից համաշխարհային խորհրդաժողովը

ԺԸՆԵՒ, 17.— Այսօր լիագումար նիստի մը մէջ, Հրէից համաշխարհային խորհրդաժողովը ընդունեց յանձնաժողովին տեղեկագիրը ուր ի մէջ այլոց կ'ըսուի.

«Խորհրդաժողովը իր խոր համոզումը կը յայտնէ թէ հրեայ ժողովուրդին արդի ծանր կացութիւնը, բազմաթիւ երկիրներու մէջ Հրեաներու քաղաքացիական իրաւանց դէմ եղած վտանգները եւ նախատինքները առաւել քան անհրաժեշտ կը դարձնեն հրէական համաշխարհային համաժողով մը գումարելու պէտքը Պաղեստինի մէջ եւ հրեայ ժողովուրդին կազմակերպութիւնը»։

Այս համաժողովին պատրաստութիւնները կատարելու համար գործադիր մարմին մը ընտրուեցաւ։

Անգլիա եւ Քանատա կը համաձայնին Ռուսական Տըմփինկին դէմ

ՕԹԹԱՎԱ, 17.— Կը հաղորդուի թէ անգլիական եւ քանատական պատուիրակներուն միջեւ բանաձեւ մը գտնուեցաւ որ գոհացում պիտի տայ Քանատայի գանգատներուն, ընդդէմ ռուսական արտածումներուն դէպ ի Մեծն Բրիտանիա։

Ըստ այս բանաձեւին ռուսական ապրանքներու գնումը Անգլիոյ կողմէ պիտի սահմանափակուի, եթէ երբեք սովետները յանձն չառնեն այդ փայտերուն արտածումը որոշ սակագինէ մը վար։ Այսպէս, պէտք պիտի ըլլայ վերաքննել 1930ին կնքուած անգլեւռուս առեւտրական համաձայնագիրը։ Եթէ Անգլիա հաւանի ատոր, այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ այս մասին համաձայնութիւն մը գոյացնել ուրբաթ օր։

Ռուսերը Մանչուրիա կը մտնեն

ՉԱՆԿ – ՇՈՒՆ, 17.— Մանչու անկախ կառավարութիւնը բողոքեց Մոսկուայի կառավարութեան մօտ, Մանչու հողին վրայ իբր թէ գտնուող սովետական զօրքերու մասին։ Չանկ – Շուի կառավարութեան Խարպինի ներկայացուցիչն ալ նոյնիմաստ դիմում մը ըրաւ նոյն քաղաքի ռուսական ներկայացուցիչին մօտ։ Պահանջեց որ Ռուսիա «անմիջապէս դադրի մտնելէ Մանչուրիա, մասնաւորապէս Մանչուլիի շրջանը, ուր ռուսական ուժեր ամրացեր են եղեր»։

Մանչու կառավարութեան ներկայացուցիչը պահանջեց բանակցութեանց սկսիլ որոշ եւ վերջնական սահման մը գծելու մասին Ռուսիոյ եւ Մանչուրիոյ միջեւ, արգիլելու համար ռուսեւ-մանչու զօրքերու միջեւ նոր բախումներ։ Խնդրեց նաեւ որ փլցուին ռուս զօրքերու շինած ամրութիւնները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՔԵՐԸ կը շարունակեն ամէն կողմ։ Այսօր դարձեալ ջերմաչափը շուքի մէջ 33 էր։ Փարիզի մէջ երէկ մէկ հոգի կաթուածահար մեռաւ եւ շնչահեղձ եղան քանի մը հոգի ու փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Հունգարիոյ մէջ տաքէն 24 հոգի խեղդուած են։

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒ միջազգային քոմիթէին հրատարակած հաշիւին համաձայն Լոս Անճէլըսի 10րդ ողիմպիականին զուտ հասոյթը եղած է մէկ միլիոն տոլար, որ պիտի յատկացուի 1928ին հրապարակ հանուած պարտաթուղթերը վճարելու։

ՕԴԱՅԻՆ ԹՂԹԱՏԱՐԻ նոր գիծ մը երկարեցաւ Վարշաւիայէն Ռիկա եւ Թալին։ Այսպէսով Պալթիկ ծովը կը կապուի Եգէական ծովին, Ռիկայէն մինչեւ Սելանիկ, Սոֆիա եւ Պուքրէշ։ Այս գիծը 2700 քիլոմեթր, Եւրոպայի օդային արդի ամենամեծ գիծերէն մէկն է։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ անցեալ 1931 տարուան ընթացքին շինած են 2800 սաւառնակ, այսինքն նախորդ տարուան թիւէն քիչ աւելի։ Այս քանակէն զատ չեն սակայն ամերիկեան շրջանակները։

ՓՐՈՖ. ՓԻՔԱՐ որ մասնաւոր օդապարիկ մը շինած էր բարձրութեան փորձ կատարելու համար, երէկ առաւօտ, Տիւպէնտօրֆէն (Զուիցերիա) սկըսաւ իր թռիչքը 10,000 հոգիի ներկայութեան։ Նոր օդապարիկը 800 քիլօ կը կշռէ։ Կը սպասուի այս հետաքրքրական թռիչքին գիտական արդիւնքներուն։

1914Ի ՎԵՐՋԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՈՒԶԱԾ ԷՐ ԱՆՋԱՏ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ԿՆՔԵԼ

Օսմանեան կայսրութեան նախկին նախարարներէն եւ Միտիլլիի կառավարիչ հայազգի Ա. Նրան, ֆրանսական «Վիւ» պարբերաթերթին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ յօդուածը.—

«Թուրքիոյ մասնակցութիւնը պատերազմին մէջ թէեւ կը սպասուէր, եւ սակայն զարմանք պատճառեց մայրաքաղաքին։ Նոյեմբերը անցաւ առանց արտակարգ իրադարձութեանց, բաց ի հրատարակուած «Ճիհատ»էն, որ աննշմար անցաւ եւ Հասան Իզզէթ փաշայի՝ Ռուսերուն դէմ ունեցած խնդրական մէկ յաջողութենէն։ Դեկտեմբերի ընթացքին սակայն, իբրեւ գէշ դարձուածք մը ստացան Ճէօն – Թիւրք քօմիթէին համար։ Էնվէրը այլ եւս հոն չէր գտնուէր, իսկ «Ազատական» (Ահրար) կուսակցութիւնը կը վերակազմուէր։ Ստորերկրեայ պայքար մը սկսաւ գերմանասէր Ճէօն – Թիւրքերու դէմ։ Թալէաթը անհանգիստ էր։

«Հազարաւոր զրոյցներ շրջան կ'ընէին, թէ գերմանական ձեկոյցները սուտ էին, թէ Անգլիացիները յաղթականօրէն կ'արշաւէին դէպ ի Պաղտատ եւ թէ մօտ օրէն պիտի սկսէր յարձակողականը Տարտանէլի դէմ։ Գաղտնի կոչեր կը փակցուէին, մինչեւ իսկ Այա – Սոֆիայի մզկիթին եւ այլ մզկիթներու պատերուն վրայ։ Ճէօն – Թիւրքերը կ'ամբաստանուէին իբրեւ Գերմանացիներուն ծախուածներ։ Սպաները հակակարգապահական շարժումներու մէջ կը գտնուէին։ Թալէաթ, օրըստօրէ աւելի կը մտահոգուէր եւ կը սպառնար որ ի հարկին «Կէօպէն»ի եւ «Պրէսլաու»ի թնդանօթները պիտի դարձնէր մայրաքաղաքին վրայ, ռմբակոծումը պալատէն սկսելով։

Դեկտեմբերի կէսերուն, մայրաքաղաքը ահաբեկուած էր՝ Տարտանէլի դէմ Ֆրանսացիներուն սկսած յաջորդական ռմբակոծութեանց հետեւանքով։ Այն ատեն ընդունեցինք գաղտնի մէկ այցելութիւնը Սուլթանի բժիշկին։ Սուլթանը դիտնալով մեր երկարատեւ յարաբերութիւնները Ֆրանս. դեսպանատան հետ, իր բժշկին միջոցով ուզած էր մեզի արտակարգօրէն լուրջ բան մը հաղորդել։ Բաւական վարանումներէ յետոյ հաւանեցանք լսել պայմանով որ — որովհետեւ ամէն կողմէն կը լրտեսէին մեզ — զեկոյցը ըլլար բերանացի առանց որ եւ է պաշտօնական թուղթի, վստահելի մարդու մը միջոցաւ։ Դեկտ. 20ին կամ 27ին էր որ ընդունեցի այցելութիւնը սեւամորթի մը՝ որ Սուլթանի մէկ զաւկին հաւատարիմ սպասաւորն էր։ Սեւամորթը ըսաւ մեզի.

— «Նորին կայսերական Վեհափառութիւնը կը փափաքի իր ողջոյնները հաղորդել Ֆրանսացի ծովակալին եւ իմացնել անոր, թէ որոշած է զինադադար կնքել, եթէ Տարտանէլի ռմբակոծումը անմիջապէս դադրի»։

«Մեծ դժուարութեամբ բացատրեցինք սեւամորթին, թէ Ֆրանսան եւ Թուրքիան սահմանադրական երկիրներ են եւ հետեւաբար, Ֆրանսացի ծովակալին ուղղուած նման առաջարկ մը արդիւնք չի տար։ Բայց քանի որ Նորին Վեհափառութիւնը հրամայեց, պիտի աշխատինք իր ցանկութիւնը փոխանցել Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան։ Ապա, լուր ղրկեցինք Սուլթանի զաւկին՝ իշխան Զիաէտտինի, թէ չենք կրնար նման քայլ մը առնել, եթէ չունենանք Սուլթանին ստորագրութիւնը կրող պաշտօնագիր մը։ Համաձայնեցանք, որ պաշտօնագիրը մեր տրամադրութեան տակ պիտի գտնուի այն ատեն, երբ ի վիճակի ըլլանք գլուխ հանելու մեր յանձնառութիւնը։

«Իրապէս, Պոլսոյ մէջ տիրող գոյավիճակին հետեւանքով, Ֆրանսայի եւ Տէլքասէին հետ հաղորդակցելու միջոցներէն բոլորովին զրկուած էինք. երկար պրպտումներէ վերջ գտանք Ֆրանսացի նախկին դիւանագէտ մը՝ Պ. Լուի Սթէկը, որ նախաձեռնող եւ գործունեայ մարդ մըն էր եւ որ, իբրեւ հանգստեան կոչուած դեսպան, Պոլիս մնացած էր որպէս Օսմանեան Դրամատան ընդհ. տնօրէն։ Գաղտնօրէն տեսնուեցանք անոր հետ դրամատան գրասենեակներուն մէջ եւ անոր հաղորդեցինք Սուլթանին ցանկութիւնը։ Երեք օր յետոյ, Պ. Սթէկ, Մէհմէտ Րէշատ Ե.էն ստացաւ ստորագրուած հեռագիր մը, որուն մէջ ցանկութիւն կը յայտնուէր, որպէս զի Թուրքիան անջատ հաշտութիւն կնքէ Ֆրանսայի հետ։ Պ. Սթէկ, այս հեռագիրը փոխանցեց միեւնոյն դրամատան Սոֆիայի տնօրէնին, հրահանգելով զայն անմիջապէս հասցնել Ֆրանսական դեսպանատան խորհրդականին Քէ տ'Օրսէին։

«Քանի մը շաբաթ վերջը սակայն, իշխան Զիաէտտին իմացուց Պ. Սթէկին թէ պէտք է անմիջապէս Պուլկարիա մեկնի, որովհետեւ կը սպառնար կեանքը։ Սուլթանը ձեռբակալուած է պիտի ըլլար։

«Մինչ այդ, պատերազմ. ձախողութիւններն ու ցեփլիններու երեւումները, կը շատցնէին մտահոգութիւններն ու զրոյցները։ Էնվէր, հակառակ պարտուած ըլլալուն, վերադարձաւ Պոլիս, ուր ահաբեկչական միջոցներով խեղդեց խաղաղասէր «Ազատականներու» բոլոր շարժումները։ Վախցայ, որ պալատական շրջանակին եւ մասնաւորաբար միջնորդ սեւամորթ սպասաւորին փոքրիկ մէկ անզգուշութիւնը, կը մատնէր հեռագրին առաջումը եւ մեզ մահուամբ կը պատժէին։ Պատրուակելով որ վիրաբուժական գործողութեան մը համար պէտք է Իտալիա մեկնիմ, յաջողեցայ անցագիր մը ստանալ եւ 12 Մարտ 1915ին հասայ Փարիզ։ Անմիջապէս գացի արտաքին նախարար Պ. Տէլքասէին մօտ։

— «Ա՛, բարեկամս, ըսաւ ինծի Տէլքասէն, Թուրքերուն հետ ոչ ոք կրնայ վիճաբանիլ։ Անոնք միայն բռունցքը հաշուի կ'առնեն...

«Մեր բոլոր դիմումները այդ շրջանին ի զուր անցան։ Պ. Փէնլըվէն էր միայն, որ հաւանեցաւ մեր ծրագիրներուն։ Միւս Ֆրանսացի քաղաքագէտները անջատ ամէն բանակցութեան դէմ արտայայտուեցան եւ պնդեցին շարունակել պատերազմը, մինչեւ որ ամբողջովին ոչնչացուին Թուրքիոյ գերմանասիրական ուժերը։ Առաջարկեցինք անմիջապէս պատերազմ հռչակել Պուլկարիոյ դէմ, որպէս զի Թրակիոյ մերձաւոր հողերու գրաւումով, Թուրքիան մեկուսացուի եւ ստիպուի հաշտութիւն կնքել։ Եւ սակայն, այս կէտին մէջ ալ մեզ լսող չեղաւ»։

Հ. Յ. Դ. ՊԱՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
(ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻ ԱՌԹԻՒ)

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դաշնակցութեան բարոյական ղեկավարութեան ներքեւ, Մարսէյլի Գատանեկան Միութիւնը օրըստօրէ կը յառաջանայ շրջանիս միութենական հրապարակին վրայ

Միութիւն մը, որ ինքնատիպ կազմակերպութիւնը կը հրաւիրէ, ժողովրդական խաւերու մէջ գործող, ազգային բոլոր խմբակցութիւններու, ըլլայ մշակութային, ըլլայ քաղաքական

Գատանիներու խմբակցութիւն մը, որ գիտէ, հաւաքական ուժերով ու համերաշխ համագործակցութեամբ, տանիլ իրենց ուսերուն վրայ առած, ազգային ու յեղափոխական, ծանր պարտականութիւնները, ութ երկար տարիներէ ի վեր, առանց սայթաքելու իրենց հետեւած ուղիէն, հակառակ աջէն ու ձախէն եղած բուռն հարուածներու եւ քննադատութիւններու:

Ութ տարիներու երկար շրջան մը, որուն ընթացքին, ութ անգամ աւելի տասը միութիւններ ծնան ու մեռան առանց գործունէութեան հետք մը ձգելու, գաղութահայ պատմութեան մէջ:

Հ. Յ. Դ. Գատանեկան Միութիւնը, ծնաւ տասնեակ մը գիտակից պատանիներու երկունքէն: Հետզհետէ, մեծցաւ ինքնիրմով, զարգացաւ իր սեփական միջոցներով, դարձաւ յեղափոխական, առանց արտաքին թիթեռումի: Նոյնացուց ու բաժանեց Դաշնակցութեան Յեղափոխական եւ Ազգային պարտականութիւնները իր դրօշին տակ: Համախմբեց հայ պատանիներն ու երիտասարդները, դաստիարակեց ազգային ու առողջային կրթութեամբ: Ներմուծեց Դաշնակցութեան գաղափարի ճամբուն վրայ ընկող հերոսներուն աւիւնն ու արիւնը պատանիներու խոցուն հոգիին մէջ: Դաշնակցութեան շարքերը խտացան, պատանիներու շարքէն հետզհետէ հասնող խանդավառ երիտասարդներով: Եւ այսօր ութ տարիներէ յետոյ, իր գործունէութեան ութերորդ տարելիցի առթիւ հրապարակաւ կուգայ սեղմ շարքերով, տօնելու իր հիմնադրութեան ութերորդ տարելիցը Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանային Կոմիտէի հովանաւորութեամբ ու մասնակցութեամբ Գատանեկան Միութեան Սէն - Լուի ու Գուլվար - Օտտոյի մասնաճիւղերու, 31 յուլիս, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Սէնթ Անտրէի օդաւէտ ու ընդարձակ ծառաստանին մէջ:

Դաշտահանդէսը, խակայէս կը գերազանցէր մինչեւ ցարդ սարքուածները, իր սեղմ յայտագրով ու գեղարուեստական ճոխ բաժիններով:

Դաշտին գլուխ ու բեմին երկու եզերքը զոյգ եռագոյնները, «Ֆրանսական եւ Հայկական» կը ծածանէին: Մասնաւորաբար բոլոր սեղանները բերնէ բերան ու ամբողջութեամբ գրաւուած էին երեկոն բազմութիւնով:

Օրուան նախագահ ընկեր Աստուածատրեան, «Գատանի» ամփոփումը ըրաւ Միութեան ութ տարուան գործունէութեան, իսկ ընկ. Լեւոն Ստեփանեան «Գատանի» գեկուցագիրը կարդաց, բարոյական ու նիւթական հաշուետուութեան: Որմէ վերջ հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիքով» Գ. Տիգրան Գէորգօֆի նուագախումբի մասնակցութեամբ եւ ներկաներու յոտնկայս ունկնդրութեամբ:

Գեղարուեստական բաժինն սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը բերին ընկերներ՝ Վ. Փէշեճեան, արտասանութեամբ «Հայուն Վրէժը»: Բարզէն Գասպեան արտասանութիւն «Սասնոյ Հականե», Թորոսեան Փանթէզի «Օջախին համակով», իսկ Անտոնեան մեներգով:

Օրուան բանախօս ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեան, իր իմաստալից բանախօսութեամբ, կենդանի տեսարան մը ուրուագծելով, Հանդիսականներուն ներկայացուց Դաշնակցութեան գործունէութեան քառասնամեայ զոհաբերութեան պատկերը, ու զայն կերտող գիտակից ու զոհաբերող յեղափոխականներուն կեանքն ու գործը, եւ քաջալերեց պատանի սերունդը, որպէս զի ժառանգորդը հանդիսանան այդ նահատակներուն ու շարունակեն անոնց հետապնդած նուիրական գաղափարը, Հայրենիքի Ազատութիւնը:

Անցորդ

ԳՈՐԾԵՐՈՒ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒՄ

— :-: —

ՄՈՆԹԱՐԺԻ. — Ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս հոս ալ անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր տնտեսական տագնապ կը տիրէր: Բայց այս վերջին քանի մը շաբթուան ընթացքին գործարանները լաւ ընթացքի մէջ են: Բազմաթիւ անգործներ գործի կանչուեցան. Նոյն իսկ առիթէն օգտուեցան մեր Հայրենակիցներն ալ, որոնք անգործութեան մղձաւանջէն կը տառապէին

Այս գաղութը տարիներէ ի վեր անկազմակերպ կը մնայ: Արդեօք ե՞րբ, եւ ո՞ր բարերար ձեռքը պիտի գայ ոգեւորել գաղութը եւ ազգային միութեան մը հիմը դնել այս գաղութին մէջ:

Գ. Պալեան

ՄՕՐԷՍԹԷՍ (Իզէր) 1 օգոստոս. — Այս գիւղաքաղաքը կը գտնուի Իզէր նահանգին մէջ, Լիոնէն 56 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ: Ունի հազիւ 1300 բնակիչ, գրեթէ բոլորը տեղացիներ

Տեղւոյն մէջ կայ երեք փոքրիկ գործարաններ, երկուքը մետաքսի իսկ երրորդը ամենամեծը (Servonat Frèreը) կօշիկի գործարանը: Մետաքսի գործարանները բնաւ օտարական չունին եւ ամէն մէկը գրեթէ 30—40 բանուոր բանուորուհի կ'աշխատցնեն: Կօշիկի գործարանը ներկայիս կ'աշխատցնէ 150—160 գործաւորներ: 1931ի վերջերը հազիւ երկու ընտանիք եւ 4—5 ամուրի Հայեր կ'աշխատէին. իսկ վերջերս գործարանատէրը գոհ ըլլալով Հայերէն՝ 25 Հայեր եւս գործի առաւ

Թէպէտեւ օրավարձերը չնչին են, ժամը 2.25—2.50՝ բայց եւ այնպէս բարեբախտութիւն պէտք է համարել այս ալ, որովհետեւ ամբողջ ձմեռ գրեթէ 6—7 ամիսէ ի վեր անգործ էինք եւ ճարահատ.

Հիմա ներկայիս այլ եւս բանուոր չուզեր, բայց եթէ արհեստաւոր ըլլայ կարելի է գործի առնէ:

Ազգային կեանք գրեթէ գոյութիւն չունի. որովհետեւ դեռ գաղութը նոր է, բայց բոլոր Հայերը իրարու հետ սիրով են: Ամբողջ գաղութը Դաշնակցութեան համակիր է: Կան քանի մը դաշնակցականներ՝ որոնք պիտի կազմեն խումբ մը:

Թղթակից

ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԽԱՌՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

— :-: —

12 ՈՐԲԵՐ ՂՐԿՈՒԱԾ ԵՆ ՊԷՅՐՈՒԹ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ, Կիպրոսի Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մելքոնեան հաստատութեան մէջ պատահած վերջին տխուր միջադէպը, որու հետեւանքով չափահաս որբերէն մաս մը Ս. Մակարայ վանքը ղրկուած էին եւ մէկ մասն ալ հրահանգ ստացած թողելու որբանոցը: Դժբախտաբար ցարդ վերջնականապէս չէ խաղաղած խառնակութիւնը. Քննիչ Գ. Ալէմշահ կը շարունակէ իր մանրազնին քննութիւնները: Տնօրէն Գ. Կիրակոսեան, որուն դէմ ուղղուած էին բոլոր ցոյցերն ու բողոքները, կը մնայ իր պաշտօնին վրայ, իսկ ուսուցիչներու դիրքը կը մնայ ցարդ անորոշ: Կը կարծուի որ քանի մը ուսուցիչներ, որպէս մեղսակից յարուցուած խռովութեան, յառաջիկայ տարի պաշտօնի պիտի չի կոչուին:

Բարեգործականի այս ընթացքը եւ կարգադրութիւնները ոչ միայն չեն գոհացուցած դժգոհ եւ բողոքող որբերը, այլ աւելի գրգռած են, որոնք կը սպասեն եւ կը պահանջեն տնօրէն Կիրակոսեանի հեռացումը:

Անցած ուրբաթ օր, բողոքող որբերէն 12 հոգի հասան Պէյրութ: Անոնք ղրկուած են քննիչ Գ. Ալէմշահի կողմէ, Պէյրութի մէջ իրենց գործ եւ աշխատանք գտնելու խոստումով: Դժբախտաբար սակայն, որբերը Պէյրութի քարափը հասնելէ վերջ ձգուած են իրենց վիճակին: Ծնողները այժմ բոլորովին անորոշ եւ թշուառ վիճակի մը մէջ կը գտնուին եւ պիտի դատապարտուին անօթութեան, եթէ Բարեգործականը չյարգէ իր խոստումը եւ անոնց անմիջական հոգածութիւնը չի տանէ, մինչեւ որ ինքնապահ դառնան:

Վերապահութեամբ կը տեղեկանանք նաեւ որ, դեռ քանի մը տասնեակ որբեր պիտի յաջորդեն այս առաջին կարաւանին եւ պիտի ղրկուին Սուրիա, Յունաստան եւ Ֆրանսա, որպէս աքսորականներ:

(«Ազդակ»)

Ժ-ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Բ.

Այսօր սկսինք կանանց մրցումներով, որոնց արդիւնքները, միշտ աթլէթիզմի մէջ, եղան. —

ԱԹԼԷԹԻԶՄ (կանանց)

100 ՄԵՏՐ ՎԱԶՔ. — Օր. Սթէլլա Վալասիէվիչ (Լեհ) 11 9/10 երկվ.:

ՆԻԶԱԿ ՆԵՏԵԼ. — Օր. Էրիքսըն (Մ. Ն.) 43 մեդր 71 ս.:

ՍԿԱՒԱՌԱԿ ՆԵՏԵԼ. — Օր. Քոփըլանտ (Մ. Ն.) 40 մ. 58 ս.:

80 ՄԵՏՐ ԱՐԳԵԼԱՐՇԱՒ. — Օր. Տիտրիքսըն (Մ. Ն.) 11 7/10 երկ., (աշխարհի նոր մրցանիշ):

ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆ. — Օր. Շայլէյ (Մ. Ն.) 1 մ. 66 ս., (աշխարհի նոր մրցանիշ):

4 × 100 ՄԵՏՐ ԴՐՕՇԱՐՇԱՒ. — Մ. Նահանգներ 47 երկ., (աշխարհի նոր մրցանիշ):

Այս արդիւնքները կը ձօնենք մեր մարզիկներուն, որովհետեւ անոնցմէ երեքը ժամանակ վեր են իրենց ներկայ կարողութենէն, արդարեւ՝ դրօշարշաւի հայկ. մրցանիշը 48 3/5 երկ. է, իսկ բարձրութեան ցատկելու մէջ 1.60ը անցնողները մեր մէջ մատով ցոյց կը տրուին դժբախտաբար, գունտ նետել, սկաւառակ կանանց համար միեւնոյն ծանրութեամբ չըլլալուն բաղխատութիւն կարելի չէ ընել: Կանանց մարզական մարմինները գոհ չեն իրենց տրուած սեղմ պայմաններէն, եւ Ողիմպիական խաղերուն կը մասնակցին լոկ բրոբականութ համար, քանի որ իրենք ալ կը կազմակերպեն «համաշխարհային կանացի խաղերը» որոնց մէջ չորրորդը տեղի պիտի ունենայ 1934ին Լոնտոնի մէջ:

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒ

1 ՔԻԼՈՄԵՏՐ (առանձին) — Կրէյ (Աւստրալիա) 1 վ. 12 3/10 երկ.:

4 ՔԻԼՈՄԵՏՐ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ (4ական հոգինոց խմբակներով) — Իտալիա 4 վ. 53 երկ.:

2 ՔԻԼՈՄԵՏՐ ԹԱՆՏԷՄ (երկու հոգինոց հեծելանիւ) — Բէյբէն եւ Շայի (Ֆրանսա):

ԱՐԱԳՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ. — Վան Էկմօն (Հոլանտա) վերջին 200 մեդրը 12 6/10 երկ.էն:

Վերոյիշեալ բոլոր մրցումներն ալ տեղի ունեցան մասնաւորաբար շինուած վէլօտրոմին մէջ:

100 ՔԻԼՈՄԵՏՐ (ճամբու վրայ) — Բավէզի (Իտալիա) 2 ժ. 28 վ. 5 3/5 երկ.:

Խմբական դասաւորում — 1) Իտալիա, 2) Տանըմարքա, 3) Շուէտ:

Այս մրցումը հետեւեալ ձեւով տեղի կ'ունենայ, մրցորդները ճամբայ չեն ելլեր ամէնքը մէկ, այլ առանձին, իրարմէ երկու վայրկեան տարբերութեամբ, հետեւաբար իւրաքանչիւրին շահը կը պահանջէ կարելի եղածին չափ արագ երթալ, որովհետեւ շահողը ան չէ որ առաջին անգամ գիծը կը կտրէ, այլ ան որ ամէնէն աւաղ ժամանակը դրած է 100 քիլոմէթրի ճամբան կտրելու համար: Յաղթականը քսան տարեկան է եւ իր զինուորական ծառայութիւնը կ'ընէ Հռոմի մէջ, այդ արդիւնքը ժամական 40 քիլոմէթրէն աւելիի միջին մը կուտայ, ինչ որ հիանալի է պարզապէս:

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԱՏ ՁԵՒ (քէչ-էս-քէչ-քէն) «Աֆազաղի Ծանրութիւն» (մինչեւ 56 քիլօ) ախոյեան՝ Բիրս (Մ. Ն.):

«Փետուր ծանր.» (61 քիլօ) Բիհլաժամաքի (Ֆին.):

«Թեթեւ ծանր.» (66 քիլօ) Շարլ Բուրօ Ֆրանսա)

«Կէս — Միջակ ծանր.» (72 քիլօ) Վան Պէպլէր (Մ. Ն.):

«Միջակ ծանր.» (79 քիլօ) Ժոհանսօն (Շուէտ):

«Կէս ծանր.» (87 քիլօ) Մէհրինկէր (Մ. Ն.

87 քիլօյէն աւելի կշռողներ — Թիշբօֆ (Շուէտ):

Միայն բազուկներով — ԿՐԷԿՕ - ՌՕՄԷՆ — «Աճաղաղ» (58 քիլօ). — Պրէմայէ (Գերմանիա):

«Փետուր» (62 քիլօ) — Կոզզի (Իտալիա).

«Թեթեւ» (67 քիլօ 500) — Մալմպէրկ (Շուէտ).

«Միջակ» (75 քիլօ) — Քօքինէն (Ֆին.):

«Կէս - ծանր» (82 ք. 500) — Ավրենսօն (Շուէտ):

«Ծանր» (82.500էն աւելի) — Վէսթէրկրէն (Շուէտ):

ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐՑՆԵԼ

Կը բաղկանայ հինգ տեսակէ. Ա — Ձգել մէկ ձեռքով, Բ — Ուսին մօտեցնել եւ նետել միւս ձեռքով, Գ — Ձգել երկու ձեռքերով, Դ — Վերցնել երկու ձեռքերով, Ե — Ուսին մօտեցնել եւ նետել երկու ձեռքերով: Ծանրութիւնները կը բաղկանան երկաթէ սկաւառակներէ որոնք մրցորդին կարողութեան համեմատ կ'աւելցուին եւ կամ կը պակսեցուին երկաթէ ձողին վրայ — ծանրութիւնները բաժնուած ըլլալով այդ ձողին երկու ծայրերը, կառքի մը զոյգ անիւներուն պէս: Այդ հինգ փորձերուն ընդհանուր գումարն է որ կ'որոշէ յաղթանակները: Մրցորդները հոս ալ բաժնուած են հինգ դասակարգերու, իրենց մարմնի ծանրութեան համեմատ:

Ա. ԴԱՍԱԿԱՐԳ. — Ախոյեան՝ Ռէյմօն Սէվիէնի (Ֆրանսա) 287 քիլօ 500:

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ. — Ռընէ Տիւվէրժէ (Ֆրանսա) 325 քիլօ:

Գ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ. — Իսմայէր (Գերմանիա) 345 քիլօ:

Դ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ. — Լուի Հօսթէն (Ֆրանսա) 365 քիլօ:

Ե. ԴԱՍԱԿԱՐԳ. — Սքօպլա (Չեխ) 377 ք. 500:

Եգիպտացիները այս ճիւղին մէջ մեծ յառաջդիմութիւններ են բրած, բայց այս անգամ չի մասնակցեցան հետեւեալ պատճառով. — Միջազգային Ողիմպիական Կոմիտէին կազմութենէն ի վեր անոր մէջ Եգիպտոսի ներկայացուցիչն է յոյն մը՝ Փօլօնաքի, Եգիպտոս հաստատուած մարզասէր մը: Այս տարի եգիպտացիք ուզեցին սակայն որ բուն եգիպտացի մըն ալ ընդունուի իբր Բ. պատուիրակ յոյնին կողքին, սպառնալով Լօս Անճէլըս չերթալ՝ եթէ իրենց առաջարկին գոհացում չի տրուէր ինչ որ պատահեցաւ, որովհետեւ Կոմս Պայէ Լաթուր մերժեց Եգիպտացւոց առաջարկը, այն ուրիշ թէ Ռ. Կ.ի ընդհանուր ժողովը անցեալ օր բանաւոր գտաւ զայն:

ԼՈՂԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հոս է որ ճարպոնացւոց ըրած մեծ յառաջդիմութիւնը իր արդիւնքը ցոյց տուաւ պայծառօրէն, Ճափոն՝ 1920ին Անվէրս քանի մը մարզիկ հազիւ ղրկած էր. 1924ին՝ Փարիզ ամբողջական խումբ մը, իսկ 1928ին Ամսթէրտամի մէջ կը խլէր իր առաջին յաղթանակները: Այս ընթացքով ինչեր չի կրնար ընել 1936ին. եւ 1940ի՞ն, երբ յոյս կայ որ ԺԲ.րդ Ողիմպիականին կազմակերպութիւնը վստահուի Ծագող Արեւելքի այդ մեծ երկրին: Ահա «դեղին վտանգը» որուն կէս կատակ կէս լուրջ կ'ակնարկուի միջազգային մարզական աշխարհին մէջ: Աթլէթիք մրցումներուն մէջ 1 առաջնութիւն, 1 երկրորդութիւն, 2 Գ.րդ 4 Ե.րդ եւ 4 Զ.րդութիւն առնելէ վերջ տեսնենք հիմա այս նուրբ լողորդներուն արդիւնքները: Մրցումները տեղի ունեցան 50 մեդր երկարութիւն ունեցող աւազանի մը մէջ. —

ԱՐԱՆՑ

100 ՄԵՏՐ (ազատ ձեւ) — Միեալուչի (Ճափոն) 58 2/10 երկ

400 ՄԵՏՐ (ազատ ձեւ) — Քրապ (Մ. Ն.) 4 վ. 48 4/10 երկ.:

Այս մրցման մէջ Ֆրանսացւոց միակ յոյսը եղող Թարիս պարտուեցաւ 1/10 երկ.ով եւ Բ. դասուեցաւ, ամբողջ մրցման ընթացքին առաջնութիւնը տանելէ վերջ ամենավերջին պահուն ամերիկացին եկաւ ոչինչ տարբերութեամբ մը իրմէ խլելու յաղթանակը, որուն այնքան կը սպասէին Ֆրանսայի մէջ

800 ՄԵՏՐ ԴՐՕՇԱՐՇԱՒ. — Ճափոն 8 վ. 58 4/10 երկ.:

100 ՄԵՏՐ (կռնակի վրայ) — Քիյօքավա (Ճափոն) 1 վ. 8 6/10 երկ.:

200 ՄԵՏՐ (գրկաչափ) — Ցիւրութա (Ճափոն) 2 վ. 45 4/10 երկ.:

1500 ՄԵՏՐ (ազատ ձեւ) — Քիթամուրա (Ճափոն) 19 վ. 12 4/10 երկ. (Ող. Նոր Մրց.):

ՈՒԱԹԷՐ - ՓՕԼՕ. — Ախոյեան՝ Հունգարիա, 2) Գերմանիա, 3) Մ. Նահանգներ:

100 մեդրին մէջ (կռնակի վրայ) յաղթականին երկու հետեւորդներն ալ իրեն ազգակիցներ են. նոյնպէս յաջորդ մրցումին Բ.ը դարձեալ ճափոնացի մըն է: Գիտէ՞ք թէ 1500 մեդրին յաղթականը քանի տարեկան է. 14. եւ երկրորդ եկող միւս ճափոնացին Մաքինօ՝ 16: Մէյ մէկ հրաշալիքներ այս տղաքը

800 մեդր դրօշարշաւին մէջ ճափոնացւոց արդիւնքը որ իւրաքանչիւր լողորդի համար 2 վ. 14 6/10 երկ.ի միջին մը կուտայ, նոյնպէս շատ բարձր է:

Գալով «Ուաթէր - Փօլօ»ին, Հունգարացիները այս «Ջրային ֆութպօլին մէջ երկար ատենէ ի վեր վարպետ դարձած են եւ իրենց յաղթանակը ոչ ոք զարմացուց:

ԿԻՆԵՐՈՒ

100 ՄԵՏՐ (ազատ ձեւ) — Օր. Մատիսըն (Մ. Ն.) 1 վ. 6 8/10 երկ. (Ո. Ն. Մ.):

200 ՄԵՏՐ (գրկաչափ) — Օր Տէնիս (Աւստրալիա) 3 վ. 6 3/10 երկ. (Ո. Ն. Մ.).

100 ՄԵՏՐ (կռնակի վրայ) — Օր. Հոլմ (Մ. Ն.) 1 վ. 19 4/10 երկ.:

400 ՄԵՏՐ (ազատ ձեւ) — Օր. Մատիսըն (Մ. Ն.) 5 վ. 28 5/10 երկ. (Ա. Ն. Մ.):

4 × 100 ՄԵՏՐ ԴՐՕՇԱՐՇԱՒ. — Մ. Նահանգներ 4 վ. 38 երկ.:

Այստեղ Ամերիկուհիներուն գերազանցութիւնը աններեւ է եւ Միս Մատիսըն ինքզինքէն կը թոյլատրէ երկու ախոյեանութիւն շահիլ, մինչ Միս Հոլմ պէտք չունէր յաղթական ելլելու ինքզինքը արժեցնելու համար, այնքան գեղեցիկ է կ'ըսեն:

Թէ արանց եւ թէ կանանց զոյգ տեսակի ոստումներուն մէջ դարձեալ Ամերիկացիներն են որ յաղթական ելան:

Ժ. Ե.

Յ. Գ. — Երկու ճշդումներ. — Ֆինլանտացի համբաւաւոր մարզիկը՝ Նիւրմի չմասնակցեցաւ Ողիմպիական խաղերուն իր կախակայումը վերջնական ըլլալով: 800 մեդր վազքի աշխարհի նոր մրցանիշը 1 վ. 49 7/10 երկ. է (եւ ոչ թէ 2/10) Համբսընի կողմէ:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Գարի, ցորեն եւ շուշմա կ'արտադրէ: Բայց. գնող չըլլալուն, ժողովուրդին մօտ դրամ գրեթէ չկայ: կատարեալ թշուառութիւն: Կարմիր Մածիկ, որբախնամ եւլն., ասանկ տեղեր գալ եւ օգնելու են: Քանի՜ քանի թշուառ եւ անօթի տուներ, քաղցէն հիւանդացող եւ մեռնողներ, վարակուածներ, դպրոցի երես չտեսնող տղաք...

Խելք կուսակցութեան վարիչը եղող բժիշկը լաւ կ'աշխատի: Չորս եղբայր են ու չորսն ալ բարձր պաշտօններ ունին: Վալիին հետ՝ անոնք են քաղաքը կառավարողները: Բայց, ջանքութիւնը եւ կամեցողութիւնը ի՞նչ օգուտ ունի, երբ կարելիութիւն չկայ...

30. — ՄԱԼԱԹԻԱ
(ՄԻԼԼԻԷԹԷՆ)

Ըսմէթ փաշայի ծննդավայրը եղող այս քաղաքը, որ յառաջդիմութիւններ ցոյց տուած էր, այժմ օժտուած է, նաեւ երկաթուղագիծով: Այս պատճառով, իր վաճառականական եւ տնտեսական վիճակը օրէ օր կը լաւնայ: Մօտ ապագային, ան, Միջին Անատոլուի վաճառականական կեդրոնը ըլլալու կոչուած է: Նոր շէնքեր կան. կանոնաւոր, լիատակ ճամբաներ եւ բնական գեղեցկութիւն: Ժողովուրդն ալ աշխատող է:

Հին Մալաթիան, որ կարեւոր պատմութեան մը գոցն է, այժմ կը գտնուի Մալաթիա-էլ Ազիզ երկաթուղագծի վրայ. աղուոր կայարան մըն է: Գիծը կ'երկարի ծիրանիի պարտէզներուն քովէն: Ան, իր պատմական ու հսկայ, բայց աւերակ վիճակով ճամբորդին ուշադրութիւնը կը գրաւէ: Դարերը չեն կրցեր քանդել ինչ որ Թուրք ձեռքը շիներ է:

Քանի մը տարի երբ Ցորենը դրամ չըներ, երկրագործական դրամատունը պարտքերու փոխարէն ցորեն առած է ու գիւղացին քիչ մը թեթեւցած կը զգայ ինքզինքը:

Գարնան ցուրտերը պտուղներուն վրայ գէշ ազդեր են: Ամէն տարի յուլիս միլիոն ոսկիի ծիրան կը ծախուէր հոս: Այս տարի տեսնենք ի՞նչ պիտի ըլլայ: Աֆիոնն ալ քիչ եղած է վերջին տարին: Եղածն ալ դրամ չէ արժած: Առաջ քիլօն 25-20 ոսկի էր, այժմ 10 ոսկի. ան ալ առնող չկայ:

Մալաթիան օժտուած է, սակայն, ծառերով: Առաջնով հարուստ քաղաք մըն է ան: Բայց, այսօր իր այդ հարստութեան կարեւոր մասը կորսնցուցած է:

Քանի մը տարի առաջ, ճամբայ բանալու մտօք, ծրագիր մը շինուեր է, եւ, ափսոս մտածումով մը, կտրեր են այդ ծառերը...

Այսօր, Մալաթիա այցելողները մեծ տարբերութիւն մը պիտի գտնեն: Ծառերուն մէկ անգամէն կտրուիլը ատաղձի տագնապ մը ա... ծած է:

Դպրոցական գործը բաւական է հոս: Արդէն միշտ ուշադրութ... առարկայ եղած է վարչապե... ծննդավայրը: Ժողովուրդն ալ ... ժանի է այդ ուշադրութեան... տակը:

Ամէն տեղի նման, հոս ալ ... ելեքտրականութիւն, ... կումբ եւ ֆութպոլի խումբ ... կ'երեւի, երկաթուղին ... արդիւնքը չի տար: Մեկնելէ ... եկող գացող եղեր է, թէ գ... եւ թէ իբրեւ նորութիւն, ... նառեր է շոգեկառք՝ հոս ... լու համար: Բայց, հիմա շատ ... կը ճամբորդեն: Գինեին ալ ... Աժանցնեն աւելի գէշ: Արդէն ... քը չի հաներ եղեր:

31. — ՍՂԵՐԴ
(ՄԻԼԼԻԷԹԷՆ)

Պատերազմէն հարուածուած ... մինչեւ ցարդ ոտքի ելլելու ... բող քաղաք մը: Բնակչութեան ... ւին սրոշ թիւ մը չկրցին ... Տպաւորութիւնս այն է, որ ... կայ, բնակող չկայ: Դպրոցա... գործը շատ երեսի վրայ թող... Կարծես այստեղի բնակիչնե... մեծ մասը աշխարհէն պէտ ... Օտարական մը եկածին պէս ... բաց աչքերով կը նային: Փողո... կին դրեթէ չկայ: Վանքակե... ներկայ է պատուհաններուն ... Արդէն Էնկիւրիի հին մասի... անգամ կայ... ասանք պէտք ... աւելի բացուեցան, ասանք ալ ... նապէս դժգոհ բայց լաւ ... խիստ մաայնութեան մը տակ ... գինքնին. Ուստի հակակրե... քարի ձեւը առաւ... Թաղա... թիւնը կանոնաւոր հասայթ ... Բերք, աշխատանք վերջին ... ները խանգարուած են եղեր. ... վախ ու հոգ չունին: Բայց, ... ծայր աղքատ է քաղաքը ... տեղ «աճալ աճայիպ» (... զէմքեր, աղտո՛տ, քուրջերո... մէկը տեսա՞ն, — կը բանա... նին ու լալկան ձայնով մը ... կը քալեն ետեւէն բայց քա...

Բանալը երեք հարիւր հոգի ... Շատը կնոջ խնդրով: Քաղաք... բանտարկեալներ կան եղեր ... ուրիշ տեղ պէտք է փոխադր... բար վրայ դիզեր են: Գե... տեղ չէ: Բանտերն ալ ... կարգ ու սարքին հետ պէտք ... բերւուին: Ան ալ դպրոց ... է ըլլայ, երբ այս պարագա... կառավարիչին, դատօրէն ... ցաւ:

Ատոնք բոլորը լաւ են ... գրքի, թեմի վրայ. բայց, ... կան կեանքի մէջ ընելու ... տարիներ պէտք են մեզի ... Նախ տղաքը դպրոցը չէին... եղածները լաւացնենք: Նախ... ցոյց տուաւ մեր քովէն ա... աղտոտ տղեկ մը — կը ... սանկ, քանի՞ հատ. տա... ո՛րիկ. չուա՛ գողութեան ... Օր չանցնիր, որ դէպք չ...

— Տագնապն ալ իբ ... տպաւորութիւնը գործեց ... չի. եթէ դրամ ըլլայ, ... կը շահուին, երկիրը շուա... ղիականանայ:

— Այդպէս չէ, առարկել... ունեցած տարիներն ալ ... գեղխութեան մը տակ ... նին որ ամէնքը վատթար ... Էֆէնտիս, մենք ճամբան ... քառարշաւի ելանք: Բանտ... ներուն մէջ պաշտօնեաներ ... երիտասարդ, նորեր են. ... բած, կաշառք առած են: ... մութիւններն ալ դատ...

... Քաղաքին մէջ շար... Քաղաքապետութիւնն ալ ... բու հասեր է: Այս բանը ... Միլասի, Սպարթայի եւ ... ուրիշ տեղերու մէջ ալ ... դրրութիւնը յաճախ կը ... ուի: Ըստ իս, մեր առա... եւ ատրիկանապետներուն ... ւանդ աստանկ տեղեր, ... է: Պաշտօնեաներուն ալ ... կուշտ աչքով աշխատի... մեր վճարածը շատ ... Մարդը կեանքը կը զգ... հացի համար. գոնէ գնա... բնտանիքութենէ ճամբ... Էնկիւրիի թիկնաթառ... նաւած...

Մինչեւ Սղերդ՝ ճամբ... շութեան քիչ հանդիպ... կարեր, վառեր են: Նաե... րայ աանները փլցուցի... նալու համար: Ի՞նչ ըսե...

ըմպելը կը լուծէ։ Այստեղ հասկնալի է, ինչ որ ալ ըլլայ, անօգուտ է. պէտք չորցնել, — քաղց ու ցուրտ Բայց ուրիշ քաղաքներու մէջ Թայլ տալու չէ, չեմ հասկնար Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Գանիայի համեմատելով... խումբերուն գոյութեան դատողները ի՛նչ է ուրեմն...

Նաւկային մէջ՝ խանութպանները ամբողջութեան բնաւ հոգ չեն տաներ։ Հոս խան կայ ըսին։ Մտայ ներս։ Ի՛՞նչ Աստուած իմ։ Ուրիշ խանութ մը մտայ, խուց մը բան տանելու համար։ Աստո՛ւծ։ Եւ ի՛նչ աղտոտութիւն, մաքրէի, հիւանդութեան բոյն...։ Ամսուն մէկը եթէ քիչ շատ ըմպելներ է, անկարող է հոս ապրելու։ Կէս օրուան մօտ, «ճաշարան» ըսուած տեղ մը մտայ։ Ան ալ՝ քառասուն անկիւն փնտռելէ վերջ։ «Հասան պապային» բանչէն գիս տարին վանքերի մը որ հոդ կերակուրներէ էր։ Ճանճէն ու փոշիէն կարելի չէր բան մը ուտել։ Սեղանին վրայ աղտ. իւղ. հոտ. նետուած ոսկոր. Թափ ալ ճենճերու մէջ թաթխուած մարգիկ, որոնց վրայ չնա կրնար նայիլ։

Ախորժակս գոցուեցաւ, իսկ ձեռք լուալու տեղը խուխ լեցուն էր, որմէ խառնուեցաւ Դուրս նետուեցայ։ Էֆէնտիմ, լուրջ հարց մը կայ. հանրակացարաններու մէջ պէտք չէ որ ամէն մարդ միեւնոյն իրաւունքը ունենայ։

Այստեղ անպատշաճ երազը պէտք չէ ամէն տեղ մտնէ։ Ան ա՛ն է, Շագենաւ, շողեկառք, թրամվայ, պանդոկ կամ ճաշարան՝ ամէն ոք իր տեղը փնտռելու է։ Կ'ենթադրեմ որ ոչ ոք դոհ է այժմու վիճակէն։ Պէտք է գնել այս աստիճանաւորումը։ Այս հակառողջական վիճակին վերացումը դէմ չէ ոչ մեր սկզբունքներուն ոչ ռամկավարութեան։

Հարցը շատ դէշ է այստեղ։ Արդէն մեծ մասը թեթեւ կ'ուտէ։ Բայց, ախտը դէշ ալիւրը է։

Կարծեմ, խարդախութիւն կը մտնէ գործին մէջ։ Չիս զարմացնող...

Բաղեց՝ Կ. Դ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սուրէն Պարթեւեանի «Խարազան» գրքոյկէն օրինակ մը։ Կը խնդրուի յանձնել կամ ղրկել Հրանդ-Սամուէլ գրատան եւ ստանալ փոխարժէքը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ՆՂԱՑԻՆ ՋԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱՐԵՆՈՑՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

— :-: —

St. Bernard du Touvet, Կրընոպլէն 35 քիլոմէթր հեռու, հազար մէթր բարձրութեան վրայ, գիւղակ մըն է, որուն դիմացը կը բարձրանայ Ալպեան լեռներու ձիւնածածկ անվերջ շղթան։

Կարմիր Խաչի արենոյշները բանակավայրն է այդ գիւղը Օգոստոս 6էն ի վեր։ Եկած են հոյ աղջիկներ, թիւով 15, Փարիզէն, ծնելու համար երկու առաննակ օրեր մաքուր օդը զոտո լեռներուն։

Խմբապետուհիներն են օրիորդներ՝ Բէկզադեան եւ Խանճեան, երկու եռանդուն եւ փորձառու օրիորդներ։

Արենոյշները ունին իրեց արամադրութեան տակ ընդարձակ դաշտ մը, դաշտին մէկ անկիւնը կայ գեղջկական փոքր տուն մը։ Դաշտը եւ տունը ծրիօրէն տրամադրուած են ֆրանսացի խմբապետուհիի մը կողմէ։

Արենոյշները դրած են երկու գոյգ փոքր վրաններ դէմ առ դէմ։ Իրենց ննջասենեակն է այդ, այնքան պարզ, չոր խոտն է իրենց անկողինն ու բարձը եւ ունին ծածկոցներ իբրեւ վերմակ։

Զոյգ վրաններու մէջտեղ դրած են փոքր քառակուսի գետին մը ուր կայ ձող մը եւ վրան կը ծածանի եռագոյնը։

Առաւօտուն արեւուն հետ միասին ոտքի են արենոյշները, իւրաքանչիւրը իր պաշտօնին գլուխը։ Մեզուր փեթակ մը կարծես, կը վազվզեն, կ'աշխատին, մարզանք, երգ, պար, շարժում, շարժո՛ւմ անդադար։

Սա մի քանի օրուան մէջ ո՛րքան սիրցուցած են ինքզինքնին արենոյշները՝ գիւղին բնակիչներուն։ Պանդոկներն լեցուն են, հարուստներ հեռուներէն եկեր են օդափոխութեան։ Արենոյշները այս ամէնքին աչքին լոյսն են։

Բանակումի կրակ էին վառեր գիշեր մը, եւ հրաւիրած գիւղին բնակչութիւնը։ Պանդոկներուն մէջ մարդ չէր մնացած այդ գիշերը, մեծ ու փոքր եկած էին բանակավայրը, բոլորուած կրակին շուրջ, ուր արենոյշները՝ լուանի լոյսին տակ պարիկներու նման հաւաքէ, պարեցին ու երգեցին։ Հրաւիրեալներու ուրախութիւնը չափ չունէր։

Յաջորդ առաւօտուն պանդոկի չոջերը՝ նուէրներով բանակավայր կու գան շնորհակալութիւն յայտնելու արենոյշներուն, որոնք այնքան լաւ ժամանակ անցընել տուած էին իրենց։ Գոհ են արենոյշները, կ'ընդունին նուէրները, կ'երգեն դարձեալ շնորհակալութեան երգ մը եւ պատուի նուիրատուներուն։

Գաւառի խմբապետուհիներուն, որոնք այնքան լաւ են կազմակերպած այդ բանակումը։ Եւ հայ տանուտը այնքան բարձր կը պահեն ու օտարականներուն մէջ։

Եւ պատի՛ւ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչին որ կը հովանաւորէ այսպիսի ազգօգուտ կազմակերպութիւն մը։

Եւ դուք ծնողքներ, փութացէ՛ք օգտուիլ այսպիսի շինիչ կազմակերպութիւններէ, արձանագրեցէք ձեր փոքրերը արենոյշներուն ցանկին մէջ։ Գիտցէ՛ք օգտուիլ առիթէն։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ Հ. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՓՕՆ-ՏԸ-ՇԵՐՈՒԻ, 3 Օգոստոս. — Անցեալ կիրակի, կէս օրէ վերջ տեղի ունեցաւ Տեղբանակերտի Հայրենակցական Միութեան կազմակերպած դաշտահանդէսը։ Կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու Միութեան ձեռնարկը։

Անտառին մէկ ծայրը շինուած էր ճիւղերով զարդարուած բեմ մը, որուն երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։ Օրուան նախագահը Գ. Խ. Արաքչինճեան «Մեր հայրենիքը»ով հանդէսը բանալէ վերջ, հակիրճ կերպով բացատրեց Միութիւններու դերը գաղութահայութեան մէջ։

Եղան արտասանութիւններ Գ. Վարդանեանէ «Կարօտը»։ Երգեցին Օր. Պերճուհի Վարդանեան եւ Գիլարճեան շատ յաջող կերպով։ Նըմանապէս պակաս չէին անակնկալները Գ. Մ. Պօղոսեանի կողմէ։ Կարգադիր Յանձնախումբը ներկայացուց զաւեշտ մը «Սատանան»։ Շատ յաջող էին դերակատարները։

Երգիչ խումբը նուագի ընկերակցութեամբ մէջ ընդ մէջ կ'երգէր ազգային երգեր։

Գ. Գ. Գրիշարճեանի բանախօսութենէն վերջ, Միութիւնը խորոված հաւ մը դրաւ աճուրդի, որմէ գոյացաւ 327 ֆրանքի գումար մը։ Երեկոյեան ժամը 8ին ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Պօղոս Խօքսիւզեան

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԳԵՐՄԱՆ ԶՕՐԱՎԱՐԻ ՄԸ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Գլխաւոր պատճառը որ պատճառեց գերմանական արեւմուտքի բանակին խորտակումը, վաղկլանիւթի պակասն էր, որովհետեւ Թուրքերը չկրցան տանին գրաւել Բաքուն։ Պէտք է յիշել որ Ռուսիոյ կովկասեան բանակը 1917 դեկտեմբերին երբ լքեց ճակատը եւ հեռացաւ, Թուրքերը եւ Թաթարները կը կռուէին Հայերուն դէմ՝ որոնք հաւատարիմ մնացին դաշնակից եւ աջակից պետութիւններուն, եւ Թուրքերը չկրցան Բաքու հասնիլ մինչեւ 1918 սեպտեմբեր, այսինքն Ռուսիոյ կազմալուծումէն ութ ամիս յետոյ։ Տարբեր կ'ըլլար պատերազմին ելքը կամ տեւողութիւնը արեւմուտքի մէջ, եթէ Թուրքերը ութ ամիս առաջ հասնէին Բաքու, եւ անոնց ասկէ կանուխ պիտի հասնէին, եթէ Հայերը չդիմադրէին։

ԶՕՐ. ՖՕՆ ԼՈՒՏԷՆՏՕՐՖ

գերման ընդհ. սպայակոյտի պետ

ՄԱՄՈՒԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԱՌԻԹՈՎ

— :-: —

«Ազատ Խօսք» վերի խորագրով կը գրէ խմբագրական մը (1 օգոստոս).

— «Երկրորդ անգամ ըլլալով, Պուլկարիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը կազմակերպէ իր սկաուտական բանակումը։

Երկրորդ անգամ ըլլալով, Պուլկարիոյ զրեթէ բոլոր հայ համայնքներէն, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի դրօշին տակ ժամած կամ անոր զարծին ու նպատակին համակրող պատանիներ, քաղաքներու վատառողջ մթնոլորտը թողած, պահ մը պիտի երթան համախմբել ապրելու բնութեան ազատ, մայրական գրկին մէջ։ Պիտի մնան միասին, միասին պիտի երգեն, խաղան, խնդան ու մրցին, պիտի մարզեն իրենց մկանները, կըրթեն պիտի իրենց միտքը՝ հետեւելով ծրագրուած դասախօսութիւններու ու պիտի կազդուրուին հոգեպէս եւ ֆիզիքապէս՝ ոչ միայն բնութեան անխարդախ ծոցին, այլեւ ընկերական ու հայրենական կրթիչ մթնոլորտի մը մէջ։

Ամէն խրախուսանքի եւ աջակցութեան արժանի է Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր այս ձեռնարկով։

Եկած է ժամանակը, որ հայ հանրութիւնը ոչ միայն լիովին ըմբռնէ այս կազմակերպութեան նպատակի մեծութիւնը եւ գործին կենսական անհրաժեշտութիւնը, այլեւ աչքին խնայէ, որպէսզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը իրօք դառնայ մեր ցեղային դիմագրութեան բնական ու պատմական ձգտումի իրականացնողներէն մէկը։

«Հ. Մ. Ը. Մ.-ի նպատակն է ֆիզիքական եւ առողջ դաստիարակութիւն մը տալով հայ պատանիին՝ սատարել ցեղին պահպանման եւ անոր բարոյական ու իմացական բարձրացման։ Սորվեցնել նոր սերունդին՝ ըլլալ լուրջ, ժուժկալ, կարգապահ եւ օրինապահ, արթուն, արագ եւ ճիշդ դատող, ձեռներէց եւ կորովի, արի եւ հայրենասէր։ Զարգացնել անհատին մէջ պարտականութեան, պատասխանատուութեան եւ պատուի զգացումները, ինչպէս նաեւ համերաշխութեան եւ փոխադարձ օգնութեան ոգին»։

Այս նպատակը իւրաքանչիւր հայրենասէր հայունն է ու համայն հայութեան, մանաւանդ 1915ի զարհուրելի կորուստէն յետոյ եւ մեր ժողովուրդի ծանր ու տագնապալի այս օրերուն։

Իրբեւ գերանանցօրէն համազգային ու երիտասարդական կազմակերպութիւն, Հ. Մ. Ը. Մ.ը կ'ուզէ մեր ցեղի հին երակներուն մէջ նոր արիւն սրսկել, հոգիով ու մարմինով առողջ սերունդ մը պատրաստել, մեր ցեղային հին ու հաստատամատ ծառը նոր ընձիւղներով զարդարել ու զօրացնել։

Անոր առաջ նետած ամէն մէկ քայլը, անոր կազմակերպած իւրաքանչիւր ձեռնարկը, նպատակ ունի թուլցած հայ մկանը զօրացնելու, քայքայուած ջիղերը կազդուրելու, ապականուած պայմաններու մէջ վատառողջ ու տխրած մնացած հոգին ու բարոյականը բուժելու եւ ներգոր ու առողջագործ դարձնելու։

Ու Հ. Մ. Ը. Մ.ը իրօք կազմուած է մեր հայրերու հին մեղքերը կրկնել չտալու համար։ Հոգիին հետ՝ մկանի, հաւատքին հետ՝ ուժի պաշտամունքով։ Պայծառ այն գիտակցութեամբ, թէ անհրաժեշտաբար պէտք է դարմանուի երէկուան անհնելի կորուստը, արդիւնք հայ տկար մկանին ու հաւաքական կամքի եւ զօրութեան բացակայութեան։ Եւ բունկ այն համոզումով, թէ ամէնէն առաջ ինքը, հայ երիտասարդութիւնը պարտաւոր է ամէնօրեայ կազմակերպուած պայքար մղել մեր ժողովուրդի գլխին կախուած համր մահացումին դէմ, որ ընդհանուր արտայայտութեամբ կը կոչուի ապազգայնացում։ Ջերմ ու յամառ այն նախանձախնդրութեամբ, թէ պէտք է հոգիով ու մտքով փարիլ ցեղային պաշտպանութեան, ցեղի իտէալներուն եւ աւանդութիւններուն, ու պատրաստ ըլլալ վաղուան համար՝ կարգապահ, արթուն, կորովի եւ հայրենասէր սերունդներ սանդուելով մեր ժողովուրդի ծերացած կողերէն։ Ու այդ իսկ սերունդներու բարոյական ու մտաւոր ուժերով՝ համերաշխութիւն ու ազգային պաշտպանութիւն պարտադրել մեր պառակտուած, հաւաքական աշխատանքի անընտել ժողովուրդին»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Ինքնութեան թուղթերու շուրջ

■■■■■■■■

Մեր թղթակիցները վերջերս սկսան ուղիղ մեզի եւ յուսահատական գոյներու տակ ներկայացնել ֆրանսաբնակ բազմաթիւ Հայերու ինքնութեան թուղթի հարցը։ Իրարու յաջորդող դէպքերը ցոյց կուտան թէ ընտանիքներուն մէջ ոչ միայն չափազանցութիւն չկայ, այլ նոյն իսկ մեր մամուլը եւ ազգային մարմինները կացութեան ծանրութիւնը չափելու համար չունին որոշ տուեալներ։ Կարծուածէն շատ աւելի մեծ է թիւը ֆրանսաբնակ հայ ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք աւելի մտահոգուած են կամ կրնան մտահոգիլ մէկ օրէն միւսը։

Որ եւ է դարման թելադրելէ առաջ պէտք կը զգանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ ինքնութեան թուղթերու հարցին շուրջ։ Պէտք են թուանշաններ եւ մանրամասնութիւններ։

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր թղթակիցները, ազգային մարմինները եւ ընթերցողները որոնք կը հետաքրքրուին այս ցաւոտ խնդրով, պատրաստել ցանկ մը հետեւեալ գլուխներով.

1— Ձեր շրջանին կամ ծանօթներու շրջանակին մէջ «անկանոն» վիճակի մէջ գտնուողներու անուն, մականուն։

2— Նշանակել իւրաքանչիւրին անկանոնութեան ձեւը, այսինքն՝

ա) Ինքնութեան թուղթ բնաւ չունեցողներ։

բ) «Վիզա»ի թուղթ ունեցողներ։

գ) 100 ֆրանքնոց թուղթ ունեցողներ որոնց աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են։

դ) Արտաքսման թուղթ ստացողներ եւ պատճառը։

3— Քանի տարիէ ի վեր Ֆրանսա բնակիլը։

4— Եթէ «զօնթրաթ»ով եկած է, «զօնթրաթ»ին պայմանաժամը, ո՞ր տեղին եւ ո՞ր գործին համար եկած ըլլալը։

Այս հարցով պէտք է հետաքրքրուին ամէնէն առաջ անոնք որ անկանոն ինքնութեան թուղթեր ունին։ Իրենցմէ ալ կը սպասենք որ փութան ճշգութեամբ պատրաստել վերոյիշեալ հարցարանը եւ հասցնել մեզի, առանց սպասելու որ ուրիշներ խորհին եւ գործեն իրենց համար։

Ուշադրութիւն

Դաւառէն շատեր մեզի կը ղրկեն, մեր հարցարանին իբրեւ պատասխան, իրենց ինքնութեան առժամեայ թուղթերը եւ ուրիշ վաւերաթուղթեր։

Կը խնդրուի, — բան չղրկել մեզի, նոյն իսկ ռէքոմանտէ, եթէ չէք ուզեր որ կորսուին։

Եւ յետոյ, շատեր Փարիզէն, անձամբ խմբագրատուն կուգան, «կարգադրելու» իրենց խնդիրը։

Կը յայտարարենք, որ աւելորդ է գալ խմբագրատուն։

Մեր ուզածն է «անկանոն» թուղթ ունեցողներուն անունը, մականունը, իրենց պարագաները, ուրկէ գալը, ինչ տեսակ թուղթ ունենալը։ Այսքան։ Բոլոր այս կէտերը գրաւոր, կարճ եւ ամփոփ, ղրկել մեզի։

ԼՐԱՑՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՕՐ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՋԱՌԱՓԵԱՆ

Համակրելի դաշնակահարուհին Օր. Տիրուհի Ջառափեան, որ մասնակցած է մօտ 25 նուագահանդէսներու, վերջերս նուագահանդէս մը տուաւ իր վրայ խօսեցնելով ֆրանսական գեղարուեստական թերթերը։ Մասնաւորաբար Les Débats մեծ գովեստով կը խօսի իր մասին։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [28]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

■■■■■■■■

Հայաստան Բնական եւ Քաղաքական

■■■■■■■■

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

■■■■■■■■

Վերոյիշեալ գաւառները ներկայ Հայաստանի մաս չեն կազմեր վարչականապէս. հետեւաբար, հարկադրուեցանք սոյն հակիրճ տեղեկութիւնները տալ անոնց մասին՝ իբրեւ Ռուսահայաստանի բաժանումները։ Այժմ կ'անցնինք Պարսկահայաստանի եւ ապա յաջորդաբար Կիլիկիոյ եւ Արդի Հայաստանի։

Գ. ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆ — Պարսկահայաստան կը պարունակէ ներկայիս պարսիկ իշխանութեան տակ գտնուող Ատրպատական նահանգին մէկ մասը, միւս մասը ըլլալով Ադրբէջանի իշխանութեան տակ, ինչպէս նաեւ Վասպուրական, Փայտակարան եւ Պարսկահայք նահանգներու մասերը։

Պարսկահայաստանի գաւառներն են Խոյ, Սալմաստ, Մակու եւ Ուրմիոյ մէկ մասը։

Ատրպատականի նահանգին գլխաւոր քաղաքներն են. ԴԱՒՐԷԺ կամ ԹԱՒՐԻԶ. Սահէնտ լերան հիւսիսային կողմը 1500 մեթր բարձրութեան վրայ, ունի առողջարար օդ եւ շրջապատուած է այգիներով։ Հայերը հոս ունին վարժարաններ։

ՈՒՐՄԻԱ. Համանուն լիճին արեւմտեան կողմը։

ԽՈՅ. Հին Հեր քաղաքին տեղը. Հայերը հոս ունին վարժարան։

ՍԱԼՄԱՍՏ. Հին Զարեւանդ քաղաքն է, որուն գաւառին մէջ շատ Հայեր կան։ Այս գաւառին մէջն է ծանօթ Խանասորը։

ՄԱԿՈՒ. Համանուն գետին եզերքը։ Մակուի գաւառին մէջ կը գտնուի Տղմուտ գետին հովիտը, ուր կար պատմական նշանակութիւն ունեցող Շաւարշան քաղաքը եւ համանուն կամ Աւարայրի դաշտը։ Ահա այս դաշտին մէջ է որ տեղի ունեցաւ 1500 տարի առաջ Հայերուն եւ կրակապաշտ Պարսիկներուն միջեւ այն պատերազմը, որ ծանօթ է Վարդանանց Պատերազմ անունով։

Դ. ԿԻԼԻԿԻԱ — Կիլիկիա յաջորդաբար անցած է Պարսիկներու, Յոյներու եւ Հռոմայեցիներու ձեռքը, իսկ Թ. դարուն ինկած է Արաբ խալիֆաներու, ապա Սելճուքներու եւ Խաչակիրներու ձեռքը։

Սակայն երբ հին տունն Հայաստան կործանեցաւ, Հայեր գաղթեցին հոն ու տեղացի Յոյն տարրը հպատակեցնելով, 1081էն Ռուբէն Ա. անկախ հռչակեց Կիլիկիա, որ շատ ծաղկեցաւ Հեթում Ա.-ի օրով։

Հայկական Կիլիկիան երբեմն իրեն

Կիլիկիա՝ պատմական երկիր

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԵԹՈՒՄ Ա.-Ի

միացուցած է Իկոնիոյ (Գոնիա), Անկիւրիոյ, Սեբաստիոյ եւ Խարբերդի նահանգներէն մէկ մէկ փոքրիկ մասեր, իսկ Հալէպի նահանգէն բաւական ընդարձակ մաս մը։

Կիլիկեան իշխանութիւնը հայ տիրապետութեան տակ տեւելով գրեթէ 300 տարի, Կիլիկեան անցաւ յաջորդաբար ուրիշ մահմետական ազգերու ձեռքը, մինչեւ որ ԺԶ. դարուն Թուրքեր տիրեցին անոր վերջնականապէս։

Մեծ — Պատերազմին (1914—1918) յաջորդող զինադադարէն անմիջապէս ետք, Անգլիա գրաւելով զայն յանձնեց Ֆրանսայի, որ 1919—1921 հոն հռչակեց Հայկական իշխանութիւն, որ աւա՜ղ, վերջ գտաւ 1922ի սկիզբը, Ֆրանսացիներուն անկէ հեռանալովը։

Դիրք եւ սահման. — Կիլիկիա կը գտնուի հիւսիսային լայնութեան 36—38 եւ արեւելեան երկայնութեան 32—37 աստիճաններուն միջեւ։ Սահմաններն են. հիւսիսէն եւ արեւմուտքէն՝ Տաւրոս լեռնաշղթան, հարաւէն՝ Միջերկրական ծով, արեւելքէն՝ Ամանոս լեռներ։ Տարածութիւնն է 39,900 քառակուսի քիլոմեթր, որուն 2/3ը կը ծածկեն Տաւրոս լեռներուն ճիւղերը։

Մակերեւոյթ. — Կիլիկիան երկու մասերու կը բաժնուի. Լեռնային Կիլիկիա(*) եւ Դաշտային Կիլիկիա(**)։

Լեռնային Կիլիկիա կը գտնուի արեւմտեան կողմը, իսկ դաշտային Կիլիկիա՝ հարաւային արեւելեան մասին մէջ։

Ծովեր, ծոցեր եւ կղզիներ. — Ունի Միջերկրական ծովը միայն, որմէ ձեւացած է Հայոց կամ Աղեքսանդրեկի ծոցը (***) եւ Կիլիկիոյ ծովը (****)։

Լիճեր. — Կիլիկիոյ մէջ եղած լիճերը աննշան են. անոնց մէջ Հասան Տէօլ, Բէքէլի եւ Աղչէ Տէնիզ անուն լիճերէն ալ կ'արտագրեն։

Գետեր. — Կիլիկիոյ ամենամեծ գետն է Պիւրամոս (Ջահան), յետոյ կուգայ Սարոս (Սիհուն), որուն ստորին մասը նաւարկելի է։ Այս երկու գետերը կը բխին Տաւրոս լեռներէն եւ դէպ ի հարաւ վազելով կը թափին Միջերկրական ծով։ 2300 տարուան մէջ անոնք յաճախ իրար միացած եւ իրարմէ բաժնուած են, ինչպէս այսօր։ Այսպէս անոնք փոխն ի փոխ իրարու միացած եւ իրարմէ բաժնուած են հետեւեալ շրջաններուն.—

Ն. դարու Ա. կիսուն Ցախ քան զՔրիստոս՝ բաժնուած։

Ն. դարու Ա. կիսուն Ցախ քան զՔրիստոս՝ միացած։

Ա. դարուն Քրիստոսէ վերջ՝ բաժնուած։

Բ. դարուն Քրիստոսէ վերջ՝ միացած

Գ. դարուն Քրիստոսէ վերջ՝ միացած։

Զ. դարուն Քրիստոսէ վերջ՝ բաժնուած։

ԺԱ. դարուն Քրիստոսէ վերջ՝ միացած։

ՑՈՎՀ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

(Շար.)

(*) Cilicia Aspera։

(**) Cilicia Campestris։

(***) Հռոմայեցիներ կոչած են զայն Sinus Issicus (Իսոսի ծոց՝ համանուն քաղաքին անունով.

(****) Ջրանցք, որ կը գտնուի Կիլիկիոյ եւ Կիպրոս կղզիին միջեւ. Հռոմայեցիներէն կոչուած է Cilicium Mare (Կիլիկիոյ ծով) կամ Aulon Cilicius։

Յ. Հ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի ընդերցասրահին բացման հանդէսը, վաղը Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, 13 rue Boucherie, հիւանդանոցին դիմացը։ Պատւոյ նախագահ երեսփոխան ԺԻՒԼ ՄՈՔ

Կը նախագահէ ընկ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ կը խօսի ընկ. ՄԻՀՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կովկասեան պարեր, եւայլն

Մուտք 3 ֆրանք

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, նախագահութեամբ Միութեան Կեդր. Վարչութեան։ Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյեան Պուլվար Ռապաթօի ծանօթ պարտէզին մէջ։ Առատօրէն զաշտային խաղեր, նուագ, եւայլն։ Գեղարուեստական բաժինը կը սկսի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։

Կը խօսին՝ ՏԻԿ. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ եւ ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը ներկայացուի «Երկու Անվարտիները», զաւեշտ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Մարտիրոսեան, Գարագաշեան, Պ. Պ. Ուզունեան, Գաբրիէլեան եւ Յ. Թորոսեան։

Ճոխ պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով։

Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կ. Խաչի արենուշներու կողմէ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Մուտք 3 ֆրանք

Դաշտահանդէս Սէն Քլուի անտառին մէջ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գոչհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ։ Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյեան։

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։

Հաղորդ. միջոցներ.— Շոգեմաւ՝ իջնել Pont St. Cloud, Թրամուէյ 1 Թիւ եւ իջնել Pont de Sèvres։

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի։

Դաշտահանդէս Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլի Խնուսի Հայր. Միութեան կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ՝ Պ. ԽԱՉԻԿ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ՔՀՆ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նիսի սկաուտական վարչութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու։

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Պուշ տը Լուի գեղեցիկ անտառին մէջ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Խանասորի արշաւանքը Պելֆորի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պելֆորի վազգէն կոմիտէի կողմէ։ Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին կեմերէկի Հայր. միութեան սրահին մօտ (Casern d'Offemont)։

Կը խօսի Ընկ. Պ. ՏԷՕՐՓԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

Ներկայացում, արտասանութիւն, խմբերգ, եւայլն

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ.— Վաղը Շաբաթ օր Էմիլ Զօլա թատերասրահին մէջ՝ երեկոյեան 8.30ին։ Ղեկավարութեամբ՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի, մասնակցութեամբ՝ երգչուհի-դերասանուհի Տիկ. Ե. ԲԱԴԱԼի (Փարիզէն), ինչպէս նաեւ Պ. ԹՐԱՊՕՇԻ (Լիոնէն) եւ Վ. ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ (Մարսէյլէն)։

Կը ներկայացուի՝ ՕԹԵԼԼՕ

Տոմսերու գիները սովորական են

ՎԱՆՍ.— Սեպտ. 17ին փարիզի մէջ պիտի ներկայացնէ «Բ Ո Ռ»ը, Société Savantesի սրահին մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԷՑՎԷԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, 21 Օգոստոս, կէս օրէ վերջ ժամը ցիշտ 3ին, Գանեէօ-Քաշանի Մանկապարտէզի սրահին մէջ, 24, Rue Roger։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ Փարիզի եւ շրջականներու յարգոյ հայ հասարակութեան՝ Շապին - Գարահիսարի Ռազմիկ Հայր. միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 2 Կիրակի կէսօրէն յետոյ Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ կազմակերպած է թատերական ցերեկոյթ մը, ինպաստ զօրավար Անդրանիկի յուշարձանին։

Կը խնդրուի բոլոր հայ կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

(կնիք)

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ այս Կիրակի ժամը 2.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, 61 Mr. le Prince։ Մէթրօ Օտէոն։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ հաշուետուութիւն, եւայլն։ Պիտի կարդացուի Արաբկիր գտնուող հայրենակիցներու ցանկը, կարեւոր բոլորին համար։

ՇԱՀԱՒՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒԻ է Իսի-լէ-Մուլինօի կայարանին մօտ պոնըթըրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի։ Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑԷՔ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

Այցելու ուսուցչուհի մը հայերէնի մասնաւոր դասեր կուտայ դիւրամատչելի պայմաններով։ Գրել՝ Mlle. Sevateh, 7bis rue de Pré St. Gervais, Les Lilas, Seine.

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ո՛չ. կարծում եմ առանձին – առանձին աւելի ապահով է։ Մեր կը տեսնենք նորից։

— Կասսէլ – Բոլոնէզում. դեռ չգիտեմ ինչ տարազով կը լինեմ, բայց նշանի բառը գիտէք արդէն։ Կը ժեկնէք վա՞ղը, չէ՞։

Բոռ հայելու առաջ ուշադիր կերպով դնում էր իր մօրուքն ու կեղծամը։

— Վաղը առաւօտ ուխտաւորների հետ։ Յաջորդ օրը ես կը հիւանդանամ ու կը մնամ մենակ հովւի խրճիթում, յետոյ կ՚երթամ աւելի կարճ ճամբով սարերի միջով։ Ձեզանից առաջ կը լինեմ ձորում։ Գիշեր բարի։

Եկեղեցու աշտարակից ժամացոյցը կէս գիշեր էր խփում, երբ Բոռը մտաւ ուխտաւորներին յատկացրած մեծ ու դատարկ ամբարանոցը։ Ամբողջ յատակը ծածկուած էր մարդկային անձոռնի կերպարանքներով, որոնցից մեծ մասը խռմփում էին եւ օդը անտանելի ծանր էր ու հեղձուցիչ։ Նա հեռ քաշուեց զզուանքով. բոլորովին անհնարին էր այդտեղ քնել փորձելը։ Վճռեց գնալ մի մարգ ճարի կամ մի այլ ծածկած տեղ, ուր գոնէ մաքուր լինէր ու հանգիստ։

Հրաշալի գիշեր էր. լի ահագին լուսինը փայլում էր երկնքում։ Բոռ աննպատակ թափառում էր փողոցներում, մտածելով տրտում առաւօտեան տեսարանը։ Եւ ինչո՞ւ համար համաձայնեց Դոմինիկօին որ Բրեզիկէլում իրար հանդիպէին։ Եթէ հէնց սկզբից այդ ծրագիրը վտանգաւոր յայտարարած լինէր, մի այլ տեղ կ՚ընտրէին. եւ ինքն էլ Մօնտանէլլին էլ ազատուած կը լինէին այդ զզուելի կատակախաղից։

«Ինչպէս փոխուել է Պադրէն։ Ձայնը միայն նոյնն էր բոլորովին, հինը, երբ ասում էր carino»!։

Փողոցի միւս ծայրից երեւաց գիշերապահը՝ լապտերը ձեռքին, եւ Բոռ մտաւ մի նեղ, ոլորուն փողոց։ Մի քանի քայլից մայր – եկեղեցու հրապարակումն էր, եպիսկոպոսարանի ձախ թեւին մօտ։ Հրապարակը ողողուած էր լուսնի լոյսովը եւ ոչ ոք չկար, միայն նկատեց որ եկեղեցու կողմնակի մուտքը բաց էր։ Երեւի մոռացել էին փակելու. թէ չէ՞ ով էր եկեղեցի մտնելու այդպէս ուշ գիշերով։ Արդեօք ներս չմտնէ՞ր ու չպառկէր այնտեղ մի նստարանի վրայ։ Այնտեղ անշուշտ շատ աւելի լաւ է, քան խեղդուած ամբարանոցում։ Առաւօտեան դուրս կ՚ելնէր մինչեւ ծառայողները գալը, եւ եթէ նոյն իսկ վրայ էլ հասնէին, պիտի մտածէին, որ գիժ Դիէկօն անկիւնում մը աղօթելիս է եղել, երբ դռները կողպել են։

Մի անգամ էլ ականջ դրաւ դրանը, յետոյ ներս մտաւ իր հանգիստ քայլուածքովը, որ պահած էր դեռ իր կաղութեան հակառակ։ Լուսնի լոյսը ներս էր թափւում պատուհաններից ու փռւում էր մարմար յատակին երկար շերտերով։ Սեղանի շուրջը մանաւանդ, ամէն բան որոշ երեւում էր ցերեկուայ պէս։ Սեղանի առաջ ծունկի էր եկած կարդինալը գլխաբաց ու ձեռքերը կրծքին։

Բոռը ետ քաշուեց ստուերի մէջ։ Արդեօք աւելի լաւ չէ՞ր լինի, որ հեռանայ նախ քան Մօնտանէլլին նկատէր։ Դա ի հարկէ ամէնից խոհեմն էր, գուցէ եւ ամէնից ազնիւը։ Բայց եւ ի՞նչ վնաս, եթէ քիչ աւելի մօտ գնա մի անգամ էլ նայելու պատրէին, այժմ, երբ ամբոխը չկար, ու պէտք չկար առաւօտեան կատակերգութիւնը կրկնելու։ Գուցէ սա վերջին դէպքն էր նրան տեսնելու։ Եւ վերջապէս պատրէն հօ չէր նշմարելու։ Կամաց կը մօտենայ զգուշուկ ու կը նայի մի անգամ միայն։ Յետոյ կ՚ելնէ դուրս ու կը դառնայ իր գործին։

Սիւների ստուերների միջով՝ կամաց առաջ սողաց դէպի սեղանի վանդակը ու կեցաւ կողմնակի մուտքին մօտ։ Եպիսկոպոսական գահի ստուերը բաւականաչափ լայն էր նրան ծածկել կարողանալու համար, եւ նա շունչը բռնած կքեց գետնին։

— Իմ խե՜ղճ տղաս։ Աստուած իմ, իմ խե՜ղճ տղաս։

Այդ ընդհատուող շշունչը մի այնպիսի անասահման յուսահատութիւն ունէր իր մէջ, որ Բոռ ակամայ դողաց։ Յետոյ լսեց մի խոր ու ծանր հեծկլտանք առանց արցունքի, եւ Մօնտանէլլին կոտրատում էր ձեռքերը ֆիզիքական ցաւից տանջուող մի մարդու նման։

Բոռը չգիտէր, որ պատրէն այդպիսի տանջանք էր կրում։ Ինչպէս յաճախ ասում էր ինքն իրեն դառն վստահութեամբ. «Նրա մասին անհանգստանալու կարիք չկայ։ Նրա վէրքը վաղուց է փակուած»։ Եւ ահա այժմ այդքան երկար տարիներից յետոյ վէրքը բացուել էր նրա առաջ ու նա տեսնում էր, թէ ինչպէս արիւնոտ էր դեռ։ Եւ ինչ հեշտ էր հիմա բուժելը։ Բաւական էր վեր բարձրացնէր իր ձեռքը, մի քայլ առաջ անցնի ու ասէ. «Ես եմ, պատրէ՛»։ Հապա Ջեմմա՞ն իր մի ճերմակ պլոտակ մազերովը։ Ա՜խ, եթէ ներել կարողանար։ Եթէ կարողանար իր յիշողութեան մէջ ջնջել ... անցեալը, որ այնքան խոր փորագրուել էր այնտեղ, նաւաստին, շաքարեղէնի տնկարանները, շրջիկ թատրոնը։ Ո՛չ, կարելի չէ հնարել մի աւելի մեծ տանջանք, քան այդ ցանկութիւնը, երբ գիտես, որ ի զուր է, որ չես կարողացել, որ չես համարձակւի ներելու։

Մօնտանէլլին ոտքի ելաւ, խաչակնքեց երեսը եւ հեռացաւ սեղանից։ Բոռ աւելի խոր մտաւ ստուերի մէջ, վախենալով որ չտեսնեն, որ իր սրտի բաբախիւնը չլսուի յանկարծ։ Վերջապէս շունչ քաշեց թեթեւացած, Մօնտանէլլին անց էր կացել մօտիկ եւ այնքան մօտիկ, որ նրա մանիշակագոյն վերարկուն թեթեւ քսուել էր Բոռի այտին։

Անցել էր ու չէր տեսել նրան։

Չէր տեսել։ Վա՜հ, ի՞նչ էր արածը։ Չէ՞ որ դա վերջին դէպքն էր, միակ թանկագին վայրկեանը, եւ ձեռքից բաց էր թողնում։ Մի դող անցաւ մարմնովը եւ դուրս ելաւ լոյսի շերտը։

— Պատրէ՛։

Իր սեփական ձայնի հնչիւնը, որ բարձրացաւ ու նուաղեց տաճարի կամարների տակ մի անմիտ սարսափ թափեց վրան ու նա նորից մտաւ ստուերի մէջ։ Մօնտանէլլին կանգնել էր սիւնի մօտ, անշարժ, աչքերը լայն բացած ու ականջ դնելով՝ մահասարսուռ մի սարսափով համակուած։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :- R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 20 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

20 AOUT 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1961

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Աշխարհի վիճակը քաղցկեղի կը նմանցնէ «Թուաբեր» եւ հետեւեալ թուական տուեալներով կը պատկերացնէ տնտեսական տագնապը՝

Ահա մեր աշխարհի տնտեսութեան վիճակը:

Համաշխարհային ներածումը 1931ին, բաղդատմամբ 1929ի, նուազած է 40·1 %ով, իսկ արտածումը նուազած է 42·1 %ով:

Միայն Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, նոյն ժամանակաշրջանին, ներածումն ու արտածումը նուազած է 60 %ով: Կարգ մը եւրոպական երկիրներու մէջ նուազումի այս տոկոսը բարձրացած է 70ի:

Համաշխարհային գիները նոյն ժամանակաշրջանին, այսինքն 1931ին, բաղդատմամբ 1929ի, իջած են 30 %ով: (Իսկ այսօր ա՛լ աւելի գէշ):

Ահա հիմնական նիւթերու գիները.— Պղինձը 24 սենթէ իջած է 5·2ի. ցորենը 147էն իջած է 49ի. բամպակը 21·65էն իջած է 5·2ի: Այսպէս նաեւ միւս ապրանքները:

Տնտեսութեան այս խորին ցնցումները իրենց աղէտալի անդրադարձումները ունեցած են նաեւ դրամատնային, վարկային եւ սակարանային գործառնութեանց վրայ:

Քանի մը օրինակներ դարձեալ Հիւս. Ամերիկայի կեանքէն, որ տիրակալող ազդակն է համաշխարհային տնտեսութեան մէջ:

Ամերիկեան երկաթուղային բաժնեթուղթերը 1929ին կ'արժէին 261 տոլար, մինչ այսօր անոնք հազիւ կ'արժեն 10 տոլար:

Anacondaի (պղինձ) բաժնեթուղթերը կ'արժէին 140 տոլար, իսկ այսօր կ'արժեն 3 5/8 տոլար:

Chrisler (օթօներու) ընկերութեան բաժնեթուղթերը կ'արժէին 135ական տոլար, իսկ այսօր կ'արժեն 6ական տոլար:

Bethleem Steel արդիւնաբերական ընկերութեան բաժնեթուղթերը 1929ին կ'արժէին 140ական տոլար, իսկ 1932ին — 7 1/2 տոլար:

U. S. Steel արդիւնաբերական ընկերութեան բաժնեթուղթերը 1929ին կ'արժէին 261ական տոլար, իսկ 1932ին — 21 3/4 տոլար:

Համաշխարհային տնտեսութեան այս յամառ ընթացքը դէպ ի քայքայում կանգ առած չէ 1931ին: Արդէն հրատարակուած են 1932ին վերաբերող կարգ մը տուեալներ, ուրկէ կը պարզուի, որ Հիւս. Ամերիկայի եւ եւրոպական ութ արդիւնաբերական երկիրներու արտածումը 36 միլիառ 790 միլիոն փրանքէն (իւրաքանչիւր ամիս, 1929ին) իջած է... 14 միլիառ 564 միլիոն փրանքի (ամսական, 1932ին): Այս նոյն երկիրներու արտածումը 1913ին, նախ քան պատերազմ, հաւասար էր ամսական 23 միլիառ 36 միլիոն փրանքի, այլ խօսքով — այսօր աւելի քան *մէկ – երրորդի* նուազում եղած է նախապատերազմեան շրջանի բաղդատմամբ:

Ընդհանուր շրջանառութիւնը 1913ի բաղդատմամբ՝ այսօր իջած է 40 %ով, իսկ միայն Անգլիոյ համար՝ 56 %ով:

Բերենք աւելի ցայտուն թիւեր:

1929ի Յունուարին եւրոպական 25 արդիւնաբերական երկիրներու, Հիւս. Ամերիկայի, Քանատայի եւ 18 այլ արդիւնաբերական երկիրներու *ներածումը* հաւասար էր 2,740,000,000 տոլարի, մինչ 1932 Յունուարին ան կը հաւասարէր 1,101,000,000 տոլարի:

Նոյն երկիրներու *արտածումը* 1929ի Յունուարին հաւասար էր 2,415,000,000 տոլարի, մինչ 1932 Յունուարին — 957,000,000 տոլարի:

Այլ խօսքով՝ 1932 Յունուարին արտածումը, բաղդատմամբ 1929ի, նուազած է 60·4 %ով, իսկ ներածումը 59·8 %ով:

Ուրիշ պատկեր մը:

Միջազգային փոխառութիւնները, յանձնարարուած մինչեւ իսկ *Ազգերու Լիգին* կողմէ, հետեւեալ ցնցումները կրեցին.— Հունգարական (1924ի), աւստրիական (1930ի) եւ յունական փոխառութեան թուղթերը իրենց գնարժէքի հազիւ 32 %ը պահած են. պուլկարականը (1928ի) պահած է 19 %ը, յունականը (1926ի) — 14 1/2 %ը, պուլկարականը (1926ի) — 11 %ը, Երնկի միջազգային փոխառութեան թուղթերը — 34 %ը:

Խախտուած է նաեւ վարկը. դրամագլուխը խուճապի մատնուելով՝ կը խուսափի վարկէ: Ազգաժողովի տեղեկատուութեամբ՝ միայն Եւրոպայի մէջ 1931ին աւելի քան 10 միլիառ ոսկի փրանք կար թաքստոցներու մէջ:

Լոնտոնը, որ 1929ին արտասահմանեան փոխառութիւններու մէջ դրած էր 79 միլիոն սթ., 1931ին հազիւ կրցած էր այդ նպատակին տրամադրել 8.000.000 սթ.: Ֆրանսան, որ մինչեւ մեծ պատերազմը տարեկան 15—20 միլիառ ֆր. կը տրամադրէր արտաքին փոխառութիւններու, այսօր դարձած է այն երկիրներէն մէկը, դէպ ի ուր կը հոսին արտասահմանեան խուճապահար դրամագլուխները:

Եւ ի լրումն այս ամէնի, ընդհանուր հաշուով, միայն քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ, շուրջ 40 միլիոն անգործներ, որոնց իրական թիւը, ընտանիքի անդամներով միասին, կը բարձրանայ մօտ 100 միլիոնի...

Նոյնն է վիճակը մարդկութեան բովանդակ կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ, — տնտեսական, քաղաքական, ելեւմտական, ազգային, առեւտուրի, արդիւնաբերութեան, երկրագործութեան, վարկի, դրամի, արտադրութեան եւ սպառումի, վստահութեան եւ բարոյականի, խաղաղութեան եւ համերաշխութեան:

Գերմանի խորհրդարանը պիտի բացուի

Նոր խորհրդարանը պիտի բացուի օգոստոս 30ի երեքշաբթի օր: Նախորդ խորհրդարանի նախագահը երաւէրները ուղղեց կառավարութեան հետ համաձայն: Ա. Ցեթքին պիտի նախագահէ երիցագոյն անդամ համայնավար երեսփոխանուհի Քլարա Ցէթքին, եւ անմիջապէս պիտի ձեռնարկուի նոր դիւանի ընտրութեան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Օդային աննախընթաց թռիչք մը

17,000 մեթր վերել մթնոլորտին մէջ

Երէկ գրած էինք թէ Փրոֆ. Փիքքար իր շինած հսկայ օդապարիկով մեկնած է Զուիցերիայէն՝ մթնոլորտին մէջ բարձրանալու գիտական ուսումնասիրութեան համար:

Նոր տեղեկութեանց համաձայն այս փորձը յաջողութեամբ աւարտած է: Հետաքրքրութիւնը այնքան մեծ էր որ մեկնումի գիշերը մօտաւորապէս երկու հազար ինքնաշարժներ փութացած էին մեկնումի դաշտը ուր ժողովուրդին թիւը կը հաշուեն 30–40,000 հոգի:

Ժամը 5ին օդապարիկը իր չուաններր կտրելով սկսաւ բարձրանալ ուղղահայեաց կերպով, բայց յետոյ, հովին ազդեցութեամբ առաւ բռնեց հարաւ – արեւելեան ուղղութիւն:

Տիկին Փիքքար իր զաւակներով ինքնաշարժով եւ բազմաթիւ ինքնաշարժներ ուր կանխազգուշական նիւթեր դրուած էին, սկսան հետեւիլ օդապարիկին ուղղութեան:

Ժամը 7·30ին օդապարիկը նշմարելի էր տակաւին գետնէն: Ժամը 8ին Սանթիսի դիտարանը կը զեկուցանէր թէ ան Գլէրնիս լեռներուն բարձրութեան ուղղութեամբ 12,000 մեթր բարձրացած էր:

Ահաւասիկ Փրոֆ. Փիքքարի ուղղած անթելները.—

Ա.— ժամը 9·35. ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ. լաւ դիտողութիւններ: Բարձրութիւն 14–15 քիլոմեթր: Ժամը 9·40. կը թռինք Միլանի ուղղութեամբ. կէս ճամբան ենք:

Բ.— ժամը 11·31. անցանք Անկատինը եւ Սամատէնը: Բարձրութիւն 16·500 մեթր: Նաւին մէջ ամէն ինչ կանոնաւոր է, բայց շատ ցուրտ:

Գ.— ժամը 11·40. շուտով վար կ'իջնենք Ատրիականէն զգուշանալու համար: Կարտի լիճը կը բռնենք:

Երկար ատեն աչքէ կորսուելէ յետոյ ժամը մէկին նշմարելի եղաւ Իտալիայէն: Օդանաւորդը սկսած էր իջնել:

Փրոֆ. Փիքքար ժամը իրիկուան 5ին իջաւ Իտալիոյ Կարտի լիճին մօտակայքը:

Իջած ատեն օդապարիկին նաւը բաղխեցաւ լերան մը կողին եւ տակնուվրայ ըրաւ մէջի գործիքները:

Օդապարիկը իջաւ մարգագետնի մը վրայ: Փրոֆէսէօրը գետին ցատկելուն, շրջապատուեցաւ գիւղացիներէ եւ բազմաթիւ անձերէ որ ինքնաշարժով կը հետեւէին իրեն:

Փրոֆէսէօրը քաջառողջ էր եւ մեկնեցաւ ինքնաշարժով:

Իսկ իր ընկերակիցը Պ. Քօզէն մնաց հոն, եւ գիւղացիներուն օժանդակութեամբ սկսաւ քակել օդապարիկը որպէս զի փոխադրուի:

Պ. Քօզէն թղթակիցներուն չի խօսեցաւ այս վերելքին գիտական արդիւնքներուն մասին այլ յայտնեց թէ Ցիւրիխէն ժամը 5ին մեկնելէ յետոյ երեք ժամէն կրցան 16,000 մեթր բարձրանալ. հոն օդը մութ էր եւ սաստիկ ցուրտ: Երկիրը իրենց աչքէն կորսուած էր լեռներուն պատճառաւ, եւ իրենք իրենց մեկնակէտ բռնած էին լիճերը որ յստակօրէն կը տեսնուէին:

Պէլժ փրոֆէսէօրը ուրեմն 17,000 մեթր բարձրացած էր կոտրելով բարձրութեան չափանիշը որ էր 13,781 մեթր:

Փրոֆ. Փիքքար ալ յայտարարեց թէ վերջին պահուն կը գտնուէր Հարաւակողմը, Ալպեանց վրայ, Կրիզօնի եւ Սէն – Մորիցի կողմը: Իտալիան ճանչնալով, իջաւ Կարտա լիճին վրայ մինչեւ 3 հազար մեթր եւ կրցաւ քանի մը ժամ մնալ օդահոսանք չի գտնուելուն համար: Յետոյ իջաւ մօտակայ ցամաքը: Ճամբորդութիւնը լաւ յաջողեցաւ եւ գործիքները լաւ գործեցին:

Փրոֆէսէօրը կը թուէր յոգնած ըլլալ քանի որ մթնոլորտային սաստիկ ցուրտէն իջած էր երկրին տաքութեան մէջ:

Պրիւքսէլէն կը հաղորդեն թէ Պելճիքայի գիտական շրջանակները չի յաջողեցան անթելով հաղորդակցիլ օդապարիկին հետ: Բայց օդապարիկը կրցաւ հաղորդակցիլ առաւօտուն զուիցերիական, գերման եւ աւստրիական կայաններու հետ:

× Պելճիքացի այս գիտունը կ'աշխատի թափանցել մթնոլորտային գաղտնիքին: Ըստ իրեն, եթէ օդանաւ մը կարենայ բարձրանալ 16,000 մեթր, պիտի կրնայ Պերլինէն Նիւ Եորք երթալ ութը ժամէն: Այս տեսակէտը արդարացնելու համար կը կատարէ այս վտանգաւոր փորձերը որ քաջագործութիւններ են: 1931ի մայիսին ալ թռիչք մը կատարեց Աւկսպուրկէն օդապարիկով մը որուն պարունակը 3000 մեթր քառակուսի էր, կը պարունակէր 2600 խորանարդ մեթր ջրածին կազ, նաւը գրահուած էր երկու միլիմեթր 10 թանձրութեամբ ալիւմինիոմէ եւ օդապարիկին բարձրութիւնն էր 55 մեթր: Հակառակ պատահած արկածի մը, այն ատեն փրոֆ. Փիքքար կրցաւ 28 վայրկեանէն 15,000 մեթր բարձրանալ: Նոր արկած պատահեցաւ որուն հետեւանքով 17 ժամ մնացին օդին մէջ եւ յետոյ իջան Օպըրկուրկլի սառոյցներուն վրայ: Այս առթիւ գիտնականը կատարեց ուսումնասիրութիւններ տիեզերական ճառագայթումի մասին որ իր նպատակն էր: Այս առաջին փորձին համար 15 տարի պատրաստութիւն տեսած էր, եւ հակառակ անոր որ այն ատեն ըսած էր թէ այլ եւս վերելք չպիտի փորձէ, այս անգամ կրկնեց իր փորձը աւելի կատարելագործեալ միջոցներով եւ աւելի յաջողութեամբ:

× Ահաւասիկ ցարդ կատարուած վերելքի փորձերուն արդիւնքը.— 1917ին Ցէփլին Լ. բարձրացաւ 7300 մեթր. 1875ին Թիսանտիէի կլոր օդապարիկը 8500 մեթր. 1903ին Շուրինկ ըրաւ 10·800. 1927ին ամերիկացի Կրէյ 12,945 մեթր բարձրանալէ յետոյ մեռաւ իջած ատեն: Օդանաւով ամերիկացի Ապոլլօ Սուսէֆ 1930 յունիս 4ին բարձրացաւ 13,157 մեթր որ վերջին չափանիշն էր:

Թուրքիա նաւահանգիստ կ'ուզէ Ալէքսանտրէթի

ԷՆԳԻՒՐԻ, 9.— Թուրք կառավարութիւնը, 1929ին կնքուած թուրքեւֆրանսական համաձայնագրին հիման վրայ, որոշած է պահանջել Ֆրանսական կառավարութենէն, որպէս զի ազատ նաւահանգիստ մը տայ Թուրքիոյ, Ալէքսանտրէթի մէջ եւ շինուի երկաթուղագիծ մը, որ Ալէքսանտրէթը Տէօրթ – Եօլի կապէ:

Նոր կռիւներ Պերլինի մէջ

ՊԵՐԼԻՆ, 18.— Պերլինի հիւսիս – արեւելեան կողմը կատաղի կռիւ մը տեղի ունեցաւ հիթլերեաններու եւ համայնավարներու միջեւ: Իրարու կրակ բացին եւ կռիւը այնքան բուռն էր որ ոստիկանութիւնը դժուարաւ կրցաւ ցրուել փիրի հարուածներով: Շատ մը հիթլերեաններ վիրաւորուեցան: Քանի մը հիթլերեան եւ չորս համայնավար ձերբակալուեցան:

Անգլիայէն Ամերիկա օդանաւով երթադարձ

Անգլիացի օդանաւորդ Մօլիսօն վերջերս ամուսնացած էր օդանաւորդուհի Օր. Ամի – Ճօնսընի հետ որ Լոնտոն – Աւստրալիա թռիչքին հերոսուհին էր: Մօլիսօն, իբր մեղրալուսնի ճամբորդութիւն 120 ձիու ուժով թեթեւ օդանաւով մը երէկ ժամը 11·35ին մեկնեցաւ Իրլանտայէն, երթալու համար Նիւ Եորք (5000 քիլոմեթր) եւ անկէ դարձեալ օդանաւով դառնալու Լոնտոն (5575 քիլոմեթր) երեք ու կէս օրուան մէջ: Եթէ յաջողի՝ առաջինն է որ կատարած պիտի ըլլայ Ատլանտեանի երթուդարձ ուղեւորութիւնը: Իր նաւը կը կոչուի «Ասբեկլու Ուրախութիւնը»: Մօլիսօն արագութեան չափանիշը շահած է Լոնտոնէն Բարեյուսոյ գլուխ մեկնելը թռելով 4 օր, 17 ժամ 19 վայրկեանի մէջ:

Կորկուլոֆ նոր դաս մը կը բանայ

Կորկուլոֆ այսօր ընդունեց այցելութիւնը իր փաստաբանին որուն պաշտօն յանձնեց իր կողմէ սուտ վկայութեան դատ մը բանալ Խազախ Լազարէֆի դէմ, որ ինչպէս յայտնի է, զինքը ամբաստանած էր դատարանին առջեւ իբրեւ համայնավար եւ չեկիստ:

× Կորկուլոֆ ձախող գրագէտ մըն էր եւ իր գիրքերը անվաճառ էին. բայց իր ոճիրէն ի վեր իր համբաւը տարածուեցաւ եւ իր ցափառուքները ամէն լեզուի թարգմանուելով կը տարածուէին: Միայն, Մարոքի ֆրանսական զօրաց հրամանատարը արգիլեց այդ գիրքերուն տարածումը նոյն երկրին մէջ:

Քաղաքական կացութիւնը Յունաստանի մէջ

ԱԹԷՆՔ.— Վարչապետ Պ. Վենիզելոսի վերադարձէն ի վեր քաղաքական կացութիւնը արդէն իսկ սկսած է մտնել իր բնականոն ճամբուն մէջ եւ կը դիմէ դէպ ի երեսփ. ընտրութիւնները: Պ. Վենիզելոս, երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Ծերակոյտի նախագահ Պ. Ցիրիմօքոսի հետ, մօտաւոր ընտրութեանց վերաբերեալ զանազան հարցերու շուրջ:

Խորհրդակցութեան աւարտումէն յետոյ Պ. Ցիրիմօքոս յայտարարեց օրագրողներուն, թէ բացարձակապէս անհիմն է ընտրութեանց հոկտ. 2ին տեղի ունենալուն լուրը: Ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան սեպտ. 25ին եւ հաւանաբար, նոյն իսկ շաբաթ մը առաջ՝ սեպտ. 18ին:

Միջազգային պարտքերու խնդիրը

Ուաշինկթընէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ.

«Նախագահ Հուվըրի կառավարութիւնը կը կարծէ թէ ամերիկեան հանրային կարծիքին մէջ որոշ կամք կայ ընդառաջելու եւրոպական պատերազմի պարտականներու ցանկութեան: Այսօր, պաշտօնական շրջանակներու մէջ, առանց շատ աղմուկի, կը փորձեն կարծիքն առնել գործի մեծ վարիչներուն եւ զանոնք գնել պարտքերու վերաքննութեան ծրագրին ետեւը:

«Քոնկրէսին ուղղելիք իր տարեկան ուղերձին մէջ, կը սպասուի որ նախագահ Հուվըր պահանջէ վերակազմութիւնը պարտքերու ամօրթիզմանի յանձնաժողովին: Խնդիրը կիսապաշտօն պիտի քննուի օգոստոս 26ին գումարուելիք մեծ ելմտագէտներու մէկ հաւաքոյթին մէջ:

«Նկատի ունենալով նախագահական ընտրութիւնները եւ այն իրողութիւնը թէ մինչեւ դեկտեմբեր տարեվճար չկայ ըլլալիք, վերին շրջանակները քիչ տրամադիր են այս խնդիրը ծեծելու, բայց տակաւ առ տակաւ աւելի մեծ թիւով Ամերիկացիք կը կարծեն թէ այդ խնդիրը պէտք է վճռուի, աշխարհի բարգաւաճութիւնը վերահաստատելու համար»:

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 18.—Հարվըրտի համալսարանին փրոֆէսէօր Ճօն Վիլեըմս, ինչպէս նաեւ ուրիշ տնտեսագէտներ ճառեր խօսելով յայտարարած են թէ Ամերիկա պատերազմի պարտքերը ջնջելով պիտի օժանդակէ համաշխարհիկ վաճառականութեան անմիջական վերսկսման:

— Լոնտոնի քաղաքային տնտեսութեան վարժարանին ուսուցիչ փրոֆ. Կրէկօրի հաղորդեց իր ունկնդիրներուն թէ քիչ ատենէն Գերմանիա մօրաթօրիոմ պիտի յայտարարէ իր հանրային ու մասնաւոր պարտքերուն համար, եթէ երբեք Լօզանի համաձայնութիւնը չի վաւերացուի:

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ ՄԸ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄՈՒԻ

ՕԹԹԱՎԱ, 18.— Կայսերական խորհրդաժողովին մէջ զանազան պատուիրակութիւններ համաձայնեցան կազմելու «Կայսերական Յանձնաժողով» մը որ պիտի քննէ լաւագոյն միջոցները աւելցնելու համար կարծիքներու փոխանակութիւնն ու գործակցութիւնը կայսրութեան զանազան մասերուն միջեւ: Ամէն դաղթավայր երկու պատուիրակ պիտի ունենայ այդ Յանձնաժողովին մէջ: Անգլիացիք նախապէս առաջարկեցին հաստատել «Կայսերական Քարտուղարութիւն» մը, բայց իրլանտական ու հարաւ–աֆրիկեան պատուիրակութիւնները վախցան անոր տրուելիք իշխանութենէն եւ մերժեցին ըսելով թէ այդ ձեւը պիտի տանի անխուսափելիօրէն դէպ կեդրոնացման մը:

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՆԵՐԿԱՅ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

«Մեսաժէր Սոսիալիստի» Մոսկուայի Թղթակիցը կրցած է տեսակցութիւն մը ունենալ խորհրդային բարձր պաշտօնակատարի մը հետ, որ կը պատկանի Կոմունիստական կուսակցութեան հին սերունդին։

Ահա թէ ինչ կը պատմէ Թղթակիցը.—

Կը խօսինք Ստալինի մասին։ Խօսակիցս կը հաւաստիացնէ, որ դիկտատորը ոչ սիրուած եւ ոչ ալ յարգուած է իր շրջապատին մէջ. Կը հաւատան անոր ուժին, մինչդեռ ժամանակ չընչալով որ ան կը մղէ երկիրն ու կուսակցութիւնը աղէտի մը։ Լէնինը, որ ընդունակ էր կանխատեսելու ժողովրդական զանգուածներու ամենամտերիմ մտածումները, միշտ գիտէր՝ ինչ պէտք ընէր։ Ստալինի շրջապատը կազմուած է նոր մարդոցմէ։ Ինքը բանտարկեալն է իր սպայակոյտի։ Ինչ որ ան կը լսէ, այդ իր սպայակոյտի կենդանական մռնչիւնն է։

«Նոր սերունդի մարդիկ, կը շարունակէ Լէնինի գործակիցը, եսասէր ու փառասէր են։ Զուրկ միանգամայն քաղաքական կրթութենէ, նրանք այն ճկունութիւնը չունին, որ քանի անգամներ փրկեց սովետական իշխանութիւնը։ Հաւանական է, որ անոնց պատճառով խորտակուի իրաւակարգը։ Կոմունիստ երկու սերունդները խորապէս իրարմէ կը բաժնուին ոչ միայն քաղաքականօրէն, այլ եւ հոգեբանօրէն»։ Ես ըմբռնեցի այս հակադրութիւնը, երբ հանդիպումներու առճալ մտերմութիւնը ինծի հնարաւորութիւնը տուաւ աւելի խորապէս թափանցելու իմ խօսակցի մտայնութեան մէջ։ Ես հոն գտայ ցաւալի երկուութիւն մը, որ ես երբեք չպիտի կասկածէի։

Այս բարձր պաշտօնեան մնացել է նոյն ռուս մտաւորականը, որ մենք բոլորս ճանչցած ենք ժամանակին՝ իր քաղաքական բոլորգաղափարներով ու բարոյական ըմբռնումներով։ Առօրեայ կեանքի դժուարին իրականութիւնը ոչինչ չէ փոխած անոր մէջ։

Այս հոգեբանական տիպը բնականաբար շատ քիչ առնչութիւն ունի նոր սերունդի մարդկանց հետ, որոնց կոպիտ մտայնութիւնն ու ուղեղինծը արդիւնք է զօրանոցային վարժութեան եւ դիկտատուրայի սարսափի ձեւերուն, — այս ձեւերը, որ ոչ ան եւ ոչ ալ ես չենք կրցած նախատեսել մեր յեղափոխական երիտասարդութեան ատեն եւ որ բոլշեւիկները կը գործադրեն այնչափ դիւրութեամբ։

Այս վայրկեանին է, որ խօսակիցս ինծի կ'ընդհատէ ուժգնօրէն

«Դուք կը կարծէք, որ այս դիւրին է։ Բայց վերջապէս դուք մեզ կը կարծէք անհոգի ճակներ։ Ուրեմն դուք չէք ըմբռներ, որ մենք մեզ կը զգանք արիւնով ու ցեխով ծածկուած։ Կընա՞ք դուք գիտնալ, մեզմէ որքան մարդիկ կը վերջացնեն ինքնասպանութեամբ կամ խենթութեամբ։ Որքաններ չեն կրնար ապրիլ առանց մորֆինի եւ քոքայինի։ Գիտէք որ մենք բոլորս ալ կը տառապինք սուր ջղային դրութենէ.

Միայն ամէնէն երիտասարդներն են, որ չեն վարակուած, անոնք որ ամէն բանէ հեռացած են։ Ինչ կը վերաբերի մեր սերունդին, նա խորապէս դժբախտ է մշտնջենապէս։ Գուցէ միայն Լէնինը մեր մէջէն աւելի ազատ էր այս տեսակէտէն։ Ան կը պնդէր թէ ինքը չըմբռնէր թէ «ի՞նչը կ'արգիլէ մենշեւիկներուն եւ մասնաւորապէս Մարտովին եւ Դանին մեզ միանալու»։ «Կրնայ ըլլալ, որ անոնց յիմարութիւնն է», կ'աւելցնէր ան։

Ինչ որ կը յուզէ մասնաւորապէս հին բոլշեւիկներուն, դա կառավարութեան վերաբերմունքն է դէպ ի կոմունիստական ընդդիմութիւնը։ Իրական յուզմունքով մըն է, որ խօսակիցս ինծի հետ խօսեց Ռակովսկու մասին։ Վերջինս շատ հիւանդ է։ Ան կը տառապի սրտի ծանր հիւանդութենէ մը, բոլշեւիկ բարձր պաշտօնատարներու մէջ չի գտնուիր մէկը՝ անոր օգտին բան մը ընելու։ Անգամ չեն համարձակիր այս հարցը բարձրացնել։

Տրոցկիի նկատմամբ սնուցուած ըզգացմունքները միանգամայն տարբեր են։ «Հին պահակը անոր կ'արհամարհէ։ Անոր դերը կը համարուի վերջացած։ Եթէ ընդդիմադիր թեւին պատկանող միւս կոմունիստները իրենց առջեւ ունին տակաւին որոշ հեռապատկերներ, Տրոցկին ատկէ չունի։ Ան անգամ չկրցաւ դառնալ վայելուչ տարագիր մը»։

Քանի մը վայրկեան լռութենէ վերջ, խօսակիցս կ'աւելցնէ. «Երբեմն կը մտածեմ, որ լաւագոյնն է մեռնիլ ամէն բան վերջանալէ առաջ։ Որովհետեւ վերջը սոսկալի պիտի ըլլայ»։ Բայց անմիջապէս կ'ընդհատէ եւ խօսակցութիւնը կը դառնայ նուազ վըտանգաւոր նիւթերու շուրջ։

ԹՈՒՐՔ-ՔԻՒՐՏ-ՀԱՅ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

(ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ԱԿՆՈՑՈՎ)

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՀԱՆԳԻՍՏ ՉԵՆ ԿԸՆԱՐ.— «Ճիւմհուրիյէթ» 12 Օգոստոս թիւով կը հրատարակէ Ուրֆայէն ստացած հետեւեալ մասնաւոր թղթակցութիւնը.

«Թուրք կառավարութիւնը, Արեւելեան եւ Հարաւային նահանգներու մասին իր տուած որոշումները աննախընթաց հանդարտութեան մը մէջ կը գործադրէ։ Բոլոր աշիրէթներու ձեռքը գտնուած զէնքերը առնուած են. ընդդիմութեան ամենափոքր դէպք մը իսկ չէ պատահած։ Վիրանշէհիրի սահմանագլուխին վրայ գտնուող Աշիրէթէ մը միայն երկու հազարէ աւելի մավզէր հրացան գրաւուած է, որով սահմանագծին վրայ կատարուած փոխադարձ աւարառութեանց վերջ տրուած կ'ըլլայ մեր կողմէ։

Սակայն, Սուրիոյ Աշիրէթները ամէնքն ալ զինուած են։ Սուրիոյ մէջ Միլլիի առանձին կազմակերպութիւն մը կայ։ Մեր ստացած լուրերը ցոյց կուտան թէ՝ առաջին հանդիպած մարդուն ձեռքը զէնք կը տրուի, վէսիգայի մը փոխարէն։ Անկէ զատ, վերջերս Հօյպունճիները ուշադրաւ գործունէութեան մը ձեռնարկած են։

Խռովութիւն յարուցանելու համար մեր սահմաններէն ներս մտցուցած յայտարարութիւններէն երկու օրինակ ձեռք անցուած է։ Մեր ժողովուրդին կողմէ պատռուած եւ նետուած են այս յայտարարութիւնները։ Յաճախադէպ դումարումներ տեղի կ'ունենան Հօյպունճիներու կեդրոնը եղող Հալէպի մէջ։

Ստուգուած է որ այս նիստերուն կը մասնակցին Աղբէի գիւղերուն մէջ զէր ունեցող Ախագիմ Զօղըլեան եւ Փէտրոսեաններ, եւ թէ Հօյպունի կեդրոններուն միջեւ թղթատարի պաշտօն կը կատարէ Գահթալը Սաալի, որ քանիցս իր հրասախումբով մեր սահմաններէն ներս մտնելով, բազմաթիւ աւելնալի դէպքերու պատճառ եղած է։

Հակառակ երաշտութեան պատճառած տագնապին, բարօրութեան ճամբուն վրայ մեծ զարգացում մը կը նշմարուի մեր երկրին մէջ։ Ուրֆայի մէջ գտնուող ալիւրի չորս գործարաններէն զատ, որը մէկ վակոն ալիւր արտադրող գործարան մը. ինչպէս նաեւ նշայի ծարան մը հաստատուած են։ Այս վերջին գործարանը հրապարակը բռնած է եւ մեծ վաճառումներ կ'ընէ։

Երիտասարդներու Խնայողական Ընկերութիւն կողմէ անցեալ շաբթու կ'տաւէ հիւսուածոներու «թէզգեահներ» հաստատուեցան։

Ուրֆայի Արեւելեան կողմը, մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի ճամբաներու շինութեան։ Քաղաքական ու տնտեսական կարեւորութիւն ունեցող պողոտաները մինչեւ սահմանագլուխները երկարած են։ Այսօր կարելի է օթօմօպիլով ճամբորդել սեղ լեռներու այծի ճամբաներէն։ Սակայն, բոլոր ճամբաներու շինութիւնը դրամի եւ ժամանակի խնդիր է անշուշտ։

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ԹՈՒՐՔԵՐԸ.—Վագըթ կը գրէ.—

Հարիւր յիսունոցներու կողմէ Ահմէտ Րէշիտ ստորագրութեամբ բաց նամակ մը ուղղուած է Ազգաժողովի նախագահ Մ. Հիմանի։

«Այս երկրէն վտարեալ անմատը, Թուրքիոյ Ազգաժողով ընդունելուն առթիւ Մ. Հիմանի քէմալական Թուրքիոյ մասին բրած համակրական արտայայտութիւններուն համար ցաւ յայտնած եւ անուղղակի կերպով՝ Հանրապետական Թուրքիոյ հակառակ բերան չառնուելիք թշնամական արտայայտութիւններ ըրած է։

Իրենց հայրենազաւութեան պատճառաւ Թուրքիա բնակելու իրաւունքը Լօզանի դաշնագրով իրենցմէ խլուած այս մարդոցմէ աւելի զատ ինչ կը սպասուէր։ Այս մարդիկը ազգային պայքարի մէջ իրենց կատարած դաւաճանական գործի համար փոխանակ պղջալու, երկրին դէմ դաւաճանելու համար առիթ փնտռելէ չեն զգուշանար»։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՓՐՕՓԱԿԱՆԴ ԿԸՆԵՆ — Տօվիլէն «Ճիւմհուրիյէթ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ մանրամասնօրէն իր թերթին այն փայլուն եւ խանդավառ ընդունելութիւնները զորս համաշխարհային գեղեցկութեան թուրք թագուհին կը գտնէ ամէնուրեք։

Թղթակիցը այս առթիւ կը հաղորդէ նաեւ հետեւեալը.—

«Բնական է որ ամէն ոք եւ մանաւանդ մրցակիցները շատ գոհ չեն ընտրութեան արդիւնքէն։ Այդ մասին ինչպէս գոհ եղողներ, դժգոհներ ալ կան։ Մասնաւորաբար չպիտի ուզեմ անհշմար անցնիլ կէտի մը վրայէն։

Անմիջապէս որ թուրք գեղուհին համաշխարհային գեղեցկութեան թագուհի ընտրուեցաւ, Թուրքիոյ դէմ աշխատողները չգիտցան ի՛նչ ընելնին։ Մանաւանդ փախստական հայերը եւ Դաշնակցականները բընաւ գոհ չմնացին։ Եւ սկսան հակառակ փրոփականտ ընել։ Այս փրոփականտներուն ամէնէն զուհիկը եւ խայտառակը եղաւ Թուրքիոյ դէմ ֆիլմի մը ցուցադրումը։ Այս ֆիլմը իբր թէ հայկական ջարդերը ցոյց կուտար եւ հայրենադաւ Հայերուն բրածները բնաւ նկատի չառնելով՝ Թուրքիոյ դէմ փրոփականտ կը կատարուէր։

Գըրւսէլի թուրք ուսանողները ասիկա տեսնելնուն պէս՝ իսկոյն գործունէութեան անցած եւ դիմում կատարած են զանազան պաշտօնատուներ, այս ֆիլմը արգիլել տալու համար։ Յարդ արգիլուած պէտք է ըլլայ այդ ֆիլմը»։

Ռ. Ա. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

— :-:

Ազգաժողովին կողմէ Թուրքիոյ եղած հրաւէրին առիթով՝ Ռամկ. Ազատ. Կուսակցութեան Կեդր. Վարչութիւնը յուլիս 2ին հետեւեալ յուշագիրը ղրկած է Ժընեւ՝ Ազգաժողովին, Ընդհանուր Քարտուղարութեան հասցէին.—

Պ. Ընդհ. Քարտուղար Ազգերու Ընկերութեան, Ժընեւ,

Պ. Ընդհանուր Քարտուղար,

Կ'իմանանք թէ Թուրքիա Ազգերու Ընկերութեան մէջ մտնելու վրայ է։

Ազգերու Ընկերութիւնը որ Իրաւունքի պաշտպանութեան համար հիմնուած է, կրնա՞յ իրեն անդամ ընդունիլ Տէրութիւն մը որ նոր ժամանակներու պատմութեան մէջ անօրինակ եղող հակամարդկային ոճիր մը գործած է՝ առանց որ այդ Տէրութիւնը, զոհուած ժողովուրդին հատուցում ըրած ըլլայ։ Մենք մեր պարտականութիւնը կը համարենք այս հարցումը դնելու՝ յանուն Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան՝ ձեր Բարձր Ժողովի բոլոր անդամներուն խղճին առջեւ։

Թուրքիա Պերլինի վեհաժողովին մէջ յանձնառու եղած էր վարչական բարենորոգումներ մտցնել «Հայերէ բնակուած նահանգներու մէջ», որոնք Հայաստանի այն շրջանին մէջ զոր Թուրքերն աշխարհակալած էին, ու եւրոպական վեց մեծ պետութիւնները, բռնապետական րէժիմէ մը կեղեքուած հայ ազգաբնակութեան պահանջմանց իրաւացիութիւնը ճանչնալով, յանձնառու եղած էին այդ բարենորոգմանց գործադրութեան վրայ հսկելու։ Սուլթան Աբտիւլ Համիտի կառավարութիւնը, փոխանակ այդ խոստացուած բարենորոգումները գործադրելու, անգէն ու անպաշտպան 300 հազար մարդկային արարածներ կոտորել տուաւ՝ հայ տարրին ջախջախումով եւ տհարեկումով իրաւունքի դատը խեղդելու համար։

Երիտասարդ Թուրքերու «Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն» կոմիտէի կառավարութիւնը, որ յաջորդեց սուլթաններու րէժիմին, աւելի հեռուն գնաց. մեծ պատերազմի առթին, Օսմանեան կայսրութեան բովանդակ հայ ազգաբնակութիւնը բնաջնջել ընելու ծրագիրը յղացաւ, այդ ծրագիրը գործադրեց եւ կոտորածով ու տեղահանութիւններով փճացուց մէկ միլիոնէն աւելի Հայեր, որոնք որ եւ է մասնակցութիւն չունէին այն պայքարին, զոր Կովկասի ու Եւրոպայի եւ Ամերիկայի Հայերը կը մղէին մեր ժողովուրդէ ազգային ինքնավարութիւնը վերստանալու համար։

Պատերազմի վաղորդայնին, Ազգերու Ընկերութիւնը հայկական դատը ձեռքն առաւ եւ վճռական ու հանդիսաւոր որոշումներով հռչակեց թէ Թուրքիան հատուցման ու արդարութեան պարտականութիւն մը ունէր կատարելու՝ հատանելով որ Օսմանեան պետութեան հայկական հողերուն մէկ մասը ձգուի Թուրքիոյ հայ ազգաբնակութեան հարիւր հազարաւոր վերապրողներուն որ շատ մը օտար երկիրներու մէջ ապաստանած են՝ որպէս զի անոնց Ազգային Օջախը կազմէ ան։

Տրուած ըլլալով արդի րէժիմին ձգտումը՝ Թուրքիան արդիական քաղաքակրթութեան ճամբուն մէջ մտցնելու, կը յուսացուէր թէ այժմեան կառավարութիւնը արդարութեան պահանջներուն գոհացում տալու ջանադիր պիտի ըլլար՝ Հայոց իրաւունքները յարգելով։ Ոչ միայն այս յոյսը չիրականացաւ Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ, այլ ընդհակառակն՝ Էնկիւրիի կառավարութիւնը այդ խորհրդաժողովէն ի վեր ձեռք առաւ միջոցներ՝ իր ստորագրած դաշնագրին պայմանագրութեանց հակառակ՝ որպէս զի ոչ մէկը Թուրքիոյ հայ ազգաբնակութեան վերապրողներէն որ օտար երկիրներ ապաստանած են՝ չկարենայ դառնալ իր ծննդավայրը, եւ գրաւեց ու կը շարունակէ գրաւել, հակառակ այս հարցին համար Ազգերու Ընկերութեան մօտ Հայոց կատարած դիմումներուն, այդ ազգաբնակութեան հանրային եւ անհատական գոյքերը, ի հեճուկս իրաւունքի ամէնէն տարրական սկզբունքներուն։

Ազգերու Ընկերութիւնը ինքզինքը հանդէպ պարտականութիւն ունի հըրաւիրել Թուրքիան՝ արժանի ըլլալու համար իրեն անդամակցելու՝ որ հայ ժողովուրդի հանդէպ գործուած ահաւոր անարդարութիւնները դարմանէ, ճանչնալով Հայոց իրաւունքները իրենց պապենական հայրենիքին հողերուն վրայ եւ իրենց օրինաւոր տէրերուն դարձնելով գրաւուած գոյքերը։

Հայկական հարցը չլուծուեցաւ Լօզանի դաշնագրով. այդ լուծումը յետաձգուած է լոկ։ Բռնութիւնը չի կընար Իրաւունքը ջնջել։ Հողամասեր որոնք մեր ցեղին օրօրանը եղած են եւ որոնք դարերով մեր հայրենիքին ամէնէն կարեւոր շրջաններէն մին կազմած են, ոճիրի մը հետեւանքով հայկական ըլլալէ չեն դադրիր։ Հայ ժողովուրդը որ այդ աղէտէն յետոյ կենդանի մնացած է, բնաւ չէ հրաժարած ու երբեք պիտի չհրաժարի իր երկրէն եւ իր գոյքերուն վրայ իր ունեցած իրաւունքներէն։ Կը յուսանք որ Ազգերու Ընկերութիւնը պարտք պիտի համարի անգամ մը եւս ձեռք առնել պաշտպանութիւնն այդ իրաւունքներուն, որոնց արդարութիւնը հռչակուեցաւ մէկէ աւելի անգամներ իր իսկ կողմէ, ինչպէս եւ բովանդակ քաղաքակիրթ աշխարհի պաշտօնական եւ մտաւորական բարձրագոյն ներկայացուցիչներուն կողմէ։

Խնդրելով որ բարեհաճիք այս կոչը հաղորդել Ազգերու Ընկերութեան անդամներուն, կը խնդրենք, Պ. Ընդհանուր Քարտուղար, որ հաճիք ընդունիլ մեր բարձր համարման հաւաստիքը։

Հ. Ռ. Ա. Կուսակցութեան
Կեդր. Վարչութիւն

1932, Փարիզ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄԱԿԱՆ

Սիլիսթրէի հայ դպրոցը անցեալ դարու կէսերէն կուգայ։ Դժբախտ որ եւ է յիշատակութիւն չկայ։ Ապրող ծերունիներու յիշողութիւնը պըպտել պէտք եղաւ ատկէ առաջ՝ քանի մը նօթ ճարելու համար։ Պ. Համբարձում Հաճի Արթինեան՝ որ Սիլիսթրէի վերջին կէս դարու պատմութիւնն է ինքը՝ պատմեց թէ 1854էն առաջ Պոլսեցի Աւետիս վարժապետ մը առաւ է Սիլիսթրէն։ Երկմի պատերազմէն յետոյ է որ եկեղեցիի բակին մէջ դպրոցի մը շէնքը կը կառուցուի, ուր դասաւանդել կուգան Եղիա անուն քահանայ մը, եւ Յակոբ վարժապետ։ 1866ին է սակայն որ դպրոցը զարկ կը ստանայ, շնորհիւ Կրեկուառ անուն հայ ուսուցչի մը որ Փարիզէն կուգար։ Ան է որ Սաղմոսն ու Նարեկը կը վերցնէ, ու հիմը կը դնէ եւրոպական կրթութեան մը՝ հաստատելով նոյն իսկ մարմնամարզ եւ երաժշտութիւն։ Կարճ կ'ըլլայ սակայն իր գործունէութիւնը որովհետեւ տեղացիները չեն կրնար մարսել իր նորութիւնները։ Անկէ յետոյ կը յիշուին Անդրանիկ վարժապետ, Աստուր Փափազեան, բայց մանաւանդ Յովհաննէս վարժապետը (յետոյ Պուքրէշի մէջ քահանայ Տէր Յարութիւն անունով) որ 1869—1873 մեծ ճիգ կը թափէ հայախօս դարձնելու համար Սիլիսթրէն։ Իր օրով է որ դպրոցը նոր շէնք կ'ունենայ։

Անկէ յետոյ կուգան Բիւզանդ վարժապետ, Յովհ. քհնյ. Մանդակունի, Գասպար վարժապետ եւ Գէորգ Օվաճըքեան՝ որոնցմէ վերջին երկուքին օրով ընդունուած էր խառն դասախօսութիւնը։ 1889ին Գրիգոր Սիմոնեան նոր զարկ կուտայ դպրոցին։ 1895—1897 Արշակ Շալճեան է դպրոցին տեսուչը, որ Սիլիսթրէի մէջ հիմը կը դնէ մշակութային կենսունակ միութեան մը, Ռաֆֆիին։ 1898-1900 կեդրոնականցի մըն է դպրոցին գլուխ Տաքէսեան անունով։ Յետոյ, մինչեւ 1908, կը յիշուին իբր ուսուցիչ Տաճատ Գէյլէրեան, Յովհաննէս Շիկոյեան, Ֆէրմէնեան, Ստ. Ապազեան, Ղազարոս Նահապետեան եւ Աւետիս Եաղըճեան։

ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

Պատերազմէն յետոյ, ամբողջ 11 տարի, Սիլիսթրէ անուանապէս միայն հայ դպրոց ունէր։ Դպրոցի շէնքն անգամ առտուընէ մինչեւ կէսօր տրամադրուած էր ռումէն դպրոցական վարչութեան, ու հայ տղաքը հոն կը յաճախէին ռումէն տղոց հետ, կէսօրէն ետք երկու ժամ միայն պարապելով հայ դասերով։ Անցեալ տարուընէ սկսեալ դպրոցը փակուեցաւ ռումէն տղոց առջեւ, թէեւ հայ տղաքը կէսօր կը պարապին ռումէն առարկաներով, եւ կէսօր ալ հայ։

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

Սիլիսթրէի Ազգ. վարժարանի աշակերտութեան թիւն է 60։

ԴՊՐՈՑԻՆ ՊԻՒՏՃԷՆ

Դպրոցը առանձին պիւտճէ չունի։ Միակ ազգ. անտուկէ մը կը հոգացուին թէ եկեղեցիին եւ թէ դպրոցին պէտքերը

Ազգ. անտուկի տարեկան եկամուտն է 250,000 լէյ։

ՌՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Չորս դասարաններու 39 աշակերտներէն 28ը փոխած են իրենց կարգերը, 6 հոգի կը մնան վերաքննելի, 3ը կը կրկնեն իրենց դասարանը եւ 2ը կը հեռանան դպրոցէն

Վարժարանը այս տարի ունի 5 ընթացաւարտներ։

Պատերազմէն յետոյ դպրոցը տուած կ'ըլլայ 75 ընթացաւարտներ, 32ը մանչ եւ 43ը աղջիկ։

ՊԱԶԱՐՃԻԿ

Պազարճըքի դպրոցը՝ Ռումանահայ թեմի հինգ հայ վարժարաններուն մէջ երրորդն է իր աշակերտութեան թիւով, ու կուգայ Պուքրէշի եւ Քէօսթենճայի վարժարաններէն յետոյ։

Աշակերտներու Թիւը

Պազարճըքի Ազգ. վարժարանը կը յաճախեն 94 աշակերտներ, 40 մանչ եւ 54 աղջիկ։

Ուսուցչական կազմը

Վարժարանի ուսուցչական կազմին մէջ վերջացող դպրոցական տարուան ընթացքին կային 3 հայ ուսուցիչներ։

Սոյն երեք հայ ուսուցիչներէն զատ դպրոցին մէջ կը պաշտօնավարեն 3 ռումանացի ուսուցիչներ (2 ուսուցչուհի եւ 1 ուսուցիչ), զորս կը նշանակէ կառավարութիւնը ինքը եւ որոնց թոշակները ինք կը վճարէ։

Դպրոցի պիւտճէն

Դպրոցը իր առանձին պիւտճէն չունի։ Թաղականութիւնը որ միեւնոյն ատեն կը կառավարէ թէ եկեղեցին եւ թէ վարժարանը՝ կ'ընթանայ միացեալ պիւտճէի մը համաձայն որ հետեւեալը եղած է վերջացող տարուայ ընթացքին.—

Մուտք 203 հազար։

Ելք 225 հազար։

Ինչպէս կը տեսնուի Պազարճըքի դպրոցը 60 հազար լէյի բաց մը ունի տարին։ Այս տարի գոցելու համար այդ բացը պիտի կրճատէ պաշտօնէութեան թոշակները։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՆՈՐ ՇԻՇԼԻ» ԴԷՊԻ ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Այս ամսուան վերջերը «Նոր Շիշլի» Մարմնակրթական Միութիւնը իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ Ռումանահայ Ընդհ. Ողիմպիականին, որ տեղի պիտի ունենայ Պուքրէշի մէջ։ Մեկնողներ, շուրջ 20 մարդիկ, պիտի բաղկանան «ֆութպոլիստներէ» եւ «աթլէթներէ»։ Ասոնցմէ դուրս 10—15 հոգի ալ բացէն պիտի ընկերանան մարզիկներուն, իրենց ծախքով։ Ռումէն կառավարութեան մօտ դիմ կատարուած է ձրի վիզէ համար։ Շոգենաւի եւ երկաթուղի ճանապարհածախսի կէս ու կէս ձեռք բերուած է։ Վերադարձին նակ Կոլայի կամ Քոնսթանցայի ռումէն խումբի մը հետ, իսկ Վառ յի մէջ ալ պուլկար խումբի մը ֆութպոլի մրցումներ պիտի կա րեն։ Պուքրէշի մէջ եւս մրցել մար բանակցութեան մէջ են.

Այս ուղեւորութիւնը պիտի օր, կը գրէ «Արեւելք»։

ՓՐՕՖ. Յ. ՃԷԼԱԼԵԱՆԻ ՀՈՅԱԿԱՊ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻ

«Արեւելք» (Պոլիս) յուլիս 3 մէջ կը կարդանք.—

Բժշկական Համալսարանի սիր եւ բազմարդիւն ուսուցիչներէն նօթ քիմիագէտ փրօֆ. Յովսէփ լալեան խիստ շահեկան աշխատ րութիւն մը լոյս ընծայած է Թուրքերէն լեզուով 360 մեծադիր էջէ բաղկացած ստուար հատոր որուն անունն է Hidroloji (Ջրաբա թիւն)։

Այս մասնագիտական գործը հա դրութիւնն է բժշկական համալսարա նի դեղագործական բաժնին մէջ ի րած դասախօսութիւններուն

Հատորը պատկերազարդուած է մանրամասն կ'ուսումնասիրէ ջ պատմական արժէքը, բնութեան ունեցած իր դերն ու զանազան ծութիւնները, թէ գիտական եւ առողջապահական հայեացքով։

Գիրքը հրատարակուած է հա լսարանին ծախքով։

ԿԻՊՐՈՍ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ՈՐԲԵՐԸ ԿԸ ՓԱՇՈՒԻՆ

Այժմ Լառնաքա խմբուած են Մ քոնեան սաներէն 29 հոգի, — 6ը՝ կարօյ վանքին արդէն (առաջին ցոյցին մասնակցողներ) իսկ 23ը՝ նոր պատուհասեալներ

Օգոստոս 6ին, այս որբերէն 12 գի առաջին կարաւանով արդէն ուեցան դէպ ի Սուրիա, ուր մի որ եւ է մէկը չունին։

Բաժանումը սարսափելի էր. զումը պաշարած էր բոլորը. ամե ալ լսօրէն կուլային։

Լառնաքա կը մնան 17 որբեր սոնք ալ հաւանօրէն պիտի քշուին կրորդ կարաւանով։

Որբերէն իւրաքանչիւրը օրական լին մը կը ստանայ ապրուստի հա

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆ

Նիւքակոյի համալսարանի երկ ուսուցչապետներ՝ Փրոֆ. Էտկա Գուտսփիտ եւ Փրոֆ. Հէրալտ Վի բար յաջողած են ձեռք ձգել հա րէն ձեռագիր չորս աւետարան Սեբաստացի եւ այժմ Ֆրէզնօ բն կող Պ. Յովհաննէս Թաշճեանի ջոցաւ։

Ամերիկացի ուսուցչապետ երկար քննութիւններէ յետոյ տարարած են թէ այս ձեռագիր աւետարանները կը պատկանին դարուն եւ կը ներկայացնեն նահին ու ամենակարեւոր մի ռագիրը, զոր իրենք ձեռք ձգած

ԿԱՐԵՒՈՐ ՑՈՅՑԵՐ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 9ին Հալէպի մէջ մեծ ցեր տեղի ունեցած են եւ ամբողջ կանները փակ մնացած են։

Վերջերս ճափոնական ապրանք րու խիստ աժանութիւնը եւ տարա րածումը մեծապէս վնասած են կան հիւսուածեղէնը։ Հալէպի մասնաւորաբար, ուր ամէնէն զարգացած է հիւսուածեղէնը եւ 25.000 աշխատաւորներ իրենց օրապ հիկը կը շահին այդ գործէն, ուառութեան մատնուած են եւ մահ ըլլալու սպառնալիքին տակ գտնուին։ Անկէ առաջ բազմաթիւ մումներ եղած են կառավարութեան միջոց մը խորհելու համար։ Ընդ բապէս կ'առաջարկուէր ճափոնական ապրանքներու վրայ դրուած մաքս տուրքերու յաւելումը։ Սակայն հացում չէր տրուած այդ պահանջ րուն։

Չորեքշաբթի օր, ստուարաթիւ խատաւորներ Նէճատ, Ճըսրի, Պապ Նասըր թաղերու մէջ ցոյցեր նելէ վերջ, հաւաքուած են Սուէյ եւ անկէ մեծամբոխ ուղղուած Բարձր Քոմիսէրի պատուիրակ Պ. վասթրին մօտ եւ անոր ներկայացու ցած իրենց պահանջները։ Անկէ վերջ Սուէյքայի մզկիթին մէջ տեղի ցած են ճառախօսութիւններ, ցուցարարները մեկնած են կառավա րական պալատ։ Ընդհանուր Ապահո վութիւնը պէտք եղած միջոցները ձեռք առնելով ցրուած է ցուցարար ները. որոնք ամէն տեղ «հաց կ'ու զենք, անօթի ենք» կը պոռային։

նի մը անցորդներ մէկական ոսկի նուէր տուած են անոնց:

Վերջը ցուցարարները սուսեր թափօրով մը կ'ուղղուին Սուդ Սէեադ, ուր կեդրոնատեղին է շափոնական մէկ տանջաներու: Ցուցարարները կ'ուզեն գրաւել ու պատռել ճափոնական ապրանքները, սակայն ոստիկանութիւնը կը հասնի եւ կ'արգիլէ: Ընդհարում կը տեղի կ'ունենայ ցուցարարներու եւ ոստիկաններու միջեւ: Ոստիկան մը, նեղ գրութեան մատնուած էր, պատրաստ ըլլալով ցուցարարներէ, կը ստիպուի գործածել իր զէնքը եւ Իտա Շէյխ անուն մէկը կը վիրաւորէ:

Փ. Լավալեթը խոկուծ հեռաձայնային հաղորդագրութեամբ կացութիւնը կը պարզէ Բարձր Գոմիսէրի փոխանորդ Փ. Հէլլօին, որը իր կարգին կը տեղեկացնէ Փարիզ արտաքին նախարարութեան:

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵԼԱԿԵՐՊԸ

Ազգայնական կուսակցութիւնը մտադիր է պատուիրակութիւն մը ղրկել Փարիզ «հակելու» համար Փ. Բօնսօի բանակցութիւններուն արտաքին նախարարութեան հետ, Ֆրանքօ-Սուրիական դաշնագրին մասին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Խումբ մը երիտասարդներու ան խոնջ աշխատութեամբ 1927 Յուլիս 18ին վերակազմուեցաւ Զարօշանեանի Գասանեան Միութիւնը, վառ պահելու հայրենիքի սէրն ու բոցավառ կրակը:

Իր ժրաջան աշխատութեամբ, Զ. Գ. Միութիւնը, բարձրացուց իր դրօշը ու հետզհետէ իր դրօշին շուրջ համախմբեց շարք մը տաբարախտ Զարօշանեանցի պատանիներ, սարքեց վիճաբանական դասախօսական ժողովներ ու տուաւ բոլորին լեզու, հայրական կեանք պատրաստեց բոլորին ուխտաւոր համբորդներ:

Եւ այսօր հպարտ ակաւ կը տօնէ իր 5րդ տարեդարձը Հարաւային Ֆրանսայի մէջ, խանդավառելու իր հայրենակիցները ու յիշեցնելու անոնց թէ դո՛ւք հայրենակիցներ տակաւին ալ Զարօշանեանցիներ էք, ու երկինքաբերութեամբ պէտք է մտածենք տեղ յիշատակներուն առջեւ խոնարհելու:

Ժամանակին ժողովուրդը խուռներամ կը դիմէր դէպի հանդիսավայրը Սէն-Անտրէ օդաւոր ծառաստանին մէջ՝ բեմը զարդարուած էր կանանչ ճիւղերով: Ճակատը եռագոյն մեծ նկարը բեղանակերով, խորհրդանիշ Միութեան:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիքը»ով Զ. Գ. Մ. եւ Ս. Մ. Մ.ական տղաքներով, զոր ներկաները ոտքի կեցած յոտնկայս լսեցին. օրուան նախագահ Յ. Մարտիրոսեան, հակիրճ կերպով բացատրեց Միութեան նպատակը եւ անոր գործունէութիւնը:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցէին Փ. Ասատուրեան, Կ. Թէյեան, եւ Լեւոն Սուքիասեան արտասանութիւններով:

Փ. Ասատուրեան եւ Վահան Թէքեճեան «Անուշի կարօտը» երգարտասանեցին, որ սարսուռ մը ազդեց եւ յուզեց ներկաները: Մեներգեց Օր. Զ. Նաբոյեան, որ արժանացաւ յախուռն ծափերու:

Կարդացուեցաւ Ս. Մ. Միութեան կողմէ «Ձեկոյց» մը:

Յետոյ խօսք բարձրացաւ օրուան բանախօսը Ս. Յակոբեանը, որ իր քաջ վայրկեան բանախօսութիւնով պատմեց նորահաս սերունդի անհետ լեզուն ու աղազգային գործը ու հայրենիքի նպատակը:

Հանդէսին առաջին մասը լրացած ըլլալով, Միութեան կողմէ պատրաստուած վիճակահանութիւնը քաշուեցաւ, որ Միութեան արտահանջեց փոքր գումար մը:

Վիճակահանութենէն վերջ, սկսաւ անդամներու կողմէ պատրաստուած «զուարճալի» «Բարեկենդանի անկատարներ», զոր շատ յաջող անցաւ:

Բայց իրիկունը իր լայն ստուերները տարածելով, ժողովուրդը սկսաւ հեռանալ զաշտավայրէն զոհ սրտամտութեան տակ:

Մարսէյլ Վահան Ֆէսճեան

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 Օգոստոս.— Դեռ 7—8 ամիս առաջ երկու հայ տիկիններ Կարմիր Խաչի անդամ մասնաճիւղին կողմէ 9000 ֆրանք յանձնեցին քաղաքապետին, իբր կազանդ մեր բարախտաւոր հիւանդներու անխտիր:

Յետոյ Կարմիր Խաչը կը հետաքրքրուի ժանտատարափէ հայ հիւանդներով, որոնք անտէր ու անկարող են եւ կ'աշխատին մեղմացնել անոնց ցաւը, անշուշտ կարելի միջոցներով:

Կարմիր Խաչի անունին կցուած ըլլալով «Մանուկներու Պաշտպան Միութիւնը» նախագահութիւնը ամենք կ'աշխատին նաեւ արժեցնել այդ անունը շրջաններու մանկապարտէզներուն մէջ անգամ իրենց ընտանիքներու պզտիկները, անոնց թոշակները վճարելով իրենց աղքատ սնունդէն:

Դրեթէ յաճախ կը սարքեն արողջապահական դասախօսութիւններ ընտանեկան եւ ընկերական հաւաքոյթներ զգացնելով, խանդավառելով երկսեռ երիտասարդութիւնը, որ լսելով եւ տեսնելով հայ կնոջ ճիգն ու ճիգը իրենց բոլոր կարողութիւնը ի սպաս կը դնեն անոր գեղեցիկ նպատակները իրականացնելու համար:

Եւ ահա տարիներու յամառ աշխատանքը կուտայ իր լաւագոյն արդիւնքը եւ անդամակցներու թիւը կը հասնի աւելի:

Կարմիր Խաչի այս ժրաջան մարմինն էր, որ իրեն հետ բերած էր մօտ 500 հոգի Գ. Յ. Դմզըլեանի գիւղատեղիլ ագարակը, ամառուայ 14ին կիրակին:

Ի՛նչ անպատմելի երազներ էր այն եւ ի՛նչ աշխատանք, եւ այս ոչ առաջինն եւ ոչ ալ վերջինը պիտի ըլլայ:

Հսկայ ծառերու հովանիին տակ, հայ կնոջ ձեռքով պատրաստուած բեմ մը, առանց վարագոյրի եւ զարդարանքի, կը խորհրդանշէր մեր թափառական կեանքը, եւ որուն վրայ առաջին անգամ կը բարձրանայ նոյնքան համեստ հայ կինը, Տիկին Քիպըրիթճեան, որ անբացատրելի անհանգստութեամբ մը կոչ կ'ընէ իր նմաններուն, բոլորելու համար սրբազան նպատակին շուրջ, օրհնելու զոհողութեան տուրքերը վշտակիր մայրերու, հա՛յ մայրերու, որոնց հոգեհատորները միշտ անթափ են ֆիզիքական եւ բարոյական ալեկոծումներ:

Դաշտային հանդէսներու գեղարուեստը որքան ալ բարձր ըլլայ չկրնար արժանի ազդեցութիւնը ձգել հանդիսատեսներուն վրայ որովհետեւ բնութիւնը կ'առնէ իր մեծ բաժինը թէ դերակատարներու ձայնէն ու շեշտէն եւ թէ ներկաներու հետաքրքրութենէն:

Հաճելի անակնկալ մը եղաւ 11—12 տարեկան պզտիկներու հայկական պարերը երգերու եւ ձեւերու պէսպիսութիւններով, կ'արժէ շնորհաւորել անոնց մարզիչը Օր. Անահիտ Միտալեանը:

Այս պզտիկ դերակատարներու մէջ աչքառու էր նոյնքան պզտիկ Սեպուհ Միլտոնեանը իր ջութակի նուագածութեամբ ճկուն եւ անշեղ:

Ապշեցուցիչ եղաւ «Հայկական Հարսանիքը» իր հարազատութեամբ, որ աւելի բնական դարձաւ ագարակի հինաւուրց ծառերը, հաւերն ու բաղերը:

Ղեկավարը դարձեալ մեր սիրելի դերասանը, անդուլ գործակիցութեան դեր, շատ կարճ ժամանակուան մէջ գիշերը ցերեկին խառնելով կարողացել էր դուրս հանել այդ ծանր աշխատանքը:

«Ցավուրն-վուրանո» հայկական հարսանիքը եւ տարեմակներու ձայներ հանդիսականներու սրտերուն մէջ կ'արթնցնէին հայրենի յիշատակներ եւ այդ ընդհանուր խանդավառութեան մէջ խնդացողներու կողքին կը նշմարուէին նաեւ արցունքոտ աչքերով դեղջուկ պառաւներ:

Երեկոյեան ժամը հինգէն վերջ սկսաւ եւրոպական պարը:

Խումբերը կը մրցին նաեւ մեներգներով, խմբերգներով, մէկը հազիւ կը լրացնէ «Կուժն առած ուրիշ մը կը յաջորդէ աւելի բարձր ու աւելի թրթռուն՝ իգական խումբը:

Անուշ հովիկ, փչէ յուշիկ
Ու դէպ ինձ բեր սէր անուշիկ:

Ի տես այս բոլորին, մարդ կը տարուի մտածել թէ երբեք գործադրութիւն չէ տեսած Մարսիլահայ գաղութը

Ս· Միլտոնեան

ՅՕՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեակը: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՕՆՊԱՇԵԱՆ եւ Ընկ· ՄԻՀՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ամուսնացած

Աթէնք 8 Օգոստ· 1932

ՄԱՄՈՒԼ

Կռուանը

«Ցուսաբեր» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (6 օգոստոս).—

Լեզուն —ցեղ չէ: Կրօնքը — ազգ չէ: Ցեղային այլ գանձերն ու բարքերը —ժողովուրդ չեն: Զկայ ու չէ եղած պատմութեան մէջ մարդկային հաւաքականութիւն մը, որ լեզուով, կրօնքով, բարքերով ու սովորոյթներով, հոգեկան ու մտաւոր ինքնատիպ ու այլազան գանձերով ցեղագրօշմ ամբողջականութիւն մը զատնար, առանց հայրենիքի: Անոպքիւրը, հուրն ու ուսագանը այն ակրեն ու յաւերժական հարատեւութեան, որ ազգութիւն կը կոչուի — Հայրենիքն է: Անկէ կը բխի ցեղային ամէն շնորհ, անոր խորհրդաւոր ակունքներէն կը ծլարձակի ազգային ամէն հանճար: Հայրենիքի բեղմնաւոր արգանդին մէջ կը շաղախուին ու կը խմորուին ցեղի մը հոգեկան, բարոյական ու մտաւոր բոլոր գանձերը:

Ցատրա՛նք է խորհիլ թէ լեզուն ժողովո՛ւրդը կը ստեղծէ եւ ոչ հայրենիքը:

Լուսերեւո՛յթ է կարծել, թէ կրօնքը ցեղէ՛ն կուգայ եւ ոչ հայրենի օճախէն:

Ինքնախաբէութիւն է մտածել, թէ չքեղ ծաղկեփունջը ցեղային բոլոր ձիրքերուն եւ շնորհներուն արմատ կ'առնէ ազգի մը սիրտէն եւ ուղեղէն, բայց ոչ անոր լեռներէն, դաշտերէն ու գետերէն:

Բուրդերը միայն այս երկրին մէջ կրնային կառուցուիլ, որովհետեւ զանոնք միայն Եգիպտոսը կրնար հոյակերտել եգիպտացիներու ձեռքով:

Արաբական թախծոտ ու մելամաղձիկ երգերը միայն հոս կրնային ծնունդ առնել, որովհետեւ զանոնք միայն անապատները կրնային երգել անապատաբնակներու բերնով:

Հայերէնը լեզուն է Հայաստանի՛, բայց ոչ հայ ժողովուրդի:

Լուսաւորչի կրօնքը դաւանանքն է հայ երկրի, բայց ոչ հայ ցեղի:

Ցեղային մեր բոլոր գանձերը—երգէն մինչեւ պար եւ տարազէն մինչեւ բարք ու սովորոյթ— գանձերն են մեր հայրենի օճախի, բայց ոչ մեր ազգի:

Բնաւ պատահական երեւոյթ չէ, որ իր պատմութեան ամէնէն մռայլ շրջաններուն իսկ Հայրենիքը իր գանձերէն ոչինչ կը մոռնայ եւ ատոնցմէ ոչինչ կ'ուրանայ

Մինչ ցեղը, պատմական դէպքերու դժբախտ բերումով, կը մոռնայ ու կ'ուրանայ իր հայրենիքի բոլոր փառքերը եւ իր անուան կապուած բոլոր գանձերը:

Անհայրենիք ցեղը նաեւ անցեղ գանձուած կը դառնայ մարդկային ամենակուլ ովկիանոսին մէջ:

Առէք եւ ամէնէն մոլեռանդ հայն իսկ, որ իր բովանդակ էութեամբ կապուած է ցեղային իր բոլոր գանձերուն, եւ հայրենի օճախէն զայն նետեցէք օտարութեան մէջ: Մէկ–երկու սերունդ վերջ օտար պիտի դառնան իր չաստուածները, որովհետեւ հայութիւնը կուգայ հայրենատէր նախնիներէ, բայց ոչ անհայրենիք սերունդներէ:

Լեզու, գիր, կրօն, երգ ու պար, վրձին ու քանդակ, նուագ ու տարազ, բարք ու սովորոյթ, հոգի ու նկարագիր, գրոշմ ու հանճար,— այս ամէնը կը պատկանին հայրենիքին, բայց երբեք ցեղին:

Ու այս ամէնը կանգուն են հայրենիքով, բայց երբեք ցեղով:

Որովհետեւ այս ամէնը պերճօրէնկը փթթին ու յաւերժօրէն կ'ապրին միայն Հայրենիքի մէջ, բայց երբեք անոր ծոցէն դուրս:

Ի՞նչ կ'ընենք մենք մեր Հայրենիքին համար:

Ո՞վ կրնայ վկայել, թէ ասոնդական ցեղը ազգովին կը դալարէ՝ իր դոյութեան միակ կռուանը՝ Հայրենի Տաճարը ձեռք ձգելու համար:

Ո՞վ է այն մանուկը, որ կը յուսայ ու կը հաւատայ, թէ ոչ միայն այսօր, այլ նաեւ վաղը կարելի է հայ մնալ Հայաստանէ դուրս:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Ինքնութեան թուղթերու շուրջ

Մեր թղթակիցները վերջերս սկսան աւելի մութ եւ յուսահատական գոյներու տակ ներկայացնել ֆրանսաբնակ բազմաթիւ Հայերու ինքնութեան թուղթի հարցը: Իրարու յաջորդող դէպքերը ցոյց կուտան թէ բնուածներուն մէջ ոչ միայն չափազանցութիւն չկայ, այլ նոյն իսկ մեր մամուլը եւ ազգային մարմինները կացութեան ծանրութիւնը չափելու համար չունին որոշ տուեալներ: Կարծուածէն շատ աւելի մեծ է թիւը ֆրանսաբնակ հայ ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք անելի մատնուած են կամ կրնան մատնուիլ մէկ օրէն միւսը:

Որ եւ է դարման թելադրելէ առաջ պէտք կը զգանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ ինքնութեան թուղթերու հարցին շուրջ: Պէտք են թուանշաններ եւ մանրամասնութիւններ:

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր թղթակիցները, ազգային մարմինները եւ ընթերցողները որոնք կը հետաքրքրուին այս ցաւոտ խնդրով, պատրաստել ցանկ մը հետեւեալ գլուխներով.

1— Ձեր շրջանին կամ ծանօթներու շրջանակին մէջ «անկանոն» վիճակի մէջ գտնուողներու անուն, մականուն:

2— Նշանակել իւրաքանչիւրին անկանոնութեան ձեւը, այսինքն՝

ա) Ինքնութեան թուղթ բնաւ չունեցողներ.

բ) «Վիզայի» թուղթ ունեցողներ.

գ) 100 ֆրանքնոց թուղթ ունեցողներ որոնք աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են:

դ) Արտաքսման թուղթ ստացողներ եւ պատճառը:

3— Քանի տարիէ ի վեր Ֆրանսա բնակիլը:

4— Եթէ գործերքանով եկած է, «գործերքանին պայմանաժամը», ո՞ր տեղին եւ ո՞ր գործին համար եկած ըլլալը:

Այս հարցով պէտք է ամէնէն առաջ անոնք որ անձնական ինքնութեան թուղթ ունին: Իրենցմէ ալ կը սպասենք որ փութով եղբայրաբար պատասխանեն վերոյիշեալ հարցարանը եւ հասցնեն մեզի, առանց սպասելու որ ուրիշներ խաբին եւ գործեն իրենց համար:

Ուշադրութիւն

Գաւառէն շատեր մեզի կը գրեն, մեր հարցարանին իբրեւ պատասխան, իրենց ինքնութեան առժամեայ թուղթերը եւ ուրիշ վաւերաթուղթեր:

Կը խնդրուի, — թան չղրկել մեզի, նոյն իսկ օրինակը, եթէ չէք ուզեր որ կորսուին:

Եւ յետոյ, շատեր Փարիզէն, անձամբ խմբագրատուն կուգան, «կարգադրելու» իրենց խնդիրը:

Կը յայտարարենք, որ աւելորդ է գալ խմբագրատուն:

Մեր ուզածն է «անկանոն» թուղթ ունեցողներուն անունը, մականունը, իրենց պարագաները, ուրկէ գալը, ինչ տեսակ թուղթ ունենալը: Այսքան: Բոլոր այս կէտերը գրաւոր, կարճ եւ ամփոփ, ղրկել մեզի:

„Այգեստան„

Աթէնքի մէջ սկսաւ հրատարակուիլ «ԱՅԳԵՍՏԱՆ, պարբերաթերթ գրականութեան եւ արուեստի» անունով գրական հանդէս մը, որ պիտի հրատարակուի տարեկան 10 թիւ: Ստացանք իր առաջին թիւը մեծադիր 16 էջ: Ահաւասիկ իր բովանդակութիւնը.—

Մուտք՝ «ԱՅԳԵՍՏԱՆ», Ցայտնութիւն՝ ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, 11,567՝ ՏՕԼԻ ՆԻՔՎԱ, Կոյր Տիրացուն՝ Վ. Ս· ՇՈՎԱԿ, Մեռելապաշտ ցեղ՝ ԼԵՒՈՆ ԵՍԱՃԱՆԵԱՆ, Ես ինծի հետ՝ ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Մութ եւ Լոյսին՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ, Պզնձաքարը՝ ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ, Apologine ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ, Անհաւատարիմը՝ ԳՐԻԳՈՐ ՋՕՀՐԱՊ, Սթրազպուրկ՝ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ, Դագաղները՝ ՎԱՍԻԼ ՄԷՍՕԼՕՆԿԻԹԻ, Ծովուն հետ՝ ՎԱԶԳԷՆ ԽՍԱՑԵԱՆ, Կարս Կուժվա՝ Ի· ԳԱՊԷԼ, Գրական կեանքը Հայաստանի մէջ՝ Ա· ԿԱՐԷՆ, Գիտական նօթեր՝ ԳԻՏԱԿ, Դէմքեր ու գիրքեր, Արուեստի լրատու:

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստան Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺԲ· դարուն Քրիստոսէ վերջ՝ միացած:

ԺԴ· դարուն Քրիստոսէ վերջ՝ միացած:

ԺԵ· դարուն Քրիստոսէ վերջ՝ միացած:

ԺԹ· դարուն Քրիստոսէ վերջ՝ բաժնուած մինչեւ այսօր:

Ջահանի եւ Սիհունի մէջտեղի հովիտները կազմած են այժմու Չուքուր Օվա (*) անուն ծանօթ լայն դաշտաքանը, որ Կիլիկիոյ ամէնէն բարեբեր մասն է եւ կ'արտադրէ առատութեամբ ցորեն, գարի, բամպակ եւ շուշմայ:

Կիլիկիոյ միւս գետերն են· Կալիկադնոս (Կէօք Սու) եւ Կիւդնոս (Թարսուս չայ): Կալիւկադնոսի մէջ խեղդուեցաւ 1190ին Խաչակիրներէն գերման կայսր Ֆրէտէրիք Շիկամօրուս. իսկ Կիւդնոսի մէջ լուացուած է Մեծն-Աղեքսանդր.

Կիլիկիա իր զանազան մասերուն մէջ ունի բազմաթիւ ջերմուկներ, որոնց շատերը Ջահանի ափերուն մօտ կը գտնուին:

Լեռներ.— Երկրին 2/3ը ծածկած են

(*) Հոմերոսի «Իլիականին» մէջ յիշուած Ալէյեան դաշտն (Aleius Campus) է այս, որ ունի 1500 քառակուսի մղոն տարածութիւն:

Կիլիկիոյ գետերը բերրի կը դարձնեն այս դաշտը իրենց բերած սիկով՝ ճիշդ Նեղոսի նման:

ԱՆԱՇԱ Տաւրոս լեռներու մէջ

Տաւրոս լեռները, որոնք կ'երկարին հարաւային արեւմուտքէն դէպ ի հիւսիսային արեւելք: Անոնց մէկ ճիւղը, որ կը կոչուի Անտի – Տաւրոս, կ'երկարի մինչեւ Պոնտոսի սահմանները: Իսկ ուրիշ մէկ ճիւղը, որ Ամանոս կը կոչուի, կ'երկարի Կիլիկիոյ հարաւային արեւելեան կողմը.

Միջին դարուն Հայեր եւ օտարներ Սեւան լեռներ կը կոչէին Ամանոսը, որ Ասորիքը կը բաժնէ Կիլիկիայէն:

Վերոյիշեալ լեռներուն մէջ կան բազմաթիւ հովիտներ եւ կիրճեր, որոնց մէջ նշանաւոր են Ամանոսեան Դրունք (*), որ Կիլիկիան կը միացնէ Ասորիքին եւ Կիլիկեան Դրունք (*), որ Կիլիկիան կը միացնէ Կապադովկիայի· կը գտնուի Տաւրոս լեռներուն մէջ:

(*) Պատմական երեք կիրճ կայ Ամանոս լեռներուն մէջ· Ա·ը կը գտնուի Իսոսի ծոցին հիւսիսային ծայրամասին եւ կը կոչուի Ամանոսեան Դրունք (Amanicae Pylae կամ Portae Amani Montis, թուրքերէն Գարա գափու = Սեւ դուռ)· Բ·ը կը գտնուի նախորդին հիւսիսային արեւելեան կողմը, շուրջ 16 քիլոմեդր հեռու անկէ եւ կը կոչուի նոյնպէս Ամանոսեան Դրունք (Amanicae Pylae, թուրքերէն՝ Թօփրագ գալէսի — Հողաբերդ), իսկ Գ·ը կը գտնուի Իսոսի ծոցին արեւելքը եւ կը կոչուի Դրունք Ասորւոց (Pylae Syrae, Պէյլանի կիրճ): Ուրիշ Դրունք Ասորւոց մըն ալ կայ առաջինին հիւսիսը՝ անկէ 17 քիլոմեդր հեռու եւ կը գտնուի նոյն ծոցին եզերքը:

(*) Կիլիկեան Դրունք կամ Կուկլակայ կապան (Ciliciae Pylae կամ Ciliciae Portae, թուրքերէն՝ Կիւլէք պօղազ)· իսկ ուրիշ Կիլիկեան Դրունք մըն ալ կայ երկրորդ Դրունք Ասորւոցի հիւսիսը՝ 4 քիլոմեդր հեռու անկէ եւ Իսոսի ծոցին անմիջապէս եզերքը:

Մեծն – Աղեքսանդր, Պարսից Դարեհ թագաւորին դէմ մղած ճակատամարտին (Իսոսի ճակատամարտ) միջոցին անցած է Կիլիկեան Դրունքէն (Կուկլակայ կապան), Ամանոսեան Դրունքէն (Գարա գափու), Բ· Կիլիկեան Դրունքէն (Ամանոս լեռներուն մէջ), Բ· Ասորւոց Դրունքէն եւ Ասորւոց Դրունքէն (Պէյլանի կիրճ, վերջին երկուքն ալ Ամանոս լեռներուն մէջ): Իսկ Դարեհ անցած է Ամանոսեան Դրունքէն (Թօփրագ գալէսի):

Հանքեր.— Կիլիկիա հանքերով հարուստ է, բայց չեն շահագործուիր: Ունի առատ երկաթ, քրոմ, աղ, արծաթ, ծծումբ, ոսկի եւ ամենաառատ կապար: Չէյթունի երկաթը ընտիր է: Քարեր գտնուած է Աղեքսանդրեակ (Իսքենտէրուն) եւ Անտիոք: Քարերէն կան թերթաքար եւ մանաւանդ կրաքար (*): Հաճըն ունի երկաթի եւ արծաթախառն կապարի հանքեր

Բուսական հարստութիւն.— Կիլիկիա բուսականութեամբ շատ հարուստ երկիր է· կը բուսնին արմտիք, նարինջենի, ձիթենի, բամպակենի, կիտրոնենի, որթատունկ, բրինձ, պիստակենի, կնճիթ, շաքարեղէգ, ծառերէն շքեղ մայրի (**), սօսի, եղեւին, կաղամախի, նոճի, ընկուզենի եւ ձիթենի:

ՅՈՎՀ· ՊԱՊԻԿԵԱՆ

(Շար·)

(*) Կիլիկիոյ լեռները մասնաւորապէս կազմուած են կրաքարէ:

(**) Երբեմն Լիբանանի մայրիները գերազանցող մայրիներ:

Փարիզ եւ գաւառներ

Յ. Հ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Զեկոյց պատգամաւորներու կողմէ։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները 22 Օգոստոս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սալՄիւթիւալիթէի մէջ, 24 rue St. Victor։ Զեկոյց պատգամաւորներու կողմէ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի ընթերցասրահին բացման հանդէսը, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 13 rue Boucherie. Հիւանդանոցին դիմացը։ Պատուոյ նախագահ երեսփոխան ԺԻՒԼ ՄՈՔ. բանախօսութիւն։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կովկասեան պարեր, եւայլն։

Մուտք 3 ֆրանք

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, նախագահութեամբ Միութեան Կեդր. Վարչութեան։ Վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Պուլվար Ռապաթօի ծանօթ պարտէզին մէջ։ Առատօրէն դաշտային խաղեր, նուագ, եւայլն։ Գեղարուեստական բաժինը կը սկսի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։

Կը խօսին՝ ՏԻԿ. ԲԻՊԻՐԻԹՃԵԱՆ եւ ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը ներկայացուի «Երկու Ընկերներ», գաւեշտ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Մարտիրոսեան, Գարագաշեան, Դ. Պ. Ուզունեան, Գաբրիէլեան եւ Յ. Թորոսեան։

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։

Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կ. Խաչի արենուշներու կողմէ։ Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Մուտք 5 ֆրանք

Դաշտահանդէս Բրամասի անտառին մէջ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գօչհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ։ Վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Բլամասի անտառին մէջ, ծանօթ պաղ աղբիւրին մօտ։

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։

Հաղորդ. միջոցներ.— Շոգեկառք՝ Էնվալիտէն, իջնել Մէտէօն. Aubervilliersէն հանրակառք թիւ 89 եւ իջնել թէմինիւս Բլամասւ

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի։

Դաշտահանդէս Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլի Խնուսի Հայր. Միութեան կողմէ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ՝ Պ. ԽԱՉԻԿ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԷՐ ՍՂԻՇԷ Քհնյ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նիսի սկաուտական վարչութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու։

Վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Պուշ տը Լուի գեղեցիկ անտառին մէջ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Թանաստի աշխատանքը Պլֆորի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պլֆորի վասգէն կոմիտէի կողմէ, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Կէմէյէկի Հայր. Միութեան սրահին մօտ (Casern d'Offemont).

Կը խօսի Ընկ. Պ. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

Ներկայացում, արտասանութիւն, խմբերգ, եւայլն

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ.— Այսօր Շաբաթ օր Էմիլ Զոլա Թատերասրահին մէջ երեկոյեան 8.30ին։ Ղեկավարութեամբ՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի, մասնակցութեամբ՝ երգչուհի-դերասանուհի Տիկ. Ե. ԲԱԴԱԼԻ (Փարիզէն), ինչպէս նաեւ Պ. ԹՐԱԳՕՇԻ (Լիոնէն) եւ Վ. ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ (Մարսէյլէն)։

Կը ներկայացուի՝ ՕԹԵԼԼՕ

Տոմսերու գիները սովորական են

ՎԱՆՈԹ.— Սեպտ. 17ին Փարիզի մէջ պիտի ներկայացնէ «Բ Ո Բ»ը, Société Savantesի սրահին մէջ։

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ճընկըրըլեան (Պոլիս), Պ. Պետրոս Ճընկըրըլեան Պ. Հայկ Ճընկըրըլեան (Նիւեորք), Օր. Վարդլըյա եւ Պ. Վռամ Ճընկըրըլեան (Պոլիս), Պ. Յովակիմ Նազաշեան (Նիւ Եորք), Պ. Աւետիս Նազաշեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Զարուհի Քէչեան եւ զաւակը (Պոլիս), Պ. Սարգիս Սթամպոլեան եւ զաւակը (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Ինճալեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Միքիճանեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սերովբէ Պէյլէրեան եւ զաւակունք, կը ծանուցանեն գառնագէտ մահը՝

Պ. ԱՐԹԷՆԻԿ Յ. ՃԸՆԿԸՐԸԼԵԱՆԻ

իրենց զաւկին, եղբօր, քեռորդւոյն եւ ազգականին, որ տեղի ունեցաւ 18 Օգոստոսին, առաւօտեան ժամը 4ին, Լարիպուազիէռ հիւանդանոցը, 26ամեակ հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ուկէսին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 բիւ Ժան Կուժօն), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Բանթէնի գերեզմանատունը։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԷԹՎԷՅԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը կիրակի. 21 Օգոստոս, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Պանթէօն-Քուշանի [illegible] [illegible] 24 [illegible] [illegible] ներկայութիւնը [illegible] մեծամասնութիւն կը համարուի։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ Փարիզի եւ շրջականներու յարգոյ հայ հասարակութեան՝ Շապին - Գարահիսարի Ռազմիկ Հայր. միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 2 Կիրակի կէսօրէն յետոյ Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ կազմակերպած է թատերական ցերեկոյթ մը, ինպատա զօրավար Անդրանիկի յուշարձանին։

Կը խնդրուի բոլոր հայ կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

(Կնիք)

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, 61 Mr. le Prince. մէթրօ Օտէոն։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ հաշուետուութիւն, եւայլն։ Պիտի կարդացուի Արարկիր գտնուող հայրենակիցներու ցանկը, կարեւոր բոլորին համար։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ Սէն Ժիւլիէնի, Գօմոնի, Լա Ռօզիէռի եւ շրջակայ միացեալ Թաղերու եւ Մարսէյլի երկսեռ ժողովրդեան կը ծանուցուի, որ վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 5ին, պատշաճ արարողութեամբ տեղի պիտի ունենայ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Մատրան – Մանկապարտէզի հիմնարկութեան բացառիկ հանդէսը, նախագահութեամբ Թեմիս Առաջնորդ Գ. Գալուքեան սրբազանի եւ արուարձաններու բոլոր քահանայից դասուն։

Հիմնաքարերու կնքահայրութեան համար փափագող ազգայիններէ կը խնդրուի, որ կանխաւ յայտնեն իրենց պատրաստակամութիւնը մինչեւ վաղը Կիրակի կէսօրթաղականութեան հասցէին։

(Կնիք)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Էքս ան Փրովանս, Գ. Զ.— 105։
Մարսէյլ, Գարծ.— 928։
Սէն Մորիս, Գարծ. — 98.05։
Լավիլ Տիէօ, Տօնիկ.— 33։
Վիէն, Մ. Մ.— 35։
Վիէն, Գ. Ա.— 35։
Մարսէյլ, Տիգ. Սա.— 130։
Թէհրան, Շամ.— 10 տոլար։ Կարգադրեցինք։
Կալկութա, Arm. Ch. — 2 անգլ.։
Բլամառ, Գար. — 100։ Ի հաշիւ Ա.ի։
Քասապլանքա, Վ. Տ.— 35։
Մօրէսթօլ, Պ. Ո.— 30։
Թուլուզ, Մ. Մ.— 60։
Հարն, Գար.— 70։
Վիէն, Պ. Մ.— 70
Քուվայեօն, Մահ. 35։
Նէօյիի սիւռ Փլէզանս, Մ.Տ.Ա. - 150։
Փարիզ, Բիւրք — Եղբ. 70։

Նարի յատուկ մոթորներ

1/16 ձիու ուժ մոթոր եւ բլոմաթ 3.0 ֆրանք
1/8 » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ հաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեան վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը։

HOVHANESSIAN ingénieur
15 rue de Vienne. Paris (8)
Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5.

ՇԱՀԱԻՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի լէ-Մուլինօի կայարանին մօտ պզտիկ թռչնատուն մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի։ Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun. Issy les Moulineaux. Seine.

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑԷՔ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

Այցելու ուսուցչուհի մը հայերէնի մասնաւոր դասեր կու տայ դիւրամատչելի պայմաններով։ Գրել՝ Mlle. Sevatch, 7bis rue de Pré St. Gervais. Les Lilas, Seine.

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց բըփրիզի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար։ Դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել Տէր-Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թոլպիաք։

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԲՈԲ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ

Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բոոը ասել չէր կարող, թէ ինչքան տեւեց այդ դրութիւնը, մի՞ վայրկեան թէ մի յաւիտենականութի՞ւն։ Նա ուշքի եկաւ վախից, երբ տեսաւ որ Մօնտանէլլին դեղնում է ու չարժւում են նրա շրթունքները առանց որ եւ է հնչիւնի.

— Արթուր. — լսեց մի մեղմ շշուկ։ — Այո՛, խորն էր ջուրը։

Բոո առաջ եկաւ։

— Ներեցէք, Ձերդ Սրբազնութիւն։ Ես կարծում էի որ քահանաներից մէկն է։

— Ա՛, ուխտաւորը։

Մօնտանէլլի վայրկենաբար ուշքի եկաւ, թէեւ Բոո նրա մատի սաֆիրի անհանդարտ փայլփլուկից տեսնում էր, որ դողում էր դեռ։

— Ի՞նչ էք ուզում, բարեկամս։ Այժմ ուշ է, եւ գիշերները եկեղեցին փակ է լինում։

— Ներեցէք, Ձերդ Սրբազնութիւն, եթէ վատ եմ վարուել։ Տեսայ դուռը բաց էր, մտայ ներս աղօթելու։ Եւ երբ տեսայ քահանային, ինչպէս կարծում էի, որ աղօթում էր խորասուզւած, սպասեցի որ իր օրհնութիւնը խնդրեմ.

Ու մեկնեց փոքրիկ թեթեղէ խաչը, որ Դոմինիկօից էր ստացել։ Մօնտանէլլին վեր առաւ Բոոի ձեռքից եւ վերադառնալով դէպ ի սեղանը, նրա վըրայ դրաւ մի վայրկեան։

— Առէ՛ք, որդիս, ձեր խաչը ու գընացէք խաղաղութեամբ — ասաց նա։ — Ողորմած է Տէրը եւ գթասած։ Գընացէք Հռոմ ու խնդրեցէք նրա պաշտօնեայի, Սուրբ Հօրը, օրհնութիւնը։ Եւ խաղաղութիւն լինի ձեզ։

Բոո կախեց գլուխը, որ օրհնութիւնը ստանայ եւ դանդաղ չտալ իներ դէպ ի դուռը։

— Սպասեցէք. — կանչեց Մօնտանէլլի։

Բոո կանգ առաւ մի ձեռքը վանդակին։

— Երբ դուք Հռոմում սուրբ հաղորդութիւնը ստանաք — ասաց նա. — աղօթեցէք այն մարդու համար, որ զրկել է խորին վիշտը, այն մարդու համար, որի վրայ ծանրացած է Աստծու ձեռը։

Իր ձայնի մէջ արցունք կար ու Բոոի վճռականութիւնը սկսեց տատանւել։ Մի վայրկեան էլ ու կը մատնըւէր։ Բայց թափառական կեանքի միտքը նորից տիրեց նրան եւ նա յիշեց Յովնանի նման, որ պէտք էր մնալ իր դղյակին մէջ։

— Ո՞վ եմ ես, որ նա իմ աղօթքը լսի։ Ես մի բորոտ եմ, մի թափառաշրջիկ։ Եթէ ես կարողանայի նրա զոհերին մատուցանելու իբրեւ նւէր Ձերդ Սրբազնութեան նման, մի սուրբ կեանք ու մի հոգի զերծ արատից ու զերծ ծածուկ անարգութիւնից…

Մօնտանէլլին կտրուկ շուռ եկաւ.

— Նրան նւէր մատուցանելու, — ասաց նա. — մի խորտակւած սիրտ ունիմ միայն։

. . . .

Մի քանի օրից Պեստոի վրայով Բոոը Ֆլօրենցա վերադարձաւ հանրակառքով։ Ուղղակի գնաց Ջեմմայի մօտ, բայց տանը չգտաւ։ Մի տոմսակ թողեց, որ կը մտնի յաջորդ առաւօտը, գնաց տուն, յուսալով որ իր աշխատութեան սենեակը ազատ կը լինի Զիտաայի յարձակումից։ Նրա նախանձոտ յանդիմանութիւնները գըզգում էին իր ջիղերը, եւ վախենում էր որ նորից կը լսի։

— Բարի երեկոյ, Բիանկա, — ասաց նա, երբ աղջիկը դուռը բացաւ։ — Տիկին Բէննին այսօր եկե՞լ է այստեղ։

Աղջիկը զարմացած նայեց նրան։

— Տիկին Բէննի՞ն. Մի՞թէ վերադարձել է։

— Ի՞նչպէս թէ. — հարցրեց Բոոը, տալչած կանգ առնելով։

— Նա յանկարծ մեկնեց ձեր գնալուց անմիջապէս յետոյ եւ բոլոր իրերը թողեց այստեղ։ Զատաց անգամ թէ ուր է գնում։

— Ի՞նձնից անմիջապէս յետո՞յ, այսինքն, ճիշդ երկու շաբաթ առաջ։

— Այո՛, պարոն, միեւնոյն օրը. եւ իրերը անկարգ բոլոր թափւած են նրա՛ [illegible]։ Բոլոր ն[illegible]ները այդ մասին են խօսում։

Բոոը նա դարձաւ եւ առանց մի բառ ասելու ծառուղիով գնաց զինել Զիտաայի բնակարանը։ Սենեակները ճիշդ առաջւայ վիճակին էին։ Բոոի տրած նւէրները բոլորն էլ իրենց սովորական տեղերում։ Ոչ մի տեղ ոչ նամակ, ոչ տոմսակ։

— Պարո՛ն, — ասաց Բիանկան, ներսալով դռան մէջ, — մի պառաւ կին ձեզ է հարցնում։

Բոո նա նայեց զայրացկոտ դէմքով։

— Ի՞նչ էք ուզում, ի՞նչ էք ետեւիցս մտն գալիս։

— Մի պառաւ ձեզ հետ է խօսել ուզում։

— Ի՞նչ է ուզում։ Ասացէք, որ եւ չ-չեմ կարող այժմ. գործ ունիմ։

— Նա գալիս է գրեթէ ամէն երեկոյ ձեր գնալուց յետոյ, պարոն, եւ հարցնում է, երբ էք վերադառնալու։

— Հարցրէք, ի՞նչ է ուզում. բայց ոչ, լաւ է, ինքս կը գնամ։

Պառաւը սպասում էր Բոոի բնակարանի դրանը։ Հագուստները աղքատ էր, դէմքը այրած ու կնճռոտ, գլխին ձգած մի գոյնզգոյն շալ։ Երբ Բոոյ ներս եկաւ, պառաւը բարձրացաւ նստած տեղից ու նայեց նրան իր սեւ սուր աչքերով։

— Դո՞ւք էք այն կաղ պարոնը, — ասաց նա, դիտելով ոտքից գլուխ — Ես ձեզ յանձնարարութիւն ունիմ Զիտա Րէննիից։

Բացաւ իր աշխատանոցի դուռը, ներս թողեց նրան։ Մտաւ ինքն էլ, ու ետեւից ու փակեց դուռը, որ [illegible] չլսի իրենց խօսածը։

— Նստեցէք, խնդրեմ։ Իսկ այժմ ասացէք՝ ո՞վ էք դուք։

— Այդ ձեր բանը չէ։ Ես եկել եմ ասելու, որ Զիտաս Րէննին գնացել իմ որդիս հետ։

— Ձեր որդի հե՞տ։

— Այո՛, պարոն։ Եթէ ինքներդ ձեր նորո՞ք չունիք ձեր սիրականը պահելու, չպիտի զանգատւէք, երբ ուրիշները խլում են նրան ձեր ձեռքից։ Իմ որդիս երակներում արիւն է վազում, ոչ թէ ջուր։ Գնչու է նա։

— Ա՜խ, ուրեմն գնչու էք դուք։ Ուրեմն Զիտաս վերադարձաւ իրայիններին գիրկը։

Պառաւը զարմանքով ու արհամարհանքով նայեց նրան։ Ի՞նչ, այդ քրիստոնեաները ամենան հպարտութիւն անգամ չունեն, որ բարկանան, երբ նրանց անպատուում են։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

21 AOUT 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1962 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ
ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Չափահաս Որբերու Միութեան Գ. րդ. Համագումարը որ տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ, Օգոստոս 13—15ին, յանուն Հայ որբերուն՝ բողոք մը ուղղած է Ազգերու Դաշնակցութեան, բողոքելու համար Թուրքիոյ ընդունելութեան առթիւ եւ յայտարարելու որ իրենք կը մնան ժառանգորդն իրենց հայրերու Հայրենիքին եւ կը պահանջեն անոր ազատութիւնը:

Թուրքիոյ մուտքին առթիւ, ամբողջ հայութիւնը ցնցուեցաւ, ամբողջ հայութիւնը գաղութային մամլիկներ ապրեցաւ, ամբողջ հայութիւնը մէկ ձայնով ներկայացաւ, գոնէ որպէս հոգեկան արտայայտութիւն

Եւ պէտք է ըսել ու ընդգծել՝

Թէ՝ հիասթափութիւնը եւրոպական «արդարադատութենէն» ընդհանուր էր եւ համանման:

Թէ՝ Հայկական դատի պաշտպանութիւնը եւ Հայրենիքի պահանջը արտայայտուեցաւ չնչալի եւ անվարան:

Թէ՝ Հայ ժողովուրդը չէ հրաժարած եւ չի կրնար հրաժարիլ իր ազգային եւ անհատական պահանջներէն:

Թէ՝ Թուրքը կը մնայ հայ ժողովուրդի անզիջող թշնամին, ու հայ ազգը հարկադրաբար թշնամի պիտի մնայ Թուրքին, որքան ատեն որ իր հայրենի ժառանգութեան չէ տիրացած:

Թէ՝ Հայկական բոլոր հոսանքները, բաց ի հայ բոլշեւիկներէն, հայկական դատը կը հետապնդեն (թէեւ տարբեր եղանակով) եւ պիտի հետապնդեն ամէն առիթով:

Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտօնական դիմումը ժամանակին արձանագրեցինք եւ արտայայտուեցանք այդ առթիւ:

Թուրքերն իրար անցան եւ թուրք մամուլը երեւակայելի եւ աներեւակայելի սուտերով հրապարակը լեցուց եւ ուզեց մոլորեցնել թուրք հանրային կարծիքը այն մասին թէ հայ ազգը չէ որ այդ պահանջները կը ներկայացնէ, այլ անհատ մը, — Ա. Ահարոնեան:

Բայց աշխարհը գիտէ, ու հայ ժողովուրդը գիտէ որ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը հայ ժողովուրդի ստուար մեծամասնութեան քաղաքական պահանջները հետապնդող դիւանագիտական մարմինն է, որ ժողովուրդ եւ կազմակերպութիւններ ունի իր ետեւ:

Այսքանը եթէ բաւական չէր թուրք մամուլին համար, որ հրճուանքով կը տպէր որ եւ է այլասերած Հայու մը հայհոյանքներն ընդդէմ Ա. Ահարոնեանի, կրնար կարդալ Գաղթականաց Յանձնաժողովի դիմումը Ազգերու Դաշնակցութեան: Գաղթականաց Յանձնաժողովի ձայնը, որ հայկական դատի պաշտպանութիւնն է, յար եւ նման Հ. Հ. Պատուիրակութեան, կուգար չէզոք բոլոր Հայերու ձայնը միացնելու հայկական քաղաքական դատին:

Աւելին դեռ, որպէս զի Թուրքերը համոզուին, ինչպէս նաեւ այն Հայերը որ բոլշեւիկեան հովերէն տարուած են, թէ Ժընեւ եղած դիմումները համահայկական էին, թող կարդան նաեւ Ռամկավարներու դիմումը Ազգերու Դաշնակցութեան:

Այս բոլոր ընդդիմադիր հոսանքները, դիւանագիտական կամ կուսակցական ճանապարհով կը հասնէին Ժընեւ, մէկ կեցուածքով ընդդէմ Թուրքիոյ, որուն հետ դատ ունինք, որմէ պահանջներ ունինք, եւ որուն օձիքը չենք կրնար ազատ թողուլ, մինչեւ որ այս թափառական բազմութիւնները իրենց հայրենիքը չվերադառնան:

Ու եթէ այս բոլորը քիչ կուգար Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Թուրքիոյ, եթէ այս բոլորը, որպէս հինցած ու մաշած ճամբաներ կը նկատուէին հայ զանգուածներէն, թող լսեն, ուրեմն չափահաս որբերուն ձայնը:

Չափահաս որբը, չափահաս հայութիւնն է, արաբական անապատներէն ազատուած մանկութիւնն է, իսկական ժառանգը մեր հայրենիքին: Ու անոր ձայնը ամբողջ հայութեան ձայնն է: Ու Թուրքերն այս պարագային գործ չունին դիւանագիտական կազմակերպութիւններու եւ մարմիններուն հետ, այլ գործ ունին հարիւր հազարէ աւելի նորահաս հայ պատանիներու եւ երիտասարդներուն հետ, որոնք կուրծք ունին իրենց հայրերու դատին համար, որոնք արիւն ունին իրենց ժառանգութեան ի խնդիր, եւ որոնք կորով ունին քառորդ դար մը եւս պայքարը մղելու յանուն հայութեան ազատութեան:

Ու Ազգերու Դաշնակցութիւնը, եթէ խոհեմութեան քարոզներ ունի հայ դիւանագիտական մարմիններուն ըսելու, եթէ Թուրքիոյ բարեկամութիւնը ներկայ քաղաքական կացութեամբ կրնայ բացատրել եւ համբերութիւն պարտադրել հայ զանգուածին, չափահաս հայութիւնը, երիտասարդ ու կորովի, սակայն անիրաւուած ու թարմ վէրքերով՝ կը կենայ ամբողջ աշխարհին եւ Թուրքիոյ դէմ իր հայրերու դատը շարունակելու՝ աննկուն ու յարատեւ:

Եւ այդ որբութիւնը զանգուած է, նոր հայութիւնն է, անոր ջիղն է, եւ վաւերական խոստումը որ կայծկլտացող աչքեր կան յառած դէպ ի հայրենի երկիրը, կամքը կայ՝ որ զայն կը կապէ յարաճուն պայքարին հետ, եւ անխորտակելի բաղձանքը՝ հասարար հայրենիք մը կերտելու, վերաշինելու եւ վերածնուած հայութիւն մը զանելու.

Եթէ հայկական հարցը Թուրքերուն համար փակուած է, եթէ Ազգերու Դաշնակցութեան համար բեռ մըն է, Թուղթերու եւ բողոքներու, հայութեան համար խնդիրը կը դառնայ աւելի արիւնոտ, կեանքի եւ մահուան հարց մը:

Ու Չափահաս Հայութիւնն այդ դատի պաշտպանը եւ հետապնդողը:

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Օթթաւայի խորհրդաժողովը փակուեցաւ

ԻՆՉ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՆՔՈՒԵՑԱՆ ՀՈՆ

ՕԹԹԱՎԱ, 19 Օգոստոս.— *Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Անգլիա եւ Քանատա սկզբունքով համաձայնեցան ռուսական տըմփինկին դէմ, բայց համաձայնութեան պայմանները դեռ պատրաստ չէ: Վաղը պիտի ստորագրուի: Անգլիական եւ քանատական պատուիրակներու պայքարը վերջացաւ Անգլիոյ յաղթութեամբ որ կը զգուշանայ որոշումներ տալ միայն Ռուսիոյ դէմ, ինչ որ Քանատացիներուն նպատակակէտն էր: Կը ծանուցուի թէ վաղը առտու պիտի կնքուին բազմաթիւ համաձայնութիւններ Անգլիոյ եւ իր գաղթապետութեանց միջեւ: Խորհրդաժողովը շաբաթ ժամը տասնին պիտի փակուի.*

Անգլիոյ եւ Քանատայի միջեւ կնքուած համաձայնութեան մը համաձայն Քանատա Անգլիոյ կուտայ մաքսային նախընտրական սակացոյց մը 200 նիւթերու մասին որ կը պարունակէ մանաւանդ բոլոր հիւսուածեղէնները, երկաթ, պողպատ եւ քիմիական նիւթեր: Իսկ Անգլիա նոյն սակացոյցը կ'ընծայէ փոխադարձաբար ցորենի, պղինձի եւ փայտի մասին: Իսկ քանատական ալիւրը առանց մաքսի պիտի մտնէ Անգլիա:

Համաձայնագրին մէջ սովետներուն անունը չկայ, բայց կ'ըսուի թէ «Քանատա պիտի ընդունի երաշխիքներ որ եւ է զեղչի դէմ որ նախընտրական սակացոյցի վրայ կրնայ կատարուիլ իրենց ազգային արտածութիւնները հակակշռող պետութեանց անուղիղ մրցակցութեանց հետեւանքով»:

— Իրլանտական պատուիրակութեան պետը այսօր յայտարարեց թէ կատարուած բանակցութեանց հետեւանքով մեծ քայլ մը առնուած է Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ եղած վէճին կարգադրութեան մասին: Համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի թէեւ, բայց առժամեայ հանգամանք պիտի ունենայ ան, մինչեւ որ Լոնտոնէն վաւերացուի:

— Գաղթային նախարար Պ. Թոմաս այսօր անթելով հաղորդուած ճառի մը մէջ ըսաւ. «Այսօր, Կայսրութեան իմ պաշտօնակիցներուս հետ համաձայն կարեւոր որոշումներ պիտի տանք: Վաղը պիտի ստորագրենք համաձայնութիւններ որ կը յուսամ, աւելի սերտիւ պիտի կապեն Մեծն Բրիտանիան Գաղթապետութեանց: Խորհրդաժողովին յաջողութիւնը որոշ է, եւ գիտեմ թէ ասիկա յաւելուր մըն է հին մայր հայրենիքին բոլոր քաղաքացիներուն համար»:

Ամերիկա կ'ուզէ՞ ճանչնալ Սովետները

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ, 19.— *Ամերիկեան բանակին սպայակոյտի պետ զօր. Մէքարթըրի ճամբորդութիւնը Ռուսիա եւ Փոլոնիա, օրուան խնդիր կը դարձնէ Միացեալ Նահանգաց կողմէ Ռուսիոյ ճանաչման հարցը: Կը հարցնեն թէ միթէ Ամերիկա պիտի յամառի՞ երրորդ միջազգայնականին ջնջման ստորադասել սովետներու ճանաչումը:*

Կը յիշուի թէ Պ. Սթիմսըն գարնան երբ Ժընեւ կը գտնուէր, Լիտվինովի կողմէ անուղղակի առաջարկ ընդունեց ռուս-ամերիկեան պաշտօնական յարաբերութեանց վերսկսման մասին եւ թէ այս մասին խօսելու համար երկու երկիրներու նախարարներուն միջեւ հանդիպում մը կարգադրուած էր: Այս հանդիպման թէեւ Պ. Սթիմսըն չի կրցաւ երթալ, բայց իր տեղը ղրկեց Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին ամերիկեան պատուիրակութենէն երկու հոգի: Այս տեսակցութեան միջոցին Լիտվինով յայտարարեր է յանձն առնելով հանդերձ որ եւ է փրոփականտ չընել Ամերիկայի մէջ, Մոսկուայի կառավարութիւնը չի կրնար ջնջել Քոմինթէրնը:

Ատլանտեանի թռիչքը յաջողեցաւ

Անգլիացի օդանաւորդ Մօլլիսըն որ առջի օր ժամը 11.35ին մեկնած էր Իրլանտայէն թեթեւ սաւառնակով մը մինակը կտրելու Ատլանտեանի երթուղարձ ուղեւորութիւն մը, երէկ ժամը 12.55ին (տեղական ժամացոյց) հասաւ ամերիկեան ցամաքը եւ ստիպուեցաւ իջնել քանատական հողի վրայ Բէնֆիլտ – Րիճ ըսուած տեղը, քանի որ օդանաւորդը շատ յոգնած ըլլալով մինչեւ Նիւ Եորք չէ կրցած երթալ:

Մօլլիսըն թղթակիցներու յայտարարեց. — «Նոր Սկովտիոյ վրայ օդին աննպաստ կացութիւնն էր որ զիս ստիպեց ուղղուիլ դէպ ի Քանատա փոխանակ Նիւ Եորքի ուղղութիւնը բռնելու: Ամերիկեան ցամաք հասնելու այնքան մշուշ կար որ Յուկէս ժամ դրի ընելու համար 2700 մղոն: Միջին արագութիւնս որ ժամական 110 մղոն պիտի ըլլար իջաւ այսպէս 90ի: Ուղղուեցայ մինչեւ Եարմըթ, Մէնի եզերքը, բայց բան մը չէի տեսներ եւ ստիպուեցայ բարձրանալ դէպ ի հիւսիս, թռելով քանատական հողի վրայէն: Բաւական ատեն նպաստաւոր տեղ մը փնտռելէ յետոյ վերջապէս իջայ Բէնֆիլտ – Րիճ:

— Անգլիացի օդանաւորդին այս յաջողութիւնը ի վեր կը հանեն թերթերը եւ զայն կը կոչեն Անգլիացի Լինտպէրկը, որովհետեւ իր սաւառնակը աւելի փոքր էր քան Լինտպէրկինը եւ միայն մէկ մոթէօր ունէր: Արեւելքէն արեւմուտք մինակը առանց արկածի թռող օդանաւորդն է ինք:

Մօլլիսընի նորապսակ կինը ժամանման լուրը առնելուն իր խնդութիւնը յայտնեց եւ ըսաւ թէ յոյս ունի որ ամուսինը աւելի դիւրաւ պիտի գլուխ հանէ վերադարձը:

Օդանաւորդը շատ յոգնած ըլլալով փոխանակ քանի մը ժամ մնալու Նիւ Եորք, երկու երեք օր պիտի հանգչի եւ ապա պիտի վերադառնայ:

Օդանաւորդուհին 10,000 մեթր բարձրացաւ

Երէկ գրած էինք թէ Փարիզ – Թոքիօ եւ Փարիզ – Մատակասքար երթուղարձի օդային հերոսուհին ֆրանսացի Օր. Մարիզ Հելց մեկնած էր վերելքի կանացի չափանիշը կոտրելու համար, որ կը պատկանէր Ամերիկացի Օր. Րըթ Նիքոլսի 8761 մեթրով:

Օր. Մարիզ յաջողեցաւ 10,000 մեթր բարձրանալ, եւ մինչ վարը շուքի մէջ 35 աստիճան էր, իր հասած վայրը կ'ընէր զերոյէն վար 49 աստիճան ցուրտ...:

. Ժամը 9ին մեկնեցաւ Վիլլաքուպլէյի դաշտէն, եւ իջաւ ժամը 10.25ին, խռնուած բազմութեան խանդավառ ծափերուն մէջ:

Գերմանիա պիտի դիմէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ գերման կառավարութիւնը մօտ օրէն խօսակցութեան պիտի սկսի Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ կառավարութեանց հետ, գերման բանակին թիւը աւելցնելու համար, որ, ինչպէս յայտնի է, սահմանափակուած է ըստ Վերսայլի դաշնագրին: Փարիզի եւ Լոնտոնի գերման դեսպանները կ'երեւի այսօրերս դիմում պիտի կատարեն այս մտօք:

Գերմանիոյ այս նպատակը յայտնի էր զօր. Ֆոն Շլայխէրի ճառէն եւ Ֆոն Փափէնի նոր յայտարարութենէն ի վեր: Բայց կ'ըսեն, Ֆրանսական թերթերը, «սկսուած» բանակցութիւն չկայ, ինչպէս Գերմանները կ'ըսեն, այլ, իրաւ է որ, Ֆոն Փափէն Լօզանի մէջ կիսապաշտօն առաջարկ բերաւ Պ. Էռիոյի այս մասին, բայց Ֆրանսայի վարչապետը մերժեց լսել: Արդէն, ցարդ, որ եւ է փաստ չէ յայտնուած Ֆրանսական կառավարութեան մօտ, այնպէս որ այդ հրատարակութիւնները կը թուին ըլլալ գերման հանրային կարծիքը շոյելու նպատակով:

Գործերը Գերմանիոյ մէջ

ՊԵՐԼԻՆ, 19.— *Կեդրոնը դեռ յոյսը բոլորովին կտրած չերեւար համաձայնելու Հիթլերի հետ, Փրուսիոյ մէջ խառն դահլիճ մը կազմելու մասին: Պատրաստ է հիթլերեաններու թողուլ վարչապետութիւնն ու Տիէթի նախագահութիւնը: Եթէ այս գործողութիւնը յաջողի Փրուսիոյ մէջ, նախարան մը պիտի ըլլայ գործակցութեան ամբողջ գերման խորհրդարանին համար: Այն ատեն արդի կառավարութիւնը պիտի ստիպուի կա՛մ հրաժարիլ կամ պետական հարուածի դիմել:*

Այս պարագային, կ'ըսուի թէ, Նախագահ Հինտէնպուրկ չուզելով երկրին ամբողջ իշխանութիւնը հիթլերեաններու թողուլ, պիտի նախընտրէ հրաժարիլ: Այն ատեն հաւանական թեկնածու կը նկատուի Գահաժառանգը:

— Քաղաքական վերջին անցուդարձերը շատ ուշագրաւ ճեղքում մը առաջ բերին հիթլերեաններու եւ Հիւկէնպէրկի ազգայնականներու միջեւ: Երկու կողմի թերթերը բուռն կերպով կը քննադատեն զիրար, ինչպէս նաեւ երկու բանակները: Հիւկէնպէրկի ազգայնականներու բանակին պետ Ֆոն Սթէֆանի մեծաշուք յայտարարութիւն մը հրատարակեց: Ասով կ'ուզէ ապացուցանել թէ հիթլերեան բանակը անցած շաբթու իրաւամբ համախմբումներ փորձեց Պերլինի շրջակայքը քալելու համար մայրաքաղաքին վրայ:

Հիթլերեան կազմակերպութիւնները քանիցս փորձեցին իրենց ձեռք անցընել, նոյն իսկ սպառնալիքով, Հիւկէնպէրկի բանակին մօտ գտնուած զէնքերն ու ինքնաշարժները, ըսելով մինչեւ իսկ թէ կառավարութիւնն ու ոստիկանութիւնը իրենց հետ է եւ կ'օժանդակեն իրենց շարժման:

Հրամանատար Սթէֆանի կը ծանուցանէ թէ այս իրողութիւնները հաղորդած է Փրուսիոյ ներքին նախարարութեան եւ թէ ստիպուած է շարժման մէջ դնել իր ուժերէն մաս մը պահպանելու համար ընկերակցութեան սեփական ռազմանիւթերը: «Չենք ուզեր որ, կ'ըսէ, մեր զօրքերը ահաբեկուին [illegible] կազմակերպութիւններէ եւ ոչ ալ մղուիլ պետական հարուածի մը որ յաջողելու որ եւ է բախտ չունի»:

— Գերման խորհրդարանին բացման չպիտի կրնայ իբր երիցագոյն նախագահել համայնավար երեսփոխանուհի Քլարա Զէթքին քանի որ ան Մոսկուա կը գտնուի այս պահուս եւ հիւանդ պառկած է:

— «Պողպատէ Սաղաւարտ»ներու ընկերակցութիւնը սեպտ.էին մեծ զօրանդէս մը պիտի կատարէ Պերլինի մէջ իր 150,000 անդամներով, որոնք համազգեստ եւ պիտոյք պիտի կրեն: Այս զօրաշարժին ներկայ պիտի գտնուին Նախագահ Հինտէնպուրկ եւ վարչապետ Ֆոն Փափէն, նախարարներու հետ: Այս զօրաշարժը հսկայ ցոյց մը պիտի ըլլայ պահանջելու Գերմանիոյ սպառազինումը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱՔԵՐԸ փոխանակ մեղմանալու տակաւ կը սաստկանան: Երէկ ջերմաչափը մինչեւ 35.8ի բարձրացաւ շուքին մէջ, ինչ որ պատահած չէր 1923էն ի վեր: Այսօր, հակառակ հովին, ջերմութիւնը կը պահէ իր ճնշիչ հանգամանքը: Լոգանքի վայրերը, պարտէզները, գետեզերքները խռնուած են բազմութեամբ: Ֆրանսայի զանազան կողմերը արեւահարութենէ բազմաթիւ մարդիկ մեռան:

ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԷՆ առջի գիշեր առաջին անգամ անթելով հաղորդուեցաւ իր ներկայացումը որ էր *Մարուֆ* օփերան: Ասկից վերջ ամէն մարդ տուներնստած պիտի կրնայ հետեւիլ Օփերայի ներկայացումներուն:

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՄԷՋ.— Պոլսէն կը հաղորդեն թէ վերջերս տեղատարափ անձրեւներ տեղացած են Էրզրումի մէջ եւ շրջակայքը մեծ վնասներ հասցնելով: Հեղեղները քշած են տուներ եւ խանութներ, պատճառելով նաեւ մարդկային զոհեր: Փլած են բազմաթիւ կամուրջներ, որոնցմէ մէկին վրայ գտնուած 20 հոգին ջուրը իյնալով ոմանք խեղդուած են: Զոհերուն ճիշդ թիւը դեռ յայտնի չէ:

ԱՆԴՐԿԱՍՊԵԱՆ ԵՐԿՐՈՒՄ

(ՈՒԶԲԷԿ ԵՒ ԹՈՒՐՔՄԷՆ ԿԵԱՆՔԸ)

Օրը օրին Թղթակիցները պարբերաբար տալիս են տեղեկութիւններ բոլշեւիկեան Հայաստանից, նրա ալրդի ծանր դրութիւնից եւ բոլոր անց ու դարձից։

Սոյն գրուածքով կ'ուզէի ծանօթանալ լայնածաւալ հարաւոտ ու բերրի Ուզբեգստանի եւ Թուրքմէնստանի Ցէտէրացիաների վերան եւ մի առ մի գրի առնել նրա ժամանակի մամուլի մէջ։

Ճիշտ եւ անուրանալի է, որ ներկայիս եւ միշտ էլ Մոսկուայում նստած բոլշեւիկ ղեկավարներըյանձինս Ստալինի եւ Մոլոտովների աւելի լայն ուշադրութիւն են դարձնում այդ երկրամասի վրայ. այդ անուրանալի է։ Բայց ի՞նչն է պատճառը, նրանց գեղեցկութեան համար չէ, որ նուիրել են այդ երկրամասին իրենց ուշադրութիւնը։ Ի՞նչ առաւելութիւններից են զրկուած, ահա գլխաւորը։

Ռուսաստանը կարիք ունի որոշ հում նիւթի եւ իր հում եւ օգտակար, պիւտճէ կազմող առաւելագոյն մթերքը, ինչպէս օրինակ բամպակը, բուծումը, կարակուլ մորթը, նաեւ մասցուն առատօրէն ստանում է այդ երկրամասից։

Բայց թէ որքան է օգտուում ինքը՝ բուն ժողովուրդը այդ առաւելներից, այդ է հետաքրքիրը։

Ուզբէգ եւ Թուրքմէն ժողովրդի գլխաւոր պահանջն է, որը եւ պէտք է ստանայ դրսից — այն է թէյը, «գօզ» թէյը, որ նրանց համար թանկ եւ անհրաժեշտ է, բրինձը քունջութի ձէթը, որոշ շրջանում, ինչպէս Փիրգանում, դմակը, փլաւի համար, որ նրանց ամենօրեայ կերակուրն է։

Ճիշտ է, եթէ ուրիշ վայրերում, աւելի շուտ սուր կարիք զգացուեց մթերքի, բայց այդ երկրամասում առատօրէն լի էր կօօպէրատիւները մինչեւ օգոստոս 29. այդ օրուանից այդ տեղ էլ չքացաւ հրապարակից ամէն ինչ։ Կօօպէրատիւների դարակները դատարկ էին, ծառայողները սրբապիղծութեամբ էին պարապում. մէկ մէկ կենդանութիւն է ստանում օղիով ու գինիով. չնայած քանիցս բոլշեւիկները գրում են այդ ողելից խմիչքի արգիլման մասին։

Բայց ի զուր. անուրանալի է որ այսօրնրանցզատարկգրամարկղները կենդանացնողը, ծառայողների ամիսներով չճարուած ռոճիկի բացը ծածկողը օղու եւ գինիի վաճառումն է։

Եթէ երբեմն Ռուսաստանից առաջւում եւ ամբարւում է մթերք, այդ գնա չի նշանակում թէ ժողովրդի համար է, այլ ծառայողների մի խումբ բախտախնդիրների համար, որոնք աւելի վատթար տնտեսական ապարիզում, ամենուրեք փորում են պետութեան հիմքը։ Դրանք մի խոշոր ցանցով-շղթայով կապուած են իրար հետ։ Պէտք է ասել որ Ուզբեկստանի ղեկավար տարրը, ամէն հիմնարկութեան մէջ, մեծաւ մասամբ՝ Կանզանաի թաթարներ են, որոնք լաւ տիրապետում են իշխող լեզուին, հրեաներ և Ռուսներ։ Ճիշտ է, վերջին տարիները առաջ քաշեցին տեղացիներին եւ գլխաւոր պաշտօններ որոշ տեղեր նրանց յանձնեցին. բայց փաստօրէն դրութիւնը մնաց նոյնը, նրանք միմիայն տնուանական էին, դորձող եւ Թելադրող տարրը դարձեալ միւսներն էին։ Նրանք աւելի շուտ ձեւականօրէն են ընտրուած։

Աչքի ընկնող գիւղերում բաց են արել կօօպէրատիւներ, միշտ լիքն են կօօպէրատիւները աւելի շուտ այնպիսի ապրանքներով, որը բոլորովին անպէտք է Ուզբէգ գիւղացու համար։

Ցանահ հանդիպում են սայլերի շարաններին, բարցուած թէյով, սապոնով, շաքարաւազով եւ այլ մթերքով։

Բայց հարց է թէ այդ ապրանքից որքանն է տեղ հասնում եւ ծառայում գիւղացու օգտին։ Կիսից աւելին պահեստապետները իրենց գործակալների միջոցով ծախում են մասնաւորներին. որոնք վաղօրօք տեղ առած սպասում են։

Ինձ պատահել է ծանօթանալ այդ ակնոցներից մէկի հետ որը բստ իր պատմածի մի շաբթուան ընթացքում, վաճառել է 40 մեշոկ շաքարաւազ. 60 փաւտ սապոն, մօտ 60 փուտ ձէթ, դեռ շատ կայ, որ պարբերաբար վաճառելու ենք։ Օգտուէնք գնա քանի կարելի է։

Այն օրուանից երբ կօօպէրատիւների դարակներից չքացաւ մթերքը, այն օրուանից աւելի եւս սկսուեց երեւան գալ մասնաւոր անհատների մօտ ամէն ինչ եռապատիկ, քառապատիկ գներով։

«Գօզ» թէյը որ արժէ կօօպերատիւում 6—8 րուբլի, այն ինչ առաջին ձեռք վաճառումը 15—25 րուբլի, իսկ ծայրայեղ դէպքում բարձրանում է 40 — 60 րուբլի ֆունտը։

Նոյնը ձէթը արժէ կօօպէրատիւում 8 րուբլի, բայց դուրսը ծախում են սպեկուլանտներին ֆունտը 150—200 րուբլի։

Սապօնը նոյնպէս ֆունտը արժէ 10 12 րուբլի, այն ինչ դուրսը վաճառում են 80—120 րուբլի։ Նման եւ միւս ապրանքը, ամէն ինչ ծախում են սպեկուլանտներին։

Թէյր արժէ գրօշը մօտ 22—25 րուբլի, այն ինչ ծախում են մասնաւորին 60—90 րուբլի։

Մի խօսքով, ամէն ինչ չարաշահութեան ասպարէզ է դարձել։ Չկայ պակերոս, մախորկայ իսկ մասնաւորի մօտ՝ որքան ուզես. գրպանններում ծախում են երկրորդ երրորդ տեսակ 1 ր. մինչեւ 1 ր. 50 կոպէկ, մախորկան 08 ֆունտը 1 րուբլի, նոյնպէս եւ միւս բոլոր ապրանքը։ Այս բոլոր վերոյիշեալ թուերը ցոյց են տալիս թէ ինչ հսկայական տարբերութիւն կայ գների մէջ եւ բոլոր դող եւ աւազակ պահեստապետները ինչ հսկայական օգուտ են վերցնում ի հաշիւ ուզբեկ եւ թուրքմէն գիւղացու։

Իսկ իրենք, բուն ժողովուրդը որը օրն ի բուն աշխատում, քաշ է գալիս հողի հետ եւ տարուան վերջ ամբողջ առացածը հողից տալիս է բոլշեւիկներին ու ինքը մնում սոված։

Կեղեքուելու, անարգուելու անուակէտից ոչ մի տարբերութիւն չկայ նրանց եւ միւս Ֆէտերացիայի ազգայնակութեան մէջ։ Հաւասար կերպով, Թալանուում, կեղեքուում, աքսորւում եւ գնդակահարւում են։

Դեռ աւելի վատթար, որովհետեւ տգէտ եւ վերին աստիճանի միամիտ, հաւատացող եւ համեստ ժողովուրդ են, բոլորն էլ օգտւում եւ շահագործում են։ Առաջ քաշուած ուզբեկներից մեծագոյն մասը աւելի վատթար պատուհաս են ժողովուրդի գլխին։ Նրանք աւելի սուր են, մտնում են ամէն ծակ ու ծուկ, ամենափոքրիկ բաներն էլ մէջտեղ են դուրս բերում եւ վաճառքի հանում։

Աւելի առաջ են անցել իրենց ագատութեամբ կանայք։ Նրանք կան ամէն տեղ, մինչեւ անգամ եւ միլիցիայում, իբրեւ միլիցիա։

Ամէն մի հաւաքոյթում, ժողովներում լի է երիտասարդ «կոմսոմոլչուհիներով, ուզբեկուհիներով եւ թուրքմէնուհիներով, որոնք աւելի շատ վայելած ազատութիւնը եւ իւրացրած ազատ սիրոյ գաղափարը րոնել են այլասերման ուղին։

Նոյն այդ ազատութեան հերոսները յաճախ հրապարակում կամ կօօպերատիւների մօտ շարքի կանգնածների մէջից դուրս են բերւում կամ բռնում փողոցում յատուկ ծածկած կանանց եւ սկսում բռնի ուժով բաց անել երեսները, որից յաճախ առաջ է գալիս սուր ու տխուր։

Ամէնավատթարը կատարուեց մասսայականացման ժամանակ, ամբողջ երեք ամիս միսը չքացաւ հրապարակից։ Բոլորը տարին Մոսկուա, ոչխար ու տաւար, ամէն օր լի գնացքներ՝ իրար հետեւից, իսկ տեղացի ժողովուրդը՝ բանւորը մնաց առանց մսի։

Երբեմն կարելի էր գտնել տնեերից ոչխարի միս, այն էլ ֆունտը 3—4 րուբլի, այդ էլ շատերին չէր յաջողում, չէին տալիս՝ վախենում էին։

Շինարար աշխատանք տարւում է, բաւականին բնակարաններ շինուած են, ընդհանուր ապրուածների (հանրակացարան) համար, այլ խօսքով՝ այլասերման վայր։

ԼԵՒՈՆԵԱՆ

Կարդացէ՛ք ու Տարածեցէ՛ք
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՁՐՈՅՑ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ...

Սիրելի Միրզա Սամուէլ Յարդանճեան.— Աւազոտ ժղձաւանքի մը անձնատուր եւ խղճի տոսկալի ցաւերով տանջուելու վրայ եմ երեք օրէ ի վեր։ Իմ տարտը քեզի միայն կրնամ բանալ, իմ ազէզ ընկեր։

Ժամանակէ մը ի վեր գրաղած էի նոր լեզու մը սորվելու։ Այդ լեզուն կարելի է սորվիլ միայն տառուան եւ գիշերուան զով օդին։ Երեք օր առաջ, արշալոյսին դուռը զարկին։ «Զապեցի զարմանքս»։ (Կը տեսնե՞ս, Միրզաջան, աշխատանքս սկսած էր պտուղ տալ)։ Դրան մէջ երեւցան երկու անծանօթ «հուրիկերպիկներ»։ Զոյգ մը այն Ամերիկուհիներէն, որոնցմէ տարին քանի մը անգամ Հուվրի կառավարութիւնը կը լեցնէ շոգենաւերը եւ կը թափէ հին աշխարհի ցամաքներուն վրայ, որպէս զի նոր աշխարհի գիտցկագիտական ճաշակը չանանկանայ. կապարի եւ «ջուինկ-կրմ»ի սակարաններուն նման։

Մեր միջեւ տեղի ունեցաւ հետեւեալ խօսակցութիւնը զոր կ'արձանագրեմ նորապսակներու հաւատարմութեամբ։

Զոյգ միսերը (իրականին մէջ կաչիի թեթեւ խաւով պատած ոսկրակոյտեր)։ Բով քովի նստած, ուղղամիղ, կը խօսէին արագ, փոխն ի փոխ. երբեմն միաբերան բայց չարունակ ջղագրգիռ։ Ոսկեպատ ակռաներ կը ցցուէին երկուքին ալ շրթունքէն բաւական հեռու։ Կը կրէին ակնոցներ, համանարար շոգենաւէն յուսամուտներէն վերցուած։

— Երէկ գիշեր Փարիզ հասանք, այս առտու ձեզի գտանք արդէն, բաւ իրենցմէ մէկը, ձեռքի պայուսակէն գիրք մը հանելով։

Միսիօնարուհինե՞ր։ Եւ ժեկուսի բանկէ նոր «եմէ կը լինի զուգել խնդուքս», պատասխանեցի։

— Բարի. հազար բարի, «միսներ... միայն թէ... ի՞նչ ձախրութիւն, ոչ միայն հայ — քրիստոնեայ եմ այլ եւ թէ՛ հայ թէ՛ տէրունքի ազայ.

— Կրօնքի հարցերը մեզ չեն հետաքրքրեր, կարեց միւսը, շեշտով մը տեւելի չոր քան այս «միսներուն մեզ»։

— Դուք չէ՞ք այսինչը։

— Պատիւր ունիմ։

— Յայտամը թարգմանողը։

—Դժբախտաբար ինչը ունիմ բախտը նոր գլխի ընկալ թէ քանը նեռուն է։

— Եւ բանավէճ մը ունեցեր էք։

— Աւա՜զ, պատասխանեցի ժեղաուր ակնարկս երկինք ուղղելով։

— Գիտէ՞ք, պարո՛ն, որ Օմարի մասին աշխարհի ամէն լեզուներով գրուածները եթէ քով քովի բերուին կրնան Փարիզի ազգային մատենադարանը լեցնել։

— Կը պազատիմ, միս, եթէ նոյն իսկ չափազանցութիւն չկայ, առ այժմ չըլլայ որ իմ պատճառովս այդ փորձը ընէք։ Ինքնութեան թուղթս շատ զօրաւոր չէ։

— Գիտէ՞ք որ, շարունակեց անխռար հետզհետէ բորբոքելով, այդ հսկայ, ահաւոր, զարհուրելի մատենագրութեան մէջ չկայ, կ'իմանա՞ք չկա՛յ, չկա՛յ մէկ հատիկ հեղինակ, մէջը բլլալով ամէնէն պատկառելին՝ փրօֆ. Պրաունի, որ մինչեւ հիմա վճռած ըլլայ թէ հայերէնի մէջ ո՛րոնք իրապէս Օմարի քառեակներն են

— Գիտեմ, միս, գիտեմ, բայց...

— Լո՛ւ, պարոն եւ թոյլ տուր որ աւարտենք, հչացին երկուքը միաբերան։ Եւ սկսան «դուրս տալ» բաները զուլպայի մը իրարու եռեւէ քակուող օղակներուն պէս՝

— Մենք Պոսթընի Յայտամական Ընկերակցութեան անդամուհիներն ենք։ Մեր դիրը տեղեկացաւ որ անցեալ շաբթու հայ մեծ հեղինակութիւն մը այդ հարցը վճռեր է։ Յայտամական շրջանակները անպատմելի յուզումի մէջ են։ Մեզի պաշտօն տրուեցաւ գալ եւ ստուգել այս մեծ յայտնութիւնը։ Փա՜ռք ի բարձունս...։

Թեթեւ չունչ մը առին։ Իրենց դէմքին գոյնը, որ մինչեւ հիմա Օհայօյի եգիպտացորենի հնձուած դաշտերուն գեղնութիւնը ունէր, սկսաւ թափանցիկ — դեղինի փոխուիլ։ Ինչ որ կը մտահոգէր զիս, սակայն, իրենց տկռաններու ապահովեալ գիրքն էր որ փախուելու ոչ եւ է յոյս չէր ներշնչեր։

— Փնտռեցինք գինքը եւ չգտանք։

— Նոյն իսկ փառք ի բարձունսէն ե՜տքը... մաւրեն քովերը, թերեւս.։

— Մի ընդմիջեր, պարոն։ Վերջապէս բաին որ հայ մեծ հեղինակութեան հասցէն դուք կրնաք միայն գիտնալ...։

Նախ քանի մը տեղեկութիւն այդ մեծահանճար գիտունին մասին կա՛րճ, ամփոփ եւ չո՛ւռ։ Հիմա կրնաք խօսիլ, պարոն

— Ճիշդ հիմա է որ չպիտի ուզէի խօսիլ, մի՛ս։ Բայց, եթէ պնդէք...։

— Ուրեմն պատասխանեցէ՛ք մեր հարցերուն։ Որո՞նք են գիտական, գրական եւ արուեստագիտական ճիւղերը որոնց մէջ հեղինակութիւն է այդ պաշտելի անձնաւորութիւնը, բախն եր կու «միսները ձեռքերնին միացուցած, յափշտակուած եւ զոյներնին թեթեւ մը խալած եգիպտացորենի փախուած։

— Բանաստեղծ, վիպագիր, հայհոյագիր, քննադատ, դրական, քաղաքական, փողոցային, նկարչական, ոսկերչական, հնագիտական, կենդանաբանական, բուսաբանական եւ ուրիշ արուեստից եւ գիտութեանց։ Ազգային գործիչ, փրկիչ, գիւանագէտ, գեբառան, լարախաղաց, ձեռնածու... գրական կեղծարար...

— Մնացեալը մեզ չի հետաքրքրեր, ընդմիջեցին խօսքս։ Ըսէ՛ք թէ բանաստեղծական քանի՞ հատոր... ո՞ր ահեր...

Կարգը իմն էր ընդմիջելու՝

— Քառասուն տարուան մէջ, պգտիկ, քերական ծաւալով հատոր մը որուն սնար չեն կրցած որոշել ոչ Սուրէն Պարթեւեան, ոչ ալ Օշական, հեղինակին էրկուքն ալ գիւղացիք մատերմներ

— Իբրեւ գրական քննադատ...

—Եւս ոչինչ չէ գրած։ Չէ գտած իր հանճարին արժանի գործ մը։ Որով չի քննադատեր, կը բաւականանայ անմեղ հայհոյանքներով։

— Թատերակա՞ն...

— Կը նկարագրէ ներկայացումներ որոնց ներկայ չէ եղած։

— Նկարչակա՞ն...

— Կը գրէ իր տպաւորութիւնները, նկարներու չափին, ձեւին, գոյներու թանգ կամ աժանանց ըլլալուն, եւ հատանական յաճախորդներու մասին։

— Ի՞նչ աւետարաններու վրայ հիմնուելով քառեակներու վաւերական կամ անվաւեր...

— Շատ պարզ գիւտ մըն է, «մի՛ս», Գոլոմպոսի հաւկիթը յիշեցնող հեղինակին ոչ կեանքը, ոչ իմաստասիրութիւնը, ոչ արուեստը, ոչ իսկ լեզուն չդիտնալով հանդերձ, կ'ըսէ թէ պարզապէս իր «բախտաւորեգծ»ի բնազդը գործածելով կրցած է որոշել թէ հազար տարի առաջ «հանգուցեալ» Օմար ինչ գրած եւ ինչ չէ գրած։ Այս դմայլելի տաղանդը...։

Չկրցի շարունակել

— Ուրեմն մեզի կը ներկայացնէք մէկը որ մեծ բանաստեղծ է, առանց բանաստեղծական գործ մը արտադրած ըլլալու, գոռաց առաջինը անձցինները ոտքի հանելով։

— Մօտաւորապէս, պատասխանեցի. եւ հող է իր տաղանդին առաւելութիւնը։ Համոզուեցէ՛ք, միս, ամէն մարդ կրնայ 40 հատոր բանաստեղծութիւն գրել եւ բանաստեղծ կոչուիլ. դժուարագոյնը ոչինչ գրած չըլլալով բանաստեղծ կոչուիլն է, նոյն իսկ պոսակո՞ր...։

— Պարոն, անպատկառ մըն էք, ճըչաց երկրորդը, արթնցնելով թաղեցիները.

— Մեռօր, միս։

— Կը ներկայացնէք մէկը, շարունակեց առաջինը, որ վախուն տարի աշխատելէ ետք իր անկարողութիւնը խոստովանած փրօֆ. Պրաունի մը եւ բեան կ'ըսէ թէ անոր չկրցածը ինք կրնայ ընել...

— Եւ վեց վայրկեանի մէջ, աւելցուցի ջանալով պահել հայկական պարկեշտս։

— Պարոն, մեզ կը ծաղրէք, անամօթ մըն էք, գոռաց միւսը, ընդոստ ոտքի նետելով բոլոր Փարիզցիները։

— Thank you! Մի՛ս։

— Կը ներկայացնէք մէկը որ...։ Բայց չկրցաւ շարունակել։ Ձայնին ցնցումներով ինկաւ աթոռին վրայ։ Միւսը հետեւեցաւ անոր օրինակին։ Կոտոր գետին նման «արցունքէն հոսում սկսաւ»։ Շուարած, խելակորոյս, պարպեցի տանը գտնուած քացախի, օղիի, ինչի եւ քօլօնի սրուակները. Ծարեցի նոյն իսկ երկու ամերիկեան ծամոց, անօգո՛ւտ...։ Միսիրուն տադնապը տեւեց 32 վայրկեան։

— Հասցէն տուէք, հեկեկաց վերջապէս առաջինը, արթննալով։

— Հասցէ՛ն, հասցէ՛ն, կրկնեց ընկերուհին աչքերը բանալով իր կարգին։

— Հասցէ՞ն, շատ դիւրին է, միայն թէ հանդարտեցէք ի սէր աշխարհի բոլոր կեղծ եւ անկեղծ բանաստեղծներուն։ Հասցէն տուէ՛ք։ Փրօֆ. Պրաունի տիրոյեանը կրնաք գտնել, այցելելով մեր հանգիստներէն որ եւ է մէկը։ Անխուսափելի բանախօսն է անմէնուն

— Ժամանակ չունինք, սկսաւ ձայնը բարձրացնել։

— Հանդարտեցէք, Թիցճէրըլտի սիրոյն, աւելի դիւրինը կայ։ Զարկէք որ եւ է հայ ապալի դուռը եւ եթէ կարելի է...

Չթողուցին որ խօսքս լմնցնեմ, արդէն սանդուխներուն վրայ էին։ Մոռցուցեալ հետեւում պտռայ եւ ամբողջացնել.

— Նախընտրելի է ճաշի ժամերուն...։

×

Երեք օր է, Միրզաջան, երեք օր, այս տարօրինակ անցքէն ի վեր ե... մեր մէկ հատիկ չակերտաւոր բան... տեղծը անհետացած է երեք օրէ ... վեր։ Կը գտաս հարկաւ. խղճի խայթ... տանջանքը որուն ենթարկուած եմ... Ի՞նչ եղաւ, գլխուն ի՞նչ բերին ա... կառավարի մեքենաները։ Եւ երբ անցի... առջեւ կուզայ անոնց ցցուած ակռա... նե՞րը...։ Մտածէն իսկ սարսափ... է

Կը մնայ յոյսի միակ նշոյլ մը եր... ամերիկեան ստվորութեան համաձ... պարզապէս առեւանգած են, անոր... ճառ պիտի պատասխանէ այս առ... րուն, հոգ չէ, մէկ կամ տասը ... վերջն ալ, որքան ալ հեռու ... ըլլան դինքը՝ Պոսթըն, Սինսինատի ... նոյն իսկ... Եթիմ։

Սպասենք եւ յուսանք։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈԲ

ԹՈՒՐՔ-ՊՈՒԼԿԱՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրք թերթերը ամէն առաւօտ գրեցին թէ «Պուլկարիայ Թրնովա քաղաքի Բեսարովա թուրք գիւղը Պուլկարներու կողմէ յարձակման ենթարկուած է, գիւղացիները ճնշումի ենթարկուած են, կիները բռնաբարուած են, մզկիթն ու դպրոցը քանդուած»։

Անոր մը վերջ, Պուլկարիոյ ներքին նախարարը Անատոլուի գործակալութեան միջոցաւ յայտնեց թէ տրուած լուրերը չափազանցուած են եւ քննութիւն կը կատարուի։

Աւելի վերջ, թուրք թերթերը գրեցին թէ Պուլկարիոյ Բազկրրատ քաղաքը լոյս տեսնող թուրքերէն «Պարատէնիզ» թերթը՝ «Ինչո՞ւ լուռ ենք» խորագրով խիստ յօդուած մը գրած եւ յանցաւորներու պատժուիլը պահանջած ըլլալով «խմբագիրը՝ Սրբի Նէճիպ պէյ ձերբակալուած եւ Սօֆիա ղրկուած է։ Մինչեւ այժմ յայտնի չէ թէ յիշեալը ի՞նչ եղած է»...։

«Ճիւմհուրիյէթ»ի տուած տեղեկութեան համաձայն, Ֆիլիպէի մէջ լոյս տեսնող քէմալական «Բուտոս թուրքերէն թերթն ալ «Մենք եւս չենք կրնար լռել» վերնագրով յօդուած մը գրած ու «ոճրագործներուն անպայման պատժուիլը պահանջած է. այլապէս թուրք տարրը վստահութիւն ու հանգիստ չի կրնար ունենալ»։

Թուրք թերթերը կ'աւելցնէին թէ Պուլկարիոյ «Հայրենիքի Պաշտպանութեան Ընկերակցութիւնը տարբեր ի վեր թուրքերու եւ հրեաներու դէմ ամէն բռնութիւն կ'ընէ եւ նպատակ ունի «Պուլկարիան միայն Պուլարներուն» ընել։ Եւ, ըստ իրենց սովորութեանց կ'աղաղակէին...։ Եւ որովհետեւ զամբռէն յետոյ պէտք է ձայն տան քովընտի փողոցները եղողները եւս, Սօֆիա տպուող «Յէնի Օրման» թերթը եւս խնդիրը մասը փաթթած է ու կը բողոքէ։

Ամէն գաւ, նոյն թերթը «Վտանգ կայ» խորագրով առաջնորդողի մը մէջ կը գանգատի թէ «Պուլկարիոյ ներկայ կառավարութիւնը թէեւ ու թեկուզ կ'ըլլայ Պուլկարիոյ մէջ ապրող յետադիմական թուրքերուն, «Թուրան» Ընկերակցութիւնը կը ներգէ, երիտասարդ թուրքերը քէմալիստ ու կամունիստ կ'որակէ եւ կ'աշխատի զիրոցները հեռու պահել մտաւորական ու երիտասարդ տարրերու ազդեցութենէն, ում տալով փաթթոցաւորներուն, որպէս զի թուրք տարրը խաւարի մէջ մնայ...։ Նոյն թերթի համաձայն, նման դրամատ գանգատ մը եղած է նաեւ պուլկար կրթական նախարարին։

Եւ վերջապէս Պուլկարիոյ մէջ, թուրքերը այնքան... դժգոհ են, որ Թըրնովայի շրջանի դէպքէն ազդուած չորս հարիւր ընտանիքներ Թուրքիա պիտի գաղթեն, ըստ «Ճիւմհուրիյէթ»ի։

Աւելորդ է ըսել, որ այս դժգոհութիւնները տնտեղի են ու զըրուածները չափազանցուած։ Թուրքերը իրենք եւս գիտեն որ Պուլկարիոյ մէջ թուրք տարրը աւելի հանգիստ է քան Թուրքիոյ մէջ։ Եւ սակայն, դժգոհութիւն ունին, որովհետեւ պուլկար կառավարութիւնը միշտ քաղաքական միտք կը տեսնէ անոնց ձեռնարկներուն մէջ, քան մշակութային։ Եւ իրաւունք ունի։

×

Հակառակ այս ազի ու լեզի խօսքերուն, սակայն, թուրք եւ պուլկա... բարեկամութիւնը օր ըստ օրէ կ'ա... մառանայ։ Վերջերս թուրքիա ... ցելեցին Վառնայի Լրագրողնե... Միութեան անդամներն ու Փլէվ... թատերախումբը։ Առանձ... եկած էին բազմաթիւ պուլկար ... ֆէսէօրներ։ Ընդհ. պատերազմ... յետոյ, թուրք եւ պուլկար պաշ... նական յարաբերութիւնները ... յաւացան։ Թէեւ, Պուլկարիոյ ... Թրակիոյ մասին պահանջնե... դժգոհութիւններ կան, բայց ... նութիւնը եւ ժամուը միշտ կը ... հասնեն թուրք եւ պուլկար բարեկ... մութիւնը։

Նոյնը եւ թուրք կառավարու... օրկաններ։ Փրօֆէսէօրներու ... յութեան առթիւ, «Վազրթի ... Մէհմէտ Ասըմ պէյ կը գրէ... պուլկար փրօֆէսէօրներ առաջ... գութեամբ Սօֆիայի համալսարա... դասախօսին, քանի մը օրէ ի ... Պոլիս են, ուր պիտի ուսումնասի... այն սեթասները որոնցմով կ'... դուրի պատմութեան դասը։ Ն... այցելութիւններ բացարիկ ... էին տարիներ առաջ։ Հանրապ... կարծիքը անոնց մէջ քաղաքակ... նպատակներ կը փնտռէր։ Պուլ... րիոյ եւ Ռումանիոյ մեր մեծ... թեամբ այսօր ստացած է ա... արտաքցական բնոյթ մը։ Որ ... այցելութիւններ այլեւս սովորա... կը թուին։

Ու նման ցանկութիւններ ... ծիքներ միշտ կը կրկնուին ... Նոյնինքն Մ. Ըէմալ նման ... ցանմնրէ խօսեցաւ՝ երբ պուլկա... նիրու մասին կ'արտայայտ... Փլէվէնի թատերախումբին եւ ... մը զաւառական լրագրողներու ... ջին այցելութիւնը առիթ մը ... որ անգամ մը եւս սիրտերը ... իրարու Պոլսոյ մէջ, տրուած ... կերույթի մը ընթացքին, քաղա... պետութեան փոխ նախագահ ... միտ պէյ ըսաւ, ի մէջ այլոց... «մեր երկու ազգերը միայն ... չեն եղեր, այլեւ եղբայրներ ... մը, զոր ոռվեցանք հին գրքե... Մեր փափաքը այն է, որ ... րիա երբ վերադառնաք, մեր ... անկեղծ բարեկամութիւնը եւ ... ծումները պարզէք ամբողջ ... ժողովուրդին»։

Իսկ ինչ որ այցելուները ... Էնկիւրիի մէջ, աւելի քան ... կամական էր։

Նախ, Խալք Էվիի մէջ, ... խումբը երեք ներկայացում ... տուաւ, որոնց առաջինին ... եղան Մուսթաֆա Քէմալ ... նախարարները։ Պուլկար ... խումբը ազգային տարազներ ... երգերու փունջ մըն էր ... բեմին վրայ։

Երկրորդ օրը բոլոր այցել... ճաշի հրաւիրուած էին Պոլ... Մերձեցման կոմիտէի կազմ... գիին ագարակին մէջ, որ Էնկիւ... քանի մը քիլօմէթր հեռու ... ներկայ էին վարչապետ ... փաշա, արտաքին գործոց ... Ֆիքրի Բիւշար. կրթական ... Էսատ պէյ եւայլն։ Նախ ... ծանօթ գրագէտ Էքրէմ Բա... որ միանգամայն երեսփոխան ... քարտուղար եղաւ պուլ... խարհրդածողովին։ Ան բաւ...

«Դուք կը ներկայացնէք ... զովուրդին բարոյական եւ ... ուեստական յատկութիւնները ... ներկայութիւնը՝ աւելի պիտի ... մեր ժողովուրդները. ձերբ... րանք մշակութային ընդհանուր ... տում եւ ցեղակցական կապ...

Անկէ վերջ խօսեցաւ Պալքանեան Միրձեցման Ընկերութեան նախագահը Ահմէտ պէյ. — «Այս գահանաւորներութիւնը, բաւական, զոր ունեցած եմ մինչեւ այսօր, չէ եղած այնքան մեծ, որքան այն զոր կը զգամ հիմա՝ ի տես ձեր գեղեցիկներու առաջ մարմին ու հոգիին։ Վստահ եմ որ նոյն զգացումները ունիք դուք եւս։ Մենք վերջերս մեծ բանը հասկանալ կը պարտինք Մուսթաֆա Քէմալի, զոր մենք կ՚աստուածացնենք ոչ միայն իբրեւ մեծ զինուորական, այլ եւ իբրեւ քաղաքակրթութեան մեծ առաջնորդ, խաղաղութեան տեսաբան եւ իմաստուն քաղաքագէտ։ Ան ժեծադոյն քաղաքակրթիչն է, եւ ժողովուրդին պատմութիւնը չէ ծանօթ սոր նման ուրիշ մը։ Ան մեծ բարեկամն է, նաեւ, պուլկար ժողովուրդին։

Խօսեցաւ նաեւ, պուլկար Թուրք ընկերակցութեան նախագահ Ֆաւզը Ահմէտ պէյ։ Պատասխանեցին Պուլկարները։ Ճառերէն վերջ, խօսակցութեանց ընթացքին, Ըամէթ փաշա խօսեցաւ պուլկար կիմնագիստի մը հետ, հրգ պատմաբանէն։

ՐԱՄԷԹ. — Դո՞ն էք Ենիկիւրիէն։

ՊԼՍԱՆՈՂ. — Արտակարգօրէն գոհ, Պ. Նախարար։

ՐԱՄԷԹ. — Երբ Փլէվէն երթաք, պիտի բսէ՞ք թէ մենք շատ գոհ մնացինք մեր այցելութենէն։

ՊԼՍԱՆՈՂ. — Ինծ կը պակսին բառերը արտայայտելու համար այն ամէնը, ինչ որ տեսայ հոս ու արտայայտեր ընդունելութիւնը զոր ցոյց տուիք մեզի։

ՐԱՄԷԹ. — Երբ Փլէվէն գաք պիտի գիմաւորէ՞ք։

ՊԼՍԱՆՈՂ. — (Հրճուանքով՝ նման հեռանկարէ մը) Ա՛խ, մենք թայլ պիտի չտանք որ քալէք. ձեռամբարձ պիտի տանինք զձեզ։

ՐԱՄԷԹ. Շատ գեղեցիկ բաներ կ՚ըսես դուն...

Երգեր, պարեր, «հաշտ» եւ «հոսանք» յաջորդեցին այս բոլորին։

Ցաջորդ օրը կրկին ճաշ նախարարներու մասնակցութեամբ։ Խօսեցաւ Ենիկիւրիի Թուրք Եվիի նախագահը Բ. Զիա պէյ. — «Ցարգելի լրագրողներ՝ ձայնը ժողովուրդին, եւ գերասաններ՝ հոգին ժողովուրդին։ Կ՚ուզեմ որ մեր զգացումներուն թարգմանը ըլլաք Պուլկարիոյ մէջ։ Երկու երկիրներու բարեկամութիւնը միայն ժամանակէ մը տեւական յարաբերութիւն մը չէ։ Մենք պէտք է հաւ երթանք, եւ այն ատեն պիտի տեսնենք որ մէկ մօրմէ եղբայրներ ենք։ Քաղաքական սահմանը որ զմեզ կը բաժնէ պատ մըն է լոկ, որ կը բաժնէ երկու եղբայրներու կալուածները եւ որ ոչ մէկ նշանակութիւն ունի»։

Կէս օրէ վերջ հիւրերը տեսակցութեան հրաւիրուած էին Ֆալիի ընդհանուր քարտուղար եւ նախկին նախարար Րէճէպ պէյի մօտ, որուն մէկ ճառի մասին գրած էի անցեալ օր եւ որ Թուրքիոյ լաւագոյն տնտեսագէտներէն կը նկատուի ու կը տիրէ ֆրանսերէնին ու գերմաներէնին. Տեսակցութիւնը տնտեսական հարցերու շուրջ է եղած, նաեւ՝ ժամուլէ, կրթական խնդրի եւ համագործակցականներու շուրջ։

Րէճէպ պէյ ըսած է ի մէջ այլոց.

«Մենք կը չարժինք դէպ ի փայլուն ապագայ մը եւ բարեկամութիւն մը։ Աշխարհ՝ տագնապի մը մէջ է. մենք ալ պիտի անցընենք աւելի դիւրին քան մեծ ազգերը. բայց, իբրեւ առաջին պայման՝ խնդիրներուն պէտք է նայինք անվախ ու բաց աչքերով եւ առանց չափազանցումի։

«Մեծ ազգերու տագնապը ծնունդն է իրենց գերարտադրութեան։ Անոնք կը խորհին թէ մենք պարտաւոր ենք յաւիտենական շուկաներ ըլլալ իրենց աւելորդ արտադրութեան, ու չուկայ փնտռելու մրցակցութիւնը կուտայ տագնապ մը եւ սպառնալ կ՚ըլլայ միջազգային բարգաւաճութեան։ Մենք սակայն, այն կարծիքէն ենք, թէ մեր սպառումները մենք պէտք է հայթայթենք, մեր ճարտարարուեստը բերելով այն աստիճանին որ բաւարարէ մեր պահանջները։ Ու ոչ աւելին։ Զգուշանա՞նք աւելին արտադրելու, նոյն տագնապը պիտի ունենանք։ Մեր աւելին ձեզի պիտի տանք ու ձեր աւելի՝ մեզի։ Դուք կերպասեղէն ունիք, մենք ալ ինքնաշարժ (Ֆորտի գործարանին կ՚ակնարկէ։ Վ.) Զմտնանք մեր համեստ տառապանքին՝ նայի Քէմալ փաշային խօսքերը —

«Մենք գիտակներն ենք միեւնոյն ակին ու կը ձգտինք միջակութային ու տնտեսական աւելի ուժեղ միրձեցման մը»...

Այո՛, բայց զարմանալի չէ որ Պուլկարները միշտ ալ խուսափած են բանալ թէ ցեղակից են «այդ» մը, որ մարդկութեան ու քաղաքակրթութեան արաբան է»...։

ՎԱՀՐԻՃ

Ժ․ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԹԻԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՍՔԻՖ. — Բիբս (Աւստրալիա)։

ԶՈՅԳ (առանց ղեկավարի) — Քլայ եւ Էտուըրտս (Անգլ.)։

ԶՈՅԳ (ղեկավարով) — Քիէֆէր եւ Շամբըս (Մ. Ն.)։

ՉՈՐՍ (ղեկավարով) — Գերմանիա։

ՉՈՐՍ (առանց ղեկավարի) — Անգլիա։

ՈՒԹԸ (ղեկավարով) — Մ. Նահանգներ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՃԱՆՃԻ ԿՇԻՌ — Էնէքէս (Հունգարիա)։

ԱՔԱՂԱՂ — Կվիէն (Քանատա)։

ՓԵՏՈՒՐ. — Ռօպլէտօ (Արժանթին)։

ԹԵԹԵՒ — Սթէվէնս (Հարաւ-Ափրիկէ)

ԿԷՍ — ՄԻՋԱԿ — Ֆլայն (Մ. Ն.)։

ՄԻՋԱԿ — Պարթ (Մ. Ն.)։

ԿԷՍ — ԾԱՆՐ — Կէրօթէնս (Հարաւ-Ափրիկէ

ԾԱՆՐ — Լօվսըլ (Արժանթին)։

ՀՕՔԷՅ

Անդրեաց ազգ. խումբ — Ա. Հնդկաստան, Բ. Ճափոն, Գ. Մ. Նահանգներ։

Հնդիկները այս խաղին մէջ զարմանալի ճկունութիւն մը ունին եւ ցարդ ոչ ոք կրցած է իրենց հաւասարիլ։ Արագութեան, դիւրաշարժութեան եւ ճկունութեան վրայ հիմնուած այս խաղը գիտենք թէ կը նմանի ֆութպոլին, սա տարբերութեամբ որ բեւեռները շատ աւելի փոքր են, իսկ գնդակը նաեւ բաւնդքի մը չափ մեծ եւ կը խաղցուի գնդահարներով — սթիք։ Գիտէ՞ք թէ փինալ մրցման մէջ Հնդկաստան քանի կօլով յաղթեց Մ. Նահանգներուն — 1ի դէմ 24։ Հնդիկները հիմա գլած անցած են նաեւ իրենց վարպետ Անգլիացիներն ալ։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶ (Ժիմնասթիք)

Խմբական դասաւորում — Ա. Իտալիա, Բ. Մ. Նահանգներ, Գ. Ֆինլանտա

Անհատական դասաւորում — Ա. — Նէրի, Իտալ. (Իտ.), Բ — Բէլէ, Հունգարիա, Սավոլայնէն (Ֆին.), Լէրթորա (Իտ.) եւ Կիկկինէմէրի (Իտ.) հաւասար։

ՁԻԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. — Հրամանատար Լըսամ (Ֆր.), Բ. — Հր. Մարիոն (Ֆր.)։

ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏ

ՖԼԷՕՐԷ (խմբական դասաւորում). — Ա. Ֆրանսա, Բ. Իտալիա, Գ. Մ. Նահանգներ։

ՖԼԷՕՐԷ (անհատական դասաւորում) — Մարզի (Իտալ.), Բ. Լէվիս (Մ. Ն.), Գ. Կոտինի (Իտալ.)։

ԷՓԷ (անհատական դասաւորում). — Քորնաճիա (Իտալ.), Բ. Պիւշար (Ֆր.) եւ Գ. Ակսմթոնի (Իտալ.)։

ԷՓԷ (խմբական դասաւորում). — Ա. Ֆրանսա, Բ. Իտալիա եւ Գ. Մ. Նահանգներ

Այս երկու նուրբ զէնքերուն մէջ իտալական-ֆրանսական երկու դպրոցներն — աշխարհի լաւագոյնները — են որ գաւաթները բաժնեցին իրենց միջեւ, քանի որ եթէ անհատական մրցումներուն մէջ Իտալացի սուսերամարտիկները գերակշռութիւն ունեցան, խմբական մրցմանց մէջ Ֆրանսացիք շնորհիւ աւելի մեծ պարզաբերութեան մը, վերանորոգեցին նախորդ ողիմպիականներու իրենց յաղթանակները

ՍԱԳՐԸ (խմբ. դասրմ.) — Ա. Հունգարիա, Բ. Իտալիա եւ Գ. Լեհաստան։

ՍԱԳՐԸ (անհատ. դասրմ.). — Ա. Բիլէր (Հունգ.), Կատինի (Իտալ.) եւ Գ. Քապօս (Հունգ.)։

Ինչպէս կը տեսնուի այս զէնքին մէջ ալ Մաճառներն են որ կրկնակ յաղթանակներով կը հաստատեն իրենց անվիճելի գերակշռութիւնը Ֆրանսա այս զէնքին խմբական մրցումներուն չէր մասնակցեր

ԿԱՆԱՆՑ — Ա. Էլէն Բրէյս (Աւստրիա), Բ. Հէնս (Անգլ.) եւ Գ. Պօկէն Հունգ.

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Մրցավայրի մը յատակագիծը — Ա. Սառք, Պէլլ եւ Մօնթրիօ (Ֆրանսա)։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. Բօլ Պօվէր (Գերմ.) իր Ամ Քանկէնէնզօնկա անուն նկարագրութեան համար, Բ. Ժօզէֆ Բէթէրսըն (Տանըմարքա) իր Արկօնօթները գրքին համար։

ՆՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ա. Մրցանակ չէ տրուած, արժանի կտորի չգոյութեան պատճառաւ, Բ. Ժօզէֆ Սիւք (Չեխ) «Ինֆօնիք քայլերգի մը համար։

×

Անցեալ կիրակի օր Լոս Անճէլըսի հսկայ մարզարանին մէջ պաշտօնապէս փակումը կատարուեցաւ Ժ-րդ Ողիմպիականին, ի ներկայութեան հարիւր հազար հանդիսատեսներու։ Այսպէս, տարիներ տեւող պատրաստութիւններ տեւնուելէ վերջ եւ ծախսելէ յետոյ 120 միլիոն ֆրանքի մօտ գումար մը ցանալով միջազգային մէջտեղ հանելու համար, Ամերիկացիք ձեռք կ՚առնեն կրկին իրենց սովորական աշխատանքը, մինչ օտար պատուիրակութիւնները կը վերադառնան իրենց երկիրները։ Ընդհանուր առմամբ կը թուի թէ այս Ողիմպիականին կազմակերպութիւնը լաւ եղած է եւ բոլորն ալ գոհ են, մասնաւորապէս մարդիկներուն բնակութեան յատկացուած գիւղակը շատեր գլուխ — գործոց մը կը նկատեն։

Ողիմպիական Խաղերու մէջ ընդհ. դասաւորում չկայ. Թերթերու մէջ հրատարակուածները քմահաճոյ բաներ են, որովհետեւ ընդհ. դասաւորում մը ընելու համար պէտք է որ բոլոր ազգերը միեւնոյն թիւով մարզիկներ ունենան եւ կամ մասնակցին բոլոր մրցումներուն, մինչ ընդհանրապէս այս կամ այն խաղին մէջ յաղթանակի որոշ հաւանականութիւններ ունեցողներն են որ կը ղրկուին Ողիմպիականներուն աւելորդ ծախսերէ խուսափելու համար։

Մա[redacted]րիկով Ֆրանսայի մասին, կարելի է ըսել թէ Ֆրանսացիք դժգոհ չեն ձեռք բերուած արդիւնքներէն, քանի որ 9 ախոյեաններ ձեռք ձգած են. եթէ պարտուածները աւելի նպաստաւոր ըլլային անշուշտ անոնք պիտի կրնային աւելի պատուաբեր դուրս գալ, բայց պէտք չէ մոռնալ որ մրցումներէն հազիւ տասնեակ մը օրեր առաջ առանք հոն հասան։ Մեծագոյն յուսախաբութիւնը կը կարծենք թէ Գերմանները են որ ունեցան, որովհետեւ նշանակելի ոչ մէկ յաղթանակ կրցան տանիլ եւ ոչ մէկ տարակոյս թէ այժմէն իսկ պատրաստ են իրենց վրէժը լուծել 1936ին, երբ Ողիմպիական Խաղերը տեղի պիտի ունենան Պերլինի մէջ իսկ, առաջին անգամ ըլլալով։

Ժ. Ե.

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՆՕԹԵՐ

— :•: —

Օրանից մի քանի օր առաջ Խարբինից (Մանչուրիա), եկել եմ Պարսկաստան եւ ուզում եմ մի քանի տեղեկութիւն տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներին։

Խարբին քաղաքում կան մօտաւորապէս երեք հարիւր Հայեր, ու նրն եկեղեցի իր քահանայով, որը վերին աստիճանի բարեխիղճ եւ կրթուած մի անձնաւորութիւն է, կայ գրադարան եւ հայրենակցական կոմիտէ, որի մէջ անդամագրուած են եւ գործում են բաւականին խոշոր մասամբ ամէր։

Բայց եւ այնպէս ցաւօք սրտի պիտի ասել, որ այդ փոքրիկ գաղութը ունի իր մէջ անհամաձայնութիւն եւ թշնամական վերաբերմունք մէկը միւսի հետ, չնայած բոլորն էլ ընդհանրապէս միատեսակ հայեացքներ ունին քաղաքական անցուդարձին մասին։

Անհաշտութեան սերմը սերմանողը եղել է յայտնի խառնարին Ռուբէն վարդապետը, որ արդէն յանձնառութիւն է վերցրել կատարելու իր շրջագայութեան ընթացքում, հետաւոր Սիբիրիայի վրայով անցնելիս Մանչուրիա, Մուկդէն, Փէկին։

Խարբինից եկայ Շանխայ, այս տեղ կը լինի մօտաւորապէս հարիւր հոգի Հայեր, պարապում են առեւտուրով եւ հացագործութեամբ։

Այստեղից ծովով հասայ Պոմպէյ, Հայերի թիւը հոս տեղ շատ քիչ է, մօտաւորապէս յիսուն հոգի, իրենց քահանայով, կայ հին Հայոց եկեղեցի, այդ եկեղեցին ունի կալուածներ, որից ռոճիկ է ստանում քահանան 275 ռուպի, իսկ տիրացուն 125 ռուփի։

Մի անգամ գնացի քահանայի մօտ եւ տեսայ սեղանի վրայ մօտ 20 հատ «Պայքար» լրագրի օրինակներ, հարցրի արդեօք ուրիշ լրագիրներ էլ ստանում է թէ ոչ։ Նա ինձ պատասխանեց ո՛չ։ Ես ասացի ինչո՞ւ չէք ստանում Փարիզից կամ աւելի մօտիկ Պարսկաստանից հայկական թերթ, քանի որ ինքներդ Նոր-Ջուղայ քաղաքից էք եւ աւելի շատ պիտի հետաքրքրուիք ձեր երկրի անցուդարձին քան թէ Ամերիկայի «Պայքար»ներից։

Պոմպէյից եկայ Բուշեր (Պարսկաստան), այստեղ եւս կայ մի հին Հայոց եկեղեցի, իր քահանայով եւ չորս հայ ընտանիքով, տէրտէր քահանան շատ բարեխիղճ եւ զարգացած մարդ է։ Ստանում է 30 թուման ռոճիկ միայն, ուրիշ ոչինչ։

ՄԿՐՏԻՉ ՇԱՐՈՅԵԱՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Ինքնութեան թուղթերու շուրջ

Մեր թղթակիցները վերջերս սկսան աւելի մուք եւ յուսահատական գոյներու տակ ներկայացնել ֆրանսաբնակ բազմաթիւ Հայերու ինքնութեան թուղթի հարցը։ Իրարու յաջորդող դէպքերը ցոյց կուտան թէ ըսուածներուն մէջ ոչ միայն չափազանցութիւն չկայ, այլ նոյն իսկ մեր մամուլը եւ ազգային մարմինները կացութեան ծանրութիւնը չափելու համար չունին արոշ տուեալներ։ Կարծուածէն շատ աւելի մեծ է թիւը ֆրանսաբնակ հայ ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք անելի մատնուած են կամ կրնան մատնուիլ մէկ օրէն միւսը։

Որ եւ է դարման թելադրելէ առաջ պէտք է կը զգանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ ինքնութեան թուղթերու հարցին շուրջ։ Պէտք են թուանշաններ եւ մանրամասնութիւններ։

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր թղթակիցները, ազգային մարմինները եւ ընթերցողները որոնք կը հետաքրքրուին այս ցաւոտ խնդրով, պատրաստել ցանկ մը հետեւեալ գլուխներով.

1— Ձեր շրջանին կամ ծանօթներու շրջանակին մէջ «անկանոն» վիճակի մէջ գտնուողներու անուն, մականուն։

2— Նշմարելի իւրաքանչիւրին անկանոնութեան ձեւը, այսինքն՝

ա) Ինքնութեան թուղթ բնաւ չունեցողներ.

բ) «Վիզա»ի թուղթ ունեցողներ.

գ) 100 ֆրանքնոց թուղթ ունեցողներ որոնք աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են.

դ) Արտաքսման թուղթ ստացողներ եւ պատճառը։

3— Քանի տարիէ ի վեր Ֆրանսա բնակիլը։

4— Եթէ «զօնթրաթ»ով եկած է, «զօնթրաթ»ին պայմանաժամը, ո՞ր տեղին եւ ո՞ր գործին համար եկած ըլլալը։

Այս հարցով պէտք է հետաքրքրուին ամէնէն առաջ անոնք որ անկանոն ինքնութեան թուղթեր ունին։ Իրենցմէ ալ կը սպասենք որ փութան ճշդութեամբ պատրաստել վերոյիշեալ հարցարանը եւ հասցնել մեզի, առանց սպասելու որ ուրիշներ խորհին եւ գործեն իրենց համար։

Ուշադրութիւն

Գաւառէն շատեր մեզի կը ղրկեն, մեր հարցարանին իբրեւ պատասխան, իրենց ինքնութեան առժամեայ թուղթերը եւ ուրիշ վաւերաթուղթեր։

Կը խնդրուի, — բան չղրկել մեզի, նոյն իսկ դրէնմանէ, եթէ չէք ուզեր որ կորսուին։

Եւ յետոյ, շատեր Փարիզէն, անձամբ խմբագրատուն կուգան, «կարգադրելու» իրենց խնդիրը։

Կը յայտարարենք, որ աւելորդ է գալ խմբագրատուն։

Մեր ուզածն է «անկանոն» թուղթ ունեցողներուն անունը, մականունը, իրենց պարագաները, ուրկէ գալը, ինչ տեսակ թուղթ ունենալը։ Այսքան։ Բոլոր այս կէտերը գրաւոր, կարճ եւ ամփոփ, ղրկել մեզի։

ՀԱՅ ՄԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԱԾ

:•:

Կը տեղեկանանք թէ Պ. Օ. Մակարեան, տնօրէն Փարիզի Banque Commerciale du Levantի, որ ամիս մը առաջ պատուուած էր ֆրանսական Académie du dévouement nationalի ոսկի մետալով եւ Philanthrope տիտղոսով, այս անգամ ալ ստացած է ամերիկեան ordre chevaleresque de la Couronne d'Epines պատուանշանին Commandeur աստիճանը Doctor տիտղոսով

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեակը։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [30]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ. — Կիլիկիա իր հարուստ բուսականութեան շնորհիւ կը սնուցանէ բազմաթիւ եւ բազմազան տեսակ կենդանիներ։

Ցիշուելու արժանի են այծ, ոչխար, գոմէշ, ուղտ, բորենի, աղուէս, վագր, արջ, թռչուններէն՝ արագիլ, բազէ, փասիան, լոր, արօս, կաքաւ, աղաւնի, անգղ, արծիւ եւ բազմատեսակ գեղեցիկ թիթեռնիկներ եւ մեղուներ։ Վիթերու եւ այծեամներու հօտեր կը գտնուին Կիլիկիոյ բլուրներուն վրայ։ Ունի ձկնառատ գետեր։

Կլիմայ. — Կիլիկիա թէեւ հիւսիսային բարեխառն գօտիին տակ կը գտնուի, բայց զօրաւոր եւ տեւական տաք կ՚ընէ հոն, որովհետեւ ամառը Ափրիկէէն տաք հովեր կը փչեն հոն

Բայց հիւսիսային դաշտերուն մէջ կլիման աւելի մեղմ է. այս պատճառաւ ժողովուրդը ամառը երկրին բարձր մասերուն հովոցները կը քաշուի։

Սիհուն եւ Ճիհան երբեմն յորդելով իրենց չուրջը կը ձեւացնեն ճահիճներ, որոնք յաճախ ջերմ տաբ կը բերեն։

Քաղաքներ — Կիլիկիոյ գլխաւոր քաղաքներն են.

ՍԻՍ (Փլաւիապոլիս) — Կիլիկիոյ պատմական խիստ կարեւոր քաղաքներէն մէկը, որ եղած է մայրաքաղաք Հոն ապրած են Ռուբինեանց թագաւորները

Սիս, Ռուբինեանց չորս թագաւորներու՝ Լեւոն Բ.ի, Հեթում Ա.ի, Լեւոն Գ.ի եւ Հեթում Բ.ի ժամանակ եղած է ուժեղ բերդաքաղաք եւ տնտեսնի ոստան։ Նիստ մեծ համբաւ հանած է ան հայ պատմութեան մէջ, իբրեւ կեդրոն ստորագրի բարձրաստիճան հոգեւոր հովիւներու եւ իր հայ արքունի փառաւոր ու ամենաչքեղ շրջանով։

Հայերու օրէն միացած բերդեր կը մնան տակաւին։ Անոնց մէջ նշանաւոր էր Անարշարայի բերդը, որ Սիսէն վեց ժամ հեռու կը գտնուի անոր հարաւային արեւելքը։

Անարշարայի վանքը Մեծ-Պառնաբազմէն առաջ ունէր հարուստ թանգարան մը։

Թրաշարկ վանքը, կը գտնուի Անարշարայի մօտերը. հոն թաղուած են Թորոս Ա. եւ Կիլիկեան ուրիշ թագաւորներ։

Սիս, իբրեւ մասնաւորական վաւաբան, ուսանելու համար հոն դիմող բազմաթիւ կրօնականներէն զատ կը յիշէ նաեւ այցելութիւնը Մխիթար Գօշի, Վարդան Պատմիչի, Կիրակոս Գանձակեցի, Յովհաննէս Երզնկացիի եւ Յովհաննէս Օրբէլեանի։

ՏԱՐՍՈՆ կամ ԹԱՐՍՈՒՍ (*) — Եղած է Պօղոս առաքեալի հայրենիքը եւ Կիլիկիոյ մայրաքաղաքը։ Կը գտնուի Կիւդնոս գետին՝ Միջերկրական թափելէս տեղին մօտ։

Ունի արաբական եւ հայկական բազմաթիւ հնութիւններ, որոնց մէջ Հայոց Օշին թագաւորին Ս. Պօղոս եկեղեցին վերածուած է մզկիթի եւ կը կոչուի այժմ Քիլիսէ Ճամիի (եկեղեցի մզկիթ). նոյնպէս Ս. Սոֆիա եկեղեցին կը կոչուի Ուլու Ճամի (բարձր մզկիթ)։

ՕՇԻՆԻ ԴՐԱՄՆԵՐԸ

Տարսոն հին ատեն ունեցած է համալսարան եւ եղած է ուսման կարեւոր կեդրոն։

Իր մօտն է Նեմրութ գալէ ըսուած բերդը, որ հայ պատմութեան մէջ յիշուած Լամբրոնի բերդն (*) է։ Հոս ծնած է Օշին իշխանին տղան Ներսէս Լամբրոնացին։

Իսկ Լամբրոնի բերդին մօտն է Սկեւռայ վանքը, ուր մեծցած, աշակերտած եղած եւ ապա թաղուած է Ներսէս Լամբրոնացին։

ԱՏԱՆԱ. — Սիհուն գետին եզերքը բազմամարդ քաղաք. ունի վատառողջ կլիմայ, իր ճահիճներուն պատճառաւ։ Հողը բարեբեր է շնորհիւ իր տաք ու խոնաւ կլիմային։

Իր անունը կը յիշուի պատմութեան մէջ Քրիստոսէ 50 տարի առաջ։ Իր առ[...]

ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻԻ ՁԵՌԱԳԻՐԸ

Մենահին յիշատակարանն է Սարոսի վրայ ձգուած 22 կամարով և 400 կանգուն երկայնութեամբ քարէ հսկայական կամուրջը։

ՄԵՐՍԻՆ. — Համանուն խորշին վրայ վաճառաշահ նաւահանգիստ, որմէ երեք ժամ դէպ ի արեւմուտք՝ ծովեզերքին մօտ կան հին Սօլէ քաղաքին աւերակները։ Մեծն-Տիգրան կործանած է Սօլէ քաղաքը եւ հաւանաբար անոր բնակիչները փոխադրած է Տիգրանակերտ։ Սօլէ վերաշինուած է Հռոմայեցի Պոմպէոսի կողմէ եւ իր անունով կոչուած է Պոմպէուպոլիս։

ՅՈՎՀ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(Շար.)

(*) Այժմու Թարսուսը կը գտնուի հին Տարսոնի աւերակներուն վրայ։

(*) Հռոմայեցիներու ժամանակ կը կոչուէր Nampiro։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կեդրոնէն ընկերական ընդհ. ժողովը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովոր. Միութիւնի մէջ, 21 rue St. Victor: Զեկոյց պատգամաւորներու կողմէ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազգայն խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը:

Դաշտահանդէս Քլամառի անտառին մէջ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գոլհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ: Այսօր Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Քլամառի անտառին մէջ, ծանօթ պաղ աղբիւրին մօտ:

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Հաղորդ. միջոցներ.— Շոգեկառք՝ Էնվալիտէն, իջնել Մէտօն. Aubervilliersէն հանրակառք թիւ 89 եւ իջնել Թերմինիւս Քլամառ:

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Պերճուհիի «ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ» հատորը

12 պատմուածքներ հայ իրական կեանքէ: Գին 20 ֆրանք:

Դիմել՝ Mme. B. Barseghian, 18 Rue Carnol, Chaville (S. et O.) եւ «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Պ. Լեւոն Գեւոնեանին:

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան

1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.)

Վարժարանը՝ հայեցի դաստիարակութեան հետ, իր աշակերտուհիներուն կ'ապահովէ միջնակարգի համապատասխան ուսում:

Հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուները կ'աւանդուին հաւասար խնամքով: Ուսման բոլոր ճիւղերը կը պահեն իրենց մասնաւոր տեղը:

Աշակերտուհիներու արձանագրութիւնը կը սկսի Օգոստոս 15ին: Նիւթական անձուկ պայմաններու մէջ գտնուողներու վարձերը պիտի քննուին իրր կիսաթոշակ:

Պայմաններու համար դիմել վարժարանին Տնօրէնութեան գրաւոր կամ անձամբ, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէս օրէ վերջ:

Պուա Քոլոմպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի

Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ սրճարանին մէջ

CAFE ARARAT

345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԷՑՎԷՅԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ այսօր Կիրակի, 21 Օգոստոս, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Պամպելօ-Քաշանի Մանկապարտէզի սրահին մէջ, 24, Rue Roger: Կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Կիրակի ժամը 2.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, 61 Mr. le Prince, մէթրօ Օտէօն: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները: Օրակարգ հաշուետուութիւն, եւայլն: Պիտի կազմուի Անդրէասի գաղթող հայրենակիցներու ցանկը, կարեւոր բոլորին համար:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Օր. Պեռ. 105

ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼՈՆԷԻ ՄԷՋ

Պուլօնեը սիւր Մէր 19 օգոստ. 932

Այսօր Պուլօնեի մէջ սրտագրաւ է ամառօրէն հարանձուկը, առանձինները, օգտուեցէք առիթէն եւ կերէք այս պատուական ձուկը:

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց բըժըրիգի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար: Դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել Տէր-Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թոլպիաք:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ ::	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա ::	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ ::	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

23 AOUT 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1963

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԻՆԱՐԱՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Ջաւախահայ Որբերու Միութեան նոր համագումարի համառօտ տեղեկատուութիւնը, որ լոյս կը տեսնէ մեր այսօրուան թիւին մէջ, յիշատակութիւնը կայ երկու որոշումներու, որոնք ուշագրաւ են եւ պէտք է սեփականութիւնը դառնան ամբողջ հայ գաղութներուն։

Առաջին.— «Ուժ տալ Սուրիոյ մեր մասնաճիւղին եւ ջանալ այդ սահմաններուն համախմբել մեր ընկերները, նկատելով որ այդ շրջանին մէջ չկայ այլասերման վտանգը եւ համեմատաբար աւելի զօրաւոր է ազգային ոգին»։

Երկրորդ.— «Գնել ագարակ մը եւ հոն պատսպարել մեր անպաշտպան որբերն ու որբուհիները, հոն փոխադրել մեր տպարանը, երկրագործական աշխատանքին կողքին հաստատել տեսակ մը կրթական վարժարան»։

Այս երկու որոշումներն իրար լրացնող եւ ամբողջացնող հանգամանք մը ունին։ Երկուքը միասին կը կազմեն այն շինարար ձեռնարկը, որուն լծուած է Ջաւախահայ Որբերու Միութիւնը։

Որբերու բանակ մը կայ տարագիր հայութեան մէջ, որ, ինչպէս ըսինք մեր նախորդ խմբագրականին մէջ, այսօրուան երիտասարդ հայութիւնը կը ներկայացնէ։ Այդ երիտասարդ հայութիւնը միայն ողբերգութիւն եւ բանկումը չէ որ կը ներկայացնէ հայ բազմութեան ծոցին մէջ, այլ նաեւ շինարար տարրն է, աւելի կորովի եւ աւելի վճռական, միեւնոյն ժամանակ չարքաշ եւ համախմբման ընդունակ։

Համախմբում եւ կազմակերպութիւն, ինչ որ կը պակսի շատ յաճախ հայ ժողովուրդին, հետզհետէ նկարագիրը կը դառնայ մեր չափահաս եւ խելացի երիտասարդութեան։

Զանր հետզհետէ ոգին կը դառնայ այդ կազմակերպութեան, կարգապահութեան եւ համախմբման։ Այս ոգին չի սահմանափակուիր միայն անոնցմով, որ կը գտնուին Միութեան մէջ, այլ կը տարածուի բոլորին վրայ, որ նոյն բախտն ունին եւ նոյն կարօտով կ'ուզեն կերտել իրենց վաղը։

Վերը յիշուած երկու ձեռնարկներն ալ իրենց հիմքին մէջ շինարարական են եւ կը խօսին ամբողջ հայութեան ե՛ւ սրտին ե՛ւ մտքին։ Որովհետեւ նպատակ ունին ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս պահպանել հայութիւնը։

Հայութեան տեղաւորումն ընդհանրապէս ամէնէն մեծ մտահոգութիւնն է մեր ներկայ օրերուն։ Իսկ չափահաս որբերու համախմբումն ու տեղաւորումը դիւրագոյն գործ մըն է, որովհետեւ եթէ ցիր ու ցան բազմութեան տեղաւորումը ժամանակաւոր փրկութիւն մըն է, որբերու տեղաւորումը եւ համախմբումը կը նշանակէ հիմքը դնել առողջ, նոր ու երիտասարդ հայ հաստատութեան մը, որ կրնայ աճիլ ֆիզիքապէս ու բարոյապէս, որ կրնայ փրկել իր գոյութիւնը եւ փրկել նաեւ իր շրջապատի գոյութիւնը։ Ան կարող է դառնալ առողջ ուժ մը, օգտակար ոչ միայն ինքն իրեն համար, այլ օգտակար ու վերակենդանացնող մեր գաղութներուն մէջ, ուր հիւանդութիւնն ու քայքայումը բոյն դրած են։

Նոր ու առողջ գաղութներու հիմնումը զօրաւոր պատուար մը կ'ըլլայ վերանորոգելու ցրուած հայութեան հոգեբանութիւնը, կազմակերպելու աշխատաւոր բազմութիւններու բազուկները, օգնելու անջատուած ու անհատական մտահոգութիւններով ցրուած գաղութները եւ ներկայանալ կազմակերպուած ազգ մը, թէեւ տարագիր։

Առանձնապէս ոգեւորիչ գաղափար մըն է որբերու ագարակի կազմակերպութիւնը։

Համախմբել անպաշտպան որբերն ու որբուհիներն ընդարձակ ագարակի մը մէջ, կազմակերպել երկրագործական աշխատանքները, դառնալ ինքնապահ գաղութ մը, հայկական կորիզ մը, ու ֆիզիքական գոյութեան հետ ստեղծել նաեւ մշակութային բարոյական դիմագիծ մը, ունենալ տպարան մը, ու ագարակը վերածել կրթական վարժարանի մը։

Պէտք կա՞յ ըսելու թէ այսպիսով կազմակերպուած ագարակ մը, կը դառնայ կեդրոն մը, ուր կրնան դիմել անգործ որբերը։

Պէտք կա՞յ ըսելու թէ այսպիսի ագարակ մը կրնայ իր օրինակներն ունենալ եւ անգործները հոն համախմբել։

Պէտք կա՞յ ըսելու որ ագարակը կ'ունենայ իր գիշերային դասընթացքները մեծերուն համար, եւ իր դպրոցը նորահաս մանուկներուն համար։

Այս երիտասարդները երբ իրենց ճիգերը կը համախմբեն նման շինարարական ձեռնարկի մը շուրջ, տնտեսական, բարոյական եւ կրթական օջախ մը հիմնելու Սուրիոյ կամ Ֆրանսայի մէջ, համազգային գործ մըն է որ կը ձեռնարկեն։ Բոլոր գաղութները այդ ձեռնարկին վրայ պիտի նային որպէս իրենց ձեռնարկը։ Չպէտք է թողուլ որ որբերու Միութիւնը մինակը մնայ իր ճիգերուն եւ ջանքերուն մէջ, չպէտք է թողուլ որ տնտեսական նեղ պայմաններու բերումով ընկճուի Զանը եւ այս գեղեցիկ ձեռնարկը ձգձգուի անորոշ ժամանակով։

Եւ ոչ միայն գաղութները պէտք է իրենց ուշադրութեան առարկայ դարձնեն այս երիտասարդութեան շինարարական ձեռնարկները, այլ նաեւ հանրային այն հաստատութիւնները, որ կոչուած են այդ ուղղութեամբ գործ մը կատարելու, պարտաւոր են իրենց օժանդակութիւնը բերելու անոր։

Բարեգործական Ընկերութիւնը, մանաւորապէս, պարտաւոր է հետաքրքրուիլ այս գործով։ Բարեգործականը կրնայ եւ պարտաւոր է շօշափելի օժանդակութիւն մը բերել գործին, որ պտուղ պիտի բերէ բոլորին։

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սանձարձակ աւարառութիւն

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային թերթերը կը շարունակեն զգլխիչ յայտնութիւններ հրատարակել կայարաններու եւ մթերանոցներու եւ հողագործական ձեռնարկներու մէջ կատարուած գողութեանց եւ աւարառութեանց մասին։

«Փրավտա» օգոստ. 21ի թիւին մէջ ամբողջ էջ մը յատկացուցած է այս հարցին։ Պարէնաւորման դժուարութիւնը բնականաբար բազմացուցած է գողութիւնները։ Ուրալի շրջանին մէջ կազմակերպուած հրոսախումբ մը կը կողոպտէր վակոնները եւ մթերանոցները։ Օգոստ. 7ի հրամանագրէն յետոյ, դատարանները աւելի խստացուած ըլլալով, անխնայ մահուան դատապարտած են յանցաւորները։ «Փրավտա» կը պատմէ թէ Մոսկուա — Քուրսքի երկաթուղիի պաշտօնեաները տակնուվրայ ըրելով մթերանոցները, [illegible]։ Այս տարուան առաջին վեց ամիսներու ընթացքին, 7303 բողոքներ եղած են գողցուած ապրանքներու մասին, բայց պաշտօնեաները անպատկառ եւ ստայօդ պատասխաններ տուած են հեռագրով։ Անպատասխանատուութիւնը ընդհանուր ըլլալով, դժուար եղած է բռնել յանցաւորները։ Միայն այս գործին համար 37 պաշտօնեաներ ցարդ յանձնուած են եւ հաւանաբար պիտի գնդակահարուին։ Գողցուած ապրանքներուն մէջ ամէն տեսակ առարկաներ կան, — կահկարասի, անկողին, ծածկոց, մորթ, զգեստ, մուճակ, գլխարկ եւն.։ Գիւղերուն մէջ բազմաթիւ գողութիւններ եղած են հաւաքական տնտեսութեանց ցորենի ամբարանոցներէն։ Մամուլը այս առթիւ կը մեղադրէ կուլակները, անոնց պատիժ պահանջելով։

«Փրավտա» կը խոստովանի թէ «տնհատականութեան թոյնը եւ հակընկերային ձգտումները» կենդանի են տակաւին։

Տնտեսական համաժողովը

Օթթավայի խորհրդաժողովը վերջացած ըլլալով, անգլիական կառավարութիւնը սկսած է զբաղիլ համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովի պատրաստութեամբ։ Երկու նախապատրաստական յանձնախումբեր պիտի գումարուին սեպտեմբերին, մէկը Ժընեւի կամ Լոնտոնի մէջ, իսկ բուն համաժողովը պիտի հրաւիրուի նոյեմբերին, ամերիկեան ընտրութիւններէն յետոյ։ Ժողովը պիտի զբաղի նախնական խորհրդակցութիւններով եւ պիտի յետաձգուի մինչեւ 1933 յունուար։

Կորկուլոֆ պիտի գլխատուի

Վճռաբեկ ատեանը քննելով Կորկուլոֆի խնդրագիրը՝ իր մահավճիռի վերաքննութեան մասին, մերժեց եղած առարկութիւնները։ Դատարանը անհիմն կը գտնէ օրինական ձեւակերպութեանց թերութեան մասին եղած առարկութիւնները։ Միեւնոյն ատեն կը մերժէ իբրեւ քաղաքական ոճիր ընդունիլ նախագահ Տումէրի սպանութիւնը։ (1848ի օրէնքով մահապատիժը ջնջուած է քաղաքական սպանութեանց համար եւ անոր տեղ հաստատուած՝ մշտնջենական բերդարգելութիւն)։

Այս վճիռով, վերջնական կը համարուի Կորկուլոֆի մահապատիժը, եթէ նախագահը չներէ։

Երբ չյանձնես, կը գնդակահարուիս

Մոսկուայէն կը հեռագրեն օգոստ. 21 թուականով.—

Խորհրդային իշխանութիւնը որոշեց մահապատժի ենթարկել այն գիւղացիները որոնք կը մերժեն յանձնել իրենց հունձքը։ Շաբաթներէ ի վեր, հողագործները կը պահէին իրենց բերքը եւ միայն փոքր մաս մը կը յանձնէին կառավարութեան պաշտօնեաներուն։ «Հունձքի վաշտեր» ղրկուած են բոլոր շրջանները, առնելու համար ցորենի բարքին քանակը։

Իտալական ռազմափորձերը

Կիրակի օր սկսան իտալական մեծ ռազմափորձերը։ 1924էն ալ ռազմափորձեր կատարուած էին միեւնոյն տեղը, բայց այն ատեն տարբեր էին։ Մինչեւ 1929 վարժութիւն կը տրուէր արհեստագիտական միջոցներու գործածութեան մասին, վերջին երեք տարիներու փորձէն յետոյ, եւ 1929էն ի վեր, ամէնէն նոր մեթոտներն են որ փորձի կ'ենթարկուին։ Թերթերը կը գրեն թէ 50.000 զինուորներ կը մասնակցին այս ռազմափորձերուն, իսկ ուրիշ 250.000 զինուորներ մասնակի ռազմափորձեր պիտի կատարեն միւս շրջաններուն մէջ։ Ռազմափորձերուն գլխաւոր արժանիքը պիտի ըլլայ զինուորներու փոխադրութեան միջոցներու արագութիւնը։

Սեւանիկի Թաղ. Խորհուրդը անվաւեր

«Հորիզոն»ի մէջ կը կարդանք (16 օգոստ.).—

Լախտի անպատուելի հարուած մը իջած է՝ ամենայն ապօրինութեամբ եւ խարդախութեամբ «ընտրուած» եւ ժողովուրդին վստահութիւնը չվայելող «Թաղ. Խորհուրդ»ին ու զայն պաշտպանող վատահամբաւ քլիքին վրայ։ Շաբաթ կէսօրէ վերջ, առաջնորդարան ղրկուած պաշտօնագրով մը, Ընդհ. կուսակալութիւնը կը բեկանէ յուլիս 31ին տեղի ունեցած ընտրութիւնը, յայտնելով որ չի ճանչնար առանց իր գիտակցութեան ընտրուած համայնքային մարմինը։

Ինչպէս այս պաշտօնագրէն կը հասկցուի, Ընդհ. կուսակալութեան ամէնէն աւելի զայրոյթ եւ զարմանք պատճառած է այն իրողութիւնը, թէ ընտրութիւն կազմակերպողները, նախապէս, ոչ միայն տեղեկութիւն չեն տուած Ընդհ. կուսակալութեան արտաքին գործերու տնօրէնութեան՝ կատարուելիք ընտրութեան մասին, այլ նոյն իսկ, եղածը, առ ի գիտութիւն իսկ չեն հաղորդած պատկան պաշտօնատան։ Ընդհ. կուսակալութիւնը, մամուլէն եւ տարիկանական իշխանութիւններէն միայն իմացած է եղածը եւ գտնելով զայն ապօրինի, բեկանած է, հրահանգելով միաժամանակ, որպէս զի նոր ընտրութիւնը կատարուի իր ցուցմունքներով եւ ընտրուի այնպիսի մարմին մը, որուն իւրաքանչիւր անդամը բացարձակ վստահութիւն ներշնչէ նա՛եւ կառավարութեան։

Շանկհայի կացութիւնը խռով է

ՇԱՆԿՀԱՅ, 19.— Քաղաքապետութեան ջանքերուն հակառակ կացութիւնը լաւ չէ քանի որ հակաճափոնական պոյքոթը տակաւ կը սաստկանայ։ Ճափոնի հիւպատոսը բողոքեց, բայց ի զուր։ Շափէյ ալ խռով վիճակ մը ունի եւ կը վախցուի որ դէպքերը վերսկսին։

Սպանիոյ խռովարարներուն հողերը

ՄԱՏՐԻՏ, 19.— Սպանիոյ խորհրդարանը 14ի դէմ 262 ձայնով երէկ ընդունեց վերջին արքայական շարժման մասնակցողներուն հողերը առանց փոխարժէքի գրաւելու մասին եղած օրէնքը։

Գերմանիոյ կուսակցական պայքարը

ՊԵՐԼԻՆ, 21 Օգոստ.— Քանի օրէ ի վեր զրոյց կը շրջի թէ սէնտրիստ շրջանակները բազմաթիւ խօսակցութիւններ կ'ունենան կառավարութեան կազմութեան մասին։ Գերման համայնավարներու կեդրոնի օրկանը այսօր զգայացունց լուր մը կը հրատարակէ որ եթէ ճիշդ ըլլայ, մեծապէս շահեկան է։ Այդ թերթը կ'ըսէ թէ օգոստոս 18ին գաղտնի ժողով մը եղաւ զոր. ֆոն Շլայխէրի եւ ընկերվարական ու սէնտրիստ կարգ մը պետերու միջեւ որ այս վերջինները տրամադրութիւն յայտներ են նախագահական դահլիճի մը կազմութեան եւ համաձայներ են կարգ մը կէտերու վրայ։ Միւս կողմէ Բաւարիոններու պետ Շթրասէր ալ կը բանակցի կեդրոնի այն երեսփոխաններուն հետ որ միանգամայն ազդեցիկ պետերն են քրիստոնեայ սէնտրիստներու։

Այս տեսակցութեանց հետեւանքով իբր թէ համաձայնութիւն գոյացեր է կազմելու ֆոն Շլայխէրի նախագահութեամբ դահլիճ մը, ուր Շթրասէր պիտի ըլլայ ներքին նախարար, իսկ Պրիւնինկ՝ արտաքին նախարար։

Իսկ ֆոն Փափէն վախնալով որ խորհրդարանը գումարուելուն անվստահութեան քուէով պիտի իյնայ, եթէ չի կարենայ կանխաւ համաձայնիլ խորհրդարանի խմբակցութեանց հետ, այն ատեն, անվստահութեան քուէէն առաջ պիտի լուծէ խորհրդարանը կամ անպայման ժամանակով պիտի յետաձգէ նստաշրջանը։

Դրամ կուտան եւ չառներ

ՎԻԵՆՆԱ, 21.— Լօզանի մէջ որոշում մը անցաւ որուն համաձայն, մեծ փոխատուութիւն մը կ'ըլլար Աւստրիոյ իր տնտեսական վիճակը բարւոքելու համար։ Սակայն այս փոխատուութեան պայմանագիրը աւստրիական խորհրդարանէն անցաւ միայն մէկ ձայնի առաւելութեամբ։ Աւստրիա որ տարիներէ ի վեր այս օժանդակութիւնը կը խնդրէր, հիմա որ իրեն կ'ընծայեն զայն, չի կրնար ընդունիլ ներքին պառակտումներու հետեւանքով։ Այս պայմաններուն մէջ, կ'ըսէ թերթ մը, դրամ տուող պետութեանց պատուիրակներուն կը մնայ գալ Վիեննա եւ խնդրել որ Աւստրիացիք ընդունին այս դրամը։

Մօլլիսըն կը յանդիմանուի կնոջմէն

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 21.— Անգլիացի օդանաւորդ Մօլլիսըն որ Ատլանտեանը անցնելէ յետոյ Քանատա իջած էր, իր օդանաւով մեկնեցաւ անկէ եւ այսօր ժամը 16.35ին հասաւ Նիւ Եորքի մօտակայ օդակայանը։

— Հակառակ խոստումին թէ քանի մը օրուան մէջ պիտի կատարէր Ատլանտեանի երթուդարձը, Մօլլիսըն Քանատայի մայրաքաղաքը գնաց, հրաւէրներ ընդունեց, բանախօսութիւններ ըրաւ եւ այսպէս ժամանակը կ'անցընէ։ Նոյն իսկ, ան հեռագրեց կնոջը — իր 15 օրուան հարսը, ան ալ օդանաւորդ — որ գայ իրեն միանալ Նիւ Եորք, քանի որ զինքը շատ... կարօտցած էր։ Տիկին Մօլլիսըն որ նախապէս տրամադիր էր երթալ, վերջին պահուն հեռագրեց ամուսնին թէ պէտք է իր առաջադրած նպատակը գլուխ հանէ, թէ պէտք չէ զբօսանքի ու նոյն իսկ սիրոյ անձնատուր ըլլալ։

Օդանաւորդին կինը յայտարարեց իր բարեկամներուն.

—Ճիմ քանիցս հեռախօսով ինձմէ ուզեց որ երթամ իրեն միանամ Նիւ Եորք։ Բայց կ'ուզեմ որ նախ աւարտէ իր ձեռնարկը որուն կէսը միայն եղած է։ Պէտք է հանգչի, եւ եթէ իրեն եղած հրաւէրներուն ետեւէն վազէ, իր առողջութիւնը չպիտի թոյլատրէ կատարելու վերադարձը։ Իր ծրագրին մէջ այդ բաները չկային։ Եւ յետոյ, եթէ Նիւ Եորք երթայի, հազիւ քանի մը օր միասին պիտի ըլլայինք, այդ ալ կ'արժէ՞ միթէ...։

Ցոյցեր Հալէպի մէջ

ՀԱԼԷՊ, 10 Օգոստ.— Երէկ քաղաքին ամբողջ շուկաները փակ էին։ Հիւսուածեղէնի կապուած շուրջ 25,000 բանուորներէն խումբեր փողոցները ելած, հաց կը պահանջէին։ Ճափոնական ապրանքները հրապարակէն քշած ըլլալով արտադրութիւնները այս աշխատաւորներուն, այս պարագան կը սպառնայ զանոնք սովամահութեան դատապարտել։ Ցուցարարները կը պահանջէին յաւելեալ մաքսատուրքերով խոչընդոտ հանդիսանալ ճափոնական ապրանքներու ներածման։

Մաքսատուրքի նոր սակէն գոհ չմնացին ոստայնանկները եւ կազմակերպուած ուժերով յարձակեցան ճաշարաններու, պողոտաներու վրայ եւ բռնութեամբ կողոպտեցին զանոնք։ Ժողովուրդը վախնալով փակեց շուկաները. ոչ ոք կրցաւ բանալ իր խանութը։ Քաղաքապետութիւնը որ խոստացած էր նպաստ տալ անգործ աշխատաւորներու, չի կրցաւ յարգել իր խոստումը։

Կէսօրէ վերջ, Առեւտրական Սենեակի մէջ ժողով մը գումարուեցաւ, ուր ներկայ գտնուեցան կուսակալը, գործարանատէրե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵԼԵՒՄՏԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԴՐԱՄԸ, ՊԻՒՏՃԷՆ ԵՒ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Ընդհանուր պատերազմի ընթացքին, ամբողջ մարդկութիւնը կեդրոնացուցած էր իր ուշադրութիւնը Գերմանիոյ վրայ։ Պատճառն, ի հարկէ, Գերմանիա, ունեցած զինուորական եւ ելեւմտական դիրքն էր։

Պատերազմը վերջացաւ եւ 14 տարիներէ ի վեր, դարձեալ բոլոր կառավարութիւններն իրենց աչքերը յառած են դէպի Գերմանիա։ Այս անգամ սակայն ուրիշ նպատակաւ։ Յաղթողներ կը գրաւին Գերմանիայով, որովհետեւ գանձելի գումարներ ունին. ուրիշներ կը հետաքրքրուին, որովհետեւ առկասով դրամ փոխ տուած են։ Զինադադարէն ասդին, Գերմանիան առանցքը կը կազմէ միջազգային ելեւմտական քաղաքականութեան։

Եւ ի՞նչ արդիւնք տուաւ այդ հետաքրքրութիւնը.

Համաձայն Ֆրանսացիներուն, Գերմանիան՝ ի վիճակի ըլլալով հանդերձ, դրամ չի ուզեր վճարել։ Բայց գերման կարծիքին ընդհակառակը, յետ այսու դրամ չունի վճարելիք եւ վճարածն ալ բաւէ։

Մեր այսօրուան նիւթէն դուրս կը մնայ քննելու պահանջատէր եւ պարտատէր կողմերու ցանկութիւնները, իրաւունքները եւ կամ առարկութիւնները, այլ պիտի ծանրանանք միայն Գերմանիոյ՝ զինադադարէն ասդին վարած ելեւմտական քաղաքականութեան վրայ հիմք ունենալով պաշտօնական վիճակագրութիւնները։

Անշուշտ, ընթերցողները կը յիշեն, որ 1923ին գերմանական դրամը՝ մարքը, հաւասարեցաւ զերոյի։ Մինչեւ այդ Գերմանիան մեծ վարկ կը վայելէր արտասահմանի՝ մասնաւորապէս Ամերիկայի, Սպանիոյ, Հոլանտայի եւ ուրիշ շատ մը երկիրներու մէջ։ Գերմանիան դադրեցուց իր վճարումները, եւ 1920 սեպտեմբերին գերման դրամը արդէն դադրած էր գոյութիւն ունենալէ։ Մէկ փիւօ հացը կ'արժէր 180 միլիառ մարք, իսկ հանրային եկամուտը մէկ հազարերորդը չէր կազմեր ընդհանուր ծախքերուն։ Կատարեալ քայքայում կը տիրէր ելեւմտական կեանքի մէջ։

Այս բոլորին պատճառը, Գերմանիոյ կարծիքով, հատուցումներու եւ պատերազմական տուգանքներու վճարումներն էին։ Իսկ Ֆրանսացիները Գերմանիոյ ելեւմտական խուճապին բուն պատասխանատուն կը համարէին ընդդրկուած ելեւմտական եւ անզօրնական քաղաքականութիւնը։

Մինչ այդ, վճարումներու դադրեցումով, ֆրանսական եւ պելճիքական զինուորներ գրաւեցին Ռուրը՝ Գերմանիոյ ճարտարարուեստի բազկերակը։ Այդ թուականէն սկսեալ, դաշնակիցներ ձեռքէն հանեցին գերման պետական դրամատան՝ Ռայխսպանքի գործառնութիւններուն։ 1924ին մարքը արդէն կայունացած էր եւ կը պակսէր դրամագլուխը, վերակազմելու համար գերման ճարտարարուեստը եւ վաճառականութիւնը։ Պէտք է խոստովանիլ որ, շնորհիւ խիստ հսկողութեան, շատով վերահաստատուեցաւ թէ ներքին եւ թէ արտաքին վստահութիւնը։ Օտար դրամատէրներ, լաւագոյն առիթը նկատեցին տեղաւորելու իրենց դրամագլուխը գերման արդիւնաբերական խոշոր ձեռնարկներու մէջ։

Բայց, յետագային, տոկոսով առաջացուած բոլոր գումարներն ալ հոսած գումարներ՝ հոչակուեցան Գերմանիոյ կողմէ։ Այսպէս, երկար եւ կարճ պայմանաժամերով փոխառութիւն բրած էին Գերմանիոյ՝

երկիրներ	երկար պայմ. միլ. մարք	կարճ պայմ. միլ. մարք	գումար միլ. մարք
Մ. Նահանգներ	5.265	3.143	8.408
Անգլիա	1.100	2.054	3.154
Ֆրանսա	475	656	1.131
Պելճիքա	51	195	246
Իտալիա	46	102	148
Զուիցերիա	512	1.878	2.390
Հոլանտա	1.174	2.069	3.243
Շուէտ	797	205	1.002
Միջ. Դրմ. (B.R.I.)	—	758	758
Գումար	9.420	11.060	20.480

Որով, գումարը կ'ունենանք 20.480 միլիոն ոսկի մարք, որը հաւասար է կլոր հաշուով 5000 միլիոն տոլարի։ Այս գումարէն զատ կան նաեւ ուրիշ փոխառութիւններ եղած դանազան փոքր դրամատուններու կողմէ։ Գերմանիան ե՞րբ պիտի վճարէ այս բոլորը։ Ոչ ոք գիտէ։

×

Ուիլսընի 14 սկզբունքներու մէջ կը մտնէր նաեւ գերման հատուցումներու հարցը՝ վերաշինելու համար Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի աւերուած վայրերը։ Վէրսայլի դաշնագրի ստորագրութենէն յետոյ, 18 յունիս 1919ին, վերջնականապէս կ'որոշուէր որ հատուցումներու յանձնաժողովը՝ 1921 մայիս 1էն առաջ պիտի ճշդէր Գերմանիոյ վճարելիք պարտքերու քանակը եւ վճարումի ձեւը։

Գերմանիան պարտաւոր էր նաեւ, մինչեւ մայիս 1, դաշնակիցներու վճարելու, իբր երաշխիք, հարիւր միլիառ ոսկեմարք, որուն քսան միլիառը պիտի վճարէր ոսկեդրամով, ապրանքներով եւ նաւերով։

1921 մայիս 5ին, Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ քննուեցաւ եւ ճշտուեցաւ վճարումներու կացութիւնը։ Եւ այսպէս իրար յաջորդեցին ժողովներ՝ քննելու համար հատուցումներու հարցը։ Իւրաքանչիւր ժողովին ալ, Գերմանիան ձեռք կը ձգէր որոշ զիջողութիւններ դաշնակիցներու կողմէ։ Պէտք է ըսել որ, դաշնակիցներու միջեւ յաճախ տարակարծութիւններ կը տիրէին եւ այդ կացութենէն կ'օգտուէր գերման դիւանագիտութիւնը։

Վերջապէս, ծրագրուեցաւ, որ Գերմանիան պիտի վճարէր 3 միլիառ ոսկի մարք մինչեւ 5 տարի (1 Մայիս 1921 — 30 Ապրիլ 1926). 6 միլիառ մինչեւ 5 տարի (1 Մայիս 1926 — 30 Ապրիլ 1931), 7 միլիառ 32 տարի (1 Մայիս 1931 — 30 Ապրիլ 1963)։ Որով ընդհանուր գումարը կը ներկայացնէր 269 միլիառ ոսկի մարք վճարելի 42 տարիներու ժամանակամիջոցին։

Փարիզի եւ Լոնտոնի ժողովներուն, հատուցումներուն հարցը լուրջ դժուարութիւններու կը հանդիպէր։ Ընդհանուր կարծիքն այն էր — բացի Ֆրանսայէ եւ Պելճիքայէ — որ պարտքերու քանակը եւ վճարումի ձեւը պէտք էր փոփոխութեան ենթարկուէր։ Կ'առաջարկէին որ Գերմանիան վճարէր 3 միլիառ ոսկի մարք, մինչեւ 30 տարի։

Վճարումի պայմանաժամերը կը մօտենային։ Գերման կառավարութիւնը (Ապրիլ 1921ին) Միացեալ Նահանգներու նախագահ Հարտինկի միջոցաւ յայտնեց, որ Գերմանիան պիտի ճանչնար իբր հատուցումներու պարտք՝ միայն 50 միլիառ ոսկի մարք, հարիւրին 4 տոկոսով, վճարելի մինչեւ որ գումարը հասնի 200 միլիառի։ Սոյն առաջարկը մերժուեցաւ դաշնակից պետութիւններու կողմէ եւ հատուցումներու յանձնաժողովը, գերման պարտքերու քանակը որոշեց 132 միլիառ, եւ Գերագոյն Խորհուրդն ալ իբր վերջնագիր հաղորդեց Պերլինի կառավարութեան։

Այսպէս իրար յաջորդեցին Տաուսի եւ Եընկի ծրագիրները։

Տաուսի ծրագիրը գործադրութեան դրուեցաւ 1924ին եւ կանոնաւորապէս տեւեց մինչեւ 1928 Սեպտեմբեր ամիսը։ Այդ թուականէն յետոյ գերման կառավարութիւնը դադրեցուց վճարումները եւ նորէն համաձայնագրի վերաքննութիւն պահանջեց։

Մինչեւ առն առաջարկը, Ռայխսպանքը կը գործէր կատարեալ կանոնաւորութեամբ միջազգային հսկողութեան տակ։ Ռայխսպանքի հնչիւն ոսկիի պահեստը օրէ օր կ'աւելնար, որու շնորհիւ կը զօրանար վստահութիւնը՝ գերման դրամի հանդէպ։ Փոքրիկ գաղափար մը տալու համար տարրերու կուտանք հետեւեալ բաղդատական ցուցակը որ հատուցումներու առթիւ եղած վճարումներու շրջանին, Ռայխսպանքի ոսկին եւ ոսկի արժեթուղթերը շատ աւելի եղած են։

	վճարուած միլիոն ոսկի մարք	Ռայխսպանքի հնչ. ոսկին միլիոն ոսկի մարք
1925ին	1.220	1.208
1926ին	1.500	1.831
1927ին	1.750	1.864
1928ին	2.500	2.729
1929ին	1.450	2.283
1930ին	1.260	983

Պարզ կը տեսնուի որ, երբ վճարումները սկսած են դադրիլ դանազան ծրագիրներով կամ մորաթորիաներով, սկսած է միաժամանակ խախտիլ վստահութիւնը, եւ իբր անմիջական հետեւանք, Ռայխսպանքի ոսկիի քանակը օրէ օր պակսած է։

Օտար դրամագլուխի օժանդակութեամբ գերման ճարտարարուեստը եւ արտաքին վաճառականութիւնը կազմակերպուեցաւ եւ այսօր ալ լաւագոյն պայմաններու մէջ կը գտնուի։ Մինչդեռ յաղթողներ աւելի միջոցներ եւ դրամ ունենալով հանդերձ՝ չեն կրնար շահաւոր դարձնել իրենց վաճառականութիւնը։ Առնենք 1931 տարուան պատկերը։ Ֆրանսան 12 միլիառ ֆրանքի բաց արձանագրեց, Անգլիան 411 միլիառ ստեռլին, իսկ գերման վաճառականութիւնը 2.500 միլիոն ոսկի մարք (15 միլիառ Ֆր.) շահ ապահոված է։

Շնորհիւ ներքին եւ արտաքին վստահութեան, Ռայխսպանքի հնչիւն ոսկին հետեւեալ ձեւով յաւելում կրած է։

Ռայխսպանքի ոսկի քանակը՝

		միլիոն ոսկի մարք
31 Դեկտ.	1906	481
» »	1910	661
» »	1911	727
» »	1912	776
» »	1913	1.170
» »	1914	2.092
» »	1918	2.262
» »	1919	1.089
» »	1923	467
31 Դեկտ.	1924	759
» »	1925	1.208
» »	1926	1.831
» »	1927	1.864
» »	1928	2.729
» »	1929	2.283
15 Մայիս	1930	2.577
31 »	1930	2.215
6 Յունիս	1931	2.299
31 Դեկտ.	1931	983
23 Յունվ.	1932	956

Պատերազմէն առաջ, Գերմանիան բաւական աղքատ եղած է ոսկիով եւ ինչպէս ալ կը տեսնենք, 1906ին 481 միլիոն մարք եղած է պահեստը, հակառակ Գերմանիոյ գրաւած տնտեսական եւ ելեւմտական բարձր դիրքին։ Իսկ 1910ին, հազիւ 660 միլիոնի հասած էր պահեստը։

1910էն սկսեալ գերման կայսերապաշտ կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն տուած է եւ ինչպէս յայտնի է վերոյիշեալ վիճակագրութենէն, 1914ին արդէն 2.092 միլիոն ոսկեմարքի հասցուցած էր հնչիւն ոսկին։

Զինադադարին, նոյն իսկ հնչիւն ոսկին կարեւոր գումար մը կը ներկայացնէր։ Բայց, յետագայ թուղթ դրամներու յարաճուն եւ անհաշիւ արտահանումը (inflation) պատճառ եղաւ որ հիմնովին խախտուի Գերմանիոյ դրամական կացութիւնը։ Այստեղ է որ դաշնակիցները եւ յատկապէս Ֆրանսացիները դիտումնաւոր եւ կասկածելի կը գտնեն Գերմանիոյ բռնած դրամական այդ սխալ քաղաքականութիւնը։

Եւ յիրաւի, այս ձեւով ալ թաւալելով ինկաւ մարքը։ 1923ին Ռայխսպանքի հնչիւն ոսկին իջած էր 500 միլիոնի։ Եւ միայն արտաքին փոխառութիւններու միջոցաւ կարելի եղաւ աստիճանաբար զարգացնել պահեստի քանակը։

Մինչեւ Հուվըրի առաջարկը Ռայխսպանքը ունէր իր մառաններուն մէջ 2.300 միլիոն ոսկեմարք եւ Գերմանիան միաժամանակ անթերի կատարեց իր դրամական պարտաւորութիւնները։ Հուվըրի մորաթորիումէն անմիջապէս վերջ, ոսկին ինկաւ մինչեւ 900 միլիոն ոսկեմարքի։

Գ. ՍԱՔՃԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՑԱՌԱՋը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Չ. Ո. Մ.

— :-: —

Չափահաս Որբերու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը իրենց երրորդ պատգամաւորական ժողովի առթիւ շրջաններու պատգամաւորներուն ի պատիւ թէյասեղան մը սարքած էր Օգոստոս 15 երկուշաբթի կէսօրէ վերջ «Մեկալոյի չքեղ սրահին մէջ։

Հարիւրի մօտ երիտասարդներու մէջ 3—4 տարեցներ միայն կային եւ գրեթէ նոյնքան մըն ալ կիներ։

Բոլորին հաւանութեամբ ատենապետ ընտրուեցաւ ընկեր Մարութեան որ խանդավառելու մասնաւոր յատկութիւններով, ներկաները պահեց միշտ հետաքրքիր դրութեան մէջ։

Նուագածութեան, խմբերգներու եւ արտասանութիւններու կը յաջորդէր խօսքեր, կարճ բայց խռատալից։

Վ. Գույումճեան

Ազգ մը առանց երիտասարդի կը նմանի պարտէզի մը, ուր ոչ ծաղիկ կայ, ոչ կանաչութիւն, դուք հայ ազգի ծաղիկն էք լոյսն էք, դուք ծնողական գուրգուրանքէ զրկուած, որ չկրցաք տեսնել, այսօր կը ջանաք ձեր զոհաբերութեամբ օր ու արեւ ցուցնել զալիք սերունդներուն։ Խօսքը վերջացուց «Անտուններէն արտասանութեամբ մը.

Տիկին Բիպըրեճեան

Կը շնորհաւորեմ այս խանդավառ երիտասարդութեան ջանքերը որոնք անիրաւուած են զրկուած տարրական իրաւունքներէ։ Ես կը պարտիմ նաեւ հիացումս յայտնել անոնց ղեկավարին Շաւարշ Նարզունիին որ կրցաւ զինուորական կարգապահութեամբ գեղեցիկ նպատակին շուրջ համախմբել մեր ցիր ու ցան որբերը։ Ես պիտի բաղձայի որ անոնք ըլլան պահանջող՝ որովհետեւ լոկ պահանջողն է որ կրնայ ստանալ։

Գ. Զարոյեան

Իսկապէս գնահատելի է Որբերու Միութեան ջանքերն ու աշխատանքները անոնք ուխտած են ծառայել իրենց ազգին նոյնիսկ արիւնի գինով։ Ուրեմն պարտին համագել խօսքով եւ գործով իրենց շուրջ հաւաքելով անտարբեր հայ երիտասարդութիւնը։ Արիւնէն առաջ, անոնք պարտին համերաշխութեամբ եւ համերաշխութեամբ հայկական զանազան հաստատութիւններու համակրութիւնը շահիլ եւ օր մը ներկայանալ աւելի հզօր ու բարձր։

ԼՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

Ներկայ սրահը շատ պզտիկ է այս մեծ բանակի մասին գաղափար տալու համար։ Իրենց գաղափարի խորհրդանիշը բացայայտ կ'երեւայ այն երեք տառերուն մէջ, որով կը յորջորջուի այս միութիւնը։ Չոմ։

«Չ» գիրը կը նմանի վիշապի մը, պատրաստ խոյանալու եւ որը կարծես իր մեծ գլխուն մէջ ունի ատելութեան անհատնում պաշար ու կը քալէ ծանր, բայց միշտ ուշադիր օգտուելու համար պատեհ առիթէն, սպաննելու այն թշնամին որը աւերակի վերածած է իր բնատանկան բոյնը։

«Ո» գիրը՝ երկու զօրաւոր ոտքերով վերին միութեան գիծով մը ամրապնդուած կը քալէ, «Չին ետեւէն՝ իբր սրտցաւ և անբաժան ընկեր։ Իսկ «Մ»ը դարձեալ երկու ոտքեր՝ այս անգամ վարէն միացած եւ վերէն գիծ մը ուղղահայեաց՝ կ'երկարի ու կը վազէ «Ո»ին ետեւէն, ձգելով անջնջելի հետք մը, նոր սերունդին ցուցնելով օրինակելի ճամբան։ Ես կը շնորհաւորեմ իրենց անունն ու գործը։

Շ. Նարզունի

Մեր միութիւնը մէկ նպատակ միայն ունի՝ ծառայել Հայրենիքին, եւ այս իսկ պատճառաւ նախ ուզեց լաւ կազմակերպուիլ, կազմելով մասնաճիւղեր՝ փրկելու համար այն չափահաս որբերը որոնք ցրուած են աշխարհի չորս կողմը, աւելի ճիշդը ծախուած են իբր ստրուկներ զանազան ագարակատէրերուն։

Վեց տարուան ընթացքին ան արձանագրեց բաւական մեծ յաջողութիւններ եւ իր կազմակերպչական շրջանը լրացած նկատելով երրորդ պատգամաւորական ժողովը կարգ մը կարեւոր որոշումներ որոնցմէ մի քանիները կրնամ ձեզ յայտնել։ Առաջին՝ Մենք որոշեցինք պաշտօնական բողոք ներկայացնել Ազգերու Դաշնակցութեան Թուրքիոյ մուտքին դէմ եւ այդ՝ թարգմանելով եւրոպական մէկէ աւելի լեզուներու հրատարակել տալ զանազան թերթերու մէջ։

Ուժ տալ Սուրիոյ մեր մասնաճիւղին եւ ջանալ այդ սահմաններուն համախմբել մեր ընկերները, նկատելով որ այդ շրջանին չկայ այլասերման վտանգը եւ համեմատաբար աւելի զօրաւոր է ազգային ոգին.

Երրորդ՝ գնել ագարակ մը եւ հոն պատսպարել մեր անպաշտպան որբերն ու որբուհիները, հոն փոխադրել մեր տպարանը, երկրագործական աշխատանքին կողքին հաստատել տեսակ մը կրթական վարժարան։

Հրանդ Ակոնայեան

Դուք լսեցիք մեր նպատակներուն փոքրիկ մէկ մասը, որոնք մենք պիտի աշխատինք իրականացնել՝ ապաւինելով հայ ժողովուրդի օժանդակութեան, մենք պիտի ջանանք ըլլալ համբերող եւ համերաշխ, սակայն երբ կը տեսնենք մարդիկ որոնք մեր սրբազան դրօշակը կը յանդգնին ոտքի տակ առնել, մենք վեր առնելով այդ սրբութեան սրբոցը կը սեղմենք մեր կուրծքին վրայ եւ կը կոչենք՝ զգոյշ....։

Ս. ՄԻՒԼՏՈՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՀԱՆՋԻ ԱՌԻԹՈՎ

Ինքնութեան Թուղթերու մասին Ցառաջի բացած հարցարանը, հետեւեալ օրն իսկ, որոշ գաղափար տուաւ թէ՝ ի՛նչ համեմատութիւն է առած այս ցաւոտ խնդիրը։ Թէ քանիներ որ եւ է անկանոն հանգամանքով իրենց ամէն ինչը ձգած, օրեր ու գիշերներ չէին կրցած հանգիստ քնանալ։

Թող անհաւատ չըլլան երբեք «վերին մարմինները», երբ ըսենք թէ՝ անցնող սա երեք ամսուան ընթացքին քանի նոր ճրագներ մարեցան, քանի նոր բոյներ կ'երերան դեռ՝ խարխուլ, փլելու հակամէտ, իրենց վստահաւոր միակ բազուկէն զրկուած։

Ահաւասիկ թէ մարմին, որոնք պարտականութիւնն ունին—եթէ ոչ վառելու — գոնէ վառ ու հաստատ պահելու այդ ճրագն ու բոյնը, ժամանակ է որ ջանան հաւաքական ուժի մը վերածուիլ՝ վերակենդանացնելու համար զանոնք։

Բնացող եւ ուժի կարօտ տրամադրութիւնները հրահրելու գեղեցիկ ժեստ մըն է «Ցառաջ»ի առած քայլը։ Եւ ի՞նչ կրնար ըլլալ իր էջերուն համար աւելի չահեկան ու կենսական քան ժողովուրդի օրուան ցաւը։

Անկարելի է մեզի համար երեւակայել թէ՝ որ եւ է ձեւի տակ, արգելքներ կրնան ըլլալ այդ քայլը կասեցնելու։ Ընդհակառակն, այն մարմինները որոնք պարտականութիւն ունին այդ խնդրով զբաղուելու, մի՞թէ որոշ կերպով դիւրացած չե՞ն դգար իրենց գործը «Ցառաջ»ի ներկայ հարցարանով։

Կ'արժէ յիշել թէ, հայ աշխատաւորը իր ժրաջանութեամբ այնքան ալ անհանգստութիւն պատճառած չէ կառավարութեան։ Եւ իրեն վերապահուած յանցանքները ընդհանրապէս անկանոն թուղթերէ ծնունդ առած են։ Քանի մը հարիւր հայ աշխատաւորները չեն ուրիշ որ պիտի խանգարեն այս երկրին ու իր անտեսութիւնը։

«Ու մենք կը հաւատանք թէ՝ երբ հանրային մարմինները զինուած ամբողջական փաստերով, միակամ դիմում կը կատարեն յանուն հայ ժողովուրդին, կեդրոնական կամ տեղական կառավարութիւններուն, պիտի կրնան լուծել այս խնդիրը, որ քար գայթակղութիւն դարձած է» (Ցառաջ, 10 օգոստոս)։

Ահա՛ գործունէութեան բանալին։ Պէտք է ճիգերը լարել դէպ ի այդ ու ցոյց տալ թէ «Հայոց պարագան, մասնաւորը, ինքնայատուկ է»։

Օր մը «Օֆիսիէլ»ի մէջ (կառավարութեան պաշտօնաթերթը) լոյս տեսաւ յօդուած մը, որով՝ Ռուս եւ Հայ գաղթականները — բացառաբար — իրենց որ եւ է մէկ յանցանքը պիտի քաւէին տեղւոյն վրայ, իրենց իրաւական կացութեան պատճառաւ։

Եթէ չենք սխալիր, մամուլը ոչ մէկ տեղեկութիւն տուաւ այս մասին։ Թէ ինչ չափով օգտակար եղաւ այդ յօդուածը....։ Կը կարծուի թէ՝ նոյն իսկ պաշտօնական շրջանակներու մէջ կ'անգիտանան այսօր ալ այդ տեսակ յօդուածի մը գոյութիւնը։ Ո՞ւր կը մնայ աշխատաւորը, որ յաճախ՝ առտուան առաջին ժամուն իսկ կը լքացնէ իր քունը, հանրակառքին մէջ։

Նախապէս բանենք արդէն թէ՝ ներկայ պարագաներու քերումով, նոյն իսկ կանոնաւոր թուղթ ունեցողներ անակնկալի կուգան երբեմն... կը մնան առանց թուղթի մէկ օրէն միւսը։ Քանինե՞ր պիտի ուզէին նոյն իսկ արգելափակուիլ — անօրինակ ողբերգութիւն — ամիս մը, երկու ամիս, որպէս զի յետագային կարենային տալ։ Որպէս զի կարելի ըլլար ուտել առանց սեւ ու մաղձոտ մտահոգութեան։

Այո՛, այս պայմաններու քամուի բազմութիւն մը ամբող

Արիւնաքամ ժողովուրդ եալի մարտնչումի ու մարտ թեան օրերուն, ինչ ժպիտներ անոնք. Եւ սակայն, այդ օրեր քը դեռ չգոցուած, քանի ան սրտամորմոքիչ անցեալը.

Դարձեա՛լ, ու չկենանք ան տխուր էջին վրայ։ Ճշդ պար վիրաւոր՝ պատրաստ պատերա Այս ամէնը սակայն, բաւական ծեծ համոզուելու թէ՝ ի՛նչ հ իր ափին մէջ ամուր պահել ի բանալին։

Նախքան, այդ մեծ մարդասէ տարիներ շարունակ ապրեցան Հայ գաղթականութեան թիւնը, իր մահէն հազիւ երկու առաջ, ժընեւի մէջ, կը պահան «Խաղաղապաշտութեան» ներկայացուցի րը, անոնց երեսին առաջ իրեն տարբերութիւնը գայթակղեց հանդէպ Անիկայծ ու վաստա մարդ, բաւական անգամ մը ձգար քերը տեսնելու համար թէ՝ նունք նուիրականացնող ան անգամ, զարձուցին փառանդաւոր ժամ» մը, որուն մօտենալու տոխրուած են երկար խարխ պաշտպաններէրը.

Ինքնութեան Թուղթերու կարծուածէն շատ աւելի ողբե համեմատութիւն մը պիտի առ տարեմուտին, երբ թուղթերը ուին։ Կասկածէ դուրս է թէ, րի մօտէ չանցած դժուարութ պիտի յարուցանեն «Մաքրագո կատարելու համար։

Ֆրանսայի գաղութին մասը կազմող հայ աշխատաւոր ներ, կրնանք ըսել հայերուն հինգ համեմատութեամբ չունի։ Միմիայն անցագրի հարց նայ եռապատկել ներկայի Այդ օրը, կը կարծենք թէ՝ րութեան ցասումէն իրենց զոյ վտանգուած, չատեր — եթէ րիւրաւորներ — ճամբան պիտ նենէին քաղաքը, հոն փնտռել ու դարման։ «Վերին մարմի այդ օրը ինքզինքնին պիտի եթէ ոչ անելի — անակնկալի չեւ, որովհետեւ, այդ առեն րութիւն չպիտի կրնար ունենա ւանտարար։

«Ժան — Կուժոն»ի ելեկեցին պարակը, Թերեւս անգամ մը նուի յիշեցնելով 1922—23ի օրերը, «քար գայթակղութեան ծելով ընդհանուր աչքին առ

Ալեկոծ ծովուն վրայ, չիւղն անգամ մեծ ուժ ունի տի մը աչքին։ Ըսենք առանց գանցութեան թէ, այդ օրը կ մօտալուտ ըլլալ։ Ուրեմն վերի մինները իրենց իսկ հանգիստ մար պէտք է որ առանց ժամանա անցնելու հետաքրքրուին ինքն թուղթերու խնդրով։ Առաջ գաղութեան հայ գաղութը ի քին կեանքին մէջ հանգիստ չ ունենայ։

Իսկ ուրախառիթ կարգադր մը եաք, հայ աշխատաւորո ինչպէս անցեալին, նոյնպէս յին, իր բացառիկ աշխատա թեամբ՝ միշտ ալ կարող է տալ թէ, չէր արժեր այդքան բերութիւն իր հասցէին։

Լիոն Ն. ՔԱՍ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սանֆրանսիսկոյի մէջ Յուլ եւ 28ին տեղի պիտի ունենայ նորդներու Միջազգ. Ընդհ. որ սարքուելու է տեղւոյն կան Սենեակին կողմէ

Հայերը, որ ցարդ չէին ցած Նրայնըրներու կազմ այս հանդէսներուն, այս տարի մասնակցին անոր, ունենալով իրենց առանձին տաղաւարը ուելու է Հայաստանի Ակար եւ ուր ցուցադրութեան դրուի հայկական մշակոյթի որոշ երեւան բերող առարկաներ, ձեռագործներ, արժէքաւոր ներ, ասեղնագործութիւն, ներ եւայլն։ Մասնակցող տի կրեն հայկական տարազ Հայերու մասնակցութիւնը գէկին յաջողցուած է Օր. Մարգարեան, որ այժմ Սանֆրա կոյէն Ֆրէզնօ երթալով հայկական հագուստներ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Այն պահուն, երբ ապառազինութեանց սահմանափակման համար Ժընեւի մէջ վերջերս գումարուած Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը այնքան ողորմելի վախճան մը ունեցաւ, հետաքրքրական է գիտնալ թէ այդ ժողովին մասնակցող ազգերը իրականութեան մէջ ինչպէս կ'ըմբռնեն զինաթափութեան հարցը:

Ցաւալի է ըսել թէ մարդիկ ամէն օր նոր զէնք մը կամ գիտական նոր մեթոտ մը կը հնարեն աւելի կատարելագործեալ մեքենաներով կամ գործիքներով զիրար ոչնչացնելու համար, կարելի եղածին չափ մեծ թիւով եւ արագութեամբ:

Այս մասին գաղափար մը կազմելու համար, կ'արժէ քանի մը օրինակներ տալ «Ցանտ»ի ընթերցողներուն:

Բրիտանական բանակին զինուորները քիչ ատենէն պիտի ունենան իրենց գնդացիր (mitrailleur) հրացանները, որոնք թեթեւ են, եւ կարելի է զանոնք սովորական հրացանի մը պէս գործածել: Այդ արագահարուած հրացանները վայրկեանի մը մէջ 450 փամփուշտ կրնան արձակել:

Ամերիկայի մէջ ալ փորձեր կատարուած են Մարտին հրացան անունով ծանօթ չուէտական նմանօրինակ հրացանի մը, որ անգլիական հրացանէն գերազանց է եւ ունի յաւ նշանառութիւն:

Անոր — Հայկս կոչուած գնդակը պարհուրելի պայթուցիկ մըն է, որ կրնայ կէս մաս հաստատութիւն ունեցող երկաթէ թիթեղը ծակել:

Ֆրանսացիք գրահապատ նոր կառք մը շինած են, որ 60 թոնն ծանրութիւն ունի, երկրորդականութեամբ չարժման մէջ դրուած է, եւ կրնայ ժամական 13 քիլոմեթր ճամբայ մը կտրել: Նոյնպէս հնարած են թնդանօթ մը, որ 153 քիլոմեթր հեռուէն կրնայ արձակել իր ռումբը:

Ամերիկեան ծովային բանակը օժտուած է նորահնար թօրփիլով մը, որ իր գնացքին մէջ ջուրին մակերեսին վրայ հետք չի ձգեր, եւ ժամը 34 մղոն արագութեամբ կ'ընթանայ:

Գերմանացիները հնարած են միթիլթարի հրթիռ մը, որ հեռաձայնիչ կազով թանդարուած է, եւ պատերազմի ժամանակ ամբարձիչ օդանաւերուն դէմ պիտի գործածուի:

Անգլիոյ մէջ թնդանօթ մը կայ, որ վայրկեանի մը մէջ 7 yīnè .ensd mīdr վայրկեանի մը մէջ 7 ½ քիլօ ծանրութիւն ունեցող 25 ռումբեր կրնայ արձակել, եւ որուն հասողութիւնը 12 քիլոմեթր է: Կայ նաեւ օդանաւ մը, որ զինուած է վեց զօրաւոր արագահարուած հրացաններով, որոնք կրնան միաժամանակ գնդակներ տեղացնել թշնամի օդանաւերուն վրայ:

Անկէ զատ, Անգլիացիք հնարած են նաեւ նոր թօրփիլ մը, որուն տրամագիծը 60 սանթիմեթր է, այսինքն 75 միլիմեթր աւելի մեծ քան Ընդհ. պատերազմի ատեն գործածուած թօրփիլները: Անոր տուած հարուածը այնքան զօրաւոր է, որ զրահապատ որ եւ է մարտանաւ չի կրնար տոկալ: Վերջերս Միացեալ Նահանգներու մէջ Ֆրայիքէ ծերակուտականը ամերիկեան Քօնկրէսին առաջարկեր է կազմել մասնագէտներու յանձնաժողով մը, որ փաստի կերպով պիտի քննէ այն նոր մեքենան, զոր հնարած է Լիթըր Թօրլօ անուն մեքենագէտը, Սթանֆորթ քաղաքէն Ցիչէալը կ'ըսէ թէ գտած է միջոց մը, կրակով կամ պայթուցիկով ոչնչացնելու 1500 քիլոմեթրէն աւելի հեռաւորութեան մը մէջ գտնուած պատերազմական նաւերը, զօրաբանակները եւ ամբողջ քաղաքներ:

Գերմանիոյ մէջ ալ, Էլէժի զինուորական գործարանին մէջ շինած են արածայր փամփուշտ մը, գնդացիր նոր հրացաններու յատուկ, որոնց հասողութիւնը 5000 մեթր է:

Եւ ըսել թէ ազգերու ներկայացուցիչները պատերազմական ժողովներ կը գումարեն սահմանափակելու համար իրենց երկրին ապառազինութիւնները:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՎԱՆՔԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

— :-: —

«Սիոն» Ցուլիսի համարին մէջ կը կարդանք՝ որ Միաբանական Ընդհ. Ժողովը երեք անգամ գումարուեր է՝ Յունիս 29ին, 30ին եւ Յուլիս 1ին, եւ միաձայնութեամբ վաւերացուցեր է ներկայ 1932 Մայիս — 1933 Ապրիլ պիւտճէն, զոր Ռոկան պէյ Մարտիկեան խորհրդական [illegible] պատրաստեր է եւ, Տնօրէն Ժողովը գրեթէ ամբողջութեամբ զայն իւրացնելով ներկայացուցեր է Ընդհանուրին:

«Սիոն» այս առթիւ հետեւեալը կը գրէ —

Ուրախութեամբ կրնանք ծանուցանել ազգին յուսաթափ թէ պարտքին վիճակը որ կը սպառնար այս զարաւոր Հաստատութեան երկրորդական կալուածին, զգեստուած է արդէն, շնորհիւ հաւատարմագրուած նոր պիւտճէին, որուն պատճառած բազմապատիկ դժուարութիւնները եւ զրկանքը նոյն իսկ սիրով յանձն առած է բովանդակ Միաբանութիւնը: Այս վերջինը եւ Ռոկան պէյ Մարտիկեան, այժմ ալ ի բուն նուիրուած են քննութեան պարտքին ջնջումի հնարաւոր բոլոր միջոցներուն, որոնց մասին հետզհետէ պիտի տրուին հաշուեկշռային տարեկան տեղեկութիւնները:

Թերթը այս առթիւ կ'աւելցնէ նաեւ, որ շնորհակալութեան խանդավառ յուզէ վերջ, զոր պատրիարքի առողջութեան վրայ տուեր է Ընդհանուր Ժողովը ի գովեստ Ռոկան պէյի այս վերջինը իրեն եղած խնդրանքին պատասխանելով, համակերպութիւն ցոյց տուեր է ժամանակ մը եւս մնալու վանքը, զլուխ հանելու համար հաւատքներու աւարտութեամբ Ս. Յակոբեանց պանծալի Տան տնտեսական վերականգնութեան կենսական գործը:

Կարելի է չեշտելով ըսել թէ կը գրէ դարձեալ «Սիոն», Միաբանութիւնը աւելի քան երբեք իր կոչումին բարձրութեան վրայ կանգնած է, եւ, անկարելի է մանաւանդ չըսել թէ մինչեւ այժմ Երուսաղէմ այցելող պաշտօնական պատուիրակներէն ոչ ոք այս Հաստատութեան մատուցած է այն ծառայութիւնը, զոր Ռոկան պէյ մատոյց ցարդ եւ պիտի մատուցանէ տակաւին: Ի զուր չէր որ Ս. պատրիարքը, յառաջ ժողովոյ, կոչեց զնա «մեծ եւ անձնուէր բարեկամ Ս. Աթոռոյս»

— ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ազգ. Հիւանդանոցի յոբելենական յանձնաժողովը, որ իր դիւանն ալ կազմեց, յայտնի չէ թէ ինչ ծրագիր որդեգրած է գլուխ հանելու համար իր ստանձնած դժուարին գործը: Իմացանք որ զանազան ենթայանձնաժողովներ պիտի կազմուին, մէկէ աւելի ուղղութեամբ աշխատելու համար:

Ցանձնաժողով եւ Հոգաբարձութիւն ընդարձակ տարողութեամբ գործունէութեան ուղեգիծ մը պատրաստելով ներկայացնելու են Քաղ. Ժողովին, եւ անոր հաւանութիւնը առնելէ ետք ձեռնարկելու են գործի, մանաւանդ պատրաստելու համար ծրագրին մէջ հետաքրքրութիւն ու շարժում ընդունեցնելով Ազգին Տան շուրջ:

Միւս կողմէ Հիւանդանոցի պատմութիւնը որ առաջ յանձնուելու է տպագրութեան: Հազիւ հազ մինչեւ յոբելեան կարելի է լոյս ընծայել փափաքելի չըլլայ մասնաւոր մը:

ԵԿԵՂԵՑ. ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Անկէ երկու տարի առաջ, էջմիածնի կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ Պոլսոյ մէջ եկեղեցական բարեկարգութեան յանձնաժողով մը կազմուեցաւ գլխաւորութեամբ Տ. Սմբատ Ս.-ի եւ մասնակցութեամբ Տ. Տաճատ Տ. Զարմայր, Տ. Յուսիկ եւ Տ. Քաղմաս Ա. քահանաներու: Այս յանձնաժողովը, որ քանի մը ժողովներ գումարեց այն ատեն եւ կաթողիկոսական ընտրութեան յետաձգումին պատճառով ընդհատեց իր նիստերը, կը տեղեկանանք որ Ս. Պատրիարքի յանձնարարութեամբ իր աշխատութեանց արդիւնքը տեղեկագրած է, Կրօն. Ժողովին վարչութեան կարգադրելու համար:

Կրօն. Ժողովը հաւանաբար վերակազմէ նոյն յանձնաժողովը, աւելի խորացնելու համար եկեղեցական բարեկարգութեան հարցը, եւ վերջնական ծրագիր մը մշակելէ ետք զայն ենթարկէ պոլսահայ եկեղեցական համագումարի հաւանութեան:

ԵՈՒՍՈՒՖԵԱՆ ԽԱՆԻ ԴԱՏԸ

Ազգ. Հիւանդանոցի սեփական Եուսուֆեան խանի յարակից խանութի մը տէրը դատ բացած էր Հոգաբարձութեան դէմ, պնդելով որ խանութին վրայէն անցած սալ իրեն կը պատկանի, որով չէնք բարձրացնելու պատճառ է, եւ այս կերպով պիտի խափանուէր ծովու կողմի երեսը: Դատարանը ի նպաստ խանութին տիրոջ վճիռ տուած էր, բայց վճռաբեկը ի նպաստ Հոգաբարձութեան բեկանած էր: Հիմա խնդիր ծագած է նոյն խանութին սեփականութեան մասին իսկ, թէ յիշեալ դատախազը խանութին տէ՞րն է թէ ոչ, այդ պարագան նախ պիտի ստուգուի:

ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Կտակակատար Տոքթ. Թիւլեանի յանձնուած էր դատարանին կողմէ, կտակի տրամադրութիւնները գործադրել, ուրկէ Ազգ. Հիւանդանոցը կը ստանայ 100ին 45 բաժինի համեմատ 6000 ոսկիէ աւելի գումար մը: Կտակին անյապաղ գործադրութեան համար դիմում եղած է Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան կողմէ, կտակակատարին մօտ: Որովհետեւ Թոզոնը լոկ շարժական զոյքէ չի բաղկանար, այլ անշարժ կալուած ալ կայ, բաշխումի գործողութիւնը յապաղում կը կրէ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Համալսարանի բարեկարգումներու մասին բաւական բան գրուեցաւ ցարդ: Այժմ տեղեկութիւն կը տրուի թէ երբ վերջնականապէս ընդունուի Պոլսոյ Համալսարանին լուծումը եւ անորոնց նորերու հաստատումը, այն ատեն նոր օրէնք մը մշակուելով պիտի յղուի Ազգ. Մեծ Ժողովին եւ անկից յետոյ գործունէութեան պիտի սկսուի: Այդ առթիւ կրթական գործավարութեան մէջ յատուկ յանձնաժողով մը պիտի կազմուի որ պարտականութիւն պիտի ունենայ նոր կազմակերպութեան վերաբերեալ մանրամասնութեանց վրայ հսկելու: Միեւնոյն ատեն փաքիւլթէներու նախագահներու եւ վերահսկիչի նոր ընտրութիւն պիտի կատարուի: Նոր Համալսարանին մէջ ներկայի բոլոր ճիւղերն ալ չպիտի գործեն, այլ միայն այն ճիւղերը որոնք դասախօս, ուսանող եւ աշխատանոցներ ունին, եւ ցարդ որոշ դեր խաղացած են: Նոր Համալսարանի կազմակերպութիւնը յեղափոխութեան հիմնական սկզբունքներու համաձայն պիտի հաստատուի, ինչպէս որ լիսէներու ծրագրին մէջ ալ կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուելու հաւանականութիւն կայ: Այդ կարգէն ըլլալով կրկարծուի թէ լիսէներու բարձրագոյն կարգերու համար մէկ քանի դասերու յաւելում պիտի կատարուի:

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄԱՍԻՈՅ ՄԷՋ

Երիտասարդ մը որ բնաշխարհիկ տեսութեան համար վերջերս Ամասիա գացած էր եւ երկու օր առաջ Պոլիս վերադարձաւ, հետեւեալ մանրամասն տեղեկութիւնները կը հաղորդէ տեղւոյն Հայութեան մասին.

Ներկայիս Ամասիոյ (քաղաքին) մէջ 100 տնուոր հայութիւն մը կայ, ամառուան 300–350 հոգի, որոնք բոլորն ալ հանգիստ եւ գոհացուցիչ պայմաններու մէջ կ'ապրին:

Շուրջ 100 այրեր, կ'աշխատին եւ իրենց ապրուստը կ'ապահովեն իբր արհեստաւոր, առեւտրական եւ գործաւոր: Բաւական թիւով կիներ եւս կ'աշխատին չերամի, կերպասեղէնի, ընկոյզի եւն. գործատեղիներու մէջ: Թշուառութիւն չի կայ: Բոլորն ալ ինքնաբաւ են եւ իրենց սեփական բնակարաններն ունին:

Ամասիոյ մէջ եւ առհասարակ ամէն տեղ աժանութիւն կը տիրէ: Ամսական 20–25 ոսկիով 5 հոգիէ բաղկացած ընտանիք մը կրնայ ապրիլ: Հացին օխան (ոչ թէ քիլօն) 5–7 զրշ. է: Լաւագոյն միսը կը ծախուի օխան 20–30 զրշ.ի: Ընտիր կարագին գինն է 80–100 զրշ., իսկ պանիրին օխան 30 զրշ.:

Թուրք ժողովուրդը խիստ լաւ վերաբերում ցոյց կու տայ Հայերու հանդէպ ըլլայ առօրեայ կեանքի մէջ, ըլլայ առեւտրական հրապարակի վրայ:

Պատկի եւ յուղարկաւորութեան արարողութիւնները կ'ընէ Տիրացու հանր Կարապետ անուն ազգային մը: Իսկ մկրտութիւնները կը կատարեն այցելու քահանաներ, երբ պատահաբար անկէ անցնին:

Տղաքը կը յաճախեն տեղւոյն Թուրք վարժարանները եւ ուսման մէջ մեծ ընդունակութիւն ցոյց կու տան:

Յիշատակութեան արժանի է անուանի երիտասարդ հայ ջութակահար մը, Ալիշան, որ 150-200 աշակերտներ ունի եւ կը վարէ 50 հոգինոց նուագախումբ մը: Արեւելեան երաժշտութիւնը մեծ զարկ առած է Ամասիոյ մէջ: Ալիշան իր խումբով համբաւի տիրացած է եւ կը հրաւիրուի յաճախ շրջակայ քաղաքները:

Ամասիա զեղատեսիլ քաղաք մըն է, շրջապատուած թթենիի հարուստ պարտէզներով՝ Եէշիլ Ըրմաքի երկու եզերքներուն վրայ: Առատօրէն կ'արտադրէ խնձոր, տանձ, պանտան պտուղներ եւ խաղող:

Համբորդութիւնը շատ դիւրացած է եւ հաճելի է: Սամսոնէն 5 ժամ կը տեւէ երկաթուղին, որ բարիք մըն է երկրին համար: Սամսոնի, Մարզուանի եւ այլ քաղաքներու մէջ բաւական թիւով Հայեր կան, որոնք կը գտնուին գրեթէ նոյն պայմաններուն մէջ:

ԱՐԱՐԱՏԻ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ

Ապստամբութեան յանցանքով ամբաստանուածներուն երկրորդ խումբին դատավարութիւնը մօտերս պիտի սկսի Ատանայի Ծանր Պատիժներու Ատեանին առջեւ: Այդ յանցաւորները 1930 Յունիսին Չէյլանի մէջ սկսելով մինչեւ Զալաղբան գիւղը տարածուող «Չէյլանի ապստամբութիւն» կոչուած դէպքին խառնուած են: Ցանցաւորները բազմաթիւ ըլլալով, անոնց ալ դատավարութիւնը խիստ հաւանաբար Ատանայի մզկիթին մէջ տեղի պիտի ունենայ:

ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ընդհանուրին փափաքին համաձայն, հայ բեմի ամէնէն վաստակաւոր ներկայացուցիչներէն ողբացեալ Սիրանոյշի յիշատակին ի յարգանս, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն տեղի ունեցած է Բերայի Երրորդութեան եկեղեցիին մէջ:

Տաղանդաւոր արուեստագիտուհիին յիշատակը յարգողներ նուիրական պարտականութիւն սեպած էին ներկայ գտնուելու հոգեհանգստեան սրտայոյզ արարողութեանը անոր, որ ամբողջ կէս դար հայ բեմին փառքը եղաւ, սերունդներ խանդավառեց, եղաւ մեր մայրենի լեզուին տարածիչը. անմոռանալի, մաքուր անուն մը ձգելով իր ետին:

Տիկին Սիրանոյշ որքան թատերական բեմը, նոյնքան եւ աւելի կը սիրէր իր կաթողիկէ եկեղեցին: Ջերմեռանդ հաւատացեալ մըն էր եւ իր այդ սէրն ու նուիրումը քանիցս ան արտայայտած է լեզուով թէ գրչով:

(Արեւելք)

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԲԵԿՈՒՄ ՄԸ ԹՈՒՐՔ ՄԱՐԴՈՒՆ ՄԷՋ

:-: —

«Հայրենիք» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ. (31 յուլիս).

Քէմալական յաղթանակներէն յետոյ, ենկիւրի տարիներ շարունակ թէ ինք գրաղեցաւ եւ թէ ուրիշները գրաղեցուց Թուրքիան արդիացնելու իր նորանոր փորձերով: Կը թուի սակայն թէ այժմ՝ ան սպառած է այդ ուղղութեամբ ունեցած իր պաշարը եւ ժամանակ մը հանգիստ ձգելով ներկան՝ այժմ ալ սկսած է իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնել անցեալի վրայ՝ աւելի հրապուրիչ լոյսի մը տակ զայն ներկայացնելու կարենալու համար ոչ միայն դրսի աշխարհին, այլ եւ իր սեփական ժողովուրդին:

Ուրիշ խօսքով՝ Ենկիւրի այժմ ալ կ'աշխատի խեղաթիւրել պատմութիւնը՝ հոն թուրք ցեղին համար ոչ թէ քանդիչ, այլ շինարար դեր մը փնտռելու ջանալով:

Այդ տեսակէտէն խիստ յատկանշական է «պատմութեան համաժողովը», զոր վերջերս հրաւիրած էր քէմալական կառավարութիւնը: Այդ համաժողովի մէջ արտասանուած ճառերուն համաձայն, միայն Անգորայի մէջ այսօր կ'ապրին 150 միլիոն Թուրքեր, որոնց թուին կը պատկանի անշուշտ նաեւ աշխարհահռչակ Մահաթմա Կանտին: Նոյն այդ համաժողովին մասնակցող «գիտնականներուն» ըսելով՝ 7րդ դարէն մինչեւ 13րդ դարը ծաղկած իսլամական փայլուն քաղաքակրթութիւնը ոչ թէ արաբներու եւ պարսիկներու, այլ թուրքերու գործ է եղեր: Դուրս կուգայ, որ ամբողջ Միջնադարու Արեւելքի քաղաքակրթութեան ալ իրական հայրը Թուրք ցեղն է եղեր:

Հարկաւ, այս բոլոր «յայտնութիւն»ները այնքան ծիծաղելի են, որ չպիտի արժէր իսկ անոնցմով զբաղիլ, եթէ անոնց շարժառիթները ինքնին խիստ ուշագրաւ չըլլային: Ակներեւ է, որ խոշոր բեկում մը առաջ եկած է Թուրք ցեղի գէթ ղեկավար դասին հոգեբանութեան եւ աշխարհահայեցողութեան մէջ: Ակներեւ է, որ Թուրքերը սկսած են ամչնալ իրենց ցեղի արիւնալի անցեալէն եւ պահանջ կը զգան զայն աւելի շինարար, աւելի առողջարար, աւելի քաղաքակրթական լոյսի մը տակ տեսնելու: Եւ այդ պահանջը այնքան սաստկացած է վերջերս, որ անոնք չեն քաշուիր նոյն իսկ ուրիշ մեծ ազգերու գործերը իրենց ցեղին վերագրելէ եւ պատմական նոր տապալեներ ստեղծելով՝ իրենց բարբարոս անցեալը քաղաքակրթական տեսակէտով պանծացնել:

Մինչեւ այժմ պատերազմական գործերով միայն հիանալ ու գոհանալ գիտցող Թուրք մարդը սկսած է քաղաքակրթական գործերով ալ պարծենալու պահանջը զգալ, — սա՛ նոր եւ նշանակալից երեւոյթ մըն է, որուն մասին արժէ մտածել:»

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [31]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԿ (*) կամ ՄԱՐԱՇ. — հին քաղաք մը, որ այժմու Մարաշ քաղաքին բաւական հեռու գէպ ի արեւելք կը գտնուէր:

Ունի աքանչելի կլիմայ:

Այժմու Մարաշի հիւսիսային կողմը կար Բերդուս անուն բերդը, որուն տէր Գող Վասիլ 1107ին յաղթեց Պարսիկ աստատակներուն եւ վերադարձաւ Քեսունի կողմը՝ Մարաշի արեւելքը:

ՄԻՍԻՍ կամ ՄԱՄԵՍՏԻԱ.— Դաշտային Կիլիկիոյ մէջ՝ Պիւրամոսի երկու ափերուն վրայ շինուած քաղաք, որ կը գտնուէր Տարսոնի եւ Իսոսի ճամբուն վրայ: Երկու մասերը իրար կը միացան Պիւրամոսի վրայ կառուցուած կամուրջ մը ... քարեայ կամուրջով:

Այժմ այս կիսաւեր աւանը կարեւոր անուն ունեցած է Հայ պատմութեան մէջ: Անոր տիրած է Թորոս Ա.:

Միսիսի հարաւային արեւելեան կողմը՝ Նուր լերան Գօզ Ադաճի կոչուած կողմերու, ստորոտներու, բլուրներու, թթենիներու եւ ձիթենիներու անտառին մէջ կը գտնուի հռչակաւոր Արքակաղնի վանքը, որ կը կոչուէր նաեւ Խեկտար (Հաճկատար):

Վանքը կը յիշուի ԺԲ. դարու կիսուն: 1167ին հոս թաղուած է Լեւոն Մեծի հօր՝ Ստեփանէի խաչուած դիակը: Հոս թաղուած է նաեւ 1203ին Գրիգոր Ապիրատ կաթողիկոսը:

Այս վանքը մեծ հռչակ հանած է իրբեւ հայկական երաժշտագիտութեան կեդրոն. բազմաթիւ մեղեդիներ եւ եկեղեցական այլ եւ այլ երգեր շինուած են այս վանքի երաժշտապետներէն եւ երաժշտասէրներէն: Այս երգերը կը կոչուին Մանրուսմունք եւ Կցուրդք, որոնցմէ բազմաթիւ օրինակներ ընդօրինակուած են հայկական ոսկեզօծ եւ գունզգոյն թռչնագիրներով ու տարածուած են թէ՛ Կիլիկիոյ եւ թէ Հայաստանի միւս վանքերը: Իր մատենադարանը լեցուն էր հազուագիւտ ձեռագիրներով: Նօթանատոնի հատուող իր եղանակներէն հազիւ մէկ քանին մնացած է մեր այժմեան եկեղեցական երաժշտութեան մէջ:

Սստոյ վհատուեցաւ ու կործանեցաւ 1269ի երկրաշարժէն:

ՎԱՀԿԱՅ (Ֆէքէ) — Սարոս գետի վրայ, եղած է բերդաքաղաք Ռուբինեանց իշխանութեան օրով:

Իր մօտը կը գտնուի Կիզիստրա (Կնդռոսկաւ, այժմ Կէօզթէփէ) բերդը, ուր Մանուայլեան յոյն եղբայրներու կողմէ սպանուած է Գագիկ Բ. Բագրատունեաց վերջին թագաւորը:

Վահկայ բերդի մօտ կը գտնուի նաեւ Կաստաղօն վանքը, ուր թաղուած է Կիլիկեան անկախութեան առաջին անգամ հիմնող Ռուբէն Ա.:

ԱՆԱՐԶԱՅ (Գէօքճէթռաա). — Երեք բլուրներու վրայ կառուցուած քաղաք, որ կը գտնուի այգիներու մէջ:

Մեծ — Պատերազմէն առաջ խիստ ծաղկեալ մեծ քաղաք մըն էր եւ նշանաւոր՝ իր վարժարաններովն ու ամերիկեան գոլէճովը, որոնք այժմ չկան:

Խաչակիրներու (*) օրով Հայերուն ձեռքը ինկած է ան:

Մօտերը կայ Եփրատի եզերքը քարաժայռի մը վրայ կառուցուած Հռոմկլա (Ռում — Գալէ) ամուր բերդը, ուր մնացած է Ներսէս Շնորհալին 1172ին. եղած է Հայոց կաթողիկոսարանը 1166—1294 Հռոմկլայի հնութիւններէն յիշուելու արժանի է Ներսէս Շնորհալիի եկեղեցին:

Ներսէս Լամբրոնացին 1179ին ճառ մը խօսած է հոս գումարուած եկեղեցական ժողովին մէջ, ուր հայ եւ յոյն եկեղեցիները միացնելու մասին խորհրդակցութիւն կատարուած է:

ԶԷՅԹՈՒՆ.— Անտառի դիրքով քաղաք, որ պաշտպանուած է բերդանման լեռներով:

Իր քաջարի Հայերը երկար ատեն դիմադրած են Թուրք զինուորին եւ իրենց անկախութիւնը պահած, մինչեւ յաղթական Էլլէյով

Ունի մեղմ ու առողջ կլիմայ, առատ ջուր, հարուստ անտառներ եւ այգիներ:

Զէյթունէն 6 ժամ հեռու կայ Ուլնիա, ուր կը գտնուի Սուրբ Աստուածածին Ուլնեցիի վանքը եւ գերեզմանը:

ԱՑԱՍ — Հայոց ծոցին վրայ արդի... այս խեղճ գիւղը հայկական իշխանութեան ժամանակ խիստ վաճառաշահ նաւահանգիստ մըն էր, որ օտարներուն նախանձը կը շարժէր:

Հոս կը նաւէին Եւրոպացի հիւպատոսներ: Այսօր հին ատենը ծանօթ էր իբրեւ «Հայոց թագաւորին նաւահանգիստը» (*):

ՀԱՃԸՆ (Հաճըն) — Կայլիկադնոս գետի ձախ ափին վրայ բարձրաւանդակի մը վրայ աւան, որ ունի առողջ ջուր ու կլիմայ:

Հաճընի շրջաններուն մէջ եղող Գոռոմոզոլ (այժմ Կիւրիմճէ) գիւղին մէջ Ռուբէն Ա. Կիլիկեան անկախութիւնը հռչակեց:

ՑՈՎՀ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

(Տար.)

(*) Germanicia կամ Caesarea Germanica. Ե. դարում հոս ծնած է Նեստոր Հերետիկոսը, որ ճզովուեցաւ 431ին Եփեսոսի տիեզերական ժողովին մէջ: Նեստոր մեռած է Լիբիական անապատի (Ափրիկէ) ավազախներէն մէկին մէջ 439ին:

(*) ԺԱ. – ԺԳ. դարում Եւրոպացիների կողմէ Արեւելքի Իսլամներուն դէմ կազմակերպուած ութ արշաւախումբերը կոչուած են Խաչակիր, զինուորներուն կուրծքին վրայի խաչին պատճառաւ. ասոնց նպատակն էր Ս. Երկիրը Իսլամներուն ձեռքէն ազատել: Խաչակիրները Կիլիկիայէն անցած ատեններին ամէն տեսակ օգնութիւն եւ ասպնջականութիւն գտած են Հայերէն, ինչ որ քաղաքական տեսակէտով գէշ հետեւանքներ ունեցաւ:

(*) Portus Ayacii, Domini Regis Ermenie.

րը, զանազան ճիւղերու տնօրէնները եւ որոշեցին հեռաւոր հեռագիրը ղրկել Բ. Գոմիւէրութեան.

«Մաքսային նոր սակացոյցը յուսախաբութիւն պատճառեց, որովհետեւ մի միայն արուեստական մետաքսի տուրքը յաւելում է կրած. մինչդեռ կը սպասուէր որ մետաքսի բոլոր տեսակներն ալ ենթակայ ըլլան այդ նոր սակացոյցին»:

Իտալիոյ սպառազինութիւնը

Ֆրանսական թերթ մը մանրամասնօրէն կը պարզէ Մուսոլինիի ձեռնարկները ուժեղացնելու ոչ միայն ցամաքային բանակը, այլ նաեւ օդային եւ այլ տորմիղները: Ազգային պաշտպանութեան պիւտճէն որ 1922—23ին ընդհանուր ելմտացոյցին 100ին 15 կը կազմէր, 1930—31ի պիւտճէին մէջ ստացած էր 100ին 32 համեմատութիւնը: Մուսոլինին, հակառակ տնտեսական տագնապին, յայտնօրէն կը ծախսէ սպառազինման համար:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱՔԸ մեղմացաւ առջի օր, Փարիզի մէջ, 33 աստիճանէն իջնելով 27ի: Տեղ տեղ փոթորիկներ ծագեցան:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնը որոշեց մասնակցիլ Քարիւղի խորհրդաժողովին որ պիտի գումարուի Նիւ Եորքի մէջ, յառաջիկայ սեպտեմբերին:

450,000 *ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ* գործադուլ յայտարարելու կը պատրաստուին օգոստ. 27ին, Անգլիոյ հիւսուածեղէնի գործարաններուն մէջ, իբրեւ բողոք աշխատավարձի կրճատման դէմ: Հաւանական է որ կառավարութիւնը միջամտէ, թէեւ գործատէրերն ու բանուորները համաձայն չեն արտաքին միջամտութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ առեւտրական վիճակագրութեան համաձայն ներկայ տարուան յունուարէն յուլիս շրջանին մէջ, ներածումներու քանակը եղած է 17 միլիառ 667 միլիոն ֆրանք, արտածումները 11 միլիառ 512 միլիոն, որով 6 միլիառ 154 միլիոնի բաց մը գոյացած է:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Պ. ԷՐԻՕ, ինչպէս յայտնի է՝ մոլի ծխող մըն է և տասկի կարգ անցած է իր ծխամորճը (փիփ): Մէջէն կը հեռագրեն թէ Մօզէլի երեսփոխանը հանգամանքութիւն մը կը կատարէ տեղական արժէքաւոր ծխամորճ մը նուիրելու համար Պ. Էրիոյի, ի յիշատակ անոր Մէց այցելութեան:

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ — Մոսկուայի մէջ պիտի ձեռնարկուի շինութեանը Յեղափոխութեան հսկայ թանգարանի մը, ամենավերջին ճարտարապետական ոճով, որ պիտի արժէ 15 միլիոն րուբլի: Այս թանգարանին մէջ պիտի ցուցադրուին, իբր նախահայրերնու շրջանին պատկանող արտասուող աշխարներ, Ցարերու օրով կատարուած յատկանշական գործեր:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, կեանքը, Ս. Ազատեան 15 ֆրանք, *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ*, Գ. Զոհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Յ. Չէօկիւրեան եւ Թ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15. *ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ*, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ*. Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ*, Քրիստ Միքայէլեան 10. *ԽԵՆԹԸ* եւ *ՋԱԼԱԼ-ՏՏԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ*, Ժորժ Սան 20, *ԹԷՐԶԱՆՕ*, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ*, Մալխաս 50, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ*, Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ*, Դ. Մելքեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ*, Ն. Թոնեան 2 հատոր 30 ֆր., *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ*, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., *ՍԻՄՈՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ*, Քասիմ 2 հատոր 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ*, Յ. Ալթեան (Թոզմնրի) 12 50, *ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ*, Գ. Կաւվարմեց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ*, Ռոստոմեկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES AIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15

Դիմել՝ *ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ*, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԲՈՒ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Դուք մ՞ի՞ն տեսակ մարդ էիք, որ ձեզ հետ մնար: Մեր կանայք երբեմն տալիս են իրենք իրենց այնպէս աղջկային քմայքից կամ լաւ փողի համար: Բայց նրանց գնչու արիւնը նրանց միջտ ետ է քաշում նորից դէպի գնչու ցեղը:

Բոռի դէմքը այնպէս սառն էր ու անտարբեր, ինչպէս առաջ:

— Ուրեմն վերադարձաւ նորից գնչուների թափառաշրջիկ, թէ՞ միայն գնաց ձեր տղի հետ:

Գառաւը ծիծաղեց:

— Ձիլին ուզում էք հետեւէք ու ետ դարձնէք: Շատ ուշ է արդէն, պարոն. դրա մասին առաջ պէտք է մտածէինք:

— Ո՛չ, ես միայն ուզում էի ճշմարտութիւնը իմանալ, եթէ միայն կարող էք ասել:

Գառաւը ցնցեց ուսերը: Հայհոյել անգամ չէր արժի այդ մարդուն, որ այդպէս հեզութեամբ լսում էր բոլորը:

— Բանն այսպէս է. Ձիտտան պատահում է փողոցում տղիս հէնց այն օրը, երբ դուք նրան թողել էիք, տղաս խօսեցնում է նրան մեր լեզուով եւ երբ տեսնում է, որ նա իր գեղեցիկ շորերի հակառակ, մեզանից է, սիրահարւում է վրան այնպէս, ինչպէս սիրահարւում են մեր տղամարդիկը, եւ տանում է նրան բերում մեր կայանը:

Ձիտտան պատմում էր մեզ իր վիշտը, լաց էր լինում ու հենում էր խեղճը ու մեզ բոլորիս յուզում: Մխիթարեցինք, ինչով կարողացանք: Վերջը հանեց իր գեղեցիկ շորերը, մեր կանանց շորերից հագաւ ու արեւց իմ որդուս, որպէս զի նրա կինը դառնայ, ու որդիս նրա մարդը: Որդիս նրան չի ասում. «Ես քեզ չեմ սիրում» կամ թէ «դործեր ունիմ»: Երբ կինը երիտասարդ է, պէտք ունի սիրող մարդու. իսկ դուք ինչ մարդ էք, երբ նոյն իսկ համբուրել չէք ուզում ձեզ գրկող գեղեցիկ կնիկը

— Ասում էիք, — ընդհատեց Բոռ, — որ մի յանձնարարութեամբ էք եկած:

— Այո՛, դրա համար նոյն իսկ ես մնացի մեր խմբից. Ձիտտան խնդրեց ձեզ յայտնեմ, որ դուք բոլորդ ձանձրացրել էք նրան ձեր սառն արիւնով ու դատողութիւններովը: Նա ուզում է դառնալ նորից իր ժողովրդին ու լինի ազատ: «Ասա նրան» — յանձնարարեց նա, «որ ես կին եմ ու սիրում էի նրան եւ դրա համար էլ չեմ ուզում մնալ նրա մօտ»: Իրաւունք ունէր խեղճ աղջիկը, որ թողեց գնաց: Մի վատ բան չկայ այդտեղ, որ կնիկը փող ստանայ իր գեղեցկութեան համար. հէնց դրա համար է ծնած գեղեցկութիւնը. բայց պէտք չէ որ մի գնչուհի ձեր ցեղի մարդը սիրի:

Բոռը վեր կացաւ տեղից:

— Բոլորն ա՞յդ է, ինչ յանձնարարել է ասելու: Այն ժամանակ, խնդրեմ, ասացէք նրան, որ շատ լաւ է արել: Ցայս ունիմ, որ բախտաւոր կը լինի: Ահա՛ ինչ որ ուզում էի ասել: Երթաք բարով:

Նա անշարժ կանգնած էր, մինչեւ որ փակեց պարտէզի դուռը կնոջ ետեւից: Յետոյ նստեց ու ծածկեց դէմքը երկու ձեռքով:

Նորից մի ապտակ: Միթէ նրա մէջ հպարտութեան ու անձնասիրութեան ստուե՞րն անգամ չէր մնացել: Կրել էր ամէն բան, ինչ որ մի մարդ կարող է կրել: Քաշել էին նրա սիրտը ցեխի մէջ ու բոլոր անցորդները կոխ էին տալիս: Ոչ մի անկիւն չկար նրա հոգում որ ենթարկուած չլինէր որ եւ է մէկի ծաղրանքին: Եւ հիմա նոյն իսկ այդ փողոցից վերցրած գնչուհու ձեռքում անգամ մի մտրակ ճարեց նրան հարուածելու:

Շէյթանը խղճուկ ոռնում էր դրան, Բոռ վեր կացաւ, որ ներս թողնի: Շունը ներս նետւեց սիրով վրայ իր բարեկամի սովորական աղմկոտ ցոյցերով, բայց իսկոյն հասկանալով, որ մի ինչ որ անսովոր բան էր պատահած, պառկեց գորգին նրա ոտների մօտ ու գրաւ սառն դունչը նրա անզգայ ձեռքին

Մի ժամ յետոյ մտեցաւ Ջեմման նրա տան դրանը: Բաղխում էր, բայց ոչ ոք չերեւեց: Բիանկան տեսնելով որ Բոռը ընթրիք չէր ուզում, գնացել էր հարեւան խոհարարուհու մօտ: Դուռը բաց էր թողել ու միջանցքում լոյս կար վառած: Ջեմման քիչ սպասեց, յետոյ վճռեց ներս մտնի ու ինքը գտնի Բոռին: Բէլլիից մի կարեւոր լուր էր ստացել որի մասին խօսել էր պէտք: Ջարկեց նրա սենեակի դուռը ու լսեց Բոռի ձայնը ներսից.

— Դուք կարող էք գնալ, Բիանկա. ինձ ոչինչ հարկաւոր չէ:

Ջեմման կամաց բաց արաւ դուռը: Սենեակը մութն էր բոլորովին. եւ միջանցքի լամպը ամբողջ սենեակի երկայնքովը լոյսի մի շերտ էր ձգում: Ու Ջեմման տեսաւ, որ Բոռը նստել էր գլուխը կրծքին կախած: Ոտների մօտ քնել էր շունը:

— Ես եմ. — ասաց նա:

Բոռը վեր թռաւ:

— Ջեմմա՛, Ջեմմա՛: Ա՛, ինչպէս էի ուզում ձեզ տեսնել:

Եւ առաջ քան կինը մի բառ արտասանել կարողանար, ծունկի եկաւ ինքը նրա ոտների առաջ ու թաղեց դէմքը նրա հագուստի ծալքերի մէջ: Իր ամբողջ մարմինը ցնցւում էր ջղաձգօրէն ու նրա այդ տեսքը արցունքից էլ սարսափելի էր:

Ջեմման լուռ էր: Ոչինչով ... րող օգնի, բացարձակապէս ... դա էր ամէնից ծանրը: ... գիտակս լինէր նրա վշտին ... պէս, թէեւ պատրաստ էր ... որ նրան տանջանքից ազատ... նէ համարձակել կարողանար ... գրկէր նրան, սեղմէր կրծքին ... սեփական մարմնովը պաշտ... րան բոլոր ապագայ ձախորդ... ներից: Այն ժամանակ նա մի ... թուր կը դառնար իր համար ... ցէ գար մի օր, որ հին ... ւէին:

Ա՛, ո՛չ, ո՛չ: Միթէ ... էր մոռանալ. Ինքը չէ՞ր, որ ... նրան այդ դժոխքը: Ինքը, իր ... ձեռքովը.

Բոռի վայրկենական ... անց կացաւ: Արագ ցատկեց ... տեղ աթոռին, փակեց ... քով ու կծոտում էր շրթունք... ծես ուզում էր արիւն հանի ... բարձրացրեց աչքերը ու ասաց ... գիստ ձայնով.

— Կարծեմ, վախեցրի ձեզ:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932
24 AOUT 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1964 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Լրացաւ մեր վերջին պանդխտութեան տասը տարին: Եւ արդէն կը գտնուինք երկրորդ տասնամեակի մը առջեւ:

Թո՛ղ ըլլայ տասը տարի: Բայց, ամէն պարագայի մէջ, կը գտնուինք նոր շրջանի մը առջեւ: Շատ աւելի անստոյգ, մռայլ եւ ծանրահոգ.

Թարթափումներ շատ ունեցանք անցնող տասնամեակի ընթացքին: Ինչպէս եւ նոր յուսախաբութիւններ՝ վառ յոյսերու հետ:

Ունեցանք բեկումներ ալ, դիմադրական ամուր եւ շինարար ճիգերու կարգին:

Անցեալի միամտութիւնները կ՚ապրէին — կ՚ապրին դեռ — մեր մէջ, եւ հետեւաբար ծանր եղան ցնցումներն ալ: Մեր հանրային կեանքը կազմալուծելու աստիճան:

Եւ ահաւասիկ նոր շրջանի մը առջեւ, որ ամէն բանէ առաջ լրջութիւն եւ պատասխանատուութիւն կը պահանջէ:

×

Ընե՛նք առանց բառերը ծամծմելու, — կը գտնուինք մեր ինքնապաշտպանութեան պայքարի ճակատագրական շրջանին վրայ:

Ինքնապաշտպանութիւն՝ գաղութներու: Զարդուփշուր, ճղակոտոր ժողովուրդի մը վերջին մնացորդին:

Ինչ որ յղացանք, փորձեցինք ու կատարեցինք մինչեւ հիմա, անբաւական է վաղուան համար:

Ինչ որ ունինք, տակաւին, իբրեւ ծրագիր, կը կարօտի հիմնական վերաքննութեան:

Եւ յետոյ, ինչ որ հասկնալի, ներելի կը համարուէր երէկ, իբրեւ հետեւանք բացառիկ պարագաներու, չի կրնար արդարանալ տասը տարի յետոյ:

Նոր թարթափումներ, աւելի յոյն ճիգեր՝ ազգային ճակատի վրայ, ինքնահաճ մեկուսացումներ կամ խաչաձեւումներ՝ ուրիշ բանի չծառայեն, եթէ ոչ փութացնել փլուզումը:

Եթէ կան մարդիկ, որ տակաւին չեն ըմբռներ թէ՝ գաղութները կը գտնուին փլուզման ճամբուն վրայ, — թո՛ղ արթննան իրենց քունէն:

Եւ եթէ կան ուրիշներ — ըլլար թէ քաղաքացի — որ կը կարծեն թէ մեր ճամբան ու թերթերը բաւական են, չարը խափանելու, — թո՛ղ սթափին:

Անցնող տասը տարին եթէ, զանազան ճակատներու վրայ, աւելի գօտեպնդեց մեզ, միեւնոյն ատեն սպառեց, քամեց շատ մը եռանդներ:

Եւ այսօր, իսկապէս փլուզումն է որ կը սպառնայ, եթէ երկար տեւէ մեր թմրութիւնը: Զրահնք՝ ըթամտութիւնը:

Թշնամին կը գործէ: Ոչ միայն արտաքինը, Թուրքը, այլ եւ ներքինը:

Դժոխային մեքենայ մը, նորագոյն դրութեամբ, կը գործէ մեր ճամբուն վրայ: Բոլոր գաղութներուն մէջ: Լպրծուն պաղատանքէն մինչեւ թիթեղաշէն, թխմուած հիւղակները: Շքեղաշուք մայրաքաղաքներէն մինչեւ փոշեթաթախ կայաններ: Քաղաքական կրկէսին մէջ, ինչպէս մշակոյթի ասպարէզին վրայ:

Եւ գործելով ժրաջան ու մեթոտիկ, ժամացոյցի պէս լարուած, ինքնապաշտպանութեան կռիւ կը հարկադրէ մեզ:

Ասպարէզ կը կանչէ մեզ:

Արթո՞ւն էք, հէ՛յ քաջքիններ:

Կամ, եթէ արթուն էք, ունի՞ք պատրաստութիւն:

Չի բաւեր, ըսինք, ինչ որ ունէինք երէկ: Ինչ որ գիտէինք, ինչ որ կ՚ընէինք երէկ:

Չի բաւեր ոչ մեր կազմակերպուած ուժը, — Դաշնակցութենէն մինչեւ յետին հայրենակցականն ու երիտասարդականը: Ոչ ալ մեր պաշարը:

Աւելի քան երբեք՝ պէտք ունինք զանգուածային կազմակերպութեանց: Թուական, ինչպէս բարոյական ուժի: Քանակի եւ որակի:

Կը սպառի եղածը: Սպառա՛ծ է արդէն: Մաշած են զէնքերն ու սպեղանիներն ալ:

Պատերազմը փոթորկեց աշխարհը, բայց մենք տակաւին աւանդութիւններով կը սնանինք:

Բայց չէ՞ որ սերունդ հասած է աւանդութիւններուն վրայ: Վերջին տասնամեակի ընթացքին:

Եւ չէ՞ որ մենք հայրենիք չունինք տակաւին: «Մեր հայրենիք ազատ, անկախ»:

Ինքնապաշտպանութիւն, ինքնապաշտպանութի՛ւն:

Այլապէս, փլուզումն է դղրդագին եւ անփառունակ:

Մեր ճամարտակութիւններն ու մարզանքները չեն կրնար կանխել անխուսափելին:

Չեն կրնար ոչ իսկ ճեղքերը խցել:

Եթէ յուսահատեր ենք Ֆրանսայէն եւ Ամերիկաներէն, ունինք Ռումանիան, Պուլկարիան, Յունաստանը, Սուրիան, Եգիպտոսը, Միջագետքը, Պարսկաստանը:

Նոյն իսկ Ռ. Հայաստանը, հակառակ բոլոր հրէշային պայմաններուն:

Չի բաւեր խօսիլ Թրքահայ վերջին մնացորդի անունով: Հարկ է նաեւ գործել անոր համար:

Գործել մրջիւնի համբերութեամբ: Եւ անոր չափ ինքնավստահ ու յամառ:

Դարերը փլան մեր առջեւ, միշտ ժամանակակից ժողովուրդներու կուրծքին վրայ: Բայց մենք մնացինք շնորհիւ այդ ինքնավստահութեան եւ յամառութեան:

Տասը տարին ինչո՞ւ պիտի ընկճէր մեզ, եթէ մենք արժանի ժառանգորդներն ըլլայինք թափուած քրտինքին եւ արիւնին:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ՏԱՎՈՒԼ ԶՈՒՌՆԱ"

Կը պտտէի, ճամբու վրայ. Եւ չէին հաւատար:

Այն աստիճան որ, ես ալ սկսեր էի կասկածիլ:

Եւ սակայն, տակաւին այս կիրակի, գացի, տեսայ եւ... յաղթուեցայ. «տավուլ զուռնա»ն տեսնելով Մարսէյլի մէջ, Զ. Ռ. Մ.ի դաշտահանդէսին:

Բոլոր երգերը՝ «տավուլ զուռնա»ով. — «Լուսին չկար», «Ազատութեան սիրոյն համար» եւն.:

Եւ ոգեւորութիւն ամէն կողմ:

Ուրեմն, «տավուլ զուռնա»ն ալ շահարկել մըն է այլասերման դէմ: Ազդակ մը՝ ազգային ոգին վառ պահելու, հոգիները թունդ հանելու եւ ձեռքերն ու ոտքերը շարժման մէջ դնելու:

Այսպէս կամ այնպէս, քանի որ «տավուլ զուռնա»ն մինչեւ արեւմտեան Եւրոպայի պողոտաները հասաւ, մեզի կը մնայ... դաս մը հանել, ինչպէս պիտի ըսէր մեր վարժապետը:

Քանի որ ուրիշ ո՛ր եւ է միջոց չի զօրեր շարժման մէջ դնելու ատ ու ան ազգային մարմինը — օրինակ՝ ինքնութեան բաղդերու համար — կիրքերը յոխցնելու կամ գործակցութիւն հաստատելու քաղաքական հոսանքներու միջեւ, փորձենք «տավուլ զուռնա»ն:

Մէկ — մէկ «տավուլ» եւ «զուռնա» դնենք բոլոր այն դուռներուն առջեւ որոնց ներսը կանանչ սեղաններ կան, եւ փչել ու զարնել տանք մինչեւ իրիկուն:

Ներէ, ուրիշ օգուտ ալ չունենայ, գոնէ, իր խոսուն աղմուկին ուժգնութեամբ ոտքերն ու ձեռքերը շարժել, խաղալ-գործել կուտայ: Կամ թոյլ չի տար որ ուրիշ ձայներ լսուին:

ՎԱՐԱԶ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԹՈՒՐՔԻԱ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ թէ թրքական հիւպատոսարանը, Էնկիւրիէն նպաստաւոր պատասխան ստացած է Թուրքիա վերադառնալու ցանկութիւն ունեցող խումբ մը Հայերու դիմումին համար: Թուրք կառավարութիւնը վաւերացուցած եւ ընդունած է Սելանիկ բնակող 60ի մօտ Հայերու *պէյյաննամէ*ները եւ արտօնած է որ անոնք, թրքական կանոնաւոր անցագիր ստանալով Թուրքիա վերադառնան:

Հիւպատոսարանը արդէն իսկ լուր տուած է շահագրգռուողներուն, որպէս զի թրքական լուսանկար բերելով ստանան իրենց անցագիրները եւ մեկնին: Կը հաղորդուի թէ արտօնութիւն ստացած Հայերը մեծ մասով Չանագ Գալէի շրջանին կը պատկանին: Ըսուած է նոյն իսկ, որ հետզհետէ ուրիշներուն արտօնութիւնն ալ պիտի տրուի:

Այս բոլորի մասին աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալու համար, թէեւ անուղղակի միջոցով դիմում կատարեցինք թուրք հիւպատոսին եւ սակայն այս վերջինը բացարձակօրէն մերժեց որ եւ է յայտարարութիւն ընել, ըսելով որ «խնդիրը փափուկ է» եւ չի կրնար մամուլի խօսակցութեան նիւթ դառնալ:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐԸ

Ճամբորդութեան անցագիրներու փոխարժէքը 150էն 500ի բարձրացնելու ծրագիր մը ունէր Լիբանանի կառավարութիւնը: Այդ որոշման լուրին վրայ բոլոր թերթերը միաբերան սկսան յարձակիլ կառավարութեան վրայ եւ պահանջեցին նախկին ձեւին պահպանումը:

«Ազդակ» կ՚իմանայ թէ կառավարութեան պետը նոր հրամանագիր մը ստորագրած է, որով 300 ս. գ. կ՚որոշէ իւրաքանչիւր անցագրի համար: Այս որոշմնագիրը հաստատուած է մարզպանութեան կողմէ:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Թերթիս խմբագիրը իր ճամբորդութենէն վերադարձած ըլլալով, պարտք կը սեպէ իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել բոլոր անոնց որոնք իրենց կարելին ի սպաս դրին «Յառաջ»ի զարգացման համար:

Շուտով կը դարմանուին զանազան թերութիւններ եւ կը վերակազմուի կարգ մը բաժիններ:

Շուտով, նաեւ, մեր նոր թերթօնը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Խռովայոյզ Գերմանիան

Հինգ մահապատիժ մէկ օրուան մէջ

Ամբողջ Պերլինը ցնցուեցաւ երկուշաբթի օր, իմանալով որ Պէօթէնի արտակարգ ատեանը մահուան դատապարտած է հինգ հիթլէրեան ահաբեկիչներ, որոնք վայրագօրէն եւ կանխամտածութեամբ սպաններ էին համայնավար գործիչ մը:

Դատարանին վճիռը անվերաքննելի է: Եթէ նոր իրողութիւններ երեւան չհանուին կամ կառավարութիւնը ներում չշնորհէ, հինգ մահապարտները պիտի գլխատուին կացինով:

Այս վճիռը զուգադիպելով խորհրդարանի վերաբացման նախօրեակին, կը ստանայ քաղաքական մեծ նշանակութիւն: Շատեր կ՚եզրակացնեն թէ՝ ֆոն Փափէնի դահլիճը այսպէս ձեռնոց նետելով Հիթլէրի, ըսել կ՚ուզէ թէ մեծ արժէք չի տար անոր 230 երեսփոխաններուն: Բուն մարդասպանը փախած ըլլալով, կարծողներ կային թէ՝ հինգ ամբաստանեալները աժան պիտի ազատին: Մինչդեռ, ճիշդ հակառակն եղաւ:

Ունկնդիրները տհաճութեամբ լսեցին մահավճիռը: Բազմահազար ամբոխ մը խռնուելով դատարանին առջեւ, դատապարտեալներուն արձակումը պահանջեց: Յետոյ ցուցարարները պտտեցան քաղաքին մէջ, ջարդուփշուր ընելով երկու ընկերվարական թերթերու խմբագրատան ապակիները: Միեւնոյն ատեն աւարի տրուեցան շատ մը հրէական խանութներ: Իրիկունը ուշ ատեն ոստիկան ուժ հասաւ, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար:

Մահավճիռը ափի բերան ձգեց նաեւ Հիթլէրեանները. մանաւանդ որ, միեւնոյն օրը ուրիշ արտակարգ ատեան մը պարզ բանտարկութեան կը դատապարտէր տարբեր կուսակցութեան մը անդամները: Ամէն օր բուռն արտայայտութիւններ կ՚ըլլան խօսքով եւ գրչով:

Երեսփոխան Կէօպէլս, որ նախագահն է Րայխսդակի խորհրդարանական խմբակցութեան, յօդուածի մը մէջ կ՚որոտայ.

— Ամէնէն հրէշային նուաստացումն է որ կը կրէ ազգային-ընկերվարական կուսակցութիւնը, 14 տարուան նախատինքներէ եւ փորձութիւններէ յետոյ: Մենք չենք պաշտպաներ ահաբեկիչները, բայց կը կարծենք թէ անոնք չեն բուն յանցաւորները եւ թէ կան ուրիշներ զորս պէտք է դատել անոնցմէ առաջ: Հինտէնպուրկ եւ ֆոն Փափէն քաջութիւնը պիտի ունենա՞ն գլխատման կոճղին վրայ դնելու այդ հինգ գլուխները: Այդպիսի արարք մը ամէնէն անհաշուելի եւ ամէնէն ծանր հետեւանքները պիտի ունենայ:

Եթէ ֆոն Փափէնի դահլիճը անխախտ պահէ տրուած վճիռը, կը նշանակէ թէ որոշած է երկիրը վարել առանց խորհրդարանի եւ թէ վստահ է բանակին վրայ, երբ հարկ ըլլայ խստօրէն գործել Հիթլէրի չորս հարիւր հազարնոց մարտական ուժին դէմ:

× Կարգ մը թերթեր կը պնդեն թէ նախկին վարչապետ Պրիւնինկ գաղտնի խորհրդակցութիւններ ունեցած է Հիթլէրի հետ, ֆոն Փափէնի դահլիճը տապալելու համար:

Ո՞վ կը սպառնայ խաղաղութեան

Իտալական թերթերը կը շարունակեն պարբերաբար կծել Ֆրանսան, անարդար գտնելով անոր յաւակնութիւնները եւ միշտ յիշեցնելով դաշնագիրներու վերաքննութեան պահանջը:

Այս անգամ ալ ծերակուտական Ջիփիքօն է որ քարեր կը գլորէ «Փոփօլօ տ'Իթալիա»ի մէջ: Խօսելով ապահովութեան հարցին վրայ, զոր անընդհատ կը յիշեցնէ Ֆրանսան, իտալացի ծերակուտականը դիտել կուտայ թէ Վերսայլի դաշնագրով՝ Գերմանիոյ զինաթափութիւնը կապ ունի միւս՝ յաղթական պետութեանց զինաթափութեան հետ: Այլապէս, անվաւեր կը դառնայ դաշնագիրը:

Ծերակուտականը յետոյ կը բաղդատէ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի բանակին եւ նաւատորմին ուժերը եւ կ՚ըսէ թէ Գերմանիոյ ձգուած ամբողջ տորմիղը չի կրնար դիմադրել նոյն իսկ Պալթիկ ծովուն մէջ կատարուելիք ֆրանսական արշաւի մը: Եւ կ՚եզրակացնէ.

— Ֆրանսան որքան պնդէ իր ապահովութեան մասին, նոյնքան ինքնապաշտպանութեան պիտի մղէ գերման ժողովուրդը: Պիտի հասկնա՞յ, վերջապէս, թէ իր ապահովութիւնը անապահովութիւն մըն է ուրիշներուն, մանաւանդ իր դրացիներուն համար:

Թուրք համայնավարներուն ծոմը

Պոլսէն «Իւմանիթէ»ի տրուած հեռագիր մը կը պատմէ.—

Օգոստոս 3էն ի վեր, Պոլսոյ բանտին մէջ արգելափակուած համայնավարները ծոմ կը պահեն, իբրեւ բողոք դատավարութեան ձգձգման դէմ որ տեղի կ՚ունենայ դռնփակ:

Ահա քսան օրէ ի վեր կը տեւէ այս ծոմապահութիւնը (հացադուլ), եւ շատ մը ընկերներ հիւանդացած են: Բայց անոնցմէ 41ը արիաբար կը շարունակեն պայքարը, իրենց դասակարգային վայրագ թշնամիներուն դէմ: Թուրք բանուորները, որոնք հերոսաբար կը մարտնչին մեր հասարակաց դատին համար, պէտք է վայելեն Ֆրանսացի աշխատաւորներուն կատարեալ համակրանքը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Չորս զինեալ անծանօթներ, յարձակեցան Հալէպի շրջակայքը, Ալեփիին Սօրան ճամբուն մէջ, Ֆորտ ինքնաշարժի մը վրայ եւ առին վարիչին թղթապանակը:

Նոյն աւազակները կողոպտեցին նաեւ ուրիշ ինքնաշարժ մը, ուր կը գտնուէին չորս պետական պաշտօնեաներ, եւ տիրող խաւարէն օգտուելով անհետացան:

× Թուրքիա գտնուող ծարապուլուսցի մը, գիւղը վերադառնալու միջոցին զէնքով հետապնդուեցաւ մինչեւ սուրիական հողը, թուրք մաքսային պաշտօնեայէ մը:

Ժանտարմներու խումբ մը որ նոյն պահուն կ՚անցնէր, ստացաւ հրացանի քանի մը հարուած, բայց չյաջողեցաւ ձերբակալել թուրք պաշտօնեան, որ անմիջապէս սահմանէն անդին անցաւ:

ՕԴԱՐՇԱՒ՝ «ՀԱՆԴԵՐՁ ԸՆՏԱՆՕՔ»

Ամերիկեան ընտանիք մը որոշեց օդարշաւ մը կատարել Նիւ Եորքէն Լոնտոն, անցնելով բեւեռային շրջանակէն: Ընտանիքին պետն է գործարանատէր մը, որ միասին պիտի առնէ իր կինը եւ երկու աղջիկները, 8 եւ 6 տարեկան: Գործարանատէրը օդանաւ մը ունի տասը հոգիի համար: Ընտանիքէն զատ, իրեն պիտի ընկերանան առաջնորդ մը, նաւորդ մը, մեքենավար մը, հեռագրիչ մը եւ լուսանկարիչ մը:

Օդանաւը ճամբայ պիտի ելլէր երէկ, եթէ օդը նպաստաւոր ըլլար:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ, բաւական բուռն երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է հարաւային Կովկասի մէջ: Ամբողջ գիւղ մը կործանած է: Մեռած են 24 հոգի:

Հեռագիրը մանրամասնութիւններ չի տար բուն վայրի մասին:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ ՄԻՇՏ ԿԸ ՅՈՒՍԱՅ

Այս շաբթուան վերջը կը գումարուի «Շնորհներու յանձնաժողով»ը, նկատի առնելու համար Կորկուլովի խնդիրը. Մանրակրկիտ քննութենէ մը յետոյ, յանձնաժողովը իր տեղեկագիրը պիտի ներկայացնէ Հանրապետութեան նախագահին, որ մարդասպանին փաստաբանները լսելէ յետոյ, որոշում պիտի տայ:

ԿԼԱՐԱ ՑԵՏԿԻՆ ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

Տիկին Կլարա Ցէտկին, ծանօթ համայնավար գործիչը, որ Մոսկուա կը գտնուի, շուտով պիտի վերադառնայ Գերմանիա, նախագահելու համար խորհրդարանի վերաբացման նիստին:

Արդարեւ Կլարա Ցէտկին Րայխսդակին երեցագոյն անդամն է, եւ իրեն կ՚իյնայ նախագահելու պատիւը: Թէեւ հիւանդ պառկած է Մոսկուայի մէջ, բայց չուզեր փախցնել պատեհութիւնը:

Այս առթիւ, վախ կայ որ բուռն ցոյցեր կատարեն Հիթլէրեանները:

Խորհրդարանը պիտի բացուի օգոստոս 30ին:

ԱՅԺՄ ԱԼ ՉԱՐԱՇԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը տեղեկացնէ թէ խորհրդային իշխանութիւնը վճռական միջոցներ որոշած է, չարաշահութեան դէմ պայքարելու համար: Համաձայն այդ որոշման, այն շահագէտները որ պաշար կ՚ամբարեն, պիտի արգելափակուին մասնաւոր կայաններու մէջ, հինգէն տասը տարի, առանց ո՛ր եւ է ներման յոյս ունենալու:

Որոշմնագիրը դիտել կուտայ թէ, հակառակ մայիս 20ի հրամանագրին, որ կը ճշդէր հաւաքական տնտեսութեանց առեւտուրը, չարաշահութեան դէպքերը չափազանց շատցած են վերջերս, մասնաւորապէս անհրաժեշտ ապրանքներու շուկային մէջ:

—)(o)(—

ԱՀՌԵԼԻ ՏԱՔ մը կը տիրէ Վիէննան: Երկուշաբթի օր ջերմութեան աստիճանն էր 35, շուքին մէջ: Բազմաթիւ զոհեր կան: Ութ հոգի արեւահար եղան Դանուբի բաղնիքներուն մէջ եւ աւազուտքին վրայ:

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

Հոկտեմբերը շարունակում է իշխել Ռուսաստանում: Մեզ հասած բոլոր անաչառ տեղեկութիւնները, որ գալիս են այդ երկրից, միաբերան պնդում են, որ ինչ որ անօրինակ ու աննախական բան է կատարւում այնտեղ: Մի խումբ իշխանաւորներ մարդկը ձեռքները առած քշում են միլիոնաւոր մարդկանց դէպի կործանում, քշում են անողորմ, դաժան խստութեամբ: Ու միլիոնաւոր, տասնեակ միլիոնաւոր գանգուածները իշխանութեան քմահաճոյքով, բամհու տալով այն ամէնը, ինչ որ նրանց կապում է կեանքի ու Աստուծոյ հետ, խելակորոյս ու կենդանական սարսափով առաջ են վազում — դէպի կորուստ ու ոչնչացում: Հաւատալո՞ւ բան է: Բայց դա իրականութիւն է: Ինչպէ՞ս եւ ինչո՞վ բացատրել այդ տարօրինակ եւ զարմանալի երեւոյթը

Պատերազմ ու նրա հետեւանքնե՞րը: Բայց ինչո՞ւ միայն Ռուսաստանում պատերազմն այդպիսի պտուղ տուեց, ինչո՞ւ Ռուսաստանից թէ յետամնաց (Տաճկաստան) եւ թէ առաջադէմ (Գերմանիա) երկիրները, որ բնաւ պակաս ցնցումներ ու կորուստներ չունեցան պատերազմի ընթացքում ու հետեւանքով, չընկան բոլշեւիզմի գիրկը:

Արտասահմանեան ռուսական գաղութային մամուլի գրեթէ բոլոր թեւերը բոլշեւիզմը համարում են ռուս ժողովրդի համար խորթ ու անհարազատ մի վարդապետութիւն: Ռուսաստանի այսօրուայ իշխանաւորները համարւում են պատահական մարդիկ, որոնք օգտուելով հանգամանքների բերմամբ ձեռք են ձգել իշխանութեան ապարատը եւ կառավարում են երկիրը՝ արհամարհելով ռուս ժողովրդի թէ անցեալը եւ թէ ներկան. Ռուսաստանը բոլշեւիկների համար մի տեսակ փորձադաշտ է, ուր տեղի ունեցածը հեռաւոր կապակցութիւն անգամ չունի երկրի ժողովրդի մտաւոր, բարոյական ու տնտեսական հասկացողութիւնների հետ:

Ճի՞շդ է արդեօք այդ տեսակէտ. արդարացի՞ է պնդել, որ բոլշեւիկեան գաղափարները խորթ են ռուս ժողովրդի հոգուն:

Կարծում եմ, այդպէս դատել նշանակում է աչք գոցել մի շարք երեւոյթների վրայ, որոնք միտում են յիշեալ տեսակէտը եւ որոշ չափով բացատրում Ռուսաստանում այսօրուայ տեղի ունեցածը: Թւում է թէ բոլշեւիզմը Ռուսաստանում պատահական երեւոյթ չէ, պատմական ժամանակ հանգամանքների (պատերազմ, հոգեկան յուսահատ վիճակ, տնտեսական քայքայում եւայլն) արդիւնք չէ, այլ բնական զարգացումը եւ վախճանը ռուս ժողովրդի հոգեկան որոշ միճակի ու ապրումների: Այդ վարդապետութեան ծնողը Լէնինը չէ: Լէնին տաղանդաւոր, թերեւս հանճարեղ կերպով իրականացրեց այն գաղափարները, որոնց երկրպագում էին ռուսական մտաւորականներից շատերը նրանից շատ առաջ: Եւ թւում է, որ բոլշեւիզմը հարազատ է ռուս հոգուն ոչ թէ միայն իբր աշխարհայեացք, ուսմունք, այլ նրա համար խորթ չեն նաեւ այդ աշխարհայեացքի թելադրած մեթոտները, գործելակերպը: Եւ այս վերջինը իրաւացի է ոչ միայն ռուս հասարակական մտածողութեան ամենածախ հատուածի համար, այլ նաեւ միապետականների: Այսպէս օրինակ, յայտնի է, որ բոլշեւիկները փաստօրէն չեն տածում դէպի հասարակական լայն զանգուածները դէպի ժողովուրդը (հաշուելով նրանց մէջ նաեւ բանւորները), որը, նրանց մտածողութեամբ, կարօտ է խնամակալի — կարող ու կառավարող ձեռքի, որովհետեւ ինքը անկարող, անընդունակ է տնօրինել իր քաղաքացիական ու քաղաքական ճակատագիրը: Լաւ կազմակերպուած փոքրամասնութեան ղեկավարութիւնը անհրաժեշտ է ժողովրդի բարօրութեան համար: Ինչպէս կը տեսնենք քիչ յետոյ, բոլշեւիկների այդ մտածողութիւնն ամբողջովին փոխ են առել անցեալ դարի 60—70ական թւականների գործիչներից՝ ուղիղ գծով, այսինքն՝ դարձեալ յեղափոխականներից: Բայց ժողովրդի մասին այդ նոր կարծիքն ունեցել են նաեւ աջակողմեան միապետական գործիչները: Իբր ապացոյց այդ մտքի բերեմ մի օրինակ: Երբ Ալեքսանդր IIը գահ բարձրացաւ, ռուս նշանաւոր հասարակական դէմքերից մէկը, Կ. Ակսակով, ներկայացրեց ցարին մի գրութիւն այս թեղերով —

I. Ռուս ժողովուրդը, չունենալով իր մէջ քաղաքական տարր, առանձնացրել է իշխանութիւնը իրենից եւ չի ուզում իշխել:

II. Չցանկանալով իշխել, ժողովուրդը վերապահում է կառավարութեան պետական անսահման իշխանութիւն

III. Դրա փոխարէն ռուս ժողովուրդը վերապահում է իրեն բարոյական ազատութիւն, ազատութիւն կեանքի եւ ոգու:

IV Պետական անսահման իշխանութիւնը — առանց ժողովրդի մասնակցութեան — կարող է լինել միայն բացարձակ միապետութիւն:

V. Այդպիսի սկզբունքների վրայ է յենւում ռուսական քաղաքացիական կազմակերպում — անսահման իշխանութիւն պետութեան. ժողովուրդին — բարոյական ազատութիւն, ազատութիւն, կեանքի եւ ոգու (մտքի եւ խօսքի): Միակ բանը, որ կարող է եւ պարտաւոր է առաջարկել միահեծան կառավարութեան իշխանազուրկ ժողովուրդը — այդ իր կարծիքն է (այսինքն միայն բարոյական ուժ), կարծիք, որը կառավարութիւնը ազատ է ընդունել կամ չընդունել:

Կ. Ակսակովի այդ գրութեան առթիւ Մ. Ալտանով նկատում է, որ թէեւ Լէնինը ամենայն հաւանականութեամբ անծանօթ է նրան (գրութեան) այնուամենայնիւ այնտեղ մատնանշած մտքերի մեծ մասը նա իրագործել է:

1919 թւին Լէնինը մի զեկուցում է ներկայացրել Մոսկուայում գումարուած ընկերվարական այն կոնգրէսին, որը հիմ դրեց Գ-րդ Միջազգայնականին:

Այդ զեկուցման մէջ Լէնինը կատաղօրէն յարձակւում էր արեւմտեան Եւրոպայում տիրող կարգերի վրայ եւ ապացուցանում էր, որ իսկական ազատութիւնը գոյութիւն ունի միայն Խորհրդային Ռուսաստանում: Կ. Ակսակովը մօտաւորապէս մի դար առաջ, խօսելով նոյն նիւթի մասին, գրում էր. «Արեւմուտքը ամբողջովին ծծուած է ներքին խաբեբայութեամբ, նա գրուել է»: «Ո՛չ, ազատութիւնն այնտեղ չէ, նա Ռուսաստանումն է»:

Այդ տողերը գրուած են Նիքոլա Ա.ի օրօք, այն ցարի, որին անուանում էին՝ Եւրոպայի ժանդարմ: Եւ որ տարօրինակն է, այդ տողերի հեղինակը հիմք տարի պայքարել է միրուք պահելու իրաւունք ունենալու համար եւ այդ իրաւունքը չի ստացել (ստիպուած միրուքը ածիլել է): Այնուամենայնիւ Կ. Ակսակովը հիանում էր նիքոլայեւեան ազատութեան վրայ, ինչպէս Լէնինը հիանում էր «Չեկայի կլինիկների փակած» ազատութեան վրայ:

Ժողովուրդը կառավարելու, իշխանութեան կամքը նրան պարտադրելու բարբարոս ձեւերը ռուս ժողովրդի համար նորութիւն չեն. իր պատմութեան ընթացքում նա յաճախ է վայելել բոլշեւիկեան լախտի հարուածները: Ռուս պատմական Կարամզինը ցաւով է արձանագրում Օհաննէս Ահարկու ցարի երկիր կառավարելու ձեւը: Նա անխնայ կոտորում էր ոչ միայն նշանաւոր, տոհմային բոյարներին, անցած յատուկ զօրամասի գլուխ, նա պատժիչ արշաւներ է անում երկրում. — մահ ահաբեկութիւն տարածում ամենուրեք. սարսափահար ժողովուրդը, ձգելով տուն ու տեղ, ապաստան էր որոնում մութ ու անմատչելի անտառներում Օհաննէս Ահարկու երկիր կառավարելու իր մեթոտներով ռուս պատմութեան մէջ բացառութիւն չի կազմում: Այդ մեթոտները իւրացրել են այսօր բոլշեւիկները

Բայց Օհաննէս Ահարկուները, Բիրոնները ու Արակչէեւները իրենց հոգու մղումներով, ի հարկէ, բոլշեւիկներ չէին: Բոլշեւիկները նրանցից ժառանգել են երկիր կառավարելու ձեւը, իսկ նրանց հոգեւոր հայրերը այլ տեղ պիտի որոնել:

Բոլշեւիկեան գաղափարախօսութիւնը հարազատ է եղել ռուս յեղափոխականներից շատերին: Բայց այդ գաղափարախօսութիւնը առանձնապէս ցցուն է Բակունինի, Նեչայեւի եւ Տկաչովի գրուածներում:

1848թւին Բակունինը գրում էր. «Նայէնք չուրջներս. ամէն տեղ յեղափոխութիւն է. ամէն տեղ նա է իշխում, նա է միայն ուժեղ: Յեղափոխութիւնը չի դադարի մինչեւ քար ու քանդ չանի ամբողջ դառնեալ աշխարհը եւ չստեղծի նորը ու գեղեցիկը: Այդ պատճառով էլ միայն ու միայն յեղափոխութեան մէջ է մեր ամբողջ ուժը, կարողութիւնը եւ յաղթանակի ապահովութիւնը: Միայն նրա մէջ է կեանքը, նրանից դուրս մահն է: Միայն նա, ով ընդառաջում է յեղափոխութեան դէմ ու նրա գործը կատարում, կը յաջողի. ով յեղափոխութեան դէմ է — վայ թէ ուշ — փճանալու է ու չի տեսնելու փրկութեան օրը»:

Բազմաթիւ անգամ Բակունին ընդգծում է, որ փրկութեան միայն մի ճանապարհ կայ — յեղափոխութիւն եւ հին աշխարհի կործանում:

«Աշխարհը բաժանուած է երկու բանակի. նրանց մէջ չկայ միջին ճանապարհ: Այստեղ յեղափոխութիւն, այնտեղ՝ հակայեղափոխութիւն — ահա նշանաբանները. իւրաքանչիւր մարդ դրանցից մէկը պիտի ընտրի, վասն զի միջին ճանապարհ չկայ: Ով այդ միջին ճանապարհը ցոյց է տալիս ու փառաբանում — կամ խաբուած է կամ խաբեբայ»: Մի այլ տեղ նա գրում էր. «Աշխարհում ոչ ոքի համար մենք չենք զիջի մեր ծրագրից ոչ մի կէտ: Եւ եթէ նրա իրականացման համար անհրաժեշտ է արիւն — թող հոսի արիւն»:

1870 թւին Բակունին պատրաստել էր մի դեկրետ, որը պիտի գործադրուէր Լիոնի ապստամբութեան յաջողութեան դէպքում: Այդ ապստամբութեան մէջ գործօն մասնակցութիւն է ունեցել նաեւ ինքը Բակունին: Դեկրետի վերնագիրն է՝ «Ազատութեան մասին»: Ըստ այդ դեկրետի կազմւում է Դաշնակցական միութիւն Ֆրանսայի յեղափոխական կոմունաների՝ որ-բաւում են բոլոր շարժական ու անշարժ գոյքերը թէ պետական եւ թէ մասնաւոր. ոչնչացւում են բոլոր պարտքերը — արտաքին թէ ներքին — վերացւում է ժառանգական իրաւունքը, ինչպէս նաեւ բոլոր հարկերը: Սահմանւում է մահուան պատիժ այն բոլորի համար, որոնք կ'ընդդիմանան յեղափոխական կոմունաների գործունէութեանը: Դեկրետի գործադրութեան հսկողութիւնը յանձնւում է յատկապէս կազմած յեղափոխական միլիցիայի:

Բակունին շատ մեծ նշանակութիւն էր տալիս «յեղափոխական փոքրամասնութեան», կազմուած առաւելապէս գործօն երիտասարդութիւնից: Ընտրական իրաւունք, պարլամենտ եւայլն, նա համարում էր «բուրժուական նախապաշարումներ» (այսօրուայ բոլշեւիկների լեզուով ասած) եւ միայն արհամարհանքի է նրանց բաժին հանում.

Ա. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵԼԵՒՄՏԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԴՐԱՄԸ, ՊԻՒՏՃԷՆ ԵՒ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Ինչպէս յայտնի է, հրապարակ հանուած թղթադրամները երաշխաւորուած են Ռայխսպանքի ոսկիներով: Հետաքրքրութեան համար ստորեւ կը դնենք հետեւեալ ցուցակը եւ որմէ պիտի հասկնանք որ հնչիւն ոսկին՝ թղթադրամին հարիւրին քանի՛ տոկոսը կ'երաշխաւորէ: Այսպէս միջին հաշուով՝

	1924ին	55,1	%
	1925ին	60,4	%
	1926ին	67	%
	1927ին	57	%
	1928ին	56	%
	1929ին	57	%
15 Մայիս	1930ին	68,5	%
31 Դեկտ.	1930ին	56,1	%
6 Յունիս	1931ին	55,47	%
31 Դեկտ.	1931ին	25,6	%
23 Յունվ.	1932ին	26,5	%

Վերի թիւերը մեզի կը բացատրեն որ, այն թուականներուն երբ օտար դրամագլուխը մտած է Գերմանիա, Ռայխսպանքը հարստացած է ոսկիով եւ երբ այդ վստահութիւնը պակսելով՝ քաշուած է դրամը հրապարակէն, Ռայխսպանքը աղքատացած է ոսկիով: Եւ ինչպէս կը տեսնենք, 15 Մայիսին (1930), ոսկիի համեմատական տոկոսը հասեր է մօտաւորապէս հարիւրին 70ի: Տարի մը յետոյ այդ համեմատութիւնը ինկած է հարիւրին 25ի: Եւ եթէ հաշուենք այն վճարելի գումարները օտար դրամատուններուն, ոսկիի երաշխաւորող կարողութիւնը կ'իյնայ նոյն իսկ հարիւրին 10ի:

Նուազ հետաքրքրական չպիտի ըլլար եթէ փոքրիկ գաղափար մըն ալ տայինք Գերմանիոյ վճարումներու տարեկան հաշուեկշռի մասին: Ստորեւ դրուած թիւերը հաստատուած են Պալի մէջ գումարուած փորձագէտներու կողմէ 1931 Դեկտեմբերի վերջերը. երբ, արդէն, Գերմանիան Յունիսէն դադրեցուցած էր վճարումները՝ Հուվըրի մօրաթօրիոմէն յետոյ:

Վճարումներու հաշուեկշիռը՝

Մուտք 1931ին, միլիոն ոսկեմարք

Արտասահմանի գերման դրամատուններու պահանջքէն վար դրուած գումարը 3.000:

Պահանջքէն վար դրուած գումարը 1.300:

Զեղչ եւ զանազան վարկեր B. R. I.ի կողմէ 1.200:

Ռայխսպանքի ոսկիի եւ օտար արժեթուղթերէն վար դրուած գումարը 1.700

Ընդհ. գումար 7.200:

Ելք 1931, միլիոն ոսկեմարք

Հատուցումներու հաշւոյն եղած վճարը մինչեւ 30 Յունիս 800:

Արտաքին պարտքերու համար եղած վճարը (տոկոս եւ գլխավճար) 1.500:

Ելած դրամագլխի գումարը 4.900:

Ընդհանուր գումար 7.200:

Այս հաշուեկշռի ամենահետաքրքրական մասը, մեզ համար, Գերմանիոյ արտածումներու յաւելեալ գումարն է որ կը հասնի մօտ երեք հազար միլիոն ոսկեմարքի: Հակառակ տիրող անգործութեան, պիւտճէի ծանր պայմաններուն, ընկերային բազմապիսի ծախքերուն, եւ վերջապէս տնտեսական տագնապին, դարձեալ, Գերմանիան շահաւոր դուրս կուգայ իր արտածումներու մէջ: Ներկայիս, սա է երկիր չենք կարող գտնել որու արտածումները գոնէ 100էն 30-50 նուազած չըլլայ:

Արդէն, հատուցումներու յաւագոյն աղբիւրը՝ գերման վաճառականութեան թաղուցած շահն էր: Այժմ, Գերմանիան կ'ուզէ հրաժարիլ իր պարտքերէն, այսպէս հատուցումներու հաշւոյն վճարելիք վաճառականներուն շահը ամբողջութեամբ իր գանձը պիտի մնայ: Ի՞նչ կարող է պատահիլ: Եւ մանաւանդ դաշնակիցները ինչո՞ւ կը մտահոգուին պարտքերու ջնջումէն եւ կամ զեղջէն: Շատ պարզ է, թէ դաշնակիցներուն եւ թէ Գերմանիոյ: Ահա ըլլալիքը ամենամօտ ժամանակի ընթացքին:

Գերմանիա ձերբազատուելէ յետոյ իր պարտքերէն, պիտի ուժ տայ իր ճարտարարուեստին եւ վաճառականութեան: Պէտք եղած վարկը պիտի յատկացնէ զանազան ձեռնարկներուն եւ ամենաէականը, պիտի թեթեւցնէ տուրքերը՝ որմէ պիտի օգտուի իր առեւտուրը:

Արդէն, ներկայիս անգամ դաշնակից վաճառականութիւնը կարող չըլլար իրքզինքը մրցակցելու գերման արդիւնաբերութեան դէմ, հակառակ որ հազարումէկ տեսակի տուրքեր կան Գերմանիոյ մէջ: Ուրեմն, մէկ կողմէն Գերմանիան պիտի թեթեւնայ իր պարտքերէն, միւս կողմէ, կարեւոր պահանջատէրը՝ Ֆրանսան, պիտի ծանրացնէ թէ պիւտճէն եւ թէ արտաքին առեւտուրը: Շատ որոշ էր որ, գերման վճարումները մեծապէս կ'օժանդակէին Ֆրանսայի ելեւմտական վերելքին եւ տնտեսական զօրացման: Ֆրանսայի համար իսկական տիլէմ մըն է ընդունելու կամ չընդունելու պարագան, հատուցումներու առթիւ եղած առաջարկները: Ամէն մէկ պիտի վնասէ ֆրանսացի ժողովուրդին: Մօտ ապագան՝ բոլորը մեզ պիտի պարզէ: Այժմ դառնանք մեր նիւթին:

Դաշնակից պետութիւններէն մէկ մասը եւ չէզոք պետութիւններէն շատերը, այնպէս կը կարծեն որ Գերմանիոյ ելեւմտական դժուարութիւններու առաջին պատճառը՝ հատուցումներն են: Ուրեմն, ըստ անոնց, Գերմանիան ազատելու համար, պէտք է ջնջել պարտքերը: Եւ ինչպէս տեսանք, Լօզանի ժողովին մէջ, ամէն կողմէ ալ, առաջարկուեցաւ՝ կատարեալ հարուածով վերջացնելու պարտքերու հարցը:

Սոյն առաջարկը միակողմանի կարելի է նկատել, որովհետեւ միայն պարտք կամ հատուցում վճարողը չէ որ ելեւմտապէս անկացած վիճակի մէջ կ'ապրի: Առնենք Հարաւային Ամերիկայի 20 հանրապետութիւնները, որոնք պատերազմի ընթացքին ամբողջ Եւրոպան շահագործեցին եւ այսօր բոլորն ալ անհամեմատելի ելեւմտական կացութեան մատնուած են: Դրամը՝ որոշուած արժէքի հարիւրին 90ը կորսնցուցած է: Դարձեալ առնենք Եւրոպայի պետութիւններէն Յունաստանը, Թուրքիան, Ռումանիան, Լեհաստանը, նոյն իսկ իր պարտքերը չճանչցող խորհրդային Ռուսիան, որոնք ամենածանր պայմաններու մէջ կը գտնուին: Ըսել կ'ուզենք որ Գերմանիոյ ելեւմտական տագնապի պատճառը բազմավին հատուցումները չեն: Այլ պարզապէս արդիւնք է տնտեսական կեանքի խանգարման եւ որու այլ լեզուով տագնապ կ'անուանենք:

Գերմանիոյ ելեւմտական տագնապի պատճառը իր պետական պիւտճէի անհաւասարակշռութիւնն է եւ իր պետական, ընկերային ծախքերու անհամեմատօրէն յաւելումը՝ մանաւանդ զինադադարէն յետոյ: Հակառակ որ, այսօրուան Գերմանիան իր նախկին բանակը, նաւատորմիղը չունի, անհաւատալիօրէն շատցած են ծախքերը:

Աւելի յստակ կերպով բացատրելու համար կը դնեմ հետեւեալ բաղդատական պատկերը 1913ի եւ 1929 տարուան գերման կայսրութեան ծախքերը:

	միլիոն մարք 1913ին	միլիոն մարք 1929ին
Ռայխի (Պերլինի կեդր կառավար.թեան ծախքը	2.400	8.100
Կայսրութեան պետութիւններու ծախքը	1.900	4.100
Ազատ քաղ.ներու ծախքը	400	600
Հանրային ծախքեր	2.500	8.200
	7.200	21.000

Պարզ է որ, Գերման կառավարութիւնը չափազանց շռայլ եղած է իր հանրային ծախքերու մէջ: Հսկայ գումարներ կը յատկացնէ քաղաքաշինական պիւտճէներուն, հիւանդանոցներուն, հանրային պարտէզներուն, թատրոններուն եւայլն: Զոր ոչ Ֆրանսա, ոչ Անգլիա եւ ոչ ալ Իտալիան կը ծախսեն այն չափով: Որով ինչ որ հատուցումներու հաշւոյն տրուած է, Գերման պիւտճէի մէջ չնչին տեղը կը գրաւէ:

Օրինակ, Ֆրանսայի մէջ, երբ 70 միլիառ ֆրանքի կը հասնին ծախքերը, միայն 20 միլիառ ֆրանք կը յատկացնէ նահանգային եւ հանրային ծախքերուն: Մինչդեռ Գերմանիոյ 21 միլիառ մարք պիւտճէին մօտ 12ուկէս միլիառը կը յատկացուի շրջաններուն: Այս հաշուով, Ֆրանսայի մէջ հարիւրին 28 տոկոսը կը կազմէ, իսկ Գերմանիոյ մէջ հարիւրին 60 տոկոսը:

Կը հետեւցուի որ, Գերմանիան կազմող պետութիւնները առանց հակակշռի կը գործածեն երկրի հասոյթները: Ի՞նչ կը պատահի երբ կը պակսի դրամը: Անմիջապէս կը դիմեն կեդրոնի կառավարութեան եւ Պերլինը պարտաւորուած, քաղաքական եւ կուսակցական զանազան հաշիւներով, դրամ կը յատկացնէ: Եւ կը պարպուի պետական գանձը: Անշուշտ ամէն անգամ ալ առիթը չեն փախցներ պատճառ բռնելու հատուցումներու վճարումները:

Գերմանիոյ Պիւտճէի մէջ կարեւոր գումարն ալ կը յատկացուի ընկերային ծախքերու՝ անգործութեան, հիւանդութեան, ապահովագրութեան եւայլն: 1930ին, անգործութեան համար 6ուկէս միլիառ ոսկեմարք ծախսուած է: Առողջապահական, բարեգործական սպասարկութեանց 3 միլիառ, բնակարանային ծախք՝ 1ուկէս միլիառ, պատերազմէն վնասուածներուն 1800 միլիոն, գումարը մօտ 11ուկէս միլիառ ոսկեմարք վճարուած է պետական գանձարանէն: Որով, իւրաքանչիւր 5 հոգիի վրայ մէկ հոգի ձրի կ'ապրի Գերմանիոյ մէջ: Ըսել է, Գերմանիոյ ժողովուրդի մէկ մասը կ'աշխատի միւս մասը ապրեցնելու համար:

Անհաւանիկ, ուրիշ պատկեր մը եւս, աւելի բաց կերպով ցուցնելու միմիայն ընկերային ծախքերը եւ հատուցումներու առթիւ եղած վճարումներու քանակը:

Գերմանիա 6 տարուան մէջ ընկերային ծախքերուն յատկացուցած է

1925ին	7.650
1926ին	10.160
1927ին	11.135
1928ին	12.200
1929ին	13.000
1930ին	13.450
Գումար	67.595

Գերմանիոյ 6 տարուան ընթացքին հատուցումներու հաշւոյն վճարած է

1925ին	1.220
1926ին	1.500
1927ին	1.750
1928ին	2.500
1929ին	1.460
1930ին	1.260
Գումար	9.680

Որով հատուցումները, ընկերային ծախքերը հարիւրին 13 տոկոսը հազիւ կը կազմէ:

* * *

Գերմանիոյ ելեւմտական կաց
թեան ցաւոտ հարցերէն մէկն
հանրային պարտքերն են
յառաջացած են շարունակական
քին փոխառութիւններէն
յետոյ, երբ Տէյվըրի ծրագիր
չարժէր Գերմանիան, այսինքն
անճանաչար վերջ կուտար նոր
բաժիններու, գանձատոմսերու
հանումին (inflation), միւս
ալ հետզհետէ կը նուազէին
պայմանները: Մինչդեռ, 1925
տոյ, այսինքն վճարումներու
ցումէն առաջին, հանրային
քերը սկսած են կրկնապատկ

Կեդրոնի կառավարութիւն
տաւորուած իր բացերը հաւա
կշռելու համար, վերջին երեք
րիներու մէջ աւելցուցած է հան
յին փոխառութիւնները: Ե
նախկին պարտքերու գլխավճա
րը (amortissement) եւ տոկոս
վճարելու համար, անխուսափե
րէն մտած է նոր պարտքերու
հրապարակ հանելով նոր պարտ
թղթեր: Ինչ համեմատութեամբ
զարգացած են պարտքերը, հե
տեւեալ թիւերէն ի վիճակի ենք
կացութիւն հանելու:

	Ցին պարտք միլ. մարք	Նոր պա միլ. մ
Մինչեւ 1925	6.800	+ [illegible]
» 1928	6.200	+ 7[illegible]
» 1929	6.000	+ 11[illegible]
» 1930	5.900	+ 15.0[illegible]
» 1931	5.800	+ 18.0[illegible]

Ընդհանուր կերպով, Ռայխ
սութիւնները, քաղաքները,
քապետութիւնները եւն., ամբո
թեամբ մօտ 24.000 միլիոն
մարք հանրային պարտք ունի
րով 4 տարուան մէջ մօտ
միլիոն մարքի յաւելում եղա
Շատ բնականաբար, գերման
տութիւններն ալ կարեւոր
ունին սոյն պարտքերէն, մանա
քաղաքապետութիւններու
քերը հսկայական են: Պատ
անշուշտ, պէտք է փնտռել
անհաշիւ ծախքերու մէջ: Ի
տեսանք քիչ վերի վիճակագր
թիւներէն, պետութեան պիւտճ
րեք անգամ աւելի է քան
պատերազմեան շրջանի պիւ
երբ տասն անգամ աւելի մեծ
նակ եւ նաւատորմ կ'ապր
կայսերական Գերմանիան:

Գերման ազգայնական ոգի
նի կը զօրանայ նորքնապէս
քան աւելի վճռական կը գա
իր պահանջները եւ հակա
ջարկները: Մեզ արնքան ալ
տաքրքրեր մտնելու այն բարդ
դաքականութեան մանրամաս
թիւններու մէջ, որ գոյութիւն
մօտաւորապէս յիսուն տարի
իվեր Ֆրանսայի եւ Գերմանիո
ջեւ:

Այս վայրկեանիս, պահանջ
եւ պարտատէր դէմ դէմի ե
մէկ սեղանի շուրջը. եւ զի
հարկէ, միշտ պահանջատէր
է ըլլալ՝ համաձայն ներկայ
տարար բարեկամներու:

Գ. ՍԱՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՅՍՐ ՎԻԼՀԷԼՄ Բ. ԿԸ ԽՕՍԻ

Լոնտոնի «Տէյլի Էքսփրէս»ի
կը տայ Բրավիլ-Բերգի
թիւնը նախկին կայսր Վիլհէլմի
Թօսակցութիւնը դարձեր է
հարցերու շուրջ, ինչպէս Վի
գզացումները Անգլիոյ հանդէպ
կառատանի կացութիւնը, բոլշե
գերման տագնապը Մայրաքաղաք
ւեւյի խնդիրը եւայլն.

Վիլհէլմ լաւ ծանօթ է երկ
դային կացութեան:

Վիլհէլմ իր ջերմ համակ
յայտներ է Անգլիոյ եւ անգլիացի

— Ի՞նչ յիմարութիւն է գլխ
Անգլիոյ թշնամի. Չէ՞ որ ես Վի
րիա թագուհիին մեծ թոռն ե
միշտ կը սիրէի Անգլիա այցելե
կը գնահատէի անգլիացի բարե
ներս. Միշտ Եւրոպայու եղա
Անգլիոյ եւ անգլիական ազգին
ջիս ամենամեծ ողբերգութիւնը
է այն, որ Գերմանիա ստիպուեցա
պատերազմելու Մեծն Բրիտանիոյ
հետ:

Արեւելքի հարցերը շօշափ
բաեր է հետեւեալը.

— Ճափոն պէտք է գործէ, պէտ
խանգարել զայն: Ճափոն պաշտ
բոլշեւիկութեան դէմ Մայրաքաղաք
րեւելքի մէջ:

— Գերմանիա եւս բնական
ւար է բոլշեւիկութեան դէմ,
թուլացուցին զայն: Ո՛ր կուսա

թիւն ալ իշխանութեան գլուխանցնի, Վերսայլի դաշնագիրը պէտք է ջնջուի: Այդ դաշնագիրը, իր հիմքին մէջ, գուրկ է առողջ մտածումէ: Գերմանիոյ համար ֆիզիքապէս անկարելի է կատարել իր վրայ դրուած պարտաւորութիւնները: Այս ոչ կուսակցական, այլ ազգային խնդիր է. տարիներ շարունակ Գերմանիա վճարեց հատուցումները իր արիւնի գնով: Վերսայլի դաշնագիրը Գերմանիոյ վրայ շղթայեցին քաղաքագէտներ, որ չէին գիտեր ոչ Եւրոպայի վիճակը, ոչ աշխարհագրութիւնը, ոչ ազգագրութիւնը: Անոնք գծեր պարզ հարուածով ստեղծեցին նոր պետութիւններ, նոր կառավարութիւններ, որոնք բնականաբար կենսունակ չէին կրնար ըլլալ: Անոնք շատ խօսեցան ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքի մասին, իսկ միեւնոյն ժամանակ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մերժեցին ազատօրէն յայտնելու իրենց ցանկացած քաղաքական կառուցումը: Մերժեցին բանակցութիւն կատարել Հոհենցոլերններու եւ Հապսպուրգեաններու հետ:

Գերմանիա, ինչպէս նաեւ ուրիշ ոեւէ երկիր, ճգնաժամերու ժամանակ պէտք է դիմէ այն անձերու օգնութեան, որ ուրիշ ժամանակներէ աւելի գիտեն ղեկավարել երկիրը պատուաւոր եւ առողջ հիմքերու վրայ: Գերմանիա 14 տարի առանց իր պետերուն մնաց: Կառավարելու ընդունակ անձերը բանի կերպով մեկուսացուեցան. Բայց հաղթանակի վերջը մօտ է:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՅԱ ՍՕՖԻԱՅԻ ՄՕԶԱՅԻՔՆԵՐԸ

Այա-Սօֆիայի մօզայիքները երեւան հանելու գործողութիւնները անհամեմատ յաջողութեամբ մը յառաջ տարուած են: Այս մօզայիքները մաքրելը իր վրայ առնող ամերիկացի բիւզանդական ինստիտիւտի պաշտօնեաներէն Պ. Վիթէմոր նշանաւոր պատմագէտ մըն է բայց կ'ըսուի թէ հին եւ պատմական գործերը չի ճանչնար: Այդ պատճառաւ մօզայիքները մաքրելու գործը յանձնուած է Պ. Մարանթոնի որ Վենետիկի Սէնթ Մարք եկեղեցիին մօզայիքները երեւան հանած եւ նոյն հաստատութեան անօրէնն է:

Պ. Վիթէմոր, մօզայիքներու այս մասնագէտը Պոլիս բերած ժամանակ, ոչ կառավարութեան եւ ոչ ալ թանգարանի վարչութեան ներկայացուցած է: Այս նշանաւոր մասնագէտը իր պարզ գործաւոր աշխատցնելով որոշուած է մօզայիքները երեւան հանելու պատիւը իրեն վերապահել: Այս կացութենէն ազդուած Պ. Մարանթոնի Պոլիսէն մեկնած եւ փրոֆէսէօրին երկրորդ հրաւէրը անպատասխանի թողած է: Պ. Վիթէմոր կրթական գործավարութեան եւս իր կատարելիք գործի մասին որեւէ յատուկ գիր մը յանձնած չըլլալով իր գործունէութեանը վերջ տրուած է:

Միւս կողմէ մօզայիքները մաքրելու գործին, թանգարանի վարչութեան կողմէ իբր հսկող նշանակուած ճարտարապետ Մաճիտ պէյ, տեղեկագրով մը յայտնած է թէ մօզայիքները կցող ծեփերուն պատին հետ ունեցած կապը խզուած ըլլալով, վտանգ կը սպառնայ: Այս տեղեկագրին վրայ կրթական գործավարութեան կողմէ յանձնախումբ մը կազմուած եւ տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարել տրուած է:

ՍՈՎԵՏ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔՈՅ ՄԷՋ

Ռուսական մեքենաներով շինուելիք գործարաններու մասին մանրամասն քննութիւն պիտի կատարուի: Այդ առթիւ գալ շաբթուան ընթացքին Ռուսիայէն վեց մասնագէտներ պիտի հասնին, որոնք [illegible] ճարտարապետական յատակագիծներու ծրագրին մէջ կ'աշխատին:

Մասնագէտները Պոլիս կը հասնին ամսոյս 28ին առտուն եւ տնտեսական գործավարութեան պաշտօնեաներուն ընկերակցութեամբ, խմբակներու բաժնուելով, զանազան կողմեր պիտի մեկնին քննութիւն կատարելու համար:

Գործարանները հաստատուելիք տեղերուն մէջ, նախանիւթերու գրութեան, փոխադրական միջոցներու, երկաթուղային կապերու եւ արտադրական ուժերու մասին քննութիւն պիտի կատարուի:

Քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Էսկիշեհիր, Ուշաքի, Տէնիզլի, Գարաքէօյ, Ծարալքէօյ, Նազիլլի, Իզմիր, Միրսին, Ատանա, Սվազ, Գայսէրի եւ Գազիանթէպ շրջանակները:

Այս տեղերէն առնուած նախանիւթերու նմոյշները Ռուսիա ղրկուելով հոն պիտի քննուին թէ ինչպիսի մեքենաներ կարելի է գործածել, իսկ միւս կողմէ գործարաններու յատակագիծները պիտի պատրաստուին:

Գալ տարի շինութեանց եղանակը սկսածին պէս, որոշուելիք տեղերուն մէջ գործարաններուն շէնքերուն շինութեան պիտի ձեռնարկուի:

ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 1200ԱՄԵԱԿԸ

(1 Օգոստ. 732 — 1 Օգոստ. 1932)

:-:

Արեւելքի մէջ Յ. Մարթաճանի մէկ յօդուածաշարքէն.—

Այս տարի Թուրքիա մէկէ աւելի ու զիրար գլոր անցնող յոբելեաններու խաչաձեւման ճի՛շդ պարուն վրայ է կանգնած: Իսլամներու Մարգարէին մահուան 1300ամեակը, Թուրք գրականութեան ծագման 1200ամեակը, Օսմանցի Թուրքերու քերթողական գրականութեան իսկական հիմնադիր Աշըգ փաշայի մահուան 600ամեակը (մեռած՝ 1332ին), ապրող մեծագոյն Թուրք գրագէտին Ապտիւլ Հագ Համիտ պէյի ծննդեան 80ամեակը, որ տօնուեցաւ փետր. 6ին, նոր Թուրքիոյ վերածնունդին 10ամեակը (1922ի աշնան յաղթանակը), Թուրք նոր ազգային թատրոնութեան հիմնադրութիւնը ներկայ տարուոյ ընթացքին՝ «[illegible]» ու «Զօպանը» պատմական կտորներով, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել Թուրք Պատմագէտներու Համաժողովը՝ ուր կարեւոր լոյս մը սփռուեցաւ Թուրք ժողովուրդի սկզբնապատմական անցեալին վրայ:

X

Պէտք է հոս երթալ այժմ 1200 ծիգ տարիներ, անցնիլ Թուրք լեզուի ու գրականութեան արդի Թուրանական — ազգայնական շարժումին վրայէն, անցնիլ նաեւ Իպրահիմ Շինասիներու ու Նամըք Քէմալներու նախաձեռնած Թուրք — եւրոպական գրական շրջանն ալ, ու յետոյ տողանցել Թուրք դասական շրջանին փառքերէն Շէյխ Կալիպ Տէտէի, Նէտիմի, Նաֆիի, Նէֆիի, Ֆուզուլիի ու Պաքիի առջեւէն, անցք տալ նաեւ սուֆիներու շարքին, Եունուս Էմրէն, Նէսիմին, ու մանաւանդ վերոյիշեալ 600ամեայ յոբելեար Աշըգ փաշան (իր կարիպնամէով) որ հայերէն ալ գիտեր, — բոլոր այս դէմքերն ալ յիշատակուելու իրաւունքը ունին այս հանդիսաւոր առթիւ — վերջապէս դուրս ելլելու համար Օսմանցի Թուրքերու գրականութենէն:

Պէտք է ցատկել նաեւ Սելճուքներու, Ճաղաթայներու, եւ նոյն իսկ Ույղուրներու Թուրք գրականութեան վրայէն՝ որպէս զի հասնինք Քէօք — Թիւրք գրականութեան, որ մեզ այսպէս կը տանի 1200 ամեակ մը ետ, ու մինչեւ դէպ ի Մոնկոլիոյ սահմանները:

Արեւելեան Թուրքերու հնագոյն ներկայացուցիչներէն Քէօք — Թիւրք ժողովուրդին Քիւլ — Թէգին իշխանն էր որ 731 թուին կը վախճանի, որուն ի յիշատակ շինուած կոթող մը կանգնել կուտայ, քէօք — թիւրք այբուբենով գրուած բաւական երկար արձանագրութիւնով մը: Այդ գրութեան վերջին հատուածները կ'ըսեն, բնիկ լեզուով՝

«Քիւլ — Թիկին ոչխար տարւոյ քսաներեօթին (օրը) Թռաւ (վախճանեցաւ): Իններորդ ամսուն երեսունեօթին՝ սուգ (յուղարկաւորութիւն) ըրինք (Իր) տունը (դամբան — տաճարը), արձանը, գրելու — քարը (կոթողը) կապիկ տարւոյն եօթներորդ ամսոյն 37ին մեծ (բազմութեամբ) օրհնեցինք (բացումը կատարեցինք)....:

«Ինչքան (կը վերաբերի) (այս) գրութիւնը գրողին՝ Քիւլ — Թիկինին զարմիկը (ես) Եօլիկ — Թիկին գրեցի: Քսան օր (հոս) մնալով՝ այս քարին վրայ, այս բազմաթիւ նշանները (ես) Եօլիկ — Թիկին գրեցի)....:

Նախ՝ բացայայտօրէն կը յիշատակուի հեղինակին անունը որ է ԵՕԼԻԿ — ԹԻԿԻՆ, այսինքն՝ Եօլիկ — իշխան (դիկին՝ արքայազուն իշխան բառն է), որ հանդուցեալ խանին կամ խորթ եղբայրն էր կամ հօրեղբօրորդին եւ կամ զարմիկը՝ (ճշդուած չըլլալով քէօք — թիւրք ազգ բառին ճշգրիտ իմաստը): Ինք է որ նախ այդ գրութիւնը շարադրեր ու յետոյ, ինչպէս անձամբ կ'ըսէ, քսան օր այդ ամայի ու կիզիչ վայրը մնալով քարին վրայ ուրուագծեր է այդ քէօք — թիւրք 10.000 գիրերը, անոնց փորագրութիւնը ձգելով չինացի վարպետներու (այդպէս պէտք է խորհիլ, քանի որ 10.000 գիր փորագրելը 20 օրէ աւելի ժամանակ կը պահանջէ):

Յետոյ կուգայ արձանագրութեան թուականը: Քէօք — Թիւրքերը, ինչպէս շատ մը Ասիացի ժողովուրդներ, կը գործածէին տոմար մը՝ որ կը հաշուէր 12 տարիներու շրջաններով:

Մեր ձեռքը հասած Թուրք հնագոյն յիշատակարանին հեղինակը, ուրեմն, Եօլիկ — Թիկինն է, ու թուականն ալ 1 օգոստ. 732: Արդ, այս օր 1 օգոստոս 1932ը կը հանդիսաւորէ այդ պատմական ու խիստ նշանակելի թուականին 1200ամեակը, որուն հետ ունենալով ԵՕԼԻԿ իշխան — գրագէտը, հայր ու հիմնադիր բոլոր Թուրք գրականութիւններու:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

— :-: —

ՆԻՍ, 20 Օգոստոս.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի հայ սկաուտները, Փարիզէն, Մարսէյլէն ու Նիսէն, մօտ 92 հոգի, բանակած են, ամիսէ մը ի վեր, Նիսի եւ Անթիպի միջեւ, Գայլ գետին բերանը (Bouche du Loup), Միջերկրականի վրայ: Գեղեցիկ եւ օդասուն վայր մը, որ բարձրաւանդակի մը նման կը նայի ծովուն: Ձիթենիի եւ եղեւինի ծառերուն մէջ կարգուած են տասնէ աւելի վրաններ, եւ այդ կանաչութեան վրայ՝ ծփանքը հայ եռագոյնին: Հայ սկաուտներու բանակավայրէն հարիւր քայլ դէպի արեւմուտք, բանակած են ռուս սկաուտները, գրեթէ 3 ամիսէ ի վեր: Արդէն սկսած է բարեկամութիւնը հայ եւ ռուս սկաուտներուն միջեւ: Եղած են քանի մը հանդիպումներ, Ռուսերը այցելութեան եկած են հայկական բանակավայրը, լսելու հայ երգերը, եւ հայ սկաուտները գացած են ռուսական բանակավայրը, լսելու ռուսական երգերը:

Հայ սկաուտներու բանակավայրին տակը կը գտնուի ագարակ մը, առջեւը արմաւենիի ծառեր: Ռուս սկաուտներու բանակավայրին տակը կը գտնուի հէքիաթի դղեակ մը, «Ջաղացքը», գետակին վրայ հաստատուած: Աւելի վարը հաստատոր կապուտակ ճամբան, որ առտուն արեւածագէն մինչեւ կէս գիշեր կը դղրդայ ինքնաշարժներու տակ, այնքան բանուկ ճամբայ մըն է ան: Ու քիչ վարը ծովը, իր փրփուրով ու կապոյտով: Ամէն առտու, ժամը 6.30ին կ'արթննան հայ սկաուտները եւ կարգ կազմած կ'երթան լուացուելու, լողալու ծովուն մէջ: Սկաուտները կը նախընտրեն ծովը, գայլուկները՝ գետակին ջուրը: Ծովեզերքը հաստատուած են նաեւ ֆրանսացի ընտանիքներ, օգափոխութեան եկած: Ագարակապանէն, ջաղացպանէն մինչեւ այս հիւր ֆրանսացիները, բոլորն ալ ծանօթ են հայ սկաուտներուն: Կը ճանչնան զանոնք ու համակրալից ժպիտ մը ունին անպայման անոնց հանդէպ:

Մոռնանք ժիժիները,—առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, եղեւիններուն ձիթենիներու մէջէն կը լսուի երգը ժիժիներուն, ծոյլ ու միօրինակ ժխորին, թէեւ մեր մեղուաջան մեր սկաուտները երբեք ականջ չեն տար անոնց ծուլութեան հրաւէրին: Մի մոռնանք նաեւ ծղրիդները, ամբողջ գիշերը կ'երգեն անոնք ծովուն եզերքէն մինչեւ բարձունքները: Հապա օդատակի շողն ու քրտինքը: Բարեբախտաբար զով է գիշերը, երբ կը պլպլան աստղերը եւ լուսինը, Վահագնի աչքերուն պէս հրավառ, կը բարձրանայ ծովէն, երկանգի պատրանքը տալով երփներանգ ծովուն:

Հայ սկաուտները կէսօրէն վերջը կ'անցընեն ծովուն եզերքը, ջուրի իրական տօն մը, լողանք, մարզանք, երգ, նոյնիսկ շարական:

Վաղը կիրակի հանդէս ունին, եւ պատրաստութեան մէջ են բոլորը: Արմաւենիի ճիւղերով կամար են շինած, մասրենիի ճիւղերով տախտակ մը հիւսած, վրան սկաուտական խօսքեր:

Շուտով կը լրանայ սակայն բանակումի ամիսը, եւ մեր պատանիները ստիպուած պիտի ըլլան վերադառնալ, թէեւ արեւով յագեցած, թուխ մորթով, առողջ կազմով, հանգչած եւ ուրախ, բայց ցաւելով որ այսքան կարճ կը տեւէ բանակումը: Ինչպէս ինչ մեծ բարիք մը պիտի ըլլար բանակումը երկարաձգել երկու ամիս, աւելի վայելելու համար բարիքները ամրան ու ծովին, բնութեան եւ սկաուտիզմին: Պէտք ըմբռնե՞նք ի վերջոյ թէ շատ օգտակար ձեռնարկ է այս, եւ անհրաժեշտ է Ռուսերուն պէս օգտուիլ բնութենէն եւ եղանակէն:

Հայ սկաուտներու այս «բանակին» վրայ կը հսկեն խմբապետ Հ. Աբէլեան, փոխ-խմբապետ Միհրան Մինթանճեան, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդր. վարչութեան կողմէ Գառնիկ Յովհաննէսեան:

Տղաքը բոլորն ալ կը կրէին օծումը բնութեան եւ արեւին: Դեռ վրան չլարած, շաբաթ մը հիւրընկալուած էին Նիսի մէջ, Մասրէն թաղը, հայ գաղութին կողմէ: Եկեղեցին տրամադրուած էր իբրեւ անոնց օթեւան: Պ. Գանտեգեան իր սրճարանին մէջ թէյասեղան մը տուած, իսկ Պ. Ժամկոչեան կէսօրուան ճաշով մը (պիֆթէք ու փիլաւ) պատուած զանոնք:

Ինչպէս կը տեսնուի, բախտաւոր են մեր սկաուտները եւ կը վայելեն ամէնուն համակրանքը,— եւ ուրախ՝ կ'ուտեն, կը լողան եւ կ'երգեն ժիժիներու պէս:

Անցորդ

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

— :-: —

«Ապագան» վերի խորագրով յօդուածի մը մէջ հետեւեալը կը գրէ Աւ. Իսահակեանի ընթացքի մասին (Օգոստոս 20):

Տարիներ առաջ Դաշնակցութեան խորշակահար թթենիէն ինկան քանի մը դեղնած տերեւներ: Ոմանք համոզուեցան որ այլեւս չպիտի կրնան քալել հին ուղիներով: Ոմանք նպատակայարմար գտան շարունակել զիկզակ ճամբաներ, եւ եղան մարդիկ ալ որոնք չունենալով ոչ մէկ ըսելիք, «հայրենիքի կարօտը ինծ քաշեց, Հայաստան եմ գնալու» ըսելով մեկնեցան Հայաստան: Այս վերջիններու մէջ էր ծանօթ բանաստեղծ Պ. Աւ. Իսահակեան, որ Հայաստան մուտքին երգեց «Աբու Մահարի» վերադարձը դէպի հայրենի երկիրը, շա՛տ յուզիչ բանաստեղծական բառերով: Այսքանը շատ լաւ: Բայց հայրենիքի կարօտը մեկնող «Աբու Մահարին» հազիւ կարողացաւ համբերել մէկ տարի հայրենի արեւուն տակ, ու վազէ վազ վերադարձաւ հոն, ուր որ էր նախապէս:

Այդ օրերուն վրայէն անցեր են բազմաթիւ ուրիշ օրեր, եւ մոռացութիւնը եկած տարած է մեր բանաստեղծի երբեմնի դարձի պատմութիւնը: Բայց Աւ. Իսահակեանը կ'երեւայ թէ չի սիրեր մոռացութիւնը: Ու այս անգամ դուրս կուգայ երեւան իր պարզ գոյնով:

— «Մեր բարեկամներին» Ռամկավարների բռնած դիրքը վերջապէս բոլորովին բիւրեղացաւ, անցան դաշնակների կողմը, եւ գիրկ-գիրկի տօնեցին Մայիս 28»: Այս խօսքերը կը պատկանին Պ. Աւ. Իսահակեանին, գրուած Երեւանի «Գրական Թերթ»ի մէջ:

Իրա՞ւ, Պ. Իսահակեան, ճի՞շդ է որ Ռամկավարները տօնեցին Մայիս 28ը Դաշնակներու հետ: Ի՞նչպէս գրեցիք այդ զարմանալի հերքումը, որուն ճշմարտութիւնը [illegible] ձեզ կը պակսի դժբախտաբար:

Եւ յետոյ՝

— «Այդ երկու փտած, յետադէմ [illegible] կուսակցութիւնները հիմա շատ աշխուժացել են այն յոյսով, թէ Միութիւնը պատերազմի կը բռնուի Ճափոնիայի հետ, կը պարտուի կարմիր բանակը, Ռուսիայում կը սկսուի բուռն հին սովորութեան, ըմբոստացումներ, խռովութիւններ, եւրոպական պետութիւնների միջամտութիւններ, խառն. կարգերու տապալում, կը ծնուի «[illegible]» Ռուսիա եւ հիմնապէս իրենց իշխանութեանց վերադարձի լրջօրէն հաւատում են, հողերը եւ գործնականապէս պատրաստւում են»:

Ո՞ւրկէ սորվեցաք այս տեսակ համարձակ քաղաքական ճամարտակութիւններ ընել, «քաղաքացի» Իսահակեան: «Հաւատում են լրջօրէն...» Ըսէ՛ք, խնդրեմ, դուք կը հաւատա՞ք լրջօրէն ձեր այս նորօրինակ իմաստութեան: Ու հիմա ստիպուած ենք ծիծաղիլ լրջօրէն...:

Շա՛տ ուշ էք մնացեր, Պ. Իսահակեան, պէտք էր աճապարէիք ձայն բռնելու համար այն դատարկամիտ ու ամբոխային հռետորութեամբ մարդոց աղմուկին, որոնք միժամանակ հրապարակի վրայ կը ծաղրէին ձեր այսօրուան փրազները:

Անճիշդ տեղեկութիւններով մտքեր պղտորելով ապրիլը, Ռ. Ա. կուսակցութիւնը տերրորական-պատժական ներկայացնելն ու բամբասելը որեւիցէ առաքինութիւն չէ:

Ռամկավարներու հակախորհրդային դիրքէն կամ կեղծ բարեկամութենէն ճառող Իսահակեաններն ու նմանները ի՞նչ փաստ ունին արժեցնելու համար իրենց բամբասանքը: Ռ. Ա. կուսակցութեան հաւաքումներու տարբերութիւնը խորհրդային վարիչներու ընկերային ուղղութեան հետ բաւականին զօրեղ ապացոյցներ չեն զայն թշնամի ներկայացնելու համար երկրի օրուան իշխանութեան:

Տասներկու տարիներէ ի վեր արտաքսուած, աշխարհի երեսին տարածուած այս տարագիր ժողովուրդին համար հետաքրքրականը ձեր խամաճիկի խաղերը չեն: Օտարութեան դառնութիւններով ու վտանգներով շրջապատուած գաղութահայութիւնը կը տանջուի հայրենիքի կարօտով, — ան ալ է ուզում գնալ Հայաստան: Եւ երթալ, առանց կրկին կարօտնալու Փարիզի փարթամ զբօսանքներուն ու պալատներուն, կ'ուզէ երթալ փաթթուիլ դարաւոր մօրը, համբուրել հայրենի հողը, իր երջանկութեան ու դժբախտութեան արցունքները խառնել անոր, լալ ու երգել, եւ կապուիլ հայրենիքի վերականգնումի աշխատանքին:

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք

«ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [32]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Իր մօտերը կը գտնուին Մելաս գետին քով՝ Կոկիսոն (Կէօքսու), Բարձր բերդ (Պէրզպէրթ) եւ Կապադովկիական Կոմանայի (*) աւերակները: Կոկիսոն աքսորուած է Յովհան Ոսկեբերան:

Կոկիսոնի մօտ կը գտնուի Կապան բերդ, ուր ամրացած է Կիլիկեան վերջին թագաւորը Լեւոն Ե. Լուսինեան՝ իր ընտանիքով եւ ինն ամիս պաշարուելէ վերջ Եգիպտացիներէն, սովէն նեղուելով անձնատուր եղած է: Թէեւ շատեր անհաւանական կը նկատեն Լեւոնի հոս պաշտպանիլը:

Եգիպտոսի Մելիք – Էշրէֆ – Շապան Սուլթանը զինքը շղթայակապ իր ընտանիքովը տարած է Եգիպտոս, ուր Լեւոն 7 տարի մնալէ վերջ Արագոնի եւ Քասթիլի թագաւորներուն միջնորդութեամբը ազատած եւ անցած է նախ Սպանիա եւ հոն երեք տարի մնալէ վերջ անցած է Փարիզ, ուր երեք տարի Լուվրի պալատը (այժմ թանգարան) բնակելէ յետոյ մեռած եւ թաղուած է Սէլեստինեանց եկեղեցին (*) մէջ:

Լեւոնի մարմինը անյայտ կը մնայ, միայն իր տապանաքարը իր արձանով միասին կը գտնուի Փարիզի մօտ Սէն – Տընիի եկեղեցիին մէջ:

ԱՆՏԻՈՔ (Անթաքիա) — Քրիստոսէ 3000 տարի առաջ Ասորիներու Սելեւկոս Նիկատոր թագաւորը հիմնեց այս քաղաքը եւ իր հօր՝ Անտիոքոսի անունով կոչեց զայն:

Առաջին քրիստոնեաները հոս հաւատացին Քրիստոսի:

Եղած է Սելեւկիոյ նախկին մայրաքաղաքը եւ Խաչակիրներու ժամանակ ունեցած է 100.000է աւելի բնակիչ:

Շատ անգամ կործանած է երկրաշարժներէ:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԷԱԿ (Իսքէնտէրուն) — Միջերկրականի վրայ նաւահանգիստ, որ այժմ Ֆրանսայի հովանաւորութեան տակ մաս կը կազմէ Սուրիոյ:

Իր ճահիճներուն պատճառաւ կլիման վատառողջ է:

Միջին դարուն կոչուեցաւ նաեւ Փոքր – Աղեքսանդրիա (*). իսկ իր հին անունն էր Աղեքսանդրիա առ Իսոսիւ (**) կամ Աղեքսանդրիա Կիլիկիոյ: Շատ վնասուեցաւ 1823ի երկրաշարժէն:

Ընդհանրապէս ընդունուած է որ հիմնուած է Մեծն – Աղեքսանդրի ձեռքով, ի յիշատակ Պարսից Դարեհ թագաւորին վրայ տարած իր յաղթանակին.

Կիլիկիոյ կամ Ռուբինեանց իշխանութեան մաս կազմած են վերջին Սելեւկիա (Չէլիֆքէ), Աղեքսանդրեակ (Իսքէնտէրուն), Անտալիա (Սատալիա), Լարանտա (Գարաման), Կիբիստրա (***) (Հէրաքլիա — [Գոնիա] էրէյլի), Կատիրմա (Նիյաէ), Գերմանիկուպոլիս (Էրմէնէկ), Կոռիկոս, Անամուր. Այայս, իսկ Ատանայի նահանգէն դուրս՝ Հալէպի նահանգին մէջ Գերմանիկ (Մարաշ), Այնթապ, Զէյթուն, Արեգին (Ալպաշ), Կապան Հռոմկլայ, Պէյլան, Տլուք (*), Բլուր Աւետեաց (**) (Թլպաշար) եւ Պոզանդոս (Պօզանթը):

Ծանօթ.— Սելեւկիոյ հիւսիսային արեւելեան կողմը՝ ծովեզերքին մօտ կ'երեւին Ելեուսա կամ Սեբաստիա քաղաքին աւերակները, որոնք այժմ ծանօթ են Այաշ անունով:

Գ.

ԱՐԴԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այս գլուխով ՀԱՅԱՍՏԱՆ ըսելով պիտի հասկնանք այն հողամասը, որ ներկայիս Հայերուն ձեռքն է եւ չազատագրուած (Irredenta) Հայաստանէն զանազանելու համար կ'ըսենք Արդի Հայաստան կամ Ներկայ Հայաստան, որ իր վարչաձեւին պատճառաւ կը կոչուի Խորհրդային Հայաստան:

Բայց, «Հայաստան պիտի երթամ», «Հայաստանէն եկաւ», «Հայաստանի եղբայր մը ունիմ», «Հայաստանէն նամակ կը սպասեմ» բացատրութիւններով պիտի հասկնանք մասնաւորապէս Ներկայ Հայաստանը:

ՍԱՀՄԱՆ — Հայաստանի սահմաններն են, հիւսիսէն՝ Վրաստան, ուր կան 380.000 Հայ, մայրաքաղաք Տփղիս կամ Թիֆլիս. հոս Հայերը ունին տպարաններ, վարժարաններ ու եկեղեցի Արեւելքէն՝ Ազրպէյճան, ուր կան 285.000 Հայ. մայրաքաղաք՝ Պագու՝ Կասպից ծովին վրայ նաւահանգիստ. ունի նաւթահորեր, որոնցմէ ոմանք Հայերու կը պատկանէին Մեծ – Պատերազմէն առաջ: Հարաւէն Պարսկաստան, ուր կան 150.000 Հայեր. մայրաքաղաք՝ Թէհրան Արեւելքէն՝ Թրքահայաստան, որ այժմ մաս կը կազմէ Թուրքիոյ:

ԴԻՐՔԸ — Հայաստան լեռնոտ երկիր մըն է: Գրեթէ ամբողջութեամբ լեռներով ծածկուած է իր հարաւային արեւելեան մասը: Իսկ իր հիւսիսային արեւմտեան մասը թէեւ լեռնոտ է, բայց ոչ միւս մասերուն նման:

ՅՈՎՀ. ԳԱԳԻԿԵԱՆ

(Շար.)

(*) Եւդոկիոյ (Թօքատ) մօտերը կան Պոնտական Կոմանայի (Comana Pontica) աւերակները: Կապադովկիական Կոմանան (Comana Cappadocica) ալ ծանօթ է հինէն ի վեր:

(*) Այժմ զօրանոց ի Փարիզ Boulevard Henri IV թիւ 16ի եւ Rue Sullyի անկիւնը:

(*) Alexandria Minor.

(**) A. ad Issam (Իսոսի ծոցին վրայ գտնուելուն պատճառաւ այսպէս կոչուած է):

(***) Այս քաղաքը Կիլիկիոյ կուսակալ Հռոմայեցի Կիկերոնի ամառանոցը եղած է:

(*) Լատիններուն Doliche կամ Tulupa կոչածը:

(**) Լատիններուն Turbessel (Թլպաշար) անուանածը:

Մուսոլինի կը բարբառի

«Էքսէլսիօր» օգոստ. 21ին հրատարակեց Մուսոլինիի մէկ յօդուածը, Լօզանի խորհրդաժողովի արդիւնքներու մասին:

«Տուզէ»ին կարծիքով, պատերազմէն ի վեր գումարուած ժողովներուն մէջ Լօզանի խորհրդաժողովը անկասկած ամէնէն դրական արդիւնքներուն յանգեցաւ, թէեւ, Լօզանի մէջ ալ քաջութիւնը կը պակսէր հարցերու խորը մտնելու, գոնէ եւրոպական խնդիրներու մասին: Մուսոլինի չի հաւատար որ Մ. Նահանգները մասնակցին յառաջիկայ համաշխարհային խորհրդաժողովին: Եւրոպայի եւ Մ. Նահանգներու միացեալ ջանքերը միայն կրնան առողջացնել հիւանդը, բայց յաջողութիւնը կասկածելի է, եթէ Մ. Նահանգները սրտանց եւ բարիացակամութեամբ չգործակցին: Ասոր համար ալ, անհրաժեշտ է որ փարատի այն հիւանդագին կասկածը թէ եւրոպական ճակատ մը կազմուած է Մ. Նահանգներուն դէմ: Եւրոպական ազգերը ազատօրէն ընդունած են Մ. Նահանգներուն ուժը՝ իրենց խորհուրդներ տալու եւ ուղղակի դեր կատարելու իրենց բանակցութեանց մէջ:

Լօզանը — կը շարունակէ Մուսոլինի — վերցուց «հատուցումներ» բառը միջազգային բառարանէն: Տասը տարուան աշխատանք պէտք եղաւ, որոշումի մը յանգեցնելու համար եւրոպական պետութիւնները. որոշում մը տրուեցաւ միայն դէպքերու ճնշման տակ: Ինքն էր որ, 1922ին, առաջարկեց «սրբել քարետախտակը»: Յաջորդ տարիները ցոյց տուին թէ հատուցումները ո՛ր աստիճան պատճառ եղած են աշխարհի անհաստատ վիճակին: Այդ տարիներու ընթացքին երբեւեան եկաւ թէ ազգ մը որ անդունդին ափը կը հասնի, ուրիշներն ալ կը քաշէ իր ետեւէն: Լօզանի խորհրդաժողովը առաջին քայլն եղաւ, ապրանքներու եւ դրամներու փոխանակութիւնը հաստատուն վիճակի մէջ դնելու համար: Եւ Իտալիան ճամբայ ցուցուց, առաջին քայլն առնելով օգնելու համար դանուբեան պետութեանց, հակառակ այդ ձեռնարկին պարտադրուած զոհողութեանց:

Բայց, Մուսոլինի անհեթեթ կը գտնէ որ հին պարտքերու վճարումը պահանջուի երկրի առեւտուրին գնով: Այդ սովորութեան համաձայն, գրեթէ ամէն ազգ 50 առ 100, երբեմն աւելի, կորսնցուցած է իր վաճառականութիւնը, ներկայ տագնապի ընթացքին: Այս ձեւով կորսուած դրամը պիտի բաւէր 20 — 30 անգամ աւելի վճարելու հատուցումները եւ պատերազմական պարտքերը: Աւելի լաւ է բարձր տուրքեր ունենալ լաւ առեւտուրով, քան թեթեւ տուրքեր՝ առանց առեւտուրի: Յառաջիկայ համաշխարհային խորհրդաժողովին կ՚իյնայ լրացնել Լօզանի գործը: Այժմ սեղանի վրայ կայ եւրոպական համաձայնութեան ծրագիր մը՝ վերջին տասը տարիներու խնդիրներու մասին: Խորհրդաժողովին առաջին հոգը պէտք է ըլլայ առեւտուրի վերակենդանացումը, իսկ այդ կը յաջողի միայն Եւրոպայի եւ Մ. Նահանգներու գործակցութեամբ: Դեռն փորձառութիւնը հաստատեց թէ այսօր աշխարհի ամէնէն առիպողական պէտքն է միջազգային ուժերու վերածնութիւնը եւ փոխադարձ կասկածներու փարատումը: Ներկայ տագնապին երկարաձգումը անխուսափելի կերպով յառաջ պիտի բերէ կասկած եւ անվստահութիւն՝ այն քաղաքական եւ տնտեսական սկզբունքներու մասին որ տակաւին հիմը կը կազմեն արեւմտեան քաղաքակրթութեան:

196 ժամ օդին մէջ

Օգոստոս 14ի կիրակիէն ի վեր, երկու մանկամարդ Ամերիկացիներ կը սաւառնէին Նիւ Եորքի եւ շրջականերու վերեւ, օդարշաւի տեւողութեան կնոջական մրցանիշը շահելու համար:

Երկու Ամերիկուհիները վար իջան երկուշաբթի օր, 196 ժամ մնալով օդին մէջ, ինչ որ նոր մրցանիշ մը կը կազմէ տեւողութեան: Նախորդ մրցանիշն էր 122 ժամ 50 վայրկեան, զոր շահեցան երկու օդաչուորդներ, անցեալ յունուարին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՂՖԱՆԻՈՆ թագաւորին դէմ մահափորձ մը եղեւան հանուած է, կը գրեն Լոնտոնի թերթերը: Ձերբակալուած են խումբ մը ճագաճական գործիչներ: Կ՚ըսուի թէ դաւադրութիւնը կազմակերպած են խումբ մը Ալպանացի աճսորականներ որ Փարիզ կը գտնուին:

ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ինկաւ, Հռոմի մէջ, մանուկներու գաղութի մը վրայ, բռնկելով փայտ: Երկու օդաչուորդները վայրկենապէս մեռան: Իսկ երկու եղբայրներ ածխացան: Ծանրապէս վիրաւորուեցան նաեւ երկու աղջիկներ:

✕ Երեք գերման օդանաւորդներ, որոնք վերջերս Եւրոպայէն Ամերիկա թռեր էին, նոր արշաւի մը ձեռնարկեցին առջի օր, աշխարհի շրջանը կատարելու համար:

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՂՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ: Ձեկոյց պատգամաւորին կողմէ եւ ուրիշ օրակարգեր: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սալ Միւթիւալիթէի մէջ, 24 rue St. Victor: Օրակարգի շարունակութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի «Հայ Արի» գայլիկներու Արծուիկ խումբի կողմէ, այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն à la Belle Colline:

Կը նախագահէ՝ Պ. Վ. ՑՈՒԼՀԷՐԵԱՆ

Եւրոպական եւ հայկական պարեր, Գայլիկներու եւ սկաուտներու տողանցք, դրօշարշաւ, վազք, բուրգեր եւայլն

Հանդէսը պիտի շարժանկարուի: Հանդէսի մուտքը օթօքարի ծախքով միասին, երթ ու դարձ՝ 4 ֆրանք:

Մեկնումը Փլաս Կիշաւէն առաւօտեան ժամը 9 եւ 11, իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին:

Արփի Տէկ. Օսլի եւ զաւակունք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Աստուրեան (Նիւ Եորք), Նկարիչ Գաբրիէլեան (Պարսկաստան), Մով. սէս Սալաղեան (Պարկաստան), Ղահրաման Թումանեան (Պարսկաստան) կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

Պ. ԱՐՇԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

դառնագին մահը որ տեղի ունեցաւ 21 Օգոստոսին, Կիրակի օր:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին:

Hôpital Bichat *(Փորթ Սէնթ Ուէն) ուրկից հանգուցեալին մարմինը կը փոխադրուի* Nouveau Cimetière (Clichy), 82 rue du Général Rouget:

Հանգուցեալին բնակարանի հասցէն՝ 83 Bd de Lorraine, Clichy.

ԾԱՆՕԹ. — Մասնաւոր մահագդ գրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ դաշտահանդէս, «Կոմիտաս» երգչախումբի, այս Կիրակի Մէտոնի անտառին մէջ:

Ժամադրավայր կառ տէ գ՚Էնվալիտ, առաւօտ ժամը 8.30 - 9:

Կը հրաւիրուին բոլոր երգչախումբի անդամները, համակիրներն ու բարեկամները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. Խաչի վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ամէն անոնց որոնք, իրենց մասնակցութիւնը բերին օգոստ. 14ի դաշտահանդէսին եւ ի մասնաւորի հայկական հարսանիքի կազմակերպման առթիւ:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 **R. Rivoli**, Մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, գարմ. ապանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ ժեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2 8, Կիրակի 9 12:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը. Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ*, Գ. Զօհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Տ. Չէօկիւրեան եւ Թ. Ազատեան), Ա. Ծեսան 15, *ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ*, Մուշեղ Գէորգէեան 10, *ԵՏՔԸ*, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ*, Քրիստ Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ* եւ *ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ*, Ժորժ Սան 20, *ԹԷՐԷԶԱՆՕ* (Բնավանդեանի կայսրութիւն) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ*, Մալխաս 50, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ*, Լեւ 20, *ՆՐԱՆՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ*, Ղ. Մելոյեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ*, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ*, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., *ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ*, Քասիմ 2 հատոր 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ*, Յ. Ալոճեան (Թոզմերի) 12.50, *ՏԱՐԻՂ ԽՐՈԼԵԱՆ*, Գ. Կաւփարենց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԸՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ*, Ռստամեկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES AIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, *ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:*

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

Բ Ո Ւ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Ջեմման պարզեց նրան իր զոյգ ձեռքը:

— Թանկագին բարեկամս, միթէ այնքան դեռ մօտիկ չենք մենք իրար, որ ինձ մի քիչ վստահէիք: Ձեզ ի՞նչ է պատահել:

— Է՛, անձնական վիշտ է, ձեզ ինչու անհանգիստ անեմ:

— Լսեցէք, — ասաց նա վերցնելով նրա ձեռքը ու ջանալով դողը հանդարտացնել: — Ես ոչ մի ճիգ չեմ արած ձեռք գցելու այնտեղ, ուր իրաւունք չունիմ: Բայց այժմ դուք ինքներդ մի քիչ վստահութիւն ցոյց տուիք ինձ ձեր յօժար կամքով: Ցոյց տուէք մի քիչ աւելին գիմեցէք ինձ ինչպէս ձեր քրոջը: Դիմակ դրէք ձեր դէմքին, եթէ դա ձեզ մխիթարանք է պատճառում, միայն դիմակ մի դնէք ձեր հոգուն, խնայեցէք ձեզ:

Բոռ աւելի խորը ցած կախեց գլուխը:

— Ինձ հետ համբերող եղէք. — ասաց նա: — Ես մի անտանելի եղբայր չեմ: Միայն եթէ գիտենայիք... Այս վերջին շաբաթները խելառել եմ բոլորովին: Մէջս նորից զարթել է Հարաւային Ամերիկան, երբեմն դեւը տիրում է ինձ եւ...

Չվերջացրեց խօսքը:

— Կարելի չէ՞ մասնակցեմ ձեր վշտին. — շշնջաց կինը վերջապէս:

Բոռի գլուխը ընկաւ կնոջ ձեռքին:

— Ծանր է Տիրոջ աջը:

—)(o)(—

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

I

Յաջորդ հինգ շաբաթը Ջեմման ու Բոռը յուզման ու աշխատանքի մէջ անց կացրին, այնպէս որ անձնական գործերի մասին մտածելու բնաւ ժամանակ չկար: Երբ զէնքի մթերքը յաջող կերպով մտցրած էր արդէն պապական հողը, մնում էր դեռ գործի ամէնից դժուար ու վտանգաւոր մասը: Աննկատելի կերպով պէտք է ծածուկ մթերանոցներից փոխադրէին զէնքերը, դէպ ի ձորերն ու կիրճերը, բաժանելու էին տեղական կենտրոններին եւ այնտեղից էլ գիւղերը: Լրտեսները վխտում էին բոլոր այդ կողմերում եւ Դոմինիկօն, որին Բոռը յանձնել էր մթերքի փոխադրութիւնը, մարդ էր ուղարկել Ֆլորենցա խնդրելու, որ անմիջապէս օգնական ուղարկեն կամ գործը քիչ յետաձգեն: Բոռը պնդում էր, որ ամէն բան մինչեւ յունիսի կէսերը աւարտած լինի, բայց վատ ճամբաները, այլ եւ շարունակ թաքնելու անհրաժեշտութիւնից առաջացած անվերջ արգելքներն ու դանդաղացումը կատարեալ յուսահատութեան էին մատնել Դոմինիկօյին: «Ես Սկիլլայի ու Խարիպտայի մէջն եմ ընկել, գրում էր նա: Շտապել չեմ կարող՝ վախենալով որ ամէն բան կը բացուի, իսկ դանդաղել կարելի չէ եթէ ուզում ենք ժամանակին պատրաստ լինենք: Կամ ինձ անմիջապէս անհրաժեշտ օգնութիւնը հասցրէք կամ ասէք Վենետիկցիներին, որ մենք յուլիսի սկզբից առաջ պատրաստ լինել չենք կարող»:

Բոռ նամակը բերաւ Ջեմմային, եւ մինչ վերջինս կարդում էր, ինքը մռայլ նստել էր գորգի վրայ ու շոյում էր կատուի մազերը հակառակ ուղղութեամբ:

— Վատ է. — ասաց Ջեմման: — Հազիւ թէ կարելի լինի ամբողջ երկու շաբաթ Վենետիկցիները դադել:

— Ի հարկէ, ո՛չ, կատարելապէս անհեթեթ բան է: Դոմինիկօն պէտք է հասկանար: Մենք ենք յարմարուելու Վենետիկցիներին, ոչ թէ նրանք մեզ:

— Բայց Դոմինիկոյին մեղադրելն էլ արդար չէ: Անշուշտ արել է, ինչ հնար էր, իսկ անհնարը պահանջել չի կարելի:

— Մենակ է, մենակ: Պէտք է մի պատասխանատու մարդ, որ մթերանոցը պահէ, իսկ մի ուրիշը, որ հետեւի փոխադրութեանը: Անհրաժեշտ է նրան մի վստահելի օգնական ուղարկենք:

— Ո՞ւմ ենք կարող: Ֆլորենցայում ոչ ոք չունինք:

— Լա՛ւ, ուրեմն ես — ինքս:

Ջեմման ետ նետուեց ու նայեց նրան:

— Ո՛չ. կարելի չէ: Խիստ վտանգաւոր է:

— Բայց եւ այնպէս ստիպուած եմ, եթէ մի այլ ելք չգտնենք:

— Կը գտնենք մի այլ ելք, ուրիշ ոչինչ: Իսկ որ դուք նորից այնտեղ գնաք, դրա մասին խօսք անգամ լինել չի կարող:

Մի յամառ ծալք կազմեց Բոռի ներքին շրթունքի անկիւնին:

— Չ—չգիտեմ, ինչու խօսք անգամ լինել չի կարող:

— Կը հասկանաք, եթէ մի վայրկեան հանգիստ մտածէք: Հինգ շաբաթ է միայն անց կացել ձեր վերադարձից. ամբողջ ոստիկանութիւնը ոտի է ուխտաւորի պատմութեան պատճառով ու որոնում են չըջակայքը հասկանալու համար, թէ բանն ինչումն է: Գիտեմ, որ դուք զարմանալի կերպով ծպտել գիտէք, միայն մի մոռանաք թէ ի՛նչ ահագին բազմութիւն տեսել է ձեզ Դիէկոյի կերպարանքով կամ գիւղացու տարազում. բայց ի դրանից չի կարելի ծածկել ոչ ձեր կաղութիւնը, ոչ էլ ձեր երեսի սպին

— Շ—շատ կաղեր կան աշխարհում:

— Այո՛, միայն Ռոմանիա… շատ չեն այն մարդիկը, որոնք … լինէին, երեսին սպի ունենալով … հաշմ ձեռք, այլ եւ կապոյտ աչ… թուխ դէմք.

— Աչքերի գոյնը բելլադոնն… լի է փոխել:

— Բայց բոլոր միացա՛ծ: Է… րեք, ձեր այդ նշաններով այ… տեղ գնալ, կը նշանակէ ուղղ… նել թակարդը. անպատճառ կը … բռնուիք:

— Բայց մ—մէկը պէտք է, … Դոմինիկոյին:

— Ինչ օգնութիւն է դա Դոմ… յին, երբ ամենածանր վայրկ… ձեզ ձերբակալեն: Ձեր բռնել… բողջ գործը կը փճացնի:

Սակայն Բոռին համոզել … էր: Վէճը շարունակեց առանց … է հետեւանքի. Ջեմման սկսե… ընկնելու, թէ հանդարտ … թեան ի՛նչ մի անսպառ պաշ… նրա բնաւորութեան մէջ: Եթէ … ման այդ աստիճանի համոզուած … իր իրաւունք ունենալուն, … տեղի կըտար վէճը ընդհատելու … մար:

(Շար…)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.266

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Redaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԶԱՄԲԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա և գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

25 AOUT 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1965 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ, ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՇՈՒՐՋԸ

Ի՞նչ ըսել ուզեցինք, երէկ, չեշտակի դնելով գաղութներու ինքնապաշտպանութեան հարցը:

Ակադեմական կամ վերացական խնդիր մը չէ որ կը յուզենք. Ընդհակառակ, խօսինք աւելի պարզ: Մանրելով բառերն ու գաղափարները.

Երէկ՝ մենք ազդանշանը միայն տուինք: Կոչ մը՝ սթափելու եւ գործելու: Մանաւանդ ինքնագործունէութեան մղելու:

Խօսինք հատ-հատ:

×

Գաղութները վտանգուած են, ամէն բանէ առաջ, մեր ներքին պառակտումներով:

Անցեալ տասնամեակը տխուր յիշատակարան մը կը կազմէ, այս տեսակէտէն:

Յիշատակարան մը՝ ուր կիրքն ու բթամտութիւնը, անհոգութիւնն ու գռեհիկ բարքերը իրար կը հրմշտկեն: Ամէնէն առաջ՝ թշնամին խնդացնելով:

Սեւ՝ կատարեալ սրբապղծութիւն է, եթէ յառաջդիմային ու ալ, այսպէս շարունակուի:

Սնանկութիւն եւ փլուզում, բոլոր ճակատներուն վրայ:

Ոչ մէկ տարակոյս՝ ժողովուրդի դիմադրական կարողութեան մասին:

Աւելի ծանր փորձութիւններու, աւելի ահաւոր ցնցումներու դիմացած է այս ժողովուրդը:

Բայց, մի մոռնաք որ այն ատեն հող ու ջուր ունէինք: Լեռներ՝ մեր կռնակը եւ անծայրածիր դաշտեր՝ իբրեւ հորիզոն:

Ունէինք խոփ եւ արօր: Գիւղ եւ գիւղացի:

Այսօր, թէեւ շատ մը վէրքեր դարմանած եւ ոտքի կանգնած, բայց ունինք խորապէս խոցոտուած կողեր: Ունինք սիրտեր արիւնոտ:

Եւ, «պէնզին» կամ փոշի է որ կը շնչենք, ահաւասիկ տասը տարիէ ի վեր, օտարոտի ցամաքներու վրայ:

Ուրեմն, հետզհետէ կ'ուժասպի դիմադրական կորովը: Իսկ ներքին պառակտումները ուրիշ բանի չեն ծառայեր, եթէ ոչ սաստկացնելու այդ...մը:

Ինչ որ կորսնցուցինք, վերջին տասը տարիներու ընթացքին, անդարմանելի է:

Ուրեմն, մեր առաջին հոգը պիտի ըլլայ՝ կարճ կապել անմիտ վէճերը, վերջ տալ ներքին պառակտումներուն, եւ համաձայնիլ սրբազան ուխտի մը շուրջ:

Ուխտ՝ յանուն գաղութներու ինքնապաշտպանութեան:

×

Գաղութները վտանգուած են, նաեւ, կարմիր-կանանչ գործակալներու յարաճուն գործունէութեամբ:

Ո՛րքան խօսինք այս մասին, քիչ է:

Եւ որքան ալ բանգէտ երեւանք, տակաւին չենք հասկնար ամբողջ անցուդարձը: Կատարուած կամ ծրագրուած արարքներուն իմաստը:

Ներգաղթի առթիւ երեւան եկած երեւոյթներն անգամ չսթափեցուցին մեզ:

Թէեւ, այնտեղ ուր ներգաղթ կատարուեցաւ, սթափումը ձեւ ու մարմին կ'առնէ հետզհետէ: Կ'ակնարկենք յունահայ գաղութին:

Երեւանցիները մեթոտիկ ծրագրով մը յառաջ կը տանին իրենց կազմալուծման աշխատանքը: Կ'օգտուին մեր ներքին պառակտումներէն, կը խորացնեն ճեղքերը, եւ նոր ճեղքեր կը բանան իրենց կարգին:

Անոնք սրտառուչ բանաձեւեր ալ ունին: Կախարդական խօսքեր, որ կը խօսին մեր սրտին: Իսկ մենք, միշտ մակերեսային, յաճախ կը շփոթենք խօսքն ու գործը:

Եւ այնքան տարուած ենք ոխակալութեամբ, որ մեքենաբար ականջ կուտանք անոնց թմբուկին, իրար բզքտելու առթիճան:

Անոնք տիրաբար մտած են մեր տան մէջ, եւ բանելով դուռներն ու պատուհանները, արջ կը խաղցնեն: Իսկ մենք ծափ կը զարնենք: «Ինծի չէ, քեզի է: Քեզի չէ, Դաշնակին է»...

Մինչդեռ, ծաղրն ու ալաքը, դաւն ու գանակը ուղղուած են բոլորին: Անխտիր բոլորին:

Եթէ եղած փորձերը չեն բաւեր, աղօթեցէք որ ներգաղթ կատարուի նաեւ Ֆրանսայի կամ Սուրիոյ մէջ, եւ կը համոզուիք:

Իսկ եթէ նորէն չհամոզուիք, պէտք պիտի ըլլայ եզրակացնել թէ արժանի ենք մեր ճակատագրին: Արժանի՝ թնդուելու, բոշաներու ամբոխի մը վերածուելու:

Քաղաքականօրէն որքան ալ կապուած ըլլանք Երեւանի, ազատ ենք մեր տան — գաղութներու — գործերը վարելու այնպէս ինչպէս կը թելադրէ արմատախիլ ժողովուրդին շահը:

Այստեղ ո՛չ ոք իրաւունք ունի աւելի բարձր խօսելու, քան գաղութները իրենք. Իրենց բոլոր կազմակերպութիւններով: Քաղաքական հոսանքներէն մինչեւ յարանուանական միութիւնները:

Եւ ով որ կը խանգարէ այս բնական օրէնքը, ներսէն կամ դուրսէն, պէտք է համարուի թշնամի հայածական բազմութիւններուն:

Թշնամիներ ունինք թաքուն: Թշնամիներ գիտակից կամ գործակից:

Պէտք է խրաքանչիւրին իր տեղը ցուցնել: Իսկ ատոր լաւագոյն ճամբան է, — գործել:

Գործել՝ կանգնելով պատնէշին վրայ, կամ անոր բոլորտիքը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

„ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԵՑՈՒՆ...„

— :-:

Անցեալները, Փարիզի մէկ անկիւնը, ծակի մը մէջ, մուկերու նման, ժողով մը գումարած էին «խումբ մը փարիզահայ աշխատաւորներ եւ մտաւորականներ»:

Խումբ մը բաղկ. 7—8 հոգի է:

Մուկերու այս ժողովին մէջ, մեր «Փարիզահայերը» որոշեր են... կռուիլ պատերազմի դէմ.

Առածի կարգ անցած է, որ Հայը կը կռուի իրմէ մեծ բաներու դէմ: Զարմանալի չէ, ուրեմն, տեսնել եօթը Հայ, որ միջակ կը ճռճռեն անոնք Մոդաքին դէմ:

Կռիւի այդ որոշման հետ, անոնք բանաձեւած են իրենց հաւատքը թէ այս ընթացքով պիտի կարենան արգիլել պատերազմը: Երբ ունինք նման Տոն Քիշոթներ. ալ ինչո՞ւ վախնալ պատերազմէն, — մտէք տուն եւ քնացէք ապահով:

Կրնաք նոյն իսկ պարծենալ թէ միայն Հայերու՛ն շնորհիւ է որ արգիլուած է պատերազմը: Այո՛, երբ Հայերը պատերազմ ուզեն, — կ'ըլլայ Երբ Հայերը պատերազմ չուզեն, — չըլլար: Նոյն իսկ Հայերը կրնան այլ եւս սպառնալ ամէնուն, աչ ձեռքին ցուցամատը բարձրացուցած՝ ըսելով — ...կ'ուզենք հա՜...

Այս խաղաղութիւնը կը պարտինք մեր կարմրուկներուն: Անոնք էին, որ աշխարհակալներուն արգիլեցին կռիւել Ռուսիոյ կռունկին վրայ: Այս առիթով. յիշեցին, որ Հայաստանն ալ վտանգի տակ է: Եւ յանուն Հայաստանի, խաղաղութիւն տուին ամէնուն: Զմոռցան սպառնալ, անկայն, Դաշնակցականներուն, որոնք պատերազմ պիտի յայտարարէին աշխարհի դէմ, եթէ չըլլային խումբ մը... մուկեր: Սարսափեր են, որ ԴՐՕՇԱԿը գրեր է թէ. «Սուրիան հայկական ամենամեծ գաղութն է, որ կեցած հայրենիքի դրան առջեւ, ակնդէտ հետեւում է դէպքերի ծաւալման: Ապագայ անակնկալների պահուն, նա առաջինը կը լինի տեղից շարժուողն ու հայրենիք մտնողը»: Եւ մեր կարմիրները, վախնալով որ, երբ արտասահմանի Հայերը հայրենիք մտնեն, կը վտանգուի Հայաստանը (կարդացէք Ռուսիան), ուզեր են արգիլել որ եւ է գիւղ յարձակում:

Եւ ձիթենի ճիւղեր են ամէնուն:

Այս կարմրուկներէն մէկը, որ պատերազմի դէմ եղած բանաձեւ մը տակ կը ստորագրէ Թորոս, մեզի վստահութիւն չի ներշնչեր սակայն իր խաղաղասիրութեան մասին: Թորոս կրող մը կրնա՞յ խաղաղութիւն խոստանալ: Ցանուն խաղաղասիրութեան, գոնէ Տաճատ ստորագրէիր, մարդ Աստուծոյ

ՀԱՐՓՈՑ

ԾԵԾ ՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Դամասկոս հրատարակուող «Էլիֆ Գաւ» թերթը իր վերջին թիւին մէջ հետեւեալը կը գրէ Ազգ. Դաշնակցութեան ընտրութիւններուն մասին. —

Կիրակի ժամը 9ին սկսան եկեղեցիին մէջ Հայ Մէճլիս Միլլիի ընտրութիւնները, ուրոնց անձամբ կը հսկէր կաթողիկոսական փոխանորդը:

Ընտրութիւններու ընթացքին պատահեցան կռիւներ Հնչակեաններու եւ Դաշնակներու միջեւ: Եպիսկոպոսին խնդրանքով եկան ոստիկանները: Կռուողները չուզեցին անոնց հնազանդիլ, ընդհակառակը զանոնք ծեծեցին: Բայց վերջապէս ոստիկանները յաջողեցան կռուողները պահականոց առաջնորդել.

Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան (17 հոգի):

Քուէտուփը բացուելով պարզուեցաւ որ քուէարկողներու թիւն էր 731:

× Կռիւէն յետոյ ընտրութիւնները շարունակուած եւ ընտրուած են վեց հոգի՝ ժողովրդական (դաշնակցական) ցանկէն, հինգ՝ հակառակորդներէն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

"ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱՆ„Ը ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Կացութիւնը կը ծանրանայ

Մէկ օրէն միւսը աւելի բորբոքեցաւ Գերմանիոյ ներքին պայքարը, իբրեւ հետեւանք հինգ Հիթլէրեաններու դատապարտութեան: Հիթլէր ինքը կազմած, արդէն ապարէզ կը կարդայ կառավարութեան: Հինգ մարդասպաններու մահավճիռը հազիւ իմացած, հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց մահապարտներուն.

— Ընկերներ, այս հրէշային եւ արիւնռուշտ վճռին հետեւանքով, ինքզինքս ձեզի հետ կապուած կը զգամ անսահման հաւատարմութեամբ: Այս վայրկեանէն սկսեալ, ձեր ազատութիւնը պատւոյ խնդիր մըն է մեզի համար: Մեր բոլորիս պարտականութիւնն է պայքարիլ կառավարութեան մը դէմ որուն օրով այսպիսի բան տեղի կ'ունենայ»:

Այս հեռագրէն զատ, Հիթլէր կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, Մոնիխի օրկանին մէջ, պարսաւ լսելով նոյն իսկ իր Պերլինի օրկանէն: Քանի մը հատուածներ՝ այդ կոչէն.

— «Ֆոն Փափէնի արդարութիւնը կ'ուզէ մահուան վիճիր նետել հազարաւոր և հազարաւոր ազգային-ընկերվարականներ... Ահա՛ ձեր արիւնոտ առաջադրութիւնը, պարո՛ն Փափէն: Այդ արարքէն յետոյ, վերջնապէս եւ յստակօրէն գծուած կ'ըլլայ մեր դերը կառավարութեան հանդէպ: Երկինք կրնայ նոր փորձութիւններ ղրկել մեզ, բայց մեր շարժումը պիտի շարունակէ պայքարը կառավարութեան մը դէմ որ դահիճն է մեր կռուի ընկերներուն: Պարոն Փափէն, դուք ազգային մարտիկներու արիւնով արձանագրեցիք ձեր անունը գերմանական պատմութեան մէջ»:

Այս սպառնալիքներուն կառավարութիւնը ինքն ալ կը պատասխանէ նոյնքան ուժգնութեամբ:

Վարչապետ Ֆոն Փափէն հետեւեալ գեկոյցը հրատարակեց.

— «Երբեւ հետեւանք ահաբեկչական արարքներու, որոնք ծանրապէս կը վնասեն պետութեան վարկին, Նախագահ Հինտէնպուրկ հաւանեցաւ կառավարութեան առաջարկին եւ ծայր աստիճան խիստ հրամանագիրներ ստորագրեց, վերջ դնելու համար քաղաքական ահաբեկման:

«Այդ հրամանագիրները պէտք է միեւնոյն ձեւով գործադրուին ո՛ր եւ է անհատի դէմ որ կ'անտեսէ օրէնքին, առանց նկատի առնելու ոչ կուսակցութիւնը, ոչ ալ անձը:

«Կառավարութիւնը չպիտի վարանի, ի հարկին, գործադրել իր տրամադրութեան տակ դրուած բոլոր միջոցները, յարգել տալու համար այս կարգադրութիւնները: Չպիտի թոյլատրէ որ կուսակցութիւն մը բռնդիմանայ իր հրամաններուն: Նմանապէս, կառավարութիւնը չպիտի ազդուի քաղաքական սպառնալիքներէ, մահապարտներուն ներում շնորհելու իր իրաւունքէն օգտուելու համար:

«Այն կրքոտ մեղադրանքները որ կ'ըլլան հիմա, հրապարակաւ, պէտք է ուղղուին այդ մահափորձերու հեղինակներուն եւ ոչ թէ պետական իշխանութեան, որ ստիպուած էր դիմել այդքան խիստ միջոցներու, հանրային բարիքին համար: Կառավարութիւնը պիտի կրնայ զսպել ո՛ր եւ է փորձ որ կը ձգտի նոր ծայրայեղութեանց մղել ամբոխը»:

× Հիթլէրեան թերթերուն մէջ հրատարակուած նոր կոչ մը «ընդվզեցուցիչ արարք եւ ազգայնական Գերմանիոյ երեսին արձակուած բռունցք մը» կը նկատէ հինգ Հիթլէրեաններու մահապատիժը եւ կ'աւելցնէ.

— *«Գերմանիոյ կեանքը վտանգի մէջ է: Հինգ հարիւր հազար Հիթլէրեաններ պատրաստ են իբրեւ մէկ զանգուած զայրոյթով բողոքելու իրենց ընկերներուն վերապահուած ճակատագրին դէմ»:*

× Նոր խռովութիւններ ծագեցան այն քաղաքին մէջ ուր տրուեցաւ մահավճիռը: Ցուցարարները ուզեցին խուժել դատարանէն ներս, բայց ցիրուեցան եղան ոստիկանութեան կողմէ:

Ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ ծանր դէպքեր կը նախատեսուին:

Անգլիական գործադուլը

Լանքաշըրի ոստայնանկներուն գործադուլը որոշուած է չաբաթ օրուան համար: Մէնչէսթըրի վարիչներէն մէկը յայտարարեց թէ պայքարը կատաղի պիտի ըլլայ:

Հակառակ այս որոշման, բանակցութիւնները կը շարունակուին: Վերջին հեռագրի մը համաձայն, գործարանատէրներն ու բանուորները ընդունած են Մանչէսթըրի քաղաքապետին միջնորդութիւնը:

Եթէ կարելի չըլլայ կանխել գործադուլը, մօտ կէս միլիոն բանուորներ անգործութեան պիտի դատապարտուին:

Հնդկական թնճուկը

Հնդկաստանի Իսլամները կը շարունակեն պահանջել որ Անգլիա իրենց շրջանին իշխանութիւնը յանձնէ ոչ թէ դաշնակցային կեդրոնի մը, այլ նահանգներուն: Այս կարգադրութեամբ, կը յուսան յառաջիկային դիւրացնել Փէնճապի անջատումը Հնդկաստանէն եւ անոր ձուլումը՝ հարեւան իսլամ պետութեան մը, օրինակ Աֆղանիստանի հետ: Այս ծրագիրը մտահոգութիւն կը պատճառէ Սիխ ժողովուրդին, որ քանի մը միլիոն անգամ կը հաշուէ, բոլորն ալ կեդրոնացած՝ Փէնճապի մէջ:

Կը կարծուի թէ Սիխերը շառաւիղներն են Մեծն Աղեքսանդրի յոյն զինուորներուն որոնք մերժեցին իրենց երկիրը դառնալ, Հնդկաստանի արշաւանքէն յետոյ եւ հաստատուեցան Փէնճապի մէջ.

Տարաձայնութիւնները լարուած են Սիխերուն եւ Իսլամներուն միջեւ: Առաջիններուն ուժ կուտան Հնդիկները: Անգլիական գրաւումէն առաջ, Փէնճապի Իսլամները կը գտնուէին Սիխերու տիրապետութեան տակ: Եթէ բուռն պայքար մը ծագի, Աֆղանները պիտի ուզեն օգնել Հնդկաստանի իրենց կրօնակիցներուն եւ Անգլիա պիտի հարկադրուի բուռն միջոցներու դիմել:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ՝)

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ ոստիկանութեան առաջին ճիւղը ձերբակալեց 9 անձեր, որոնք համայնավարութեան մասին քարոզութիւններ կը կատարէին եւ ընդհանրապէս Պէշիկթաշի կողմերը կը հաւաքուէին:

Ձերբակալեալներն են Արմենակ եւ Թագւոր, Հիւսէին եւ Սատի անուն երկու ծխախոտի բանուորներ, կին մը եւ ուրիշներ: Ձերբակալեալներուն տունէն կարգ մը թուղթեր եւ յայտարարութիւններ գտնուած են:

Ոստիկանութիւնը 7 հոգի եւս հարցաքննելով, անոնց մէկ մասը ազատ արձակեց: Կը հաւնցուի թէ անոնք կապ ունէին Ներկայիս դատալամի յանձնուած համայնավարներուն հետ եւ կը թղթակցէին Իզմիրցի եւ Էտիրնէցի կարգ մը մարդոց հետ: Քննութիւնները կը շարունակուին:

× Ձերբակալուած երկու Հայերը գրաշարներ են:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԽՈՂՈՎԱԿԸ

— :-:

4000 ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐ ԿԸ ՇԻՆԵՆ ՀՌՈՄ — ՏՐԻՊՈԼԻՍ ՃԱՄԲԱՆ ՎՐԱՅ

Մուսոլինի քաղաքը Միջերկրական առաջնորդող Փայփ Լայնի (քաղաքատար խողովակ) շինութիւնը արդէն սկսած է Հռոմ — Տրիպոլիս ճամբուն վրայ:

2000 աշխատաւոր առնուած են Հալէպէն, եւ 2000 ալ Հոմսէն:

Պարզ գործաւորը կը ստանայ օրական 40 ս. դահեկան, ուժանակներով ժայռեր փլցնողը՝ 80, իսկ արուեստագէտը՝ 125

Քաղաքի ընկերութիւններուն եւ հողատէրերու միջեւ ծագած վէճերը տակաւին լուծուած չեն:

ԵՐԵՔ ՕԴԱՆԱՒ

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Երեքշաբթի օր երեք օդանաւեր ճամբայ ելան Մ. Նահանգներէն, դէպ ի Եւրոպա:

Առաջինն է՝ շուէտական օդանաւ մը, որ Ատլանտեանը պիտի կտրէ, իջնելով Օսլօ:

Երկրորդ օդանաւը կը վարեն երկու ամերիկացի երիտասարդներ, նպատակնին ունենալով միեւնոյն քաղաքը:

Իսկ երրորդը այն է զոր յիշեցինք երէկ, — ամբողջ ընտանիք մը՝ ծնողքով եւ երկու զաւակներով (8 եւ 6 տարեկան):

Այս վերջին օդանաւը ճամբայ ելած ատեն, զուարճալի տեսարաններ պարզուեցան: Երկու աղջնակները միասին առած են իրենց պուպրիկները: Անդրանիկ աղջիկը ամենայն լրջութեամբ յայտարարեց լրագրողի մը.

— Վստահ եմ թէ պիտի յաջողինք եւ կասկած չկայ թէ մենք առաջին մանուկները պիտի ըլլանք որ կը կտրեն Ատլանտեանը:

ՏԻԿ. ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ ԿԸ ԽՆԴՐԷ...

Տիկ. Կորկուլով խնդրագիր մը ուղղելով դատական նախարարութեան, կը խնդրէ վերաքննել իր ամուսնին դէմ տրուած մահավճիռը:

Իբրեւ նոր իրողութիւն, մարդասպանին կինը մանաւանդ յիմարաբոյժներու տեղեկագիրները հաւաքելով, կ'ուզէ ապացուցանել թէ իր ամուսինը կատարելապէս խենդեցած է մահավճիռէն ի վեր:

Միւս կողմէ, Կորկուլովի փաստաբանը յարաբերութեան մտած է չեխ բժիշկի մը հետ, որ 1921ին մարդասպանը դարմանած էր իբրեւ փրանկախտաւոր: Բժիշկը չորս անգամ «Նէօ սալվարսան» եւ 14 անգամ սնդիկի ներարկում կատարած է: Անկէ ի վեր կորսնցուցած էր Կորկուլովի հետքը: Բժիշկին եզրակացութիւնն այն է թէ՝ 1921ին, Կորկուլովի առողջական վիճակը կրնար տասը տարի յետոյ յանգիլ անդամալուծման:

Պատասխանելով հարցումի մը, Տիկին Կորկուլով ըսաւ.

— Ամիսին առաջին օրերը կը կարծէի թէ պիտի լքեմ. բայց հիմա կը շարունակեմ սիրել, քանի որ խենդ է:

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

11.— ՆԱՒՆ ՀԵՇՏՕՐՕՐ ԿԸ ՍԱՀԻ...

Վերջացա՞ւ Սելանիկով։

Ոչ իսկ Սելանիկը վերջացաւ։

Պարզապէս ընդհատում։ Քաղաքն է որ կը կանչէ։ Քաղաքի՛ն։ Կրնաք ըսել՝ քաղքենին.

Եւ առ այժմ, Նաւն հեշտօրօր կը սահի։ Ինչպէս ծովը ծաւալուն։ Ծովն ծփծփուն

Ու կը ծփան տպաւորութիւններս ալ, ինչպէս Նաւը։

Հարկ եղաւ լքել քաղաքն ու փոքրն «Պաւառա»ին։ Ուղեւորները քրջագղեստ եւ վիզակները խիթեւզապառ

Մնաք բարով, ընկերնե՛ր։ Ցտեսութի՜ւն։ Երանի՜ թէ։

Բայց մենք հասեր ենք տեղ մը ուր խոհեմութիւնը կը պահանջէ շատ չերքրել վաղը։

×

Բազմութիւն մը չըջիկներու։

Ֆրանսայէն անցեր են Պոլիս, եւ քերելով Աթէնքի հնութիւնները, կը վերադառնան Մարսէյլ։

Ծանուած, խառնուած են իրար։ Առանց ազգի եւ սեռի խտրութեան։

Սա վարդագեղ մանկամարդուհին ի՞նչ կապ կրնայ ունենալ տարէց, ուռած քթով, կապկադէմ մարդուն հետ։ Ծորուկայնէ ընտրեալ քաղքենի, որ կամկար շարժուձեւեր կը փորձէ։ Ճռպռտ ձայն մը՝ կոկորդին մէջ։

Բայց, ժպիտը պակաս չէ աղջկան շրթներէն

Ինչո՞ւ յանկարծ միտքս ինկաւ Իգմիրցի Հայուհին։ Մանկամարդ, եւ յանդուգն գեղանի։ Կրետէի գաղթականութեան մէջ.

— Հոգ չէ, թող քիչ մը տարեց ըլլայ, բայց դրամ ունենայ…

Սա միւսը հասակաւոր, որ թեկնածու կը փնտռէ։ Եւ երրորդ մը, գլանիկը բերնին։ Երեւութապէս մտացրիւ, բայց անշուշտ աւելի վարպետ։

Ու չորրորդը, հինգերորդը։ Նոյն իսկ Թրքուհին, որ պատրաստուեր է պտոյտ խաղալու այս գիշեր, ճաշնուականներու պարահանդէսին

Երրորդ կարգը, անդին, կը զուարճանայ ինքն իր գլխուն։ Միշտ բնական ու հարազատ։ Իսկ այստեղ, մասնաւանդ վերը, առաջին կարգին մէջ ամէն ինչ սառն է եւ ծեքծեքուն։ Այլ թէ կին ինքնահաճ եւ կոկոզաւոր փռուած թիկնաթոռներու վրայ, ինչպէս ամենօրեայ կեանքին մէջ։ Միշտ հակամէտ՝ վերէն դիտելու։ Իշխելո՞ւ։

Բայց միշտ ալ մտահոգ վարքէն։ Փոթորիկէ՛ն։

×

Փորձա՞նք։ Սեղանին վրայ դիրի փոխանակեցինք, եւ… պաշտօնս է մըտիկ ընել։

— Ցոյն էք, չէ՞։

— Ո՛չ, Հայ եմ։

— Աւելի լաւ։ Ես Հայերը շատ կը սիրեմ։ Փարիզ հաստատուած եմ, եւ առաջին անգամ է որ կը տեսնեմ Հայրենիքս։

— Ես չորրորդ անգամն է որ կ'այցելեմ ձեր գեղեցիկ երկիրը։

— Ուրեմն, դուք ինծմէ աւելի լաւ կը ճանչնաք իմ հայրենիքս։ Ես միայն Աթէնքը տեսայ։

— Ես եղած եմ Տէմէ Աղաճէն մինչեւ Կրետէ։ Ի՞նչ գեղեցիկ հասակ ունի սա դիմացի աղջիկը։

— Գիտէ՞ք, ես կատաղի Վենիզելոսեան մըն եմ։

— Քաղաքականութեան մէջ սխալ է մոլեռանդութեամբ կապուիլ անհատներու։ Վենիզելոս ուշացաւ իր անցեալը։ Երէկ որքան կատաղի յեղափոխական, այսօր նոյնքան մոլեռանդ դիւանագէտ է։ Բայց, թողո՛ւնք դիւանագիտութիւնը։ Հրաշալի չէ՞ն սա կրնոյ աչքերը…

— Վենիզելոսը մեծ մարդ է, բարեկամ։ Ճելլացի, զօրաւոր, վճռական։

— Բայց ճակատագրական մեղք մը գործեց, համակերպելով ժողովուրդներու փոխանակութեան։ Աւելի լաւ էր հարիւր հազար հոգի եւս զոհել տալ եւ մնալ Փոքր Ասիա, փոխանակ պարպելու զայն.

— Կեցցէ՛ք. այստեղ իրաւունք ունիք։ Եթէ Փոքր Ասիան չպարպէին դուք ալ, մենք ալ կ'ազատէինք։

— Դուք ալ, մենք ալ զոհերն ենք միջազգային խաղերու։ Ի՞նչ հասուն, ճապուկ թեւեր, սա դիմացը…

— Կիներու մասին յետոյ կը խօսինք։ Ի՞նչ կը կարծէք, Եւրոպան այսպէս պիտի լքէ՞ մեզ։

— Եւրոպան անդամալոյծ Շայլօք մըն է որ ճամբայ կը փնտռէ… անթացուպով։ Տե՛ս, տե՛ս վերջալո՛յսը, ծովէն անդին, լեռներուն վերեւ…

— Բայց Վենիզելոսը մեծ մարդ է Միւսները, Ցալտարիս, Փանկալոս Փլասթիրաս, Քոնտիլիս, Փափանաստասիու… Ի՞նչ որ է, չըսեմ բուն բառը

— Ձեր երկրին մէջ կուսակցութիւն չկայ։ Անհատներն են որ հատուածներ կը ստեղծեն։ Այս աղջիկը Հելլենուհի՞ է թէ Ֆրանսուհի։

— Կարծեմ Ֆրանսուհի։ Կը կարծէ՞ք որ միապետութիւնը վերահաստատուի Յունաստանի մէջ։

— Բոլոր երկիրներուն մէջ ալ միապետութեանց երգը երգուած է վերջնապէս։ Ի սէր Արամազդի, խօսեցէք լեռներուն, ծովուն, աղջիկներու մասին։

— Կը խօսինք, կը խօսինք։ Ուզած աղջիկդ ալ կը ծանօթացնեմ քեզի։ Ուրեմն, Վենիզելոսը չպիտի յաղթուի, այնպէս չէ՞։

— Ի հարկէ չի յաղթուիր։ Իշխանութիւնն ալ իր ձեռքն է, բանակն ալ։

×

Պտոյտ մը՝ կամրջակէ կամրջակ։

Իսկապէս որ բաժնուեր ենք Արեւելքէն։ Կերթ շարժուձեւեր։ Լռութիւն։ Եւ ընթերցում։

Կը կարդա՞ն։ Բոլորը անհամբեր կը սպասեն գրադարանի ժամուն։

Կատարեալ արուեստ՝ առանց ընթերցումը։ Եւ պահանջ,—ինչպէս աշխատանքը, խաղը, կինը, պտոյտը։ Իսկ մեր մէջ՝ քմայք եւ տաղտուկ։ Նոյն իսկ չնո՞րհ։ Մեր սեփական երազները մարելու գնով։

Անշուշտ, Արեւելքն ալ ունի իր արուեստը, — թուղթ ու նարտ։

Թուղթ ու նարտ մանուածապատ։ Ինչպէս իր ճակատագրի խաղը։

×

— Օրիորդ, Պոլսէն էք, չէ՞։

— Այո՛, պարոն։ Պոլսոյ դացեր էի, կը վերադառնամ։

— Ցո՞յն էք թէ Հրեայ։

— Ֆրանսացի եմ, պարոն։ Եւ Փարիզէն։

— Սիկառէ՞թ մը։

— Ինչո՞ւ չէ։ Իսկ դո՞ւք, Ցո՞յն էք։

— Ո՛չ, օրիորդ, Հայ։

— Ուրախ եմ։

Ո՛վ Աստուածն իմ հայրերուս. ի՜նչպէս եղաւ որ չհարցուց. թէ — ի՞նչ է Հայը։ Ինչպէս կը հարցնեն, ամէն օր, Փարիզի մէջ։

×

Հելլենուհի մը՝ իր երկու տարեկան տղուն հետ։ Ամուսինը՝ Ֆրանսացի։ Եւ Ֆրանսա մնացած։

— Մօտէն կը ճանչնա՞ք այն պարոնը որ ձեր քովը կը նստի ճաշի ատեն։

— Ո՛չ։ Նաւուն մէջ ծանօթացայ։

— Գիտէ՞ք ի՛նչ գործով կը զբաղի։

— Չեմ գիտեր։

— Լաւ է որ չգիտնաք։ Ասոնք խումբ մըն են։ Լաւ կ'ուտեն, կը խըմեն, սահմանէ սահման գործ կ'ընեն։ Անշուշտ վաճառականութենէ կը հասկնաք…

Կը հասկնամ, այնպէս չէ՞, ընկե՛ր։

×

— Պարո՛ն, դուք իրաւունք չունիք Նափոլի երթալու։

— Ի՞նչպէս թէ։

— Այո՛, ձեր անցագիրը Նախշենեան է, եւ ուղեկանալետր կնքած չէ, իրբեւ արտօնութիւն։

— Բայց ես տեսած եմ Իտալիան։ Եղած եմ Վենետիկ, Փատովա, Հռոմ։ Կարդացած եմ ձեր Լէօփարտին, Քարտուչչին…

— Լա՛ւ, լա՛ւ։ Անցագիրը թող մընայ- ահա քեզի թուղթ մը։ Գնա պտտէ ուզածիդ չափ։

Թո՛ւղթ մը, թո՛ւղթ մը, ընկեր։

Ո՛ր եւ է թուղթ, եւ աշխարհը ձերն է։

Աշխարհը տէրը չէ իր ստորագրած թուղթին։ Բայց, ամէն դուռ կը բանայ, երբ կրցար կառչ մը թուղթ ճարել։

×

— Ի՞նչ ընելու կ'երթաք Փարիզ, հանըմ էֆէնտի

— Պարելու, խաղալու։ Կէօզէ՜լ…

Եւ արցունք պարտ կը նետէ։ Գի՛ա…

— Ի՞նչպէս պիտի ծանուցանէք ձեր ներկայացումները։

— Հարկաւ արեւելեան թերթեր կը գտնուին. Գիտէ՞ք դուք.

— Չեմ գիտեր։ Ես ալ նոր կ'երթամ։

×

«Քաղաքագէտ» չուբը, նօրէն, գլխուս վերեւ։

— Աղջիկները մոռցար, հիմակ ալ գիրքերու մէջ թաղուեր ես։

— Քաջի՛ս Փալամաս կը կարդամ։ Ձեր մեծագոյն բանաստեղծը։

— Հոմերո՛ս կարդա, Քիլիականըը։

— Կարդացած եմ։ Կէս դար առաջ թարգմանած ենք։ Ի դէպ, ի՞նչ մնաց հին Հելլենականութենէն։

— Կը շտկուի, կը շտկուի, հոգ մի ըներ։ Դուն աղօթէ որ Վենիզելոսը յաղթէ

— Այս ո՛րքան կապուեր էք Վենիզելոսին։ Գոնէ անձամբ կը ճանչնա՞ք։

— Ի՞նչ կը կարծէք դուք։ Ես ձեր Անդրանիկն ալ կը ճանչնամ։ Տեսեր, խօսեր եմ։

— Ներողութի՛ւն. ուրեմն, վեթերան էք…

— Մի՛ մեղադրէք որ Վենիզելոսի բարեկամացաւ Թուրքերուն հետ Գորդ բարեկամութիւն է, ոչ թէ զինակցութիւն։ Ուրիշ ելք չունէր. Նուրոսլիլեան, Չէխոսլովաքեան, Պուլկարեան կը ճնշեն. երկիրը աղքատ է, չարաաստանի պէտք ունինք.

— Տե՛ս, տե՛ս, քալուածքն անգամ կը մատնէ Փարիզուհին։ Հրաշալի հասակ ունին ձեր երկրին մէջ, բայց քալել չեն գիտեր…

— Երբ Վենիզելոսը յաղթէ, այդ ալ կը սորվին.

×

— Հա՞յ կը փնտռէք Գ. կարգին մէջ։ Միայն երկու հոգի ունինք։ Ահա մէկը

— Բարե՛ւ, հայրենակից։ Ճանչցա՞ք։

— Չեմ յիշեր։

— Իսկ ես կը ճանչնամ ձեզ։ Երբեք չէք փոխուած։

— Իսկապէս չեմ յիշեր։

— Լաւ է որ չյիշէք։

— Կ'աղաչեմ, ձեր անունը։

Բառ մը՝ ականջին։

— Օհ՜. իրաւ ցնդեր եմ։

Ու մինչ ես կը զղջայնամ իրեն համար, ինքն է որ մինչեւ կամրջակը ման կուգայ, անդադար խօսելու, պատմելու, պոռթկալու համար

— Այս ձեր Թէքէեանը իսկապէս որ բան չի հասկնար գէպքերու ընթացքէն։ Այդ ի՛նչ չարականներ կ'երգէր երկու տարի առաջ, «Արեւ»ի մէջ… Թուրքը չդրդուել, անուշել, իրաւունքներ ձեռք բերել… Կը ճանչնա՞ք դուք այսօրուան Թուրքը… Եթէ չըրուեն, պիտի ձուլեն։ Թէքէեանները պարզապէս հայրենադաւութենէ կը տառապին Ցէնէր Պաշչեանին, Հէյպէլին, Պլօյիւքտէրէն կ'երազեն…

— Մի՛ մեղադրէք, տասը տարիէ ի վեր բաժնուած են, չեն գիտեր։

— Բայց գոնէ թող չգրեն։ Մենք մէջն ենք, եւ գիտենք թէ ո՛ւր կ'երթան, ո՛ւր կը տանին մեզ։

Եթէ միայն գիտնայինք թէ ո՛ւր կ'երթայ Թուրքը, — անշուշտ որ կը յաղթէինք . մխարանութեամբ

ՇԱՏՕՐԵՆ ՄԷԿԸ

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բակունինին ժամանակակից ու գաղափարակից էր Նիչայեւը։ Անելի գործնական ու յեղափոխական գաղափարները կեանքում կիրառելու մէջ՝ այսօրուայ բոլշեւիկների հարազատ նախահայրը։ Եթէ ռուս ժողովուրդի պատմութեան անիւը անցեալ դարի 70ական թւականներին դէմ առնէր 1918 թւի պայմաններին — Նիչայեւը կը բռնէր Լէնինի տեղը։ Նախապէս համոզուած էր, որ յեղափոխութիւնը Ռուսաստանում նման չի լինելու արեւմտեան երկիրների յեղափոխութիւններին, որոնք միշտ էլ խնայել են մասնաւոր սեփականութիւնը եւ քաղաքակրթութեան ու քաղաքակրթութեան առեղծածացիալական կարգերը, այդ յեղափոխութիւնները սահմանափակել են մի քաղաքական կարգ փոխելով մի այլով։ Մինչդեռ ժողովրդի համար օգտակար միակ յեղափոխութիւնն այն կը լինի, որը հիմնայատակ կանի պետութիւնը, գլխի վայր բերելով գրաւոր իրաւունքը, դատերն ու դասակարգերը — այդպիսին է լինելու ռուսական յեղափոխութիւնը։

Մենք այժմ գիտենք, որ Նիչայեւը չի սխալուել ու կատարեալ մարգարէ է եղել։

Նիչայեւի համար բոլոր միջոցները ընդունելի ու օգտակար են, եթէ նրանք ծառայում են յեղափոխութեան. նա կատարեալ ճիզւիտ էր. իր սկզբունքն էր — մարմնի համար՝ բռնութիւն, հոգու համար՝ սուտ։ Դրանք այն միջոցներն են, որոնցմով «իշխող փոքրամասնութիւնը» իշխելու է զանգուածների վրայ ու քշելու նրանց դէպի յեղափոխութեան առաջադրած նպատակները։ «Մենք աւերողներ ենք. ստեղծելու են ուրիշները» — նրա խօսքերն են։ Եւ աւերելու, խորտակելու, հիմնայատակ անելու համար պիտի գրգռել ամբոխների կրքերը, առաջ քաշել այն տարրերին, որոնք ի բնէ օժտուած են քանդելու ու ոչնչացնելու բնազդով։ Նա առաջարկում էր միանալ աւազակների հետ, որոնց համարում էր «միակ իսկական յեղափոխականները Ռուսաստանում»։

Անգամ հարեւանցի ծանօթութիւնը Նիչայեւի գաղափարների ու նրա առաջարկած գործելակերպի հետ բաւական է տեսնելու համար թէ ինչպէս նրա ոգին ահա 14 տարի է սաւառնում է Ռուսաստանում մի ծայրից միւսը։

Բոլշեւիկների հոգեւոր հայրերից է նաեւ Պ. Տկաչովը։ Հետաքրքրական է նրա վերաբերմունքը դէպի ժողովուրդը։ «Ոչ ներկայում, ոչ էլ ապագայում ինքն իրեն ձգած ժողովուրդը անկարող է իրականացնել ընկերվարական յեղափոխութիւնը։ Միայն մենք. յեղափոխական փոքրամասնութիւնը, կարող է այդ անել»։ «Ժողովուրդի ազատութիւնը ժողովրդի միջոցով «նա համարում է յիմարութիւն»։ Ժողովուրդը չի կարող իրեն ազատել, չի կարող տնօրինել իր բաղդը համաձայն իր իրական պահանջների»։ Սակայն ի՞նչ կարող է անել ժողովուրդը։ — «Ժողովուրդը քանդող ուժ է»։ Պէտք է օգտուել այդ ուժից հին աշխարհը խորտակելու համար։ Ստեղծագործող ուժը «յեղափոխական փոքրամասնութիւնն» է։ Այդ փոքրամասնութիւնն է, որ ժողովրդի ձեռքերով քանդած հին աշխարհի աւերակների վրայ կառուցելու է նոր աշխարհ, որտեղ ժողովուրդն էլ իրեն բաղդաւոր է զգալու։ Իսկ «ժողովուրդը առանց առաջնորդների անկարող է հին աշխարհի աւերակների վրայ շինել նոր աշխարհ, ընդունակ չէ առաջադիմելու, զարգանալու կոմունիստական գաղափարներով։ «Այդ դերն ու նշանակութիւնը վերապահուած է բացառապէս յեղափոխական փոքրամասնութեան։ Վերջինս, տիրանալով իշխանութեան, պիտի յենուի սեփական ուժերի վրայ. որովհետեւ վերաշինութեան գործունէութեան մէջ չի կարող յոյս դնել ժողովուրդի աջակցութեան վրայ»։ Այս տեսակէտը հարազատութեամբ իւրացրել են բոլշեւիկները. Ժողովուրդն օգնեց բոլշեւիկներին, աւելի ճիշտ՝ բոլշեւիկները օգնեցին ժողովուրդին (գրգռելով առաւելապէս նրա յոռի բընազդները — «Թալանիր թալանածը») խորտակել առելի կարգերը։ Բայց երբ այդ խորտակուածի տեղ պիտի ստեղծէին նորերը — ժողովուրդը բաժանւեց բոլշեւիկներից, որովհետեւ այդ նոր կարգերը նրա համար նոյնպէս առելի են։ Այս նախատեսելով, Տկաչովները ժամանակին կազմակերպել են ֆիզիքական ուժ, որի վրայ յենուած «նոր կեանքին լուծը դնում են ժողովրդի վզին՝ բնաւ հաշւի չառնելով նրա մտածումներն ու տրամադրութիւնները։

Եթէ հարցի քաղաքական-ընկերվարական կողմից անցնենք տնտեսականին, կը տեսնենք, որ բոլշեւիկները այստեղ էլ ինքնուրոյն չեն, այլ ալլանդակ մեթոտներով զարգացնում են Ռուսաստանում գոյութիւն ունեցող ժողովրդական տնտեսական ձեւերը։ Այլ խօսքով բոլշեւիկեան տնտեսական քաղաքականութիւնը ռուսական գիւղում պատահական ու անհարազատ չէ, այլ մի որոշ չափով մեկնւում է այդ գիւղում գոյութիւն ունեցող տնտեսական հասկացողութիւններից։

Գիւղատնտեսական գործակցութեան նախնական ձեւերը անյիշելի ժամանակներից գոյութիւն են ունեցել ռուսական գիւղում։ Դրանցից են այսպէս կոչւած տաղերը, արտելները։ Չքաւոր գիւղացիք, անկարող լինելով սեփական միջոցներով գլուխ բերել որ եւ է գիւղատնտեսական գործ, միանալիս են եղել ու միացեալ ուժերով կատարել այդ գործը։ Դա մի շատ սովորական երեւոյթ է եղել ռուս գիւղում։

Նոյնպէս սովորական են եղել արտելները — ընկերութիւններ, որոնք կազմւել են կապալով վերցրած հողերի համայնական մշակման համար։ Երբ Ռուսաստանում սկսւում են գործադրւել Սոլովյովյան ձեւակաճ խոշոր գործիքներ — մեքենաներ, որոնք իրենց գներով անմատչելի էին գիւղացիներից շատերին, կազմւում են ընկերութիւններ այդպիսի մեքենաներ գնելու՝ ընկերութեան անդամների տնտեսական պէտքերի համար։

Հանգամանքների բերմամբ ու կարիքի թելադրութեամբ ռուս գիւղացին միշտ էլ կազմել է նման ընկերութիւններ, գիտակցելով նրանց ուժն ու օգտակարութիւնը իր տնտեսութեան մէջ։ Պայմանով սակայն, որ ընկերութեան անդամները իրենց նիւթական. բանւորական ուժի մասնակցութեամբ չլուծւին ընկերութեան մէջ, կորցնելով իրը անհատական տնտեսութիւն ընդհանուրի համար, այլ. ընդհակառակը, պահելով իր տնտեսութեան ինքնուրոյնութիւնը։ Արդէն ընկերութիւնը կազմւում էր անհատական շահի թելադրանքով։

Բոլշեւիկեան համայնական տնտեսութիւնները (կոլխոզները) իբր յղացւում ռուս գիւղի համար նորութիւն չեն։ Առաւելապէս այս հանգամանքով էլ բացատրւում է այն երեւոյթը, որ գիւղացիք կոլխոզներ էին մտնում ոչ թէ միայն ուժիմի ստեղծած դաժան պայմանների հետեւանքով, այլ եւ ինքնաբերաբար. նա մանաւանդ մինչեւ 1928 թիւը — մինչեւ զանգւածային համայնացումը (կոլլեկտիվիզացիա), երբ բոլշեւիկները այդ գործի մէջ դեռ քաղաքականութիւն չէին մացրել եւ նա ընթանում էր համեմատաբար ազատ պայմաններում։ Կան շրջաններ, ուր մինչեւ 1926 թիւը, այսինքն մինչեւ բռնի համայնացումից երկու տարի առաջ, գիւղացիական տնտեսութեան մի երրորդից մինչեւ կէսը այս կամ այն պատճառով դիմել են տնտեսական մասնակի համայնացման գործառնութիւնների։

Ճիշդ է, այդ «այս կամ այն պատճառներ» շատ բան են բացատրում, որովհետեւ այդ «պատճառները», որ ծնունդ են բոլշեւիկեան կարգերի, բացառիկ ծանր կացութիւն են ստեղծել գիւղացու տընտեսութեան համար. որը փրկելու նպատակով էլ նա թակւում ի կոլխոզների դուռը։ Բայց նա թակւում է ինքնաբերաբար, երբ ծանօթ դառ. չէ՞ որ անցեալներում էլ, անկախ բէժիմից, չքաւորները չքաւորութեան դէմ պայքարելու նպատակով կազմւում էին տաղեր։ Այժմ էլ գիւղացին, տիրող կարգերի բերումով, անկարող լինելով պահել սեփական միջոցներով անհատական տնտեսութիւնը, կազմւում էր կոլխոզներ, յուսալով դրանց միջոցով փրկել իր ձեռքից գնացած տնտեսութիւնը։ Գիւղացին սխալւում է, հիասթափւում ու տուժւում չարաչարօրէնԻբայցխնդիրը դրանումը չէ, այլ նրանում,որ բոլշեւիկեանտնտեսական փորձերը իրենց հիմքում նորութիւն չեն ռուս գիւղացու համար։ Նորութիւնն այն բռնոյթն է, որ բոլշեւիկները տուել են կոլխոզներին, Այդ կոլխոզ-կոմունաներ սքողնողները ընդմիշտ, վերջնականապէս զրկւում են բոլոր անհատական իրաւունքներից։ Նրանք իրենց հետ բերածով լուծւում են Կոմունայի մէջ, անհատապէս անհետ կորչելով։ Հող, անասուն, ինվենտար — ինչ որ գիւղացին հետը բերում է կոլխոզ—անվերապահօրէն դառնում են սեփականութիւն Կոմունայի, որի բովանդակ կեանքի ղեկավարութիւնը պատկանում է պետութեան։ Գիւղացին կոլխոզում դառնում է անկերպարան ու անոգի մի իր — մեքենա։ Սրա դէմ է, որ ծառս է լինում ռուս մուժիկը։

Ես հնարաւորութիւն չունիմ աւելի հանգամանօրէն կանգ առնել շօշափած նիւթի վրայ։ Կասկածից դուրս է, որ ռուսական հասարակական շարժման պատմութիւնը ունի հարուստ նիւթեր՝ ապացուցանելու համար, որ բոլշեւիզմը երկնքից իջած երեւոյթ չէ Ռուսաստանում, այլ թէ իբր գաղափար-յղացում եւ թէ իբր մեթոտ-գործելակերպ սերնունդ է առնում ռուս ժողովուրդի հոգուց։

Այն ժամանակ, երբ այդ հոգում ձեւակերպւում էր մեծագոյն գաղափարը՝ տառապանքի ու զրկանքների գնով, երբ ռուս լաւագոյն մտածողները, խաչ քաշելով անհատական կեանքի վրայ, տժոյք էին իչնում հարազատ ժողովուրդի ազատագրութեան հնարաւոր դարձնելու նպատակով, երբ ժողովուրդի հասկացողութիւնը ինչ որ նիւթական կերպարանք էր առնում, սրբութիւն սրբոց դառնում — այլ եւս այդ նոյն ժամանակները այդ նոյն հոգում նի… են արձակւում ու զարգանում Նիչ… յեւչչինան — այժմեան բոլշեւ… — քաոս որի յեղափոխութիւնը վե… ածւում ինչ որ աւազակարա… բարբարոս շարժման՝ մտածու… ծրագրած նախապէս։ Ցեղափոխ… թիւնը Նիչայեւներն ու Լէնինն… նկատում էին ոչ թէ իբր անհ… սափելի ու ճակատագրական, … իբրեւ ցանկալի ու ողջունելի … այլանդակ այլասեռող ու անսա… ոգով։

Եթէ ռուս ժողովուրդը կու… բարպէս աւելի բարձր աստի… վրայ կանգնած լինէր, 1917 թ… յեղափոխութիւնը այլ ուղղութեա… կը զարգանար ու ճակատագրակ… մամենտին յաղթող կը հանդիսա… Կերենսկին — իսկական գիւմեր… ու ռուս յեղափոխական ձաւաղ… կանութեան մեծամասնութեան … օրերու ներկայացուցիչը – եւ … Լէնինը, որի գաղափարները, … գաշնակելով ռուս ժողովուրդի … ծոն տարրի տրամադրութիւննե… յոռի բնազդների հետ, յաղթան… կեցին՝ ի մեծ դժբախտութիւն … նոյն ժողովուրդին։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱ…

ՔԱՋԱԼԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

— :-: —

Անցեալ 19ին, Միւթիւալի… մէկ սրահին մէջ, «Սփիւռ» նոր… խումբի վարչութեան հրաւէրով… կայ եղանք խորհրդակցական … վի մը՝ ուր հարց կը դրուէր Փարի… զանազան երգչախումբերը … վի բերելով, մինչեւ այժմ … մրցակցութեան եւ անհամաձայ… թեան լուծում մը գտնել։

«Սփիւռ»ի գնահատելի … նիքներէն մէկը պիտի … ձեռնարկը նոյնիսկ ձախող… անհրաժեշտ եւ պատուաբեր … ջարկին շուրջ կատարած … տանքը եւ պատրաստականութիւ…

Բայց, խորհրդակցութեան … կայ քանի չափ արտասովոր … րու եւ երաժշտասէրներու փո… նակած կարծիքները — խորին … բաղպահութիւններով համեմա… շատ մեծ յոյս մը չտուին՝ … եւ արդիւնաւոր համերաշխութի… մը նկատմամբ։

Խորհրդակցութիւնը իր … տար արժէքը չունէր նկատի … լով — անկախ պատճառով … չհամութեամբ — շարք մը … տագէտներու եւ խմբապետներ… բացակայութիւնը։

Մեր կարծիքով նպատակ… միայն հանդէսները չխաչաձեւ… համար, ղեկավարներու միջեւ … համաձայնութիւններ … աւելի հեռուները կ'երթայ … է որ երթայ. արուեստի … մար պարտադրուած ուղեգի… կարգապահական կանոնները … րակամ եւ պարկեշտօրէն գործա… լու ատրճանի։

Կարելի՞ է յուսալ անհատ… նութիւններու այդ մասնաւոր … բերումը՝ ի նպաստ հանրա… հասարակական բնոյթ կրող … նպատակին։

Եթէ մաղթանքներու ինքն… բէութիւնը ունենայի, … զով պիտի մաղթէի … երաժիշտ-երգիչները համե… օրէն փարած մի միայն … արժէքաւորելու մեծ գաղափ… ներդաշնակելով իրենց … գործունէութիւնը։

Բայց փիշողութեանս մէջ … կը միտն անցեալին մէջ … հիասթափութիւններ — … հողին վրայ — քանի մը … նօթ զրական դէմքերու հետ … կրած պարտութիւնը առաջին … քոյթին մէջ իսկ, երբ հարցը … ցաւ խմբի ղեկավարութեան։

«Ներերը կոպտօրէն … գեղեցիկ երազները եւ ցանկալի… ները տարտղնեցան անձնական … ներու եւ հաշիւներու սպառ… չին առաջ…

Երանի թէ այլապէս ըլլա… ըլ։

Քանի մը օրէն խորհրդակց… աւելի լայն ժողովի մը … տրուեցաւ, աւելի հանգամա… ուսումնասիրելու կարելիութի… ըլ։

Գիտի ցանկալի՝ որ այս … յատուկ մտածումներս … ըլլային — եւ ոչ թէ լքումի … ճառ — պերճախօս ու պատա…

զու փաստով մը ըլլային — եւ ո՛չ թէ լզուած պատճառ պերճախօս ու պատկառազդու փաստով մը տպացուցանելու՝ որ սխալած եմ չարաչար. եւ որ Արուեստի անունով հրապարակ եկած մեր մեծ ու պզտիկ արուեստագէտները գիտեն հարկ եղած ժամանակ բարձրանալ անոր տաճարին պատուանդաններէն վեր. գետնին վրայ ձգելով. վա՛րը, ինչ որ միայն մարդկային է եւ անարժէք։

Հաճոյքը պիտի ունենա՞մ այս սիւնակներուն մէջ խոստովանելու սխալս, եւ ստորագրելու մեղայագիր մը՝ որ պիտի գրէի մեծ. խորական հաճոյքով։

Մաղթեմ. tout de même.

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆՀԱՆԴՈՒՐԺԵԼԻ Է

«Անհանդուրժելի է», կը գրէ Վ. Քէլլէրպաչեան Լէնինականի «Բանուոր» թերթին մէջ, խօսելով, իր ստորագրութեանը համաձայն, հայ թատրոնին, մասնաւորաբար Լէնինականի Պետական Թատրոնին թերութիւններուն մասին։

Հայաստանի թատրոնները պետական մեծագումար նպաստներ կը ստանան ամէն տարի։ Միւս կողմէ թատրոնի վարչութիւններն ալ, իրենց կարգին, հրապարակ կը հանեն բաժնետոմսեր, ցրուելով զանոնք բանուորական շրջաններու եւ զանազան հաստատութեանց մէջ։ Բայց ո՞վ կը վճարէ, — ոչ ոք։ 1931—1932 թատերաշրջանին, թատրոնը կը պահանջէ 7000 րուբլի իր բաժանորդներէն, որոնք կը մերժեն վճարելու, հակառակ կատարուած բոլոր դիմումներուն։ Թատրոնի վարչութիւնը յաճախ կը ստիպուի զատի յանձնել պարտապանները. Յիշենք, այս անպարտաճանաչներէն, Կիսուածեղէնի գործարանի վարչութիւնը (1660 րուբլի), մեքենաներու բաժինը (400 րուբլի), մանարանը (1507 րուբլի)։ Այս վերջին բաժնին վարիչը, Զարգանդ, ոչ միայն այնքան անտարբեր է, որ պատճառ կը դառնայ աշխատաւորները զրկելու թատրոնէն, այլ եւ կատարեալ համարձակութեամբ կ'ուրացնէ թատրոնին տրուելիք գումարը։ Այսպէս կը յանձնուի դատարանի։

Պարտապաններու ցանկին մէջ յիշենք յարութի ընկերութիւնը (700 րուբլի), մանկավարժական արհեստանոցը (300 րուբլի), գիւղացիական — բանուորական համալսարանի ուսուցչական կազմը (140 րուբլի), երկաթուղիի վարչութիւնը (335 րուբլի) եւ ուրիշներ։

Անհանդուրժելի է յարատեւել այս վիճակը, որովհետեւ չուտով հարկ կ'ըլլայ փակել թատրոնը։

ԵՐԵՒԱՆ-ԱՂՍՏԱՖԱ

Երեւան — Աղստաֆա երկաթուղիին շինութեան մասին շատ է գրուած Հայաստանի մամուլին մէջ։ Այդէն արձագանգներ մեր մամուլին մէջ։ Հարցը, իր կարեւորութեանը պատճառով, տակաւին կը ծեծուի պարբերաբար եւ մամուլով։

Այս անգամ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք «Պրոհ» թերթին մէկ յօդուածէն, որ կը բացատրէ թէ, հակառակ հիւսիսէն եկած մերժման, կենսական կարեւորութիւն ունի այդ երկաթուղիին շինութիւնը։

Թուրքիոյ Հաղորդակցութեան գործավարութեան ճամբաներու շինութեան վարչութեան գլխաւորութեամբ, 1935ին ելեկտրական ուժին սպառումը կ'անցնի 5 միլիոն քիլովաթ — ժամը։ Սեւան — Զանգու ծրագրին ելեկտրական նոր ու հզօր հոսանքը ելեկտրական արեւն կը լեցնէ Դուշքեանի, Բաքուի եւ Գանձակի շրջաններուն արդիւնաբերական ձեռնարկներուն մէջ։ Աղստաֆայի երկաթուղին է, որ օդակին մէջ առնելով ջրաելեկտրաշինութեան այդ ձեռնարկները, պիտի նպաստէ անոնց բարգաւաճման, — ամեն եւ անընդհատ փոխադրութեամբ։

Գեղատեսիլ ալպեան անտառապատ եւ հանքային մեծ շրջանը կը ստանայ մեծ գիտութիւն՝ հաղորդակցելու համար բուպատման շուկային հետ եւ միաժամանակ կ'ունենայ աճման նոր ու խոշոր ազդակ մը։ Կոլխոզներն ու սովխոզները, նաւակներ գործած սարուտներու հետ կ'ունենան 350 հազար հեկտար կերի տարածութիւն։ Արդիւնաբերական նշանակութիւն կը ստանան Զարխէչի շրջանին հարուստ չեղջաքարերը, Իջեւանի շրջանին վիմաքարերը, Ազրիզի յեսանաքարը։

Երեւակայեցէք նաեւ նշանակութիւնն ու դերը,որ ունի երկրի կեդրոնին տակ ծածկուած, արդէն իսկ երեւան հանուած գունաւոր մետաղներու արդիւնաբերութիւնը։ Մեծ քանակութեամբ պղինձ պիտի հանուի Մեխանի կիրճէն։ Այս ձեռնարկին հեռանկարները մեծ են։ Արդէն սկսած են փորելու աշխատանքները։

Վերջապէս կ'իջնեն ու կ'ելլեն կայծերը, կ'երթան ու կուգան արջառները, եւ աշխատանքի նոր երգ մը կը հնչէ Իջեւանի, Դիլիջանի, Շամշադինի շրջանի խիտ անտառներուն մէջ։ Անտառային 101,268 հեկտար տարածութիւնը ընկերվարական շինարարութեան կը նուիրէ 100 հազար խորանարդ մեթրի աւազ եւ 120 հազար խորանարդ մեթր վառելափայտ։ Ու Թանկագին հաճարի ծառը կը մտնէ արտածման մէջ.

Երեւան — Աղստաֆա երկաթուղին համդիսանալով Կովկասեան լեռնանցքի երկաթուղիին շարունակութիւնը, փոխադրական մեծ նշանակութիւն կը ստանայ Թուսինոյ խորերէն դէպ ի հարաւ եւ վարէն վեր դէպ ի կեդրոն փոխադրուելիք բեռներու համար։ Իրեն բրանզիթային համբայ, Երեւան-Աղստաֆա գիծը կը թեթեւցնէ Անդրկովկասեան երկաթուղիներու հարաւային ուղեգծերին վրայ բեռներուն խնուռը։

Դեռ ուրիշ ի՜նչ պատճառներ պէտք են, — կը հարցնէ «Պրոհ»ի յօդուածագիրը, — որպէս զի մարդիկ կողմնակից ըլլան Երեւան — Աղստաֆա գծին շինութեան։

Դեռ առիթ կ'ունենանք ներկայացնելու այս հարցին ուրիշ երեսները։

Միւս կողմէ չեչաքարի յատուկ օգնական նիւթն է դարձած պէքոնին Մոսկուայի Սինթետիկ ընկերութիւնը պայմանագիր մը կնքած Հայաստանի հետ, ստանալու համար Մահմուջունի չեչաքարը. Նոյնպէս չեչաքար կը պահանջէ Ուրալը, Մոսկուան կը։ Մշակուած է Հայաստանի չեչաքարի արդիւնաբերութիւնը հասցնել 7 միլիոն տակառաչափի, նոյնպէս շարժով դուրս հանելու համար պահանջները, — 2 միլիոն տակառաչափ Ազրբէջանի համար, 1 միլիոն տակառաչափ Հայաստանի համար, 2 միլիոն տակառաչափ Վրաստանի համար, 2 միլիոն տակառաչափ հիւսիսի արդիւնաբերութեան համար։ Մահմուջունի հանքերը կուտան ոչ աւելի 3 միլիոն տակառաչափ։ Անպայման պէտք է հանել բոլորովին նոր շրջաններէ, որոնք, տակաւին, զրկուած են հաղորդակցութեան միջոցներէ։ Ի՞նչպէս փոխադրել այդչափ չեչաքար, երբ ներկայ երկաթուղին արդէն իսկ անբաւական է։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՁԵՂՉՈՒՄՆԵՐ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ Թուրք թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

Ընկերութ ընդհ. դատախազութիւնը ժամանակէ մը ի վեր կը քննէր Հանրային Պարտքի վարչութեան ցեղծման խնդիրը։ Քննութիւնը աւարտած ըլլալով պաշտնագիրը յրացուցուածեւ հարցաքննութիւն յանձնուած է։

Քննութեամբ հաստատուած է թէ, Հանրային Պարտքի վարչութեան ծանօթ մասը միլիոն ոսկի կ'անհետանդրուի։ կը ծանկցուի որ այդ ցեղծումը գործակցաբար կատարուած է։ Գլխաւոր դերակատարներն են Լէմիրտաս եւ Սէրիցը։

Ընդհ. դատախազը ասոնց մասին կ'ըսէ թէ բացի ծովու մէջ խեղդուողներու քով գտնուած դրամներէ, կամ ընկղմած շոգենաւերու հետ կորսուած թղթադրամներէ, այրած, գրասեղան առնէն կորսուած թղթադրամներու քանակութիւնը անծանօթ ըլլալով, միմիայն ի ներկայութեան յանձնաժողովներու այրուած եւ ջնջուած թղթադրամներու քանակութիւնը նկատի ունենալով, կը տեսնուի որ կառավարութեան եւ Համր. Պարտքի Ներկայացուցիչներուն միամտութենէն օգտուելով, կեղծ տեղեկագիրներ պատրաստուած, այդ ներկայացուցիչներու մտորագրել տրուած եւ հարկ եղած պաշտօնատուները խաբած եւ հակակշռի պարագային իրենց զեղծումը երեւան չելլելու համար հնարքներ խորհուած են։ Իրենց այս ընթացքը զեղծում նկատուելով, պահանջուած է որ իրենց մասին հետապնդութիւն գործադրուի եւ ի հարկին Յունաստանի եւ Ֆրանսայի պատժական օրէնքները քննուելով, հարկ եղած ձեռնարկները գործադրուին։

Ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուին երկու Հայեր ալ, Հաճեան (Փարիզ) եւ Նշան Էֆէնտի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐԸ ԹՒԻԵՐՈՎ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՎ

Համիտէն մինչեւ Քէմալ, հայ բնաջնջումի ծրագիրը խիստ ուշադրութեամբ գործադրուած է, որուն արդիւնքը եղած է՝

1895ին 300,000 զոհ, Համիտի օրով,

1909ին 30,000 զոհ, Ատանայի մէջ, Իթթիհատի օրով,

1915ին 1,000,000, Իթթիհատի օրով,

1918ին 20,000, Իթթիհատի օրով, (Կարս—Ալեքսանդրապոլ),

1918ին 20,000, Իթթիհատի օրով, Բագու

1919 Յունիս 10,000, Քէմալի օրով, (Կէյմէ — էշմէ եւ Գրնճըլար),

1921 Ապրիլ, 20,000, Քէմալի օրով, (Հաճըն), (Անժէլա Մուխթար արտաքին գործ. նախարարն էր),

1922ին 10,000, Քէմալի օրով, (Իզմիրի աղէտի մէջ) Իզմիր.

ՊՈԼՍՈՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Թուրք կրթական մեւռութեան պատրաստած վիճակագրութեանց համաձայն, Պոլսոյ մէջ 350 կրթական հաստատութիւններ կան, ուր կը յաճախեն 75,966 աշակերտ եւ կը պաշտօնավարեն 4,668 տնօրէն եւ ուսուցիչ։ Ուսուցիչներէն 480ը եւ աշակերտներէն 33,628ը իգական սեռէ են։

Համալսարանի զանազան բաժիններուն մէջ կան 1649 ուսանող, 470ը աղջիկ։ Բարձրագոյն վարժարաններու 1323 ուսանողներէն միայն 172ը աղջիկ են.

Միջնակարգ վարժարաններու մէջ կան 22,318 աշակերտ, 9271ը աղջիկ։ Արհեստից վարժարաններու մէջ կան 549 մանչ, 391 աղջիկ. պետական գիշերօթիկ դպրոցներուն մէջ 554 մանչ, 382 աղջիկ

Նախակրթարաններու մէջ կան 25 հազար 649 մանչ եւ 23,317 աղջիկ։

Պոլսոյ մէջ 38 հատ գրադարան կայ։ Գիրքերուն համագումարն է 151 հազար 910 հատոր։ Այս գիրքերէն 37 հազար 245ը արաբական, 1895ը նոր թուրքերէն գիրերով են։ Գիրքերէն 110,520 հատորը օտար լեզուով են։

Պոլսոյ մէջ 30ի մօտ օտար եւ ոչ-իսլամ լիսէներ կան. Դպրոցական նոր տարեշրջանէն սկսեալ, այդ վարժարանները կրթական գործավարութեան ընդհ. քննիչներուն կողմէ պիտի հսկուին.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ՋՆՋԵԼՈՎ ՉԱՓ ՄԸ ԹՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԲՈՐԵՆԻՆ ԿԸ ՋԱՌԱՆՑԷ

«Ցուսաբեր» կը նկատէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (11 օգոստ.)

— «Մեր թերթի Օգոստոս 6ի թիւով հրատարակութեան տուինք յօդուած մը, զոր «Վազըթ» գետեղած էր իր Յուլիս 29ի թիւին մէջ։

Յօդուածը թարգմանութիւնն է նամակի մը, զոր «Փարիզի դաշնակ կազմակերպութիւնը» վերջերս Փարիզէն ճամբեր է Պէյրութ՝ «Սուրիոյ Հայերուն»։ «Վազըթ»ի Սուրիոյ թղթակիցը կրցեր է այդ նամակին պատճէնը առնել «Սուրիոյ Հայերէն» եւ զայն ճամբել Պոլիս «Վազըթ»ի խմբագրութեան։

Թուրք թերթը չի գիտեր, թէ «Դաշնակ կազմակերպութիւնը» սովորութիւն չունի Հայերուն նամակներ գրելու եւ այն ալ... «խիստ գաղտնի» «Վազըթ» չէ գիտնար, թէ նման նամակներ դաշնակցական կազմակերպութիւնները կը գրեն միայն եւ միմիայն դաշնակցական կազմակերպութեանց (եւ այն ալ իրենց գիտցած ձեւով), իր հեքիաթը, ի հարկէ, այլ կերպ կը հիւսէր։ Մենք տեսանք թէ ինչպէս Նազըմ փաշա, հայութեան դահիճը, տարիներ շարունակ ոստիկանական գնտանն րուն մէջ մարզուելով եւ իր հոգին, միտքն ու մարմինը հայ արիւնով սնուցանելով, նոյնիսկ այսօր, երբ բիւր նախատակներ կրկին անգամ նահատակելով «յուշեր» կը գրէ, չի գիտեր տակաւին, թէ դաշնակ եւ դրօշակիստ միեւնոյն կազմակերպութիւններն են...։ «Հաւատարմական» քորենիին կարծիքով, ասոնք երկու իրարմէ զատ ու տարբեր... կազմակերպութիւններ են։ Ուստի զարմանալի չէ, որ այս քորենիներուն փոքրաւորը, «Վազըթ», ապուշին լով իր թղթակցին ստոյգ տեղեկութեանց, կը շարունակէ խորհիլ, թէ «դաշնակ կազմակերպութիւնը» Փարիզէն «խիստ գաղտնի» նամակներ կը գրէ... Սուրիոյ Հայերուն։

Մեր Օգոստոս 6ի թիւին մէջ ամբողջութեամբ հրատարակելով «Վազըթ»ի այս գրութիւնը, անոր հետեւեալ ծանօթութիւնը կցած էինք.

— «Կարեւորն այն չէ՝ թէ բորենին հէքեաթներ կը հիւսէ, այլ այն՝ թէ ինչո՞ւ կը հիւսէ»։

Եւ իսկապէս թէ՛ ի՞նչ պէտք է ըլլալ, այսքան յիմարութիւններ կարենալ գրի առնելու համար։ Ինչպէս եւ տարիներ շարունակ Թուրք ոստիկանական նախարար պէտք է ըլլալ չգիտնալ կարենալու համար թէ դաշնակ եւ դրօշակիստ միեւնոյն բաներն են։

Բայց մեզ կը շահագրգռեն ոչ թէ Թուրքին յիմարութիւնները, այլ անոր ոճիրները։

Կասկածէ դուրս է՝ որ «Վազըթ»ներու կողմէ այս «խիստ գաղտնի» նամակը յղացուած ու հիւսուած է յատուկ ու որոշ, թէեւ խիստ գաղտնի նպատակով

Դժբախտ վեր է կասկածէ, որ այս նպատակը արեան գոյն ու ոճրային նպատակ ունի։

Այս հէքեաթը մէկ նմանակն է այն միւս առասպելին՝ որ կազուեցաւ եղերաբախտ Վիրինեանի սպանման՝ զայն զազանաբար յօշոտելու համար։

Բորենին նոր զո՞հ մը մտադրած է արդեօք, — անհամբերաբար կը սպասենք։

Ո՞վ է գաղտնիքը այս զառանցանքին։»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԿՆԻԿ Կ'ՈՒԶԵՄ, ՀԻՄԱ Կ'ՈՒԶԵՄ,,

— :•: -

Պազարին եւ մաքրկրօն Անգլիացիները յաճախ ունին ընտանեկան եւ սիրային պատմութիւններ, որոնք իսկապէս զայթակղելի են, ուրիշներու համար։

Դեռ քանի մը ամիս առաջ, Լոնտոնի մամուլը սիւնակներ նուիրեց երէցի մը սիրային արկածներուն։

Վերջինը, թէեւ անմեղ, նոյնքան անսովոր է Ալպիոնի թոռներուն համար։

Նախկին նախարար Էմըրիի զաւակը, ժօն, որ հազիւ լրացուցած է քսան տարին, Ուրբաթ օր կը ներկայանայ քաղաքապետարան եւ կ'ուզէ պսակուիլ մանկամարդ դերասանուհիի մը հետ։ Ամուսնացողներ քայծեր էին Լոնտոն, Շաբաթ օր Արդ, շաբաթ կէսօրէն յետոյ պաշտօնատուները գոց են, ինչպէս եւ կիրակի։

Սիրահար զոյգը 48 ժամ համբերելով, երկուշաբթի օր կը ներկայանայ քաղաքապետարան։ Աւա՜ղ, խտաղէմ պաշտօնեան գիտել կուտայ թէ չափահաս չէ։ եւ հօրը հաւանութեանը կը կարօտի։ Իսկ Հայրը Օթթավայի ժողովին գացած ըլլալով. շոգենաւին մէջ կը գտնուի։

Այս մերժումին վրայ, երիտասարդը կ'որոշէ Փարիզ գալ եւ հոս պսակուիլ անմիջապէս։ Բայց, այստեղ ալ խոչընդոտ մը գտնել կուտայ.

— Փարիզի մէջ ալ շատ ձեւակերպութիւններ կան։ Պէտք է ծննդեան վկայագիր, հօրենական հաւանութիւն ունենալ, ծանուցում տալ եւն։

Երիտասարդը չի յուսահատիր.

— Հայրս չի կրնար վիճանալ, մենք ընկերներ ենք, հայրիկս եւ ես։

Ան որոշած է ոչ միայն անմիջապէս պսակուիլ, այլեւ շարժանկարի ասպարէզը մտնել, իր կնոջը հետ։

Եւ վերջին պահուն կ'որոշէ, ամէն վտանգ աչք առնելով, գալ Փարիզ։

Մինչ այդ, հայրն ալ կը համնի Լոնտոն.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեակը։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [33]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դաշտավայրերը կը տարածուին Երասխի ձախ ափին վրայ, Արարատէն մինչեւ Նախիջեւան։

Ամենամեծ դաշտավայրերը կը գտնուին Արագածի հարաւային եւ արեւմտեան կողմերը՝ Արագածի եւ Երասխի միջեւ։

ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆ. — Հայաստան ունի մօտաւորապէս 30,000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն (*), որ գրեթէ հաւասար է Պելճիքայի տարածութեան (30,400 քառ. քիլոմեթր)։

Պելճիքա շատ առաջ գացած է ճարտարարուեստներու մէջ եւ իր ճարտարարուեստը գրեթէ կրնայ մրցիլ որեւէ ազգի հետ, եւ է մեծ ու յառաջացած երկիրի ճարտարարուեստին հետ. մինչ 14 տարեկան Հայաստան շատ ետ է տակաւին ու Պելճիքայի հաւասարելու համար շատ աշխատանք կը կարօտի։ Թէեւ չի մոռնանք որ Պելճիքա հարիւր տարուան ազատութիւն մը ունի. ունեցեր խաղաղ աշխատանքի եւ շինարարութեան շրջան մը, մանաւանդ իր ժողովուրդը ջարդող բարբարոս տարր մը չէ գտնուեր։

Սակայն, առանց ինքնագովութեան, վստահօրէն կրնանք ըսել թէ՝ արագ բարգաւաճող, աշխատասէր, առոյգ, շինարար եւ շարքաշ հայ ազգը կրնայ կարճ ժամանակի մէջ մրցիլ շատ մը երկիրներու հետ, եթէ Պելճիքայի խաղաղութիւնը իրեն ալ տրուի։

Այս բանին կենդանի ապացոյցը կրնայ ըլլալ Մեծ — Պատերազմին իր ամենէն անդէն դուրս նետուած եւ Սուրիոյ անծայրածիր անապատը առաջնորդուած Հայուն շարքաշութեան, յարատեւութեան, յամառ աշխատանքի եւ շինարարութեան պղպղատեայ ոգին, զոր ցոյց տուեր է ան՝ այդ աւազուտին աւազներուն վրայ իսկ տնկելով իր հացի փուռը, խանութը եւ տունը, ինչ որ ուրիշի համար յանուած ու տեսնուած չէ անվիճաբանօրէն ժամանակներէ ի վեր։

Ուրեմն, կորսուած հին ազգերու շղթային մէջ եւ դրացի եղող հայ ազգը 4000 տարիէ ի վեր ապրեր է, հակառակ գինքը բնաջինջ ընելու հետամուտ յեղուզակ ազգերու յարձակումներուն ու պիտի ապրի ան, շէնցնելով իր հայրենիքը եւ օր մը զայն հաւասարեցնելով Պելճիքայի ալ եւ ուրիշ աւելի յառաջացած երկրի ալ. կը բաւէ որ իր երկրէն ներս տիրէ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ, եւ ՄԻՈՒԹԻՒՆ (*)։

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆ. — Հայաստան ունի մօտաւորապէս Մէկ միլիոն (1,000,000) բնակիչ, որ կը բաղկանայ գլխաւորապէս Հայերէ, Թուրքերէ, Ռուսերէ, Եզիտիներէ, Յոյներէ, Քիւրտերէ եւ Ասորիներէ։

Հայաստան 47 տեսակ ազգեր կան եւ հետեւեալներն են իրենց թիւի կարգով. — ՀԱՅ՝ 800,000, Թուրք՝ 78,386, Ռուս՝ 19,908, Եզիտի՝ 12,237, Գարափափախ՝ 6,311, Պարսիկ՝ 5043, Քիւրտ՝ 3,025, Յոյն՝ 2,980, Ուքրանացի՝ 2,826, Ասորի՝ 2,215, Փոլոնիացի (Լեհ)՝ 705, Մորտվա՝ 419, Հրեայ՝ 335, Անծանօթ՝ 277, Վրացի՝ 274, Օսէթ՝ 128, Գերման՝ 104, Թաթար՝ 27, Լեզգի՝ 26, Բոշաներ՝ 23, Մոլտավիացի՝ 16, Լեթոնիացի (Լաթվիացի)՝ 12, Թիւրքմէն՝ 8, Իտալացի՝ 8, Ֆրանսացի՝ 7, Չեխոսլովաք՝ 7, Կոտիաք՝ 6, Մարիացի՝ 6, Ֆին (Ֆինլանտացի)՝ 5, Եզտ՝ 4, Լիթուանիացի՝ 4, Պուլկար՝ 3, Ուտի՝ 3, Կուռվալ՝ 3, Ռումանիացի՝ 3, Անգլիացի՝ 2, Հունգարացի՝ 3, Զուիցէնցի՝ 2, Աւար՝ 2, Գնչու՝ 2, Պուրիաթ՝ 1, Զիրեն՝ 1, Գարայիմ՝ 1, Շուէտացի՝ 1, Ղազախ՝ 1, Աճարացի՝ 1, Օտարահպատակ՝ 1535.

Ծանօթ. — Աշխարհի հայաշատ քաղաքներ — Թիֆլիս ունի շուրջ 130 հազար հայութիւն, Երեւան՝ 100 հազար, Պոլիս՝ 90 հազար, Կ. Պոլիս՝ 60 հազար, Աղեքսանդրապոլ (Լենինական)՝ 58 հազար, Հալէպ՝ 50 հազար, Փարիզ՝ 30 հազար, Մարսիլիա՝ 26 հազար, Գահիրէ՝ 20 հազար։

ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՄԸ. — Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ՝ Հայաստանի մէջ 1923ին աճած է 19 հազար 723 հոգի, իսկ 1928ին՝ 36,725 հոգի (ծնածները հաշուելով)։

ԼԵՌՆԵՐ եւ ՀՐԱԲՈՒԽՆԵՐ. — Գաւառական Հայաստանի մասին խօսած ատեննիս յիշած ենք Հայաստանի լեռներն ու հրաբուխները, որոնց մէջ կը գտնուին նաեւ Արդի Հայաստանի լեռներն ու հրաբուխները. հետեւաբար հոս զանց կ'առնենք նորէն խօսիլ անոնց մասին

ԿԼԻՄԱՅ. — Հայաստան կը գտնուի հիւսիսային բարեխառն գօտին մէջ, բայց ձմեռը խիստ եւ ամառը բաւական տաք կ'ըլլայ հոն։

Թէեւ կլիման առողջ է, բայց երբեմն ճախճախուտ տեղերը ճահճատենդ գոյութիւն ունի։ Ներկայիս կառավարութիւնը ջանք կը թափէ այդ ճահիճները ցամքեցնելու (*), որպէս զի մշակելի հողի վերածէ զանոնք եւ ճահճատենդի առաջքն առնէ։

ՑՈՎՀ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

(Շար.)

*) Աւելի ճիշդը 29,964 քառ. քիլոմեթր, որուն 1370ը Սեւանայ լիճին տարածութիւնն է։ (Պիրէնեան լեռներուն մէջ գտնուող Անտորրայի չէզոք հանրապետութիւնը ունի 452 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն՝ 5230 բնակչութեամբ, Լիխթընշթայն՝ 159 քառ. քիլմ., Լիւքսէմպուրկի Մեծ Դքսութիւն՝ 2586, Զուիցերիա՝ 41,298 Ալպանիա՝ 28,000)։

(*) Սերպական բարոյական հին ասացուածք մը՝ Սամօ սլօկօ սրպքիվա Սրպը (Միութիւնը միայն կրնայ փրկել Սերպիան) խօսքը մասնաւորապէս Հայերու համար պէտք է ըսուի եւ գործադրուի։ Որովհետեւ ամէն ազգէ աւելի Հայը պէտք ունի Միութեան եւ Միութիւնն է միայն որ կրնայ փրկել Հայաստանը.

(*) Հայաստանի ճահիճներուն տարածութիւնը եղած է 47,000 հեկտար. ցարդ ցամաքեցուած ճահիճներու տարածութիւնը 15,000 հեկտարը կ'անցնի։

Ճափոնցիները կը շարունակեն գրաւել

Փէքինէն կը հեռագրեն թէ Ճափոնցիները յարձակողական ձեռնարկած են Ճէհոլի չինական նահանգին դէմ եւ կ'ուզեն Մանչուրիոյ կցել զայն։ Այս գործողութիւնը մեծ դժուարութեանց չի հանդիպիր առ այժմ, թէեւ Զինուորանի կեդրոնական կառավարութիւնը որոշած է դիմադրել եւ այդ իմաստով հրամաններ տուած է իր սպարապետին։

■■■■■■■■

ԱՆԳԼ. ՆԱԽԱԲԱԺԻՆ մը Վառնա պիտի հասնի սեպտ 17ին։

Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ է որ անգլ. մարտանաւեր պուլկարական նաւահանգիստ մը կ'այցելեն։ Անկէ առաջ, իտալական նաւաբաժին մը եւ ֆրանսական յածանաւ մը գացին Վառնա։ Այս է մէկ պատճառը որ հիմակ ալ Անգլիացիները մարտանաւ կը ղրկեն։

Անգլ. նաւաբաժինը պիտի ողջունուի Պուլկարիոյ վարչապետին եւ պատերազմական նախարարին կողմէ։

Փարիզ եւ շրջակաները

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Զեկոյց պատգամաւորին կողմէ եւ ուրիշ օրակարգեր։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սալ Միւթիւալիթէի մէջ, 24 rue St. Victor։ Օրակարգի շարունակութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ-Պիյեանքուրի Զաւարեան կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ կոմիտէի ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կուկունեան խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Յէսինի կոմիտասեան երգչախումբի, (ղեկ. Ա. Գ. Մելքոնեանի) եւ դերասան Մ. Մարութեանի։

27 Օգոստ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի չունենալ այդ թուականը։

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան

1 Bld. du Nord, Le Raincy (S et O.)

Վարժարանը՝ հայեցի դաստիարակութեան հետ, իր աշակերտուհիներուն կ'ապահովէ միջնակարգի համապատասխան ուսում։

Հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուները կ'աւանդուին հաւասար խնամքով. Ուսման բոլոր ճիւղերը կը պահեն իրենց մասնաւոր տեղը։

Աշակերտուհիներու արձանագրութիւնը կը սկսի Օգոստոս 15ին։ Նիւթական անձուկ պայմաններու մէջ գտնուողներու զաւակները պիտի ընդունուին իբր կիսաթոշակ։

Պայմաններու համար դիմել վարժարանին Տնօրէնութեան, գրաւոր կամ անձամբ, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէս օրէ վերջ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի «Հայ Արի» գայլիկներու Արծուիկ խումբի կողմէ, այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն à la Belle Colline։ Կը նախագահէ՝ Գ. Վ. ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Եւրոպական եւ հայկական պարեր, Գայլիկներու եւ սկաուտներու տողանցք, դրօշարշաւ, վազք, բուրգեր եւայլն։

Հանդէսը պիտի շարժանկարուի։ Հանդէսի մուտքը օթօքարի ծախքով միասին, երթ ու դարձ՝ 4 ֆրանք։

Մեկնումը Փլաս Կիշառէն առաւօտեան ժամը 9 եւ 11, իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ զաշտահանդէս, «Կամիտաս» երկսեռ երգչախումբի, այս Կիրակի Մէտոնի անտառին մէջ։

Ժամադրավայրը կար տէ զ'Էնվալիտ, առաւօտ ժամը 8.30–9։

Կը հրաւիրուին բոլոր երկսեռ անդամները, համակիրներն ու բարեկամները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մալաթիոյ Հայր. Միութենէն կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Գ. Յարութիւն Քէֆէլեանի, 368 rue Vaugirard, Փարիզ (15)։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Ֆրանսա հայ Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Bare de la Posteի սրահին մէջ, 2 rue Colbert։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ վարչութեան նոր անդամի ընտրութիւն։

ՎԱՐՁՈՒ Է կահաւորուած գեղեցիկ սենեակ մը (ընտանիքի մէջ) ամիսը 260 ֆր.։ Դիմել Mme. Gulian, 15 St. Marcel, Paris (13)։

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց ըլփիրիզի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար։ Դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել Տէր-Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թօլպիաք։

ՇԱՀԱԽՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ Է Իսի-լէ-Մուլինօի կայարանին մօտ պօնյիթըրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի։ Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Գ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑԷՔ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

Այցելու ուսուցչուհի մը հայերէնի մասնաւոր դասեր կուտայ դիւրամատչելի պայմաններով։ Գրել՝ Mlle. Sevatch, 7bis rue de Pré St. Gervais, Les Lilas, Seine.

ՋԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼՕՆԷԻ ՄԷՋ

Պուլօնը սիւր Մէր 23 օգոստ. 932

Այսօր Պուլօնի մէջ որոշուած է առատօրէն ձկնորսել։ Յանտիկեաններ, օգտուեցէք առիթէն եւ կերէք այս պատուական ձուկը։

ՎԱՐՁՈՒ Է արձակուրդի կամ ամբողջ տարուան համար գեղեցիկ շրջանի մէջ 6 փիէս, ջուր, կազ, պարտէզ եւ անտառ, La Flècheի ձկնառատ գետակին մօտ։ Դիմել Georges Quillet, 42 Route de Baugé, La Flèche, (Sarthe)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մ.թ. Շաթլէ։ Արժառ. եւ նոր մեթոտ, զարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ ժմեր. Հիւանդութիւն եւ վարփոփ։ Ամէն օր 9–12, 2–8, Կիրակի 9–12

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԲՕՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

■■■■■■■■

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բայց այժմ լռել կարելի չէր։ Նրա գնալու գործնական օգուտը այնչափ էլ ակնյայտնի չէր, որ այդ պատճառով այդպէս մեծ վտանգի ենթարկէր։ Բաց ի դրանից կինը մութ կերպով զգում էր, որ Բոռի վճիռը այնքան քաղաքական անհրաժեշտութեան հետեւանք չէր, որչափ մի հիւանդոտ որոնում վտանգի ու դրան կապուած յուզման։ Բոռի համար սովորութիւն էր դարձել իր կեանքին հետ խաղալը, իսկ անպէտք վտանգներ որոնելու այդ ծարաւը մի անժուժկալութիւն էր Ջեմմայի աչքին, որի դէմ պէտք էր մաքառել կամաց, բայց հաստատ կերպով։ Տեսնելով որ իր առարկութիւնները անզօր էին նրա յամառութեան առաջ, Ջեմման դիմեց վերջին միջոցին։

— Խօսենք անկեղծ, — ասաց նա, — եւ իրերին տանք իրենց անունը։ Դոմինիկոյի դժուար դրութիւնը չէ, որ այժմ ձեզ ստիպում է գնալու, այլ ձեր սէրը դէպ ի...

— Սուտ է, — ընդհատեց նա բռնկելով։ — Ես այլ եւս նրա մասին չեմ մտածում, ես այլ եւս չեմ ուզում նրան տեսնել։

Լռեց ու Ջեմմայի դէմքից հասկացաւ որ իրեն մատնել էր։ Նրանց աչքերը մի վայրկեան հանդիպեցան իրար ու խոնարհեցան գետին։ Եւ երկուսից ոչ մէկը չարտասանեց այն անունը, որի մասին մտածում էին երկուսն էլ։

— Ինդիրը Դոմինիկոն չէ. — քրթմնջեց վերջապէս Բոռը՝ դէմքը կիսովին կառչի մազերի մէջ թաղելով։ — Ես տեսնում եմ, ինչ վտանգի է ենթարկւում գործը, եթէ օժանդակութիւն չհասցնենք.

Ջեմման անպատասխան թողեց նրա այդ թոյլ խուսափումը, ու շարունակեց իր խօսքը, կարծես բնաւ ընդհատուած չլինէին։

— Ձեզ դրդողը վտանգներ որոնելու ձեր սովորական հակումն է։ Դուք վտանգի էք ծարաւում, երբ ձեզ մի բան տանջում է. այնպէս ինչպէս որ ափիոն էիք ուզում, երբ հիւանդ էիք.

— Ես չէի ուզողը. — պատասխանեց նա դրդուած. — ինձ խնդրում էին, որ ընդունէի։

— Ի հարկէ, դուք մասամբ հպարտանում էք ձեր ստոյիկութեամբ եւ ֆիզիքական ցաւի մեղմացման համար եղած առաջարկը վիրաւորում է ձեր հպարտութիւնը։ Մինչդեռ ձեր կեանքը վտանգի ենթարկելը անխորժելի է ձեզ, երբ այդ երկուսի մէջ եղած տարբերութիւնը շատ է պայմանական։

Բոռը բռնեց կառքի գլուխը, ետ ճըկեց ու նայեց նրա կլոր գորշ աչքերին։

— Ճի՞շդ է, Փիտօ, — ասաց նա։ — Արդեօ՞ք են տիբուհրույց այս բոլոր մեղադրանքները։ Հրաման կըտար որ խոստովանեմ մեղքերս։ Չէ՞ որ դու մի իմաստուն զազանիկ ես ու երբեք օպիում չես պահանջում, այնպէս չէ՞ քո նախահայրդ Աստուած էր Եգիպտոսում եւ ոչ ոք չէր կոխում նրանց պոչը։ Բայց չգիտեմ, ինչ կը լինէր քո այդ մեծափառ անդորրութիւնից, եթէ յանկարծ վերցնէի թաթիկդ ու բռնէի ճրագի վրայ։ Օգնում կը փնտռէի՞ր, հա՞. կամ, գուցէ, մա՞հ։ Ո՛չ, կատուիկս, մենք իրաւունք չունինք մեռնելու մեր քէֆովը։ Մի քիչ հայհոյել, ոչինչ, կարելի է, եթէ դա քեզ թեթեւութիւն է տալիս, բայց չլինի թէ թաթիկդ ետ քաշես

— Փի՛սս։

Ջեմման վեր առաւ կատուն նրա ծնկից ու նետեց նստարանին։

— Դեռ ժամանակ ունինք այդ մասին խօսելու։ Այժմ պէտք է մտածենք, ինչպէս անենք որ ազատենք Դոմինիկոյին իր սարսափելի դրութիւնից։ Ի՞նչ կայ, Կէտտի. մա՞րդ եկաւ։ Զբաղուած եմ ես։

— Օրիորդ Բայթից մի նամակ է, տիկին։

Ուշի ուշով կնքուած մի նամակ էր դա, օրիորդ Բայթի հասցէին, բայց ծրարը չբացուած, վրան էլ պապական նահանգի դրոշմանիշ։ Ջեմմայի մի քանի ընկերները Անգլիայում էին բնակւում, գաղտնի նամակներից շատերը ստացւում էին նրանց հասցէով։

— Միքէլլէից է. — ասաց նա, մի արագ աչք ձգելով նամակին, ուր խօսւում էր Ապենինեան ամարանոցների գների մասին. երեսի վերջում երկու փոքրիկ բիծ կար։

— Քիմիական թանաք է. վերցրէք սրուակը սեղանի երրորդ աչքից. հակադրող հեղուկն է։ Այո, հէնց այդ։

Բոռ փռեց նամակը սեղանի վրայ ու փոքրիկ վրձինը քսեց երեսին։ Եւ երբ նամակի իսկական բովանդակութիւնը դուրս ցայտնեց թղթի վրայ փայլուն կապոյտ տառերով, Բոռ ետ նետուեց թիկնաթոռին ու սկսեց ծիծաղել։

— Ի՞նչ է պատահել. — հարցրեց Ջեմման շտապ։

Բոռ նամակը պարզեց նրան։

«Դոմինիկոն ձերբակալուած է. անմիջապէս եկէք»։

Ջեմման նստած մնաց նամակը ձեռքին, մի անյոյս հայեացքը սեւեռած Բոռին։

— Է՞հ. — հարցրեց վերջինս մի հեգնոտ ու ձիգ սուր թոնով։ — Այժմ համաձայն էք, որ գնամ։

— Այո՛, — եղաւ պատասխանը։ — Պէտք է որ գնաք, նոյնպէս եւ ես։

Բոռ զարմանքով նայեց նրան։

— Դո՞ւք։ Բայց...

— Այո՛, ի հարկէ, շատ ... է, որ ոչ ոք չի մնալու ... Բայց առ այժմ ամէնից ... է մտածենք ինչպէս անենք ... աւելորդ աշխատող ձեռք ...

— Մարդ այնտեղ շատ կայ ...

— Բայց անկարելի է ... ձակ վստահանալ։ Ինձ ... մի քիչ առաջ, որ այնտեղ ... ենք երկու պատասխանատու ... եւ եթէ Դոմինիկօն առանց ... չէր կարող, պարզ է որ նայ... չէք եւ դուք։ Մանաւանդ ... խիստ կասկածանքի ենթակայ ... դու համար աւելի դժուար է ... եւ շատ աւելի կարիք ... թեան։ Ձեր ու Դոմինիկոյի ... պէտք է որ լինենք դուք ու ես ...

— Ճիշդ է, իրաւունք ունիք ... ասաց նա։ — Եւ որչափ շուտ ... այնքան լաւ։ Բայց միասին ... կարելի։ Եթէ ես այս գիշեր ... դուք կարող էք, դիցուք ...

— Բայց ո՞ւր։

— Ա՛, դեռ պէտք է մտածել ... ծեմ աւելի լաւ է ուղղակի ... Ես երեկոյեան ճամբայ կ'ընկն... լօրէնցօ, կը ճարեմ մի որ ... գուսա ու կը գնամ առաջ։

(Շար...)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Seb. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՃԱՄԲԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

26 AOUT 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1966

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿ ԱՅՍ ՄԷ՞ԿԸ

Ուրեմն, գաղութներու ինքնապաշտպանութեան առաջին պայմանն է՝ կարճ կապել անոտի վէճերը: Իսկ երկրորդը՝ հակազդել Երեւանցիներու սարքած դաւերուն: Իբրեւ գիտակից եւ արթուն պահակ.

Ո՞ր ատենական ազգասէրը, կամ ո՞ր քաղաքական հասունքը պիտի համարձակէր վէճի բռնուիլ այս մասին:

Կարճ կապել ներքին պառակտումները՝ չի նշանակեր քրիստոնէաբար համբուրել հանդիպողը, կամ տեսակէտ ուրանալ:

Եւ հակազդել կարմիր — կանոնչ գաւազիրներու կազմակերպած ոչխարաներին՝ չի նշանակեր թշնամական դիրք բռնել Երեւանի դէմ:

Ես կը քննադատեմ Երեւանի վարած քաղաքականութիւնը, կամ կը գտնեմ պահանջներ որ մեր չեն իր ուժէն, որ կը բխին այս ժողովուրդի շահերէն:

Դուն կրնաս, աչքերդ գոց, փառաբանել Երեւանի բրածն ու չըրածը: Ազատ ես, կը բաւէ որ մոլորած չըլլաս, կամ քաղաքականութիւն չընես, հակառակ համոզմանդ եւ աչքերուդ վկայութեան:

Այստեղ, երկու քիս ալ նպատակը մէկ պիտի ըլլայ, — ընդունելով կատարուած իրողութիւնը, Երեւանը համարելով խարիսխ, մեկնակէտ կամ կորիզ, իւրաքանչիւրս պիտի ձգտի գործի մղել գոյն յանուն այս ժողովուրդի գերագոյն շահերուն:

Եւ որովհետեւ, ներկայ պայմաններուն մէջ, Երեւանը ամէն բան չէ ու չի կրնար ըլլալ, ոչ ալ ինքն իրեն թոյլ պիտի տայ հէքեաթներ հիւսել: Կամ հրաշքներ սպասել:

Այդպիսի ակնկալութեանց վրայ՝ ամէնէն առաջ Երեւանը ինք խնդացած է, եւ պիտի շարունակէ խնդալ:

Արդ, Երեւանէն դուրս, մենք ունինք առ նուազն կէս միլիոն մարդ: Վերջին մնացորդը ջախջախուած ժողովուրդի մը:

Ինչո՞ւ մենք, ես ու դուն ազատ չպիտի ըլլանք հնարաւոր միջոցները մտածելու անոր բարիքին համար: Փոխել տանելի դարձնելու անոր կեանքը: Որպէս զի չմարի հրապը: Որպէս զի անխախտութեան, այլասերման, ապազգայնացման յորձանքը չխորտակէ ամէն թումբ ու կամուրջ:

Ո՞ր եւ է անհասկացողութիւն, այս գետնին վրայ, կ'ենթադրէ կա՛մ հոգեկան թշուառութիւն, եւ կամ ենթադատութիւն:

Եկա՞ծ է ժամանակը, որ բաց խօսինք այս մասին: Փոխել շխաբելու համար հալածական բազմութիւնները:

×

Ունինք ինքնապաշտպանութեան երրորդ ճակատ մը, ուր դարձեալ քրէական յանցանք է թուլութիւնը կամ անհասկացողութիւնը:

Թշնամին կը գործէ, — կ'ըսենք ու կը գրենք ամէն օր, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ ամէն բան գիտենք:

Իրականութիւնը այն է որ շատ քիչ բան գիտենք այդ գործունէութեան մասին: Կամ գիտենք միայն երեւցածը: Դրուածն ու խօսուածը:

Զերկարելու համար, բաւենք որ թշնամին — Թուրքը — անհատաբար տարիէ ի վեր կը գործէ նաեւ իր սահմաններէն դուրս, մեր ծոցին մէջ:

Ու կը գործէ հետզհետէ աւելի համարձակ:

Ցաճախ կը զարմանանք որ այլանդակ հրատարակութիւններ կ'ըլլան արաբական թերթերու մէջ, հայ գաղթականութեան դէմ:

Կը զարմանանք, երբեմն ալ իրար անցած լուսաբանութիւններ կուտանք, բայց ատով ալ կը գոհանանք:

Զենք ուզեր աւելի խորանալ, երեւան հանելու համար թէ ի՛նչ է ինչէն յառաջ կուգայ: Եւ ընդհակառակն, այս առթիւ ալ ճակատ կը յարդարենք իրարու դէմ...

Իմացէք, բարեկամներ, որ Թրքական թոյնն ու չողիքը հասած են մինչեւ սահմանամերձ գաղութները, նոյն իսկ աւելի հեռուն, ողբնելով ինչպէս մեր պատմութիւնը, նոյնպէս մեր յարաբերութիւնները հիւրընկալ ժողովուրդներու հետ:

Վկայ՝ Սուրիան, Միջագետքը, Եգիպտոսը, Պարսկաստանը: Մինչեւ իսկ պալքանեան երկիրները: Եւ տակաւին Ամերիկան, ուր մէկ Թրքուհի — Խալիտէ Էտիպ հանըմ — բռնէ բեմ կը հրաւիրուի: Կամ կը ցատկէ ինքնաբերաբար:

Այստեղ ալ, ինքնապաշտպանութեան բնազդն է որ պիտի արթննայ: Եւ իբրեւ տարրական պայման՝ միացեալ ճակատը:

Կա՞յ տեսակէտի խնդիր, որ բաժնէր մեզ, այս ճակատին վրայ:

Եւ քանի որ չկայ, ինչո՞վ կրնայ արդարանալ մեր գիտողի դիրքը: Այսպէս պատեանին մէջ քաշուած, կամ ամէն հող ուրիշին ձգած:

Ի՞նչ բան է որ կը կաշկանդէ մեր ձեռքերը, ինքնապաշտպանութեան բնազդը բթացնելու աստիճան...

Երէկ, երբ Թուրքիոյ մէջ էինք, աւելի զգայուն, աւելի արթուն եւ ամուր կ'երեւայինք:

Ինչո՞ւ հիմա, ազատ երկինքի տակ, այսքան ընդարմացեր կամ անճրկեր ենք.

Գործունէութեան ամէն միջոց ունենալով հանդերձ, ինչո՞ւ ձեռք ձեռքի չենք տար, հակազդելու մ'յս չարիքին, — տեղական ժողովուրդներն ու իշխանութիւնները մեզի դէմ լարելու աշխատանքին:

Անշուշտ պատրանքներ չունինք եւ կ'ըմբռնենք թէ՝ այս չարիքը պատահական չէ եւ իր աւերը կը գործէ տեւականօրէն:

Եւ այս ընթացքով, կրնայ անդարմանելի հետքեր ձգել:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՆ, ԵԹԷ...

— :-: —

Կաթողիկոսական ընտրութեան պատգամաւորները պիտի երթա՞ն:

Երբ, [illegible] [illegible]

Թող գործ ըրի քիչ մը պրպտել, ու տես թէ ի՛նչ երեւան եկաւ:

Ցուցատախտակի առաջնորդը կ'ուզէ ժամ առաջ կապել բեռները — նոյն իսկ թեկնածու է — բայց... [illegible] չկայ:

Անհրաժեշտ է 150 անգլ. ոսկի կամ մօտ հարիւր հազար ֆրանք:

Ո՞վ պիտի վճարէ այս [illegible] Ո՞վ կրնայ ճարել:

Առաջնորդը 12 հոգինոց վարչութիւն մը ընտրեց վերջերս: Ցեսակ մը «Երեւելեաց ժողով»:

Բայց, մէկ փրանքը 7 ½ դրախմի է, տարիներ՝ 500էն աւելի: Իսկ մեր վաճառականները չափազանց հաշուախնդիր:

— Եղբայր, կարելի՞ է: Մոխիրի վրա՞յ պիտի նստինք: Հարի՛ւր հազար դրախմի...

Աւելի փայլուն չերեւար Ֆրանսայի պատգամաւորներուն վիճակը:

Պոլսոյ «Նոր Լոյսի» թղթակիցն է, որ կը գրէ (20 օգոստ.).

— Տեսայ Գ. Զօպանեանը, հարցնելու թէ երբ պիտի կրնայ մեկնիլ: Անհամբեր իրեն պատասխանեց. — Ես կը փափաքէի որուշեալ ատենին ներկայ ըլլալ պատգամ. ժողովին. սակայն խնդիրը կախում ունի իմ փոփոխչքս աւելի պատգամաւորական ծախքին հայթայթուելէն, որուն համար լիանի թէ մը ի վիճակի չերեւար. իսկ Փարիզի եկեղեցիին կողմէ գոնէ այդ ծախքին մէկ մասը հայթայթելու շարժում չերեւար:

Անշուշտ ուրիշ բեմեր ալ նոյն տագնապին մատնուած են:

Ինչպէ՞ս կ'ըլլար, եթէ Երեւանը ինք հայթայթէր պատգամաւորներուն նամբու ծախքը, քանի որ իրե՛նց համար կաթողիկոս պիտի ընտրեն, ու թէ մեզի համար:

ՎԱՐԱԶ

«ԴԱՇՆԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ»

Պէյրութի «էլ Ահրար» թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.—

Յուլիսի վերջը համայնավարները կուեցան՝ Դաշնակներուն հետ վրանաքաղաքին մէջ: Երկուստեք տուին չորս վիրաւորներ եւ քանի մը ամբաստանեալներ ձերբակալուեցան: Դաշնակները գոհ չըլլալով այս կարգադրութենէն, քանի մը երիտասարդներ զրկեցին համայնավարներու պետ Արթին Մատոեանի մօտ, բայց զայն չգտան ու պահանջեցին որ անոր հայրը դուրս ելլէ: Բայց ան հասկնալով անոնց գէշ մտադրութիւնը, չերեւցաւ: Երիտասարդները սկսան քարեր տեղացնել անոր տան վրայ: Արթինի հայրը գլուխը դուրս հանեց պատուհանէն, հասկնալու համար եղելութիւնը. Այդ պահուն ատրճանակի քանի մը հարուածներ արձակուեցան անոր ուղղութեամբ:

Ոստիկանութիւնը հասաւ եւ քննութիւն բացաւ: Ցայտնի չեղաւ թէ ո՞րո՞նք էին յարձակողները:

Պայքարը համայնավարներուն եւ Դաշնակներուն միջեւ յաճախ աւելի ծանր կ'ըլլայ: Վախ կայ որ վտանգաւոր միջադէպեր ծագին, եթէ Ընդհանուր Ապահովութիւնը չմիջամտէ:

ՅԻՄԱՐՆԵՐԸ ՇԱՏՑԱԾ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Բաղդատմամբ նախապատերազմեան շրջանին, Սուրիան կը պարունակէ յիմարներու աւելի մեծ թիւ մը այս տարի:

Օր չանցնիր որ Դամասկոսի յիմարանոցին վարչութիւնը չստանայ պատսպարումի նոր խնդրագիրներ: Բայց իր տեղին նեղութեան հետեւանքով, անոնց բոլորին գոհացում չի կրնար տալ: Ու օրէ օր խնդիրը կը շատնան:

Կառավարութիւնը իրեն եղած դիմումները նկատի առնելով այս առթիւ հրահանգած է Ելեւմտական Տնօրէնին որպէսզի տրամադրէ անհրաժեշտ գումարը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Կացութիւնը Գերմանիոյ մէջ

ԲԱՑԽՍՏԱԿԸ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ

Վերջին լուրերու համաձայն, կիրքերը մեղմացած են քիչ մը: Հաւանական է որ հինգ մահապարտները ներում ստանան, կամ դատը վերաքննուի: Կառավարութիւնը վերջնական որոշում պիտի տայ ութ-տասը օրէն: Այս պատեհութենէն պիտի օգտուին Հիթլերեանները, իրենց մահապարտ ընկերները ազատելու համար, սպառնալով 500.000 հոգինոց բանակով մը:

Աչքառու է որ ոչ միայն կառավարութիւնը հանդուրժեց վարչապետին դէմ եղած անարգանքներուն, փոխանակ պատժելու Հիթլերեան թերթեր, այլ եւ այս վերջինները սկսան չափաւոր լեզու գործածել, մեղմացնելու համար իրենց պետին հրաշունչ բառապաշարները:

Միւս կողմէ Հիթլերեանները նոր գիծ մը բռած են, — այն համոզմամբ որ ազատուեցաւ հինգ Հիթլերեաններու կողմէ, [illegible] եւ Գերմանիոյ պէս կը գործէր: Այս խմբագիր ալ յայտարարութիւն մը ադած են իրենց թերթին մէջ «Մեզի համար նախատինք է որ գերման աղջիկ մը [illegible] [illegible] Մեզի համար պատուոյ խնդիր է պայքարիլ մեր ընկերներուն ազատութեան համար: Մենք չնորհ չէ որ կը խնդրենք, այլ իրաւունք մը»:

Մինչ այս մինչ այն, [illegible] թէ կառավարութիւնը որոշած է լուծել Րայխսթակը, որ դեռ նոր ընտրուեցաւ: Այս միջոցը անհրաժեշտ կը համարէ, որպէսզի կարենայ ձեռքերը ազատ գործել: Այսպէս, վերջին լուրերու համաձայն խորհրդարանը պիտի բացուի նախագահութեամբ համայնավար Կլարա Ցէթկինի եւ պիտի ստուգուին երեսփոխանները: Երկրորդ օրը պիտի կատարուի գիւանի ընտրութիւնը: Երրորդ եւ չորրորդ օրերը՝ գալով Հինտենպուրկ [illegible] կարգադրութեան կառավարութեան [illegible] [illegible] յայտարարութիւնը, յետոյ պիտի բացուին վիճաբանութիւնները: Եւ, [illegible] [illegible] Հինդենպուրկ պիտի լուծէ... կառավարութիւնը պիտի կարդայ լուծման հրամանագիրը: Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին հոկտեմբերի վերջը: Եւ որովհետեւ այս նոր խորհրդարանն ալ չպիտի կրնայ գործել, նախագահ Հինտենպուրկ այն ատեն պիտի առաջարկէ որ ժողովուրդը հանրաքուէ կատարէ, 25ի բարձրացնելու համար ընտրողի տարիքը, ինչպէս եւ Մերակոյտ մը [illegible] տելու համար:

*** Հիթլեր կը պատրաստուի ներկայ ըլլալ Աւստրիոյ Նացիներու (ազգային ընկերվարական) ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի սեպտ. 17—18ին: Աւստրիական կառավարութիւնը արտօնած է Հիթլերի մուտքը:

Նոր՛էն սկսան բանակցիլ

Առջի օր, խորհրդակցութիւն մը ունեցան վարչապետ Էռիօ եւ խորհրդային դեսպանը, ոչ — յարձակման դաշինքի մը մասին:

Նոր չէ այս խնդիրը: Տարուան սկիզբն ալ տեսակցութիւններ տեղի ունեցան: Իսկ 1931 օգոստ. 24ին, Գ. Պէրթլօ եւ խորհրդային դեսպանը նախագիծ մը պատրաստեր էին, որ ազմուկի պատճառ եղաւ, եւ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ հերքել: Նախագծին մէկ յօդուածով, խորհրդային իշխանութիւնը յանձն կ'առնէր բոլշեւիկեան քարոզութիւն չկատարել Ֆրանսայի մէջ եւ չմիջամտել ներքին գործերուն: 1925ին ալ Մոսկուա այդպիսի խոստումներ տուած էր, բայց մնացին թուղթի վրայ:

Ընդդիմադիր եւ պահպանողական թերթերը բուռն պայքար կը մղեն Գ. Էռիոյի նոր փորձին դէմ:

Օդաչուն կը շարունակուի

Ինչպէս գրած էինք, մինչեւ այն օրը (երեքշաբթի) երեք օդանաւեր ճամբայ ելան Նիւ Եորքէն, Ատլանտեանը կտրելու համար:

Առաջինը, շուէտական, չորեքշաբթի իրիկուն ջախջախուեցաւ կէս ճամբան (Նիւֆաունտլէնտ): Բարեբախտաբար օդանաւորդները ողջ մնացին:

Երկրորդը, որուն մէջ նստած են երկու Ամերիկացիներ, ցամաք իջաւ Նիւֆաունտլէնտի արեւմտեան ծովափը, մշուշին մէջ կորսուելէ յետոյ: Քիչ մը հանգստանալէ յետոյ, պիտի փորձեն Օսլօ (Նորվեկիա) հասնիլ մէկ թռիչքով: Ճամբան տեղատարափ անձրեւի բռնուած են:

Ինչ կը վերաբերի երրորդին, «Հանդերձ բնտանեօք», ճամբան են տակաւին:

Խ. Միութեան մարդահամարը

Մոսկուայի վիճակագրական դիւանը հրատարակեց մարդահամարի տեղեկագիրը՝ 1926էն 1932:

Համաձայն նոր մարդահամարին, Խ. Միութեան բնակչութեան թիւը 147 միլիոնէն բարձրացած է 163,165,700ի, ուրիշ խօսքով՝ տարեկան երկուքուկէս միլիոն յաւելում:

Ճարտարարուեստացման քաղաքականութիւնը պատճառ եղած է որ արագօրէն ընդարձակուին քաղաքները: Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի բնակիչները տարեկան հարիւրին 10 աւելցած են. Նիժնի Նովկորոտի եւ Խարքովի եւն. բնակիչները հարիւրին 15-25:

Սպանիոյ դաւադիրներուն դատը

Երեք օրէ ի վեր, Մատրիտի գերագոյն ատեանին առջեւ տեղի կ'ունենայ Սպանիոյ միապետական դաւադիրներուն դատը: Խուռն բազմութիւն մը կը հետեւի դատին: Ոստիկանութիւնը արտակարգ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Կաթող. ընտրութիւնը

— :-: —

"ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՉԵՆՔ ՈՒԶԻ,,

Թիֆլիսէն հասած նամակը մը կը պատմէ (13 օգոստ.).—

Թիֆլիսի մէկ [illegible] երկու օր առաջ, կաթող. պատուիրակներու եւ պատգամաւորներու [illegible] եղած են: Խորհրդակցական ժողովներու մէջ խօսակցութեան առարկայ դարձած է ընտրելիներու ցանկը, որուն մէջ մտած են Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի պատրիարքները եւ կաթող. տեղապահը:

Թիֆլիսում այն կարծիքը կը տիրէ թէ արտասահմանի պատգամաւորները չպիտի կլման մասնակցիլ ընտրութեան: Այնքան վախ կայ, որ Գերագոյն Խորհուրդի ընդհանուր կոչին մէջ գրած է՝ «ընտրութիւն»: Վայելած են «կաթողիկոսական ընտրութիւնը» չեղ-տել: Զեկայի միակ թեկնածուն Մեսրոպ արքեպս. Տէր-Մովսէսեանն է: Ազատ Եկեղեցին եկեղեցականները խորհրդային աշխատանքի վրայ են. Ի՞նչ կը խորհին անոնք է: Անտառածները կը կեղրոնանան էջմիածնի շրջանը [illegible] [illegible] տրութիւնը [illegible] [illegible] Օրսն[illegible] [illegible] [illegible] են.

— «Կաթողիկոս չենք ուզեր»

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible] եկած Ռուսերը կը [illegible] [illegible] եւ կառավարի կոխումներ կը մղուին Օրէնպուրգի, Ուրալսկի Սամարայի, Աքմոլինսկի շրջաններուն: Ապստամբներու թիւը օր-օրին աւելանում է: Անոնք կոտորածներ եղած են երկու կողմէն ալ: Այդ շրջաններուն կարմիր բանակը չի կռուիր, պատճառաբանելով, որ իրենք գիւղացիներու դէմ չեն կռուիր:

Թուրք ընդդիմադիրները կը գործեն...

—)(•)(—

Պէյրութէն Պոլսոյ թուրք թերթերուն կը հաղորդուի թէ հոն գտնուող 150նոց թուրք դաւաճանները եւ միւս ընդդիմադիրները ամիսէ մը ի վեր կը շարունակեն շփումներ ունենալ եւ նիստեր գումարել: Այս ժողովներուն մասնակցողներէն մէկը սա տեղեկութիւնները հաղորդած է.—

«Ընդդիմադիրները առանց դրամի եւ ըշուառ վիճակի մէջ մնացած են: Անոնցմէ ոմանք Միջագետք եւ Հնդկաստան երթալով, հոն իրենց ծերաց անցուցած դրամները վատնելէ վերջ, ապրուստի մէկ միջոց միայն մնացած էր իրենց,—Ֆրանսայի հաշւոյն լրտեսութիւն ընել եւ «ժուռնալ» տալ անոր...: Հիմա այս գործին սկսան: Անոնք այստեղի Թուրքերը եւ Թուրքերու բարեկամները հետապնդելով, ամէն օր սուտերով եւ զրպարտութիւններով լեցուն «ժուռնալ»ներ կուտան անոնց մասին: Այս մարդիկը ամէն կողմ եւ ամէն առթիւ Թուրքիոյ հանրապետութեան դէմ կը խօսին ու կը գործեն

Այսուհանդերձ, այստեղի Թուրքերը եւ իրենց բարեկամները անկախօրէն կը պայքարին այս անձնկալագիրներու գործունէութեան դէմ: Ստոյգ է որ այս մարդիկը Հօյպուն եւ Դաշնակ կուսակցութեանց հետ սերտ շփումներ ունին եւ նոյն իսկ որոշած են գործակցիլ անոնց»:

25,000 ԷՋ ԳԻՐ՝ ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԳԼՈՒԽԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կորկուլովի փաստաբանը 25,000 էջնոց տեղեկագիր մը ղրկեց «Ներումներու» յանձնաժողովին, ապացուցանելու համար իր փոխանորդեալին յիմարութիւնը:

Որովհետեւ այս լեռնակուտակ թղթածրարին միայն ընթերցումը երկար ժամանակ պիտի առնէ, հաւանական չէ որ յանձնախումբը կարենայ որոշում տալ երեք շաբաթէն առաջ: Նախագահը ստիպուած է լսել նաեւ ամբաստանող կողմը, որպէս զի կարենայ որոշում տալ:

Միւս կողմէ, Տիկին Կորկուլով կը շարունակէ իր դիմումները:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՄՔԸ

Դաշնակցութեան դէմ ուղղուած նիզակները բազմապատկուած են այս վերջին տասը տարիներու ընթացքին Բոլշեւիկներն իրենց ամբողջ պետական կազմով, հայկական միւս հոսանքներն իրենց հակադաշնակցական հոգեբանութեամբ եւ տեղի ու անտեղի պայքարներով, այլ միութիւններ ու գործակալներ՝ վարագոյրներու ետեւէն գաչոյն ուզած են խրել հայկական մեծագոյն կազմակերպութեան կողը, զայն տապալելու համար

Հին ու նոր պայքարները՝ ուղղուած Դաշնակցութեան դէմ, մինչեւ այսօր կը կրեն մէկ յատկանշական նկարագիր. — Քայքայել Դաշնակցութիւնը, կազմալուծել հայկական կեդրոնացած ուժը եւ ժողովուրդը թողուլ առանց կռուի ղեկավարութեան:

Այս յատկանշական զնպատակին շուրջ միացած կը տեսնենք, — ինչպէս անցեալին, նոյնպէս ներկայիս, — բոլոր հոսանքները, խմբակներն ու անհատները, հակառակ իրենց ծայրայեղ տարբերութիւններուն։ Միացման կէտ նպատակին մէկ է, — խորտակել Դաշնակցութեան ուժը։ Եւ այս նախ գործին լծուած կը տեսնենք ոչ միայն հակադաշնակցական բոլոր ուժերը, այլ նաեւ արտաքին թշնամին, որ ճարպիկ է եւ այս պարագաներուն հրապարակ կուգայ իբր թէ «ենայելու» հայը ու տարուածելու միայն Դաշնակցութիւնը։ Ինչ որ կը նշանակէ ուղիղ գծով հարուածել հայ ազգը։

Այսքան միայն, երեւոյթին ընդգծելու, որպէս զի անցնինք խորհրդածելու այդ պայքարի արդիւնքներու մա-

[illegible]

...ն հոսանքները, անոնց քովը զանազան խմբակներն ու ան-

[illegible]

...տարայայտութիւնները, պէտք է, թէ անոնք միասնաբար կը գո-

[illegible]

...աշնակցութիւնը կը քայքայ...

...նակցութիւնը քայքայ...

[illegible]

...ամէն ընթերցող ընկեր կրնայ սեւցնել վերը յիշուած արտայայտութեանց վրայ, որպէս զի լոյս բերայ հասցուած զոյնզգոյն կարծիքներու, նոյն իսկ չակարիր բաժանելով նկամ

Եւ սիմբիօղաբար, նոյնքան հակառակ ուժերը, նոյն այդ հոսանքները եւ անոնց ունեցուին զանգուածէն կը բարձրանայ ձայն մը, որ լրացուցիչն է վերի բացատական վճռին։

Չ — Դաշնակցութիւնը տիրապետող է. Դաշնակցութիւնը կայ… ամէն բանի մէջ Դաշնակցութիւնը, Դաշնակը, Դաշնակը…

Ուրեմն, հակադաշնակցական հոսանքները որքան կը մխիթարուին Դաշնակցութեան քայքայումով, նոյնքան եւ աւելի կը յուսահատին անոր կուռ կազմակերպութեան առջեւ եւ ակամայ կը խոստովանին անոր տիրապետութիւնը.

Եւ այս երեւոյթը պատմական է անցած քառասուն տարուան ընթացքին, նաեւ աւելի պատմական այս վերջին տասնամեակին, որ կը բոլորուի որպէս անկման շրջան մը։

Այսպիսով, հայ ժողովուրդը, մէկտեղ առնելով հակադաշնակցականը, չէզոքը եւ նոյն իսկ դաշնակցական շարքը, ինքն իրեն հարց կուտայ թէ ի՞նչպէս այսպիսի պայմաններու մէջ Դաշնակցութիւնը կը մնայ կանգուն, վտանգաւոր վայրկեաններուն կը վերանորոգուի, արիւնլուայ վիճակէն երբեմն մէջքը կը շտկէ եւ հերոսաբար կը խիզախէ, թաղուած ժամանակ՝ յարութիւն կ'առնէ, քայքայուած ժամանակ՝ միակամ եւ երկաթեայ բազուկով հրապարակ կուգայ եւ կը ցուցադրէ իր տիրական հասակը

Ի՞նչպէս տեղի կ'ունենայ այս երեւոյթը, որ շատ շատերուն համար կը թուի առեղծուածային։

Ահա այն կարեւոր հարցը, որուն կ'ուզեմ պատասխանել։ Եւ պատասխանս կը խտանայ մէկ նախադասութեան մէջ, — Դաշնակցութեան կամքը ամէն բանէ վեր։

Դաշնակցութեան կամքը կազմուած ու թրծուած է բարոյական գերագոյն մթնոլորտի մը մէջ, զոհողութեան գերագոյն աստիճանով, ու այդպիսով, մարմին առած է Դաշնակցութեան բարոյականը, անոր էութիւնը։

Դաշնակցութեան բարոյականը, Դաշնակցութեան էութիւնը (նկատի առէք ծրագիրը, գործունէութիւնը, կանոնագիրը, բոլորն ինչ որ կ'ուզէք) գերագոյն նպատակի մը ձեւակերպումն է, — Հայ ժողովուրդն ամէն բանէ վեր։

Դաշնակցութիւնը գոյութիւն ունի հայ ժողովուրդի ազատութեան համար։ Այս նպատակին հասնելու համար Դաշնակցութիւնը դարձած է խտացած կամք մը, նոյնքան հզօր, որքան է իր բարոյականը, իր էութիւնը։

Արդ, նպատակը եւ անոր շուրջ հիւսուած տեսութիւնները մէկ կողմ թողունք եւ խօսինք Դաշնակցութեան կամքի մասին. Որովհետեւ [illegible] քի առջեւն է որ բոլոր նեղացողը [illegible] ծալլուին եւ հակառակորդներ [illegible] կը հնազանդին։

Ի՞նչ է այդ կամքը

Դաշնակցութեան կամքը անսասանելի եւ անշօշափելի ուժ մըն է, բայց միաժամանակ գոյ եւ միշտ զգալի։

Դաշնակցութեան բոլոր տեսակի հակառակորդները մեր կուսակցութիւնը կը ճանչնան իր արտաքին կեղեւէն, իր արտաքին կազմակերպութիւններէն, իր երեւելի անհատներէն։ Հակառակ տասնեակ տարիներու, պայքարին եւ փորձառութեան, անտեղեակ կը մնան անոր աներեւոյթ կամքէն, աներեւոյթ անհատներէն, աներեւոյթ կամքէն։ Այս է պատճառը, որ անգլիները, միամիտներն ու չարամիտները կը միշտ իրենց հարուածները ուղղելու Դաշնակցութեան կեղեւին։ Եւ երբ տաշեղ մը վար իյնայ, հրճուանքէ կը բռնուին՝ կարծելով թէ կաղնի ծառը պիտի տապալի։

Եւ կը սխալին եւ կը վրիպին բոլորն ալ։

Կը վրիպին ու կը սխալին, որովհետեւ, Դաշնակցութեան էութիւնը, ըսենք՝ գերագոյն նպատակը անփոխարինելի է։ Իսկ Դաշնակցութեան կամքը, անընկճելի է եւ միշտապէս վերանորոգուող.

Դաշնակցութեան կամքը ըմբռնելի դարձնելու համար, ես ստիպուած եմ հրաժարիլ սովորական բացատրութիւններէն, որոնք ընդհանուր են եւ կրնան տարածուիլ ուրիշ կազմակերպութեանց վրայ։

Դաշնակցութեան կամքի արտայայտութիւնը երկու ձեւով կը ներկայանայ հայ կեանքին մէջ.

Առաջին.— Դաշնակցութեան կազմակերպութիւններով, իրաւասու ժողովներով, կեանքի կանչուած մարմիններով եւ գործիչներով զգալի կը դառնայ կուսակցութեան սովորական կամքը։ Այս կամքն է որ կը ղեկավարէ մեր ընթացիկ կեանքը, թէ ներքին կազմակերպական եւ թէ ազգային — քաղաքական գետնին վրայ։ Այս պարագային գերի կոչուած են ժողովները, քուէները, շարքային հոգեբանութիւնը, ղեկավար տարրերու փորձառութիւնն ու հետեւողական աշխատանքները.

Երկրորդ.— Դաշնակցութեան ոգիի պաշտպանն է, գերագոյն կամքի արտայայտութիւնը, որ սահման չի ճանչնար, բայց ի գերագոյն նպատակէն, որ հայ ժողովուրդն է։ Եւ այս գերագոյն կամքը պայմանաւորուած չէ ժողովներով, մարմիններու որոշումով, մեծամասնութեան կամ փոքրամասնութեան կարծիքներով, կամ անհատներու քմահաճոյքներով։ Այդ գերագոյն կամքը ոգիի խտացումն է քառասուն տարուան ժողովներուն, գործող մարմիններուն, սպանուած, բայց անմահ հերոսներուն եւ այսօրուան կազմակերպուած զանգուածին՝ որ պայքարի ճակատին վրայ է, [illegible] չարքու- նակելու համար։ Ամբողջ կուսակցութեան արտայայտութիւնն է [illegible] գոյն այդ կամքը, որ բոլոր [illegible] լու անփոխանելիութիւնն է եւ [illegible] բար՝ գործադրելի հայ ժողովրդի [illegible] բագոյն նպատակի համար՝ ինչպէս նաեւ կուսակցութեան գոյութեան համար.

[illegible] անդրդուելի կամքը կատարուած է թրծուած համար։ Այդ մասին [illegible] հակառակորդական [illegible] առանց հրահանգի ու [illegible] կուսակցութեան գերագոյն կամքը կը կոթողուի անակնկալօրէն։ Արտաքին [illegible] նաեւ կ'ըսգունի որպէս հայ [illegible] ժողովուրդի կամքը։ Իսկ հակադաշնակցական հաւաքականութիւնը կը յուսահատի այդ անըմբռնելի կամքին առջեւ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՓԻՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

— I-3 —

Վերջապէս կարելի եղաւ կազմել վարչութիւն մը, 12 հոգինոց։ Նորութիւն մը այս Թիւը։ Եթէ պատահի որ այս Թիւէն մէկը, երկուքը կամ նոյն իսկ երեքը հրաժարին, կը մնան ինը անձեր, որոնցմով կարելի կ'ըլլայ գործ անցնիլ։

Առ այժմ, ինչպէս կ'երեւի, վճռապէս հրաժարողներ չկան, միայն ժամանակաւոր բացակայութիւններ յայտնուած են։ Նոր Կեդր. Վարչութիւնը կազմած է իր Դիւանը հետեւեալ կերպով.—

Ա. Գալփագեան, ատենապետ, Տոքթ. Թորոսեան, ատենադպիր, Գ. Գզրիկեան, գանձապահ, Ցեղրակ Կիւրիւնլեան, փոխ-ատենապետ։

Սպասենք նոր Վարչութեան գործունէութեան, իր մասին աւելի որոշ բան մը ըսել կարենալու համար։

Մեր գաղութն ալ ունի խաչոր թիւ մը հայրենակցականներու Գիտի յիշեմ կարեւորները միայն։

Առաջին կարգի վրայ կուգայ Հայրենի Հայրենակցականը, որ ունի լաւ Սրագիր-Կանոնագիր եւ որոշ դիմագիծ։ Կը ձգտի պահել Հանրին բոլոր ազգային առանձնութիւնները։ Նախանձախնդիր է նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան եւ դէմ է ապազգային ձեռնարկներու եւ մարզանքներու։ Ամբողջ Աթէնքի շրջանին մէջ կը կազմէ զգալի ուժ մը։

Երկրորդ գծի վրայ կը ներկայանայ առ այժմ Կեսարիոյ Հայրենակցականը, որ վերջերս սկսած է աւելի եռուն գործունէութեան մը։ Ունի կանոնաւոր Ծրագիր-Կանոնագիր եւ խիստ նախանձախնդիր ըլլալ կը թուի նոր սերունդի առմայրին դաստիարակութեան։ Հետզհետէ այս Միութիւնն ալ պիտի հասնի Հանրին հաւասար գետնի մը։ Շահվէրտավի կողմէ այս Միութիւնը երկու ճակատի բաժնելու համար ի գործ դրուած բոլոր ջանքերը անցան ապարդիւն, եւ համախմբաբար գործակալը բոլորովին յուսախաբ եղաւ։

Ցնուող կուգայ Կարս-Փազարջըգ քաղաքի (Ատանայի շրջան) Հայրենակցականը, որ վերակազմութեան շրջան [illegible] վրայ է։ Այս Միութիւնն [illegible] մէջ կը պահուի կեդրոնա-[illegible] եւ այս իսկ պատճառաւ [illegible] մէջ ունեցաւ յանախակի ներքին խնդիրներ։ Վերջերս սակայն, կարեւոր մեծամասնութիւն մը իրար հասկցած ըլլալ կը թուի, եւ յոյս կայ որ մօտերս այս Միութիւնն ալ գայ իր ձայնը լսելի ընել տալու, Ազգային, Կրթական եւ Հանրային մարզերուն մէջ։

Ունինք նաեւ Ատանացիներու Հայրենակցական Միութիւն մը, որ բաւական ցնցումներ կրեց ներքադինի օրերուն, շնորհիւ՝ Շահվէրտավ - Արսլանով եւ Գարաւաշով դաւադիր եղբորդութեան խաղերուն։ Եղաւ ատեն մը, երբ այս եղբորդութիւնը կրցաւ երկու ճակատի բաժնել Միութիւնը. կազմելով թիւ 2 Ատանայի Հայրենակցական մը՝ իրենց կողմէ հովանաւորուած եւ պաշտպանուած։ Շաւատով սակայն փլաւ այս պատնէշն ալ, եւ Շահվէրտավ մնաց օդին մէջ։

Քանի մը տող ալ մեր շրջանի Հ. Ց. Դ. կեանքի մասին։ Անմիջապէս պէտք է արձանագրել, որ բոլոր այն շարժումները, հանդէս, թատրոն, երեկոյթ կամ ցերեկոյթ, դաշտագնացութիւն կամ ծովագնացութիւն, որ կը կազմակերպուին կրակը վառ պահելու համար, առաւելապէս կը պարտինք Հ. Ց. Դ. կոմիտէութեանց, ենթակոմիտէութեանց, Օրիորդաց խումբերու, Պատ. Միութեանց նախաձեռնութեամբ։ Չկայ ուրիշ որ եւ է կուսակցութիւն կամ կազմակերպութիւն, որ պարտք սեպէ հրապարակ իջնել եւ բան մը կազմակերպէ, երկու խօսք ընէ այս ժողովուրդին։

Այս տարի բացառիկ եւ խանդավառ շրջան մը բոլորեց Ցեղնաասանի կուսակցական կեանքը, շնորհիւ «Յառաջ»ի խմբագիր՝ ընկեր Շ. Միսաքեանի ներկայութեան։ Իրարու յաջորդեցին երեկոյթներն ու դասախօսութիւնները, հանդէսներն ու դաշտագնացութիւնները։ Ընկեր Շաւարշ հասաւ բոլորին ալ, ամենուրեք տարածելով Դաշնակցութեան խօսքը, անոր հաւատոյ հանգանակը եւ անոր առաջադրութիւնները։

Խանասորի արշաւանքին առթիւ կազմակերպուած հանդէսներուն խօսեցաւ ընկ. Շաւարշ, պարզելով մեր կուսակցութեան ձգտումներն ու իտէալները. Բազմախռնման բանախօսութիւն մը վը կատարեց Ծիքսի Վասպուրական Ակումբին մէջ, Հ. Յ. Դ. Ծիքսի կոմիտէին կողմէ կազմակերպուած երեկոյթի մը ընթացքին։ Տուաւ երկ-երկու դասախօսութիւններ երեք գլխաւոր գաղթակայաններու մէջ։ Անվերապահ կոչ ուղղելով միացեալ ճակատի, գործունէութեան ասպարէզ ցուցնելով եւ՛ չէզոքին, եւ՛ բարեկամին, եւ՛ համակիրին։

Ընկերը բեղուն աշխատանք տարաւ նաեւ Մակեդոնիոյ շրջանին մէջ, — Տէտէ Աղաճ, Կիւմիւլճինա, Քսանթի, Տրամա, Գավալա, Սելանիկ, ուր եւս ունեցաւ բազմաթիւ բանախօսութիւններ եւ դասախօսութիւններ, երեք ամիս մեր շրջանը մնալով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

— :-: —

«Թայմզ»ի մէջ հրատարակուած ուսումնասիրութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1926ին, երկու ամերիկացի ճարտարագէտներ յատակագիծ մը կազմեցին, անդրպարսկական երկաթուղիին համար։ Գիծը պիտի անցնէր Պէնտէր Կէզէն, որ ծաղկեալ նաւահանգիստ մըն է Կասպից ծովուն վրայ, եւ էլպրուզ լերան ստորոտէն պիտի յանգէր Թէհրան։ Մայրաքաղաքէն պիտի շարունակուէր դէպ ի Ղազուին եւ Համատան, անկէ դէպ ի Հարաւ, Լուրիստանի լեռներէն մինչեւ Տիզֆուլ, յետոյ Խուզիստանի անապատէն Ահվազ, եւ պիտի հասնէր պարսկական ծոցին վրայ, նոր նաւահանգիստ մը, Պէնտէր Շափուր.

Գործին դժուարութիւններն ըմբռնելու համար, կը բաւէ ըսել որ էլպրուզի լեռնաշղթան 60 մղոն երկայնութիւն ունի, Լուրիստանի լեռները՝ 120 մղոն, անապատին մէկ մասը, մինչեւ 150 մղոն զարման ենթակայ է ողողման, բանուորները անփորձ են, եւ երկու նոր նաւահանգիստներ պիտի շինուին։

Մինչեւ հիմա, հարաւային մասին մէջ շինուած գիծը 150 մղոն հեռու է նաւահանգիստէն մինչեւ լեռներուն ստորոտը։ Ամերիկացի ճարտարագէտը որ 30 տարուան փորձառութիւն ունի Չինաստանի մէջ, շինել տուած է 450 կամուրջներ եւ թունելը, գիծը ողողումներէն պաշտպանելու համար։ Ծնաւազ չկայ եւ կը հաւաքուի ու նաւով կը փոխադրուի հնդկական սահմանագլուխէն։

Պէնտէր Շափուրի նաւահանգիստէն 70 մղոն դէպ ի հիւսիս կը գտնուի Ահվազը, Խուզիստանի մայրաքաղաքը, ուր կը շինուին հարաւային բաժնի գիծերը։ Շահը ծրագրած է նոր քաղաք մը շինել Քարունի գետին ափին, լայն փողոցներով եւ արդիական բնակարաններով։ Քարունի վրայ կը գտնուի պողպատեայ կամուրջ մը, հինգ ութերորդ մղոն երկայնութեամբ։ Այս կամուրջէն պիտի անցնին կառքեր, մարդիկ եւ երկաթուղին։ Այս կամուրջը շինած են անգլիացի ճարտարապետներ, Անգլիայէն փոխադրուած բանուորներով։

Մինչեւ հիմա շինուած գիծերով, երկաթուղին կ'անցնի տափարակ անապատէ, ուր շատ ցուրտ չընէր եւ բայց տաքը սահման չունի. եւ 180 աստիճան Ֆարէնհայթ, ան տիճան որ, արար գործաւորին կրնար ձեռքը երկաթին դպչիլ բերէր։

Հիւսիսային բաժնի գիծը կարճ է, բայց ոչ նուազ [illegible] Կասպեան ծովուն վրայ, Պէնտէր [illegible] չէն 14 մղոն դէպ ի հիւսիս [illegible] նաւահանգիստ մը շինուած է [illegible] Շահ, Թիւրքմէն տափաստանի [illegible] մաններուն վրայ։ Գիծը կ'անց[illegible] փարակ տարածութիւններէ [illegible] ղոն կը շարունակուի մինչեւ Մազանտարանի մայրաքաղաք[illegible] անտառներու մէջէն հասնելու [illegible] պրուզի ստորոտը։ 14 մղոն [illegible] ռաջանալով, կը յանգի Շահի [illegible] շարաթը երկու կառախումբ [illegible] Պէնտէր Շահէն մինչեւ Շահի

Ճիւղերը կը շարունա[illegible] հակառակ բոլոր դժուարութեան[illegible]

Այս վիթխարի ձեռնարկ[illegible] րու կը կարօտի։ Կառավարութ[illegible] րոշած է դրամը ճարել թէյի [illegible] րի մենաշնորհէն, որ տարեկան միլիոն ոսկիին կ'արտադրէ [illegible] մարը չպիտի բաւէ, եթէ [illegible] չդառնալի, որպէս զի տարուէ[illegible] դրամ ճարուի։ Մինչեւ հիմա [illegible] մասը ընտիր գործ է, թէեւ [illegible] հողինոց մասնագէտներու [illegible] ոչ մէկ բանուոր նախապէս երկ[illegible] գի տեսած կամ անոր շինութեան[illegible] սին գաղափար ունեցած էր։ [illegible] յին մասին մէջ, Ջուլի պահ[illegible] փապանց կը դժուարացնէ աշխա[illegible] ները։ Այսօր գործաւորները [illegible] բամադիր են զաչալիք ըլլալու [illegible] ւութեան առաջին իշխանութեան[illegible] եւ անմիջապէս կ'անհետանան [illegible] պատին մէջ, առանց լուր տալու

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Ընտրական պայքարը [illegible] թեամբ կը շարունակուի Յունաս[illegible] մէջ։ Եղած թերթերուն վրայ [illegible] թէնէքիթէ Սելանիկի մէջ [illegible] նոր թերթեր, որոնք բաւ[illegible] կը մղեն։ Այդ լրագիրներէն [illegible] դիք (Ծիլ) հետեւեալ յարձակ[illegible] Որ կը հրատարակէ վարչապետ[illegible] զելոսի դէմ.

— «Ամբողջ չորս տարի բանա[illegible] թիւն հասատանեց այս երկիրն [illegible] բողջ չորս տարի սուտ, մեր[illegible] եւ անօթութիւն սփռեց։ Ժողով[illegible] մասնոյց իրեն ինչ որ ունէր [illegible] ցանելիք։ Հանգամանքներ, [illegible] ներ, փառք, դրամօժիտ եւ [illegible] արիւն՝ երբ ուզեց զայն, [illegible] բանօրէն իշխանութեան գլուխ[illegible] լու համար։ Ուրիշ ի՞նչ բանի կը[illegible] ոէ եւ ե՞րբ վերջապէս պիտի [illegible] իր ցանկութիւնները։ Թող [illegible] թէ, հելլէն ժողովուրդը ալ[illegible] րեն տալիք բան մը չունի։ Ա[illegible] լարովին քամուեցաւ, յոգնեցաւ, [illegible] ռեցաւ։ Թող վերջապէս հ[illegible] Թող երկիրը ազատէ իր ներկա[illegible] նէն, որ միշտ նեղութիւն պատ[illegible] անոր։ Թող ձգէ որ անիկա [illegible] րիլ. Բաւական հանդուրժեց [illegible] եւ ա՛լ տրամադիր չէ հանդուր[illegible] Քարերն իսկ իր գլխուն վրայ [illegible] լէ առաջ եւ նախ քան պայթ[illegible] թուրիկի մը, որ վերջ չպիտի [illegible] Թող երթայ, Թող հեռանայ [illegible] դածին չափ շուտով։ Անոր [illegible] պիտի ըլլայ միակ դրական [illegible] զոր պիտի բերէ քան տար[illegible] վեր՝ բաւին բովանդակ [illegible] ձեռքով սպաննուած այս երկի[illegible]

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒ

ԽՄԲ. — Այս բանախօսութիւնը կ'արտատպենք «Բազմավէպ»ի Օգոստոս-Սեպտեմբերի Թիւէն։ Հեղինակն է՝ ողբացեալ Հ. Արսէն Ղազիկեան։ Վարդապետները իր ձեռագիրներուն մէջ գտած են զայն։

Ինչպէս պիտի տեսնեն ընթերցողները, ինքու ակադեմական չորութենէ, Հ. Ղազիկեան այստեղ ալ երեւան կուգայ իր ժողովրդական եւ սկեպտիկ խառնուածքով, իմաստութեան հետ խառնելով հեգնութիւնը.—

Հայ եկեղեցին օրը երեք-չորս անգամ կ'աղօթէ, որ Աստուած փրկէ մեզ «յերեւելի եւ յաներեւոյթ փորձանքներէն»… երեւելին՝ տեսնուող փորձանքն է, աներեւոյթը՝ ան՝ որ չի տեսնուիր…

Խենդ մարդը՝ ինչպէս շատերու՝ իմ ալ պուէտս բռնեց, եւ ստիպեց որ իր պահանջած հարկը հատուցանեմ. եւ որովհետեւ այդ հարկը ոչ դրամով կը վճարուի, եւ ոչ ալ ստքի վրայ կենալով կամ նստելով, հարկադրուեցանք իր ուզածնեւովը, այսինքն ողին անկումով իյնալ անկողին. ասա երեւելի փորձանքն է. իսկ աներեւոյթը՝ ահա՛.

Այդ ընկողմանած դիրքիս մէջ կը ստանամ հրաւէր մը..

«Ապրիլ 12ին Միութեան տարեկան հանդէս… փափաք որ նուաստս բանախօսութիւն մը ընէ.. վստահ ենք, սիրելի վարդապետ, որ սիրով յանձն պիտի առնէք այս ձանձրոյթը, ի սէր հայ լեզուին, որուն պահապան հրեշտակն էք, եւ ի սէր մեզի՝ որ ձեր աշակերտներն ենք…»

(Թշուառականները գիտեն ալ թէ ի՛նչ բառ պէտք է գնեն գիմացինին ջիղերը թուլցնելու համար(1). հայ լեզու, եւ… աշակերտ… բառեր որքա՛ն սրտիս մօտիկ… ու մենք ինկանք ծուղակը. բայց ի՛նչ ծուղակ. մէկը՝ որուն կեանքին մեծագոյն մասը առեր քալեր է արդէն (եւ արդէն կ'երեւայ, ծակը՝ զոր ամէն ծերնոց՝ ուշ կամ կանուխ՝ պիտի լեցնէ(2), եւ բնաւ առիթ չէ ունեցած հրապարակաւ եւ ոչ իսկ երկու խօսք ըսելու, շուքի մէջ մեծցած բոյս մը.

(1. 2.).— Հեղինակին կողմէ Թեթեւ մը աւրուած։

անհեակին չորս պատերուն մէջ նեղնող, գրչով ու գրքերով ծեծկուող երբեմն ասնկս գրական զգալուտքներ ալ ընող՝ երբ ա՛լ համբերութեան ուղխները պարպառեր են պայթելու աստիճան, հայ լեզուն սպաննողներուն երեսէն. մէկը՝ որուն ըղեղին մէջ՝ եթէ հետը ըլլար կորել հանել, պիտի տեսնուէին հազարէ աւելի հայ լրագիրներու անուններ, թիւեր, թուականներ 1512էն սկսեալ, ուր՝ այդ ըղեղին մէջ՝ եթէ կա՛ր ալ ժամանակին բան մը, ան ալ եղմուած խեղդուած լրագիրներու եւ գրքերու այդ անհուր կոյտերուն տակ, զուգ՝ սիրելի սաներ՝ որ այդ հրաւէր-փորձանքը զրկեցիք. ի՛նչ պիտի ուզէիք որ ընէր այդ շուքի արեւ չտեսած բոյսը…

Նախ՝ շնորհակալ ըլլալ հրաւէր ընողներուն՝ թէեւ փորձանաւոր, եւ երկրորդ՝ խնդրել որ ունկնդիրները ներողամիտ գտնուին անփորձի մը առաջին թոթովանքներուն…

Ձեր «պահապան հրեշտակ հայ լեզուի» կը կոչէք հրաւէրը. ա՛ռ էք թէ ունենայի հրեշտակի մը թեւերն ու թոիչքը. թռչէի հասնէի քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, եւ ամէն հայու տունին մէջ հրդեհներ հանէի՝ հայ լեզուն սիրելու, զգալու, անոր վրայ գուրգուրալու…

×

Շատ փոքր էի, եւ այն ատեն հայութիւնը ազատ ապրել ունէր, ծննդավայրիս մէջ՝ որ փոքրիկ Հայաստան մըն էր, բայց մը կարին Հայերու, կ'երգէինք ամէն տեսակ հայրենասիրական երգեր, նոյնիսկ դպրոցին մէջ. որոնցմէ մէկուն որ գրչ գիտի եւ տպագրութեան համազգային տուներուն կը թուէր ամէն Հայու շրթներուն վրայ, պիտի կրկնեմ առաջին տունը, որ է.

Ո՜վ մեծասքանչ դու լեզու,
Ո՛վ հեշտ բարբառ մայրական.
փափկահնչուն բառերուդ
Նման արդեօք այլ տեղ կա՞ն:
Դու որ նախ ինձ հնչեցիր
Նախ սիրոյ, ո՛հ, հեշտ խօսքեր.
Ա՛յն նախ զքեզ Թոթովեա
Դեռ իմ մտքէն չէ ելեր:
Իմ մայրենի քաղցր լեզու,
կեցցե՛ս անսասան, կեցցե՛ս յաւէտ.
կեցցե՛ս միշտ լեզուդ հայկական
կեցցե՛ս ծաղկալից ծաղկաւէտ:

Ամէն ոք իր լեզուն կը սիրէ. եւ պէ՛տք է սիրէ. սիրէ այն լեզուն՝ զոր լսեր է մօրը բերնէն, սորվեր եւ իր մինինիկ շրթները շարժելով՝ արտասաներ է «Հայր մեր»ը այնքան հմայքոտ լեզուով։ Եւ անգին ինչ ծով հարստութիւն Ոսկեբերանի ոսկի թարգմանութեանց. Կորիւնի խոյանքներուն, Եզնիկի դասական վճիտ ձեւին, Խորենացւոյն վսեմութեան, Եղիշէին քնարական քաղցրութիւնը. եւն. եւն. բայց ամէնէն աւելի մեծ ու չքնաղ հրաշակերտը Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը. «Եւ օձն էր իմաստագոյն քան զամենայն գազանս որ ի վերայ երկրի զոր արար տէր Աստուած։ Եւ ասէ օձն ցկինն. Զի՞ է զի ասաց Աստուած թէ յամենայն ծառոց որ իցեն ի ներքս ի դրախտի աստի՝ մի ուտիցէք։ Եւ ասէ կինն ցօձն. Ի պտղոյ ծառոց դրախտիդ կերիցուք, բայց ի պտղոյ ծառոյն՝ որ է ի՝ մէջ դրախտին, ասաց Աստուած, մի՛ ուտիցէք ի նմանէ, եւ մի՛ հուպ լինիցիք՝ զի մի մեռանիցիք։ Եւ ասէ օձն ցկինն. Ոչ եթէ մահու մեռանիցիք. զի գիտէր Աստուած թէ յորում աւուր ուտիցէք բանայցեն աչք ձեր, եւ լինիցիք իբրեւ զաստուածս ճանաչել զբարի եւ զչար։ Եւ ետես կինն զի բարի էր ծառն ի կերակուր եւ հաճոյ աչաց հայելոյ, եւ գեղեցիկ է [illegible] նել. եւ առ ի պտղոյ նորա [illegible] եւ ետ առն իւրում ընդ իւ[illegible] բան. եւ բացան աչք երկոց[illegible] գիտացին զի մերկ էին. եւ [illegible] տերեւս թզենւոյ, եւ արար[illegible] եանց սփածանելիս։ Եւ լուա[illegible] գնալոյ տեառն Աստուծոյ [illegible] տի առ ընդ երեկս, եւ թա[illegible] Ադամ եւ կինն իւր յերեսաց Աստուծոյ ի դրախտի՝ ի մէջ դրախտին։ Եւ կոչեաց տէր [illegible] զԱդամ, եւ ասէ ցնա. Ո՞ւր [illegible] ասէ. Զձայն գնալոյ քո ի դր[illegible] ասա՝ եւ երկեայ՝ զանզի մ[illegible] եւ թաքեայ։ Եւ ասէ ցնա. Ո՞[illegible] մնաց քեզ թէ մերկ ես. [illegible] ծառոյն յորմէ պատուիրեցի [illegible] անտի ուտել՝ կերա՞ր [illegible] ի նմանէ։ Եւ ասէ Ադամ. [illegible] ետուր ընդ իս՝ սա ետ [illegible] անտի եւ կերայ»

Կը տեսնէք ինչ զմայլելի [illegible] զութիւն, ի՛նչ գեղեցկութիւն…

(Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼԻՍ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ

«Նոր Լոյս»ի մէջ այս խորագրով Արշամի յօդուածէն քաղուածաբար.—

Երբ Յ. Պարոնեանի գործերը կը հրատարակուին հետզհետէ եւ մեծանուն երգիծաբանին յիշատակը կը պանծացնեն Հայաստանի մէջ, Պոլիս եւ արտասահման կը փափաքին շիրիմ մը կանգնել իր գերեզմանին վրայ, ու կը փնտռուի Պարոնեանի հանգստավայրը ու չի գտնուիր.

Պարոնեան ոչ միայն մեծ երգիծաբան, այլ եւ հոգիով եւ սրտով մեծ մարդ էր:

Պարոնեան դժբախտ մէկն էր: Ինքզինքը ցուցադրելու, փառասիրել տալու ակնյայտութիւններէն զերծ մնաց բոլորովին: Եթէ կարելի ըլլար, կը փափաքէր նոյն իսկ բնաւ չխօսեցնել իր վրայ: Համեստ, պարզ եւ պարկեշտ Հայ մըն էր, թէ իր ընտանեկան կեանքին եւ թէ հանրային գործունէութեան մէջ, եւ հակառակ իր բարձր արժանիքին, իր կեանքը ամբողջ [illegible]

[illegible]

Պարոնեանի մահուան օրերուն նոր մտած էինք լրագրական ասպարէզը եւ այն ատեն «Մանզումէ»ի մէջ կ'օգնէինք Կ. Փանոսեանի: Առաջարկեցինք շիրիմ մը կանգնել Պարոնեանի գերեզմանին վրայ:

Փանոսեան քանի մը օր յետոյ քովս եկաւ եւ ըսաւ. «Ազգին մէջ կատարելիք այնչափ կարեւոր գործ կայ որ Պարոնեանի եւ մեզի նման մարդոց վրայ շիրիմ կանգնելու կարգը չպիտի գայ»: Եւ Փանոսեան որ արժանաւոր պէտք մըն էր լրագրութեան մէջ, իրաւ ալ չունեցաւ տապանաքար մը, կարգը [illegible]

չեկաւ բնաւ խորհելու այդ նիւթին վրայ եւ այսօր իր գերեզմանն ալ անյայտ կը մնայ Պոլրսի[illegible] մէջ:

Կը յիշենք որ Պարոնեանի մահուան օրերուն իր քանի մը [illegible] թաղին մէջ, [illegible]

[illegible]

Այդ թուականներուն ոչ ոք կը հետաքրքրուէր Պարոնեանին անձով եւ գործերով, եւ այդ շրջանի մտաւորականները չէին խորհեր միջոցը՝ քաջալերելու տաղանդաւոր երգիծաբանը, որ ապրեցաւ այնքան դժուար պայմաններու մէջ եւ աշխարհէ հեռացաւ ձգելով իր ընտանիքը դժբախտութեան մէջ:

Կ'արժէ որ իր գործերուն հրատարակութեան առթիւ յիշատակարան մը կանգնենք իր թաղին մէջ, գոնէ յիշեցնելու յաջորդ սերունդին թէ ո՛վ էր Պարոնեան, որուն անունն ալ մոռցուէ գուցէ օր մը:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԿՍԵՌ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

— :-: —

Աշակերտութեան մօտ ⅓ը, այսինքն՝ 628էն 130 հոգին որբեր են, զրկուած հօրմէ ու մօրմէ միաժամանակ, կամ անոնցմէ մէկէն ու մէկէն: Որբերու մէկ մասը կ'ապրի որբանոցներու մէջ, իսկ մնացածն ալ այստեղ — այնտեղ ամենադառն պայմաններով, սորվելու ամենատարրական պայմաններէն զուրկ. եւ յաճախ կուշտ փորով ցամաք հաց ուտելու կարօտ: Մնացած 165 հոգին, ըլլալով հոգեւորականներու, առեւտրականներու եւ պետական ու հասարակական պաշտօնեաներու զաւակներ, համեմատաբար լաւ պայմաններու մէջ կը գտնուին: Իսկ 333 հոգին, կամ աշակերտութեան կէսէն աւելին, զաւակներ են արհեստաւոր, գիւղացի, բանւոր, ծառայ անգործ եւ անորոշ [illegible]

[illegible]

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՋՈՐ. ԼԱԶԱՐՈՎ ԵՒ ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ

)(•)(

[illegible]

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

‹‹ԳԱՐԱԿԷՕԶ›› ԵՒ ‹‹ՀԱՃԻ ԷՅՎԱՏ››

Ծաւք վիճաբանութիւն մը ծագած է Պոլսոյ թերթերուն մէջ, հոչակաւոր «Գարակէօզ»ը իսկապէս գոյութիւն ունեցա՞ծ է թէ առասպել մըն է:

Պրուսայի մօտ, Չէքիրկէի ճամբուն վրայ, կը գտնուի հին գերեզմանը, որ ժողովուրդին հաւաքական կարծիքով Գարակէօզի գերեզմանն է: Վերջերս առաջարկուեցաւ Խալքի տեղական ժառանգութեանց գերեզմանը նորոգել թատերական ներկայացումով մը հասոյթով. բայց քանի մը անդամներ առարկեցին թէ Գարակէօզը երբեք գոյութիւն չէ ունեցած, հետեւաբար ծիծաղելի է նորոգել առասպելական անձի մը գերեզմանը: Միւսները պատասխանեցին թէ Գարակէօզը գոյութիւն ունեցած է, թէ ինք եւ ընկերը Հաճի Էյվազը [illegible]

[illegible]

‹‹ՀՕՅՊՈՒՆԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ››

Հայէպէն «Սօն փօսթա»յի կը գրեն

Հասկցուած է թէ հայրենադարձներու եւ Թրքութեան թշնամիներու կազմած տխրահռչակ Հօյպուն միութիւնը վերջերս ընդարձակ առաւ փախուստներեան մը ձեռնարկած է:

Այս կազմակերպութեան խառնակիչ ղեկավարները յայտարարութիւն մը բաշխած են սահմանամերձ շրջաններու գիւղացիներուն եւ աշիրէթներուն

Ցայտարարութիւնները կարգ մը երեսփոխական խնդիրներու մասին կը խօսին: Որոշ կերպով հասկցուած է թէ, անոնց նպատակն է գրաւ փրցնել գիւղացիներէն

Միւս կողմէ առուցուած է որ հօյպունը [illegible]

[illegible]

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

[illegible]

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

ԲՈՂՈՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

—)(•)(—

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ արտատպելով Թուրք մամուլին զարմանազան արտայայտութիւնները՝ Ազգերու դաշնակցութեան ուղղուած բողոքներու մասին (Ռայկական դատ), դիտել կուտայ (4 օգոստոս).

— «Հ. Հ. Պատուիրակութեան վերջին գրաւոր բողոքը Թուրքիոյ Ազգերու Լիկայի մէջ ընդունուելուն դէմ, ինչպէս եւ պէտք էր սպասել, չափազանց բարկացուցած է թուրքերը, որոնք՝ առիթէն օգտուելով նոր հայհոյանքներ կը թափեն Հայերու հասցէին:

Ասիկա անգամ մը եւս ցոյց կուտայ, որ Ազգերու Լիկայի անդամակցութեան արժանացած նոր Թուրքիոյ ղեկավարներուն մտայնութիւնը փոխուած չէ երբեք, [illegible]

[illegible]

տեւանքով յուկէս միլիոն Հայեր փճացան եւ ամբողջ ժողովուրդի մը դարաւոր հայրենիքը ամայացաւ:

Սակայն վստահ ենք, թէ թուրքերը շատ աւելի բան պիտի հասկնային եւ նուազ ծիծաղելի գտնէին Հայերու ընթացքը, եթէ վերջիններ բողոքագրի փոխարէն գոր ծածէին թրքական «կոշտ» միջոցներ: Իսկ այժմ թուրքերը կը խնդան ոչ միայն բողոքող Հայերու, այլ եւ ամբողջ Ազգերու Լիկայի երեսին, որ ծափահարութիւնով ներս կ'ընդունի զայն եւ մոռացութեան կուտայ իսպառ իր իսկ ջանիցս քուէարկած բանաձեւերը ի նպաստ հայկական դատի:

Հարկաւ, երբ Ազգերու Լիկան իր ամբողջութեամբ կուրանայ իր իսկ հանդիսաւոր յանձնառութիւնները Հայերուն իրենց նախնեաց հողերուն վրայ ազգային օճախ մը ստեղծելու մասին, Թուրքերը անամօթութեան [illegible]

[illegible]

Ցուրտն առաւ է

[illegible]

Ուրեմն ալ, Հանրապետութեան նախագահին ներկայութեան, տեղի ունեցաւ խորհրդակցութիւն մը այս հարցերուն մասին:

Միւս կողմէ Պրեթանիոյ երեսփոխաններ [illegible]

[illegible] ցրտին հայթայթումը կատարել Պրեթանիայէն

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թիֆլիզի «Պրոլետար»ը կը հրատարակէ հետեւեալ հեռագիրը.—

ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱ (Միսիան), 11 օգոստ.— Երէկ իրիկուն ժամը 9ին զգալի եղան երկրաշարժի ուժեղ ցնցումներ: Ժողովուրդը փողոց նետուեցաւ խուճապով: Փլուզում չկայ: Շուտով կը ճշդուին վնասները:

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ.— Օգոստոս 10ին, երեկոյեան, զգալի եղան երկրաշարժի ուժեղ ցնցումներ: Վնաս չկայ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԵՐ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Մեզի կը հաղորդուի թէ Վալլասրի երկրագործական եւ այգեգործական վարժարանի շրջանը յաջողութեամբ աւարտած են այս տարի Կարին Տէր Ցովհաննէսեան եւ Արտէն Տէր-Ոտէրեան:

[illegible] տնտեսական նոր համաժողով մը, որ պիտի ուսումնասիրէ թէ ի՛նչ միջոցներ կարելի է առնել, դարման մը տանելու համար կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի պետութեանց տնտեսական եւ ելմտական դժուարութիւններուն: Ուրեմն, մանաւանդ փոքր պետութեանց տնտեսական նեղութեանց ուսումնասիրութեան պիտի նուիրուի այս համաժողովը:

‹‹ՅԱՌԱՋ››-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [illegible]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

▪▪▪▪▪▪▪▪▪

Հայաստանի Բնական եւ խաղաղական

▪▪▪▪▪▪▪▪▪

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐ եւ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐԵՐ — [illegible]

ԼԻՃԵՐ — [illegible]

ՄԱՂՐԱ ԼԻՃ — [illegible]

[illegible]

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ՄՈՂԱԿ կամ ԱԶԳԸՐ ԼԻՃ — [illegible]

ԳԱՐԱԽԷՕԼ ԼԻՃ — [illegible]

ԳԱՆՈՑ ԼԻՃ (Արճա) — [illegible]

[illegible]

ԳԵՏԵՐ — [illegible]

[illegible] կ'ընդունին Ախուրեան գետը: Այս կերպով կը կրկնապատկէ իր ջուրը

Ախուրեանի շնորհիւ է որ Արաքսերէնը կը դառնէ Երեւանի դաշտերը:

Երասխ, Սեւանի ու Ղարաբաղի լեռ- [illegible]

(*) Մօտն է ինձ վաղարշաւան, որ կառուցուած էր Մուրց եւ Երասխ գետերու իրար խառնուած տեղը՝ Կարճայ արեւելքը. Թուրքերը կործանած են զայն. այժմ աւերակ:

[illegible]

Ջանկի, Տղմուտ, Քասաղ, Ազատի Որոտ, Ազատ եւ ուրիշ բազմաթիւ գետակներ (*):

(*) Երասխ, Այրարատեան նահանգին մէջ ձախ կողմէն կ'ընդունի Ախուրեան (Արեւմտեան Արփա չայ), Ազատ — սու, Արտաֆ չայ, Խանի չայ: Ախուրեանէն վերջ Այրարատեան դաշտին մէջ Երասխ ձախ կողմէն կ'ընդունի Մեծամօր, Քասաղ (Կարբի ջուր կամ Արտրաճի գետ), Հրազդան (Զանկի կամ Երեւանայ ջուր), Ազատ (Գառնայ ջուր), Վէտի, Զանախճի: Դարձեալ Այրարատեան աշխարհի մէջ Երասխ աջ կողմէն կ'ընդունի Կաղզուան գետ, Գինոյ գետ, Զաղարան, Վարգամարգ, Տամբառ. իսկ Սիւնեաց աշխարհի մէջ (ձախ կողմէն) կ'ընդունի Նախիջեւանի գետ, Մեղրիի գետ, Երնջակոյ գետ (Ալընճա), Տեռնիս գետ, Օրոտապատայ գետ, Գառուռ գետ, Ձավըթաուր, Բարկուշատ եւ Հագարու (Ազաւնայ գետ) մեծ գետերը: Այս շրջանին մէջ Երասխ աջ կողմէն կ'ընդունի Տղմուտ, Կարմիր գետ (Կոտորոյ ջուր), Ալջանա, Տէրիս 'ի Բուտ եւն.: Արցախի նահանգին մէջ ձախ կողմէն կ'ընդունի Հագարաքեա, Վաղաղին, Ցարարի Ջուր եւ Ղոզլու:

Երասխի հովիտը ամենաբարեբեր դաշտ պիտի ըլլայ, եթէ իր ջուրերովը ոռոգուի ան. եւ արդէն իր մէջ թափող գետակները հազուադէպ պիտի ծառայեն Հայաստանը ոռոգելու:

Բրգաձեւ կողմնախին կը կազմէ իր այդ դաշտին տիրող անապատին զարդը: Այս ծառը կը տնկեն խիտ խիտ, որպէս զի զօրաւոր հովերուն դիմադրէ: Ծիրաններ կ'աճին պարտէզներուն մէջ: Գիւղացիներ կը մշակեն բրինձ, շուշմայ, ռիզկանեփայտ, որուն հունտերէն եղած իւղը վառելու կը գործածեն Բամպակի մշակութիւնը բաւական տարածուած է: Կ'արտադրէ ընտիր գինի, որ կը հաւասարի Մաւէյրայի գինիին

Երասխ կը հոսի արագ:

Նշանաւոր են իր վրայ ձգուած Ջուլֆայի հոչակաւոր կամուրջին մնացորդները:

ՑՈՎՀ. ՊԱԳԻՍԵԱՆ

(Շար.)

միջոցներ ձեռք առած է։ Ընդհ. դատախազը չընդունելով ո՛ր եւ է մեղմացուցիչ պարագայ, մահապատիժ պահանջեց Զօր. Սանժուրժոյի համար, իսկ միջնորդական բերդարգելութիւն՝ միւս ամբաստանեալներուն համար։ Պաշտպան փաստաբանները ուզեցին ապացուցանել թէ դաւադրութիւնը ուղղուած էր ոչ թէ հանրապետութեան, այլ կառավարութեան վարած քաղաքականութեան դէմ։

Վճիռը պիտի հաղորդուի կառավարութեան մէկ յայտարարութեամբ։

× Ամբաստանեալներն ալ իրենց ճառերուն մէջ ըսին թէ շարժումը միապետական չէր, այլ ուղղուած էր կառավարութեան դէմ, որ չարունակ կը վարկաբեկէր բանակը։

Թուրքերէնը եւ ոչ-Թուրքերը

▪▪▪▪▪▪▪▪

ԿԸ ՃՆՇԵՆ, ԿԸ ԿԵՂԵՔԵՆ, ՆՈՐԷՆ ԳՈՀ ՉԵՆ

«Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ կը կարդանք (18 օգոստ.)․—

Ինչո՞ւ համար Թուրքերէնը օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարաններուն մէջ հիմնական լեզու չէ եւ օժանդակ լեզուի մը պէս Ֆրանսերէնէ, անգլիերէնէ ու գերմաներէնէ ետքը կը մնայ։ Ինչո՞ւ համար յոյն տղու մը խօսած Թուրքերէնը Թուրք տղու մը խօսած Թուրքերէնը չէ, ինչո՞ւ հայ տղու մը գրիչէն ելած Թուրքերէնը Պոլսոյ տղու մը գրիչէն ելած Թուրքերէնը չէ։ Եւ ինչո՞ւ համար Գոնեյլը եւ Րասինը գոց գիտցող հրեայ տղայ մը չի ճանչնար Ապտիւլհագ Համիտը, Թէվֆիք Ֆիքրէթը, Ահմէտ Հաշիմը եւ Ֆարուգ Նաֆըզը։

Բայց ո՞վ պիտի հասկցնէ անոնց Թուրքերէն սորվելուն օգտակարութիւնը։ Սա դէմքը ծմրան սերկեւիլի պէս անարիւն ու փոթփոթած մա՞րդը։ Սա գունաւոր վերարկու մը կրող տառապած երիտասա՞րդը որուն մարմինին խեղճութիւնը չի կրնար սքօղել իր վրայ-գլուխին խեղճութիւնը։ Սա խեղճ ուսուցի՞չը միթէ.

Եթէ կ'ուզենք ազատել այդ վարժարաններու մէջ Թուրքերէն լեզուն, նախ եւ առաջ պէտք է որ Թուրքերէնի ուսուցիչները ազատենք․․․։ Շատ հեռու ենք մէկ ձուկով 40 հոգի կերակրող Մարգարէին զարէն։ Ամսական 25 ոսկիով ուսուցիչ մը կարելի չէ կշտացնել․․․։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

«ԳԻԿԻՆ»Ը արգիլուեցաւ Փէշթայի մէջ։ Գարի ուսուցիչներուն մեծամասնութիւնը անպատշաճ նկատած ըլլալով այդ պարը, քաղաքապետութիւնը որոշեց արգիլել զայն բոլոր հանրային հաստատութեանց մէջ։

ՖԱՐՈՋՆԵՐԸ շարժանկարով պիտի տրուին Անգլիոյ եկեղեցիներուն մէջ։ Լիվըփուլի եպիսկոպոսը եւ շարժանկարի տնօրէն մը բանակցութեան մէջ են արդէն։ Որոշուած է կազմել սրբազան դերասաններու խումբ մը, անկլիքան կղերին անդամներէն։ Առանց «փօբոծէնիք» եւ մանաւանդ «փոնոծէնիք» պիտի ըլլան, եւ նատուածներ պիտի արտասանեն Աստուածաշունչէն եւ Քրիստոսի կեանքէն։ Շարժանկար մը պիտի դրուի եկեղեցիին մէջ, եւ, որոշ պահու մը, պատարագիչը պիտի կանգնի կռանկի մը վրայ, լոյսերը պիտի մարին եւ ներկայացումը պիտի սկսի։ Կը կարծուի թէ այս նորութիւնը աւելի պիտի ազդէ հաւատացեալներուն վրայ․․․ 16

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի «Հայ Արի» գայլիկներու Արծուիկ խումբի կողմէ, այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն à la Belle Colline:

Կը նախագահէ՝ Պ. Վ. ՁՈՒԼԼԻՐԵԱՆ

Եւրոպական եւ հայկական պարեր, Գայլիկներու եւ սկաուտներու տողանցք, դրօշարշաւ, վազք, բուրգեր եւայլն։

Հանդէսը պիտի շարժանկարուի։ Հանդէսի մուտքը օթօքարի ծախքով միասին, երթ ու դարձ՝ 4 ֆրանք։

Մեկնումը Փլաս Կիշառէն առաւօտեան ժամը 9 եւ 11, իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ԵՆ

Նախատակ Գրագէտներու Բանկիտներ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ ՎԵՑ ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ

Ռ. Զարդարեան, Հրանդ, Գեղամ Տէր Կարապետեան, Գեղամ Բարսեղեան, Ա. Արփիարեան, Զօհրապ։

Պատրաստուելու վրայ են առաջին շարքին միացեալ վեց հատորները՝ Տիգրան Չէօկիւրեան, Եր. Օտեան, Արմաւքէշիշեան, Եր. Օտեան, Յր. Յարութիւնեան։ Տ. Սեւակ, Տ. Չրաքեան։

Բաժանորդագրուեցէք այս գեղեցիկ ձեռնարկը։ Ամէն մէկ հատոր կ'արժէ 20 ֆրանք։ Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

Յ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակայքներ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Չեկոյց պատգամաւորին կողմէ եւ ուրիշ օրակարգեր։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սալ Միւթիւալիթէի մէջ, 24 rue St. Victor։ Օրակարգի շարունակութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՕ-Փիյանքուրի Զաւարեան կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ կոմիտէի ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ, Ագատամարտ, Փեթորիկ եւ Մասիս խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Պուա Քոլոմպ։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու կողմէ եւ շրջաբերականներու ընթերցում։

Գաւառ

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Տէսինի բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան տան մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառ. Միութեան վարչութիւնը սոփիողարար ժողովի կը հրաւիրէ Գուլ. Օտոսի Գառ. Միութեան մասնաճիւղի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին իրենց հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ դաշտահանդէս, «Գամիտաս» երկսեռ երգչախումբի, այս Կիրակի Մէտոնի անտառին մէջ։

Ժամադրավայր կար տէ գ'Էնվալիտ, առաւօտ ժամը 8.30 9:

Կը հրաւիրուին բոլոր երկսեռ անդամները, համակիրներն ու բարեկամները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մալաթիոյ Հայր. Միութենէն կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Պ. Յարութիւն Քէֆէլեանի, 368 rue Vaugirard, Փարիզ (15)։

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Bare de la Posteի սրահին մէջ, 2 rue Colbert։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ վարչութեան նոր անդամի ընտրութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Հ. Ա.— 20։
Ավինեօն, Հ. Ն.— 70։
Լուարէ, Գ. Գ.— 40։
Մարսէյլ, Գարծ.— 700։
Քուրթէպէն, Գ. Զ.— 35։
Էթուփ, Գ. Տ.— 35։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ Շաթլէ։ Արմատ. եւ Նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեռներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12։

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑԷՔ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

Այցելու ուսուցչուհի մը հայերէնի մասնաւոր դասեր կուտայ դիւրամատչելի պայմաններով։ Գրել՝ Mlle. Sevatch, 7bis rue de Pré St. Gervais, Les Lilas, Seine.

ՎԱՐՁՈՒ Է գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, մեծ խոհանոց, W.C. վարձք, շարժ եւայլն միասին 1400 ֆրանք։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Պ. Պողոսասարեանի, 173bis rue des Pyrénées, Փարիզ (20)։

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ օրիորդ մը գործ կը փնտռէ հայ տանի մը մէջ եւ կամ կարի վերաբերեալ, համեստ պայմաններով։ Կը ներկայացնէ լաւագոյն յանձնարարականներ։ Գրել Շ.Նարդունիի, Յառաջի հասցէով։

ՋԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼՈՆԷԻ ՄԷՋ

Պուլօնէը սիւռ Մէր 25 օգոստ. 932

Այսօր Պուլօնէի մէջ որսացուած է առատ Հարան և մէրլան ձուկը։ Տանտիկիններ, կերէք հարան եւ մէրլան պատուական ձուկերը։

ՎԱՐՁՈՒ Է կահաւորուած գեղեցիկ սենեակ մը (ընտանիքի մէջ) ամիսը 260 ֆր.։ Դիմել Mme. Gulian, 15 St. Marcel, Paris (13)։

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց բըփրիգի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար։ Դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել Տէր-Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թօլպիաք

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, *ՄԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ*, Գ. Զօհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Տ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ*, Մատնիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ*, Հրիս Մարիա Ռեմարք 20, *ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ*, Քրիստափոր Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ*, Ժորժ Սանտ 20, *ԹԷՐՖԱՆՕ*, (Բիւզանդիոնի կայսրութիւն) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ*, Մայնաս [illegible] *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ*, Իբէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ*, Ղ. Մելոյեան 10, *ԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ*, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ*, Ա. [illegible] Նէտ 2 հատոր 65 ֆր., *ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ*, [illegible] 2 հատոր 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ*, Թ. Ալոեան (Խոզմեր) 12.50, *ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ*, Գ. Կառվարենց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ* Ոստանիկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CH[…] MEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԲՈՒ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

▪▪▪▪▪▪▪▪

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ուրիշ ելք խնդալէս ինքս էլ չեմ գտնում, — ասաց Ջեմման յուզուած ձայնով։ — Շատ վտանգաւոր է, որ գնալու էք այդպէս անապաստանքով ու հապուստի գտնելն էլ վտանգանալու էք մաքսանենգներին։ Գոնէ ազատ երէք օր պէտք է ունենայիք սահմանը անցնելուց առաջ։

— Անհանգիստ մի լինէք. — պատասխանեց Բոռ ժպտելով։ — Յետոյ կարելի է որ ինձ բռնեն, միայն ոչ սահմանի վրայ։ Սարերում ես այնքան ապահով եմ, որքան այստեղ։ Ապենիններում ոչ մի մաքսանենգ չի մատնի ինձ։ Հանգիստ չեմ ձեր անցնելու մասին։

— Դատարկ բան։ Կ'առնեմ Լուիզա Բայթի անցագիրը ու կը գնամ իբրեւ թէ սարերում հանգստանալու։ Ռոմանիայում ինձ ոչ ոք չի ճանաչում, իսկ ձեզ ճանաչում է ամէն մի լրտես։

— Բարեբախտաբար եւ ամէն մի մաքսանենգ։

Ջեմման նայեց ժամացոյցին.

— Այժմ երկուս ու կէսն է. դեռ մի քիչ ցերեկ ու ամբողջ մի երեկոյ ունինք, եթէ այսօր մեկնելու էք։

— Գնամ տուն, գործերս կարգադրեմ ու մի լաւ ձի ճարեմ։ Ձիով կը գնամ Սանլորէնցօ. աւելի ապահով է։

— Բայց ամենեւին ապահով չէ ձին վարձելը։ Տէրը․․․

— Ձեմ էլ վարձի։ Փոխ եմ առնելու իմ մէկ ծանօթիցս, որին կարելի է վստահանալ։ Նա առաջ էլ ինձ շատ է օգնած։ Երկու շաբաթից հովիւներից մէկը ետ կը բերի ձին։ Այսպէս ուրեմն, կը վերադառնամ այսօր ժամը հինգին, հինգ ու կէսին։ Իսկ իմ բացակայութեանս, կը ցանկայի որ գնայիք ու հասկացնէիք Մարտինիին թէ բանը ինչումն է։

— Մարտինի՞ին

Ջեմման շուռ եկաւ ու զարմանքով նայեց նրան։

— Այո՛, անհրաժեշտ է, որ յայտնենք նրան մեր գաղտնիքը, կամ, եթէ կամենում էք, մէկ ուրիշին։

— Լաւ չեմ հասկանում, ինչ էք ուզում ասել։

— Պէտք է այստեղ մի վստահելի անձ ունենանք մի որ եւ է պատահականութեան համար։ Այստեղ եղողներից ես ամէնից աւելի վստահ եմ Մարտինիի վրայ. Րիքարդօն կ'անէր բոլոր իր ձեռքից եկածը, բայց իմ կարծիքովս Մարտինիի վրայ աւելի կարելի է վստահանալ։ Անենք՝ դուք նրան աւելի էք ճանաչում, այնպէս որ վճռեցէք, ինչպէս ինքներդ աւելի յարմար էք գտնում։

— Ես ոչ մի վայրկեան չեմ տարակուսում, որ Մարտինիին կարելի է ամէն բան վստահանալ եւ կարծում եմ, նա միշտ պատրաստ է մեզ ամէն օգնութիւն հասցնելու, միայն․․․

Բոռը իսկոյն հասկացաւ ամէն ինչ

— Ջեմմա, դուք ի՞նչ կը մտածէիք, եթէ ձեր մտերիմ ընկերը չդիմէր ձեր օգնութեանը, վախենալով որ ձեզ կը վշտացնի։ Միթէ դա կը լինէր մի ապացո՞յց իսկական բարեկամութեան։

— Լաւ. — ասաց Ջեմմա մի կարճ լռութիւնից յետոյ։ — Իսկոյն կ'ուղարկեմ Կէտտիին որ նրան կանչի։ Եւ այդ միջոցին ես կը գնամ Լուիզաից իր անցագիրը ուզելու։ Նա արդէն խոստացել է տալ, երբ պէտք ունենամ։ Իսկ ինչպէս անենք փողի հարցը։ Վերցնեմ բանկի՞ց, իմ փողի՞ցս։

— Ո՛չ, կարիք չկայ։ Դեռ ձեռքիս եղածը երկուսիս էլ հերիք է։ Ձեր փողերը պէտք կը գան, երբ իմս սպառած կը լինի արդէն։ Այսպէս ուրեմն հինգ ու կէսին։ Անշուշտ, ձեզ տանը կը գտնեմ

— Ա՛, այո՛. ես տանը կը լինեմ աւելի վաղ։

Նշանակած ժամանակից կէս ժամ ուշ նա վերադարձաւ։ Ջեմման ու Մարտինին պատշգամումն էին։ Բոռը իսկոյն տեսաւ, որ վրայ էր հասել մի ծանր խօսակցութեան. յուզման հետքեր կային նրանց դէմքին, ու Մարտինին սովորականից աւելի մռայլ էր ու լուռ։

— Ցանկացա՞ք ամէն ինչ կարգադրելու, — հարցրեց Ջեմման։

— Այո՛, ու ձեզ էլ նամբի փող բերի։ Ձին ինձ սպասելու է դէպի ժամը մէկին Պօնտէ — Րօսսօի մօտ։

— Շատ ուշ չէ՞։ Մինչեւ լուսանալը Բանյօրենց պէտք է լինէք։

— Եւ կը լինեմ։ Ձին արագընթաց է։ Ուզում եմ հեռանալ բացարձակապէս չի նկատուի։ Այլ եւս չեմ դառնալու։ Դրանս լրտես է կանգնած ու կարծում է որ տանն եմ։

— Ինչպէս դուրս եկաք առանց նրկատուելու։

— Խոհանոցի պատուհանից պարտէզ ու մեր հարեւան բանջարանոցի պատով։ Ա՛յ, դրա համար էլ այսպէս ուշացայ։ Պէտք էր որ խաբէի լրտեսը։ Ձիուս տէրոջը թողեցի իմ աշխատասենեակս, որ մնայ ամբողջ երեկոն. իսկ լամպը վառելու է մինչեւ ուշ գիշեր։ Լրտեսը կը տեսնէ լոյսը եւ մարդու ստուերը վարագոյրի վրայ ու բոլորովին ապահով կը լինի, որ տանը նստած եմ։

— Այնպէս որ մինչեւ ձեր գնալը կը մնաք այստեղ։

— Այո՛, չեմ ուզում որ այս երեկոյ ինձ փողոցներումը տեսնեն։ Մի սիկար ունի՞ք, Մարտինի։ Գիտեմ, որ անգլիական Բոլլան ծխելը թոյլ է տալիս

— Միեւնոյն է, ես արդէն սենեակումը չեմ էլ լինելու։ Գնալու եմ օգ-

նել Կէտտիին՝ ընթրիք պատրաստ[…]

Երբ նա հեռացաւ, Մարտինին [...] կացաւ, ձեռքերը կապեց [...] սկսեց երթեւեկել։ Բոռը [...] յում էր փողոց մաղող անձ[...]

— Բռնկեց, — ասաց Մար[...] կանգ առնելով նրա առաջ, [...] ռանց աչքերը բարձրացնելու։ — Ի՞նչ գործի էք քաշ տալիս նրան

Բոռ սիկարը հանեց բերնից [...] թողեց ծուխի մի երկար թել։

— Նա իր սեփական նախաձեռնութեամբն է գործում. — ասաց նա [...] Ես նրան չեմ համոզել․․․

— Այո՛, այո՛, գիտեմ. Միայն [...] ասացէք․․․

Ու կանգ առաւ։

— Կ'ասեմ բոլորը, ինչ [...] եմ։

— Կ'ուզէի իմանալ ձեր ձեռնարկութեան մանրամասնութիւնները պատմե՞լ է նրան լուրջ վտանգ։

— Ուզո՞ւմ էք ճիշդը իմանալ

— Ուզում եմ։

— Ուրեմն՝ այո՛. վտանգ կայ։

Մարտինի շուռ եկաւ ու նորից սկսեց գնալ ու գալ։ Յետոյ կանգ [առաւ…] կրկին։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ
27
ՕԳՈՍՏՈՍ
1932

27 AOUT
1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1967

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԱՒԵԼԻ ԾԱՒԱԼՈՒՆ

Ինչ որ կ'արծարծենք երեք օրէ ի վեր, ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ պայծառատեսութիւն եւ աշխատանք։ Իսկ աշխատանքի համար, պէտք ունենաս խարիսխ եւ յենարան։ Ուրիշ խօսքով, կազմակերպութիւն եւ ուժ։

Կազմակերպութիւններ շատ ունինք։ Նոյն իսկ չափէն աւելի։

Կարելի է խօսիլ շատերու մասին։ Բայց մենք, ամէնէն առաջ, նկատի ունինք անոնք որ տարիներ ունին իրենց ետին։ Կամ ունին գործունէութեան լայն եւ խորարմատ գետին։

Այդ կարգէն են, նախ, քաղաքական կուսակցութիւնները։ Ցետոյ Հայրենակցական Միութիւնները, Բարեգործականն ու Կարմիր Խաչերը եւ երրորդ՝ երիտասարդական, յառաջնական միութիւնները։

Խօսինք առաջիններու, եւ մասնաւորապէս Դաշնակցութեան մասին։

×

Իբրեւ Դաշնակցականներ, յաճախ կը պարծենանք մեր անցեալով եւ ուժով։ Նաեւ մեր կուռ կազմակերպութեամբ։

Ջենք վիճիր այս մասին։ Արդար հպարտութեան հիմքեր ունինք երեք տեսակէտով ալ։

Եւ այդ է որ տոկալ կուտայ մեզի, հակառակ մեր արմատախիլ գոյութեան եւ բազմաթիւ փորձութեանց

Բայց, նոյն իսկ Դաշնակցութեան ուժը չի բաւեր ներկայ պարագաներուն մէջ։ Չի բաւեր իր իսկ անմիջական նպատակներուն համար։

Կրկնենք անգամ մըն ալ, — ինչ որ կը բաւէր երէկ, անբաւական է վաղուան համար։ Ցառաջիկայ տասնամեակին համար.

Չպիտի բաւէ, մանաւանդ, եթէ աւելի երկարի անտառացութեան այս շրջանը։

Քանի՛ անցնին տարիները, այնքան յիշատակ մը պիտի դառնայ անցեալը։

Պիտի գունատին աւանդութիւններն ալ։ Եւ այն սերունդը որ կը հասնի օտար ափերու վրայ, թարթափումներու պիտի մատնուի։

Ուրեմն, համապատասխան բովանդակութիւն եւ ուժ չպիտի տանայ կազմակերպութիւնը։ Կազմակերպուած բազմութիւնը. Ցանցը։

Մինչդեռ, այսօր ամէն բանէ առաջ պէտք ունինք զանգուածային կազմակերպութեանց։ Համբանքի, ինչպէս ըսինք։

Այնտեղ ուր հինգ հարիւր կազմակերպուած ընկեր ունինք, մեր նպատակը պիտի ըլլայ բարձրացնել հազարի։ Իսկ ուրիշ տեղ մը՝ հազարը՝ երկու հազարի։ Եւ յաջորդաբար։

Գետին ունինք ամէն տեղ ալ։ Անիրին՝ քան մշակներ ենք։

Պիտի ունենանք մանաւանդ այսուհետեւ, երբ ներգաղթը կը նօսրացնէ, կը զատէ զանազան գաղութներ, քիչ – շատ հաստատուն բնակութեան մը մէջ ձգելով մնացեալ բազմութիւնները։

Ներգաղթէն յետոյ, աւելի կը ծանրանայ մեր պատասխանատուութիւնը մնացեալներուն հանդէպ։

Անշուշտ, մենք յաւակնութիւնը չունինք ամէն հոգ ստանձնելու։ Կամ դառնալու համայնապարփակ ալեղանի։

Բայց, իբրեւ տիրական ուժ, եւ իբրեւ անտեղիտալի կազմակերպութիւն, աւելի շատ հոգ եւ գործ կ'իյնայ մեր ուսերուն։ Ոչ միայն քաղաքական – յեղափոխական գետնի վրայ, այլ եւ մշակոյթի եւ ազգապահպանման անդաստանին մէջ։

Միւս կողմէ, չմոռնանք որ եղած ուժերն ալ կը սպառին։ Նոյն իսկ մարդիկը իրարու ետեւէ կը հատնին։

Ասպարէզ կայ բոլորին համար ալ։ Ու դիրքեր կան որ հետզհետէ կը պարպուին։

Այս բոլորը կը պահանջեն ոչ միայն կուռ, այլ եւ բազմանդամ, ծաւալուն կազմակերպութիւն։

Միւս հոսանքներու հոգը թողունք իրենց

Իսկ մեր մասին, բոլորիս մտահոգութիւնը պիտի ըլլայ կազմակերպութիւնը պահել ոչ թէ եղածը պահելով, այլ բազմապատկելով, թարմացնելով, արդիացնելով։

Այլապէս, ըսինք արդէն, տարուէ տարի մենք մեզի ալ չպիտի բաւենք։ Բանաձեւեր պիտի քուէարկենք, բայց համապատասխան ուժը չպիտի գտնենք զանոնք իրագործելու։ Կամ պիտի իրականացնենք թերի, կիսկատար։

Արդ, բազմապատկուելու եւ թարմանալու բոլոր հնարաւորութիւններն ունինք այսօր։ Նոյն իսկ ամէնէն հեռաւոր կամ յետին գաղութին մէջ։

Կորուստը ակներեւ է մեծ պողոտաներու վրայ, շնորհիւ դպրոցական սերունդի օտարացման։

Բայց, մեր ժողովուրդը միայն Ֆրանսա կամ Ամերիկա չի գտնուիր։ Ուրիշ խնդիր թէ, այդ երկիրներուն, եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ անգամ, ունինք լայն ասպարէզ եւ հում նիւթ, — եթէ կարելի է այսպէս բացատրել։

Կը մնայ՝ աշխատիլ, համախմբել, կազմակերպել մինչեւ յաղթանակութեամբ։ Խանդավառութեամբ եւ հաւատքով։ Ըմբռնելով թէ՝ գաղութներու ինքնապաշտպանութեան պայքարին մէջ ալ, տիրական եւ գործօն դեր կ'իյնայ Դաշնակցութեան։ Մանաւանդ այսուհետեւ։

Ջենք արհամարհեր միւս հոսանքները։ Բայց գիտենք որ անոնք տակաւին վարանումներ ունին շատ մը հարցերու մասին, իսկ իբրեւ կազմակերպութիւն՝ կորուսած են բազմութիւններէն։

Այնպէս որ, ի՛նչ տեսակէտով ալ մօտենանք հարցին, չպիտի կրնանք խուսափիլ մեր պատասխանատուութեան եւ պարտականութեան բեռէն։ Եւ հետեւաբար, աւելի զօրանալու, տասնապատկուելու առիպողական պահանջէն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ԱՅԳԵՍՏԱՆ,,

— :-: —

Պարբերաթերթ մը գրականութեան եւ արուեստի, մեզի կուգայ Աթէնքէն։

Երիտասարդ գրողներու համախմբում մը, ճիգ մը՝ իրենց ստեղծագործութեան բաժինը բերելու հայ գրականութեան հունձքին։

Առաջաբանութիւնը գիտակցութեան եւ հասունութեան կնիքը կը կրէ.

«Փնտռտուք մը գրական ճամբաներու վրայ, հայ մտքին ու հոգիին խեթքերով։ «Այգեստան»ի նպատակը այս է։ Առանց ազմուկի եւ ինքնացուցադրութեան, բայց խաղաղ ու ստեղծագործ աշխատանքին շունչով՝ վերելք դէպ ի գրական կատարները։ Գրականութիւնը պեղումներու մարզադաշտ է կամ մեղուանոց։ Կարեւորը գործն է եւ ոչ աղմուկը...»։

Այս գեղեցիկ մուտքէն անցնինք ներս։

Մեր խանդաղատանքը կ'երթայ անոնց, որ ինքնագիր ստեղծագործութեամբ մը, — արձակ կամ ոտանաւոր, — իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն այս նոր ճիգին։ Այդ էջերը պարբերաթերթի գոյութեան իրաւունքը կ'արդարացնեն։

Ու այս գնահատութիւնը միայն բ... ստեղծագործութեան ճիգին համար։ Արտիստը, սեփական ստեղծագործութենէն կրնայ ծաղկիլ մեր գեղարուեստական գրականութիւնը։ Իսկ բառ էութեան գնահատութիւնը կը մնայ սպասել քանի մը թիւերու, լրիւ կարծիք մը արտայայտելու համար։

Գրական ճակատին վրայ, ամէն վերելք, մեր համակրանքն ունի իր հետ։

Բայց քանի մը դիտողութիւններ, առաջին օրէն իսկ նկատի առնուելու համար։ Թարգմանութիւնները շատ շատ են, արձակ ու ոտանաւոր։

Արտատպութիւնները շատ են, ու անտեղի (Գ. Մահարի, Վ. Նորենց, Դ. Զօհրապ)։

Ու այս երկու երեւոյթները «Այգեստան»ը կը դարձնեն հաւաքածոյ մը, որմէ պիտի զգուշանայ նոր պարբերաթերթը։

«Այգեստան» կարեւորութիւն պիտի տայ իր բովանդակութեան եւ ոչ թէ ծաւալին։ Թող հրատարակուի փոքր ծաւալով, բայց գեղեցիկ բովանդակութեամբ, մանաւանդ սեփական բստեղծագործութեամբ։ Հրատարակուի մանաւանդ ժամանակին, եւ պարբերաբար վերելք կատարէ, օրը օրին մետաքսէ թել մը աւելցնելով թոռմին վրայ։

Մեղուանոց։ Սեփական փեթակ։

ՐՈՎԱՐԷՑ

«ՍԵՒ ՔԱՐ»Ը ԳՈՂՑԱՒ ԵՒ ԿԱԽՈՒԵՑԱՒ

:-:

Աֆղան ուխտաւոր մը, Ապտիւ Սաթթար Խանը Սուֆի, մահուան դատապարտուեցաւ Մէքքէի մէջ, կտոր մը գողցած ըլլալով Քեապէի մզկիթին «Սեւ Քար»էն զոր, աւանդութեան համաձայն, Գաբրիէլ հրեշտակապետը տուեր է Աբրահամի։

«Սեւ Քար»ը ցուցադրուած է արքայան մզկիթին մէջ, եւ այնպէս մը տեղաւորուած որ, հաւատացեալները կարենան իրենց շրթունքներով հպիլ։

Աֆղան ուխտաւորը յաջողեր է կտոր մը փրցնել քարէն, կտոր մըն ալ Քեապէի վարագոյրէն, ինչպէս նաեւ երկու մատանիներ՝ Սամզանի արծաթ սանդուղէն։

Ուխտաւորը խոստովանած է իր գողութիւնը, բայց աւելցուցած է թէ իր նպատակը բարեպաշտական էր, — այդ մասունքները պիտի տանէր իր հայրենիքը, հաւատացեալներուն համար։

Սակայն եւ այնպէս, մահուան դատապարտուեցաւ եւ անմիջապէս կախուեցաւ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԽՄԲԱԿԱՆ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը անհաւասարափ պայքար մը սկսած է ռուս գիւղացիներուն դէմ, որպէս զի պետական հաւաքիչներուն յանձնեն իրենց հունձքերը.

Խմբական գնդակահարման վճիռներ կը տրուին անսաստողներուն դէմ, աճապարանքով կազմուած դատարաններու կողմէ եւ մահապարտները կը գնդակահարուին վճիռէն քանի մը ժամ յետոյ։

Շաբթուան սկիզբէն ի վեր, 14 հողագործներ գնդակահարուած են այս կերպով։

Բոլոր վճռագիրներուն մէջ, յանցանքները կ'որակուին «իրբեւ աւարառութիւն պետական գոյքերու»։ Շատերուն յանցանքը եղած է հունձքէն վերջը ման գալ դաշտերուն մէջ եւ հասկեր հաւաքել իրենց ընտանիքներուն ապրուստին համար։

Հսկայական ցոյց մը Գերմանիոյ մէջ

Պատերազմէն ի վեր, ամէնէն կարեւոր ցոյցը պիտի կատարուի յառաջիկայ սեպտ. 3ին, 4ին եւ 5ին, Պերլինի մէջ։ Այդ օրերուն պիտի գումարուի ճակատի զինուորներու երրորդ ընդհ. ժողովը, կազմակերպուած՝ Պողպատեայ Սաղաւարտներու միութեան կողմէ։ 180 մասնաւոր կառախումբեր, հարիւրաւոր եւ հազարաւոր բեռնակառքեր, մասնաւոր ինքնաշարժներ, փոխադրութեան ամէն տեսակ միջոցներ պիտի անցնին Պերլինէն, այդ երկու օրուան ընթացքին, քաղաք թափելով Միութեան 200.000 անդամները, որոնք արդէն դպրոցային ցոյցեր կազմակերպած էին Կոպլէնցի եւ Պրեսլաւի մէջ։ Ամբողջ երկու օր, Պերլինը գրաւուած պիտի ըլլայ քաղաքային բանակի մը կողմէ։ Կայսերական դրօշներ պիտի ծածանին քաղաքին մէջ։

Այս ցոյցը բացառիկ նշանակութիւն ունի անոր համար որ, կը կատարուի Գերմանիոյ ամէնէն տագնապալի մէկ շրջանին։ Հետեւաբար, վտանգաւոր հետեւանքներ ալ կը նախատեսուին։

Կը հաւաստուի թէ վարչապետ Ֆոն Փափէն ալ պիտի մասնակցի այս ժողովին։ Ուրեմն, չպիտի դոհանայ միայն պղատոնական արտայայտութեամբ։ Գերմանական բոլոր կազմակերպութիւններուն մէջ, Պողպատեայ Սաղաւարտները ամէնէն աւելի մօտ են կառավարութեան։ Կը կարծուի թէ Ֆոն Փափէն կ'ուզէ օգտագործել այս ուժը, մանաւանդ որ Պողպատեայ Սաղաւարտները ուղղակի կապ ունին Հինտէնպուրկի ազգային կազմակերպութեան հետ, որուն կրթնած է օրուան կառավարութիւնը։

Ընդհ. ժողովին պիտի մասնակցին հին զօրավարներ, իշխաններ եւ ուրիշ երեւելիներ, իբրեւ հիւր, գլուխն ըլլալով նախկին գահաժառանգը, իր երկու եղբայրներուն հետ։

Պողպատեայ Սաղաւարտները երբեք չեն ծածկած իրենց հակառակութիւնը միապետութեան հանդէպ։ Եւ քանի որ Գերմանիոյ մէջ զօրաւոր իշխանութիւն մը հաստատելու միտումներ կան, հաւանական է որ այս տեսակէտով ալ բարդութիւններ ծագին։

× Սեպտ. 11ին ալ ուրիշ ցոյց մը պիտի կատարուի, Սարի հովիտին պարպումը պահանջելու համար։ Ցոյցը տեղի պիտի ունենայ Կոպլէնցի մէջ, Վիլհէլմ Ա.ի արձանին առջեւ, որ կը գտնուի Հռենոս եւ Մօզէլ գետերու խառնուրդին վերեւ։ Ծանօթ գործարանատէր մը այս առթիւ պիտի պարզէ Գերմանիոյ տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը, իսկ ուրիշ մը պիտի քրքրէ Վերսայլի դաշնագրին վերաքննութեան խնդիրը։

× Քանի մը օրէ ի վեր Պերլինի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Հիթլեր ջղային տագնապի մը ենթարկուած ըլլալով, հիւանդանոց փոխադրուած է։ Նոյն իսկ լուրեր կան թէ խենդեցած է։ Եթէ ճշդուի այս պարագան, ուրիշ մը պիտի յաջորդէ իրեն, իբրեւ կուսակցութեան վարիչ։

Ազարէկովի առեւանգման դատը

Ազարէկովի առեւանգման դատը քննուեցաւ Պուքրէշի ամբաստանեալ աւեանին առջեւ, պատժական ատեանը ինքզինքը անձեռնհաս հռչակած ըլլալով։

Ընդհ. դատախազը մեծ զարմանք պատճառեց, յայտնելով թէ, ամբաստանեալներէն երկուքին յանցանքն է պարզապէս անզգոյշ չզգոյշութիւնը։ Ինչ կը վերաբերի միւս ամբաստանեալներուն, որոնց մէջ կը գտնուի Ֆրանսացի Լըքօք, դատախազը յայտարարեց թէ անոնց դէմ ո՛չ եւ է գանգատ չէ եղած Ազարէկովի կողմէ, հետեւաբար կը պահանջէ ազատ արձակել զանոնք։

Դատը յետաձգուեցաւ։ Երէկ տրուած պիտի ըլլար վճիռը։

Սպանիոյ դաւադիրները

Մատրիտի գերագոյն ատեանը մահուան դատապարտեց միապետական դաւադիրներէն զօր. Սանճուրճօն, մշտնջենական բերդարգելութեան՝ ուրիշ զօրավար մը, 12 տարուան բանտարկութեան՝ գնդապետ մը, իսկ անպարտ հռչակեց հարիւրապետ մը։ Դատավարութիւնը տեւեց ամբողջ գիշերը։ Որպէս զի բացարձակապէս գաղտնի մնայ վճիռը, այն քարտուղարը որ կ'ընդօրինակէր վճիռը, խստօրէն արգելափակուած էր սենեակի մը մէջ։

Վճիռը անմիջապէս հաղորդուեցաւ կառավարութեան, որ արդէն ժողովի մէջ էր։ Այս միջոցին, բազմաստորագիր հանրագրութիւն մը հասաւ, որ ներում կը խնդրէր զօրավարին համար։ Քիչ յետոյ եկան ուրիշ հանրագրութիւններ։

Կառավարութիւնը իր որոշած ժամուն մամուլին հաղորդեց վճիռը, յետոյ նորէն ժողով գումարեց, որմէ վերջը պաշտօնապէս ծանուցուեցաւ թէ հանրապետութեան նախագահը մշտնջենական բերդարգելութեան վերածած է մահավճիռը։ Այս առթիւ, համա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Գործազուրկներու Նիւ Եորքի Նըպաստամատոյց մարմինը նախագահը ճառ մը խօսելով, յայտնեց թէ 150 միլիոն տոլար պէտք է, օգնութեան հասնելու համար Նիւ Եորքի գործազուրկներուն, յառաջիկայ տարուան համար, սկսելով Նոյեմբեր 15էն։ 70 միլիոն տոլար ծախսուած պիտի ըլլայ ընակարանի եւ նպաստի համար, մինչեւ Նոյմ. 15։ Իր նախագահած մարմինը առաջին եօթը ամիսներու ընթացքին ստիպուած էր օգնել 12 միլիոն գործազուրկներու։

Այս առթիւ, խստօրէն քննադատուեցաւ Աշխատանքի պաշտօնատան այն հաւաստիքը թէ գործազրկութիւնը կը նուազի։ Թէեւ կարգ մը գործեր բացուած են, եղանակի բերմամբ, յուլիսի ընթացքին հարիւր հազար նոր բանուորներ փողոց թափուած են։ Վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին ալ աւելցած է գործազրկութիւնը։

ՀՆԴԱՄԵԱԿԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ?

«Թայմզ» մամուլի թղթակցութեամբ մը դիտել կուտայ թէ վերջերս հրատարակուած կարգ մը հրամանագիրներ եւ յօդուածներ յուսախաբութիւն եւ նոյն իսկ մտահոգութիւն կը մատնեն, հնգամեակի յաջողութեան մասին։ Խոշոր ձեռնարկութեանց մասին հրատարակուած տեղեկագիրը լաւ չի գտներ գործերու վիճակը եւ կը յայտնէ թէ երկաթի եւ պղպջասի արտադրութիւնը մեծապէս պակսած է։

Հնգամեակը մասնաւորապէս ձախողած է փոխադրութեանց ճիւղին մէջ։ Նիժնի Նովկորոտի ինքնաշարժի գործարանը, որ տարեկան 50.000 օտօ պիտի արտադրէր, հազիւ քանի մը հարիւր կրցած է շինել, անոնց ալ մէկ մասը կիսատ։

ՕԴԱՐՇԱՒԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Երկու ամերիկացի օդաչուներու վերսկսան իրենց արշաւը Ավինչտըրի ատենը, դէպ ի Օսլօ (Նորվեկիա)։ Օդաչուները պաշար առած են 37 ժամուան համար եւ կը յուսան իրենց նամբորդութիւնը լրացնել 30 ժամէն։ Ատլանտեանը պիտի կտրեն ովկիանոսին վերեւէն եւ յետոյ պիտի անցնին Իրլանտայէն, Անգլիայէն եւ Գերմանիայէն։

× Հինգշաբթի օր ուրիշ օդանաւ մը ճամբայ ելաւ Նիւ Եորքէն դէպ ի Հռոմ, մէջն ունենալով նաեւ հիւանդապահուհի մը։

× Օր. Ամելիա Էրհարթ, որ առաջին անգամ մինակը կտրեց Ատլանտեանը, հինգշաբթի օր յաջողեցաւ թռիչ խաղաղական ովկիանոսէն Ատլանտեան, 19 ժամէն եւ մէկ թռիչքով։

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ՀԱՄԱՐ

Կորկուլովի փաստաբանը դատական նախարարին այցելեց առջի օր, եւ անոր ներկայացուց երկու մասնագէտներու տեղեկագիրը՝ մահապարտին ջիմարութեան մասին։ Նախարարը եւ փաստաբանը խորհրդակցեցան քառ վայրկեան։

Միեւնոյն ատեն, Տօքթ. Թուլուզ, որ դատավարութեան ատեն պահանջած էր նոր քննութեան մը ենթարկել Կորկուլովը, անոր փաստաբանին ուղղած նամակով մը դիտել կուտայ թէ «հասարակութեան համար աւելի օգտակար է ջիմարանոցի մը մէկ մասնաւոր բաժինը փոխադրել Կորկուլովը, քան թիւրան կամ կառափնատ»։

Կը կարծուի թէ քանի մը օրէն վերջնական որոշում պիտի տրուի։

— :-:

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷ եղտական կացութիւնը ուսումնասիրելու համար, ծրնեւէն մասնագէտներու պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելաւ դէպ ի Պուքրէշ։ Մարմին մը կազմուած է, պետական պաշտօնեաներու հարստութիւնը երեւան հանելու համար։

ՍԻԹՐՈԷՆ գործարանի վարչութիւնը արտօնութիւն խնդրեց շէնք օթօպիւսներ կեցնելու Քոնքորտի հրապարակը, արագ հաղորդակցութիւններ հաստատելու համար արուարձաններու հետ։ Արդէն իսկ համաձայնութիւն գոյացած է Ֆոնթէնէպլոյի, Էթամփի, Մէլէօնի, Մանթի եւլն. համար։

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՆ ԴԷՄ

2.— ՌՈՒՍԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ

Հայերին մնում է վաղօրօք օգուտ
քաղել իւրեանց դրութիւնից:
Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

Շատ հին է վէճը, զոր կը վարեն ռուս մտաւորականները՝ ճշդելու համար Ռուսիոյ դիրքը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի Թշնամութեանց մէջ: Նիկիտին կը գրէ թէ այդ վէճն սկսած էր անցեալ դարուն, 30—40 թուականներուն: Ռուս մտաւորականները բաժնուած էին երկու ճակատի, — արեւմտականներ (զապադնիկի) եւ սլաւականներ.

Սլաւականներուն կը յարէին եւրասիականները եւ սկիւթապաշտները: Այդ ճակատին վրայ կը տեսնուին բազմաթիւ ռուս պատմագէտներ եւ գրագէտներ: Նոյն Թշնամութիւնը կը մատնեն տարագիր Ռուսերը, Կրէմլինի «չեզոքախախականները»: Վերջապէս, կարմիրն ու ճերմակը լեցուած են հաւասար նախանձով, հաւասար ատելութեամբ ընդդէմ Եւրոպայի, որովհետեւ «բոլորն ալ Ռուս են հաւասարապէս» կ՚ըսէ Կորքի:

Ըստ ռուս պատմագէտներու, Ռուսիա Թշնամի է Եւրոպայի, որովհետեւ աշխարհագրապէս մաս կը կազմէ Ասիոյ: Արդ, պատմութիւնը արտայայտութիւնն է աշխարհագրութեան, — ասիկա կը հաստատէ նաեւ Կլիուչեւսկիի պատմութեան դպրոցը: Ռուս քաղաքական կեանքի արշալոյսին, մէկ կողմէ Սկիւթացիներն ու Սարմատները, — շնորհիւ իրենց յարաբերութեան զոր կը մշակէին Գոնտոսեան յունական գաղութներուն հետ, — միւս կողմէ Գերմանները գետին կը պատրաստեն սլաւական պետութեան մը կազմութեան: Աւելի յետոյ կը սկսին պատերազմները, զորս Ռուսերը վարեցին ընդդէմ Թուրանեան ցեղերուն (Կումաններուն, Պեչենեղներուն, Օբրաներուն, Ուտուրգուրներուն): Այդ շրջանին մէջ կ՚իյնայ կազմութիւնը ռուս ազգային երկու գլխաւոր տիպարներու, — հարաւային, դաշտաբնակ, ու հիւսիսային, անտառաբնակ: Մոնկոլեան արշաւանքները Ռուսը կը քշեն հողի աղքատ եռանկիւնի մը մէջ, Վերին Վոլկայի եւ Օկայի միջեւ, ուր ան իր մէջ կը ձուլէ ֆինլանտական եւ ուկրայնական ցեղերը Մոնկոլեան ուժերու տեղատուութենէն յետոյ, ռուսական պատմութիւնը այլ եւս որոշապէս կը կրէ հողին դրոշմը: Ռուսը կը քալէ հոն ուր տկար է դիմադրութիւնը, — դէպ ի ասիական պարապը: Ռուս երկրագործն է, որ կը յայտնուի, եւ այնուհետեւ նոր տարր մը, հողը կը մտնէ ռուս ազգային հոգեբանութեան մէջ: Ցեղային իր ինքնահոգով ուժեղ ու ապահով, Ռուսը կը խորասուզուի ասիականութեան մէջ՝ առանց վախն ունենալու թէ կը կորսնցնէ որ եւ է յատկանիշ: Ընդհակառակն, ասիական ցեղեր, Թաթարներն ու Ղրղըզները, հետզհետէ ցոյց կուտան ռուսացրոշ «ինտեկլիգենցիա»: Աշխարհակալական ոգին չէր — ըստ ռուս պատմագէտներու —, որ Ռուսը կը մղէր ներթափանցել (interpénétration) ասիական ցեղերու մէջ եւ տարածուիլ ասիական հողերու վրայ: Նիկիտին դիտել կուտայ, թէ Բիւզանդիոն չունեցաւ երբեք ռուս քնարերգութեան մէջ, — այլ դժգոհութիւնը միջոցին, անհունութեան, խոյանքին: Ասիկա կ՚արտայայտէ ռուսական բառ մը, գրեթէ անթարգմանելի, ուդալ, որ կը նշանակէ սլացք, խոյանք, քաջութիւն, յառաջանհրաւէր:

Ըստ ռուս փիլիսոփաներու, «մերձոցին հրաւէրը» կամ «անհունութեան կանչը» կը բացատրէ խորապէս ինչ որ ունի ռուս ազգային նկարագիրը իր մէջ: Ասիական պարապին կանչն է, ասիական անհունութեան հրաւէրը, որ հիմա կը վարէ Ռուսիան:

Ու դէպ ի Ասիոյ խորերը իր սլացքին մէջ, Ռուսիա իր հետեւորդներուն մէջ կը գտնէ եւրասիականները, ռուս տարագիրները, պոլշեւիկները, սկիւթապաշտները՝ հաշտ ու դաշնակից:

Ռուս հին ու նոր մտաւորականներու արտայայտութիւններէն պարզ քաղուածք մը բաւական էր հաստատելու, որ ռուսական ինքնագիտակցութիւնը հիւսուած է ասիականութեան տարրերով կամ ռուսական հոգին հմայուած ու կախարդուած է արեւելքի խորհուրդով: Պուշկին եւ Լերմոնտով արեւելեան չէզտ ունին, Թոլստոյ՝ բարեկամութիւն մը Կանտի հետ, փրոֆ. Նուկովսկի իր ամբողջ կեանքն է նուիրեր սուֆիզմի ուսումնասիրութեան՝ առանց կշտանալու, փրոֆ. Օլդենբուրգ պարբերական մը կը հրատարակէ, «Վոստոկ» (արեւելք), ուսումնասիրելու համար միայն ու միայն տարբերութիւնը, որ Արեւելք ունի Արեւմուտքի վրայ: Սոֆիայի մէջ խումբ մը ռուս երիտասարդ գրողներ կը հրատարակեն հատոր մը, Գիրք Ելից յայտնելով: Ուրիշ մը, Ն. Բերդիայեւ, սկիւթացի փիլիսոփայ, պատերազմ կը յայտարարէ Եւրոպայի դէմ: Փրոֆ. Նովգորոցեւ կը գրէ թէ փակուած է այլ եւս «արեւմտականութեան շրջանը»: Ուրիշ ռուս գիտնական մը, Սորուվէ, կը յարձակի արեւմտեան մշակոյթին վրայ: Շուլգին, ուսումնասիրելով «հայրենիքի գաղափարը սովետական բանաստեղծութեանց մէջ», խանդավառութեամբ կ՚ողջունէ սկիւթական չէզտը, որովհետեւ ատով «կը հաստատեն, աղնիւ գինիի մը պէս, հայրենասիրութեան գինովցնող ըմպելին»: Միրսկի, սակայն դիտել կուտայ թէ ռուս պոլշեւիկներու սկիւթապաշտութիւնը, կամ հայրենի երկրին սէրը ուրիշ նպատակ չունի՝ բայց միայն ատելութիւն արծարծել Եւրոպայի դէմ:

Այսպէս ուրեմն, 19րդ դարու սլաւականներէն, Ակսակովէն (ռուս գրող, սլաւական շարժման պետը) եւ Կ. Լէոնտիեւէն (պահպանողական գրող) մինչեւ 20րդ դարու սկիւթապաշտները, ցարիզմէն մինչեւ պոլշեւիզմ, երբեք չէ փոխուած Թշնամութիւնը, զոր Ռուսիա կը սնուցանէ իր հոգիին մէջ: Ու տարբեր զուգաւորումով մը, բիւզանդականութեան եւ սլաւականութեան կռիւն է կարծես, որ կը շարունակուի տակաւին: Ու Լուկիանովները, որ ժողովուրդներուն համար բարիք մը կը համարին եւրոպական ամբողջականութեան կործանումը, Սմենովէխները, որ եւրոպական պետականութեան մէջ կը տեսնեն միայն բռնութիւն ու գերութիւն, ոչինչով կը տարբերին արդի պոլշեւիկներէն իբրեւ Եւրոպայի Թշնամի:

Յաջորդով թէ ի՛նչպէս պոլշեւիկները կ՚աշխատին օգտագործել այս Թշնամական տրամադրութիւնները հանդէպ Եւրոպայի

ԱԶԱՏԱՆԻ

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԷՆ

ՍՈՒՆՁՈՒ ՍԱՀԱԿ

Նանոյի աղբիւրէն
պուտ մը ջուր
Սահակի այրած սրտին:

Մշոյ քաղաքին մօտ երկու քիլոմէթր ճամբու կից. Դուրան դաշտի վրայ, բարձր բարտիներու եւ ուռիներու շուքին տակ, կարկաչահոս առուակներով, պաղ Ջրի ակներով գեղ մըն է Սունձը:

Մշոյ դաշտէն անցնողն անպայման կուզար անգամ մը այցելել հոն: Սունձու դաշտ ու արօտը բուսական եւ կենդանաբանական հրաշալի հաւաքածոյ մըն է: Աւանդական սովորութիւն էր, Սունձեցին կը դաղթէր Պոլիս, Ռուսիա եւայլն: Այս միջավայրերու ազդեցութեան տակ, ան կը վերադառնար քիչ շատ քաղքենի աշխարհայեացքով: Ասոր համար, հակառակ բռնակալութեան հեղձուցիչ մթնոլորտին, այնտեղ կար ինքնուրոյն ուրիշ հասկացողութիւն կեանքի երեւոյթներու մասին:

Այստեղ է ծնած Սահակ, ծածկանունով «Ճիւաղ»:

Սահակ իր տարրական ուսման հետ բնականօրէն կը ստանար նաեւ Տարօնի ինքնայատուկ ժառանգութիւնը:

Տարօն աշխարհի խիստ կլիման հին Ցեղերու նման յարքաշութեան կը վարժեցնէ իր զաւակները: Կիսամերկ՝ ձիւնին մրրկին, ամառնային ճառագայթներուն տակ, ժուժկալ, անվեհեր, հայրենասէր եւ ասպնջական:

Այսպէս էր մեծցեր ան: Պատանի հասակին յանկարծ զայթելու ժառանգական ցաւէն բռնուած, կը Թողուր ծննդավայրը եւ կ՚երթար դէպի Ռուսիա-Ռումանիա-Պոլիս: Հոն իր հայրենաբաղձ հոգին չի դիմանար մայր հայրենիքի կարօտին եւ կը վերադառնայ ճիշդ այն ժամանակ երբ հայրենի ազատագրութեան պայքարը ծագած էր Սասունի բարձունքներէն:

Սահակ իր պանդխտութեան շրջանին մկրտուած էր հայրենի ազատութեան աւազանին մէջ: Պալքանեան երկիրներու ազատագրական շարժման եռ եւ եփը խորապէս ազդած էր իր վրայ, Ազատութեան երդումն ու ուխտը կատարած էր: Պիտի գործէր հայրենիքի համար մինչեւ վերջ: Կամ վահանի տակ կամ վահանի վրայ:

Անմիջապէս շփման մէջ կը մտնէ ղեկավար յաւէտ անմոռանալի Հրայրի հետ եւ կը գործէ Աւրնայ Սեյդօի, Պոլանըխցայ Մհրանի, Գոմսայ Կորիւնի, Խնուսի Սիմոնի, Խասգեղու Տէր Փաթորիկի, Ծխաւայ Ցարութի, Կաւնիկու Մկրտչի, Զրից Տէր Մուշեղի, Վարդան վարդապետի, Գեղամի, եւ այլ ընկերներուն հետ, որոնք իրենցմէ անդրանիկ Վարդաններու, Զօրկնացոյ Ցակոբներու, Արաբօներու, Միսօներու, Մշօներու, հրաշագործ հոգիով սնած, ազատութեան պայքարը քարոզելու, կազմակերպելու արժանի ժառանգորդներ եղան:

Թուրք գիշատիչները մինչեւ վերջ նոյն մեթոտն ի գործ դրին Տարօնի ժողովուրդի բնաջնջման համար. Մաքիավելեան սկզբունքով քիւրտ, չէրքէզ եւայլն. խումբումբ կը զինէին, կը դրդէին անոնք անզէն հայուն դէմ. կը թալանէին, կը կողոպտէին, արեան գետի մէջ կը խեղդէին: Վերջապէս գրութեամբ «խարաճներով», «սալաւաթներով» մեր մալը կը մարէին, մեր պատիւը կ՚արատաւորէին, մեր սրբութիւնները կը պղծէին: Բռնութեան երախը միշտ բաց էր անվերջ կուլ տալու: Հիւծած էր ժողովուրդը, չէն օջախներ քանդուեր, երիտասարդութիւնը կ՚ախտացեր, ուժը չքացեր էր: Կեանք չկար, հաւաքական ուժ չկար....

Հակառակ կառավարութեան դժոխային խստութիւններուն ու տանջանքներուն, շնորհիւ թափուած ճիգերուն, Մշոյ դաշտ, Սասուն, Ախլաթ, Պուլանըխ եւ Խնուս կարճ ժամանակէն կը դառնային հաւաքական ուժի ամրոց մը, անձնազոհ, ազատատենչ, վրիժառու մարտիկներու Գաւթիչ մը:

Սահակ գերագոյն նպատակին համար մինչեւ վերջ գերբնական կորովով ու եռանդով քարոզեց ու գործեց, կազմակերպելով ամէն տեղ, ամբողջ Մշոյ դաշտը: Ուր ինք չկար, իր շունչը խորհրդաւոր ուժ մըն էր: Իր տունը ամէն օր հանդիպում ֆէտայիներու հետ: Խենեմ, յուլեան գործօղ եւ առաջնորդող մըն էր:

Սահակի անունը թէեւ անծանօթ կը մնայ շատերուն, սակայն իր կեանքն ու գործը շատ մեծ դեր ու տեղ ունի Տարօնի մշակոյթի ասպարէզին մէջ:

1898-1900ին, եթէ չեմ սխալիր, Մշոյ պոլսեբնակ գաղութը՝ Սահակի եւ Օհնաց Մխիթարի Թելադրութեամբ կը խնդրէ որ Մխիթարեան Միաբանութենէն վարդապետ մը եպիսկոպոս ձեռնադրուի Մշոյ հայ կաթոլիկ Թեմին համար: Նպատակը պարզ էր. — Մխիթարեանները ըլլալով հայ լեզուի, պատմութեան ու գրականութեան անձնուէր ջահակիրները, կը հաւատային Թէ կայծ մը պիտի գայ ուսման եւ քաղաքակրթութեան ոգի ներշնչելու:

Խնդրանքը կ՚ընդունուի: Ճէտայեան Ներսէս վարդապետ եպիսկոպոս ձեռնադրուելով առաջնորդի աթոռին կը բարձրանար: Նորշէն, Օղունք, Առինջ եւ Քաղաք մէկ մէկ դպրոցի հիմ կը նետուէր: Գիւղացին Թողած իր վար ու ցանը, լեռներէն քար, անտառէն փայտ կը կրէր դպրոցները կարելի եղածին չափ շուտ կառուցանելու համար:

Մխիթարեան վարժարանները Միացեալ Ընկերութեան վարժարաններու հաւասար մեծ դեր կատարեցին Տարօն-Տուրուբերանի կրթական մշակոյթի խարիսխը նետելու:

7-8 տարուան շրջանէ մը վերջ, գիւղերու եւ քաղաքներու պաշտօնեաներուն 3/4ը այժմեան ֆրանսական certificat d'étudesի հաւասար ուսում ստացեր էին: Բազմաթիւ երիտասարդներ բարձրագոյն նախակրթարանի ծրագրէն ալ աւելի իւրացուցած եւ ուսուցիչ կարգուած էին:

Սահակի, չարք մը ընկերներու ազդեցութիւնն եթէ չըլլար, գերապայծառ պարզ սաղմոսերգութենէ, անապատական ճգնութենէ եւ ծնրադրութենէ աւելի ոչինչ կ՚ուզէր ըսել: Բայց սաղմոսերգութիւնները կամաց կամաց կը վերածուէին հայրենասիրական մարտական երգերու. «Սասուն եղաւ ապստամբեցի», «Կռուեցէք տղերք», «Դաշնակցական խումբն», «Հասաւ այն ժամ փառաց ով եկէք Հայեր», կը Թնդացնէին սար, ձոր, դաշտ, անտառ, շնորհիւ Սահակի յեղափոխական շունչին....

Հրայրեան շրջանի կազմակերպչական գործիչները այնքան մեծ են, այնքան ստեղծագործող: Այդ շրջանի կազմակերպիչներն էին որ կերտեցին Համազգային Միութիւնը: Լուսաւորչական իր վեղարը, կաթոլիկը իր վարդարանը, բողոքականը իր Աւետարանի էջերը Թողած կը գործէին: Հասկցուած էր այլ եւս Թէ ինչ ըսել է ազգ:

1908 Սահմանադրութեան տարին է: Հայդուկը արօր ու գութան պինդ բռնած, հողի սիրտը կը բանար իր զուլալ քրտինքով Թրջուած սերմը յանձնելու: Թռչուններու քնքուշ երգը նոր երազով մը կը մեծցնէր Տարօնցի մանկիկը:

Մէկ խօսքով, Տարօն վերածնունդի երկունքի մէջ էր, երբ վրայ հասաւ 1914ի համաշխարհային պատերազմը: Օձերու, կարիճներու անհամար Թիւ մը կամաց կամաց սողալով, Թունաւոր օղակներու մէջ կ՚առնէր Տարօնի անմեղ ժողովուրդը:

Սահակ սկիզբէն հասկցած էր որ գահիճները վճռած էին բնաջնջել հայ ժողովուրդը: Բայց մինակ էր մնացեր իր ընկերները ոմանք հայրենիքէն դուրս, ոմանք զոհուած էին:

Սակայն չի վհատիր, իր կոչումին հաւատարիմ, գիւղէ գիւղ վազելով կը յորդորէ մնացորդ երիտասարդները, կը հասկցնէ անոնց Թէ մահը անխուսափելի է, պէտք է ինքնապաշտպանութեան դիմել: Իրեն հետեւողները զինուած դէպի Թամ կը բարձրանան: Միրն կատարի յանձին հագիւ հասած (կը պատմէ ընկեր Ներսէս Զաքարեան) կրակէն փախչող ժողովուրդը հետապնդող խուժաններու ու կանոնաւոր զօրքեր կը հանդիպին:

Սահակ բուռ մը քաջերով կը պայքարի: Կը վանեն Թշնամու գըլխուն իրենց բոլոր փամփուշտները: Այսպէս անզէն ու անպաշտպան, գնդակ մը կուգայ կուրծքէն վիրաւորել զինք:

Սահակ կ՚իյնայ, հաւատարիմ իր ուխտին:

Մենք վերապրող Տարօնցիներս, թէեւ աստանտական ու անհայրենիք, սակայն արի, մեր սրտերը զգածուած ու խոցոտուած մեր անմեղ զոհերու անարդար դատակնիքով, ուխտած ենք մեռնիլ յանուն վրէժի ու հայրենիքի: Մեռած չէք դուք: Մեռան անոնք որ իրենց անձը միայն ամէն բանէ վեր բռնած դաւաճանեցին մեզ: Կը մեռնին անոնք որ իրենց կաշին կ՚ուզեն փրկել ազգին մէջ որոմ ցանելով:

Գ. ՇԷԽԻԿԵԱՆ
(Փիմիւլէտ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ ՄԸ

Յուլիս 31ին տեղի ունեցաւ ... Թաղամասի Հայկազեան ... վարժարանին հիմնարկէքի ... ղութիւնը Կրօնական մասը ... խօսք առաւ Գ. Գասպար Իփէկեան ... ժողովուրդին բացատրեց կրթական ... անհրաժեշտութիւնը եւ ... բար իրենց Թաղի անհրաժեշտ ... նը, ուր 200է աւելի աշակերտ պիտի ... ութիւն ու դաստիարակութիւն ...

Այս առթիւ ժողովուրդին ... ընել իր մեծագոյն պարտ ... կարենալ յաջողցնելու համար ... րանի մը շինութիւնը Շինութ... ջողութեան համար Գ. Իփէկ... րեւ Նախագահը Համազգային ... Թեան, անոր կողմէ խոստացա... 100 ոսկի. ոսկիով հանգանակ... կաներէն Գ. Ցովհ. Պոլաքեան ... նեց որ Ազգերու Դաշնակցութեան ... կայացուցիչ Գ. Գիւնիէն հոգ... գեղչած է 100 ոսկիական ... պէս նուէր այս օգտակար ձեռնարկին համար: Վարժարանի շինութեան ... մար Կարօեան եւս խոստացած ... հարիւր ոսկիական նուէր մը ... բոլորին յիշատակութիւնը խանդ... մթնոլորտ մը ստեղծեց. ամէն ... անցի ունեցաւ Թարգմանութեան ... նակութիւնը, որուն մասնակցեցան ... բոլորն ալ գոյացնելով 85 90 ... կանի գումար մը:

Ներկայ տագնապի օրերուն ... Թարական երեւոյթ մըն է այս ... նարկը.

ՊՈԼԻՍ

ԿԱՅԱՆՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿ

Գաւառներէն բեկորներ սկսա... Թափիլ Պոլիս, չկարենալով ... Թշուառութեան:

Նոր հասած հինգ գաղթական ... իրենց գոյքերով կը մնան Ս. ... գութիւն եկեղեցիին բակը, ... կայանները խճողուած ըլլալով, ... զարարուած է նորեկ չընդունիլ ... հինգ կիներէն մէկը ծեր է եւ ... չեն տեսներ: Խնամատարական ... նը դժուարին կացութեան մը ... ուած է, քանի որ կայանները ... նոր գաղթական չընդունիլ, ... ները Թեթեւցնելու խնդր... կայ: Իր ներկայ անձկութեան ... չենք վարձելու ալ որ եւ է ... րութիւն չունի Խնամատարութ... Թողունք այս նպատակին համար ... մաղբելի չենք գտնելու պայման...

Նոյնպէս Պրուսայէն երկու ... եկած են, բնիկ Սէօյէօզցի.

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԸ

Նիւ Եորքի 80 հոգիէ բաղկ... Սինֆոնիք նուագախումբը ակա... ամառնային նուագահանդէսներ... Ուաշինկթըն Սթատիումին մէջ ... կավարութեամբ Այթշիւլըրի. Ն... գախումբին յայտագրին մէջ ... րի մասնաւոր տեղ տրուած է ... հայ ծանօթ երաժիշտ Ալեք... Սպենդիարեանի գործերուն, ... ւորաբար «Երեք Արմաւենիներ» ... ֆոնիք երգին, որուն նիւթը ... է ռուս մեծանուն բանաստեղծ ... մոնտովի համանուն բանաստեղծ... Թիւնէն

Աւելի զատ նուագախումբը ... խոստացած է օգոստոսի մէջ նուագ... հանդէս մը տալ զուտ հայ երա... ներու գործերէն:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒ

Պիտի առարկէք Թէ մենք անշուշտ պէտք է գովենք մեր լեզուն, որովհետեւ մերն է, եւ ինչ որ մեր է, միշտ գեղեցիկ է... ո՛չ. լսենք օտարները:

Շահան Ջրպետ հայազգին՝ ուսուցիչ Փարիզի Արեւելեան Լեզուաց Վարժարանին մէջ, Սէն Մարթէն իմաստուն հայերէնագէտ անձին հետ յօրինած է գիրք մը՝ «Հնախօսութիւն Ասիոյ Հին Պատմութեանց» անունով. որուն 21րդ գլուխը կը պարունակէ Եւրոպացւոց վկայութիւնները մեր Աստուածաշունչին վրայ: Այդ գլուխէն մէջ պիտի բերեմ քանի մը կտորներ, Թարգմանութեամբ Ջամուռճի պատուելիին՝ Արմաշու «Ցայս» Թերթէն. 1876:

«Հայ գրականութեան մէջ գանձ մը կայ՝ որ բոլոր քրիստոնէից կը վերաբերի, եւ պէտք է ճանչցնել զայն...

«Հին եւ Նոր Կտակարանաց հայերէն Թարգմանութիւնը իր հնութեամբը, ճշգութեամբն ու պերճախօսութեամբը՝ ճանչցուած ամէն Թարգմանութիւններէն գերազանց է: Տեառն իմաստնոց պատմածին նայելով՝ ասիկա աստուածային պարգեւ մըն է քան աւելի մարդոց գործ:

Եւ յետ յիշելու հայ լեզուին ինչ ինչ առաւելութիւնները, կ՚ըսուի հոն. «Հայ Թարգմանութիւնը ուրիշ յատկութիւն մըն ալ ունի եւ է անոր մաքրութիւնը, ներդաշնակութիւնը եւ պերճախօսութիւնը: Ասորի եւ լատին Թարգմանութիւնները այնպիսի ոճով մը գրուած են՝ որ ընթերցողին գրաւորական ճաշակին խաթարման պատճառ կ՚ըլլան: Յունականը եթէ բացարձակ գերազանցութիւն մը չունի ալ՝ պարզ եւ ազնիւ ոճ մը ունի, Թէեւ խիստ համառօտ է. իսկ հայ Թարգմանութիւնը միանգամայն յստակ, վսեմ եւ ներդաշնակ է: Ասիկա զարմանալի բան մը չէ. որովհետեւ առաջ Թարգմանները խորին հմտութենէն զատ՝ հոյակապ քերթող եւ քաջ ճարտասան էին. Ասոնց Հին Կտակարանի Թարգմանութիւնը, մանաւանդ երկրորդ Օրինաց, Դատաւորաց, Թագաւորութեանց, Յոբայ, Դաւթի, Սողոմոնի եւ Մակաբայեցւոց գրքերունը այնպիսի վսեմ եւ ճոխ գրուածքով մը գրուած են, որ մարդ երբ մինչեւ վերջը չկարդայ, ձեռքէն ձգել չուզեր: Նոր Կտակարանի Թարգմանութիւնը ծայրէ ի ծայր պարզ է, գեղեցիկ, վճռաբան, եռանդուն եւ խիստ վեհ:

«Վիլֆրուա աբբան՝ որ հայերէն լեզուի հմուտ էր, այս Թարգմանութիւնը կարդալով ա՛յնքան զմայլած էր՝ որ կը գրէ. «Կրնայի՝ արդեօք մոռնալ Սուրբ Գրոց յունարէնէն տնաւած այս Թարգմանութիւնը, ... որ ամէն կերպով պերճախօսութեան օրինակ է»:

«Ուրիշ իմաստուններ ալ ասոր նման նպաստաւոր վկայութիւններ տուած են: ... Շատ գիտուն մարդիկ, եւ յանուանէ Հօզինկի, Գոլիուս եւ Սորգանի վարդապետներէն Բիզ մեծ յարգ մատուցած են Սուրբ Գրոց հայերէն Թարգմանութեանը՝ ԵօԹանասնիցէն ետքը հնագոյնը ասիկա գտնելով, եւ յունարէն Սուրբ Գրոց մէջը սպրդած սխալները եւ փոփոխութիւնները ուղղելու եւ սրբագրելու յարմար կը դատեն, ինչպէս կ՚ըսէ Գեսրոս լը Գրէօն:

«Երկու սուրբ հայրապետներ՝ Սահակ եւ Մեսրոպ, առաջին եղան ժամագրքի, շարականի, մաշտոցի, տօնացոյցի եւ խորհրդատետրի կարգադրութեանը պարապելու....

«Բայց անմահ անուն արժանացան Սուրբ Գրոց հայերէն գեղեցիկ Թարգմանութեամբը, զոր ԵօԹանասնից յունականէն առին: Այս Թարգմանութիւնը որուն արդէն սկսած էին Սահակ եւ Մեսրոպ սուրբ Հայրապետները, յաջողութեամբ կատարեցաւ: Ասոնց մէջ իրենց խորին ընդունակութեանը, պերճախօսութեանը եւ ճարտարութեանը անմահ յիշատակ Թողուցին՝ բնագրին արտայայտութեանց յատկութիւնը եւ բոլոր ուժը իրենց Թարգմանութեան մէջ պահելով:

«Վայրիէ Լաքրոզ, Փրուսիոյ Թագաւորին խորհրդականը, Գլօտ Լանֆանին գրած մէկ նամակին մէջ այսպէս կ՚ըսէ. «Ըստ իս հայերէն Թարգմանութիւնը Նոր Կտակարանի ամէն Թարգմանութեանց Թագուհին է: Այս լեզուին այն յատկութիւնը՝ որ բնագիրն ըստ բառին կրնայ բացատրել՝ ուրիշ ոչ մէկ լեզու ունի: Ասորերէնին ազին ինչ ըլլալը գիտեմ, Եգիպտացւոց լեզուն անկէ աւելի հեռի է յունարէնէն. եւ շատ անգամ Նոր Կտակարանի Թարգմանութեան մէջ բնագրին հետ ինչ յարաբերութիւն ունենալը դժուար կը հասկցուի...

«Շատ իրաւացի է Բիզ վարդապետին դատումը հայ Թարգմանութեան համար: Զորս աւետարանաց հայերէն գեղեցիկ ձեռագիրը՝ զոր Թագաւորական գրատան մէջ գտայ եւ ինծի համար օրինակեցի, Թէ որ հայերէն Թարգմանութեան գեղեցկութեան, վսեմութեան, պերճութեան վրայ ամէն ըսելիքներս գրելու ըլլայի՝ գիրք մը շարադրելու էր: Այս Թարգմանութեան վրայ ունեցած մեծ վարկերս շատ հիմնաւոր է»:

Այս նամակը գրուած է Պերլին 1718ին, Գոլոմբի եւ Լանֆանի հրատարակած եւ 1718ին Ամսթերտամ տպած Նոր Կտակարանին մէջ:

«ԵԹէ Կապրիսլի եւ ԱմսԹերտամի Արեւելեան Լեզուաց ուսուցիչ Ցովակիմ Շրէօտէրի եւ Վիստոն եղբայրներուն եւ Վիլլֆոր քարոզիչին վկայութիւնները՝ զոր կ... Նպաստ հայերէն Թարգմանութ... եւ ուրիշ առաջին կարգի գ... այս նիւթիս վրայ խօսած... ժողվէինք, այս գլուխը շատ ... կրնայինք երկայնել. կ՚ըսէ ... եւ Սէն Մարթէն:

«Վերոյիշեալ անձանց ... Վիլլֆոր, երեսուն տարի հայ... կեցաւ հայերէնի վրայ բառգ... բառարան մը յօրինելու համար ... տպուելու մօտեցած էր երբ Գ... 1789ի յեղափոխութիւնը պա... ցաւ եւ այս օգտակար գործը ... մնաց: Անօգուտ է աւելի ... սիլը այնպիսի ճշմարտութեան ... համար՝ զոր հայերէնի քիչ մը ... ղեկութիւն ունեցողները ... են, եւ ընդդիմախօս մը չէ ... Անհերքելի է որ հայերէն Թ... մանութիւնը ամէն գեղեցկութ... եւ ԵօԹանասնից Թարգմանութ... նման ըլլալով ամէն Թարգ... Թիւններէն գերազանց է»:

(2) Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶ...

(Շար.)

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ

Գողութիւնները երկաթուղիի գծին վրայ

)(o)(

Անդրկովկասի երկաթուղիներէն բեռներու յափշտակումները մեծ չափերու հասած են վերջին ժամանակներս։ Այս տարուան յունուարէն մինչեւ օգոստոս 1 երկաթուղիի գծին վրայ ցուցակագրուած են բեռներու եւ սնտուկներու գողութեան 820 մեծ դէպքեր։ Յունուարին 97 դէպք, փետրուարին 96, մարտին 150, ապրիլին 101, մայիսին 102, յունիսին 118, յուլիսին 96։

Յափշտակումներու չափազանց մեծամասնութիւնը տեղի ունեցած է կառախումբերու եւ վակոններու կեցած ժամանակ։ Քիչ չեն յափշտակումներու դէպքերը նաեւ կառախումբի շարժման ժամանակ։

Յափշտակումները կատարուած են առանձին առանձին եւ կազմակերպուած խմբակներու ձեռքով։ Գողցուած են կերպասեղէն, հագուստեղէն, կօշիկեղէն եւ այլն իբեր գլխաւորապէս այնպիսի բեռներ, որոնք կը ղրկուին գործարաններու եւ կառուցումներու բանուորներուն, կոլխոզներուն եւ սովխոզներուն համար։

820 դէպքէն Չեկայի գործակալները կրցած են գտնել 456 դէպքերու հեղինակները։ Պատասխանատուութեան կանչուած են 940 մարդ։ Թիֆլիսի «Պրոլետարը» կը շեշտէ թէ յափշտակութիւններուն մէջ մեծ մասնակցութիւն ցոյց տուած են երկաթուղիի աշխատաւորները։

Պատասխանատուութեան կանչուածներու մօտ կէսը բեռցող, կառախումբեր կապողներ, պահակներ, կայարանային ծառայողներ եւ կշռողներ են։ Յափշտակումներու մեծ մասը տեղի կ՚ունենան Նաֆլուղ, Թիֆլիս, Բոլոժորի, Սուրխնիսի, Գորի, Սամտրեդի կայարաններուն մէջ, որոնք խոշոր առեւտրական եւ բեռնատար գործողութիւններ կը կատարեն։

Վերջին երկու ամսուան ընթացքին Չեկան կրցած է երեւան հանել չորս մը գողութիւններ։ Թիֆլիսի կայարանին մէջ ձերբակալուած են Թիֆլիսի քաղաքային միլիցիայի անդամները, որոնք մէկ վակոն հիւսուածեղէն պահած էին եւ կը փորձէին տանիլ շուկայ բամպակի գործուածքներ։

Քննութիւնը երեւան հանած է որ յափշտակումներու մասնակցած են կառախումբերը կապող Արուլաձէն եւ գծի ուրիշ գործակալներ։

Անդր. Միութեան Կենտրոնական Գործկոմի խորհուրդի վերջին որոշումով, երկաթուղային եւ ջրային փոխադրութեան բեռները կը նկատուին պետական սրբութիւն։ Բեռներու յափշտակողները պիտի համարուին ժողովուրդի թշնամիներ։ Հրահանգուած է Չեկային եւ բոլոր աշխատաւորներուն որ խիստ հսկողութիւն կատարեն եւ վերջ տան սովորական դարձած յափշտակումներուն։

ՄԱԽՔԸՋԻԵԼԻՍՈՒՂ ՔԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

Մեքենայի յաղթանակի եւ գիւղատնտեսութեան կազմակերպման մասին շատ կը գրեն խորհրդային թերթերը, բայց շատ անգամ կ՚արձանագրեն այնպիսի դրուագներ, որոնք ողբերգական վիճակ մը կը պարզեն։ «Պրոլետարը» Ախալքալաքի շրջանի մասին կուտայ դրուագ մը, որ յատկանշական է

Ախալքալաքի շրջանի կարիքներուն համար կրցած էր ձեռք բերել 5 կարտող մեքենայ։ Մինչդեռ փոխադրական միութիւնը մեքենաները չի տեղափոխեր Ախալքալաք, մեքենաներէն որքան որ կ՚արժեն, անոնց փոխադրութիւնը նոյնքան ծախք կը նստի։ Հինգ մեքենայի փոխադրութիւնը կ՚արժէ 4000 րուբլի, իսկ իւրաքանչիւր մեքենան՝ 800 րուբլի։ Մեքենաները կը փոխադրուին Բորժոմ, անկէ 12 քիլոմեթր վրայ մեքենաներու անիւները կը կոտրին եւ հոն կը մնան։ Շրջանը պէտք ունի փայտերու, կամերու եւ գիւղատնտեսական այլ իրերու, սակայն անոնց փոխադրական ծախքերը կրկնապատիկ կ՚արժեն

Այս բոլորը արձանագրելէն յետոյ, «Պրոլետարը» կ՚աւելցնէ.

— «Ախալքալաքի Սպառողական փոխադրական ընկերութիւն պրասեննակի վարիչ Մասէնը առանց տասնի մարդիկ կը ղրկէ Բորժոմ եւ դրամը կը դնէ իր գրպանը. իսկ մեքենաները փոխադրելու համար կ՚առարկէ թէ «հնարաւորութիւններ չկան»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

«Սոցիալիստական Անասնապահութիւն» թերթին մէջ, որ կը հրատարակուի Ստեփանաւանի շրջանային կոմիտէին կողմէ, կը կարդանք հետեւեալ բաց նամակը։ Հետաքրքրական է բողոքելու ձեւը.—

Ընկեր Մացակ, ձեզ յայտնի է, որ մի անգամ լողանալու համար Ստեփանաւանում՝ բաղնիք պէտք է գնալ երկու անգամ, (առմս վերցնելու համար մի անգամ եւ լողանալու համար՝ մի քանի ժամ անց), որովհետեւ առմս վերցնելու ժամերին բաղնիքը պատրաստ չի լինում յաճախորդի համար, եւ երբ յաճախորդը գնում է լողանալու ժամանակ՝ այլ եւս առմս չի լինում, բոլոր համարները վաճառուած են լինում։ Այդ «կանոնին» անշուշտ դուք էք հաւանութիւն տուել, ինչ եւ իցէ, խրախուսանքի ենթակայ չէ այդ. Լաւ, մի բոլէ համաձայնւենք ձեր այդ «կանոնի» հետ (թէեւ այդ արդէն դառել է ընդունուած կանոն), թող յաճախորդի «հողին գուրգուրելով» մի անգամ լողանալու համար մի քանի անգամ բաղնիք գնալ – գալով, ապրանից յաղափոխութիւնը չի տուժի», բայց Ստեփանաւանի քաղքենիների ամէնօրեայ առատ գործածութեան մասնակի։

Իսկ ի՞նչ կ՚ասէք, ընկ. Մացակ, այն մասին, որ առմս վերցնելու ժամին գնում ենք բաղնիք եւ յաճախ գանձապահուհին բաղնիքում չի լինում։

— Ընկե՛ր, դու գործից գնա, եւ ձեր հերթը կը պահեմ եւ առմսը մասին կ՚առնեմ։

Երեկոյեան նոյն յաճախորդը գնում է բաղնիք.

— Ընկե՛ր, տուէք ինձ համարի առմս, ես ժամը 4ին մի անգամ եկել եմ։

— Ընկե՛ր, առմսերը վաճառուած են, բայց ակերը չեն եկել, բաղնիքը ազատ է, բայց կարող է որ գան։

— Ընկե՛ր, ես առաջ եմ եկել...

— Ընկե՛ր, չեմ կարող, հաւատում եմ որ դուք մէկ էլ էք եկել, բայց ես մոռացուած էի...

— Ընկե՛ր, բաղնիքը դատարկ է, մի առմս տուէք, կէս ժամում կը լողանամ

«Կանոն»։ Յաճախորդին ուրիշ բան չի մնում անելու, եթէ ոչ «Թքելու այդ ձեւի լողանալու վրայ» եւ գնալու իր գործին

Ի հարկէ, չի տուժեր «յեղափոխութիւնը», եթէ մարդիկ աղտոտ ծրտոտ մնան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ

Երեւանէն կը գրեն Թիֆլիզի «Պրոլետարի»ն —

Կրթական գործավարութիւնը վաւերացուց Հայաստանի արուեստի երկրորդ հնգամեակի ծրագիրը. Այս ծրագիրով, Հայաստանի բոլոր շրջանները 1937ին պիտի ունենան իրենց թատրոնը. Գեղարուեստական եւ շրջանային թատրոններու թիւը 5 տարուան մէջ պիտի հասցուի 38ի, 3ը Թրքական, — Երեւանի, Բասարգեչարի, Ազըզբէյի մէջ։ 1932ի վերջերը Երեւան պիտի ունենայ քրտական պետական թատրոն մը, որ առաջին թատրոնը պիտի ըլլայ քրտական պատմութեան մէջ։ Հնգամեակի վերջին տարին Երեւանի մէջ պիտի բացուի արուեստներու պալատ մը։ Առաջին հայկական պետական օփերային բացումը հոկտեմբեր 15ին։ Արդէն սկսած են նախապատրաստական աշխատանքները։ Երկրորդ հնգամեակի ընթացքին հայկական պետական օփերան այնքան պիտի զարգանայ, որ իր արուեստագէտ ուժերուն թիւը պիտի հասնի 200ի։ Արուեստի այս երկրորդ հնգամեակի ծրագիրը նախատեսած է նաեւ բանուոր երիտասարդութեան թատերական զարգացումը, ինչպէս նաեւ գիւղական թատրոններու բարձրացումը։ Երեւանի թատրոնը պիտի նպաստէ նաեւ կոլխոզներու եւ սովխոզներու թատերական ճաշակին բարձրացման։ 1934ին տեղի պիտի ունենայ բացումը յեղափոխական երգիծաբանութեան եւ կարմիր Բանակի երկու թատրոններուն. Արուեստագէտներու պատրաստութեան համար 1934ին պիտի հիմնուի բարձրագոյն վարժարան մը եւ երկու թատերական աշխատանոց, մէկը Երեւանի, միւսը Լէնինականի մէջ։

Ելեկտրականութիւն Դիլիջանի մէջ

Լէնինականէն կը հեռագրեն «Խորհ. Հայաստանի» թէ նոյն քաղաքին ջրաելեկտրակայանէն ելեկտրական առաջին հոսանքը Դիլիջանը հասած ըլլալով, հանդէս մը տեղի ունեցաւ մասնակցութեամբ ժողովուրդի։ Մինչեւ ոչ վիճեր. Դիլիջանի փողոցները լեցուած էր ժողովուրդով։ Եղան խրախճանքներ եւ լուսավառութիւններ.

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵԼԵԿՏՐԱՔԱՐՇԸ

«Պրոլետար» կը գրէ թէ Երեւանի ելեկտրաքարշին շինութեան աշխատանքները շատ դանդաղ կ՚ընթանան։ Նախ անոր համար, որ կը պակսի բանուորական ուժը։ Այդ աշխատանքներուն համար կը պահանջուի 600 բանուոր, մինչդեռ հազիւ 230—300 հոգի կ՚աշխատին։ Եւ յետոյ բանուորական ուժերու պակասին պատճառն է բնակարանային պայմաններու չգոյութիւնը, բանուորներու սարքերու եւ սնունդի յարմարութիւններուն։ Բանուորները ամէն օր կը լքեն իրենց գործը ու կը մեկնին։ Երեւանի կոմունալ երկրասարքերու Միութիւնը, որ խոստացած էր շինութեանց յատկացնել 16.000 աշխատող ձեռք, տուեր է միայն 1300 հոգի։ Ենթակայաններու կառուցման եւ սարքաւորման հարցն ալ կը մնայ խնդրական

Երեւանի քաղաքային կոմիտէն, քննելով ելեկտրաքարշին շինութեան վերաբերեալ խնդիրները, հրահանգ տուաւ առաջին առթիւ մինչեւ օգոստոսի վերջը աւարտել Աբովեան փողոցին գիծերը եւ ռեսպուբլիքի կենտրոնի՝ մնացեալ գիծերը։ Միւս կողմէ պիտի աշխատուի բանուոր գտնել շինութեան արագացման համար։ Որոշուած է նոյեմբեր 29ին ելեկտրաքարշը յանձնել շահագործման ընկերութեան, բոլորովին պատրաստ։

Հայկական պարերը

Գրած էինք թէ Վահրամ Արիստակէսեանի ղեկավարութեամբ տակ, Թիֆլիսի մէջ կազմակերպուած էին պարի երեկոներ, նուիրուած ամբողջովին հայ ազգագրական պարերուն։

Թղթակից մը այս մասին կը գրէ «Պրոլետարի» մէջ.—

Հայ ազգագրական պարերը նախ տեղի ունեցան կարմիր բանակի առանձին թատրոնին մէջ, յուլիս 29ին եւ 30ին։

Մշակութային հին արժէքներն ուսումնասիրելու եւ զանոնք վերագնահատելու առնն բացառութիւն չէր կրնար կազմել պարը։ Մասնաւորապէս հայկական պարը, որ լրիւ ուսումնասիրուած չէ եւ կը պահանջէ մասնագիտական քննութիւն։ Հայկական հին ժողովրդական պարերն իրենց մէջ կը կրեն տարրեր, որոնք այսօր ալ տակաւին ընդունելի են եւ գնահատելի։ Ընդունելին այն է, աւր անհատական յոյզը տեղի կուտայ հաւաքական յոյզին եւ աւելի ու աւելի կ՚ամրապնդէ միասնականութեան հոգեբանը պարողներու։

Այս անգամ Հայաստանի ազգագրական պարերու պետական խումբը նպատակ ունէր ներկայացնել բացառապէս Թրքահայաստանի պարերը։

Զուռնայի եւ թմբուկի աղմկալից հնչիւններուն տակ, փոքրիկ բեմին վրայ երեւցաւ պարախումբը՝ նախ Սասունցիներու տարազով, աղջիկները եւ տղաքը ողակ կազմած միաձոյլ։ Զարմանալի ճկունութեամբ ու ռիթմով, մէկը միւսին ետեւէն կը պատկերացնէր լեռնցիներուն յախուռ ոգին ու ռազմաշունչ պարերը, գաւառներով (Ղասապ Աղասի, Ծափ – պալ, եւայլն), ուրախութեան եւ աշխատանքի արտայայտութիւններով, կենսաթրթիռ եւ դիւրահաճ (Շիխանի, Կրնկի, Լորկա եւայլն)։

Պարախումբին կոկիկ, յղկուած ու թեթեւաշարժ շարժումները կը յուզէին ու կը կախարդէին ներկաները.

Պարախումբին ղեկավարն է Վահրամ Արիստակէսեան, շնորհք եւ տաղանդ ունեցող երիտասարդ մը, որ յայտնուեցաւ Այմասս օփերային մէջ։ Այս պարերով եւս եկաւ հաստատելու իր կարողութիւնները. Լաւ տպաւորութիւն ձգեց իր «սոլո» պարը, Տրնկի։

Հայկական պարերու այս երեկոները այնքան յաջողութիւն գտան, որ Թիֆլիսի բանուորութեան եւ ժողովուրդին խնդրանքով պիտի կրկնուին քանի մը անգամ եւս, եւ յետոյ պարախումբը պիտի մեկնի դէպ ի հիւսիս։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, ճանի որ մեծ մասամբ տոգաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԱՐԱԶԱՆԵԼՈՎ ՅՈՒԻՆ, ՈՂՋՈՒՆԵՆՔ ԼՈՒՍԱԻՈՐԸ

)(o)(—

«Ալիք» (Թէհրան) վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Օգոստոս 11).

— «Պարսկահայութեան ամենահայաշատ շրջանը՝ Ն. Ջուղան է իր Փէրիա եւ Չարմահալ գաւառներով եւ շուրջ 25,000 հոգի գիւղացիութեամբ։

Տարիներ շարունակ այս շրջանում իշխել է հատուածականութեան չար ոգին, որ միշտ գրգռելով անձնական կրքերն ու շլացնելով հասարակական ոյժերը, պահել է բնակչութիւնը խաւարչոտ վիճակում եւ արգելք հանդիսացել նրա ազգային մշակութային կեանքի բնականոն զարգացման ու յառաջդիմութեան։

Այս վիճակից օգտուել են ամենաճարպիկները ու նրա վրայ հիմնել իրենց անհատական փառասիրութեան անփառունակ բարօրութիւնը...

Բայց այսօր մենք չենք ուզում վերյիշել տխուր անցեալը, կանգ առնել ու քրքրել նրա հին վէրքերը, որոնք այժմ էլ դեռ իսպառ բուժուած չեն եւ որոնք արտաքին խաղաղութեան ու համերաշխութեան մոխիրի տակ, որպէս անշէջ կրակի կայծեր, երբեմն առկայծում են եւ դրսեւորւում ամենատգեղ ձեւերով ու տրգահատելի երեւոյթների մէջ...

Այսօր մենք ուզում ենք սոսկ արձանագրել ու հանրութեան սեփականութիւն դարձնել այն մի շարք խրախուսիչ ու սրտապնդիչ երեւոյթները Ն. Ջուղայի ազգ. հասարակական կեանքից, որոնց մասին մենք ունենք ստոյգ տեղեկութիւններ. միաժամանակ կ՚ուզենայինք հրաւիրել Ն. Ջուղայի մեր հայրենակիցներին աւելի եւս խրախուսել իրենց շարքերը ազգ. մշակութային աշխատանքների ճակատում եւ առաջ մղել կրկնապատկուած թափով պարսկահայութեան այդ խոշոր հատուածի յառաջադիմութեան բարդ ու դժուարին, բայց պատուաւոր ու բարոյական մեծագոյն բաւարարութիւն տուող գործը։

Գիտենք, որ նոյն Համայն. Խորհուրդը նորանոր ջանքեր է թափում նիւթական միջոցներ հայթայթելու եւ ապա կարգաւորելու ու զարկ տալու երկու գաւառների գիւղացիութեան կրթական ու առողջապահական վիճակը։

Մի խօսքով մեզ հասած բոլոր տեղեկութիւնները ասում են, որ հայ գիւղը այսօր դրուել է Ն. Ջուղայի հասարակութեան լուրջ ուշադրութիւնը եւ դառել նրա մտահոգութիւնների առարկան։

Ի՞նչ կարող է լինել աւելի սփոփիչ ու մխիթարական, քան նման մտահոգութիւնները հանելու հայ գիւղը իր ներկայ մասյլ դրութիւնից։

Բայց միաժամանակ անտեսուած չէ նաեւ ինքը քաղաքը՝ Ն. Ջուղան։

Ահա երկու տարի է ինչ դպրոցը կենդանութիւն է ստացել եւ իր բարգաւաճման ու զարգացման հաստատուն ուղին բռնել։

Մեծ սիրով ու խնամքով հոգ է տարւում պահպանելու ու կարգաւորելու ազգային անգնահատելի հնութիւնները ու կրթական հարստութիւնները՝ թանգարանն ու գրադարանը։

Ծրագրուած է ոչ միայն դպրոցի դիւնել մտացութեան տրուած հիմնաւոր տպարանը, այլ եւ բարձրացնել նրա աշխատունակութիւնը։

Մի խօսքով երեւում է, որ տեղի բոլոր մտաւոր ուժերը ու հաստատութիւնները գործի են կանչուած եւ նրանց բերած աշխատանքների արդիւնքները արդէն նկատուում են ազգային մշակութային կեանքի բոլոր մարզերում։»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

ԺՈՒԱՅԵՕԶ, 24 Օգոստոս (Սեփ. թղթ.).— Մետաքսի գործարանը, որ կարճ ժամանակի մը համար փակուած էր, վերսկսած է իր աշխատանքները անցեալ Յուլիսէն ի վեր։ Գաղութին բոլոր անդամները կ՚աշխատին։ Անգործութիւն չկայ։ Գործարանի փակման ամբողջ ժամանակամիջոցին Տնօրէնութիւնը գործազրկութեան նպաստ վճարեց իր գործաւորներուն։

Երէկ ցաւալի լուր մը յուզման մատնեց մեր գաղութը։ Մօտ երկու տարիէ ի վեր Ժուայեօզ բնակող Կարապետ Ժամկոչեան, որ երկու օրէ ի վեր կ՚աշխատէր մօտակայ Largentière քաղաքը, շէնքի մը շինութեան մէջ, ժամը 4ին կայծակահար կ՚ըլլայ եւ կը մեռնի անմիջապէս։ Այսօր, չորեքշաբթի կը փոխադրուի հոս՝ իր բնակարանին մօտ, յուղարկաւորութիւնը կատարելու համար։ Կը թողու երկու անչափահաս որբեր, եւ երկու չափահաս աղջիկներ, ինչպէս նաեւ այրի մը։ 48 տարեկան էր եւ Պիլէճիկցի։ Գաւառացի ու աշխատասէր. Հայ մը, սիրուած ամէնքէն, որ այսպէս գոհ կ՚երթայ Լինութեան մէկ պատահարին, իր աշխատանքին գլուխը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ երեք տարիներու ընթացքին, 1929 - 1931 անգլիական կառավարութեան կողմէ Ռուսիոյ Իրացխաւորուած գնումներու գումարը կը հասնի 15 միլիոն սթերլինի։

≺ Քառասուն երկիրներու կօօպերատիւներու դաշնակցութիւնը տեղեկաթերթը տօնեց իր հիմնադրութեան 10րդ տարեդարձը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [35]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այս կամուրջին շինութիւնը երկար ատեն նկատուած է հրաշալիք մը, որովհետեւ Երասխի վրայ կամուրջ շինելը կամ կամուրջ մը շինելու համար անոր հաւանութիւնը առնելը շատ դժուար է եղեր իր առածի կոյրը անցած ակերներուն սաստկութեանը պատճառաւ ինչպէս կը վկայէ Վիրգիլիոս (*) կամուրջի չհամբերող, չհանդուրժող Արաքս (**) անուանելով զայն (Թեսաղիոյ Պէնէոս (Peneus) գետը Յոյներ փախարէրաբար կ՚անուանէին Արաքս (արա՛սսօ), անոր ալիքներուն սաստկութեանը համար [Ստրաբոն])

Երասխ 3000 տարիէ ի վեր Այրարատեան դաշտէն վազած է թէեւ, բայց շատ անգամ փոխած է իր հունը, որովհետեւ երբեմն երկրաշարժներու, իսկ յաճախ իր հողին աւազային եւ փխրուն մարմիններէ կազմուած ըլլալուն պատճառաւ իրեն համար նորանոր հուներ փորած է. Հետեւաբար ան հեռացած է Հայերու հին մայրաքաղաքներէն՝ Արմաւիրէն, Վաղարշապատէն եւ Արտաշատէն, որոնց մօտերէն կ՚անցնէր։

(*) Լատին բանաստեղծներուն ամէնէն նշանաւորը (70–19 Ն. Ք.)։

(**) Pontem indignatus Araxes.

Երասխը Ս. Գրոց մէջ յիշուած Գեհոն գետն է. հետեւաբար, ըստ Ս. Գրոց Գեհոնի անցած երկիրը պէտք ըլլար «Հայաստա՛ն, Երկիր ԴՐԱԽՏավայրի»

Յոյն մատենագիրները զայն կոչած են Արա՛քսէս, Հռոմայեցիներ՝ Արաքսէս, Արաբներ՝ Ռաս կամ Ռօս, իսկ Արեւելքցի բանաստեղծներ անուանած են զայն Ռօս, Ուրուս, Երաշխ, Երէս, Արազի, Րաքսի եւ Արաս։

Պարսիկ նշանաւոր բանաստեղծ մը անոր գեղեցկութենէն հմայուելով գրած է.

«Ո՛վ զեփիւռ, երբ դուն անցնիս Երասխի ափերէն,
Համբուրէ՛ անոր հողը եւ բե՛ր ինծի անոր մշկաբոյր շունչը»։

Իսկ հայ մեծանուն վիպասան Րաֆֆի — Քաթիպա երգած է Երասխը.

Մայր Արաքսի ափերով
Քայլամոլոր գնում ես.
Հին հին դարուց յիշատակ
Ալեաց մէջէն պտրում ես։

Արաքս ունի առողջարար ու մաքուր ջուր եւ համեղ ձուկեր, որոնց մէջ յիշուելու արժանի է համեղաճաշակ ճանար, մորը, գեղին պարար, կարմրախայտ, ծածան եւլն...

Հայաստանի միւս գետերն են.—

Ախուրեան.— Կը բխի Գառնայ լիճէն՝ Այրարատայ Շիրակ գաւառին մէջ, կ՚անցնի Անիի եւ Բագարանի ամրոցին մէջտեղէն, ու Երուանդաշատի առջեւ կը թափի Երասխի մէջ։ Ունի երկու ճիւղ. Կարսի գետ, որ կը բխի Վանանդի լեռներէն (Սողանլը տաղ) եւ Բուն Ախուրեան կամ Արեւմտեան Արփա չայ, որ կը բխի Արփա լիճէն։

Ախուրեանի երկու ափերուն վրայ կը գտնուին Հայերուն պարծանքը եղող Անիի աւերակները (ալ ափին վրայ), Մրեն (այժմ Ղարաբաղ) Բագրատունեաց թագաւորներու ամառանոցը, ուր Է. դարուն Դաւիթ Սահառունին շինած է հոյակապ կաթողիկէն, Երուանդաշատ, Երուանդակերտ, Հոռոմոսի կամ Խօշա վանք՝ որուն մօտ Գագիկ Ա.ի շինած Ս. Գէորգ եկեղեցիին մէջ թաղուած են Բագրատունի թագաւորներէն ոմանք, ինչպէս Աշոտ Թագաւորը, որուն գերեզմանը ցարդ կը մնայ։

Ախուրեանը սահման դրած է Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Զանգմուր եւ Զրոան.— Կը բխին Զանգեզուրի լեռներէն եւ կը թափին Երասխ.

Հազարու (Աղասնոյ գետ) — Կը բղխի Զանգեզուրի բարձրաւանդակին հրաբխային լեռներէն։

Հրազդան կամ Զանգի.— Կը բղխի Սեւանայ լիճէն ու կը թափի Երասխ։ Մօտաւորապէս երկու քիլոմեթր երկարութեամբ տեղ մը կը հոսի հրաբխային ապակեման ողախագար անուն սեւ փայլուն քարի հունէ մը։ Այդ քարերը արեւի ճառագայթներուն տակ կը շողան։

Քասաղ.— Անոր ակերը կը գտնուին Արագածի եւ Փամպակի լեռներուն մէջ. կ՚անցնի Աբարանի հովիտէն ու կը թափի Մեծամօր գետին մէջ։ Այժմ կը կոչուի Կարբի ջուր, այն առանձին անունով, որ Միջին դարուն նշանաւոր չէն մըն էր։

Մեծամօր գետ.— Սկիզբ կ՚առնէ Արագածի ձիւներէն ձեւացած համանուն լիճէն. ունի ծանր եւ անախորժ ջուր

Ազատ կամ Գառնի.— Կը բխի Գեղամայ լեռներէն, կ՚անցնի Դուինի եւ Արտաշատի աւերակներուն մօտերէն ու կը թափի Երասխ։ Իր ջուրը աւելի առողջարար է Քասաղ եւ Հրազդան գետերու ջուրերէն։

Մեղրի գետ.— Կը բխի Զանգեզուրի լեռներէն եւ կը թափի Երասխ։

Սեւանայ լիճը կը թափին Գաւառագետ (Նոր – Պայազիտի գետ), որ Նոր-Պայազիտի հին անունովը (Գաւառ) կոչուած է, Իշխանայ գետ (Ատխաման չայ), Բալիկ չայ եւ Մազրա (Մասրիկ գետ)

ՀԱՆՔԵՐ.— Հայաստանի ամենաառատ մետաղն է պղինձը, որ մեծ դեր պիտի կատարէ անոր ապագային մէջ։

Հանքերէն կան նաեւ երկաթ, ծծումբ, կապար, զինկ, արծաթ, չեչաքար, աղաս վիմագրաքար, հրաքար ու Դիլիջան եւ ուրիշ տեղեր հանքային ջուրեր։

Պղինձ կը գտնուի Ալլահվերդիի եւ Զանգեզուրի Ղափար գիւղին մօտ Այստեղի հանքերը հինէն ի վեր կը շահագործուին։

Չեչաքարը (*) խիստ առատութեամբ կը գտնուի Հայաստան ու կը գործածուի իբր շինութեան քար ու ապակեղէնի պատրաստութեան մէջ։

Կ՚արտածուի Ռուսիա։

ՅՈՎՀ. ՓԱՓԼԵՍԵԱՆ

(Շար.)

(*) Սպնգանման այս քարը, որ սպնգաքար ալ կը կոչուի, Հայաստանի մէջ ծանօթ է չեչքար անունով (փրանսերէն Pierre de ponce բառէն)։

կրական ցոյցեր տեղի ունեցան բանտին առջեւ: Երբ դատաւորները բանտ մտան զօրավարին հաղորդելու համար նման լուրը, Սանհուրխօ հանդարտօրէն կը ճաշէր իր զաւկին հետ: Լուրը լսեց, շնորհակալութիւն յայտնեց եւ նորէն սեղան նստաւ:

X Նոյն խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան Պարսելոնայի մէջ, զանազան կասկածներու վրայ, բայց շօշափելի փաստեր չգտնուեցան:

Ճափոն կը ճանչնայ Մանչուրիան

Ճափոնական խորհրդարանի վերջին նիստին մէջ, վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, իրաւապէս ճանչնալու համար Մանչուրիոյ անկախ պետութիւնը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ, որ այսօր պիտի պայթէր, յետաձգուած կը թուի: Մասնաւորապէս կը քննուի ճամբուած բանուորներու խնդիրը: Ցոյց կայ որ համաձայնութիւն գոյանայ օրավարձերու կրճատման մասին:

Ց. Դ. Փարիզ եւ շրջակաները

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ: Զեկոյց պատգամաւորին կողմէ եւ ուրիշ օրակարգեր: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սալ Միւթիւալիթէի մէջ, 24 rue St. Victor: Օրակարգի շարունակութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ-Դիլանդուրի Զաւարեան կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ կոմիտէի ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԱՐՍԷԼ-Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի ենթակոմիտէն Ռազմիկ եւ Հրայր խումբերը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ընկ. Գուճիկեանի բնակարանը, rue du Parc.

Գաւառ

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Տէսինի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան տան մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Գալ. Օտտոյի Գաւ. Միութեան ժամանաճիւղի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին իրենց հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀՐԱՒԷՐ

Շավիլի եւ շրջականներու եկեղեց. ընկերակցութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ քսան տարեկան լրացուցած իր շրջանի բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին մանկապարտէզին սրահը, 20 Ave. de Ville d'Avray, Chaville: Օրակարգ՝ կարեւոր խնդրոյ մը առթիւ խորհրդակցելու համար:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑԷՔ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

Այցելու ուսուցչուհի մը հայերէնի մասնաւոր դասեր կուտայ դիւրամատչելի պայմաններով: Գրել՝ Mlle. Sevatch, 7bis rue de Pré St. Gervais, Les Lilas, Seine.

ՎԱՐՁՈՒ Է գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, մեծ խոհանոց, W.C. վարձք, շարժ եւայլն միասին 1400 ֆրանք: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Պ. Պողոսասարեանի, 173bis rue des Pyrénées, Փարիզ (20):

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ օրիորդ մը գործ կը փնտռէ հայ տունի մը մէջ եւ կամ կարի վերաբերեալ, համեստ պայմաններով: Կը ներկայացնէ լաւագոյն յանձնարարականները: Գրել Շ. Նարդունիի, Յառաջի հասցէով:

ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼՈՆԵԻ ՄԷՋ

Պուլօնեը սիւր Մէր 26 օգոստ. 932

Ձեր ձկնավաճառին վաղը առաւօտեան ծախուած ձուկը՝ որսացուած է այսօր: Կերէք Պուլօնեը սիւր Մէրի թարմ ձուկը:

ՎԱՐՁՈՒ Է կահաւորուած գեղեցիկ սենեակ մը (ընտանիքի մէջ) ամիսը 260 ֆր.: Դիմել Mme. Gulian, 15 St. Marcel, Paris (13):

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց բըփրիզի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար: դիւրամատչելի պայմաններ: դիմել Տէր-Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թօլպիաք:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի «Հայ Արի» գայլիկներու Արծուիկ խումբի կողմէ, վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն à la Belle Colline:

Կը նախագահէ՝ Պ. Վ. ԶՈՒԼԱԼԵԱՆ

Եւրոպական եւ հայկական պարեր, Գայլիկներու եւ սկաուտներու տողանցք, դրօշարշաւ, վազք, բուրգեր եւայլն:

Հանդէսը պիտի շարժանկարուի: Հանդէսի մուտքը օթօքարի ծախքով միասին, երթ ու դարձ՝ 4 ֆրանք:

Մեկնումը Փլաս Կիշառէն առաւօտեան ժամը 9 եւ 11, իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ դաշտահանդէս, «Կոմիտաս» երգչախումբի վաղը Կիրակի Մէտոնի անտառին մէջ:

Ժամադրավայր կար տէ Լ'Էնվալիտ, առաւօտ ժամը 8.30—9:

Կը հրաւիրուին բոլոր երգչախումբի անդամները, համակիրներն ու բարեկամները

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մալաթիոյ Հայր. Միութենէն կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Պ. Յարութիւն Քէֆէլեանի, 368 rue Vaugirard, Փարիզ (15):

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Bare de la Posteի սրահին մէջ, 2 rue Colbert: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ վարչութեան նոր անդամի ընտրութիւն:

Տեսինի մէջ «Յառաջ»ի գործակալն է
Պ. ՎԱՀԱՆ ՀԻՒՍԵԱՆ
41, Maison l'Aurore, DÉCINES, (Isère)

Պուա Քոլոմպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի
Պ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ սրճարանին մէջ
CAFE ARARAT
345 Ave. Argenteuil, Bois-Colombes

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

Բ Ո Ւ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ձեզ մի բան էլ եմ ուզում հարցնել: Ի հարկէ, եթէ չկամենաք, չէք պատասխանի: Բայց եթէ պատասխանէք, ասացէք ճշմարիտը: Սիրո՞ւմ էք նրան:

Բոռ զգոյշ թափ տուաւ սիգարի մոխիրը ու շարունակեց լուռ իր ծխելը:

— Դա նշանակում է, որ հարցիս չէք ուզում պատասխան տալ:

— Ո՛չ. միայն մտածում էի, որ ես էլ իրաւունք ունիմ գիտենալու, թէ ինչու էք հարցնում:

— Ինչո՞ւ: Աստուած իմ, միթէ չէ՞ք տեսնում:

— Ա՜:

Սիգարը դրաւ ցած ու շրջուեց նայեց Մարտինիին:

— Այո՛, — պատասխանեց վերջապէս կամաց ու դանդաղ: — Սիրում եմ նրան, միայն մի կարծէք որ նրա հետ խօսելու եմ սիրոյ մասին, կամ անհանգստացնելու եմ նրան իմ զգացումներով, ես միայն ցանկանում եմ...

Նրա ձայնը մի թոյլ ու տարօրինակ շշնջիւն դարձաւ: Մարտինի մօտ եկաւ մի քայլ:

— Միայն ցանկանում էք...

— Մեռնել:

Ու իր սառն, անշարժ հայեացքը գամել էր ուղիղ իր առաջը, կարծես արդէն իսկ մեռած լինէր: Երբ նորից խօսեց, ձայնը դարձել էր միապաղաղ ու անկենդան:

— Պէտք չկայ որ նրան խօսէք այս բոլորի մասին ժամանակից առաջ. — ասաց նա. — բայց ես հաստատ համոզուած եմ, որ այս անգամ կորչեմ պիտի: Վտանգ կայ ամէնքի համար, ի հարկէ. Ջեմման այդ լաւ գիտէ, ինչպէս եւ ես: Բայց մաքսանենգները ամէն ջանք գործ կը դնեն, որ նրան ծանձէն: Սքանչելի մարդիկ են, թէեւ քիչ կոպիտ: Իսկ ինչ ինձ է վերաբերում, պարանը ձգուած է արդէն վզիս սահմանը անցնելով ձիգ եմ տալիս միայն օղակը:

— Ռիվարէզ, ինչ էք խօսում: Վտանգ կայ ի հարկէ, մանաւանդ ձեզ համար, լաւ եմ հասկանում. բայց դուք այդքան յաճախ անցել էք սահմանը, ու միշտ յաջող:

— Բայց այս անգամ, կը բռնեմ:

— Եւ ինչո՞ւ, ո՞րտեղից գիտէք:

Բոռը չոր ծիծաղեց:

— Յիշո՞ւմ էք գերմանական աւանդութիւնը այն մարդու մասին, որ մեռնում է հէնց որ տեսնում է իր կրկնակը: Չէ՞: Կրկնակը երեւում է նրան գիշերով, մի ամայի տեղում, յուսահատութիւնից ձեռքը կոտրատելով: Ես էլ տեսայ իմ կրկնակս երբ վերջին անգամ սարերումն էի. ես այլ եւս ետ չեմ դառնայ, եթէ սահմանը անց կենամ:

Մարտինին մօտ եկաւ ու դրաւ ձեռքը թիկնաթոռի մէջքին:

— Լսեցէք, Ռիվարէզ, ես չեմ հասկանում այդ գեղջկական ցնդի – բռդի բաները, բայց գիտեմ մի բան: Երբ մի այդպիսի նախազգացում ունիք, պէտք չէ որ գնաք: Բռնւելու ամենալաւ միջոցը առանց անյաջողութեան համոզուած լինելն է: Դուք հաւանօրէն առողջ չէք կամ ցնցուած էք մի բանով, եթէ այդ տեսակ յիմար բաներ էք մտածում: Ու ինչի՞ համար ես չգնամ ձեր տեղը: Ես կարող եմ կատարել ինչ որ պէտք է, իսկ դուք կը գրէք ձեր մարդոց, բացատրելով որ...

— Որպէս զի ձեզ սպաննեն, իմ փոխարէն: Ի՞նչ սրամիտ բան կը լինէր:

— Ա՜, ինձ չեն սպաննի: Ինձ այնպէս չեն ճանաչում, ինչպէս ձեզ. եւ բաց ի դրանից եթէ նոյն իսկ...

Ու կանգ առաւ. Բոռ ուղղեց նրան իր դանդաղ, փորձիչ հայեացքը: Մարտինիի ձեռքերը կախ ընկան:

— Ջեմմայի համար, հաւանօրէն այնքան ծանր չլինի ինձ կորցնելը, քան ձեզ. — ասաց նա կատարեալ պարզութեամբ: — Բաց ի դրանից սա հանրային գործ է, Ռիվարէզ, եւ պէտք է նայենք այն տեսակէտից, որ կարելիին չափ շատ մարդոց կարելիին չափ օգուտ լինի: Ձեր «շուկայի գինը», ինչպէս ասում են տնտեսագէտները, բարձր է իմից: Ես այդ պարզ գիտակցում եմ, թէեւ ձեզ սիրելու մի մասնաւոր պատճառ չունեմ: Դուք աւելի կարեւոր մարդ էք, քան ես: Չգիտեմ, դուք ինձանից աւելի լաւն էք, թէ ոչ միայն դուք աւելի նշանակութիւն ունիք եւ ձեր մահը մի աւելի մեծ կորուստ կը լինէր քան իմը:

Նրա ձայնի շեշտից մարդ այնպէս կը մտածէր, որ սակարանի գների մասին է խորհրդածում: Բոռ ամբողջ մարմնով դողդողջուն նայեց նրան:

— Լաւ, ի՞նչ էք ուզում: Որ սպասեմ, մինչեւ որ գերեզմանս ինքն իրեն բացուի ինձ կուլ տայ: Մահուան խաւարը ուզում եմ հարսիս նման դիմաւորել, եթէ պէտք է որ մեռնեմ: Է՛, թողէք, Մարտինի, յիմար բաներ ենք խօսում:

— Գոնէ դուք. — պատասխանեց ընկերը մի խոժոռ թոնով:

— Այո՛, բայց դուք նոյնպէս ի սէր Աստծու, առանց ռոմանթիկ անձնազոհութիւնների, առանց Դոն – Կարլոսի ու Մարկիզ Պօզայի նմանողութեան: Տասնեւիններորդ դարումն ենք ապրում, եւ եթէ մեռնելն է իմ առաջ, ուրեմն պէտք է մեռնեմ:

— Իսկ եթէ կենդանիների թւում մնալն է իմ առաջ, այդ հաշւով պէտք է հպատակեմ, այնպէս չէ՞: Բախտաւոր մարդ էք, Ռիվարէզ:

— Այո՛, — համաձայնեց Բոռ լակոնիկ: — Բախտս միշտ է յա... դել:

Մի քանի վայրկեան լռ... էին, յետոյ քննել սկսեցին գործի ... բամասնութիւնները: Երբ Ջեմմա ... կաւ նրանց ընթրիքի հրաւիրել ... մէկի, ոչ էլ միւսի դէմքից ... րելի գուշակել որ նրանք մի ... անսովոր խօսակցութիւն են ունե...

Ընթրիքից յետոյ նստեցին ... թեան էին առել զանազան ... ու անում էին անհրաժեշտ ... դրութիւնները: Ժամը ... Մարտինի վեր կացաւ ու ... խարկը:

— Գնամ ձեզ համար վերարկու ... րեմ, Ռիվարէզ: Կարծում եմ, որ ... նով ձեզ աւելի դժւար կը ճանաչեն ... քան ձեր այդ բաց հագուստով: Բաց ի դրանից մի աչք ձգեմ, ... ւենք որ լրտես չկայ մօտերը:

— Միթէ գալու էք ինձ հետ մի... քաղաքի դուռը:

— Այո՛, լաւ է չորս քան երկու ... ունենայ, եթէ խնդիրը հետապնդ... հասնի: Կը դառնամ ճեղք կէս ... րին: Խնդրում եմ, չգնաք գալուստս ... առաջ: Բանալին ուէք ինձ, Ջեմմա ... զանգելու պէտք չլինի, երբ ... դառնամ:

(Շար.)

:::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Redaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932
28 AOUT 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1968 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԱՐԻՔԻ ՄԸ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Քաղաքական կուսակցութիւններէն յետոյ, իբրեւ բազմանդամ կազմակերպութիւններ՝ ունինք Հայր. Միութիւնները:

Բուն հայրենիքին մէջ՝ անիմաստ են այդ միութիւնները: Այլ եւ յետադիմական ու ծիծաղելի:

Բայց, մեր այս անկայուն եւ աշխարհացրիւ կացութեան մէջ, անհրաժեշտ չարիք: Գոնէ այն տեսակէտով որ, կը սահմանափակեն այլասերման վտանգները:

Արդարեւ, ո՛ր եւ է օրկան որ կը յաջողի քանի մը հարիւր կամ քանի մը հազար քաղաքացիներ համախմբել նպատակի մը շուրջը, նոյն իսկ երեկոյթի մը կամ դաշտահանդէսի մը համար, առավ իսկ օգնած կ'ըլլայ ազգային ոգին վառ պահելու:

Ուրեմն, ընդունելով իրականութիւնը այնպէս ինչպէս որ կայ, մեր մտահոգութիւնը պիտի ըլլայ կարելի եղածին չափ նուազեցնել Հայր. Միութեանց չարիքները:

Պիտի աշխատինք այդ միութիւնները դնել շիտակ ճամբու վրայ:

×

Հայր. Միութիւններու օրրանն է Ամերիկան:

Այնտեղ ծագած եւ ծաւալած են բազմաթիւ Միութիւններ, գտնելով իրական, տիրական ուժ: Այն աստիճան որ, ոչ միայն բազմաթիւ հաստատութիւններ կը պահեն, այլ եւ սկսեր են աւաններ, նոր քաղաքներ շինել Հայաստանի մէջ:

Այս տեսակէտէն, մասնաւորապէս աչքի կը զարնեն, Արաբկիրի, Սեբաստիոյ, Խարբերդի, Տիգրանակերտի, Մարաշի, Մալաթիոյ, Հաճընի, Տարօն – Տուրուբերանի եւ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնները:

Ասոնք ունին իրենց կազմուած կամ անջատ մասնաճիւղեր՝ գաւառական գիւղերու մէջ. Իսկ Միութիւններ կան որոնց ասպարէզը ի վեր կը գործեն միայն այս կամ այն գաւառին մէջ, (Դարանաղեաց՝ Գուրբէչ, Մալկարացիներու Միութիւն՝ Ֆիլիպէ, եւն.):

Ամերիկայէն յետոյ, իբրեւ մեծ գաղութ, ամէնէն շատ Հայր. Միութիւններ կը հաշուէ Ֆրանսան: Ասոնց մը, միայն Մարսէյլը կը համրէ 65 հատ, որոնց անդամներուն համագումարը անշուշտ 650ի ալ չէր հասներ...

Միւս կողմէ, կան Միութիւններ որ անդադար կը բաժնուին ու կը մեռնին: Կը վերակազմուին ու կը լուծուին:

Եւ կան ուրիշներ, որ ճիւղերու կը բաժնուին, նահանգէն իջնելով քաղաքի, քաղաքէն՝ գիւղի: Մինչեւ իսկ թաղի:

Այս ձեւով, կը զարգանայ ոչ միայն տեղական՝ ծննդավայրի՝ հայրենասիրութիւնը, այլ եւ յառաջ կուգայ աշիրէթի հոգեբանութիւն:

Ուրիշ խօսքով, կը յղփանայ բուն հայրենիքի գաղափարը:

Ուրեմն, հարկ է նախ արմատախիլ ոչնչացնել այդ յետամնաց, հակաժողովրդական հոգեբանութիւնը:

Առոր լաւագոյն միջոցն է՝ Հայր. Միութիւնները վերածել իսկական կազմակերպութեանց, ջանալով խտացնել նահանգային, շրջանային Միութիւններու:

Առաջին անգամ չէ որ կ'արծարծենք այս հարցը: Բայց կը կարծենք թէ աւելի քան երբեք ժամանակ է որ չեշտակի դրուի խնդիրը, եւ միջոցներ ձեռք առնուին ելքի մը յանգելու:

Այլապէս, Հայր. Միութիւնները պիտի դառնան պարզ ժամանց կամ տաղտուկ, բաց ի Ամերիկայի հաստատուած Միութիւններէն:

Եւ քանի որ Ամերիկան տիրապետող է, կրնայ ինք ստանձնել այս գործին նախաձեռնութիւնը:

Խտացնելով եւ իրարու մէջ ձուլելով մանր – մունր ճիւղերը, կ'ունենանք մասնաւորապէս տասը շրջանային Միութիւններ, որոնք իսկապէս ընդունակ են իրենց ինկած դերը կատարելու՝ գաղութներու ինքնապաշտպանութեան ճակատին վրայ:

Այդ խտացումը պիտի օգնէ, միեւնոյն ատեն, բազմապատկելու Մնացեալ Միութեանց անդամներուն թիւը:

Այստեղ ալ մեծ արժէք ունի համբանքը:

Այստեղ ալ պիտի ձգտինք դէպի կուռ եւ ծաւալուն, համատարած կազմակերպութիւններ:

Եւ այստեղ պէտք է լուծուին բոլոր մանր փառասիրութիւնները, որոնք մնացի վէճեր յարուցանելէ, տուն քանդելէ ուրիշ բանի չեն ծառայեր:

Այլ եւս պէտք չէ լսուին «մեր քաղաքը, մեր գիւղը, վերի թաղ, վարի թաղ»:

Կէս միլիոն ժողովուրդի գոյութեան, ինքնապաշտպանութեան խնդիր ունինք, եւ այս կամ այն տեղացին իրեն թոյլ չպիտի տայ միայն իր մասին մտածելու: Կամ իր քաղաքին եւ գիւղին ընկերները վերի արտի ցորեն համարելու:

Անգամ մը որ ըմբռնենք այս տարրական ճշմարտութիւնը, դիւրին է համաձայնիլ գործունէութեան ձեւերու մասին:

Արդէն բոլոր Հայր. Միութիւններն ալ միեւնոյն առաջադրութիւններն ունին: Կարելի է ըսել թէ իրարմէ օրինակած են իրենց կանոնագիր – ծրագիրները:

Մեր Հայր. Միութիւնները քիչ մը շատ կը նմանին մեր թերթերուն: Կամ յօդուածագիրներուն: Ամէնքն ալ կը կարծեն թէ «ընտիր» կամ «ուրիշ» ունին մինչդեռ շատ քիչ կը տարբերին իրարմէ, հիմնական հարցերու մէջ:

Եթէ լուրջ փորձ մը չկատարենք ցիրուցան, մանր – մունր ճիւղերը հաւաքելու, վախ կայ որ Հայր. Միութիւնները ժամանակի ընթացքին դառնան դեղնած տերեւներ:

«Մեզի ամրակուռ եւ լայն թումբեր պէտք են, ոչ թէ ցիրուցան տաշեղներ»:

Ծ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻ"

— :-: —

Ծովի գոյն թղթիկ մը հասաւ խմբագրատուն, աւետելու համար թէ «Սուրիոյ մէջ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ ամսաթերթ մը, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻ, ամբողջովին նուիրուած հայ կիներու զարգացումին, յառաջդիմութեան եւ նոյն սեռին յատուկ հարցերուն»:

Հիմնադիր – տնօրէնն է տիկին Սիրան Սեզա, մէկը մեր երիտասարդ գրագէտներէն, քոյրը վաղամեռիկ բանաստեղծ Մատթէոս Զարիֆեանի:

Գեղեցիկ են ամսաթերթին առաջադրութիւնները, — «պատեհութիւն տալ հայ կիներուն դրսեւորելու այն բոլորը, որ կրնայ հայ կնոջ գիտակցական դիրքը բարձրացնել նախ հայ ազգին, յետոյ քաղաքակիրթ ազգերու մէջ»:

Քիչ մը աւելի մանրամասնութիւն տալու համար, ըսենք թէ «ամսաթերթը պիտի ունենայ գրական, գեղարուեստական, ազգային, գիտական եւ առողջական բաժիններ, ու անոր էջերէն պիտի խօսին ոչ միայն մտաւորական կիները, այլ եւ առաքինի տանտիկիններ: Մասնաւորապէս ենթրեկան պիտի ըլլայ նոր սերունդին պատկանող կին գրողներու: Մտքի եւ հոգւոյ մշակոյթ նպատակակէտն է ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻին»:

Բարի՜, բարի՜ առաքեցաք, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻ.

Մեր պատմութիւնը արձանագրեր է աւանդութիւն մը, որ հայորդիին կողքին կը դնէ, ամէն տեղ եւ ամէն շարժման մէջ, հայուհին: Ազատագրական ու յեղափոխական մեր պայքարներուն մէջ, կռուողի եւ քաջութեան գեղեցկութեամբ մը հայուհին կանգնեցաւ ռազմիկ հայորդիներուն կողքին: Հայուհին էր, որ նախ, դպրոցէն առաջ «մեծարանաց լեզուն» շշնջաց հայ մանուկին ականջին: Հայուհին էր, որ ազատութեան տենչով, Թուրքին դէմ ատելութեան սրբազան զգացումով պարուրեց հայ պատանիին հոգին.

Դժնդակ օրեր են, — պէտք էր որ հայուհին դա՛ր նոյնէն խանդավառելու մեզ իր ջերմութեամբ, ինչպէս երէկ, աշխատանքի մէջ, դաշտն ու գիւղը:

Առաջին առթիւ, իբրեւ աշխատակից՝ քեզի կը դրկեմ, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻ, համակրանքի այս տողերուս հետ, սիրոյ ողջոյն մը, այնքան ջերմ ու բոլորուն, որքան են մեր ժողովրդական երգերը.

Թող որ, այս երեւման առթիւ, դարձեալ երգեմ, Սայաթ – Նովային հետ,

Աշխարհը փուճ ա,

Եւ թող որ, մեր սիրոյն ու կողք կողքի մեր համբերատար աշխատանքին ի տես,

Դուշմանի լեզուն մընջանայ,
Զարէ բով
Զարէ բով

ԱՐԵՒԱՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՎԵՐՋԱՑԱԾ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Ժամանակաւոր մնացաւորներու մաքսատուրքին բարձրացման հետեւանքով, Հալէպի հիւսուածեղէնի գործարանները սկսած են աշխատանքի, ու վերջ տուած են իրենց գործադուլին:

Այս գործադուլը, որ տեւեց բաւական երկար միջոց մը, գործունէութեան դաշտ մը եղաւ համայնավարներուն համար:

Անոնք իւրաքանչիւր օր նոր թռուցիկներով փորձեցին գրգռել աշխատաւորները եւ զանոնք մղել մեծ հաստատութիւններու եւ ներգաղթը ընկերութիւններու դէմ:

Կառավարութիւնը բոլորովին անտարբեր չմնաց անոնց շարժումին հանդէպ: Ձերբակալեց կարգ մը բոլշեւիկ պարագլուխներ, որոնց մէջ կան, ինչպէս կը հաղորդէ Հալէպի արաբ մամուլը, քանի մը անբաղձալի Հայեր ու Ահմէտ Զէքի էլ Աֆիոնի անուն ծանօթ համայնավարը, որ Սուրիայէն անմիջապէս մեկնելու հրահանգ ստացած է:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Անգլիան համաձայն է որ Գերմանիան ալ զինուի...

Կարգ մը թերթեր կը պնդեն թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը պատրաստ է ընդունելու որ Գերմանիան ալ հաւասարապէս զինուի, ինչպէս միւս պետութիւնները:

Այս լուրը ոգեւորութիւն պատճառած է Գերմանիոյ, բայց ոչ ապասուածին չափ. որովհետեւ Անգլիա կարգ մը սեղմումներ կ'առաջարկէ, եւ համբերութիւն կը յանձնարարէ:

Գերմանական թերթերը գրած կուսան թէ համբերութեան եւ խոհեմութեան յորդորներուն պէտք ունին անոնք որ ապառազինուած կը մնան: Անոնց դիրքէն կախում ունի զինաթափութեան խորհրդաժողովին յաջողութիւնը: «Մենք 13 տարի մինչ հրեշտակի համբերութիւն ունեցանք եւ հակառակ մեր կրած յուսախաբութեանց, որ կրկնուեցան տարուէ տարի, չզադրեցանք մեր պահանջները ներկայացնել այնպիսի խոհեմութեամբ մը որ կը պակսէր մեր հակառակորդներուն»:

«Գերմանիա» թերթը աւելորդ կը գտնէ Լոնտոնի խոհեմութեան յորդորները: «Պէտք է գիտնան Անգլիոյ մէջ թէ Գերմանիա ամենամեծ համբերութիւն ցոյց տուաւ եւ շատ երկար ատենէ, ապառազինութեանց հաւասարութեան խնդիրը արծարծելէ առաջ: Պէտք է որ Անգլիոյ մէջ հասկնան թէ բոլոր դժուարութիւնները Գերմանիոյ կողմէն կուգան»:

Ուրիշ թերթեր ալ կը չեշտեն թէ Գերմանիոյ ապառազինութեան իրաւունքը ինքնին հասկնալի բան մըն է: «Այս իրողութիւնը պէտք է ընդունին բոլոր պետութիւնները, զինաթափութեան խորհրդաժողովը վերաբանալէ առաջ»: Իսկ ընկերվարական մամուլը գրել կուտայ թէ գերմանական ապառազինութեանց խնդիրը ամէն բանէ առաջ ֆրանքօ-գերման խնդիր մըն է:

Ամերիկայի մէջ մտահոգ են

Մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Մ. Նահանգներուն մէջ, Ծայր. Արեւելքի դէպքերուն հետեւանքով: Ճափոնական նոր ուժերու առաքումը դէպի Շանկայ եւ Մանչուրիոյ ճանաչումը Ճափոնի կողմէ կասկեցուցած են Ուաշինկթընը եւ Լոնտոնի մէջ կը վախնան որ բարդութիւններ ծագին: Ամերիկեան տեսակէտը կը մնայ անփոփոխ, — բաց դրան քաղաքականութիւն Չինաստանի մէջ, պահպանում այդ երկրին հողային ամբողջութեան եւ վարչական ինքնավարութեան: Ամերիկա երբեք չի կրնար հանդուրժել որ ջնջումներ կատարուին կնքուած դաշնագիրներէն:

Սակայն եւ այնպէս, հաւանական չէ որ նախագահ Հուվըր ուղղակի պատասխանէ Ճափոնի վարչապետին վերջին յայտարարութեանց: Վարչապետը հեգնութեամբ գրել տուած էր թէ պետութիւնները իրաւունք չունին Ճափոնը մեղադրելու, քանի որ իրենք բազմաթիւ անգամներ միջամտած են չինական գործերուն, իրենց շահերը պաշտպանելու համար:

Ճափոն կը գտնուի երկընտրանքի մը առջեւ, — կա՛մ ընդունիլ իրաւարարութիւնը՝ Մանչուրիոյ հարցին մէջ, եւ կամ քաշուիլ Ազգերու Դաշնակցութենէն.

Ամերիկայի մէջ շատ կը խօսին Ճափոնի մարտական կուսակցութեան պետին վերջին յայտարարութեանց վրայ: Այդ կուսակցապետը աղաղակած է խորհրդարանի բեմէն. — «Դառնա՛նք մեր ասիական հինաւուրց իտէալին: Եւրոպան անկման շրջան մը կ'անցընէ, բայց Ճափոն պատրա՛ստ է դիմադրելու միջազգային տագնապին որ կրնայ ծագիլ Մանչուրիոյ ճանաչման հետեւանքով»:

... Իսկ անդին՝ ժողով պատերազմի դէմ

Օգոստոս 27ին Ամսթէրտամի մէջ բացուեցաւ համաշխարհային ժողով մը՝ պատերազմին դէմ: Պատգամաւորներ ղրկած են 30,000 կազմակերպութիւններ որոնք կը ներկայացնեն 30 միլիոն մարդ, բոլոր ցեղերէն եւ բոլոր կուսակցութիւններէն:

Ներկաներուն մէջ կը գտնուին իբր 300 ընկերվարական պատգամաւորներ: Հոլանտական կառավարութիւնը մերժած է անցագիր տալ խորհրդային պատուիրակութեան: Օրակարգի գլխաւոր հարցերէն մէկն է միացնել ճակատ՝ աշխատաւորական հոսանքներու:

Բրիտանական գործադուլը

Այլ եւս անխուսափելի է Անգլիոյ ոստայնանկներու գործադուլը, բանակցութիւնները ձախողած ըլլալով: Եթէ կարելի չըլլայ վերջին պահուն գոհացում տալ բանուորներուն, վերահաստատելով 5000 ճամբուած գործաւորներ, Լանքաշիրի 250,000 ոստայնանկները պաշտօնապէս գործադուլ պիտի հռչակեն վաղը, երկուշաբթի: Արդէն 20,000 հոգի գործադուլի մէջ են մէկ ամիսէ ի վեր:

Վախ կայ որ յառաջիկային ասոնց միանան նաեւ մանարանի բանուորները, 200,000 հոգի, որոնք տակաւին կը շարունակեն բանակցութիւնները:

Ամէն կողմէ դիմումներ կ'ըլլան կառավարութեան, որպէս զի միջամտէ եւ ելք մը գտնէ, քանի որ, այս գործադուլին հետեւանքով, պիտի տուժեն նաեւ փոխադրութեան ընկերութիւնները եւ հանքերը:

Ամերիկեան տագնապը վերջացած?

Նախագահ Հուվըր ճառ մը խօսելով խումբ մը գործարանատէրներու առջեւ, լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ տնտեսական կացութեան մասին: «Ամերիկայի նիւթական տագնապը վերջացած է», շեշտեց նախագահը: Ետոյ, նկարագրելով տագնապին ազդեցութիւնը զանազան ճարտարագործութեանց վրայ, աւելցուց.

— Պատկերը փոխուած է հիմա: Կրնանք ապահովութեամբ յուսալ թէ այլ եւս օտար ոսկին չպիտի քաշուի մեր հրապարակէն, որովհետեւ օտար պետութիւնները գրեթէ քաշած են մեր քով ունեցած ոսկի մթերքը եւ մենք վարժուած ենք այս կացութեան: Թէեւ շատ կորուստներ կրեցինք, բայց մեր ուժերը դիմացան հարուածին: Վստահութիւնը կը վերահաստատուի, ոսկի հոսանքը կը վերսկսի թափիլ դէպի մեզ եւ եւրոպական պետութիւնները կը վերսկսին իրենց շահարկումները մեր հրապարակին վրայ: Դրամը դէպի շրջաբերութիւն կը վերադառնայ շաբաթական 20 միլիոն տոլարի համեմատութեամբ: Մեզի կը մնայ շարունակել պայքարը ճարտարարուեստական եւ հողագործական ճակատներուն վրայ: Ճակատամարտը կանգ առած է, բայց պատերազմը չէ վերջացած տակաւին:

ՄԻՇՏ ՀԱՅ ԿԱՐՄՐՈՒԿՆԵՐ

Անցեալ շաբթու, Հալէպի «Քառթէլ Էլ Հարամի» թաղին ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Արսէն Տէր Աբրահամեան անուն երիտասարդ մը որ համայնավարական թռուցիկներ կը բաժնէր:

Իր քննութիւնները շարունակելով, ոստիկանութիւնը յաջողած է գրաւել Արսէնի տունէն թռուցիկները տպող գործիքները:

Հալէպի համայնավարներուն պետը Հայ մը ըլլալով, բազմաթիւ հայ երիտասարդներ անոր ծուղակին մէջ կ'իյնան ու կը զոհուին ատենէ մը ի վեր:

ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Սուրիոյ մարզպանը Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան վաւերացման տուած է Լիբանանի Սահմանադրութիւնը, որ վերաքննուած ու բարեփոխուած էր հանրապետութեան նախագահ Պ. Շարլ Տէպպասի եւ Մարոնի պատրիարք ամենապատիւ Առիտայի հետ:

Վերաքննուած Սահմանադրութիւնը, որ յայնօրէն սեղմած է երեսփոխաններու թիւը, Լիբանանի խորհրդարանին մէջ երկու աթոռ սահմանած է Հայերուն:

Ակնկալ կ'իմանայ թէ մարզպանութիւնը որոշած է այն երկու Հայերը որոնք պիտի դնեն իրենց թեկնածութիւնը յառաջիկայ ընտրութիւններուն համար:

ՏԱԳՆԱՊԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Ձմրան եւ ամրան հունձքերը վնասուած ըլլալով, եւ միւս կողմէ նկատի առնելով որ Պաղեստինի Ֆէլլահները թշուառութեան մատնուած են, կառավարութիւնը 173,000 պաղեստին. ոսկի կամ հարիւրին 70 զեղչեց նախատեսուած տասանորդը, բացառութիւն կը կազմէ կիտրոնը, որ շատ յաջող բերք կը խոստանայ:

ԱՂԱԲԷԿՈՎԻ ԴԱՏԸ

Պուքրէշի վերաքննիչ ատեանը առջի օր տուաւ իր վճիռը՝ Աղաբէկովի առեւանգման դատին առթիւ: Դատարանը նկատելով որ, հակառակ մանրակրկիտ քննութեանց, կարելի չէ եղած բացարձակ փաստեր գտնել Աղաբէկովի առեւանգման փորձի մասին, եւ միւս կողմէ ըսել. դատախազը միայն մանր յանցանքներ կը յիշէ, խորհրդային դեսպանատան Կրիչան, պուլկար վաճառական Ցոնչէֆը եւ յունական Ֆիլոմէլ նաւուն հրամանատարը դատապարտեց հինգական ամիս բանտարկութեան, անցագրի օրէնքին դէմ շարժած ըլլալով: Ֆրանսացի Լըֆօֆ անպարտ արձակուեցաւ եւ անմիջապէս Փարիզ վերադարձաւ:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Այսօր եւ վաղը, քաղաքական եւ տնտեսական կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին Գերմանիոյ մէջ: Ամբողջ երկիրը տենդագին կը սպասէ վարչապետին յայտարարութեան: Բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին տրուած որոշումները. բայց լրագրեր կը հաւաստեն թէ նոր սահմանափակումներ պիտի հաստատուին օտար ներածումներու դէմ, հողագործական եւ անտառային ապրանքներու համար: Ետոյ երեք միլիառ ոսկի մարքի պարտադիր փոխառութիւն մը պիտի կնքուի, հանրօգուտ շինութեանց համար, որոնք աշխատանք պիտի ճարեն 250,000 բանուորներու:

Քաղաքական գետնի վրայ եւս, ծանրակշիռ որոշումներ պիտի տրուին: Վարչապետը ստորագրել պիտի տայ խորհրդարանին լուծման հրամանագիրը, որոշած ըլլալով իշխանութիւնը պահել եւ երկիրը վարել տիրաբար:

73 ԺԱՄ ԼՈՂԱԼՈՎ

Զուիցերիացի օդաչու մը, Ռութ Լիցիկ, 73 ժամ եւ 47 վայրկեան անընդհատ լողաց, կոտրելով համաշխարհային մրցանիշը զոր մինչեւ հիմա կը պահէր Անգլուհի մը: Այս վերջինը կրցած է լողալ միայն 72 ժամ:

Քանի հազար հանդիսատեսներ ներկայ էին այս յաղթական փորձին:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

"ՏՈՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀ,,

— :•: —

Արեւելքէն կուգայ գիրքը: Տառապակոծ եւ տանջահար Հնդկաստանէն անծայրածիր: Սուատէշիի պատկերացումն է ան: Չկարծուի, սակայն, որ կատարեալ է եւ ամբողջ պատկերը: Հնդկաստանի ազգայնական մեծ շարժումին դարադլուխը՝ իր լայնքին, երկայնքին ու խորքին պիտի չգտնէք հոն: Սեղմ է նիւթը եւ սահմանափակ՝ միջավայրը: Թակորի այս գործը կը գեղեցկուի իշխանական հինօրեայ տան մը չորս պատերէն ներս:

«Տուն եւ Աշխարհ»ը ողբերգական պատմուածք մըն է: Նորօրինակ է եւ ինքնատիպ կառուցուածքը: Երեւակայեցէք բեմ մը: Լո՞ւռ եւ կիսախաւար: Մէջտեղը արեւելեան բազմոց մը, որուն վրայ կուգան նստելու ծալապատիկ՝ գիրքին երեք հերոսները, մէկիկ — մէկիկ, յաջորդաբար եւ շարունակ, մինչեւ որ վախճանի եղերախաղը:

Մենախօսութեանց հաւաքածոյ մըն է Թակորի վէպը: Իւրաքանչիւրը երեք հերոսներուն՝ կ'առանձնանայ բեմին վրայ, ու Հանդարտ եւ անշարժ կը պատմէ քանի մը էջ, եւ երբոր չունչը կտրի, պատմութիւնը կ'ընդհատէ որ եւ է մէկ մասէն ու կը հեռանայ, տեղը տալով յաջորդին, պահ մը յետոյ վերստին երեւալու եւ մենախօսելու պայմանաւ:

Նիխի՛լն է ամէնէն համակրելին: Թանձր Նիխիլը: Այնուական եւ ազնուաբարոյ Նիխիլը: Վեհոգի եւ ծայրայեղօրէն համբերատար Նիխիլը: Գաղափարապաշտօրէն արդարասէր եւ գլխաւոր Նիխիլը: Որ եւ է մէկուն որ եւ է չարիք հասցնելու բացարձակապէս անընդունակ Նիխիլը: Իտէա՛լ քաղաքացի Իտէա՛լ հայրենասէր Իտէա՛լ ամուսին կատարելագործութեան՝ ամուսիններուն:

Պիմալա, Նիխիլի կինը, Համեստ բնաւորիքի պաւակ, կը մնայ Համեստ, թէլադր Թանձրերու Հարս: Կը սիրէ ամուսինը: Բայց բուռական չի գտներ տարիա: Կ'ուզէ պաշտել Նիխիլը, որուն, ճիշդ է, սիրային գեանի վրա ճշմարտութեան հաւասար իրաւունքներու եւ պարտականութիւններու ժամն ակըրրուիքը կը փափաքէ իր ինքնաւորութիւնը, իր էգ հոգին: Բայց չի կրնար հանդուրժել որ արգիլուի իրեն՝ ամուսնոյն ոտքի փոշիները առնել, ամուսնոյն ոտքերը համբուրել:

Երջանիկ է Պիմալա, որուն շնորհուած է ամուսին մը՝ Կալկաթայի համալսարանէն լիսանսիէ, դերձ նախապաշարումներու լուծէն: Ամուսին մը որ կինը քուրջի կտոր մը, սարուկ մը չի նկատեր: Բայց դժգոհ է Պիմալա: Ինչո՞ւ պիտի ուզէր որ ամուսինը չըլլար հեզ, թոյլ, բարի, ներող ամէն բանի մէջ եւ ամէնուն հանդէպ Թուոն, բարկացոտ այրերը կը սիրէ Կ'ախորժի բնութիւնէն Ու բնա՛ւ հաշտ չեն իրար սիրող երկու ամուսիններուն հայրենասիրութիւնները: Պիմալա չըմբռներ եւ չի տաներ Նիխիլի հայրենասիրութիւնը: Իսկ չատեր Նիխիլի անկեղծ, ճշմարիտ եւ առողջ հայրենասիրութիւնը պիտի մեկնեն իբրեւ հայրենադաւութիւն, իբրեւ ստորաքարշութիւն, իբրեւ ապազգայնութիւն:

Եւ սակայն, կ'ապրէին երջանիկ՝ Պիմալա եւ Նիխիլ: Սիրով, գորովով Հանդարտ եւ խաղաղ Իրարմով եւ իրարու մէջ: Պիմալայի բովանդակ աշխարհը իր ամուսնոյն տան մէջ կ'ամփոփուէր: Տո՛ւնն էր Պիմալայի աշխարհը:

Բայց, օրին մէկը, փոթորիկը կը պայթի: Կ'ալեկոծի խաղաղ տունը: Ու Պիմալա ալիքներէն տարուբեր՝ տան պատերը կը ծակէ, որպէս զի տեսնէ ուրիշ աշխարհ, այն աշխարհը՝ որուն երբեք չէին յառած իր աչքերը, որուն մասին մինչեւ այն օր չէր մտածած, որուն համար չէր աշխատած:

Ու կը փոխուի Պիմալա: Աւելի ճիշդ՝ կը գտնէ այրը՝ որուն կ'երգար իր հոգին: Հնդկաստանի անկախութեան շարժումը կը հրկիզէ Պիմալան, որ հայրենիքին մեծ ու արդար դատին տենդէն գողահար՝ կ'երթայ իյնալ Սանտիփ Պապուի ոտքերուն Պիմալան ալ ուրիշ ձայն չի լսեր: Տգեղ էր: Ու հիմա գերադանցապէս գեղեցիկ կը զգայ ինքզինքը: Պէնկալայի ամբողջ «չքեղութիւնը» իր մէջը կը փայլի:

Սանտիփ Պապու: Երրորդ հերոսը վէպին: Նուիրուած, խանդավառ եւ ջերմեռանդ առաջնորդը՝ ազգայնական շարժումին: Կատաղի օտարատեաց: Գօյլո՞թ բոլոր օտար ազդեցութեանց, միջամտութեանց: Ոչ մէկ յարաբերութիւն՝ Արեւմուտքի հետ Ո՛չ, որքան կ'ատէ Անգլիացին: Հակապատկերն է Նիխիլի՝ հայրենասիրական ըմբռնումի տեսակէտէ: Եւ որքա՜ն յաճախ բանավէճի կը բռնուին երկու հակոտնեայ հայրենասէրները:

Ու կը պատահի անխուսափելին: Պիմալա՝ Սանտիփի քղանցքին կառչած՝ հայրենիքի դատին հուրովը կը բոնկի: Եւ իր սիրտի խորանին վրայ, կը կռնդնէ կուռքը Սանտիփի, պաշտամունքի արժանի այր մարդը: Որովհետեւ անողոք է, անարդար է, չարագործ է Սանտիփ Պապու: Զուտ խիղճ: Իրեն կը պատկանի ինչ որ կրնայ ուրիշին ձեռքէն խլել: Որովհետեւ շուրջորթ է Սանտիփ: Ու բարոյական իտէալները խեղճ արարածներուն միայն կը վայելեն: Որովհետեւ անամօթ է: Ճարպիկութի՛ւնը լոկ կը գործածէ: Եւ ի՛նչ է որ ուժը:

Սանտիփի ակռաները եւ ճանկերը պատառելու, յօշոտելու կոչուած են Վա՜յ անոնց որ բնաւոր այդ զէնքերուն բա՛ն պաշտօնը թէեր կ'ըմբռնեն: Արդարութի՛ւն: Սանտիփ կը հեգնէ այդ բառը: Արդարութիւնը հաւասարա՛կ մարդոց կը վայլէ: Մարդոց խմբատակը արդարութիւնը չէ, այլ յաջողութիւնը: Իսկ յաջողութիւնը անարդարութեա՛մբ միայն կարելի է ձեռք ձգել: Փրկութիւնը անարդարութեա՛մբ միայն կարելի է ստանալ:

Ու Պիմալա կը մոռնայ Նիխիլը: Մինչեւ իսկ կը խորշի անկէ: Ու Սանտիփի գերմարդկային հմայքին գերի՝ կը կորսնցնէ հոգւոյն անդորրը: Կռիւ կայ հոգւոյն մէջ: Փոթորիկ՝ սիրտէն ներս: Ու մտքերու ընդհարում՝ գլխուն մէջ: Իսկ Սանտիփ, գերազանցապէս յաջող դերասան, փառամոլ, ծոյլ, կեղծիքներու կծիկ, թէեւ ոչ բոլորովին զուրկ որոշ մեծութենէ, ու մանաւանդ պատեհապաշտ, գիտէ թէ ի՛նչպէս պէտք է հաշտեցնել երկու սէրերը — Պիմալայինը եւ հայրենիքինը: Ու հայրենիքին պատուոյն ի խնդիր եւ անոր ճամբուն վրայ, պիտի անկասկած իր անձնական փառքը կերտէ Սանտիփ այդ ալ գիտէ:

Բեմին վրայ, մերթ ընդ մերթ կ'հրեւան, հատկտուն քանի մը բառերու մրմունջով, Նիխիլի Նեբը, ծեր վարժապետը եւ պատանի մը, Ամուլյը անունով, հետեւորդ Սանտիփի:

Դատնութեամբ լեցուած եւ նախանձոտ կին մըն է Նեբը: Որովհետեւ անողոք ճակատագիրը չա՜տ կանուխ հարուածեց զայն, ձեռքէն առնել տալով իր ամուսինը: Ու այրիացած՝ ան չի կրնար հանդուրժել որ Պիմալա իրմէ տարբեր ըլլայ: Կ'ատէ Պիմալան: Ու ամէն քայլի, քար մը ունի անոր ոտքին գլորելու, լեզուի հարուած մը՝ անոր ուղեղին իջեցնելու: Բայց կը սիրէ Նիխիլը, իր ամուսնոյն եղբայրը, եւ անոր հանդէպ ունեցած նուիրումը՝ իր սփոփարար վայելքն է:

Բարձրօրէն իմաստուն, համեստ բայց պատկառազդու անձնաւորութիւն մըն է Նիխիլի ծեր վարժապետը: Ու Նիխիլ իր վարժապետին պատկերին վրայ շինուած է: Իր գաղափարները ձեւ ու մարմին առացած են մեծ ուսուցիչին շունչին տակ: Փիլիսոփայ ուսուցիչը առանց հե՛զ մը կ'ընդնշմարուի: Կուգայ իմաստուն ողջմիտ խօսք մը արտասանելու, թինանօթ մը քակելու, փորձառութենէ եւ հմտութենէ բխած յորդոր մը տալու: Վերստին վարագոյրին ետին աներեւութանալու համար:

Ամուլը մանուր, միամիտ եւ բարի պատանի մըն է: Ինկած է Սանտիփի թաթերուն միջեւ: Որովհետեւ հայրենիքը իրեն կը ապաւէ, ինչպէս՝ Պիմալային: Օ՜, վարպետ են, չա՜տ վարպետ, մարդը մորուքը ճերմկած մարդիկ: Անոնք գիտեն թէ ինչպէ՞ս պէտք է եփ հանել պատանիներու, երիտասարդներու տաք արիւնը: Աւելի լա՛ւ: Միայն թէ չարաչար չգործածուէին, չչահագործուէին տաքարիւնները: Իտէալին հասա՛ծ պիտի ըլլայինք, եթէ գիտնայինք իմաստօրէն եւ անկեղծ բարութեամբ օգտագործել երիտասարդական կրակը, եռանդը, կորովը, ուժը, անձնուիրութիւնը, առանց տալով ի հարկէ, երբ նեցուկ, երէցներուն փորձառութիւնը, խելքը եւ ուղղամիտ առաջնորդութիւնը:

Բայց դոհ մըն է Ամուլը, ինչպէս դոհ մըն է Պիմալա: Սանտիփ խղճութիւն չի ճանչնար: Պէտք է չահագործել բոլոր միջոցները: Կը բաւէ որ յաջողի: Ու հրաշք: Պիտի չուտ բացուէին Ամուլյի աչքերը: Գաւառին կը կայուի Պիմալայի: Սէրը կը փրկէ տղան, որ կը քակէ վերջապէս Սանտիփի իր ոտքերուն անցուցած չղթաները: Թոյնը կը փախչի ժանդատէն: Զուկը կը պրծի ուռկանէն: Գառնուկը կը խնայուի գայլին երախէն:

Իսկ Պիմալա: Օ՜, ինչքան յուսախաբութիւն: Ամուսնոյն արկղը կը պարպէ՝ յանուն հայրենիքին, ի սէր Սանտիփ չաստուածին: Ու գողութենէն վերջ, սակայն, կը փլի կուռքը: Պիմալա կը զարդի Սանտիփէն: Կը նախամայ Սանտիփի դէմքը: Կը կորչի հայրենասէրին հեղինակութիւնը: Սանտիփ զզուելի արարած է Պիմալայի:

Ու կը տանջուի Պիմալա: Խղճահարութիւնը կը կրծէ, կ'ուտէ հմայաթափ Պիմալայի հոգին: Կ'ատէ Սանտիփը որ զինքը այնքա՜ն ցած իջեցուց: Բայց հոգեկան անկումին, բարոյական լքումին մէջ, Պիմալա կառչան մը, նեցուկ մը կը փնտռէ, բոլորովին չիյնալու համար: Ու կը գտնէ: Ամուլյն: Անոր չիտակ հոգւոյն կը կրթնի:

Ու վարդապետը կը կորսնցնէ երկու աշակերտները զորս կ'ուզէր ձեւաւորել, կազմել իր կաղապարին վրայ:

Իսկ Նիխիլ, որպէս զի ամբողջովին ձերբազատէ Պիմալան՝ Սանտիփի աղետալի ազդեցութենէն, զայն կը փախցնէ Կալկաթա, երբ կը պայթի խռովութիւններու ապստամբութիւնը: Ու Ամուլը կը սպաննուի: Կ'իյնայ Նիխիլ ալ՝ մահացու վէրքով: Անկարելի է չներել Պիմալայի, որուն կը մնայ զղջալ եւ ապրիլ:

Թակոր Արեւելցի է: Զինուորեցաւ ուրեմն անոր երկար պատմուածքին մէջ, Ֆրանսացի վիպասաններուն յատկութիւնը: Թակորի գիրքը տարտամ մշուշով մը վարագուրուած է: Թակոր կ'երազէ: Արեւելքի մէջ ժամանակը դրամով չեն չափեր:

«Տուն ու Աշխարհ»ը հարուստ է ուշագրաւ եւ նոր պատկերներով: Բանաստեղծական է շունչը: Գեղեցկութիւն մէկ ծայրէն միւսը:

×

Թարգմանողը:

Խղճամիտ, մանրակրկիտ, բծախնդիր, Փլօյճեան խստապահանջութեամբ թարգմանող մըն է ուսուցիչ Գ. Գէորգեան: Զի մեղքնար ժամանակին, եւ ի հարկին, ժամերով կը յամենայ երկու բառերուն ընտրանքին համար: Նախադասութեանց կառուցուածքին համար մեծ հոգածութիւն ցոյց կուտայ: Երաժշտականութեան եւ կշռոյթի ալ հետամուտ է: Որ եւ է ճիգ, որ եւ է միջոց, որ եւ է գիմում չի խնայեր, որպէս զի, հարազատութեան տեսակէտէ, որքան կարելի է անշուշտ, աւելի մօտենայ բնագրին: Մնաց որ, Գ. Գէորգեան անթերի եւ կատարեալ թարգմանող մը ըլլալու յաւակնութիւնը չունի: Ինչ որ համեստօրէն ինքն իսկ կը խոստովանի առաջէն, իր արտաշարժ եւ չահեկան «Երկու խօսք թարգմանչէն»ին մէջ: Գիրքը գրուած է պենկալերէն լեզուով: Թարգմանուած է անգլիերէնի: Անգլիերէնէն՝ Ֆրանսերէնի: Ֆրանսերէնէն՝ հայերէնի: Աւելորդ է ուրեմն ենթադրել թէ գրական, լեզուական տեսակէտներէ, գործը տուժած ըլլայ մինչեւ մեզի հասնիլը:

Եւ սակայն, կրնանք վստահիլ Գ. Գէորգեանի թարգմանութեան.

Գ. Գէորգեան, Հնդկաստանէն հեռու, Արեւմուտքի մէկ ծայրը, պիտի մինչեւ իսկ Հնդիկներ ճարէ, որպէս զի հնդկական յատուկ անուններու արտասանութեան եւ Հնդկական բառերուն մասին տեղեկութիւններ քաղէ:

Ճանչցանք շրջան մը, ուր Բաւինտրանաթ Թակոր չափազանց à la mode էր: Վերջերս, սակայն, գրեթէ մոռցեր էինք զինքը: Արեւմուտքի պողոտաներուն վրայ, ա՛լ չենք լսեր իր մասին: Մեր բանաստեղծը, եթէ թիրթեռուն վստահինք, ներկայիս Արեւելքի մէջ է որ կը շրջի, երկրէ երկիր, [illegible]

Ի՞նչ բանն է որ, ուրեմն, դրդած է հայ ուսուցիչը Թակորի թարգմանութեան: Գ. Գէորգեան կը սիրէ Թակորը: Կը սիրէ Թակորի երկերը: Բայց մանաւանդ իր երիտասարդ աշակերտներուն համար է որ կատարած է «Տուն եւ Աշխարհ»ի թարգմանութիւնը:

Դասական է Գ. Գէորգեանի լեզուն: Ու կը սիրէ գործածել գրաբարեան մնացորդներ: Կը հանդիպինք բառերու, որոնց աշխարհաբար կարծէք գիտմամբ է որ մէկդի կ'ընէ: Կերտած է բառեր, մեծ մասով յաջող եւ ընդունելի: Թարգմանութիւնը զուրկ չէ տեղ — տեղ, քերականական անճշդութիւններէ, մանաւանդ միօրինակութեան տեսակէտէ, եւ լեզուական սակաւ ճապաղութիւններէ:

Անտարակոյս Գ. Գէորգեան իր տալիք բացատրութիւնը ունի: Բայց մենք պիտի նախընտրէինք «Տունը եւ Աշխարհը» կամ «Տունն ու Աշխարհը» փոխանակ «Տուն եւ Աշխարհ»ի:

ԱՐՇԱԻՐ ԽԱՆՋՏԱՆԵԱՆ

ՁՐՈՅՑ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

ՄԿՐԱՏԻՆ ՍԱՐՍԱՓԸ...

Սիրելի Միրզա Սամուէլ Յովդանանեան.— Նամակդ հասաւ քիչ մը ուշացած: Կ'ուզէի երկարօրէն անդրադառնալ հարցին զոր կը յուզես, բայց...: Բացատրելու համար բայցը, ըսեմ թէ վերադարձած է «Յառաջ»ի խմբագիրը: Ո՛ւր են այն երանելի կիրակիները երբ լայնքին ու երկայնքին կը փռուէինք թերթին սիւնակներուն մէջ եւ կը զուարճանայինք «հուրիկերպիկ»ներու եւ «զապօթլէն»ներու հետ: Ստիպուած եմ հիմա սեղմուիլ եւ կարճենալ:

Ի՜նչ լաւ կ'ըլլար, թեսաղոնիկէէն մեկնելէ առաջ, մեր խմբագիրը, իբրեւ նոր Փօղոս առաքեալ, հանդիպէր փոթորիկի եւ փոխանակ Մարսէյլի՝ իյնար Ափրիկէի ծովափը: Հոն խարոյկ վառէր եւ ցախերուն մէջ կծկտած յայտնի սողունը իր ձեռքէն կախուէր: Բարբարոսները սարսափէին, բայց մեր խմբագիրը, ակնոցներուն ետեւէն ժպտելով, զանոնք հաղահեցնէր իր 65րդ սիկարէթը վառելով: Եւ այս ամէնը, որպէսզի երկու շաբաթ ալ ուշանար եւ կարենայի բացատրել թէ «Ինչէ՛ն առաջ եկել է Թրքահայ իրականութեան այդ ախտաւոր երեւոյթը»:

Երա՛զ, Միրզաջան, երա՛զ, զանէ առ այժմ: Պէտք է սպասել մինչեւ որ մեր խմբագիրը կրկին զանայ թեսաղոնիկէ: Անիրաւ է հիմա հեյէն դիցանայմներու նման մկրատը ձեռքը սկսած է մեծ դալ խմբագրատան մէջ: Նաեւ խօսեցա՞ր, յօդուածիդ թիւը կը կարէ անողորմաբար: Թիմուած եմ այս անկիւնի երկու սիւնակով աշխարհի:

Քան մը մտածեցի իջնել թերթի - յարկաբաժին: Անտանելի: Ձեր կրնար բանաստեղծական թռիչքով վերանալ, նոյն իսկ երբ չակերտաւոր ես, մէկ-մարդուն նման: Գլուխդ կը զարնես ցած առաստաղին: Դէպի ալ չեղի անկարելի է, կը զարնուիս Փալճեանի լռենքներուն, կամ կ'իյնաս Վանայ լիճը, իսկ ամենադէպը՝ Վանի խափշիկ մայրերուն գիրկը: Ձախը եւ հարաւը լուսանցքի անդունդներն են:

Խօսինք ուրեմն կարճ, նոյն իսկ համառօտագրութեամբ: Սամիջան, հասկցիր տողերու արանքը չգրուածները ալ: Մեզ որ «պատիւը» վերցուած է մեր կարգ մը գրանիկագիրներուն ձեռքով:

×

Քանի որ օրուան նշանախօսն է «Յառաջ»ի ներքին յարգարանքը, կարելի չէ՝ առիթը օգտագործել եւ վերջնականօրէն տեղաւորել տառադարձութեան սա անտանելի կարգը, ուր ամէն ուշաժեղը իր ձեռքը կը խրէ, իր «գէչ»ֆօրն համեմատ վճիռ մը դուրս բերելու: Միօրինակ կանոն մը գոնէ «Յառաջ»ի համար, ուր թէ արեւելեան թէ արեւմտեան տառադարձութիւնները անդ ուած են երբեմն նոյն տողին, նոյն իսկ միեւնոյն բառին մէջ: Կամ, չափազանցութիւն չհաւ սած եմ բառեր միջնաւոր նման մէկ կէսը միւս կանոնով

Տփոթութիւնը առաջ կուգայ մոռացուէն թէ լեզուները քարացած տախտակները չեն լեզու մը երբ կենդանի է, ստրուկ եւ կլիմայէ կլիմա փոխէ հնչումը, ուրիշ շատ մը ներու հետ: Հոն զանգուած մը հնչումը սորվեր է, այլ, բէն, հնչելով: Արդ, այդ զանգուածին բիզ նոր հասած Հայու մը տուէք սա բառը որ երթայ սացի ստրիկանի մը հարցնէ բան. «Պորտ Դոֆինէ», բնական հնչելով «Bord Toֆինէ»: Լաւ է բոլոր անգամ չհանդիպիլ այդ յուն:

Կա՛մ այն է որ այդ զանգուածը այր - բէնի հնչումը փոխենք, մենք հետեւինք իր ուղեգրութ չումի եղանակին: Առաջինով պիտի ըլլայինք լեզուներ կամ բառբառներու ապրելու աւանդը, երկրորդով՝ չփոթութիւն պակսեցուցած մեր չարչարուած լեզուին մէջ: Եւ քիչ բան չէ տիկա:

Ընդունինք օրինակ սա կանոն. Երբ գրուածք մը կամ անուն մը օտար բնագրէն է, Ո եւ Է անձանօթ տուկ անուն պէտք է գրել եւ նոյն բառբառին կանոնով, եւ խաղարձակաբար: Հետեւելով այս նոնին, արեւմտահայ ընթերցողը այլ եւս չպիտի հնչէր Պէրբէր Tchամալեան, Կիւլիմ Tchան, Bէրbէրեան, Djամալեան, Djան:

Ամէն անգամ որ այս հարցը գեր է, ընդդիմախօսները բիզէն մէկ սատուծով զանգի հինգերորդ դարու Ո՛վ բառ մը քարացած պէտք է ամբողջ տասնըհինգ դար, երբ լիացիները կ'ընդունին որ տասնըհինգ տարին անգամ ստիպուած են քաղ լեզուին նորութիւնները. Յետոյ ըսաւ որ արեւելահայը հայ այբ ու բէնի հինգերորդ հնչական արժէքները: Հարցը առաջին հանդիպած արեւելահայ թէ ի՛նչ է այս քաղաքին Ձեզի պիտի պատասխանէ՝ Բաբէն, փոխանակ Բաբին ու Բաբելու Մեղաւոր չէ, քանի որ բառբառն ալ որոշ ազգեցութիւններ է:

Ուրեմն, պահելով հին կամ նուիրագործուած ձեւերը, Իտալիա կամ բօլշեվիկ, քու անունդ, Միրզաջա՛ն, բեւմտահայ ընթերցողը վերի նին հետեւելով պէտք է հնչէ qwdjան), օրը օրին հասած անունները թող հետեւին տադարձութեան միօրինակ կանոն գոնէ «Յառաջ»ի մէջ: Բայց անդ «Յառաջ»ի մէջ:

×

Կարելի չէ լեզուական

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒ

Դնենք իբր վերջաբան Եւրոպացի արդի հայագէտ-բանասէրի մը խօսքը. «Հայկական գրականութեան ամէնէն աւելի նշանաւոր արտադրութիւնն՝ Սուրբ Գրոց թարգմանութիւնն է. փա՛ռք իր դարուն, որ հայ ազգին համար ամէնէն արդիւնաւորն եղած է, եւ որ պատմութեան մէջ անմահացաւ՝ Թարգմանչաց Դար կոչուելով:

«Եթէ կայ թարգմանութիւն մը Սուրբ Գրոց որ եկեղեցական հաստատութիւն (sanction) ընդունած է, առանց տարակոյսի՝ հայկականն է: Ոչ միայն ընդհանուր գործածութեամբ ամէն տեղ մուտ գտած, հայ եկեղեցւոյ բարձրաստիճան անձանց ձեռքով սկսուած եւ ի գլուխ տարուած, այլ նաեւ՝ ինչպէս ոմանք կը համարին՝ յԱշտիշատ գումարուած ազգային ժողովին մէջ (434ին) վաւերացուած»:

Ի՞նչպէս յանկարծակի բուսաւ այս պճնի լեզուն...

Ստրաբոն կ'աւանդէ թէ Հայերը փոքր Ասիայէն է որ անցած են Հայաստան: Իսկ Հերոդոտոս եւ հին պատմագիրներէն ոմանք կը համարին թէ Հայերը ոչ միայն զգեստով եւ զէնքով նման էին Փռիւգացւոց, այլ եւ սովորով եւ լեզուով...

Իսկ լեզո՞ւն...

Փրեդերիկոս Միւլլէր, Լակարտ, Բրուգման պարսկերէն շատ բառեր տեսնելով հայերէնի մէջ, զայն հնդեւրոպական լեզուներու իրանեան դասին մէկ ճիւղը համարեցան. բայց Հիւպշման հայերէնի ձայնաբանական գրութիւնը քննելով, հնդեւրոպական լեզուաց առանձին ճիւղ մը յայտնեց հայերէնը...

406ին՝ գրի գիւտ. եւ կը սկսին Թարգմանութիւնն Աստուածաշունչին, եւ յետոյ միւս հրաշակերտները: Գործաւորներ այդ հրաշագործակ արուեստին՝ վարպետներ՝ Սահակ, Մեսրոպ. աշակերտներ՝ Յովսէփ Պաղնացի, Յովհան Եկեղեցացի, Աբրահամ Զենակացի, Սամուէլ, Եզնիկ, Կորիւն:

Կ'աշխատին մինչեւ 465, եւ կը քաշուին ասպարէզէ:

Իրե՞նք ստեղծեցին այդ լեզուն. — ո՛չ:

Դեռ գրի գիւտ չեղած՝ ունինք հատակոտորներ Գողթան երգերու՝ զոր Խորենացին կը յիշատակէ իր պատմութեան մէջ: Վահագնի երգին հեղինակն անծանօթ է. բայց միւսներուն հեղինակը հաւանօրէն Վրոյրն է՝ Տիրիթի որդին. Վահագնի երգը գրուած կը համարուի Քրիստոսէ երկու դար առաջ, ուր Արտաշէս կը հրամայէր որ հայերէն լեզուն ուսումնասիրուի, ծաղկի եւ իր տէրութեան նոր աշխարհակալած գաւառներուն մէջ տարածուի, զամէնքը մի ազգ եւ մի լեզու ընելու համար:

Ամէն տարակոյսէ վեր է որ մենք Մեսրոպէն առաջ հայերէն գրով գրականութիւն ունեցած ենք, որ զուտ ազգային էր, քրիստոնէական ազդեցութենէ ազատ. — Վարդան պատմիչ կը գրէ թէ հինները հայերէն գիր ունէին, վասնզի Լեւոնի օրով Կիլիկիոյ մէջ դրամ մը գտնուեցաւ, որուն վրայ հայերէն գրերով Հայկազանց կռապաշտ թագաւորներու անունը գրուած էր: Այս վկայութիւնը՝ թէեւ գեղեցուն, բայց միշտ նեցուկ մը կը թուի ըլլալ Փաւստոսի՝ որ Աղուանից Տիրանոսյն վարքին մէջ կը գրէ «Արշակ Թագաւորին ժամանակ իմն մը գտնուեցաւ փղէն ոսկի մատեանք մը կախուած՝ որուն վրայ հայերէն նշանագիրներով գրուած էր. Արշակ Թագաւոր՝ Դիոնիսիոսյ»: Առով նշմարութեան նշան մը արձակուած կ'ըլլայ մեր գրոց գիւտի մասին խօսողներուն վրայ, որոնցմէ Փարպեցին գիտէ թէ Մեսրոպ ուրիշ բան չէ ըրած՝ բայց եթէ կատարելագործել հին աւանդէն գրուած տառերը զորս ոչ ոք փոյթ ունեցեր էր գործածելու: Ու քանի որ որոշ կը յիշատակուի թէ Հացեկացիէն առաջ հայերէն գիրեր կային, բնականաբար հայերէն գրականութեան մը համար հիմնուած էին, ինչ որ բոլորովին կը լուսաւորէ դրօշ գիւտի ականատես պատմիչին՝ Կորիւնի այն խօսքը թէ՝ «Նշանագիրները» որ ուրիշ մատենագրութեան մը մէջ թաղուած էին, յարութեան հանդիպեցան»:

Այս ուրիշ մատենագրութիւնը Գողթան երգիչներու գրուածքներն են. կրօնական եւ պատմական երգեր, որոնք մեհեաններու եւ դիւաններու մէջ կը պահուէին: Որովհետեւ գրութեան կերպը դժուար էր, եւ չէրանոս քրիստոնէութիւնը արհամարհանօք կը նայէր Տիգրանի, Արտաւազդի ու Տիրիթի պէս մեհեաններու սահմանուած գրականութեան վրայ, անիկա թողուեցաւ ու թաղուեցաւ: Բայց շնորհիւ այն բաց եռանդին՝ որով մեր նախնիք կ'ուսումնասիրէին այս գրուածները, հինգերորդ դարու վերջերն ալ դեռ ժողովրդեան բերանն էին իրենց վէպերը, ո՛րչափ կենդանի, որ Փարպեցի կրցած է իր դիւցազին՝ Վահանի համար գրել թէ «իւր իբր եւ արարածք չէն որպէս զայսր ժամանակի մարդկան, զոր մեր տեսեալ եւ գիտեմք, այլ իբրեւ զառաջին քաջացն զոր ի վէպսն պատմին եւ լսեմք»:

Հացեկացին Գողթան գաւառ գնացած ժամանակ, երգիչներու գրուածներուն հանդիպած էր, զորս չկարենալով լուծել՝ հարկ էր եղածը մէկ բանիրուն Դանիէլ ասորի եպիսկոպոսին, որ հայերէն գիրերու արժէքը սորվեցնելով՝ բանալին տուաւ իրենց այն մեռած գրքերուն: Զանոնք ուսումնասիրելով հանդերձ, զգաց Մեսրոպ որ Գողթան երգերու գործածած գիրերը անկատար են, հայերէն լեզուն ամբողջ չեն մարմնաւորել, — կը պակսէին ձայնաւորներ եւ համաձայններ ները, կամ միջնակներն ու բերը:

Այն ատեն է որ կը գիւտ փանեալ, հելլէն փափուկ գրո թեամբ մեծ վարպետին, որ ալ ձայնաւորներ կ'աւելցնէ հայ այլ եւ անոր մէջ զատելով միջնակ ու նուրբ ձայները, ալ տառերն նշանագիր կը Հայերէն գիրերը կենդանացնել կատարելագործելու եղած այս մեծ արդիւնքն ալ որ հին գրականութիւնը նասիրուի, լեզուն կը զարգացնէ կը տարածուի:

Ու մեր անմահանուն գիրն այլ եւ իրենց ձեռքը՝ թարգմանել...

Ոսկեղարու ազնիւ լեզուն իմ՝ երկու ուղղութիւն ունի. Մեսրոպեան եւ Եզնիկեան. նին գագաթնակէտը՝ Հին Կտակարան, երկրորդինը՝ զանգոց:

(3) Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶ

(Շար.)

թիւններու մէջ աւելի երկար մնալ ափրիկեան այս տաքին որ հիւր եկեր է մեզի: Ի՜նչ լաւ կ'ըլլար ջիէ մը հովանալու համար ինչէինք «Կապոյտ զետերին ափը»: Բայց մէկրա՛տը...

Մոռցայ ըսելու որ դեռ լուր չկայ մեր «Նուրբ»էն:

Փարիզի հայ մտաւորականութեան մէջ յուզումը հասեր է իր գագաթնակէտին: Երբ չկայ «անն», ո՞վ պիտի ձրէ շողզամի եւ գդալի բանջարանոցը: ո՞վ պիտի զուգաւոյ Թա'ազամի ընկերոջ վրայ: ո՞վ պիտի ջարդէ փշաբ ըսէ Թրօֆ. Պրաունի համբաւը:

Այս առթիւ նորութիւն մը:

Սրտցաւ բարեկամի մը յայտներ է մեր «կտանտանոգծը», իր առեւանգումէն շատ առաջ, թէ Թրօֆ. Պրաունը Մարգասանի գպրոցին դասատուներէն մէկը կը կարծէ եղեր մինչեւ ծանօթ վէճին ծայր առնելը: Տարօրինակ բարեկամ է թէ կա...

Մէկրատը ինչաւ մերդաչան...

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի՞նչպէս կ'աշխատին

Այս խորագրին տակ հարցարան մը բացած է Մարոկկիոյ Le Soleil-ը...

Մորիս Պէտէլ.— ...

Երբ կը հետամտ սեղանէս, կը մտնամ գրածս ալ, հերոսներս ալ: Թէեւ յառաջագիծ չեմ գծեր, ոչ ալ նօթեր կ'առնեմ, կը քալեմ հերոսներուս հետ: Վէպիս առաջին նախադասութիւնը գրուեցա՞ւ, ալ կը քալէ: Վէպերուս առաջին ընթերցողը ես եմ, այնպէս որ շատ զմայլած եմ լեզուին մասին, առանց թէ ինչո՞ւ: կ'աշխատիմ յամառօրէն: Ուրախութիւն կը զգամ, երբ 6—7 ժամէն էջ մը կը լեցնեմ: Յօդուածներս ալ կը գրեմ երկու օրէն:

Փօլ Մօրան.— Դժուար կը գրեմ, շարունակ կը սրբագրեմ, 3—4 անգամ մաքուրի կը քաշեմ գրածս, որովհետեւ ես մեծ գրող մը չեմ: Մեծ գրողներուն մօտ բառերը կը հոսին գաղափարներուն հետ, յաճախ իրարու կը կպչին: Նախադասութիւններս երբեմն կը կազմեն գաղափարի մը վերացական հրճուանք, ...

ՄԻՑՓԻԷՎԻՉ ԹՈՒՆԱՒՈՐԱ՞Ծ ԷԻՆ

... Գոյ կ'ենթադրէ թէ զգացումի գործոն կը վերաբերէր հրէական լեզուի մը կազմութեան: Այս լեզուն պիտի արուէր լեհ աղնուականի մը, Ծայրագոյն Հրամանին տակ: Ծրագիրը համեմատ հետեւեցան լեհ տարագիրներուն, որոնք կը գտնուէին կոմս Լարինսկի Զամոյսքիի առաջնորդութեան տակ:

Լեհական թերթերը, քննադատելով այս «յայտնութիւնը», լռութիւն կը պահանջեն.

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ

Ֆրանսական թերթերը կը գրեն թէ 700 անգլիացի գրողներ, ուսուցիչներ եւ պատմաբաններ, համբաւաւոր թեամբ մը դիմած են կրթական նախարարութեան, խնդրելով որ «բարեփոխուի անգլիերէն լեզուն, աւելի եւս պարզացուի», որպէս զի ընդհանրանայ եւ միջազգային լեզու մը դառնայ, յոյս մը որ ունին ...

Ճազի մասին

Շատ բան գրուեցաւ ճազի մասին: Խափշիկներու այս երաժշտութիւնը շատ խօսեցուց երաժշտագէտները եւ արուեստի քննադատները:

Երեք տարի առաջ, ճազը կը տիրապետէր Եւրոպայի մէջ: Այսօր արդէն կը նահանջէ: Հարուստ քաղաքներու, ծովեզերքներու եւ ջերմուկներու արձարաններէն հեռացաւ են: Մայրաքաղաքներուն մէջ լսեց երաժշտական այս գնդացիրը: Վայրենի, բնազդային, բիրտ, կատաղօրէն զգայական ...

«ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԴՈՒՐԵԱՆ,, ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

...

ԳՐՈՂ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, ճանի որ մեծ մասամբ տաղաչափով կը չարուի ՅԱՌԱՋԸ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց զրուցքներէն գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՈՐՁԱՆՔԸ ՈՒՐԿԷ՞ ԿՈՒԳԱՅ

— :·: —

ԼԻՈՆ, 22 Օգոստոս.— Նախորդ թղթակցութիւնովս յիշեր է անտեսական տագնապին հետեւանքներէն առաջ եկած հոգեր:

Այդ ցաւերու ու հոգերու կարգին ահա կը խօսանայ ինքնութեան թուղթերու պարագան: Քանի մը հայ կիներ շուարած չեն գիտեր ի՛նչ ընեն: Սխալէ սխալ, պատէ պատ կը զարնեն իրենց ...

...

— Ձեզ Աստուծոյ սիրոյն, ոչ ոք ալ հայատայ մեզ... ...

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

ՓՈՒՏՕ, 23 Օգոստ. — Հ. Ե. Դ. «Մուրտաւ խամբը կազմակերպած էր ...

... 371 Ֆր. 90 սանդիմ:

...

— Այո, կը պատասխանեն: Հայերէն Ա. Բ. Գ. չէ՞ք ուզեր սորվիլ:

— Oui,— միւսին, կ'ուզենք, եթէ ըլլայ:

— Կ'ուզէ՞ք հայկական դպրոց երթալ:

Կը փափաքինք եթէ...

Ու կը նշմարեմ որ աւելի փոքրը միւսին նշան կ'ընէ որ հեռանան, ու, Aurevoir ըսելով կը հեռանան անձապարանքով:

Անէ՛ծք ձեր գլխուն, որ հայ զաւկի հայր էք եղեր...

Թղթակից

ՊՈԼՍՈՅ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՆՁ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՀԱՆԷ

Պոլիս, Հասէքէի հիւանդանոցին դէմը, Զուքուր Չէշմէ փողոց, 44 թիւ տունը ծերունի եւ այրի կնոջ մը կը պատկանի:

Տունը փայտաշէն է եւ տարիներու ընթացքին խարխուլ վիճակ մը առած է: Կինը տունը նորոգելու պէտք ունենալով, ցոյց տուած է վարպետի մը. որ այս տունը հիմերէն սկսելով նորոգելու ձեռնարկած ատեն, բրիչը կարասի մը հանդիպած եւ ծակելով մեծաքանակ ոսկիներ դուրս թափած են:

Վարպետը երբ կը հասկնայ որ առանք ոսկի են, առանց տանը տիրոջը լուր տալու, ոսկիները մէջտեղէն ...

ՕՐԻՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋԻ առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [36]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Անի կայարանէն քանի մը քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ կան չէչաքարի ընդարձակ քարահանքեր: Նաեւ Երեւան — Դիլիջան խճուղիին վրայ՝ Ծաղկաձորի (Դարաչիչակ) եւ Էջմիածնի շրջանին մէջ ու Բաշ — Ապարանի մօտ:

...

Սեւանայ Երնջակ գաւառին մէջ կը գտնուի ոսկի, արծաթ, պղինձ, կրաքար, կայծքար, երկանաքար եւ հանքածուխ:

ԲՈՒՍԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— ...

...

(*) Հայաստանի մէջ ներկայիս իրենց ճարտարապետութեան ...

(*) ...

(*) Capparis spinosa (Câprier) ...

ցարդ ցամքեցուցած է աւելի քան 15 հազար հեկտար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՈՂԸ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏՈՎ.— Հայաստանի տարածութիւնն է երկրագործական չափով 2,898,225 հեկտար, որ երկրագործական տեսակէտով կը ներկայացնէ հետեւեալ արժէքը —

Ոռոգելի՝ 96,388 հեկտար:
Անջրդի՝ 604,505 հեկտար:
Մշակելի հող (բնակութիւն, պարտէզ, արտ, այգի)՝ 465,000 հեկտար:
Արօտավայր՝ 973,600 հեկտար:
Անտառներ՝ 353,300 հեկտար:
Երկրագործական տեսակէտով անօգուտ հողեր (լեռ, լիճ, գետ, աւազ)՝ 405,432 հեկտար:

Համագումար՝ 2,898,225 հեկտար:

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ.— Խիստ բազմաթիւ թռչուններ կ'ապրին Արարատեան դաշտին մէջ. իսկ մեղու կը բուծանուի Լօռիի եւ Դարալագեազի ծաղկալից դաշտերուն մէջ: Գեղեցիկ թիթեռնիկներ եւ որդան կարմիր կան Երասխի ափերը:

Ձուկերէն անուանի են Սեւանայ լիճին իշխանաձուկն ու գեղարքունին եւ Երասխի ճանաչը:

Զանգեզուրի մէջ կան նապաստակ, եղնիկ, այծեամ, աղուէս, գայլ, արջ, ...

ՔԱՂԱՔՆԵՐ.— Հայաստան ունի հազարէն աւելի գիւղեր եւ քաղաքներ: Հայաստանի մայրաքաղաքն է ԵՐԵՒԱՆ (Erivan): ... 948 մեթր բարձր է:

...

ԾՈՎԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(Շար.)

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

Ց.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՄԱՐՍԷՅ. Սոնուվիլ-լէ-Կոնէսի ենթակոմիտէն Ռազմիկ եւ Հրաչյա խումբերը ... ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ընկ. Պուճիկեանի բնակարանը, rue du Parc.

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան

1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.)

Վարժարանը՝ հայեցի դաստիարակութեան հետ, իր աշակերտուհիներուն կ'ապահովէ միջակայրի համապատասխան ուսում:

Հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուները կ'ուսանգուին հաւասար խնամքով: Ուսման բոլոր ճիւղերը կը պահեն իրենց մասնաւոր տեղը:

Աշակերտուհիներու արձանագրութիւնը կը սկսի Օգոստոս 15էն: Նիւթական անձուկ պայմաններու մէջ գտնուողներու զաւակները պիտի ընդունուին իբր կիսաթոշակ:

Պայմաններու համար դիմել վարժարանին Տնօրէնութեան, գրաւոր կամ անձամբ, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէս օրէ վերջ:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ՏԱՃԻԿ ԴԷՄ-ՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Գ. Զոհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Յ. Չէօ. կիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սուռ. 15, ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, ՃՏՔԸ, երիւ Մարիա Ռեմարք 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Քրիստ. Մի. քայէլեան 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ Րաֆֆի 25, ՎԱԼԱՆԹԻՆ, Ժորժ Սան 20, ԹԷՐԶԱՆՕ, (Բիւզանդիոնի կայսրութիւն) 25, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, Մալխաս 50, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Ղ. Մելոյեան 10, ՍԱ-ԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Պէր-նէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Բա-սիմ 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Ալոճեան (Թոզմիրի) 12.50, ՏԱՒԻՂ ԽՈՒԼԵԱՆ, Գ. Կամսարեան 20, ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռասմիկ 5. QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE. Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS. Arman Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՐԲԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԻՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

30 AOUT 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1969 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ

Զօրանալու, զարգանալու եւ տարածուելու լայն հնարաւորութիւններ ունին, վերջապէս, երիտասարդական միութիւնները ի՛նչ անունով ալ կոչուին։

Ոչ միայն հնարաւորութիւն, այլեւ պարտականութիւն։

Որովհետեւ, գաղութներու ինքնապաշտպանութեան պայքարին մէջ, ամէնէն ծանր հոգը կ'իյնայ երիտասարդութեան վրայ։ Թէ՛ բնական օրէնքով, եւ թէ՛ ներկայ պայմաններու բերումով։

Ըսած ենք արդէն,— տրամադրելի ուժերը կը նօսրանան եւ դիրքերը կը պարպուին։

Անցնող տասը տարիները աւելի չէչտեցին այս իրականութիւնը, եւ աւելորդ է ճառ խօսիլ։

Ինքնապաշտպանութեան կռիւը տիրաբար վարելու համար, ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է խանդավառութիւն։ «Պատմութեան թթխմորը», ինչպէս կը կոչէ Մուսոլինի։ Ուրիշ խօսքով, մակարդը որ եւ է շարժման։

Արդ, խանդավառութիւնը անհրաժեշտ, բնական յատկանիշն է երիտասարդութեան, ի՛նչ ազգի ալ պատկանի։

Իսկ երիտասարդութիւն մը որ զրկուած է ո՛ր եւ է խանդավառութենէ, իր գերեզմանն է որ կը պատրաստէ իր ձեռքով։

×

Կա՞յ խանդավառութիւն գաղութներու երիտասարդութեան մէջ։

Այո՛։ Երբեմն խանդավառութենէ աւելի բան մը կ'այլեկոծէ երիտասարդ. բազմութիւնները։

Կա՛ն ժամանակէն առաջ ծերացածներ ալ։ Ինչպէս եւ զոհերը՝ նահանջականութեան (défaitisme)։

Այդ բոլորը մէկդի դնելով, կը տեսնենք որ խանդավառութեան ալիքը ծնունդ տուած է բազմատեսակ միութիւններու,— գրական, մարզական, լսարանական, եւն.։ Դժբախտաբար բոլորն ալ՝ տժգոյն կամ սահմանափակ։

Բոլոր գաղութներուն մէջ ալ, կը վխտան «Երիտասարդաց»-ները եւ «Յառաջդիմասիրաց»ները, զանազան տիտղոսներով։ Կան որ ծնած են մեռնելու համար։ Ուրիշներ կը տոկան ու կը գործեն զարմանալի չարքաշութեամբ։ Սակայն եղածը պահելով։

Չունինք, տակաւին, երիտասարդական միութիւն մը, որ ընդգրկէր երիտասարդութեան լաւագոյն, բնդունակ դանդուածը.

Եւ ընդհակառակն, չափազանց յաճախադէպ են խաչաձեւումներն ու անջատումները,— 25–30 մէկ դրօշի տակ, 50–60 ուրիշ։

Որպէս զի չխրինք ընդհանուր խօսքերու մէջ, մէկ-մէկ յիշենք ինչ որ ունինք հրապարակի վրայ, իբրեւ խմբային երիտասարդական շարժում։

×

Ահա՛ Հ. Ե. Դ. Պատանեկան Միութիւնները։ Կորիզներ՝ ամէն կողմ։ Փարիզ-Մարսէյլէն մինչեւ Աթէնք, Սուրիա եւ Ամերիկա։

Շարժումը արմատ ձգած է ու կը տեւէ։ Բայց չունի համապատասխան ծաւալում։

Անոնք որ 1922ի գաղթէն յետոյ հիմը դրեր էին Պատ. Միութեանց, հետզհետէ կը քաշուին —տարիքի բերումով— եւ կը նետուին աւելի լայն ասպարէզներ։ Իսկ նոյն թափով համբանքներ չեն հասնիր իրենց եռեւէն.

Չեն հասնիր ոչ թէ խանդավառութեան, այլ աշխատանքի պակասէն։

Ահա Ջ. Ո. Մ.ը։ Տարիները եկան զարնուեցան իր կողերուն, բայց ան մնաց անսասան, եւ նոր ծրագիրներ կ'որոճայ, իր վերջին պատգ. ժողովին առթիւ։

Դժբախտաբար այս Միութիւնն ալ ունի կայուն վիճակ։

Եղածն է որ կը պահուի, մինչդեռ աւելի քան ժամանակ էր բազմապատկուելու, եթէ ոչ իր դրօշին տակ համախմբելու ասպրէլեան սերունդին մեծամասնութիւնը։

Անշուշտ նիւթական դժուարութիւններն ու տեղական պայմաններն են որ կը կոտրեն Ջ. Ո. Մ. թեւերը։ (Ինչպէս ուրիշ Միութեանց պարագային)։

Բայց, այդ պարագան չի կրնար արդարացնել մեր երիտասարդները, քանի որ ինքնապաշտպանութեան կռիւ ունինք։

Անըմբռնելի է ինքնապաշտպանութեան ճակատ մը, առանց երիտասարդութեան։

Ահա Հ. Մ. Ը. Մ.ը։ Տասնամեակ մը ունի եւրն, բայց կը թուի թէ եղածն ալ դժուար կը պահէ։ Գոնէ Ֆրանսայի մէջ։

Անցեալ տարի, պատգ. ժողով մը ունեցան, որ տեւեց աւելի քան…վեց ամիս։ Արդիւնքը՝ շողշողուն ծրագիր-կանոնագիր մը, որ կը կարծենք թէ մինչեւ այսօր ալ դարակներու մէջ կը մնայ, որովհետեւ … չեն կրցեր տպագրական ծախք հայթել։

Այդ ծրագրով, եւ օրուան պահանջներու բերումով, Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան հարիւրին 75ը պիտի յատկացնէր արիներու խումբերը կազմակերպելու։ Կարելի եղածին չափ շատ մանուկներ այլասերումէ փրկելու։

Մինչդեռ, երեք տարիներու ընթացքին հազիւ 2—300 հոգի կրցած է կազմակերպել։ Ձհաշուելով Հայ Արիներու Միութիւնը, որ կը յամառի անջատ գործել։

Ահա, վերջապէս, բազմագոյն «Լսարանականներ»ն ու «Յառաջդիմասիրացներ»ը, որոնց անդամները կը համբուին տասնեակներով։

Գոնէ այս ճակատին վրայ վերջովիչ է խաչաձեւումը կամ սահմանափակումը։

Մասնաւորապէս արեւելեան գաղութներու մէջ, եթէ կարելի չէ միեւնոյն քաղաքին երիտասարդութիւնը համախմբել մէկ միութեան շուրջ, երկուքն ալ չարիք չպիտի համարէինք, եթէ, անջատ գործելով հանդերձ, իրար լրացնէին։ Ու ճիգ թափէին կարելի եղածին չափ շատ երիտասարդութիւն հաւաքելու։ Երկու սեռէն ալ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԷՊԻ ԱՆՅԱՆՈՒԹԻՒՆ

— :-: —

Հետզհետէ կը զարգանայ ու կը ծաւալի նոր տղանդ մը, — մերկապաշտութիւն։

Ամէն տարիէ այրեր եւ կիներ, բացարձակապէս մերկ, խմբական պըտոյտներ եւ մարզանքներ կը կատարեն, համախմբումներ կը սարքեն։ Իրենց ըշմախօսքը՝ վերադարձ դէպ ի բնական օրէնք։

Օրէնք մը, որ անշուշտ չի գոհանար մերկանալով։

Անոնք ունին իրենց թերթերն ալ, մանաւանդ Գերմանիոյ մէջ, ուր այրեր, կիներ, պատանիներ եւ աղջիկներ կամ երախաներ կ'երեւան տռանց լաթի կտորի մը։ Եւ զանազան դիրքերով։ Նստած, պառկած, բեւ բեւի, դէմ դիմաց, անտառին մէջ կամ գետի մը ափը։

Շարժումին զարգացման հետ, անհամութիւններն ալ կը բազմապատկուին։

Իրարու կը յաջորդեն դատերը։

Քանի մը շաբաթ առաջ, Փարիզի մէջ, ամուսնալուծման վճիռ ստացաւ կին մը որ բողոքած էր իր մերկապաշտ «գլխաւորին» դէմ։

Այս կինը ինքն ալ մերկապաշտ մը եղած էր ժամանակին. բայց տեսնելով որ չափ ու սահման չկայ, նահանջած էր։

Իսկ ամուսինը ոչ միայն անվկանդ յառաջ տարած էր ասումն ու մարզանքը, այլ եւ իր 12 եւ 15 տարեկան աղջիկներն ալ վարժեցնելով, իր եւ անոնց լուսանկարները հանել տուած էր բոլորովին մերկ, եւ ղրկած իրենց՝ օրկանին, որ անմիջապէս հրատարակեց։

Լուսանկարը կը ներկայացնէր մերկանդամ հայրը։ Իսկ երկու բեւերուն վրայ՝ իր մօրէ մերկ աղջիկները։

Զիամբերեց մայրը, եւ դատ բացաւ։ Դատարանն ալ իրաւունք տըրաւ, ամուսնալուծում վճռելով, եւ այրը դատապարտելով պարէն վճարելու կնոջ։

Առողջ մարզանքի մը վարժուելու եւ սեռական բնազդը կանոնաւորելու պատրուակին տակ, աւելի վատառողջ մոլութիւններ կ'արծարծէ եւ անասնական կիրքեր կը գրգռէ մերկապաշտութիւնը, — կ'ըսէր վճռագիրը։

Անշուշտ որ արդար է այս եզրակացութիւնը։ Մանաւանդ մեր ժամանակներուն համար։

Չհասկցայ թէ կինե՞րն ինչու կապկօրէն կը հետեւին այս այլանդակ նորութեան, երբ այս պաղատաններէն մինչեւ Աթէնք, Սելանիկ, Սօֆիա կամ Պէյրութ, միայն բարակ մետաքս մըն է որ կը ծածկէ իրենց մարմինը, առանց բեւերու, եւ առանց գուլպայի եւ մնացեալ մանրամասնութեանց։

Աւելորդ հարցում։

Եթէ կինը կապիկի ճաշակ չունենար, կրնա՞ր կին մնալ…

ՎԱՐԱԶ

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ ԿՌԻՒԸ

Մուքտէնէն կը հեռագրեն օգոստոս 29 թուականով.—

Բազմաթիւ Չինացի զինուորներ առտուն կանուխ յարձակեցան ճափոնական օդանաւային կայանին, անթելի կայանին, զինարանին եւ ուրիշ դիրքերու վրայ։ Հրդեհներ ծագեցան զինարանին եւ օդանաւային կայանին մէջ։ Բոլոր տրամադրելի երասայլերը, ինչպէս եւ զինուորներն ու ոստիկանները զրկուեցան ճակատ։ Բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան քաղաքին մէջ եւ շրջակաները։

— :-: —

ԿՈՐՍՈՒԵՑԱ՞Ն.— Շաբաթ օրէն ի վեր լուր չկայ այն երկու ամերիկացի օդաճնաւորդներէն, որոնք անցեալ երեքշաբթի ճամբայ ելեր էին Նիւ Եորքէն, Ատլանտեանը կտրելու համար։

Մինչեւ հիմա կատարուած խուզարկութիւնները ապարդիւն անցած են կը կարծուի թէ երկու երիտասարդները ծովն ինկած եւ անհետ կորսուած են։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ռուս մասնագէտներ Թուրքիոյ մէջ

Մոսկուայէն Պոլիս հասաւ բամպակի ճարտարարուեստութեան մասնագէտներու յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ Փրօֆ. Օրլովի, որ տիրական դեր կատարած է հնգամեայ հին ծրագրի. մէջ եւ հիմա նորը կը պատրաստէ։

Յանձնախումբը լայն ծրագիր մը ունի աչքի առջեւ։ Թրքական ճարտարարուեստութիւնը մինչեւ հիմա մեծ ուշադրութիւն չէ նուիրած հում նիւթերու, քանի որ ներածուած նիւթերը ազատ էին մաքսատուրքէ։ Այս կերպով, մինչ Թուրքիա մեծ քանակութեամբ հում նիւթ կը ներածէր, չէր կրնար նոյն նիւթերը ծախել օտար հրապարակի վրայ։ Ռուս մասնագէտներուն գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ որոշել թէ այդ նիւթերը ինչպէս կարելի է գործածել տեղին վրայ։ Այս նպատակով, արդէն իսկ ձեռնարկած են լայն պտոյտի մը, որ երկու ամիս պիտի տեւէ։ Ստացուած արդիւնքին համաձայն, պիտի որոշուի թէ ո՛ւր գործարաններ պիտի շինուին։ Մեքենաները Ռուսիա պիտի ապսպրուին, Ըմէք փաշայի հետ կնքուած պայմանագրութեան համաձայն։

Մօտերս ռուս մասնագէտներու նոր խումբ մը պիտի գայ Թուրքիա, ճարտարարուեստութեան եւ հանքային դրամատան օգնելու եւ շաքարի եւ ուրիշ ճարտարարուեստներու մասին ընդարձակ ծրագիր մը կազմելու համար։

Սեղմումները կը սաստկանան

Ֆրանսայի վարչապետ Մանչի կզզիները կը գտնուի այս միջոցին, իբրեւ թէ Վիքթոր Հիւկոյի մասին գրելիք գործի մը համար նիւթեր հաւաքելու։ Իրականին մէջ, Պ. Էռիօ տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Անգլիոյ նախարարներուն հետ։ Իրեն կ'ընկերանայ ներքին նախարար Շօթան, որ ջերմ կուսակից է անգլեւ-ֆրանսական բարեկամութեան։ Այս միջոցին կղզիները կը գտնուի նաեւ Անգլիոյ ներքին նախարարը։

Այս առթիւ, խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին երկու երկիրներու միջեւ ծագած ներքին խնդիրներու մասին։ Այսպէս, պիտի քննուի անցագիրներու հարցը։ Օտարականներու մուտքի խնդիրը մեծ դժուարութիւններ կը պատճառէ թէ Անգլիոյ եւ թէ Ֆրանսայի մէջ։ Վերջին ամիսներու ընթացքին երկու կողմէն ալ կրկնապատկուած են խստութիւնները, որպէսզի ծանօթ ոճրագործներ չկարենան անցագիր ստանալ, որպէսզի առողջապահութիւնը ապահովուի, եւ յետոյ՝ օտարականներ չկարենան տիրանալ այն գործերուն զորս կրնան կատարել երկու երկիրներու քաղաքացիները։

Անշուշտ քաղաքական խորհրդակցութիւններ ալ պիտի կատարուին։ Իսկ Պ. Էռիօ իր մասին պիտի ուսումնասիրէ Կէրնսիի այն բնակարանը զոր Վիքթոր Հիւկօ գնեց 1856ին եւ ուր գրեց «Թշուառները» եւ «Ծովու Աշխատաւորները»։

"Վերադարձ դէպի Ասիա,,

Ինչպէս գրեցինք, ճափոնական կառավարութիւնը որոշեց ճանչնալ Մանչուրիոյ անկախ պետութիւնը, առանց սպասելու Ազգերու Դաշնակցութեան քննիչ յանձնախումբի տեղեկագրին։ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը յետաձգուած է Սեպտ. 26ին, որպէսզի յանձնախումբը ժամանակ ունենայ իր տեղեկագիրը պատրաստելու։ Բայց Ճափոն կ'ուզէ կատարուած իրողութեան առջեւ դնել պետութիւնները. մանաւանդ որ, երկրին մէջ օրէ օր կը զօրանայ նոր շարժում մը,— «վերադարձ դէպի Ասիա»։ Այս շարժման եռեւը կեցած են բանակին սպաները, որոնք ընդունելով հանդերձ որ բարդութիւններ պիտի ծագին, եթէ Ճափոն քաշուի Ազգերու Դաշնակցութենէն, կը պնդեն թէ արեւմտեան պետութեանց հետ գործակցութիւնը միայն նուաստացում բերած է իրենց, եւ ոչ համապատասխան տնտեսական բարգաւաճում։ Հետեւաբար, ինչպէս Հիթլէրեանները, անոնք փարած են «ինքն իրեն բաւելու» վարդապետութեան։ Անոնք նոյնիսկ ուժ կուտան կարգ մը ընկերվարական գաղափարներու, որոնք շատ կը նմանին Հիթլէրեաններու դրած սկզբունքներուն։

Մանչուրիոյ հետ կնքուելիք դաշնագիրը այդ նոր պետութիւնը պիտի դնէ Ճափոնի խնամակալութեան տակ։ Ազգերու Դաշնակցութեան միւս անդամները անցեալ գարնան քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով յանձն կ'առնեն չճանչնալ ո՛ր եւ է հողային կամ վարչական փոփոխութիւն որ յառաջ եկած է զէնքի զօրութեամբ։ Իսկ Ամերիկան յատկապէս դիրք բռնած է։ Ցոյց չկայ որ Անգլիա եւ ուրիշ կառավարութիւններ յաջողին հաշտեցնել Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութիւնը եւ Ճափոնի յաւակնութիւնները. հետեւաբար, վախ կայ որ Ճափոն քաշուի Ազգերու Դաշնակցութենէն։

Զինուորական դասէն յետոյ, Ճափոնի երկու մեծ կուսակցութիւններն ալ ուժ կուտան «դէպ ի Ասիա» շարժումին։

Կացութիւնը Գերմանիոյ մէջ

Վարչապետ Ֆօն Փափէն կիրակի օր խօսեցաւ իր մեծ ճառը, պարզելով կառավարութեան քաղաքականութիւնը։ Նախ շեշտեց թէ՝ իր պետական ըմբռնումին հիմքն է պահպանողականութիւն եւ քրիստոնէութիւն։ Յետոյ, խստօրէն ձաղկեց Հիթլէրի գործունէութեան ձեւերը։ «Ես չեմ կրնար ընդունիլ թէ իր դրօշին տակ համախմբուած փոքրամասնութիւնը գերմանական ամբողջ ազգը կը ներկայացնէ։ Եթէ ես այսօր կը պայքարիմ Հիթլէրի դէմ, ես եմ եւ ոչ թէ ինք որ կը հետապնդեմ իր միլիոնաւոր կուսակիցներուն նպատակը,— կռուիլ՝ կուսակցութեանց տիրապետութեան, անարդարութեան եւ կամայականութեան դէմ»։

Յետոյ անցնելով ծրագրին, վարչապետը պարզեց այն միջոցները որոնք ձեռք պիտի առնուին, հողագործութիւնը քաջալերելու համար։ Դրամը պիտի պաշտպանուի եւ կառավարութիւնը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ՝)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, շաբաթ օր գործադուլ հռչակեցին Լանքաշիրի մանարաններու 200,000 բանուորները։ Այս տակաւին մէկ մասն է բո՛ւն բանուորութեան, որ հետզհետէ պիտի խառնուի հոսանքին։ Վէճին գլխաւոր պատճառն է օրավարձերու կրճատման հարցը։ Սակայն բանակցութեանց խզման գլխաւոր պատճառն էր 3000 ճամբուած բանուորներու վերահաստատման խնդիրը։ Եթէ շարժումը ծաւալի, 400,000 բանուորներ փողոց պիտի թափին։ Գործատէր թէ բանուոր, երկու կողմերն ալ կ'ընդունին թէ այս տագնապը ողբալի հետեւանքներ պիտի ունենայ։ Մանարանատէրներու դաշնակցութեան նախագահը յայտարարեց այս առթիւ.

— Եթէ գործադուլը շարունակուի, հարիւրաւոր մանարաններ պիտի սնանկանան եւ հազարաւոր ստայնանկներ անգործութեան պիտի դատապարտուին անորոշ ժամանակով։ Ձեռնհաս շրջանակներու մէջ կը հաշուեն թէ գործադուլը օրական 1,500 հազար ստեռլին (132 միլիոն ֆրանք) պիտի արժէ գործատէրերուն եւ սէնտիքաներուն, որանք կը հոգան պայքարին ծախքերը։

Գործադուլը հռչակուեցաւ լիակատար խաղաղութեամբ։ Երկու կողմերն ալ վճռած են պայքարիլ մինչեւ վերջը, ինչ որ ալ ըլլան հետեւանքները։

ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Մեծ յուզում կը տիրէ Մ. Նահանգներուն մէջ, պտուղի գիներու անկման հետեւանքով։ Դժգոհ ագարակապանները, որ եղբայրութեամբ կը կոչուին «կաթնագի եւ հացիկի արշաւախումբ», բանակ մը կազմած են եւ Ուաշինկթընի վրայ կը քալեն, պահանջելու որ աւելի բարձր գիներ սահմանուին հողագործական արտադրութեանց համար։ Գնդացիրներով եւ հեղձուցիչ կազերով սպառազինուած զինուորներ կը սպասեն ճամբուն վրայ։

Կացութիւնը ծանր է մանաւանդ Շիքակոյի մէջ։ Հողագործները որոշած են քաղաքը զրկել իրենց արտադրութիւններէն, եթէ գոհացում չստանան։ Ոստիկան մը յաջողած են իրենց այցաբանակին մէջ, կրկնապատկելով կաթին գինը։ Նախապէս շարժումը խաղաղութիւն կը վայելէր, բայց հանրային կարծիքը հետզհետէ պաղեցաւ եւ ընդհարումներ պատահեցան։ Ոստիկանութիւնը հարկադրուեցաւ միջամտել, ապահովելու համար հողագործական արտադրութեանց եւ ապրանքի ազատ փոխադրութիւնը։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՃԱՌԵԼ

Վերջին զօրափորձերու առթիւ, Մուսոլինի ճառ մը խօսելով սպաներուն, ըսաւ.

— «Այս զօրափորձերը, զորս ես յղացայ եւ հրամայեցի, կատարելապէս համապատասխանեցին իրենց նպատակին։ Տասնըհինգ տարուան ուշադիր ուսումնասիրութիւններ եւ զինուորական կարգապահութիւն, եւ հինգ տարուան տիրական ղեկավարութիւն պատերազմական, ծովային եւ օդային նախարարութեանց, ինծի իրաւունք կուտան յայտարարելու թէ մեծ զօրափորձերը ոչ միայն օգտակար են, այլ եւ անհրաժեշտ, ոչ միայն անհրաժեշտ են, այլ եւ անփոխարինելի։ Ահա այս է տասը տարուան մեր իշխանութեան ալփիւնքը։ Եղաւ ժամանակ մը երբ այս ոգին չկար. զօրափորձի կուգային առանց խանդավառութեան, զօրակոչին կը պատասխանէին ինչպէս տարապարհակ աշխատանքի մը։ Այսօր ամէն բան փոխուած է. խանդավառութիւն կայ. այն խանդավառութիւնը զոր ես ինքս օր մը կը կոչէի «պատմութեան թթխմոր»։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ճանչնալու տրամադրութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ Մ. Նահանգներուն մէջ։ Արտաքին նախարարութիւնը կ'ուսումնասիրէ առաջարկ մը, որուն համաձայն յանձնախումբ մը պիտի ղրկուի Մոսկուա, ուսումնասիրելու համար ճանաչման խնդիրը։ Խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՄՔԸ

Դաշնակցութեան կամքի մասին խօսելով, նախորդ յօդուածին մէջ կ'ըսէի թէ ճակատագրական վայրկեանին կուսակցութեան գերագոյն կամքը կը կծթողուի անակնկալօրէն, ու կ'աւելցնէի թէ այդ գերագոյն կամքը անընկճելի է։

Շարունակենք մեր խորհրդածութիւնը, մասամբ գոնէ լուսաբանելու այն համեկուկը թէ ի՞նչպէս կ'արտայայտուի այդ կամքը եւ ինչո՞ւ անընկճելի է։

Կարդացէք Դաշնակցութեան պատմութիւնը, ուշադիր քննութեան առէք մեծ դրուագներու էութիւնը, թղթատեցէք հայկական կեանքի վերիվայրումները եւ պատկերացուցէք ծեփի պատմական վայրկեաններն ու այս պատմութեան թելին համընթաց՝ խորհրդածեցէք Դաշնակցութեան թաքուն կամքի մասին։ Դուք պիտի տեսնէք, շատ յաճախ, շնորհիւ բանութեան եւ մեր ազգած իրականութեան անօրինակ պայմաններուն, կուսակցութեան սովորական կամքը հրապարակէն սրբուած է։ Շատ անգամ մեր մարմինները ու կարեւոր ընկերները բանտ առաջնորդուած, շատ անգամ չըջանի մը ղեկավարը կախաղան բարձրացած է, շատ անգամ մեր ժողովները ցրուած են, ու հրապարակը մնացած է կազմալոյծ վիճակին մէջ։ Եւ սակայն, դուք կը տեսնէք, որ այդ գերագոյն վայրկեանին, գիւղի մը անկիւնէն, լերան մը կատարէն, մեծ քաղաքի մը թաքստոցէն դուրս եկած են անյայտ մարդիկ, կամ նոյն իսկ մէկ մարդ, դաշնակցական կոճղ մը, ու մարմնաւորած են Դաշնակցութեան գերագոյն կամքը։

Այս երեւոյթը տեղի կ'ունենայ այնպէս, որ կարծես թէ կանոնաւոր ժողովներ տեղի ունեցան, բոլորի կամքը հարցուեցաւ, քուէ տուին եւ վաւերացուցին այդ յայտնութիւնը։ Մինչդեռ այս սովորական երեւոյթներէն եւ ոչ մէկը տեղի կ'ունենայ։ Այս փաստատակումը ինքնաբեր է, ոռյամհեռեւ գերագոյն կամքի արտայայտութիւնը կը պահանջէ գերագոյն գոհողութիւնը, — կեանքը։ Եւ անոնք որ իրենց կեանքը դրած են յեղափոխութեան ճախապարհին վրայ եւ ուխտած են իրենց կեանքի գնով հաւատարիմ մնալ Դաշնակցութեան ծրագրին եւ կանոնագրութեան, կոչումն ունին ինքնաբերաբար, աւանդական յաջորդականութեամբ՝ բարձրանալու գիրքերը, շարունակելու համար գործը։

Ու երբ գերագոյն զոհողութեամբ Դաշնակցութեան գերագոյն կամքը կը յայտնուի, անոր հետ կը լսուի քաջաշուն սարսռան կամքերու ձայնը, անոնց համաձայնութիւնը, անոնց վաւերացումը։ Ու այդ կամքը կը դառնայ ամբողջ կուսակցութեան կամքը։

Որքա՜ն օրինակներ կրնանք յիշել Ե'ւ ազատագրական պաժան կռիւներէն Ե'ւ հայ կեանքի ներքին պայքարներէն։ Բայց քանի մը օրինակներ բաւական պիտի ըլլայ

— 1904ին Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը Տարօնի եւ Սասնոյ ապստամբական շարժման համար ընտրած էր Գառ. Մարմին մը, բաղկացած Հրայրէն, Վահան Տօղրամաճեանէն եւ Երկաթէն։ Դաշնակցութեան գերագոյն կամքը այս մարմինը կը ներկայացնէր։ Պատահեցաւ որ այս երեքն ալ սպաննուեցան։ Սակայն ամէնէն բուռն շարժումներու ընթացքին, անոնց հրամանի եւ հրահանգի հրապարակ եկան ուրիշ ընկերներ եւ գործը տարին գերագոյն զոհողութեամբ։

— Տարօնի եւ Սասնոյ կռիւները զսպուեցան. բանտերը լեցուեցան յեղափոխական ղեկավարներով, Կ. Կոմիտէն եւ կոմիտէները ջլատուեցան։ Կռուողները արտասահման անցան։ Գէորգ Չաւուշ 20 ընկերներով վերադարձաւ արեւմե եւ Հրզեհ երկիրը, ու դարձաւ կուսակցութեան գերագոյն կամքի արտայայտիչը։ Այդ ատենները, երբ ամէն մարդ իր պատեանին մէջ քաշուած էր, երբ մարմինները քայքայուած էին, կամ կը վախնային օգնութեան ձեռք կարկառել թափառական Գէորգին եւ իր ընկերներուն, գտնուեցաւ խումբ մը, երկաթեայ խումբը Մշոյ քաղաքին մէջ, 19 ընկերներէ բաղկացած, մահն անտեսեց եւ եղաւ շաղկապող օղակը։ Այդ ժամանակաշրջանին, մենք կը տեսնենք որ Կ. Կոմիտէի, եւ տասնեակ մը կոմիտէներու կամքը փոխադրուած ու կեդրոնացած էր երկաթեայ խումբին մէջ։ Գերագոյն վայրկեանն անցաւ, կեանքը կազմակերպուեցաւ եւ մտաւ իր բնական ճամբուն մէջ․․

— Բոլշեւիկեան տիրապետութենէն յետոյ, յայտնի է բոլորին, որ հայ բոլշեւիկները հաւաքեցին հարիւրաւոր դաշնակցական մարդիկ, համագումար կազմեցին՝ Դաշնակցութիւնը «լիկուիտացիայի» ենթարկելու համար։ Բոլշեւիկեան կացինը կը գործէր եւ Չեկան նստած էր նախագահական աթոռներու վրայ։ Բայց եղան ոմանք, որ մահն անտեսեցին եւ Դաշնակցութեան գերագոյն կամքը արտայայտեցին այդ ժողովին մէջ։ Ու անոնք որ եկած էին Դաշնակցութիւնը թաղելու, անոր յարութիւնը ծափահարեցին։ Այստեղ չկար ընդհ. ժողովի որոշումը, չկար Բիւրոյի հրահանգը, չկային յայտնի ղեկավարները, բայց հոն կար Դաշնակցութեան գերագոյն կամքը, որ ամէն տեղ է, ամէն ընկերոջ քովն է եւ ճակատագրական վայրկեանին յայտ կուգայ՝ նժարին մէկ կողմը զնելով կուսակցութեան վարկը եւ միւս կողմը այդ կամքը ներկայացնողին կեանքը։

Օրինակներ չենք ուզեր բազմապատկել։ Մեր խորհրդածութիւններուն հետեւող ընթերցողները հարիւրաւոր օրինակներ կրնան ճարել, որոնք երբեմն տեղական բնոյթ ունին, երբեմն ալ ընդհանուր կուսակցական։

Այս օրինակներէն կը պարզուի որ Դաշնակցութիւնը իր մարմիններով, ժողովներով եւ ղեկավարներով տէրն է կուսակցութեան եւ անոր գործերուն։ Բայց երբ վտանգաւոր վայրկեաններ կուգան եւ պայմաններու բերումով կուսակցութիւնը եւ անոր գործը կը վտանգուին, թրծուած ու համեստ դաշնակցականն իր ամբողջ հասակովը կը ցցուի, զօրավիգ կը դառնայ կուսակցութեան եւ կը ղեկավարէ անոր գործը։ Ու այս, ամէն տեղ եւ ամէն պարագայի, երբ խնդիրը կը դառնայ Դաշնակցութեան էութեան (նպատակ) կամ Դաշնակցութեան գոյութեան շուրջ։ Ու դուք կը տեսնէք բազմաթիւ անկիւններէ, հարիւրաւոր եւ հազարաւոր մարդիկ, հին յեղափոխական, անձնուրաց նկարագրով, կը ծառենան ճակատին, մինչ պատրաստակամ։ Ու դուք կը տեսնէք նաեւ այլ հրաշալի երեւոյթ մը, բազմաթիւ անգամներ պատահած, որ այդ ճակատագրական վայրկեաններուն, հրապարակ կուգան այնպիսի ընկերներ, որոնք տարիներով քաշուած էին կուսակցութենէն, կամ խումբերու մէջը չէին։ Առանց կուգան ու կը կենան առաջին շարքին վրայ, հին ուժով կատարեալ հաւատքով։ Գործը կը քալէ, Դաշնակցութիւնը կը պրկուի ու կ'ամբանայ ու մեր կուսակցութեան հակառակորդներու նիզակները կը փշրուին այս նորատեղծ ամրակուռ պարիսպին վրայ։

Դաշնակցութեան գերագոյն կամքը կը մնայ անսասան։ Կուսակցութիւնը կը լռէ ու կը համբերէ։ Կը կենէ պայմանները, ու երբ վայրկեանը գայ՝ կ'արտայայտուի։ Եթէ մէկը իր պարտականութենէն թերանայ, անյայտ ուրիշ մը այդ կամքը կ'արտայայտէ։

Ահա, այս հիմնակէտէն ելլելով կ'ըսենք թէ Դաշնակցութեան գերագոյն կամքն անընկճելի է։

Որովհետեւ․

Նախ, այդ գերագոյն կամքը կազմուած ու հզօր ուժ մը դարձած է մեր գերագոյն նպատակին հասնելու համար։ Այդ գերագոյն նպատակը կը մընայ միակ նպատակը մեր հորիզոնին վրայ։ Ու որքան ատեն այդ նպատակը կը մնայ, Դաշնակցութեան գերագոյն կամքը գոյութիւն պիտի ունենայ։

Այս երկու խօսքը միայն կամքի գոյութիւնը մեկնաբանելու։ Բայց պէտք է խօսիլ այն մասին թէ ինչո՞ւ անընկճելի է այդ կամքը։ Մեր ընկերները գիտեն այդ մասին առողջ բնազդով, ու պէտք է գիտնան գիտակցաբար։ Սակայն մենք պէտք ունինք այդ գաղտնիքին հաղորդակից դարձնել նաեւ մեր բոլոր տեսակի հակառակորդները, որպէս զի գիտնան թէ իրենց չարամիտ բոլոր աշխատանքները՝ Դաշնակցութիւնը քայքայելու համար, պիտի անցնին ապարդիւն, միայն իրենց չըջապատը կեղտոտելով։

Որովհետեւ․

Երկրորդ, (եւ կարեւոր պարագայ), Դաշնակցութեան գերագոյն կամքը, ինչպէս տեսանք խտացած չէ մէկ մարմնի, մէկ ժողովի, կարգ մը գործիչներու մէջ, որպէս զի կարելի ըլլայ քայքայել մարմինը, ցրուել ժողովը, սպաննել գործիչը՝ մեռցնելու համար Դաշնակցութեան գերագոյն կամքը։ Այդ կամքը ամէնուն քովն է, անյայտ ու շատ անգամ չգիտակցուած․ ան ցնած ուժ է, եւ կ'արթննայ հոն, ուր պէտք է, կ'արթննայ անոր կամ անոնց մէջ, որ գերագոյն վայրկեանին Դաշնակցութեան ամբողջականութիւնը կը պահպանեն, որ գերագոյն զոհողութեամբ կը դիմեն դէպ ի գերագոյն նպատակը։ Ու այս երբին առջեւ կրնկակոխ կ'ըլլան Դաշնակցութեան հակառակորդները։

Մէկ ու միապաղաղ կամք․ կեդրոնացած՝ որպէս ուժ, իսկ այդ ուժի պահպանումը յանձնուած է բոլորին։ Իսկ բոլորն անզրկելի է, հետեւաբար անընկճելի։ Անյայտը նշմակելն չըլլար․ հետեւաբար՝ հակառակորդի հարուածը կը վրիպի։ Բայց այդ անյայտին մէջ կայ անակնկալ ուժը, գերագոյն կամքը, որ պայքարի վճռական վայրկեանին՝ չսպասուած անկիւնէն երկաթեայ պատուարի պէս կը ցցուի

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԷԼԱՆԻԿԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

— :-: —

ՆԵՐԳԱՂԹ.— Ցանուատանէն ղէպի Ե. Հայաստան 5րդ կարաւանի մը զրուցները զրեթէ մարած են այժմ։ Այս վերջին կարաւանով ներգաղթի պատրաստուողները ի զուր կը սպասեն յուսատու լուրերու, ու մեկնման թուականին։

Ներգաղթի յիազօրները նոր ցուցակներ չունին այլ եւս, ոչ ալ անոնց հօկերը՝ որոշ տեղեկութիւններ։ Այս վերջինները տասս ժամանակ զատած են օգտագործելու ներգաղթողներու տրամադրութիւնները, անցընելով զանոնք փորձի երկար շրջանէ մը։

Մինչեւ աչուն հաւանական չէ 5րդ կարաւանի մը մեկնումը։ Ձմռան ամիսներն ալ անյարմար ըլլալով զանգուածային փոխադրութիւններու, թերեւս գարնան միայն աշխատանքներ տարուին այդ ուղղութեամբ, եթէ երբեք մտադրութիւն կայ Ցանուատանէն մաս մը հայեր եւս առնելու։ Ամէն պարագայի մէջ, շոգիի վրայ նստող ներգաղթողները, 7-8 ամիս զեռ մեկնելիք չունին, հակառակ նախապէս իրենց տրուած խոստումներուն։

ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԻ ՔԱՆԴՈՒՄ. — Փէջ-Տինարի գաղթակայանը դարձեալ կը գտնուի քանդումի տագնապին մէջ։ Հոն նախապէս 350 ընտանիքներ կային, որոնց 150ը Հայաստան մեկնեցան։ Մնացեալ երկու հարիւր ընտանիքներուն կտրուկ հրահանգ կը տրուի գաղթակայանը մէկ շաբաթուան ընթացքին պարպելու, որպէսզի յանձնուի չէզոք զօտիի վարչութեան։

Մեր հայրենակիցները խուճապահար՝ ի զուր դիմումներ կը կատարեն Թեմականին որպէս զի կառավարութեան մօտ միջամտէ, հարկ եղած տեղերը դիմումներ կատարէ, որոշ պայմանաժամ մը եւս խնդրելու եւ քաղաքին մօտիկ յարմար վայրի մը վրայ բնակութիւն հաստատելու համար։

Դժբախտաբար Թեմականը ոչ մէկ աշխատանք տարաւ այդ ուղղութեամբ, եւ միայն Տեղթ. Ա. Աբրահամեանի ջանքերուն շնորհիւ մինչեւ Օգոստոսի վերջ պայմանաժամ մը եւս տրուեցաւ։

Առնուած պայմանաժամը օգտագործելու համար, ջանքեր կը թափուին, հիմնական կարգադրութիւն մը ընելու համար։ Սակայն քիչ յոյս կայ յաջողութեան։ Ժամանակին երբ աւիթր ներկայացաւ, հազիւ շարժեցան մեր Ազգ. Մարմինները, ու ինչպէս ամէն ինչ, այս կենսական խնդրին կարգադրութիւնն ալ ծգեցին պատասխանատուութեան, ու այսօր այս անհոգութեանց հետեւանքը պիտի կրեն հազար կայարանակները, որոնց այժմէն իսկ կը տեսնեն ձգտալուստ ձմեռուան դաժան ուրուականը։

ԱԳՕՐԼԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ.— «Ցառաջ»ի ծանօթ է Սէլանիկի Թաղ. Խորհուրդի ապօրինի ընտրութիւնը եւ այդ առթիւ բողոքները։ Սէլանիկի հազար ընտրողներէն միայն 300 հոգի մօտեցան քուէատուփին։

Ցաւալի է անշուշտ որ փոխանակ Սէլանիկի ազգային մեքենան կանոնաւորելու, խրեցաւ այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ աննախընթաց է։ Ու առաւելապէս ցաւալի է անոր համար, որ Թեմականը փոխանակ անաչառ դիրք բռնելու, ինքը եղաւ բուն պատճառը կիրքերը հրահրելու։

Այժմէն կարելի չէ հետեւցնել թէ մինչեւ ո՛ւր կը հասնի այս աղմուկը պայքարներուն վախճանը։ Պարզ է միայն որ իրերբերը այս ընթացքով շարունակուին, ազգային ներքին կեանքը գլուխը առած պիտի վազէ ղէպի կազմալուծում եւ քայքայում։

Ու խորհիլ որ, այս օրուան կացութիւնը ստեղծող դիմակաւորները մասամբ յաջողեցան իրենց դերին մէջ, զաղութը դարձնելով տակն ու վրայ։ Հարց է սակայն, պիտի կարենա՞ն մինչեւ վերջ զերերը շըջելով ու պառակտումը խորացնելով իրենց բուրդը մանել այս մարդիկը։

ՎԱՀԱԳՆ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՓԵՐԸ

Մի քանի տարի է ինչ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Օկաստնիրի, Հայ Արծիւրի, ֆրանսիացի եւ ռուս սկաուտների բանակումը տեղի է ունենում Միջերկրականի ջեւածխսղ ափերին, մայրիի անտառներում, զով կլիմայի մէջ, Մարզանքներ, լողանք, զանազան խաղեր, զուարճութիւններ, ժման ծախքով։

Առիթից օգտուելով, ես էլ միացայ Հայ Արծիւրի վարիչ կազմին, թւով 12 հոգի։ Մեր վրաններն ու հայկական եռագոյնը տնկեցինք Անտիբ քաղաքի մօտակայ մայրիի անտառին մէջ, ծովեզրից երկու հարիւր քայլի վրայ։ Նոյնքան հեռաւորութեան վրայ էր գտնւում Լիոնի Հայ Արծիւրի բանակատեղին։ Մեր ժամանումից մի երկու օր վերջը վերադարձան էին եւ նրանց տեղը երէկ զրաւեցին Մարսէյլցիները, որոնցից մի հարիւր քայլ հեռաւորութեան վրայ գտնւում է Ֆրանսիացիների եւ Ռուսների վրանները։

Այս ամառ Փարիզահայ գայլուկների բանակումը տեղի է ունեցել Բեէգվիլ կոչւած վայրում, որ գտնւում է Փարիզից 60 քիլոմեդր հեռաւորութեան վրայ։ Մեր կրաղմունքը սկսւում է առաւօտեան ժամը 7ից, լւացւել, զրօշակի պարզում՝ «Մեր Հայրենիք»ի առաջին տունը խմբովին երգելով։

Նախաճաշ, մարզանք, ժամը 11ին լողանք, ժամը 1ին ճաշ, հանգիստ 1–2 ժամ։ Ծովեզրին արեւի տակ պառկած մնալով մի կէս ժամի չափ։ Ժամը 4ին լողանք։ Ընդհանրապէս առաւօտները լողանում ենք մեր բանակատեղին մօտ Անտիբի լողարանում, իսկ ճաշից յետոյ, մեծ մասամբ կէս ժամւայ հեռաւորութեան վրայ գտնւող նշանաւոր Ժուան-լէ-Պէնի մօտ, այնտեղ յատուկ տեղ է շինւած լողանալու եւ ծովեզրին աւազից վրայ պառկելու համար։ Լողանքից յետոյ փոքրիկ պտոյտ ենք կատարում Ժուան-լէ-Պէնի սքանչելի պողոտաներով, գիտելով գեղեցիկ շէնքերը, պարտէզները ու զբօսավայրերը։

Երբեմն ժամը 5-ը ունենում ենք զաւախօսական ժողովներ։ Երեկոյեան ընթրիքից յետոյ տեղի են ունենում երգեր, զուարճութիւններ, զանազան խաղեր եւ ապա յեւոյ օրւայ անելիքների համար դերերի բաժանում։

Ունինք յատուկ ծախսարար եւ մատակարար, իսկ միւս օրեր իր բաժանչիկը օր փոխւում են խմբար, օգնական, ջուր եւ փայտ բերողներ, բանակատեղին մաքրողներ։ Սնանում ենք բանջարեղէններով, ուտելիքներով, մեր ատամները մանակաւորապէս ազատելով հիւսու դժուարամարս կերակուրից։ Մեր խմբի անդամները մեծ ընտանիքի զաւակներ են, քանիսը ղպրոցական են, իսկ մասը արդէն ինքնապաշտ են, կեանքի մէջ մտած են տարեւոր կարգ ու կանոն եւ ընկերական վերաբերմունք։

Համաձայն սկաուտական կանոնի՝ ոգելից ըմպելիք եւ ծխախոտ գործ չեն ածում, ինչպէս նաեւ հոյանք։ Նրանք՝ թէ մեր բոլոր պատանիներն արձանագրուելով մարմնամարզական եւ սկաուտական խմբերին մէջ, կրթելու եւ զարգացնելու իրենց առողջ բնազդը։ Ներկայ ժատաղ սերունդի քաղաքակրթութիւնը խոշոր պարէգ է բացել՝ առօրեայ զզւական եւ անձնական զբաղմունք ազատ ժամանակը ներելու կերպաւ զանազան խաղերի, տոյանների, նպատակաւոր պայմանով ճամբորդութիւններ՝ երկրից-երկիր, բանակումներ եւ մի խօսքով այն ինչ որ փափաքում են հանրապէս պատանիներն ու սաապրդները։

Նախորդ սերունդները զարկ այժմեան պայմաններից եւ նրանից եւ սահմանած էին իրենց մէջ փակւած մնալու, կամ ցինների հետ խաղալու եւ իւրացնելու փողոցային բոլոր։ Ինչպէս նաեւ զուրկ էին կանոնաւոր ֆիզիքական եւ բարոյական կրթութիւնից, առանց իրենց ծնողների օգափոխութեան գնալու, զգելու եւ կազմակերպւած միութիւնների մրցումներին իրենց անանկան աչքի ընկնող յատկութիւնը յայտնաբերելու։

Այսօր ա՛յն պատանիներ բիստաարդները որոնք սպորտական զանազան միութիւնների, վայելւում են բոլոր քակիրի պետութիւնների կան եւ բարոյական լաւ ցութիւնը, որի շնորհիւ նաքար հակայ չափերի է այս նոր ձ⋯ի շարժումը, դեր է խաղում թէ բարոյապէս ու ֆիզիքապէս բաատւած քաղաքացիների կան ու հանրային գործի թի ազգերի համերաշխութեան պարէգում։

Շատ ցաւալի է որ այս շարժումը լայն արձագանգ դեռ մեր ժողովրդի բոլոր մէջ։ Պարզ է որ եթէ մեր ժողովուրդը հնարաւորութիւն նար իր սեփական հայրենի ապրելու եւ աւգածին պէս կիրը կառավարելու, ⋯ շատ արագ թափով առաջ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒ

Ցեանինս երփնաւորում ունին՝ Ռսկերբերանի քանի մը ճառերէն դուրս՝ հատորաւոր մեկնութիւնները Մատթէի աւետարանին, Պօղոսի թուղթերուն, Եսայի մարգարէին, Սեբերիանոսի ճառերը. կիւրեղ Աղեքսանդրացիի Ս. Գրոց մեկնութիւնը, Եւսեբիոսի Քրոնիկոնը։

Աստուածաշունչը Սահակ Պարթեւինն է, ինչպէս Եղծ աղանդոցը՝ Եզնիկինն։

Երկու վեհագոյն արուեստագէտներ որ եռեւէ են յեզուին կերպարանք տալու. մէկը՝ վարպետն է, միւսը աշակերտ. մին՝ հասունացած արդէն տարիքով, միւսը՝ երիտասարդական բոցսոտ հուրին մէջ։ Եւ երփնաւորման տարբերութիւնը որ կայ Աստուածաշունչին եւ Եղծ Աղանդոցին մէջ՝ առաջ կուգայ՝ ոչ թէ արուեստի տարբեր ըմբռնումէ, այլ նիւթէն. Աստուածաշունչը սուրբ գիրք է, պէտք էր սրբութեամբ թարգմանել՝ առանց բոցերու, պարզ ինչպէս վճիտ ջուրը, անամպ երկինքը։

Աստուածաշունչի լեզուն ամէնէն աւելի կը մօտենայ Վահագնի երգին։ Ինչպէս հոն, հոս ալ պարզութիւնը այն գիծն է՝ որ ամէնէն աւելի վերաքանդակում կուտայ իր նկարագրին. նոյն բառերն են, նոյն սովորական տարրերը, որ այսօր ալ ամէն հայ տան խօսակցութեան հիմը կը կազմեն։ Լեզուի ոչ մէկ աւելորդ զարդ, ոչ մէկ ճիգ միտքը չի յոգնեցներ, խօսքը այնչափ մերկ, նախադասութիւններն այնչափ անկախ ու կարճ են։ Մարդ պիտի ըսէր թէ ասիկա շատ հին լեզու մըն է, գրուած ոչ թէ Սահակ Պարթեւէն, այլ խօսուած նոյնիսկ նահապետներուն ժամանակ. այնքան իր պարզութիւնը կը համաձայնի անոնց բարքերուն ու բնութեան։ Սահակ Պարթեւի լեզուն պարզ է՝ առանց սակայն միօրինակ, առանց անհարթ ըլլալու, ինչպէս են ընդհանրապէս սուրբին զարերու պարզութիւնները իրենց՝ բարձր կրթութեան մը հետեւանք է, այնքան ձեւերը ազնիւ եւ հաստատուն են թատարաւին ու քերթականութեան…

Այս զմայլելի՝ գերբնական լեզուով է ամբողջ հնգամատեանը. եւ յետոյ միւս գրքերը՝ իւրաքանչիւրն բստ նիւթին վսեմ, հայակապ լեզուով։

Յայտնի է որ Աստուածաշունչը նախապէս թարգմանուեցաւ ասորերէնի վրայէն. ու երբ ան խումբը՝ զոր Սահակ եւ Մեսրոբ Բիւզանդիոն ղրկած էին կատարելագործելու հելլէն լեզուի գիտութիւնը՝ դարձան հայրենիք 434ին՝ տանելով հետերնին Եօթանասնից թարգմանութեան օրինակ մը, Սահակ Պարթեւ հաւատ՝ ինչպէս կ'ըսէ Կորիւն՝ հանդերձ Եզնկաւ զյառաջագոյն զյանկարծաժամ զփութանակի զթարգմանութիւնն՝ հաստատէր ճշմարիտ օրինակօք բերելովք…

Ու եկաւ այսպէս միացաւ Սահակ Պարթեւին՝ որ թերեւս եօթանասունը անցուկ էր, երիտասարդ Եզնիկը, թերեւս 35 տարու, իր առաջնորդին ու հասակին թափին ու բոցերուն մէջ…

Ան ունէր զօրաւոր կազմուածք, զօրաւոր զաղղութիւն։

Ու իրենց շունչին տակ՝ միւս խումբը զարեց ու զարեց, արտադրեցին հրաշակերտներ, որոնք այսօր եւ միշտ կը կազմեն եւ պիտի կազմեն Հայուն հպարտութիւնը, պարզ պանծացումը բոլոր ազգերու միջեւ։ Սահակ, Մեսրոպ, Եզնիկ, Յովսէփ, Սամուէլ, Աբրահամ աւելի՛ զգայուն, աւելի՛ բանաստեղծ, աւելի արուեստագէտ են եղած քան այն հեղինակները՝ զորս թարգմանած են։

Անոնք հեղինակներ են իրենց թարգմանութեանց մէջ, իրենց հայերէնը իրենց հոգիէն է բղխած։ Ուշ չեն դներ թէ ինչպէս գրած է հեղինակը, այլ թէ ինչպէս պիտի գրէր եթէ հայ արիւն ունենար, Հայաստանի մէջ ապրած ըլլար եւ Հայերու ուղղէր իր խօսքը։

Առաջին տպաւորութիւնը՝ զոր կը զգաս այդ հայերէնը կարդալուդ, կեանքի մը լիութիւնն է որ կը բացուի, կը պոռթկայ, կը ծաւալի, կ'ողողէ, որուն մարդ կը կարծէ թէ երբեք պիտի չհասնի խորերն ու եզրերը քննելու։ Գարուն մըն է, Հայաստանի գարուն մը, որ ձիւներու վերնալուն կը բացուի, կը բուրէ, կ'ուռճանայ ու կը հրճուի, գեղեցիկ՝ ու զուհ բացուած ըլլալուն վրայ։ Մարդ կը հարցնէ թէ ո՞ւր էր առաջ այս թագաւորական, այս ռազմական, այս հովուերգական լեզուն։ Ու նախընթաց բաւական յիշատակարաններ չգանելով, ան կը ստիպուի մտածել թէ թագաւորներու ապարապետներու, եւ բամբիշներու կուրծքերուն տակ է որ կը տաքնար ու անոնց սրտերէն քաշած է իր ամբողջ կենսական հիւթը։

Այս թարմ կեանքը կը շնչէ միանգամայն կորով, ազգեցութիւն, հեղինակութիւն։ Մարդ կը կարծէ թէ Մեսրոպեան դպրոցի գրող մը չի մտածեր խօսքի իմաստին, կարգին, վայելչութեան վրայ։ Ժամհաճոյքով կը վարուի բառերուն հետ, որոնցմէ ո՛րն ալ ընտրէ, ի՛նչ իմաստ ալ տայ, ի՛նչպէս ալ շարէ՝ միակ ճիշդը, միակ գեղեցիկը պիտի ըլլայ՝ զոր պիտի հասկնայ ու ծափահարէ ամբողջ ժողովուրդը, որուն դիմաց գլուխ պիտի խոնարհեցնեն ամէնքը, ապագայ կամքերն անգամ։ Մեսրոպեան դպրոցի իւրաքանչիւր հեղինակ վսեմ շունչ մ'ունի, անոնցմէ իւրաքանչիւրը կարծես այս պարծենկոտութիւնը վերջին աստիճանի զգացած է. խօսածս ճիշդ, պարզ, ազնիւ ու գեղեցիկ է, որովհետեւ ես իմ խօսքը հայերէն լեզուին օրէնքը՝ ի՛մ կամքս է։ Եւ եթէ իրենց կամքը այնքան ինքնավստահ ու ամենաւոր համար է, որ իրենց ամբողջ հայ ժողովուրդին կամքը հայ ժողովուրդին հոգին ունի, պիրճ, հզօր, կենսուրախ…

Ու հոս պիտի յանցնեմ ամփոփ ուսումնասիրութեան քանի մը տող Աստուածաշնչեան Իմաստութիւն Սողոմոնի գրքէն տառիկ մը․

«Զի բոմբիւնք շուրջ զնորօք ⋯ եւ սրարբեցուցանէին, եւ ⋯ պիտք խոժոռադիմացն ⋯ հրոյ եւ ոչ մի ինչ բռնաւ⋯ լուսաւորել, եւ ոչ խարուկ⋯ բոցեալ բոցք հանդարտէին ⋯ ցանել զախուր գիշերն․․․

Իր զի նշանօք ցնորիցն ⋯ էր զի ոգւոցն մատնութեան ⋯ նէին, զի յանկարծօրէն եւ ⋯ ծուստ մածանէր աահ ի վերայ

(4)

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱ⋯

(Շար․)

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք
« ՅԱՌԱՋ »ը

հորհիւ պետութեան եւ դանազան կազմակերպութիւններու նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան։ Որքան էլ դժուար լինեն մեր ներկայ պայմանները, մեր մատաղ սերունդը հայկական հոգով կրթելու, բարոյական եւ մտաւոր մակարդակ ունենալու եւ ապագայ պայծառ յառաջատանք ու ընդհանուր մարդկութեան համար արժանաւոր մարդիկ պատրաստելու նպատակով հայ ծնողքները պէտք է իրենց զաւակները ղրկեն առանց խտրութեան մեր ազգային մարզական եւ դաստիարակչական հայ ակումբներու միութիւններու մէջ եւ չզլանան իրենց բարոյական ու նիւթական աջակցութիւնը։

Մեզ պէտք չէ խորշեցնէ մեր պատանիներէն ու երիտասարդներէն կազմուած դանազան միութիւններու առաջարկը գալու երեւոյթը, որ նկատելի է բոլոր երկիրներու եւ բոլոր ազգերու մէջ։ Եթէ մեծերս, տնտեսապէս եւ մտաւորապէս ի վիճակի չեն իրենց անձնական եւ կուսակցական կիրքերը զսպելու եւ յանուն ազգային շահերու ընդհանուր ճակատ կազմելու եւ ձեռք ձեռքի տուած գործելու, արդար չէ մեղքերին ուժն ու իրաւունքը գործադրել մատաղ սերնդի վրայ։

Դրական միջոցներով կարելի չէ երիտասարդական դանազան միութիւններու միջեւ օգտակար գործ կատարել։

Ինչ որ դէմ է այժմեան մանկավարժական-դաստիարակչական սիստեմին, այլ պէտք է անկեղծ բարեացակամ վերաբերմունքով, խօսքով ու գործով աշխատիլ ազդութիւն եւ մղում տալ իրենց աշխատանքին։

Մենք տարիներս ի վիճակի չենք ճամբորդութիւններ ու արձակուրդի ժամանակին բացօթեայ-վրանաբակ կեանք կազմակերպել, ով որ մինակ է եւ լուրջ կարիք ունի օդափոխութեան, խորհուրդ կուտայի միանալ հայկական որ եւ է միութեան, ինչ որ աւելի նպատակաւոր եւ հաճելի է ամէն տեսակէտից։

Մեր խումբը ամսոյս 31ին մի պտոյտ կատարեց ինքնաշարժով դէպի Նիս եւ Մոնտէ-Կառլօ, ինչ որ մեծ հաճոյք պատճառեց։ Նիսի մէջ ամբողջ խմբով ճաշեցինք ընկեր Նուվից Խաչատրեանի մօտ։ Անտիբից Նիս - Մոնտէ-Կառլօ եւ վերադարձ, իւրաքանչիւրիս ճամբու ծախսն էր ընդամէնը 10 ֆրանք։ Վաղն էլ պէտք է մեկնենք Կան։ Իսկ ամսոյս 27ին բանակումի կրակ պէտք է կազմակերպենք, հրաւիրելով ֆրանսական եւ ռուսական սկաուտական խումբերը, ինչպէս նաեւ Մարսէյլի արիներին։

Փարիզ կը վերադառնանք ամսոյս վերջին։

ԲԵՆՕ

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Անուշներ

— :-: —

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (9 օգոստոս) կը կարդանք.—

1— Վահրամ Աղնաւուրեան իւրացուցած է 2188 ռուբլի, գործը յանձնուած է դատարանի, իսկ ինքը ազատ կը պաշտօնավարէ ուրիշ հաստատութեան մը մէջ։

2— Աւքանազ Մանուկեան իւրացուցած է 3133 ռուբլի, բայց անպատիժ մնան կուգայ։

3— Սուրէն Եղիազարեան իւրացուցած է 1325 ռուբլի, ոչ մէկ պատիժ։

4— Խաչիկ Մելքումեան իւրացուցած է 700 ռուբլի, փնտռող չկայ։

5— Վահան Յովհաննիսեան իւրացուցած է 1051 ռուբլի, ո՞վ է հարցուցեր

6— Արշակ Խաչատրեան իւրացուցած է 700 ռուբլի, բայց ազատօրէն կը պաշտօնավարէ Լենինականի մէջ

7— Բագիլ Բեգոյեան իւրացուցած է 500 ռուբլի, բայց իբրեւ պատուաւոր մարդ կը պաշտօնավարէ Ղամարլուի մէջ։

Բոլոր այս զեղծարարներուն խնդիրը յանձնուած է դատարանի։ Բայց հետաքրքրուող չկայ։ Վերջերս զեղծարարութեան շատ լուրեր կը հասնին, կ'երեւի թէ... Սուայինի կենացը։

Անուշնե՛ր։

Գիւղատնտեսական ամսագիր

— :-: —

Անդրկովկասի կառավարութիւնը կը պատրաստուի հրատարակելու երեք նոր ամսագիր, որոնց նպատակն է գիւղատնտեսութիւնը ճանչցնել ու ընդհանրացնել ժողովուրդին մէջ։ Ամսագիրները պիտի հրատարակուին Թիֆլիսի, Բագուի եւ Երեւանի մէջ, վրացերէն, թրքերէն եւ հայերէն լեզուներով։ Առաջին թիւերը լոյս պիտի տեսնեն սեպտեմբերին։

Ասկից զատ, կը պատրաստուին ժողովրդական գրքոյկներ զարգացնել գիւղատնտեսութեան մասին։

Ինչպէս կը սպառնան

— :-: —

«Խ. Հայաստան» օգոստոս 10ի թիւով կը հրատարակէ Խորհրդային Միութեան Կեդր. Գործկոմի եւ Ժողկոմխորհի օգոստոս 7 թուակիր հրովարտակը, որ իր բնոյթով ցոյց կուտայ, թէ կրաւորական ընդդիմութիւնները վտանգաւոր չափերու հասած են եւ կը ցնցեն իշխանութիւնը։ Ըստ երեւոյթին, մինչեւ այժմ կիրարկուած բոլշեւիկեան մեթոտները եւ բռնութիւնները անզօր եղած են ճմլելու ամէն դիմադրութիւն։ Այդ է պատճառը որ հրովարտակը կուգայ աւելի սուր կարգ հալածանքի հրահանգներ տալու բոլշեւիկեան շարքերուն եւ Չեկային։

Հատուած մը այդ հրովարտակէն.

«1.— Վճռաբար պայքար մղել հակահասարակական, կուլակային, կապիտալիստական այն տարրերի դէմ, որոնք բռնութիւն կամ սպառնալիք կը կիրառեն կոլտնտեսականների նկատմամբ, նպատակ ունենալով դրդել նրանց դուրս գալ կոլտնտեսութիւնից որպէս զի բռնի կերպով կործանեն կոլտնտեսութիւնը։ Այդ յանցագործութիւնները հաւասարեցնել պետական յանցանքներին։

«2.— Կոլտնտեսային եւ կոոպերատիւային գոյքի յափշտակութեան համար որպէս սոցիալական պաշտպանութեան խիստ միջոց կիրառել սոցիալական պաշտպանութեան առաւելագոյն չափը՝ գնդակահարութիւն, բռնագրաւելով ողջ գոյքը եւ մեղմացուցիչ պարագաների դէպքում՝ փոխարինելով այն՝ ոչ պակաս քան 10 տարուան ազատազրկումով եւ գոյքի բռնագրաւումով։

«3.— Կուլակային եւ այլ հասարակական տարրերի բռնութիւններից եւ սպառնալիքներից կոլտնտեսականներին պաշտպանելու գործերով, որպէս դատական պատասխանատուութեան միջոց, կիրառել 5ից մինչեւ 10 տարուայ ազատազրկում կենտրոնացման ճամբարներում։

«4.— Այդ գործերով դատապարտուած յանցագործների վրայ չտարածել ներումը»։

Այս բոլորը կ'երեւայ ներքին անհանգստութիւն մը, որ կուգայ կրաւորական տեւական դիմադրութիւններէն. Բռնութիւնը կանգուն կը մնայ միայն կացինի շնորհիւ։

Արագածի գագաթը

Պրոլետար զբօսաշրջիկներու ընկերութիւնը արշաւանք մը կազմակերպած էր, բարձրանալու համար Արագածի գագաթը։ Վերելքը տեղի ունեցաւ 17 օգոստոսին։

Արշաւախումբին կը մասնակցէր Հայաստանի շարժանկարի ընկերութեան ներկայացուցիչը, որ նկարեց, ֆիլմի համար, արշաւախումբին վերելքը։ Ընկերութիւնը սնունդ ու հագուստ, եւ վերջապէս ամէն յարմարութիւն ապահոված էր նախ քան վերելքը։

Երեւան-Սեւան

Արդէն սկսած են Երեւան – Սեւան երկաթուղիին շինութեան նախապատրաստական աշխատանքները։ Հետազօտութիւն ու երկրաչափական չափումներ կը կատարուին ծրագրուած ճամբուն վրայ։ Նշաններ կը դրուին ու ցուցանակներ դանազան մակագրութիւններով ժողովուրդին արգիլուած է չքանդել դրուած նշանները։

ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ՀԱՅ ԿԱՅՍՐԵՐ

)(o)(

Բիւզանդիոնի հետեւեալ 15 կայսրերը, 2 փոխարքաները եւ 2 թագուհիները հայկական ծագում ունէին։ Անոնք իշխեցին 582—1056ի ընթացքին, որ իրաւամբ կոչուած է բիւզանդական կայսրութեան «հայկական շրջանը».—

Մօրիկ	582—601
Փիլիպիկոս	711—713
Լեւոն Գ.	717—740
Կոստանդին Ձ.	740—775
Լեւոն Դ.	775—870
Կոստանդին Է. —	780—795
Լեւոն Ե. Հայկազն	813—820
Թէոդորա	842—857
Վասիլ Ա.	867—886
Լեւոն Իմաստասէր	886—911
Ալեքսանդր	911—912
Կոստանդին Ծիրանածին	913—919
Ռոմանոս Ա.	919—944
Ռոմանոս Բ.	959—963
Յովհ. Չմշկիկ	969—975
Վասիլ Բ.	975—...
Կոստանդին Ը.	1025—1028
Թագուհի Զոյի Բ.	1028—1052
Թագուհի Թէոդորա Բ.	1054—1056

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ

—)(o)(—

ԼԻՈՆ.— Անցեալ շաբթու Էժիլ Զոլայի թատերասրահին մէջ բեմադրուեցաւ Շէյքսփիրի «Օթէլլօ»ն, գեղարուեստական ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մարութեանի։

Հակառակ արտասովոր տաքին, խուռներամ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու խաղը։

Մ. Մարութեան իր խաղով բազմութեան աչքերը պահեց մինչեւ վերջը բեմին վրայ։

Մեր գաղութը տեսած էր Մարութեանը իբրեւ փայլուն Եակօ մը։ Այս անգամ իր խաղով հաստատեց թէ նոյնքան կարող է իբրեւ Օթէլլօ։ Տէզտէմօնայի դերը կատարեց ծանօթ երգչուհի Տիկին Ե. Բագալ։ Եակօյի դերը կատարեց Վ. Տէր Վարդանեան, Մարսէյլէն։ Նոյնպէս յաջող։ Գրեթէ բոլոր դերակատարները ալ լաւ էին եւ խաղը անցաւ շատ յաջող։ Փափաքելի էր որ Գ. Մարութեան քիչ մը աւելի յաճախ երեւար Լիոնի մէջ։ Կ'իմանամ թէ խումբ մը թատերասէրներու խնդրանքին վրայ, նոյն սրահին մէջ Հոկտեմբեր 22ին պիտի խաղայ «Բոռը», վէպ իտալական յեղափոխական կեանքէ, որ այժմ իբրեւ ֆիլմ լոյս կը տեսնէ «Յառաջ»ի մէջ։

Թատերասէր մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Լիբանանի ամէնէն հայաշատ քաղաքն է Պէյրութը, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունի իր զօրաւոր կազմը։ Ունի նաեւ սեփական դաշտ մը ուր ամէն տարի ոլիմպիական խաղեր եւ դաշտահանդէսներ կը սարքէ, գնահատուելով հասարակութենէն։

ՀԱԼԷՊ.- Այստեղ ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ամէնէն շատ անդամ ունի, ինչպէս եւ սեփական դաշտ մը ուր կը խաղան մէկ կողմը ֆութպոլ, միւս կողմը թէնիս։

ԴԱՄԱՍԿՈՍ.— Այս տարուան ախոյեանութեան բաժակը շահողը այստեղի Հ. Մ. Ը. Մ.ն է որ կրնայ համարուիլ Սուրիոյ ախոյեանը, շնորհիւ իր անյաղթելի պէք «սանթր-ֆոր»ին որ պատիւ կը բերէ Սուրիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ին։

ԼԱԹԱՔԻԱ.— Հինգ տարիէ ի վեր կազմուած է այս տեղի մասնաճիւղը եւ ունի անընկճելի մարզիկներ։

ԶԱՀԼԷ.— Հոս նաեւ ունի Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր մասնաճիւղը, որ հայ եւ արաբ խումբերուն ամենազօրաւորն է, շնորհիւ իր վարչութեան եռանդուն աշխատանքին։

Միւս գաղութներն ալ ունին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր, լաւ կազմակերպուած։

Ս. Կարապետեան

Եգիպտ. Քրէտի Ֆոնսիէ

15 օգոստ. 1932ի վիճակահանութենէն շահած են.—

1886ի պարտաթուղթեր՝ Ա. պարգեւ 50,000 ֆր. թիւ 209,939։

1903ի պարտաթուղթեր՝ Ա. պարգեւ 50,000 ֆր. թիւ 797,063.

1911ի պարտաթուղթեր՝ Ա. պարգեւ ֆր. 50,000, թիւ 252,851։

ՄԱՄՈՒԼ

Այստեղ ալ անյաջող

— :-: —

«Հայրենիք» դառնութեամբ դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (14 օգոստ)

— «Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան կեդրոնական վարչութիւնը առանձին բողոքագիր մը ներկայացուցած է Ազգերու Լիկայի ընդհանուր քարտուղարին՝ Թուրքիոյ Ազգերու Լիկայի մէջ մտնելու դէմ։

Բողոքագրի բովանդակութեան մասին խօսք չունինք ընելիք։ Կազմուած է հասկնալի ու համոզիչ լեզուով մը, կը պարունակէ խնդրի էական կէտերն ու բաւականին ազդու պատճառաբանութիւններ եւ կարող է պէտք եղած տպաւորութիւնը ձգել օտար ընթերցողին վրայ։ Մեր առարկութիւնները Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան կողմէ առանձինն բողոքագիր ներկայացնելու վրդովեցուցիչ իրողութեան դէմ են։

Նախ եւ առաջ՝ Ազգերու Լիկան Միութիւն մըն է եւ ոչ թէ կուսակցութիւններու միջազգային համախմբում մը։ Հետեւաբար, միանգամայն անտեղի ու անպատշաճ բան է, որ կուսակցական եւ ոչ ազգային մարմին մը նման դիմում ընէ Ազգերու Լիկայի պէս հաստատութեան մը։

Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան կեդրոնական վարչութիւնը պէտք է որ հասկնար, թէ երբ մեր ազգային դատին համար Ազգերու Լիկային կը բողոքէ կուսակցական մարմին մը անունով, ոչ միայն կը ձգէ իր սեփական բողոքին արժէքը, այլ եւ կը տկարացնէ Հ. Հ. Դաշնակցութեան բողոքին ուժը։ Միթէ՞ որ եւ է օգուտ կար Ազգերու Լիկային ցոյց տալու, որ հայկական կուսակցութիւնները Թուրքիոյ հանդէպ իսկ անընդունակ են միացեալ ճակատ մը կազմելու եւ միաձայնաբար ներկայացնելու իրենց բողոքը։

Երկրորդ՝ Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան կեդրոնական վարչութիւնը Հայկական Դատին համար աւելի օգտակար քայլ մը ըրած պիտի չըլլա՞ր արդեօք, եթէ փոխանակ ելլելու եւ առանձին բողոքագիր ղրկելու Ազգերու Լիկային՝ միանար Հ. Հ. Դաշնակցութեան ներկայացուցած բողոքին։ Միթէ՞ ատով աւելի պիտի չզօրանար արժէքը թէ՛ իր եւ թէ՛ Հ. Հ. Դաշնակցութեան բողոքին ու միթէ՞ ատով հայ ազգային միահամուռ կամքը անհամեմատ աւելի տպաւորիչ պիտի չըլլա՞ր։

Կը թուէր, թէ գէթ Թուրքիան ճակատ մըն է, որուն հանդէպ հայ կուսակցութիւնները որ եւ է դժուարութիւն պիտի չունենային համերաշխօրէն գործելու։ Դժբախտաբար, Ռամկավար Ազատականներու կոյր կուսակցամոլութիւնը այս անգամ եւս արգելք կը դառնայ հայութեան երդուեալ թշնամիին դէմ իսկ իբրեւ ազգ բողոքի ձայն բարձրացնելու»։

ՇԱՐՈՒՆԱԿ ԿԸ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԻՆ

—)(o)(—

Կատակի համար, պետութիւնները երբեմն կը խօսին զինաթափութեան մասին։ Բայց կանոնաւորաբար կ'աշխատին աւելի եւս սպառազինուիլ։ Հետեւեալ ցուցակը կը ներկայացնէ դանազան երկիրներու բանակին աճումը.

Ֆրանսա	752,000	660,000	724,000
Իտալիա	275,000	250,000	491,000
Ամերիկա	226,000	310,000	325,000
Լեհաստան	—	280,000	290,000
Անգլիա	435,000	305,000	284,000
Ճափոն	233,000	235,000	260,000

Բնակչութեան 1000 հոգիին կ'իյնայ հետեւեալ չափով զինուոր.

Ֆրանսայի մէջ 17,6, Իտալիոյ մէջ 12, Ռումանիոյ մէջ 10, Լեհաստանի մէջ 9,5, Ռուսիոյ մէջ 3,7։

Բանակներու սպառազինութիւնը եւս աճած է նոյն համեմատութեամբ։ Բանակներու դանազան բաժանումները որքան զինուորներ կը բաղկանան, դայմնի կը պահուին, բայց ամերիկեան վիճակագրութիւն մը կը հաստատէ, որ մէկ վայրկեանի մէջ հրացաններու եւ գնդացիրներու գնդակ արձակելու կարողութիւնն է՝

1914ին 163,000 գնդակ, 1928ին՝ 288 հազար 800 գնդակ, 1931ին՝ 422,230 գնդակ։ Մէկ վայրկեանի մէջ ռմբաձգութիւնը հետեւեալ չափով ծախս կ'ըլլայ. 1914ին 8100 եւ 1931ին՝ 17 հազար 600։

Փոխադրական միջոցներու զարգացումը.— 5 մեծ պետութիւնները ունին 3600 հրասայլ, 4700 մեքենաշարժ արօր, 27,000 ինքնաշարժ, 16,600 մեքենաշարժ բեռնակառք։

Պէտք է ըսել, որ բոլոր մեքենաշարժ կառքերն ու արօրները պատերազմական գործիք կը դառնան ի հարկին. Ասկից զատ 5 մեծ պետութիւնները պատերազմի ժամանակ տարեկան կրնան արտադրել 106,700 հրասայլ։ Վերջին 5—6 տարուան մէջ, 5 մեծ պետութեանց օդանաւային ուժը աճած է աւելի քան 4 անգամ։ Գնդացիրներու թիւին աճումը.—

Ֆրանսա	1300	35,000
Ամերիկա	1300	25,000
Անգլիա	900	12,000

Թնդանօթներու թիւին աճումը.—

Ֆրանսա	1,500	3,000
Ամերիկա	1,144	3,000
Անգլիա	1,200	2,100

Վաշխառուները շատցան Պէյրութի մէջ

Լիբանանի ոստիկանական խորհրդականը ներքին անօրէնութեան նամակ մը ղրկելով, կը յայտնէ թէ Պէյրութի մէջ չափազանց շատցած են վաշխառուները, որ մեծ տոկոսներով դրամ փոխ տալով թշուառ ժողովուրդը կը կեղեքեն։

Ան կը թելադրէ նաեւ որ քաղաքապետութիւնը դանազան եւրոպական քաղաքներու օրինակին հետեւելով, ճշդէ տոկոսի որոշ սակ մը, հիմնէ նոյն իսկ փոքր դրամատուն մը, որոշ ու քիչ տոկոսով փոքրաքանակ դրամ փոխ տալու համար աղքատ մարդոց։

Այս դրամատունը հիմնելու համար քաղաքապետութիւնը կազմած է յանձնախումբ մը որ շուտով պիտի պատրաստէ ծրագիր մը այս մասին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [37]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստան Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի մէջ կան պետական հաստատութիւններէն Մարի – Նուպար Ակնաբուժարանը (*), Դարուհի Ցաւկոբեան Մայրանոցը, Բժշկական վարժարանը, Անասնաբուժական վարժարան, Համալսարան, Թանգարան, Թատրոն եւ այլ նորակառոյց շէնքեր.

Ռուսերը գրաւած են Երեւանը 1827ին, ուրկէ մինչեւ 99 տարի վերջ (1918) իր օրինաւոր տէրերուն՝ Հայերուն ձեռքը կ'անցնի ան։ Այդ թուականներէն առաջ մերթ Պարսիկներ եւ մերթ Թուրքեր իրարու ձեռքէ խլած էին զայն. իսկ աւելի հին ատենը Հայերու ձեռքն էր։

Երեւանէն 7 քիլոմեթր դէպի հիւսիս կը գտնուի Քանաքեռ գիւղը, ուր ծնած է «Վէրք Հայաստանի»ի անմահ հեղինակ Խաչատուր Աբովեան

Քանաքեռ, Երեւանի ամարանոցն է։

Հայաստանի միւս քաղաքներն են.

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ (*) (Ալեքսանդրապոլ. — Շիրակի դաշտին մէջ՝ Ախուրեանի մօտ բարձր հողի մը վրայ կառուցուած ծառազուրկ հին քաղաք, որ երկրորդն է մեծութեամբ՝ Երեւանէ վերջ

Ծովուն մակերեսէն 1548 մեթր բարձր է։ Օդը առողջ ցուրտ է աշնան վերջ ու ձմեռը, ու ձիւնաբեր։ Գարունը՝ անձրեւոտ է, իսկ ամառը՝ հաճելի, մինչեւ աշնան սկիզբը։ Իր հողը առատ ջրի եւ մշակութեան պէտք ունի։

Ցորենը առատ եւ ընտիր է. առատ են նաեւ գարին, հաճարը եւ ձէթը։ Ունի նաեւ բանջարեղէններ։ Կը տնկեն գլխաւորաբար ուռենի, բարտի, խնձորենի, ծիրանենի, բալենի։

Ալեքսանդրապոլի ջուրը յորդառատ ու մաքուր է։

Անկէ կ'երեւի Արագածի կատարը։

Կը գտնուի Երեւանէն 125, իսկ Կարսէն 65 քիլոմեթր հեռու։ Իր հիւսիսային արեւմտեան կողմը կան տակաւին հին Կումայրի գիւղին մնացորդները։

Իր բլուրները ամբողջութեամբ կազմուած են թերթաքարէ (*)։

Հիւսիսային արեւմտեան կողմը 8 քիլոմեթր հեռու, Ախուրեանի եզերքը կը գտնուի Դ. դարուն կառուցուած Մարմաշէնի վանքը, մին Հայ ճարտարապետութեան յայտնի նշխարներէն։

ՆՈՐ – ԲԱՅԱԶԻՏ (*) — Գաւառագետ գետի վրայ լեռնոտ դիրքով քաղաք, ուր տարին 2/3ը շատ ցուրտ կ'ըլլայ. Բայց Սեւանայ լիճին բոլորտիքը եղող քաղաքներուն նման ա՛յնքան առողջ կլիմայ ունի որ, ամրան տաքերու շրջանին Արաքսի հովիտին ու Երեւանի բնակիչներէն բարեկեցիկները օդափոխութեան կ'երթան հոն։

Տուները քարաշէն են ու լաւ կառուցուած։ Բնակիչները եկած են Թուրքահայաստանի Պայազիտ (Դարոյնք) քաղաքէն

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ — Երեւանի մօտ պատմական անուանի աւան, որ եղած է մայրաքաղաք։ Իր վանքը կը կոչուի Էջմիածին, ուր կը նստի Հայերու Կաթողիկոսը եւ ուր կայ հայերէն թանկարժէք ձեռագիրներու խիստ հարուստ թանգարան մը։ Իր զանգակատան թիֆլիզեան զանգակը կը կրէ թիպեթերէն արձանագրութիւն մը (*)։

Էջմիածնի շրջակայքը նշանաւոր են Ս. Գայեանէի, Շողակաթի եւ Ս. Հռիփսիմէի եկեղեցիները։ Իսկ 3 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ կան Է. դարուն կառուցուած Զուարթնոց կամ Առաքելոց հրաշակերտ եկեղեցիին աւերակները, որոնք պեղուած են։

Վաղարշապատ ծագած է Ս. Սահակի եւ Ս. Մեսրոպի օրով, Ե. դարուն, երբ հայ գիրերը կը գտնուէին անոնց կողմէ։

Իրեն մօտը հիմնուեցաւ Նոր – Եւդոկիա, ի յիշատակ Փոքր – Հայքի Եւդոկիա քաղաքին

ԴԻԼԻՋԱՆ (Տիֆլիսի) — Արցախի ամենանշանաւոր գիւղաքաղաքը, որ հիմնուած է Եղէգնաձոր (Մայմեխ) լերան արեւմտեան կողին վրայ։ Ունի մեղմ կլիմայ, հիանալի դիրք ու գեղեցիկ տեսարան, բարձրաբերձ ծառերու անտառներ եւ հանքային ջուրեր։

Դարալագեզ կանաչութեամբ ծածկուած իր գեղածիծաղ հովիտէն կ'անցնի ականակիտ ջուրով բաւական խորունկ Աղստեւ գետակը, որուն աջ ափին վրայ ցանցուած է Դիլիջան։ Այս գետակի ափերուն վրայ կան սօսիներ եւ ընկուզենիներ։

Դիլիջան իր գեղեցիկ տեսարաններուն եւ կանաչագեղ հովիտին համար կոչուած է «Հայաստանի Զուիցերիան»։

Դիլիջանի հիւսիս. արեւմուտքը կայ անտառոտ լերան մը կողին վրայ հաստատուած սքանչելի տեսարանով Հաղարծինի վանքը, իսկ արեւելեան կողմը կայ Մխիթար Գոշի ԺԲ. դարուն հիմնած Գետիկ կամ Մխիթար Գոշի վանքը, ուր թաղուած է հիմնադիրը։ Ունի սքանչելի տեսարան։

ՅՈՎՀ. ԳԱԶԷՍԵԱՆ

(Շար.)

(*) Հայաստանի հողերուն 100էն 40ը անմշակ է։

(*) 1828էն Ռուսեր տիրեցին անոր եւ իրենց կայսրուհիին անունով կոչեցին Ալեքսանդրապոլ։ Իսկ 1918էն իր օրինաւոր տէրերուն՝ Հայերուն ձեռքը անցնելով 1920էն ի վեր կը կոչուի Լենինական։

(*) Ardoise. քար մը, որուն թերթերը դպրոցներու մէջ իբրեւ քարետախտակ կը գործածեն։

(*) Հին անունը՝ Գաւառ։

(*) Յաւիտենական ճշմարտութիւններ եղող կեանքի եւ մահուան գաղափարը իր մէջ խտացնող սոյն արձանագրութիւնը կարդացուած է այսպէս. Օմ Մանի Բատմի Հում։

չպիտի խառնուի մասնաւոր տնտեսութեան: Պէտք է նոր վստահութիւն ներշնչել անհատական նախաձեռնութեան: «Մինչեւ հիմա տնտեսական բոլոր ճիգերուն արդիւնքը կ'երթար կը լեցուէր հաստուցումներու դանայեան կարասը: Բայց այսօր, մենք ազատած ենք այդ բեռէն: Արտասահմանի մէջ ամէն տեղ եւ մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ նոր յոյսեր յառաջ բերաւ Լօզանի խորհրդաժողովը: Պէտք է մենք ալ մեր կարգին յիշենք թէ Լօզանէն իվեր մեր աշխատանքին պտուղը անձնապէս մեզի է որ օգտակար կ'ըլլայ: Այսպէս ստեղծուած է տնտեսական վերականգնումի առաջին պայմանը»:

Ֆօն Փափէն այս առթիւ չեշտեց թէ գործազրկութիւնը գլխաւոր խնդիրն է երկրին համար: Այս պատճառով ալ, կառավարութիւնը ընդարձակ ծրագիր մը պատրաստած է: Երկու միլիառ մարքի դրամագլուխ մը պիտի տրամադրուի, գործերը դիւրացնելու համար: Կառավարութիւնը եւ կեցած է բանի փոխառութեան մը ծրագրէն: Բարեփոխումներ պիտի կատարուին նաեւ տուրքերու գանձման մէջ, եւ կարելի պիտի ըլլայ գործ ճարել 1,700,000 գործազուրկներու:

Գաւառ

Լիոնի Մարզպետ խումբի խմբական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ. Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Լիոնի կայծակ խումբը ստիպողաբար իր ընկերները ժողովի կը հրաւիրէ վաղը, չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կուկունեան խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ցէսինի կոմիտաս երկսեռ երգչախումբի, (ղեկ. Ա. Գ. Մելքոնեանի) եւ դերասան Մ. Մարութեանի:

24 Սեպտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը:

Դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ներկայացումները

1932 Սեպտեմբեր 17ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին
Société Savantesի մէջ (28 rue Danton)
ղեկավարութեամբ ծանրածանօթ դերասան
Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ
եւ մասնակցութեամբ երգչուհի դերասանուհի
ՏԻԿ. Ե. ԲԱԴԱԼԻ
Կը ներկայացուի

ԲՈՒԲ

(Դրամ 5 արար)

Հեղինակ՝ Լ. Վոյնիչ
թարգմանեց՝ Լ. Շանթ
բեմի վերածեց՝ Մ. Մարութեան

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Ե. Բադալ, Պ. Պ. Ա. Կոթիկեան, Սերժ Թորոսեան Ս. Մաքսուտեան, Ա. Սարաֆեան, Ե. Գրիգորեան, Գազազեան, եւայլն:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ Ա. 20, Բ. 15, Գ. 10, Դ. 5 Ֆր.

Տոմսերը կը ծախուին բոլոր հայկական ճաշարաններէն, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince եւ լուսանկարիչ Phebusի մօտ:

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն խաղը կը ներկայացուի Լիոնի մէջ Հոկտ. 22ին, Էփիլ Զօլայի մէջ եւ 23ին Ցէսինի մէջ, հայ ժողովրդական նորաձեւուեդ սրահին մէջ:

Երգչուհի Տիկ. Բադալի երգահանդէսները տեղի կ'ունենան Հոկտ. 2ին Վիէնի մէջ, Հոկտ. 8ին Լիոնի եւ 9ին Ցէսինի մէջ:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան մեներ. հիւանդութիւն եւ վարիքս: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Այրի Տիկին Սօֆի Միքայէլեան եւ զաւակները եւ ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, երեքշաբթի առաւօտ, ժամը 10.30ին Lariboisièreի (կար տը Նորի մօտ) հիւանդանոցին մէջ.

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ օրիորդ մը գործ կը փնտռէ հայ տանը մը մէջ եւ կամ կարի վերաբերեալ, համեստ պայմաններով: Կը ներկայացնէ լաւագոյն յանձնարարականները: Գրել Շ.Նարգունիի, Յառաջի հասցէով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակց. Միութեան փարիզի մասնաճիւղի նոր վարչութեան անդամներն են.— Ատենապետ՝ Պետրոս Վարդանեան, գանձապահ՝ Տիգրան Տիրոեան, քարտուղար՝ Լեւոն Տօնիկեան: Խորհրդականներ՝ Խաչիկ Մկրտիչեան եւ Յաբեթ Յարութիւնեան: Թղթակցութիւնները պիտի ըլլան հետեւեալ հասցէին.— Léon Doniguian, 52, Rue Isidor Neujahr. Bagneux (Seine).

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց ըրփրիզի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար: Դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել Տէր-Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թօլպիաք:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ԷՆ

Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ ՎԵՑ ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ

Ռ. Զարդարեան, Հրանդ, Գեղամ Տէր Կարապետեան, Գեղամ Բարսեղեան, Ս. Արփիարեան, Զօհրապ:

Պատրաստուելու վրայ են առաջին շարքին մնացեալ վեց հատորները:

Տիգրան Չէօկիւրեան, Եր. Սրմաքէշխանլեան, Եր. Օտեան, Ար. Յարութիւնեան: Յ. Սեւակ, Յ. Չրաքեան:

Բաժանորդեցէք այս գեղեցիկ ձեռնարկին: Ամէն մէկ հատոր կ'արժէ 20 ֆրանք: Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Գ. Զօհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Յ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐԵՒՈՍ ՃԱՄԲԱՆ, Մաննիկ Գէրպէրեան 10, ԾՏՔԸ, Երիխ Մարիա Ռեմարք 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Քրիստ.Միքայէլեան 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ՝ Րաֆֆի 25, ՎԱԼԱՆԹԻՆ, Ժորժ Սան 20, ԹԷՐԶԱՆՕ, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, ԱՔՐՈՒՄՆԵՐ, Մայիսս 50, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Դ. Մելոյեան 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Գէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Բասիմ 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Ալոճեան (Թոզմերի) 12.50, ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ, Գ. Կառվարենց 20, ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Զատանեկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHAM- [illegible] 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Ջեմման նայեց նրա երեսին, երբ տալիս էր բանալին: Հասկանում էր, որ դա մի պատրուակ էր միայն իրենց առանձին թողնելու:

— Մենք իրար հետ կը խօսենք դեռ վաղը. — ասաց Ջեմման: Առաւօտեան ժամանակ կը լինի, երբ իրերը կը կապեմ ու կը վերջացնեմ:

— Ա՛, այո՛, ժամանակ դեռ շատ կայ: Ձեզ մի բան էլ ուզում էի հարցնել, Ռիվարեց, բայց կը խօսենք ճամբին: Լաւ է Կէտտիին ուղարկէք քնելու, Ջեմմա, ու ինքներդ էլ ցած խօսէք: Ուրեմն տասնըմէկին, ցտեսութիւն:

Ու դուրս ելաւ գլխի մի թեթեւ շարժումով ու ժպտում, եւ ամուր փակեց իր ետեւից տան դուռը. թող հարեւանները իմանային, որ տիկին Բոլլայի հիւրերը գնացին արդէն:

Ջեմման իջաւ խոհանոց, գինեբ բերի ասաց Կէտտիին ու դարձաւ սենեակ մի գաւաթ սեւ սուրճ դրած ափսէին:

— Չէ՞ք ցանկալ մի քիչ պառկէք. — հարցրեց նա: — Ամբողջ գիշերը չէք քնելու:

— Ա՛խ, ոչ. կը քնեմ Սան - Լօրէնցօում, մինչեւ հագուստներս պատրաստեն:

— Այն ժամանակ դոնէ սուրճ խմեցէք: Սպասեցէք մի վայրկեան, ձեզ պիսքուիթ բերեմ:

Եւ երբ իջաւ գետին ու բացաւ պահարանի ստորին աչքը, Բոռ յանկարծ ծռւեց դէպ ի նրա ուսը:

— Ի՞նչ ունիք տեսնենք այդտեղ: Ա՛, շոքոլա ու կարամէլ: Վա՛յ, արքայավայել քաղցրեղէն է:

Ջեմման նայեց նրա այդ բերկրանքին, մի թեթեւ ժպիտով:

— Շաքարեղէն սիրո՞ւմ էք: Ես միշտ պահում եմ Չեզարէի համար:

Այդ տեսակէտից նա մի խակական երախայ է:

— Ի-իրա՞ւ: Այն ժամանակ նրա համար նորը ճարեցէք, իսկ սրանք կլ տաք, որ տանեմ հետս: Կարամէլը կը դնեմ գրպանս, եւ նա կը փոխարինէ ինձ կեանքի կորցրած ուրախութիւններս: Յոյս ունիմ, որ թոյլ պիտի տան մի կտոր սառ - շաքար կրծելու, երբ ինձ կախելու տանեն:

— Սպասեցէք, ձեզ համար մի շաքարի տուփ ճարեմ, թէ չէ շատ է կպչուն: Շոքոլա՞ն էլ դնեմ մէջը:

— Ո՛չ. կ'ուտենք հիմա միասին:

— Բայց ես շոքոլա չեմ սիրում եւ ուզում եմ, որ այժմ նստէք մօտս ու լուրջ խօսէք: Չէ՞ որ հաւլիւ թէ մի անգամ էլ տեսնենք իրար նախ քան մեզնից մէկի սպանուելը եւ....

— Շոքոլա չի սիրում. — քրթմնջում էր Բոռը կամաց: — Լաւ, անուշ կ'անեմ առանձին: Չէ որ սա մահապարտի վերջին ընթրիքն է: Դուք այսօր բոլոր իմ քմայքներս կատարէք պիտի: Ամէնից առաջ ցանկանում եմ, որ նստէք այստեղ թիկնաթոռին, եւ քանի որ ինձ առաջարկում էիք պառկել, ա՛յ կը պառկեմ այստեղ բոլորովին յարմար:

Իջաւ գորգի վրայ, նրա ոտքերի մօտ, արմունկը յենեց թիկնաթոռին ու նայեց Ջեմմայի երեսին:

— Ի՜նչ գունատ էք: Դա նրանից է որ այդպէս սեւ էք նայում կեանքին ու շոքոլա չէք սիրում:

— Դէ՛, մի հինգ վայրկեան դոնէ լուրջ եղէք: Կեանքի ու մահու հարց է սա վերջապէս:

— Երկու վայրկեան էլ չեմ ուզում լուրջ լինել, անգին: Այդ պատուին ո՛չ կեանքը արժէ, ոչ մահը:

Իրեն Ջեմմայի երկու ձեռքը ու խփում էր թեթեւ՝ մատների ծայրովը

— Է՛, մի լինէք այդպէս լուրջ, Մեներվայի պէս: Թէ չէ իսկոյն լաց կը լինեմ ու դուք կը խղճաք: Ես ուզում եմ, որ ժպտաք: Մի այնպիսի յանկարծ ժպիտ ունիք դուք: Խնդրում եմ, մի յանդիմանէք ինձ, անգինս. եկէք միասին ուտենք մեր պիսքուիթը, առանց կռուելու, երկու եղբօր պէս. չէ որ վաղը մահն է գալիս:

Վեր առաւ քաղցր պիսքուիթն պնակից ու զգուշ կէս արաւ մէջից, ճշգրէն բաժանելով եւ վրայի շաքարէ զարդը:

— Թող սա մեր հաղորդութիւնը լինի, ինչպէս եկեղեցում: Առէք ու կերէք — այս է իմ մարմինս: Իսկ վրայից կ-կը խմենք գ-գինին միեւնոյն բաժակից. այդպէս է ընդունուած: Արէք խնդիրքս, իբրեւ յիշատակ...

Ջեմման բաժակը դրաւ սեղանին:

— Վերջ տւէք. — ասաց նա գրեթէ հեկեկալով: Բոռ նստեց, նայեց նրան ու նորից վերցրեց նրա ձեռքերը իր ձեռքի մէջ:

— Մոռանանք մի վայրկեան բոլոր հոգերը: Երբ մեզնից մէկը մեռնի, միւսը կը յիշի այս ժամը: Մոռանանք աղմկոտ ու տաղտկալի աշխարհը, որ մռնչում է մեր շուրջը. գնանք միասին, ձեռք ձեռքի, մահուան ծածուկ հանգստարանները ու պառկենք կակաչի կարմիր ծաղիկների վրայ: Լռենք մի քիչ:

Դրաւ գլուխը նրա ծունկին ու դէմքը ծածկեց ձեռքերով: Ջեմման կամաց հակուեց նրա վրայ ու դրաւ ձեռքը նրա գլխին: Այդպէս սահում էր ժամանակը, եւ երկուսից ոչ մէկը ոչ շարժւում էր, ոչ խօսում:

— Սիրելիս, այժմ կէս գիշերի մօտ է արդէն, — ասաց կինը վերջապէս: Բոռ բարձրացրեց գլուխը:

— Մի քանի վայրկեան ունինք ընդամէնը: Մարտինին իսկոյն կը վերադառնայ եւ գուցէ մենք այլ տեսնենք միմեանց: Ինձ ոչինչ ասելու:

Բոռ դանդաղ վեր կացաւ ու սենեակի միւս անկիւնը: Տիրեց կեանի լռութիւն:

— Ես ձեզ ուզում եմ ասել ... — ասաց նա հազիւ լսելի: — ... ասեմ ձեզ...

Կանգ առաւ ու նստեց լուսամուտի մօտ, ծածկելով դէմքը երկու ձեռքով:

— Ի՜նչ երկար ձեր ուշք ... ուզում խղճալ. — շշնջեց Ջեմման ...

— Ինձ կեանքումս ոչ ոք ... ցել. մէկ էլ կարծում էի ... ձեզ համար միեւնոյն է դա...

— Այժմ այդպէս չէ՞ք կարծում ...

Ջեմմա մի վայրկեան սպասեց ... պատասխանին, յետոյ անցաւ ... կը ու կանգնեց նրա կողքին

— Ասացէք ինձ վերջապէս ... տը: Մտածեցէք, եթէ սպանեն ... եւ ինձ ոչ, ես պէտք է ապրեմ ... կեանքս եւ երբեք պիտի չ... հասկանամ...

Բոռ ամուր հուպ էր տալիս ... ձեռքերը.

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ 1932

31 AOUT 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1970

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԴՐԱՄԸ ՈՒՐԿԷ՞ ԿԸ ԳՏՆԵՆ»

Էնկիւրին յամառօրէն կը հետապնդէ փոքրամասնութեանց լուծման կամ թրքացման քաղաքականութիւնը:

Բազմաթիւ փաստերու կարգին, աչառուելի վերջինը, հրատարակուած՝ այսօր իսկ: (Գ. էջ):

Թուրքիոյ Կրթական գործավարութիւնը շրջաբերական մը ուղղելով փոքրամասնութեանց եւ օտարականներու դպրոցական վարչութեանց, պահանջած է իրենց եկամուտներուն ցուցակները:

Այս առթիւ, Թուրք թերթերը [illegible] կը հարցնեն.

— Օտար եւ փոքրամասնութեանց դպրոցները շատ մը ծախքեր ունենալով հանդերձ, ի՞նչպէս կը մատակարարուին:

Ուրկէ՞ կը գտնեն դրամը:

×

Հարցումը, ինքնին, այնքան պերճախօս է որ, մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ, հետեւանքները գուշակելու համար:

Տրուած հրամանին վրայ, դպրոցական վարչութիւնները պիտի ներկայացնեն իրենց ելքն ու մուտքը: Պատասխանը ստանալէ յետոյ, Էնկիւրին ուրիշ կարգ մը հարցումներ ալ պիտի ուղղէ, նոր կարգադրութիւններ պիտի ընէ, եւ իր թաթը պիտի դնէ մատակարարութեանց վրայ:

Մինչեւ հիմա, զգուշացած է այդ միջամտութենէն, ոչ թէ մեր սեւ աչքերուն համար, այլ համաձայն կանխարոշ ծրագրի մը, որ կը թելադրէ ամէն ինչ օրէնքի մը կապել եւ աղմուկ չհանել:

Արդէն, փոքրամասնութեանց դպրոցները ելած են համայնքներու ձեռքէն, եւ կապուած ուղղակի Մէարիֆին: Կառավարութիւնը չի ճանչնար ոչ Ուսումն. Խորհուրդ, ոչ Հոգաբարձութիւն, ոչ ալ Թաղ. Խորհուրդներու իրաւասութիւն:

Դպրոցները սահմանուած են նշանակել մէկ-մէկ հիմնադիր-տնօրէն, որոնց բարի կամքէն կամ խղճմտանքէն կախում ունի իրենց գոյութիւնը, այս կամ այն ուղղութիւնը: Այս հիմնադիր-տնօրէնները ուղղակի ենթակայ են կրթական տեսչութեան: Տէր-տիրականը դպրոցին եւ պատասխանատու՝ կառավարութեան առջեւ. Թաղ. Խորհուրդներուն կը մնայ միայն դրամ ճարել: Մնացեալ օրը օրին վճարել կառավարութեան կողմէ նշանակուած Թուրք ուսուցիչներուն եւ ուսուցչուհիներուն թոշակները:

Հակառակ պարագային, դպրոցը անմիջապէս կը փակուի: Նոյն իսկ վերջնապէս: Արդէն մեծագոյն շնորհն է որ կ՚ընեն, հանդուրժելով անոնց գոյութեան:

Հիմա այդ «շնորհ»ն ալ պիտի ցնդի, երբ կառավարութիւնը, հետզհետէ ձեռք առնելով դպրոցներու մատակարարութիւնը, քիթ կոխելով ամէն բանի մէջ, վճռէ թէ այս կամ այն դպրոցը բաւարար եկամուտ չունի. հետեւաբար պէտք է փակուի:

Ուշագրաւ է որ, այս լուրին հետ մէկտեղ, Թուրք մամուլը վերջերս ողբեր կը հիւսէ փոքրամասնութեանց դպրոցներու գլխուն փաթթուած Թուրք ուսուցիչներու նիւթական կացութեան մասին:

«Ճիւմհուրիյէթ»ն էր որ կ՚աղաղակէր, օգոստ. 18ին.

— «Ինչո՞ւ համար յայն տղու մը խօսած թուրքերէնը թուրք տղու մը խօսած թուրքերէնը չէ. ինչո՞ւ համար հայ տղու մը գրիչէն ելած թուրքերէնը թուրք տղու մը գրիչէն ելած թուրքերէնը չէ:

... Եթէ կ՚ուզենք ապատել այդ վարժարաններու մէջ թուրքերէն լեզուն, նախ եւ առաջ պէտք է որ թուրքերէնի ուսուցիչները ազատենք... Շատ եկեղեցական մէկ ձուկով 40 հոգի կերակրող Մարգարէի դարէն»:

Մինչդեռ, փոքրամասնութեանց դպրոցներուն վրայ նշանակուած Թուրք ուսուցիչները երկու-երեք անգամ աւելի ժամավարձ կ՚առնեն, քան հայ, յոյն կամ հրեայ ուսուցիչը: Եթէ չենք սխալիր, նախակրթարաններու համար ժամը 75 դրուշ, իսկ բարձրագոյն վարժարաններու համար՝ 150 դրուշ: Իրականին մէջ, ամսական 25 ոսկիով պաշտօնավարողները ոչ-Թուրքերն են, ոչ թէ Թուրքերը: Անոնք ալ, ամիսներով ապառիկ մնալու պայմանաւ:

×

Այս հարցին մէջ ալ, Էնկիւրին կը հետապնդէ քանի մը նպատակ միանգամայն:

Կը ձգտի ոչ միայն իր թաթին տակ առնել փոքրամասնութեանց եկամուտները, այլ եւ երեւան հանել նոր տեսակ «Լքեալ» գոյքեր: Հասութաբեր կալուածներ: Անշուշտ իր ձեռքով «մատակարարելու» համար զանոնք:

Ընդարձակ ծրագրի մը մէկ մասն է այս քաղաքականութիւնն ալ, փոքրամասնութիւնները անկէ մատնելու, զանոնք յուսահատեցնելու եւ ցրուելու համար:

Անցեալ փետրուարին, Էնկիւրի ծրագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն չպիտի կրնան համախումբ ապրիլ միեւնոյն ցեղին պատկանող եւ Թուրքերէն չգիտցող համայնքները:

Օրէնքին հրատարակութենէն անմիջապէս յետոյ, լռութիւն հրամայուեցաւ: Բայց այդ չի նշանակեր թէ օրէնքը եղաւ առնուեցաւ:

Ընդհակառակն, լռութիւնը աւելի դիւային հանգամանք մը կուտայ այդ չարաշուք ծրագրին:

Լռութիւնը յաւալոյն միջոցն է, ծրագիրը կամաց-կամաց գլուխ հանելու:

Ահա տարիներէ ի վեր հանրատուներ կը բացուին հայաշատ թաղի մը, Ֆէրիտիէի մէջ, հակառակ եղած բողոքներուն: Կարգաւ Հայերը զզուեցնելու եւ ցրուելու համար:

Եւ դեռ ուրիշ հրէշային կարգադրութիւններ:

... «Ուրկէ՞ կը գտնեն դրամը»:

Ինչպէս կ՚ապրին ըսելու ձեւ մը, որ կը ձգտի գաղտնիքներ հանելու գաղտնի որոշումներ գործադրելու համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՐԱՆ

— :-: —

Հետաքրքրուեցայ թէ ի՛նչ գիրքեր կը գնէ մեր ժողովուրդը, ընթացիկ բացառութեամբ մը՝ «ընթերցող հասարակութիւնը» ;եւ հարցուցի Հրանտ Սամուէլին, մտնելով իր գով գրատունէն ներս:

— Ամէնէն աւելի երգարան կը ծախուի, յետոյ աղօթագիրք...

Հոգեբանական վերլուծման գեղեցիկ նիւթ է այս, — քննել թէ ինչո՛ւ հայ ժողովուրդը, այսքան փլուզումներէ եւ քայքայումներէ յետոյ, տագնապի եւ տառապանքի մէջ, բան չի խնայեր ունենալու համար իր երգարանը: Չեմ ուզեր խօսիլ անոնց մասին, որոնք աղօթագիրք կը փնտռեն, — հոգեպէս տկար եւ ազդուն, բարոյապէս դիւրաբեկ ու կրաւորական այս մարդիկը հիւանդներ են, որոնք կը կարծեն միսթիկի մէջ գտնել դարմանը իրենց ցաւերուն:

Բայց առաջ բազմութիւն մըն է այն, որ երգարան կը փնտռէ, — «երգելով կ՚ուզէ մեռնիլ», կամ «երգելով կ՚ուզէ ապրիլ»: Ու այդ բազմութիւնը գիտէ թէ հայ երգարաններուն մէջ է պահուած ինչ որ կորսնցուց ինք, — մեր երգարաններուն մէջ են հայրենի «բարձր սարերը», «լուսնակն անուշները», «չինար եարերը», «հօրովէլով րրբռուն արտերը», «չուն Թուրքերին դէմ մեր կռիւները», Սիփանը, Մասիսը, Արաքսը: Այնտեղ են մեր գարունները, որոնց վրայ «ծխուն ա սրբել», այնտեղ են մեր տնձրեւները, երբ «սեւ ու ամպեր» կը դողան, այնտեղ են հայ ազգային սիրտերը, որ կը բաբախեն ազնուական եւ երանուէտ զէքով մը, եւ այնտեղ են օրօրոցի մեր երգերը:

Այնտեղ՝ Հայոց պատմութիւնը, մեր իղձերը, մեր երազները, մեր ապագան:

Մեր կտակարանն է «հայկական երգարանը», մեր Տասնաբանեայ Աւետարանը, — ահա թէ ինչո՛ւ երգարան կը գնէ գաղթական հայ ժողովուրդը:

Ափսո՛ս, որ չունինք շնորհքով երգարան մը: Ամէն մարդ, օգտուելով մեր ժողովուրդին այս տրամադրութենէն, երգարան է կազմեր, — գէշ տպագրութիւն, անճաշակ հաւաքում, աղաւաղուած բառերով: Քանի մը տասնեակ երգարաններ ունինք եւ երգարանի «հեղինակներ», մէկը միւսէն աւելի գէշ: Ահա ԱԶԴԱԿ եւ ՆՈՐ ՕՐ թերթերն ալ, նոյն բարեգործութեամբ, ականեր են պրակ առ պրակ երգարան տպել: Չեմ գիտեր թէ որքա՛ն պիտի դնեն, եւ որքա՛ն պիտի դարմանեն իրենց տպարանին թերութիւնները՝ լոյս ընծայելու համար շնորհքով երգարան մը, գեղարուեստական ու համբնտիր:

Ինչ որ ալ ըլլայ, գեղեցիկ է տեսնել, որ հայ ժողովուրդը երգարան կը սպառէ, ինչպէս մանուկը՝ այբենարան: «Ազգապահպանման» ազնուր միջոց է այս: Վասն զի հայ ժողովուրդը հայ պիտի մնայ այնքան ատեն որ այնքան կ՚երգէ:

Երգէ՛, Հայոց ժողովուրդ, երգէ՛ արտօրիկ լեզուովդ, երգէ՛ ծիծեռնակի պէս, երգէ՛ կռունկի պէս, բայց երգէ՛ ապրելու համար:

ԱՐԵՒԱՆ

ԳՈՐԾԵՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ՞Ն

Նախագահ Հուվըրէն յետոյ, Պելճիոյ ազգ. դրամատան տնօրէնն ալ լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ առջի օր:

— Այսօր կացութիւնը աւելի լաւ է քան վեց ամիս առաջ: Դեռ ամէն ինչ ստոյգ չէ, բայց յոյսի շող մը կը պլպլայ: Այդ շարժումը զօրացնելու համար, կան երկու էական պայմաններ զորս կը յուսամ թէ պիտի իրականացնէ միջազգային տնտեսական խորհրդաժողովը, — 1. Վերահաստատում դրամական ապահովութեան, կարելի եղածին չափ շատ երկիրներու մէջ: 2. Վերջ զանազան երկիրներու միջեւ կնքուած փոխանակութեանց սահմանափակման:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ամերիկա պիտի ճանչնա՞յ Խ. Ս. Հ. Մ.ը

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Մ. Նահանգներուն մէջ հետզհետէ կը զօրանայ խորհրդային իշխանութիւնը ճանչնալու տրամադրութիւնը:

Այս առթիւ թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն.—

Խորհրդային իշխանութիւնը ճանչնալու տրամադրութիւնը յառաջ եկած է զանազան պատճառներէ: Մէկը այն է որ, Օթավայի խորհրդաժողովին մէջ, որոշուած է ամերիկեան արտադրութեանց առջեւ փակել կարգ մը շուկաներ: Մ. Նահանգները կ՚ուզեն այս կորուստները փոխարինել նոր շուկաներ գտնելով Խորհրդային Միութեան մէջ: Արդէն իսկ կարեւոր դրամատուն մը առաջարկած է պարտաւորիչ փոխառութիւն մը հրապարակ հանել, ի նպաստ խորհրդային իշխանութեան: Մ. Նահանգներուն համար նոյնքան անհրաժեշտ է գրամագլուխներ որքան ապրանքներ արտածել:

Մ. Նահանգները ճանչնալով խորհրդային իշխանութիւնը, միեւնոյն ատեն կ՚ուզեն պատասխան մը տալ Ճափոնի, որ ճանչցաւ Մանչուրիոյ պետութիւնը եւ իր խնամակալութեան տակ առաւ չինական այդ հարուստ նահանգը:

Վերջապէս, բազմաթիւ մարդիկ այն տեսակէտն ունին թէ Մ. Նահանգները չեն կրնար յաւիտենապէս անգիտանալ կառավարութիւն մը որ կ՚իշխէ աւելի քան 12 տարիէ ի վեր, ահագին երկրի մը վրայ, որուն տնտեսական ուժը կ՚աճի տարուէ տարի եւ որուն հետ առեւտրական բազմաթիւ յարաբերութիւններ ունի արդէն Ամերիկան:

Այս միջոցին Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը կ՚ուսումնասիրէ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկելու առաջարկը, զոր ըրած էր Թասէք, Ժընեւի մէջ: Զինաթափութեան ժողովէն առաջ, Ամերիկայի արտաքին նախարարը խօսակցութիւններ ունեցած էր խորհրդային պատուիրակներուն հետ, որոնք վճռապէս յայտարարած են թէ անկարելի է որ Ռուսիան հրաժարի համայնավարական Միջազգայինէն, ինչպէս թելադրուած էր: Անոնց կարծիքով, ջնջել համայնավարական Միջազգայինը՝ կը նշանակէ ջնջել հանրապետական կուսակցութիւնը Մ. Նահանգներուն մէջ:

Մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկելու համար, անհրաժեշտ է վարկեր առնել Երեսփ. Ժողովէն, ինչպէս եւ ապահովել Ծերակոյտին հաւանութիւնը: Այս առաջարկը յանձնուած է Նախագահ Հուվըրի, որ թերահաւատ է, բայց ուզած է Գորահի եւ ուրիշ ծերակուտականներու կարծիքն առնել:

× «Թայմզ» կը գրէ թէ՝ Ժընեւի մէջ կատարուած խօսակցութեանց ընթացքին, տրամադրութիւն յայտնուած է փոխադարձ համաձայնութեամբ կարգադրելու խորհրդային իշխանութեան կողմէ բռնագրաւուած ամերիկեան ստացուածքներու եւ կերենսկիի պարտքերու վճարման խնդիրները: Ամերիկացիները առարկած ըլլալով թէ առաջարկուած պատուիրակութիւնը չպիտի կրնայ երեւան հանել Ռուսիոյ իրական կացութիւնը, Թասէք պատասխանած է թէ պատուիրակութիւնը կրնայ միայն առնել իր թարգմանները եւ եթէ անհրաժեշտ եղբայրացութեան յանդի, նեղուելու բան չկայ:

Հնդկաստանի ճակատին վրայ

Բրիտանական կառավարութիւնը միշտ մտահոգ է Հնդկաստանի վիճակէն եւ միջոցներ կը խորհի ելք մը գտնելու համար: Միջնորդ մը ճարած են, որպէս զի տեսակցի Կանտիի եւ միւս ազգայնական վարիչներուն հետ:

«Տէյլի էքսփրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոմպէյէն.—

Հնդկաստան հրաբուխ մըն է որ կրնայ մէկ օրէն միւսը պայթիլ: Երկիրը հանդարտ է երեւութապէս, որովհետեւ 24,732 հնդիկ առաջնորդներ եւ գործիչներ ձերբակալուած են: Ազգ. համագումարին գործունէութիւնը թուլցած է: Պետերը ձերբակալելու եւ անոնց ստացուածքները գրաւելու հրամանները անշուշտ մեղմացուցած են շարժումը, բայց խլրտումը վերջացած չէ:

Թերթը կ՚աւելցնէ թէ կառավարութիւնը այժմ կը ջանայ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար, եւ այս նպատակով կ՚ուզէ հաշտեցնել Հնդիկ ազգայնականները, որոնք համաձայն չեն Կանտիի ծայրայեղութեանց:

Գերմանական թնճուկը

Երէկ արտակարգ խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահին եւ նախարարներուն միջեւ, որուն կացութեան մասին:

Այս խորհրդակցութենէն առաջ, յանկարծ Պերլին հասաւ Հիթլէր եւ տեսնուեցաւ վարչապետ Ֆոն Փափէնի հետ: Մեծ վերապահութիւն կը տիրէ այս տեսակցութեան մասին, որուն ներկայ էր նաեւ Զոր. Շլայխէր: Համաձայն արձանագրուած լուրերու, Հիթլէր յայտներ է թէ ինք համաձայնած է կեդրոնի կուսակցութեան հետ եւ անոր յանձնած՝ խառն դահլիճի մը ցանկը: Բայց, աւելցուցեր է թէ իր ուզածը այդ չէ եւ պիտի նախընտրէր մասնակցիլ նախագահական դահլիճի մը, Ֆոն Փափէնի կամ Զոր. Շլայխէրի վարչապետութեամբ:

Հաւանական չի համարուիր որ համաձայնութիւն գոյանայ:

Հիթլէր այս տեսակցութենէն եւ վարչապետին հետ ճաշելէ յետոյ, ունկնդրութեան ընդունեցաւ իր 230 երեսփոխանները, որոնք փառաւոր ցոյց մը կատարեցին: Այս առթիւ ճ[…] մը խօսելով, ըսաւ թէ օրէ օր կ՚աճի իր սատարած շարժումը, թէ Գերմանիոյ զանազան մասերուն մէջ իրենք արդէն տէր են իշխանութեան: Սակայն, չեն կրնար կառավարել ամբողջ Գերմանիան: «Բայց, մեր յաղթանակը ժամանակի խնդիր է»: Աւելցուց թէ Ֆոն Փափէնի դահլիճը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՄՏԻՔԻ ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

■■■

Խ. Միութեան Գերագոյն Ատեանը հրամայեց բոլոր նահանգային ատեաններուն՝ անմիջապէս կազմել տեղեկատուներու միացում վաշտ մը, օգնելու համար հունձքի եւ ստացուածքի գողութեան դէմ կազմակերպուած պայքարին: Իւրաքանչիւր հաւաքական տնտեսութենէ մէկ-երկու անդամներ պիտի արձանագրուին այս գաղտնի ծառայութեան համար, եւ վստահելի գործակալ մը պիտի դրուի իւրաքանչիւր խորհրդային խանութի մէջ: Դատական ատեանները չպիտի գործեն, այլ պիտի կապուին իւրաքանչիւր շրջանի կեդրոններուն հետ, ուր ժողով պիտի գումարեն, տեղեկագիրներ կազմելու եւ հրահանգներ ստանալու համար, այսպէս դառնալով մասնագէտ խուզարկուներու մարմին մը՝ խորհրդային ստացուածքի պահպանման համար: Անոնք պիտի օգնեն գործադրելու վերջին հրամանագիրը, որ մահուան պատիժ կը սպառնայ արմտիքի գողերուն եւ պիտի համոզեն բազմութիւնները թէ «խորհրդային Միութեան մէջ ընկերվարական ստացուածքը անհունապէս աւելի սրբազան է եւ անբռնաբարելի քան անհատական ստացուածքը՝ քաղքենի երկիրներու մէջ»:

Արմտիքի գողութեան դէմ հրատարակուած հրամանագիրը բուռն պայքար բացած է գիւղացիներուն մէջ, որոնք խիստ կը յուզուին այժմ: Կը թուի թէ Մոսկուայի ուզածն ալ այս է, քանի որ միացեալ գիւղացիութիւն մը վտանգաւոր կը համարուի: Խորհրդային մամուլը կը պահանջէ անողորմաբար գործադրել մահապատիժը, նոյն իսկ այն գիւղացիներուն դէմ որոնք գրպաններ կամ գոգնոցներ լեցուն հասկեր կը տանին տուներնին, դաշտէն վերադարձին:

ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Սուրիոյ «Լիբան լը Հայ» թերթը կը գրէ.—

Թուրքեւսուրիական սահմանին վըրայ ապահովութիւնը պահելու պատրուակով, թրքական կարեւոր ուժ մը գետեղուած է: Հալէպի թերթերը ցարդ բազմաթիւ դէպքեր յիշեցին, որոնք կատարուած են այդ թրքական ուժերու կողմէ:

Այս անգամ ալ, ահա, Հալէպի ժամանակի տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ երկու դէպքերը:

Առաջին.— Թամօ անուն ձարպաշուցի մը կ՚ուզէր սահմանը անցնիլ, մօտակայ թուրք գիւղ մը հանդիպելով իր առեւտուրը ընելու համար: Թուրք զինուորները սակայն կը սկսին կրակ տեղալ անոր վրայ եւ առանց բառ մը իսկ փոխանակելու տեղն ու տեղը կը մեռցնեն զայն:

Երկրորդ.— Սուրիացի հովիւ մը, Մէյտան Էքպէզի մօտ գտնուող գետ մը բերած է իր հօտը, ջրելու համար: Գետը կը գտնուի սուրիական սահմանին մէջ, բայց շատ մօտ թրքականին: Թուրք զինուորներ կը կողոպտեն զայն, ոչխարներն ու այծերը կը քշեն թրքական սահման:

ՔՈԼԵՐԱ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Պէյրութի առողջապահական տնօրէնութիւնը իմանալով որ քոլերայի դէպք մը ծագած է Խովանը շինողի մը տան մէջ, ամէն նախազգուշական միջոցները ձեռնարկեց աղէտը սահմանափակելու համար:

× Ճիպէյլի մէջ բազմաթիւ մարդիկ վարակուած են ժանտատենդէ:

Առողջապահական տնօրէնութիւնը կը թելադրէ որ ամէն ոք պատուաստուի:

— :-: —

ԻՐԱՔԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ, որ Քիւրտիստան գացած էր օդանաւով, Պաղտատ վերադարձաւ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մէջ կատարուած պեղումներու ընթացքին, Տիբերիա լիճին մօտ գտնուեցան աւերակները եկեղեցիի մը որ շինուած էր այն տեղին վըրայ ուր Քրիստոս հինգ հազար հոգիի բաւեցուցած էր հինգ նկանակը:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— «Թան» յօդուածաշարք մը սկսած է հրատարակել, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մասին, պարզելով կացութեան զանազան ծալքերը:

Քաղուածաբար՝ առաջին մասը.—

Սուրիա, հին ժամանակներէ ի վեր, երբ աշխարհի քառուղին, ամէնէն աւելի ցանկալի հողամաս մը եղած է: Իր նախնական ժողովուրդը — Փիւնիկեցիներ, Արամէացիներ, Եբրայեցիներ եւ Արաբներ — դարերու ընթացքին խառնուած են անոր հարստութեան պատճառով հոն խուժող ուրիշ ցեղերու հետ: Աբրահամ նահապետի օրէն Դամասկոսի պարտէզները նշանաւոր էին եւ Հռոմայեցիները զայն իրենց կայսրութեան շտեմարանն՝ ըրին: Հիւսիսի Հիթիթները, հարաւի Փղշտացիները, Եգիպտացիները, Ասորիները, Հռոմայեցիները, Թուրքերն ու Արաբները, հետզհետէ երկիրներէ երբ յաղթական գալով, բնիկ ժողովուրդին վրայ աւելցան եւ հոն զարգացան:

Եւ այսօր իսկ, Սուրիա իր քաղաքական զօրութիւնը կը պահէ եւ Ֆրանսական հոգատարութեան հաստատումէն ի վեր, հարիւր հազարաւոր Հայեր, Քիւրտեր, Չերքէզներ, Ասորա-Քաղդէացիներ հոն գաղթած են Կիլիկիայէն եւ Անատոլուէն արտաքսուած աքսորի ու վայրագութեանց հետեւանքով: Փախչելով անկարգ, թողլով իրենց տուներն ու արտերը, այս դժբախտները կոչ ըրած են Սուրիոյ հիւրընկալութեան եւ Ֆրանսայի վեհանձնութեան: Այժմ անոնք հաստատուած են իմանք լիբանանեան մեծ քաղաքներու մէջ, ուրիշներ Լաթաքիոյ նահանգը, կամ Վերին Ճեզիրէ, Եփրատի կամ իր մէկ ճիւղին՝ Ճաղ-Ճաղի յուռթի ափունքը: Իրենց առջի թշուառ վիճակը տակաւ կը բարելաւուի, իրենց առժամեայ կայանները մնայուն բնակարանի կը վերածուին եւ երկրին տնտեսական կեանքին իրենց մասնակցութիւնը օրէ օր աւելի գործօն կը դառնայ:

Ցեղերու, սովորութեանց եւ աւանդութեանց այս այլազանութիւնը ունի ձգտումներու եւ ցանկութեանց նոյնքան այլազանութիւն: Թրքական իշխանութեան տակ երբեմն ճնշուած այս ցանկութիւնները ազատ արտայայտութիւն գտան Սեւրի դաշինքէն ի վեր: Այսքան այլազան ցանկութիւններ համաձայնեցնել ընդհանուր շահուն հետ, բաւական դժնդակ բան է: Հոն, ինչպէս է Եւրոպայի մէջ, ցեղային տարբերութիւններէն աւելի տիրապետող են կրօնական տարբերութիւնները: Կրօնքն է որ իրարմէ կը զատորոշէ Սուրիոյ բնակիչները: Հաւատքի քանեակ մը խմբաւորումներ կան խիստ ազդեցիկ եւ գործօն, իւրաքանչիւրը նախանձախնդիր իր անհատականութեան, շահերուն եւ իրաւունքին: Պատրիարք, եպիսկոպոս, միւֆթի եւ րաբբի կը յարգուին իրենց հաւատակութիւններէն, մեծ վարկ կը վայելեն, որով անոնք ալ ուժ կուտան իրենց հօտերուն ցանկութեանց:

Սովորութիւն է իսլամ Սուրիոյ հակադրել քրիստոնեայ Լիբանանը: Այս պարագան շատ բան կորսնցուց իր ճշդութենէն այն օրէն որ զօր. Կուռօ 1920 սեպտ. 1ին ստեղծեց Մեծ-Լիբանանը, բաղկացնել Լիբանանի հին նահանգէն, որուն վրայ աւելցան Պաալպէքի եւ Պէքաայի գաւառները եւ Սայտայի գաւառակը, մեծ մասամբ իսլամաբնակ: Լիբանանի հանրապետութիւնը այժմ ժողովուրդ մը ունի ուր քրիստոնեայ տարրը տակաւ կը հաւասարակշռուի Սիւննի, Շիի, Ալէվի եւ Տիւրզի տարրերէն: Այս իսլամական տարրերուն յաւելումը իրաւ է թէ նպաստեց Լիբանանի տնտեսական զարգացման, բայց անոր կորսնցնել տալով իր կրօնական միատարրութիւնը, կնճռոտեց քաղաքական խնդիրը և բացաւ դուռը նոր եւ փափուկ դժուարութեանց: Անցեալ մայիսի դէպքերը ասոր անմիջական հետեւանքն էին:

Սուրիոյ քաղաքական կազմակերպութիւնը շատ բարդ է: Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը թէեւ իսլամ, բայց իրենց ձգտումները, քաղաքական ասպիրանը, տնտեսական շահերը դպալուպէս տարբեր են: Նախապէս հինգ պետութեանց բաժնուած, յետոյ դաշնակցային խմբաւորումի մը մէջ առնուած, Հալէպի, Դամասկոսի եւ Լաթաքիոյ պետութիւնները, իրենց սեփական կազմակերպութեամբ, բայց իրենց հասարակաց շահերուն համար կախեալ՝ դաշնակցային խորհուրդէ մը, Սուրիան այժմ ենթարկած են բաւական բարդ վարչաձեւի մը: Նկատի առնելով կարգ մը ժողովուրդներու անջատողական ցանկութիւնները 1925 յունուար 1էն ի վեր ստեղծուեցաւ Սուրիոյ պետութիւնը, բաղկացած Հալէպի, Դամասկոսի եւ Աղեքսանտրէթի գաւառակին պետութիւններէն: Այս վերջինը կապուած չէ այլեւս Հալէպի նահանգին, եւ կը պահէ իր նախկին վարչական ինքնավարութիւնը: Գալով Ալէվիներու պետութեան, որ կը կոչուի Լաթաքիոյ կառավարութիւն, բաղկացած իսլամ փոքրամասնութենէ մը որ մասնաւոր ծէսի մը կը պատկանի, իր յայտնած բացարձակ անջատողական փափաքին վրայ, ինքնավար պետութիւն մըն է:

Հաւանելի է թէ հոգատար պետութիւնը ինչպիսի դժուարութեանց կը բախի, գլուխ հանելու համար իր գործը Սուրիոյ մէջ:

Ճէպէլը — Տրիւզ մեծ ցեղուռութիւններ եւ դժուարութիւններ պատճառեց Ֆրանսայի: Պաշ պատերազմին, Տիւրզիները թիւով 60,000 ամէն բանէ վեր կը դասեն իրենց անկախութիւնն ու աւատական աւանդութիւնները: Անոնց խաղաղեցումը զօր ժամանակին ի զուր փորձեցին Թուրքերը, կախում ունէր դրացի երկիրներու խաղաղեցումէն եւ հոգատարութեան գործին յաջողութենէն: Այս լեռնականներուն համար մասնաւոր վարչաձեւ մը պէտք էր: Գործերու վարչութիւնը զինուորական կառավարութեան մը յանձնուիլը, տեղական մեծ ընտանիքներու պետերէ բաղկացած կառավարական խորհուրդի մը կազմութիւնը գոհացուցին Տիւրզիներու աւատական ցանկութիւնները: Փոխադարձ վստահութիւն հաստատուեցաւ եւ այժմ խաղաղութիւնը կատարեալ է հոն:

Սուրիական հարցին լուծումը շատ դժուար ու բարդ է: Դամասկոսի մէջ սկզբունքի թշնամութիւն կայ Ֆրանսայի դէմ: Գործօն փոքրամասնութիւն մը հակառակ է հոգատարութեան: Ազգայնական կուսակցութիւնը, ինչպէս Պաղեստինի, նոյնպէս Սուրիոյ մէջ կ'ընդդիմանայ օտար նախաձեռնութեան: Այս ընդդիմութիւնը սկզբունքի խնդիր չէ միայն: Դրական արգելքներ կը հանեն հոգատարութեան դէմ եւ այս պատճառաւ քանիցս արիւն թափած է սուրիական քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ: Ասոր համար է որ կը յապաղի երկրին գործերուն կարգադրութիւնը:

Այս ազգայնականները մեծ մասամբ կը բաղկանան նախկին աւատապետներէ որոնք վարժուած են երբ դիրի գործածելու դեղջուկ տարրը, իրենց շահերը վտանգուած տեսնելով, կը մերժեն նոր վարչաձեւը: Ասոնք փոքրամասնութիւն մըն են: Ժողովուրդին մեծ զանգուածը, չեն հետաքրքրուիր քաղաքականութեամբ: Աշխատասէր, գործունեայ, ժրաջի, երկար ատենէ վարժ դժնդակ աշխատանքի, իրենց նիւթական բարօրութիւնը կը խորհին միայն: Անոնք կ'ուզեն միայն ապրիլ խաղաղութեամբ եւ արդարութեամբ ինչ որ կ'ապահովէ իրենց Ֆրանսայի ներկայութիւնը: Բայց ազգայնականները զանոնք կը դրդեն:

Ինչ որ ալ ըլլայ, կազմակերպութեան առաջին հանգրուանը կատարուած է Սուրիոյ մէջ եւ կ'ընթանայ դէպ ի բարելաւում:

ՔԻՇՆԵՒԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Պեսարապիոյ Հայոց Ազգային Խորհուրդը, կամ, կարճ ափաղոով Նաքօպան, միակ պատասխանատուն Քիշնեւի Հայկական Օկրատայի դրամական ամբողջ տասը տարի թեմը զրադեցնելէ եւ անոր նիւթական ու բարոյական ուժերը ջլատելէ յետոյ ալ, կը յաւակնէր պահել իր իրաւասութիւնը կալուածներու վարչութեան վրայ:

Նաքօպան կը կռթնէր 1920ին տրուած արքայական հրովարտակի մը վրայ, որ Նաքօպային պաշտօն կուտար Քիշնեւի թեմապատկան կալուածները վարելու, առժամեայ կերպով, այսինքն մինչեւ առաջնորդի մը գալը, պաշտօն որուն իր չար գործածումովն էր որ Նաքօպան կորսնցուց Հայկական Օկրատան, եւ զոր Նաքօպան կը յաւակնէր ձեռքէ չհանել առաջնորդին գալէն յետոյ ալ:

1930ին, Նախարարական որոշմամբ, Նաքօպայի ձեռքէն առնուեցաւ վերջապէս այդ իրաւասութիւնը: Չնայելով ասոր ալ՝ ան մինչեւ կը փորձէր մնալ վարիչ այդ կալուածներուն, դժուարացնելով թեմական իշխանութեան շատ մը քայլերը եւ խանգարելով յաճախ Օկրատայի յարքունիս գրաւուած մասը ետ առնելու համար թափուած աշխատանքները:

Փրոֆ. Եորկայի կառավարութեան օրով՝ թեմը օրէնքով ճանչցուեցաւ, առաջնորդը հաստատուեցաւ արքայական հրովարտակով, եւ թեմին կանոնադրութիւնը վաւերացուեցաւ հրովարտակով մը:

Քիշնեւի խառնակիչները իրենց պատեհը քաշուեցան պահ մը:

Բայց երբ ներկայ կառավարութեան օրով՝ թեմին վարչութեան պիտի անցնէր Հայկական Օկրատայի յարքունիս չգրաւուած մասը, աւարտելով վերջապէս իր երեսնամեայ վարձակալութեան պայմանաժամը, Քիշնեւցիները դարձեալ իջան ասպարէզ, կալուածներու եկամուտը ձեռքէ չհանելու միակ մտահոգութեամբ, թէեւ, ըսենք, ի դէպ, թեմական խորհուրդը անշուշտ որ պիտի հոգար Պեսարապիոյ կարօտ եկեղեցիներն ալ:

Թեմական խորհուրդին ուրիշ բան չէր մնար ընել՝ բայց եթէ պետութենէն պահանջել կիրարկել ընել օրէնքով եւ արքայական հրովարտակներով իրեն տրուած իրաւասութիւնները:

Կառավարութիւնը ընդ առաջ գնաց իր մօտ եղած դիմումներուն, եւ վերջնապէս փակեց խառնակիչներուն առջեւ՝ մեքենայութեանց ամէն ասպարէզ:

×

Ստորեւ կուտանք այն տեղեկագիրը՝ զոր դատաւորութեանց նախարարութիւնը ներկայացուցած է վեհապետին, առաջարկելով Նաքօպայի պաշտօնին հանգիստաւոր լքումը.—

Վեհափառ Տէր,

1920ին Քիշնեւի առաջնորդութեան պատկանող եւ Պեսարապիոյ մէջ գտնուող կալուածները, եւ նաեւ անոնք որ կը պատկանին Էջմիածնի կաթողիկոսութեան, առանց օրինաւոր ներկայացուցչի ըլլալով, —որովհետեւ Քիշնեւի հայ առաջնորդական աթոռը թափուր էր եւ տեղական օրէնքով նախատեսուած հայ-լուսաւորչական քոնսիսթորիան կազմակերպուած էր, — 1920 դեկտ. 13 թուակիր եւ 4139 համար արքայական հրովարտակով Պեսարապիոյ Հայերէն կազմուած եւ Նաքօպա կոչուած ժողովին արտօնուած էր յանձնառնել եւ վարել Քիշնեւի հայ-լուսաւորչական թեմին եւ Էջմիածնի կաթողիկոսութեան պատկանող անշարժ եւ շարժուն կալուածները, առժամեայ կերպով, այսինքն մինչեւ ընտրութիւնն ու հաստատութիւնը հայ առաջնորդի մը:

1931 յուլիս 31ի 2812 թիւ արքայական հրովարտակով վաւերացուեցաւ Ռումանիոյ հայ-լուսաւորչական թեմին հաստատութեան օրէնքը, 1931 հոկտ. 27ի 3504 թիւ հրովարտակով վաւերացուեցաւ նոյն թեմին երբ առաջնորդ Հուսիկ արքեպսկ. Զօհրապեան, իսկ 1931 նոյեմբեր 23ի 3765 թիւ հրովարտակով վաւերացուեցաւ եւ հրատարակուեցաւ Ռումանիոյ հայ-լուսաւորչական թեմին կազմական եւ վարչական կանոնադրութիւնը:

Նոյն կանոնադրութեան 70րդ յօդուածին համաձայն Քիշնեւի հայ թեմապատկան կալուածները կը կառավարուին թեմական խորհուրդին կողմէ:

Ամբողջ Ռումանիոյ հայ-լուսաւորչական առաջնորդութիւնը օրէնքով հաստատուած ըլլալով ուրեմն, իր կանոնադրութիւնը հաստատուած եւ առաջնորդը վաւերացուած համաձայն դատաւորութիւններուն, խորին յարգանօք կը խնդրեմ, Վեհափառ Տէր, որպէս զի հաճիք ստորագրել յարակից հրովարտակը, որով 1920ին Հայկական Նաքօպա ժողովին տրուած պաշտօնը առժամեայ կերպով վարելու Պեսարապիոյ հայ եկեղեցական կալուածները՝ կը դադրի անոնց վարչութիւնը անցնելով թեմին թեմական խորհուրդին:

Ամենախորին յարգանօք, Ձեր Վեհափառութեան ամենախոնարհ ծառան՝ Արքունեան, դատաւորութեանց եւ արուեստից նախարար Տ. Կուսբի:

Դատաւորութեանց խորհրդական Սբ. Պրըտիչ իանու:

×

Այս տեղեկագրին հիման վրայ՝ վեհապետը ստորագրեց հետեւեալ հրովարտակը —

ՔԱՐՈԼ Բ.

Շնորհիւն Աստուծոյ եւ կամօքն ազգին Արքայ Ռումանիոյ

Ողջոյն ներկայից եւ այց գալոց եւ Հանրային կրթութեան, դաւանութեանց և արուեստից մեր նախարարին 73877 - 8735 - 932 թիւ տեղեկագրին վրայ՝ կը հրամայենք:

Յօդ. 1.— 1920 տարուան 4139 թիւ արքայական հրովարտակով Քիշնեւի հայկական «Նաքօպա» ժողովին տրուած իրաւասութիւնը՝ Պեսարապիոյ հայ լուսաւորչական կալուածները առժամեայ կերպով վարելու, կը դադրի:

Յօդ. 2.— Ռումանիոյ հայ լուսաւորչական թեմին կազմական վարչական կանոնագրութեան 70րդ յօդուածին համաձայն, Պեսարապիոյ թեմապատկան կալուածները կ'անցնին նոյն թեմի թեմական խորհուրդի վարչութեան:

Յօդ. 3.— Հանրային կրթութեան դաւանութեանց եւ արուեստից մեր նախարարը պաշտօն ունի կիրարկելու ներկայ հրովարտակը:

Տրուած Գուքրէշ, 1932 յուլիս 18ին: Քարոլ

Հանրային կրթութեան, դաւանութեանց եւ արուեստից նախարար՝ Տ. Կուսբի:

Այս կերպով մղձաւանջ մը կը վերնայ Ռումանիոյ հայ թեմին գլխէն:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

ՊԵԼԿՐԱՏ (յապաղած).— Կաթողիկոսական ընտրութեան համար, մեր փոքրաթիւ հայ գաղութը նամակ մը ստացաւ Մանչեսթըրէն, որով հոգեւոր հովիւը կը թելադրէր պատգամաւոր մը ընտրել:

Այս հարցին ընթացք տալու համար, Պ. Սահակ Գէորգեան օգոստ. 14ին ժողովի հրաւիրեց գաղութը պանդոկի մը մէջ: Ներկայ էր գրեթէ ամբողջ Պելկրատի գաղութը բացի քանի մը անձերէ:

Ժողովին ատենապետ ընտրուեցաւ Պ. Գէորգեան, իսկ ատենադպիր Պ. Գ. Մարճիկեան: Նախ քան օրակարգի անցնելը, Պ. Գ. Մարճիկեան, պարզեց հայ ազգին քաշած տառապանքները դարերու ընթացքին: «Հայ ազգը կուրծք տալով արիւնաշաղախ դարերու յորձանքին, պահած եւ պահպանած է իր արդար իրաւունքը: Անոր ժամանակակից ազգերը գրեթէ ... ցած են, սակայն ան մինչեւ այսօր, կռուելով ամէն տեսակ այլասերման դէմ, կը շարունակէ իր գոյութիւնը»:

Անոր ներկաներէն որ միանան, որովհետեւ միայն միութեամբ կրնանք պահել մեր մատաղ սերունդը այլասերումէն»: Ցետոյ կարդաց Մանչեսթըրի նամակը: Նկատի առնելով ուղղակի ներկայացուցիչ զրկելու դժուարութիւնը, թէր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ ընտրուեցաւ Պ. Ա. Օտապաշեան (Մանչեսթըրէն), որ պիտի ներկայացնէ մեր գաղութը:

× Օրակարգի երկրորդ հարցն էր կազմել Բարեգործականի մասնաճիւղ մը: Ներկաները մեծամասնութեամբ ընդունեցին այս առաջարկը, եւ ընտրուեցաւ եօթը հոգինոց վարչութիւն մը, հետեւեալ անդամներով.— Պ. Գ. Սէֆէրեան, Չալըքեան, Դաւիթեան, Ոսկանեան, Գէորգեան, Վարդանեան, Մարճիկեան: Ցետոյ կազմուեցաւ դիւանը,— Պ. Ս. Գէորգեան ատենապետ, Գ. Մարճիկեան ատենադպիր, Չալըքեան գանձապահ:

Վ. Ս.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ալէլուիականութիւն

—)(o)(—

Ինչ կը նշանակէ այս բառը.— Պարզապէս «ալէլուիա» կարդալ Պոլշեւիկեան բացառութիւն, ... լու համար պատկերը ... բան ու դեկոյցներուն, որոնք ... դափոխական՝ Հայաստանի մէջ ... Թրթռացնեն հեռագրական թելերը ու սրահները, տարին 365 օր: ... ներու պատերազմ, բառերու հրը... ըսէք ինչպէս որ կ'ուզէք, անձնական ճամարտակութիւն, կամ իրենց ... ռով, «քաղաքական շաղակրատութիւն», «ոչինչ չասող բառակոյտ» պարզապէս «ալէլուիա»: Արդարեւ ընդհանուր է ալէլուիա կարդալ այս սովորութիւնը, որ թերթերը լեցուած են «ոչինչ չասող» յօդուածներով, քաղաքական մարդոց ... բանը լեցուած է անիմաստ ... զակերտութիւններով: Արդ, ... կ'ուզէք որ ըսէ բառերը, մանկ... նելով այս ալէլուիաները:

Կասկած չկար, որ չպիտի կարդար թերթերը, ականջը պիտի խուլ անասանելի ժողովներու ճառերու դէմ:

Հետեւա՞նք...

Եւ ահա հունձքը, որ հասնի... ալէլուիաներուն:

Լենինականի մանկապարտէզի անդամները կուսակցական ... թեան են կանչուած, ինչպէս կը ... Լենինականի թերթը, «Բանւոր» ... Մէկիկ մէկիկ բեմ կը կանչուին ... ուորները, որոնց կը հարցուի ... Թերթ կը կարդա՞ն, քանի մը հատ ... ցա՞ծ են Ստալինի հրամանները ... կամ Հայաստանի կոմունիստ ... սակցութեան կեդր. կոմիտէի ... բերականներէն:

Նախազգալի է, որ կը հարցնէ ... բանուոր մըն է, որ կը պատասխանէ:

— Թերթ կարդա՞ծ ես:

— Բաղի բաղի աչքիս ... անցկացնում եմ:

— Օրինակ, ի՞նչ հետաքր... բան կարդացիր վերջերս ... լարում:

— Ոչինչ:

— Ձեր խմբակում քանի ... նաներ կան:

— Չգիտեմ:

— Քանի՞ տոկոսով էք կատա... արտադրութեան ձեր պլանը:

— Իմ անձնական պլանը ... տարում եմ 40-50 տոկոսով:

— Իսկական պլ..., ... տան դէպից դէնից:

Վերջերս Կապանովին ... տուաւ, այս (բացառ) հարցին ... օրն, Մոսկուայի քաղաքային ... տին մէջ: Ըսել յետոյ, թէ 19... բաղդատմամբ 1930 տարուան ... ուորներու թիւը աւելցած է ... միլիոն, թէ նոր ուժեր ... գործարաններէ ներս, ... բար, կ'աւելցնէ ան, ոչ մէկը ... տարբերուի կուսակցական ... լով ու քաղաքականութեամբ ... պէս Մոսկուայի «Դինամօ» ... բանէն, մետաղ թափող ... մէջ 25 հոգի, հիմնալի ... թարկուին նոյն հարցաքննու...

— Ինչպէս է քաղաք...

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒ

Քանզի միով խաւարային շղթայիւ ամենեքեան կապեցան. եթէ հողմ շնչէր, եւ եթէ թանձրախիտ ոստոց քաղցրաձայն հաւուց բարբառ հնչէր, եթէ յորդութիւն ջրոց հոսելոց բռնութեամբ, և եթէ երամբ ինչ սպառնալեաց վիմաց հոլովելոց, եւ եթէ ընթացք աներեւոյթ անասնոց կայտռելոց, եւ եթէ բարբառ ահագին գազանաց գոչելոց, կամ անդրէն յանձն բեկելոց ի քարանձաւաց լերանց ձայնից արձագանգաց՝ լքոյց զնոսա պարհուրեցուցեալ: Զի ամենայն աշխարհ պայծառացեալ լուսով լուսաւորէր եւ անխափան գործով կայր պնդակազմ: Բայց միայն ի վերայ նոցա տարածանէր ծանր գիշեր, օրինակ խաւարին որ յաջորդելոց է զնոսա. ինքեանք ինքեանց իսկ ծանրագոյնք էին քան զխաւարն:

Որքա՛ն մեծահոգի, որքա՛ն ազնիւ եղած ըլլալու է այն ազգը, որ այսպիսի լեզու մը խօսած է. եւ ո՞ր Հայը՝ իրեն փառք ու պարծանք պիտի չհամարի, ինքզինք հպարտ պիտի չզգայ՝ այսպիսի լեզու խօսող նախնեաց զաւակ ըլլալէն... ու կը-նա՞յ այսպիսի ազգ մը մեռնիլ... երբեք...

Բայց պարծիլն ու հպարտանալը չի բաւեր. պէտք է սիրել այս ազնիւ լեզուն, պէտք է զայն սորվեցնել, պէտք է սորվիլ. պէտք է ամէն միջոց ի գործ դնել՝ որ դպրոցներու մէջ աւելի խնամք տարուի այս պերճ՝ հոյակապ լեզուն սորվեցնելու, զարգացնելու անոր վրայ, եւ կարդալու բնագիրներուն մէջ այդ վեհ՝ պերճ եւ հրաշալի լեզուն, զի առանց այդ լեզուին կատարեալ գիտութեան՝ կարելի չէ ազնիւ աշխարհաբար գրել. գրել լեզու մը՝ որ շարունակութիւնն ըլլայ հինին, ներդաշնակութեամբ, յստակութեամբ, վեհութեամբ:

Իտալացի ո՞ր հեղինակը առանց լատիններէնի կատարեալ հմտութեան՝ նշանաւոր գործ թողած է երբեք. Տանդէ ջուրի պէս գիտէր լատիններէն. Պեթրարքա նոյնպէս, եւ այդ լեզուով գրքեր են գրած. եթէ անհմուտ ըլլային այդ լեզուին, պիտի կրնայի՞ն գրել մէկը իր Աստուածային կատակերգութիւնը, միւսն՝ իր Սիրոյ Նուագարանը, ասինչպէս ինչպէս գրեր են. Լէօբարտի, Քարտուչչի, Բասքոլի, որ հոյակապ գործեր են թողած, իրենց լեզուին ոյժն ու կորովը, ճաշակը, ներդաշնակութիւնը առած են լատիններէնէն...

×

Եզնիկէն 30 տարի վերջ, այլ եւ չկայ այն ազնիւ լեզուն. կը մտնէ հելլենաբանութիւն. գլխաւոր ներկայացուցիչներ Մովսէս Խորենացի եւ Դաւիթ Անյաղթ:

Փարպեցին միայն ուշադրաւ երեւոյթ մըն է. իր հայերէնը Վահանի մարզպանութեան ժամանակի հայերէնն է: Ոչ մէկ դպրոցի ազդեցութիւն չի կրեր. իր մէջ ոչինչ կայ օտարական ազդեցութիւն Եզնիկէն ու Խորենացիէն:

Անցման շրջան հայերէնի՝ Զ.էն մինչեւ Ժ. դար: Անցման շրջան ըսել է քայքայում եղած ձեւերու եւ վերակազմութիւն նոր ձեւերու: Բայց ասոնք յանկարծակի չեն ըլլար, մէկ օրուան մէջ: Դարեր կ'անցնին մինչեւ որ մարդիկ գիտակցութիւնը կ'ունենան թէ բառերուն եւ քերականութեան ձեւեր կան, որոնք այլ եւս ընտանի չեն իրենց, հին են, ուրիշ ձեւեր ալ կան ընդհանրական, որոնք սովորական դարձեր են, մայրենի:

Ուրիշ հանգամանք մը որ կ'արգիլէ անցման շրջանի գրողներուն պարզ ձեւերու տիրանալու, նախընթաց գրողներու ազդեցութիւնն է՝ անհաւասար, ճնշող կերպով մը: Իրենց դարու լեզուն գետ հաստատուն ձեւեր չունենալով բոլորովին առանձինն ըլլալու համար, եւ ոչ ալ բոլորովին նոյն Վռամշապուհի դարու լեզուին հետ, կեղծ նկարագիր մը տիրապետած է ունենալ: Ասոնց վրայ աւելցնելու է նաեւ հելլենական դպրոցը, որու գրութիւնը ոչ միայն գիտնական գրութեանց մէջ սահմանուած կը մնայ, այլ յետագայ դարերուն կը տարածուի նաեւ քիչ մը գրութեան ամէն ճիւղերուն մէջ:

Բոլոր գրողները 6րդ դարէն մինչեւ տասներորդ դար, այս արտայայտութիւնն ունին. Կոմիտաս կաթողիկոս, Ցովհան Մամիկոնեան, Սեբէոս, Կաղանկատուացի, Շիրակացի, Ցովհան Իմաստասէր, Ստեփաննոս Սիւնեցի, Ղեւոնդ Երէց, Ցովհան Կաթողիկոս, Թովմա Արծրունի:

Իրենց գրուածքներուն մէջ կան ձեւեր որ զուտ հելլենական են, ուրիշ ձեւեր զուտ օրինակութիւններ Միջագետեան դպրոցէ. կան իրենց ձեւերն ալ կամ Մերոպեան դպրոցի բառերուն սխալ առումներ, ընտանեկան մտքով առումներ, կան նորաձեւոյ բառեր յաջող կամ անյաջող: Ագաթանգեղոսի խօսք մը Խորենացիի խօսքին քով, Եզնիկի ոճ մը եօթներորդ կամ իններորդ դարու գործածութեան մը քով: Երբ կ'ուզեն ընտանի ըլլալ՝ կը ռամկանան, կը շլանին, երբ բարձրանալ ձգտին՝ արուեստակեալ՝ արուեստականութեան կը դիմեն: Հասարակաց եզնազգ մը ունին բառերն աւելցնելու, բարդութիւնները շատ խիտ ընելու, շատ զգացմամբ լեցնելու, մեծ ճիգ մը ունին զօրութիւնն զգացնելու, եւ ճիշտ այս իրենց ճիգը կը ցուցնէ թէ հայերէնը զօրութենէ ինկեր է, ծերացեր է:

Ու անցման այդ շրջանին մէջ մենք 6րդէն մինչեւ 10րդ դար, մի միայն երկու հոգի ունեցած ենք, որոնք կրցած են հայերէնի նոր ձեւ մը տալ. Թէոդորոս Քռթենաւոր եւ Գրիգոր Նարեկացի:

Քռթենաւոր թէեւ երկու բան գրած, բայց առանձին լեզու ունի. եւ զինքը հասկնալու հայերէն գիտնալ միայն չի բաւեր՝ պէտք է իր հայերէնը գիտնալ, քառասուն էջ մատենագրութեան մէջ աւելի նոր բառ կը հանդիպի քան ուրիշներու հատորաւոր ... ուածներուն մէջ: Զարհուրելի մըն է բառեր բարդելու. ինք շըլլար երկու բառ միացնելով պէս կը թօյլատրէ աչքին հա... նը. ինք անոնց թիւը երեքի կը հասցնէ, հանգերձ իրենց ա... ներովն ու յօդակապերովը:

Ահա քանի մը նմոյշներ. բաղդակագարդ. յոգնազանակ... բազմայեղանակաբան. ե... վակատու. հեռանահոլովաշա... զարթաճեմափթիթ. վերաց... նակատարահերձ. հրալուսա... չաղեղնութիւն:

Գրիգոր Նարեկացի, յաջող... աւելի ատարտուն ձեւ մը ... հայերէնին:

(5) Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱ...

(Շար.)

թեան հարցը, արդեօք ամէն բան բացատրուա՞ծ են ձեզ.

— Այո՛, բացատրուած են։

— Թերթ կարդա՞ծ էք.

Շփոթուած, չեն պատասխաներ։

— «Պրավդա» կարդա՞ծ էք.

— Այո՛. (երկու հոգի միայն)։

— «Կոմսոմոլսկայա Պրավդա» կարդա՞ծ էք.

— Ոչ։

— «Թրուդովայա Մոսկվա» կարդա՞ծ էք.

— Ոչ։

— Գործարանային թերթ կարդա՞ծ էք.

— Ոչ։

— Ձեզ մօտ կոլեկտիվ ընթերցում կա՞յ.

— Ոչ։

Նիժնի Նովգորոդի ինքնաշարժի գործարանին բանուորներու մէջ, նոյն հարցաքննութիւնը։

— Քաղաքական ի՞նչ հարցեր են հետաքրքրում ձեզ.

— Ի՞նչ ասենք, մեզ դժուար է հասկանալ։

— Թերթ կարդա՞ծ էք.

— Թերթ քիչ ենք կարդում.

Ահա այսպէս Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան միլիոններու կը հասնի բանուորներու թիւը։ Եւ ամէն ժամ քաղաքական ճառեր ու կուսակցական զեկոյցներ։ Բայց բանուորները չեն հետաքրքրուիր ճառերով ու զեկոյցներով, որովհետեւ էրան չասող բանաձեւեր են յաճախ, աւելորդութիւններ, որ կը կրկնուին կուսակցական մեքենայով մը։

Բժշկական համալսարան

Երեւանի բժշկական համալսարանի տնօրէնութիւնը ազդ մը տալով թերթերուն, կը յայտարարէ թէ բացուած են արձանագրութիւնները նոր ուսանողներու համար։

Համալսարան ընդունելիք ուսանողներու հարիւրին 75ը պէտք է ըլլան բանուորներ, բանուորի զաւակներ, գիւղատնտեսականներ, մասնագէտներու զաւակներ, զինուորներ, աղքատ գիւղացիներ. հարիւրին 25ը պաշտօնեաներ, պաշտօնէի զաւակներ, միջակ գիւղացիներ։ Հարիւրին 60ին պիտի տրուի ռոչիկ եւ բնակարան։

Ուսանողները պիտի ընդունուին 20 Ատրպէյճանէն, 15 Վրաստանէն, 10 միւս հանրապետութիւններէն։ Փոքրամասնութեանց պատկանող ուսանողներու պիտի տրուին ընդունելութեան դիւրութիւններ։

Կ'ընդունուին արհեստանոցներու եւ բանուորական վարժարաններու շրջանաւարտները, երբ 18—20 տարեկան են, ինչպէս նաեւ ինամեայ եւ միջնակարգ վարժարաններու ընթացաւարտները։ Թեկնածուները քննութիւն պիտի անցնեն հետեւեալ նիւթերուն շուրջ. — քաղաքատնտեսութիւն, ուսողութիւն, բնագիտութիւն, Հայոց լեզու։

Դաստիարակութեան տասնամեայ յոբելեան

—)(o)(—

Երեւանի մէջ մօտերս կը տօնուի Հայաստանի դաստիարակութեան տասնամեայ յոբելեանը։ Այդ առթիւ կազմուեցաւ կեդր. յանձնախումբ մը, որուն կ'անդամակցին Ա. Երզնկեան, Ա. Շահնազարեան, Դ. Ղարիբջանեան, Ա. Վարդապետեան, Գ. Պետրոսեան, Ռ. Աթայեան, Վարդանեան, Դէմիրճեան, Նախագահ՝ Ռ. Դալլաքեան։

Քիչ մըն ալ ճագարի մասին

Հայաստան եւս կ'աշխատի զարկ տալ ճագարաբուծութեան։ Կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն հրահանգ տուած է ուժ տալ այս տնտեսութեան։

Մինչեւ 15 յուլիս, Հայաստանի ճագարաբուծական տնտեսութիւններուն թիւը կը հասնէր 5ի։

Նոր Բայազիդի ճագարաբուծարանն ունէր 234 ճագար, 102ը մայր։ Գործակցական տնտեսութեան ճագարանոցը 960 ճագար, 270ը մայր։ Որսորդներու Միութեան ճագարանոցը (Դարաչիչակ) 876 ճագար, 276ը մայր։ Բանտի ճագարանոցը՝ 985 ճագար, 174ը մայր։ Զօդ տնտեսութեան ճագարանոցը՝ 1375 ճագար, 220ը մայր։

Գիւղատնտեսական կեդր. Վարչութիւնը ունի նաեւ 3 ճագարանոց, մէկը կը գտնուի Զօղոսքիլիսա գիւղը, երկրորդը Ղշլաղ գիւղը, երրորդը Ներքին Շնգաւիթ։ Այս երեք ճագարանոցներն ունին հազար ճագար։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐ ՆԵՐԱԾՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

— :•: —

Կառավարութիւնը հրատարակեց նոր որոշմնագիր մը՝ բաժնեցուցակի մասին (քոնթէնժան): Ստորեւ ամփոփումը այդ որոշմնագրին —

Ա.— Յառաջիկայ սեպտ. 1էն սկսեալ, ամէն ապրանք, բաց ի դեղերէ, բաժնեցուցակի ենթակայ պիտի ըլլայ։

Բ.— Այն ապրանքները որոնք նախորդ որոշմնագրերու համաձայն առանց բաժնեցուցակի եւ կամ մասնաւոր արտօնութեամբ կը ներածուէին բուռ որոշեալ ցանկի, բացառաբար մինչեւ սեպտ. 30 պիտի կարենան ներածուիլ, եթէ սեպտ. 1էն առաջ ապսպրուած են, եւ այս պարագան հաստատուի Առեւտր. Սենեակին կողմէ։

Գ.— Առանց բաժնեցուցակի ներածումի արտօնուած դեղերու արժէքը երեք ամսուան մէջ 400,000 ոսկին պէտք չէ անցնի։

Դ.— Այն վաճառականները որոնք չամիչ, թուզ, կաղին, բուրդ, գորգ, թիֆթիկ, ձէթ, վարդի իւղ եւ արջառ կ'արտածեն, իրաւունք ունին հոկտ. 1էն մինչեւ 15 փետր. 1933, առանց բաժնեցուցակի ապրանք ներածել իրենց արտածած ապրանքին արժէքին 100ին 50 համեմատութեամբ, պայմանաւ որ իրենց արտածած ապրանքին արժէքը ճշդող յայտագիր մը ներկայացնեն։ Այս յայտագիրը հաստատուած պիտի ըլլայ այս նպատակով յատկապէս կազմուելիք պաշտօնատուներուն կողմէ։

Այս պաշտօնատունները մանրակրկիտ քննութիւններ պիտի ընեն ստուգելու համար թէ արտածուա՞ծ են, տեսակները ճի՞շդ են, գիները հրապարակին համաձա՞յն են, փոխարժէքը ի՞նչ կերպով գանձուած է։

Ե.— Արտածումները ստուգող յանձնաժողովները պիտի կազմուին Պոլսոյ, Իզմիրի, Տրապիզոնի, Կիրասոնի, Օրտուի եւ Այվալըքի մէջ եւ պիտի բաղկանան տնտեսական գործավարին ներկայացուցիչներէն, տեղին ամենաբարձր քաղաքային պաշտօնեայէն եւ Առեւտրական սենեակի ատենապետէն։

ՆՈՐ ԱՐԳԵԼՔԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

— :•: —

Նոր որոշմնագրին դէմ ամէնէն աւելի բողոքողները գործարանատէրերն են։ Պոլսոյ արհեստական գործարաններու տէրերը մեծ գումարում մը ըրած եւ մասնաւորապէս սա տեսակէտները պարզած են։

— Մինչեւ հիմա գործարաններու համար պէտք եղած նախանիւթերը, բաժնեցուցակէ դուրս ըլլալով կը բերուէին եւ այս է պատճառը որ գործարանները կանոնաւորապէս կը գործէին, մինչդեռ հիմա որ եւ է նախանիւթ բաժնեցուցակէ դուրս թողուած չըլլալով, գործարանները չպիտի կրնան աշխատիլ։ Իրաւ է որ բաժնեցուցակի ցանկին մէջ շատ մը նիւթեր դրուած են, բայց ասոնք բոլոր գործարաններու կողմէ գործածուելուն համար, ոչ մէկ գործարան աշխատելու համար նախանիւթ չպիտի կրնայ գտնել։ Գործարաններու ձեռքը նախանիւթ չկայ, որով պէտք պիտի ըլլայ փակել գործարանները։ Գործարաններու մէջ 50,000ի մօտ գործաւոր գործելուն, 50,000 ընտանիք անգործ պիտի մնան։

Գործարանատէրերը այս կացութիւնը որոշած են բացատրել տնտեսական գործավարին որ այս միջոցիս Պոլիս կը գտնուի։

× Նոր որոշմնագիրը վարանում մը յառաջ բերած է Պոլսոյ հրապարակին վրայ։ Մասնաւորաբար այս կացութեան առջեւ վաճառականները նոր ապրանք չեն ապսպրեր։ Պատրաստ ապրանք ունեցողներ ալ կամաց կամաց հրապարակէն կը քաշեն իրենց ապրանքները։

Վաճառականները քիչ մը աւելի ապրանք մթերելով կ'ուզեն ի վերջոյ շատ սուղ ծախել։

ՇԱՀԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

— :•: —

Նոր սեղմումէն օգտուելով, որպէս զի կարգ մը աչքբացներ ապրանքներու գիները բարձրացնելու չփորձեն, Առեւտրական տնօրէնութիւնը տենդագին գործունէութեան մը լծուած է։ Առեւտրական քօմիսէրները հրապարակի գիներուն բաղդատական մէկ ցուցակը կը պատրաստեն։ Նոր որոշմնագրին դրած սեղմումներէն օգտուելով գիները բարձրացնողները խեղճին ընդհ. դատախազութեան պիտի յանձնուին։

Նոր որոշմնագրին փոխանակութեան սկզբունքները խիստ կարեւոր կը նկատուին։ Այդ տրամադրութեան համաձայն, իրենց մօտ արտածման յայտագիր ունեցողները, յայտագրին մէջ նշանակուած գումարին կէսին չափ միայն ազատօրէն պիտի կրնան ներածում կատարել։ Շահագրգռուողները համոզուած են որ եթէ այդ տրամադրութիւնը լաւ գործադրուի, արտածման աւելնալուն մեծ ազդակ մը կրնայ հանդիսանալ։

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

—)(o)(—

Սարաճօղլու Շիւքրի պէյ, որ Օսմ. պարտքերու հատուցման համար պահանջատէրերու հետ կատարուած բանակցութեան արդիւնքը հաղորդելու նպատակով Պոլիս դարձաւ, կառավարութեան բացատրութիւն տալէ յետոյ հարկ եղած հրահանգը առնելով, սեպտեմբերի կիսուն դարձեալ Փարիզ պիտի գայ։

Շիւքրի պէյ, բանակցութեան ընթացքի մասին, որ եւ է մանրամասնութիւն չի հաղորդեր, այլ կը բաւականանայ ըսելով թէ պահանջատէրերու հետ կատարուած բանակցութիւնները գոհացուցիչ վիճակի մէջ են ու կ'աւելցնէ. «Օսմ. պարտքերու ատոնալիք վիճակը անպատճառ ներկայ տնտեսական պայմաններուն եւ երկրին վճարելու կարողութեան պիտի համաձայնի»։

Այս պարտքերու վճարման համար երկու առաջարկ կայ ու երկու կողմերն ալ կը քննեն այս առաջարկները։

Սեպտեմբերի առաջին շաբթուն պահանջատէրերու ներկայացուցիչները ժողով հրաւիրուած են։ Անոնք ալ առաջարկուած այս երկու ձեւերէ մէկուն մասին բացատրութիւններ պիտի տան։ Այս ձեւերուն մէջ ալ սկզբունքները ճշդուած են, ու իրարմէ բաժնող դիծաւոր կէտը սա է — Առաջին ձեւին համեմատ, վճարումները ամբողջական ձեւով պիտի սկսին, իսկ միւսը կէս վճարումով պիտի սկսի, ու հետզհետէ վեց տարուան վերջը մասնավճարները ամբողջ պիտի վճարուին։

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԱԼ ԱՒԱՐ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

—)(o)(—

Թուրքերէն թերթերէն կը տեղեկանանք թէ կրթական գործավարութիւնը շրջաբերական մը դրկելով օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարաններուն, յանձնարարած է որ այդ վարժարաններու հաշուեկշիռները որոշ ցուցակներով հաղորդուին գործավարութեան։

Այս կարգադրութիւնը յառաջ եկած է, այդ վարժարանները աւելի խիստ հսկողութեան ենթարկելու համար, որովհետեւ կարգ մը օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարաններու չափազանց ծախքերը կրթական գործավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած են։

× «Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ այս առթիւ.

— Օտար եւ փոքրամասնութեանց դպրոցները շատ մը ծախքեր ունենալով հանդերձ, անծանօթ կը մնար թէ այս ծախքերը ի՞նչ աղբիւրներէ կը հայթայթուէին։ Այս պատճառաւ երկերկու ցանկ դրկուած է այդ դպրոցներուն։ Մէկուն մէջ ծախքերը, եւ միւսին մէջ հասոյթները պիտի ցոյց տրուին մանրամասնօրէն։

× «Սոն Փօսթա» ալ կը հրատարակէ նոյն լուրը հարցնելով. — Դրամը ո՞ւրկէ կը գտնեն։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՆՔ ԱԼ ՉԵՆՔ ՄՈՌՆԱՐ...

—)(o)(—

Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ երեսփոխան մը կ'որոտար վերջերս, Թուրքիոյ Ալզաս Լօռէնը ճաչակելով Իսքէնտէրունի եւ Անտիօքի գաւառները.

— «Ֆրանսացի ժողովուրդը թող համոզուի թէ Թուրք ժողովուրդն ալ պիտի չմոռնայ իր Ալզաս Լօռէնը ոչ թէ յիսուն, այլ նոյնիսկ 50,000 տարիէ»։

Այս առթիւ Քալիֆօռնիոյ «Մշակ» դիտել կուտայ (5 Օգոստ.).

— «Ալզաս - Լօռէններու մասին խօսելու ատեն, նախարար թէ պետական պաշտօնեայ, ազգային գործիչ թէ Թուրք ժուռնալիստ, թող յիշեն թէ Ալզաս-Լօռէն չէ՞ն միթէ Թուրքին համար Պօսնա Հէրսէկը, Սելանիկն ու Մանաստըրը, Եգտոբան եւ Գոսովան, Եանեան եւ Ճէզայիր Պահրի Սէֆիտը (Եգէական կղզիները)։ Ալզաս Լօռէն չէ՞ն Պաղտատն ու Պասրան, Մուսուլն ու Սուրիան, Պաղեստինն ու Հիճազը, Եէմէնն ու Թրիպոլիսը։

Չերկարենք շարքը Թրքական ընդարձակածաւալ կայսրութենէ մը ծնած տասնեակ մը պետութիւններու ու հանրապետութիւններու։ Եւ տակաւին Թուրք քաղաքական գործիչներ երես ունին Ալզաս-Լօռէններու անունով խօսելու։

Չէ, պարոն Նախարարներ, դուք կը խօսիք Ալզաս-Լօռէններու մասին, որոնք պատմականօրէն ձերը չեն։ Բռնաբարուած եւ խլուած իրաւունքները սեփականութիւն նկատելով, կարելի չէ անվերջ սպառնալիքներ տեղալ, որովհետեւ ձեր գոյութիւնն իսկ կը պարտիք սապետականութեան եւ դիւանագիտութեան բոլորովին տարբեր, իրարու մէջ անհաշտ եւրոպական ազգերու անհասկացողութեան։

Հայութիւնը, լքուած ու դաւաճանուած ամենքէն, 600 տարիներու պայքարներէ, զոհողութիւններէ եւ մարտիրոսութիւններէ ետք, կատարելապէս իրաւունք ունի եւ միշտ ալ պիտի ունենայ Ալզաս-Լօռէններու անունով խօսելու։ Այդ իրաւունքը հայրենասիրական խանդավառութեան մը, կամ ազգայնական գիտակցութեան մը բռնկումը չէ։ Ամէն գիտակից հայու սրտին խորը անմեռ կրակի նման թաղուած կը մնայ ան։

Արդարութեան եւ պատմութեան մասին խօսող Թուրք նախարարները եւ իրենց հետեւորդները թող լաւ գիտնան թէ հայը չպիտի մոռնայ իր Ալզաս - Լօռէններու պայքարը, մինչեւ որ Արդարութիւնը յաղթանակէ...։

Եւ պիտի յաղթանակէ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԵՆ ԺՒԼԻԷՆԻ ՄԱՏՈՒՌԸ

— :•: —

ՄԱՐՍԷՅԼ (յատուկ).— Անցեալ կիրակի (21 օգոստ.) մեծ խանդավառութեամբ օծուեցան հիմքերը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատուռ-մանկապարտէզին, նախագահութեամբ առաջնորդին։ Մատաղ դրան վրայ բարեւի կեցած էին հայ սկաուտները։ Պիտակատարութենէ վերջ, առաջնորդը քարոզ մը խօսեցաւ։

Եօթը տարի է որ այստեղ գաղութը ունի մատուռ-մանկապարտէզ մը, վարձու շէնքով եւ շատ փոքր։ Տէրը օգտուելով ներքին վէճերէն, վարձքը բարձրացուցած էր 2250էն 3300 ֆրանքի։ 1931ին որոշուեցաւ առանձին շէնք ունենալ։

1932ի գարնան կազմուեցաւ նոր յանձնախումբ մը որ յաջողեցաւ հանգանակութիւն կատարել, յարմար հող գտնել եւ շէնքի շինութեան ձեռնարկել։

1932 մայիսին Նոր Թաղական խորհուրդ մը ընտրուեցաւ, խառնակիչները դուրս ձգուեցան եւ հիմա կ'աշխատուի յանձնախումբին հետ։ Շէնքին տեղը կեդրոն է չորս թաղերու։ Ժողովուրդը կը մասնակցի հանգանակութեան եւ կ'օգնէ շինութեան։ Արդէն բաւական գործ տեսնուած է։ Մէկ ամիսէն ամէն ինչ լրացած կ'ըլլայ։

Ա. Վանոյեան

ԿԷՏ ՁՈՒԿԻՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ

Աննամցիները իբրեւ Աստուած կը պաշտեն կէտ ձուկը։ Աւանդութիւն մը կը պատմէ թէ մեծ-Լանգ հարստութեան շրջանին, երբ թագաւորը պատերազմի ելաւ իր հարեւանին դէմ, ծովուն վրայ աղէկոծութեան բռնուեցաւ։ Մօտ էր խեղդուելու, երբ կէտ ձուկ մը զինք ծովեզերք փոխադրեց։ Թագաւորը, ի նշան երախտագիտութեան, հրամայեց մեհեաններ կանգնել յանուն կէտ ձուկին։ Այդ շրջանէն ի վեր կէտ ձուկը կրօնական պաշտամունքի առարկայ է Աննամի մէջ։

Ամէն անգամ, որ կէտ ձուկ մը կուգայ մեռնիլ ծովեզերքը, Աննամցիները, կարմիր մետաքսէ պաստառի մը մէջ կ'առնեն զայն ու կը թաղեն կրօնական մեծ արարողութիւններով։

Թերթ մը կը գրէ թէ անցեալ յունուար 27ին, կէտ ձուկ մը կիսամեռ մնացած՝ ինկեր էր Վինհլուա գիւղին մօտ, ծովուն եզերքը։ Գիւղին մեծերը փութացին մօտը, դրօշներով, թմբուկներով եւ այլ նուագարաններով, զինեալ երիտասարդներով ու պարուհիներով։ Հօպօները եւ Շէօ-տաւ-պօները պաշարեցին կէտ ձուկը։ Մեծ պատիւով գիւղ փոխադրեցին։

Կէտ ձուկը, զոր կ'անուանէին «Մեծ-հայրիկ», 6 մեթր երկար էր ու գոյնը սեւ։ Մահուան օրէն մինչեւ թաղումը, եօթը օր, դադրեցան գիւղին բոլոր աշխատանքները։ Գիւղացիները, մեծով պզտիկով, անընդհատ կ'երկրպագէին ձուկին, որ զարդարուած էր կարմիր կերպասներով, ոսկեզօծ սափորներով, ու դրուած էր հնդկնդէզ հիւսուած զամբիւղի մը մէջ ու կը հանգչէր յարդով ծածկուած խորշիկի մը տակ։ Դագաղին եռեւ շքեղ խորան մը։ Թաղարկաւորները մոմ ու խունկի ցպիկներ կը նուիրէին, կամ արծաթազօծ թղթիկներ, նոյն իսկ դրամ, երկրպագելով «հանգուցելոյն»։ Թաղումը եւս եղաւ նոյնքան շքեղ։ Անընդհատ վառեցան խունկ եւ մոմեր եւ թրթռացին նուագարանները։ Վասն զի Աննամցիները կէտ ձուկը «կը սիրեն իրենց հօրը պէս»։

"ՅԱՌԱՋ"-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [38]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստան Բնական եւ Քաղաքական

Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆ — Լոռիի գաւառակին (հին Տաշիրքը) կեդրոնը խոր ձորի մը մէջ աւան ու ամրոց։ Ունի հարուստ արօտավայրեր։ Արեւելքը կան Ժ. դարուն կառուցուած Հաղպատի եւ Սանահինի վանքերը՝ իրարմէ հինգ քիլօմեթր հեռաւորութեամբ։ Վերջիններուս մէջ կան եկեղեցականներու, իշխաններու եւ իշխանուհիներու գերեզմաններ։

Լոռիի գաւառակին գիւղերէն յիշուելու արժանի է Օձուն (Ուզունլար) հայաշատ գիւղը, որուն եկեղեցին հիմնուած է Ը. դարուն Յովհան Օձնեցիի կողմէ։

ԱՇՏԱՐԱԿ — Քասաղի եզերքը եւ Արագածի ստորոտը այգիներու եւ պարտէզներու մէջ հրաշալի դիրքով հանգստաւոր աւան։

Ունի առողջարար ջուր ու մաքուր օդ։ Որուն համար Այրարատեան դաշտին մէջ կ'ըսեն. «Դողացնուա՞ծ ես(*), Աշտարակ գնա՛ առողջացիր»։ Բնակիչները կայտառ ու առողջ են։

Հայերէն ամենաժողովրդական երգերէն «Ծիծեռնակ»ի մէկ տունը նուիրուած է Աշտարակի.

«Ախ բռիր ծիծեռնակ,
Ծնած տեղս Աշտարակ.
Անդ շինիր քո բոյնը
Հայրենի կտուրի տակ։»

Աշտարակի հարաւը մէկ ժամ հեռաւորութեամբ կայ Օշական անուն մեծ գիւղը, ուր կը գտնուի հայ գրերու հեղինակ Ս. Մեսրոպի գերեզմանը, որուն վրայ կառուցուած է եկեղեցի։

Աշտարակ գիւղէն էին Ներսէս Ե. Աշտարակեցին եւ Պերճ Պռօշեանց վիպասանը (*)։

ԳՈՐԻՍ — Սիւնիքի մէջ՝ Բարկուշատի (Զանգեր չայ) գետակից Գորիս չայի երկու ափերուն վրայ քաղաք, որուն նոր մասը ունի արդիական շէնքեր։ Տուները քարաշէն են եւ ձիւնին պատճառաւ անոնց տանիքները շատ հակած։

Բարկուշատի հովիտը Հայաստանի ամենագեղեցիկ վայրերէն մին է։

Գորիսի հարաւը կը գտնուի Քարահունջ գիւղը, որ ծանօթ է 32 մեթր բարձրութենէն վար թափող իր գեղեցիկ ջրվէժովը։ Ժողովուրդը Շռոռան կը կոչէ զայն, իր հանած ձայնին պատճառաւ։

Սիւնիքի կեդրոնը պատմական անցքերէն ծանօթ է Տաթեւի (*) արքեպիսկոպոսանիստ վանքը, որ համբաւաւոր դարձած է Է. դարէն ի վեր։ Հոս եկեղեցիի մը նորոգութեան առթիւ կատարուած մեծ Նաւակատիքին որուն հաւաքուած են զանազան կողմերէ եպիսկոպոսներ, Սմբատ Բագրատունի թագաւորը, Գագիկ Արծրունի թագաւորը եւ ուրիշ մեծամեծներ։

Տաթեւի ձորը երկայն է ու ձիւնը մինչեւ 1.50 մեթրի կը հասնի։

ՂԱՄԱՐԼՈՒ. — Ազատ գետին Երասխ թափած տեղը տնտեսապէս յառաջդիմելու ընդունակ աւան։ Նշանաւոր են այգիները եւ գինին։

Իր հիւսիսային արեւելեան կողմը արդի Արտաշատ գիւղին տեղը կար պատմական Արտաշատ քաղաքը, որ ժամանակին մեծ դեր ունէր եւ օտարները մասնաւորապէս կը ճանչնային զայն։ Եղած է մայրաքաղաք ու վաճառաշահ քաղաք մը։

Արտաշատի մօտ կայ Խոր Վիրապի վանքը, զոր Ներսէս Գ. կաթողիկոս հիմնած է Է. դարուն։

Խոր Վիրապը կը ծառայէր հին ատենը իբրեւ պետական բանտ՝ քրէական յանցանք գործողներու կամ մահապարտներու։

Արտաշատի հիւսիսային արեւելեան կողմը կար Դուին պատմական հռչակաւոր քաղաքը, որ հիմնուած էր Դ. դարուն եւ մեծ համբաւ հանած էր իբրեւ առեւտրական կեդրոն ու յայտնի շահաստան։ Առեւտրական կապ հաստատած էր Հնդկաստանի եւ Բիւզանդիոնի հետ։

ՄԵՂՐԻ — Հայաստանի հարաւային արեւելեան ծայրագաւառին մէջ պարսկական սահմանագլուխին մօտ գիւղ։ Կ'ոռոգուի համանուն գետէն։ Ունեցած է բերդ։

Տուները շրջապատուած են որմափակ դրախտանման պարտէզներով։

Պարտէզներու մէջ կ'աճին որթատունկ, դեղձենի, թզենի, նշենի, կեռասենի, սալորենի, ուռենի, նռնենի, թթենի, ծիրանենի, տանձենի, խնձորենի եւայլն։

Յունիսի վերջէն սկսեալ իր ժայռերը կը տաքնան ու տաքութենէ կը ճառագայթեն ամէն կողմ. այն ատեն բոլոր բուսականութիւնը կ'անհետի եւ իր բնակիչները լեռները կը քաշուին։

Իր հայ բնակիչները ամէն ժամանակ համբաւ հանած են իրենց առեւտրական հանճարին համար։ Անոնք առտնօք կը յաճախէին Իտալիոյ ճարտարարուեստ քաղաքները եւ մանաւանդ Վենետիկ, ուր կը գտնուի իրենց յիշատակը ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն մէջ։

Ամառ եղանակին Երասխը իր մօտ դիւրանցանելի է։

Հիւսիսային արեւելեան կողմը կայ երեք բլուրներու վրայ ամփիթատրաձեւ դիրքով կառուցուած Աստաձոր գիւղը, որ կը գտնուի 680 մեթր բարձրութեամբ ծովին մակերեսէն վեր։ Բաց ի բլուրներէն ամէն կողմ կանաչութիւն կը տիրէ։

(Շար.) ՅՈՎՀ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(*) Կ'ակնարկէ Արարատեան դաշտին մէջ տիրող ջերմին։

(*) Պերճ Պռօշեանց Աշտարակի չքնաղութեան վրայ կը գրէ. «Աշտարակ — Դա աչքն է Արագածոտն գաւառի, դա Արագած սարի բազմատեսակ հոտաւէտ ծաղիկներից կազմած փնջի գլխի զարդն է։ Դա կատարելութիւն է բոլոր Արագածոտնում գտնուող իւր նմաններին»։

(*) Սիւնիքի Հաբանդ գաւառին մէջ Որոտան գետին եզերքը կայ Հալիձոր, ուր կը գտնուի Դաւիթ բերդը, որ կառուցուած է ԺԷ. դարուն Սիւնեցի Դաւիթ Բէկի կողմէ։ Դաւիթ Բէկի պատերազմներն ու քաջութիւնները նկարագրուած են Րաֆֆիի «Դաւիթ Բէկ» անուն գրքին մէջ։ Հալիձոր շատ մօտ է Տաթեւի։

կ'ընդունի Հիթլէրեաններու մասնակցութիւնը, բայց անոր առաջարկած պայմանները արգելք են անկախ գործունէութեան: «Մեր կուսակցութիւնը ազգը կը ներկայացնէ եւ իրաւունք ունի իբրեւ այդպիսին գգալու»: Ցետոյ կրկնեց իր բողոքները հենց Հիթլէրեաններու դատապարտութեան դէմ: «Մ՚վ որ Գերմանիոյ համար կը պայքարի եւ կը մեռնի, բոլոր իրաւունքներն ունի: Ո՚վ որ Գերմանիոյ դէմ կը դառնայ, ոչ մէկ իրաւունք ունի»: Վերջապէս, եզրակացուց թէ ներկայ վարչաձեւը ճակատագրականօրէն պիտի իյնայ, «կենդանի կապ չունենալով ժողովուրդին հետ»: Ու չնշտեց թէ իր կուսակցութիւնը անձնատուր չպիտի ըլլայ, այլ պիտի կռուի մինչեւ վերջնական յաղթանակը:

✕ Ֆօն Փափէնի հետ եղած տեսակցութեան մէջոցին, Հիթլէր գոռոզութեամբ յայտարարեց թէ իրեն համար անկարելի է մասնակցիլ կառավարութեան մը զոր ինքն իսկ չպիտի կազմէ եւ որուն գերագոյն ղեկավարութիւնը իր ձեռքը չպիտի գտնուի: Ֆօն Փափէն այս առթիւ յիշեցուց նախագահ Հինտէնպուրկի օգոստ. 13ի յայտարարութիւնը, որուն համաձայն, ոչ մէկ պարագայի մէջ Հիթլէրեաններուն պիտի յանձնէ ամբողջ իշխանութիւնը: «Անընդունելի է հիթլէրեան դիկտատուրա մը, քողարկեալ կամ ոչ»:

Բոլոր երեւոյթները կը հաստատեն թէ՝ Հիթլէրեանները պիտի սաստկացնեն իրենց պայքարը օրուան իշխանութեան դէմ, որ արդէն պատրաստուած է լուծելու խորհրդարանը, իբրեւ ճարահատ միջոց:

Յ. Հ. Դ.

Գաւառ

Լիոնի Մարզպետ խումբի խմբական ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Լիոնի կայծակ խումբը ստիպողաբար իր ընկերները ժողովի կը հրաւիրէ այսօր չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Չեկուցում՝ Շրջ. ժողովի:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Զեկուցում շրջ. ժողովի:

ԻՇԽԱՆ.— Այս Շաբաթ իրիկուն, նոյնպէս:

ՊՈՒԼՎԱՌ OSSO.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Նոյն օրակարգերով:

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ.— Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին. ծանօթ հաւաքատեղին: Նոյն օրակարգերով:

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միութիւալիթէի սրահը, 24 rue St. Victor. Նախորդ օրակարգի շարունակութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Անլի եւ զաւակունք շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի որդւոյն եւ եղբօր ԱՐՇԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ցաւալի մահուան առթիւ:

Կարի յատուկ մօթէօրներ

$^1/_{15}$ ձիու ուժ մօթէօր եւ ըէօսթաթ 300 ֆրանք

$^1/_8$ » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ հաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեան վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը:

HOVHANESSIAN Ingénieur

15 rue de Vienne, Paris (8)

Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5:

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ՑԱՐՕՆ – ՑՕԻՐՈՒՐԵՐԱՆԻ Հայրենակց. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի նոր վարչութեան անդամներն են.— Ատենապետ՝ Պետրոս Վարդանեան, գանձապահ՝ Ցիգրան Ցիրոեան, Քարտուղար՝ Լեւոն Ցօնիկեան: Խորհրդականներ՝ Խաչիկ Մկրտիչեան եւ Ցաբեթ Ցարութիւնեան: Թղթակցութիւնները պիտի ըլլան հետեւեալ հասցէին.— Léon Doniguian, 52, Rue Isidor Neujahr, Bagneux (Seine).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեռնել. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիս, Գ. Գ.— 35:
Լիոն, Ս. Թ.— 50:
Կրընոպլը, Ս. Տ.— 140:
Վիէն, Ուզ.— 70: Ի հաշիւ Ս. Թ.:
Լիոն, Գ. Ս.— 15:
Նիս, Անդ. եղբ.— 70:
Թրիփոլի, Գ. Ա.— 50:
Սէն Թ'էթիէն, Գար.— 70:
Փարիզ, Օր. Գ.— 20:
Փոն տ'Օպրնա, Մ. Գ.— 15:
Սէվրան, Գօզ.— 35:
Մարսէյլ, Գարծ.— 966:
Ավինեօն, Հ. Ն.— 70: Սկսանք ղրկել:

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ օրիորդ մը գործ կը փնտռէ հայ տունի մը մէջ եւ կամ կարի վերաբերեալ, համեստ պայմաններով: Կը ներկայացնէ լաւագոյն յանձնարարականները: Գրել Շ.Նարգունիի, Ցառաջի հասցէով:

ԶԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼՈՆԵՒ ՄԷՋ

Պուլօնիը սիւռ Մէր 30 օգոստ. 932

Այսօր Պուլօնիի մէջ սրբացուած է առատ հարան եւ մաքրօ (իւսկումրու): Տանտիկիններ, օգտուեցէք եւ կերէք հարան եւ մաքրօ:

ՎԱՐՁՈՒ Է գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, մեծ խոհանոց, W-C. վարձք, չարժ եւայլն միասին 4400 ֆրանք: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Գ. Պալտասարեանի, 173bis rue des Pyrénées, Փարիզ (20):

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

Վարձու խանութ

Լուսաւոր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց ըըփրիզի, յարմար դերձակի, սափրիչի, կօշկակարի եւ ամէն առեւտրական գործի համար: Դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել Տէր-Յակոբեան տպարան, 17 rue Damesme, մէթրօ Թօլպիաք:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԳԶՈՒՀԻ ՏԻԿ. Ե. ԲԱԴԱԼԻ

ՎԻԷՆ.— 2 Հոկտեմբեր Սէրքլ Կաթոլիկի սրահին մէջ Կիրակի ցերեկ, ժամը 2.30ին

ԼԻՈՆ.— 8 Հոկտեմբեր Գ. Բագայատարանի սրահին մէջ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

ՏԷՍԻՆ.— 9 Հոկտեմբեր Կիրակի ցերեկ ժամը 8.30ին Հայ ժողովրդական նոր սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ՝ Գ. Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ եւ Mr. Rodanni-ի

Տոմսերու գիները ժողովրդական են

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՔԼԱՄԱՌԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անդրէասի եւ Շրջ.Հայր. Միութեան կողմէ: Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Քլամառի անտառին մէջ (Պող տըրիւրին մօտ): Երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն:

Մուտքը ազատ է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Պերճուհիի «ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ» հատորը

12 պատմուածքներ հայ իրական կեանքէ: Գին 20 ֆրանք:

Դիմել՝ Mme. B. Barseghian, 18 Rue Carnot, Chaville (S. et O.) եւ «Ցառաջ»ի վարչութեան՝ Գ. Լեւոն Գեւոնեանի:

Սամուէլ Մուրատեան վարժարան

Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու Ս. Մուրատեան վարժարանը կը վերաբացուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1ին:

Վարժարանը զետեղուած է Սէն գետի ափերուն եւ շրջապատուած ընդարձակ պարտէզներով եւ անտառով:

Դպրոցական ծրագիրը պետական վարժարաններու ծրագրին յարմարցուած է եւ շրջանաւարտ աշակերտները իրաւունք ունին յաճախելու որ եւ է պետական համալսարան:

Մասնաւոր խնամք կը տարուի ֆիզիքական զարգացման:

Արձանագրութեանց կամ աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել նամակով կամ անձամբ հետեւեալ հասցէին.—

Secrétariat du Collège S. Moorat, 26 Rue Troyon, SÈVRES (S. et O.).

Վարժարանին քարտուղարը կ'ընդունի ամէն օր ժամը 15—19:

ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳ ԻՒՂ

Այս Շաբաթ հալի մէջ կարագ իւղի գինը բարձրացաւ կրկին, եւ այսպէս պիտի բարձրանայ ամբողջ ձմեռ, մենք ալ ստիպուած յառաջիկայ երկուշաբթիէն սկսեալ քիլօյին 50 սանթիմ կ'աւելցնենք մեր սոյն գիներուն վրայ, անապարեցէք գնել այս շաբաթ հետեւեալ գիներով:

Անարատ կարագ		5% աղուած, քիլօն	12.50	ֆրանք
»	»	3% » »	12.75	»
»	» demi salé	1½% » »	13.50	»
Հալէպի հալած անարատ կարագ		»	17.—	»

2—5—10 քիլօնոց զտուած եւ մաքուր տուփերու մէջ, յանձնելի բնակարան: Մեծաքանակ գնումի բացառիկ գեղչ:

Դիմել՝ Comptoir Général des Beurres, 74 Rue Gergovie, Paris (14). Tél. Seg. 70-07, 70-88, Métro Alesia

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Եթէ ինձ սպանեն...: Գիտէ՞ք ինչ, երբ ես անցայ Հարաւային Ամերիկա... Ա՜... Մարտինին...

Լռեց, մի զոյգ անցաւ մարմնիցը ու գնաց լայն բաց արաւ նախասենեակի դուռը: Մարտինին մուտքի մօտ կօշիկներն էր մաքրում:

— Վայրկեանը վ–վայրկեանին ինչպէս միշտ: Դուք կ–կենդանի քրոնոմետր էք, Մարտին: Սա ձեր ճամբի վերարկո՞ւն է:

—Այո՛, ու մի քանի ուրիշ բաներ: Ջանացի որ չի թրջուի, բայց անձրեւը հեղեղի պէս է գալիս: Գիտէ՞ք, մի մասնաւորապէս հաճելի ուղեւորութիւն չէ ձեր առնելիքը:

— Մէկ է: Փողոցում կարգի՞ն է ամէն ինչ:

— Այո՛, բոլոր լրտեսները երեւի գնացել են քնելու, որ չատ էլ հասկանալի է այս տեսակ գիշերով: Սա՞ սուրճ է

սա, Ջեմմա: Սրան պէտք է մի տաք բան խմցնէք նախ քան խոնաւութեան մէջ մտնելը, թէ չէ պաղ կ'առնէ:

— Սեւ սուրճ է ու խիստ թունդ: Գնամ մի քիչ կաթ տաքացնեմ:

Շտապեց խոհանոց չրթունքները սեղմած ու ջանալով յուզումը խեղդել: Երբ վերադարձաւ կաթը ձեռքին, Բոռը հագել էր վերնոցը ու կոճկում էր կօշիկների վրայից Մարտինիի բերած կաշի վզերը: Խմեց արագ ոտքի վրայ մի բաժակ սուրճ ու վերցրեց ճամբի լայնեզր գլխարկը:

— Կարծեմ, ժամանակ է մեկնելու, Մարտինի: Չէ՞ որ պէտք է կողմնակի ուղիներով դուրս գանք քաղաքից: Դէ՛, առ այժմ մնաք բարով, տիկին, կը տեսնուենք Ֆօրլիում ուրբաթ օրը, եթէ մի մասնաւոր բան չպատահի: Սպասեցէք մի վայրկեան, ահա հասցէն:

Մի երես պոկեց իր յուշի տետրակից ու մի քանի բառ գրեց մատիտով:

— Հասցէն ունեմ արդէն. — ասաց կինը մի անհոգուն ձայնով ու հանդարտ:

— Ունի՞ք. ահա գրել եմ, առէք յամենայն դէպս: Գնանք, Մարտինի. կամաց. դուռը մի ճռացնէք:

Զգոյշ իջան սանդուղներից: Եւ երբ փողոցի դուռը փակեց նրանց ետեւից, Ջեմման վերադարձաւ սենեակ ու մեքենաբար բացաւ թուղթը, որ Բոռ իր ձեռքն էր կոխել: Հասցէի տակ գրուած էր. «Ես ամէն բան կը պատմեմ ձեզ այնտեղ»:

II

Բրիզիկէլլայի տօնավաճառի օրն էր, եւ շրջակայ գիւղերի չինականները եկել էին ծախելու իրենց խոզը, ընտանի թռչունները, կաթնային արդիւնագործութիւնները ու իրենց սարերի կիսավայրի տաւարը: Տօնավաճառի հրապարակը լիքն էր մի եռուն բազմութեամբ, որ ծիծաղում էր, կատակում, գնում չոր թուզ, աժան կարկանդակներ եւ կուտ: Թուխ բոբիկ երեխաներ փիթ ու բերնին սողում էին գետնի վրայ այրող արեւի տակ, մինչ նրանց մայրերը նստել էին ծառերի

տակ իւղի ու ձուի կողովների կողքին:

Սրբազան Մօնտանէլլին դուրս եկաւ ժողովուրդը ողջունելու: Իսկոյն շրջապատեց նրան երեխաների աղմկոտ խումբը, որ մեկնում էր նրան բլուրներից քաղած ահագին փնջեր, իրիս, վառ կարմիր կակաչ ու քնքոյշ սպիտակ նարկիզներ: Սրբազանի դէպ ի վայրի ծաղիկները ունեցած սէրը յայտնի էր բոլորին, իբրեւ այն թուլութիւններից մէկը, որ չատ է վայելում իմաստուն մարդոց: Եթէ նրա փոխարէն մէկ ուրիշը լցնելու լինէր իր տունը խոտերով ու ծաղիկներով, անշուշտ կը ծիծաղէին վրան, բայց «սուրբ Կարդինալը» կարող էր իրեն թոյլ տալ այդ տեսակ անմեղ տարօրինակութիւններ:

— Իսկ դու, Մարիուչչիա. — ասաց սրբազանը չփելով աղջիկներից մէկի գլուխը, — բաւական մեծացել ես վերջին անգամ քեզ տեսնելուցս ի վեր: Ի՞նչպէս է այժմ մեծ մայրիկդ յօդացաւը:

— Աւելի լաւ է այժմ, Ձերդ Սրբազնութիւն, բայց չատ վատ է մայրս:

— Ինչպէ՞ս ցաւում եմ: Ասա մայրիկիդ, մի կերպ ինձ հանդիպի: Բժիշկ Ծիորդանին կը խնամէ նրան:

Այստեղ մի կերպ կը տեղաւորենք: Կարելի է տեղափոխութիւնն էլ օգնի: Իսկ դու նկատելի կերպով լաւացել ես, Լուչի. ինչպէ՞ս է աչքդ:

Ու առաջ գնաց, խօսակցելով լեռնցիների հետ: Նա միշտ յիշում էր երեխաների անունն ու տարիքը, նրանց ծնողների հոգն ու ցաւը. եւ հետաքրքրութեամբ հարցնում էր, արդեօք լաւացե՞լ է ծննդեան տօնին հիւանդացած կովը, կամ թէ ինչ եղաւ տիկնիկը, որ անցեալ տօնավաճառին անիւի տակն էր ընկել:

Երբ վերադարձաւ ու մտաւ ապարանքը, հրապարակում սկսեց առուտուրը: Կապոյտ բանձկոնով մի կաղ մարդ, որի սեւ մազերը թափուել էին աչքերի վրայ եւ որի ձախ երեսին մի խոր սպի կար, ծոյլ–ծոյլ մօտեցաւ ծածքերից մէկին ու մի անպիտան իտալերէնով լիմոնատ խնդրեց:

— Դուք այստեղացի չէք. — ասաց կինը, լիմոնատը ածելով ու նայելով նրա երեսին:

— Ո՛չ, Կորսիկացի եմ:

— Գո՞րծ էք փնտռում:

— Այո՛: Շուտով հունձ է: Րաւէննայի կողմերից մի մարդ ինձ ասաց, որ այստեղ գործ ճարել միշտ կարելի

է, որչափ ուզես:

— Աստուած յաջողութիւն: Բայց ժամանակները վատ են:

— Իսկ Կորսիկայում աւելի վատ է, մայրիկ: Չգիտեմ, ի՞նչ են անելու մեզպէսները:

— Ի՞նչպէս հասաք այստեղ մենակ:

— Մի ընկեր էլ ունիմ: Ա՛յ, մեր շապիկով: Էհէ՛, Պաօլօ՛:

Միքէլէն դանդաղ քայլերով մօտեցաւ՝ ձեռքերը գրպանը դրած: Ինքը ևս Կորսիկացի, չնայած կարմիր կեղծամին, որ դրել էր ճանաչուելու համար: Իսկ ինչ վերաբերում էր Բոռին, հիանալի էր խաղում իր դերը:

Նրանք միասին թրեւ էին գալիս բազարակի վրայ: Միքէլէն սուլում էր, իսկ Բոռը քաշ էր գալիս նրա ետեւից կապոցը շալակին ու ոտքը քարշ տալով, որ կարելիին չափ ծածկելու համար կաղութիւնը: Սպասում էին մի մարդու, որ նրանց կարեւոր լուրեր էր բերելու:

— Ա՛յ, Մարկոնին, ձիով, անկիւնը. — չշնչեց յանկարծ Միքէլէն, որ քաշ եկաւ իր կապոցի հետ դէպի ձիաւորը:

(Շար.)